Δρος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΙΑΜΑΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΟ

3

ΙΣΤΟΡΙΑ

Δρος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΙΑΜΑΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΟ

3

ΙΣΤΟΡΙΑ

Dr CONSTANTINUS SIAMAKIS

INTRODUCTIO IN BIBLUM

3

HISTORIA

EDITIONES DONAX
THESSALONICE MMXX

Δρος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΙΑΜΑΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΟ

3

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΝΑΞ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2020

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΟ - 3. ΙΣΤΟΡΙΑ
Δρ Κωνσταντῖνος Σιαμάκης

© Δρ Κωνσταντῖνος Σιαμάκης
ISBN 978-960-7127-38-9

Χορηγοί: ἀνώνυμοι κατ' ἐπιθυμίαν των

Διορθωταὶ τυπογραφικῶν δοκιμίων οἱ μαθηταί μου:
1. Ἀθανάσιος Σιαμάκης, θεολόγος καὶ φιλόλογος, ἀδερφός μου
2. Ἀντώνιος Σιδηρόπουλος, θεολόγος καὶ φιλόλογος
3. Ἰωάννης Ἀβραμίδης, δικηγόρος καὶ φιλόλογος

Τυπογραφεῖο:
Παῦλος Γιαννούλης· ὑπεύθυνος τυπογραφείου
Κωνσταντῖνος Τσολερίδης· ἐπιμελητὴς ἐκδόσεως
Κυριακὴ Νταλακούδη· στοιχειοθεσία, σελιδοποίησι

Βιβλιοδεσία: Ἰωακὶμ Τρικαλιάρης

Ἐκδόσεις ΔΟΝΑΞ

Δρ Κωνσταντῖνος Σιαμάκης
Τ.Θ. 1635 - Πανεπιστημιούπολις
540 06 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310 - 73.73.77

Editiones DONAX

Dr Constantinus Siamakis
P.O. Box 1635 - University
540 06 Thessaloniki Greece

Tel. 2310 - 73.73.77

www.philologus.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ Ἱστορία ὡς τρίτο μέρος τῆς Εἰσαγωγῆς στὴ Βίβλο ἢ στὴ μιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ Διαθῆκες της, ὅπως εἰσήγαγα στὸ διεθνὲς τὴν τετραμερῆ διαίρεσί της ἐγὼ τὸ 1972, δηλαδὴ ἡ γραμματολογία τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἶναι τὸ μέρος ποὺ ἀνέπτυσσαν κυρίως ὅλοι οἱ πρὸ ἐμοῦ, ἐνῷ γιὰ τὰ δύο προηγούμενα μέρη, τὸν Κανόνα καὶ τὸ Κείμενον, εἶχαν ἀτροφικὰ παραρτήματα στὸ τέλος τῆς γραμματολογίας των· τὸ δὲ τέταρτο μέρος, τὴν Ἑρμηνεία, τὸ ἵδρυσα ἐξ ὁλοκλήρου. οἱ πρὸ ἐμοῦ δὲν ἀγροικοῦσαν νὰ γράψουν μιὰ πλήρη Εἰσαγωγὴ στὴ Βίβλο, οὔτε καὶ νὰ τὴ φανταστοῦν καὶ νὰ τὴ σχεδιάσουν. κυρίως δὲ στὸ παρὸν τρίτο μέρος, τὸ μοναδικὸ γιὰ τοὺς μικρονοϊκοὺς τεμπέληδες ἀγραμμάτους κομπλεξικοὺς φθονεροὺς καὶ λυσσασμένους σερσέμηδες τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», ἐκτόνωναν οἱ τοιοῦτοι ὅλη τὴ λύσσα τους. διότι αὐτὸ τὸ μέρος τῆς Εἰσαγωγῆς εἶναι τὸ πιὸ πρόσφορο γιὰ παρλαπίπες σαχλαμάρες μαγκιὲς καὶ «ἀπόψεις» μικρονοϊκῶν καὶ τεμπέληδων κοκορίκων, ποὺ παριστάνουν πάντοτε τὸν ξερόλα καὶ δὲν τὄχουν σὲ τίποτα νὰ βεβηλώνουν καὶ νὰ βλασφημοῦν τὰ ἅγια. οἱ παρ' ἡμῖν βέβαια δὲν εἶχαν ποτὲ τὴ δύναμι καὶ τὸν ἐξοπλισμὸ ν' ἀντιμετωπίσουν αὐτὴ τὴ λύσσα· ἢ ἴσως οὔτε καὶ τὴν ὄρεξι.

Στὸ τρίτο αὐτὸ μέρος καὶ τόμο τῆς Εἰσαγωγῆς στὴ Βίβλο διακρίνω δύο τμήματα. στὸ πρῶτο, τὰ Εἰσαγωγικά, ἐξετάζω τὶς προϋποθέσεις τῆς ἐμφανίσεως τῶν δυὸ Διαθηκῶν της· γλῶσσα, γραφή, γραφικὰ ὑλικὰ καὶ ὄργανα, βιβλιοδεσίες, ἱστορικὲς συγκυρίες, πηγές, οἰκουμενικὲς ἡγεμονεύουσες αὐτοκρατορίες τοῦ παραμεσογείου κόσμου καὶ τῆς Κοντινῆς Ἀνατολῆς, εἰρήνη, δίκαιον, μετάδοσι ἡγεμονικῆς ἰθαγενείας σὲ τέως ὑποδούλους, γενικὸ πολιτισμὸ καὶ γενικὴ τεχνολογία, καὶ μερικὰ ἄλλα παρεμφερῆ. στὸ δεύτερο τμῆμα ἐξετάζω ἕνα ἕνα τὰ 66 (= 39 + 27) ἐπὶ μέρους βιβλία τῆς Βίβλου. παράλληλα μ' αὐτὰ ἐξετάζω καὶ μερικὰ ἄλλα θέματα, ὅπως τὴ βιβλικὴ ποίησι καὶ τὴν εἰδωλολατρία τοῦ καιροῦ τῆς συντάξεως τῶν βιβλίων. γιὰ τὸν ἀναγνώστη τὸ τρίτο αὐτὸ μέρος εἶναι ἴσως τὸ πιὸ εὐχάριστο. γι' αὐτὸ ἴσως ἔγινε καὶ κύριος στόχος τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς». ὁ λύκος ὅπου μυρίζει προβατίλα συχνάζει. καὶ πρὶν τὸ συντάξω αὐτὸ τὸ τρίτο μέρος ἤξερα ὅτι θὰ εἶναι τὸ πιὸ ἐκτεταμένο· εὐτυχῶς ἡ διαφορά του ἀ-

ποδείχτηκε μικρότερη τῶν 150 σελίδων. πάντοτε, ὅταν συντάσσω κάτι, προσπαθῶ πολὺ νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατὸν μικρότερο· καὶ μᾶλλον τὰ καταφέρνω. ὁ κολυμβητὴς ἀναγνώστης εὐκολώτερα περνάει τὴ Μάγχη παρὰ τὸν Ἀτλαντικό.

Θεσσαλονίκη 21-12-2020
Δρ Κωνσταντῖνος Σιαμάκης
φιλόλογος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος 5
Περιεχόμενα 7

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 9
1. Συνοπτικὴ περιγραφὴ τῆς Βίβλου 9
2. Ἑβραῖοι καὶ ἑβραϊκὴ γλῶσσα τῆς Βίβλου 17
3. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς Βίβλου 30
4. Τὸ ἀλφάβητο 44
5. Γραφικὰ ὑλικὰ καὶ ὄργανα γιὰ τὴν καταγραφὴ τῆς Βίβλου 56
6. Τομεῖς τῶν γραμμάτων καὶ Βίβλος 65
7. *Ἐν ἀρχῇ (Α)* 68
8. Ἱστορικὴ σύνοψι 74
9. Πηγὲς τῆς ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης 77
10. Τεχνολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης 91
11. Ἡ ἐνανθρώπησι τοῦ Κυρίου καὶ τὸ Χριστιανικὸ κήρυγμα 106
12. *Ἐν ἀρχῇ (Β)* 108
13. Τάξι τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης 109
14. Ἱστορία τῆς συντάξεως τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης 111
15. Πηγὲς τῶν Εὐαγγελίων καὶ σχέσεις μεταξύ τους 163
16. Χρονολόγησι τῆς Καινῆς Διαθήκης 175
17. Μαρτυρία τῶν ναρκωτικῶν στὴ Βίβλο 182
18. Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου 187

Β. ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ 191
α. Μωϋσῆς 193
1. Γένεσις 193
2. Νόμος 199
3. Δευτερονόμιον 214
β. Ἱστορίαι 217
1. Ἰησοῦς 217
2. Κριταί 221
3. Δάν 223
4. Βενιαμίν 223
5. Ῥούθ 223

6. Δαυΐδ 228
7. Βασιλεῖς 233
8. Παραλειπομένη 277
9. Ἰωνᾶς 287
10. Αἰχμαλωσία 289
11. Ἀνάβασις 292
γ. Ὕμνοι 301
1. Ψαλμοί 327
2. Παροιμίαι 377
3. Ἰώβ 383
4. Ἆσμα 395
5. Ἐκκλησιαστής 398
6. Παιδεῖαι 401
7. Σοφία 409
8. Θρῆνοι 413
δ. Προφῆται 415
1. Ἀμώς 426
2. Ὠσηέ 433
3. Ἠσαΐας 433
4. Μιχαΐας 438
5. Ναούμ 439
6. Ἀββακούμ 440
7. Σοφονίας 442
8. Ἰερεμίας 443
9. Ἰερεμίου Ἐπιστολή 446
10. Ἰωήλ 447
11. Ἀβδιού 449
12. Ἰεζεκιήλ 450
13. Βαρούχ 452
14. Δανιήλ 454
15. Ἀγγαῖος 462
16. Ζαχαρίας 463
17. Μαλαχίας 465

Γ΄. ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ 467
α. Εὐαγγέλια 469
1. Ματθαῖος 470
2. Λουκᾶς 475
3. Ἰωάννης 481
4. Μάρκος 491

β. Πράξεις 504
1. Πράξεις 504
γ. Παύλου Ἐπιστολαί 510
1. Α΄ Θεσσαλονικεῖς 532
2. Β΄ Θεσσαλονικεῖς 535
3. Γαλάτας 540
4. Α΄ Κορινθίους 543
5. Β΄ Κορινθίους 550
6. Ῥωμαίους 554
7. Φιλιππησίους 558
8. Ἐφεσίους 564
9. Κολοσσαεῖς 566
10. Φιλήμονα 572
11. Ἑβραίους 579
12. Τίτον 583
13. Α΄ Τιμόθεον 586
14. Β΄ Τιμόθεον 590
δ. Ἐπιστολαὶ καθολικαί 593
1. Ἰακώβου 593
2. Α΄ Πέτρου 594
3. Β΄ Πέτρου 601
4. Ἰούδα 603
5. Α΄ Ἰωάννου 605
6. Β΄ Ἰωάννου 608
7. Γ΄ Ἰωάννου 612
ε. Ἀποκαλύψεις 615
1. Ἰωάννου Ἀποκάλυψις 615
Σημειώσεις 627

Τὸ Εὑρετήριο καὶ τῶν 4 τόμων τῆς Εἰσαγωγῆς στὴ Βίβλο βρίσκεται στὸ τέλος τοῦ τετάρτου τόμου.

ΛΕΥΚΗ

Α
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1
Συνοπτικὴ περιγραφὴ τῆς Βίβλου

Αἱ δυὸ *Διαθῆκαι* τῆς *Βίβλου* μαρτυροῦνται καὶ κατονομάζονται ἡ κάθε μία μέσα στὴν ἄλλη· ἡ *Καινὴ Διαθήκη* στοὺς προφῆτες Ἰερεμία (38,48· 95,1), Ἰεζεκιήλ (47,16), καὶ Βαρούχ (3,27), ἡ *Παλαιὰ Διαθήκη* στὸν ἀπόστολο Παῦλο (Β΄ Κο 6,11). ἡ χωρὶς κατονομασία τους ὅμως μαρτυρία τους ἀνευρίσκεται συχνὰ τῆς μὲν *Παλαιᾶς Διαθήκης* χιλιάδες φορὲς μέσα στὴν Καινὴ Διαθήκη ὡς παράθεσι ὑπερτετρακοσίων χωρίων ἀπὸ τὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα ἢ ὡς ἀναφορὰ προσώπων καὶ γεγονότων, τῆς δὲ *Καινῆς Διαθήκης* ἑκατοντάδες φορὲς ὡς προφητεῖες γενησομένων μέσα στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. στὴν πραγματικότητα ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι τὸ πραιλούδιο τῆς Καινῆς, ἡ δὲ Καινὴ Διαθήκη τὸ ἀκροτελεύτιο τῆς Παλαιᾶς. οἱ δυὸ Διαθῆκες δὲν νοοῦνται ἡ μία χωρὶς τὴν ἄλλη, ὅσο στὸν ἄνθρωπο τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ ἢ τὰ δύο μάτια του, ἢ στὰ ὑποδήματα τὸ δεξιὸ καὶ τ' ἀριστερό. γι' αὐτὸ λέμε *Ἡ Βίβλος.* κι αὐτὸ σήμερα τὸ κατανοοῦμε εὐχερέστερα εὐκρινέστερα καὶ ἁπτότερα χάρι στὴ σύγχρονή μας χαρτοποιητικὴ τυπογραφικὴ καὶ βιβλιοδετικὴ τέχνη, ποὺ μᾶς δίνει ὁλόκληρη τὴ Βίβλο καὶ σ' ἕναν τόμο, ἀκόμη καὶ ἐγκόλπιο. οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχαν τὴν τόση ἐποπτεία κι εὐχέρεια, ἀλλὰ λέγοντας *Βίβλον,* φαντάζονταν ἕνα ἢ δύο ῥάφια μὲ βιβλία σὲ ῥόλους ἢ καὶ ῥαφτοὺς τόμους. κι αὐτὸ ὁ βιβλικὸς πρέπει νὰ τὸ ἔχῃ στὸ νοῦ του πάντοτε κι ἀδιαλείπτως· γιὰ νὰ μὴν ἀνοηταίνῃ.

Ἡ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη γράφτηκε σὲ περίπου 1230 χρόνια (1650-424 π.Χ.), γιὰ νὰ κατοχυρώσῃ μιὰ πίστι ἱστορία καὶ διδαχὴ σχεδὸν 17 αἰώνων (2.065 - 424 π.Χ.), καὶ γιὰ τὴν καταγραφή της ἐφευρέθηκε ἀπὸ τὸν πρῶτο συντάκτη της γύρω στὸ 1650 π.Χ. τὸ ἀλφάβητο, ἡ τελειότερη καὶ ἀξεπέραστη γραφὴ καὶ ἡ μόνη φθογγική, ἡ μόνη ἀναγνώσιμη στοὺς αἰῶνες, μὲ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος κατώρθωσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τοὺς ἀπόντες καὶ μεταγενεστέρους σὲ βαθμὸ τέλειο καὶ ν' ἀποθηκεύσῃ τὴ γνῶσι ἐπίσης σὲ βαθμὸ τέλειο, ἐκείνη ποὺ εἰσήγαγε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν προϊστορία στὴν ἱστορία κι ἀπὸ τὸν πρωτογονισμὸ στὸν πολιτισμό. ἡ δὲ Καινὴ Διαθήκη γράφτηκε σὲ 20 περίπου

χρόνια (49-69 μ.Χ.), γιὰ νὰ κατοχυρώσῃ μιὰ πίστι ἱστορία καὶ διδαχὴ 40 περίπου ἐτῶν (30-69 μ.Χ.), ἡ ὁποία ὅμως ἔμελλε νὰ μείνῃ *ἐς αἰεὶ ἀνεξίτηλος*[1] καὶ νὰ εἰσαγάγῃ μόνη αὐτὴ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν πτῶσι στὴ σωτηρία.

Τὰ ἐπὶ μέρους βιβλία τῆς Βίβλου μαρτυροῦνται ἢ κατονομάζονται μὲ ἑφτὰ τρόπους· ὑπαινιγμό, ἀναφορὰ ἢ ἀνάπτυξι νοήματος, παράθεσι χωρίου αὐτολεξεί, μερικὴ ἢ μεμονωμένη ἀναφορὰ βιβλίου ἢ ὁμάδος βιβλίων, κατάλογο τοῦ Κανόνος, ἀρχαῖα χειρόγραφα, κι ἀρχαῖες σῳζόμενες ἢ μαρτυρούμενες μεταφράσεις.

Ἡ Βίβλος γράφτηκε στὴν Ἀνατολὴ ἀπὸ τὰ Σοῦσα τῆς Περσίας μέχρι τὴ Ῥώμη κι ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη μέχρι τὸ Σινὰ καὶ τὴ μικρὴ Βαβυλῶνα (Κάιρο). γράφτηκε ἀπὸ τὸ 1650 π.Χ. περίπου μέχρι τὸ 69 μ.Χ.. καὶ γράφτηκε σὲ δύο γλῶσσες· ἡ Παλαιὰ Διαθήκη στὴν ἑβραϊκή, στὰ περίπου δώδεκα ἐξελικτικὰ στάδια αὐτῆς τῆς γλώσσης, ἀπὸ τὸ 1650 μέχρι τὸ 424 π.Χ., καὶ μεταφράστηκε στὴν Ἰερουσαλὴμ μὲ πρωτοβουλία εἰσήγησι φροντίδα κι ἐγγύησι τοῦ μεγάλου συνεδρίου τοῦ Ἰσραὴλ μὲ τὰ 72 μέλη στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα κατὰ τὰ ἔτη 285-280 π.Χ., καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη γράφτηκε στὴν ἑλληνικὴ κατὰ τὰ ἔτη 49-69 μ.Χ.. τὸ δὲ ἀρχικὸ ἑβραϊκὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν διασώθηκε· καταστράφηκε ὅταν χαλκεύτηκε τὸ μασοριτικὸ ποὺ εἶναι νεοεβραϊκὴ παράφρασι ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἑβραϊκὸ κι ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα κατὰ τὸν Β΄ μ.Χ. αἰῶνα. στὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὰ ποιητικὰ καὶ προφητικὰ βιβλία χρονικῶς περικλείονται ἀπὸ τὰ ἱστορικά· κανένα δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς ἱστορίας. ἄλλως εἰπεῖν ἡ ἱστορία πλαισιώνει καὶ ἀσφαλῶς βεβαιώνει τὴν ποίησι καὶ τὴν προφητεία. ἀρχαιότερο ἱστορικὸ βιβλίο εἶναι ἡ Γένεσις (1650 π.Χ.) καὶ νεώτερο ἡ Ἀνάβασις (424 π.Χ.)· τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο καλύπτει, ὅπως εἶπα, περίπου 1230 χρόνια. τῶν ποιητικῶν κειμένων ἀρχαιότερα εἶναι οἱ ψαλμοὶ 1 8 23 117 γραμμένοι γύρω στὸ 1125 καὶ τελευταῖο ὁ ψαλμὸς 52· καὶ ὅλα τὰ ποιητικὰ εἶναι γραμμένα σὲ 680 χρόνια κι ἐγκεκλεισμένα στὸ χρονικὸ πλαίσιο τῶν ἱστορικῶν. καὶ τῶν προφητικῶν κειμένων ἀρχαιότερα εἶναι ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ προφήτου Ἠλία πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων Ἰωρὰμ γύρω στὸ 930 π.Χ. (Πα 68,15-20) καὶ τὸ βιβλίο τοῦ Ἀμὼς γύρω στὸ 850 π.Χ., τελευταῖο δὲ τὸ βιβλίο τοῦ Μαλαχίου γραμμένο μεταξὺ τῶν ἐτῶν 500-460 π.Χ. καὶ ὅλα τὰ προφητικὰ κείμενα εἶναι γραμμένα σὲ 470 χρόνια κι ἐγκεκλεισμένα χρονικῶς στὸ πλαίσιο τῶν ἱστορικῶν καί γε στὸ πλαίσιο τῶν ποιητικῶν. τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης χρονικῶς εἶναι γραμμένα σὲ 20 χρόνια, δηλαδὴ σὲ μία γενεὰ προσώπων, ἀπὸ τὸ 49 μέχρι τὸ 69 μ.Χ., σὰν σὲ μία στιγμή.

Εἶναι δύσκολο νὰ προσδιορίσῃ κανεὶς ὅλους τοὺς συγγραφεῖς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, πόσοι εἶναι καὶ ποιοί καὶ ποιῶν βιβλίων, κι

ἐν τέλει ἀκατόρθωτο. πάντως, ἐνῷ τῶν ἀκραίων ἀπὸ τὶς τέσσερες κατηγορίες βιβλίων, Μωσαϊκῶν καὶ Προφητῶν, οἱ συγγραφεῖς ὅλοι εἶναι βέβαιοι, τῶν δυὸ μεσαίων κατηγοριῶν, Ἱστοριῶν καὶ Ὕμνων, δὲν εἶναι βέβαιοι παρὰ μόνο λίγοι. τὸ ἴδιο ἰσχύει εἰδικώτερα καὶ γιὰ τοὺς ποιητὰς τῶν τριῶν ἀνθολογικῶν βιβλίων, Ψαλμῶν καὶ Παιδειῶν καὶ Θρήνων. παραθέτω κατ' ἀρχὰς ἕναν ὅσο γίνεται πιθανὸ πίνακα, διακρίνοντας ὅσους ἔγραψαν περισσότερα ἀπὸ ἕνα βιβλία κι ὅσους ἔγραψαν μόνον ἕνα. εἶναι 10 καὶ 24.

	οἱ 10	
Μωϋσῆς	3	Γε Νο Δε
Σαμουήλ	2	Ἰη Κρ
Δαυῖδ	6	Ψα Πμ Ἰβ Δν Βε Ῥθ
Νάθαν	2	Δδ Ψα
Σαλωμών	2	Ἐκ Ψα
Ἠσαΐας	4	Ἠσ Πδ Σο Ψα
Ἰερεμίας	5	Ἰε Ἐπ Βα Θρ Ψα
Βαρούχ	2	Βρ Πα
Δανιήλ	2	Δα Ψα
Ἔσδρας	2	Ἀν Ψα

οἱ 24		
Ἰν	Ἀβ	Ἐζεκίας
Αἰ	Σφ	Νεεμίας
Ἄσ	Ἰλ	ἐκτετιναγμ
Πδ	Ἀδ	
Θρ 2-5	Ἰζ	
Ἀμ	Ζοροβλ	
Ὠσ	Ἀγ	
Μχ	Ζα	
Να	Μα	

Κυριώτερος ποιητὴς τῶν Ψαλμῶν εἶναι ὁ Δαυΐδ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ συνόλου των εἶναι πάνω ἀπὸ δέκα.

Ἡ Ἀνάβασις εἶναι σύνολο τριῶν Ἀπομνημονευμάτων, καὶ νομίζω ὅτι οἱ ἰσάριθμοι συγγραφεῖς των εἶναι οἱ Ζοροβάβελ Ἔσδρας καὶ Νεεμίας ποὺ ἀπέχουν μεταξύ τους πολλὰ χρόνια. ὁ συλλέκτης ὅμως εἶναι ὁ Ἔσδρας.

Οἱ Θρῆνοι εἶναι γραμμένοι ἀπὸ 5 ἢ 4 ποιητάς, ὁ 1 ἢ ἴσως κι ὁ 2 ἀπὸ τὸν Ἰερεμία καὶ οἱ ἄλλοι ἀπὸ ἰσαρίθμους ἀγνώστους ποιητάς.

Ὁ Ἐζεκίας πιθανῶς ἔχει γράψει ἕναν ψαλμό.

Ὁ κατ' ἀρχὴν ἄγνωστος ποιητὴς ποὺ τὸν λέω *ἐκτετιναγμένον* ἔχει γράψει ὁμάδα μικρῶν ψαλμῶν ποιητικῶς πολὺ κομψῶν. στὴ γλῶσσα τῶν Ἑβδομήκοντα *ἐκτετιναγμένοι* λέγονται οἱ παλιννοστήσαντες ἀπὸ τὴ βαβυλώνιο καὶ περσικὴ αἰχμαλωσία. κανεὶς ἀπολύτως ἑρμηνευτὴς ἢ μεταφραστής, Ἕλληνας ἢ ξένος, ὀρθόδοξος ἢ αἱρετικός, ἀρχαῖος ἢ νεώτερος, δὲν ἔχει καταλάβει τὴ λέξι *ἐκτετιναγμένος,* καὶ ὅλοι, ὅταν σκοντάφτουν σ' αὐτή, λὲν ἀρλοῦμπες, μερικὲς φορὲς πολὺ γουστόζικες. στὴ γλῶσσα τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ τῶν συγχρόνων τους ἰδιωτικῶν παπύρων[2] *ἐκτινάσσω* θὰ πῇ μεταφέρω, *ἐκτινάσσομαι* ἀφικνοῦμαι, *ἐκτιναγμὸς* ἄφιξις, κι *ἐκτετιναγμένοι* ἀφιχθέντες, δηλαδὴ παλιννοστήσαντες. ὁ ἄγνωστος ποιητὴς τῆς ὁμάδος τῶν μικρῶν κομψῶν ψαλμῶν εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς παλιννοστήσαντες· πιθανῶς ὁ Ζοροβάβελ.

Καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς καὶ γιὰ τοὺς τῶν ἄλλων βιβλίων ὅλους θὰ πῶ περισσότερα στὸ καθένα βιβλίο.

Στὸν ἀκόλουθο πίνακα ἔχω τοὺς ἀκριβέστερους τόπους καὶ χρόνους τοῦ κάθε βιβλίου ἀπὸ τὰ 39 τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὰ 27 τῆς Καινῆς, καθὼς καὶ τοὺς συντάκτες των προφῆτες καὶ ἀποστόλους ἄλλοτε ἀναμφιβόλως κι ἄλλοτε κατὰ τὴν πιὸ εὔλογη εἰκασία.

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Βιβλία	συγγραφεῖς	χρόνος	τόπος	βιβλία	συγγραφεῖς	χρόνος	τόπος
Γε	Μωϋσῆς	1650	Σινά	Σο	Ἠσαΐας	800-770	Ἰερουσαλήμ
Νο	Μωϋσῆς	1640-1600	Σινά	Θρ	Ἰερεμίας κλπ.	630-620	»
Δε	Μωϋσῆς	1600	Ἰσραήλ	Ἀμ	Ἀμώς	810-760	»
Ἰη	Σαμουήλ	1150	Σηλώμ	Ὡσ	Ὡσηέ	810-760	Ἰσραήλ
Κρ	Σαμουήλ	1150	Σηλώμ	Ἠσ	Ἠσαΐας	810-760	Ἰερουσαλήμ
Δν	Δαυΐδ	1100	Ἰερουσαλήμ	Μχ	Μιχαΐας	810-760	»
Βε	Δαυΐδ	1100	»	Να	Ναούμ	740-730	»
Ῥθ	Δαυΐδ	1100	»	Ἀβ	Ἀββακούμ	700	»
Δδ	Νάθαν	1020	»	Σφ	Σοφονίας	684-653	»
Βα	Ἰερεμίας	630-620	»	Ἰε	Ἰερεμίας	670-620	»
Πα	Βαρούχ	620-600	Βαβυλών	Ἐπ	Ἐπιστολὴ Ἰε.	640-630	»
Ἰν	;	850	Ἰσραήλ	Ἰλ	Ἰωήλ	635-625	»
Αἰ	;	560-550	Βαβυλών	Ἀδ	Ἀβδιού	630	»
Ἀν	Ἔσδρας	424	Ἰερουσαλήμ	Ἰζ	Ἰεζεκιήλ	638-620	Βαβυλωνία
Ψα	Δαυΐδ κλπ.	1120-430	»	Βρ	Βαρούχ	620-600	Βαβυλών
Πμ	Δαυΐδ	1100	»	Δα	Δανιήλ	600-557	Περσία
Ἰβ	Δαυΐδ	1100	»	Ἀγ	Ἀγγαῖος	521	Ἰερουσαλήμ
Ἄσ	Σουλαμῖτις	1040	»	Ζα	Ζαχαρίας	521-500	»
Ἐκ	Σαλωμών	1030	»	Μα	Μαλαχίας	500-460	»
Πδ	Ἠσαΐας - Ἀβύ	800-770	»				

ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Βιβλία	συγγραφεῖς	χρόνος	τόπος	βιβλία	συγγραφεῖς	χρόνος	τόπος
Μθ	Ματθαῖος	58-59	Καπερναούμ	Φμ	Παῦλος	60-61	Ῥώμη
Λκ	Λουκᾶς	58-59	Καισάρεια	Ἑβ	Παῦλος	60-61	Ἰταλία
Ἰω	Ἰωάννης	68	Ἔφεσος	Ττ	Παῦλος	65-67	Φίλιπποι
Μρ	Μάρκος	69	Βαβυλών Αἰγ.	Α΄Τι	Παῦλος	65-67	Φίλιπποι
Πξ	Λουκᾶς	61	Μεσόγειος	Β΄Τι	Παῦλος	68	Ῥώμη
Α΄Θε	Παῦλος	49-50	Κόρινθος	Ἰα	Ἰάκωβος	58	Ἰερουσαλήμ
Β΄Θε	Παῦλος	49-50	Κόρινθος	Α΄Πε	Πέτρος	68	Βαβυλών Αἰγ.
Γα	Παῦλος	51-54	Κόρινθος	Β΄Πε	Πέτρος	68	»
Α΄Κο	Παῦλος	55	Φίλιπποι	Ἰδ	Ἰούδας	68	»
Β΄Κο	Παῦλος	56	Φίλιπποι	Α΄Ἰω	Ἰωάννης	68	Ἔφεσος
Ῥω	Παῦλος	57	Κόρινθος	Β΄Ἰω	Ἰωάννης	68	Ἔφεσος
Φι	Παῦλος	60-61	Ῥώμη	Γ΄Ἰω	Ἰωάννης	68	Ἔφεσος
Ἐφ	Παῦλος	60-61	Ῥώμη	Ἀπ	Ἰωάννης	68	Πάτμος
Κλ	Παῦλος	60-61	Ῥώμη				

ΒΙΒΛΟΣ		BIBLUS	
Π.Δ.	ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ	V.T.	VETUS TESTAMENTUM
Α.	ΜΩΫΣΗΣ	A.	MOYSES
Γε	Γένεσις	Ge	Genesis
Νο	Νόμος	Le	Lex
Δε	Δευτερονόμιον	De	Deuteronomium
Β.	ΙΣΤΟΡΙΑΙ	B.	HISTORIAE
Ἰη	Ἰησοῦς	Is	Iesus
Κρ	Κριταί	Iu	Iudices
Δν	Δάν	Dn	Dan
Βε	Βενιαμίν	Be	Beniamin
Ῥθ	Ῥούθ	Rt	Ruth
Δδ	Δαυΐδ	Dd	David
Βα	Βασιλεῖς	Re	Reges
Πα	Παραλειπομένη	Pa	Paralipomene
Ἰν	Ἰωνᾶς	In	Ionas
Αἰ	Αἰχμαλωσία	Cp	Captivitas
Ἀν	Ἀνάβασις	As	Adscensio
Γ.	ΥΜΝΟΙ	C.	HYMNI
Ψα	Ψαλμοί	Ps	Psalmi
Πμ	Παροιμίαι	Pv	Proverbia
Ἰβ	Ἰώβ	Ib	Iob
Ἆσ	Ἆσμα	Ca	Canticum
Ἐκ	Ἐκκλησιαστής	Ec	Ecclesiastes
Πδ	Παιδεῖαι	Di	Disciplina
Σο	Σοφία	Sa	Sapientia
Θρ	Θρῆνοι	La	Lamentationes
Δ.	ΠΡΟΦΗΤΑΙ	D.	PROPHETAE
Ἀμ	Ἀμώς	Am	Amos
Ὠσ	Ὠσηέ	Os	Osee
Ἠσ	Ἠσαΐας	Es	Esaias
Μχ	Μιχαΐας	Mi	Michaias
Να	Ναούμ	Na	Naum
Ἀβ	Ἀββακούμ	Ab	Abbacum
Σφ	Σοφονίας	Sp	Sophonias
Ἰε	Ἰερεμίας	Ie	Ieremias
Ἐπ	Ἰερεμίου Ἐπιστολή	Ep	Ieremiae Epistola

Ἰλ	Ἰωήλ	Il	Ioël
Ἀδ	Ἀβδιού	Ad	Abdiu
Ἰζ	Ἰεζεκιήλ	Iz	Iezeciel
Βρ	Βαρούχ	Br	Baruch
Δα	Δανιήλ	Da	Daniel
Ἀγ	Ἀγγαῖος	Ag	Aggaeus
Ζα	Ζαχαρίας	Za	Zacharias
Μα	Μαλαχίας	Ma	Malachias
	39		39

Κ.Δ.	ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ	N.T.	NOVUM TESTAMENTUM
Α.	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ	A.	EVANGELIA
Μθ	Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον	Mt	Evangelium secundum Matthaeum
Λκ	Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν	Lc	Evangelium secundum Lucam
Ἰω	Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην	Io	Evangelium secundum Ioannem
Μρ	Εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον	Mr	Evangelium secundum Marcum
Β.	ΠΡΑΞΕΙΣ	B.	ACTA
Πξ	Πράξεις ἀποστόλων	Ac	Acta
Γ.	ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	C.	PAULI EPISTOLAE
Α΄ Θε	Α΄ Θεσσαλονικεῖς	I Th	I Thessalonicenses
Β΄ Θε	Β΄ Θεσσαλονικεῖς	II Th	II Thessalonicenses
Γα	Γαλάτας	Ga	Galatas
Α΄ Κο	Α΄ Κορινθίους	Α΄ Κο	I Corinthios
Β΄ Κο	Β΄ Κορινθίους	Β΄ Κο	II Corinthios
Ῥω	Ῥωμαίους	Ro	Romanos
Φι	Φιλιππησίους	Ph	Philippenses
Ἐφ	Ἐφεσίους	Eh	Ephesios
Κλ	Κολοσσαεῖς	Cl	Colossenses
Φμ	Φιλήμονα	Pm	Philemonem
Ἑβ	Ἑβραίους	He	Hebraeos
Ττ	Τίτον	Tt	Titum
Α΄ Τι	Α΄ Τιμόθεον	I Ti	I Timotheum
Β΄ Τι	Β΄ Τιμόθεον	II Ti	II Timotheum
Δ.	ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΑΙ	D.	EPISTOLAE CATHOLICAE
Ἰα	Ἰακώβου	Ia	Iacobi
Α΄ Πε	Α΄ Πέτρου	I Pe	I Petri
Β΄ Πε	Β΄ Πέτρου	II Pe	II Petri
Ἰδ	Ἰούδα	Id	Iudae

Α΄ Ἰω Α΄ Ἰωάννου	I Io I Ioannis
Β΄ Ἰω Β΄ Ἰωάννου	II Io II Ioannis
Γ΄ Ἰω Γ΄ Ἰωάννου	III Io III Ioannis

Ε. ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ	E. APOCALYPSIS
Ἀπ Ἀποκάλυψις	Ap Apocalypsis
27	27

2
Ἑβραῖοι καὶ ἑβραϊκὴ γλῶσσα τῆς Βίβλου

Ἡ ἀνθρωπότης προῆλθε ἀπὸ τοὺς τρεῖς γιοὺς τοῦ Νῶε Σὴμ Χὰμ καὶ Ἰάφεθ, ποὺ ἀπὸ τὰ ὄρη τῶν Ἀραρὰτ (=Ἀρμενίων) προχώρησαν πρὸς τὶς χῶρες των· καὶ σὲ πολλὲς γενεὲς βέβαια, περίπου σὲ 2.000 χρόνια, ἐγκαταστάθηκαν στὶς τελικὲς κοιτίδες τῶν ἀπογόνων τους, στὶς ὁποῖες κατοικοῦσαν ἤδη ἐπὶ Ἀβραὰμ τοῦ γενάρχου τῶν Ἑβραίων. τότε ἡ γῆ ὅλη ἦταν μιὰ ζούγκλα χλωρίδος καὶ πανίδος καὶ οἱ ἀνθρώπινοι πολιτισμοὶ ἦταν πάντοτε παραποτάμιοι καὶ παραθαλάσσιοι, καὶ τὰ μεγάλα περάσματα τῆς βραδυτάτης ἐξαπλώσεώς των ἦταν οἱ ὄχθες μεγάλων ποταμῶν, ὅπου καὶ ἡ ἐπιβίωσι τῶν ἀνθρώπων ἦταν ἐφικτή. κοιτίδα τῶν Σημιτῶν ὑπῆρξε ἡ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου χώρα, ἡ μετέπειτα Βαβυλωνία· τῶν Χαμιτῶν κοιτίδα ὑπῆρξε τὸ δικτυωτὸ Δέλτα τοῦ Νείλου· καὶ τῶν Ἰαπετιτῶν δύο ποταμοί, ὁ Ἴστρος (=Δούναβις) καὶ ὁ Βόλγας, ὅπου ἀναπτύχθηκαν δυὸ ὁμοεθνίες, ποὺ μὲ γλωσσικὸ κριτήριο τὸ πῶς λένε τὸν ἀριθμὸ 100 λέγονται ἀπὸ τοὺς γλωσσολόγους κι ἀνθρωπολόγους σήμερα *ὁμοεθνία centum (ἑκατόν, hundred)* καὶ *ὁμοεθνία schatem (=100).* οἱ Χαμῖτες ἐπάνδρωσαν τὴν Ἀφρική, τὸν παραμεσόγειο δακτύλιο καὶ τὴν Ἄπω Ἀσία καὶ τὴν προκολομβιανὴ Ἀμερικὴ καὶ τὴν Αὐστραλία· οἱ Ἰαπετῖτες τὴν Εὐρώπη· οἱ Σημῖτες ἦταν λιγώτεροι κι ἐπάνδρωσαν τὴν Ἐγγὺς Ἀσία. ἡ προκολομβιανὴ Ἀμερικὴ λοιπὸν εἶχε ἐπανδρωθῆ ἀπὸ τοὺς Χάμ· διότι κίτρινη μογγολικὴ φυλὴ ἦταν οἱ Παλαιαμερικανοί, οἱ κατὰ λάθος λεγόμενοι καὶ Ἰνδιάνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὰ μογγολικὰ βορειοανατολικὰ μέρη τῆς Ἀσίας, περπατώντας ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες πάνω στοὺς χιονισμένους πάγους τοῦ Βεριγγείου Πορθμοῦ, βόσκοντας τὰ κτήνη τους καὶ κυνηγώντας τὰ ἄγρια ζῷα καὶ ψαρεύοντας, μᾶλλον χωρὶς νὰ ξέρουν ὅτι κάτω ἀπὸ τὸν πάγο ποὺ πατοῦν εἶναι θάλασσα, ἔφτασαν στὴν Ἀλάσκα, κι ἀπὸ κεῖ προχώρησαν, μέσα σὲ πολλοὺς αἰῶνες πάντοτε, μέχρι καὶ ὅλη τὴ Νότιο Ἀμερική. καὶ οἱ Λάπωνες τοῦ Ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου καὶ οἱ Ἐσκιμῶοι τοῦ Δυτι-

κοῦ, ποὺ κατοικοῦν στὴ Βόρεια Πολικὴ Ζώνη, εἶναι κίτρινοι Χὰμ - Μογγόλοι, ὅσοι δὲν προχώρησαν στὴ νοτιώτερη Β. Ἀμερική. κι ὅταν οἱ προχωρήσαντες Χὰμ ἔφτασαν στὴν Ἀλάσκα, καὶ στὰ βορείως τοῦ Καναδᾶ νησιά, σὲ γεωγραφικὸ πλάτος 71° μοιρῶν καὶ λίγο πιὸ πάνω, ἐπὶ αἰῶνες ἔβλεπαν τὸ ἔτος νὰ ἔχῃ 260 ἡμερονύκτια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ δύο ἦταν διαφορετικά· τὸ ἕνα εἶχε μία ἡμέρα του νὰ διαρκῇ 53 εἰκοσιτετράωρα καὶ τὸ ἄλλο εἶχε μία νύχτα του νὰ διαρκῇ πάλι 53 εἰκοσιτετράωρα, καὶ ν' ἀπέχουν μεταξύ τους περίπου μισὸ ἔτος. ἔτσι λοιπὸν 53 + 53 + 259 = 365 εἰκοσιτετράωρα σὲ 260 ἡμερονύκτια. κι ἔκαναν ἕνα τέτοιο ἡμερολόγιο μὲ 260 ἡμερονύκτια. ὡρολόγι δὲν εἶχαν, ἀλλ' ἡμερολόγιο εἶχαν· ἡμερολόγιο εἶχαν ὅλοι οἱ λαοὶ ἀνέκαθεν, ὄχι ὅμως κι ὡρολόγι· ἐπειδὴ τ' ὡρολόγι εἶναι κατασκευὴ καὶ μάλιστα δύσκολη, τὸ ἡμερολόγιο ὅμως μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶναι κατασκευὴ οὔτε κἂν ἕνα σημείωμα. καὶ οἱ Χὰμ ἐκεῖνοι, ὅταν μετὰ πολλοὺς αἰῶνες κατοικοῦσαν καὶ στὴ διακεκαυμένη Γιουκατὰν καὶ εἶχαν κάνει κι ἄλλο ἕνα ἡμερολόγιο τῶν 365 εἰκοσιτετραώρων ἡμερονυκτίων, χωρὶς νὰ θέλουν ν' ἀπαρνηθοῦν καὶ τὸ «ἱερώτερο παλιὸ ἡμερολόγιό τους» –ἔτσι κάνουν πάντα ὅλοι οἱ παλαιοημερολογῖτες θρῆσκοι, ἀκόμη καὶ στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα καὶ ἰδίως στ' Ἁγιονόρος–, εἶχαν δυὸ ἡμερολόγια, ἕνα ἱερὸ τῶν 260 ἡμερῶν –τὰ παλαιὰ εἶναι πάντα «ἱερά»– κι ἕνα «πολιτικὸ» τῶν 365 ἡμερῶν. κι ὅταν οἱ πρωτοχρονιές των συνέπιπταν σ' 72 χρόνια, αὐτὸ ἦταν ὁ αἰώνας των. αὐτὸ τὸ ἀνεξήγητο ἡμερολογιακὸ πρόβλημα τῶν Ἀζτέκων καὶ τῶν Μάγια τὸ ἐξήγησα τὸ 1988 στὸ σύγγραμμά μου «Ἀλφάβητο», ὅταν εἶδα ὅτι τέσσερες ἀμερικανικὲς διδακτορικὲς διατριβὲς δὲν κατώρθωσαν νὰ δώσουν μιὰ σωστὴ ἐξήγησι· καὶ τὴν ἐξήγησί μου, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «Ἀλφάβητό» μου, τὴ δημοσίευσα ἑλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ τόσο στὶς Μελέτες μου[3] καὶ στὴν ἱστοσελίδα μου (www. philologus.gr) καὶ σὲ ἀμερικανικὲς ἱστοσελίδες (Τὸ ἡμερολόγιο τῶν Ἀζτέκων καὶ τῶν Maya - The calendar of Aztecs and Mayas). ἐξήγησα ἔτσι καὶ τὴν καταγωγὴ τῶν Παλαιαμερικανῶν. ὅσο γιὰ τὰ χρώματα (λευκό, μαῦρο, κίτρινο) καὶ τ' ἄλλα βιολογικὰ κι ἀνατομικὰ ἰδιώματα, αὐτὰ ὀφείλονται στὰ κλίματα καὶ στὴ διατροφὴ καὶ στὰ νερὰ τῶν τόπων, καὶ μεταβάλλονται σὲ 1000 ἕως 2000 χρόνια, ὅπως δείχνει ἡ φυλὴ τῶν Τουαρέγκ, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ λευκοὶ Γεωργιανοὶ ἔγιναν κατάμαυροι Νέγροι, ἀλλὰ χωρὶς σγουρὰ μαλλιὰ ἀκόμη καὶ χωρὶς προτεταμένο σαγόνι, μέσα σὲ 1300 χρόνια, ἀπὸ τότε ποὺ τοὺς ὑποδούλωσαν οἱ μουσουλμάνοι κι ὡς δούλους τοὺς πούλησαν στὴν κεντροδυτικὴ μωαμεθανικὴ Ἀφρική. εἶναι νέγροι μὲ κρανιακὴ κατατομὴ καὶ τριχοφυΐα λευκοῦ.

Γύρω στὸ 2.000 π.Χ. εἰσέβαλαν στὸν παραμεσόγειο δακτύλιο τόσο οἱ Ἰαπετῖτες - Εὐρωπαῖοι, Γραικοὶ καὶ Σαβῖνοι, (οἱ μετέπειτα λε-

γόμενοι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι), στὶς χερσονήσους Ἑλληνικὴ καὶ Ἰταλική, ὅπου οἱ Ἕλληνες ὑπέταξαν τοὺς Χαμῖτες Πελασγοὺς καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Χαμῖτες Ῥασέννα ἢ Τυρρηνοὺς ἢ Ἐτρούσκους, ὅσο καὶ οἱ Σημῖτες στὴ Συρία καὶ Παλαιστίνη, ὅπου μετὰ πολλὲς περιπέτειες αἰώνων οἱ Σημῖτες Ἑβραῖοι ὑπέταξαν τοὺς ἐκεῖ Χαμῖτες Χαναναίους. οἱ Ἕλληνες, ποὺ λέγονταν πρῶτα *Γραικοί*[4], ἤτοι «Ἀρχαῖοι», ἔπειτα *Ἀργεῖοι* (=Λαὸς τοῦ *Ἄργου,* δηλαδὴ τοῦ Ἡλίου) καὶ *Αἰολεῖς* (=Λαὸς τοῦ *Αἰόλου,* δηλαδὴ τοῦ ἀστραφτεροῦ Ἡλίου), ἔπειτα *Ἀχαιοί* (=κακόμοιροι δοῦλοι τοῦ *ἀχ ἀχ* ὑπόδουλοι τῶν Πελασγῶν), ἔπειτα *Ἕλληνες* ἢ *Μυρμιδόνες* (=δοῦλοι αἰχμάλωτοι ἢ πολυπληθεῖς σὰ μυρμήγκια). στὴν ἀρχή, στὴν Ἰλιάδα, *Ἕλληνες* ἢ *Μυρμιδόνες* λέγονται μόνον οἱ ὑπήκοοι τοῦ Ἀχιλλέως στὴ Θεσσαλία[5]. τὸ ὄνομα *Ἕλληνες* εἶναι ἄλλος διαλεκτικὸς τύπος τοῦ *Εἵλωτες,* καὶ τὰ δυὸ ἀπὸ τὸ *ἑλεῖν,* ἀπαρέμφατο ἀορίστου τοῦ *αἱρέω* (=αἰχμαλωτίζω), καὶ σημαίνουν «αἰχμάλωτοι δοῦλοι», ῥαγιᾶδες, ἐννοεῖται τῶν κυριάρχων ἐντοπίων Πελασγῶν, τοὺς ὁποίους ὑπέταξαν ἔπειτα, ὅταν πλήθαιναν σὰ *μυρμήγκια (Μυρμιδόνες)*· καὶ γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 584 π.Χ. στὸ ἐπίγραμμα τοῦ Ἐχεμβρότου[6] λέγονται κατ' ἐπέκτασιν *Ἕλληνες* ὅλο αὐτὸ τὸ ἔθνος. καὶ σήμερα ἕνας Ἕλληνας δὲν τὸ ἔχει σὲ τίποτα νὰ λέγεται μὲ τὸ τουρκικὸ ὄνομα *Φουκαράογλου* (=κακομοίρης δοῦλος τῶν Τούρκων) ἢ *Τούρκογλου* (=μπάσταρδος Τούρκου ποὺ βίασε καὶ γονιμοποίησε τὴν ὑπόδουλη μητέρα αὐτοῦ τοῦ *Τούρκογλου*). διότι οἱ πανέξυπνοι Ἕλληνες μέχρι καὶ σήμερα ἔχουν γιὰ ἐπίθετά τους πάρα πολλὰ ὑβριστικὰ παρατσούκλια μὲ τὰ ὁποῖα τοὺς ἔβριζαν οἱ Τοῦρκοι. καὶ σ' ἕνα δημοτικὸ τραγούδι ἐλάχιστα ἀρχαιότερο τοῦ 1821 ὑπάρχει ὁ πασίγνωστος στίχος

Ἀκόμη τούτ' τὴν ἄνοιξι, Ῥαγιᾶδες Ῥαγιᾶδες,
τοῦτο τὸ καλοκαίρι.....

τοὺς Ἕλληνες λοιπόν, ποὺ εἶχαν κοιτίδα τους τὴ συμβολὴ τῶν ποταμῶν *Μάργου* καὶ *Ἴστρου* (=Μοράβα καὶ Δουνάβεως), *ἤγαγε* στὴν Ἑλλάδα ὁ ἀπὸ τὸ *ἄγω* (=ὁδηγῶ) ὠνομασμένος *Ἄξιος* στὸν Ὅμηρο[7], ἢ *Ἀξιὸς* ποταμὸς μέχρι τὸ Αἰγαῖο (στὸν Θερμαϊκό), κι ἀπὸ κεῖ ὁ *Ἁλιάκμων* (=ὁ πολὺ κουραστικὸς) τοὺς διασκόρπισε στὴν Πίνδο, κι ἀργότερα κατέβηκαν πρῶτα ὡς δοῦλοι τῶν Πελασγῶν ποὺ καθάριζαν τὴν *κόπρον τοῦ Αὐγείου* κι ἔπειτα ὡς κύριοί τους *Ἡρακλεῖς* (=ἔνδοξοι κύριοι). Μοράβας - Ἀξιὸς - Ἁλιάκμων ἦταν τὸ πέρασμα ποὺ τοὺς ὡδήγησε *(ἤγαγε - ἄξιος - Ἄξιος - Ἀξιὸς)* στὴν Ἑλλάδα. (στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅταν ἕνα κοινὸ οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο ἢ μετοχὴ ἢ ἄλλο ῥηματικὸ παράγωγο, *καρπὸς λαμπρὸς χρηστὸς διοτρεφὴς φιλητός,* γίνεται κύριο ὄνομα, ἀνεβάζει τὸν τόνο, *Κάρπος Λάμπρος Χρῆστος Διοτρέφης Φίλητος,* ἢ ἂν εἶναι προπαροξύτονο, *σῳζόμενος*

τισάμενος ἄξιος, τὸν κατεβάζει, *Σῳζομενός, Τισαμενὸς Ἀξιός*). οἱ δὲ ἀδελφοὶ τῶν Γραικῶν - Ἑλλήνων *Σαβῖνοι* ἀργότερα ὠνομάστηκαν *Ῥωμαῖοι* ἀπὸ τ' ὄνομα τῶν κατοίκων τῆς ἡγέτιδος πόλεώς των *Ῥώμης.* τόσο οἱ Ἕλληνες ὅσο καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἀρχικὰ ἦταν νομάδες κτηνοτρόφοι - βοσκοί. πρὶν δὲ ἀπὸ τὸ 1000 π.Χ. περίπου, ἀκόμη κι ὅταν γίνονταν βασιλεῖς, ἐξακολουθοῦσαν νὰ εἶναι κτηνοτρόφοι, ὅπως ὁ Δαυΐδ (Πα 31,1-9), κι ὁ Ὀδυσσεύς[8], καὶ λίγο ἀργότερα οἱ πανάρχαιοι Μακεδόνες βασιλεῖς Περδίκκας, Ἀργαῖος καὶ οἱ διάδοχοί τους[9] μέχρι καὶ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο. οἱ ἀρχαιότατοι δηλαδὴ βασιλεῖς ἦταν καὶ μεγάλοι τσελιγκάδες. αὐτὸ εἶναι κι ἕνα ἁδρομερὲς χρονολογικὸ τεκμήριο, ποὺ βάζει στουππὶ στὸ ἀπύλωτο στόμα τῶν βλακῶν κοκορίκων τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» τῆς προτεσταντικῆς καὶ βατικανείου «βιβλικῆς θεολογίας».

Ἤδη πρῶτος ὁ Ἀβραὰμ λέγεται *Ἑβραῖος* –στοὺς Ἑβδομήκοντα τὸ ὄνομα στὴν πρώτη ἀναφορά του μεταφράζεται *Περάτης* (Γε 18,1), δηλαδὴ συνεχῶς μετακινούμενος νομὰς κτηνοτρόφος– κι ὁ δισέγγονός του Ἰωσὴφ λέγεται ἐπίσης *Ἑβραῖος* (Γε 95,13). στὴν Αἴγυπτο αὐτὸ τοὺς κάθισε ὡς ἐθνικὸ ὄνομα (Γε 97,17· 99,6· 111,10· Νο 3,1) μέχρι σήμερα. λέγονταν ὅμως καὶ *Ἰσραὴλ* (Νο 1,1) ἀπὸ τὸ δεύτερο καὶ θεόδοτο τιμητικὸ ὄνομα τοῦ τρίτου πατριάρχου τους *Ἰακὼβ - Ἰσραήλ·* ἕνα ἔθνος διακρινόμενο ἤδη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο σὲ 13 φυλὲς ἀπὸ τοὺς 12 γιοὺς καὶ 2 ἐγγόνους τοῦ Ἰακώβ. ὡς ἔθνος καὶ κράτος ὠργανώθηκε ἀπὸ τὸ νομοθέτη του Μωϋσῆ στὴν ἔρημο τοῦ Σινά, καὶ κατέκτησε τὴν ὁριστικὴ χώρα του Παλαιστίνη, ὅπου εἶχαν ζήσει καὶ οἱ τρεῖς διαδοχικοὶ γενάρχες του Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ Ἰακώβ.

Τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων ἐπὶ Ἀβραὰμ ἦταν τρεῖς ἄνθρωποι, ποὺ μπῆκαν στὴν Παλαιστίνη εἰρηνικῶς καὶ ἀφανῶς ὡς νομάδες κτηνοτρόφοι, ἐπὶ Ἰσαὰκ ἦταν τέσσερες, κι ἐπὶ Ἰακὼβ ἔφτασαν τοὺς 75. στὴν Αἴγυπτο, ποὺ μετοίκησαν γιὰ τρεῖς περίπου αἰῶνες, ἔγιναν κατὰ τὶς δυὸ ἀπογραφὲς τοῦ Μωϋσῆ περίπου 2.000.000. μιὰ αὔξησι καταπληκτικὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἂν καὶ πραγματοποιήθηκε κάτω ἀπὸ συνθῆκες δυσμενέστατες. ἀλλ' ἔμεναν καὶ ἄφθαρτοι ἀπὸ πολέμους ὡς δοῦλοι. ὁ Ἀβραάμ, ποὺ ἦταν Βαβυλώνιος, ἀσφαλῶς μιλοῦσε ὡς μητρική του γλῶσσα τὴν τότε βαβυλωνιακὴ σημιτική. σὲ τόσο ἀρχαία ἐποχὴ δὲν γνωρίζουμε ἀκρίβειες γιὰ τὶς γλῶσσες. τὴν ἴδια ἐκείνη ἐποχὴ σχηματίσθηκε καὶ ἡ μετέπειτα ἑλληνικὴ - ὁμηρικὴ γλῶσσα, ποὺ ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶναι περίπου 80% ἑλληνική, 15% πελασγική, καὶ 5% φοινικική. καὶ γι' αὐτὸ πιθανῶς τὰ πολυχρηστότερα ῥήματά της ἔχουν τρεῖς ῥίζες - θέματα· *λέγω εἶπον εἴρηκα, ὁρῶ εἶδον ὄπωπα, φέρω οἴσω ἤνεγκα, ἐσθίω ἔφαγον ἐδήδοκα,* κλπ.. δείχνουν κρᾶμα τριῶν γλωσσῶν. καὶ ἡ λατινική, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀρχικὰ ἦταν μία μὲ τὴν ἑλλη-

νική, ἔπειτα πῆρε πολλὰ κι ἀπὸ τὴ χαμιτικὴ ἐτρουσκική (ἀφοῦ τυχαίως ἡ λέξι *populus* σημαίνει ῥωμαϊστὶ *λαὸς* κι ἐτρουσκιστὶ *λεύκη*)· μὲ τὴν ἑλληνικὴ δὲ γλῶσσα ἔχει κοινὲς λέξεις καὶ πανάρχαιες ἀπὸ τὸν καιρὸ τὸν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τους *(fama fuga pugna malus mus lupus equus pater mater primus tertius sextus septimus octavus decimus sum clavis)* καὶ ἀπὸ τὸν Β΄ καὶ Α΄ π.Χ. αἰῶνα, τὸν ὄψιμο καιρὸ τῆς ὑποτάξεως τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πῆρε χιλιάδες λέξεων *(architectura antimetabole gomphus methode mespilum)* καὶ ὅσες ἀρχίζουν ἀπὸ *y* ἢ περιέχουν τὸ γράμμα αὐτό. τὸ ἕνα τρίτο τῶν λέξεων τῆς λατινικῆς εἶναι ἑλληνικὲς ἢ «καὶ ἑλληνικὲς» μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο.

Θέλω νὰ πῶ ὅτι εἶναι ἀδύνατο οἱ τρεῖς πατριάρχες τῶν Ἑβραίων, Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ Ἰακώβ, ποὺ ἔζησαν σὲ τέσσερες χῶρες (Βαβυλωνία Συρία Παλαιστίνη Αἴγυπτο), νὰ μὴν πῆραν πολλὲς λέξεις καὶ συντάξεις καὶ ἀπὸ τὶς τέσσερες γλῶσσες, ὅπου ἦταν μικρὴ μειονότης. πῶς 3 ἢ 4 ἢ 75 ἄνθρωποι μιλοῦσαν μὲ τὸν περίγυρό τους; συνεπῶς καὶ ἡ ἐπὶ Μωϋσῆ ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἦταν κρᾶμα τριῶν ἢ τεσσάρων γλωσσῶν τόσο ἀδελφῶν ὅσο καὶ ξένων μεταξύ τους. πάντως ἐν τέλει ἦταν γλῶσσα ἁπλῆ καὶ κυρίως δισυλλαβική, ἐνῷ ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ λατινικὴ εἶναι κυρίως τρισυλλαβικές. αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὴ στιχουργικὴ εὐχέρεια κι ἐπίδοσι. στὴ Βίβλο φαίνεται ὅτι οἱ τρεῖς πατριάρχες καὶ οἱ γόνοι τους μὲ τοὺς ἐντοπίους τῆς Παλαιστίνης κι ἔπειτα τῆς Αἰγύπτου μιλοῦσαν χωρὶς διερμηνέα, ἀφοῦ καὶ ἡ νεαρὴ Δίνα, μόλις ἦρθε ἀπὸ τὴ Συρία, μιλοῦσε μὲ τὶς συνομήλικες ἐντόπιες χαμίτισσες κοπέλλες τῆς τότε Παλαιστίνης χωρὶς διερμηνέα φυσικά (Γε 78,1). μόνον ὁ Ἰωσὴφ φαίνεται –γιὰ πρώτη φορά– ὅτι, πρὶν γνωρισθῇ στοὺς ἀδερφούς του, μιλοῦσε μὲ διερμηνέα *(ἑρμηνευτὴν)* (Γε 107,8) ἐπίτηδες, γιὰ νὰ μὴν τὸν καταλάβουν ἀμέσως ὅτι ἦταν ὁ κάποτε μικρὸς ἀδερφός των ποὺ τὸν πούλησαν. καὶ πολὺ ἀργότερα ὁ Σημίτης Σαμψὼν μὲ τὴ Χαμίτισσα γυναῖκα του Δαλιδὰ στὴν κρεβατοκάμαρα μιλοῦσαν μεταξύ τους ἀμέσως καὶ εὔκολα, χωρὶς διερμηνέα. νομίζω ὅτι καὶ οἱ γλῶσσες τότε ἦταν στὸ λεξιλόγιό τους πενιχρές, στὴ σύνταξι πολὺ ἁπλές, καὶ πολὺ συγγενεῖς ἀκόμη μεταξύ τους. καὶ ἡ γλωσσομάθεια τότε ἦταν πολὺ ἁπλὸ πρᾶγμα. νομίζω ἐπίσης ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἦταν στὴ μέγιστη ἀνάπτυξί της στὰ χρόνια τῶν βασιλέων Δαυὶδ καὶ Σαλωμών· τότε ἦταν στὴν κλασσικὴ ἐποχή της. αὐτὸ φαίνεται καὶ στὴν εὐελιξία τῆς γλώσσης αὐτῆς στὰ βιβλία τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. ἀπὸ τὸ Δαυὶδ μέχρι τὴν ἅλωσι τῆς Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ τὸν Ναβουχοδονόσορ, σχεδὸν ἐπὶ μισὴ χιλιετία, ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἦταν στὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀκμῆς της. ἡ θεοπνευστία βέβαια ὑπάρχει κι ἐκφράζεται καὶ μὲ τὴν πιὸ ἄκομψη ἢ πενιχρὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ ἡ

γλωσσικὴ ἀρτιότης κι ἐπάρκεια καὶ κομψότης καὶ ὀμορφιὰ εἶναι καὶ κατὰ θεὸν εὐκταία κι ἐκτιμητή. κι ὅπως ἔχω πῆ, ἡ ἀρχικὴ ἑβραϊκὴ γλῶσσα τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐμφάνιζε ὁπωσδήποτε περίπου 12 ἐξελικτικὲς φάσεις - στάδια, ὅπως καὶ ἡ ἑλληνικὴ τῶν πηλίνων ἀχαιικῶν πινακίδων τῆς γραμμικῆς Β, Ὁμήρου, Καλλίνου, Θουκυδίδου, Μενάνδρου, Ἀρχιμήδους, Λουκᾶ, Χρυσοστόμου, Πτωχοπροδρόμου, Κορνάρου, Παπασυναδινοῦ, Κοσμᾶ. δὲν ἦταν ἡ ἀπὸ τὴ Γένεσι μέχρι τὴν Ἀνάβασι ἰσοπεδωμένη καὶ μεταφραστικὴ νεοεβραϊκὴ τοῦ μασοριτικοῦ σκευάσματος τοῦ Ἀκιβά, ποὺ μιλοῦσαν οἱ Ἑβραῖοι τοῦ Β΄ μ.Χ. αἰῶνος.

Ἕνας ἐπίμονος βαρβαρισμὸς ποὺ συναντᾶται στὴ γλῶσσα τῶν Ἑβδομήκοντα εἶναι μιὰ μετοχὴ ἐνεστῶτος κι ἕνα ἔναρθρο ἀπαρέμφατο ἐνεστῶτος σὲ δοτικὴ τοῦ ῥήματος *λέγω* ἀρχαιοελληνιστὶ ἀταίριαστα καὶ περιττὰ στὴ θέσι καὶ στὴν πτῶσι ποὺ βρίσκονται, καὶ ἀπαντῶνται πάνω ἀπὸ 30 φορὲς στὴν Π. Διαθήκη, ἤτοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον *λέγοντες,* σπανίως *λεγόντων,* καὶ σπανιώτατα ὡς ἀπόλυτο ἔναρθρο ἀπαρέμφατο *τῷ λέγειν.* ἀπαντῶνται δὲ στὰ προαιχμαλωσιακὰ βιβλία Γε Νο Ἰη Κρ Δδ Βα Πα Ψα Ἐκ Ἠσ Ἰζ. δίνω παραδείγματα.

Γε 37,1· *Ἀνηγγέλη τῷ Ἀβραὰμ λέγοντες· Ἰδοὺ τέτοκε Μελχά.*

Βα 27,7· *Τί ἀποκριθῶ τῷ λαῷ τούτῳ τοῖς λέγουσι πρός με λεγόντων 'Κούφισον ἀπὸ τοῦ κλοιοῦ...';*

Ἐκ 7,1· *Ἐλάλησα ἐγὼ ἐν τῇ καρδίᾳ μου τῷ λέγειν· 'Ἰδοὺ ἐγὼ ἐμεγαλύνθην...'.*

Εἶναι φανερὸ ὅτι στὸ προχριστιανικὸ ἑβραϊκὸ κείμενο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο οἱ Ἰσραηλῖτες τοῦ Γ΄ π.Χ. αἰῶνος ἔκαναν τὴ μετάφρασι τῶν Ο΄, ὑπῆρχε κάποιος ἐκτὸς ἐγκλίσεων ῥηματικὸς τύπος, ποὺ δὲν ὑπῆρχε στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ποτέ. στὴν ἑλληνικὴ λ.χ. ἔχουμε δύο τέτοιους σχηματισμούς, τὸ ἀπαρέμφατο καὶ τὴ μετοχή, ἐνῷ στὴ λατινικὴ ἔχουμε πέντε· ἀπαρέμφατο μετοχὴ σουπῖνο γερούνδιο καὶ γερουνδιακό· κι ὅταν μὲν διαβάζουμε λατινικὰ κείμενα, καταλαβαίνουμε καὶ τὰ τρία ποὺ δὲν ἔχουμε οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ὅταν τὰ μεταφράζουμε, νιώθουμε κάποια ἀμηχανία στὴν ἀναζήτησι τῆς καταλλήλου ἑλληνικῆς λέξεως. ἔτσι κάποιον τέτοιον ἐκτὸς ἐγκλίσεων ῥηματικὸ τύπο ἐπιρρηματικοῦ χαρακτῆρος εἶχε καὶ ἡ ἀρχαία ἑβραϊκή, τὸν ὁποῖο οἱ μεταφρασταὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄ ἀποδίδουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ ὀνομαστικὴ πληθυντικοῦ ἀρσενικῆς μετοχῆς ἐνεστῶτος, λίγες φορὲς μὲ τὴν ἴδια μετοχὴ σὲ γενικὴ πληθυντικοῦ, κι ἀκόμη λιγώτερες μὲ ἔναρθρο ἀπαρέμφατο ἐνεστῶτος σὲ δοτική. αὐτὴ ἡ ἰδιοτυπία στὴ μετάφρασι τῶν Ο΄ εἶναι τόσο χτυπητὴ στὸν Ἕλληνα ἀναγνώστη, ποὺ μὲ τὸν λειτουργικὸ ἐθισμὸ ὁ πολυχρηστότερος τύπος τῆς μετοχῆς σὲ ὀνομαστικὴ πληθυντικοῦ *λέγοντες* υἱοθετήθηκε καὶ στὴν ἑλληνικὴ

γλῶσσα, καὶ παρήχθησαν τὰ γνωστὰ καὶ πολύχρηστα ῥηματικὰ ἐπιρρήματά μας *λέγοντας βλέποντας τρέχοντας κάνοντας τρώγοντας* κλπ., τὰ ὁποῖα στὴν ἀρχαία προχριστιανικὴ ἑλληνικὴ ἦταν γνωστὰ μὲν ὡς ῥίζες λέξεων, ἀλλὰ τελείως ἄγνωστα γραμματικῶς καὶ κλιτικῶς· εἶναι αἰτιατικὲς πληθυντικοῦ, οἱ ὁποῖες στὴν ἀρχὴ φαίνονταν ὡς βαρβαρισμοὶ - σολοικισμοί, ἀλλὰ σήμερα, ὅταν πῶ *Ἐγὼ ἤρθα τρέχοντας,* δὲν νιώθουμε τὸ βαρβαρισμό, διότι ἐν τέλει τὸν νιώθουμε ὡς ἄκλιτο ἐπίρρημα. ἕνας δὲ ἰταλόγλωσσος Ἕλληνας ποιητὴς στὰ στραβοελληνικά του ἔχει καὶ τὸν ἀπαράδεκτο τύπο *διηγώντας (διηγώντας τα νὰ κλαῖς).* ἡ γλῶσσα στὴ διαχρονικὴ συμπεριφορά της ἔχει τρόπους παραδόξους.

Ἕνα ἄλλο ἰδίωμα τῆς προχριστιανικῆς ἑβραϊκῆς, τὸ ὁποῖο φαίνεται πιὸ καλὰ στὴ μετάφρασι τῶν Ο΄ παρὰ στὴ νεοεβραϊκὴ γλῶσσα τοῦ μασοριτικοῦ σκευάσματος, εἶναι ὅτι πολλὲς φορὲς οἱ παρῳχημένοι ἢ μέλλοντες χρόνοι ἐννοοῦνται ὡς ἐνεστῶτες. ὑπάρχει καὶ στὴ διαχρονικὴ ἑλληνικὴ αὐτὸ τὸ φαινόμενο· λ.χ. στὸν ἀόριστο χρόνο, ποὺ καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ τὸν ὠνόμασαν ἀόριστο, ἡ μὲν ὁριστικὴ δηλώνει χρόνο παρῳχημένο, οἱ δὲ ἄλλες ἐγκλίσεις δηλώνουν χρόνο μέλλοντα. αὐτὸ ἀκριβῶς στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκή, ὅπως φαίνεται αὐθεντικώτερα διὰ μέσου τῆς ἀκριβεστάτης μεταφράσεως τῶν Ο΄, γίνεται σὲ πολὺ μεγαλείτερη ἔκτασι, παρὰ στὴν ἀρχαία ἑλληνική. ἔτσι καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τὴ λεγόμενη «ἀττικὴ σύνταξι» – ποὺ δὲν εἶναι ἀττική, διότι ὑπάρχει καὶ σὲ ἄλλες διαλέκτους καὶ στὰ ἰωνικὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη– οἱ ἀλλόγλωσσοι δὲν μποροῦν νὰ τὴν καταλάβουν· ἁπλῶς προσέχουν ἰδιαίτερα, γιὰ νὰ μὴν τὴν «καταλάβουν» λαθεμένα.

Γενικῶς, θέλω νὰ πῶ, τὴν προχριστιανικὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καλλίτερα τὴν ἐξιχνιάζει κανεὶς μέσῳ τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα παρὰ μέσῳ τοῦ μασοριτικοῦ· διότι τὸ ἀρχικὸ κείμενο τῆς ἴδιας ἀπὸ τὸ 128 μ.Χ. δὲν ὑπάρχει πιά. ἡ δὲ μασοριτικὴ γραμματικὴ εἶναι ἕνα ἐπίσης μασοριτικὸ σκεύασμα τεχνητὸ καὶ μὴ αὐθεντικό, τὸ ὁποῖο πλαστούργησαν οἱ ῥαββινομασορῖτες τῶν αἰώνων $2^{ου}$ - $8^{ου}$ μ.Χ., ὁμόλογο τοῦ μασοριτικοῦ «κειμένου». δὲν εἶναι μιὰ αὐθεντικὴ γραμματικὴ αὐθεντικοῦ κειμένου ὅπως ἡ ἑλληνική, ἡ λατινική, ἡ ἀγγλική, καὶ πολλὲς ἄλλες. εἶναι πλαστὴ ψευδογραμματικὴ πλαστοῦ καὶ ψεύτικου κειμένου. εἶναι ἁπλῶς ἕνα γιογιό, γιὰ νὰ παίζουν μ' αὐτὸ οἱ «βιβλικοὶ θεολόγοι», ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ μασοριτικὸ σκεύασμα, ὥστε νὰ κάνουν κι αὐτοὶ κάτι, παριστάνοντας τοὺς ἐπιστήμονες καὶ τοὺς φιλολόγους κάποιας φαντασιωτικῆς γραμματείας, ξεγελώντας τὸν ἀφελῆ κόσμο μὲ παιδαριώδεις καὶ γελοῖες τσαρλατανιές, καὶ παρηγορώντας τὴ μικρόνοιά τους· φαντασιώσεις

τοῦ Μπόμπου. πάντως ὅμως παρασιτεύουν, βιοπορίζονται, καὶ κορδώνονται σὰ γύφτικα σκεπάρνια.

Ἡ νεοεβραϊκὴ γλῶσσα, ποὺ ὡμιλοῦνταν στὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων, ἦταν ὁπωσδήποτε σ' ἕνα ἐξελικτικὸ στάδιο περίπου σὰν ἐκεῖνο τῆς ἑλληνικῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης. ἀνέφερα ἤδη ὅτι τὸν Ε΄ π.Χ. αἰῶνα, ἐπὶ Ἔσδρα καὶ Νεεμίου, μετὰ τὴν ἐπάνοδο τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴ βαβυλώνιο καὶ περσικὴ αἰχμαλωσία τῶν 70 ἐτῶν, ἡ ἑβραϊκὴ τῆς προαιχμαλωσιακῆς Βίβλου, γιὰ νὰ γίνῃ κατανοητὴ ἀπὸ τὸν ἁπλὸ λαό, χρειαζόταν μεταφραστάς. ἐννοεῖται ὅτι ἄλλα 440 χρόνια μέχρι τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ ἡ ἐξέλιξι τῆς ἑβραϊκῆς εἶχε προχωρήσει κι ἄλλο. θὰ προσπαθήσω νὰ δώσω μιὰ εἰκόνα γιὰ τὴν ἑβραϊκὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων μέσῳ 40 ἑλληνογράφων ἑβραϊκῶν λέξεων καὶ φράσεων ποὺ παραθέτω στὸν ἀκόλουθο πίνακα, τὶς ὁποῖες παίρνω ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη καὶ οἱ ὁποῖες πολλὲς φορές, μόλις λέγονται, μεταφράζονται καὶ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. διακρίνω δὲ τὶς τρεῖς πρῶτες, ποὺ εἶναι παραθέματα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἀσφαλῶς γιὰ τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦταν ἀκριβῶς κατανοητές, ἀφοῦ καὶ γιὰ τὴ μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς οἱ εὐαγγελισταὶ Ματθαῖος καὶ Μάρκος γράφουν καὶ πῶς ὡς ἀρχαιόγλωσση τὴν παρερμήνευσαν οἱ Ἑβραῖοι οἱ παρευρισκόμενοι στὴ σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ. οἱ ἄλλες 37 εἶναι ἀσφαλῶς λέξεις τῶν χρόνων ποὺ γράφονται. οἱ Ἑβραῖοι δηλαδή, ὅταν ἄκουσαν τὸν ἐσταυρωμένο Χριστὸ ν' ἀναφωνῇ *Ἠλὶ ἠλί (=Θεέ μου θεέ μου),* μὴ ξέροντας τὴν ἀρχαία γλῶσσα τους, νόμισαν ὅτι καλεῖ τὸν προφήτη *Ἠλία,* καὶ εἰρωνεύτηκαν. κι ἂν τότε οἱ ἴδιοι οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἤξεραν ἀρχαῖα ἑβραϊκά, πῶς νὰ ξέρουν οἱ σημερινοὶ «βιβλικοὶ θεολόγοι» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ τὸ μασοριτικὸ ὄχι νὰ τὸ καταλάβουν ἀλλ' οὔτε καὶ ἁπλῶς νὰ τὸ διαβάσουν δὲν μποροῦν;

1. ...Ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων·
Ἠλὶ ἠλί, λιμὰ σαβαχθανί;
τουτέστι
Θεέ μου θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες; (Μθ 122,46-47).

...Ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων·
Ἐλωΐ ἐλωΐ, λιμὰ σαβαχθανί;
ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον
Ὁ θεός μου ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες; (Μρ 70,15-16).

(Ψα 22,1· *Ὁ θεὸς ὁ θεός μου· ἱνατί ἐγκατέλιπές με;).*

2. *...Εἰ μὴ Κύριος σαβαώθ...* (Ῥω 19,16 = Ἠσ 1,11).
...Εἰς τὰ ὦτα *Κυρίου σαβαώθ...* (Ἰα 8,10).

3. *...Καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ,* ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον *Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός* (Μθ 1,8).

(Ἡσ 9,14· *Καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ.*
10,8· *Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός.*
γνῶτε ἔθνη καὶ ἡττᾶσθε).

4. Ὄνομα αὐτῷ ἑβραϊστὶ Ἀββαδών, ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων (Ἀπ 17,12).

5. ...Καὶ ἔλεγεν· Ἀββᾶ ὁ πατήρ (Μρ 64,5).
...Ἐν ᾧ κράζομεν· Ἀββᾶ ὁ πατήρ (Γα 6,35).
...Τὸ πνεῦμα... κράζον· Ἀββᾶ ὁ πατήρ (Ῥω 17,4).

6. ...Ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμά, τουτέστι Χωρίον Αἵματος. (Πξ 3,5· ὁ τόπος τῆς αὐτοκτονίας τοῦ Ἰούδα).

7. ...Ἐν τῷ οὐρανῷ λεγόντων· Ἀληλούια. (Ἀπ 32,1· 4· 5· 6).

8. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν... (Μθ 13,2).
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν... (Ἰω 6,9).
(πολλὲς φορές· ὁ Ἰωάννης πάντοτε διπλό).
Ὅσαι ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν (Β΄ Κο 2,9).
Ναὶ ἀμήν (Ἀπ 1,4).

9. ...Εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ Ἀρμαγεδών (Ἀπ 29,14).

10. ...Δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος (Β΄ Κο 2,11).

11. ...Σίμων Βαριωνᾶ... (Μθ 74,5).

12. ...Ἰωσῆς ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον Υἱὸς Παρακλήσεως (Πξ 11,6).

13. ...Ὁ υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαιος... (Μρ 46,1).

14. ...Κολυμβήθρα ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ Βηθεσδά... (Ἰω 14,2).

15. ...Ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές, ὅ ἐστιν Υἱοὶ Βροντῆς (Μρ 14,3).

16. ...Εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ Γαββαθά (Ἰω 43,28).

17. ...Ὃς ἂν εἴπῃ 'Μωρέ', ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός (Μθ 14,4).

...Ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν... (Λκ 59,6).

...Ἡ γλῶσσα... φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης (Ἰα 5,7).

18. ...Ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γενησαρέτ (Μθ 67,1· Ε.Π.Ι.ΓΡΑ, Βίβλος οἴκου βασιλ. 67,1 Κενερέθ).

19. ...Εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ Γολγοθά (Ἰω 44,1). (Γὲλ γέλ = Γάλγαλα Ἰη 6,1· κλπ.).

20. ...ἐλύμας ὁ μάγος –οὕτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ– (Πξ 38,6).

21. ...Λέγει αὐτῷ· Ἐφφαθά, ὅ ἐστι Διανοίχθητι (Μρ 31,4).

22. ...Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος (Ἰω 30,16· 48,1· 50,2).

23. ...Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος (Ἰω 5,10).

24. –Ὑμεῖς λέγετε· Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ Κορβάν, ὅ ἐστι Δῶρον, ... (Μρ 29,12).

–Οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν. ...ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν... εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος 'Ἀγρὸς αἵματος' (Μθ 118,5-6).

25. Λάζαρος (Ἐλεάζαρ) (Λκ 84,2) (ὁ πτωχὸς Λάζαρος τῆς παραβολῆς).

Λάζαρος (Ἐλεάζαρ) (Ἰω 30,1· 5· 11· 14) (ὁ ἀναστηθεὶς Λάζαρος) (μόνον ὁ Ἰωάννης).

26. Λευΐς (ὁ Ματθαῖος) (Λκ 24,1· 3· Μρ 10,2).

27. –Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ (Μθ 22,8).

–Ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας (Λκ 78,9).

–Τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ (Λκ 79,2).

–Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ (Λκ 80,2).

28. Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα. μαρὰν ἀθά (Α΄ Κο 40,4).

[Σούμμα· –α΄. μαρὰν ἀθά· ἑβραϊστὶ ἀντὶ τοῦ 'Εἶδον τὸν Κύριον'.

–β΄. μαρὰν ἀθά· ἑβραϊστὶ ἀντὶ τοῦ 'Ὁ Κύριος ἡμῶν ἦλθε'.

Ἰωάννης Χρυσόστομος, Ὁμιλία εἰς Α΄ Κο, ὁμ. 40,

Τὸν δὲ τῆς οἰκονομίας βεβαιῶν λόγον ταῦτά φησιν, ὡσανεὶ ἔλεγεν· 'Ὁ πάντων ἡμῶν Δεσπότης καταβῆναι τοσοῦτον κατηξίωσε, καὶ ὑμεῖς ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐστε ἁμαρτάνοντες, καὶ οὐ φρίττετε τῆς ἀγάπης τὴν ὑπερβολήν, τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον; ἐννόη-

σον γὰρ τοῦτο μόνον, φησί, καὶ ἀρκέσει σοι εἰς πάσης ἀρετῆς προκοπὴν καὶ πᾶσαν δυνήσῃ κατασβέσαι τὴν ἁμαρτίαν.]

29. –Μθ 1,2· Μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας...
–Μθ 63,3· Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ...;
–Λκ 3,2· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ.
–Λκ 4,3· Ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας...
–Μρ 24,4· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας...;
–Ῥω 29,6· Ἀσπάσασθε Μαριάμ, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς.

30. –Ἰω 5,9· Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον Χριστός.
–Ἰω 12,8· Οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος Χριστός (Μόνον ὁ Ἰωάννης καὶ μόνον 2 φορές).

31. ...Μὴ κληθῆτε Ῥαββί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ διδάσκαλος (Μθ 103,9).

32. ...Λέγει αὐτῷ· Ῥαββουνί! ὃ λέγεται Διδάσκαλε! (Ἰω 46,18).

33. ...Ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ (Μθ 14,3).

34. –Μθ 5,7· ...Τῶν φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων
–Λκ 109,1· ...Τινὲς τῶν Σαδδουκαίων, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν...
–Μρ 52,1· ...Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι...
–Πξ 8,1· ...Ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι...

35. –α΄. ...Εἶπε τῷ Πέτρῳ· Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ (Μθ 75,4).
...Ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ λέγων· Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ (Μρ 35,8).
...Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατάν,... (Β΄ Κο 21,8).
–β΄. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ (Μθ 7,10).
...Ἐβλήθη... ὁ καλούμενος διάβολος καὶ σατανᾶς... (Ἀπ 22,11).

36. ...Εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται Ἀπεσταλμένος (Ἰω 26, 7).

37. ...Ἦν τις μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς (Πξ 28,1).
...Ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς (Πξ 28,5).

...Ὁ Πέτρος... ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα εἶπε· Ταβιθὰ ἀνάστηθι (Πξ 28,5-6).

38. ...Λέγει αὐτῇ· Ταλιθά, κοῦμι· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον· Τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω· ἔγειρε' (Μρ 23,21). πρβλ. *Ἀββακούμ* (=Πατρανάστιος).

39. –Μθ 5,7· Τῶν φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων... εἶπεν αὐτοῖς· Γεννήματα ἐχιδνῶν...

–Λκ 23,1· Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι

[–Γε 93,5· Ἡ δὲ μαῖα εἶπε· Τί διεκόπη διὰ σὲ *φραγμός;* καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ *Φαρές.*

–Αἰ 5,39· *Φαρές*· διῆρται ἡ βασιλεία σου].

40. –α΄. ...Οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· *Ὡσαννὰ* τῷ υἱῷ Δαυΐδ· *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.*

Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. (Μθ 92,10).

–β΄. ...Ἔκραζον· *Ὡσαννά*

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου,

βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ (Ἰω 34,2).

–γ΄. ...Ἔκραζον λέγοντες· *Ὡσαννά*

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου,

...Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις (Μρ 47,9-10).

[25 *Ὦ Κύριε, εὐόδωσον δή.*

26 *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.*

εὐλόγησον ἡμᾶς ἐξ οἴκου Κυρίου.

27 *θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.*]

Α΄. Λέξεις τοῦ ἀρχικοῦ ἑβραϊκοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Ἠλί - Ἐλωΐμ (=Ἐλωχίμ)

λιμά = ἱνατί, εἰς τί (=γιατί;)

σαβαχθανί = μὲ ἐγκατέλιπες

σαβαώθ = τῶν δυνάμεων (=τῶν ἀγγέλων)

Ἐμμανουήλ = Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός

Β΄. Λέξεις τῆς νεοεβραϊκῆς τῶν χρόνων τῆς Καινῆς Διαθήκης

Ἀββαδών =Ἀπολλύων (=Ἀπόλλων = πολεμικὸς θεὸς ποὺ ἐξοντώνει)

ἀββᾶ = πατήρ

Ἀκελδαμά = Χωρίον Αἵματος (=χωράφι ἀγορασμένο μὲ φονικὸ χρῆμα, ἀμοιβὴ θανατώσεως).

ἀληλούια = <αἰνεῖτε τὸν Κύριον>

ἀμήν = ναί

Ἀρμαγεδών = <πεδίον τῆς Μαγεδών> (=πεδίο ξακουστῆς φονικώτατης μάχης· ὅπως λέμε τώρα Μαραθών, Θερμοπύλες, Γρανικός, Γαυγάμηλα, Καταλανικὸ πεδίο, Βατερλώ, Χιροσίμα)
ἀρραβών = <προκαταβολή, καπάρο>
Βαριωνᾶ = <Υἱὸς Ἰωνᾶ>
Βαρνάβας = Υἱὸς Παρακλήσεως
Βαρτίμαιος = Υἱὸς Τιμαίου
Βηθεσδά = <Οἶκος Ἐσδά>
Βοανεργές = Υἱοὶ Βροντῆς
Γαββαθά = Λιθόστρωτον
Γέεννα = <Γὲ Ἐννόμ = Φαράγγι τοῦ Ἐννόμ>· ἡ δίπλα στὴν Ἱερουσαλὴμ χαράδρα καὶ συνεχῶς καιόμενη χωματερὴ ἀποβλήτων.
Γενησαρέτ = <Κενερέθ>· (βλ. Νο 243,11· Βα 35,15).
Γολγοθά = Κρανίου Τόπος (σφαιροειδὴς σὰν κρανίο λόφος· πρβλ. Ἰη 8,1-10 Γάλγαλα = κομμένες ἀκροβυστίες, σάρκινοι κρίκοι, καὶ Ἰζ 1,20 τροχοί (=γλ γλ=γὲλ γέλ=γκέλες).
ἐλύμας = μάγος (λέξι ἴσως ὄχι ἑβραϊκὴ ἀλλὰ κυπριακή)
ἐφφαθά = διανοίχθητι
Θωμᾶς = Δίδυμος
Κηφᾶς = Πέτρος (=Βράχος)
κορβάν = δῶρον (=ἀφιέρωμα)· καὶ κορβανᾶς
Λάζαρος = <Ἐλεάζαρ>
Λευΐς = <Λευΐ>
μαμωνᾶς = <πλοῦτος>
μαρὰν ἀθά = <ὁ κύριος ἐγγύς· τὸ ἀφεντικὸ καταφθάνει>
Μαριάμ = Μαρία
Μεσσίας = Χριστός (=χρισμένος)
ῥαββί = διδάσκαλος
ῥαββουνί = διδάσκαλέ (μου)· κλητικὴ τρυφερῶς κτητική.
ρακά = <πόρδος>· (ρυ', ρούαχ = πνεῦμα, ἄνεμος, ἀέρας, ῥακή - οἰνόπνευμα, ἀέρας τοῦ ἀεριζομένου ποὺ ἀερίστηκε, πόρδος· βλ. Κ. Σιαμάκη Λεξικὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἔκδοσι 7η, λ. ρακά).
Σαδδουκαῖοι = ἀπόγονοι τοῦ ἐπὶ Σαλωμὼν ἀρχιερέως Σαδώκ (Βα 3,14), ὄνομα οἰκογενειακό.
σατάν - σατανᾶς = <ἀντιρρησίας, ἀντιπράττων, στασιαστής>
Σιλωάμ = Ἀπεσταλμένος
Ταβιθά = Δορκάς
ταλιθά = κοράσιον, ἡ παῖς <=παιδούλα>
κούμι = ἔγειρε <=σήκω>· ῥῆμα ποὺ δίνει καὶ τὸ δεύτερο συνθετικὸ τοῦ ὀνόματος Ἀββακούμ (=ἀββᾶ + κοῦμι), περίπου Πατρα-

νάστιος· παιδὶ ποὺ ὠρφάνεψε σ' ἐμβρυϊκὴ ἡλικία, κι ὅταν γεννήθηκε, ἀντικατέστησε (ἀνέστησε) τὸν πατέρα του.

φαρισαῖοι = οἱ τοῦ φραγμοῦ, < οἱ ἀποτειχισμένοι >

ὡσαννά = εὐόδωσον δή < = σῶσε μας· ὁδήγησέ μας στὴ δόξα καὶ στὴ χαρά >

Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ἀποκλείεται μερικὲς λέξεις τῆς νεοεβραϊκῆς γλώσσης νὰ εἶναι καὶ τῆς ἀρχικῆς βιβλικῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὅπως σ' ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες οἱ λέξεις *γῆ οὐρανὸς θάλασσα καὶ ἄνθρωπος* εἶναι καὶ οἱ πέντε ἀπὸ ὁμηρικὲς μέχρι σημερινές, 3.000 ἐτῶν.

Ἡ ἑβραϊκὴ δηλαδὴ τῶν χρόνων τῆς Καινῆς Διαθήκης καί γε τοῦ μασοριτικοῦ σκευάσματος εἶχε μὲ τὴν ἑβραϊκὴ τοῦ ἀρχικοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περίπου τὴ σχέσι ποὺ ἔχει ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τῶν κειμένων ἀπὸ τὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη μέχρι τὴν Καινὴ Διαθήκη. αὐτὸ δείχνουν τόσο οἱ λέξεις *ἀραβών Βαρτίμαιος Θωμᾶς Κηφᾶς κορβανᾶς Λάζαρος Λευῖς μαμωνᾶς Μαρία Μεσσίας Σαδδουκαῖοι σατανᾶς φαρισαῖοι* οἱ ὁποῖες ἑλληνίζουν, ὅσο καὶ οἱ λέξεις *Γέεννα (Γὲ Ἐννόμ), Γενησαρέτ (Κενερέθ), Γολγοθά (Γάλγαλα, γελγέλ - τροχοί), ρακά (ρυ' - ρούαχ), Λάζαρος (Ἐλεάζαρ - Ἐλεάζαρος)* οἱ ὁποῖες εἶναι νέα κοπὴ ἀρχαίων ἑβραϊκῶν λέξεων.

3
Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς Βίβλου

Ὅταν λέω ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς Βίβλου, ἐννοῶ ἀσφαλῶς τὴ μεταφραστικὴ γλῶσσα τῆς προχριστιανικῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ τὴν πρωτότυπη ἑλληνικὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὅπως διαπίστωσα γιὰ πρώτη φορὰ στὴ γλωσσολογικὴ διατριβή μου «Ὁ βασικὸς κανόνας τῆς συνθέσεως τῶν ῥημάτων» (Θεσσαλονίκη 1993, σελίδες 112), ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα στὴ γνωστὴ ζωή της ἔσχε 10 ἐξελικτικὰ στάδια. κι ἐνῷ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα εἶναι τὸ τέταρτο στάδιό της (300-30 π.Χ.), ἑλληνικὴ μ' ἑβραϊκὴ ἐπίδρασι καὶ χωρὶς ἴχνος λατινικῆς ἐπιδράσεως, ἀφοῦ δὲν ἔχει οὔτε μία λατινικὴ λέξι, ἡ ἑλληνικὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι τὸ πέμπτο στάδιό της (30 π.Χ. - 284 μ.Χ., ἑλληνορρωμαϊκὴ περίοδος) μ' ἐπίδρασι πάλι τῆς ἑβραϊκῆς ἀλλὰ κι ἐλαφριὰ ἐπίδρασι τῆς λατινικῆς.

Ἡ ἑλληνικὴ τῶν Ἑβδομήκοντα, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πολλὲς ἑβραϊκὲς λέξεις, π.χ. *χερουβίμ, σεραφίμ, θεραφίν, ἐφούδ, ἐργαῦ, ἀματταρί, γεδούρ, οἰφί, γομόρ, σίκλος,* κλπ., καὶ τὴν πολλὴ κατὰ παράταξι σύντα-

ξι, καὶ τοὺς ἑβραϊκοὺς ἰδιωματισμούς, ἔχει καὶ πολλὰ ἑβραϊκὰ κύρια ὀνόματα. γενικῶς ἀπὸ τὰ κύρια ὀνόματα ἄλλα εἶναι ἀνελλήνιστα, ἄλλα ἐξελληνισμένα, κι ἄλλα τελείως ἑλληνικά. ἀπὸ τὰ 2.900 κύρια ὀνόματα τῆς Π. Διαθήκης κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα περίπου τὰ 210 εἶναι ἑλληνικά, ὅπως τὰ *Ἄρκτοῦρος, Βουνὸς Μαρτυρίας, Γιγάντων γῆ, Διόσπολις, Ἕλληνες, Ζωή, Ἡρῴων Πόλις, Θυγάτηρ Αἰγύπτου, Ἱεράκων Πόλις, Κλαυθμῶνες, Λίβανος, Μίλητος, Νῆσοι (= Ἑλλάς), Ὄρκος, Πλειάς, Ῥόδιοι, Σκηναί, Τρωγλοδῦται, Ὕδωρ Ἀντιλογίας, Φοινίκη, Χαλδαῖοι, Ὤν.* περίπου τὰ 220 εἶναι ὀνόματα ἑβραϊκὰ ἀλλ' ἐξελληνισμένα στὴν κατάληξι καὶ στὴν κλίσι, ὅπως τὰ *Ἀγγαῖος, Βαναΐας, Γεργεσαῖοι, Δαμασκός, Ἐζεκίας, Ζαχαρίας, Ἠσαΐας, Θεμανοί, Ἱερεμίας, Κάρμηλος, Λευῖται, Μαλαχίας, Νεεμίας, Ὀχοζίας, Ῥεβέκκα, Σοφονίας, Ταρφαλαῖοι, Φερεζαῖοι, Χαναναῖοι, Ὠσαΐας.* περίπου 55 εἶναι συνεκφορὰ δυὸ ὀνομάτων μὲ τὸ ἕνα ἑλληνικὸ καὶ τὸ ἄλλο ἑβραϊκό, ὅπως *Ἅλως Ἀτάδ, Διακοπὴ Ὀζά, Ἐπαύλεις Μαχίρ, Κοιλὰς Σαυή, Νάπη Ἐννόμ, Πόλις Δαυΐδ,* κλπ.. τὰ δὲ ὑπόλοιπα εἶναι τελείως ἀνελλήνιστα ἑβραϊκὰ ὀνόματα, ὅπως τὰ *Ἀβραάμ, Δαυΐδ, Ἱερουσαλήμ* (ὁ ἐξελληνισμένος τύπος *Ἱεροσόλυμα* δὲν ὑπάρχει ἀκόμη στοὺς Ἑβδομήκοντα, οὔτε στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα, κι ἐμφανίζεται μόλις κατὰ τὸ 180 π.Χ. στὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀριστέου πρὸς Φιλοκράτη (32˙ 33), *Ἰακώβ* (οὔτε ὁ τύπος *Ἰάκωβος* ὑπάρχει ἀκόμη), *Ἰωσήφ, Ῥουβήν, Λευΐ, Χεβρών, Θεκωέ, Γαλαάδ,* κλπ.. ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἰσχυρὲς ἀποδείξεις τόσο τοῦ πόσο γρήγορα ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ῥίζωσε στοὺς Ἑβραίους ὅσο καὶ πόσο ἀρχαιότερη τοῦ 180 π.Χ. εἶναι ἡ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη, σὲ πολὺ μικρότερο βαθμὸ βέβαια, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἑβραϊκῆς ἐπιδράσεως αὔξησι τῆς κατὰ παράταξιν συντάξεως κι ἐλάχιστες ἑβραϊκὲς λέξεις, λ.χ. *ἀμήν, ἀληλούια, ὡσαννά, ρακά, ῥαββί, ἀρραβών, μαμωνᾶς, σατανᾶς,* κλπ., κι ἕναν ἀριθμὸ ἀνελληνίστων ἢ ἐξελληνισμένων ἑβραϊκῶν κυρίων ὀνομάτων, π.χ. *Ἀβραάμ, Μαριάμ, Ἐλισάβετ, Ναθαναήλ, Δανιήλ, Σιλωάμ, Ναζαρέτ, Καπερναούμ, Ναΐν, Χοραζίν,* ἢ καὶ *Ἠλίας, Ἐλισαῖος, Λάζαρος, Λευΐς, Θωμᾶς, Κηφᾶς, Ματθαῖος, Ἰωάννης, Βαρνάβας, Μεσσίας, Σαδδουκαῖοι, Γέεννα,* κλπ., ἐμφανίζονται καὶ 29 λατινικὲς λέξεις, π.χ. *δηνάριον ἀσσάριος κοδράντης κῆνσος τίτλος φραγέλλιον λεγεὼν κουστωδία ταβέρνα περπερεύομαι* κλπ., 71 λατινικὰ κύρια ὀνόματα, π.χ. *Παῦλος Λουκᾶς Μάρκος Σιλουανὸς Τίτος Ῥοῦφος Γάιος Ἰοῦστος Νίγερ Ἀκύλας Φορτουνᾶτος Κορνήλιος Καῖσαρ Πιλᾶτος Τέρτιος Φῆστος Ἀγρίππας Τιβεριὰς Ποτίολοι Ῥήγιον* κλπ., καὶ 23 λατινίζουσες ἑλληνικὲς λέξεις κι ἐκφράσεις, π.χ. *αἰτία - causa, βιάζομαι - cogor, βιαστὴς-coactor, ἱκανὸν - satisfactio, σπεῖρα Σεβαστὴ = manipulus Augustus,*

δὸς ἐργασίαν - da operam, κλπ.. στὰ Ἐπιλεγόμενα τοῦ τόμου τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔχω πλήρεις πίνακες τῶν 123 αὐτῶν λατινικῶν λέξεων καὶ κυρίων ὀνομάτων καὶ λατινιζουσῶν ἑλληνικῶν λέξεων κι ἐκφράσεων.

Εἶναι ὅμως ἡ ἑλληνικὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης πολὺ πιὸ ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν Ἑβδομήκοντα· διότι δὲν εἶναι δέσμια γλῶσσα μεταφράσεως, ἀλλὰ πρωτότυπο κείμενο ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ μ' ἐντυπωσίασε ἰδιαίτερα, ὅταν ἔγραφα τὴν προειρημένη γλωσσολογικὴ διατριβή μου, εἶναι ὅτι, ἐνῷ οἱ παραβάσεις τοῦ χρυσοῦ κανόνος τοῦ Ἡρῳδιανοῦ, τοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους φιλολόγους σφαλερῶς λεγομένου χρυσοῦ κανόνος τοῦ Scaliger, οἱ ὁποῖες ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζωνται ἤδη καὶ πρὸ τῶν Ὁμηρικῶν Ἐπῶν, μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων πληθαίνουν, μὲ ἀποτέλεσμα σήμερα νὰ ἔχουμε ἀμέτρητες τέτοιες παραβάσεις, στὶς δυὸ Διαθῆκες τῆς Βίβλου δὲν ὑπάρχει οὔτε μία. στὸ χαρακτηριστικώτερο ἀνάττικο κείμενο τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, τὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα, δὲν ἀνευρίσκεται οὔτε ἕνα ῥῆμα συντεθειμένο κατὰ παράβασι τοῦ χρυσοῦ κανόνος τοῦ Ἡρῳδιανοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ῥαχοκοκκαλιὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. στὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα χρησιμοποιοῦνται 7.750 λέξεις· πρόκειται δηλαδὴ γιὰ κείμενο ποὺ καλύπτει, μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὁλόκληρη τὴ δημοτικὴ ἑλληνικὴ τῆς ἐποχῆς του. παρ' ὅλο ποὺ ἔψαξα μὲ πεῖσμα ὁλόκληρο τὸ λεξιλόγιο τῆς μεταφράσεως αὐτῆς, δὲν βρῆκα οὔτε μία παράβασι τοῦ ἐν λόγῳ χρυσοῦ κανόνος. τὸ φαινόμενο εἶναι ἀπροσδόκητο· διότι σ' ἕνα τέτοιο δημῶδες καὶ βαρβαρίζον καὶ σολοικίζον κείμενο θὰ περίμενε κανεὶς νὰ βρῇ πολλὲς παραβάσεις τοῦ χρυσοῦ κανόνος τῆς συνθέσεως τῶν ῥημάτων.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη· παράβασι τοῦ χρυσοῦ κανόνος δὲν ἔχει οὔτε μία· εἶχα ἐκπλαγῆ. στὸ τέλος κατάλαβα ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι καὶ στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα ὁ κανὼν αὐτὸς ὑπάρχει καὶ εἶναι πολὺ ἰσχυρός, ὁπότε ἡ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ δὲν πίεσε καθόλου τὴν ἑλληνικὴ τῆς Βίβλου νὰ σπάσῃ τὸν κανόνα· ἀντίθετα τὴ στήριξε στὴ διατήρησί του. ἡ γλῶσσα ποὺ πίεσε τὴν ἑλληνικὴ νὰ σπάσῃ τὸν κανόνα αὐτὸ εἶναι ἡ ἀδελφή της λατινική· ἡ ὁποία ὅμως στὴ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη δὲν ἔχει οὔτε μία λέξι, λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μπῆκαν στὴ λέσχη τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Μεσογείου τὸ 241 π.Χ., νικώντας τοὺς Καρχηδονίους, ὅταν πρὸ πολλοῦ καὶ ἡ Π. Διαθήκη εἶχε ἀποπερατωθῆ (424 π.Χ.) καὶ ἡ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα εἶχε γίνη (280 π.Χ.). γι' αὐτὸ ἀκριβῶς στὴν Π. Διαθήκη καὶ κατὰ τὴ μετάφρασι τῶν Ο΄ δὲν ὑπάρχει οὔτε μία λατινικὴ λέξι. εἶναι δὲ αὐτὸ καὶ ἀμάχητο χρονολογικὸ τεκμήριο γιὰ τὴ μετάφρασι αὐτή. στὴ δὲ Καινὴ Διαθήκη, σὲ σύγκρισι μὲ ἄλλα συνομήλικά της κείμενα, ἡ

λατινικὴ ἔχει μόνο λίγες λέξεις (29 + 23 = 52)· δὲν λογαριάζω τὰ κύρια ὀνόματα στὴν περίπτωσι αὐτή. τὸ σπάσιμο τοῦ χρυσοῦ κανόνος τοῦ Ἡρῳδιανοῦ, ποὺ διενήργησε ἡ λατινικὴ στὴν ἑλληνική, ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὸ 284 μ.Χ., ὅταν ὁ Διοκλητιανὸς ἐπέβαλε στὴν αὐτοκρατορία τὴν ἀποκλειστικὴ χρῆσι τῆς λατινικῆς σ' ὅλες τῆς δημόσιες ὑπηρεσίες.

Τὴν Καινὴ Διαθήκη συνέταξαν ἐννιὰ ἄντρες· καὶ ὅλοι μιλοῦσαν ἑλληνικά.

Λόγιος ἑλληνόγλωσσος Ἑβραῖος 1· Παῦλος
Λόγιοι ἑλληνομαθεῖς Ἑβραῖοι 3· Ματθαῖος Μάρκος Σιλουανός
Μὴ λόγιοι ἑλληνομαθεῖς Ἑβραῖοι 4· Ἰωάννης Ἰάκωβος Πέτρος Ἰούδας
Λόγιος Ἕλληνας 1· Λουκᾶς

Ὁ Σιλουανὸς ἢ Σίλας, ἐκτὸς τοῦ ὅτι φέρεται ὡς συναποστολεὺς τοῦ Παύλου στὶς δυὸ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολὲς ἐκείνου, πρᾶγμα βέβαια ποὺ ἦταν μόνο ταπεινοφροσύνη κι εὐγενὴς φιλοφροσύνη κι ἁβροφροσύνη τοῦ Παύλου, ἔγραψε πράγματι αὐτὸς καὶ τὶς δυὸ Ἐπιστολὲς τοῦ Πέτρου (Α΄ Πε 15,3) σὲ πολὺ ὡραία ἑλληνική, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος μιλοῦσε μὲν ἑλληνικά, ὅπως κι ὅλοι οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ δὲν μποροῦσε καὶ νὰ τὰ γράψῃ· καὶ προφανῶς ὁ ἴδιος ἔγραψε καὶ τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰούδα ἐπίσης σὲ πολὺ ὡραία ἑλληνική· ὁ Ἰούδας ἦταν πιὸ ὀλιγογράμματος ἀπὸ τὸν Πέτρο. παρακάτω θὰ πῶ γιατί θέλησαν νὰ φέρωνται ὡς ἀποστολεῖς αὐτῶν τῶν Ἐπιστολῶν ὁ Πέτρος κι ὁ Ἰούδας. ἔγραψε δὲ πρὶν ἀπὸ τὸ Σιλουανὸ κι ὁ Λουκᾶς τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου καὶ τὴν Πρὸς Ἑβραίους τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὸ θὰ πῶ περισσότερα παρακάτω. ἀπὸ τοὺς ἐν λόγῳ ἐννιὰ ἦταν ἐπιστήμονες οἱ Παῦλος Λουκᾶς Ματθαῖος Σιλουανὸς καὶ Μάρκος, οἱ ἄλλοι τέσσερες ἦταν ὀλιγογράμματοι, καὶ οἱ τρεῖς δὲν μποροῦσαν νὰ γράψουν κάτι μόνοι. ὁ Ἰωάννης, ἂν καὶ ὀλιγογράμματος, ἐπειδὴ ἦταν πανέξυπνος, ἔγραψε τὰ πέντε κείμενά του μόνος του στὰ τέλη τῆς ζωῆς του· τὴν Ἀποκάλυψι πρῶτα σὲ κάπως στραβὰ ἑλληνικά, ἔπειτα τὶς τρεῖς Ἐπιστολές του σὲ καλλίτερα ἑλληνικά, καὶ τέλος τὸ Εὐαγγέλιό του σὲ ἀκόμη καλλίτερα, ἀλλὰ καὶ πενιχρὰ ἑλληνικά· ἔχει τὸ φτωχότερο λεξιλόγιο· ποὺ τὸ «καταλάβαινε» κι ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀρνητικῆς «κριτικῆς», ἰδιαιτέρως ὀλιγογράμματος ὤν, καὶ γι' αὐτὸ μόνο μὲ τὰ κείμενα τοῦ Ἰωάννου ἀσχολοῦνταν καὶ γύρω ἀπ' αὐτὰ μόνο ξεστόμιζε καὶ γραφορροοῦσε τὶς πειραιώτικες κουτοπόνηρες ἀντιβιβλικὲς ἀρλοῦμπες καὶ τσαρλατανιὲς καὶ χολερικὲς εἰρωνεῖες καὶ μαγκιὲς καὶ κλανιές του· διότι τὸ ἄτομο ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ στόμα ἔκλανε.

Ἡ ἑλληνικὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης, στὴν ὁποία ἔγραφαν καὶ οἱ ἐγγράμματοι καὶ οἱ ὀλιγογράμματοι Ἑβραῖοι ἀπόστολοι τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἢ Κορινθίους ἢ Ἐφεσίους

καὶ πρὸς Γαλάτας καὶ πρὸς Ῥωμαίους καί γε πρὸς Ἑβραίους, ἦταν ἡ διεθνὴς γλῶσσα τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἡ «λίγκουα φράνκα», ὅπως λέμε συνήθως στὴ γλωσσολογία μιὰ τέτοια γλῶσσα, ἀπὸ τὸ 330 π.Χ. (Ἀλέξανδρος) μέχρι τὸ 284 μ.Χ. (Διοκλητιανός). τὸ 284 ὁ Ἰλλυριὸς - Δαλμάτης Διοκλητιανὸς τὴν παραμέρισε, κι ἐπέβαλε τὴ λατινικὴ ἀκόμη καὶ στοὺς Ἕλληνες. στὸ ἓξ αἰώνων αὐτὸ διάστημα, ποὺ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὡμιλοῦνταν σ' ὅλο τὸν παραμεσόγειο κόσμο, Εὐρώπης Ἀσίας κι Ἀφρικῆς, καί γε στὸν ὠκεάνειο, Ἰρλανδίας Βρετανίας Πορτογαλίας, ὡς διεθνὴς γλῶσσα, ἀφοῦ καὶ σχεδὸν ἕναν αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ ὁ λατινόγλωσσος Ῥωμαῖος στρατηγὸς ἀκόμη τότε Ἰούλιος Καῖσαρ στοὺς λατινογλώσσους Ῥωμαίους ἀξιωματικούς του, στὴ Γαλλία στὸ Βέλγιο καὶ στὴν Ἑλβετία, ἑλληνιστὶ τοὺς ἔστελνε τὶς γραπτὲς διαταγές του κι ἑλληνιστὶ ἔπαιρνε τὶς πληροφορίες των, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος στ' Ἀπομνημονεύματά του[10], καὶ οἱ Ἑβραῖοι Φίλων καὶ Ἰώσηπος ἑλληνιστὶ ἔγραψαν τὰ συγγράμματά τους, καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἀκριβῶς ἔγινε καὶ ἡ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα, γράφτηκε καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη. οἱ κατὰ τόπους ἄνθρωποι βέβαια μιλοῦσαν καὶ τὴν ἐθνική τους καὶ μητρική τους γλῶσσα, ὁπότε οἱ μητρικοί τους γλωσσικοὶ ἐθισμοὶ ἐπηρέαζαν καὶ τὴ λίγκουα φράνκα τους, τὴν ἑλληνική, στὴν προφορὰ στὸ λεξιλόγιο στὴ γραμματικὴ στὸ συντακτικό, κι ἀπὸ τότε χρονολογεῖται ἡ ἐπιτάχυνσι τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς τῆς γλώσσης καὶ οἱ ἀρχὲς τῆς νεοελληνικῆς προφορᾶς, ὀρθογραφίας, κλίσεως, συντάξεως, καὶ τοῦ λεξιλογίου τοῦ ἐμπλουτισμένου μὲ ξένες λέξεις καὶ κυρίως ἑβραϊκὲς καὶ λατινικές *(ῥακὴ κορβανᾶς ἀμὴν ἀληλούια Θωμᾶς Ματθαῖος Ἰωάννης Εὔα Μαρία Μάρθα* καὶ *σπίτι κελλάρι πόρτα σκάλα κολώνα ῥάσο ἀντιμήνσιο μανίκι ῥαδίκι μαρούλι φροῦτο κουνέλι σέλλα καπίστρι κάρρο καλιγώνω ἀκουμπάω Ἀντώνης Παῦλος Κωνσταντῖνος Ἰουλία Ναταλία Βικτωρία).* ἡ δὲ διείσδυσι τῆς λατινικῆς ἦταν λίγη μὲν μέχρι τὸ 284 μ.Χ., πολλὴ δὲ ἔπειτα. τὴ σύνταξι ὅμως τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν τὴν πρόλαβε ἡ μεγάλη λατινικὴ πλημμύρα, παρὰ μόνο ἡ ἀρχαιότερη μικρή. πρῶτα πλημμύρισε ἡ ἑλληνικὴ τὴ λατινικὴ κι ἔπειτα ἡ λατινικὴ τὴν ἑλληνική. παρομοίως ἀργότερα πρῶτα πλημμύρισε ἡ ἑλληνικὴ τὴν τουρκικὴ κι ἔπειτα ἡ τουρκικὴ τὴν ἑλληνική. αὐτὸ ῥυθμίζεται πάντοτε ἀπὸ τὸ ποιός ἀπὸ τοὺς δυὸ λαοὺς ἔχει τὸ πάνω χέρι· καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὸ ἀπὸ τὸ πότε ἄρχισε ἡ ἐπαφὴ τῶν δυὸ λαῶν. ἡ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα ἔγινε πρὶν μπῇ στὴν ἑλληνικὴ ἔστω καὶ μία λατινικὴ λέξι, ἐνῷ ἡ Καινὴ Διαθήκη γράφτηκε, ὅταν εἶχαν μπῆ στὴν ἑλληνικὴ λίγες μόνο λατινικὲς λέξεις. αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἁδρομερέστερη καὶ ἀμάχητη χρονολόγησι τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς λέξεις τῆς ἐθνικῆς γλώσσης τῶν ἀποστόλων ἢ τῆς λατινικῆς τοῦ καιροῦ τους, στὴν Καινὴ Διαθήκη ἐμφανίζονται καὶ γνήσιες ἑλληνικὲς λέξεις καλοφτιαγμένες ἀπὸ τὸν εὐφυέστατο ἑλληνόγλωσσο Παῦλο, τὸν θεόπνευστο *Ἑβραῖον ἐξ Ἑβραίων ἐκ φυλῆς Βενιαμίν* ἀπόστολον. διότι ὑπῆρξε σοφὸς λεξοπλάστης. καὶ πρῶτα πρῶτα, μόλις μπῆκε στὸ χριστιανικὸ κήρυγμα στὴν Ἀντιόχεια, αὐτὸς ἔφτιαξε τὴ λέξι *Χριστιανοί,* τὴν ὁποία δέχτηκαν καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι κι ἀνέφερε μὲ πολλὴ ἐκτίμησι μπροστὰ στὸν Παῦλο ὁ μὴ Χριστιανὸς βασιλεὺς Ἀγρίππας (Πξ 33,10· 81,40· Α΄ Πε 12,5). εἶναι μεγάλη καὶ θεόπνευστη λέξι, ὑπέροχο ἔμβλημα τῆς ἀπεξαρτήσεως τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμό, ἀπαύγασμα καὶ φωταύγεια τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἔπειτα ὁ Παῦλος ἔπλασε καὶ τὶς λέξεις *ἐθελοθρησκία* (Κλ 6,7), *εἰδωλολατρία* (Γα 12,4), *εἰδωλολάτρης* (Α΄ Κο 10,2· 3), *εἰδωλόθυτον* (Α΄ Κο 8,1· Πξ 45,27· 71,11), *προσωποληψία* (Ῥω 4,11), *προσωπολήπτης* (Πξ 31,14), *προσωποληπτῶ* (Ἰα 3,9) ἡ ὁποία διὰ τοῦ Λουκᾶ πέρασε στὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου, λέξεις καμωμένες ἀπὸ τὶς ἑβραϊκὲς ἐκφράσεις *πρόσωπον λαμβάνειν* (Γα 4,5 Λκ 108,2), *πρόσωπον θαυμάζειν* (Δε 5,170· Ἰδ 3,3), *εἰς πρόσωπον βλέπειν* (Μθ 99,3· Μρ 51,2)· κι ἀπὸ τὴν παύλεια λέξι *προσωποληψία* παρήχθησαν στὰ χρόνια μας οἱ νεοελληνικὲς λέξεις *μεροληψία - μεροληπτικός - μεροληπτικῶς* - ἀμερόληπτος. παρήγαγε δὲ ὁ Παῦλος καὶ τὴ λέξι *ἀρσενοκοῖται* (Α΄ Κο 6,9· Α΄ Τι 2,8), δηλαδὴ κολομπαρᾶδες, ἐκεῖ ὅπου τοὺς στιγματίζει. ἔτσι καὶ στὰ χρόνια μας ἑλληνικὲς λέξεις πλάθονται πολλὲς κι ἀπὸ τοὺς ξένους κατόχους καὶ θαυμαστὰς τῆς ὑπέροχης ἑλληνικῆς γλώσσης *(ἀτμόσφαιρα ὀξυγόνον ὑδρογόνον παλαιογραφία παπυρολογία τυπογραφία φωτογραφία τηλέφωνον ἀστροναύτης),* ἀκολουθώντας τὴν πρωτοπορία τοῦ ἀποστόλου Παύλου. ἐμφανίζεται δὲ στὴ Βίβλο, καὶ στὶς δύο Διαθῆκες, πάνω ἀπὸ 100 φορὲς καὶ ἡ ἀποκλειστικῶς βιβλικὴ ἑλληνικὴ λέξι *ἀγάπη,* ἡ ὁποία δὲν ὑπάρχει στ' ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κείμενα ποτέ. στοὺς πρὸ καὶ ἐκτὸς χριστιανισμοῦ Ἕλληνες εἶναι λέξι ἀνεύρετη καὶ ἄγνωστη.

Στὴν ἑλληνικὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔγραψαν καὶ οἱ δυὸ ἀρχαιότεροι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς Ἰγνάτιος καὶ Πολύκαρπος, οἱ ὁποῖοι γνώρισαν τοὺς ἀποστόλους προσωπικά, ὁ πρῶτος σὲ ἀντρικὴ ἡλικία κι ὁ δεύτερος σ' ἐφηβική. οἱ μετέπειτα Χριστιανοὶ συγγραφεῖς ἀρχάισαν. οἱ ἐκτὸς Χριστιανισμοῦ Ἕλληνες λόγιοι αὐτὴ τὴ γλῶσσα τὴν περιφρονοῦσαν. γι' αὐτὸ οἱ μόνες ἐξωβιβλικὲς πηγές της, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Ἰγνατίου καὶ τοῦ Πολυκάρπου, εἶναι τὰ ἰδιωτικὰ κείμενα στὰ σῳζόμενα σπαράγματα τῶν παπύρων ποὺ βρέθηκαν στὴν Αἴγυπτο. παραθέτω τέσσερες ἰδιωτικὲς ἐπιστολὲς ἐπὶ παπύρων τῶν χρόνων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

1. Πάπυρος B.G.U. 1079, ἔτους 41 μ.Χ.

Σαραπίων Ἡρακλείδῃ τῷ ἡμετέρῳ χα(ίρειν).

Ἔπεμψά σοι ἄλλας δύο ἐπιστολάς, διὰ Νηδύμου μίαν, διὰ Κρονίου μαχαιροφόρου μίαν. λοιπὸν οὖν ἔλαβον παρὰ το(ῦ) Ἄραβος τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀνέγνων καὶ ἐλυπήθην. ἀκολούθει δὲ Πτολλαρίωνι πᾶσαν ὥραν· τάχα δύναταί σε εὔλυτον ποῖσαι. λέγε αὐτῷ· Ἄλλο ἐγώ, ἄλλο πάντες· ἐγὼ παιδάριν εἰμί. παρὰ τάλαντόν σοι πέπρακα τὰ φο[ρτ]ία μου· οὐκ οἶδα τί μ[ε ὁ] πάτρων ποίσει· πολλοὺς δανιστὰς ἔχομεν· μὴ ἵνα ἀναστατώσῃς ἡμᾶς. ἐρώτα αὐτὸν καθ' ἡμέραν· τάχα δύναταί σε ἐλεῆσαι. ἐὰν μή, ὡς ἂν πάντες καὶ σὺ βλέπε σατὸν ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων. μᾶλλον ἀκολουθῶν αὐτῷ δύνῃ φιλιάσαι αὐτῷ. ἴδε ἢ δύναται διὰ Διοδώρου ὑπογραφῆναι ἡ τάβλα διὰ τῆς γυναικὸς τοῦ ἡγεμόνος. ἐὰν τὰ παρ(ὰ) σατοῦ ποίσῃς, οὐκ εἶ μεμπτός. ἀσπάζου Διόδωρον μεγάλω(ς). ἔρρω(σο). ἀσπάζου Ἁρποχράτιον. (ἔτους) α΄ Τιβερίου Κλαυδίου Καίσαρο(ς) Σεβα(στοῦ) Γερμανικοῦ Αὐτοκρά(τορος), μηνὸ(ς) Καισαρείου ια΄.

(Διεύθυνσις:) [Ἀπόδος εἰς] Ἀλεξά(νδρειαν) εἰς Σεβα(στὴν) Ἀγορὰ(ν) εἰς τ[ὴν] ..... θήκην ὥστε Ἡρακλ(είδῃ) πα(ρὰ) Σαραπίω(νος).... ωνος το(ῦ) Σωσιπάτρου.

2. Πάπυρος Ὀξυρρύγχου 299, Α΄ αἰῶνος μ.Χ.

Ὧρος Ἀπίωνι τῷ τειμειωτάτωι χαίρειν.

Λάμπωνι μυοθηρευτῇ ἔδωκα αὐτῷ διὰ σοῦ ἀραβῶνα δραχμὰς η΄, ἵνα μυοθηρεύσει ἐν Τόκα. καλῶς ποιήσεις πέμψεις μοι αὐτάς. καὶ Διονυσίῳ προσ[τ]άτῃ Νεμερῶν κέκρηκα (δραχμὰς) η΄, καὶ ταύτας οὐκ ἔπεμψε, ἵνα εἰδῇς. ἔρρωσ(ο). Παῦνι κδ΄.

3. Πάπυρος Φαγιοὺμ 114, ἔτους 100 μ.Χ.

Λούκιος Βελλῆνος Γέμελλος Σαβίνωι τῷι οιείῶι χαίρειν.

Εὖ οὖν πυήσας κομισάμενός μου τὴν ἐπιστολὴν πέμσις μυ Πίνδαρον εἰς τὴν πόλιν τὸν πεδιοφύλακα τῆς Διονυσιάδο(ς), ἐπὶ ἐρώτησέ με Ἑρμόναξ εἵνα αὐτὸν λάβῃ εἰς Κερκεσοῦχα καταμαθῖν τὸν ἐλαιῶνα αὐτοῦ, ἐπὶ πυκνός ἐστιν καὶ θέλι ἐξ αὐτὸν ἐκκόψαι φυτά, εἵνα ἐνπίρος κοπῇ τὰ μέλλοντα ἐκκόπτεσθαι· καὶ τὴν εἰκθυὶν πέμσις τῆι κδ΄ εἴ κε΄ εἰς τὰ γενέσια Γεμέλλης. μὴ ο<ὖ>ν ληρήσῃς τὸν ἐκτιναγμόν σου. ἔρρωσο. (ἔτους) δ΄ Αὐτοκράτορος Καίσαρος Νερούα Τραϊαν [οῦ] Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ, Χύακ ιη΄.

4. Πάπυρος Φαγιοὺμ 123, ἔτους 100 μ.Χ.

Ἁρποκρατίων Βελλήνωι Σαβείνωι τῶι ἀδελφῶι χα(ίρειν).

Καὶ ἐκθές σοι ἔγραψα διὰ Μάρδωνος τοῦ σοῦ, γνῶναί σε θέλων ὅτι διὰ τὸ ἐπηρεᾶσθαι οὐκ ἠδυνήθην κατελθεῖν, καὶ ὡς ἔχωι ὧδε ἡμέρας ὀλίγας, ἐὰν δοκῇ σοι πέμψαι τὸ ἄποχον Ἰσᾶτος καὶ παραλάβωμεν τὸ ἐλάδιον λυπὸν ἐὰν δόξῃ σοι. ἐλήλυθεν γὰρ Τεύφιλος Ἰουδαῖος λέγων [ὅ]τι Ἤχθην ἰς γεωργίαν καὶ βούλομαι πρὸς Σαβεῖνον ἀπελθεῖ[ν]. οὔτε γὰρ εἴρηχε ἡμ[ῖ]ν ἀγόμενος ἵνα ἀπολυθῇ, ἀλλὰ αἰφνιδίως εἴρηχεν ἡμῖν σήμερον. γνώσομαι γὰρ εἰ ἀληθῶς λέγι. ἔρρωσο. ἀσπάζου τοὺς ἀδελφοὺς Λύκον κα[ί.....]ν. Μεχείρ. ιβ΄.

(Διεύθυνσις:) Ἀπόδος Βελλήνῳ Σαβείνωι.

Μιὰ γλωσσικὴ σύγκρισι μεταξὺ τῶν τεσσάρων αὐτῶν ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης δείχνει πόσο μοιάζουν γλωσσικῶς μεταξύ τους καὶ πόσο διαφέρουν καὶ τὰ δυὸ ἀπὸ τὴν πρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα. στοὺς παπύρους λέγονται τὰ νεοφανῆ ὑποκοριστικὰ *παιδάριον* καὶ *ἐλάδιον* (=λάδι)· στὴν Κ. Διαθήκη *παιδάριον, ὀψάριον* (Ἰω 16,9). τὸ ἐπίρρημα *τάχα* στὴν ἀττικὴ γλῶσσα σημαίνει «ταχέως»· στοὺς παπύρους αὐτοὺς καὶ στὴν Κ. Διαθήκη σημαίνει «ἴσως» (Ῥω 10,6· Φμ 3,8). τὸ *γὰρ* στὴν ἀττικὴ εἶναι μόνο αἰτιολογικὸς σύνδεσμος· στοὺς παπύρους καὶ στὴν Κ. Διαθήκη εἶναι κι ἐπίρρημα ποὺ σημαίνει «βεβαίως»· *Γνώσομαι γὰρ εἰ ἀληθῶς λέγι*· Ἰω 46,18· *Οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου.* στοὺς παπύρους ὑπάρχουν λατινικὲς λέξεις ὅπως ἡ *τάβλα (tabula)*· στὴν Κ. Διαθήκη ἐπίσης *κοδράντης* καὶ ἄλλες 30 ποὺ ἀνέφερα προηγουμένως. στοὺς παπύρους ὑπάρχουν λέξεις τῶν ἐντοπίων, π.χ. τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν *Παῦνι Χύακ Μεχείρ*· στὴν Κ. Διαθήκη ὁμοίως *χερουβὶμ ἀμὴν ὡσαννὰ ἀληλούια.* τὰ ὀνόματα τῶν ἐντοπίων στοὺς παπύρους (ὄχι σ' αὐτοὺς ποὺ παραθέτω ἀλλὰ σὲ πολλοὺς ἄλλους) εἶναι ἄλλοτε ἐξελληνισμένα *(Σεραπίων Πανεβχούνιος)* κι ἄλλοτε ἀνεξελλήνιστα *(Ψᾶ Τουῶτε Σκωρὺ Τετῆς)*· ὁμοίως καὶ στὴν Κ. Διαθήκη· *Ἰακὼβ - Ἰάκωβος, Μαριὰμ - Μαρία, Συμεὼν - Σίμων,* κλπ.

Τὰ συντακτικὰ «λάθη» γιὰ τὴν ἀκρίβεια δὲν εἶναι λάθη ἀλλ' εἴδη συντάξεως ἐξ ἴσου ὀρθὰ καὶ δόκιμα μὲ τοὺς ἀττικοὺς τύπους. ὅταν κανεὶς γνωρίζῃ καλὰ καὶ μάλιστα θαυμάζῃ κιόλας τοὺς συντακτικοὺς τύπους μιᾶς ἐποχιακῆς γλώσσης, π.χ. τῆς ἀττικῆς, οἱ τύποι τῶν ἄλλων ἐξελικτικῶν σταδίων τῆς ἴδιας γλώσσης τοῦ φαίνονται σόλοικοι, γελοῖοι, χυδαῖοι. ἂν συνηθίσῃ ἐξ ἀρχῆς στοὺς συντακτικοὺς τύπους τῆς ἑλληνιστικῆς, οἱ ἀττικοὶ τοῦ φαίνονται βάρβαροι καὶ χυδαῖοι. ὅπως ἡ κατὰ τὴν πρώτη ἐκδήλωσι παραβατικὴ ἐπανάστασι, ὅταν ἐπι-

κρατήσῃ, δημιουργεῖ νέο δίκαιο καὶ εὐταξία, ἔτσι καὶ κάθε ἑπόμενο ἐξελικτικὸ στάδιο μιᾶς γλώσσης, ποὺ στὴν ἀρχὴ φαίνεται βάναυσο, ὅταν ἐπικρατήσῃ καὶ ἐθισθῇ, εἶναι γλῶσσα κλασσικὴ σὲ ὅλα. συμβατικῶς μόνο ἕναν συντακτικὸ τύπο τὸν λέμε ἀσυνταξία καὶ «λάθος» ἢ «ψευδόπλασμα» ἢ «νεόπλασμα». ἐφ' ὅσον ὅμως λαλεῖται παγκοίνως, εἶναι ὀρθὸς καὶ εὐσύντακτος. μεταξὺ Κ. Διαθήκης καὶ τῶν 4 ἐπιστολῶν, ποὺ παρέθεσα, ὑπάρχουν πολλοὶ κοινοὶ συντακτικοὶ τύποι.

1. Ἀντὶ συστοίχου ἀντικειμένου χρησιμοποιεῖται ὁμόρριζο ἐπίρρημα.

Πάπυροι· *Γνώσομαι γὰρ εἰ ἀληθῶς λέγει* (ἀντὶ *ἀληθῆ*).

Κ. Διαθήκη· *Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς* (Λκ 48,5).

Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν (Λκ 63,4).

αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι συμφύρονται οἱ συντάξεις τοῦ *λέγω* καὶ τοῦ *λαλῶ (ἀληθῶς λαλῶ - ἀληθῆ λέγω).*

2. Σολοικισμὸς ἐμπροθέτου προσδιορισμοῦ.

Πάπυροι· *Ἐξ αὐτόν (=ἐξ αὐτοῦ)*

Κ. Διαθήκη· *Ἀπὸ θεοῦ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος* (Ἀπ 1,1). κι αὐτὸ εἶναι συντακτικὸ εἶδος καὶ ὄχι λάθος· διότι ἐπικράτησε καὶ παρέμεινε καὶ σήμερα *(ἀπ' αὐτοῦ - ἀπ' αὐτόν).* στὴν Ἀποκάλυψι διατηρεῖται ἡ ὀνομαστική, γιὰ νὰ μὴ σπάσῃ τὸ περιφραστικὸ καὶ στερεότυπο ὄνομα τοῦ θεοῦ *Ὁ Ὢν καὶ ὁ Ἦν καὶ ὁ Ἐρχόμενος.*

3. Σχῆμα ἀσύνδετο ἐκεῖ ποὺ ἡ σύνδεσι ἦταν ἀπαραίτητη.

Πάπυροι· *Ἔπεμψά σοι ἄλλας δύο ἐπιστολάς, διὰ Νηδύμου μίαν, διὰ Κρονίου μαχαιροφόρου μίαν.*

Κ. Διαθήκη· *Καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν* (Ἰω 27,16).

4. Σύνδεσι παρατακτικὴ ἀντὶ γιὰ συνδυασμὸ μετοχῶν καὶ ῥημάτων.

Πάπυροι· *Λοιπὸν οὖν ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἄραβος τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀνέγνων καὶ ἐλυπήθην.* (ἀντὶ *Λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀναγνοὺς ἐλυπήθην* ἢ *Λαβὼν ἀνέγνων καὶ ἐλυπήθην*).

Κ. Διαθήκη· *Καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα... καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ ἔκλεισε καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ* (ἀντὶ *Κρατήσας ἔβαλε καὶ κλείσας ἐσφράγισεν*) (Ἀπ 34,2).

5. Πλεονασμὸς ἀντωνυμίας ἐνῷ ὑπάρχει καὶ τ' ὄνομα.

Πάπυροι· *Λάμπωνι τῷ μυοθηρευτῇ ἔδωκα αὐτῷ διὰ σοῦ ἀραβῶνα δραχμὰς η΄.*

Κ. Διαθήκη· *Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου...* (Ἀπ 5,8).

Ὁ νικῶν ἔσται αὐτῷ ταῦτα (Ἀπ 36,7).

Καὶ εἶδον θρόνον... καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῷ οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός (Ἀπ 35,1).

6. Πλεοναστικὴ χρῆσι τῆς ἴδιας προτάσεως.

Πάπυροι· *Ἐὰν δοκῇ σοι πέμψαι Ἰσᾶτος καὶ παραλάβωμεν τὸ ἐλάδιον λυπὸν ἐὰν δόξῃ σοι.*

Κ. Διαθήκη· *Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς· –καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν–· ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν...* (Α΄ Ἰω 1,1-3).

7. Ἐξίσωσι καὶ παρατακτικὴ χρῆσι ῥήματος καὶ μετοχῆς.

Πάπυροι· *Καλῶς ποιήσεις πέμψεις μοι αὐτάς.*

Κ. Διαθήκη· *Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπ' οὐρανοῦ...;* (Λκ 97,4).

Δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην... (Ἀπ 37,1).

8. Ψευδοτελικὴ πρότασι ποὺ κρύβει προστακτική.

Πάπυροι· *Ἐρώτησέ με Ἑρμόναξ εἵνα αὐτὸν λάβῃ εἰς Κερκεσοῦχα. καὶ Διονυσίῳ προστάτῃ Νεμερῶν κέκρηκα δραχμὰς η΄, καὶ ταύτας οὐκ ἔπεμψε, ἵνα εἰδῇς* (= γιὰ νὰ τὸ ξέρῃς).

Κ. Διαθήκη· *Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας...* (Μρ 9,12). τὸ εἶδος αὐτὸ ἔγινε ἀπὸ ἐπίδρασι τῆς βουλητικῆς προτάσεως τῆς λατινικῆς γλώσσης.

9. Ψευδοτελικὴ πρότασι ποὺ κρύβει ἀπαρέμφατο.

Πάπυροι· *Οὔτε γὰρ εἴρηχε ἡμῖν ἀγόμενος ἵνα ἀπολυθῇ, ἀλλὰ αἰφνιδίως εἴρηχεν... (ἀπολυθῆναι,* νὰ ἀπολυθῇ*).*

Κ. Διαθήκη· *Καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον λαμπρὸν καθαρόν... (περιβληθῆναι,* νὰ περιβληθῇ*)* (Ἀπ 32,10).

10. Ψευδοτελικὴ πρότασι ἀνεξάρτητη (κυρία) ποὺ κρύβει προστακτική.

Πάπυροι· *Μὴ ἵνα ἀναστατώσῃς ἡμᾶς.* (= Μὴ μᾶς ἀναστατώσῃς· νὰ μὴ μᾶς ἀναστατώσῃς).

Κ. Διαθήκη· *Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα* (Ἐφ 9,12) (= *φοβείσθω,* νὰ φοβᾶται). αὐτὸ τὸ εἶδος διατηρεῖται καὶ σήμερα.

11. Ψευδοπλάγιος λόγος μὲ ῥῆμα εὐθέος λόγου.

Πάπυροι· *Ἐλήλυθεν γὰρ Τεύφιλος Ἰουδαῖος λέγων ὅτι Ἤχθην ἰς γεωργίαν καὶ βούλομαι πρὸς Σαβεῖνον ἀπελθεῖν.*

Κ. Διαθήκη· *Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν* (Μθ 73,3).

Πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικός, μαρτυρούσης ὅτι Εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα (Ἰω 12,43).

Ἐὰν μεταξὺ τεσσάρων μικρῶν Ἐπιστολῶν καὶ τῆς Κ. Διαθήκης ἀνευρίσκωνται τόσοι κοινοὶ συντακτικοὶ τύποι, καταλαβαίνει κανεὶς ὅτι, ἂν ὑπῆρχαν ἰδιωτικοὶ καὶ σύγχρονοί της πάπυροι τῆς ἴδιας συνολικῆς ἐκτάσεως μὲ τὴν Κ. Διαθήκη, θὰ βρίσκαμε σ' αὐτοὺς ὅλους τοὺς συντακτικοὺς τύπους τῆς γλώσσης της. καταλαβαίνει ἐπίσης πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀξία τῶν παπύρων αὐτῶν γιὰ τὴν ἑρμηνεία τῆς Κ. Διαθήκης.

Ἄλλη παράγραφος τοῦ θέματος τῆς γλώσσης τῆς Κ. Διαθήκης εἶναι ὁ λεξιλογικὸς πλοῦτος της καὶ τὰ ἅπαξ λεγόμενά της. τὸ λεξιλόγιο τῆς Κ. Διαθήκης εἶναι σχετικὰ φτωχὸ λιτὸ καὶ ἀπέριττο. αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι εἶναι γραμμένη ὅλη σὲ γλῶσσα ζῶσα. ἕνα κείμενο ποὺ ἀρχαΐζει, περιέχει πάντοτε πολλὰ νεκρὰ στοιχεῖα τῆς παρῳχημένης μορφῆς τῆς γλώσσης καὶ γι' αὐτὸ ἔχει καὶ περισσότερες λέξεις. ὁ πλοῦτος τῶν λέξεων δὲν ἀνυψώνει τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο ἑνὸς κειμένου. ὑπάρχουν κείμενα λεξιλογικῶς ζάπλουτα, τὰ ὁποῖα εἶναι κενὰ ἀπὸ νοήματα καὶ κατωτέρας πνευματικῆς ποιότητος, ἐνῷ ἀντιθέτως τὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο, ποὺ ἔχει λεξιλόγιο πολὺ πενιχρό, εἶναι ὅ,τι πιὸ ὑψηλὸ καὶ πλούσιο καὶ μεγαλειῶδες ὑπάρχει στὰ ἔργα τοῦ πνεύματος. δὲν συζητῶ βέβαια τὴ θεοπνευστία του. ὡς πηγὴ ὅμως τῆς γλώσσης τῶν χρόνων της ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι ἀντίθετα ἀπὸ λεξιλογικὴ πλευρὰ πολὺ πλούσια. αὐτὸ ὅμως ὀφείλεται στὸ ὅτι, ἐκτὸς ἀπ' αὐτή, κείμενα ποὺ νὰ διασῴζουν ἐκείνη τὴ γλῶσσα ὑπάρχουν λίγα. ἂν σῴζονταν τόσα κείμενα τῆς δημοτικῆς ἑλληνιστικῆς γλώσσης, ὅσα καὶ τῆς ἀττικῆς, ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν θὰ ἦταν πολὺ σημαντικὸς θησαυρὸς τῆς γλώσσης αὐτῆς. στοὺς συγγραφεῖς τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν παρατηρεῖται ἴχνος λεξιθηρίας ἢ ἀρχαϊσμοῦ. εἶναι τόσο σοβαρὸς ὁ σκοπὸς τῆς συγγραφῆς των, ποὺ δὲν εἶχαν καιρὸ γιὰ τέτοια παιχνίδια. συναφὲς πρὸς τὴ μοναδικότητα σχεδὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς πηγῆς τῆς ζωντανῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τῶν χρόνων της εἶναι τὸ ζήτημα τῶν ἅπαξ λεγομένων λέξεων ποὺ περιέχει. ὁ ὅρος «ἅπαξ λεγόμενον» ἔχει ἐλαστικότητα. λέγεται «ἅπαξ λεγόμενον» μιὰ λέξι καὶ ἀσχέτως τοῦ ἂν ὑπάρχει πολλὲς φορὲς στὴν ὑπόλοιπη Καινὴ Διαθήκη. λέγεται «ἅπαξ λεγόμενον», ἂν ἀπαντᾶται ἅπαξ λ.χ. στὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου, ἢ στὰ κείμενα τοῦ Ἰωάννου, ἢ στὴν Κ. Διαθήκη, ἢ στὴ Βίβλο, ἢ σ' ὅλη τὴν ἀρχαία γραμματεία. τὰ ἅπαξ λεγόμενα τῆς κάθε κατηγορίας μᾶς ἐνδιαφέρουν γιὰ εἰδικοὺς

λόγους. ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὰ γενικῶς ἅπαξ λεγόμενα λιγοστεύουν μὲ τὴν ἀνεύρεσι νέων παπύρων ἢ ἄλλων γραπτῶν πηγῶν. γιὰ ὡρισμένα ἅπαξ λεγόμενα εἶναι σχεδὸν βέβαιο ὅτι, κι ἂν δὲν βρεθοῦν ἀλλοῦ, ὅμως στὰ χρόνια τῶν ἀποστόλων λέγονταν συχνά, ἐνῷ γιὰ ἄλλα εἶναι βέβαιο πὼς ὅ,τι κι ἂν ἀνακαλυφθῇ, ἀποκλείεται νὰ βρεθοῦν ἐκεῖ. αὐτὰ εἶναι τὰ ὄντως ἅπαξ λεγόμενα. τέτοιο εἶναι λ.χ. ἡ λέξι τοῦ Παύλου *ἐθελοθρησκία* (Κλ 6,7). τὰ ἅπαξ λεγόμενα ὡς τεκμήρια ὁποιουδήποτε συμπεράσματος ἔχουν χρησιμοποιηθῆ πολὺ καταχρηστικὰ καὶ μὲ κάποιον τρόπο σχεδὸν μαγικό.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη διακρίνονται τέσσερα γλωσσικὰ ἐπίπεδα. τὸ κριτήριο ποὺ τὰ διαφοροποιεῖ δὲν εἶναι ὁ ἀρχαϊσμός –ἡ Βίβλος γραφόταν πάντα στὴν ἄκρα δημοτικὴ τῶν ἡμερῶν τῆς συντάξεώς της, καὶ οὐδέποτε ἀρχάισε– ἀλλ' ἡ ἀρτιότης. διαφέρει δὲ ἡ ἀρτιότης ἀπὸ τὸν ἀρχαϊσμό. οἱ συντάκτες τῆς Βίβλου, προφῆτες καὶ ἀπόστολοι, δὲν ἦταν ποτὲ φιγουρατζῆδες κι ἐπιδειξίες, τὸ ἔργο τους ἦταν πολὺ σοβαρό. ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ διαφέρουν δυὸ συντάκτες ὡς ἀρχαΐζων ὁ ἕνας καὶ δημώδης ὁ ἄλλος, κι ἄλλο πρᾶγμα νὰ γράφουν καὶ οἱ δυὸ στὴ δημοτικὴ τῶν ἡμερῶν τους, ἀλλ' ὁ ἕνας ἀρτιώτερα κι ὁ ἄλλος ἀδεξιώτερα· καὶ ἡ θεοπνευστία δὲν προτιμάει τὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς δυό, ἀλλ' ἐκφράζεται καὶ μὲ τοὺς δυό. αὐτὸ συμβαίνει καὶ στὶς δυὸ Διαθῆκες τῆς Βίβλου. οἱ Μωϋσῆς Δαυῖδ Ἠσαΐας Ἰερεμίας Βαροὺχ Ματθαῖος Λουκᾶς εἶναι ὡς συγγραφεῖς ἐπιδεξιώτεροι, οἱ Σαμουὴλ Ἀμὼς Ἰεζεκιὴλ Ἰωάννης Μάρκος ἀδεξιώτεροι· ὅλοι ὅμως εἶναι ἐξ ἴσου θεόπνευστοι. ἡ Βίβλος εἶναι μαρτυρικὴ κατάθεσι, δὲν εἶναι ἐπιδεικτικὴ λογοτεχνία ἢ ῥητορία. μετράει ἡ ἀξιοπιστία της, ὄχι ἡ συγγραφικὴ κομψότης, ἂν καὶ μερικὲς φορὲς ὑπάρχει καὶ ἡ δεύτερη· ὑπάρχει ὡς φυσικὴ δεξιότης ἀπὸ συγκυρία καὶ ὄχι ὡς ἐπίδειξι ἀπὸ κοκοριλίκι· καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ὑπεροχὴ παρομοίως. διότι καὶ πολλὲς φορὲς ἡ ἀνεπιστημοσύνη καὶ ἡ συγγραφικὴ ἀνικανότης διακρίνονται γιὰ τὸ ἀλαζονικὸ κοκοριλίκι τους, ἐνῷ ἡ ὑψηλὴ ἐπιστημοσύνη καὶ ἡ συγγραφικὴ κομψότης γιὰ τὴν ἀξιαγάπητη ἀπὸ θεὸ κι ἀνθρώπους ταπεινοφροσύνη τους. μεταξὺ τῶν θεοπνεύστων συντακτῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης οἱ πιὸ ταλαντοῦχοι ὡς συγγραφεῖς εἶναι ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Ματθαῖος, ὁ δὲ πιὸ ἀτάλαντος ὁ Ἰωάννης. τὰ γλωσσικὰ ἐπίπεδα τῆς Καινῆς Διαθήκης κατὰ σειρὰν ἀρτιότητος εἶναι τὰ ἑξῆς τέσσερα.

α΄. Λουκᾶ καὶ Ματθαίου.

β΄. Λοιπῶν πλὴν τοῦ Ἰωάννου.

γ΄. Ἰωάννου πλὴν τῆς Ἀποκαλύψεως.

δ΄. Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως (πρὶν βελτιώσῃ τὰ ἑλληνικά του στὴ Μ. Ἀσία· διότι ἦταν πανέξυπνος).

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, στὴν ὁποία ὁ Κύριος ἐπέλεξε νὰ γράψῃ τὴν *Καινὴ Διαθήκη* ἢ *Αἰωνία Διαθήκη* του, καὶ νὰ διατηρήσῃ μὲ ἔγκαιρη μετάφρασι καὶ τὴν *Παλαιὰ Διαθήκη* του *(Ἑβδομήκοντα),* εἶναι ἡ τελειότερη κι ἐπιφανέστερη γλῶσσα τοῦ κόσμου. δὲν τὸ λέω αὐτό, ἐπειδὴ εἶμαι Ἕλληνας κι ἐπιστήμων αὐτῆς τῆς γλώσσης καὶ τῶν κειμένων της τῶν ἀπὸ τὸ 1500 π.Χ. μέχρι σήμερα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι γεγονὸς ἀναντίρρητο καὶ παγκοσμίως παραδεδεγμένο. δικές της λέξεις ἀρχαῖες καὶ νέες ἔχει περίπου 280.000. τόσες δικές της δὲν ἔχει καμμία γλῶσσα τῆς ὑφηλίου. εἶναι ἡ πιὸ ἐκφραστικὴ γλῶσσα τοῦ κόσμου καὶ ἡ πιὸ ἀνθεκτικὴ στὸ χρόνο. εἶναι κατὰ 80% ἑλληνική, 15% πελασγική, καὶ 5% φοινικική, ὅπως περίπου καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. αὐτὸ φαίνεται κάπως καὶ σὲ 30 περίπου ῥήματά της, ποὺ δηλώνουν τὶς βασικώτερες ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου κι ἔχουν τρία θέματα, προφανῶς ἑλληνικό, πελασγικό, φοινικικό. γιὰ παράδειγμα· *λέγω εἶπον εἴρηκα· ὁρῶ εἶδον ὄπωπα· ἐσθίω ἔφαγον ἐδήδοκα· φέρω οἴσω ἤνεγκα.* τὸ δὲ ῥῆμα εἶναι τὸ κυριώτερο μέρος τοῦ λόγου, τὸ ὁποῖο ἔναντι τῶν ἄλλων μερῶν ἐπέχει θέσι ἡλίου πρὸς πλανῆτες καὶ δορυφόρους· ἀπ' αὐτὸ ἐξαρτῶνται ὅλες οἱ λέξεις τῆς προτάσεως.

Ὅσο γιὰ τὶς μεταγενέστερες ξένες λέξεις ποὺ δέχτηκε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἔχει 4% λατινικές, 4% τουρκικές, καὶ μικρότερα ποσοστὰ ἑβραϊκῶν, σλαβικῶν, ἀλβανικῶν, καὶ σπάνιες μακρινές, λ.χ. *λεβέντης* (γερμανική), *ντομάτα* (ἀζντεκικὴ - μεξικανική), *πατάτα* (περουβιανή), *σοκολάτα* (βραζιλιάνικη), *σαγιονάρα* (ἰαπωνική), *πὶνγκ - πὸνγκ* (κινεζική), κλπ.. ὅταν λέμε *Πῆγα στὴν ἀγορὰ κι ἀγόρασα ῥακή, ζάχαρι, ῥοῦχα, παπούτσια καὶ λουλούδια,* οἱ λέξεις *ἀγορὰ* καὶ *ἀγόρασα* εἶναι ἑλληνικές, οἱ λέξεις *ῥακὴ ζάχαρι* ἑβραϊκές, ἡ λέξι *ῥοῦχα* σλαβική, ἡ λέξι *παπούτσια* τουρκική, καὶ ἡ λέξι *λουλούδια* ἀλβανική. κι ἂν ποῦμε *ἔφτασα στὸ σπίτι, ἀνέβηκα τὴ σκάλα, ἄνοιξα τὴν πόρτα, ἄφησα τὰ ψώνια στὸ κελλάρι καὶ εἶδα τὸ μανίκι μου σχισμένο,* τότε οἱ λέξεις *σπίτι σκάλα πόρτα κελλάρι μανίκι* εἶναι λατινικές. οἱ Ἕλληνες λέμε ἕνα ἀγριολάχανο *ῥαδίκι (radex, radicis),* λέξι λατινικὴ δηλαδὴ ἀρχαία ἰταλική, καὶ οἱ Ἰταλοὶ τὸ λὲν *κιχώρε* ποὺ εἶναι τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ *κιχώρη.* τὸ εἶπα αὐτὸ στὴ Ῥώμη σὲ μιὰ παρέα Ἰταλῶν, κι ἐντυπωσιάστηκαν. ἕνας Ἰταλὸς τῆς παρέας μοῦ εἶπε ὅτι «Οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες εἴμαστε *Οὔνα φάτσα οὔνα ῥάτσα*», κι ἐγὼ τοῦ ἀπάντησα ὅτι ὅλοι οἱ Ἰταλοὶ τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας εἶναι Ἕλληνες, κι ἐντυπωσιάστηκαν περισσότερο. οἱ περισσότερες ἐπιστῆμες καὶ κυρίως ἡ ἀστρονομία ἡ ἰατρικὴ καὶ οἱ οἰκονομικὲς ἐπιστῆμες στὴν ὁρολογία τους ἑλληνοκρατοῦνται, ἐνῷ ἡ ζῳολογία καὶ ἡ φυτολογία λατινοκρατοῦνται. ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς στὶς γλῶσσες των μεγαλείτερη μερίδα ξένων λέξεων ἔχουν τὶς ἑλληνικές. ἡ ἐπικρατέστερη ὅ-

λων τῶν γλωσσῶν τῆς γῆς εἶναι ἡ ἀγγλική, ἡ ὁποία ἔχει προσλάβει 10.000 ἑλληνικὲς λέξεις· δὲν ὑπάρχει μεγαλείτερη εἰσδοχή.

Τὸ 1972 ἡ κυβέρνησι ἀνέθεσε σὲ ὁμάδα φιλολόγων, στατιστῶν, καὶ ἄλλων εἰδικῶν νὰ προσδιορίσῃ τὸ λεξιλόγιο τοῦ ὀλιγογραμμάτου λαοῦ, καὶ βρῆκαν μὲ δημοσκόπησι ὅτι ὁ λαὸς χρησιμοποιεῖ περίπου 9.000 λέξεις.

Στὶς ἀχαιικὲς πήλινες πινακίδες τὶς γραμμένες ἀπὸ τὸ 1500 μέχρι τὸ 1200 π.Χ. διαβάστηκαν 1200 λέξεις. ἀπ' αὐτὲς σήμερα οἱ μὲν ὀλιγογράμματοι Ἕλληνες χρησιμοποιοῦν ὁλόιδιες 135 οἱ δὲ ἐγγράμματοι 302.

Στὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσεια τοῦ 1000 π.Χ. περίπου κατὰ τὴ μέτρησί μου χρησιμοποιοῦνται 8.707 λέξεις καὶ 1797 κύρια ὀνόματα. ἀπὸ τὶς 8.707 λέξεις αὐτὲς στὴ μὲν γλῶσσα τῶν ἀγραμμάτων Ἑλλήνων σήμερα χρησιμοποιοῦνται ὁλόιδιες 674 (7,74%) στὴ δὲ τῶν ἐγγραμμάτων 1503 (17,26%). ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀγράμματοι καὶ ἐγγράμματοι χρησιμοποιοῦν ὁλόιδιες πολὺ περισσότερες λέξεις, ἀλλ' ὄχι βέβαια ἴσον ἀριθμὸ οἱ δυὸ κατηγορίες. τὸ φαινόμενο αὐτὸ δὲν ὑπάρχει σὲ καμμία γλῶσσα τῆς ὑφηλίου· οὔτε καθόλου στὶς λατινογενεῖς γλῶσσες οὔτε σὲ καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες. ὅπως ἀνέφερα, σ' ὅλο τὸ φάσμα της ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει 280.000 λέξεις. ἂν μετρηθοῦν καὶ οἱ κλιτικοὶ τύποι τῶν κλιτῶν λέξεων, τότε ἡ διαχρονικὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα στατίζω ἁδρομερῶς ὅτι ἔχει τοὐλάχιστον 30.000.000 τύπους. κι αὐτὸ τὸ φαινόμενο δὲν ὑπάρχει σὲ καμμία γλῶσσα τῆς ὑφηλίου. οὔτε πλησιάζεται τὸ ἑλληνικὸ φαινόμενο.

Τὸ μόνο μειονέκτημα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, πολὺ σοβαρὸ μειονέκτημα, εἶναι ὅτι ὁμιλεῖται περίπου ἀπὸ τὸ 1 χιλιοστὸ τῆς ἀνθρωπότητος. τόσοι εἶναι οἱ Ἕλληνες μέσα στὴν ἀνθρωπότητα· καὶ συνεχῶς λιγοστεύουν· κάθε χρόνο ὁ πληθυσμός τους χάνει 110.000· ἐπειδὴ οἱ Ἑλληνίδες δὲν γεννοῦν· καπνίζουν περισσότερο ἀπ' ὅλες τὶς γυναῖκες τοῦ κόσμου. δὲν ξέρω ἂν οἱ Ἑλληνίδες ἀποφασίσουν νὰ κόψουν τὸ κάπνισμα κι ἂν ἀποφασίσουν νὰ γεννοῦν ἢ ἂν κάποιος ἄλλος λαὸς θ' ἀφήσῃ τὴ γλῶσσα του καὶ θὰ μάθῃ ὡς γλῶσσα του τὴν ἑλληνική· αὐτὸ τὸ ξέρει μόνον ὁ θεός.

Μερικοὶ λὲν ὅτι ὁ θεὸς θὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἕλληνες γι' αὐτὸ ποὺ κάνουν. ἐγὼ πιστεύω ὅτι δὲν θὰ τοὺς τιμωρήσῃ· διότι ἡ πιὸ βαρειὰ τιμωρία εἶναι ὁ θάνατος, καὶ οἱ Ἕλληνες αὐτοκτονοῦν. ποιός τιμωρεῖ ἕναν τὴ στιγμὴ ποὺ περνάει τὴ θηλειὰ στὸ λαιμό του γιὰ ν' αὐτοκτονήσῃ;

4
Τὸ ἀλφάβητο

Ἐπειδὴ ἡ ἀρχὴ τῆς συντάξεως τῆς Βίβλου (17ος π.Χ. αἰ.) καὶ ἡ ἐφεύρεσι τοῦ ἀλφαβήτου ἔγιναν ἀπὸ τὸν ἴδιο ἄνθρωπο τὴν ἴδια στιγμὴ τοῦ χρόνου καὶ στὸν ἴδιο τόπο, κρίνω ἐπιβεβλημένο νὰ γράψω ἐδῶ συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ ἀλφαβήτου ἀντλημένη ἀπὸ τὸ σύγγραμμά μου «Ἀλφάβητο» (σελίδες 900), τὸ ὁποῖο κυκλοφόρησα τὸ 1988 ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη.

Τὸ ἀλφάβητο εἶναι ἡ μεγαλείτερη ἐφεύρεσι τῶν αἰώνων, καὶ εἶναι στὸν κόσμο μόνο ἕνα, ἀλλὰ κάθε ἔθνος, ὅταν τὸ παίρνῃ καὶ τὸ χρησιμοποιῇ γιὰ τὴ γραφικὴ παράστασι τῆς γλώσσης του, τὸ προσαρμόζει στὴ δική του προφορὰ καὶ στὴ δική του γραφικὴ τέχνη. ἄλλο γραφὲς κι ἄλλο ἀλφάβητο. γραφὲς εἶναι ὅλα τὰ γραμματάρια, δηλαδὴ τὰ συστήματα γραφῆς, ποὺ χρησιμοποίησαν κατὰ καιροὺς σχεδὸν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, τὸ καθένα μᾶλλον ἀπὸ δική του ἐντόπια κι ἀνεξάρτητη ἐπινόησι, ἐνῷ τὸ ἀλφάβητο εἶναι μόνο ἕνα ἀπὸ τὰ γραμματάρια, ποὺ ἐπινοήθηκε ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο καὶ διαδόθηκε σ' ὅλη τὴ γῆ πλὴν Ἰνδίας Κίνας καὶ Ἰνδοκίνας. τὰ γραμματάρια ὡς πρὸς τὴ γραφική τους παράστασι εἶναι κατὰ χρονικὴ σειρὰ ἐμφανίσεως 1) ζωγραφικά, 2) εἰκονογραφικά, 3) σφηνοειδῆ, καὶ 4) γραμμικά (= ἁπλουστευμένα μὲ ἀφαίρεσι καὶ στυλιζάρισμα σκαριφήματα πρώην εἰκονογραφικά), ἐνῷ ὡς πρὸς τὴ φωνητικὴ ἀξία εἶναι, πάλι κατὰ χρονικὴ σειρά, 1) σκηνογραφικὰ τῆς μιᾶς σκηνῆς, 2) σκηνογραφικὰ πολλῶν διαδοχικῶν σκηνῶν (κώμικς), 3) λεξεογραφικά, καὶ 4) συλλαβογραφικὰ (αὐτὰ τὰ τελευταῖα γραμματάρια λέγονται καὶ συλλαβάρια). τὸ ἀλφάβητο ὡς πρὸς τὴ γραφική του παράστασι εἶναι γραμματάριο γραμμικό, ἐνῷ ὡς πρὸς τὴ φωνητική του ἀξία εἶναι τὸ μόνο στὸν κόσμο φθογγικό, τὸ μόνο δηλαδὴ ποὺ παριστάνει φθόγγους. ὁ δὲ φθόγγος εἶναι τὸ μέρος τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς ποὺ δὲν ἀναλύεται περαιτέρω. ἡ διήγησι ἀναλύεται σὲ προτάσεις, ἡ πρότασι σὲ λέξεις, ἡ λέξι σὲ συλλαβές, ἡ συλλαβὴ σὲ φθόγγους· ὁ φθόγγος δὲν ἀναλύεται· εἶναι δηλαδὴ τὸ ἀδιάσπαστο μέρος τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, τὸ ἄτομο· τὸ στοιχεῖο. στὸ ἀλφάβητο ὡς ἐφεύρεσι ἐκεῖνο ποὺ ἔχει τὴν πρώτη καὶ ὑπέρτερη ἀξία εἶναι ἡ σύλληψι τῆς ἐννοίας τοῦ φθόγγου, ἡ μεγαλείτερη σύλληψι τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ ἡ γραφικὴ παράστασι, ἤτοι τὸ σκαρίφημα, δηλαδὴ τὸ γράμμα, εἶναι τὸ δευτερεῦον. διότι ὡς γράμμα δηλωτικὸ κάποιου φθόγγου μπορεῖ νὰ ληφθῇ ὁποιαδήποτε γραφικὴ παράστασι, ὅπως καὶ χρησιμοποιήθηκαν ἐκ τῶν ὑστέρων γιὰ τὰ γράμματα τοῦ μοναδικοῦ ἀλφαβήτου, γιὰ λόγους πάντοτε ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ, καὶ εἰκόνες (ἑλληνιστικὴ Αἴγυπτος), καὶ σφῆνες (ἑλληνιστικὴ Φοινίκη), καὶ τε-

λείως διαφορετικὰ γραμμικὰ σκαριφήματα (μεσαιωνικὴ Κορέα). εἶναι δὲ οἱ βασικοὶ φθόγγοι τῶν ἀνθρωπίνων γλωσσῶν 20˙ 5 φωνήεντα (α ε ι ο υ = ου) καὶ 15 σύμφωνα (κ γ χ τ δ θ π β φ μ ν λ ρ σ ζ). πέραν αὐτῶν ἐμφανίζονται κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους καὶ οἱ παραλλακτικοὶ φθόγγοι (ö ü κλπ.), οἱ δίφθογοι (άι έι όι κλπ.), καὶ οἱ διφθογγίες (ξ ψ z κλπ.) οἱ ὁποῖες ὅμως εἶναι μόνο τεχνάσματα γραφικῆς παραστάσεως (συντομογραφίες, ταχυγραφικὰ - στενογραφικὰ σύμβολα). τὸ ἀρχικὸ ἀλφάβητο ἔχει 22 γράμματα, ἤτοι 20 φθόγγους (μὲ 4 οὐρανικὰ κ γ χ ‘, ἐνῷ τὰ π καὶ φ παριστάνονται μὲ τὸ ἴδιο σκαρίφημα) καὶ 3 διφθογγίες. ἀρχίζει, ὅπως καὶ ὅλες οἱ θυγατρικὲς ἐθνικὲς παραλλαγές του μὲ τὰ γράμματα *ἄλφα* καὶ *βῆτα,* καὶ γι’ αὐτὸ λέγεται *ἀλφάβητον,* καὶ διατηρεῖ σ’ ὅλα τὰ ἔθνη καὶ τὴν περαιτέρω σειρὰ τῶν γραμμάτων του περίπου ἴδια.

Λόγῳ τῆς φθογγικῆς φύσεώς του τὸ ἀλφάβητο εἶναι καθ’ ἑαυτὸ μὲν ἐφεύρεσι ἀξεπέραστη (δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ γραμματάριο τελειότερο ἀπ’ αὐτό), σὲ σχέσι δὲ μὲ ὅλες τὶς ἐφευρέσεις τοῦ ἀνθρώπου ἡ μεγαλείτερη τῶν αἰώνων, ἐκείνη ἡ ὁποία πέρασε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν προϊστορία στὴν ἱστορία, ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὴ μνήμη, κι ἀπὸ τὸν πρωτογονισμὸ στὸν πολιτισμό. δεύτερη ἐφεύρεσι στοὺς αἰῶνες, μετὰ τὸ ἀλφάβητο, εἶναι ἡ τυπογραφία, ἡ ὁποία προκάλεσε σὰν ἁλυσιδωτὴ ἀντίδρασι τὴν ἁλματώδη βιομηχανικὴ πρόοδο τῶν 5 τελευταίων αἰώνων, διότι μὲ τὴν τυπογραφία τὸ βιβλίο ἔγινε πολὺ καὶ φτηνὸ καὶ πανομοιότυπο. καμμία προαλφαβητικὴ γραφὴ δὲν εἶχε τὴν ἐπάρκεια γιὰ νὰ διαιωνίσῃ καὶ νὰ συσσωρεύσῃ τὴν ἀνθρώπινη γνῶσι. αὐτὸ εἶναι προσὸν κι ἐπιτυχία μόνο τοῦ ἀλφαβήτου. γι’ αὐτὸ ὅσο πιὸ νωρὶς ἕνα ἔθνος χρησιμοποίησε τὸ ἀλφάβητο, τόσο πιὸ νωρὶς μπῆκε στὴν ἱστορία καὶ στὸν πολιτισμὸ καὶ τόσο ἀρχαιότερα κείμενα ἔχει ποὺ νὰ εἶναι ἀναγνώσιμα ἀπολύτως καὶ ἀκριβῶς.

Τὸ ἀλφάβητο οἱ Ἕλληνες τὸ πῆραν ἀπὸ τοὺς Φοίνικες. αὐτὸ τὸ μαρτυροῦν ῥητῶς πρώτη μία ἐπιγραφὴ τῆς Τέω τοῦ 479 π.Χ., δεύτερος ὁ ἐπιφανὴς ποιητὴς Σοφοκλῆς, τρίτος ὁ λεγόμενος πατέρας τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, κι ἔπειτα 30 περίπου ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς τῆς κλασσικῆς καὶ τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. γενικὰ ὅλοι αὐτοὶ οἱ μάρτυρες λὲν τὸ ἀλφάβητο *φοινικηῖα (γράμματα)* ἢ *φοινικεῖα* ἢ *φοινικικά˙* καὶ τὰ τρία ἐπίθετα εἶναι ταυτόσημα. ἡ λέξι *ἀλφάβητος* μαρτυρεῖται γιὰ πρώτη φορὰ τὸ Β΄ μ.Χ. αἰῶνα ἀπὸ τὸν Ἕλληνα ἐπίσκοπο τῆς Λυὼν Εἰρηναῖο[11].

Πρὶν ἀπὸ τοὺς παραπάνω μάρτυρες οἱ λυρικοὶ ποιηταὶ Ἱππῶναξ (550 π.Χ.)[12] καὶ Πίνδαρος (490 π.Χ.)[13] ἀναφέρουν τὰ ξενικὰ καὶ ἄκλιτα ὀνόματα γραμμάτων *μῦ* (= κῦμα) καὶ *σὰν* (= δόντια, τὸ ἔπειτα ἑλληνιστὶ λεγόμενο *σῖγμα* = σφύριγμα).

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Τέω τῆς Μ. Ἀσίας λέει γιὰ τὰ *φοινικῆα (= φοινικικὰ)* γράμματά της· *Ὅς ἂν τὰς στήλας, ἐν ᾗσιν ἡ παρὴ γέγραπται,* ἢ *κατάξῃ* ἢ *φοινικῆα ἐκκόψῃ* ἢ *ἀφανέας ποιήσῃ, κῆνον ἀπόλλυσθαι καὶ αὐτὸν καὶ γένος τὸ κήνου* (=Ὅποιος σπάσῃ τὶς στῆλες, στὶς ὁποῖες εἶναι γραμμένη ἡ παροῦσα ἐπιγραφή, ἢ ξύσῃ τὰ *φοινικῆα,* ἢ τὶς ἐξαφανίσῃ, ἐκεῖνος νὰ ξεπατωθῇ κι ὁ ἴδιος καὶ τὸ γένος του)[14].

Ὁ Σοφοκλῆς στὸ χαμένο δρᾶμα του Ποιμένες, σὲ ἀπόσπασμα ποὺ διέσωσε ὁ ἀρχαῖος λεξικογράφος Ἡσύχιος στὸ λῆμμα *φοινικῆα,* λέει· *Φοινικηίοις γράμμασιν* (αὐτὸ εἶναι ὅλο τὸ ἀπόσπασμα). ὁ λεξικογράφος ὅμως, ποὺ ἔβλεπε ὅλο τὸ κείμενο τοῦ δράματος, ἐξηγεῖ ὅτι λέει ἔτσι τὰ γράμματα ὁ Σοφοκλῆς, ἐπειδὴ τὰ ἔφερε ἀπὸ τὴ Φοινίκη ὁ Κάδμος. εἶναι δὲ τὸ *Κάδμος* σημιτικὸ ὄνομα ποὺ σημαίνει «ἱερεὺς» (Π. Διαθήκη, Βα 119,9 *καδησὶμ*) ἢ καὶ «ἱεροβασιλεύς».

Ὁ Ἡρόδοτος ἔχει λεπτομερῆ ἐξιστόρησι τοῦ πῶς οἱ Ἕλληνες πῆραν τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τοὺς Φοίνικες, ὅταν ἀφηγῆται πῶς ὁ Φοίνικας Κάδμος (=ἱεροβασιλεύς), ἀρχηγὸς Φοινίκων ἀποίκων, ἦρθε μ' αὐτοὺς στὴ Θήβα τῆς Βοιωτίας, τὴν ὁποία ἔκανε ἀποικία. ἀρχαιολογικῶς καὶ ἱστορικῶς μαρτυρεῖται πλουσίως κι ἀποδεικνύεται ὅτι σὲ καιρὸ ποὺ οἱ Ἕλληνες δὲν ἦταν ἀκόμη ναυτικὴ δύναμι, οἱ Φοίνικες εἶχαν πολλὲς ἀποικίες στὴ στεφάνη τοῦ Αἰγαίου, ὅπως καὶ στὸν παραμεσόγειο δακτύλιο, κυριώτερες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὑπῆρξαν ἡ Μίλητος στὴ Μ. Ἀσία, αἱ Θῆβαι στὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα, καὶ ἡ Βύβλος στὸ Παγγαῖο στὶς ἐκβολὲς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. λέει λοιπὸν γιὰ τὸ ἀλφάβητο ὁ Ἡρόδοτος· «Οἱ δὲ Φοίνικες αὐτοὶ ποὺ ἔφτασαν μαζὶ μὲ τὸν Κάδμο (ἀπὸ τὴ Φοινίκη στὴ Θήβα), ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν οἱ Γεφυραῖοι, ὅταν κατοίκησαν σ' αὐτὴ τὴ χώρα (= τὴ Βοιωτία), εἰσήγαγαν στοὺς Ἕλληνες καὶ ἄλλα πολλὰ *διδασκάλια* καὶ κυρίως τὰ γράμματα, ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν ὑπῆρχαν προηγουμένως στοὺς Ἕλληνες. στὴν ἀρχὴ μὲν τοὺς ἔφεραν αὐτὰ ποὺ χρησιμοποιοῦν ὅλοι οἱ Φοίνικες· ἔπειτα ὅμως, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, τροποποίησαν καὶ τὴν προφορὰ καὶ τὸ στὺλ τῶν γραμμάτων. τὰ χρόνια ἐκεῖνα γύρω ἀπὸ τοὺς Φοίνικες αὐτοὺς κατοικοῦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ Ἴωνες (ἐννοεῖ τῆς Ἀττικῆς), οἱ ὁποῖοι διδάχτηκαν καὶ παρέλαβαν τὰ γράμματα ἀπὸ τοὺς Φοίνικες (τῆς Βοιωτίας), ἔπειτα τροποποίησαν μερικὰ ἀπ' αὐτά, καὶ καθὼς τὰ χρησιμοποιοῦσαν, τὰ ὠνόμασαν *φοινικῆα (= φοινικικά),* ὅπως ἦταν καὶ τὸ δίκαιο, ἀφοῦ στὴν Ἑλλάδα τὰ εἰσήγαγαν οἱ Φοίνικες... εἶδα δὲ κι ὁ ἴδιος γράμματα τοῦ Κάδμου στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου στὶς Θῆβες τῶν Βοιωτῶν, γραμμένα πάνω σὲ τρεῖς τρίποδες. μοιάζουν κυρίως μὲ τὰ ἰωνικά»[15]. στὸ ἴδιο κεφάλαιο ὁ Ἡρόδοτος ἱστορεῖ πῶς μιὰ ἀπὸ τὶς

φυλὲς τῶν Φοινίκων ἀποίκων τῆς Θήβας, ποὺ σιγὰ σιγὰ ἀφωμοιώθηκαν μὲ τοὺς Ἕλληνες, διεισέδυσε καὶ στὴν Ἀθήνα, κι ὅτι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Φοίνικες τῶν Ἀθηνῶν ἦταν οἱ δύο, Ἁρμόδιος κι Ἀριστογείτων, ποὺ σκότωσαν τὸν Πεισιστρατίδη Ἵππαρχο, ἀδερφὸ τοῦ τυράννου τῶν Ἀθηνῶν Ἱππίου, αὐτοὶ τοὺς ὁποίους ἀργότερα ὁ Πλάτων, οἱ ῥήτορες, καὶ ἄλλοι ἐξυμνοῦσαν ὡς πατέρες τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας[16]. ὁ Ἡρόδοτος, ὅπως καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, φαίνεται ὅτι δὲν γνωρίζει ὅτι οἱ προϊστορικοὶ Ἕλληνες καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ ἀλφαβήτου εἶχαν ἄλλα γράμματα. ἀνασκαφικῶς διαπιστώνεται ὅτι εἶχαν κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους τοὐλάχιστο ἑφτὰ γραφὲς ἢ γραμματάρια, ἤτοι μία ζωγραφικὴ σκηνογραφικὴ τῆς μιᾶς σκηνῆς, μία ζωγραφικὴ σκηνογραφικὴ τῶν πολλῶν διαδοχικῶν σκηνῶν, δύο εἰκονογραφικὲς λεξεογραφικές, μία εἰσηγμένη σφηνοειδῆ λεξεογραφικὴ ἢ συλλαβογραφική, καὶ δύο γραμμικὲς συλλαβογραφικές, τὴν Α καὶ τὴ Β, ἢ κρητομινωϊκὴ καὶ μυκηναϊκὴ ἢ ἀχαιική. ἡ τελευταία ἦταν ἡ καλλίτερη καὶ εἶχε 91 γράμματα· ἀλλὰ σὲ σύγκρισι μὲ τὸ ἀλφάβητο ἦταν πολὺ ἀτελὴς καὶ πρωτόγονη καὶ πολὺ ἀνεπαρκὴς γιὰ δημιουργία αἰώνιας γραμματείας.

Οἱ ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες μαρτυροῦν ὅλοι περίπου ὅ,τι καὶ ὁ Ἡρόδοτος. στὴν κλασσικὴ καὶ στὴν ἀλεξανδρινὴ ἀρχαιότητα δὲν ὑπῆρξε καμμιὰ διαφωνία γιὰ τὸ ὅτι τὸ ἀλφάβητο οἱ Ἕλληνες τὸ πῆραν ἀπὸ τοὺς Φοίνικες καὶ γι' αὐτὸ τὰ γράμματα λέγονται *φοινικηῖα* ἢ *φοινικεῖα* ἢ *φοινικικά.*

Στὴ βυζαντινὴ ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος Σούμμα (ἢ Σουΐδας ἢ Σούδα) παραδίδεται γιὰ τὸ ἀλφάβητο καὶ ὁ ὅρος *δωρικὰ γράμματα,* ποὺ δείχνει ὅτι αὐτὸ τὸ παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς Φοίνικες κυρίως οἱ Δωριεῖς, ὅταν ἦταν κυρίαρχοι τῆς Ἑλλάδος. ἦταν δὲ πράγματι οἱ Ἕλληνες τῆς Βοιωτίας Δωριεῖς. ἀλλὰ καὶ ὅλης σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος ἡγεμόνες ἦταν οἱ ἴδιοι γιὰ ἀρκετοὺς αἰῶνες μετὰ τὴν κάθοδό τους. ὁ ὅρος *δωρικὰ* ἀντιδιαστέλλει τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τ' *ἀχαιικά,* δηλαδὴ τὴ γραμμικὴ Β, καὶ ἀναφέρεται στοὺς χρῆστες καὶ ὄχι στοὺς ἐφευρέτες ἢ εἰσαγωγεῖς.

Οἱ ἀλεξανδρινοὶ γραμματικοί, θέλοντας νὰ ἐξηγήσουν τὸ περίεργο φαινόμενο, ὅτι στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα τὰ μόνα ὀνόματα ποὺ εἶναι ἄκλιτα, χωρὶς καμμία πτῶσι καὶ ἀριθμό, εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου *ἄλφα βῆτα γάμμα δέλτα* κλπ., λὲν ὅτι αὐτὸ συμβαίνει, ἔπειδὴ εἶναι *ὀνόματα βάρβαρα* (=ξενόγλωσσα), διότι τὰ γράμματα εἶναι *βαρβάρων εὑρήματα.* ὅπως δηλαδὴ εἶναι καὶ σήμερα ἄκλιτα τὰ μὴ ἑλληνικὰ ὀνόματα *τρακτὲρ ἀσανσὲρ πορτατὶφ κλισὲ γκισὲ ἀμορτισὲρ πάρκινγκ* κλπ..

Σὲ ὄψιμα χρόνια, ὅπως εἶναι τὰ ἑλληνορρωμαϊκά, ὅταν δὲν μπο-

ροῦσαν πλέον νὰ ὑπάρχουν πληροφορίες καὶ ντοκουμέντα γιὰ τὴν προέλευσι τοῦ ἀλφαβήτου, ἀλλὰ μόνο ἐξηγήσεις καὶ θεωρίες (ποὺ οἱ συγκεκριμένες φέρουν ἄλλωστε καὶ ἔντονα ἐθνικιστικὸ χαρακτῆρα, κι ὄχι τὸν οὐδέτερο τῶν πληροφοριῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Ἡροδότου), διατυπώθηκαν γιὰ τὴν προέλευσί του ἄλλες ἀπόψεις, οἱ ὁποῖες ὅμως εἶναι ἀμάρτυρες ἢ μυθικές, ὅπως λ.χ. ὅτι τὰ γράμματά του ὠνομάστηκαν *φοινικεῖα* πρὸς τιμὴν τῆς μυθικῆς πρόωρα πεθαμένης κόρης τοῦ Ἀκταίωνος *Φοινίκης*[17]! πάντοτε ἄλλωστε οἱ εἰσηγηταὶ τέτοιων ἀπιθάνων ἀπόψεων, ἀνώνυμοι σχολιασταὶ συνήθως, μπερδεύουν τὸ ἀλφάβητο μὲ τὰ γράμματα. ἄλλο ὅμως εἶναι τὰ γράμματα, ποὺ ὑπῆρχαν καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ σ' ὅλες τὶς χῶρες τῆς γῆς πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ ἀλφάβητο, κι ἄλλο τὸ εἰδικὸ γραμματάριο τὸ λεγόμενο ἀλφάβητο, ἐπειδὴ ἔχει τὰ δύο πρῶτα γράμματά του *ἄλφα* καὶ *βῆτα,* τὸ ὁποῖο ἐπινοήθηκε σὲ δεδομένο χρόνο καὶ τόπο, καὶ ἦρθε στὴν Ἑλλάδα σὲ δεδομένο χρόνο ἀπὸ δεδομένο δότη καὶ μὲ δεδομένο κομιστή.

Τὸ ἀλφάβητο ἦρθε στὴν Ἑλλάδα τὸν 11ο π.Χ. αἰῶνα, πιθανῶς ἀνάμεσα στὰ ἔτη 1080-1050 π.Χ., τὰ δὲ πρῶτα σῳζόμενα κείμενα ποὺ γράφτηκαν κάποτε μ' αὐτὸ εἶναι τὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη. τὸ πρῶτο σῳζόμενο αὐτόγραφο εἶναι ἡ ἀριστερόστροφη ἐπιγραφὴ τοῦ Διπύλου ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 8ου αἰῶνος. τὸ ἀλφάβητο ἦρθε ἀριστερόστροφο, κι ἔτσι χρησιμοποιόταν στὴν Ἑλλάδα ἐπὶ μισὴ χιλιετία, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες τὴν προαλφαβητικὴ γραφή τους τὴν ἔγραφαν δεξιόστροφα. μετὰ μισὴ χιλιετία γύρισαν καὶ τὸ ἀλφάβητο δεξιόστροφο, ἀφοῦ δοκίμασαν μόνο γιὰ μισὸ αἰῶνα τὴ βουστροφηδὸν γραφὴ (μία σειρὰ ἀριστερόστροφη μία δεξιόστροφη). καὶ τὸ πῆραν καὶ τὸ εἶχαν ἐπὶ μισὴ χιλιετία οἱ δεξιόστροφοι Ἕλληνες τὸ ἀλφάβητο ἀριστερόστροφο, ἐπειδὴ τέτοιο τὸ εἶχαν οἱ δότες ἀπὸ κατασκευῆς του. κατὰ τὴν ἴδια μισὴ χιλιετία οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἐπίσης τὸ ἀλφάβητο μὲ 22 γράμματα, μὲ ὅσα τὸ εἶχαν ὁ ἐφευρέτης καὶ ὁ κομιστής, ἀλλὰ μετὰ τὴ μισὴ χιλιετία ἄρχισαν νὰ τὸ προσαρμόζουν στὴ γλῶσσα τους καλλίτερα προσθαφαιρώντας γράμματα. μέσα σὲ 2 αἰῶνες (6ος - 5ος) ἀφῄρεσαν ἐν τέλει 3 γράμματα (Ϝ ϙ Ϻ), πρόσθεσαν 4 (ΦΧΨΩ), καὶ ἕνα, τὸ Η, ποὺ τὸ πῆραν ὡς σύμφωνο (h), τὸ ἔκοψαν κατακόρυφα μισὸ ├ γιὰ τὸ σύμφωνο (= δασεῖα), ἐνῷ ὁλόκληρο Η τὸ χρησιμοποίησαν γιὰ τὸ μακρὸ φωνῆεν Ε· διότι τὸ ἦτα εἶναι μακρὸ ἔψιλον. δὲν ἀληθεύει ἡ ἀμάρτυρη καὶ ἀστήρικτη θεωρία, ὅτι τὰ Α Ε Ι Ο Υ ἦταν στὸ δότη καὶ κομιστὴ σύμφωνα, καὶ οἱ Ἕλληνες τὰ ἔκαναν φωνήεντα. τὰ εἶχαν κι ἐκεῖνοι ὡς φωνήεντα. αὐτὸ τὸ ἔκαναν οἱ Ἕλληνες μόνο γιὰ τὸ Η μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἶπα παραπάνω. ἀπὸ τὴν προαλφαβητικὴ δική τους γραφή, τὴν ἀχαιικὴ ἢ μυκηναϊκὴ λεγομένη ἢ γραμμικὴ Β, οἱ Ἕλληνες κράτησαν καὶ πρόσθεσαν

στὸ ἀλφάβητο μόνο ἕνα γράμμα, τὸ Ψ, τὸ ὁποῖο σ' ἐκείνη ἦταν ἡ συλλαβὴ *ι,* ἀλλὰ στὸ ἀλφάβητο χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴ συμφωνικὴ διφθογγία *ψ (=πσ).* ἐπίσης οἱ Ἕλληνες χρησιμοποίησαν τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου ὡς ἀριθμούς, κι αὐτὸ εἶναι δική τους ἐπινόησι. ἤδη στὰ προκλασσικὰ χρόνια ἔκαναν δυὸ ἀλφαβητικὰ ἀριθμητάρια, ἕνα ἀκροφωνικό (Π = 5, Δ = 10, Η = 100 (hεκατόν), Χ = 1000, Μ = 10.000 = μύρια), κι ἕνα τακτικό (Α = 1, Β = 2, Γ = 3, Δ = 4, Ε = 5, κλπ.)· πολὺ ἀργότερα ἔκαναν καὶ τὸ σημερινὸ ἀριθμητάριο, ποὺ εἶναι πάλι ἀλφαβητικό. τὸ πῆραν δὲ οἱ Ἕλληνες τὸ ἀλφάβητο σὲ πολλοὺς ταυτόχρονα τόπους, σὲ κάθε τόπο τῆς στεφάνης τοῦ Αἰγαίου ὅπου γειτνίαζαν μὲ φοινικικὲς ἀποικίες, κυριώτερες ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἦταν, ὅπως εἶπα, ἡ Μίλητος, αἱ Θῆβαι, καὶ ἡ Βύβλος τοῦ Παγγαίου. πρὶν ἀπὸ τὸ 500 π.Χ. προέκυψε ἡ σημερινὴ παραλλαγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, αὐτὴ μὲ τὰ 24 γράμματα, ποὺ εἶναι σαμιακή, κι αὐτὴ ἐπιβλήθηκε σ' ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ Μ. Ἀλέξανδρο (336-323 π.Χ.). τὸν 8ο π.Χ. αἰῶνα οἱ Ἕλληνες τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἰταλίας μετέδωσαν τὸ ἀλφάβητο καὶ στοὺς Λατίνους. ἀκριβέστερα τοὺς μετέδωσαν τὴν παραλλαγὴ τῆς Κύμης μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ δισκελὲς R. ἡ ἀρχαιότερη λατινικὴ ἐπιγραφὴ εἶναι περίπου τοῦ 700 π.Χ., λίγο νεώτερη ἀπὸ τὴν ἀρχαιότερη ἑλληνική.

Ποιός ὅμως εἶναι ὁ ἐφευρέτης τοῦ ἀλφαβήτου; ἀποκλείεται νὰ ἦταν οἱ Φοίνικες, διότι ἦταν ἕνας λαὸς ποὺ δὲν ἀνέπτυξε ποτὲ γραμματεία. ὅλες οἱ σῳζόμενες φοινικικὲς ἐπιγραφές, σχεδὸν πάντα ἐπιγραφὲς τάφων, δὲν συμπληρώνουν περισσότερες ἀπὸ 20 σελίδες, σύγγραμμα δὲ ἢ ποίημά τους δὲν παραδόθηκε κανένα. δὲν ἦταν λαὸς ποὺ εἶχαν μιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη γιὰ ἔκφρασι, ἡ ὁποία θὰ τοὺς ὠθοῦσε στὴν ἐπινόησι τῆς τελειότερης γραφῆς τοῦ κόσμου καὶ τῶν αἰώνων, ὅπως εἶναι τὸ ἀλφάβητο. οἱ ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι καὶ κατὰ καιροὺς θαλασσοκράτορες Φοίνικες (ὅταν δὲν ἦταν τέτοιοι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι) ἦταν μόνο κομισταὶ τοῦ ἀλφαβήτου στὴν Ἑλλάδα. οἱ ἴδιοι τὸ πῆραν ἀπὸ ἄλλο λαὸ γειτονικό τους, καὶ ὁπωσδήποτε σημιτικό, διότι τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων εἶναι σημιτικά. καὶ τὸ χρησιμοποιοῦσαν μόνο στὸ σέκρετο, δηλαδὴ στὶς κρατικὲς καὶ ἱερατικὲς κι ἐμπορικὲς ὑπηρεσίες, ὄχι ποτὲ σὲ ἐπιστήμη ἢ λογοτεχνία. (ἀνέκαθεν καὶ μέχρι σήμερα τὰ γράμματα χρησιμοποιοῦνται σὲ τέσσερες τομεῖς· σέκρετο ἐπιστήμη λογοτεχνία δημοσιογραφία).

Ὁ μόνος λαὸς τῆς περιοχῆς τῶν Φοινίκων, ποὺ ἀνέπτυξε στὴν ἀρχαιότητα σπουδαία γραμματεία, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἀρχαιότερη ἀπὸ τὴν ἑλληνική, καὶ γενικῶς ἡ ἀρχαιότερη γραμματεία τῆς γῆς, μὲ δεύτερη τὴν ἑλληνική, εἶναι ὁ ἀρχαῖος Ἰσραήλ. ὅλος ὁ σημιτικὸς καὶ χαμιτικὸς περίγυρος τοῦ Ἰσραὴλ ὑπῆρξαν λαοὶ χωρὶς καμμία γραμ-

ματεία. σ' αὐτὸ τὸν περίγυρό τους ἀνήκουν καὶ οἱ Χαμῖτες Φοίνικες. ἐκτὸς ἀπὸ τὴ διαπίστωσι αὐτή, γιὰ τὴν ἐφεύρεσι τοῦ ἀλφαβήτου ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἰσραηλῖτες ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἄλλα ἰσχυρὰ τεκμήρια, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

Τὸ φθογγικὸ καὶ γραμμικὸ ἀλφάβητο εἶναι ἀκροφωνικό. τὰ ἀρχικὰ γράμματά του, ποὺ ἀνευρίσκονται ἀνεξέλικτα ἀκόμη στὶς πανάρχαιες ἑβραϊκὲς κι ἑλληνικὲς ἐπιγραφές, εἶναι ἀφῃρημένα καὶ στυλιζαρισμένα εἰκονίδια, καὶ τὰ ὀνόματά τους εἶναι λέξεις ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ ἀντίστοιχο γράμμα καὶ δηλώνουν τὸ ζῷο ἢ τὸ ἀντικείμενο ποὺ εἰκονίζει αὐτό. εἶναι δὲ ὅλα ἀνεξαιρέτως ἑβραϊκὰ ὀνόματα ποὺ ἀνευρίσκονται στὴ Βίβλο μέχρι καὶ 1400 φορὲς τὸ καθένα. δὲν δίνω ἐδῶ ἐξηγήσεις γιὰ τὴ γραφικὴ ἐξέλιξι ὅλων τῶν σκαριφημάτων καὶ γιὰ τὴ σημασιολογικὴ ἐξέλιξι ὅλων τῶν ὀνομάτων, οἱ ὁποῖες ἐξελίξεις καὶ τ' ἀπομάκρυναν κάπως ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ εἰκόνα καὶ σημασία τοῦ ὀνόματος, ὁπότε μόνο μὲ σχετικὸ σχολιασμὸ γίνονται κατανοητά. ἀναφέρω μόνο δύο παραδείγματα. τὸ Α (= βοῦς) ἀνευρίσκεται ἀρχικὰ ὡς ∀· τὸ τρίγωνο εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ βοδιοῦ, οἱ πάνω γραμμὲς τὰ κέρατα, καὶ οἱ κάτω τ' αὐτιά· τὸ Θ (= κουβάρι) ἀνευρίσκεται ἀρχικὰ ὡς ⊕ καὶ στὸ βιβλικὸ κείμενο ἀπαντᾶται ὡς χρόνος τοῦ *νήθω,* ῥήματος ποὺ ἔχει παθητικὸ ῥηματικὸ οὐσιαστικὸ τὸ ὄνομα *νῆμα.* σὲ καμμιὰ ἄλλη γλῶσσα τῶν παραμεσογείων λαῶν, ἢ καὶ ὅλης τῆς γῆς, δὲν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ πολλαπλὸ καὶ ἀκαταμάχητο ντοκουμέντο.

Τὰ ζῷα ἐργαλεῖα σκεύη ἀντικείμενα καὶ λοιπὰ πράγματα ποὺ δηλώνουν τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι μόνο στεριανά· οὐδέποτε εἶναι θαλασσινά, ναυτικά, ἁλιευτικά. οἱ Φοίνικες ἦταν λαὸς κατ' ἐξοχὴν ναυτικός. κι ἀπ' ὅλα τὰ ἔθνη τῆς περιοχῆς, μέχρι καὶ τοὺς Ἕλληνες, μόνον ὁ Ἰσραήλ, ἀκόμη καὶ κατὰ τὸν καιρὸ ποὺ ἦταν ἡ μεγάλη αὐτοκρατορία τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, δὲν εἶχε καμμία σχέσι μὲ τὴ θάλασσα. χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὶς θαλάσσιες μεταφορές των τὸ ναυτικὸ τῶν πάντοτε φίλων τους Φοινίκων, ὅπως μαρτυρεῖται σαφῶς καὶ κατ' ἐπανάληψι στὴν Παλαιὰ Διαθήκη.

Ἀριστερόστροφα ἔγραφαν βέβαια, ὅπως μέχρι καὶ σήμερα, ὅλοι οἱ Σημῖτες καὶ Χαμῖτες, κι αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι χρησιμοποιοῦσαν γιὰ γραφίδα μελάνης τὸν *σχοῖνον* (= πινελάκι), ποὺ ἦταν μαλακὸς καὶ λυγιζόμενος, ὁπότε ὁ γραφεὺς βολευόταν νὰ γράφῃ ὄχι ἐκτείνοντας τὸ δεξιὸ χέρι πρὸς τὴν ἔκτασι, δηλαδὴ πρὸς τὰ δεξιά, ἀλλὰ μαζεύοντάς το πρὸς τὴν πρόπτυξι, δηλαδὴ πρὸς τ' ἀριστερά, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, ποὺ ἔγραφαν ἀντιστοίχως μὲ σκληρὸ κι ἀλύγιστο *κάλαμον* καὶ σκληρὴ κι ἀλύγιστη *penna* (= *πέννα* = φτερό), ἔγραφαν ἀνέκαθεν δεξιόστροφα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μισὴ χιλιετία (1100-500

π.Χ.) ποὺ ἦταν πρόσφατοι παραλῆπτες τοῦ σημιτικοῦ ἀριστεροστρόφου ἀλφαβήτου, κι ἔγραφαν κι αὐτοὶ ἀριστερόστροφα, μέχρι ποὺ ἡ σκληρὴ γραφίδα τους τοὺς ἀνάγκασε νὰ ξαναγυρίσουν δεξιόστροφα.

Δὲν ἀληθεύει ὅτι οἱ Ἰσραηλῖτες δὲν εἶχαν στὸ ἀλφάβητο φωνήεντα κι ὅτι τὰ γράμματα Α Ε Υ Ι Ο παρίσταναν σ' αὐτοὺς σύμφωνα (καὶ ποιά σύμφωνα ἀλήθεια;). ὑπάρχουν βιβλικὲς ἑβραϊκὲς λέξεις ἠχοποίητες, ποὺ περιέχουν τὸ ἕκτο γράμμα Υ (ἢ ἀργότερα καὶ F), δηλαδὴ τὸ φθόγγο ου = u, γιὰ νὰ δηλώσουν ἀκριβῶς τὸν ἦχο *ου.* τὸ πτηνὸ ποὺ φωνάζει *τοὺρ τοὺρ* ἢ *τροὺ τροὺ* καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἀκριβῶς λέγεται ἑλληνιστὶ *τρυγών,* λατινιστὶ turtur, νεοελληνιστὶ *τρυγόνα* ἢ *τουρτούρα,* ἀγγλιστὶ turtle, γαλλιστὶ turterelle, καὶ γερμανιστὶ turteltaube, πάντοτε ἀπὸ τὸν ἦχο τῆς φωνῆς του, στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ λέγεται καὶ γράφεται *τυρ* (Ἆσ 2,12). ἐπίσης στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ ἡ γροθιά, ποὺ ὅταν χτυπᾷ, κάνει γκντούπ, λέγεται καὶ γράφεται *γδυπ* (Σφ 2,8 *κονδυλισμὸς* = γροθιά).

Οἱ ἀλφαβητικὲς ἀκροστιχίδες σὲ ποιήματα ἐμφανίζονται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν παγκόσμια γραμματεία σὲ ποιήματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ψαλμοὶ 109, 117, 144· Παιδεῖαι, 6· Θρῆνοι), ἤδη ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Δαυΐδ καὶ τοῦ Σολομῶντος (11ος π.Χ. αἰ.), δεύτερη δὲ φορὰ σὲ Ἕλληνες ποιητὰς γύρω στὸ 500 π.Χ. (Ἐπίχαρμος).

Οἱ μουσικὲς νότες, ποὺ ἀρχικὰ ἦταν γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου γραφόμενα πάνω ἀπὸ τοὺς στίχους, ἐπινοήθηκαν ἀπὸ τὸ Δαυΐδ τὸν 11ο π.Χ. αἰῶνα (Πα 14,28 *φωνὴ σωφὲρ* = μέλος γραπτό). στὴν Ἑλλάδα εἰσήχθησαν μέσῳ Λυδῶν τὸν 7ο π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ τὸ λυρικὸ ποιητὴ Τέρπανδρο τὸ Λέσβιο[18], κι ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ ἐμφανίζεται ἡ ἑλληνικὴ λυρικὴ ποίησι.

Τὰ στενογραφικὰ σύμβολα, ποὺ καθ' ὅλη τὴν ἀρχαιότητα ἦταν γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἐπινοήθηκαν ἀπὸ Ἰσραηλῖτες στὰ χρόνια τοῦ Δαυΐδ (Ψα 46,1), ἐνῷ στὴν Ἑλλάδα εἰσήχθησαν τὸν Δ΄ π.Χ. αἰῶνα μὲ τὶς μακεδονικὲς κατακτήσεις[19], στοὺς δὲ Ῥωμαίους τὸν Α΄ π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ ἕναν Ἕλληνα μορφωμένο δοῦλο τοῦ Κικέρωνος καὶ στενογράφο του[20].

Ἰσραηλιτικὴ ἑβραιόγλωσση εἶναι ἡ ἀρχαιότερη ἀλφαβητικὴ ἐπιγραφή, τὸ Ἀγροτικὸ ἡμερολόγιο τῆς Γαζὲρ τοῦ 11ου π.Χ. αἰῶνος, μωαβιτικὴ ἡ δεύτερη, ἡ Στήλη τοῦ Μωσά (10ος π.Χ. αἰ.), φοινικικὴ ἡ τρίτη, ἡ Στήλη τοῦ χιρὰμ (= βασιλέως) τῆς Βύβλου (10ος π.Χ. αἰ.), ἑλληνικὴ ἡ τέταρτη, ἡ Ἐπιγραφὴ τῆς οἰνοχόης τοῦ Διπύλου (8ος π.Χ. αἰ.) καὶ λατινικὴ ἡ πέμπτη, ἡ Ἐπιγραφὴ τῆς χρυσῆς περόνης τοῦ Πραινέστου (700 π.Χ.). ἐννοεῖται ὅτι τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἔθνη αὐτὰ ἔχει καὶ πολλὲς δεύτερες χρονικῶς ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτη του ἐπιγραφές, τὶς ὁποῖες δὲν ἀναφέρω. κι ἀπὸ τὰ παραπάνω ἔθνη, καθὼς κι ἀπ' ὅλα τὰ

τῆς Μεσογείου, ἀλλὰ καὶ τῆς γῆς. πρὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου δύο μόνο ἔθνη χρησιμοποίησαν τὸ ἀλφάβητο γιὰ συγγράμματα καὶ ποιήματα, πρῶτοι οἱ Ἰσραηλῖτες, καὶ μετὰ 5 ἢ 6 αἰῶνες δεύτεροι οἱ Ἕλληνες· καὶ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρο, ἤτοι 12 αἰῶνες μετὰ τοὺς Ἰσραηλῖτες καὶ 6 ἢ 7 αἰῶνες μετὰ τοὺς Ἕλληνες, τρίτοι οἱ Ῥωμαῖοι. ὅλες οἱ ἄλλες ἀλφαβητικὲς γραμματεῖες τῆς γῆς εἶναι τῶν μετὰ τὸ Χριστὸ χρόνων.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ποὺ μέχρι τὸ μέγα Ἀλέξανδρο νόμιζαν ὅτι τὸ ἀλφάβητο τὸ ἐφεῦραν οἱ Φοίνικες ποὺ τοὺς τὸ ἔδωσαν, μετὰ τὶς μακεδονικὲς κατακτήσεις ἐρεύνησαν καὶ διευκρίνησαν πλέον ποιοί ἀκριβῶς ἦταν οἱ *βάρβαροι* ποὺ τὸ ἐφεῦραν. γι' αὐτὸ καὶ μαρτυροῦν πλέον ὅτι τὸ ἐφεῦραν οἱ Ἑβραῖοι. τοὺς Ἑβραίους οἱ ἀρχαῖοι γενικῶς τοὺς λὲν ἄλλοτε ἔτσι *Ἑβραίους*[21] ἢ *Ἰουδαίους*[22], κι ἄλλοτε *Σύρους*[23]. διότι οἱ Ἑβραῖοι εἶναι ἕνας κλῶνος τῶν Σύρων, καὶ *Σύρους* τοὺς ἔλεγαν πολλὲς φορὲς ὄχι μόνο οἱ ἄλλοι ἀρχαῖοι ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἑβραῖοι συγγραφεῖς[24]. μερικὲς φορὲς δὲ τοὺς λὲν καὶ *Φοίνικες τῶν Σολύμων* (= Ἱεροσολύμων)[25], ἢ *Ἀσσυρίους*[26], ἢ καὶ *Χαλδαίους*[27]. εἰδικὰ λοιπὸν γιὰ τὸ ὅτι τὸ ἀλφάβητο τὸ ἐφεῦραν οἱ Ἑβραῖοι τὸ ἀναφέρουν ὡς πληροφορία ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὶς ἔρευνές των ὁ Διόδωρος Σικελιώτης[28], ὁ Πλίνιος[29], ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεύς[30], ὁ ἀνώνυμος σχολιαστὴς τοῦ ἀλεξανδρινοῦ γραμματικοῦ Διονυσίου Θρᾳκός[31], κι ἀργότερα ὁ Βυζαντινὸς χρονογράφος Ἰωάννης Μαλάλας[32]. ὁ δὲ Ἰσίδωρος Ἱσπάλεως λέει, ὄχι ὡς ἱστορικὴ πληροφορία ἀλλὰ μόνον ὡς ἐκτίμησί του, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴ σύγκρισι τῶν γραμμάτων, ὅτι *Τὰ λατινικὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα φαίνονται νὰ προέρχωνται ἀπὸ τὰ ἑβραϊκά*[33]. ἀλλὰ πρὶν ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τὸ μαρτυρεῖ ὡς ἐθνική του παράδοσι ὁ ἑλληνόγλωσσος Ἑβραῖος Εὐπόλεμος[34]. αὐτὴ ἡ ἐθνικὴ παράδοσι τῶν Ἑβραίων διασῴζεται καὶ στὰ μετὰ Χριστὸν χρόνια, στὸ ταλμουδικὸ ἑβραϊκὸ βιβλίο Ἐσχάτη πύλη[35].

Ὅλα τὰ ντοκουμέντα μαρτυροῦν ῥητῶς ἢ δείχνουν ἀρχαιολογικῶς ὅτι τὸ ἀλφάβητο εἶναι ἐφεύρεσι ἰσραηλιτική. γιὰ κανένα ἄλλο ἔθνος δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνα τεκμήριο ὅτι εἶναι δική του ἐφεύρεσι. καὶ δὲν ὑπάρχει στὴν παγκόσμια ἱστορία κανένα πρᾶγμα ποὺ νὰ μαρτυρῆται μὲ τόσα καὶ τόσο ἰσχυρὰ τεκμήρια, ὅσα μαρτυροῦν γιὰ τὴν ἰσραηλιτικὴ προέλευσι τοῦ ἀλφαβήτου.

Ἀπὸ τοὺς παραπάνω ἀρχαίους συγγραφεῖς ὁ Ἑβραῖος Εὐπόλεμος ὁ Ἕλληνας Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς κι ὁ Λατῖνος Ἰσίδωρος Ἱσπάλεως (στὶς προεκτεθειμένες παραπομπές των) παραδίδουν κι ἀναμεταδίδουν ἐπὶ πλέον λεπτομερέστερα τὴν πληροφορία ὅτι ὁ Ἰσραηλίτης ποὺ ἐφεῦρε τὸ ἀλφάβητο εἶναι ὁ Μωϋσῆς. ὁ δὲ ἐπιπόλαιος Ἀρτάπανος, ποὺ ἔχει τὴν παράδοσι παρεφθαρμένη, λέει ὅτι ὁ Μωϋσῆς,

ποὺ εἶναι ὁ Μουσαῖος τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, ὅταν ἦταν στὴν Αἴγυπτο, ἐφεῦρε τὰ αἰγυπτιακὰ *ἱερὰ γράμματα!*[36]. ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἐφεῦρε τὸ ἀλφάβητο φαίνεται κι ἀπὸ τὰ πράγματα. τὸ ἀλφάβητο στὰ χρόνια τοῦ Δαυΐδ (11ος π.Χ. αἰ.) ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι ἀκόμη κτῆμα μόνο τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ φαίνεται ἀπαρχαιωμένο, διότι μερικὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων του, ὡς κοινὰ ὀνόματα ζῴων καὶ ἀντικειμένων, ἔχουν ἤδη διανύσει μιὰ κάποια σημασιολογικὴ ἐξέλιξι, ποὺ προϋποθέτει παρέλευσι πέντε περίπου αἰώνων. Ἰσραηλῖτες ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων πρὶν ἀπὸ τὸ Δαυΐδ καὶ τὸ Σαμουὴλ εἶναι μόνον ὁ Μωϋσῆς κι ὁ γραμματεύς του Ἰησοῦς τοῦ Ναυή. πρὶν δὲ ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ τέτοιος δὲν φαίνεται κανένας. εἶναι δὲ ὁ Μωϋσῆς ὄχι μόνο τοῦ Ἰσραὴλ ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης ὁ πρῶτος συγγραφεὺς βιβλίων γραμμένων μὲ τὸ ἀλφάβητο. δὲν ὑπάρχει βιβλίο ἀρχαιότερο ἀπὸ τὴ Γένεσι καὶ τὸ Νόμο τοῦ Μωϋσέως καὶ τὸ Δευτερονόμιο. τὰ 10 ἢ 11 ἀρχαιότερα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι καὶ τ' ἀρχαιότερα τῆς ἀνθρωπότητος. κάποιες μεταχρονολογήσεις τῶν βιβλίων αὐτῶν καὶ ἀμφισβητήσεις τῆς πατρότητος καὶ ἑνότητός των, διδασκόμενες καὶ στὸ φοιτητικὸ κόσμο τῶν θεολογικῶν σχολῶν, γίνονται πάντοτε χωρὶς τεκμήρια καὶ ἄλλα ἐρευνητικὰ στηρίγματα, ὡς φανταστιώσεις μόνο καὶ ἀλχημεῖες ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι φυσικῶς μὲν χαμηλοῦ νοητικοῦ ἐπιπέδου ἐπιστημονικῶς δὲ τελείως ἀκατάρτιστοι, καὶ στὴν πρόθεσι φανατικὰ προκατειλημμένοι ἐναντίον τῆς Βίβλου.

Εἶναι λοιπόν, μετὰ τὰ ὅσα εἶπα, εὐνόητο ὅτι ὁ Μωϋσῆς, προκειμένου νὰ γράψῃ κάποια βιβλία, ποὺ ἤθελε νὰ μείνουν αἰώνια, καὶ μὴ βλέποντας κανένα γραμματάριο νὰ ἔχῃ αὐτὸ τὸ προσόν, κάθισε καὶ μελέτησε πολλὰ γραμματάρια, προφανῶς ὅλα τὰ τῶν λαῶν τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου (εἶχε αὐτὴ τὴν εὐχέρεια, διότι ἡ Αἴγυπτος τότε ἦταν ἡ μεγάλη καὶ ἡγεμονεύουσα δύναμι τῆς Μεσογείου), κι ἀφοῦ εἶδε τί τοὺς λείπει καὶ πρὸς τὰ ποῦ βαίνει ἡ ἐξέλιξί τους (ἀπὸ τὴ σκηνὴ στὴ λέξι, ἀπὸ τὴ λέξι στὴ συλλαβή), ἀναλύοντας περαιτέρω, μέχρι τὸ ἄτομο τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, συνέλαβε τὸ φθόγγο. ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τὸ νὰ φτιάξῃ τὸ ἀλφάβητο ἦταν μόνο παιχνίδι μιᾶς ὥρας. πολλὲς φορὲς μικρὰ παιδιὰ παίζαμε φτιάχνοντας ἀπόρρητα ἀλφάβητα μὲ ἄλλα γράμματα, ἐπειδὴ εἴχαμε δεδομένη τὴν ἔννοια τοῦ φθόγγου. προσδιώρισε λοιπὸν ὁ Μωϋσῆς τοὺς 19 φθόγγους καὶ 3 διφθογγίες, καὶ ὥρισε γιὰ τὴ γραφικὴ παράστασι τοῦ καθενὸς ἕνα ἁπλουστευμένο μὲ ἀφαίρεσι καὶ στυλιζαρισμένο εἰκονίδιο ποὺ παρίστανε ζῷο ἢ ἐργαλεῖο ἢ σκεῦος ἢ ἄλλο πρᾶγμα (διάλεξε τὰ 22 συνηθέστερα), τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἄρχιζε ἀπ' αὐτὸν τὸ φθόγγο. Α ἄλπα (βόδι), Β βῆτ (σπίτι), Γ γάμελ (καμήλα), κλπ., ὅπως κάνουν τώρα οἱ ἀσυρματισταὶ τοῦ ἱππικοῦ, ὅταν «ἀλφαβητίζουν» Ἀστὴρ Βύ-

ρων Γαλῆ Δόξα Ἑρμῆς = ΑΒΓΔΕ. κι ἐπειδὴ κατάλαβε ἀμέσως ὅτι ἡ ἀνθρώπινη φωνὴ δὲν ἀναλύεται περισσότερο, κατάλαβε ὅτι ἔφτιαξε τὸ τελειότερο κι ἀξεπέραστο γραμματάριο, αὐτὸ ποὺ γύρευε, γιὰ νὰ γράψῃ τὴ Γένεσι καὶ τ' ἄλλα βιβλία. κι ἄφησε ἔτσι στὴν ἀνθρωπότητα τὴ μεγαλείτερη κληρονομιά, τὸ ἀλφάβητο. ἔτσι συμπεραίνω ὅτι τὸ ἀλφάβητο τὸ ἐφεῦρε ὁ Μωϋσῆς, γύρω στὸ 1650 π.Χ., στὸ Σινά, πρὶν πάῃ στὴν Αἴγυπτο νὰ βγάλῃ τὸν Ἰσραήλ. ἐκεῖ στὸ Σινὰ τότε ἔβοσκε τὰ πρόβατά του ὁ τέως πρίγκηπας τῆς Αἰγύπτου Μωϋσῆς.

Τὸ ἀλφάβητο διαδόθηκε στὸν κόσμο (πλὴν Ἰνδίας Κίνας καὶ Ἰνδοκίνας) μὲ τὶς διάφορες κατακτήσεις καὶ μὲ τὸ Χριστιανισμό. ἐπὶ 4-5 αἰῶνες ἦταν κτῆμα μόνο τοῦ μικροῦ Ἰσραήλ. ἔπειτα, ὅταν ὁ Δαυῖδ ἔκανε τὸν Ἰσραὴλ αὐτοκρατορία ὑποτάσσοντας τὰ γύρω ἔθνη, τὸ ἐπέβαλε καὶ σ' ἐκεῖνα· τὸ ἔδωσε δὲ καὶ στοὺς φίλους του Φοίνικες, τὸ ναυτικὸ τῶν ὁποίων χρησιμοποιοῦσε (12ος-11ος π.Χ. αἰ.). τὴν ἴδια ἐποχὴ οἱ Φοίνικες, ὡς θαλασσοκράτορες ποὺ εἶχαν ἀποικίες σ' ὅλες τὶς ἀκτὲς τῆς Μεσογείου, τὸ μετέδωσαν στοὺς Ἕλληνες, ἐνῷ οἱ μὴ θαλασσινοὶ γείτονες τοῦ Ἰσραὴλ Ἀράμ (=Σύροι) τὸ μετέδωσαν πρὸς ἀνατολὰς στοὺς ἀσιατικοὺς λαούς. Φοίνικες καὶ Ἕλληνες μαζὶ (διότι καὶ οἱ Ἕλληνες ἔγιναν γρήγορα ναυτικὸς λαός) τὸ μετέδωσαν σ' ὅλο τὸν παραμεσόγειο δακτύλιο. ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἰδιαίτερα οἱ Μακεδόνες, ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, μὲ τὶς κατακτήσεις των, καὶ οἱ Χριστιανοὶ μὲ τὴν εἰρηνικὴ ἐξάπλωσί τους, διέδωσαν τὸ ἀλφάβητο σὲ μεγάλο βάθος τῶν τριῶν ἠπείρων τοῦ παλαιοῦ κόσμου, κι ἀργότερα οἱ Χριστιανοὶ καὶ στὴν Ἀμερική. τέλος οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ κυρίως Πορτογάλοι, Ἱσπανοί, Ἄγγλοι, Ὁλλανδοί, καὶ Γάλλοι τὸ μετέδωσαν μὲ τὴν ἀποικιοκρατία σ' ὅλη τὴ γῆ. τὸ βιβλίο μὲ τὸ ὁποῖο τὸ ἀλφάβητο μπῆκε στὰ περισσότερα ἔθνη (σ' ὅλα τὰ μετὰ Χριστόν), καὶ τὰ πέρασε ἀπὸ τὴν προϊστορία τους στὴν ἱστορία, εἶναι ἡ Βίβλος (Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη).

Στὸ μεταξὺ κατὰ τὰ χρόνια τὰ μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο οἱ Μακεδόνες τοῦ μεγαλειτέρου καὶ μακροβιωτέρου ἀπ' ὅλα τὰ Μακεδονικὰ κράτη, τοῦ Ἰνδοβακτριανοῦ ποὺ παρέμεινε ἐλεύθερο καὶ κυρίαρχο ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ κράτος μέχρι τὸ 50 μ.Χ., καὶ σήμερα ἔχουμε ὡς ἀνασκαφικὰ εὑρήματα τὶς πολλὲς ἑλληνόγλωσσες ἐπιγραφές του καὶ τὰ ἄφθονα χρυσᾶ ἀργυρᾶ καὶ νικέλινα ἑλληνόγλωσσα νομίσματα τῶν βασιλέων του Διοδότου, Εὐθυδήμου, Δημητρίου, Μενάνδρου, Εὐκρατίδου, Ἀντιμάχου, Ἀγαθοκλέους, Ἀπολλοδότου, Λυσίου, Πανταλέοντος, Στράτου, Ἡλιοκλέους, καὶ ἄλλων, συνολικῶς 40, οἱ Μακεδόνες, λέω, τοῦ κράτους ἐκείνου ἐπινόησαν τὸ σημερινὸ τέλειο καὶ ἀξεπέραστο ἀριθμητάριο 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0, τοῦ ὁποίου τὰ ἐννέα ψηφία εἶναι γραφικὴ ἐξέλιξι τῶν γραμμάτων Α Β Γ Δ Ε F Z Η Θ, τὸ δὲ

0 (μηδὲν) εἶναι κύκλος ποὺ δηλώνει κενὴ θέσι. τὰ θεμέλια τοῦ μακεδονικοῦ αὐτοῦ ἀριθμηταρίου εἶναι τρία· ἡ ἀπὸ θέσεως ἀριθμητικὴ ἀξία τῶν ψηφίων (τὸ ὅτι π.χ. τὸ 6 στὴν πρώτη θέσι σημαίνει ἕξ, στὴ δεύτερη ἑξήντα, στὴν τρίτη ἑξακόσια, κλπ.), ἡ χρῆσι τοῦ μηδενὸς γιὰ τὴ δήλωσι τῶν κενῶν θέσεων (π.χ. 606 = 6 μονάδες, καμμία δεκάδα, καὶ 6 ἑκατοντάδες), καὶ ἡ χρῆσι τῶν ἐννέα πρώτων γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου γιὰ τὴ γραφική του παράστασι. οἱ Μακεδόνες ἄφησαν τὸ ἀριθμητάριό τους αὐτὸ στοὺς Ἰνδούς, οἱ Ἰνδοὶ τὸ μετέδωσαν κατὰ τὸν 8ο αἰῶνα στοὺς Ἄραβες, καὶ οἱ Ἄραβες γύρω στὸ 1000 τὸ μετέδωσαν στοὺς Εὐρωπαίους τῆς Νοτίου Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῆς Ἰταλίας. οἱ Ἕλληνες τὸ γνώρισαν κατὰ τὴ φραγκοκρατία (13ος αἰ.), ἀλλὰ τὸ χρησιμοποίησαν εὐρύτερα ἀπὸ τὰ μέσα τῆς τουρκοκρατίας (16ος-17ος αἰ.).

Ἀρχίζοντας ἀπὸ τ' ἀλεξανδρινὰ χρόνια καὶ τερματίζοντας στὸν 9ον μ.Χ. αἰῶνα οἱ Ἕλληνες ἔκαναν στὴν ἀλφαβητικὴ γραφὴ ἄλλες δύο μεταρρυθμίσεις· ἀνέπτυξαν τὸ σύστημα τῶν σημείων στίξεως κι ἐπινόησαν τὴν κυρτὴ μορφὴ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου (τὰ μικρὰ γράμματα ἢ πεζά, τὰ μὴ κεφαλαῖα). κι αὐτὲς τὶς δυὸ ἐπινοήσεις των τὶς μετέδωσαν στοὺς Λατίνους καὶ στοὺς Ἄραβες.

Τὸ 1450 ὁ Γερμανὸς ἐφευρέτης τῆς τυπογραφίας Ἰωάννης Γουτεμβέργιος μὲ τὴ Βίβλο (Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη) ποὺ ἐξέδωσε –διότι γιὰ χάρι τῆς Βίβλου ἐφευρέθηκε καὶ ἡ τυπογραφία, κι αὐτὴ εἶναι τὸ πρῶτο καὶ ἀρχαιότερο ἔντυπο τοῦ κόσμου– ἐμφάνισε τὴν τυπογραφικὴ μορφὴ τῶν γραμμάτων, εὐθυγράμμων καὶ κυρτῶν (δηλαδὴ κεφαλαίων καὶ μικρῶν), τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου. τὸ δὲ 1514 ὁ Ἱσπανὸς Χιμένεθ ντε Σισνέρος ἐμφάνισε τὴν τυπογραφικὴ μορφὴ τῶν γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, ἐκδίδοντας πάλι τὴ Βίβλο (Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη). λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν Χιμένες εἶχε τυπωθῆ τὸ πρῶτο ἔντυπο ἑλληνικὸ βιβλίο, ἡ Γραμματικὴ τοῦ Λασκάρεως, ἀλλὰ μὲ γράμματα τὰ ἴδια τὰ χειρογραφικά. σήμερα τὸ ἀλφάβητο εἶναι κοινὸ κτῆμα ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ σχεδὸν ἡ μοναδικὴ γραφὴ τῆς γῆς· διότι ἡ ἐπιστήμη θεραπεύεται μόνο μ' αὐτό.

Θὰ ἐπανέλθω γιὰ τὸ ἀλφάβητο, χωρὶς ν' ἀποφύγω λίγες ἀναγκαῖες ἐπαναλήψεις.

5
Γραφικὰ ὑλικὰ καὶ ὄργανα γιὰ τὴν καταγραφὴ τῆς Βίβλου

Γιὰ νὰ γραφοῦν κείμενα, χρειάζονται γράμματα καὶ γραφικὰ ὑλικὰ καὶ ὄργανα. τί ἀπ' αὐτὰ ὑπῆρχε, ὅταν τὸ 17ο π.Χ. αἰῶνα ἄρχισε νὰ γράφεται ἡ Βίβλος, ποὺ ὡλοκληρώθηκε τὸν Α΄ μ.Χ. αἰῶνα; γραμματάριο, τρόπος γραφῆς, γραφικὴ ὕλη, γραφίδα, μελάνη, διάταξι καὶ ῥυθμὸς γραμμάτων, καὶ βιβλιοδεσία τῶν ἀρχετύπων τῆς Βίβλου· αὐτὰ εἶναι τὰ ζητούμενα.

1. Γραμματάριο. Ἡ Γένεσις καὶ τ' ἄλλα βιβλία τοῦ Μωϋσῆ, Νόμος καὶ Δευτερονόμιον, εἶναι τὰ πρῶτα ποὺ γράφτηκαν μὲ τό, ὅπως εἶπα, τέλειο καὶ μέχρι σήμερα ἀξεπέραστο γραμματάριο, τὸ μόνο φθογγικὸ καὶ τὸ μόνο ποὺ λέγεται *ἀλφάβητον,* αὐτὸ ποὺ ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ παραμένῃ στοὺς αἰῶνες ἀναγνώσιμο καὶ νὰ προσλαμβάνεται ἀπ' ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ἐπουσιωδῶς προσαρμοζόμενο γιὰ ὅλες τὶς γλῶσσες, τὸ σήμερα παγκόσμιο –διότι εἶναι μόνο ἕνα–, αὐτὸ ποὺ ἐφεῦρε ὁ Μωϋσῆς, συλλαμβάνοντας τὸ ἄτομο τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, τὸ φθόγγο ποὺ δὲν ἀναλύεται περαιτέρω, γιὰ νὰ γράψῃ τὴ Γένεσι καὶ τ' ἄλλα βιβλία του, ἐπειδὴ στὶς προϋπάρχουσες προϊστορικὲς εἰκονογραφικές, γραμμικές, καὶ σφηνοειδεῖς γραφές, οἱ ὁποῖες στὴ φωνητικὴ ἀξία ἦταν λεξεογραφικὲς καὶ συλλαβογραφικές, δὲν ἔβρισκε μιὰ ἱκανὴ νὰ παραμείνῃ ἀναγνώσιμη στοὺς αἰῶνες καὶ νὰ γίνεται κτῆμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων. κι ἔμεινε τὸ ἀλφάβητο καὶ γιὰ ὅλη τὴν Π. Διαθήκη καὶ γιὰ κάθε μέχρι σήμερα ἀναγνώσιμη γραμματεία τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ πολυτιμότερο ἐπίγειο κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος. ἐπέτυχε μιὰ γραφὴ ἀναγνώσιμη στοὺς αἰῶνες, προσὸν ποὺ δὲν τὸ εἶχε κανένα ἄλλο γραμματάριο. τὸ ἀλφάβητο εἶναι ἡ μόνη γραφὴ μὲ τὴν ὁποία μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τοὺς ἀπόντες καὶ τοὺς μεταγενεστέρους σ' ὁποιοδήποτε βάθος. καὶ γιὰ μὲν τὸ ἀλφάβητο ἔγραψα, ὅπως ἀνέφερα τὸ σύγγραμμά μου «Ἀλφάβητο» (Θεσσαλονίκη 1988, σελίδες 900)· ἔγραψα δὲ καὶ ταυτόχρονα μὲ τὸ «Ἀλφάβητο» ἐξέδωκα καὶ γιὰ τὰ γραφικὰ ὑλικὰ καὶ ὄργανα ἄλλο σύγγραμμα, τὰ «Γραφικά» (Θεσσαλονίκη 1988, σελίδες 320).

2. Τρόπος γραφῆς. Οἱ Ἰσραηλῖτες ἤδη ἐπὶ Μωϋσέως (17ος π.Χ. αἰ.) εἶχαν δύο ῥήματα δηλωτικὰ τοῦ γράφειν, τὰ ὁποῖα στὸ βραχυγραφημένο μασοριτικὸ ἀνευρίσκονται γραμμένα ὡς *ὅπρ* καὶ *κτβ* καὶ προφέρονται ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλῖτες τῆς ἐποχῆς τῆς μεταφράσεως τῶν

Ο΄ (Γ΄ π.Χ. αἰ.) κι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς Ἰουδαίους ὡς ὀνόματα *σωφὲρ* καὶ *κεθοὺβ* (=γραφὴ καὶ γραπτό)· ἀλλ' ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψι μας πῶς μεταγράφηκαν τὸ πρῶτο στὴν ἑλληνικὴ τοῦ 6^{ου} π.Χ. αἰῶνος ὡς *σφραγὶς* καὶ τὸ δεύτερο στὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ ὡς *κιτὰπ - κιτάπι,* καταλαβαίνουμε ὅτι ἡ προφορά τους κατὰ τὴν ἰσραηλιτικὴ ἀρχαιότητα ἦταν ἄλλη. εἰδικὰ στὸ *σφραγὶς* βλέπουμε ὅτι μεταξὺ τῶν τριῶν συμφώνων *ὁπρ - σφρ* δὲν μεσολαβεῖ κανένα φωνῆεν. τὰ ῥήματα εἶναι ἠχοποίητα, ποὺ παριστάνουν τοὺς ἤχους τῆς χαρακτικῆς γραφῆς πάνω σὲ νωπὸ πηλὸ τὸ *ὁπρ,* καὶ τῆς ἐκτυπωτικῆς γραφῆς τὸ *κτβ* (*κτυβ - κτυπ,* σὰ νὰ λέμε *κτυπῶ*). ὁ Μωϋσῆς ὅμως, ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦσε γιὰ χρωστικὴ γραφὴ (γραφὴ μελάνης), ἀσφαλῶς τὰ χρησιμοποιοῦσε, ὅπως συμβαίνει συνήθως, ὡς πολὺ παλιότερα ῥήματα τῆς χαρακτικῆς γραφῆς τῶν ἱερογλυφικῶν καὶ τῆς ἐκτυπωτικῆς τῶν σφηνοειδῶν γραφῶν ποὺ μεταπήδησαν στὴ χρωστικὴ γραφή, ὅπως κι ἐμεῖς ἤδη ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ὁμήρου τὰ τρία πρωτόγονα ῥήματα, τὰ χαρακτικὰ *γράφω (γρὰπ - γρατσουνῶ, χαράσσω)* καὶ *χαράσσω (χὰρ - χρὰπ),* καὶ τὸ ἐκτυπωτικὸ *τυπῶ - ἐκτυπῶ* (*τὺπ - τοὺπ* - σφραγίζω), καθὼς καὶ τὰ παράγωγά τους *γραφικὸς χαρακτήρ, διατύπωσις,* κλπ.. ὁ Μωϋσῆς ἔγραψε ἐπάνω σὲ μαλακὴ ὕλη (δέρμα) μὲ μαλακὴ γραφίδα καὶ μελάνη· ὁμοίως καὶ ὅλοι οἱ συγγραφεῖς τῆς Π. Διαθήκης.

3. Γραφικὴ ὕλη. Μέσα στὴ Γένεσι εἶναι ἀνιχνεύσιμο ὅτι μέχρι τὸ Μωϋσῆ ἔφτασαν καὶ τοῦ παραδόθηκαν ὡς γραπτὲς πληροφορίες γιὰ τὴ μέχρι τὸν Ἀβραὰμ βιβλικὴ ἱστορία κάποια τρίεδρα πήλινα πρίσματα *(κύρβεις)* χαρακτικῆς προαλφαβητικῆς γραφῆς, σὰν αὐτὰ ποὺ βρέθηκαν ἀνασκαφικῶς ἄφθονα στὶς πανάρχαιες βαβυλωνιακές, αἰγυπτιακές, καὶ μινωϊκὲς κρητικὲς ἀρχαιότητες, σὲ ποικίλα μεγέθη φορητὰ ἢ στητά, ἐπάνω στὰ ὁποῖα ἦταν, ὅπως ἀπέδειξα, γραμμένα τὰ βραχυλογικώτατα βιογραφικὰ σημειώματα τῶν γεναρχῶν τόσο τῆς ἀνθρωπότητος (Γε 6) ὅσο καὶ τῆς σημιτικῆς φυλῆς (Γε 10), ἕνα σημείωμα σὲ κάθε πρίσμα, καὶ μία ἀπὸ τὶς τρεῖς συνολικὰ φράσεις τοῦ κάθε σημειώματος σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς ἕδρες τοῦ πρίσματος· ὡς ἑξῆς·

Α΄. α΄. *Καὶ ἔζησε Καϊνὰν (τόσα) ἔτη, καὶ ἐγέννησε τὸν Μαλελεήλ.*
β΄. *καὶ ἔζησε Καϊνὰν μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Μαλελεήλ (τόσα) ἔτη, καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.*
γ΄. *καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Καϊνὰν (τόσα) ἔτη, καὶ ἀπέθανε.*

Β΄. α΄. *Καὶ ἔζησε Μαλελεὴλ (τόσα) ἔτη, καὶ ἐγέννησε τὸν Ἰάρεδ.*
β΄. *καὶ ἔζησε Μαλελεὴλ μετὰ τὸ γεννῆσαι αὐτὸν τὸν Ἰάρεδ ἔτη (τόσα), καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας.*

γ΄. καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Μαλελεὴλ ἔτη (τόσα), καὶ ἀπέθανε.

Ἔπειτα, στὰ χρόνια τὰ μεταξὺ Ἀβραὰμ καὶ Μωϋσῆ, ὅταν δίπλα στὴν Παλαιστίνη ζοῦσε ὁ Ἰδουμαῖος φύλαρχος μικροβασιλεὺς Ἰώβ, τοῦ ὁποίου ὁ βίος φαίνεται διαγόμενος στὸν καιρὸ τῶν κτηνοτρόφων μικροβασιλέων καὶ ἱεροβασιλέων τύπου *μελχισεδὲκ βασιλέως τῆς Σαλὴμ* (Γε 19,2) καὶ *ἀβιμέλεχ* (=πατροβασιλέως) τῶν Γεράρων (Γε 51,4), καὶ τῶν φίλων του καὶ γειτόνων του μικροβασιλέων Ἐλιφὰζ βασιλέως τῶν Θεμανῶν, Βαλδὰδ *τυράννου* (=ἰσοβίου ἀλλὰ μὴ κληρονομικοῦ ἡγεμόνος) τῶν Σαυχαίων, καὶ Σωφὰρ βασιλέως τῶν Μιναίων (Ἰβ 7,2), οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ ἔγραφαν μὲ *σιδηροῦν γραφεῖον* (=γλύφανο, σμίλη, χαρακτικὴ γραφίδα) ἐπάνω σ' ἐλάσματα μολύβδινα καὶ κασσιτέρινα ἢ σὲ μάρμαρα. διότι λέει κάπου ὁ Ἰώβ· *Τίς ἂν δοίη γραφῆναι τὰ ῥήματά μου, / τεθῆναι δὲ αὐτὰ ἐν βιβλίῳ εἰς τὸν αἰῶνα / ἐν γραφείῳ σιδηρῷ, καὶ μολίβῳ ἢ ἐν πέτραις ἐγγλυφῆναι;* (Ἰβ 18, 25-26). τέτοια μολύβδινα καὶ κασσιτέρινα ἐλάσματα μὲ κείμενο γραμμένο ἐπάνω τους, τυλιγμένα ὡς εἰλητάρια (ῥόλοι) γραφῆς, ἐκτὸς τοῦ ὅτι μαρτυροῦνται σὲ παπύρους τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων κι ἀπὸ τὸν Παυσανία ποὺ ἀναφέρει *Κασσίτερον ἐληλασμένον ἐς τὸ λεπτότατον· ἐπείλικτο δὲ ὥσπερ τὰ βιβλία· ἐνταῦθα τῶν Μεγάλων θεῶν ἐγέγραπτο ἡ τελετή*[37]. (ὁ λόγος γιὰ κείμενο τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνος), ἀνευρέθηκαν, καὶ ἀνασκαφικῶς[38].

Ὁ Μωϋσῆς ὅμως καὶ οἱ μεταγενέστεροί του μέχρι τὸν Ἠσαΐα τοὐλάχιστο ἔγραφαν σὲ *διφθέρα,* πρόβειο δέρμα δηλαδὴ βυρσοδεψημένο καὶ ἄβαφο πολλῶν ἄλλων χρήσεων καὶ γραφικῆς. στὸ Νόμο ἀναφέρεται ἄφθονη τέτοια *διφθέρα* ὡς ὑλικὸ γιὰ τὴν κατασκευὴ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου (Νο 65,3· 70,14-15· 99,4· 117,7). ἀναφέρονται συγκεκριμένα στὰ σχετικὰ χωρία *δέρματα κριῶν ὑακίνθινα καὶ ἠρυθροδανωμένα* (=πρόβεια δέρματα ἄβαφα καὶ βαμμένα κόκκινα). τὰ κόκκινα ἦταν ἀκριβῶς τὸ σημερινὸ κόκκινο δέρμα τῶν παπουτσιῶν, τὰ ἄβαφα ἦταν ἀκριβῶς τὸ σημερινὸ ἄβαφο δέρμα τῶν τυμπάνων καὶ τῆς φόδρας τῶν παπουτσιῶν· τὸ δεύτερο αὐτὸ ἔχει φυσικὸ χρῶμα ὑποκίτρινο (χλωμό), κι αὐτὸ ἀκριβῶς λέγεται *ὑακίνθινον* (χρῶμα). τέτοιο εἶναι καὶ τὸ χρῶμα τῆς *περγαμηνῆς,* ὅπως ξέρουν ὅσοι ἔχουν δῆ ἀρχαῖα χειρόγραφα. ἡ δὲ ἑλληνιστικὴ *περγαμηνὴ διφθέρα* ἢ ἁπλῶς *περγαμηνὴ* ἢ ἁπλῶς *διφθέρα* ἢ ῥωμαϊστὶ *μεμβράνα (membrana)* εἶναι βελτίωσι τῆς ἀρχαϊκῆς *διφθέρας* ἢ *σκυτάλης* (=*σκύτους,* δέρματος). στὴ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἡ κόκκινη διφθέρα ἦταν γιὰ τὴ στέγη. ἀναφέρουν καὶ οἱ Ἡρόδοτος καὶ Ξενοφῶν *στεγαστρίδας διφθέρας*[39] ἀδιάβροχες (μᾶλλον λαδωμένες) καὶ κατάλληλες γιὰ πλωτὲς σχεδίες. ἡ δὲ ἄβαφη διφθέρα τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἦταν γιὰ τὰ παράθυ-

ρα ἀντὶ γιὰ τζάμια. μέχρι καὶ τὰ βυζαντινὰ χρόνια οἱ ἀρχαῖοι χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τζάμια τὴ λεπτὴ ἄγραφη γραφικὴ διφθέρα ἢ ἀργότερα τὴν περγαμηνὴ λαδωμένες, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ διαφώτιστες· δὲν γίνονταν διαφανεῖς, ἀλλ' ὁπωσδήποτε γίνονταν διαφώτιστες, γιὰ νὰ εἶναι ἡ ζωή τους ὅσο γίνεται λιγώτερο μαύρη τὸ χειμῶνα. σ' αὐτὴ τὴ δεύτερη ἄβαφη διφθέρα ἢ σκυτάλη, ἡ ὁποία στοὺς Ο΄ λέγεται *δέρμα ὑακίνθινον,* γράφονταν τὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ μέχρι τὸν Ἠσαΐα τοὐλάχιστο ἀποκλειστικῶς, ἀπὸ δὲ τὸν Ἠσαΐα ἢ τὸν Ἰερεμία κι ἔπειτα παράλληλα μὲ ἄλλες γραφικὲς ὕλες. βελτιώθηκε δὲ ἡ *διφθέρα* σὲ *περγαμηνὴ* γύρω στὸ 230 π.Χ., σχεδὸν δυὸ αἰῶνες μετὰ τὴν ἀποπεράτωσι τῆς Π. Διαθήκης καὶ 20-30 χρόνια μετὰ τὴν ἐμφάνισι τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα. πιθανῶς ὅμως οἱ Ἑβραῖοι ἤξεραν τὴν περγαμηνὴ ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ἠσαΐου, χωρὶς καὶ νὰ τὴ λένε ἔτσι.

Ἡ λέξι *διφθέρα* ἀνευρίσκεται γιὰ πρώτη φορὰ στὶς ἀχαιικὲς πινακίδες τῆς Πύλου[40] τοῦ 13ου π.Χ. αἰῶνος γραμμένη μὲ τρία συλλαβογράμματα ὡς *δι-πτε-ρα,* ἤτοι *διφθέρα,* ἢ καὶ *δι-πτε-ρα ε-ρυ-τα-ρα,* ἤτοι *διφθέρα ἐρυθρά,* ὁπότε ἐννοεῖται ἡ ἄβαφη καὶ γραφικὴ καὶ ἡ βαμμένη. γιὰ ῥητῶς γραφικὴ *διφθέρα* γράφουν γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Εὐριπίδης κι ὁ Ἡρόδοτος[41], ἀλλ' εἶναι εὐνόητο ὅτι, ὅταν ὑπῆρχε ἡ βαμμένη καὶ ἡ ἄβαφη, ἡ δεύτερη, ἀφοῦ ἔγραφαν σὲ χειρότερες γραφικὲς ὕλες, ὅπως εἶναι τὰ φύλλα φοίνικος, ἦταν ὁπωσδήποτε κι αὐτὴ μιὰ γραφικὴ ὕλη· ἴσως καὶ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ 13ο π.Χ. αἰῶνα στὴν Ἑλλάδα.

Σχετικὰ μὲ τὸν Ἰσραὴλ, ποὺ μόλις εἶχε ἀποσπαστῆ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, τὴν οἰκουμενικὴ καὶ ἡγεμονεύουσα δύναμι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, λέγεται στὸ Νόμο τοῦ Μωϋσέως ὅτι τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀντλεῖται ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ μιᾶς κυβερνήσεως· διότι ἤδη στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου λέγεται ῥητῶς· *Εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· Κατάγραψον τοῦτο εἰς μνημόσυνον ἐν βιβλίῳ καὶ δὸς εἰς τὰ ὦτα Ἰησοῦ* (Νο 44,9-10). *τοῦτο* εἶναι ὁ πόλεμος τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τοῦ Ἀμαλήκ, πρῶτος του πόλεμος αὐτὸς ὡς κράτους κάτω ἀπὸ τὴν ἀρχιστρατηγία τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυή. καὶ τὸ *δὸς εἰς τὰ ὦτα Ἰησοῦ* σημαίνει «ὑπαγόρευσε στὸν Ἰησοῦ». τὸ *βιβλίον* ἦταν Πρακτικὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ πρέπει νὰ λεγόταν *Μνημόσυνα* ἢ *Ὑπομνήματα.* μετὰ τέσσερες περίπου αἰῶνες τὸ ὁμόλογο βιβλίο στὴ βασιλικὴ αὐλὴ τοῦ Δαυὶδ λέγεται *Ὑπομνήματα,* ὁ δὲ γι' αὐτὰ ἁρμόδιος «ὑπουργὸς παρὰ τῷ βασιλεῖ» εἶναι ὁ Ἰωσαφάτ (Δδ 77,2). στὴ συνέχεια τηροῦν τέτοια *Βιβλία Λόγων τῶν Ἡμερῶν* (= Πρακτικά, Ἡμερολόγια, Χρονικὰ) ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῶν δύο βασιλείων, Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα, μέχρι τὴν κατάλυσί τους ἀνελλιπῶς (Βα 33,11· 59,28· 77,8· 89,10· κλπ.), τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὸ βιβλίο

Βασιλεῖς τὸ ἀντλημένο ἀπ' αὐτά. τηροῦσαν δὲ καὶ ἰδιωτικὰ τέτοια Ἡμερολόγια - Πρακτικὰ λεγόμενα *Πράξεις* καὶ μερικοὶ προφῆτες (Πα 54,4-6· 55,30). τόσο ἐκτεταμένα κείμενα μόνο σὲ διφθέρα καὶ μὲ χρωστικὴ γραφὴ μποροῦσαν νὰ γράφωνται τότε. ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου Ἀνάβασις καὶ οἱ Ἕλληνες Εὐριπίδης, Κτησίας, Διόδωρος Σικελιώτης, καὶ Πλούταρχος μνημονεύουν τέτοια βιβλία Πεπραγμένων τῶν Περσῶν βασιλέων Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου Α΄, τῶν φοινικικῶν - χαναανιτικῶν ἱερῶν τῆς Καρχηδόνος, τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τὰ λὲν *Ὑπομνήματα, Ὑπομνηματισμούς, Μελαγγραφεῖς Διφθέρας, Παλαιὰς Πράξεις, Βασιλικὰς Διφθέρας,* κι *Ἐφημερίδας* (Ἀν 9,14· 14,2)[42]. τέτοιο ἕνα Ἱερατικὸ Ἡμερολόγιο καταγραφῆς προσφορῶν τοῦ 13^{ου} π.Χ. αἰῶνος, ἀλλὰ στὸ πήλινο δισέλιδο πρόχειρό του, εἶναι καὶ ἡ ἀχαιικὴ πινακίδα τῆς Πύλου ΠΥ Tn 356. γιὰ τήρησι βιβλίων Πεπραγμένων καὶ διαχειρίσεως - ἀποθηκεύσεως κυρίως ἄλλωστε ἐπινοήθηκαν τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται –τοὐλάχιστο τὰ σῳζόμενα– ἤδη ἀπὸ τὴν Γ΄ π.Χ. χιλιετία, δηλαδὴ γιὰ τὸ κρατικὸ καὶ τὸ ἰδιωτικὸ σέκρετο, κι ἔπειτα ἡ χρῆσι τους ἐπεκτάθηκε καὶ στοὺς ἄλλους τρεῖς τομεῖς τῶν γραμμάτων, ἐπιστήμη λογοτεχνία καὶ δημοσιογραφία. οἱ ἀρχαῖοι ἤδη ἀπὸ τὴν Γ΄ π.Χ. χιλιετία κατέγραφαν τὴν ἱστορία τους, καὶ ἡ ἱστορία εἶναι τὸ ἀρχαιότερο σέκρετο καὶ ἡ ἀρχαιότερη ἐπιστήμη. ἡ ὕπαρξι τῆς προϊστορίας ὀφείλεται ὄχι στὴν ἀπουσία τῆς ἱστορίας ἀλλὰ στὸ μὴ ἀναγνώσιμο σήμερα τῶν προαλφαβητικῶν γραφῶν. ὁ ἄνθρωπος τὴν ἱστορία του τὴν ἔγραφε μὲν ἀνέκαθεν –εἶναι ζῷο ὄχι μόνο νοῆμον ἀλλὰ καὶ μνημονικὸ καὶ ἱστορικό–, ἀλλὰ δὲν κατώρθωνε νὰ τὴ διαιωνίσῃ. τὸ ἀλφάβητο εἶναι, ὅπως εἶπα, ἐκεῖνο ποὺ καὶ ἐξ ἀντικειμένου πέρασε τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν προϊστορία στὴν ἱστορία, ἀρχίζοντας μὲ τὴ Γένεσι τὸ Νόμο καὶ τὸ Δευτερονόμιο.

Ὁ ἄνθρωπος τόσο γιὰ γραφικὴ ὕλη ὅσο καὶ γιὰ ἐνδυμασία καὶ ὑπόδυσι ὡς πρῶτο ἀρχαιότερο καὶ κυριώτερο ὑλικὸ χρησιμοποίησε τὸ δέρμα τῶν ζῴων, τὸ λεγόμενο καὶ *σκῦτος, σκυτίον, σκουτὶ - σκουτιά, σκυτάλη, διφθέρα.* σήμερα ἔχουμε *περγαμηνὰς διφθέρας* ἡλικίας 22 αἰώνων. καὶ ἡ ἁπλῆ *διφθέρα* ζῇ τόσο. μποροῦσε δηλαδὴ τὸ 17^{ο} π.Χ. αἰῶνα ὁ Μωϋσῆς νὰ ἔχῃ παλιὲς διφθέρες 22 αἰώνων, ἤτοι 18 αἰῶνες ἀρχαιότερες ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ.

Στὸν Ἠσαΐα (9^{ος} - 8^{ος} π.Χ. αἰ.) ἡ *διφθέρα* ἀνευρίσκεται καὶ μεταφράζεται ὡς *τόμος,* δηλαδὴ *τόμος τομάριον τομάρι* γραφῆς, δέρμα (Ἠσ 10,1).

Ὁ Ἰερεμίας ὅμως (7^{ος} π.Χ. αἰ.) 14 φορὲς λέει ὅτι γράφει σὲ *χάρτην* (Ἰε 18,17) ἢ *χαρτίον βιβλίου* (Ἰε 17,2· 4· 6· 18,8΄΄· 13· 14· 19· 19,1· 2΄΄), δηλαδὴ σὲ πάπυρο. διότι ἔτσι λέγεται ὁ πάπυρος στ' ἀλεξανδρι-

νὰ χρόνια τῶν Ο΄, *χάρτης* καὶ *χαρτίον* (πρβλ. Β΄ Ἰω 3,1) μέχρι καὶ τὸν 8ο μ.Χ. αἰῶνα ποὺ ἐφευρέθηκε τὸ σημερινὸ χαρτί. τὶς τρεῖς φορὲς ἄλλωστε ὁ Ἰερεμίας (18,17· 19· 19,1) λέει γιὰ ἕνα βιβλίο του ἀπὸ *χάρτην* ἢ *χαρτίον* ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἰωακίμ, καθὼς τὸ διάβαζε, τὸ ἔκοβε ἀνὰ τρεῖς ἢ τέσσερες σελίδες (=στῆλες τοῦ κυλίνδρου) καὶ τὸ ἔρριχνε στὴ φωτιὰ στὸ τζάκι καὶ τὸ ἔκαιγε. ἄρα ἦταν πάπυρος· διότι ἡ διφθέρα, ὅταν καίγεται, βρομάει, ἐνῷ ἄοσμος σὰν τὸ σημερινὸ χαρτὶ εἶναι, ὅταν καίεται, ὁ πάπυρος.

4. Γραφίδα. Ἡ χρωστικὴ γραφίδα, μὲ τὴν ὁποία ἔγραφαν ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς Π. Διαθήκης, ἦταν μαλακή, δηλαδὴ πινελάκι· εἶδος μαρκαδόρου. αὐτὸ μαρτυρεῖται ῥητῶς στὸν ψαλμὸ 46 καὶ στοὺς προφῆτες Ἠσαΐα Ἰερεμία καὶ Ἰεζεκιήλ, εἶναι δὲ τεκμαρτὸ κι ἀρχαιολογικῶς. στὴν βιβλικὴ ἑβραϊκὴ γλῶσσα τὸ γραφικὸ πινελάκι λεγόταν μ' ἕνα ὄνομα, τὸ ὁποῖο στὸ σημερινὸ βραχυγραφημένο μασοριτικὸ ἑβραϊκὸ κείμενο ἀνευρίσκεται γραμμένο ὡς *σσρ.* πρέπει νὰ ἦταν ὄνομα ἠχοποίητο ἀπὸ τὸν ἁπαλὸ ἦχο ποὺ κάνει τὸ πινελάκι συρόμενο πάνω στὴ γραφικὴ ὕλη, ἕναν ἦχο ποὺ φαίνεται καὶ στὴν ἑλληνικὴ λέξι *ἐπι**σε**σ**υ**ρ**μένη* (γραφή). ἀπὸ τὰ προειρημένα βιβλικὰ χωρία κατὰ τὴ μετάφρασι τῶν Ο΄ στὸ ψαλμικὸ (46,1) μεταφράζεται κατὰ νόημα *κάλαμος,* στὰ δὲ τῶν προφητῶν Ἠσαΐου (10,1) καὶ Ἰεζεκιὴλ (26,16) μεταφράζεται πάλι κατὰ νόημα *γραφίς.* στὸν Ἰερεμία ὅμως (75,17) μεταφράζεται ἀκριβέστερα *σχοῖνος. σχοῖνος* μεταφράζει κι ὁ Ἀκύλας στὸ ψαλμικὸ χωρίο 46,1. αὐτὸν τὸν *σχοῖνον* ὡς μαλακὴ χρωστικὴ γραφίδα τῶν Αἰγυπτίων ἱερογραμματέων τῶν χρόνων του (200 μ.Χ.) ἀναφέρει κι ὁ Ἀλεξανδρεὺς Κλήμης[43]. ὁ *σχοῖνος* εἶναι ποῶδες φυτὸ ποὺ σήμερα λέγεται βοῦρλο ἢ τσικούτι ἢ στὴ βοτανικὴ γιοῦγκος ὁ ἀκιδωτὸς (iuncus acutus). εὐδοκιμεῖ σὲ ῥεματιὲς καὶ βάλτους, πάντοτε κοντὰ σὲ νερά. τὰ σκληρὰ βελονοειδῆ φύλλα του βγαίνουν κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὴ γῆ χωρὶς κανένα στέλεχος ἢ κλώνους καὶ πλησιάζουν στὸ μῆκος τὸ ἕνα μέτρο. ὁ ποιητὴς τῆς Βατραχομυομαχίας τὰ θέλει ὡς δόρατα κι ἀκόντια τῶν ἐμπολέμων του. οἱ ἀρχαῖοι ἀπὸ τὶς ἶνες τοῦ φυτοῦ αὐτοῦ ἔκαναν τὸ γραφικὸ πινελάκι. τὸ ἔκαναν ὅμως κι ἀπὸ ἶνες λιναριοῦ, γι' αὐτὸ λεγόταν καὶ *λίνος* ἢ *λίνον* ἢ στὴ λατινικὴ βοτανικὴ *linum,* ἐξ οὗ καὶ τὰ *linea* καὶ *litera* (=γραμμὴ καὶ γράμμα).

Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴ ῥητὴ μαρτυρία καὶ τὸ ἐτυμολογικὸ τεκμήριο, τὸ γραφικὸ πινελάκι εἶναι τεκμαρτὸ κι ἀρχαιολογικῶς, διότι παριστάνεται σὲ ἀνασκαφικὰ εὑρήματα μαζὶ μὲ τὸ ἀνάλογο μελανοδοχεῖο τῶν Αἰγυπτίων ἱερογραμματέων, διότι τὰ αἰγυπτιακὰ καὶ τὰ ἑβραϊκὰ χρωστικὰ γράμματα στ' ἀρχαῖα χειρόγραφα φαίνονται γραμμένα μὲ

πινελάκι, καὶ κυρίως διότι οἱ γραφὲς τῶν λαῶν αὐτῶν εἶναι ἀριστερόστροφες καὶ οἱ ἀριστερόστροφες γραφὲς ὀφείλονται στὸ πινελάκι. τὸ γραφικὸ πινελάκι ἀπὸ φυτικὸ ἔγινε καὶ ζωϊκό, ἀπὸ τρίχες οὐρᾶς καὶ χαίτης τῶν λοφούρων ζῴων (γαϊδάρου, ἵππου, ἡμιόνου, ζέβρου) καὶ κυρίως τῆς καμήλας. ἡ ζωϊκὴ τρίχα εἶναι πιὸ ἀδιαπότιστη ἀπὸ τὴ μελάνη παρὰ ἡ φυτικὴ ἶνα, καὶ διατηρεῖ τὴ σκληρότητά της καὶ τὴ στῦσι της περισσότερο χρόνο· δὲν κατσιάζει γρήγορα.

Τόσο λοιπὸν ὁ Μωϋσῆς ὅσο καὶ οἱ μεταγενέστεροί του προφῆτες τοῦ Ἰσραὴλ ὅλοι, οἱ συγγραφεῖς τῆς Π. Διαθήκης, ἔγραφαν πάντοτε μὲ πινελάκι. καὶ ὅλοι οἱ Ἀσιᾶτες καὶ οἱ Ἀφρικανοὶ καὶ οἱ Παλαιαμερικανοὶ εἶχαν γιὰ χρωστικὴ γραφίδα τὸ πινελάκι. ἀκόμη καὶ οἱ Πελασγοὶ τῆς μινωϊκῆς Κρήτης καὶ οἱ Ἀχαιοὶ τοὐλάχιστο στὴν ἀρχὴ ἔγραφαν μὲ πινελάκι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ψαθηρότατη ἀρχικὴ γραφική τους ὕλη, ποὺ ἦταν φύλλα φοίνικος –πολλὲς πήλινες ἀχαιικὲς πινακίδες ἔχουν σχῆμα φύλλου φοίνικος καὶ ἡ ὀνομασία τῶν σημερινῶν *φύλλων* τοῦ βιβλίου καὶ τὸ ῥῆμα *ξεφυλλίζω* (τὸ βιβλίο) κατάγονται ἀπὸ κεῖνα τὰ φύλλα– ἀλλὰ κι ἀπὸ τὰ λίγα σῳζόμενα δείγματα χρωστικῆς γραφῆς των στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ πυθμένος ἑνὸς πηλίνου κυπέλλου τῆς Κνωσοῦ καὶ πάνω σ' ἕναν ἀχαιικὸ ἀμφορέα τοῦ Ὀρχομενοῦ[44]. τὸ ἴδιο δείχνουν καὶ ἡ ἀχαιικὴ ὀνομασία τοῦ γραφέως *α-ρο-πο = ἀλοιφὸς* (= χειριστὴς γραφικοῦ πινέλου) στὴν πήλινη πινακίδα τῆς Πύλου ΠΥ An 199, καὶ ἡ κυπριακὴ ὀνομασία του *διφθεραλοιφὸς* στὸν Ἡσύχιο, καὶ ἡ ἀρκαδοκυπριακὴ ὀνομασία τῆς γραφίδος *ἀλειπτήριον* πάλι στὸν ἴδιο λεξικογράφο, ἀλλὰ καὶ οἱ συνηθισμένοι ἑλληνιστικοὶ ἑλληνορρωμαϊκοὶ καὶ βυζαντινοὶ γραφικοὶ ὅροι *ἀπαλείφω* κι *ἐξαλείφω,* ποὺ σημαίνουν τὴν ἀπόσβεσι τῶν γραμμάτων ἀπὸ τὶς περγαμηνὲς γιὰ τὴν παραγωγὴ παλιμψήστων[45]. ὅλ' ἀνάγονται σὲ κάποιο προϊστορικὸ ῥῆμα *ἀλείφω,* ποὺ σήμαινε «γράφω μὲ πινελάκι». μόνο οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ἱστορικῶν χρόνων δὲν ἔγραφαν μὲ πινελάκι.

5. Μελάνη. Ἡ μαύρη μελάνη εἶναι ἡ ἀρχαιότερη· βαθιὰ προϊστορική. γινόταν ἀπὸ κοπανισμένο κι ἀλεσμένο κάρβουνο (καρβουνόσκονη) ἢ ἡ καλλίτερη ἀπὸ καπνιὰ *(αἰθάλη),* τὰ ὁποῖα διέλυαν μέσα σὲ νερὸ μαζὶ μὲ κόλλα, στὴν ἀρχὴ φυτικὴ (κόμμι δέντρων) κι ἔπειτα καὶ ζωϊκὴ (ψαρόκολλα, ταυρόκολλα). ἡ καρβουνόσκονη καὶ ἡ καπνιὰ ἦταν ἀπὸ κοινὰ ξύλα, καλλίτερη ἀπὸ ῥητινοφόρα ξύλα, κι ἀκόμη καλλίτερη ἀπὸ κατακάθι οἴνου *(τρυγικὸν μέλαν).* ἀνώτερη ἀπὸ κάθε φυτικὴ ἦταν ἡ ζωϊκὴ ἀπὸ καμμένα ὀστᾶ ζῴων, κι ἀκόμη ἀνώτερη ἡ ἀπὸ καμμένο ἐλεφαντόδοντο (*ἰνδικὸν μέλαν* = σινικὴ μελάνη). αὐτὴ τὴ ζωϊκὴ μελάνη ἴσως νὰ γνώριζαν καὶ οἱ Ἰσραηλῖτες πρὶν ἀπὸ τοὺς

Ἕλληνες, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστὸ ἂν τὴ γνώριζαν στὸν καιρὸ ποὺ γραφόταν ἡ Π. Διαθήκη. ὅσοι ἔγραφαν μὲ σκληρὴ γραφίδα, *κάλαμον* ἢ *πέννα,* ἤθελαν τὴ μελάνη νερουλή, μέσα σὲ μελανοδοχεῖο, γιὰ νὰ βουτοῦν· ὅσοι ἔγραφαν μὲ πινελάκι, τὴν ἤθελαν πηχτὴ πολτώδη ἢ καὶ ξηρή, σὰν κομματάκια σοκολάτας, τοποθετημένη σὲ τρύπες παλέττας, γιὰ νὰ βουτοῦν τὸ πινελάκι σὲ καθαρὸ νερὸ πρῶτα, κι ἔπειτα μὲ τὶς βρεμένες τρίχες του νὰ γλείφουν τὴν πηχτὴ ἢ ξηρὴ μελάνη. κι ἔτσι μὲ τὸν δεύτερο αὐτὸ τρόπο καὶ μὲ φυτικὴ μελάνη ἔγραφαν ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς Π. Διαθήκης. ἂν κάποιοι ἔγραψαν καὶ μὲ ζωϊκὴ μελάνη, αὐτοὶ εἶναι οἱ μετὰ τὴν αἰχμαλωσία Ἰεζεκιήλ, Δανιήλ, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας, Μαλαχίας, καὶ οἱ συντάκτες τῶν βιβλίων Παραλειπομένη καὶ Ἀνάβασις· πάλι μὲ πινελάκι.

Στὰ χρόνια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅταν ἡ Π. Διαθήκη ἦταν ἀποπερατωμένη πρὸ ἑνὸς αἰῶνος, ἡ δὲ μετάφρασι τῶν Ο΄ ἤθελε 50-80 χρόνια, γιὰ νὰ ἐμφανιστῇ, οἱ Ἕλληνες βελτίωσαν τὴ μελάνη καὶ τὴν ἔκαναν ἀνεξίτηλη καὶ ἀξεθώριαστη, κατάλληλη ὅμως μόνο γιὰ *διφθέρα* καὶ *περγαμηνή,* καὶ ὄχι γιὰ *πάπυρον* ἢ *χάρτην,* βάζοντας μέσα κι ἕνα 4% περίπου ἀπὸ τὸ μαῦρο ἀνόργανο καὶ ὀρυκτὸ ὑλικὸ τὸ λεγόμενο *μελαντηρία* ἢ *χάλκανθον,* ἤτοι θειικὸ σίδηρο ($FeSO_4 \cdot 7H_2O$). πιθανώτατα μ' αὐτὴ τὴ μελάνη ἔγραψαν τὴ μετάφρασι τῶν Ο΄ οἱ μεταφρασταί της ἐπάνω σὲ *διφθέρα.* οἱ συγγραφεῖς τῆς Κ. Διαθήκης ὅμως ἔγραφαν μὲ *κάλαμον* καὶ νερουλὴ μελάνη, ποὺ περιεῖχε καὶ *μελαντηρία* (Β΄ Ἰω 3,1· Γ΄ Ἰω 3,1) ἐπάνω σὲ *περγαμηνὴ* ἢ *μεμβράνα (membrana)* (Β΄ Τι 10,5) ἢ σὲ *πάπυρον* ἢ *χάρτην* (Β΄ Ἰω 3,1).

Τὴν προϊστορικὴ μελάνη ἀπὸ σουπιὲς καὶ καλαμαράκια, τὴν ὁποία μαρτυροῦν οἱ Λατῖνοι Πέρσιος, Πλίνιος, καὶ Αὐσώνιος[46], καὶ μὲ τὴν ὁποία εἶναι γραμμένο τὸ κείμενο τῆς μινωϊκῆς γραφῆς ἢ γραμμικῆς Α στὸ πήλινο κύπελλο τῆς Κνωσοῦ, ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς Π. Διαθήκης ἀποκλείεται νὰ τὴ χρησιμοποίησαν, ἐπειδὴ ὁ Ἰσραὴλ τῆς Π. Διαθήκης ἦταν τελείως ἄσχετος μὲ τὴ θάλασσα καὶ τὰ ναυτικὰ ἢ θαλάσσια ἁλιευτικὰ πράγματα.

Ἀπὸ τὶς ἄλλες μελάνες, κόκκινη πράσινη χρυσῆ καὶ ἀργυρῆ, μόνο τὴ φυτικὴ καὶ ζωϊκὴ κόκκινη (φυτικὸ κιννάβαρι, πορφύρα), ποὺ εἶναι προϊστορική, ἐνδέχεται νὰ χρησιμοποίησαν ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς Π. Διαθήκης σὲ τίτλους βιβλίων καὶ σὲ ἀρχικὰ γράμματα κεφαλαίων. ἡ ὀρυκτὴ κόκκινη (ὀρυκτὸ κιννάβαρι HgS) ἀνακαλύφθηκε λίγο μετὰ τὴν ἀποπεράτωσι τῆς Π. Διαθήκης, τὸ 404 π.Χ. στὴν Ἔφεσο, οἱ δὲ ἄλλες εἶναι ἡ μὲν χρυσῆ καὶ ἡ ἀργυρῆ τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων –πρῶτος ἀναφέρει τὴ *χρυσογραφία* τὸ Β΄ π.Χ. αἰῶνα ὁ Ψευδαριστέας[47], ἡ δὲ πράσινη τῶν ὀψίμων βυζαντινῶν χρόνων.

6. Βιβλιοδεσία. Ἀπὸ τὶς ἑφτὰ γνωστὲς βιβλιοδεσίες *(πίναξ, κύρβις, πριστὸς κύλινδρος, εἰλητὸς κύλινδρος, ἀνάκλαστον, ὁρμαθὸς - σούτρα, δέλτος - στάχυς - κῶδιξ)* δύο μόνο φαίνονται γνωστὲς καὶ χρησιμοποιούμενες στὴν Π. Διαθήκη· μία ὁ *κύρβις* καὶ ἀκριβέστερα τὸ τρίεδρο πήλινο πρίσμα, γιὰ τὸ ὁποῖο εἶπα στὶς γραφικὲς ὕλες, καὶ δεύτερη καὶ κυριώτερη ὁ *εἰλητὸς κύλινδρος,* τὸ *εἰλητάριον,* ὁ ῥόλος, ἑβραϊστὶ *μγλε - μεγιλά.* τὸ ὄνομα *μεγιλὰ* ἀρχικὰ σημαίνει *κεφαλίς* (Ψα 41,11) –ἔτσι μεταφράζεται στοὺς Ο΄–, δηλαδὴ ἐπικεφαλίς, τίτλος, συγγραφικὸ ἔργο, κεφάλαιο, ἀλλ' ἔπειτα πῆρε σὰ θετὴ ἐκ μεταπηδήσεως τὴ σημασία *κύλινδρος, εἰλητάριον, volumen,* ῥόλος. ἡ διφθέρινη ἢ παπύρινη ταινία μὲ τὸ κείμενο τυλιγόταν γύρω ἀπὸ ἕναν ἄξονα ποὺ λεγόταν *κοντός,* τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα προεξεῖχαν, γιὰ νὰ εἶναι καὶ χειρολαβὲς τοῦ ῥόλου. οἱ στῆλες ἢ *σελίδες* τοῦ κειμένου ἦταν κάθετες πρὸς τὸ μῆκος τῆς ταινίας, οἱ σειρὲς παράλληλες. στὰ χρόνια τῆς ἀπαρτισμένης Π. Διαθήκης τὰ βιβλία της ὅλα ἦταν βιβλιοδετημένα σὲ 22 κυλίνδρους· Γε Ἔξ Λε Ἀρ Δε Ἰη Κρ-Δν-Βε-Ῥθ Δδ Βα Πα Ἀν Ψα Ἰβ Πρμ Ἐκ Ἆσ Ἠσ Ἰε-Ἐπ-Βρ Θρ Ἰζ Δα Δώδεκα· κι ὁ κάθε κύλινδρος ὠνομαζόταν μὲ ἕνα γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου ὅπως οἱ ῥαψῳδίες τῶν Ὁμηρικῶν Ἐπῶν· ἴσως κατὰ μίμησιν.

7. Διάταξι καὶ ῥυθμὸς τῶν γραμμάτων. Ὡς πρὸς τὴ διάταξι τῶν γραμμάτων τὸ ἑβραϊκὸ κείμενο τῆς Π. Διαθήκης ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ μέχρι σήμερα εἶναι ἀριστερόστροφο. τέτοιο εἶναι, ὅπως εἶπα, καὶ τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ κατασκευῆς του, τὸ ὁποῖο εἶναι ἐφεύρεσι τοῦ Μωϋσῆ γιὰ τὴ σύνταξι, ὅπως εἶπα, τῆς Γενέσεως καὶ τῆς Π. Διαθήκης στὴ συνέχεια.

Ὡς πρὸς τὸ ῥυθμὸ δὲ τῶν γραμμάτων τὸ ἑβραϊκὸ βιβλικὸ κείμενο ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ πάλι μέχρι σήμερα εἶναι μόνο μεγαλογράμματο· οἱ Ἑβραῖοι δὲν εἶχαν ποτὲ μικρὰ γράμματα. τὸ 40 π.Χ. ἐπὶ Ἡρῴδου Α΄ τοῦ σφαγέως τῶν νηπίων, τ' ἀρχικὰ γράμματα τοῦ μωσαϊκοῦ ἀλφαβήτου, ποὺ μοιάζουν πάρα πολὺ μὲ τ' ἀρχαῖα ἑλληνικά, ἀντικαταστάθηκαν μὲ τ' ἀραμαϊκά, δηλαδὴ τὰ συριακὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· καὶ μ' αὐτὰ διασώθηκε τὸ μασοριτικὸ νεοεβραϊκὸ κείμενο στὰ χειρόγραφα κι ἐκδίδεται ἐντύπως. αὐτὰ τ' ἀραμαϊκὰ γράμματα δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀραμαϊκὴ παραλλαγὴ τοῦ ἀλφαβήτου. ἀργότερα στὰ κλίματα τῆς Συρίας ἐξελίχτηκαν στὴ συριακὴ γραφὴ τὴ λεγομένη ἐστραγγέλο, κι ἀπὸ τὴν ἐστραγγέλο ἐξελίχτηκαν στὴ σημερινὴ ἀραβικὴ γραφή. ἔτσι τ' ἀραμαϊκὰ τῆς Βίβλου ἔμειναν στὴν ἀποκλειστικὴ χρῆσι τῶν Ἰουδαίων. εἶναι μιὰ γραφὴ ποὺ κυρίως μαζὶ μὲ τὴ βραχυγράφησι ὅλων τῶν λέξεων ἦταν καρπὸς τῆς ῥαββινικῆς ἰδιοτροπίας καὶ κατέστρεψε τὸ ἀρχαῖο ἑβραϊκὸ κείμενο τῆς Π. Διαθήκης. πιστεύω ὅτι ὁ θεὸς τὸ ἐ-

πέτρεψε αὐτό, γιὰ ν' ἀφαιρέσῃ τὴν Π. Διαθήκη ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Ἰουδαίων. διότι, ὅπως ἀπέδειξα, τὸ λεγόμενο σήμερα μασοριτικὸ κείμενο δὲν εἶναι ἡ Π. Διαθήκη.

Τὴν Κ. Διαθήκη ἔγραψαν οἱ ἀπόστολοι, ὅπως εἶπα, σὲ 20 χρόνια (49-69 μ.Χ.) μὲ τὴ σήμερα σὲ χρῆσι σαμιακὴ παραλλαγὴ τῶν 24 γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, μεγαλογράμματη ἀσφαλῶς, ἄλλοτε σὲ *περγαμηνὴ* ἢ *μεμβράνα* (Β΄ Τι 10,5) κι ἄλλοτε σὲ *χάρτην* ἢ *πάπυρον* (Β΄ Ἰω 3,1), μὲ *κάλαμον* ἤ, ὅταν ἔγραφαν στὴ Ῥώμη, μὲ *πένναν (penna),* μὲ *μέλαν,* δηλαδὴ μελάνη ποὺ περιεῖχε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ *μελαντηρία* ἤτοι ὀρυκτὸ θειικὸ σίδηρο ($FeSO_4$ $7H_2O$) (Β΄ Ἰω 3,1), καὶ τὴ βιβλιοδέτησαν ὅπως τὸν καιρὸ ἐκεῖνο τὴ μὲν παπύρινη σὲ *εἰλητάρια* (ῥόλους) τὴ δὲ περγαμηνὴ σὲ *στάχεις* ἢ *κώδικες* (ῥαφτὰ βιβλία σὰν τὰ σημερινά) γνωστοὺς ἤδη ἀπὸ τὸν Γ΄ π.Χ. αἰῶνα.

6
Τομεῖς τῶν γραμμάτων καὶ Βίβλος

Τὰ γράμματα χρησιμοποιοῦνται ἀνέκαθεν σὲ τέσσερες διακριτοὺς τομεῖς· σέκρετο, ἐπιστήμη, λογοτεχνία, δημοσιογραφία. μ' αὐτὴ τὴ χρονικὴ σειρὰ ἐμφανίστηκαν.

Τὸ σέκρετο εἶναι ὁ ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς τέσσερες τομεῖς· τὰ γράμματα ἐπινοήθηκαν πρῶτα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησί του. τὸ σέκρετο (*secretum - σέκρετον*· αὐτὸν τὸν ὅρο χρησιμοποιοῦσαν οἱ Βυζαντινοί, αὐτὸν χρησιμοποιοῦν καὶ σήμερα Εὐρωπαῖοι κι Ἀμερικανοὶ) εἶναι οἱ γραμματεῖες τῶν ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων ὑπηρεσιῶν ποὺ τηροῦν βιβλία κι ἐκδίδουν ἔγγραφα. ἀπὸ τ' ἀναγνώσιμα κείμενα ἀρχαιότερα σῳζόμενα εἶναι τὰ τοῦ σεκρέτου· ἀρχαιότερα εἶναι ἐκεῖνα ποὺ διαβάζονται στὴ Γένεσι ὡς σύντομες βιογραφίες τῶν γεναρχῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὸν Ἀβραάμ (Γε 6· 10). φαίνονται κείμενα γραμμένα ἀρχικὰ σὲ τρίεδρα πήλινα πρίσματα (μικροὺς φορητοὺς *κύρβεις*), ποὺ εἶχαν μία φράσι σχεδὸν λογιστικὴ σὲ κάθε ἕδρα καὶ κατὰ μῆκος της. ἔδωσα παράδειγμα στὸ προηγούμενο κεφάλαιο 5 γιὰ τὰ «Γραφικὰ ὑλικὰ καὶ ὄργανα». καὶ στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία κείμενα σεκρέτου εἶναι τ' ἀρχαιότερα, ἐκεῖνα ποὺ διαβάζουμε στὶς ἀχαιικὲς πήλινες πινακίδες τῆς Κνωσοῦ, τῆς Πύλου, τῶν Μυκηνῶν, καὶ μερικῶν ἄλλων προϊστορικῶν ἑλληνικῶν πόλεων, τὰ γραμμένα μὲ τὸ προαλφαβητικὸ καὶ συλλαβικὸ γραμματάριο τῶν Ἀχαιῶν, ποὺ ἔχει 91 συλλαβογράμματα καὶ 147 εἰκονογράμματα. τὸ σέκρετο ὅμως, ὅταν δὲν εἶναι ἁπλῶς καταγραφὴ προσώπων καὶ ἀντικειμένων, μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἱστορία· ὅπως εἶναι τὸ κείμενο τῶν προειρημένων

πηλίνων πρισμάτων. εἴκοσι τέτοια ἐνεπίγραφα πρίσματα, ποὺ εἶναι ὁμοιότυπα βιογραφικὰ σημειώματα εἴκοσι ἀντρῶν, τῶν δέκα γεναρχῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὸ Νῶε καὶ τῶν δέκα γεναρχῶν τῆς σημιτικῆς φυλῆς ἀπὸ τὸν Σὴμ μέχρι τὸν Ἀβραάμ, εἶναι μιὰ ὅσο δὲν γίνεται ἄλλο λιτὴ ἱστορία τῶν χρόνων τῆς λεγομένης προϊστορίας. καὶ ἦταν μέσα σὲ μιὰ δερμάτινη ἢ πάνινη σακκούλα· αὐτὸ ἦταν τὸ προϊστορικὸ - προαλφαβητικὸ καὶ περὶ τὸν Ἀβραὰμ βιβλίο· μιὰ σακκούλα μὲ 10 - 30 ἐνεπίγραφα τρίεδρα πρίσματα - *κύρβεις* τῶν τριῶν φράσεων. ἡ ἱστορία ὅμως εἶναι ἡ ἀρχαιότερη ἐπιστήμη. ἄρα τὸ σέκρετο σὲ μιὰ πτυχή του εἶναι ἐπιστήμη· ἢ ἄλλως ἡ ἐπιστήμη εἶναι πτυχὴ τοῦ σεκρέτου ποὺ αὐτονομήθηκε καὶ διεκτάθηκε. ἡ ἐπιστήμη λοιπὸν βγῆκε ἀπὸ τὸ σέκρετο. ἂν σ' αὐτὴ τὴ λιτώτατη καὶ σκελετώδη ἱστορία προστεθοῦν οἱ τρεῖς διηγήσεις τῆς δημιουργίας, τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων, καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, ἔχουμε ὅλη τὴ μέχρι τὸν Ἀβραὰμ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία μὲ τὰ μνημονικὰ μέσα τῆς πρωτόγονης ἐκείνης ἐποχῆς μποροῦσε νὰ εἶναι μόνο τόση.

Ἡ ἐπιστήμη στὰ πρωτόγονα χρόνια ἦταν κυρίως ἱστορία, ὑγειονομία, καὶ νομοθεσία· πτυχὲς ἀρκετὰ σεκρετάριες. ἐμφανίζεται δὲ γιὰ πρώτη φορὰ πάλι στὴ Βίβλο τὸν 17ο π.Χ. αἰῶνα, στὴ Γένεσι ὡς ἱστορία, καὶ στὸ Νόμο τοῦ Μωϋσέως ὡς ἱστορία, νομοθεσία, ὑγειονομία, κι ἀρχιτεκτονική. στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία ἐμφανίζεται τὸν 6ο καὶ 5ο π.Χ. αἰῶνα ὡς ἱστορία, γεωγραφία, νομοθεσία, καὶ ὑγειονομία - ἰατρικὴ στὰ κείμενα τοῦ Ἑκαταίου τοῦ Μιλησίου, τῆς νομοθεσίας τῆς Γόρτυνος, τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Θουκυδίδου, καὶ τοῦ Ἱπποκράτους. ἀλλὰ καὶ ὡς φυσικὴ καὶ μαθηματικὰ εἶχε ἐμφανιστῆ κατὰ τὴν ἴδια ἐποχή, παρ' ὅλο ποὺ τὰ σχετικὰ ἄμεσα κείμενα δὲν διασῴζονται. ἡ ἐπιστήμη καλύπτει τὴν ἔρευνα, τὴν περιγραφή, τὴν ἐξιστόρησι, καὶ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ἐπιστητοῦ, τοῦ πεδίου τῶν γνώσεων.

Ἡ λογοτεχνία εἶναι ὁ τομέας ποὺ καλύπτει τὴν ἔκφρασι συναισθημάτων καὶ τὴν ψυχαγωγία, μερικὲς φορὲς καὶ τὴν ἱστορία καὶ τὴ διδαχή, οἱ ὁποῖες εἶναι συνάμα καὶ ἐπιστήμη καὶ δημοσιογραφία ἀντιστοίχως. στὴν Ἑλλάδα μέχρι τὸν Δ΄ π.Χ. αἰῶνα τὰ λογοτεχνικὰ κείμενα ἦταν μόνο ποιητικά. γενικῶς τ' ἀρχαιότερα λογοτεχνικὰ κείμενα εἶναι τὰ ποιήματα ποὺ ἀναγράφονται μέσα στὴ Γένεσι (33,7-8· 48,8-9· 56,28-32· 57,2-14· 125,1-45)· ἔπειτα ἄλλα τέτοια κείμενα ποὺ καταχωρίζονται στὸ Νόμο καὶ σ' ἄλλα ἱστορικὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης. τ' ἀρχαιότερα ἑλληνικὰ λογοτεχνικὰ κείμενα εἶναι τὰ δυὸ Ὁμηρικὰ Ἔπη Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσεια, ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν 11ο μέχρι τὸν 9ο π.Χ. αἰῶνα· κι αὐτὰ εἶναι τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ σῳζόμενα κείμενα ποὺ γράφτηκαν μὲ τὸ ἀλφάβητο.

Ἡ δημοσιογραφία εἶναι ὁ τομέας τῆς ἐνημερώσεως στὰ τρέχοντα γεγονότα, τῆς πειθοῦς καὶ προπαγάνδας, καὶ τῆς διακινήσεως ἰδεῶν κοσμοθεωριακῶν, βιοθεωριακῶν, πολιτικῶν, ἠθικῶν, καὶ ἄλλων. βγῆκε μέσα ἀπὸ τὴν παραινετικὴ καὶ διδακτικὴ λογοτεχνία, ὅπως ἡ ἐπιστήμη ἀπὸ τὸ σέκρετο, κι αὐτονομήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε ὅπως ἐκείνη. ἡ δημοσιογραφία ἐμφανίζεται κι αὐτὴ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Π. Διαθήκη. πολλὰ κομμάτια τοῦ Νόμου καὶ τοῦ Δευτερονομίου, στὰ ὁποῖα ὑπάρχει διδαχὴ καὶ ἀσκεῖται πειθώ, εἶναι δημοσιογραφικά. τέτοια ὑπάρχουν μερικὰ καὶ στὰ ἱστορικὰ βιβλία ὡς πλάγιος λόγος. ποιητικὰ κείμενα τῆς Π. Διαθήκης ὑπάρχουν καὶ ὁλόκληρα δημοσιογραφικά. ὁ ψαλμὸς 77 καὶ τὰ βιβλία Παροιμίαι Ἐκκλησιαστὴς Σοφία εἶναι καὶ δημοσιογραφικά. κυρίως ὅμως τέτοια εἶναι τὰ βιβλία τῶν προφητῶν. στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία ἡ δημοσιογραφία ἐμφανίζεται τὸν Ε΄ π.Χ. αἰῶνα ὡς ῥητορικὴ καὶ φιλοσοφία. ἀπὸ τὴ ῥητορικὴ ἡ δικανικὴ δὲν εἶναι δημοσιογραφία, ἡ πολιτικὴ ὅμως καὶ ἡ πανηγυρικὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν δημοσιογραφικές· ἡ δὲ φιλοσοφία εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου.

Οἱ λεγόμενες *Ἐφημερίδες* τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου[48] ἦταν σὰν τὴ σημερινὴ «Ἐφημερίδα τῆς κυβερνήσεως», δηλαδὴ κείμενα σεκρέτου, καὶ ὄχι δημοσιογραφικά. ὁ θεσμὸς τῶν τέτοιων *Ἐφημερίδων,* ἂν καὶ ὄχι τὸ ὄνομα, ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 17ο π.Χ. αἰῶνα στὸ Νόμο τοῦ Μωϋσέως (Νο 44,9) καὶ συνεχίζεται ἐπὶ Δαυΐδ (Δδ 77,2) καὶ τῶν ἄλλων βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα (Βα 33,11· 59,28· 77,8· 116,11· Πα 54,45· 55,30) καὶ ἐπὶ τῶν Περσῶν βασιλέων (Ἀν 9,14· 14,2)[49], ἐνῷ εἶναι γνωστὸς τόσο στὰ ἱερὰ τῆς ἀχαιικῆς Πύλου τοῦ 13ου π.Χ. αἰῶνος[50] ὅσο καὶ στὰ ἱερὰ τῆς Καρχηδόνος μετέπειτα[51] καὶ στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν[52]. οἱ *Ἐφημερίδες* (=τὰ ἐπὶ τῆς ἡμέρας Πεπραγμένα, τὰ καθ' ἡμέραν Πεπραγμένα) τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὅλα τὰ παρόμοια βιβλία ἀποτελοῦσαν βέβαια τὸ βασιλικὸ σέκρετο, ἀλλ' ὡς ἱστορία ἀνήκουν ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ στὸν τομέα τῆς ἐπιστήμης. τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὶς μαρμάρινες ἐπιγραφές, μὲ τοὺς ἰδιωτικοὺς παπύρους σεκρέτου, καὶ μὲ τὰ χρωστικῆς γραφῆς ἑλληνιστικὰ ὄστρακα. κι ὅπως οἱ *Ἐφημερίδες* ὑπῆρξαν πηγὲς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔτσι καὶ τὰ τῆς Π. Διαθήκης ὑπῆρξαν πηγὲς τῶν ἱστορικῶν βιβλίων της ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ μέχρι τὸν Ἔσδρα.

Ἡ Βίβλος δηλαδὴ καὶ μάλιστα ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μετέχει καὶ στοὺς τέσσερες τομεῖς τῶν γραμμάτων, σέκρετον ἐπιστήμη λογοτεχνία δημοσιογραφία.

7
Ἐν ἀρχῇ (Α)

Τὸν 17ο π.Χ. αἰῶνα, γύρω στὸ 1650, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους τότε στὴν ἀνθρωπότητα *φίλος τοῦ θεοῦ (ῥαγουήλ)* (Νο 6,7· Ἠσ 42,1· Πα 64,8· Ἰα 4,10), μὲ ἀσάλευτη πίστι στὸν ἕνα καὶ μόνο ἀληθινὸ θεό, ὁ Μωϋσῆς ποὺ ἦταν βοσκὸς προβάτων καὶ ζοῦσε στὴ χώρα Μαδιάμ, θέλησε νὰ καταγράψῃ τὴν ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὸ Νῶε τελευταία διασῳζόμενη ἀληθινὴ κι ὀρθόδοξη περὶ τὸ θεὸ καὶ τὴν εἰς αὐτὸν εἰλικρινοῦς πίστεως παράδοσι, τὴ χαρακτηριζόμενη ἀπὸ μιὰ ὀρθοδοξία ἁγνότητα καὶ δικαιοσύνη ἀνύπαρκτη πλέον στοὺς πλείστους ἀνθρώπους· γιὰ νὰ μὴ χαθῇ κι αὐτή, κι ἔπειτα δὲν θὰ ὑπάρχῃ οὔτε ἴχνος ὀρθοδοξίας καὶ ὀρθοπραξίας. γύρω ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο Θάλασσα τότε, τὸν ὀμφαλὸ μεταξὺ Ἀσίας Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς, ἤκμαζαν δυὸ ἰσχυρὰ κράτη, ἡ στεριανὴ Αἴγυπτος τῶν φαραὼ καὶ ἡ περὶ τὸ Αἰγαῖο Μινωϊκὴ θαλασσοκράτειρα ἐπικράτεια, καὶ τὰ δυὸ μὲ φρικτὴ καὶ πρόστυχη καὶ σιχαμερὴ εἰδωλολατρία, ὅπως δείχνουν τ' ἀρχαιότατα σῳζόμενα καὶ διαβασμένα σήμερα γραπτὰ συλλαβογραφικά τους κείμενα καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἀνεπίγραφα ἢ τὰ μὴ ἀναγνώσιμα ἀνασκαφικά τους εὑρήματα. ἦταν *ῥαγουὴλ* πρὶν ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ οἱ Ἀδάμ, Ἄβελ, Σήθ, Ἐνώς, Ἐνώχ, Λάμεχ, Νῶε, Σήμ, μελχισεδὲκ ὁ ἀνώνυμος, καὶ τελευταῖοι οἱ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακὼβ - Ἰσραήλ, Ἰωσήφ, κι ἕνας ἀσήμαντος κι ἑτοιμόρροπος στὴν πίστι λαὸς δούλων τῆς Αἰγύπτου, οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καταγόταν ὁ Μωϋσῆς.

Αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς, ἔχοντας γλυτώσει μὲ τὸν πασίγνωστο τρόπο ἀπὸ τὴν πασίγνωστη γενοκτονία τοῦ λαοῦ του ποὺ τοῦ εἶχαν ἐπιβάλει οἱ φαραὼ τῆς Αἰγύπτου, εἶχε βρεθῆ μὲ τὸν πασίγνωστο πανέξυπνο ἑβραϊκὸ τρόπο υἱοθετημένος πρίγκηπας, *υἱὸς τῆς θυγατρὸς φαραώ* (Ἑβ 14,28), εἶχε παιδαγωγηθῆ ἀπὸ τὴ δούλη τροφό του, ποὺ δὲν ἦταν παρὰ ἡ φυσικὴ μητέρα του, κατὰ τὴν πίστι στὸν ἀληθινὸ θεὸ καὶ τὴν περὶ τὴν πίστι αὐτὴ ὀρθόδοξη παράδοσι, ποὺ κόντευε νὰ σβήσῃ. κι ὡς πρίγκηπας *ἐπαιδεύθη πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις* (Πξ 17,25). ὁ Μωϋσῆς ὡς φυγὰς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο εἶχε καταφύγει σ' ἕναν ἐπίσης εἰδωλολατρικὸ γειτονικὸ λαό, τοὺς Μαδιανῖτες, κοντὰ σ' ἕναν ἀπὸ τὸν Ἰσμαὴλ υἱὸν Ἀβραάμ, τὸν Ἰοθόρ, ποὺ ἦταν κι ἐκεῖνος ἕνας τελευταῖος *ῥαγουὴλ* μὲ ὀρθοδοξία καὶ ὀρθοπραξία, ὁ ὁποῖος τὸν φιλοξένησε καὶ τοῦ ἔδωσε καὶ μία κόρη του γιὰ γυναῖκα του. κι ὁ τέως πρίγκηπας ζοῦσε ὡς κτηνοτρόφος, βόσκοντας τὰ πρόβατά του στὴν ὕπαιθρο τοῦ Σινά, ὅπως ζοῦσαν οἱ προπάτορές του Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ.

Ὁ πολὺ ἐγγράμματος Μωϋσῆς ἦταν *ῥαγουὴλ* πολὺ ἐνεργός. ἤθελε ν' ἀφήσῃ γραπτὴ τὴν περὶ τὴν πίστι στὸν ἀληθινὸ θεὸ ἀληθινὴ ἱστορία κι ὀρθόδοξη παράδοσι, διότι ἔβλεπε ὅτι αὐτὴ σὲ μία - δύο γενεὲς θὰ ἔσβηνε ὁλότελα. δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσαν ὅμως οἱ ὑπάρχουσες ἀτελέστατες λεξεογραφικὲς καὶ συλλαβογραφικὲς γραφὲς τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Αἰγαιωτῶν κι ὁποιωνδήποτε ἄλλων, ποὺ ἀλλοιώνονταν πολὺ γρήγορα καὶ σ' ἐλάχιστες γενιὲς ἦταν πλέον μὴ ἀναγνώσιμες. ὡς πρίγκηπας, ποὺ ζοῦσε μέχρι τὰ 40 χρόνια του στ' ἀνάκτορα, καὶ ἦταν μεγαλοφυής, εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίζῃ ὅλες τὶς γραφὲς τῆς Ἀσιατικῆς Εὐρωπαϊκῆς κι Ἀφρικανικῆς Μεσογείου, καὶ εἶχε διαγνώσει τὶς ἀτέλειες ὅλων τῶν γραμματαρίων τῶν χωρῶν αὐτῶν. εἶχε καταλάβει ὅτι ἕνα γραμματάριο τῶν 8.000 λεξεογραμμάτων καὶ μιὰ βελτιωμένη παραλλαγή του τῶν 600 συλλαβογραμμάτων εἶναι πολὺ δυσμάθητα καὶ βραχύβια ἐργαλεῖα συγγραφῆς καὶ αἰωνίας ἀπομνημονεύσεως. βλέποντας ὅτι ἡ συλλαβογραφικὴ γραφὴ μὲ τὰ σαφῶς πολὺ λιγώτερα κι ἁπλούστερα γράμματα ἦταν ὁπωσδήποτε εὐμαθητότερη καὶ λίγο μακροβιώτερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη λεξεογραφική, κατάλαβε ὅτι ὅσο λιγώτερα κι ἁπλούστερα εἶναι τὰ γράμματα ἑνὸς γραμματαρίου, τόσο εἶναι κι εὐμαθητότερη καὶ μακροβιώτερη ἡ γραφή του. κι αὐτός, προχωρώντας σὲ μιὰ ἄκρα ἁπλούστευσι, συνέλαβε τὸ φθόγγο, τὸ ἄτομο τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, ποὺ δὲν ἀναλύεται περαιτέρω καὶ δὲν γίνεται ἁπλούστερο, καὶ εἶναι τόσο ἁπλούστερο κι ἀπὸ τὶς 8.000 λέξεις κι ἀπὸ τὶς 600 συλλαβές, ποὺ μπορεῖ μόνο μὲ τοὺς γύρω στοὺς 20 φθόγγους - γράμματά του νὰ παριστάνῃ ἐπαρκῶς ἀκριβῶς καὶ αἰωνίως τὴν ὁποιαδήποτε ἀνθρώπινη γλῶσσα, ἑβραϊκὴ μαδιανιτικὴ αἰγυπτιακὴ κλπ., κι ὅτι εἶναι ὅ,τι πιὸ εὐμάθητο μπορεῖ νὰ συλλάβῃ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια. καὶ σχεδίασε τὸ ἀλφάβητο μὲ 14 σύμφωνα, 5 φωνήεντα, καὶ 3 βραχυγραφικὲς συχνὲς διφθογγίες ϒ *φιάλη* (=Ι=Ζ=τζ), ǂ *ἀντιστήριγμα* (=Ξ=κσ), ᴍ *παΐδια* (=τσ), μὲ τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν οἱ ἀντίστοιχες ἑβραϊκὲς λέξεις· διότι τὸ ἀλφάβητο εἶναι ἀκροφωνικό, ὅπως καὶ ὅλα τὰ προηγούμενα γραμματάρια, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων του εἶναι ὅλα βιβλικὰ ἑβραϊκὰ ὀνόματα τοπίων, ζῴων, μελῶν τοῦ σώματος, μελῶν τῶν φυτῶν, κατασκευῶν, ἐπίπλων, ἐργαλείων, σκευῶν, καὶ σημαδιῶν. δίνω σχετικὸ πίνακα.

Σκαρίφημα ἑλλ. ὄνομα	ἑβραϊκὸ ὄνομα	μετάφρασι ὀνόματος στοὺς Ο΄	βιβλικὰ χωρία
Α ἄλφα	*αλπ ἄλπα*	*βοῦς*	Δε 5,80· Ψα 142,10
Β βῆτα	*βιτ βὶτ*	*οἶκος*	Γε 62,13
Γ γάμμα	*γμλ γάμελ*	*κάμηλος*	Γε 14,10
Δ δέλτα	*δλτ δὲλτ*	*θύρα*	Γε 28,13· 5,298
Ε εἶ	*εα' ἔα'*	*ἐσχάρα*	Ἰε 18,16
Υ Faῦ- ὖ	*υυ ὐάυ*	*ἀγκύλη (θηλ. γάντζος)*	Νο 108,8
Ζ ζῆτα	*ζυιτ ζυὶτ*	*φιάλη (κύλιξ)*	Ζα 9,13
Η ἦτα	*ίm ἶm*	*τοῖχος (φραγμός, κάγκελλο)*	Ἰζ 11,13
Θ θῆτα	*θιτ θὶτ*	*νῆμα (κουβάρι)*	Νο 99,17· 18
Ι ἰῶτα	*ιδ ἰῶδ*	*χεὶρ*	3,28 (1400 φορές)
Κ κάππα	*κπ κὰπ*	*κλάδοι*	Ἠσ 62,11
Λ λάμδα	*λμδ λάμδα*	*ἀροτρόπους (ἀλετρόχειρο)*	Κρ 6,1
Μ μῦ	*μιμ μὶμ*	*ὕδωρ (κυματούμ. ἐπιφάνεια)*	Γε 1,6 (450 φορές)
Ν νῦ	*νυ' νῦ'*	*ἀνάπαυσις (σαὶζ λόγκ)*	Ἠσ 24,17
Ξ	*σ'μκ σάμεκ*	*ἀντιστήριγμα*	Ἰζ 39,5
Ο ὄ	*οιν ὄιν*	*ὀφθαλμός, πηγή*	Γε 3,5· 22,1
Π πεῖ	*παε πᾶε*	*λοιπὸν θερισμοῦ (γωνία)*	Νο 166,17
m	m*δ*m*άδε*	*πλευραί (παΐδια)*	Νο 244,7· Ἰε 115,5
ϱ *κόππα*	*κυπ κῦπ*	*λίθος τορευτός (ξιφολαβὴ)*	Βα 21,13· Πα 49,11
Ρ ρῶ	*ρας ρᾶσ*	*κεφαλή*	Γε 3,19· Ἰζ 52,1
Σ σὰν	*σν σὰν*	*ὀδόντες*	Γε 125,20· Νο 57,10
Τ ταῦ	*τυ ταῦ*	*σημεῖον (τσεκάρισμα +)*	Ἰζ 6,24

ὅπως εἶπα, τὰ 22 ὀνόματα εἶναι πασίγνωστα καὶ πολύχρηστα στεριανὰ καὶ οὐδέποτε ναυτιλιακὰ ἢ ἁλιευτικά, ἐπειδὴ οἱ *Ἑβραῖοι* (=*περάται,* περαστικοί, νομάδες, βοσκοί Γε 18,1· 95,10) οὐδέποτε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦταν θαλασσινοί. καὶ δὲν γινόταν νὰ εἶναι λιγώτερα ἀπὸ 22 φθόγγοι - γράμματα. ἦταν μιὰ ἐφεύρεσι, ἡ ὁποία στὴν οὐσία της δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βελτιωθῇ περαιτέρω, ἀλλ' εἶναι ἐξ ἀρχῆς στὴν πιὸ τέλεια μορφή της, καὶ μ' αὐτὴ γράφει σήμερα τὰ κείμενά της ὅλη ἡ ἀνθρωπότης, ὅπως ἀπέδειξα στὸ σύγγραμμά μου «Ἀλφάβητο». καὶ ἡ Γένεσις εἶναι τὸ ἀρχαιότερο ἀλφαβητικὸ γραπτό.

Δὲν ξέρω ἂν ὁ Μωϋσῆς τὸν καιρὸ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν ἕνα σὲ μέγεθος κοσμοϊστορικῆς ἐφευρέσεώς του αὐτῆς εἶχε ἐπίγνωσι ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλείτερη ἐφεύρεσι τῶν αἰώνων γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, ποὺ πέρα ἀπὸ τὴ διαιώνισι τῆς ἀληθινῆς καὶ θεαρέστου πίστεως στὸ θεό, ὡς ἐν παρόδῳ μόνο, ἔβγαλε τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν προϊστορία στὴν ἱστορία κι ἀπὸ τὸν πρωτογονισμὸ στὸν πολιτισμό· καὶ κάθε

ἔθνους ἡ ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τότε ποὺ αὐτὸ γνώρισε τὸ ἀλφάβητό του· ὅτι τὸ παιδὶ αὐτό, ποὺ κατὰ τὸν κρατικὸ προγραμματισμὸ οἱ γονεῖς του ἔπρεπε νὰ τὸ πνίξουν στὸ Νεῖλο, φώτισε ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα ὄχι μόνο πνευματικῶς ἐν καιρῷ, ἀλλὰ κι ἐπιστημονικῶς καὶ τεχνολογικῶς καὶ νομικῶς· ὅτι «τῆς ἄλλαξε τὰ φῶτα». διότι μόνο τὸ φθογγικὸ γραμματάριό του συσσωρεύει ἀσφαλίζει καὶ διαιωνίζει τὴ γνῶσι καὶ μόνο μ' αὐτὸ μπορεῖς νὰ ἐπικοινωνήσῃς μὲ τοὺς ἀπόντες καὶ τοὺς μεταγενεστέρους σὲ βάθος πολλῶν αἰώνων καὶ πλάτος ὅλης τῆς γῆς.

Αὐτὰ ὅλα τ' ἀπέδειξα τὸ 1988 μὲ τὰ δυὸ μεγάλα συγγράμματά μου, Τὸ ἀλφάβητο καὶ τὰ Γραφικά (Τὸ ἀλφάβητο, Θεσσαλονίκη 1988, σσ. 900· Γραφικά, Θεσσαλονίκη 1988, σσ. 320· τυπωμένα κι ἐξαπολυμένα καὶ τὰ δύο τὴν ἴδια μέρα), τὰ ὁποῖα χρησιμοποιήθηκαν καὶ χρησιμοποιοῦνται κι ὡς διδακτικὰ ἐγχειρίδια πανεπιστημίων τόσο στὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς καὶ στὴν Ἱσπανία καὶ σ' ἄλλα μερικὰ κράτη καὶ τῶν δυὸ ἡμισφαιρίων τῆς γῆς. τὰ συνέγραψα ὡς ὑποδομὴ γιὰ κάθε βιβλικὴ μελέτη καὶ κυρίως γιὰ τὴν παροῦσα Εἰσαγωγὴ στὴ Βίβλο καὶ γιὰ τ' ἄλλα περιβιβλικά μου συγγράμματα, ποὺ ἐξαπολύω ἐκτυπωμένα τὴν ἡμέρα αὐτή (2020), γιὰ νὰ εἰσαγάγω τὸν ἀναγνώστη στὰ βιβλικὰ θέματα καὶ νὰ βουλώσω μὲ στουππὶ προκαταβολικῶς τὰ παλαβὰ καὶ δαιμονισμένα στόματα τῶν ναρκισσικῶν καὶ φλυάρων κι ἀπίστων ἀντιρρησιῶν καὶ κοκορίκων.

Καὶ μ' αὐτὸ τὸ φθογγικὸ γραμματάριό του ὁ κτηνοτρόφος Μωϋσῆς, ποὺ ἔβοσκε τὰ πρόβατά του στὸ Σινά, ἔγραψε τὸ βιβλίο του, τὴ *Γένεσι* (=τὸ πῶς *ἔγιναν* τὰ πράγματα = Ἱστορία), γιὰ νὰ τὸ δώσῃ στοὺς γιούς του καὶ σ' ὅλους τοὺς ἀπογόνους του στὴ χώρα Μαδιὰμ ὅπου ζοῦσε, ὡς ὄργανο διατηρήσεως τῆς ἀληθινῆς πίστεως στὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸ θεὸ τῶν *ῥαγουὴλ* προγόνων του Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ κατὰ τὴν παράδοσι ἐκείνων, ὥστε αὐτὴ νὰ μὴ σβήσῃ ποτέ· τότε σ' αὐτὸ στόχευε. ἔκανε ὅμως κάτι πολὺ μεγάλο καὶ γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, γιὰ τὴν ἐπιστήμη, γιὰ τὸ σέκρετο, γιὰ τὴ λογοτεχνία, καὶ γιὰ τὴ δημοσιογραφία· καὶ κυρίως γιὰ τὴν αἰώνια σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. κι ἐπειδὴ τὸ ἀξεπέραστο φθογγικὸ γραμματάριό του εἶχε ὡς πρῶτα γράμματά του τὸ *ἄλφα* (βόδι - βοϊδοκέφαλο) καὶ τὸ *βῆτα* (σκηνὴ - σπίτι), ὀψέ ποτε, κατὰ τὸν Β΄ μ.Χ. αἰῶνα, ὁ Χριστιανὸς ἐπίσκοπος Εἰρηναῖος τ' ὠνόμασε *ἀλφάβητον*· καὶ μετὰ 3 αἰῶνες ἕνας λατινόγλωσσος ἐπίσκοπος, ὁ Αὐγουστῖνος, μιμούμενος τὸν Εἰρηναῖο, μὲ κάποιο ἐθνικιστικὸ ἐγωϊσμό, τ' ὠνόμασε ἀπὸ τὰ λατινικὰ 4 πρῶτα γράμματά του *a b c d abecadarium.* μ' αὐτὸ σήμερα, δηλαδὴ μὲ προσαρμοστικὲς παραλλαγές του, γράφουν στὴν ὁποιαδήποτε γλῶσσα

τους ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς· οἱ Ἰνδοί, οἱ Κινέζοι, καὶ μερικοὶ Ἰνδοκινέζοι στὴν ἐπιστήμη γράφουν μ' αὐτό, ἀλλὰ στὰ παραδοσιακά τους καὶ φολκλορικά τους γράφουν γιὰ ἐθνικὴ φιγούρα μὲ ἐθνικὸ πεῖσμα μὲ τὶς πρωτόγονες προϊστορικὲς γραφές των. οἱ Κορεᾶτες, γιὰ τὴν τιμὴ τῶν ὅπλων, γράφουν μὲ τὸ μωσαϊκὸ ἀλφάβητο ἀλλὰ μὲ σκαριφήματα κι ὀνόματα γραμμάτων δικά τους, λὲς καὶ τὸ ἀλφάβητο ἔχει κύριο χαρακτηριστικό του τὰ σκαριφήματα ἢ τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων του. κύριο καὶ μοναδικὸ κι ἀνεπανάληπτο χαρακτηριστικὸ προσὸν τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι ὅτι εἶναι, μόνον αὐτό, φθογγικὸ γραμματάριο μὲ φθόγγους 20-30 μόνον, κι ὁ φθόγγος εἶναι τὸ ἄτομο τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, ποὺ δὲν ἀναλύεται περαιτέρω. γι' αὐτὸ τὸ ἀλφάβητο εἶναι ἕνα μόνο σ' ὅλη τὴ γῆ καὶ ἀξεπέραστο. ὅπως εἶπα, μικροί, μαθηταὶ γυμνασίου, σκαρώναμε «δικά μας ἀλφάβητα» μὲ 24 ἄλλα σκαριφήματα λ.χ. + − ı ○ ⦶ ⊖ ⊕ ∧ ∨ = ‖ κλπ., γιὰ νὰ γράφουμε τὰ μυστικά μας· καὶ δὲν εἴχαμε ποτὲ τὴν ἰδεοληψία σὰν τοὺς Κορεᾶτες ὅτι ἐφεύραμε ἀλφάβητο· ξέραμε ὅτι ἦταν μόνο ἕνα παιδικὸ παιχνίδι, πού, ὅταν τὸ βαριόμασταν, τὸ πετούσαμε. κι ἄλλοτε φτιάχναμε ἄλλο· διότι τὸν φθόγγο τὸν εἴχαμε δεδομένον. τελευταία φορὰ ἔφτιαξα τέτοιο ἀλφάβητο στὴ Σχολὴ ἀξιωματικῶν τοῦ ἱππικοῦ, γιὰ νὰ καταγράφω σ' ἕνα λευκὸ βιβλίο 500 φύλλων τὶς παρατηρήσεις μου γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκδηλώματα τῶν 90 (= 30 + 30 + 30) δοκίμων συμμαθητῶν μου, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ τὰ διαβάσῃ κανεὶς καὶ νὰ καταλάβῃ τί κάνω. κι ὅταν τὸ εἶδαν οἱ τῆς διοικούσης τάξεως στὸ ἀναλόγιό μου στὸ ἀναγνωστήριο καὶ μὲ ῥώτησαν «Τί εἶναι;», τοὺς εἶπα «Κείμενα τῆς γραμμικῆς Γ» (ποὺ δὲν ὑπάρχει). ἕνας μόνο τῆς δικῆς μου τάξεως κατάλαβε τί εἶναι, καὶ μὲ μιμήθηκε. μετὰ πολλὰ χρόνια, ποὺ τὸν εἶδα, ἦταν ἀρεοπαγίτης. ἐν τέλει τὸ ἀλφάβητο μπορεῖ νὰ ἔχῃ καὶ 20 μόνο γράμματα, 15 σύμφωνα καὶ 5 φωνήεντα, *κ γ χ τ δ θ π β φ μ ν λ ρ σ ζ α ε ι ο υ (=ου).* οἱ Ἕλληνες μέσα σὲ 8 αἰῶνες χρήσεως τοῦ ἀλφαβήτου τὸ ἔκαναν δεξιόστροφο, χρησιμοποίησαν δὲ τὰ γράμματά του καὶ ὡς ἀριθμούς. πῆραν τὸ ἀλφάβητο τὸν 11ο π.Χ. αἰῶνα λίγο μετὰ τὸ Δαυῖδ μέσῳ Φοινίκων ποὺ εἶχαν ἀποικίες των τὴ Θήβα, τὴ Μίλητο, τὴ Βύβλο τοῦ Στρυμόνος, καὶ ἄλλες 25 πόλεις τῆς στεφάνης τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν παραλίων τοῦ Ἰονίου. οἱ μεταγενέστεροι παραλῆπτες τὸ πῆραν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες οἱ Εὐρωπαῖοι κι ἀπὸ τοὺς Ἀράμ (Σύρους) οἱ Ἀσιᾶτες· μεταγενεστέρως τὸ πῆραν πολλοὶ λαοὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, μαζὶ μὲ τὴ Χριστιανικὴ πίστι καὶ τὴ Βίβλο, καὶ προσφάτως οἱ ἄπω τὸ πῆραν μὲ τὴν ἀποικιοκρατία. τὸν 7ο π.Χ. αἰῶνα οἱ Ἕλληνες ξαναπῆραν τὸ ἀλφάβητο ὡς μουσικὲς νότες καὶ ὡς τέτοιες τὸ διέδωσαν στὸν κόσμο.

Ὁ Μωϋσῆς ἦταν, ὅπως εἶπα, ἕνας πρώην υἱοθετημένος πρίγκη-

πας κι ἐν τέλει βοσκὸς προβάτων, ἄνθρωπος ἀσάλευτα πιστὸς στὸν ἀληθινὸ θεό, ταπεινόφρων, φιλήσυχος, πρᾶος, ποὺ μιλοῦσε ἀργὰ καὶ ἰσχνά (=ψιθυριστά), ἀλλὰ καὶ ῥωμαλέος, σκληραγωγημένος στὸ ἔπακρο, καὶ γνώστης δεξιολαβικῶν τεχνῶν, ὅπως ὅλοι τότε οἱ πρίγκηπες, ἐπειδὴ ἦταν καὶ στόχοι δολοφονικῶν ἐπιθέσεων. αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ πῶς ἐκτέλεσε μόνο μ' ἕνα χτύπημα ἕναν ναρκισσικὸ καὶ εἰδεχθῶς κακοήθη βασανιστὴ Αἰγύπτιο, ποὺ βασάνιζε ἕναν ὁμοεθνῆ του Ἑβραῖο (Νο 5,1-7), κι ἀπὸ τὸ ὅτι λίγες ἡμέρες ἔπειτα μόνος αὐτὸς ὁ πρᾶος, σὲ ἔρημο μέρος, ἔτρεψε σὲ ἄτακτη φυγὴ μιὰ ὁμάδα σκληραγωγημένων καὶ θρασυτάτων καὶ ἀδίκων ἀντρῶν (Νο 6,1-8), ὀρθώνοντας μπροστὰ σὲ ὅλους τὴν ἀπειλητικὴ γροθιά του· ἢ ἴσως ἐφαρμόζοντας στὸν ἀρχηγό τους καὶ κάποια δεξιολαβικὴ λαβὴ μὲ ἀποτέλεσμα ἐκεῖνος νὰ χεστῇ ἀπὸ τὸ φόβο του. ἐκείνη τὴν ἡμέρα γνώρισε καὶ τὸν ἄλλο *ῥαγουήλ,* τὸν Μαδιανίτη Ἰοθόρ, ὁ ὁποῖος τὸν φιλοξένησε ὡς εὐεργέτη καὶ ὑπερασπιστὴ τῶν 7 ποιμενίδων θυγατέρων του καὶ τοῦ ἔδωσε τὴ μία γιὰ γυναῖκα του. κι ὡς γαμπρό του πλέον τοῦ παραχώρησε καὶ μέρος τῶν προβάτων του. ὁ Μωϋσῆς, ὅταν φιλοξενήθηκε ἀπὸ τὸν Ἰοθόρ, ἦταν 40 ἐτῶν, κι ὅταν ἐφεῦρε τὸ ἀλφάβητο κι ἔγραψε τὴ Γένεσι γιὰ τὰ παιδιά του, ἦταν 80 ἐτῶν· ἔζησε δὲ κι ὡς ἐλευθερωτὴς καὶ ἐθνάρχης τοῦ Ἰσραὴλ ἄλλα 40 χρόνια, καὶ πέθανε τετράγερος στὰ 120 χρόνια του, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀμβλυωπήσει τὰ μάτια του καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν μαλακώσει τὰ *χελιδόνιά* του, δηλαδὴ οἱ μῦες τῶν μπράτσων του, τὰ «ποντίκια» του, ὅπως λέγονται τώρα, κι ἔχοντας κάνει τὴν τελευταία μέρα τῆς ζωῆς του μιὰ φοβερὴ ὀρειβασία, χωρὶς νὰ κουραστῇ. πέθανε, ὄχι ἀπὸ κόπωσι ἢ ἀρρώστια ἢ γεροντικὸ μαρασμό, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ εἶπε ὁ Κύριος *(διὰ ῥήματος Κυρίου)* (Δε 18,1-8).

Ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἐφεῦρε ὡς βοσκὸς στὸ Σινὰ τὸ ἀλφάβητο κι ἔγραψε μ' αὐτὸ τὸ πρῶτο ἀλφαβητικὸ κείμενο, τὴ Γένεσι, γιὰ ν' ἀφήσῃ μ' αὐτὸ τὴν παράδοσι τῶν Ἀδὰμ Νῶε Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ Ἰακὼβ καὶ Ἰωσὴφ στοὺς γιούς του καὶ λοιποὺς ἀπογόνους του γραπτὴ κι ἀναγνώσιμη στοὺς αἰῶνες, δὲν ἤξερε ὅτι σὲ λίγο ὁ θεὸς τῆς πίστεώς του, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ Ἰωσήφ, ποὺ γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν πρᾶξι του τὸν ἔκρινε κατάλληλον γι' αὐτὸ ποὺ τὸν ἤθελε, θὰ τοῦ ἀνέθετε μιὰ μεγάλη ἀποστολή, καὶ θὰ τὸν ἀναδείκνυε ἐθνάρχη τοῦ Ἰσραὴλ καὶ πρῶτο συντάκτη τῆς Βίβλου καὶ πρῶτο νομοθέτη γραπτοῦ νόμου, ποὺ μέχρι σήμερα, προσαρμοσμένος ἐλαφρῶς ὡς ῥωμαϊκὸ δίκαιο αὐτοκρατορίας σὰν τὸ Ῥωμαϊκὸ - Βυζαντινὸ κράτος, κυβερνάει ὅλα τὰ σημερινὰ πολιτισμένα κράτη τῶν τριῶν προηγμένων χριστιανικῶν ἠπείρων Εὐρώπης Ἀμερικῆς κι Αὐστραλίας καὶ εἶναι ὑπόδειγμα ῥιζικῶν ἀλλαγῶν στὶς ὑπόλοιπες ἠπείρους. ἀργότερα ὁ τοῦ ἴδιου ἔθνους πρῶτος αὐτοκράτωρ, τέως βοσκὸς κι αὐτός, ὁ

Δαυΐδ, ὁ πολυτάλαντος καὶ δεύτερος Μωϋσῆς, θὰ γράψῃ καὶ τὸ «πρῶτο βιβλίο τοῦ κάθε ἀνθρώπου», τὸ παιδικὸ Ἀλφαβητάριο, θὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου κι ὡς μουσικὲς νότες, ἐφευρίσκοντας τὴ μουσικὴ παρασημαντική (*φωνὴ σωφέρ,* δηλαδὴ «μέλος γραπτό») (Πα 14,7), καὶ θὰ διαδώσῃ τὸ μωσαϊκὸ ἀλφάβητο σ' ὅλη τὴ γῆ ὡς ὑποδομὴ γιὰ τὴ διάδοσι τῆς Βίβλου καὶ μάλιστα τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. καὶ τὸ *σπέρμα Ἀβραὰμ* μὲ τὸ ὁποῖο ἐμβολιάστηκαν - ἐγκεντρίστηκαν *(ἐνευλογήθησαν) πάντα τὰ ἔθνη,* καὶ *σπέρμα Δαυΐδ,* κατὰ τὴν ὑπόσχεσι τοῦ θεοῦ, ἦταν ὁ ἐνανθρωπήσας υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Ἡ Γένεσι εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς χρήσεως τοῦ ἀλφαβήτου καὶ ἡ πρώτη ἐμφάνισι τῆς Βίβλου. στὴ συνέχεια ὁ Κύριος ἐνέπνευσε στὸ Μωϋσῆ καὶ ἔγραψε τὸν Νόμον καὶ τὸ Δευτερονόμιον, ποὺ μαζὶ μὲ τὴν Γένεσιν ἀποτέλεσαν τὸ ἕνα τέταρτο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὸ ἕνα πέμπτο ὅλης τῆς Βίβλου. εἶναι ὁ πολυγραφώτερος ὅλων τῶν συντακτῶν τῆς Βίβλου.

Ἔτσι ἄρχισε νὰ γράφεται ἡ Παλαιὰ Διαθήκη στὸ Σινὰ ἑβραϊστί. καὶ τελείωσε τὸ 424 π.Χ. μὲ τὸ βιβλίο Ἀνάβασις, ὁλόκληρη ἑβραϊστί.

* * *

Μεταξὺ Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ Καινῆς Διαθήκης μεσολαβοῦν 475 χρόνια· σχεδὸν μισὴ χιλιετία. μεταξὺ Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα μεσολαβοῦν 145 χρόνια. μεταξὺ μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ Καινῆς Διαθήκης μεσολαβοῦν 330 χρόνια.

8
Ἱστορικὴ σύνοψι

Ὁ Ἀβραάμ, καταγόμενος ἀπὸ τὴ Μεσοποταμία καὶ διαμείνας γιὰ λίγο στὴ Χαρρὰν τῆς Συρίας, μὲ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου περίπου τὸ 2065 π.Χ. πῆγε στὴν Παλαιστίνη, ὅπου γέννησε τὸν Ἰσαάκ. ὁ Ἰσαὰκ γέννησε τὸν Ἰακὼβ ἢ Ἰσραήλ, κι ὁ Ἰακὼβ σὲ μεγάλη ἡλικία πῆγε στὴν Αἴγυπτο μὲ 75 γόνους του, κι ἐκεῖ μὲ τὴ διευκόλυνσι τοῦ ἀνευρεθέντος γιοῦ του Ἰωσήφ, πρωθυπουργοῦ τῆς Αἰγύπτου, κατοίκησαν σ' ἕνα ἀπὸ τὰ εὐφορώτερα μέρη ὡς κτηνοτρόφοι ποὺ ἦταν. ἐκεῖ σὲ 3 περίπου αἰῶνες ἔγιναν λαὸς περίπου 2.000.000· καὶ καταδυναστεύονταν ἀπὸ τὸν φαραὼ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους. ἀπὸ κεῖ τοὺς ἔβγαλε ὁ Μωϋσῆς, κι ἀφοῦ κρατήθηκαν στὴν ἔρημο τοῦ Σινὰ 40 χρόνια, ὅπου πῆραν ἀπὸ τὸ θεὸ διὰ τοῦ Μωϋσῆ τὸν Νόμο, ὠργανώθηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιο σὲ ὑποδειγματικὸ κράτος, κι ἀφοῦ ἐπέζησαν μόνον ὅσοι βγῆκαν ἀπὸ

τὴν Αἴγυπτο νεώτεροι ἀπὸ 20 ἐτῶν, ὥστε νὰ ἔχουν ὡς λαὸς ἀποβάλει τοὺς Αἰγυπτιακοὺς ἐθισμούς, εἰσέβαλαν στὴν Παλαιστίνη, ποὺ τοὺς εἶχε ὑποσχεθῆ ὁ Κύριος ὅτι θὰ τοὺς βάλῃ. ὁ Μωϋσῆς λίγο πρὶν πεθάνῃ κατέλαβε τὴν ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώρα, ἐνῷ τὴ δυτικῶς τοῦ Ἰορδάνου κατέλαβε ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυή. στὴν Παλαιστίνη ὁ Ἰσραὴλ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ εἶχε πολλὲς κατὰ καιροὺς παλινδρομήσεις μεταξὺ πίστεως κι ἀποστασίας ἀπὸ τὸν Κύριο, ὅπως κάθε ὄχλος, καὶ πολλὲς φορὲς ὑποδουλώθηκε σὲ ἄλλους λαούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸν ἀπελευθέρωσαν κατὰ καιροὺς 13 μὴ διαδοχικοὶ κριταὶ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὸν Κύριο, κι ἕνας ἀρχιερεὺς κι ἕνας προφήτης. ἔπειτα ζήτησαν βασιλεῖς, καὶ ὁ Κύριος διὰ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ τοὺς ἔχρισε βασιλέα τὸν πανύψηλο καὶ πανόμορφο Σαούλ, ὁ ὁποῖος ὅμως ἀποδείχτηκε ἀνάξιος δειλὸς ναρκισσικὸς ἀνίκανος καὶ φθονερός. γι' αὐτὸ ὁ Κύριος ἐπέλεξε καὶ ἔχρισε τὸν ἐπίσης ὄμορφο καὶ ψηλὸ καὶ σκληραγωγημένο καὶ πανέξυπνο καὶ ἱκανὸ καὶ γενναῖο κι εὐσεβέστατο Δαυΐδ, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἀσφάλισε τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ κάθε ἀπειλὴ τοῦ περιγύρου, ἀλλ' ὑπέταξε καὶ τὰ 13 γύρω ἔθνη, κάνοντας τὴν ἀρχαιότερη αὐτοκρατορία. ὁ διάδοχός του Σαλωμὼν ὑπῆρξε σοφὸς ζάπλουτος καὶ πανίσχυρος, σεβαστὸς στὸ διεθνὲς τοῦ περιγύρου, ἔκανε τὸν πρῶτο καὶ μεγαλοπρεπέστατο κτιστὸ ναὸ καὶ μεγαλοπρεπέστατο ἀνάκτορο, ἀλλὰ πρῶτον εἰδωλολάτρησε, ἀφοῦ ἔκτισε μέσα στὴν Ἱερουσαλὴμ κι ἄλλους τρεῖς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς εἰδωλολατρικούς, κάνοντας χάρι σὲ ἀλλοδαπὲς γυναῖκες του, ποὺ τὶς ἄφηνε ἀκατήχητες καὶ εἰδωλολάτρισσες, οἱ δὲ ναοὶ ἐκεῖνοι ἦταν δύο γιὰ δυὸ κιναίδους εἰδωλολατρικοὺς θεοὺς ἀραβικούς, καὶ ἕνας γιὰ μία θεὰ πόρνη χαμιτική. πέθανε παχύσαρκος στὰ 52 του χρόνια μᾶλλον ἀπὸ ἐγκεφαλικὸ κι ἄφησε διάδοχό του ἕναν ἐγωπαθῆ καὶ βλᾶκα γιό του ἀπὸ Ἀράβισσα γυναῖκα του, στὶς πρῶτες μέρες τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου διχάστηκε ὁ Ἰσραὴλ σὲ δυὸ βασίλεια, τὸ νότιο μικρότερο καὶ ἀγονώτερο, ποὺ ἔμεινε σ' αὐτόν, καὶ τὸ βόρειο εὐφορώτερο πλουσιώτερο καὶ ἰσχυρότερο ποὺ ἔπεσε σὲ χέρια εἰδωλολάτρου Ἰσραηλίτου.

Τὰ δυὸ κράτη, πολλὲς φορὲς ἐχθρικὰ μεταξύ τους καὶ μόνο λίγες φιλικά, βασιλεύτηκαν τὸ καθένα ἀπὸ 20 διαδοχικοὺς βασιλεῖς. οἱ βασιλεῖς τοῦ νοτίου, ποὺ εἶχε μόνο δύο φυλές, Ἰούδα καὶ Βενιαμίν, ἦταν ὅλοι ἀπὸ μία δυναστεία, ἀπόγονοι τοῦ Δαυΐδ μέχρι τέλους κι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐσεβεῖς, ὁ δὲ λαὸς καὶ τὸ κράτος λέγονταν *Ἰουδαῖοι* καὶ *Ἰουδαία,* καὶ τὸ κράτος αὐτὸ ἐπέζησε 395 χρόνια. τὸ δὲ βόρειο κράτος, ποὺ εἶχε δέκα φυλὲς καὶ λεγόταν *Ἰσραήλ,* καὶ οἱ πολῖτες του *Ἰσραηλῖται,* –σπανίως λεγόταν καὶ *Ἰακὼβ* καὶ *Σαμάρεια*–, καὶ ἦταν ἐδαφικῶς πολὺ μεγαλείτερο, πολυπληθέστερο, εὐφορώτερο, πλουσιώ-

τερο, καὶ ἰσχυρότερο, καὶ οἱ βασιλεῖς του ἦταν ἀπὸ δώδεκα δυναστεῖες, καὶ μὲ δολοφονίες - βασιλοκτονίες ἄλλαζαν συχνά, ἐπέζησε 260 χρόνια, περίπου 135 χρόνια λιγώτερο ἀπὸ τὸ νότιο. τὸ βόρειο βασίλειο ἁλώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους τῆς Νινευή, κι ὁ πληθυσμός του σχεδὸν ὅλος σύρθηκαν ὡς δοῦλοι στὴν Ἀσσυρία, κι ἐκεῖ χάθηκαν γιὰ πάντα σχεδὸν ὅλοι. τὸ νότιο βασίλειο ἁλώθηκε μετὰ τὰ 135 χρόνια κι ὁ πληθυσμός του σύρθηκε ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους τοῦ Ναβουχοδονόσορ ὡς δοῦλοι, ἀλλὰ στὴ Βαβυλωνία δὲν χάθηκε· μὲ τὴ βοήθεια τῶν προφητῶν Ἰερεμίου, Ἰεζεκιήλ, Βαρούχ, καὶ Δανιὴλ ὠργανώθηκε, κατηχήθηκε μὲ τὴ Βίβλο καὶ τὴ διδασκαλία τους, ἐπιβίωσε, καὶ μετὰ 70 χρόνια ἐπέστρεψε στὴ χώρα του. οἱ βασιλεῖς τοῦ βορείου βασιλείου ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰδωλολάτρες καὶ δίωκαν τοὺς εὐσεβεῖς, ἀλλὰ παρ' ὅλ' αὐτὰ ὑπῆρξαν ἐκεῖ καὶ μεγάλοι προφῆτες τοῦ Κυρίου ὅπως οἱ Ἠλίας, Ἐλισαῖος, Μιχαΐας τοῦ Ἰεμβλαά, καὶ ἄλλοι, καθὼς κι ὁ Ἀμὼς ποὺ ἦταν Ἰουδαῖος ἀλλὰ πήγαινε καὶ κήρυττε κι ἐκεῖ. οἱ βασιλεῖς τοῦ νοτίου βασιλείου ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐσεβεῖς, καὶ οἱ λιγώτεροι εἰδωλατρήσαντες, καὶ δὲν δίωξαν τοὺς πιστοὺς τοῦ Κυρίου. ἐν τέλει οἱ Ἑβραῖοι τοῦ βορείου βασιλείου χάθηκαν πλὴν ἐλαχίστων (Λκ 9,14), ἐνῷ τοῦ νοτίου, οἱ *Ἰουδαῖοι,* πού, ὅταν σύρθηκαν αἰχμάλωτοι στὴ Βαβυλωνία, ἦταν 500.000, μετὰ 70 χρόνια, ποὺ ἐπέστρεψαν στὴ χώρα τους, ἦταν περίπου 53.000 ἀρρένων, καὶ ἄρα 106.000 συνολικά. στὴν ἀρχὴ ἦταν ἀνασφαλεῖς μέσα σὲ ἰσχυρότερο ἀραβικὸ περίγυρο, πού, ὅταν ἦταν ἐχθρικός, τοὺς ἐξώντωνε, κι ὅταν ἦταν «φιλικός» τοὺς ἀφωμοίωνε μὲ ἐπιγαμίες καὶ τοὺς ἐκμεταλλευόταν οἰκονομικῶς πάλι μὲ ἐπιγαμίες. καὶ οἱ χειρότεροι καὶ πιὸ διεφθαρμένοι προδότες του καὶ πρῶτοι στὴν ἐπιγαμικὴ ἀφομοίωσι μὲ τοὺς Ἄραβες εἰδωλολάτρες ἦταν ὁ ἀρχιερεύς των καὶ οἱ γόνοι του καὶ διάδοχοί του. κι αὐτὸ τράβηξε 101 χρόνια. τὸ 459 π.Χ. ἦρθε ἀπὸ τὴν Περσία ὁ ἱερεὺς Ἔσδρας καὶ τὸ 446 π.Χ. ἦρθε πάλι ἀπὸ τὴν Περσία ὡς σατράπης τοῦ Πέρσου βασιλέως Ἀρταξέρξου Α΄ ὁ Ἰουδαῖος Νεεμίας, στρίμωξε τοὺς Ἄραβες τοῦ περιγύρου, σωφρόνισε τοὺς ἀρχιερεῖς, ὠχύρωσε τὴν Ἰερουσαλήμ, διένειμε τὴ χώρα στὸ λαό, ὠργάνωσε τὸ Ἰουδαϊκὸ κράτος, κι ἐπέβαλε τὴν ὀρθόδοξη πίστι στὸν Κύριο σ' ὅλο τὸ λαό. αὐτὸς ἔγραψε ὡς ἀπομνημονεύματά του καὶ τὸ χρονικῶς τελευταῖο βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸ τρίτο μέρος τῆς Ἀναβάσεως, τὸ 424 π.Χ., ὅταν στὴν Ἑλλάδα μαίνονταν ὁ λεγόμενος πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ ἔγραφε τὴν ἱστορία του ὁ Θουκυδίδης.

Ἕναν αἰῶνα μετὰ τὴν ἀποπεράτωσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸ 330 π.Χ., τὸ Ἰουδαϊκὸ κράτος τῆς Παλαιστίνης τὸ κυρίευσε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος φέρθηκε στοὺς Ἰουδαίους πολὺ φιλικὰ καὶ μὲ

σεβασμὸ στὴν πίστι τους, κι ἐκεῖνοι τὸν εὐγνωμόνησαν καὶ τὸν θεώρησαν ἐλευθερωτή τους ἀπὸ τὸν περσικὸ ζυγό· γι' αὐτὸ οἱ Ἰουδαῖοι μέχρι σήμερα συμπαθοῦν τὸν Ἀλέξανδρο. ἀλλ' 150 χρόνια μετὰ τὸν Ἀλέξανδρο κάποιοι ἀπόγονοι τῶν διαδόχων του Συροέλληνες φέρθηκαν στοὺς Ἰουδαίους πολὺ σκληρὰ καὶ βάρβαρα, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἐπαναστατήσουν καὶ μετὰ 20 χρόνια ἀγώνων ν' ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν εἰδωλολατρικὸ ζυγὸ τὸ 162 π.Χ.. ἔζησαν ἐλεύθεροι 80 χρόνια, ἀλλὰ τὸ 82 π.Χ. ὑποδουλώθηκαν στοὺς Ῥωμαίους, κι ἔμειναν ὑπόδουλοι μέχρι τὸ 1947, ποὺ ἀπελευθερώθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους.

Ὁ Χριστὸς γεννήθηκε κήρυξε πέθανε ἀναστήθηκε κι ἀναλήφθηκε ἐπὶ ῥωμαιοκρατίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἱδρύθηκε ἡ Χριστιανικὴ ἐκκλησία καὶ γράφτηκε ἀπὸ τὸ 49 μέχρι τὸ 69 ἡ Καινὴ Διαθήκη, τελειώνοντας 1 ἔτος πρὶν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τοῦ Ἑβραϊκοῦ κράτους καὶ τὴ διασπορὰ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους. τὸ χρονικῶς τελευταῖο βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ Κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον, γράφτηκε τὸ ἔτος 69.

9
Πηγὲς τῆς ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι τὸ ἀρχαιότερο βιβλίο τῆς ἀνθρωπότητος καὶ οἱ συγγραφεῖς της εἶναι οἱ πραγματικοὶ πατέρες τῆς ἱστορίας. τὰ 14 χρονικῶς πρῶτα βιβλία της Γε Νο Δε Ἰη Κρ Δν Βε Ῥθ Δδ Ψα Πμ Ἰβ Ἄσ Ἐκ εἶναι ἀρχαιότερα ἀπὸ τὰ δυὸ Ὁμηρικὰ Ἔπη, ποὺ εἶναι τ' ἀρχαιότερα βιβλία τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ δεύτερα βιβλία τῆς ἀνθρωπότητος· οἱ Ἕλληνες ἔρχονται στὴν ὑφήλιο μετὰ τοὺς Ἑβραίους στὰ γραπτὰ κι ἀναγνώσιμα σήμερα μνημεῖα, μὲ πολὺ μεγάλη διαφορὰ ἀπὸ τοὺς τρίτους. τὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη καταγράφτηκαν γιὰ πρώτη φορά, ὅταν οἱ Ἕλληνες μέσῳ τῶν φορτηγατζήδων καὶ ναυτίλων καὶ ἐμπόρων Φοινίκων τῆς Μιλήτου καὶ τῆς Βοιωτίας πῆραν τὸ ἀλφάβητο, ποὺ εἶναι ἐφεύρεσι τοῦ Μωϋσῆ, κατὰ τὸν 11ο π.Χ. αἰῶνα, δηλαδὴ λίγο ἀργότερα ἀπὸ τὸν τελευταῖο τρωϊκὸ πόλεμο. τρίτοι σ' αὐτὰ ἔρχονται οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι πῆραν μὲν τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἀποίκους τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ γραπτὰ βιβλία ἐμφάνισαν ἀπὸ τὸν Γ΄ π.Χ. αἰῶνα, καὶ ἱστορία ἔγραψαν ἀπὸ τὸν Α΄ π.Χ. αἰῶνα (Ἰούλιος Καῖσαρ, Κορνήλιος Νέπως). τέταρτοι ἔρχονται οἱ πλὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων Χριστιανοὶ τῆς Ἀφρασίας καὶ τῆς Εὐρώπης, τῶν ὁποίων τὰ γραπτὰ μνημεῖα ἀρχίζουν μὲ πρώτη τὴ Βίβλο στὴ γλῶσσα τους ἀπὸ τὸν Δ΄ μ.Χ. αἰῶνα, ὅταν μαζὶ μὲ τὴ Βίβλο πῆραν καὶ τὸ ἀλφάβητο, μὲ τελευταίους τοὺς Σλάβους τὸν Θ΄ αἰῶνα,

ποὺ τὰ πῆραν, καὶ τὸ ἀλφάβητο καὶ τὴ Βίβλο, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τοῦ Βυζαντίου. πέμπτοι ἔρχονται οἱ Ἄραβες μωαμεθανοὶ (μετεξέλιξι τῶν ἀρειανῶν), οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν τὸ Ἀνάγνωσμα (Κοράν) τους, (πολλαπλῆ καὶ βάναυση διασκευὴ τῆς Βίβλου) σὲ δική τους γραφὴ ποὺ εἶναι παραλλαγὴ τοῦ ἀλφαβήτου μέσῳ τῆς συριακῆς παραλλαγῆς του Ἐστραγγέλο (=Εὐαγγέλιο, δηλαδὴ Βίβλος). μετὰ Χριστὸν τὸ ἀλφάβητο μεταδίδεται πάντοτε μὲ τὴ Βίβλο. κι αὐτὸ γιὰ τοὺς μωαμεθανοὺς Ἄραβες ἔγινε τὸν 7ο αἰῶνα, μετὰ τὸ 641 ποὺ κατέλαβαν πρώτη τὴν εὔφορη Αἴγυπτο, γιὰ νὰ χορτάσουν ψωμὶ καὶ νερὸ πρῶτα. ἔπειτα ἔρχονται οἱ Κινέζοι, τῶν ὁποίων τ' ἀρχαιότερα γραπτά, ποὺ εἶναι στὴ δική τους λεξεογραφικὴ - συλλαβογραφικὴ γραφὴ τῶν 6.000 γραμμάτων, γραμμένα κατὰ τὸν 13ο αἰῶνα· καὶ χωρὶς τὴ Βίβλο καὶ τὸ φθογγικὸ ἀλφάβητο τοῦ Μωϋσῆ. καὶ τελευταῖοι ἔρχονται οἱ προκολομβιανοὶ Παλαιαμερικανοί, τῶν ὁποίων τ' ἀρχαιότερα καὶ ἱερογλυφικὰ γραπτὰ μνημεῖα εἶναι τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ «διαβάζονται» μόνο κατὰ φαντασίαν. ἡ ἱστορία τοῦ κάθε ἔθνους μετὰ τοὺς Ῥωμαίους ἀρχίζει ἀπὸ τότε ποὺ πῆρε τὸ ἀλφάβητο μὲ τὴ Βίβλο.

Τὸ ἀλφάβητο πέρασε τοὺς λαοὺς τῆς γῆς ἀπὸ τὴν προϊστορία στὴν ἱστορία κι ἀπὸ τὸν καννιβαλικὸ πρωτογονισμὸ στὸν πολιτισμό. διότι καὶ καννιβαλοῦσαν ὅλοι· τελεστικῶς βέβαια καὶ ὄχι ἀπὸ φυσικὴ ἀνάγκη. στὸν παραμεσόγειο κόσμο, στὴν Εὐρώπη, ὁ τελευταῖος μαρτυρούμενος καννιβαλισμὸς ἔγινε τὸ 260 μ.Χ. ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Βαλεριανό· ἔφαγε συκωτάκια μικρῶν παιδιῶν γιὰ τὸ γούρι τῆς αὐτοκρατορίας· καὶ τὸ γούρι τοῦ βγῆκε πολὺ γρουσούζικο, διότι μετὰ ἀπὸ λίγο ἡττήθηκε καὶ συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Πέρσες, οἱ ὁποῖοι τὸν θανάτωσαν μὲ ὅσο μποροῦσαν πιὸ βραδὺ θάνατο, κόβοντας ἀπὸ τὸ κορμί του ἕνα ἕνα μικρὰ κομματάκια. ὁ Μάρκο Πόλο ὅταν τὸν 13ο αἰῶνα βγῆκε πρῶτος ἔξω ἀπὸ τὸ Χριστιανικὸ κόσμο καὶ εἶδε καννιβαλισμό, ἔμεινε κατάπληκτος. καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ναυτίλοι, ποὺ ἀνακάλυψαν τὴν Ἀμερική, ὅταν στὴ Γουαδελούπη ἀντίκρυσαν καννιβαλισμό, ἔμειναν ἐπίσης κατάπληκτοι. σὲ μιὰ ἔρευνα ποὺ ἔκανα, βρῆκα ὅτι καννιβαλοῦσε ὅλη ἡ ἀνθρωπότης, πάντοτε τελεστικῶς καὶ οὐδέποτε ἀπὸ φυσικὴ ἀνάγκη (πεῖνα), μέχρι ποὺ γνώρισε τὴ Βίβλο. γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα βρῆκα 30 μαρτυρίες γιὰ καννιβαλισμὸ πολὺ ἀρχαῖο (Τάνταλος, Θυέστης, Μελικέρτης, κλπ.). ἀλλὰ μετὰ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων ὁ καννιβαλισμὸς σταμάτησε· ὁ Εὐριπίδης ὅμως μὲ τὴν τραγῳδία του Βάκχαι, ὅπου ἡ Ἀγαύη μαζὶ μὲ τὶς δυὸ ἀδερφές της κατασπαράζουν καὶ τρῶνε τὸ γιό της Πενθέα, γιὰ χάρι τοῦ κιναίδου θεοῦ Διονύσου, εἰσηγεῖται τὴν ἀναβίωσι τοῦ «ἱεροῦ» καννιβαλισμοῦ· κι ὁ κυνικὸς φιλόσοφος Διογένης, ἐκεῖνος ποὺ μέρα μεσημέρι μὲ τὸ φανάρι του ἔψαχνε νὰ βρῇ ἄνθρωπο ἐνάρετο σὰν τὸν ἑαυτό του, εἰ-

σηγήθηκε ἐπίσης τὴν ἀναβίωσι τοῦ καννιβαλισμοῦ (Διογένης Λαέρτιος 6,73). ἦταν δὲ ὁ καννιβαλισμὸς πάντοτε συνδεδεμένος μὲ τὸν κιναιδισμό. καὶ πάντοτε, ὅταν ἔτρωγαν παιδιά, πρῶτα τὰ πηδοῦσαν κι ἔπειτα τὰ ἔτρωγαν. ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότης χωρὶς τὴ Βίβλο ἦταν χειρότεροι ἀπὸ τὰ κτήνη, τὰ ὁποῖα τέτοια πράγματα δὲν κάνουν ποτέ. τὰ ζῷα οὔτε καννιβαλοῦν οὔτε ἀρσενοκοιτοῦν οὔτε λεσβιάζουν ποτέ· τ' ἀπέδειξα αὐτὰ στὸ σύγγραμμά μου «Οἱ Ἔκφυλοι» (Θεσσαλονίκη 1991[1]· 2003[2], σσ. 200). κι ἀπὸ ἕνα κροῦσμα ποὺ συνέβη προπέρυσι μεταξὺ Καναδᾶ καὶ Εὐρώπης, ὅταν κάποιος μετὰ ἀπὸ κιναιδικὸ ὄργιο σκότωσε καὶ ἔφαγε τὸν ἄλλο, φαίνεται σαφῶς ὅτι καὶ μὲ τὴν ἀποχριστιάνισι προκύπτουν τέτοια ἀφύσικα αἴσχη ναρκισσικῶν φθονερῶν καὶ διεστραμμένων ἀνθρώπων.

Ὁ «πατὴρ τῆς ἱστορίας» καὶ τῶν Ἑβραίων καὶ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ὁ Μωϋσῆς, ποὺ ἔγραψε τὴν πρώτη ἐπιστημονικὴ καὶ ἀμερόληπτη ἱστορία τὸν 17ο π.Χ. αἰῶνα. οἱ Ἕλληνες ἔγραψαν βέβαια τὴν πρωτοϊστορία τους τὴν κατάφορτη ἀπὸ μύθους καὶ παραμύθια καὶ στὴν πραγματικότητα βασιλοκολακεία (στὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη λὲς καὶ πολεμοῦν μόνον οἱ βασιλεῖς, σὰ νὰ μὴν ὑπῆρχε στρατός· οὐδέποτε ἀναφέρεται *ἀριστεία* ἢ ἀνδραγάθημα ἢ ἔστω ἁπλῆ ἀναφορὰ συμμετοχῆς στὶς μάχες κάποιου στρατιώτου ἢ ἀξιωματικοῦ), κι αὐτὸ τὸ λέμε πρωτοϊστορία· κάτι μεταξὺ ἱστορίας καὶ παραμυθιοῦ. ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἀμερόληπτη ἱστορία στοὺς Ἕλληνες ἄρχισε μόλις τὸ 431 π.Χ. μὲ τὸν πελοποννησιακὸ πόλεμο, καὶ πατέρας τῆς ἱστορίας γιὰ τοὺς Ἕλληνες εἶναι ὁ κατὰ τὸ ἕνα τέταρτο Ἕλληνας Θουκυδίδης· ὄχι ὁ Ἡρόδοτος· πρῶτον διότι ὁ Θουκυδίδης ἄρχισε νὰ γράφῃ τὴν ἱστορία του τὸ 431 π.Χ., καταγράφοντας τὰ γεγονότα τοῦ κάθε *θέρους* κατὰ τὸν ἑπόμενο *χειμῶνα*[53] (Θουκυδίδης 1,1,1· 2,1,1), ἐνῷ ὁ Ἡρόδοτος ἀρχίζοντας νὰ γράφῃ ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀναφέρει αὐτὸν τὸν πόλεμο ὡς ἐν μέρει παρελθόν[54], καὶ δεύτερον διότι τὸ βιβλίο τοῦ Ἡροδότου δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἱστορία, ἀλλὰ μυθολογία θρησκειολογία γεωγραφία καὶ ἱστορία, καὶ δὲν εἶναι ἐπιστημονικὴ οὔτε καθόλου ἀμερόληπτη. καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἔγραψαν ἱστορία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Α΄ π.Χ. αἰῶνος, ἀρχίζοντας μὲ τὰ δυὸ *Ὑπομνήματα (Commentarii)* τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. οἱ δὲ Ἄραβες ἱστορία πραγματική, ἐπιστημονικὴ δηλαδὴ καὶ ἀμερόληπτη κάπως, ἄρχισαν νὰ γράφουν ἀπὸ τὸν 16ο μ.Χ. αἰῶνα, ὅταν ἦταν ἤδη ὑποταγμένοι στοὺς Τούρκους, ἀναπληρώνοντας τὸ κενὸ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸ σουλτάνο (=βασιλέα τους), ποὺ ἦταν ἀναλφάβητος καὶ τὴν ὑπογραφή του τὴ ζωγράφιζαν οἱ Ἕλληνες κι ἐκεῖνος τὴ χτυποῦσε σὰ σφραγῖδα, μέχρι τὸν τουρκικὸ λαὸ δὲν εἶχαν μὲ τὰ γράμματα καμμία σχέσι. καὶ ὅλοι οἱ μετὰ τοὺς Ῥωμαίους λαοὶ τῆς ὑφηλίου ἱστορία ἔ-

γραψαν γιὰ πρώτη φορὰ οἱ μὲν Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν Α΄ μ.Χ. αἰῶνα κι ἔπειτα, οἱ δὲ μωαμεθανοὶ ἀπὸ τὴν τουρκοκρατία τοῦ 15ου αἰῶνος κι ἔπειτα. αὐτά, γιὰ νὰ ἔχουμε καλὴ ἐποπτεία τοῦ πλαισίου μέσα στὸ ὁποῖο κινούμαστε.

Καὶ εἶναι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ τὸ πρῶτο ἱστορικὸ κείμενο ποὺ χρησιμοποιεῖ ἱστορικὲς πηγές, μὲ παραπομπὲς μάλιστα, σὲ βιβλία βέβαια, καὶ μία φορὰ σὲ κεφάλαιο *–κεφαλίδα–*, διότι πρὸ τῆς τυπογραφίας δὲν ὑπῆρχαν πανομοιότυπα βιβλία, γιὰ νὰ παραπέμψῃ κανεὶς σὲ παράγραφο ἢ ἐδάφιο ἢ σελίδα. εἶναι δὲ τὰ βιβλία, στὰ ὁποῖα παραπέμπει ὡς σὲ πηγὲς ἱστορίας ἡ Παλαιὰ Διαθήκη πάρα πολλά. δίνω ἀμέσως πίνακά τους.

Α΄. Πρακτικὰ ἡγετικὰ - ἀνακτορικά (Ἀρχεῖα - Βιβλιοθῆκες)

1. Εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· Κατάγραψον τοῦτο (=τὸν πόλεμον Ἀμαλὴκ) εἰς μνημόσυνον ἐν βιβλίῳ καὶ δὸς εἰς τὰ ὦτα Ἰησοῦ. Νο 44,9
2. Ἰωσαφὰτ υἱὸς Ἀχιοὺδ ἐπὶ τῶν Ὑπομνημάτων. Δδ 77,2
3. Βιβλίον Λόγων τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως Δαυῖδ. Πα 30,19
4. Βιβλίον Ῥημάτων Σαλωμών. Βα 26,2
5. Βιβλίον Λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰούδα.
   Ῥοβοάμ· Βα 33,11· Πα 54,5
   Ἀβιά· Βα 34,6
   Ἀσά· Βα 35,20· Πα 59,1
   Ἰωράμ Βα 76,8
   Ἰωάς· Βα 88,3
   Ἀμασίας· Βα 95,2· Πα 74,36
   Ὀζίας· Βα 97,8
   Ἰωάθαμ· Βα 103,6
   Ἄχαζ· Βα 104,22
   Ἐζεκίας· Βα 116,11
   Μανασσῆς· Βα 117,24
   Ἀμών· Βα 118,8
   Ἰωσίας· Βα 122,10
   Ἰωακίμ· Βα 124,9· Πα 94,10
6. Βιβλίον Λόγων τῶν ἡμερῶν τῶν βασιλέων Ἰσραήλ
   Ἰεροβοάμ· Βα 34,14
   Ναδάβ· Βα 36,9
   Βαασά· Βα 37,7
   Ἠλά· Βα 38,6
   Ζαμβρί· Βα 39,7
   Ἀμβρί· Βα 40,8
   Ἀχαάβ· Βα 57,15
   Ὀχοζίας· Βα 59,28
   Ἰού· Βα 84,9
   Ἰωάχαζ· Βα 89,10
   Ἰωάς· Βα 94,6
   Ἰεροβοάμ (Β΄)· Βα 96,7
   Ζαχαρίας· Βα 18,4
   Σελλούμ· Βα 99,3
   Μαναήμ· Βα 100,6
   Φακεσίας· Βα 101,4
   Φακεέ· Βα 102,6
7. Βιβλίον Βασιλέων Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ (=Βασιλεῖς)
   Ἀμασίας· Πα 74,86

Ὀζίας· Πα 77,9
Ἄχαζ· Πα 79,13

8. Ὑπόμνημα Βιβλιοθήκης Δαρείου Α΄, κεφαλίς 1· Ἀν 14,2

Β΄. Ἰδιαίτερα Ἀπομνημονεύματα προφητῶν

9. Λόγοι Σαμουὴλ τοῦ βλέποντος Πα 34,29
10. Λόγοι Γὰδ τοῦ βλέποντος Πα 34,29
11. Λόγοι Νάθαν τοῦ προφήτου Πα 34,30· 50,1
    α΄. Περὶ Δαυῖδ Πα 34,30
    β΄. Περὶ Σαλωμών Πα 50,1
12. Λόγοι Ἀχιὰ τοῦ Σηλωνίτου (Περὶ Σαλωμών) Πα 50,1
13. Ὁράσεις Ἰωὴλ τοῦ ὁρῶντος (Περὶ Ἱεροβοάμ) Πα 50,1
14. Λόγοι Σαμαΐα τοῦ προφήτου (Περὶ Ῥοβοάμ) Πα 54,4
15. Λόγοι Ἀδδὼ τοῦ ὁρῶντος (Περὶ Ῥοβοάμ καὶ Ἀβιά) Πα 54,4· 55,30
16. Ἰοὺ τοῦ προφήτου Βιβλίον βασιλέων Ἰσραήλ Βα 38,4· Πα 67,5
    α΄. Περὶ ἁμαρτιῶν Βαασὰ καὶ Ἠλά Βα 38,4
    β΄. Περὶ Ἰωσαφάτ Πα 67,5
17. Λόγοι Ἰεσίου τοῦ προφήτου (Περὶ Ὀζίου) Πα 76,13
18. Λόγοι τῶν Ὁρώντων Πα 85,15· 16

Γ΄. Ποιητικὲς συλλογὲς κι ἐπιστημονικὰ συγγράμματα

19. Βιβλίον Ὠδῶν (δημοτικῶν) Νο 228,6
20. Δαυῖδ Βιβλίον τοῦ Εὐθοῦς Δδ 59,1
21. Σαλωμὼν Βιβλίον τῆς Ὠδῆς Βα 9,4· 14,20
22. Σαλωμὼν Ὑπὲρ τῶν ξύλων (=φυτῶν) Βα 9,5
23. Περὶ κτηνῶν Βα 9,6
24. Περὶ πετεινῶν Βα 9,6
25. Περὶ ἑρπετῶν Βα 9,6
26. Περὶ ἰχθύων Βα 9,6
27. Ἰερεμίου Θρῆνοι (Θρῆνος ἐπὶ Ἰωσίαν) Πα 92,9

Ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ τὰ μὲν 19 (ἀριθμ. 9-27) εἶναι ἁπλῶς βιβλία, σὰν τὰ σημερινὰ σὲ ἔκτασι, τὰ δὲ 8 πρῶτα δὲν εἶναι βιβλία ἀλλ' ἀρχεῖα πολλῶν βιβλίων τὸ καθένα· εἶναι Πρακτικά, *Ἐφημερίδες,* ὅπως λέγονταν ἐπὶ Μ. Ἀλεξάνδρου γιὰ πρώτη φορά, ἤτοι τὰ *ἐπὶ τῆς ἡμέρας, ἡμερολόγια* καταγραφῆς γεγονότων καὶ πεπραγμένων, ἀνακτορικά, ὅπου κάθε μέρα γραφόταν, νομίζω, τοὐλάχιστον μία σελίδα· ἄρα τὸ χρόνο 365 σελίδες, ἂς ποῦμε. αὐτὸ ἄρχισε ἀπὸ τὸν πρῶτο μῆνα στὴν ἔρημο τοῦ Σινὰ κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ὅπως λέγεται στὴν ἀ-

ναφορὰ τοῦ πρώτου τέτοιου βιβλίου (Νο 44,9). ὑπῆρχε πλέον εἰδικὴ γραμματεία γιὰ τὴν καταγραφὴ τῶν γεγονότων, τῆς ὁποίας προϊστάμενος ἦταν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυή, ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ πρωθυπουργὸς κι ἀργότερα διάδοχος τοῦ Μωϋσῆ καὶ κατακτητὴς τῆς δυτικῶς τοῦ Ἰορδάνου Παλαιστίνης· διότι τὴν ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου κατέκτησε, ὅπως εἶπα, ὁ ἴδιος ὁ Μωϋσῆς.

Νομίζω ὅτι αὐτὸ συνεχιζόταν καὶ ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐπὶ τῶν Κριτῶν.

Ἀφ' ὅτου ἀναλαμβάνει τὴ βασιλεία κατὰ τὸν 12ο αἰῶνα (1105 π.Χ.) ὁ Δαυΐδ, ὑπάρχει εἰδικὸς ὑπουργός, περίπου ὑπουργὸς προεδρίας, ὅπως λέμε τώρα, ἢ ὑπουργὸς παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ Ἰωσαφὰτ τοῦ Ἀχιούδ, ὁ ὁποῖος λέγεται *ὁ ἐπὶ τῶν Ὑπομνημάτων,* δηλαδὴ «τοῦ Ἡμερολογίου» ἢ «τῶν *Ἐφημερίδων*» κατὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον, ἤτοι «τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» ἢ Φ.Ε.Κ., ὅπως λέμε τώρα· ἤ, ὅπως λὲν οἱ ναυτικοί, «τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ καταστρώματος»· τῶν «Ἐθνικῶν Ἀπομνημονευμάτων» ἢ καὶ τῆς γνωστῆς «Ἱστορίας Στρατοῦ». κι αὐτὰ τὰ Πρακτικὰ ἦταν ἕνας τόμος τὸ χρόνο περίπου 365 σελίδων. κατὰ τὰ 475 χρόνια, ἀπὸ τὴ χρῖσι τοῦ Δαυΐδ μέχρι τὴν καταστροφὴ τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία, γράφτηκαν τοὐλάχιστον 475 τόμοι τῶν 365 σελίδων. μετὰ τὸ διχασμὸ τῶν δυὸ βασιλείων (Νότιο καὶ Βόρειο) στ' ἀνακτορικὰ ἀρχεῖα τοῦ Βορείου βασιλείου γράφτηκαν ἄλλοι 395 τόμοι σὲ τόσα χρόνια. τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 7 βιβλίο εἶναι μόνον τὸ σήμερα ἀναγινωσκόμενο ὡς βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης *Βασιλεῖς,* συνοπτικὸ βέβαια, τὸ ὁποῖο χρησιμοποίησε ὡς πηγή του ὁ συντάκτης τῆς *Παραλειπομένης.* ἡ περίπτωσι αὐτὴ εἶναι μοναδικὴ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἐνῷ στὴν Καινὴ Διαθήκη ὑπάρχει μία ὄχι ὁλόιδια ἀλλὰ μόνο παρόμοια περίπτωσι, ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς τέσσερες συντάκτες τῶν Εὐαγγελίων χρησιμοποίησε ὡς πηγές του τὰ Εὐαγγέλια τῶν ἄλλων τριῶν· ἀλλὰ γι' αὐτὸ θὰ πῶ πολὺ παρακάτω. τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 8 βιβλίο, πηγὴ τῆς Ἀναβάσεως, ἦταν ἕνας μόνο τόμος ἀπὸ τὸ ἀνακτορικὸ ἀρχεῖο τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου Α΄. ἕνας συμφοιτητής μου καὶ τώρα ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Νικόλαος Τερζῆς, ποὺ ψηφιοποίησε τὸ τέτοιο Ἀρχεῖο τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μοῦ περιέγραψε τὸ ἀχανὲς πλῆθος καὶ τὸ τεράστιο μέγεθος τῶν χειρογράφων τόμων του. μοῦ ἔδωσε μιὰ καλὴ ἰδέα τοῦ πῶς ἦταν αὐτὰ τ' ἀρχεῖα τῶν ἀνακτορικῶν πρακτικῶν, ποὺ ὑπῆρξαν πηγὲς τῶν ἱστορικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· συνολικῶς 900 τόμοι, ἤτοι τοὐλάχιστον 330.000 σελίδες.

Αὐτῶν τῶν Πρακτικῶν οἱ τόμοι τῶν 40 βασιλέων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλοὶ εἰδωλολάτρησαν καὶ δίωξαν τοὺς πιστοὺς τοῦ Κυρίου

κι ἔφτασαν στὸ σημεῖο νὰ ἔχουν βακούφικους κιναίδους ἱερεῖς γιὰ εἰσπράξεις ὑπὲρ τῶν εἰδωλολατρικῶν τεμενῶν, νὰ καῖνε ζωντανὰ τὰ νήπια παιδιά τους στὴν πυρὰ τοῦ Μολόχ, ὡς «εὐλαβικὴ θυσία» σ' ἐκεῖνον μὲ τὴ διδασκαλία τῶν κιναίδων εἰδωλολατρῶν ἱερέων, ἦταν –οἱ τόμοι– γεμάτοι μὲ βρόμικες καὶ βλάσφημες ἐγγραφές. πῶς μποροῦσαν τέτοιοι βρόμικοι καὶ βλάσφημοι τόμοι νὰ εἶναι πηγὲς τῶν θεοπνεύστων βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς; μποροῦσαν κάλλιστα. σήμερα στὴν Ἑλλάδα κάθε μία μέρα κυκλοφοροῦν 80 κιλὰ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ κατάφορτα μὲ βρομιὲς καὶ ἀσύστολα κομματικὰ ψέμματα καὶ μεροληπτικὲς ἐκθέσεις καὶ ἄλλα βλάσφημα κι ἀντιχριστιανικὰ ἀναγνώσματα καὶ φανατικῶς ἀντιφατικὰ μεταξύ τους. εἶδα κι ἐρεύνησα ἑκατοντάδες τόμους ἐφημερίδων –κάθε μήνας κι ἕνας τόμος τεράστιος καὶ βαρύτατος– στὴν κεντρικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου. ἀπὸ 10 τόνους τέτοιων τόμων μπορεῖ ἕνας νηφάλιος εὐσεβὴς ἐρευνητὴς νὰ βγάλῃ πληροφορίες γιὰ ἕνα σεμνὸ ἱστορικὸ βιβλίο του 300 σελίδων. δὲν εἶναι καθόλου περίεργο. ἔχω κάνει τέτοιες ἐργασίες κι ἔχω ἄμεση πεῖρα. λ.χ. ἀπὸ τόμους 10 ἐτῶν ἔχω βγάλει τὴν πληροφορία ὅτι 16 Ἰρλανδοὶ καὶ 30 Κοῦρδοι πολιτικοὶ κρατούμενοι πέθαναν μετὰ ἀπὸ ἀπόλυτη ἀσιτία, ἀφοῦ ἔζησαν μέχρι 73 ἡμέρες, κι ὅτι μόνο μετὰ 55 μέρες βλαφτόταν ἀνεπιστρεπτὶ ἡ ὑγεία τους –τυφλώνονταν γιὰ πάντα–, καὶ ἄρα δὲν εἶναι ψέμμα ὅτι ὁ Μωϋσῆς κι ὁ Δανιὴλ κι ὁ Χριστὸς νήστεψαν μὲ ἀπόλυτη ἀσιτία 40 καὶ 21 καὶ 40 μέρες ἀντιστοίχως χωρὶς νὰ πάθουν τίποτε· κι ὅτι σὲ 15 συγκεκριμένες ἡμερομηνίες, ποὺ σημειώνω, 15 φάλαινες τοῦ πιὸ μεγάλου μεγέθους ἐξώκειλαν σὲ 11 παραλίες τοῦ Αἰγαίου καὶ μία τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ 1 στὴ Μαγιόρκα τῆς Ἱσπανίας καὶ ψόφησαν, καὶ ὅτι ἔχει πλέον διαπιστωθῆ ὅτι οἱ φάλαινες τῶν ὠκεανῶν γεννῶνται καὶ μεγαλώνουν στὸ Αἰγαῖο, κι ὅταν μεγαλώσουν βγαίνουν καὶ ζοῦν στοὺς ὠκεανούς, ὅπως τὰ χέλια τῶν γλυκῶν νερῶν ὅλης τῆς γῆς γεννῶνται καὶ μεγαλώνουν στὸ Τρίγωνο τῶν Βερμούδων τῆς Ἀμερικῆς κι ἔπειτα πηγαίνουν τὸ καθένα στὴ λίμνη τῶν γονέων του, χωρὶς νὰ τὰ ὁδηγῇ κανείς· καὶ ἄρα μποροῦσε στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο, περίπου στὸ κάτω στόμιο τοῦ Αἰγαίου νὰ βρεθῇ φάλαινα ποὺ νὰ καταπιῇ τὸν Ἰωνᾶ[55]. ἡ βρομιά, τὸ ψέμμα, καὶ ἡ βλασφημία τῶν πηγῶν δὲν περνάει στὸ σεμνὸ καὶ σοβαρὸ βιβλίο ἢ μικρὴ μελέτη τῶν λίγων σελίδων. ἄλλο οἱ βλάσφημοι καὶ βρόμικοι φαφλατάδες κι ἄλλο ἡ πληροφορία ποὺ ἁλιεύεται προσεκτικὰ γιὰ τὴ σύνταξι ἑνὸς σεμνοῦ κειμένου, τοῦ ὁποίου ὁ ἀθῷος συντάκτης διαλέγει ὅτι «Ὁ τάδε πῆγε στὴν τάδε πόλι καὶ ἀσχολήθηκε μὲ τὸ τάδε ζήτημα»· τόσο μόνο. δὲν παίρνει τίποτε ἀπὸ τὴ βρομιὰ τὸ ψέμμα τὸ φανατισμὸ τὴ βλασφημία, ἀλλὰ μόνο τὸ πανθομολογούμενο κι ἀναμφισβήτητο κι ἐνδιαφέρον γεγονός. στὴ

δὲ περίπτωσι ποὺ ὁ ἀντλητὴς τῆς πληροφορίας εἶναι καὶ θεόπνευστος ἐπιλέγει ἀλαθήτως καὶ θεοπνεύστως ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ γράψῃ. καὶ γιὰ ἐπίρρωσι τῆς ἀξιοπιστίας του παραπέμπει στὶς πηγές του.

Πόσο δὲ ἀμερόληπτος εἶναι ὁ διαχρονικὸς καὶ ἐν τέλει καὶ συνήθως ἄγνωστος ἱστορικὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης φαίνεται ἀπὸ τὶς περιπτώσεις τῶν τριῶν πολὺ πιστῶν στὸν Κύριο καὶ ἄκρως ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν τοῦ θεοῦ Μωϋσῆ καὶ Δαυΐδ καὶ Ἠλιού, τῶν δυὸ θεοπτῶν καὶ τοῦ ἑνὸς βιολογικοῦ πατέρα τοῦ Χριστοῦ. ὁ δὶς θεόπτης Μωϋσῆς, μία φορὰ στὸ Σινὰ καὶ μία στὴ μεταμόρφωσι, μία φορὰ μόνο, ποὺ ὁ ἀχάριστος λαὸς τὸν ἀγανάκτησε ἀβάσταχτα, εἶπε «Τί θέλετε λοιπόν, ἀχάριστοι; κάθε φορὰ νὰ σᾶς βγάζω νερὸ ἀπὸ τὸ βράχο;». κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε· «Ἐσὺ λοιπὸν τοὺς βγάζεις νερὸ ἀπὸ τὸ βράχο κάθε φορά; γι' αὐτὸ ποὺ εἶπες, δὲν σοῦ ἐπιτρέπω νὰ μπῇς στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, οὔτε σὺ θὰ τοὺς βάλῃς σ' αὐτὴ τὴ χώρα τώρα ποὺ φτάσατε στὰ σύνορά της· θὰ μπῇ ὁ λαός, ἀλλ' ὄχι ἐσύ· καὶ θὰ ταφῇς ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορά της». ὁ Δαυΐδ, ποὺ ἦταν ὁ πολυτάλαντος καὶ γενναῖος ἀνὴρ ὁ *κατὰ τὴν καρδίαν τοῦ Κυρίου, ὃς ἐποίει πάντα τὰ θελήματα τοῦ Κυρίου* μὲ ἄκρα ταπεινοφροσύνη καὶ τυφλὴ ἐμπιστοσύνη, ὅταν προκλήθηκε ἀβάσταχτα ἀπὸ τὴν πανόμορφη καὶ παμπόνηρη γυναῖκα, ποὺ ἤξερε ἡ σκύλα ὅτι ὁ βασιλεὺς κάθε ἀπόγευμα, μετὰ τὴν κουραστικὴ καθιστικὴ δουλειά του μὲ τὸ κεφάλι καζάνι, βγαίνει νὰ ξεμουδιάσῃ καὶ νὰ πάρῃ μιὰ ἀνάσα στὴν ταράτσα τοῦ ἀνακτόρου, φρόντισε ἡ χαμένη νὰ κάνῃ λουτρὸ ὁλόγυμνη καὶ μὲ τὴν πόρτα τοῦ λουτροῦ ὁλάνοιχτη, ὥστε νὰ τὴ δῇ ἐκεῖνος, κι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἄντεξε, καὶ ἔσπασε. κι ἔπειτα παγιδευμένος ἀπὸ τὴν ἐγκυμοσύνη της, γιὰ τὴν ὁποία τὸν εἰδοποίησε κρυφὰ ἐκείνη, ἔκανε τὰ πάντα μὲ κάθε καλοσύνη, γιὰ νὰ τὴν προστατεύσῃ, ἀλλ' ὁ «κεφάλας» ὁ ἄντρας της δὲν πείσθηκε οὔτε καὶ μεθυσμένος νὰ πάῃ νὰ κοιμηθῇ στὸ σπίτι του, ἔκανε ὅ,τι ἔκανε. κι ὁ Κύριος τὸν ἤλεγξε μὲ τὸν πιὸ ἀφωσιωμένο του προφήτη καὶ φίλο του Νάθαν. κι ὅταν ὁ μέγιστος τῶν προφητῶν Ἠλιού, ὁ δὶς θεόπτης, μία στὸ Σινὰ καὶ μία στὴ μεταμόρφωσι, εἶπε στὸν Κύριο «Πᾶρε με, Κύριε· ἔμεινα σ' αὐτὴ τὴ γῆ *μόνος μονώτατος* ποὺ νὰ σὲ πιστεύω, καὶ δὲν θέλω ἄλλο νὰ ζῶ», ὁ Κύριος τοῦ εἶπε· «Κάνεις λάθος, προφῆτα· ἑφτὰ χιλιάδες ἄντρες ἔχω σ' αὐτὴ τὴν ἄπιστη καὶ βρόμικη χώρα, ποὺ μὲ κίνδυνο νὰ χάσουν τὸ κεφάλι τους δὲν *ἔκαμψαν γόνυ* στὰ εἴδωλα. ἀλλ' ἀφοῦ θέλεις νὰ σὲ πάρω, θὰ σὲ πάρω». καὶ φρόντισε ὁ Κύριος νὰ δημοσιευθῇ τὸ σφάλμα καὶ τῶν τριῶν αὐτῶν ἀνδρῶν, τὸ μοναδικὸ ἴσως στὴ ζωή τους ὅλη, ποὺ μεγαλείτερος ἀπ' αὐτοὺς δὲν ὑπῆρξε στὴν πανανθρώπινη ἱστορία, καὶ νὰ τὸ διαβάζῃ ὅλος ὁ κόσμος στοὺς αἰῶνες. ὁ Κύριος στοὺς ἐκλεκτούς του εἶναι

πολὺ αὐστηρὸς καὶ σκληρός. γιὰ τοὺς μὴ δικούς του ἢ μὴ ἐκλεκτούς του, τοὺς φαύλους, δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ τοὺς ἐλέγξῃ καὶ ἐκθέσῃ· εἶναι ποὺ εἶναι χαμένοι. στοὺς δικούς του εἶναι σκληρὸς ὁ Κύριος. ἔτσι ἔκαναν καὶ οἱ γονεῖς μου· ὅταν κάποιο δυνατώτερό μου παιδὶ μὲ ἔδερνε, αὐτοὶ οὔτε ἐκεῖνο μάλλωναν οὔτε στοὺς γονεῖς του διαμαρτύρονταν· ἐμένα ἔδερναν. ἦταν ὑπέροχοι οἱ γονεῖς μου. αὐτὸ θέλω νὰ πῶ γιὰ τὴν ἀνυπέρβλητη ἀμεροληψία τῆς Βίβλου ὡς ἱστορίας. ποὺ καὶ κανεὶς δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τὴ φροντίζει ὡς διωρισμένος σ' αὐτὸ αὐτὴ τὴν ἀμεροληψία, παρὰ μόνον ὁ Κύριος· ἀνθρωπίνως δὲ οἱ πιὸ ἀπίθανοι παράγοντες. ἄλλο τὸ ὅτι καὶ οἱ παράγοντες ἐκεῖνοι ἀφήνουν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὅπως θέλει ὁ Κύριος καὶ σχεδὸν ἄθελά τους· νὰ τοὺς χρησιμοποιήσῃ ὁ Κύριος σὰν πιόνια του ξύλινα. σὰν τὴν κάμπια ποὺ τῆς ἀνέθεσε νὰ τιμωρήσῃ γιὰ τὴν ξεροκεφαλιά του τὸν Ἰωνᾶ τρώγοντας τὴν κολοκυθιά του, σὰν τὸ κῆτος στὸ ὁποῖο «ἀνέθεσε» νὰ τὸν καταπιῇ κι ἔπειτα νὰ τὸν ξεράσῃ σὲ παραλία, σὰν τοὺς ναυτίλους ἐκείνους ποὺ ἔβαλε νὰ τὸν πετάξουν στὴ θάλασσα ἀμείβοντάς τους μὲ μιὰ ἄμεση γαλήνη τῆς θαλάσσης. δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο βιβλίο ποὺ νὰ πλησιάζῃ τὴ φοβερὴ ἀμεροληψία τῆς θεόπνευστης Βίβλου. στοὺς ἀπόλυτα δικούς του ἀνθρώπους ὁ Κύριος εἶναι πολὺ σκληρὸς καὶ δὲν καλύπτει ποτὲ κανένα σφάλμα τους. ὅποιος θέλει νὰ εἶναι ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, πρέπει νὰ εἶναι ἀποφασισμένος ἀμετάκλητα γιὰ πολὺ σκληρὴ ἐκπαίδευσι. ἡ μόνη θεόπνευστη Βίβλος δὲν εἶναι σὰν τὸ Κοράνιο, τὸ ὁποῖο, ὅταν ὁ «μέγας» προφήτης του Μωάμεθ, παρ' ὅλες τὶς πολλὲς καὶ διαλεχτὲς γυναῖκες του, λιγουρεύτηκε τὴ γυναῖκα τοῦ γιοῦ του, καὶ τὴ χώρισε ἀπὸ τὸ γιό του καὶ τὴν πῆρε αὐτός (καὶ τί γυναίκα; παιδούλα 9 (ἐννέα) ἐτῶν ποὺ δὲν ἦταν ἀκόμη γυναίκα μὲ γυναικεῖες λειτουργίες στὸ σῶμα της), τὸ Κοράνιο ἔγραψε καὶ νομοθέτησε ὅτι εἰδικὰ αὐτός, ὡς μέγας προφήτης ποὺ εἶναι, ἔχει αὐτὸ τὸ προνόμιο ὡς εὐλογία τοῦ φιλευσπλάχνου καὶ μεγαλοδυνάμου Ἀλάχ. ἢ στὸ ζήτημα τῆς ἱεραποστολῆς γράφει· «Ὅταν ἕνας Χριστιανὸς δοῦλος σας εἶναι πολὺ καλὸς καὶ ὑποταγμένος, κατὰ τὰ ἑξήντα του κάνετέ τον μουσουλμάνο. μὴν κάνετε ὅμως μουσουλμάνους πολλοὺς τέτοιους· διότι ποιοί θὰ δουλεύουν ἔπειτα γιὰ νὰ τρῶτε σεῖς;».

Δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο βιβλίο ποὺ νὰ πλησιάζῃ τὴ Βίβλο σὲ ἀμεροληψία ὡς ἱστορία, ἢ σὲ εἰλικρίνεια, ἢ γενικῶς στὴν ἀλήθεια· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη θεόπνευστη· καὶ εἶναι καὶ ἡ μόνη σωτήρια.

Στὸ Β΄ πίνακα εἶναι 9 ἢ 10 βιβλία (ὑπ' ἀριθμοὺς 9-18), ποὺ εἶναι προσωπικὰ Ἀπομνημονεύματα 9 ἢ 10 προφητῶν· τὸ τελευταῖο ἴσως εἶναι συλλογικὴ ἀναφορὰ τῶν 9· ἐνδέχεται ὅμως νὰ ἐννοοῦνται καὶ περισσότεροι ἀπὸ 10. τὰ βιβλία αὐτὰ ἦταν, νομίζω, τὸ καθένα ἕνας

τόμος. αὐτὰ εἶναι κυρίως πηγὲς τοῦ βιβλίου Παραλειπομένη, δύο δὲ μόνο φορὲς ἀναφέρονται κι ὡς πηγὲς τοῦ βιβλίου Βασιλεῖς.

Στὸν Γ΄ πίνακα εἶναι τέσσερες ποιητικὲς συλλογές· ἀπὸ μία τοῦ Μωϋσῆ, τοῦ Δαυΐδ, τοῦ Σαλωμών, καὶ τοῦ Ἰερεμίου. οἱ *Θρῆνοι* τοῦ Δαυΐδ καὶ τοῦ Ἰερεμίου ἦταν μᾶλλον τμήματα τῆς ποιητικῆς συλλογῆς των, τῶν *ὨΙδῶν* τους. οἱ ποιητικῶς λεγόμενες *ὨΙδαὶ* μουσικῶς λέγονται *Ψαλμοὶ (=Πεννιές).* ὅπως φαίνεται σαφῶς, καὶ οἱ συλλογὲς αὐτὲς περιεῖχαν καὶ ἱστορικὲς πληροφορίες· τοὐλάχιστον ποιός ὑμνήθηκε καὶ ποιός θρηνήθηκε. καὶ πέντε ἐπιστημονικὰ συγγράμματα τοῦ κραταιοῦ καὶ *σοφοῦ* (=εἰδικοῦ ἐπιστήμονος) βασιλέως Σαλωμών. ὅλα εἶναι βιολογικά, δηλαδὴ φυτολογία τὸ ἕνα καὶ ζῳολογίες τὰ τέσσερα (θηλαστικῶν, πτηνῶν, ἑρπετῶν, καὶ ψαριῶν). στὴν Παλαιὰ Διαθήκη *ξύλα* λέγονται καὶ οἱ πόες, τὰ χόρτα (Νο 40,5· Βα 9,5 ἐδῶ ἡ πόα *ὕσσωπος*· Ἰε 5,2). εἶναι ἐντυπωσιακὸ ὅτι κι ὁ κατὰ τὸν Β΄ παγκόσμιο πόλεμο πανέξυπνος αὐτοκράτωρ τῆς Ἰαπωνίας Χιροχίτο ἦταν βιολόγος (μόνο ζῳολόγος), ποὺ εἶχε σπουδάσει σὲ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης, ὅταν ἦταν ἀκόμη διάδοχος, πολὺ μερακλῆς στὴν ἐπιστήμη του καὶ πολὺ προηγμένος, καὶ στὸ ἀνάκτορό του εἶχε ἐργαστήριο βιολογίας - ζῳολογίας, καὶ ἡ ἐπιστήμη του ἦταν τὸ μυστικὸ χόμπυ του, τὸ ὁποῖο φανερώθηκε μετὰ τὴν κατάληψι τῆς Ἰαπωνίας ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανούς. φαίνεται ὅτι μὲ κάποια ἐπιστήμη πρέπει ν' ἀσχολοῦνται καὶ οἱ βασιλεῖς, ὅταν εἶναι ἔξυπνοι ἄνθρωποι. ὁ τελευταῖος τσάρος τῆς Ῥωσίας ἦταν φωτογράφος· οἱ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος Γεώργιος καὶ Παῦλος, ἐγγόνια Ῥωσίδος, ἦταν γκαραζιέρηδες αὐτοκινήτων. ὁ τελευταῖος ἦταν ἀνεπάγγελτος. καὶ πολλοὶ πρωθυπουργοὶ τῆς Ἑλλάδος ἦταν ἀνεπάγγελτοι. ὁ Στάλιν ἦταν θεολόγος. κι αὐτὰ λοιπὸν τὰ βιολογικὰ βιβλία τοῦ Σαλωμών, ποὺ ἐγὼ τὰ φαντάζομαι σὰν τὶς ζῳολογίες τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὶς Φυτολογίες τοῦ μαθητοῦ του Θεοφράστου, εἶναι πηγὲς τῆς βιβλικῆς ἱστορίας, οἱ ὁποῖες μᾶς πληροφοροῦν τοὐλάχιστον γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο καὶ τὶς ἐπιδόσεις τοῦ βασιλέως Σαλωμὼν καί γε γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνολογικὸ ἐπίπεδο τοῦ ἔθνους τοῦ Ἰσραὴλ σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ οἱ ἄλλοι λαοὶ ἦταν μόνο πρωτόγονοι καὶ ἀναλφάβητοι. ἡ Βίβλος τονίζει ἰδιαιτέρως ὅτι ὁ Σαλωμὼν ἔγινε σοφώτερος κι ἀπὸ τοὺς *φρονίμους Αἰγύπτου* (=τοὺς ἐπιστήμονες τῆς προηγμένης καὶ ἡγεμονευούσης αὐτῆς χώρας) καὶ ξεπέρασε *(ἐσοφίσατο ὑπὲρ πάντας)* τοὺς διασήμους ἐπιστήμονες τοῦ τότε προηγμένου παραμεσογείου κόσμου *Γεθὰν τὸν Ζαρίτην* καὶ τοὺς τρεῖς γιοὺς τοῦ *Μὰλ* τὸν *Ἀινὰν* καὶ τὸν *Χαλκὰλ* καὶ τὸν *Δαρδά.* κι ἔγραψε αὐτὰ κι αὐτὰ τὰ βιολογικὰ συγγράμματα (Βα 9,10-11), στὰ ὁποῖα ἡ Βίβλος καὶ παραπέμπει. εἰδικὰ καὶ οἱ Ἕλληνες εἶχαν γραφὴ καὶ τότε, ἀλλ' ὄχι φθογγικὸ ἀλφάβητο· εἶχαν πρωτόγονη καὶ μὴ βιώ-

σιμη καὶ στοὺς αἰῶνες ἀναγνώσιμη γραφὴ τῶν 91 συλλαβογραμμάτων, ποὺ σήμερα τὰ διαβάζουμε μόνον οἱ εἰδικοί, σπάνιοι καὶ μεταξὺ τῶν φιλολόγων, καὶ πολὺ δυσνόητα, καὶ μόλις διακρίνουμε καὶ καταλαβαίνουμε 1250 λέξεις, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες κι 120 ῥήματα, κι αὐτὰ σπανιόχρηστα. διότι ὅλα τὰ σχετικὰ κείμενα εἶναι σεκρετάρια, δηλαδὴ ἀποθηκευτικὰ καὶ μᾶλλον φορολογικὰ (ἄνευ νομισμάτων), καταστάσεις τροφίμων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν. οὔτε ἴχνος ἱστορίας ἢ ἄλλης ἐπιστήμης ἢ λογοτεχνίας ἢ δημοσιογραφίας· καὶ ὅλα μόνον ἀνακτορικά· καὶ ἀρχαιότερα μὲν τῶν Ὁμηρικῶν Ἐπῶν, νεώτερα δὲ τῶν 14 βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ ὁποῖα προανέφερα καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι ἱστορία ἐπιστημονικὴ καὶ ἀμερόληπτη, χωρὶς γραώδεις μύθους, καὶ λογοτεχνία ὑπέροχη καὶ ἀσύγκριτη. τ' ἀνθρώπινα στοιχεῖα λέω· δὲν μπαίνω ἐδῶ στὸ ζήτημα τῆς θεοπνευστίας.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τ' ἀνακτορικὰ Πρακτικὰ καὶ τὰ προφητικὰ Ἀπομνημονεύματα ὁ διαχρονικὸς ἱστορικὸς τῆς Βίβλου εἶχε ὡς τεκμήρια καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὶς προσωπικὲς ᾠδὲς ἀσήμων ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα ἐκθέτω στὸν πίνακα Δ΄. σήμερα ἕνας ἱκανὸς ἱστορικός, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπίσημες πηγὲς τῆς ἱστορίας γύρω λ.χ. ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάστασι τῆς δεκαετίας 1821-1830, θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψι του καὶ τὴν ἱστορία τοῦ Κωνσταντινουπολίτου Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου, ποὺ μαζὶ μὲ τὸν ἀπαγχονισμὸ τοῦ πατριάρχου ἔνιωσε καὶ τὴν τρομάρα τῆς σφαγῆς τοῦ πατέρα του καὶ τὸν κίνδυνο τῆς δικῆς του διαφυγῆς πρὸς τὴν Πελοπόννησο μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια του, ἂν καὶ ὡς μικρὸς δὲν ἦταν αὐτόπτης τῶν γεγονότων τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ φυσικὰ ἔγραψε γι' αὐτὴν ὡς πεῖραν λαβών· θὰ λάβῃ ἔπειτα ὁ ἱκανὸς ἱστορικὸς ὑπ' ὄψιν του καὶ τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ Κολοκοτρώνη καπετὰν Φωτάκου, ὁ ὁποῖος γιὰ τὸν καιρὸ τῆς τουρκοκρατίας γράφει «Σχολεῖα εἴχαμε, ἀλλὰ πηγαίναμε σ' αὐτὰ μὲ πολλὲς προφυλάξεις, γιατὶ πάντα τὸν Τοῦρκο τὸν φοβόμασταν». ὅπως κι ἐγὼ ἀπὸ τὸν Μικρασιάτη πατέρα μου ἄκουγα μικρὸς ὅτι, ὅταν κάποτε στὴν τουρκοκρατία, ποὺ τὴν ἔζησε μέχρι τὰ 18 του χρόνια, ἀπέκτησε ἕνα ζευγάρι τσαρούχια, μόλις τὰ εἶδε ἕνα μικρὸ Τουρκάκι, τοῦ τὰ πῆρε, ἔτσι ἐπειδὴ τοῦ ἄρεσαν. ὁ ἀναλφάβητος Τοῦρκος δίπλα στὸ ζωῦφιο - Ἕλληνα δὲν τὸ εἶχε σὲ τίποτα νὰ πάρῃ τὸ νόμο στὰ χέρια του σὰν ὁ σουλτάνος τῆς χώρας καὶ νὰ τὸν κακοποιήσῃ ἔτσι μόνο γιὰ τὸ κέφι του, ἐπειδὴ τὸ ζωῦφιο πηγαίνει στὸ σχολεῖο καὶ μαθαίνει νὰ διαβάζῃ. ἤξερε τὸ Τουρκάκι ὅτι τὸ κράτος του δὲν θὰ τὸν τιμωρήσῃ ποτέ, ἐπειδὴ γιὰ τὸ μογγολικὸ - μουσουλμανικὸ κέφι του μόνο κακοποίησε ἢ σκότωσε ἕνα ζωῦφιο - Ἕλληνα ῥαγιᾶ. τέλος ὁ ἱκανὸς ἱστορικὸς θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του κι ἕνα δημοτικὸ τραγούδι γιὰ τὴ Δέσπω τοῦ Τζαβέλλα, ποὺ λέει ὅτι

Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια,

τὸ ὁποῖο ἐκφράζει τὸ κλῖμα τῆς ἐποχῆς, καὶ δὲν εἶναι φανταστικὸ σὰν τὰ κουλτουριάρικα ποιήματα τῶν σαλταρισμένων κουλτουριάρηδων, ἢ λέει γιὰ τὸ τρομοκρατημένο παιδάκι τοῦ ῥαγιᾶ ὅτι μόνο νύχτα, ὅταν ὁ χορτᾶτος Τοῦρκος ῥοχάλιζε εὐτυχισμένος, μόνο τότε μποροῦσε νὰ γλιστρήσῃ ἀθόρυβα μὲς στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας νὰ πάῃ στὸ σχολεῖο, ποὺ ἦταν ὁ νάρθηκας τῆς ἐκκλησίας, νὰ μάθῃ ἀνάγνωσι ἀπὸ τὸ Ψαλτήρι. κι αὐτὸ ἐκφράζει τὸ παιδικὸ δημοτικὸ ποιηματάκι γιὰ τὸ κρυφὸ σχολειό·

Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε μου νὰ περπατῶ,
νὰ πηγαίνω στὸ σχολειό,
νὰ μαθαίνω γράμματα,
γράμματα σπουδάματα,
τοῦ θεοῦ τὰ πράματα.

διότι ἡ ἐκκλησία μόνο φρόντιζε νὰ μάθῃ γράμματα στὰ παιδιά. ὅλ' αὐτὰ εἶναι χρήσιμες ἱστορικὲς πηγὲς πληροφοριῶν. καὶ δὲν εἶναι ἀνόητα, οὔτε εἶναι μῦθος τὸ κρυφὸ σχολειό, ἐπειδὴ ἔτσι κάνει κέφι νὰ λέῃ ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀπὸ δασκάλα γαλλικῶν σὲ μικρὰ παιδιὰ τὸ κόμμα της τὴν ἔκανε καθηγήτρια πανεπιστημίου, τῆς ἱστορίας, καὶ εἶπε κι ὅτι δὲν ἔγινε σφαγὴ κι ἐμπρησμὸς συνοικιῶν καὶ δὲν πετάλωναν ξυπόλητους τοὺς Ἕλληνες οἱ Τοῦρκοι, ἔτσι γιὰ πλάκα, ἀλλ' ἔγινε μόνο συνωστισμὸς στὴν προκυμαία, γιὰ νὰ μποῦν οἱ Ἕλληνες στὰ πλοῖα, ὅπως συνωστίζονται τώρα στὴν ἀρχὴ τῶν θερινῶν διακοπῶν καὶ διαγκωνίζονται, γιὰ νὰ μποῦν πρῶτοι στὰ φέρρυ - μπότ, γιὰ νὰ πᾶν στὴ Μύκονο γιὰ μπάνια κλπ. κλπ.. κι αὐτὰ τὰ λέει, ἐπειδὴ ἔχει φίλους Τούρκους, μορφωμένους καὶ βαρβάτους, ποὺ δὲν τοὺς χαλάει τὸ χατίρι, λέγοντας γιὰ σφαγὲς στὴ Σμύρνη καὶ κρυφὰ σχολειά. κι ὅταν αὐτὴ ἡ «καθηγήτρια πανεπιστημίου» στὴν ἐργασία μιᾶς φοιτήτριας, ποὺ τῆς γιάλισε στὸ μάτι (ἡ ἐργασία) εἶδε παραπομπὲς στὰ κείμενα τοῦ Κλήμεντος, τὴ ῥωτοῦσε μὲ ἀπέραντη ἄγνοια· «Ποιός εἶναι αὐτὸς ὁ Κλήμης σου;». τῆς ἱστορίας καθηγήτρια. τεκμαίρεται λοιπὸν ὁ διαχρονικὸς ἱστορικὸς τῆς Βίβλου καὶ βεβαιώνει τὰ γραφόμενά του κι ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἢ ποιήματα ἀσήμων ποιητῶν τῶν χρόνων, κατὰ τὰ ὁποῖα ἔγιναν τὰ ἱστορούμενα γεγονότα. καὶ τὰ τέτοια δημοτικὰ τραγούδια καὶ ποιήματα, τῆς κατηγορίας τῶν «ἱστορικῶν» κατὰ τὴν ἐπιστήμη τῆς λαογραφίας, ποὺ καταχωρίστηκαν ἀπὸ τοὺς ἱστορικούς της ἔχει ἐπὶ πλέον ἡ Βίβλος ὡς πηγὲς καὶ ντοκουμέντα τῶν ἱστορικῶν βιβλίων. κι αὐτὰ ἔχω στὸν Δ΄ πίνακα.

Δ΄. Δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἄλλες ᾠδὲς προσωπικές

1. Ποίημα Σάρρας ὅταν γέννησε τὸν Ἰσαάκ. Γε 33,7-8
2. Πρόρρησι στὴ Ῥεβέκκα, ὅταν ἐγκυμονοῦσε διδύμους. Γε 48,8-9
3. Εὐλογία Ἰσαὰκ στὸν Ἰακώβ. Γε 56,28-32
4. «Εὐλογία» (=κατάρα) τοῦ Ἰσαὰκ στὸν Ἠσαῦ. Γε 57,13-14
5. Προφητεία - εὐλογία τοῦ Ἰακὼβ στοὺς 12 γιούς του. Γε 125,1-45
6. ὨΙδὴ τοῦ Μωϋσῆ κατὰ τὴ διάβασι τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης. Νο 38
7. Εὐλογία ἱερατείου στοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ. Νο 186,1-2
8. Σύνθημα Μωϋσῆ γιὰ τὴ μετακίνησι στὴν ἔρημο. Νο 198,1-3
9. Δημοτικὸ τραγούδι γιὰ τὸν *Πόλεμον Κυρίου* στὴ Ζοόβ. Νο 228,7-8
10. Δημοτικὸ τραγούδι τὸ *Φρέαρ.* Νο 228,11-13
11. Δημοτικὸ τραγούδι τῶν *αἰνιγματιστῶν* γιὰ τὴν Ἐσεβών. Νο 229,8-14
12. Οἱ ἑφτὰ ἀκούσιες προφητεῖες τοῦ Βαλαάμ. Νο 231,57-63· 72-82· 92-104· 112-120· 122· 124-125· 127-129
13. ὨΙδὴ Μωϋσῆ *Πρόσεχε, οὐρανέ, καὶ λαλήσω.* Δε 14,1-74
14. Εὐλογία Μωϋσῆ στὶς 12 φυλὲς τοῦ Ἰσραήλ. Δε 17,1-46
15. Κατάρα τοῦ Ἰησοῦ σ' ὅποιον ἀνοικοδομήσῃ τὴν Ἰεριχώ. Ἰη 11,28-29
16. Πρόσταγμα τοῦ Ἰησοῦ *Στήτω ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη.* Ἰη 17,17-18
17. Δημοτικὸ τραγούδι γιὰ τὴ Δεβώρα καὶ τὸν Βαράκ. Κρ 7,36-73
18. Ἔπος Σαμψών· Τὸ αἴνιγμα. Κρ 18,49
19. Ἡ λῦσι του. Κρ 18,56
20. Ἡ ἀνταπάντησι. Κρ 18,57
21. Ἡ γαϊδουροσιαγόνα. Κρ 18,84
22. Ἡ τύφλωσί του. Κρ 18,127
23. *Ἀποθανέτω ἡ ψυχή μου μετὰ τῶν Ἀλλοφύλων.* Κρ 18,134
24. ὨΙδὴ τῆς Ἄννης. Δδ 3,1-20
25. Τὰ ἐρωτευμένα κορίτσια τραγουδοῦν τὴ νίκη Δαυῖδ κατὰ τοῦ Γολιάθ. Δδ 34,3· 55,9
26. Ἀρχαία παροιμία τοῦ κυνηγημένου Δαυῖδ πρὸς Σαούλ. Δδ 48,21
27. Θρῆνος Δαυῖδ γιὰ τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν Ἰωνάθαν. Δδ 59,1-7
28. Θρῆνος Δαυῖδ γιὰ τὸν Ἀβεννήρ. Δδ 68,11-13
29. Δαυῖδ Ὕμνος εὐχαριστίας κι ἀγαλλιάσεως. Δδ 75,23-37· Πα 16,19-33
30. Θρῆνος Δαυῖδ γιὰ τὸν Ἀβεσσαλώμ. Βα 99,24-25· 100,4
31. Ἀντιπολιτευτικὸ παλιοτράγουδο ἐναντίον τοῦ Δαυῖδ. Δδ 105,10. Βα· Πα
32. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι τῆς Ἀβέλ. Δδ 107,9-11

33. Ὠδὴ τοῦ Σαλωμὼν γιὰ τὸ ναὸ καὶ τὸ ἀνάκτορο. Βα 14,12-20· Πα 41,1-9
34. Πάλι τὸ ἀντιδαυϊτικὸ παλιοτράγουδο διαδηλώσεων. Βα 27,19-20· Πα 51,20-21
35. Προφητεία Ἠσαΐου ἐναντίον τοῦ Ἀσσυρίου βασιλέως. Βα 113,1-19
36. Προφητεία νεοσυλλέκτου στὸν διωκόμενο Δαυΐδ. Πα 5,17-18
37. *Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ* (Ψα 134 - ἐθνικὸς ὕμνος τοῦ Ἰσραήλ)· Ψα 134· Πα 40,15· 43,3· 43,7· 65,5· Ἀν 6,8· (ἑξάκις)
38. Τὸ τραγούδι τῶν αἰχμαλώτων στὴ Βαβυλῶνα (=Ψα 135,8-11)· Πα 42,36
39. Προσευχὴ Ἰωνᾶ μέσα ἀπὸ τὸ κῆτος. Ἰν 2,3-10
40. Ὠδὴ τῶν *ἐκτετιναγμένων* (=παλιννοστησάντων) - Ἀντιλαβὴ Ἔσδρα. Ἀν 45,7-12

Ποιήματα 40, ἐλεγεῖα 428, στίχοι 747.

ὁ ἱκανὸς ἱστορικὸς ξέρει ν' ἀξιοποιῇ κάθε πηγὴ τῆς ἱστορίας· κάθε τεκμήριο· καὶ πολὺ ἀκριβέστερα, ὅταν εἶναι καὶ θεόπνευστος.

Περίπου ἔτσι κι ὁ Χριστὸς λ.χ. χρησιμοποίησε γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὸν Ἰωάννη τὸ βαπτιστὴ καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἐπικριτάς των τὸ παιδικὸ τραγουδάκι παιχνιδιοῦ, τὸ ὁποῖο στὶς ἡμέρες του τραγουδοῦσαν τὰ παιδιά, ὅταν ἔπαιζαν χωρισμένα σὲ δυὸ ὁμάδες -γκροὺπ *(καθήμενα ἐν ἀγοραῖς)* (Μθ 45,16-20· Μρ 35,19-22), καὶ ὄχι «σὲ πλατεῖες τῆς πόλεως ὅπου μὲ φωνασκίες (τὰ παλιόπαιδα) ἐνωχλοῦσαν τοὺς μεγάλους»!, ὅπως εἶδα νὰ «ἑρμηνεύουν 8 τσόκαρα καὶ στειλιάρια ὑποχείρια τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς». ἕνα ἁλιεύσιμο καὶ πολὺ ἑρμηνευτικὸ τεκμήριο μπορεῖ νὰ εἶναι ὁτιδήποτε, κι ὁ ἱερὸς ἱστορικὸς ξέρει νὰ τὸ ἀξιοποιῇ. κι ὁ ἱερὸς ἐπιστήμων ξέρει νὰ τὸ ὑπογραμμίζῃ καὶ νὰ τὸ ἐπισημαίνῃ. τὰ τσόκαρα εἶναι μόνο τσόκαρα καὶ πάντοτε τσόκαρα καὶ σ' ὁτιδήποτε τσόκαρα. ἂν τοὺς βάλῃς μαγείρους, θὰ σοῦ μαγειρέψουν... (ἄντε νὰ μὴν πῶ πάλι ὁλόκληρη τὴ χωριάτικη παροιμία· σᾶς τὴν ἔχω μάθη).

Καὶ γιατί τὰ τσόκαρα τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» πέντε αἰῶνες τώρα δὲν ἔπιασαν τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ τόσο ὀφθαλμοφανῆ; ἐπειδὴ εἶναι ἀπασχολημένοι κι ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὶς φαντασιώσεις των περὶ διαστρωματώσεων τῶν κειμένων τῆς ὀχληρῆς γι' αὐτοὺς Βίβλου καὶ τὶς ὑπόλοιπες βλακεῖες των. τί δηλαδὴ μόνο οἱ γεωλόγοι μποροῦν νὰ λὲν γιὰ διαστρωματώσεις τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς; γιατί ὄχι κι αὐτοὶ οἱ τσοκαρεπιστήμονες; δὲν δικαιοῦνται;!

Ἡ Βίβλος πρώτη ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀλφάβητο δίδαξε στοὺς ἀνθρώπους τὴν ἐπιστήμη τῆς ἱστορίας· ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνολογία.

10
Τεχνολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμη, ὁ λαὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης φαίνεται σαφῶς νὰ ἔχῃ ἀναπτύξει καὶ πολὺ πρώιμη καὶ προηγμένη τεχνολογία. ἡ μωσαϊκὴ φορητὴ Σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου τοῦ 17^{ου} π.Χ. αἰῶνος, ἡ ὁποία συναρμολογήθηκε ἀποσυναρμολογήθηκε κι ἀνασυναρμολογήθηκε συνολικῶς περίπου 80 φορές, ἡ δαυϊτικὴ μόνιμη Σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου τοῦ 12^{ου} π.Χ. αἰῶνος στὴ Σιὼν ποὺ τὴν ἀντικατέστησε γιὰ 40 χρόνια, κι ὁ κτιστὸς ναὸς τοῦ Σαλωμὼν τοῦ 11^{ου} π.Χ. αἰῶνος στὴν Ἰερουσαλήμ, ποὺ μετὰ 430 χρόνια καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους, καὶ τὸ ἀνάκτορο τοῦ Σαλωμὼν ποὺ κτίστηκε καὶ καταστράφηκε μαζὶ μὲ τὸ ναό, ὅλα αὐτά, ποὺ ἦταν πολὺ ἀνώτερα ἀπὸ τὰ μινωϊκὰ κι ἀχαιικὰ καὶ μακεδονικὰ ἀνάκτορα κι ἀπὸ τὰ κτίσματα τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Ε΄ π.Χ. αἰῶνος, δείχνουν τὴν ὑψηλὴ καὶ πρώιμα ἀνεπτυγμένη ἑβραϊκὴ τεχνολογία. τέτοια ἐπιστήμη καὶ παραπλήσια τεχνολογία οἱ Ἕλληνες ἀνέπτυξαν μετὰ τὸ 600 π.Χ., οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μετὰ τὸ 300 π.Χ.. τὰ ὑλικά, ποὺ χρησιμοποιήθηκαν ἀφ' ἑνὸς γιὰ τὶς δύο Σκηνές, μωσαϊκὴ καὶ δαυϊτική, καὶ ἀφ' ἑτέρου γιὰ τὸν κτιστὸ Ναὸ καὶ γιὰ τὸ ἀνάκτορο τοῦ Σαλωμών, ὑλικὰ ποὺ ἀναφέρονται στὴ Βίβλο κι αὐτὰ καὶ ἡ κατεργασία τους καὶ ἡ ἔντεχνη χρῆσι τους, τὰ παραθέτω στὸν ἀκόλουθο πίνακα.

Σκηνή	Ναός
Χρυσός (Au)	*Χρυσός (Au)*
ἄργυρος (Ag)	*ἄργυρος (Ag)*
χαλκός (Cu)] *κρατέρωμα*	*χαλκός (Cu)*] *κρατέρωμα*
κασσίτερος (Sn)	*κασσίτερος (Sn)*
ξύλα ἄσηπτα (κυπάρισσος, κέδρος)	*σίδηρος (Fe)*
δέρματα μηρυκαστικῶν	*λίθοι*
γιδότριχα	*μάρμαρα*
λίνος (λινάρι)	*κέραμος*
βύσσος (βαμπάκι)	*ξύλα ἄσηπτα (κυπάρισσος, κέδρος)*
πολύτιμοι λίθοι (7)	*λίνος (λινάρι)*
ἡμιπολύτιμοι λίθοι (5)	*βύσσος (βαμπάκι)*
	πολύτιμοι λίθοι (7)
	ἡμιπολύτιμοι λίθοι (5)

Στὴ Σκηνὴ δὲν χρησιμοποιήθηκαν *σίδηρος μάρμαρα λίθοι κέρα-*

μοι, στὸν κτιστὸ ναὸ δὲν χρησιμοποιήθηκαν δέρματα καὶ γιδότριχες. ἐπὶ Μωϋσῆ οἱ Ἑβραῖοι γνώριζαν καὶ τὰ μέταλλα *σίδηρον μόλυβδον κύανον* (=ψευδάργυρον), ἀλλ' αὐτὰ δὲν χρησιμοποιήθηκαν στὴ Σκηνή, στὸν δὲ κτιστὸ ναὸ χρησιμοποιήθηκε ἐπὶ πλέον ὁ σίδηρος, τοῦ ὁποίου ἐπὶ Δαυῖδ γνώριζαν τὴν τῆξι, ἐνῷ στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλία δὲν μποροῦσαν νὰ τήξουν τὸ σίδηρο, παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη (Δ΄ π.Χ. αἰών) κι ἔπειτα, ἐπειδὴ τότε γνώρισαν τὰ κατάλληλα καύσιμα πετροκάρβουνο καὶ πετρέλαιο. μὲ τὴ γιδότριχα οἱ Ἑβραῖοι ἔκαναν τὰ πιὸ πάνω ἐπικαλύμματα τῆς στέγης τῆς Σκηνῆς. μὲ χρυσὸ ἄργυρο λινάρι βαμπάκι πολυτίμους καὶ ἡμιπολυτίμους λίθους ἔκαναν καὶ τὰ ἄμφια καὶ τὸ *λογεῖον* τοῦ ἀρχιερέως. μὲ ἄργυρο ἔκαναν καὶ τὶς ἱερατικὲς σάλπιγγες. μὲ *κρατέρωμα* (=μπροῦντζο μὲ χρυσὸ AuCuSn) ἔκαναν τὰ κουδουνάκια στὸ χιτῶνα τοῦ ἀρχιερέως· οἱ μπροῦντζοι εἶναι δύο εἰδῶν· ὁ ἀνελαστικὸς ἀστραφτερὸς καὶ κουδουνιστὸς CuSn ποὺ λεγόταν *κρατέρωμα* ἢ *χαλκολίβανος,* δηλαδὴ *χαλκοκασσίτερος,* καὶ μ' αὐτὸν γίνονταν καθρέφτες γουδιὰ κουδούνια καὶ καμπάνες, κι ὁ ἐλαστικὸς μὴ ἀστραφτερὸς μήτε κουδουνιστὸς CuZn ποὺ λεγόταν *ὀρείχαλκος,* καὶ μ' αὐτὸν γίνονταν σάλπιγγες καὶ ἀγάλματα. οἱ 7 πολύτιμοι λίθοι ἦταν *σάπφιρος τοπάζιον βηρύλλιον σμάραγδος ἄνθραξ* (=σπινέλιος) *χρυσόλιθος λιγύριον,* καὶ οἱ 5 ἡμιπολύτιμοι ἦταν *ἀμέθυστος ἴασπις σάρδιον* (=καρνεόλιον) *ὀνύχιον ἀχάτης.* οἱ πολύτιμοι καὶ οἱ ἡμιπολύτιμοι διαφέρουν πρῶτον στὸ ὅτι οἱ πολύτιμοι ὅλοι εἶναι ὀξείδια (=ἅλατα, σκουριὲς) μετάλλων (ἀργιλίου ἢ ἀλλουμινίου, βηρυλλίου, μαγνησίου, ζιρκονίου, καὶ σιδήρου, ἤτοι Al Be Mg Zr Fe), ἐνῷ οἱ ἡμιπολύτιμοι εἶναι ὅλοι ὀξείδια τοῦ μεταλλοειδοῦς πυριτίου (Si)· δεύτερον στὸ ὅτι οἱ πολύτιμοι εἶναι πολὺ σκληροί (8-9 Μός), ἐνῷ οἱ ἡμιπολύτιμοι λιγώτερο σκληροί (7 Μός)· καὶ τρίτον στὸ ὅτι ζυγίζονται οἱ πολύτιμοι μὲ τὸ καράτιον (=0,2 τοῦ γραμμαρίου), ἐνῷ οἱ ἡμιπολύτιμοι μὲ τὸ κιλό. ὁ βιβλικὸς κόσμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀγνοεῖ τὸ διαμάντι (C, 10 Μός), ποὺ σ' αὐτὸν ἔγινε γνωστὸ μὲ τὶς μακεδονικὲς κατακτήσεις τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, προερχόμενο ἀπὸ τὴ Βακτριανὴ (Ἀφγανιστὰν) καὶ τὴν Ἰνδία (Πακιστάν). τὸ λινάρι στὸν παραμεσόγειο κόσμο ἦταν γνωστὸ προϊστορικῶς. ἡ *βύσσος* (βαμπάκι) κατάγεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο κι ἐκεῖ ἦταν γνωστὴ προϊστορικῶς. στὴ Σκηνὴ καὶ στ' ἄμφια δὲν ὑπῆρχε μάλλινο, διότι τὰ φθείρει ὁ *σής* (=σκῶρος). τέλος οἱ στρατιωτικὲς σάλπιγγες γίνονταν ἀπὸ κέρατο *(κέρας, cornu, κόρνα, κορνέττα).* στὴν Παλαιὰ Διαθήκη λέγεται *κερατίνη*· ἐννοεῖται *σάλπιγξ*· μ' αὐτήν, ὅταν ἐμφανιζόταν ἕνας κριτής, ἐλευθερωτὴς τοῦ Ἰσραήλ, ἐπιστράτευε τοὺς ἐπαναστάτες.

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ὁ Κύριος διέταξε στὸν Ἰσραὴλ τὴν κατα-

σκευὴ τῆς πολυδαίδαλης σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου κι ἀργότερα τοῦ κτιστοῦ ναοῦ, καὶ γιὰ ἄλλους λόγους βέβαια, ἀλλὰ καὶ γιὰ ν' ἀναγκάσῃ τὸ λαὸ αὐτὸ ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν τεχνολογία γύρω ἀπὸ τὰ ὑλικὰ τῶν κατασκευῶν καὶ τὶς κατασκευαστικὲς μεθόδους, καὶ γιὰ νὰ χρονολογῆται ἡ Βίβλος σωστὰ στοὺς αἰῶνες, καὶ γιὰ νὰ βάζουν οἱ πιστοὶ στουππὶ στὸ ἀπύλωτο στόμα τῶν βλακῶν τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» στὸ ζήτημα τῶν χρονολογήσεων. ἔτσι κάνει πολλὲς φορὲς καὶ μὲ πολὺ χιοῦμορ αὐτὸς ὁ Κύριος, ὅταν θέλῃ νὰ *ἐμπαίξῃ ὁ ἐμπαίκτης* αὐτοὺς τοὺς βλᾶκες. πολὺ ἐμπαίκτης ἀπέναντι σ' αὐτὰ τὰ σαχλοκούδουνα.

Εἶναι δύσκολο βέβαια νὰ γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὅλη τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν τεχνολογία τοῦ λαοῦ της, διότι δὲν εἶναι βιβλίο εἰδικῶς ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνολογικό, οὔτε ἔχει σκοπὸ ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὰ δυὸ αὐτά· οὔτε κι ἐγὼ βέβαια ἔχω αὐτὸν τὸ σκοπό. ἁπλῶς ἡ πρωϊμώτατη καὶ πρωτοπόρος ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνολογικὴ πρόοδος τοῦ λαοῦ της μὲ διευκολύνει στὴ χρονολογική της διερεύνησι, ἡ ὁποία τόσο χοντροκομμένα καὶ βλακωδῶς ἔχει παραποιηθῆ γιὰ τὸ σκοπό της ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴ «κριτικὴ» χιλιάδων βλακῶν κατὰ τοὺς πέντε τελευταίους τυπογραφικοὺς εὐρωπαϊκοὺς καὶ προτεσταντικοὺς κυρίως αἰῶνες. λίγες εἶναι σχετικὰ οἱ ἐπιστημονικὲς καὶ τεχνολογικὲς πληροφορίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ δίνονται καὶ παρεμπιπτόντως καὶ ὡς ἐν παρόδῳ. κι ἀπ' αὐτὲς δίνω μερικὲς μόνο.

Ὁ λοιπὸς πλὴν τῶν Ἑβραίων ἀρχαῖος κόσμος γνώριζε ἀπὸ τὰ πανιὰ μόνο δύο, τὸ *ὕφασμα* ἢ *ὑφαντὸν* καὶ τὸν *πῖλον* ἢ *πίλημα,* δηλαδὴ τὴν τσόχα. δὲν γνώριζε τὸ *πλεκτόν.* αὐτὸ τὸ γνώριζαν γιὰ πολλοὺς αἰῶνες μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ποὺ γνώριζαν καὶ τ' ἄλλα δύο. καὶ τὸ πλεκτὸ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη λέγεται *ῥαφιδευτόν* (Νο 102,4 *τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ ῥαφιδευτὰ καὶ ποικιλτικά*), δηλαδὴ αὐτὰ τὰ ὁποῖα γίνονται μὲ *ῥαφίδες,* ἤτοι μὲ βελόνες, μία ἢ δύο ἢ πέντε. μὲ μία (τὸ λεγόμενο καὶ τσιγκελάκι) οἱ δαντέλλες, τὰ πλεκτὰ τραπεζομάντηλα, καὶ οἱ πλεκτὲς κουρτῖνες ἢ παραπετάσματα, μὲ δύο τὰ ῥοῦχα (πουλόβερ, σκοῦφοι, καὶ ἄλλα πλεκτά), μὲ πέντε οἱ κάλτσες καὶ τὰ γάντια (εἶχαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι γάντια). καὶ ἀναφέρει τὰ πλεκτὰ ἤδη ὁ Μωϋσῆς. στὴν Καινὴ Διαθήκη τέτοιο ῥοῦχο ἀναφέρεται μία μόνο φορὰ ὁ φτωχικὸς *ἄρραφος χιτὼν* (=πλεκτὴ φανέλλα) τοῦ σταυρουμένου Χριστοῦ (Ἰω 44,7). καὶ ἄλλη ἀρχαία μαρτυρία γιὰ πλεκτὰ δὲν ὑπάρχει στὴν παγκόσμια γραμματεία. σ' ἐμᾶς τὰ πλεκτὰ ἔφτασαν μέσῳ Χριστιανισμοῦ καὶ κυρίως τοῦ βυζαντινοῦ. ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πλεκτὸ πανὶ ὑπάρχει καὶ τὸ ἀραιὸ πλεκτὸ *δίκτυον* εἴτε ἁλιευτικὸ καὶ κυνηγετικὸ εἴτε καὶ φορούμενο ὡς ῥοῦχο, τὸ ὁποῖο ἄμεσα ἢ ἔμμεσα εἶχαν πάρει ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους καὶ οἱ προκλασσικοὶ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὀνομάζοντάς το μὲ

τὴν ἑβραϊκὴ ὀνομασία του[56]· εἶναι τὸ δικτυωτὸ σουτιέν, κάτι παρόμοιο μὲ τὶς σημερινὲς δικτυωτές γυναικεῖες κάλτσες. οἱ Ἰσραηλῖτες τὸ ἔλεγαν *κιεσιὲρ (ρσρ)* (Ἰε 2,46)· στοὺς ἑβδομήκοντα μεταφράζεται *στηθοδεσμίς.* ἀρχικὰ σημαίνει «κόμποι», δηλαδὴ «δίχτυ». ὁ Ὅμηρος, ποὺ τὸ ἀναφέρει στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα πρῶτος, τὸ λέει *κεστὸν ἀφροδίτης,* δηλαδὴ «δικτυωτὸ σουτιὲν σεξουαλικῆς προκλήσεως», ἐξηγώντας ὅτι εἶναι κάτι τὸ ὁποῖο «μπορεῖ νὰ τρελλάνῃ καὶ τοὺς πιὸ μυαλωμένους ἄντρες» (Ξ 214-7), ἀφοῦ μ' αὐτὸ τρέλλανε καὶ ἡ Ἥρα τὸ Δία. τὸ *κεστὸς* εἶναι ἐξελληνισμένο τὸ *κεσιέρ.* γνώριζαν ἐπίσης ἐπὶ Μωϋσῆ οἱ Ἑβραῖοι καὶ τὸ *ποικιλτικόν* (Νο 102,4), δηλαδὴ τὸ κεντητό, τὸ κέντημα, κι ἀπ' αὐτοὺς μέσῳ τῶν Χριστιανῶν μεταδόθηκε καὶ στοὺς Ἕλληνες, κι ἀπ' αὐτοὺς σ' ὅλο τὸν κόσμο.

Πάλι ἐπὶ Μωϋσῆ οἱ Ἑβραῖοι γνώριζαν τὴ σωληνοποιία, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς ἱερατικὲς ἐλατὲς ἀργυρὲς σάλπιγγες ποὺ ἔκαναν τότε (Νο 195,1) μὲ ἐντολή του. ἐπὶ Σαλωμὼν (11ος αἰ.) τὸ βραδύτερο γνώριζαν νὰ κάνουν καὶ ὑπονόμους, ὅπως δείχνουν ἡ κατασκευὴ τοῦ κτιστοῦ ναοῦ καὶ τῆς ἀποχετεύσεως τῶν αἱμάτων τῶν θυσιῶν καὶ τὸ πλύσιμο τῶν σφαγίων ἀπὸ τὴν τεράστια δεξαμενὴ νεροῦ τὴ λεγομένη *χαλκίνη θάλασσα.* δεύτεροι πολὺ ἀργότερα γνώριζαν νὰ κάνουν ὑπονόμους *(cloacae)* οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τρίτοι οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

Τὸν 7ο π.Χ. αἰῶνα τὸ βραδύτερο οἱ Ἑβραῖοι γνώριζαν καὶ τ' ἀπορρυπαντικὰ σαπούνι *(ντρ - νίτρον)* καὶ *πόαν* (=τὴν ἀπὸ στάχτη χόρτων σόδα πλύσεως τὴ γνωστὴ «ζηλόσταχτη»), κι ἀπ' αὐτοὺς ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὴ γνώρισαν οἱ Ἕλληνες καὶ τὰ ἔλεγαν *νίτρον* ἢ *λίτρον*[57].

Μεγάλη ἐφεύρεσι τοῦ λαοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι καὶ τὸ νόμισμα, ποὺ εἶναι ἡ δεύτερη τέτοια τοῦ ἀνθρώπου σὲ σπουδαιότητα μετὰ τὸ ἀλφάβητο, ποὺ τόσο ἡ ἐφεύρεσί του ὅσο καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ ἐξέλιξί του ἀπὸ τὴ ζύγισι μέχρι τὴν κοπή του ἐμφαίνεται στὰ κατὰ καιροὺς βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ ὁποῖα κι ἀπὸ τὸ ἑκάστοτε ἐξελικτικὸ στάδιο τοῦ νομίσματος χρονολογοῦνται ἁδρομερῶς μὲν ἀναντιρρήτως δέ.

Ἡ ἱστορία τοῦ νομίσματος μοιάζει μ' ἐκείνη τῆς γραφῆς. ὅπως ἡ γραφὴ ἐπινοήθηκε σὲ ἀμνημόνευτα προϊστορικὰ χρόνια, ἀλλ' ἐξελισσόμενη «ἔπιασε τὴν καλὴ» σὲ κάποια στιγμὴ τῆς ἱστορίας –τὴν πρώτη στιγμὴ βέβαια, διότι μὲ τὴν «καλὴ» ἐκείνη ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τὴν προϊστορία μπῆκε στὴν ἱστορία–, ὅταν ὁ ἄνθρωπος συνέλαβε τὸ φθόγγο, τὸ ἄτομο μέρος τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, καὶ ἡ γραφὴ ἔγινε ἀναγνώσιμη στοὺς αἰῶνες, χρήσιμη σ' ὅλες τὶς γλῶσσες, καὶ ἀσφαλὲς μέσο ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς ἀπόντες καὶ τοὺς μεταγενεστέρους, ἔτσι

καὶ τὸ νόμισμα ἐπινοήθηκε βαθμηδὸν ἀπὸ ἀμνημόνευτα προϊστορικὰ χρόνια, ἀλλ' ἐξελισσόμενο κι αὐτὸ «ἔπιασε τὴν καλὴ» σὲ μιὰ στιγμὴ τῆς ἱστορίας, ὅταν ὁ ἄνθρωπος συνέλαβε τὴ λεγόμενη σήμερα «ὀνομαστικὴ ἀξία» τοῦ νομίσματος, ὁπότε τὸ νόμισμα ἀπὸ ἁπλὸ ἀνταλλάξιμο ἐμπόρευμα ἔγινε εἰδικὸς *νόμος (νόμισμα)* τοῦ κράτους, ἐγγύησι τοῦ κράτους ὑλοποιημένη σὲ σύμβολο μετάλλινο ἢ ἄλλης ὕλης. τὸ ἐκπληκτικὸ κι ἀξιοθαύμαστο εἶναι ὅτι καὶ τὶς δυὸ αὐτὲς μεγάλες ἐπινοήσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος «ἔπιασε τὴν καλὴ» στὴν πνευματικὴ καὶ στὴν ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία, τὶς ἔκανε τὴν ἴδια χρονικὴ στιγμὴ ὁ ἴδιος ἄνθρωπος· ὁ Μωϋσῆς γύρω στὸ 1640 π.Χ.

Γιὰ τὴ διάκρισι τῶν δυὸ περιόδων τοῦ νομίσματος, τῆς προϊστορικῆς, ὅταν τὸ νόμισμα ἦταν ἁπλῶς ἐμπόρευμα, καὶ τῆς ἱστορικῆς, ὅταν ἔγινε κυριολεκτικὰ *νόμισμα,* θὰ λέω τὸ ἕνα «ἐμπορευματικὸ νόμισμα» καὶ τὸ ἄλλο «ὀνομαστικὸ νόμισμα».

Ὅτι οἱ ἄνθρωποι στὴν ἀρχὴ ἀντάλλασσαν εἶδος μὲ εἶδος, ὑπολογίζοντας τὰ ἰσάξια πράγματα, λ.χ. 1 βόδι μὲ 1 ἄλογο, ἢ μὲ 3 γαϊδούρια, ἢ μὲ 5 πρόβατα, ἢ μὲ τροφὴ ἑνὸς μηνὸς γιὰ μιὰ οἰκογένεια, ἢ μ' ἐνδυμασία γιὰ μιὰ οἰκογένεια, αὐτό, ἐκτὸς τοῦ ὅτι συλλαμβάνεται μὲ μιὰ εὔλογη εἰκασία, φαίνεται κι ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ στὶς ἡμέρες μας, σὲ καιροὺς πολέμων ἢ πρόσφατα μεταπολεμικούς, ὅταν τὸ νόμισμα καὶ ἰδίως τὸ χαρτονόμισμα δὲν εἶχε τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ, συναλλασσόμασταν μὲ αὐγὰ ἢ μὲ μονάδες βάρους σίτου· ἕως ὅτου τὸ νέο νόμισμα τοῦ νέου κράτους τοῦ μεταπολεμικοῦ, ἀνέκτησε σιγὰ σιγὰ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν συναλλασσομένων. διότι ἡ ἐμπιστοσύνη αὐτὴ δὲν εἶναι ἀκριβῶς δεδομένη, ὅπως ἴσως νομίζουν οἱ ἄνθρωποι τῆς εἰρήνης, ποὺ δὲν γνώρισαν πόλεμο καὶ μεταπολεμικὴ κατάστασι. φαίνεται ὅμως καὶ σήμερα κάπως τὸ πόσο δύσκολα ἕνα νόμισμα ἀποκτᾷ ἢ ἀνακτᾷ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν συναλλασσομένων στὴ διαφορὰ ἐμπιστοσύνης ποὺ ἔχουν δύο νομίσματα, τὸ νόμισμα μιᾶς σταθερῆς ἰσχυρῆς καὶ πλούσιας ἐπικρατείας καὶ τὸ νόμισμα μιᾶς ἐφήμερης ἀδύναμης καὶ φτωχῆς ἐπικρατείας. καὶ γενικῶς δὲν ὑπάρχουν στὴ γῆ δυὸ ἐπικράτειες, ποὺ τὰ νομίσματά τους ἔχουν ἀκριβῶς τὴν ἴση ἐμπιστοσύνη τῶν συναλλασσομένων. ὑπάρχει δὲ νόμισμα ποὺ «περνάει» –οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν *δοκεῖ - δόκιμον*– σ' ὅλη τὴ γῆ καὶ εἶναι καὶ περιζήτητο καὶ ἀποταμιεύσιμο, καὶ νόμισμα ποὺ ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα του «δὲν περνάει» ποτὲ πουθενὰ καὶ μέσα στὴ χώρα του δὲν προτιμᾶται μπροστὰ στὸ ξένο ἰσχυρὸ νόμισμα. γενικῶς δὲ σὲ κάθε δυσημερία οἱ ἄνθρωποι, καὶ οἱ πιὸ προηγμένοι, ἔχουν τὴν τάσι νὰ στρέφουν τὰ νῶτα τους σ' ὁποιοδήποτε νόμισμα καὶ νὰ ἐπιστρέφουν στὴ συναλλαγὴ «εἶδος μὲ εἶδος». ἀκόμη καὶ μεταξὺ δυὸ διαδοχικῶν κυβερνήσεων τῆς ἴδιας ἐπικρατείας, νομιζομένων τῆς μιᾶς ἰσχυρῆς καὶ ἀξιοπίστου καὶ

τῆς ἄλλης ἀδύναμης ἢ ἀναξιοπίστου, τὸ ἴδιο νόμισμα μπροστὰ στὸ εἶδος ἀνεβοκατεβάζει τὴν ἀξιοπιστία του καὶ φυσικὰ τὴν ἀξία του, κι αὐτὸ εἶναι ἕνα φαινόμενο ποὺ τὸ βλέπουμε κάθε μέρα. ὑπάρχουν δὲ βασικὰ εἴδη, ὅπως τὸ πετρέλαιο, ποὺ αὐξομειώνουν τὴν τιμὴ –κατ' οὐσίαν τὴν ἐμπιστοσύνη– ὅλων τῶν νομισμάτων, καὶ τῶν πιὸ ἰσχυρῶν. ἀνέκαθεν λοιπὸν καὶ μέχρι σήμερα τὸ εἶδος εἶναι τὸ πιὸ ἀξιόπιστο νόμισμα κι ὁ ῥυθμιστὴς τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ συνεπῶς τῆς ἀξίας ἑνὸς νομίσματος. αὐτὸ φαίνεται πιὸ ἔντονα στὰ ἰδιωτικὰ νομίσματα, τὶς λεγόμενες «μετοχὲς» κι «ἐπιταγές».

Ἐπειδὴ τὰ ζῷα, τὰ ἐργατικὰ καὶ τὰ φαγώσιμα, ἦταν τὰ κυριώτερα κινητὰ ἀγαθὰ τοῦ προϊστορικοῦ ἀνθρώπου, γρήγορα ἡ νομισματικὴ χρῆσι τῶν εἰδῶν περιωρίστηκε σ' αὐτὰ καὶ σὲ κάποια εὐσυνάλλακτα προϊόντα τους ὅπως τ' αὐγὰ καὶ τὸ δέρμα. κυριώτερο ζῷο χρησιμοποιούμενο σὰ νόμισμα ἦταν τὸ βόδι, ζῷο ποὺ ἔδινε ἐνέργεια γιὰ τὸ ἄροτρο καὶ τὴν ἅμαξα, κρέας, δέρμα, κέρατα, γάλα καὶ τὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα, καὶ σὲ πολλὰ μέρη, ὅπως στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Παλαιστίνη, ὑπῆρξε γιὰ χιλιετίες τὸ μεγαλείτερο ἰσχυρότερο καὶ κυριώτερο ζῷο, ἐπειδὴ ἀπουσίαζε ὁ ἵππος. ὅταν λέῃ στὴ Γένεσι (15,2) ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἦταν *πλούσιος σφόδρα κτήνεσι καὶ ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ,* ἐννοεῖ καὶ τὰ τρία ἀγαθὰ καὶ ὡς νομίσματα. κι ὁ Ὅμηρος στὴν Ἰλιάδα ἄλλοτε ἐκτιμάει κάποια *τεύχεα* ὡς *χρύσεα ἑκατόμβοια* καὶ *χάλκεια ἐννεάβοια* (Ζ 234-6), δηλαδὴ «ὅπλα χρυσᾶ ἀξίας ἑκατὸ βοδιῶν» καὶ «ὅπλα χάλκινα ἀξίας ἐννέα βοδιῶν», ὅπου φαίνεται ὅτι ἔχει τὸ βόδι σὰ νόμισμα, ἄλλοτε λέει ὅτι σὲ κάποιο παζάρι οἱ πολιορκηταὶ τῆς Τροίας Ἀχαιοὶ ἀγόραζαν κρασὶ πληρώνοντας μὲ *χαλκόν, σίδηρον, ῥινοὺς* (δέρματα, ἐννοεῖ βοδινά), *βόας* (= βόδια), καὶ *ἀνδράποδα* (= δούλους), ὅπου ἀνάμεσα στ' ἄλλα νομίσματα συγκαταλέγει καὶ τὰ βόδια καὶ δυστυχῶς τοὺς ἀνθρώπους (Η 472-4), καὶ στὴ *ῥαψῳδία Ἄθλα ἐπὶ Πατρόκλῳ,* ἐκτιμώντας ἕναν ἀμεταχείριστο χάλκινο λέβητα ὡς ἑνὸς βοδιοῦ ἀξίας, λέει· *Λέβητ' ἄπυρον βοὸς ἄξιον* (Ψ 885). ἀπὸ κεκτημένη συνήθεια σὲ χρόνια ἱστορικὰ οἱ Ἕλληνες ἔλεγαν *βοῦν* καὶ κάποιο ἀργυρὸ νόμισμά τους, πάνω στὸ ὁποῖο, ἀντὶ γιὰ τὸ σημερινὸ ἀριθμὸ ποὺ δείχνει τὴν ἀξία τοῦ νομίσματος, εἶχαν ἀνάγλυφο ἕνα βόδι, εἶχαν δὲ καὶ τὴν παροιμία *Βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκε*[58], ἤτοι «Βόδι πατάει πάνω στὴ γλῶσσα», ποὺ ἔχει τὸ νόημα ὅτι κάποιος πληρώθηκε, γιὰ νὰ κρατήσῃ τὸ στόμα του κλειστό.

Ἔπειτα, ἐπειδὴ τὰ ζῷα τρῶνε καὶ σταβλίζονται, καὶ ἄρα ἀφαιροῦν ἀπὸ τὴν ἀξία τους, ἢ ἐργάζονται γεννοῦν κι ἀρμέγονται, ἄρα προσθέτουν στὴν ἀξία τους, κι ἐπειδὴ ὡς φαγώσιμα εἶναι στὴ συντήρησί τους μικρῆς ἀντοχῆς, ἰδίως τότε ποὺ δὲν ὑπῆρχαν ψυγεῖα, ἡ νομισματικὴ ἀξία τους περιωρίστηκε σὲ κάποια σταθερώτερα μέρη

τους, ὅπως τ' αὐγά, τὰ δέρματα, τὰ κέρατα, τὰ ἐλεφαντόδοντα. αὐτὸ ἐκτὸς τοῦ ὅτι συλλαμβάνεται μὲ μιὰ εὔλογη εἰκασία, εἶναι ἐπὶ πλέον καὶ τεκμαρτό, διότι τὰ πρῶτα σῳζόμενα προϊστορικὰ κι ἐμπορευματικὰ μετάλλινα νομίσματα, τὰ *τάλαντα,* ἔχουν σχῆμα ἁπλωμένου δέρματος καὶ τὰ πρῶτα σῳζόμενα ὀνομαστικὰ μετάλλινα νομίσματα, τὰ λυδικὰ ἠλέκτρινα νομίσματα, εἶχαν σχῆμα καὶ μέγεθος αὐγοῦ περιστεριοῦ, καὶ στὴν Ἀφρικὴ καὶ τὴν Ἀσία μέχρι χθὲς γινόταν αὐτὸ ποὺ λέει γιὰ τοὺς λαούς των ὁ Ἡρόδοτος[59] (3,97,3), ὅτι πλήρωναν μ' ἐλεφαντόδοντα, καὶ γύρω στὸ 1950 στὰ χωριὰ ψωνίζαμε πληρώνοντας μὲ νομίσματα ἀλλὰ καὶ μὲ αὐγά. ἀλλὰ καὶ ῥητῶς εἴδαμε προηγουμένως τὸν Ὅμηρο νὰ λέῃ ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ἀγόραζαν κρασὶ πληρώνοντας μὲ *ῥινοὺς* ἤτοι δέρματα βοδιῶν (Η 472-4)[60].

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος διαπίστωσε ὅτι τὰ σχετικῶς πιὸ ἄφθαρτα ἐμπορεύματα εἶναι τὰ μέταλλα, ἰδίως *χρυσὸς ἄργυρος χαλκός,* περιώρισε κι ἄλλο τὴ νομισματικὴ χρῆσι σ' αὐτά. κι αὐτὰ ἔμειναν ἡ μακροχρονιώτερη κι ἐπικρατέστερη στὴ γῆ ὕλη νομίσματος, καθὼς χρησιμοποιοῦνται ὡς τέτοια ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια μέχρι μὲν τὸν 13ο αἰῶνα ἀποκλειστικῶς, μέχρι δὲ σήμερα γιὰ τὶς μικρὲς ἀξίες τὶς ὄχι μεγαλείτερες ἀπὸ πέντε ἐργατικὰ ἡμερομίσθια σὲ μιὰ χορτάτη χώρα. προτιμήθηκαν γενικῶς τὰ μέταλλα καὶ εἰδικῶς τὰ τρία προειρημένα μέταλλα γιὰ λόγους πρακτικούς· ἐπειδὴ εἶναι ἀνοξείδωτα ἢ σχεδὸν ἀνοξείδωτα, καὶ δὲν φθείρονται ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ τὶς συνθῆκες ἀποθηκεύσεως· δὲν χάνουν βάρος· ἀποθηκεύονται *(θησαυρίζονται, ταμιεύονται)* χωρὶς φόβο φθορᾶς καὶ ἀπωλειῶν καὶ χωρὶς μέριμνα συσκευασίας καὶ συντηρήσεως· δὲν ἐπηρεάζονται ἀπὸ πυρκαϊὲς καὶ ποντισμούς· μεταφέρονται εὔκολα ὡς μικρὰ καὶ ἄθραυστα· ἀποθηκεύονται στὸν ἐλάχιστο χῶρο· μποροῦν λόγῳ τῆς πολυτιμότητός των μὲ μικρὸ ὄγκο καὶ βάρος νὰ ἰσοφαρίσουν ἐμπορικῶς μεγάλες καὶ ὀγκώδεις ποσότητες τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων· καὶ μποροῦν ἀμέσως νὰ ἐπανέλθουν στὴν πρακτικὴ χρῆσι τους ὡς ὑλῶν γιὰ ὁποιαδήποτε κατασκευή. ἀποτελοῦν δὲ καὶ κλίμακα ἀξιῶν· ὁ χρυσὸς ἦταν γιὰ τὶς μεγάλες ἀξίες, ὁ ἄργυρος γιὰ τὶς μέσες, κι ὁ χαλκὸς γιὰ τὶς μικρές. ἡ ἐπιλογή τους δὲν ἦταν ἀπόφασι μιᾶς ὥρας κι ἑνὸς ἀνθρώπου ἢ ἑνὸς λαοῦ, ἀλλὰ μακροχρόνια καταστάλαξι πείρας. τὸν Γ΄ π.Χ. αἰῶνα οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς τοῦ Ἰνδοβακτριανοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ἔκοψαν καὶ νικέλινα νομίσματα, καθὼς οἱ Ἕλληνες τότε μόλις γνώρισαν τὸν *ἀνίωτον σίδηρον* (= ἀνοξείδωτο σίδηρο), ὅπως ἔλεγαν τὸ νίκελ, τὸ ὁποῖο θεωροῦσαν πολύτιμο ὅσο καὶ τὸν ἄργυρο. ὁ σίδηρος στὸν Ὅμηρο, ὅπως φαίνεται στὸ προεκτεθειμένο χωρίο τῆς Ἰλιάδος (Η 473), χρησιμοποιήθηκε τότε στὴν Ἑλλάδα ὡς νόμισμα, ἐπειδὴ ἦταν ἀκόμη σπάνιος καὶ σὲ πολυτιμότητα μεταξὺ χρυσοῦ κι ἀργύρου.

στὰ ἱστορικὰ χρόνια ὁ σίδηρος ὁ κασσίτερος καὶ οἱ δυὸ ἀρχαῖοι μπροῦντζοι, ὁ *χαλκολίβανος* ἢ *κρατέρωμα* (CuSn) κι ὁ *ὀρείχαλκος* (CuZn), χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν κοπὴ νομισμάτων σπανίως.

Τὰ μέταλλα, ὅταν ἐπικράτησαν στὴ νομισματικὴ χρῆσι, ὡς ἐμπορευματικὰ νομίσματα ἀκόμη, κόβονταν σὲ τεμάχια, ζυγίζονταν, κι ἐπάνω σὲ κάθε τεμάχιο δέχονταν μὲ χαρακτικὴ ἢ ἐκτυπωτικὴ γραφὴ τὴν ἀριθμητικὴ ἢ τὴν παραπλήσια συμβολικὴ ἔνδειξι τοῦ βάρους των. «συσκευάζονταν» δηλαδὴ ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα ἐμπορεύματα καὶ μαρκάρονταν *(ἐσφραγίζοντο),* ὅπως τώρα στὴ συσκευασία τῶν ἐμπορευμάτων ἀναγράφεται τὸ βάρος των. αὐτὰ δείχνουν οἱ νομισματικοὶ ὅροι ποὺ κληρονομήθηκαν στὰ κείμενα ἀπὸ τὴν προϊστορικὴ ἐποχή. τ' ἁπλᾶ ὀνόματα *χρυσὸς ἄργυρος χαλκὸς* (Γε 15,2· Νο 65,2· Μθ 44,10) δείχνουν τὰ νομισματικὰ μέταλλα. τὰ παράγωγα ὀνόματα *χρυσίον* καὶ *ἀργύριον* δείχνουν τὶς ἀπ' αὐτὰ τὰ μέταλλα κατασκευὲς καὶ τὸ νόμισμα· τὸ *χρυσίον* δηλώνει καὶ τὸ κόσμημα, ἀλλὰ τὸ *ἀργύριον* δηλώνει σχεδὸν μόνο τὸ νόμισμα· γι' αὐτὸ προέκυψαν –μόνο ἀπὸ τὸ *ἀργύριον*– καὶ τὰ παράγωγα *ἀνάργυρος φιλάργυρος φιλαργυρία ἀργυραμοιβὸς ἀργυρώνητος ἀργυρολογία ἀργυρολόγος ἀργυρολογῶ* κλπ.. ὁ ἄργυρος εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν νομισματικὸ μέταλλο. τὸ *χαλκίον* ὅμως σημαίνει μόνο τὸ σκεῦος· γιὰ τὸ νόμισμα λέγεται τὸ ἁπλὸ *χαλκός* (Νο 65,2· Μθ 44,10).

Οἱ ὅροι *χρυσίον δόκιμον* (Βα 21,4· Πα 32,26· 49,5), *ἀργύριον δόκιμον* (Πα 33,5· Ζα 10,12)[61], καὶ *ἀργύριον δόκιμον ἐμπόροις* (Γε 38,16) δηλώνουν τὴν ἐγγυημένη γνησιότητα καὶ καθαρότητα τοῦ μετάλλου τῆς νομισματικῆς χρήσεως ποὺ εἶναι παραδεκτὴ ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους τοὺς πεπειραμένους στὸν ἔλεγχό του· τὸ *δοκεῖ - δόκιμον* γιὰ τὸ νόμισμα, ὅπως εἶπα, σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ σημερινὸ «περνάει», τὸ ἠλεγμένο, τὸ κοινῶς ἀποδεκτό. οἱ ὅροι *ἀργύριον ἀδόκιμον* (Πδ 3,22· Ἠσ 1,2,2) ἢ *ἀργύριον ἀποδεδοκιμασμένον* (= μετὰ τὴν *δοκιμὴν* ἀπορριφθέν, Ἰε 73,23) δηλώνουν τὸ ἀργύριο ποὺ κατὰ τὸν ἔλεγχο βρέθηκε ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους καὶ χρηματιστὰς μὴ καθαρὸ καὶ μὴ παραδεκτό. στὴν Π. Διαθήκη οἱ ὅροι *δόκιμος ἀδόκιμος ἀποδεδοκιμασμένος* λέγονται πάντοτε γιὰ τὸ νομισματικὸ μέταλλο. ἀργότερα λέγεται καὶ *νόμισμα ἀδόκιμον*[62].

Ὁ ὅρος *ἀργύριον ἄξιον* (Γε 38,10· Πα 11,21-22· 25. πρβλ. καὶ Ὅμηρον, Ψ 885 *βοὸς ἄξιον*) δηλώνει τὸ ἀργύριο ποὺ *ἄγει,* δηλαδὴ μπορεῖ νὰ ἰσοφαρίσῃ τὸ ἐμπόρευμα ποὺ ἀγοράζει, καὶ *ἄγεται,* δηλαδὴ «κυκλοφορεῖ», «περνάει», κρίνεται «δόκιμον».

Οἱ ὅροι *χρυσίου σταθμὸς* (= ζυγισμένο βάρος χρυσίου), *ἀργύριον ἐν σταθμῷ* (= ἀργύριο ζυγισμένο), *ἀργύριον ἐν ζυγῷ, ἀργύριον σταθήσεται* (= θὰ ζυγιστῇ τὸ ἀργύριο, θὰ πληρωθῇ τὸ χρηματικὸ πο-

σό), καὶ *ἔστησε* (Γε 110,9· Βα 87,2· Πα 32,26· Ἰβ 26,5· Ἡσ 54,7) δηλώνουν τὸ ζύγισμα τῶν τεμαχίων τῶν μετάλλων. ἐννοεῖται ὅτι τὰ τεμάχια εἶχαν καθωρισμένο καὶ σταθερὸ βάρος, σὲ μονάδες πολλαπλάσια καὶ ὑποδιαιρέσεις φυσικά, σὰ νὰ λέμε κιλὸ δίκιλο μισόκιλο τέταρτο δέκατο κλπ.. ἡ φράσι τῆς Γενέσεως (110,9) *τὸ ἀργύριον ἐν σταθμῷ ἐπεστρέψαμεν* σημαίνει «ἐπιστρέφουμε τὰ χρήματα ζυγισμένα». ἡ πρωτόγονη αὐτὴ ἔκφρασι ὀφείλεται στὴν προϊστορικὴ ἀρχαιότητα τοῦ βιβλίου· διότι εἶναι γραμμένο κατὰ τὴν πρώτη ὥρα τῆς ἱστορίας· ἡ ἀνθρωπότης μπῆκε ἀπὸ τὴν προϊστορία στὴν ἱστορία μ' αὐτὸ τὸ βιβλίο. ἐξ ἄλλου καὶ τὰ πανάρχαια ὀνόματα τῶν νομισμάτων, τόσο τῶν ἐμπορευματικῶν καὶ προϊστορικῶν ὅσο καὶ τῶν ὀνομαστικῶν καὶ ἱστορικῶν, *τάλαντον* (Νο 69,8· 115,1· 2· 7· Βα 69,5· Μθ 84,4· 107,2)[63]. *μνᾶ* (Ἀν 4,3)[64]. *σίκλος* (Γε 38,15· 85,1· 115,1· 2· 139,1· Δδ 20,10· 32,5· 87,2)[65]. *στατὴρ - τετράδραχμον* (Ἰβ 34,4)[66]. *δραχμή*[67] *κιναμώμου δραχμαὶ δύο*[68]. *λίτρα* (=ἀργότερα *λίρα*)[69] εἶναι πρῶτα ὀνόματα μονάδων βάρους κι ἔπειτα ὀνόματα νομισμάτων. πρῶτα ὡς μονάδες βάρους σήμαιναν τὸ βάρος τῶν τεμαχίων τῶν μετάλλων κι ἔπειτα κάθισαν ὡς ὀνόματα καὶ στὰ κέρματα τῶν ἐξελιγμένων νομισμάτων, χωρὶς νὰ παύσουν νὰ εἶναι καὶ σταθμά. αὐτὸ ἀσφαλῶς κατεβαίνει μέχρι ἐμᾶς ἀπὸ τὸ προϊστορικὸ ζύγισμα τῶν νομισμάτων. διάλεξα χωρία καὶ μὲ τὶς δυὸ σημασίες τοῦ κάθε ὅρου. σταθμὰ καὶ νομίσματα τόσο στὴν ἑβραϊκὴ ὅσο καὶ στὴν ἑλληνική, τὶς δυὸ ἀρχαιότερες στὴ γῆ καταγραμμένες γλῶσσες μὲ ἀναγνώσιμα ἀλφαβητικὰ κείμενα, ἔχουν τὶς ὀνομασίες κοινὲς καὶ ἀντίστοιχες. τὰ νομίσματα εἶναι ἐξέλιξι τῶν σταθμῶν. *τάλαντον* δὲ λέγεται ἀρχικὰ ὁ *ζυγός,* ἡ ζυγαριὰ[70], ἐξ οὗ καὶ *ταλαντεύομαι, ταλάντωσις,* καὶ *Ἀταλάντη* (= Ἀνεκτίμητη, καλλονὴ ποὺ δὲν πληρώνεται μὲ τίποτε). κι ἔπειτα *τάλαντον* λέχθηκε ἡ κανταριά.

Οἱ ὅροι *χρυσίον ἐπίσημον, ἀργύριον ἐπίσημον, χρυσίον ἄσημον, ἀργύριον ἄσημον*[71] δηλώνουν «σημειωμένο» καὶ «μὴ σημειωμένο», ζυγισμένα δηλαδὴ τεμάχια χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ποὺ φέρουν ἐπάνω τους γραμμένη τὴν ἔνδειξι τοῦ βάρους των *(ἐπίσημον),* καὶ ἀζύγιστα τεμάχια τῶν ἴδιων μετάλλων, μὴ νομισματικῆς χρήσεως, χωρὶς καμμία γραπτὴ ἔνδειξι *(ἄσημον).* στὸν ἄργυρο ὁ χαρακτηρισμὸς κάθισε ὡς ὄνομα *ἄσημος* (Ἰβ 34,5)· καὶ μέχρι σήμερα στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα λέμε τὸ μέταλλο αὐτὸ καὶ *ἄργυρον* καὶ *ἀσήμι.*

Ὅπως οἱ πρῶτες χρωστικὲς σφραγῖδες ἦταν σφραγισμένα τετράγωνα καρτελλάκια, ποὺ κρέμονταν ἀπὸ τὰ ἔγγραφα μὲ κλωστή, κατ' ἀπομίμησι τῶν χρυσῶν, ἀργυρῶν, μολυβδίνων, καὶ κηρίνων σφραγίδων ποὺ κρέμονταν μὲ κλωστὴ *(μήρινθον)* ἀπὸ τὰ χρυσόβουλλα, ἀργυρόβουλλα, μολυβδόβουλλα, καὶ κηρόβουλλα, καὶ χρειάστηκαν δυὸ

αἰῶνες, γιὰ νὰ τοὺς κόψῃ τοὺς λογίους ἀνθρώπους νὰ χτυποῦν τὶς χρωστικὲς σφραγῖδες κατ᾽ εὐθεῖαν ἐπάνω στὸ ἔγγραφο, καὶ νὰ μὴν ἔχουν στὰ ἔγγραφα κρεμαστάρια, ποὺ κόβονται καὶ χάνονται· ὅπως τὰ πρῶτα αὐτοκίνητα ἦταν σὰν τ᾽ ἀλογόκαρρα, καὶ χρειάστηκε ἕνας αἰώνας, γιὰ νὰ πάρουν τὸ σημερινὸ ἀεροδυναμικὸ σχῆμα· ὅπως τὰ πρῶτα τηλέφωνα εἶχαν μικρόφωνα κι ἀκουστικὰ σὰ σάλπιγγες, καὶ χρειάστηκε πάλι ἕνας αἰώνας, γιὰ νὰ γίνουν σὰν τὰ σημερινά· κι ὅπως τὰ γράμματα ἀπὸ ζωγραφιὲς ποὺ παρίσταναν μιὰ ἱστορία ἔγιναν τυπογραφικὰ στοιχεῖα σὲ 50 αἰῶνες· ἔτσι καὶ τὰ νομισματικὰ τεμάχια τῶν μετάλλων χρειάστηκαν πολλοὺς αἰῶνες, γιὰ νὰ γίνουν δισκία εὐσυσσώρευτα, ὅπως εἶναι τὰ σημερινὰ νομίσματα.

Ὅπως εἶπα, στὴν ἀρχὴ τὰ τάλαντα ἦταν σὰν ἁπλωμένα δέρματα, καὶ τὰ λυδικὰ νομίσματα ἦταν σὰν αὐγά. οἱ Λυδοὶ ὅμως πρῶτοι τὸν 7ο π.Χ. αἰῶνα, ἂν ὄχι λίγο πιὸ μπροστὰ οἱ Βαβυλώνιοι, πρᾶγμα ποὺ δὲν μαρτυρεῖται ἀλλὰ μπορεῖ νὰ εἰκασθῇ, σκέφτηκαν νὰ σφραγίσουν τὰ τεμάχια τῶν μετάλλων μὲ παραστάσεις· καὶ ἤξεραν λ.χ. ὅτι ὁ βοῦς εἶναι ἡ μονάδα, ἡ αἴξ τὸ μισό της, ὁ ἀλέκτωρ τὸ δέκατό της, τὸ στρουθίον τὸ ἑκατοστό της. διασώθηκαν κι ἀρχαϊκὰ ῥωμαϊκὰ νομίσματα, «ταινίες» μετάλλων, ποὺ παριστάνουν ἴσως λωρίδες δέρματος (ταλάντου), μὲ μιὰ μικρὴ παράστασι σὲ μιὰ γωνία τους. συνεχίζοντας τὸ συρμὸ τῶν παραστάσεων ποὺ παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς Λυδοὺς οἱ Ἕλληνες στὶς ἀρχὲς τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, ἔκαναν τὰ τεμάχια τῶν μετάλλων *σόλους* (=δίσκους)[72] καὶ σφράγισαν τὴν παράστασι στὴ μία πλευρὰ τοῦ *σόλου.* μέχρι ἐδῶ ὁποιαδήποτε παράστασι νομίσματος εἶναι ἀπομίμησι τῆς παραστάσεως - σφραγῖδος τῆς *σφενδόνης,* δηλαδὴ τῆς «πέτρας» τοῦ δαχτυλιδιοῦ, ποὺ γιὰ τοὺς ἀρχαίους ἦταν σφραγίδα καὶ ὑπογραφή. στὰ τέλη τοῦ ἴδιου αἰῶνος οἱ Ἕλληνες πάλι ἄρχισαν πρῶτοι νὰ γράφουν ἐπάνω στὰ νομίσματα τὸ ὄνομα τοῦ κράτους, λ.χ. *Αἰγινιτῶν, Κορινθίων, Ἀθηναίων, Μιλησίων, Συρακοσίων,* ἢ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, λ.χ. *Φείδωνος, Περιάνδρου, Κλεισθένους, Ἰσαγόρου, Διονυσίου.* εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότου - ἐγγυητοῦ τοῦ νομίσματος, ἡ «ὑπογραφή» του. στὶς ἀρχὲς τοῦ Ε΄ π.Χ. αἰῶνος οἱ Ἕλληνες πρῶτοι γιὰ τρίτη φορὰ σκέφτηκαν νὰ σφραγίζουν καὶ διακοσμοῦν μὲ γράμματα καὶ παραστάσεις τοὺς *σόλους (=δισκία, κόλλυβα, κέρματα)* τῶν νομισμάτων καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρές. οἱ φτωχοὶ Ἕλληνες εἶχαν μόνο ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα νομίσματα· χρυσὸ νόμισμα (λίρα) χρησιμοποιοῦσαν τὸ περσικό· ἡ Περσία ἦταν ἡ ἡγεμονεύουσα δύναμι. πρῶτοι χρυσᾶ ἑλληνικὰ νομίσματα ἔκοψαν τὸν Δ΄ π.Χ. αἰῶνα ἐκεῖνοι ποὺ ἔκαναν ἡγεμονεύουσα δύναμι τὴν Ἑλλάδα, οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος, καὶ τὸν Γ΄ π.Χ. αἰῶνα οἱ διάδοχοί τους, ὅπως εἶπα, ἔκοψαν καὶ νικέλινα. ὁ Μάρκο Πόλο στὸ βι-

βλίο του τὸν 13ο αἰῶνα ἀναφέρει πρῶτος ὅτι ὁ μεγάλος Μογγόλος ἡγεμόνας, τὸν ὁποῖο ὑπηρέτησε, ὁ Κουμπλάι Χάν, ἔκοβε, πρῶτος αὐτός, καὶ χαρτονομίσματα μὲ παράστασι τὸ «δρεπάνι τοῦ μεγάλου Χάν» (= τὴν ὑπογραφὴ τοῦ ἀναλφαβήτου ἡγεμόνος) (κεφ. 64). στὴν Εὐρώπη πρῶτος ἔκοψε χαρτονομίσματα τὸ 18ο αἰῶνα ἕνας ὑπουργὸς τῶν Λουδοβίκων. καὶ σήμερα οἱ μεγαλείτερες ἀξίες εἶναι σὲ χαρτονομίσματα, οἱ δὲ μικρότερες σὲ μετάλλινα δισκία. ἀκόμη καὶ οἱ χρυσὲς λίρες ὅλες εἶναι σὲ ἀξία μικρότερες ἀπὸ κάποια χαρτονομίσματα, πολλαπλάσια τῆς μονάδος των φυσικά. στὸ μεταξὺ κατὰ τοὺς πέντε τελευταίους καὶ μετατυπογραφικοὺς αἰῶνες, μαζὶ μὲ τὴν ἄλλη ἁλματώδη βιομηχανικὴ πρόοδο ποὺ δρομολόγησε ἡ τυπογραφία, καὶ τὰ μετάλλινα νομίσματα ἔγιναν ἀφ' ἑνὸς μὲ κράματα διαφόρων μετάλλων, πολὺ πιὸ προσφόρων γιὰ νομισματικὴ χρῆσι, καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ κοπὴ ἀκριβέστατη κι ἀπολύτως συμμετρικὴ καὶ πανομοιότυπη, ὥστε ἡ συσσώρευσι τῶν νομισμάτων καὶ ἡ συσκευασία τους νὰ εἶναι πολὺ τελειότερη.

Αὐτὰ ὅλα ὅμως εἶναι ἐφευρέσεις μόνο τεχνικές, δευτερεύουσες δηλαδὴ καὶ τριτεύουσες, ὅπως τέτοιες εἶναι στὸ ἀλφάβητο ἡ πολὺ μετὰ Χριστὸν ἐπινοημένη κυρτὴ καὶ μικρογράμματη γραφή του ἔναντι τῆς εὐθύγραμμης καὶ μεγαλογράμματης. ἡ μεγάλη ἰδέα τοῦ ἀλφαβήτου δὲν εἶναι τὰ σκαριφήματα τῶν γραμμάτων, ποὺ καὶ μετὰ τὴν ἐφεύρεσί του ἁπλουστεύθηκαν καὶ βελτιώθηκαν, οὔτε βέβαια τὰ ὀνόματα τῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἡ σύλληψι τοῦ φθόγγου, ὁ ὁποῖος δὲν ἀναλύεται περαιτέρω, εἶναι ἄτομη φωνή, μειώνει τὰ γράμματα στὸν ἐλάχιστο ἀριθμό, κάνοντάς τα στὸ ἔπακρο εὐμάθητα καὶ κοινόχρηστα, κάνει τὴ γραφικὴ παράστασι τοῦ λόγου ἀκριβέστατη, καὶ διαιωνίζει τὸ λόγο μόνον αὐτό. ἔτσι καὶ τοῦ νομίσματος ἡ κύρια καὶ ὑπέροχη φάσι δὲν εἶναι οὔτε ὁ προσδιορισμὸς τῶν μετάλλων ὡς νομισματικῆς ὕλης, ἡ ὁποία ἄλλωστε ξεπεράστηκε ἀπὸ τὸ χαρτί, οὔτε ἡ σημείωσι τῆς ἀξίας του, οὔτε ἡ δισκοποίησί του, οὔτε καὶ ἡ σημερινὴ ἀκριβέστατη δισκοποίησι ποὺ διευκολύνει τὴ συσσώρευσι καὶ τὴ συσκευασία τῶν κερμάτων σὲ ῥάβδους, ἀλλ' ἡ σύλληψι τῆς ἰδέας τῆς «ὀνομαστικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος».

Ὀνομαστικὴ ἀξία εἶναι ἁπλῶς ὅτι μία χρυσῆ λίρα ἀξίζει μὲν ὡς μέταλλο 20 εὐρώπια ἢ δολλάρια, ὡς νόμισμα ὅμως ἀξίζει 400 εὐρώπια ἢ δολλάρια. κι αὐτὸ βέβαια συμβαίνει μὲ τὸ χρυσό, ποὺ ἔτσι κι ἀλλιῶς εἶναι πολύτιμο μέταλλο. τὰ ἄλλα νομίσματα ὅμως, ὅπως λ.χ. τὸ κέρμα τῶν δύο εὐρωπίων, ἂν τακοῦν καὶ πωληθοῦν ὡς μέταλλο, δὲν ἔχουν οὔτε τὸ ἕνα ἑκατοστὸ τῆς νομισματικῆς των ἀξίας. στὰ δὲ χαρτονομίσματα ἡ μὲν ἀξία τῆς ἐγγυήσεως φτάνει σὲ μεγάλα ὕψη, μέχρι λ.χ. κι ἕναν ἀξιόλογο μηνιαῖο μισθὸ τὸ πεντακοσιάρικο τοῦ εὐρω-

πίου ἢ τοῦ δολλαρίου, τὸ δὲ χαρτὶ δὲν ἀξίζει ἀπολύτως τίποτε, ἀφοῦ οὔτε καὶ νὰ γράψῃς κάτι πάνω σ' αὐτὸ μπορεῖς οὔτε νὰ σφουγγίσῃς κάτι μ' αὐτό. ἡ ὀνομαστικὴ ἀξία εἶναι ἐκείνη ποὺ τὸ νόμισμα ἀπὸ κοινὸ ἐμπόρευμα τὸ ἔκανε θεσμό, νόμο, *νόμισμα.*

Αὐτὴ τὴν ὀνομαστικὴ ἀξία τοῦ νομίσματος τὴν ἐπινόησε ὁ Μωϋσῆς· καὶ τὴ θησαύρισε ὡς κληρονομία πολὺ ὑψηλῆς ἀξίας στὴν ἀνθρωπότητα μέσα στὸ βιβλίο τοῦ Νόμου του. ἀνευρίσκεται ἐκεῖ ποὺ ὁ Μωϋσῆς θεσπίζει τὶς εἰσφορὲς τῶν Ἰσραηλιτῶν στὸ ἱερατεῖο. τὸ ἱερατεῖο ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς δεκατρεῖς φυλὲς τοῦ Ἰσραήλ, ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε τὸ σῶμα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων πλὴν τοῦ στρατοῦ· οἱ ἄλλες δώδεκα φυλὲς ἦταν ἀγρότες καὶ στρατιωτικοὶ καὶ ὅλα τ' ἄλλα. οἱ τῆς ἱερατικῆς φυλῆς τοῦ Λευῖ ἦταν ἱερεῖς τῆς ἱερουργίας, δικασταί, δάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ τῶν σχολείων –ὁ Ἰσραὴλ ἦταν ὁ μόνος λαὸς τῆς ἀρχαιότητος ποὺ εἶχε γενικὴ καὶ δημόσια ἐκπαίδευσι–, ὑγειονομικοὶ ἐπόπτες, ληξίαρχοι, μέρος τῶν δημογερόντων, κατηχηταὶ τοῦ λαοῦ στὰ τῆς πίστεως, μουσικοί, εἰσπράκτορες τῶν εἰσφορῶν τοῦ λαοῦ στὸ εἰδικὸ ταμεῖο, ποὺ ἦταν τὸ μοναδικὸ τοῦ ἔθνους, ὅταν δὲν ὑπῆρχε βασιλεὺς ἢ δικτάτωρ, θησαυροφύλακες καὶ διαχειρισταὶ αὐτοῦ τοῦ ταμείου, καὶ διοργανωταὶ τῶν ἐθνικῶν συνελεύσεων, ὅταν πάλι δὲν ὑπῆρχε βασιλεὺς ἢ δικτάτωρ, οἱ ὁποῖες εἶχαν χαρακτῆρα ἑορταστικό. αὐτοὶ λοιπὸν ἦταν οἱ μόνοι δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι, ποὺ ζοῦσαν ἀπὸ τὸ κοινὸ ταμεῖο. ἐπειδὴ οἱ ἀμοιβές των ὡς εἰσφορὰ τοῦ λαοῦ προσδιωρίστηκαν στὸ Νόμο ὡς συγκεκριμένα ποσὰ εἰσφορῶν ἀριθμητικῶς δηλωμένα κι ἀναυξομείωτα στὸ παντελές, κι ἐπειδὴ ὁ Μωϋσῆς, ποὺ τὰ προσδιώρισε ἀριθμητικῶς, προέβλεψε τὴν ἀνὰ τοὺς αἰῶνες διολίσθησι τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καὶ τοῦ νομίσματος, γι' αὐτὸ προσδιώρισε καὶ τὸ ὕψος τῶν ἀμοιβῶν βάσει τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀμειβομένων. κι αὐτὴ τὴν τιμὴ τὴν ἀνήγαγε σὲ σταθερὴ τιμὴ ἑνὸς εἰδικοῦ ἱερατικοῦ νομίσματος, ἡ ὁποία δὲν ἀκολουθοῦσε τὰ σκαμπανεβάσματα τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων. τὸ ἱερατικὸ αὐτὸ νόμισμα, *ὁ σίκλος ὁ ἅγιος* ὅπως λέγεται (Νο 115,1· 3), δηλαδὴ «ἡ βακούφικη νομισματικὴ μονάδα», ἢ *ὁ σίκλος τῶν ἁγίων,* «ἡ νομισματικὴ μονάδα τοῦ ναοῦ», δὲν ἀκολουθοῦσε τὶς περιπέτειες τοῦ λαϊκοῦ νομίσματος ἢ τῶν νομισματικῶν μετάλλων ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἢ τ' ὁποιοδήποτε ἡμερομίσθιο. τὸ λαϊκὸ νόμισμα λεγόταν *σίκλος χαλκοῦ καὶ σιδήρου* (Δδ 32,5) κι ἀπὸ τὸ Δαυῖδ κι ἔπειτα *σίκλος βασιλικός* (Δδ 87,2), δηλαδὴ πολιτειακός, κοσμικός, λαϊκός, κρατικός. ὁ βασιλικὸς σίκλος διωλίσθαινε στὴν τιμή του ὅπως ὅλα τὰ νομίσματα τῆς γῆς καὶ τῆς ἱστορίας. ὁ *ἅγιος σίκλος* ὅμως δὲν διωλίσθαινε· παρέμενε σταθερὴ ἀξία ἀπεξαρτημένη ἀπὸ τὴν ἑκάστοτε ἐμπορευματικὴ ἀξία τοῦ μετάλλου του καὶ προσδιωρισμένη ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τοῦ ἱερα-

τείου, οἱ ὁποῖες ἦταν αὐστηρὰ προσδιωρισμένες στὸ Νόμο καὶ ἀναλυόμενες σὲ ἁπλῆ στέγη, μετρημένη διατροφὴ κι ἐνδυμασία, καὶ κάποιες ἄλλες ἐπὶ μέρους ἐπίσης μετρημένες ἀνάγκες. ἔτσι *ὁ σίκλος ὁ ἅγιος* σήμερα ἄξιζε 1 *σίκλον βασιλικόν,* αὔριο 2, μεθαύριο 0,5, τὴν τέταρτη 5. ὁ βασιλικὸς ἀνεβοκατέβαινε, ἐνῷ ὁ ἅγιος παρέμενε σταθερός. κι ἂν ὁ *ἅγιος* ὡς ὕλη ἄξιζε σήμερα 1, αὔριο 0,5, καὶ μεθαύριο 2 βασιλικοὺς σίκλους, αὐτὸς μετροῦσε πάντοτε ὡς ἀξία 1 σίκλου θεωρητικοῦ. αὐτὸ ὅμως εἶναι καὶ «ὀνομαστικὴ ἀξία νομίσματος», ἀξία θεωρητική, συμβολική, ἀπεξαρτημένη ἀπὸ τὴν ἐμπορευματικὴ ἀξία του ὡς ἁπλοῦ μετάλλου. βάσει αὐτῆς τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας μία λίρα σήμερα, ὅπως εἶπα, ὡς μέταλλο ἀξίζει 20 εὐρώπια, ὡς νόμισμα ὅμως ἀξίζει 400.

Ἡ ἰδιότητα αὐτὴ τοῦ *ἁγίου σίκλου* οὐσιαστικὰ ἵδρυσε τὸ *νόμισμα* ὅπως τὸ ἀντιλαμβανόμαστε σήμερα. οἱ ἄλλες ἐξελίξεις εἶναι μόνο τεχνικὲς ἐξελίξεις τῆς κοπῆς τῆς σημάνσεως καὶ τῆς συσκευασίας. τὸ «νόμισμα» ἔγινε *νόμισμα* ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἔπαυσε νὰ εἶναι ἐμπόρευμα ἢ ἔστω βολικὸ ἐμπόρευμα, σεσημασμένο ἢ ἀπαρασήμαντο, κι ἔγινε ἐγγύησι, θεσμός, σύμβολο, ὀνομαστικὴ ἀξία. ἄρα ὁ ἐφευρέτης τοῦ ἀλφαβήτου Μωϋσῆς ἐφεῦρε καὶ τὸ νόμισμα.

Πρὶν ὁ Μωϋσῆς προσδιορίσῃ τὴν ὀνομαστικὴ ἀξία τοῦ ἀνταλλαξίμου *χρυσοῦ ἀργύρου χαλκοῦ,* κι ἀπὸ ἁπλὸ ἄφθαρτο κι εὐανταλλάξιμο ἐμπόρευμα νὰ τὸ κάνῃ ἐγγυητικὸ νόμισμα, ὁ προσδιορισμὸς τῆς μάζης τοῦ ἀνταλλαξίμου μετάλλου πέρασε ἀπὸ μιὰ ἐξέλιξι τριῶν τοὐλάχιστον σταδίων· ζύγισμα, χρωστικὸ μαρκάρισμα, χαρακτικὸ κι ἐκτυπωτικὸ μαρκάρισμα· πολὺ ἀργότερα καὶ χτυπητὸ μαρκάρισμα μὲ κροῦσι. ἐπειδὴ τὸ χρωστικὸ μαρκάρισμα ἦταν δυνατὸν νὰ σβηστῇ καὶ ν' ἀλλαχτῇ –κι αὐτὸ ἦταν μιὰ πλαστογράφησι τοῦ «νομίσματος»– ἀντικαταστάθηκε μὲ χάραξι, ποὺ δὲν σβήνεται. ἐπίσης καὶ στὴ χάραξι ἡ νοθεία ἦταν μὲν δύσκολη, ἀλλὰ καὶ κατορθωτή, ὅπως δείχνουν οἱ ἐναπομείναντες μέχρι καὶ σήμερα ὅροι *παραχαράσσω παραχάραξις παραχαράκτης,* κάποτε ἡ χάραξι ἀντικαταστάθηκε μὲ δυσμίμητη ἐκτύπωσι, καὶ κάποτε στὴ γραπτὴ ἔνδειξι τοῦ βάρους προστέθηκε καὶ μιὰ πιὸ δυσμίμητη ζωγραφιστὴ - γλυπτὴ δήλωσι, κι ἐμφανίστηκε πλέον τὸ νόμισμα «κορώνα - γράμματα», ὅπως λέμε. ἡ ἐκτύπωσι ἐκτὸς ἀπὸ *τύπωσις* καὶ *ἐκτύπωσις* στὰ κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα βιβλικὰ ἀλλὰ καὶ στ' ἄλλα ἀρχαῖα κείμενα λέγεται *σφίγξις* καὶ *θλῖψις*· ἐπειδὴ γινόταν μ' ἕναν πολὺ ἰσχυρὸ *σφιγκτῆρα* - τανάλια (δίδυμον μοχλὸν τρίτου εἴδους), τοῦ ὁποίου ἡ μιὰ δαγκάνα εἶχε γλυμμένο στὴ μύλη της τὸ ἀρνητικὸ τῆς γραφῆς ἤτοι ζωγραφικῆς δηλώσεως τοῦ βάρους· ἀλλὰ καὶ τῆς γνησιότητος τοῦ μετάλλου πλέον, διότι στὸ μεταξὺ ἦταν τεχνικῶς δυνατὴ καὶ ἡ νόθευσι τοῦ χρυσοῦ μὲ ἄργυρο ἢ χαλ-

κὸ ἢ ἀκόμη καὶ μὲ μόλυβδο, καὶ τοῦ ἀργύρου μὲ μόλυβδο ἢ κύανο (=ψευδάργυρο). τέλος, ὅταν ἡ *σφίγξις* ἢ *θλῖψις* γιὰ τὸ μαρκάρισμα ἔγινε μὲ τὸ ἀποτελεσματικώτερο χτύπημα, τὸ χτύπημα δηλώθηκε μὲ τὶς λέξεις - ὅρους *κόπτω (κὸπ - κόπ,* σφυρο*κόπημα)* καὶ *κοπὴ* καὶ *κόμμα*· ὁπότε καὶ *κακὸν κόμμα (κόπ-μα)* λεγόταν τὸ πλαστὸ καὶ κίβδηλο νόμισμα· καὶ μεταφορικῶς ὁ παλιο*χαρακτήρας* ποὺ οἱ γονεῖς του τὸν *ἔκοψαν* στραβά, ἀπο*τύπωσαν* στὴν προσωπικότητά του γεννώντας τον ἢ ἀνατρέφοντάς τον στραβὰ καὶ κίβδηλα.

Χρονικῶς ὅμως πότε ἔγινε ἡ ἀλλαγὴ - διαδοχὴ τοῦ κάθε ἐξελικτικοῦ σταδίου τοῦ μαρκαρίσματος τῶν νομισμάτων; ἀσφαλῶς τίποτε δὲν ἔγινε ἀπότομα, οὔτε ἡ ἴδια στὸν ἴδιο χρόνο γιὰ κάθε χώρα - ἐπικράτεια. κι ὁπωσδήποτε προηγήθηκαν οἱ ἡγεμονεύουσες χῶρες - μεγάλες δυνάμεις - πλούσια κράτη, ὅπως ἡ Αἴγυπτος ποὺ δέσποζε γιὰ πολλοὺς αἰῶνες σ' ὅλα τὰ παραμεσόγεια ἔθνη - κράτη· κι ἀργότερα ἡ ἰσχυρότερη τῆς Αἰγύπτου Βαβυλωνία. παρατήρησα ὅτι ἐπὶ Ἀβραὰμ ($22^{ος}$ - $21^{ος}$ αἰών) ἄρχισε ἡ ἀμαρκάριστη ζύγισι τοῦ εὐανταλλαξίμου μετάλλου σὲ κάθε ἀγοραπωλησία, καὶ διήρκεσε ὁπωσδήποτε μέχρι τὶς πρῶτες χρονιὲς ποὺ ὁ Ἰωσὴφ στὴν Αἴγυπτο ἄρχισε νὰ πουλάῃ σιτηρὰ ὄχι μόνο στὴν Αἴγυπτο ἀλλὰ καὶ στὸ διεθνῆ περίγυρό της. τότε ἄνοιξε μιὰ τεράστια ἀγορὰ σιτηρῶν, *πρᾶσις* ὅπως λέγεται στὴ Βίβλο (Γε 105,1) *–Πρατήρια–,* καὶ μᾶλλον στὴν κρίσιμη ἐκείνη φάσι ἀγοραπωλησίας κι ἀπὸ τὸ σοφὸ Ἰωσὴφ (περίπου τὸ 1900 π.Χ.) ἐπινοήθηκε πολὺ γρήγορα τὸ μαρκάρισμα μὲ χάραξι ἤτοι *σφίγξιν - θλῖψιν,* γιὰ νὰ μὴ χασομεροῦν ζυγίζοντας καὶ ξαναζυγίζοντας τὰ εὐσυνάλλακτα μέταλλα - «νομίσματα». καὶ τὸ μαρκάρισμα γινόταν ἀρχικὰ μὲ χρῶσι (βάψιμο - γράψιμο μὲ *σχοῖνον* - πινελάκι - μαρκαδόρο) ἀλλὰ πολὺ γρήγορα καὶ μὲ χάραξι, καὶ κάπως ἀργότερα μὲ *σφίγξιν - θλῖψιν.* ἡ *σφίγξις - θλῖψις* ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ ἐπὶ τῶν βασιλέων τοῦ διχασμένου Ἰσραὴλ σὲ νότιο καὶ βόρειο βασίλειο, ἐπὶ τῶν βασιλέων Ἰωὰς (923-883 π.Χ.) τοῦ νοτίου καὶ Ἰοὺ τοῦ βορείου βασιλείου (Βα 87,14), τὸν $10^{ο}$ - $9^{ο}$ π.Χ. αἰῶνα, δηλαδὴ 1.000 χρόνια περίπου μετὰ τὸν Ἰωσήφ. ἡ δὲ *κοπὴ* τοῦ νομίσματος ἀναφέρεται ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ, 11 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἅλωσι τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία τῶν Ἰουδαίων (Βα 125,8), περίπου τὸ 640 π.Χ., (τὸν $7^{ο}$ αἰῶνα), 1.200 χρόνια μετὰ τὸν Ἰωσήφ. κι ἕναν περίπου αἰῶνα μετὰ τὸν Ναβουχοδονόσορ, τὸν $6^{ο}$ π.Χ. αἰῶνα ἡ *κοπὴ* νομίσματος ἐμφανίζεται μέσῳ Λυδῶν καὶ στὴν Ἑλλάδα, ἀκριβέστερα στὸ κράτος τῆς Αἰγίνης. τὸ ἐργαλεῖο τῆς *σφίγξεως - θλίψεως,* ἡ ἐκτυπωτικὴ τανάλια ἀργότερα λεγόταν *τυπάριον.* τὸ ὄνομα ἔμεινε καὶ στὸ ἐργαλεῖο τῆς *κοπῆς* ἢ τοῦ *κόπτειν,* ποὺ ἦταν ἀτσάλινη ῥάβδος ἡ ὁποία στὸ ἕνα ἐπίπεδο στρόγγυλο ἄκρο εἶχε τὸν *τύπον* (ζωγραφιὰ ἤτοι *γλύμμα* ποὺ ἀποτυπωνό-

ταν) καὶ στὸ ἄλλο χτυποῦσαν μὲ τὸ σφυρί, ὅπως χτυποῦμε ὅταν καρφώνουμε ἕνα οἰκοδομικὸ καρφὶ ἢ παλούκι, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐκτύπωσι καὶ ἡ κοπή. ἔτσι καὶ ἄλλες φορὲς στὸ καινούργιο ἐργαλεῖο - μηχάνημα παραμένει ἡ παλιὰ ὀνομασία, ὅπως π.χ. σήμερα στὴν Ἀμερικὴ τὸ αὐτοκίνητο τὸ λένε *κάρρο (carrum),* ἐπειδὴ *κάρρο* κι ἐκεῖ κι ἐδῶ λεγόταν πρὸ αὐτοῦ τὸ ἀλογόκαρρο καὶ ἡ βοϊδάμαξα. κι ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, κρατώντας τὸ ἄλλο ὄνομα τοῦ κάρρου, τὸ ἑλληνικό, λέμε τὸ αὐτοκίνητο *ἁμάξι,* ἐπειδὴ *ἅμαξα* ἢ *ἁμάξι* λεγόταν ἐπίσης καὶ τὸ ἀλογόκαρρο καὶ ἡ βοϊδάμαξα. τὸ *αὐτοκίνητο* εἶναι ἐπίθετο τῶν οὐσιαστικῶν *κάρρο* καὶ *ἁμάξι,* τὸ ὁποῖο ὅταν οὐσιαστικοποιήθηκε ἐκτόπισε τὰ οὐσιαστικά, ὅπως τώρα ἀπὸ τὸ *κινητὸ τηλέφωνο* οὐσιαστικοποιήθηκε τὸ *κινητὸ* κι ἐκτόπισε τὸ *τηλέφωνο.* πάντοτε ἡ γλῶσσα εἶναι συντηρητικώτερη ἀπὸ τὴν τεχνολογία, ἐπειδὴ στὴν ἐξέλιξί της εἶναι βραδύτερη.

Γιὰ δὲ τὸ χαρτονόμισμα, ποὺ σήμερα σχεδὸν μονοκρατορεῖ, εἶπα ὅτι ἐμφανίστηκε στὴ Μογγολία τὸν 13^{ο} αἰῶνα καὶ στὴ Γαλλία τὸν 18^{ο} αἰῶνα.

Ἐκεῖνο, ποὺ κυρίως ἐνδιαφέρει στὴν παροῦσα Εἰσαγωγὴ στὴ Βίβλο, εἶναι ὅτι καὶ ἡ ἐξέλιξι εἰδικὰ τῆς τεχνολογίας τοῦ νομίσματος χρονολογεῖ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἁδρομερῶς μὲν ἀναντιρρήτως δέ.

Ὅσο γιὰ τὶς ἀντιρρητικὲς «ἀπόψεις» τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», ἀφήστε τους νὰ γαυγίζουν· μήπως ξέρουν ἢ μποροῦν νὰ κάνουν καὶ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ γαυγίζουν αὐτοὶ οἱ βλᾶκες κοκορῖκοι; ἀφοῦ γεννήθηκαν κι ἐκτράφηκαν μόνον αὐτὸ καὶ τὰ κακά τους νὰ κάνουν. δὲν ἀνδρώθηκαν ποτέ, παρέμειναν ὁλόπαιδα. αὐτοὶ ἀντικατέστησαν τὴ γραμματομάθεια καὶ τὴν ἐπιστημοσύνη μὲ τὶς «ἀπόψεις» ποὺ πορδίζουν, ἐπειδὴ τοὺς λείπει ἀπὸ τὸ κρανίο τὸ σχετικὸ ἐργαλεῖο, κι ἀντὶ τῆς ἐπιστήμης ῥίχτηκαν στὶς φαντασιώσεις καὶ στὶς ὀνειρώξεις. ἐννοεῖται ὅτι καὶ οἱ ἑρμηνεῖες καί γε οἱ μεταφράσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅλες ἀνεξαιρέτως (εὐρωπαϊκὲς κι ἀμερικανικὲς) στοὺς τεχνολογικοὺς - νομισματικοὺς αὐτοὺς ὅρους ἐμφανίζουν στραπάτσο. «Βάλε τὸ βλᾶκα μάγειρα νὰ σοῦ μαγειρέψῃ βλακεῖες», ὅπως περίπου λέει καὶ ἡ σχετικὴ χωριάτικη παροιμία. ἔ, νὰ μὴ τὴν πῶ καὶ μερικὲς φορὲς διασκευασμένη; ἀλλὰ γιὰ νὰ κάνω τὴ διασκευή της πλησιέστερη πρὸς τὸ πρωτότυπο κείμενό της ἂς τὴν πῶ καὶ λίγο βελτιωμένη· «βάλε τοὺς πόρδους μάγειρους, νὰ σοῦ μαγειρέψουν πορδές». διότι οἱ τοιοῦτοι ἀπὸ τὸ στόμα πέρδονται, καὶ πολλὰ ἄλλα κάνουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ τρῶν νὰ πίνουν νὰ ξερνοῦν καὶ νὰ φτύνουν. κάθε μετάφρασι τῆς παροιμίας ὅσο πιστότερη εἶναι, τόσο εἶναι κι ἀγριώτερη, κι ὅσο πιὸ ἐλεύθερη, τόσο κι ἁπαλώτερη. τὸ πρωτότυπο ὅμως εἶναι πάντα αὐθεντικώτερο κι ἐκφραστικώτερο.

Ἀλφάβητο, γραφικὰ ὑλικὰ καὶ ὄργανα, γραμματομάθεια, ἐπιστήμη, μουσικὴ παρασημαντική, στενογραφία, τεχνολογία, νόμισμα καὶ κοπὴ νομισμάτων. ἡ προέλασι τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ὁποία δὲν σημειώνεται οὔτε κατ' ἴχνος στὸ Κοράνιο ἢ σὲ ἄλλες «ἱερὲς γραφὲς» ποὺ καὶ ὅλες εἶναι κακὴ ἀπομίμησι τῆς Βίβλου καὶ πολὺ νεώτερες, ἡ προέλασι αὐτὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ λαὸς τῆς Βίβλου πρωτοπορεῖ, φαίνεται ἀνάγλυφα στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἀφήνει σ' ὅλη τὴν ἔκτασι τοῦ κειμένου της τὰ χνάρια της καὶ τ' ἀποτυπώματά της σαφῆ καὶ ἀνεξίτηλα. ἡ ἀνεπισφαλὴς χρονολόγησι τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, αὐτοῦ τοῦ *παιδαγωγοῦ εἰς Χριστόν,* ἡ χρονολόγησί τους, ἐπαναλαμβάνω, εἶναι μόνο τὸ παρεμπῖπτον.

Ἄξιο παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὰ ἱστορικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης χρονικῶς ἀποτελοῦν γι' αὐτὴν πλαίσιο· τὸ ἀρχαιότερο καὶ τὸ νεώτερο βιβλίο της, Γένεσις καὶ Ἀνάβασις, εἶναι ἱστορικά. ὅλα τ' ἄλλα, Νόμοι Ὕμνοι Προφῆται, χρονικῶς περικλείονται μέσα στὸ πλαίσιο τῶν Ἱστοριῶν. κι αὐτὸ γιὰ πανάρχαια βιβλία, τ' ἀρχαιότερα βιβλία τῆς ἀνθρωπότητος, ἦταν, νομίζω, ἐπιβεβλημένο καὶ σχετικὸ μὲ τὴν πρόνοια τοῦ θεοῦ. τὸ δὲ τελευταῖο ἱστορικὸ βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ Ἀνάβασις, εἶναι ταυτόχρονο μὲν μὲ τὴν Ἱστορία τοῦ ἀρχαιοτέρου Ἕλληνος ἱστορικοῦ Θουκυδίδου, λίγο δὲ ἀρχαιότερο τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἡροδότου, δευτέρας χρονικῶς μετὰ τὴν Ἱστορία τοῦ Θουκυδίδου, ὅπως ἤδη ἀπέδειξα στὸ σύγγραμμά μου «Γραφικά» (Θεσσαλονίκη 1988, σσ. 320).

11
Ἡ ἐνανθρώπησι τοῦ Κυρίου καὶ τὸ Χριστιανικὸ κήρυγμα

Ὁ Κύριος, γιὰ νὰ σώσῃ τὸν πεσμένο ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ διαβόλου καὶ τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας, ἀποφάσισε νὰ φανερώσῃ καὶ στοὺς ἀγγέλους καὶ στοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἶναι τρία πρόσωπα σὲ μία φύσι, καὶ τὸ ἕνα πρόσωπο θὰ γίνῃ καὶ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ κάνῃ ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔκαναν οἱ πρωτόπλαστοι Ἀδὰμ καὶ Εὔα, καὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν, ὅλοι ὅσοι θὰ πιστεύσουν σ' αὐτόν, εἴτε ζοῦν στὴ γῆ εἴτε βρίσκονται στὸν ᾅδη, κι ὅτι γι' αὐτὸν τὸ λόγο θὰ πεθάνῃ κιόλας ὡς ἄνθρωπος καὶ θ' ἀναστηθῇ. εἶναι κάτι τὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος μόνο τὸ δέχεται, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ τὸ καταλάβῃ. καὶ τὸ δέχεται βέβαια, μόνον ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀναστήθηκε καὶ ζῇ καὶ μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύσι του στὴν ἀφθαρσία. καὶ τὸ πρόσωπο ποὺ ἐνανθρώπησε εἶναι ὁ *υἱός,* ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ποὺ ὡς ἄνθρωπος γεννήθηκε ἀπὸ τὴν παρθένο Μαρία, τὴν ὁποία ὁ θεὸς ἐπέλεξε, ἐπειδὴ ἦταν ἰδιαιτέρως ἁγνὴ

συνετὴ καὶ ταπεινόφρων. τὴν ἴσην τῷ *πατρὶ* θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνάστασί του ἀκόμη καὶ οἱ ἄγγελοι τὴν ἔμαθαν ἀπὸ ἄνθρωπο, τὸν ἄνθρωπο Ἰησοῦ. κι αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλη τιμὴ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς κήρυξε, ὅταν ὡς ἄνθρωπος ἔγινε 30 ἐτῶν, διότι αὐτὸ ἴσχυε στὸ μωσαϊκὸ νόμο· κι αὐτὸς μέχρι τὴν ἀρχὴ τοῦ κηρύγματός του *ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν δικαιοσύνην* (Μθ 6,3), τήρησε δηλαδὴ τὴν παλαιὰ διαθήκη ἀπολύτως· δὲν τὴν κατήργησε, ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ τὴν τηρήσῃ, ὅπως κάνουν οἱ στασιασταί· τὴν κατήργησε, ἀφοῦ πρῶτα τὴν τήρησε, ὅπως κάνει ὁ νοικοκύρης ἑνὸς πράγματος ποὺ τὸ ἀντικαθιστᾷ μὲ κάτι καλλίτερο, ἐπειδὴ καὶ τὸ παλιὸ καὶ τὸ καινούργιο εἶναι δικά του ἔργα. καὶ ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ἄρχισε ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμά του. κήρυξε τὴ βασιλεία του περίπου τρία χρόνια, συνελήφθη ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ ἡγεσία, ποὺ τὸν φθόνησε, προδομένος, καταδικάσθηκε εἰς θάνατον, σταυρώθηκε, πέθανε, θάφτηκε, κατὰ τὸ τριήμερο ποὺ ἦταν θαμμένος κήρυξε τὴ σωτηρία στοὺς νεκροὺς τοῦ ᾅδου, καὶ τὴν τρίτη μέρα ἀναστήθηκε. ἔχοντας στὸ μεταξὺ ἐπιλέξει 12 μαθητάς, ἕνας ἐκ τῶν ὁποίων ἦταν ἐκεῖνος ποὺ τὸν πρόδωσε, καὶ ἄλλους 70 εὐρυτέρου κύκλου, καὶ ἄλλους 500 ἐπιλέκτους ὡς πιστοὺς ἀκροατάς του, τοὺς συναναστράφηκε μόνον αὐτοὺς ὡς ἀνεστημένος, ἐπὶ 40 μέρες, καὶ ἀνελήφθη στοὺς οὐρανούς. καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψί του, σὲ δέκα μέρες τοὺς ἔστειλε καὶ τὸ *πνεῦμα τὸ ἅγιον,* τὸ τρίτο ὁμοούσιο καὶ ἴσον τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ πρόσωπο, χρίοντάς τους ἔτσι ἀποστόλους του καὶ πληρεξουσίους του καὶ ἱδρύοντας τὴν ἐκκλησία του, τῆς ὁποίας δὲν μπορεῖ νὰ *κατισχύσῃ* τίποτε, καμμία δύναμι (Μθ 74,6).

Στὴν ἀρχὴ οἱ ἀπόστολοί του δὲν εἶχαν σκεφτῆ νὰ γράψουν τὴν *καινὴ διαθήκη,* ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἄρχισε μόλις τὸ ἔτος 49 ἀπὸ τὴ γέννησι τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ περίπου 20 χρόνια μετὰ τὴν ἀνάληψι τοῦ Χριστοῦ, ὁ Παῦλος μὲ τὶς Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολές του ποὺ ἔγραψε στὴν Κόρινθο. κι ἐπὶ μιὰ δεκαετία ἔγραφε μόνον αὐτός· κι ἔγραψε σὲ 10 χρόνια, μέχρι τὸ 58, ἓξ Ἐπιστολές· Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω. καὶ τὸ 58 ἄρχισαν νὰ γράφωνται τὰ ὑπόλοιπα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης τόσο ἀπὸ τὸν ἴδιο ὅσο κι ἀπὸ ἄλλους ἀποστόλους. ἔγραψαν συνολικὰ 9 ἀπόστολοι 27 βιβλία, τὰ ὁποῖα γραμματολογικῶς θὰ ἐξετάσω πρῶτα κατὰ κατηγορία –πέντε κατηγορίες–, κι ἔπειτα μέσα στὴν κάθε κατηγορία κατὰ χρονικὴ σειρά.

Σιγὰ σιγά, μέσα σὲ 36 χρόνια (33-69), *ὁ παράκλητος* τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας, *τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐδίδαξε* τοὺς ἀποστόλους τὰ *πάντα, ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν* (Ἰω 39,34· 67· 80).

κι αὐτὴ ἡ *ἀλήθεια* εἶναι καταγραμμένη στὰ 27 βιβλία τῆς *Καινῆς Διαθήκης.*

12
Ἐν ἀρχῇ (Β)

Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν (Πξ 49,4). Ἔτσι εἶπε ἕνας *Μακεδὼν* στὴν Τροία στὸν ἀπόστολο Παῦλο, στὸ θεόσταλτο ὄνειρό του, κι ἀπὸ τὴν Ἀσία ὁ Παῦλος πέρασε γιὰ πρώτη του φορὰ στὴν Εὐρώπη, στὴν Ἑλλάδα, τὸ 49 μ.Χ.. καὶ κήρυξε τὴν πίστι στὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ πρῶτα στοὺς Φιλίππους. ἐκεῖ ἐπειδὴ ἔβγαλε ἕνα δαιμόνιο ἀπὸ μιὰ δαιμονισμένη δούλη, ποὺ χρησιμοποιόταν ὡς προσοδοφόρο μέντιουμ, καταγγέλθηκαν κι ὁ Παῦλος κι ὁ Σίλας. οἱ εἰδωλολάτρες Ῥωμαῖοι Ἕλληνες, ῥουφιάνοι τῶν Ῥωμαίων δηλαδή, τοὺς μαύρισαν στὸ ξύλο καὶ τοὺς φυλάκισαν σὲ πολὺ ἄγρια κάθειρξι. κι ὅταν ἀπὸ τὴ φυλακὴ βγῆκαν ὅπως βγῆκαν, ἔφυγαν καὶ πῆγαν στὴ Θεσσαλονίκη. οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Θεσσαλονίκης τοὺς δίωξαν ἄγρια· ἔπειτα οἱ ἴδιοι τοὺς δίωξαν καὶ στὴ Βέροια. ἀπὸ κεῖ οἱ ἀπόστολοι ἔφυγαν στὴν Ἀθήνα, ὅπου οἱ φιλόσοφοι τοὺς εἰρωνεύτηκαν πολὺ χολερικά. κι ἔπειτα πῆγαν στὴν Κόρινθο. ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὁ Παῦλος, θέλοντας νὰ μάθῃ γιὰ τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀγαπημένους του μαθητάς του, ἔστειλε τὸν Τιμόθεο νὰ τοὺς δῇ καὶ νὰ τοῦ φέρῃ νέα τους. καὶ τοῦ ἔφερε πολὺ καλὰ νέα στὴν Κόρινθο. κι ἀπὸ τὴν Κόρινθο τοὺς ἔγραψε τὴν Α΄ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολή του τὸ 49 μ.Χ.. ἔπειτα ὁ Παῦλος μέσα σὲ 9 περίπου χρόνια (49-58 μ.Χ.) ἔγραψε καὶ Β΄ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολή, καὶ Πρὸς Γαλάτας, καὶ Πρὸς Κορινθίους δύο, καὶ Πρὸς Ῥωμαίους. αὐτὲς οἱ 6 Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου εἶναι τὰ χρονικῶς πρῶτα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης μὲ τὴ σειρὰ ποὺ τ' ἀνέφερα. στὴ δὲ Καινὴ Διαθήκη χρησιμοποιήθηκε πολὺ καὶ ἡ στενογραφία.

Ἔτσι ἄρχισε νὰ γράφεται ἡ Καινὴ Διαθήκη στὴν Ἑλλάδα ἑλληνιστί. καὶ τελείωσε τὸ 69 μ.Χ. μὲ τὸ βιβλίο Εὐαγγέλιον κατὰ Μάρκον, ὁλόκληρη ἑλληνιστί.

* * *

Ἀκούω τὴν ἔνστασι· «Μὰ τί εἶναι αὐτὰ ποὺ γράφεις; ἡ «μεγάλη κριτικὴ» τῶν μεγίστων βιβλικῶν θεολόγων λέει ἄλλα καὶ γιὰ τὴν Παλαιὰ καὶ γιὰ τὴν Καινὴ Διαθήκη. γιατί;». Ναί, ἐπειδὴ οἱ γαυγιστάριοι αὐτῆς τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» καὶ βλακώδους «κριτικῆς» εἶναι ὅλοι βλᾶκες· ὄχι λίγο βλᾶκες, ἀλλὰ πολὺ βλᾶκες· πολὺ βλαμμένοι· συμπτωματικὰ δὲ καὶ πολὺ κακοήθεις. κι ὁ Κύριος τοὺς *ἐμπαίζει*· εἴπαμε, εἶναι *ἐμπαίκτης*· καὶ μὲ χιοῦμορ.

13
Τάξι τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης

Ἡ χρονικὴ σειρὰ τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι·

Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω	6
Ἰα Μθ Λκ Φι Ἐφ Κλ Φμ Ἑβ Πξ	9
Ττ Α΄ Τι Β΄ Τι	3
Α΄ Πε Β΄ Πε Ἰδ Ἀπ Α΄ Ἰω Β΄ Ἰω Γ΄ Ἰω Ἰω	8
Μρ	1

ἔτσι γράφτηκαν σὲ πέντε χρονικὰ κύματα καὶ σὲ χρόνους ἀνίσους ἀπὸ τὸ ἔτος 49 μέχρι τὸ 69, σὲ 20 χρόνια. θὰ δώσω ἐξηγήσεις παρακάτω.

Ἀλλ' ἡ γραμματολογική τους σειρά, ἡ κατ' εἶδος, καὶ δευτερευόντως χρονική, εἶναι· Εὐαγγέλια, Πράξεις, Ἐπιστολὲς Παύλου, Ἐπιστολὲς Καθολικές, Ἀποκάλυψις, ὅπως καὶ τὰ ταξινομῶ, ὄχι μόνον ἐγώ, στὴν ἐδῶ κριτική μου ἔκδοσι, ἐνῷ μέσα στὴν κάθε κατηγορία τὰ ταξινομῶ κατὰ σειρὰ χρονική.

Στὰ χειρόγραφα ὅμως καὶ στοὺς καταλόγους τοῦ Κανόνος εἶναι μὲ ἄλλη σειρά.

Μθ Μρ Λκ Ἰω

Πξ καὶ Καθολικαὶ Ἐπιστολαί (Ἰα Α΄ Πε Β΄ Πε Α΄ Ἰω Β΄ Ἰω Γ΄ Ἰω Ἰδ)

Ἐπιστολαὶ Παύλου (Ῥω Α΄ Κο Β΄ Κο Γα Ἐφ Φι Κλ Α΄ Θε Β΄ Θε Α΄ Τι Β΄ Τι Ττ Φμ Ἑβ)

Ἀπ

στὶς ἔντυπες ἐκδόσεις μόνον αἱ 21 Ἐπιστολαὶ ἄλλοτε εἶναι ὅπως στὰ χειρόγραφα, κι ἄλλοτε πρῶτα αἱ τοῦ Παύλου κι ἔπειτα αἱ Καθολικαί. ἡ τέτοια τάξι ἔχει ἄλλοτε ἄγνωστα αἴτια κι ἄλλοτε πιθανῶς ἀντιληπτά.

Τὸ Μρ μπῆκε δεύτερο, ἐπειδὴ μοιάζει περισσότερο μὲ τὸ Μθ καὶ εἶναι σὰν παραλλαγή του. ἴσως ἀλεξανδρινὸς δάκτυλος. τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον χρονικῶς εἶναι σαφῶς τὸ τελευταῖο τῶν τεσσάρων, ἐπειδὴ προϋποθέτει τὴ σύνταξι τῶν ἄλλων τριῶν, ποὺ χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς πηγές του. ἴσως καὶ ἡ προοδευτικὴ φθορὰ τριβῆς τῆς κατακλεῖδος του σ' ἐλάχιστα χειρόγραφα, ἀπογόνους ἑνὸς χειρογράφου, δείχνει ὅτι ἦταν τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ τόμου τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ἢ τῶν δύο (Ἰω Μρ), καὶ ἡ κατακλείδα ἦταν στὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ τόμου. ἐνδέχεται ὅμως νὰ φθάρηκε, μόνο ἐπειδὴ ἦταν τὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ Μάρκου.

Οἱ Καθολικὲς Ἐπιστολὲς στὰ χειρόγραφα μπῆκαν μαζὶ μὲ τὶς Πράξεις μόνο γιὰ λόγους βιβλιοδετικῆς οἰκονομίας.

Ἡ Ῥω μπῆκε πρώτη τῶν Παυλείων Ἐπιστολῶν μᾶλλον ἀπὸ δάκτυλο τοῦ χαλίφη τῆς Ῥώμης, ποὺ κοκορευόταν ἤδη ἀπὸ τὸ ἔτος 155 τὸ βραδύτερο, ἐνῷ οἱ ἀναντίρρητα χρονικῶς πρῶτες Α΄-Β΄ Θε ἐκτινάχθηκαν σχεδὸν στὸ τέλος.

Ἡ Ἑβ, ἐνῷ εἶναι πολὺ πρωϊμώτερη, μπῆκε στὸ τέλος τῶν Παυλείων, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ κοσμικωτάτου κι αὐταρχικοῦ χαλίφη τῆς Ῥώμης ἀμφισβητήθηκε ἡ παύλεια πατρότητά της καὶ κατὰ βάθος ἡ γνησιότητά της· ἐπειδὴ ἀποκλείει τὴ μετὰ ἀπὸ χριστιανικὴ πίστι καὶ ζωὴ κι ἐπανακύλισι στὴν ἀντίχριστη ἀκαθαρσία δεύτερη μετάνοια. αὐτοὶ ἐκεῖ στὴ Ῥώμη ἦταν ἀκάθαρτοι ἤδη ἀπὸ τὰ πρώιμα χρόνια τῶν διωγμῶν, ἀφοῦ ἤδη ἀπὸ τὸ 155 ἀφώρισαν ὅλη τὴν Ἀνατολὴ γιὰ ψύλλου πήδημα (ἑορτασμὸς τοῦ πάσχα) καὶ πάλι ἐπὶ τῶν διωγμῶν ἀπαγόρευσαν τὸ γάμο ὅλων τῶν κληρικῶν καὶ διακόνων, κάνοντας ὅπως κάνουν στὸ πορνόβιο ἄγαμο γενιτσαρικὸ τάγμα τῶν Ὀθωμανῶν καὶ στὴν πορνόβιο ἄγαμη γαλλικὴ λεγεῶνα τῶν ξένων. δὲν πίστευαν· ἀσκοῦσαν ἐγκόσμιο πολιτικὸ ἰμπεριαλισμὸ ὡς μιμηλὰ ὑποκατάστατα τοῦ εἰδωλολάτρου Ῥωμαίου αὐτοκράτορος ποὺ κορδωνόταν καὶ γιὰ pontifex maximus = μέγιστος γεφυροποιὸς = ὀργιαστὴς ὁμαδικῆς ἀρσενοκοιτίας.

Οἱ Παύλειες Ἐπιστολὲς τῶν δεσμῶν Φι Ἐφ Κλ Φμ Ἑβ τοποθετήθηκαν σὲ σειρὰ τυχαία, ἐπειδὴ δὲν ἤξεραν πῶς νὰ τὶς βάλουν. ἐγὼ τὶς ταυτόχρονες αὐτὲς Ἐπιστολές, ποὺ στάλθηκαν μὲ μία μόνο ταχυδρόμησι, ἡ Ἑβ ἴσως καὶ μὲ δεύτερη, τὶς ἔβαλα μὲ τὴν πιθανὴ σειρὰ ἐπιδόσεως στοὺς παραλῆπτες.

Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὶς τρεῖς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς διαδόχους του Ττ Α΄-Β΄ Τι.

Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὴν Ἰδ· τὴν ἔβαλαν στὸ τέλος τῶν Καθολικῶν, ἐπειδὴ ὁ Ἰούδας εἶναι ὁ ἀσημότερος κι ὀλιγογραφώτερος τῶν συντακτῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης· εἶναι ὅμως ἀρχαιότερη τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἰωάννου καὶ γράφτηκε ἀμέσως μετὰ τὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Πέτρου. τὴν ἔβαλα στὴ θέσι της.

Ὑπάρχει σειρά, ὄχι σὲ χειρόγραφα ἀλλὰ σὲ καταλόγους τοῦ Κανόνος, κατὰ τὴν ὁποία οἱ δυὸ Ἐπιστολὲς τοῦ Πέτρου τοποθετοῦνται πρὶν ἀπ' ὅλες τὶς Ἐπιστολὲς τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐπειδὴ «...ὁ Πέτρος ὑπῆρξε ὁ πρῶτος χαλίφης τῆς Ῥώμης» κατὰ τὴ μυθολογία τους.

Ὀρθῶς βέβαια ἡ Ἀποκάλυψι, ἂν καὶ χρονικῶς προηγεῖται ὅλων τῶν γραπτῶν τοῦ Ἰωάννου, μπῆκε στὸ τέλος τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς τὸ μόνο προφητικὸ βιβλίο της.

14
Ἱστορία τῆς συντάξεως τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης

Τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ διήρκεσε περίπου 3 χρόνια (30-32) καὶ τῶν ἀποστόλων περίπου 37 χρόνια (33-69). τὰ 16 πρῶτα χρόνια (33-48) οἱ ἀπόστολοι κήρυτταν χωρὶς νὰ γράψουν τίποτε. ἐκεῖνος ποὺ ἄρχισε νὰ γράφῃ ἦταν, ὅπως εἶπα, ὁ ἀπόστολος Παῦλος. τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ τὸ κηρυττόμενο ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους ἔγινε *κτῆμα ἐς αἰεὶ* καὶ *ἀνεξίτηλον* μὲ τὴν *Καινὴ Διαθήκη,* τὴν ὁποία προφήτευσαν οἱ προφῆτες Ἰερεμίας Ἰεζεκιήλ καὶ Βαρούχ (Ἰε 38,48· 95,1· Ἰζ 47,16· Βρ 3,27) καὶ γράφτηκε σὲ τρία ἀλλεπάλληλα κύματα.

α΄. 49-57 βιβλία 6· Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω
β΄. 58-61 βιβλία 9· Ἰα Μθ Λκ Φι Ἐφ Κλ Φμ Ἑβ Πξ
γ΄. 62-69 βιβλία 12· Ττ Α΄ Τι Β΄ Τι Α΄ Πε Β΄ Πε Ἰδ Ἀπ Α΄ Ἰω Β΄ Ἰω Γ΄ Ἰω Ἰω Μρ

τὰ μισὰ περίπου ἀπὸ τὰ 16 πρῶτα χρόνια οἱ ἀπόστολοι κήρυτταν τὴ νέα *πίστιν* ἢ *ὁδὸν* χωρὶς τὸν ἀπόστολο Παῦλο καὶ μόνο στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ στὴ λοιπὴ Παλαιστίνη τῶν περιτετμημένων Ἑβραίων.

Τ' ἄλλα μισὰ κήρυτταν μὲ τὴν παρουσία τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος ὠνόμασε καὶ τοὺς πιστοὺς τῆς νέας πίστεως ἀπὸ τὸν *Χριστὸν Χριστιανούς,* γιὰ νὰ εἶναι ἡ εἰδοποιὸς διαφορά τους ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὁ *Χριστὸς* καὶ ὄχι τίποτε ἄλλο ὅπως λ.χ. ἡ μονοθεΐα ἡ περιτομὴ καὶ τὸ σάββατον, καὶ διηύρυνε μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, ἀλλὰ κυρίως αὐτός, τὴν ἐξάπλωσί της σ' ὅλο τὸν παραμεσόγειο κόσμο, τὴ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, ὡς Ῥωμαῖος πολίτης ἐλεύθερος καὶ κυρίαρχος, ποὺ ἦταν, καὶ εἶχε τὴ σχετικὴ εὐχέρεια, κάνοντάς την πίστι ὑπερεθνικὴ οἰκουμενικὴ καὶ δυνάμει παγκόσμια.

Ἀπὸ τ' ἄλλα 20 χρόνια, τὰ τῆς συντάξεως τῆς Κ. Διαθήκης, κατὰ τὰ πρῶτα 9 (49-57) ἔγραφε μόνον ὁ Παῦλος· καὶ ἔγραψε κατ' αὐτὰ μόνο τὶς 6 πρῶτες του Ἐπιστολές.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη λοιπὸν ἄρχισε νὰ γράφεται ἀπὸ τὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου στὴν Ἑλλάδα (Θεσσαλονίκη - Κόρινθος) καὶ σὲ μία περίπου δεκαετία ἦταν 6 Ἐπιστολές του συνολικῆς ἐκτάσεως περίπου 50 σελίδων· Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω. ἐν τέλει γράφτηκε σὲ περίπου 20 χρόνια (49-69) σὲ 27 βιβλία ἀπὸ 9 ἀποστόλους συντάκτες, Παῦλον Λουκᾶν Ματθαῖον Ἰωάννην Μάρκον Ἰάκωβον Πέτρον Σιλουανόν Ἰούδαν, καὶ μᾶλλον σὲ 8 πόλεις, κυρίως πρωτεύου-

σες ἀνθυπατιῶν, Κόρινθον Θεσσαλονίκην Ἔφεσον Πάτμον Ἰερουσαλὴμ Καισάρειαν Ῥώμην Βαβυλῶνα (Κάιρο), ποὺ βρίσκονται στὶς χῶρες Ἑλλάδα Παλαιστίνη Ἰταλία Αἴγυπτο. ἡ Ἔφεσος, ποὺ ἦταν στὴ Μικρασιατικὴ Ἑλλάδα, σήμερα εἶναι μόνο ἐρείπια, ἐνῷ οἱ ἄλλες 7 ὑπάρχουν καὶ σήμερα.

Ἡ ἀσφαλέστερη πηγὴ γι' αὐτὰ ποὺ λέω εἶναι ἡ ἴδια ἡ Καινὴ Διαθήκη· οἱ πληροφορίες οἱ προερχόμενες ἀπὸ μεταγενέστερα χριστιανικὰ κείμενα εἶναι ἢ ψευδεῖς ἢ πολὺ ἀμφίβολης ἀξιοπιστίας. παρ' ὅλ' αὐτὰ ἐξετάζω κι ἀπ' αὐτές, ὅσες κανεὶς ἄλλος μέχρι σήμερα, ἀλλὰ μὲ πολλὴ προσοχὴ κι ἐπιφύλαξι. δυστυχῶς κατὰ μὲν τὴν προτυπογραφικὴ μεταβιβλικὴ ἀρχαιότητα (107-1500) γίνονταν ἀποδεκτὲς οἱ ἀμφίβολης ἀξίας ἐξωβιβλικὲς «πληροφορίες» πολὺ ἀφύλακτα. εἶναι ἀξιόπιστες μόνον ὅσες συνάγονται ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς Κ. Διαθήκης, πρᾶγμα ποὺ κάνουν ἐλάχιστοι, ὅπως λ.χ. ὁ Μ. Ἀθανάσιος κι ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. κατὰ δὲ τοὺς τυπογραφικοὺς πέντε αἰῶνες μέχρι σήμερα, στοὺς ὁποίους δεσπόζει ἡ αἱρετικὴ προτεσταντικὴ θεολογικὴ παραφιλολογία, ἐπικρατεῖ ἕνα πελάγιο πλῆθος ἀπὸ βλακεῖες συνηθέστερα ἀντιβιβλικὲς κι ἀντιχριστιανικές, σχηματισμένες καὶ διατυπωμένες μὲ ὑποχθόνια κακοήθεια. σήμερα εἶναι πολὺ δύσκολο ἀφ' ἑνὸς ν' ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ αὐτῆς τῆς βλακώδους κακοηθείας καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐξιχνιάσῃ κι ἀξιοποιήσῃ τὶς ἀξιόπιστες βιβλικὲς πληροφορίες, οἱ ὁποῖες πολλὲς φορὲς εἶναι δυσδιάκριτες. εἶναι ὅμως ὁπωσδήποτε πρᾶγμα ἐφικτό.

Οἱ Ἐπιστολὲς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, οἱ ὁποῖες καλύπτουν περίπου 20 χρόνια (49-68), διακρίνονται χρονικῶς σὲ τρεῖς ὁμάδες· 1) Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω (ἔκτασι 60% τῶν Ἐπιστολῶν του), 2) Φι Ἐφ Κλ Φμ Ἑβ (30%), καὶ 3) Ττ Α΄ Τι Β΄ Τι (10%)· ἤτοι Ἐπιστολὲς πρὸ τῆς μεγάλης φυλακίσεώς του στὴν Καισάρεια καὶ στὴ Ῥώμη, Ἐπιστολὲς τῶν δεσμῶν γραμμένες ὅλες μαζὶ γύρω ἀπὸ τὴν ἀποφυλάκισί του στὴ Ῥώμη, κι Ἐπιστολὲς μεταξὺ τῶν δυὸ μεγάλων φυλακίσεών του στὴ Ῥώμη, ποὺ ἡ δεύτερη ἦταν καὶ ἡ θανάσιμη. ἡ πρώτη ὁμάδα τῶν 6 Ἐπιστολῶν εἶναι γραμμένες σὲ περίπου 9 χρόνια (49-57) καὶ εἶναι τ' ἀρχαιότερα βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης. σὲ 3 Ἐπιστολὲς αὐτῆς τῆς ὁμάδος, Γα Β΄ Κο Ῥω, καὶ στὰ παράμετρα κεφάλαια τῶν Πράξεων 37-86 διακρίνεται ἕνα μεγάλο πρόβλημα ποὺ προκλήθηκε ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ὁμάδα αὐτὴ τῶν 6 Ἐπιστολῶν καὶ γενικὰ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου, διήρκεσε περίπου 8 χρόνια (51-58), καὶ προκάλεσε τὴ σύνταξι ὅλης τῆς ὑπόλοιπης Κ. Διαθήκης μ' ἕναν τρόπο τελείως ἀπρόβλεπτο. τὸ πρόβλημα ἦταν μιὰ ἐπικίνδυνη διαμάχη μεταξὺ τοῦ Παύλου καὶ τῶν ἀποστόλων τῆς ἐκ περιτομῆς ἐκκλησίας πάνω στὸ θέμα ἂν οἱ πιστοὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ

περιτέμνωνται ἢ ὄχι, ἂν πρέπει νὰ λέγωνται *Οἱ τοῦ Χριστοῦ* (Γα 5, 24) καὶ *Χριστιανοὶ* (Πξ 33,10· 81,40· Α΄ Πε 12,5), ἢ νὰ λέγωνται *Ἰουδαῖοι,* ἢ ἔστω ἁπλῶς *μαθηταὶ* (Πξ 15,1· 23,1· 24,1· 60,2) καὶ *ἅγιοι* (Πξ 24,4· 27,1· 28,8) καὶ *οἱ τῆς ὁδοῦ (ταύτης)* (Πξ 23,2· 61,2· 77,16)· ἂν ἡ Χριστιανικὴ πίστις εἶναι μιὰ ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμὸ καὶ αὐθύπαρκτη καὶ αὐτάρκης ἐκκλησία, ἢ εἶναι ἁπλῶς μιὰ ἀνακαινισμένη φάσι τοῦ ἰουδαϊσμοῦ μὲ πιστοὺς ἀπαραιτήτως περιτετμημένους, ποὺ τηροῦν καὶ ὅλο τὸ μωσαϊκὸ νόμο κι ἔχουν ἐπίκεντρο τῆς λατρείας των τὸν ἰουδαϊκὸ ναὸ τῶν Ἰεροσολύμων. τὸ ὄνομα *Χριστιανοί,* τὸ ὁποῖο ἔδωσε στοὺς πιστοὺς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Παῦλος, ὅταν τοὺς δίδασκε στὴν Ἀντιόχεια (Πξ 33,10), ταχύτατα ἦταν τόσο διαδεδομένο, ποὺ τὸ ἤξερε κι ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας ὡς ὄνομα ξακουστὸ σεβαστὸ καὶ ζηλευτό, κι ὅταν μπροστὰ στὸν ἀνθύπατο Φῆστο καὶ σὲ πολλοὺς ἐπισήμους Ἰουδαίους λέῃ στὸ φυλακισμένο Παῦλο 'Παῦλε, *ἐν ὀλίγῳ μὲ πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι*', μᾶλλον ὑπαινίσσεται κιόλας ὅτι εἶναι πληροφορημένος ὅτι ὁ Παῦλος τὸ ἔφτιαξε καὶ τὸ ἔβαλε στοὺς πιστοὺς τοῦ Χριστοῦ ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄνομά τους (Πξ 81,40). στὴ δεύτερη ὁμάδα τῶν Ἐπιστολῶν, ποὺ ἐξαπολύθηκαν καὶ ταυτοχρόνως ὅλες γύρω ἀπὸ τὴν ἀποφυλάκισι τοῦ Παύλου, διαφαίνεται σαφῶς ἡ θριαμβευτικὴ νίκη τῆς διδασκαλίας του, καὶ στὴν τρίτη ὁμοίως· ὅτι τὸ πρόβλημα δὲν ὑπάρχει πλέον. καὶ στὶς μετὰ τὴ θανάτωσι τοῦ Παύλου γραμμένες Ἐπιστολὲς τῶν *στύλων* (Γα 4,8· Ἀπ 8,7) Πέτρου καὶ Ἰωάννου, γιὰ μὲν τὴν περιτομὴ τῶν Χριστιανῶν κι ἐξάρτησί τους ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμὸ δὲν γίνεται πλέον οὔτε λόγος· ἀποκαλοῦν δὲ τοὺς *ἁγίους τοῦ Χριστοῦ* ὁ Πέτρος *Χριστιανοὺς* (Α΄ Πε 4,16) τοὺς δὲ μὴ Χριστιανοὺς Ἰουδαίους ὁ Ἰωάννης *συναγωγὴν τοῦ σατανᾶ* (Ἀπ 4,3).

Ὁ Χριστός, ὅταν θεμελίωνε τὴν ἐκκλησία του *ἔλαβε λῆμμα* ἀπ' ὅλες τὶς τάξεις τῶν *υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ Ἀβραάμ,* καὶ δὲν ἀποσκοράκισε καμμία. πῆρε καὶ ἁπλοῦς Ἰουδαίους, τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, πῆρε καὶ τελῶνες, Ματθαῖο, Ζακχαῖο, καὶ ἴσως καὶ Θωμᾶ, πῆρε καὶ ζωηροὺς ζηλωτάς, ὅπως τὸν *κανανίτην* ἢ *ζηλωτὴν* Σίμωνα, πῆρε κι ἕνα φίλαυτο κάθαρμα, τὸν προδότη Ἰούδα, πῆρε καὶ φαρισαίους, ὅπως τὸ Νικόδημο καὶ τὸν Παῦλο, πῆρε κι ἑλληνιστὰς τῆς διασπορᾶς, ὅπως τὸ Στέφανο καὶ τὸ Φίλιππο τοὺς ἐκ τῶν *ἑπτά,* πῆρε καὶ βουλευτὰς ἀπὸ τὴ βουλὴ τῶν Ἑβδομήκοντα (λεπτομερέστερα τῶν Ἑβδομήκοντα δύο), ὅπως τὸν Ἰωσὴφ ἀπὸ τὴν Ἀριμαθαία, πῆρε ἀκόμη καὶ Σαδδουκαίους ὅπως τοὺς προφῆτες Ζαχαρία καὶ τὸ γιό του τὸν Ἰωάννη τὸ βαπτιστὴ καὶ ἕναν ἄλλο τοὐλάχιστο ποὺ δημιούργησε τὸ προειρημένο πρόβλημα.

Οἱ Σαδδουκαῖοι, πλούσιοι γόνοι τοῦ ἐπὶ Σολομῶντος ἀρχιερέως

Σαδδοὺκ (מדוק) ἢ Σαδδώκ, στὴν ἀρχὴ ἦταν εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι καὶ προφῆτες, ὅπως ὁ ὑπέροχος ἀρχιερεὺς Ἰωδαὲ ποὺ διέσωσε τὴ δυναστεία τοῦ Δαυΐδ ἀπὸ τὸν παρὰ τρίχα ἀφανισμό της, κι ὁ προφήτης γιός του Ἀζαρίας (Πα 73,6-9). καὶ οἱ μεταγενέστεροι προφῆτες Ἱερεμίας, Βαρούχ, Ἰεζεκιήλ, Ἔσδρας, Ζαχαρίας, κι ὁ γιὸς αὐτοῦ τοῦ Ζαχαρίου Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· ὅλοι αὐτοὶ ἦταν Σαδδουκαῖοι. ἀργότερα ὅμως οἱ Σαδδουκαῖοι χάλασαν ὅπως καὶ οἱ φαρισαῖοι. καὶ ἦταν οἱ Σαδδουκαῖοι πολὺ χειρότεροι ἀπὸ τοὺς φαρισαίους καὶ πλουσιώτεροι ἐκ καταγωγῆς καὶ ἰσχυρότεροι κι ἐπικινδυνότεροι· καὶ κυνικοὶ καὶ παμπόνηροι.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δημιούργησε τὸ πρόβλημα τῆς ἐκκλησίας ἦταν φανατικὸς Ἰουδαῖος, ὁπωσδήποτε Λευΐτης καὶ πιθανώτατα Κααθίτης ἱερεὺς καὶ Ἀαρωνίδης Σαδδουκαῖος. ἦταν καὶ Ῥωμαῖος πολίτης ὅπως ὁ Παῦλος καὶ συνομήλικός του, καὶ μᾶλλον ὡραιότερός του κι ἐπιβλητικώτερος. φυσικὰ ἦταν καὶ πλούσιος καὶ εὔκαιρος καὶ λαμπροφορεμένος καὶ εἶχε ἀξιόλογη ἰουδαϊκὴ θεολογικὴ μόρφωσι. ἦταν ὅμως πορφυρογέννητος καὶ τύπος χαρτογιακᾶ.

Ὁ Χριστός, ποὺ ὡς Δαυϊδίδης (Λκ 6,4) εἶχε γεννηθῆ ἐκτάκτως στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ὅπου οἱ γονεῖς του πῆγαν ν' ἀπογραφοῦν, εἶχε μεγαλώσει μέχρι τὰ 30 του στὴ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας, μόνιμη κατοικία τῶν γονέων του, κατὰ δὲ τὴν τριετῆ κηρυκτική του δρᾶσι κατοικοῦσε στὴν παραλίμνια Καπερναοὺμ τῆς Γαλιλαίας, ὅταν ἀνέβαινε μὲ τοὺς μαθητάς του στὴν Ἱερουσαλὴμ γιὰ πάσχα ἢ ἄλλες ἑορτές, εἶχε γιὰ στέκια - κονάκια δυὸ μεγάλα ἀρχοντικὰ σπίτια - παλάτια, ἕνα μέσα στὴν Ἱερουσαλήμ, ἴσως καὶ πολὺ κοντὰ στὸ ναό, κι ἕνα στὴ Βηθανία, προάστιο τῆς Ἱερουσαλήμ· εἶχε κι ἕνα ἐφεδρικὸ στέκι γιὰ καλοκαιρίες ἢ καὶ γιὰ νὰ χάνουν τὰ ἴχνη του οἱ ἐχθροί του, ποὺ ἤθελαν νὰ τὸν βροῦν *ἄτερ ὄχλου* (Λκ 115,4), ὑπαίθριο λημέρι στὸ δάσος τοῦ *Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν* (Μθ 112,1), ὅπου καὶ τὸν ἔπιασαν κάποτε μὲ προδοσία. τὰ δυὸ ἀρχοντικὰ ἦταν ὀρφανὰ ἀπὸ πατέρα, τὸ ἕνα ἴσως κι ἀπὸ τοὺς δυὸ γονεῖς. τὸ τῆς Βηθανίας ἦταν κατοικία τοῦ πρὸ πολλοῦ πεθαμένου Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, πιθανῶς Σαδδουκαίου, ὁ ὁποῖος ἄφησε ὀρφανὰ τὰ τρία παιδιά του, Μάρθα Μαρία καὶ Λάζαρο, ἐνήλικα ἢ κοντὰ στὴν ἐνηλικίωσι. ὁ Λάζαρος κι ὁ ἄλλος Σαδδουκαῖος τοῦ ἀρχοντικοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἦταν ἐπὶ Χριστοῦ *νεανίσκοι,* δηλαδὴ πρὸ τῶν 30 ἐτῶν, καὶ γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς δὲν τοὺς πῆρε μεταξὺ τῶν 12 μαθητῶν του, ποὺ ἦταν ὅλοι τριαντάρηδες καὶ ἐπέκεινα. ἐνῷ λίγο ἀργότερα ἦταν *νεανίαι,* δηλαδὴ λίγο μετὰ τὰ 30· καὶ συνομήλικοι τοῦ φαρισαίου Παύλου. ὅτι τὸ σπίτι τοῦ Λαζάρου ἦταν πλούσιο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολυδάπανη φιλοξενία τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του, φαίνεται κι ἀπὸ τὴν *πιστικὴν νάρδον* ἀξίας ἑνὸς ἐτη-

σίου μέσου εἰσοδήματος, ἡ ὁποία ἐρέθισε τὸ φθόνο καὶ τὴ φιλαργυρία τοῦ Ἰούδα (Μθ 110,1-4· Ἰω 33,1-6· Μρ 60,1-8), κι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ διασήμους Ἰουδαίους ποὺ συνέρρεαν σ' αὐτὸ μέχρι καὶ τὴν τέταρτη μέρα μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Λαζάρου, γιὰ νὰ παρηγορήσουν τὶς ἀδερφές του γιὰ τὴν πολλοστὴ ὀρφάνια τους (Ἰω 31,15). τοῦ δὲ ἀρχοντικοῦ τῆς Ἰερουσαλὴμ ὁ ἰδιοκτήτης Σαδδουκαῖος δὲν κατονομάζεται· λέγεται ἁπλῶς *ὁ δεῖνα* (Μθ 111,2) ἢ *ὁ οἰκοδεσπότης* (Λκ 116,5· Μρ 62,3)· ἦταν παλάτι μὲ ὑπηρέτες, ποὺ κουβαλοῦσαν νερὸ ἀπὸ τὴ δημόσια βρύσι μέσα σὲ *κεράμια* (=στάμνες) (Λκ 116,4· Μρ 62,2), καὶ μὲ ὑπηρέτριες καὶ θυρωρούς. ἦταν ἕνα παλάτι ποὺ μόνο στὸν ἕναν ὄροφό του εἶχε σαλόνι ποὺ χωροῦσε ἄνετα 130 ἄτομα, ἴσως καὶ 200. καὶ σ' αὐτὰ τ' ἀρχοντικὰ ὁ Χριστός, ὅποτε ἤθελε, εὕρισκε ἕτοιμο στρωμένο τραπέζι, προφανῶς κάποτε καὶ κρεβάτια, γι' αὐτὸν καὶ τοὺς μαθητάς του.

Στὶς Ἐπιστολὲς τῆς χρονικῶς πρώτης ὁμάδος τοῦ Παύλου (Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω) καὶ στὶς Πράξεις φαίνεται ὅτι ἀρχηγὸς τῶν ἰουδαϊζόντων εἶναι ὁ Ἰάκωβος ὁ *ἀδελφὸς* (=ἐξάδελφος) *τοῦ Κυρίου* (Μθ 63,3· Γα 3,9) τοῦ ὁποίου τοὺς ἀνθρώπους τρέμει ἀκόμη κι ὁ Πέτρος, καὶ μάλιστα μακριὰ στὴν Ἀντιόχεια, καὶ γιὰ τὴ φοβία του αὐτὴ τὸν ἐπιπλήττει ὁ Παῦλος δημοσίᾳ (Γα 5,1-12). ἀλλὰ πίσω ἀπὸ τὸν ὀλιγογράμματο κι ἁπλοϊκὸ Ἰάκωβο φαίνεται νὰ κρύβεται ὡς ὑποβολεὺς καὶ οὐσιαστικὸς ἀρχηγὸς ὁ προειρημένος Σαδδουκαῖος καὶ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐνορχηστρώνει ὅλη τὴν πολεμικὴ καὶ τὸν κατατρεγμὸ ἐναντίον τοῦ Παύλου κατὰ τὴ δεκαετία ποὺ ὁ Παῦλος ἐκχριστιανίζει *τὰ ἔθνη* καὶ γράφει τὸ πρῶτο κομμάτι τῆς *Καινῆς Διαθήκης,* τὶς 6 προειρημένες Ἐπιστολές του. ὁ «Χριστιανὸς» Σαδδουκαῖος καὶ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ ὄχι μόνο χειραγωγεῖ τὸν ἁπλοϊκὸ Ἰάκωβο γιὰ τὸ ἰουδαϊκὸ καπέλλωμα τῆς Χριστιανικῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τρομοκρατεῖ τοὺς ἄλλους δύο *στύλους* τῆς ἐκκλησίας Πέτρο καὶ Ἰωάννη, παραγκωνίζει τὸν ταπεινόφρονα πρώην τελώνη Ματθαῖο, καὶ τοὺς ἄλλους μαθητὰς κι ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ, καὶ φθείρει στὰ σπάργανά της τὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία πολύ. τὴν ἔκανε νὰ φαίνεται ἐξ ἀρχῆς διχάλα καὶ οἱονεὶ σχιζοφρενική, σὰν τὴν τρίχα ποὺ πάσχει στὴν κορυφή της ἀπὸ ψαλίδα. κι αὐτὸ ἦταν τὸ μεῖζον πρόβλημα τοῦ *ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν* Παύλου, ἕνα πρόβλημα πολὺ δυσκολώτερο ἀπὸ τὸ κοπιωδέστατο ἔργο τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν ἐθνῶν, πρόβλημα ποὺ χρονικῶς κάλυψε τὸ πρῶτο μισὸ τῆς ἀποστολικῆς του δράσεως, πού, ἂν ὁ Παῦλος πέθαινε ἀφήνοντάς το ἄλυτο, αὐτὸ θ' ἀκύρωνε γιὰ πάντα τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, καὶ ποὺ εὐτυχῶς εἶχε αἴσιο τέλος· αἴσιο γιὰ τὴν ἐκκλησία ἀλλ' ἀπαίσιο γιὰ τὴ φυσικὴ ζωὴ τοῦ Παύλου.

Κατὰ τὰ 16 πρῶτα χρόνια τῆς ἐκκλησίας, τὰ μέχρι τὸ 49, οἱ ἀπόστολοι, ὅπως εἶπα, δὲν φαίνεται νὰ εἶχαν σκεφτῆ ποτὲ νὰ γράψουν Καινὴ Διαθήκη. ὅταν ὁ Σαδδουκαῖος *οἰκοδεσπότης* τοῦ Κυρίου εἶδε τὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου Α΄-Β΄ Θε, πρέπει νὰ μὴν τοῦ ἄρεσε αὐτὸ καθόλου. '*Καινὴ Διαθήκη* ὁ ἀποστάτης ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Νόμου;!'. ἔβρασε. 'Δηλαδὴ παριστάνει τὸ Μωϋσῆ καὶ τοὺς προφῆτες;'. ὁ πλούσιος Ἰεροσολυμίτης εἶχε τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ καὶ διεθνῆ εὐχέρεια νὰ ἔχῃ δικούς του ἀνθρώπους στὶς ἰουδαϊκὲς παροικίες πολλῶν πόλεων τῆς 'Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ μάλιστα ἐκείνων ποὺ ἦταν πρωτεύουσες ἀνθυπατιῶν· Ἀντιόχεια, Ἔφεσο, Θεσσαλονίκη, Κόρινθο, Ἀλεξάνδρεια, κλπ.. καὶ ἦταν ἄνθρωπος μᾶλλον μειλίχιος συνετὸς διαλεκτικός, διπλωμάτης, ποὺ ἤξερε νὰ πείθῃ· καὶ μορφωμένος· καὶ 'Ρωμαῖος πολίτης, ὅπως εἶπα, σὰν τὸν Παῦλο· ἀλλ' ἦταν πιστὸς καὶ ἅγνὸς Σαδδουκαῖος, σὰν τοὺς μεγάλους προφῆτες καὶ γόνους τῆς οἰκογενείας Μωϋσέως Ἀαρὼν καὶ Ἔσδρα, παντοτινὸς δὲ καὶ ἐχέμυθος ξενιστὴς καὶ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ. δὲν ἦταν τυχαῖο πρόσωπο ὁ Ἰεροσολυμίτης αὐτός. ἐπικίνδυνος Σαδδουκαῖος καὶ προχριστιανικὸς ἐχθρὸς τοῦ φαρισαίου Παύλου, κατὰ τὴν ἀνειρήνευτη ἔχθρα Σαδδουκαίων καὶ φαρισαίων· καὶ ἦταν χωμένος γιὰ τὰ καλὰ στὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία, τὴν ὁποία καμάρωνε σὰν ἕνα κοσμοϊστορικὸ φρεσκάρισμα τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, μὲ τὴν ἀβραμιαία καὶ μωσαϊκὴ περιτομὴ βέβαια. περιτετμημένοι δὲν ἦταν οἱ πατέρες Ἀβραὰμ Ἰσραὴλ Ἰωσὴφ Μωϋσῆς Ἀαρὼν Δαυῖδ Σαδδοὺκ καὶ οἱ προφῆτες ὅλοι κι ὁ Χριστὸς κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ; αὐτὸς ὁ Παῦλος τί εἶναι καὶ κηρύττει ἄκυρη γιὰ τὴ σωτηρία τὴν περιτομή; ἀπάνω του λοιπὸν μὲ κάθε μέσο καὶ μὲ κάθε μέθοδο (ὁ σκοπὸς ἁγιάζει τὰ μέσα). μήπως κι ὁ Παῦλος, ὅταν πρὸ τῆς ἀλλαγῆς του συλλάμβανε τοὺς Χριστιανοὺς γιὰ θανάτωσι, δὲν ἔκανε τὸ ἴδιο; τὴν ἴδια νοοτροπία δὲν εἶχε; τώρα τί τὸν βάρεσε καὶ «τὰ πέταξε» γιὰ τὰ καλά, καὶ πρόδωσε καὶ τὴν πίστι καὶ τὸ Μωϋσῆ καὶ τοὺς προφῆτες; ἀπάνω του λοιπὸν μέχρι θανατώσεως.

Κι ὁ Σαδδουκαῖος παίρνει τὸν Παῦλο στὸ κατόπι, ὕπουλα καὶ ἀθόρυβα καὶ ἀφανῶς, γιὰ νὰ σαμποτάρῃ τὸ ἔργο του· ὅπου ὁ Παῦλος ἱδρύει μιὰ ἐκκλησία, μόλις φεύγει, τότε καταφθάνει αὐτός, «ἀπόστολος originalis καὶ *ὑπερλίαν,* ἀπὸ τὰ Ἰεροσόλυμα»· ὅ,τι κτίζει ὁ Παῦλος αὐτὸς τὸ γκρεμίζει, φτάνοντας πάντοτε δεύτερος. τὸν ἐνωχλοῦσαν ἀβάσταχτα ἡ εὐδοκίμησι τοῦ κηρύγματος τοῦ Παύλου, ἡ βλάστησι μιᾶς τεράστιας καὶ οἰκουμενικῆς ἐκκκλησίας ἀπεριτμήτων Χριστιανῶν, τὸ δυνατὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου, τὰ *σημεῖα* ποὺ ἐπιτελοῦσε, αἱ *Ἐπιστολαί* του, ποὺ ἀπάρτιζαν κιόλας ἕνα ἀξιοπρόσεκτο σῶμα, μιὰ *Καινὴ Διαθήκη.* ἔβλεπε ὅτι ὁ Παῦλος ἔπιασε ὅλες τὶς πρωτεύου-

σες τῶν ἑλληνικῶν ἀνθυπατιῶν, Ἀντιόχεια, ὅπου ὠνόμασε καὶ τοὺς μαθητὰς τῆς νέας πίστεως *Χριστιανούς,* ξεχωρίζοντάς τους ἔτσι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, Ἰκόνιο, Θεσσαλονίκη, Κόρινθο, Ἔφεσο, κι ἔχει πεδίο τῆς ἀποστολῆς του μιὰ ἀπέραντη ἐκκλησία, σχεδὸν ὅλη τὴ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία, μπροστὰ στὴν ὁποία ἡ Παλαιστίνη δὲν ἦταν οὔτε κἂν ἀνθυπατία.

Μόλις ὁ Παῦλος ἔφυγε ἀπὸ τοὺς ἀφελεῖς *(ἀνοήτους)* Γαλάτες, αὐτὸς πῆγε ἐκεῖ, σὰν κατακτητὴς σὲ ἕτοιμο καὶ φίλιο ἔδαφος, καὶ τοὺς εἶπε· «Ποιός *ἀπόστολος;* τσαρλατάνος εἶναι κι αἱρετικός. πότε *εἶδε τὸν Κύριον* αὐτός, γιὰ νὰ εἶναι ἀπόστολος; (ὅσο λ.χ. τὸν εἶδα ἐγώ, ἐννοεῖται, ποὺ ὅλα τὰ χρόνια τὸν φιλοξενοῦσα στὸ σπίτι μου, καὶ ἤμουν τὸ ἀγαπημένο του παλληκάρι;). μπορεῖ ν' ἀποδείξῃ ὁ ψεύτης, ὁ ἀπατεώνας, ὅτι *εἶδε τὸν Κύριον;* μακριὰ ἀπ' αὐτόν! ὁ Ἰάκωβος *ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου* δὲν τὸν παραδέχεται· καὶ γιὰ τοὺς *τρεῖς στύλους* τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἀπαράδεκτος, αὐτὸς ὁ χειρωνάκτης, ὁ στιγματίας σὰ δραπέτης δοῦλος ποὺ συνελήφθη, αὐτὸς μὲ τὴ στιγματισμένη καὶ σημαδεμένη φάτσα! ὁ παράνομος *(illicitus)!* καὶ μὲ τὸ Βαρνάβα μάλλωσαν, κι ὁ Βαρνάβας τοῦ τἄψαλε, κι ἔφυγε μακριά του, κι αὐτὸς ἦρθε σὲ σᾶς καὶ σᾶς παρέσυρε νὰ πιστέψετε χωρὶς νὰ περιτμηθῆτε! σοβαρολογεῖτε τώρα;».

Κι ὁ Παῦλος τὰ ἔμαθε αὐτά, καὶ σχεδὸν ἐξωργίστηκε. «Τί εἶμαι; εἶμαι ἐκεῖνος ποὺ ἐπέπληξα καὶ τὸν Πέτρο καὶ τὸ Βαρνάβα γιὰ τὴ δειλὴ καὶ μουλωχτὴ καὶ ἄναντρη ὑποκρισία τους. ἔτσι κι ἔτσι, *ὦ ἀνόητοι Γαλάται* (Γα 5,1-6,1). καὶ οἱ τρεῖς *δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης* μὲ παραδέχτηκαν, μὲ ἀναγνώρισαν ὡς ἀπόστολο τῶν ἐθνῶν ὀρθόδοξο, καὶ σὲ ἔνδειξι *κοινωνίας* μοῦ ἔδωσαν δημοσίᾳ σὲ χειραψία τὸ δεξιό τους χέρι (Γα 4,8-10)· ὅπως καὶ στὸ Βαρνάβα, ἄλλον ὑποκριτὴ κι αὐτόν, *ὅς συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει,* μιμήθηκε τὴν ὑποκρισία τοῦ Πέτρου, ὁ ὁποῖος στὴν Ἀντιόχεια, ὅπου ἦρθε ὡς ἐπιθεωρητὴς τοῦ ἔργου μου, στὴν ἀρχὴ ἦταν μαζί μου σύμφωνος σὲ ὅλα, ἀλλὰ μόλις εἶδε «κάποιους» Ἰουδαίους, (πιθανῶς καὶ τὸν *οἰκοδεσπότην* τοῦ Κυρίου, τὸν ὁποῖο ὁ Παῦλος ἀποφεύγει πολλὲς φορὲς νὰ κατονομάσῃ), ποὺ *ἦλθον ἀπὸ Ἰακώβου, ἐφοβήθη τοὺς ἐκ περιτομῆς* αὐτοὺς καὶ ἄρχισε νὰ ὑποκρίνεται· κι ὁ Βαρνάβας τὸ ἴδιο· καὶ τοὺς τἄψαλα· ἔτσι κι ἔτσι! τοὺς εἶπα *ἔμπροσθεν πάντων ὅτι οὐκ ὀρθοτομοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου.* ποιά περιτομή; *ἔργον νόμου* δὲν εἶναι; διαλέξτε λοιπόν· ἢ Χριστὸς ἢ *ἔργα νόμου·* τὸ ἕνα καταργεῖ τὸ ἄλλο. σᾶς τὸ λέω ἐγὼ ὁ φαρισαῖος Παῦλος ὁ δοῦλος τοῦ Χριστοῦ. ὁ Ἰάκωβος, *ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου* κι *ὁ οἰκοδεσπότης* τοῦ Κυρίου, οἱ *ὑπερλίαν ἀπόστολοι,* τὸ φόβητρο ποὺ τρέμει ἕνας ὁλόκληρος Πέτρος! ὁ Ἰάκωβος ποὺ κάποτε, παρασύρο-

ντας καὶ τὴ μητέρα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς ἄλλους *ἀδελφοὺς (=ἐξαδέλφους)* τοῦ Χριστοῦ, πῆγε νὰ συλλάβῃ τὸ Χριστὸ γιὰ τρελλὸ ἢ δαιμονισμένο καὶ νὰ τὸν δέσῃ (Μρ 15,1-2), γιὰ νὰ μὴ διασύρεται τὸ σόι του! καὶ τώρα εἶναι ὁ φόβος καὶ τρόμος τοῦ Πέτρου! τὸν ἐπέπληξα τὸν Πέτρο, ἐπειδὴ ἦταν πιὰ *κατεγνωσμένος* (=εἶχε ὑπογράψει τὴν καταδίκη του μ' αὐτὸ ποὺ ἔκανε) (Γα 5,1)». αὐτὰ γιὰ τὸν Ἰάκωβο ὁ Παῦλος δὲν τὰ ἔγραψε στοὺς Γαλάτες, ἀλλὰ τὰ ἐννοοῦσε· καὶ λέγονται σ' ἄλλα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. ὁ Ἰάκωβος ἦταν προφανῶς ἀρκετὰ ἀφελὴς ὅπως κι ὁ *Ἰωσῆς ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας (=υἱὸς παρακλήσεως),* ὁ ὁποῖος ἦταν τόσο ἀγαθός, ποὺ πούλησε τὸ ἀγρόκτημά του κι ἔδωσε τὸ ρευστὸ χρῆμα στοὺς ἀποστόλους γιὰ ἐλεημοσύνες (Πξ 11,6-7). καὶ οἱ δυὸ *ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί·* καὶ ὑποχείρια τοῦ ξενιστοῦ τοῦ Κυρίου· ὁ Παῦλος ὅμως ἐκτὸς ἀπὸ *ἀκέραιος ὡς αἱ περιστεραὶ* ἦταν καὶ *πανοῦργος* (Β΄ Κο 22,6) καὶ *φρόνιμος ὡς οἱ ὄφεις* (Μθ 44,18)· κι ἐν τέλει τοὺς Χριστιανοὺς στὴ Δαμασκὸ μπορεῖ νὰ μὴν τοὺς συνέλαβε, γιατὶ δὲν τὸν ἄφησε ὁ Χριστός, τὸν *οἰκοδεσπότην* ὅμως τοῦ Χριστοῦ καὶ *δέσμιος* ἀκόμη τὸν συνέλαβε καὶ τὸν ἔδεσε γερά, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς τὸν ἄφησε· καί γε τὸν παρώτρυνε· κι ὁ Παῦλος τὸν ἔκανε ὑπηρέτη του. ὁ δὲ ἀφελὴς Ἰάκωβος τὸν ἀφηνιασμένο *οἰκοδεσπότην* τοῦ Χριστοῦ τὸν εἶχε ἀπὸ πίσω του παρασκηνιακὸ ἀρχηγὸ καὶ χειραγωγὸ καὶ ὑποβολέα, ποὺ διὰ τῆς περιτομῆς ἤθελε νὰ καπελλώσῃ τὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. δὲν ἦταν ἀστεῖο πρᾶγμα. μόνον ἕνας Παῦλος εἶχε τὴν ἱκανότητα καὶ τὴ χάρι τοῦ Κυρίου νὰ γλυτώσῃ τὴν ἐκκλησία τοῦ Κυρίου του ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ ἐπικινδύνου *οἰκοδεσπότου,* ποὺ ὑπέτασσε τὸν Ἰάκωβο φοβέριζε τὸν Πέτρο, ἤλεγχε τοὺς τρεῖς *στύλους* τῆς ἐκκλησίας, καὶ κυνηγοῦσε μέχρι ἐξοντώσεως τὸν Παῦλο.

Γράφει δὲ στοὺς Γαλάτες ὁ Παῦλος φανερὰ πλέον καὶ μὲ ἀγανάκτησι ἐναντίον τοῦ Σαδδουκαίου *οἰκοδεσπότου,* χωρὶς νὰ τὸν κατονομάζῃ, ἂν καὶ ξέρει ποιός εἶναι, τὸν ξέρουν δὲ καὶ οἱ Γαλάτες· «Δὲν εἶναι μόνον *οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι,* οἱ τρεῖς· εἶναι ἀπὸ πίσω κι ἄλλος τέταρτος *δοκῶν εἶναί τι,* ὁ ὁποῖος τοὺς ἔχει κάνει μαριονέττες του κι αὐτοὺς καὶ τὸ Βαρνάβα· *ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι, ὁποῖοί ποτε ἦσαν οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει* (=προσωποληψίες δὲν κάνει)» (Γα 4,5). νἆτος πάλι *ὁ οἰκοδεσπότης* τοῦ Κυρίου, ποὺ *εἶδε καὶ τὸν Κύριον·* καὶ ὑπῆρξε κι εὐεργέτης του ὁ Σαδδουκαῖος. γίνεται νὰ φανῇ ὁ Χριστὸς ἀχάριστος πρὸς τὸν εὐεργέτη του καὶ αὐτόπτη μάρτυρά του κι ἀπόστολό του; κι ὁ Παῦλος λέει· «Δὲν μ' ἐνδιαφέρει τί ἦταν κάποτε· ὁ θεὸς προσωποληψία δὲν κάνει». μιλάει σὰν ἐκεῖνο τὸ 'Ρωμαῖο πολίτη, ὁ ὁποῖος στοὺς Φιλίππους, ἀφοῦ ἄφησε νὰ τὸν μαυρίσουν στὸ ξύλο, γιὰ νὰ πι-

στοποιήση τὴν ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου στοὺς Φιλιππησίους μαθητάς του καὶ νὰ τοὺς δώση καὶ τὸ καλὸ παράδειγμα, τὴν ἄλλη μέρα ἔκανε τοὺς *Ῥωμαίους στρατηγοὺς* νὰ κατουρηθοῦν ἀπὸ τὸ φόβο τους λέγοντας· Νἀρθοῦν νὰ μᾶς ἀποφυλακίσουν αὐτοὶ ποὺ μᾶς ἔδειραν *Ῥωμαίους ὄντας* ἐμένα καὶ τὸν Σιλουανό! (Πξ 52,1-6). καὶ τοὺς ἔκανε νὰ τὸν γλείφουν· καὶ τοὺς εἶπε· «Ὄχι δὲν φεύγουμε ἀπὸ τὴν πόλι· θὰ φύγουμε ὅταν θελήσουμε ἐμεῖς· ὅταν ὁλοκληρώσουμε τὴ δουλειά μας». φοβερὸς *ὁ οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ καὶ καπελλώσας τοὺς *στύλους* τῆς ἐκκλησίας, ὁ καταξιωμένος ἱερεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἀμύντορας τῆς περιτομῆς –ποὺ μ' αὐτὴν ὁ Χριστὸς ὑποκαθίσταται γιὰ νὰ σβήση–, φοβερὸς πολὺ φοβερὸς ὁ πειστικὸς καὶ κατωχυρωμένος· ἀλλὰ φοβερώτερος ὁ Παῦλος, τὸ *σκεῦος τῆς ἐκλογῆς* τοῦ Κυρίου τὸ *ἀφωρισμένον ἐκ κοιλίας μητρός.* ξέροντας δὲ ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Σαδδουκαῖος ἐχθρός του ἐπηρέασε ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὸν *ὑποκριθέντα* Βαρνάβα κι ὅτι κάτι εἶπε στοὺς Γαλάτες γιὰ τὴν ψυχρότητα ποὺ ἐμφανίστηκε μεταξὺ Παύλου καὶ Βαρνάβα, κάνει μιὰ ὡς ἐν παρόδῳ διάψευσι τῶν πιθανολογουμένων λόγων τοῦ Σαδδουκαίου. λέει στὴν Α΄ Κο· «Δὲν ἔχω κι ἐγὼ τὴν ἐξουσία –ποὺ δὲν χρησιμοποιῶ ποτέ– νὰ συντηροῦμαι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία –κάτι ποὺ τὸ θέσπισε ὁ Χριστὸς βέβαια–, ὅπως κάνουν *οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου καὶ Κηφᾶς;* ἢ μήπως ἐγὼ κι ὁ Βαρνάβας δὲν ἔχουμε τὴν ἐξουσία νὰ μὴν ἐργαζόμαστε, ἀλλὰ νὰ συντηρούμαστε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία;» (Α΄ Κο 22,4-6). ἔμμεσο ἐγκώμιο στὸ Βαρνάβα· (ἄρα οἱ δυὸ ἀπόστολοι δὲν εἶναι ἐχθροί, ὅπως –πιθανῶς– ἰσχυρίστηκε ὁ Σαδδουκαῖος στοὺς Γαλάτες). ὁ Παῦλος πάντα ξέρει τί νὰ πῇ καὶ πῶς νὰ τὸ πῇ. ἡ διαμάχη ἦταν δύσκολη καὶ γιὰ τὸ Σαδδουκαῖο, ὅσο κι ἂν ἦταν καλυμμένος στὸ ἀπυρόβλητο. δὲν ἦταν εὔκολος ἀντίπαλος ὁ Παῦλος.

Ὅταν κάποτε ὁ Σαδδουκαῖος, ὁ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ, διάβασε τὴν *βαρεῖαν καὶ ἰσχυρὰν* Πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου, ἡ ὁποία διπλασίασε τὴν τεκταινόμενη *Καινὴ Διαθήκη,* πρέπει νὰ σκύλιασε. παρακολούθησε πότε ὁ Παῦλος εἶναι γιὰ πολὺν καιρὸ μακριὰ ἀπὸ τὴν Κόρινθο, ὅπου πρὸ ἐτῶν ὁ Ἰουδαῖος ἀρχισυνάγωγος καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ τοῦ Παύλου Ἰουδαῖοι ἔφαγαν ἕνα γερὸ ξύλο ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες ἐξ αἰτίας ἀθέλητης τοῦ Παύλου μπροστὰ στὸν ἀνθύπατο Γαλλίωνα, καὶ *τῷ Γαλλίωνι οὐδὲν ἔμελεν* (Πξ 57,8), ἐνῷ –ὁ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ– εἶχε διαβάσει καὶ τὴν τέταρτη Ἐπιστολὴ ἐκείνου, τὴν Α΄ Κο, τόσο μεγάλη μάλιστα, ποὺ ξαναδιπλασίασε τὴν τεκταινόμενη Καινὴ Διαθήκη μὲ γεωμετρικὴ πρόοδο μάλιστα, καὶ γραμμένη μὲ τόση ἐξουσία, παρατήρησε ὅτι στὴν Κόρινθο ἐμφανίζονται διχόνοιες φιλοδοξίες καὶ κόμματα, κι ἀποφάσισε νὰ χώση τὰ νύχια του σὲ κάποια ῥωγμὴ ὁ *σατάν.* προφανῶς εἶπε· «Θὰ πάω ἐκεῖ νὰ

χειριστῶ κάποιο ἀπὸ τὰ κόμματα, κάποιον κοκορῖκο ἀρχηγὸ φράξιας! θὰ τοῦ κάνω μεγάλη χαλάστρα· γιὰ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου μου, ποὺ τόσο μ' ἀγάπησε καὶ ποὺ ποτὲ δὲν εἶπε κάτι ἐναντίον τῆς περιτομῆς, ὅπως στραπατσάρησε λ.χ. τὸ σάββατον». καὶ πῆγε. καὶ συνεργάστηκε πράγματι μαζί του κάποιος Κορίνθιος κοκορῖκος μαθητὴς τοῦ Παύλου. κι ὁ Σαδδουκαῖος *οἰκοδεσπότης* εἶπε παρόμοια μ' ἐκεῖνα ποὺ εἶχε πῆ στοὺς Γαλάτας κι ἀκόμη διαβλητικώτερα ἐναντίον τοῦ Παύλου· «Ποιές Ἐπιστολές του; δὲν παρατηρήσατε κάτι; φοῦσκες! κλπ. ὁ ἴδιος εἶναι ἕνα τίποτα· οὔτε τελευταία τρῦπα τοῦ ζουρνᾶ».

Κι ὁ Παῦλος γράφει –μᾶλλον ἀπὸ τὴν Ἔφεσο– μιὰ ἀδημοσίευτη ἐπιστολή του, ἕνα μικρὸ σημείωμα, ἁπλῶς ἐλιγμὸ χειρισμοῦ, χωρὶς καμμιὰ διδασκαλία, καὶ γι' αὐτὸ ἀδημοσίευτη καὶ μὴ διασωθεῖσα – καὶ λέει στοὺς Κορινθίους περίπου· «Ἐν τάξει! μείνετε ὀπαδοί του, κι ἐκεῖνος διδάσκαλός σας καὶ ποιμένας σας· ἐγὼ δὲν ἔχω πιὰ καμμιὰ δουλειὰ μαζί σας· δὲν εἶμαι καυγατζῆς τοῦ τράβα - τράβα. νὰ τὸν χαίρεστε καὶ νὰ σᾶς χαίρεται· δὲν ξαναπατῶ στὴν Κόρινθο». εἶμαι βέβαιος ὅτι τέτοια ἐπείγοντα μικρὰ ἐπιστολικὰ σημειώματα, τὰ ὁποῖα μὲ δική του μέριμνα κι ἐντολὴ δὲν ἔμειναν ὡς κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ Παῦλος συνήθιζε νὰ γράφῃ καθ' ὅλη τὴ δρᾶσι του. τέτοιο ἦταν λ.χ. κι ἐκεῖνο ποὺ διέκρινα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολή του (6,1-2), ὅταν σ' αὐτὸ παραπέμπῃ ὁ ἴδιος, λέγοντας πάλι γιὰ τοὺς λυσσασμένους ἰουδαΐζοντες προπαγανδιστὰς τῆς περιτομῆς· *Τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές· Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν 'κατατομήν'.* Ποιά εἶναι αὐτὰ *τὰ αὐτά;* ἀφοῦ ἄλλη Ἐπιστολή του πρὸς Φιλιππησίους δὲν ἔχουμε; κάποιο τέτοιο σημείωμά του ἐννοεῖ. προφανῶς, ὅταν κάποτε πολὺ ἀργότερα πληροφορήθηκε ὅτι κάποιος τέτοιος πηγαίνει στοὺς Φιλίππους, γιὰ νὰ προπαγανδίσῃ τὴν περιτομή, ἔγραψε στοὺς Φιλιππησίους περίπου· «Προσέχετε ἀπ' αὐτὸ τὸ σκυλί· εἶναι λυσσασμένο». καὶ οἱ Κορίνθιοι, ὅταν διάβασαν *τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην* (Β΄ Κο 14,10), φοβήθηκαν κι ἀναστατώθηκαν. κι ἀπέκοψαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τὸν πετσοκομμένο ἰουδαΐζοντα Κορίνθιο, τὴ μαριονέττα τοῦ *σκόλοπος,* δὲν θὰ ἔχαναν τὸ διδάσκαλό τους Παῦλο μὲ τίποτε. γύρισαν τὴν πλάτη στὸν *οἰκοδεσπότη* τοῦ Χριστοῦ, τόσο ἀποφασιστικὰ ποὺ ἐκεῖνος ἔφυγε ἀπὸ κεῖ ποὺ ἦρθε. καὶ εἰδοποίησαν τὸν Παῦλο. κι ὁ Παῦλος τοὺς γράφει τὴ Β΄ Κο. ἀφοῦ πρῶτα πείσθηκαν κι ἀποφάσισαν μόνοι, καὶ τοὺς κέρδησε χωρὶς καυγᾶ μὲ τὸν Σαδδουκαῖο, τότε μόνο τοὺς φανέρωσε καὶ γιὰ τὸ ρόλο τῶν *ὑπερλίαν ἀποστόλων* (προφανῶς Ἰακώβου καὶ Σαδδουκαίου) καὶ ἄλλα πολλὰ κι ἐκεῖνες τὶς *πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων* ἀποκαλύψεις του, καὶ πῶς καὶ πότε καὶ πόσες φορὲς καὶ μέχρι ποῦ *–ἕως τρίτου οὐρανοῦ– εἶδε τὸν Κύριον,*

καὶ τί *ἤκουσε,* καὶ πόσο *ἀπόστολος* εἶναι καὶ τί *ἀπόστολος.* παρεμπιπτόντως δὲ ἀναφέρει καὶ τὰ ἐναντίον του «ἐπιχειρήματα» τοῦ Σαδδουκαίου *οἰκοδεσπότου·* «*Αἱ μὲν Ἐπιστολαί', φησί, 'βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος'·* ὁ πετροβολημένος! ὁ σημαδεμένος!». κακεντρέχεια καὶ κατινιά· προφανῶς σύγκρισι μὲ τὸ δικό του λεβέντικο καὶ λαμπροφορεμένο παράστημα καὶ τὴν ἀλώβητη ὀμορφιά του, ἴσως καὶ τὸν ἀρχοντικό του ἀέρα. «Ὁ φτωχοντυμένος Παῦλος μὲ τοὺς ῥόζους τῆς βάναυσης χειρωνακτικῆς ἐργασίας του στὰ χοντρόχερά του! μόνον ἀπὸ μακριὰ μὲ τὶς διαβόητες βαρειὲς Ἐπιστολές του σᾶς κάνει τὸν καμπόσο». κι ὁ Παῦλος γιὰ ὅλ' αὐτὰ γράφει· *Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι· 'Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται'* (Β΄ Κο 21,9-10). κι ἀμέσως πιὸ μπροστὰ ὁ Παῦλος ἐξηγεῖ τὴν τακτικὴ τοῦ Κυρίου· *Τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατάν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι* (21,8). θαυμαστὴ ἡ ταπεινοφροσύνη του καὶ ὑπέροχα ἄστοχη αὐτὴ ἡ ἑρμηνεία του! εἶναι ὅμως προφανὲς ὅτι ὁ καρδιογνώστης καὶ παντογνώστης καὶ παντοκράτωρ Κύριος τὸ μεγάλο ἔργο τοῦ Παύλου, ὅπου ὑπεισέρχονται καὶ ἄπιστοι προδότες, ὅπως ὁ Ἰούδας κι ὅπως ἀργότερα οἱ Δημᾶς, Ὑμέναιος, Φίλητος, Ἑρμογένης, Φύγελλος, κι ἐκεῖνος ὁ ἀπαίσιος Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς (Β΄ Τι 3,1· 6,4· 10,2· 6) κι ὁ Κορίνθιος αἱμομίκτης (Α΄ Κο 9), τὸ τεστάρει καὶ τὸ φιλτράρει μὲ τέτοιους χαρτογιακᾶδες Σαδδουκαίους *οἰκοδεσπότας* του, καὶ πετάει ἕνα ἕνα τὰ βδελυρὰ σκουπίδια ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τῶν ἁγίων του. γιὰ τὸν *σκόλοπα* ὅμως τὸν καὶ *σατὰν* ὅλως παραδόξως σχεδὸν ἐπιπλήττει τὸν *ἐκλεκτὸν* ἀπόστολό του· «Σταμάτα νὰ μὲ παρακαλᾷς· *ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου.* δὲν σοῦ φτάνει ποὺ ἀπὸ διώκτη μου, ὅταν λάκτιζες σὲ σουβλιὰ λυσσασμένος, σ' ἔσωσα τζάμπα καὶ σ' ἔκανα κι ἀπόστολο τῶν ἐθνῶν; τί μοῦ ζητᾷς τώρα καὶ τὴν ἀπαλλαγή σου ἀπὸ τὸν *σκόλοπα;* διευκολύνσεις θέλεις; γι' αὐτὸ σὲ κάλεσα; γιὰ νὰ σὲ νταντεύω;». κι ὁ *δοῦλος* Παῦλος πειθαρχεῖ μ' ἐμπιστοσύνη, καὶ τὸ παίρνει αὐτὸ ὡς ἀσφάλιστρο ἔναντι ἐνδεχομένης ἐπάρσεώς του γιὰ τὶς ἀνεπανάληπτες ἀποκαλύψεις του. καλὰ κάνει ὁ Παῦλος, καλὰ λέει ὁ Κύριος, καλὰ καταλαβαίνουμε κι ἐμεῖς.

Ἡ Β΄ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὴν Α΄ Κο. εἶναι τελείως ἄλλη ὑπόθεσι.

Ἐντελῶς προληπτικὰ ὁ Παῦλος γράφει καὶ τὴν ἕκτη καὶ μεγαλείτερη Ἐπιστολή του πρὸς τοὺς πρώην Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ Καίσαρος Κλαυδίου εἶχαν ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὴ Ῥώμη, κι αὐτὸς τοὺς γνώρισε ὡς πρόσφυγες σὲ διάφορες πόλεις, Κόρινθο, Θεσσαλονίκη, Ἔφε-

σο, κλπ., καὶ τώρα ἐπὶ Νέρωνος ἔχουν ἐπαναπατριστῆ ὅλοι στὴ Ῥώμη καὶ κατοικοῦν στὰ σπίτια τους, κι ἔχουν προσηλυτίσει κι ἄλλους, ἑλληνοφώνους καὶ Ἕλληνες. ἡ Ῥω περιέχει πολλὰ θέματα τῶν πέντε προηγουμένων Ἐπιστολῶν του καὶ εἶναι Ἐπιστολὴ κυρίως πρὸς Ἰουδαίους κι ἔπειτα Χριστιανοὺς μαθητάς του καὶ παλιοὺς συνεργάτες του· καὶ τοὺς ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμία του νὰ τοὺς ξαναδῇ στὴ Ῥώμη. δὲν φαντάζεται ὅτι θὰ πάῃ μέν, ἀλλὰ δεμένος καὶ φυλακισμένος, ποὺ θὰ ἔχῃ ὅμως τὴν εὐχέρεια νὰ τοὺς δέχεται φυλακισμένος στὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν ἄνεσι τοῦ σπιτιοῦ του ὡς Ῥωμαῖος πολίτης μὲ Ῥωμαίους σωματοφύλακες καὶ θὰ τοὺς διδάσκῃ *ἀκωλύτως* δυὸ ὁλόκληρα χρόνια (Πξ 84,7-8· 86,1-2). πῆγε δὲ ἐκεῖ κι ὁ *σκόλοψ* καὶ τὸν εἶδε, ἀλλὰ πολὺ ἀλλαγμένος κι αὐτός. πράγματα ποὺ ὁ Κύριος τὰ οἰκονόμησε καὶ μόνον ἐκεῖνος τὰ ἤξερε ἐξ ἀρχῆς, πρὶν γίνουν. στὴν Πρὸς Ῥωμαίους, δηλαδὴ Πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ ἐξ Ἰουδαίων κυρίως Χριστιανοὺς καὶ μαθητάς του ἢ μαθητὰς τῶν μαθητῶν του, ὁ Παῦλος ἀναπτύσσει κυρίως ὅτι ὁ Νόμος εἶναι πλέον ἄχρηστος γιὰ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρία, καὶ τὰ ἔργα τοῦ Νόμου μὲ πρῶτο τὴν περιτομὴ δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ σώσουν τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ τὸ μόνο ποὺ τὸν σῴζει εἶναι ἡ πίστι στὸ Χριστό, κι ὅτι ἡ ἀαρωνικὴ ἱερωσύνη, ὁ Νόμος, κι ὁ ναὸς εἶναι πλέον πράγματα ἀκυρωμένα καὶ ἄχρηστα, ἀρχιερεὺς δὲ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ *κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ τοῦ ἀπάτορος καὶ ἀμήτορος καὶ ἀγενεαλογήτου, ἀρχιερεὺς γενόμενος τῆς νέας πίστεως τῆς ἐκ τοῦ δευτέρου Ἀδὰμ τοῦ μὴ χοϊκοῦ* ἐξαρτημένης (Α΄ Κο 35,10-16· Ῥω 9-17· Ἑβ 5,1-9,16).

Ἔτσι ἡ *Καινὴ Διαθήκη,* ὅπως τὴν ὀνομάζει προφητικῶς πρῶτος ὁ Ἰερεμίας (Ἰε 95,1), εἶχε πιὰ περίπου 50 σελίδες, ἤτοι ἓξ βιβλία, τὶς ἓξ ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω. ἔβαζε δὲ ὁ Παῦλος τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἀπεριτμήτους Χριστιανοὺς μαθητάς του νὰ μαζεύουν μεταξύ τους μεγάλα χρηματικὰ ποσά, γιὰ νὰ τὰ στέλνῃ ἢ καὶ μεταφέρῃ ὁ ἴδιος στοὺς Ἑβραίους περιτετμημένους Χριστιανούς, κι ἐκεῖνοι τὰ δέχονταν εὐχαρίστως. ἦταν οἱ λεγόμενες *λογίαι* ἢ *εὐλογίαι* ἢ *ἐλεημοσύναι* ἢ *διακονίαι εἰς τοὺς ἁγίους* (Πξ 77,19· Α΄ Κο 36,1-4· Β΄ Κο 17,1-15). καὶ ὁ *σκόλοψ* ἢ *ἄγγελος σατὰν* ἔτριζε τὰ δόντια του. διότι οὔτε αὐτὸς οὔτε ἄλλος ἀπόστολος τῆς περιτομῆς ἔγραφε τὴν *Καινὴ Διαθήκη,* οὔτε τὸ σπίτι - παλάτι του ἄξιζε ὅσο αἱ *εὐλογίαι* τῶν ἀπεριτμήτων μαθητῶν τοῦ Παύλου πρὸς τοὺς περιτετμημένους Ἑβραίους Χριστιανοὺς τῶν Ἰεροσολύμων.

Καὶ ποιός εἶναι αὐτὸς ὁ *ἄγγελος σατάν, ὁ σκόλοψ* ὁ Λευΐτης καὶ Ἀαρωνίδης ἱερεὺς καὶ Σαδδουκαῖος καὶ πλούσιος, ὁ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ καὶ μέγας εὐεργέτης τῆς ἐκκλησίας, ποὺ παρὰ λίγο θὰ

τὴν κατέστρεφε στὰ σπάργανά της; εἶναι ὁ 'Ρωμαῖος πολίτης Ἰωάννης Μάρκος, ὁ μετέπειτα εὐαγγελιστὴς Μάρκος. πλούσιος καὶ διακεκριμένος Ἰεροσολυμίτης, ὀρφανὸς γιὸς τῆς χήρας Μαρίας, τῆς ἀδερφῆς τοῦ Λευΐτου Ἰωσῆ τοῦ ἐπιλεγομένου Βαρνάβα, στὸ μεγάλο ἀρχοντικὸ τῆς ὁποίας χωροῦσαν σ' ἕνα σαλόνι ἄνετα 130 ἄτομα, ἴσως καὶ 200 (Πξ 3,1), κι ἐκεῖ φιλοξενοῦνταν τρεῖς φορὲς τὸ χρόνο ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς μαθητάς του, ἐκεῖ ἔγιναν ὁ τελευταῖος δεῖπνος τοῦ Κυρίου καὶ ἡ παράδοσι τῆς θείας εὐχαριστίας, οἱ πρῶτες ἐμφανίσεις τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ στοὺς δέκα μαθητάς του τοὺς χωρὶς τὸ Θωμᾶ, καὶ στοὺς ἕντεκα μὲ τὸ Θωμᾶ, ἡ φιλοξενία πολλῶν Χριστιανῶν καί γε τῆς μητέρας τοῦ Κυρίου, ἡ ἐκλογὴ καὶ κλήρωσι τοῦ Ματθίου, ἡ ἐπιφοίτησι τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὸ πρῶτο χριστιανικὸ κήρυγμα ἀπὸ τὰ μπαλκόνια του, ἐκεῖ ἡ θυρωρὸς δούλη 'Ρόδη ἀντὶ ν' ἀνοίξῃ στὸν Πέτρο τὴν πόρτα, προκάλεσε ἐκείνη τὴ βραδύτητα, ἐκεῖ προσευχόταν ἡ πρώτη ἐκκλησία, ἐκεῖ γινόταν ἡ *κλᾶσις τοῦ ἄρτου,* ἀπὸ κεῖ στὶς ἀρχὲς διοικοῦνταν ἡ ἐκκλησία, ἐκεῖ ἦταν ἡ ἕδρα τοῦ Ἰακώβου *τοῦ δοκοῦντος στύλου εἶναι* (Γα 4,8), ἐκεῖ ἔγινε γιὰ τὸ ζήτημα τῆς περιτομῆς καὶ τοῦ Νόμου ἡ *σύναξις τῶν ἀποστόλων* (Πξ 45, 1-28), ποὺ οἱ ἀποφάσεις της δὲν ἄρεσαν καθόλου στὸν *οἰκοδεσπότη* τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννη Μάρκο. καὶ καθὼς οἱ δυὸ ἀπὸ τοὺς τρεῖς *στύλους* Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι περιώδευαν γιὰ τὸ κήρυγμα, ὁ δὲ Ἰάκωβος διοικοῦσε τὴν ἐκκλησία τῶν Ἰεροσολύμων ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Μάρκου, ὁ Μάρκος ἔγινε χειραγωγὸς καὶ ὑποβολεὺς τοῦ Ἰακώβου, σὲ σημεῖο ποὺ ὁ Πέτρος νὰ φοβᾶται τὸν Ἰάκωβο γιὰ τὸ θέμα τῆς περιτομῆς καὶ νὰ *ὑποκρίνεται* μαζὶ καὶ μὲ τὸ Βαρνάβα. αὐτὸ τὸ σπίτι ἔγινε ἡ νάρκη ποὺ θ' ἀνατίναζε τὴν ἐκκλησία. μ' αὐτὸ ὅμως ὁ Κύριος δίδαξε στὴν ἐκκλησία του πόσο ἐπικίνδυνη εἶναι ἡ κατάρα τῶν κτηρίων. ἡ ὑπὸ τὸν Παῦλο ἐκκλησία τῶν ἐθνῶν δὲν εἶχε κανένα κτήριο κανενὸς *οἰκοδεσπότου.* τὰ κτήρια εἶναι μεγάλη ἀπειλὴ γιὰ τὴν ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ μεγάλος πειρασμὸς γιὰ τοὺς *οἰκοδεσπότας*· πάντοτε 'μῆλον ἔριδος' φανερὸ ἢ κι ἀνομολόγητο· καὶ πάσσαλος προσδέσεως καὶ στερήσεως ἐλευθερίας. ὁ Χριστὸς κατὰ τὴ δημόσια ζωή του στὴν Καπερναοὺμ ἔμενε σὲ σπίτι νοικιασμένο, καὶ στὴν Ἰερουσαλὴμ σὲ σπίτια μὴ δικά του· δίδασκε σὲ ξένα σπίτια ἐφήμερης φιλοξενίας ἢ καὶ σὲ λειβάδια καὶ ὄχθες καὶ παραλίες μὲ βῆμα του ἕνα ὁποιοδήποτε ψαράδικο καραβάκι. ὁ Παῦλος ἔμενε σὲ σπίτια νοικιασμένα καὶ δίδασκε σὲ αἴθουσες νοικιασμένες, μιὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀναφέρεται κιόλας στὶς Πράξεις (61,3). ὁπωσδήποτε τὰ κτήρια κι ὁποιαδήποτε ἀκίνητα ἀποπροσανατολίζουν τὴν ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐκτρέπουν ἀπὸ τὸ σκοπό της. γιὰ τὰ κτήρια - ναοὺς δὲν τρώγονταν οἱ ἀρειανοὶ μὲ τοὺς ὀρθοδόξους τὸν Δ΄ αἰῶνα; γιὰ τὰ κτή-

ρια τῶν ναῶν δὲν τρώγονταν πάλι οἱ παλαιοημερολογῖτες μὲ τοὺς νεοημερολογῖτες ἀπὸ τὸ 1924 μέχρι τὸ 1940; γιὰ τὰ κτήρια δὲν τρώγονταν στὸ Ἅγιο ὄρος, οἱ μισοὶ Ἐσφιγμενῖτες μὲ τοὺς ἄλλους μισούς, καὶ οἱ Ζωϊκοὶ μὲ τοὺς Σωτηρικοὺς στὶς μέρες μας; νὰ μὴν πῶ τώρα λεπτομερῶς καὶ τὴν περὶ τὰ κτήρια φαγωμάρα τῶν Σακκικῶν καὶ τῶν Εὐσταθιακῶν μὲ τοὺς Καντιωτικοὺς ἀπὸ τοὺς ὁποίους προέρχομαι κι ἐγώ. πρῶτο 'μῆλον τῆς ἔριδος' τὰ κτήρια· καὶ παλούκια προσδέσεως, πανάθεμά τα.

Καὶ ἦταν ὁ Μάρκος ἀνεψιὸς τοῦ Βαρνάβα, τοῦ ἀδερφοῦ τῆς μητέρας του Μαρίας. Λευΐτης κι ὁ Βαρνάβας, ἀλλ' ὄχι καὶ Καθίτης ἱερεὺς οὔτε Ἀαρωνίδης - Σαδδουκαῖος σὰν τὸν Ἰωάννη τὸ βαπτιστὴ καὶ τὸ γαμπρό του, τὸν πατέρα τοῦ Μάρκου, καὶ τὸ Μάρκο. ἁπλῶς τὴν ἀδερφή του Μαρία εἶχε παντρέψει μὲ τὸν Ἀαρωνίδη - Σαδδουκαῖο ἱερέα, ποὺ καὶ ἐπὶ Χριστοῦ ἦταν πεθαμένος· καὶ περίπου κηδεμόνας τοῦ Ἰωάννου Μάρκου ἦταν ὁ θεῖος του Ἰωσῆς ἢ Βαρνάβας.

Ὁ συνομήλικος λοιπὸν τοῦ Παύλου Μάρκος κάποτε εἶχε ἀκολουθήσει τοὺς ἀποστόλους Παῦλο καὶ Βαρνάβα στὴν πρώτη τους ἀποστολή, κατὰ τὴν ὁποία ἄρχισαν ἀπὸ τὴν Κύπρο, ὡς *ὑπηρέτης* τῶν δύο (Πξ 38,2)· ἦταν καὶ ταπεινόφρων! στὴν Κύπρο ὁ μουλωχτὸς Μάρκος εἶδε ὅτι, παρ' ὅλο ποὺ ὁ Παῦλος εἶχε ἀναζητηθῆ καὶ προσκληθῆ στὴν Ἀντιόχεια ἀπὸ τὸ θεῖο του Βαρνάβα, ὅπου δροῦσαν μαζί, τὸ λόγο στὴν Πάφο εἶχε κυρίως ὁ Παῦλος, καὶ τὸ σημεῖο μὲ τὸν *ἐλύμα* (=μάγο) Βαριησοῦ τὸ ἐπιτέλεσε ὁ Παῦλος· κι αὐτὸ τὸν πείραξε. ὁ ὄντως ταπεινόφρων Βαρνάβας, ἂν καὶ μεγαλείτερος καὶ σωματικῶς μεγαλοπρεπέστερος (Πξ 42, 5-6), δὲν πειράχτηκε καθόλου· ὁ Μάρκος ὅμως πειράχτηκε· γιὰ λογαριασμὸ τοῦ θείου του; κι ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν Κύπρο δὲν ἔβρισκε πλοῖο νὰ φύγῃ, ἔφυγε μόλις πῆγαν στὸ πλησιέστερο λιμάνι τῆς Μ. Ἀσίας, τὴν Πέργη. τοὺς ἐγκατέλειψε, ἐνῷ εἶχε προσληφθῆ ὡς *ὑπηρέτης* μὲ τὴ θέλησί του. ἦταν μᾶλλον ἀπὸ τοὺς ψευδοταπεινόφρονες ποὺ θέλουν νὰ φαίνωνται ὑπηρέτες, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἀρχηγοὶ τοῦ παρασκηνίου· ἀ λὰ Ἰωαννίδη τὸν τύραννο καὶ φονιᾶ τοῦ ὁποίου οἱ φόνοι χρεώθηκαν στὸν ἀρχηγό του. ὁ Παῦλος κατάλαβε ὅτι ὁ Μάρκος ἔβραζε ἐναντίον του πολὺ ὑποχθόνια, ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε. ὁ Βαρνάβας δὲν πῆρε εἴδησι. γι' αὐτό, ὅταν ἀργότερα οἱ δυὸ ἀπόστολοι θὰ ξεκινοῦσαν γιὰ δεύτερη περιοδεία στὴ Μ. Ἀσία, ὁ Βαρνάβας ἤθελε νὰ ξαναπάρουν ὑπηρέτη τὸ Μάρκο, ἀλλ' ὁ Παῦλος δὲν ἤθελε αὐτὸν τὸ στριμμένο πεθερό. καὶ *ἐγένετο παροξυσμὸς* μεταξύ τους (Πξ 47,1-6), ποὺ προφανῶς ἱκανοποίησε χαιρέκακα τὸ Μάρκο καὶ τὸν ἐνθάρρυνε· δηλαδὴ τὸν ἀποθράσυνε.

Ὁ Μάρκος ἔπνεε μένεα· καὶ τότε ἔγινε χειραγωγὸς καὶ ὑποβολεὺς τοῦ ἀφελοῦς Ἰακώβου καὶ τοῦ ἄλλαξε τὰ φῶτα, στὸ βαθμὸ ποὺ

ὁ Πέτρος κι ὁ Βαρνάβας νὰ τὸν φοβοῦνται, ὁ Ἰωάννης νὰ μὴ μιλάῃ, καὶ οἱ τρεῖς *στῦλοι* νὰ ἔχουν ὑποταχθῆ στὸν *οἰκοδεσπότην* τους καὶ νὰ ἔχουν καταπατήσει τὶς ἀποφάσεις ποὺ πῆραν στὴν ἀποστολικὴ σύναξι. τὸ σπίτι τοῦ Μάρκου ἦταν, ἂς τὸ πῶς ἔτσι, τὸ καπιτώλιο τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ οἰκουμενικὸ πατριαρχεῖο· ἢ τὸ Βατικανὸ τοῦ *servus servorum dei* Ἰωάννου Μάρκου. ὁ Παῦλος ποιός ἦταν;

Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰχνηλατήσῃ μέσα στὴν Κ. Διαθήκη τὴ μουλωχτὴ ἰταμότητα καὶ μαστόρικη προκλητικότητα τοῦ Μάρκου, παρ' ὅλη τὴν εὐγενῆ κι ἀξιοπρεπῆ σιωπὴ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Λουκᾶ (Πράξεις· Ἐπιστολὲς) καθὼς καὶ τὴν ἀγάπη καὶ πνευματικότητα καὶ λεπτότητα καὶ φειδὼ γιὰ τὴν ἑνότητα τῆς ἐκκλησίας κι αὐτοθυσία τοῦ Παύλου. «Κύριε, ἀπάλλαξέ με, σὲ παρακαλῶ γιὰ τρίτη φορά, ἀπ' αὐτὸ τὸ βάσανο!». «Σοῦ φτάνει ἡ χάρι μου· χάρι δὲν σοῦ ἔκανα; σταμάτα λοιπόν· δὲν θὰ μοῦ πῇς καὶ τί θὰ κάνω! πάντως ἔχεις δίκαιο ἐσύ· ἡ δύναμί μου εὐνοεῖ τὴν ταπεινοφροσύνη σου· προτιμῶ ν' ἀξιοποιῶ καὶ νὰ προβάλλω τὴν ἀδυναμία σου, νὰ τὸ ξέρῃς». ὁ δὲ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας στράγγιζε κάθε ἐξουσία ποὺ ἀπέρρεε ἀπὸ τὴν ἰδιότητά του. «Τὸν φιλοξένησα, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μοῦ χαλάσῃ τὸ χατίρι. ἡ ἐκκλησία θὰ γίνῃ θρήσκευμα περιτετμημένων, διότι ἔτσι κρίνω, διότι ξέρω ὅτι εἶναι ἕνα φρεσκάρισμα τοῦ ἰουδαϊσμοῦ· ὄχι ποτὲ ἀποστασία ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ καὶ τὸ Νόμο του. μὴν τρελλαθοῦμε! ἄλλωστε ὁ Κύριος εὐδόκησε ἀπὸ τὸ ἀρχοντικό μου νὰ ἐκπορεύωνται ὅλες οἱ ἐντολὲς πρὸς τὴν ἐκκλησία. τοὺς ἔχω ὅλους στὸ χέρι μου. στὴν οὐσία ὡς Ἀαρωνίδης εἶμαι ὁ οἱονεὶ ἀρχιερεὺς τῆς νέας τάξεως πραγμάτων τοῦ Ἰσραήλ. γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς μὲ διάλεξε γιὰ οἰκοδεσπότη του. τὸν ἀποστάτη ἀπὸ τὸ Νόμο τοῦ Μωϋσέως Παῦλο ἀρκετὰ τὸν ἀνέχτηκε ὁ ἀφελὴς θεῖος μου Βαρνάβας. ἐγὼ εἶμαι ἀπόγονος τοῦ Φινεές, ποὺ ὤρθωσε τὸ ἀνάστημά του, ὅταν λύγισαν κι ὁ πατέρας του Ἐλεάζαρ κι ὁ Μωϋσῆς (Νο 232,1-15). ἄντε νὰ μὴν πάρω τὴ μάχαιρα τῶν θυσιῶν, ὅπως ὁ ἔνδοξος προπάππος μου Φινεές, καὶ τοὺς κόψω τὰ κεφάλια ἐν ὀνόματι Κυρίου κι αὐτὸν τὸν Παῦλο καὶ τὰ κοπέλλια του (Νο 232,7-9). νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Κύριο τὸν ὁποῖο φιλοξένησα· ὁ ὁποῖος μοῦ δίδαξε νὰ μὴ σφάζω κιόλας! γιατὶ αὐτὸ τοῦ χρειάζεται· αὐτὸ τοὺς χρειάζεται ὅλους ἐκείνους τῆς βλάσφημης κλίκας του. ἀλλά..., ἆ, καλὰ ποὺ τὸ σκέφτηκα. λοιπόν· ἐγὼ ἁπλῶς θὰ τοὺς τὸν παραδώσω, κι ἐκεῖνοι θὰ τὸν σφάξουν. δὲν θὰ τοὺς πῶ ἐγὼ νὰ τὸν σφάξουν. θὰ φροντίσω μόνο νὰ τὸν συλλάβουν μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ ναοῦ νὰ βεβηλώνῃ τὸν ἱερὸ χῶρο. τὸ τί θὰ τὸν κάνουν ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, αὐτὸ εἶναι δική τους δουλειά· ἐμένα δὲν μὲ ἀφορᾷ, δὲν μὲ βαρύνει. δὲν θὰ τοὺς πῶ ἐγὼ νὰ τὸν σφάξουν». ἔτσι *ἔνιψε τὰς χεῖρας* του ὁ Μάρκος, καὶ ἦταν πιὰ πολὺ καθαρώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλο

‘Ρωμαῖο πολίτη, τὸν Πόντιο Πιλᾶτο. «Θαυμάσια ἰδέα. γιὰ νὰ δοῦμε λοιπὸν πότε θὰ κάνῃ τὸ λάθος ὁ ψειριάρης φαρισαῖος Σαοὺλ νὰ ἔρθῃ στὰ Ἰεροσόλυμα».

Οἱ ἀνεκχριστιάνιστοι Ἰουδαῖοι κυνηγοῦσαν νὰ σκοτώσουν τὸν ἐκχριστιανισμένο καὶ καλπάζοντα ἐκχριστιανιστὴ Σαοὺλ Παῦλο ἤδη ἀπὸ τὸν πρῶτο μῆνα τῆς ἀλλαγῆς του, ἀπὸ τὴ Δαμασκό (Πξ 23,11-25,5· Β΄ Κο 20,32-33). κι ἀμέσως ἔπειτα στὴν Ἰερουσαλήμ, ὅπου αὐτὸς κήρυττε τὸ Χριστὸ ἀφύλακτα (Πξ 25,3-5). ἔπειτα στὴ Μ. Ἀσία. ὅταν τὸν λιθοβόλησαν στὰ Λύστρα, νόμισαν ὅτι τὸν σκότωσαν, καὶ *ἔσυραν* τὸ «πτῶμα» του καὶ τὸ πέταξαν *ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι* (Πξ 43,1). τὸν ἔτρεμαν τὸν Παῦλο οἱ Ἰουδαῖοι, πρὸ πάντων οἱ *συνηλικιῶται* καὶ *συμφοιτηταί* του, καί γε ὁ μεταξὺ αὐτῶν Ἰωάννης Μάρκος, ποὺ ἤξεραν ὅτι ἦταν μεταξύ τους *«ὁ πρῶτος τῆς τάξεως», ὁ περισσοτέρως ζηλωτὴς τῶν πατρικῶν παραδόσεων* (Γα 3,4). ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀμέσως μετὰ τὸ πέρας τῆς πρώτης ἐκείνης περιοδείας Παύλου καὶ Βαρνάβα οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Ἰερουσαλήμ, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πιὰ διεθνῆ ἐπικοινωνία μὲ τὴ διασπορά τους μέσα στὴν αὐτοκρατορία, ἀλλὰ δὲν ἤξεραν ὅτι τὸ «πτῶμα» τοῦ Παύλου δὲν σάπισε ἔξω ἀπὸ τὰ Λύστρα, ἐπιχείρησαν νὰ θέσουν ὑπὸ ἔλεγχο τὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία ἀπὸ μέσα, καὶ σ’ αὐτὸ χρησιμοποίησαν τὸν πρόσφατα χολωμένο Χριστιανὸ Σαδδουκαῖο καὶ «συμφοιτητὴ» Μάρκο. ὁπωσδήποτε μερικοὶ βαπτίστηκαν καὶ «Χριστιανοὶ» κι ἐπάνδρωσαν ἐκεῖνες τὶς *μυριάδες πεπιστευκότων Ἰουδαίων* (Πξ 71,4), γιὰ τοὺς ὁποίους πολὺ ἀργότερα καυχᾶται τὸ περιβάλλον τοῦ Ἰακώβου στὸν Παῦλο μὲ ἔκδηλο κι ἀνταγωνιστικὸ φθόνο κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς δολοφονικῆς παγιδεύσεως τοῦ Παύλου στὴν Ἰερουσαλήμ. ἀλλὰ προέτρεξα.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Βαρνάβα ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία στὴν Ἀντιόχεια, ἐμφανίστηκαν ἐκεῖ *τινες* «Χριστιανοὶ» ἀπὸ τὴν Ἰουδαία, οἱ ὁποῖοι *ἐδίδασκον τοὺς (Χριστιανοὺς) ἀδελφοὺς* (τοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Βαρνάβα) *ὅτι ‘Ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι’* (Πξ 44,1). εἶμαι βέβαιος ὅτι ἦταν ἄνθρωποι τοῦ Μάρκου, ποὺ φαίνονταν ὡς «ἄνθρωποι τοῦ *Ἰακώβου*» (Γα 5,1-3). ὁ ἴδιος ὁ Μάρκος εἶχε ἀναλάβει τὸν ἀφελῆ Ἰάκωβο, τὸν ὁποῖο ἀλλοτρίωσε πολὺ εὔκολα καὶ γρήγορα. ὅπως οἱ ψευδοχριστιανοὶ Σαδδουκαῖοι εἶχαν ἀναλάβει τὸν «ἔξυπνο» Μάρκο. κι αὐτὴ ἡ ἀπαίτησι τῶν *ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας τινῶν* ψευδοχριστιανῶν προκάλεσε τὴν ἀποστολικὴ σύναξι ἐναντίον τοῦ Παύλου γιὰ τὸ ζήτημα τῆς περιτομῆς. καὶ στὴ σύνοδο ἐκείνη, ὅπου μίλησαν ὁ Πέτρος κι ὁ Ἰάκωβος μὲ συμφωνία, ἀποφασίστηκε νὰ μὴν περιτέμνωνται οἱ μαθηταὶ τοῦ Παύλου (Πξ 45,1-28), δηλαδὴ τὰ 9 δέκατα ἢ τὰ 99 ἑκατοστὰ

τῆς Χριστιανωσύνης. αὐτὸ δυσαρέστησε καὶ τὸν Παῦλο, ποὺ ἔβλεπε μπροστὰ στὰ μάτια του νὰ τεμαχίζεται ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ σὲ δυὸ ἑτερόδοξα κομμάτια, καὶ τὸ Μάρκο, ποὺ ἔβλεπε ὅτι ἔκανε μόνο μία τρῦπα στὸ νερό. φρενάρησαν ὅμως καὶ οἱ δύο, ὁ μὲν Παῦλος γιὰ νὰ μὴ σχίσῃ τὴν ἐκκλησία, ὁ δὲ Μάρκος ἢ γιὰ νὰ τὴ σχίσῃ ἀργότερα ἢ γιὰ ν' ἀφομοιώσῃ τὸ ἕτερον ἥμισυ σὲ καιρὸ εὐθετώτερο. πάντως εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ὁ Παῦλος μαθαίνει ὅτι ἔχει ἀντίπαλο καὶ ποιός εἶναι αὐτός· ὁ λιποτάκτης ποὺ λιποτάκτησε ἀπὸ τὴν Πέργη (Πξ 39,1-2). ὁ εὐγενέστατος μαθητὴς τοῦ Παύλου, ὁ Λουκᾶς, τὸ ἀναφέρει αὐτὸ μὲ τὴ μέγιστη δυνατὴ ἁπαλότητα· *Ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας· Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα.* δὲν λέει τ' ὄνομα *Μάρκος* μὲ τὸ ὁποῖο τὸν ἤξερε ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ τ' ὄνομα *Ἰωάννης* ποὺ δὲν ἦταν καὶ τόσο γνωστό· σὰ νὰ διηγῆται τὸ ναυάγιο μεταξὺ Μύρων καὶ Μελίτης καὶ νὰ λέῃ συνεχῶς *ὁ Σαοὺλ* καὶ *ὁ Σαοὺλ* ἐννοώντας τὸν Παῦλο. οὔτε πιὸ μπροστὰ λέει γιατί ὁ Μάρκος ἔφυγε ἀπὸ τὴν Πέργη στὴν ἀρχὴ κιόλας τῆς *ὑπηρεσίας* του· οὔτε χρησιμοποιεῖ τὸ ῥῆμα *ἀπεχώρησε* ἀλλὰ τὴν ἁπαλώτερη μετοχὴ *ἀποχωρήσας·* οὔτε λέει ὅτι ἀπεχώρησε ἀπὸ φθόνο φανατισμὸ καὶ γινάτι, ἀλλ' ἀφήνει νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς ὅτι ἀπὸ κόπωσι ἢ δειλία ἢ ἔστω ἔλλειψι τόλμης καὶ σκληραγωγίας. κι αὐτὴ ἡ ἁπαλότης βέβαια εἶναι ὑπαγόρευσι τοῦ Παύλου, διότι ὁ Λουκᾶς τότε δὲν γνώριζε τὸν Παῦλο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο τὰ ἔμαθε. εὐγένεια λοιπὸν καὶ ἁπαλότης ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καταχθόνιο μῖσος καὶ προοδευτικὴ ἰταμότης ἀπὸ τὴν ἄλλη. αὐτὰ ὁ Σαδδουκαῖος *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ ὁ πλούσιος κι εὐπαρουσίαστος.

Ἀλλὰ στὸν ἀφελῆ θεῖο Βαρνάβα ὁ Μάρκος δὲν φανέρωσε τίποτε· οὔτε ὁ Παῦλος· ὁ πρῶτος ἀπὸ διπλωματικὴ ὑποκρισία, ὁ δεύτερος ἀπὸ διάκρισι κι εὐγένεια. κι ὁ Παῦλος αὐτὰ τὰ παρακολουθοῦσε. καὶ στὸν ἀθῷο θεῖο τοῦ Μάρκου, ποὺ πρότεινε νὰ πάρουν πάλι καὶ στὴ δεύτερη περιοδεία καὶ τὸν ἀγαπημένο του ἀνεψιό, εἶπε ἕναν ἁπαλώτερο λόγο γιὰ νὰ μὴν τὸν πάρουν. «Μὴν πάρουμε μαζί μας δεύτερη φορὰ αὐτὸν ποὺ τὴν πρώτη φορὰ μᾶς παράτησε χωρὶς βοηθό, (ἐπειδὴ εἶναι λίγο καλομαθημένος χουζουρλῆς ἀσκληραγώγητος). ὁ Παῦλος δὲν ἤθελε μαζί του τὸν κρυφὸ ἐπιθεωρητὴ καὶ φθονερὸ καταδότη, ποὺ ἔβραζε ἐναντίον του. *ἐγένετο παροξυσμὸς* λέει ὁ εὐγενέστατος Λουκᾶς, μοιράζοντας τὸν παροξυσμὸ καὶ στοὺς δυὸ ἀόριστα, ἀντὶ νὰ πῇ ἁπλῶς «τσατίστηκε ὁ ἀφελὴς Βαρνάβας», δείχνοντάς μας ὡς ἱστορικὸς ὅτι ὑπάρχει καὶ κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀμεροληψία (Πξ 47,5). κι ὁ Κύπριος Βαρνάβας (Πξ 11,6-7) πῆγε στὴν Κύπρο του, κι ὁ Μάρκος μαζί του. φαίνεται ὅτι ὁ ἀνεψιὸς εἶχε ῥίξει στοῦ θείου του τὰ μάτια τὴ στάχτη «Ναί, ἔρχομαι», κι ἔπειτα ἀναγκάστηκε νὰ πάῃ

στὴν Κύπρο, χωρὶς τὸ θήραμα, ἀλλὰ μόνο μὲ τὸ θεῖο. ἄλλωστε ἡ Κύπρος εἶναι δίπλα στὴν Παλαιστίνη· καὶ μικρή. κι ὁ Παῦλος δὲν πῆγε στὴν Κύπρο ποτὲ πιά· κατὰ τὴν πάγια τακτική του νὰ μὴν ἐπιβαίνῃ στὸ ἔργο τοῦ ἄλλου, στὴ γεωγραφικὴ ἢ πνευματικὴ περιοχὴ τῆς δράσεως κι εὐθύνης τοῦ ἄλλου, σὰ μοιχός, ὅπως κάνουν μέχρι σήμερα ὅλοι οἱ ἀνίκανοι ψευδάδελφοι (Πξ 45,15-17). κι ὁ Μάρκος, ὁ ἀγράμματος ὡς πρὸς αὐτὴ τὴ συμπεριφορά, ποὺ θὰ πήγαινε μαζί τους γιὰ φανερώτερη ἀντίπραξι πρὸς τὸν Παῦλο, καὶ μᾶλλον τὸν περίμενε πάλι στὴν Κύπρο, εἶδε τὴν παγίδα του νὰ ματαιώνεται κι ἔβαλε σ' ἐνέργεια τὴν παρακολούθησι τοῦ Παύλου ἀπὸ μακριά, καθὼς τώρα ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λοιπὴ εὐχέρεια, ποὺ εἶχε, ἦταν καὶ δικτυωμένος μὲ τοὺς ἀνεκχριστιάνιστους Ἰουδαίους τόσο τῆς Ἰερουσαλὴμ ὅσο καὶ τῆς διασπορᾶς· εἶχε δὲ καὶ τὸν ἔλεγχο τῶν «ἐκχριστιανισμένων» τάχα Ἰουδαίων, τῶν *μυριάδων,* μέσῳ τοῦ Ἰακώβου, τοῦ ἀγροίκου χωρικοῦ ποὺ φιλοξενοῦσε στὸ παλάτι του καὶ τὸν χειριζόταν εὔκολα. καὶ ἡ πρώτη του ἀντενέργεια ἦταν ἡ ἐπίσκεψί του στοὺς *ἀνοήτους* (=ἀφελεῖς) Γαλάτας ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Παύλου, κι ἔπειτα οἱ ἄλλες παρόμοιες ἐπιχειρήσεις του στὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα· παντοῦ ὅπου θὰ κομιζόταν τὸ ἐπιστολιμαῖο πρακτικὸ τῆς ἀποστολικῆς συνόδου (Πξ 46,1-3· 48,4)· γιὰ νὰ τὸ ἀνατρέπῃ λάο λάο μὲ τὴν ἡσυχία του καὶ μὲ τὴν ἄνεσί του. ἀνταπόστολος τοῦ Παύλου ὁ *ὑπερλίαν ἀπόστολος* (Β΄ Κο 20,5), πεισματωμένος κι ἀφηνιασμένος. τὸν κούρασε ὅμως πολὺ ὁ Παῦλος, ὅπως κούραζε πολὺ ὅλους τοὺς ἀντιπάλους του.

Κι ἐκεῖνος ὁ παντεπόπτης καὶ καρδιογνώστης Χριστός! βοηθοῦσε πληροφοροῦσε καὶ καθοδηγοῦσε τὸν Παῦλο, καὶ ξεπετάλωνε τὸν *οἰκοδεσπότη* του Μάρκο. περνάει ὁ Παῦλος καὶ μοιράζει τὸ ἐπιστολιμαῖο πρακτικὸ τῆς ἀποστολικῆς συνόδου στὴ Φρυγία καὶ στὴ Γαλατία (Πξ 48,4)· ἀπὸ πίσω κι ὁ Μάρκος, γιὰ νὰ τὸ παρερμηνεύσῃ - ὑπερκαλύψῃ - ἀκυρώσῃ. κάνει νὰ πάῃ ὁ Παῦλος στὴν Ἀσία (=παράλια Αἰγαίου), τὸ *ἅγιο πνεῦμα* τὸν ἀποτρέπει· ἀποπειρᾶται νὰ πάῃ βορειοανατολικώτερα πρὸς Βιθυνία καὶ Μυσία, πάλι τὸ *πνεῦμα* τὸν ἀποτρέπει καὶ τὸν ὠθεῖ βορειοδυτικώτερα μέχρι τὸ στόμιο τοῦ Ἑλλησπόντου, στὴν Τροία. ἐκεῖ τὴ νύχτα στὸν ὕπνο τοῦ λέει· «Φῦγε ἀκόμη δυτικώτερα, ἔμπα στὴ Μακεδονία τῆς Εὐρώπης». ἐκεῖ ὁ Μάρκος χάνει τὰ ἴχνη τοῦ Παύλου. κατόπιν ἑορτῆς, ὅταν ὁ Παῦλος βρίσκεται στὴν Κόρινθο, ὁ Μάρκος, ποὺ ἀπὸ τὴ Γαλατία μέχρι τὴ Βιθυνία λαχάνιασε, μαθαίνει ὅτι ὁ Παῦλος ἔχει περάσει ἀπὸ Φιλίππους, Θεσσαλονίκη, Βέροια, καὶ κατευθυνόμενος πρὸς *τὴν θάλασσαν,* μᾶλλον ἐπιστρέφει στὴν ἀπέναντι Τροία, γιὰ νὰ ἐπανεπισκεφθῇ ὅλη τὴ Μ. Ἀσία ἀντιστρόφως! (Πξ 54,5). ἄξιε Παῦλε! μετὰ καιρὸν ὁ Μάρκος μαθαίνει ὅτι ὁ Παῦλος ἀπὸ κάπου –μᾶλλον ἀπὸ Μ. Ἀσία!– ἔστειλε

στοὺς Θεσσαλονικεῖς κι Ἐπιστολὴ δική του. ἄρχισε νὰ γράφεται ἡ *Καινὴ Διαθήκη* (Ἰε 95,1)· ἔχει ἤδη 5 σελίδες. ὁ Μάρκος οὔτε αὐτὸ αἰσθάνεται, οὔτε ξέρει σωστὰ ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ στάλθηκε ἀπὸ τὴν Κόρινθο. κι αὐτὸ τὸν χτύπησε κατακέφαλα· τὸν τρέλλανε. «Μπά! κι Ἐπιστολὴ ὁ ἀποστάτης! προφήτη θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του; πολὺ ἀλαζόνας ὁ ψειριάρης φαρισαῖος! τώρα τί κάνουμε; Χριστέ μου, ποὺ σὲ φιλοξένησα τόσες φορές, τί κάνω τώρα; θὰ τὸν κανονίσω τώρα». ὁ φιλοξενούμενός του Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἄρχισε νὰ γράφῃ τὴν *Καινὴ Διαθήκη* του, κι αὐτὸς ὁ ἀναίσθητος δὲν θέλει ν' ἀκούσῃ γιὰ τὸ πρῶτο αὐτὸ βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν Α΄ Θε, ποὺ δὲν ἔχει καμμία ἐντολὴ γιὰ τὴν περιτομή. αὐτὸ τὸ θεωρεῖ βλασφημία! εἶναι ὁ πιὸ λυσσασμένος ἐχθρὸς αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ποὺ ἀνέτειλε σὰν τὸν ἥλιο! οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι οὔτε εἶχαν σκεφτῆ ποτὲ νὰ γράψουν κάτι. σὲ Β΄ Ἐπιστολή του ὁ Παῦλος θεσπίζει τὴν *ὑπογραφὴ* τῶν μεταγενεστέρων γνησίων Ἐπιστολῶν του· *Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρί· οὕτω γράφω* (ὁ τελευταῖος χαιρετισμὸς εἶναι αὐτόγραφό μου· αὐτὸς εἶναι ὁ γραφικὸς χαρακτήρας μου· ἔτσι ὑπογράφω). μαθαίνει ὁ Παῦλος ὅτι ὁ Μάρκος τὸν ἔχει σαμποτάρει στὴ Γαλατία, καὶ στέλνει κι ἐκεῖ τὴν πρὸς Γαλάτας· αὐτόγραφη ὁλόκληρη! μᾶλλον ἀπὸ τὴν Κόρινθο. *Ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται..... θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ.* (Γα 15,1-6). τρίτη Ἐπιστολὴ αὐτή, τρεῖς Ἐπιστολὲς ἔχει τώρα ἡ Καινὴ Διαθήκη (Α΄ Θε Β΄ Θε Γα)· ἡ ἀρχικὴ Καινὴ Διαθήκη τριπλασιάζεται. στοὺς Γαλάτες ὁ Μάρκος πολὺ ἀναξιοπρεπῶς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, κατηγόρησε τὸν Παῦλο καὶ ὡς *στιγματίαν,* σημαδεμένο δοῦλο ποὺ δραπέτευσε, ξαναπιάστηκε, μαστιγώθηκε, καὶ σημαδεύτηκε· ἐνῷ αὐτὸς ἐκτὸς ἀπὸ λαμπροφορεμένος ἦταν καὶ λαμπροπρόσωπος· αὐτὸ δὲν τὸ εἶπε, ἀλλὰ φαινόταν. ἴσως ὑπαινιγμὸς γι' αὐτὸ εἶναι τὸ λίγο παραπάνω δισήμαντο *εὐπροσωπῆσαι* (Γα 15,2) σὲ ἀντιδιαστολὴ μάλιστα πρὸς τὰ λίγο παρακάτω *τὰ στίγματα... ἐν τῷ σώματί μου* (Γα 15,7). ἀξιοπρεπέστατα ὁ Παῦλος ἀπαντάει σ' αὐτό· «Μὴν τὸ ξαναπῆτε αὐτό. τὰ σημάδια μου αὐτὰ εἶναι τὰ σημάδια τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἀπέκτησε στὸ σταυρό του (ἐκεῖνα ποὺ εἶχε ψηλαφήσει ὁ Θωμᾶς) (Ἰω 48,4-7). ἐγὼ στὸ κορμί μου ἔχω τὰ σημάδια τοῦ Χριστοῦ. *τοῦ λοιποῦ κόπους* (= δαγκωνιὲς) νὰ μὴ μοῦ δίνῃ κανεὶς (Γα 15,7). τὰ

στίγματα (=σημάδια) αὐτὰ τὰ ἔχω ἀπὸ λιθοβολισμοὺς καὶ μαστιγώσεις ποὺ ὑπέμεινα γιὰ τὸ Χριστό. σὰ νὰ λέῃ· «Αὐτὸς ποὺ εἶπε ἐναντίον μου αὐτὴ τὴν κατινιὰ ἔχει γιὰ τὸ Χριστὸ τέτοια σημάδια;».

Ὁ Μάρκος λαχάνιασε (;) τὸν Παῦλο, καὶ τὸ Μάρκο τὸν λαχάνιασε ὁ φιλοξενούμενός του Χριστός· κι ὁ Παῦλος βέβαια. ἀλλ' ὁ Σαδδουκαῖος, ποὺ ἤθελε ν' ἀφομοιώσῃ τὴν ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, οὐσιαστικὰ ὑποκαθιστώντας τον μὲ τὴν περιτομή, κι ἀφομοιώνοντας ἐκείνην μὲ τὸν περιτετμημένο ἰουδαϊσμό, πεισμάτωνε ὅλο καὶ περισσότερο· σὰ νὰ εἶχε παραφρονήσει. ἦταν ἐκτὸς ἑαυτοῦ· ἀλλοτριωμένος.

Ἀφ' ὅτου ὁ Παῦλος μετὰ τὴν ἀποστολικὴ σύνοδο πῆγε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Θεσσαλονίκη, οἱ Ἰουδαῖοι, ποὺ ἔμαθαν ὅτι τὸ «πτῶμα του» στὰ Λύστρα δὲν σάπισε, τὸν εἶχαν πιὰ σεσημασμένον καὶ τὸν καταδίωκαν, καὶ ὑπῆρχε μὲς στὰ ὅρια τῆς αὐτοκρατορίας διεθνὴς συνεννόησι Ἰουδαίων γιὰ τὴ σύλληψί του καὶ τὴ θανάτωσί του. ὁ Μάρκος, ἂν δὲν ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τῆς καταδιώξεώς του, ἦταν τὸ λιγώτερο δικτυωμένο καὶ συντονισμένο μέλος της. κι ἀπὸ τότε ὁ Παῦλος λάμβανε διάφορα μέτρα προφυλάξεως καὶ παραπλανήσεως, ὅπως στὴ Βέροια καὶ στὴν Τροία. στὴ Βέροια προσποιήθηκε ὅτι πήγαινε *πρὸς τὴν θάλασσαν* γιὰ πλοῖο, ἀλλὰ μετὰ τὴν παραπλάνησι πῆγε διὰ ξηρᾶς στὴν Ἀθήνα (Πξ 54,5-6). ἀντιστρόφως στὴν Τροία ἔκανε πὼς πηγαίνει στὰ ἐνδότερα τῆς ξηρᾶς, ἀλλὰ μετὰ τὴν παραπλάνησι πῆγε στὸ λίγο νοτιώτερο λιμάνι τῆς Ἄσσου καὶ πῆρε τὸ πλοῖο ἀπὸ κεῖ (Πξ 66,1). ἔκανε πολλὰ τέτοια ποὺ ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης τὰ βλέπει μέσα στὶς Πράξεις καὶ στὶς Ἐπιστολές του.

Ὁ Παῦλος ἔβλεπε ὅτι τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματά του ἐμφανίζεται διχασμένο· καὶ δὲν ἄντεχε νὰ βλέπῃ τὴν ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ νὰ εἶναι ἐξ ἀρχῆς σχισμένη σὲ δυὸ ἐκκλησίες ἐχθρικὲς –κι ὁ Χριστὸς βέβαια μία μόνον ἐκκλησία ἵδρυσε καὶ μία θάλπει– καὶ νὰ διαβάλλεται τὸ ἔργο του στὰ ἔθνη, τὸ ὁποῖο, ὅπως ξέρουμε ἐκ τῶν ὑστέρων, ἦταν τὸ μόνο ποὺ ἐπιβίωσε. κι ἀποφάσισε νὰ κάνῃ πρὸς τὴν Ἰερουσαλὴμ μιὰ σφοδρὴ ἐπίθεσι αὐτοθυσίας καὶ ἀγάπης σὰ μελλοθάνατος καμικάζι (Πξ 63,1). νὰ πάῃ στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, καὶ τοὺς *στύλους* καὶ τοὺς *ὑπερλίαν* καὶ τοὺς ἁπλοῦς σὰν τὸ Ματθαῖο νὰ ποῦμε. συνάμα, ἀπὸ παλιὰ συνήθεια, σὰν «ξάδερφος ἀπὸ τὴν Ἀμερική», θὰ πήγαινε στοὺς ἐκεῖ περιτετμημένους Χριστιανοὺς μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ συγκεντρωμένα ἀπὸ τοὺς ἀπεριτμήτους ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὺς μαθητάς του ὡς χορηγίες «στοὺς περιτετμημένους ἀδελφοὺς Χριστιανοὺς τῶν Ἰεροσολύμων», καὶ ἔμενε ν' ἀποφασίσῃ τὸ ξεκίνημα.

Καὶ ἀκριβῶς τότε ὁ *διάβολος* καὶ *σατάν,* ὁ ἀσώματος κι ὄχι ὁ

Σαδδουκαῖος *σατάν,* πιθανολογώντας ὅτι ἡ ἐπίθεσι τοῦ Παύλου θὰ εἶναι νικηφόρος, καὶ οἱ Χριστιανοὶ θὰ γίνουν *ἕν,* ὅπως ζήτησε ὁ *υἱὸς* ἀπὸ τὸν *πατέρα* (Ἰω 40,13· 24-25), ξεσήκωσε τοὺς εἰδωλολάτρες τῆς Ἐφέσου σὰ θηρία καὶ τέρατα τῆς κολάσεως, κι ἔκαναν ἐναντίον τοῦ Παύλου μιὰ δολοφονικὴ διαδήλωσι γιὰ τὴν *Μεγάλην Ἄρτεμιν τῶν Ἐφεσίων·* πολὺ φοβερή. μόλις ποὺ κατώρθωσαν οἱ *ἀσιάρχαι* νὰ καταστείλουν τὴ στάσι (Πξ 63,12-23). στὴν προσπάθεια ἐκείνη, πρὶν μιλήσῃ ὁ *γραμματεὺς* τῆς πόλεως, κάποιος Ἰουδαῖος ἀπὸ τὸν *ὄχλον,* ὀνόματι *Ἀλέξανδρος,* πήδηξε ἐπάνω στὸ βῆμα, *προβαλλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων,* γιὰ νὰ μιλήσῃ ἐναντίον τοῦ Παύλου καὶ νὰ ἐξάψῃ τὸ φανατισμὸ τοῦ ὄχλου ἐναντίον του, ὥστε νὰ τὸν σκοτώσουν ἐκεῖνοι, ἀλλ' οἱ δυσήνιοι καὶ ἀνεξέλεγκτοι εἰδωλολάτρες, ποὺ ἤξεραν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν Ἰουδαῖος καὶ ποὺ δὲν ξεχώριζαν ἀκόμη μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων, δὲν τὸν ἄφησαν νὰ μιλήσῃ καὶ τὸν κατέβασαν, ἴσως δὲ καὶ νὰ τὸν κακοποίησαν, γαυγίζοντας ἄγρια τὸ διαδηλωτικό τους σύνθημα (Πξ 63,8· 16). ἔπειτα ὁ γραμματεὺς ἠρέμησε τὸν ὄχλο. ἐμένα μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ἀπόπειρα ἐκείνη τοῦ Ἰουδαίου Ἀλεξάνδρου δὲν ἦταν τυχαία, ἀλλὰ καρπὸς παλιᾶς συνωμοσίας, ποὺ εἶδε τὴν ὀχλοκρατικὴ διαδήλωσι σὰν ἀνέλπιστη εὐκαιρία ἐξοντώσεως τοῦ Παύλου μὲ δολοφονικὸ ἰουδαϊκὸ χειρισμὸ δολοφόνων μὴ Ἰουδαίων.

Ἔτσι ὁ Παῦλος ἀποφάσισε νὰ κάνῃ ἀρχὴ τῆς ἐπιθέσεώς του στὴν Ἰερουσαλήμ. μετὰ τὴν ἄμεση ἐκκίνησι, λίγο παρακάτω, στὸ λιμάνι τῆς Μιλήτου συγκέντρωσε τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀσίας καὶ τοὺς ἀποχαιρέτησε σὰ μελλοθάνατος ποὺ δὲν πρόκειται νὰ τοὺς ξαναδῇ. (Πξ 67).

Στὸ δρόμο πρὸς τὰ Ἰεροσόλυμα, καθὼς ὁ Παῦλος μὲ τὴ συνοδία του περνοῦσε ἀπὸ διάφορες ἐκκλησίες, ποὺ εἶχε ἱδρύσει, τοὺς ἀποχαιρετοῦσε μὲ τὴ βεβαιότητα ὅλων ὅτι δὲν θὰ τὸν ξαναδοῦν ποτέ. παντοῦ ἀπ' ὅπου περνοῦσε, οἱ προφῆτες τῶν ἐκκλησιῶν προφήτευαν ὅτι στὴν Ἰερουσαλὴμ τὸν περιμένουν συλλήψεις χειροπέδες καὶ φυλακίσεις (Πξ 20,22-23· 21,4· 10-14) καὶ οἱ μαθηταί του τὸν παρακαλοῦσαν μὲ δάκρυα νὰ μὴν πάῃ. ὁ ἴδιος ὅμως ἦταν ἀνένδοτος. εἶχε ἀποφασίσει τὴ μεγάλη ἀντεπίθεσι αὐτοθυσίας ταπεινώσεως καὶ ἀγάπης, καὶ δὲν ἔκανε πίσω. γιὰ τὶς προφητεῖες ἔκρινε ὅτι ὁ Κύριος τὸν προειδοποιεῖ τί τὸν περιμένει στὰ Ἰεροσόλυμα, ἀλλ' αὐτὸ δὲν σήμαινε ὅτι καὶ τὸν ἀποτρέπει ἀπὸ τὸ νὰ πάῃ. ὅπως κι ὁ Δαυΐδ, ὅταν ὁ Σαούλ, ποὺ τὸν καταδίωκε, ἔπεσε στὰ χέρια του, καὶ τὰ παλληκάρια του τοῦ ὑπενθύμισαν τὴν προφητεία ὅτι «Ὁ Κύριος θὰ σοῦ παραδώσῃ τὸν ἐχθρό σου στὰ χέρια σου» κι αὐτὸ τὸ ἐξήγησαν ὅτι τοῦ τὸν παρέδωσε ὁ Κύριος γιὰ νὰ τὸν σκοτώσῃ, γιατὶ ἀλλιῶς δὲν θὰ τοῦ τὸν

παρέδινε, ὁ Δαυΐδ τοὺς ἔδωσε νὰ καταλάβουν, ὅτι ὁ Κύριος τοῦ παρέδωσε στὰ χέρια του τὸν ἐχθρό του, γιὰ νὰ δῇ τί θὰ κάνῃ αὐτός (Δδ 48,4-11). ἔτσι περίπου κι ὁ Παῦλος τὶς προφητεῖες τὶς ἤξερε ὅτι εἶναι ἀληθινές, ἀλλ' ἔκρινε ὅτι αὐτὸ δὲν σήμαινε ὅτι μ' αὐτὲς ὁ Κύριος τοῦ λέει νὰ μὴν πάῃ στὰ Ἰεροσόλυμα· ἀλλ' ὅτι περιμένει νὰ δῇ τί θὰ κάνῃ. κι ὁ Παῦλος ἔκρινε ὅτι πρέπει νὰ πάῃ.

Καὶ πῆγε στὰ Ἰεροσόλυμα· κι ἐκεῖ πρῶτα τοὺς ἔδωσε τὶς πλούσιες ἐλεημοσύνες τῶν ἐξ ἐθνῶν μαθητῶν του καὶ τὶς δικές του γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς τῶν Ἰεροσολύμων καὶ τῆς Παλαιστίνης (Πξ 77,20). κι ἔπειτα, γιὰ νὰ τὸν ἐπιθεωρήσουν, τοὺς ἐξέθεσε ὅλη τὴν ἀποστολικὴ δρᾶσι του. καὶ κάποιοι πρέπει νὰ ἔβρασαν ἀπὸ τὸ φθόνο τους –προσωπικὸ ἢ ἰδεολογικό - παραταξιακὸ φθόνο, αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία, τὸ ἀποτέλεσμα μετράει–, καί, ἀφοῦ *ἐδόξασαν τὸν Κύριον* γιὰ τὶς ἐπιτυχίες του, τοῦ εἶπαν ζηλόφθονα ἐπιδεικτικὰ καὶ πονηρὰ γιὰ τὸ δικό τους ἔργο· *Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ Νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον ὅ σοι λέγομεν· εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν· τούτους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς ἵνα ξυρίσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ γνῶσι πάντες ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν Νόμον φυλάσσων* (Πξ 71,4-9).

Φρονοῦσαν ὅτι τὸ ὠργάνωσαν καὶ τὸ διατύπωσαν πολὺ ἔξυπνα· «Ἐμᾶς, Παῦλε, δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ ἐξ ἐθνῶν *Χριστιανοί* σου, ἀλλ' οἱ ἐν τοῖς ἔθνεσι διεσπαρμένοι Ἰουδαῖοι· αὐτοὶ γιατί νὰ μὴν περιτέμνωνται καὶ νὰ γίνωνται ἔτσι ἀποστάτες ἀπὸ τὸ μωσαϊκὸ Νόμο; (σὰ νὰ λέν· 'Γιατί νὰ μὴν ἔχῃς στὶς ἐκκλησίες σου ὀπαδοὺς δύο εἰδῶν;'. κι ἐδῶ, μόνον ἀπὸ σένα τὸν ἐξ ἀρχῆς Ἰουδαῖο, ζητοῦμε νὰ κάνῃς αὐτὸ τὸ τάμα καὶ τὴν τελετή του». κι ὅμως καὶ μ' αὐτὸ ποὺ ζητοῦσαν μόνο, καταπατοῦσαν τὶς ἀποφάσεις τῆς ἀποστολικῆς των συνόδου. αὐτὸ τὸ τάμα ἀκόμη κι ἐπὶ Μωϋσέως δὲν ἦταν ὑποχρεωτικό. μποροῦσε ἕνας Ἰσραηλίτης κι ἐπὶ Μωϋσέως κι ἔπειτα νὰ μὴν τὸ κάνῃ αὐτὸ τὸ τάμα ποτὲ στὴ ζωή του, καὶ νὰ εἶναι ἄψογος ἀπέναντι στὸ μωσαϊκὸ Νόμο. γιατί λοιπὸν ἔχουν ἀπὸ τὸν Παῦλο αὐτὴ τὴν παράλογη ἀπαίτησι; εἶναι σὰ νὰ λὲν κάποιοι σήμερα σ' ἕνα Χριστιανό· 'Γιατί δὲν μένεις ἰσοβίως ἄγαμος;'· ἢ 'Γιατί δὲν πᾷς στὸ Κολοσσαῖο νὰ ὁμολογήσῃς τὸ Χριστὸ καὶ νὰ μαρτυρήσῃς;'. κι αὐτοί, Ἰάκωβος, Μάρκος, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἦταν συντονισμένοι μαζί τους. τελείως ἀνάλογητοι

ἀχάριστοι κι ἀχρίστιανοι τὸν στέλνουν στὸ στόμα τοῦ λύκου, ἐνῷ ξέρουν ὅτι περίπου 20 χρόνια οἱ Ἰουδαῖοι, ἔχοντας ἐπικηρυγμένο τὸ κεφάλι του, τὸν καταζητοῦν καὶ τὸν κυνηγοῦν νὰ τὸν σκοτώσουν σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη. ἔπρεπε κατὰ τὴ γνώμη τους ἐπὶ ἑφτὰ μέρες νὰ μπαινοβγαίνῃ στὸ ναὸ τῆς Ἰερουσαλὴμ κάθε μέρα κι ὅλη μέρα, ἐνῷ οἱ Γεδσωνῖτες *στρατηγοὶ τοῦ ἱεροῦ* (Λκ 115,2· 122,7· Πξ 8,1· 14,9· 11) ἤλεγχαν στὶς πύλες καὶ τὰ εἰσερχόμενα κουνούπια, νὰ θυσιάσῃ ἐκεῖ τρία πρόβατα μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους τέσσερες, νὰ τοῦ ξυρίσῃ κι αὐτουνοῦ καὶ τῶν ἄλλων τὰ μαλλιὰ τελεστικῶς ἕνας Ἰουδαῖος ἱερεύς, νὰ δαπανήσῃ ὁ Παῦλος πληρώνοντας στὸν ἱερέα τοῦ ἰουδαϊσμοῦ καὶ στὸ ναὸ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, ὥστε νὰ δώσῃ καὶ τ' ὄνομά του. ἔτσι εἶναι ἡ σχετικὴ μωσαϊκὴ διάταξι γι' αὐτὴ τὴν ἱερολογία (Νο 185). σκέτη δολοφονία, σκέτοι δήμιοι τοῦ συναποστόλου τους αὐτοὶ ποὺ πρὶν 20 χρόνια ἔκριναν ὅτι ἔπρεπε ἀκόμη κι ἀπὸ τὴν πόλι τῆς Ἰερουσαλὴμ νὰ φυγαδεύσουν τὸν Παῦλο στὴν Ταρσό, γιὰ νὰ μὴν τὸν σκοτώσουν οἱ Ἰουδαῖοι (Πξ 25,3-5)· τότε ὅμως δὲν ἦταν ἀντίζηλος. ἡ σκέψι καὶ ἡ ἀπαίτησι αὐτὴ ἡ παράφρων ἦταν τοὐλάχιστον τοῦ Σαδδουκαίου Μάρκου καὶ τοῦ Ἰακώβου *τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου!* κι ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος, γιὰ νὰ *κερδήσῃ εἰς Χριστόν τινας, ἐγίνετο δοῦλος καὶ τοῖς πᾶσι τὰ πάντα* (Α΄ Κο 22,21-25), τοὺς ἔκανε τὸ φθονερὸ καὶ δολοφονικὸ καπρίτσι τους τοὺς χαρτογιακᾶδες· γιὰ νὰ ξεσκανδαλιστοῦν οἱ εὐσκανδάλιστοι ἰουδαΐζοντες καὶ νὰ διαπιστώσουν ὅτι τηρεῖ τὸ μωσαϊκὸ Νόμο καὶ δὲν εἶναι ἀποστάτης ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμό! θεέ μου! ἦταν ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ αὐτοί; ἦταν Χριστιανοί; δὲν αἰσθάνονταν ὁλόκληροι ἀπόστολοι ὅτι ἱδρύουν ἕνα συγκρητιστικὸ θρήσκευμα; δὲν ἔνιωθαν ὅτι εἶχαν καταντήσει δολοφόνοι, σὰν τοὺς προπάτορές των, οἱ ὁποῖοι, γιὰ νὰ μὴ μιάνουν τὰ χέρια τους μὲ ἀδελφικὸ αἷμα, σκέφτηκαν νὰ κατεβάσουν τὸν Ἰωσὴφ στὸ ξηροπήγαδο, ὅπου θὰ πέθαινε ἐπὶ ἕνα μῆνα; (Γε 87,13-14). δὲν ἦταν στὰ καλά τους οἱ ἄνθρωποι, κι ὁ φθόνος των καὶ ἡ κακία τους καὶ ἡ μέχρι αὐταπάτης ὑποκρισία τους δὲν εἶχε πάτο· καὶ περὶ Χριστοῦ οὔτε λέξι δὲν εἶπαν· οὔτε τὸν θυμήθηκαν. σκέτοι Ἰουδαῖοι εἶχαν ἀπομείνει, ἀνεκχριστιάνιστοι Ἰουδαῖοι. καὶ τὴν ἕβδομη μέρα οἱ Ἰουδαῖοι τῆς διασπορᾶς, ποὺ ἦταν ἐκεῖ ὡς προσκυνηταί, εἶδαν κι ἀναγνώρισαν τὸν Παῦλο, ἔβαλαν τὶς φωνές, καὶ ὅλοι μαζί, ἐντόπιοι καὶ χατζῆδες, τὸν συνέλαβαν, κι ἄρχισαν νὰ τὸν χτυποῦν γιὰ σκότωμα. καλὰ ποὺ τὸ ἄγρυπνο μάτι τοῦ εἰδωλολάτρου Ῥωμαίου φρουράρχου χιλιάρχου Κλαυδίου Λυσίου ἀντιλήφθηκε ὅτι κάποιον σκοτώνουν στὴν αὐλὴ μὲ λυντσάρισμα, κι ἔσπευσε καὶ τὸν διέσωσε πολὺ κακοποιημένον. φονικοὶ ψευδάδελφοι. ἦταν πολὺ στημένο. ἴσως κι ἐπίτηδες τὸν συνέλαβαν τὴν ἕβδομη καὶ τελευταία μέρα, ὥστε μετὰ τὸ σκότωμά

του οἱ Ἰουδαῖοι νὰ λένε στοὺς μαθητάς του ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὺς ὅτι «ὁ ἀπόστολός σας θυσίασε καὶ τρία πρόβατα τηρώντας τὸ μωσαϊκὸ νόμο»! ὅπως ὁ σουλτάνος τοῦ 1821 πρῶτα ἔβαλε τὸ Γρηγόριο Ε΄ Κωνσταντινουπόλεως ν' ἀφορίσῃ τοὺς ἐπαναστάτες τῆς Ἑλλάδος, κι ἔπειτα τὸν κρέμασε.

Ὁ Παῦλος ἐφήρμοσε ἐκεῖνο ποὺ πρὶν ἀπὸ χρόνια δίδαξε στοὺς Κορινθίους· *Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ Νόμον ὡς ὑπὸ Νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ Νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους· ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι* (Α΄ Κο 22,21-25).

Κι ἐκείνη ἡ ἐδῶ τελευταία φράσι του! *ἵνα συγκοινωνὸς γένωμαι!* ὁ Παῦλος κι ἐδῶ κι ἀλλοῦ ἐννοεῖ· «Ἐμένα τὸν διώκτη τῶν Χριστιανῶν μπροστὰ στὴ Δαμασκὸ ὁ Κύριος μὲ ἅρπαξε ἀπὸ τὸ σβέρκο σὰν τὸν βρομο-Βαλαὰμ (Νο 231), καὶ μ' ἔβαλε νὰ προφητεύω τὴν ἀλήθεια! ἂν τολμῶ, ἂς κάνω κι ἀλλιῶς. *Ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι· εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι* (=μιὰ διαχείρισι μοῦ φόρτωσε ὁ Κύριος). *τίς οὖν μοί ἐστιν ὁ μισθός;* (σὲ ποιά περίπτωσι λοιπὸν θὰ ἔχω κάποια ἀμοιβή; τὴ σωτηρία μου;)· *ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ* (=ἐὰν ἀπὸ τὸ κήρυγμά μου δὲν παίρνω οὔτε δραχμὴ γιὰ τὴ συντήρησί μου, ἀλλὰ δουλεύω τὶς νύχτες ὡς σκηνοποιός, κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία δὲν παίρνω καμμιὰ ἀμοιβή)· γιὰ νὰ σωθῶ κι ἐγὼ μαζὶ μὲ σᾶς, Κορίνθιοι (Α΄ Κο 22,18-20)· ἐὰν *ταῖς χρείαις μου ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται* (Πξ 67,20)». τί λόγια θεέ μου! τί φρόνημα! τί νοοτροπία! τί πρακτικὴ ἀνυπαγόρευτη! εἶναι σὰ νὰ λέῃ κανεὶς σήμερα· «Εἶμαι διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου καὶ φιλόλογος. γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ εὐαγγελίου δὲν πῆρα ποτὲ στὴ ζωή μου οὔτε δραχμὴ γιὰ τὴ συντήρησί μου. δουλεύω τ' ἀπογεύματα σὲ ἰδιαίτερα μαθήματα φιλολογικὰ σὲ μαθητὰς λυκείου καὶ φοιτητάς, ἀκόμη καὶ σ' ἐπιμέλειες συγγραμμάτων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, κι ἀπὸ τὶς ἐκεῖ ἀμοιβές μου ψωμοζῶ». καὶ συνεχίζει ὁ Παῦλος· «Γι' αὐτὸ ὅλος ὁ ἀποστολικός μου κόπος καὶ ἡ ταλαιπωρία μου καὶ οἱ κίνδυνοί μου καὶ οἱ ἐπιτυχίες τοῦ κηρύγματός μου καὶ ἡ καταφρόνησί μου ἀπὸ τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς, καὶ ἡ συκοφαντία τους ποὺ μὲ κατατρέχει, δὲν μετροῦν καθόλου γιὰ τὴ σωτηρία μου, γιὰ νὰ λέω ὅτι εἶμαι κι ἐγὼ Χριστιανός, γιὰ τὴ συμμετοχή μου στὴ σωτηρία. κάτι πρέπει νὰ κάνω

καὶ γιὰ τὴ σωτηρία μου. καὶ κάνω τὸ ὅτι συντηροῦμαι ἀπὸ τὴν ἄσχετη μὲ τὸ κήρυγμα δουλειά μου, καὶ τὸ ὅτι δέχομαι νὰ εἶμαι τὸ κλωτσοσκούφι ὅλων (*πάντων περίψημα* = τὸ σκουπίδι τῆς σπάτουλας, Α΄ Κο 7,9), γιὰ νὰ ἐπιτύχω κι ἐγὼ τὴ σωτηρία μου!». τί βάθος ταπεινοφροσύνης! πόσο διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν Σαδδουκαῖο *οἰκοδεσπότη τοῦ Κυρίου* κι ἀπὸ τὸν *ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου!* πόσο ὁ Παῦλος μοιάζει *(μιμητής ἐστι)* μ' ἐκεῖνον ποὺ πλένει τῶν μαθητῶν του τὰ πόδια καὶ τὴν ἄλλη μέρα αἱμορραγεῖ γι' αὐτοὺς καὶ ξεψυχάει στὸ σταυρό! λαχταροῦσε κι ὁ Παῦλος νὰ γίνῃ μέτοχος τῆς σωτηρίας ποὺ κήρυττε στοὺς ἄλλους. καὶ τί δὲν ἔκανε γι' αὐτό, ποὺ ἔνιωθε ὅτι δὲν τὸ δικαιοῦται ὡς ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν! γι' αὐτὸ καὶ κάπου γράφει· *Μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι* (Α΄ Κο 22,29)· «μήπως, δηλαδή, ἐκχριστιανίσω καὶ σώσω ὅλο τὸν κόσμο, κι ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν σωθῶ, ἀλλ' ἀπορριφθῶ». θεέ μου, τί λόγια; τί φρόνημα;!

Φυσικὰ ὁ χιλίαρχος Λυσίας φυλάκισε τὸν Παῦλο, κι ὁ κακοποιημένος Παῦλος ἔμεινε στὴ φυλακὴ τῶν Ἰεροσολύμων τρεῖς ἡμέρες. τί ἔγινε τὶς τρεῖς ἐκεῖνες ἡμέρες καὶ πῶς ὁ μοχθηρὸς ἀρχιερεὺς ἐνώπιον τοῦ χιλιάρχου καὶ τῶν Ῥωμαίων διέταξε νὰ χτυπήσουν τὸν Παῦλο στὸ στόμα περιγράφονται λεπτομερῶς στὶς Πράξεις (Πξ 72,13-75,17)· νὰ τοῦ σπάσουν τὰ δόντια καὶ τὶς μασέλες, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ νὰ μιλάῃ τὸ στόμα ἐκεῖνο ποὺ κήρυττε τὸ Χριστό! τὴν τρίτη ἡμέρα ἔγινε ἡ μεγάλη ἀνατροπή. πάνω ἀπὸ 40 δολοφόνοι καὶ τρομοκράτες Ἰουδαῖοι συνεννοήθηκαν μὲ τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς λοιποὺς Σαδδουκαίους νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ χιλίαρχο νὰ κατεβάσῃ τὴν ἄλλη μέρα τὸν Παῦλο ἀπὸ τὸ δίπλα στὸ ναὸ φρούριο γιὰ δεύτερη ἀνάκρισι, καὶ καθὼς θὰ κατεβαίνῃ, οἱ 40 νὰ τὸν σκοτώσουν. καὶ οἱ δολοφόνοι ἔκαναν «τάμα στὸ θεό», ἰσλαμικοῦ τύπου τάμα στὸ θεό, νὰ μὴν φᾶν καὶ νὰ μὴν πιοῦν τίποτε, ἂν δὲν σκοτώσουν πρῶτα τὸν Παῦλο. τὸ ἄκουσε αὐτὸ ἕνας *νεανίας* (=τριαντάρης τοὐλάχιστον), γιὸς τῆς ἀδερφῆς τοῦ Παύλου, ἡ ὁποία κατοικοῦσε στὰ Ἰεροσόλυμα καὶ κατὰ τὴ γνώμη μου ἦταν νύφη σὲ γιὸ τοῦ μεγάλου ῥαββίνου Γαμαλιήλ (Πξ 14,19· 73,3), κι ἔτρεξε ἀμέσως καὶ τὸ εἶπε στὸν Παῦλο· ὁ Παῦλος τὸν ἔστειλε νὰ τὸ πῇ στὸ χιλίαρχο, κι ὁ χιλίαρχος, ἀφοῦ τοῦ σύστησε ἄκρα ἐχεμύθεια, γιὰ τὸ Ῥωμαῖο πολίτη Παῦλο πῆρε τὰ προβλεπόμενα μέτρα ἀσφαλείας. πρὶν τὸν εἰδοποιήσουν τὸ πρωῒ νὰ κατεβάσῃ ἀπὸ τὸ φρούριο τὸν Παῦλο «γι' ἀνάκρισι», τὴ νύχτα, μὲ ἄκρα μυστικότητα, ἔστειλε τὸν Παῦλο στὴν Καισάρεια στὸ Ῥωμαῖο ἡγεμόνα, μὲ συνοδία μισὴ χιλιάδα πολεμιστάς, ἤτοι 200 ὁπλῖτες, 200 *δεξιολάβους* (*δεξιαὶ λαβαί,* παλαιστὰς τοῦ ζίου ζίτσου περίπου), κι 70 ἱππεῖς ἐπιτηδείους γιὰ καταδίωξι ἀπαγωγέων. ὅταν ξημέρωσε, ὁ ἀρχιερεὺς μὲ τοὺς ὑπερσαράντα του καμικάζι δολοφόνους καὶ τοὺς

Σαδδουκαίους του ἔμαθαν ὅτι «πέταξε τὸ πουλί». καὶ τότε ἔγινε ἡ μεγάλη ἀνατροπή.

Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ εἰκάσῃ κανεὶς τί ἀκριβῶς συνέβη, ἐπειδὴ οἱ Πράξεις δὲν ἱστοροῦν τὰ ὅσα ἔγιναν μεταξὺ Ἰουδαίων. ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ ἐδῶ, βασισμένος μόνο στὰ μακροχρόνια ἀποτελέσματα καὶ σὲ κάποιες πληροφορίες ἀπὸ τοὺς Ἰώσηπο (Α΄ αἰ.) καὶ Ἡγήσιππο (Β΄ αἰ.) νὰ προσπαθήσω νὰ εἰκάσω φειδωλῶς καὶ διασταυρωμένα.

Μὴ γνωρίζοντας ἂν καὶ πῶς ἔφτασε στὸ χιλίαρχο Κλαύδιο Λυσία τὸ σχέδιο μὲ τοὺς 40 τζιχαντιστὰς δολοφόνους, οἱ ἀρχιερεῖς Σαδδουκαῖοι καὶ οἱ συνωμότες Ἰουδαῖοι δὲν ἤξεραν τί νὰ ὑποθέσουν. πρέπει νὰ ὑποψιάστηκαν τὸν Ἰάκωβο καὶ τὸ Μάρκο· ἂν τὸ εἶχαν ἐμπιστευθῆ αὐτὸ σ' αὐτοὺς τοὺς δύο ἢ μόνο στὸ Μάρκο.

Οἱ Ἰουδαῖοι κατάλαβαν ὅτι ἡ ἐπιχείρησι καπελλώματος τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμὸ καὶ ἡ ἐλπιζόμενη ἀπορρόφησι κι ἀφομοίωσί της ναυάγησε καθ' ὁλοκληρίαν καὶ δὲν πρόκειται νὰ πραγματοποιηθῇ ποτέ, τώρα μάλιστα ποὺ πολλοὶ ἐξ Ἰουδαίων καὶ πάλαι περιτετμημένοι καὶ γνήσιοι Χριστιανοί, καὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἀρχικοί, ὅπως οἱ Πέτρος Ἰωάννης Ματθαῖος κλπ., βλέποντας τί ἔκαναν οἱ ἀνεκχριστιάνιστοι Ἰουδαῖοι στὸν Παῦλο, ἀποστασιοποιοῦνται σαφῶς καὶ ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμό· δὲν ἰουδαΐζουν πλέον. καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔκοψαν τὶς γέφυρες, δηλαδὴ κάθε σύμπραξι Ἰουδαίων καὶ τέως ἰουδαϊζόντων Χριστιανῶν. αὐτὸ πρέπει νὰ ἔγινε μετὰ ἄλλες 6 ἡμέρες, ὅταν οἱ ἀρχιερεῖς μὲ τὸ δικηγόρο Τέρτυλλο πῆγαν στὴν Καισάρεια, στὸν ἡγεμόνα Φήλικα, καὶ προσπάθησαν νὰ ξαναβάλουν στὸ χέρι τὸν Παῦλο, ἀλλ' ἀπέτυχαν (Πξ 77). προφανῶς ὁ Φῆλιξ, ὅταν μιλοῦσε ὁ Παῦλος, ἔβλεπε τὶς μελανιὲς καὶ τὶς πληγὲς τῆς κακοποιήσεώς του στὸ πρόσωπο καὶ στὸ κορμί του, ἴσως καὶ κάποιο σπασμένο δόντι, καὶ κατάλαβε γιατί τὸν ἤθελαν. κι ἀφοῦ γύρισαν ἄπρακτοι κι ἐξωργισμένοι στὴν Ἱερουσαλήμ, πέταξαν τὶς μάσκες κι ἐκδήλωσαν πολὺ κυνικὰ στοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς τὴν κακία τους, ἀφοῦ δὲν εἶχαν ἐκεῖνο ποὺ ἤθελαν. ἀσφαλῶς θὰ ὑπῆρξε κάποια μοιρασιὰ τῶν ἰουδαϊζόντων Χριστιανῶν στὶς δυὸ παρατάξεις, ἀλλ' οἱ παρατάξεις εἶχαν πιὰ σαφῆ σύνορα. καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἶπαν· «Ποιό καπέλλωμα καὶ ποιά ἀφομοίωσι; σὲ χίμαιρες πιστεύαμε. σκοτώστε τους ὅλους καὶ ξεπατώστε τους μὲ κάθε τρόπο ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν Παλαιστίνη, ἀκόμη κι ἂν ἰουδαΐζουν. καλλίτερα σκοτωμένοι ὅλοι. καὶ ἢ ἔγινε σφαγὴ ἢ ἀρκέστηκαν μόνο σὲ ἁρπαγὴ σπιτιῶν καὶ περιουσιῶν κι ἐκδίωξί τους ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Παλαιστίνη. διότι μετὰ 4 χρόνια ὁ Παῦλος στὴν Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολή του (Ἑβ 13,3-4) λέει· *Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς*

κρείττονα ὕπαρξιν (=περιουσίαν) *ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν* (=ἀναφαίρετη). αὐτὸ τὸ *ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς* σημαίνει ὅτι οἱ γνήσιοι Χριστιανοὶ Ἑβραῖοι μόνο μὲ τὸ δέρμα τους δικό τους ἔμειναν σ' αὐτὴ τὴν περιπέτεια. καὶ τὸ *συνεπαθήσατε* δείχνει πόσο ὑπὲρ τοῦ Παύλου καὶ τῆς γνώμης του ἦταν. κι ἔτσι ξεχώρισε ἡ ἧρα ἀπὸ τὸ σιτάρι. ὑπῆρχαν λοιπὸν στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ στὴν ἐπαρχία της καὶ γνήσιοι Ἑβραῖοι Χριστιανοὶ μὴ ἰουδαΐζοντες, οἱ ὁποῖοι διώχθηκαν τότε μαζὶ μὲ τὸν Παῦλο.

Ὁ Παῦλος ἔμεινε φυλακισμένος 4 χρόνια, 2 στὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης καὶ 2 στὴ Ῥώμη (Πξ 78,6-7· 86,1-2). κατὰ τὴ διετία τῆς Καισαρείας, ἀσφαλὴς ἀπὸ διωγμό, κατήχησε τοὺς ἀποστόλους ποὺ ὄχι μόνον ἦταν πιὰ δεκτικοὶ αὐτῆς τῆς κατηχήσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου (Μθ 108,6) πήγαιναν στὴ φυλακὴ καὶ τὸν ἔβλεπαν καὶ ἕνας ἕνας καὶ πολλοὶ μαζί. ἴσως κάποιοι καὶ κατοίκησαν στὴν Καισάρεια ὅπως κι ὁ πρὸ πολλοῦ κάτοικος αὐτῆς τῆς πόλεως Φίλιππος ὁ ἀπὸ τοὺς *ἑπτά* (Πξ 67,1). καὶ ἦταν πλέον ὅλοι πολὺ πρόθυμοι κατηχούμενοι τοῦ Παύλου. ἡ παράνομη δηλαδὴ φιλαργυρία τοῦ μιζαδόρου Ῥωμαίου ἡγεμόνος Φήλικος, ποὺ ἦταν ἡ εὐνόητη αἰτία τῆς ἄδικης καὶ παράνομης κατακρατήσεως ἑνὸς Ῥωμαίου πολίτου στὴ φυλακὴ τῆς Καισαρείας ἐπὶ δύο χρόνια (Πξ 78), φρονῶ ὅτι πνευματικῶς προσέφερε ὕψιστη διακονία στὸ σχέδιο τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν πλήρη ἐκχριστιάνισι τῶν ἀποστόλων μὲ τὴν κατήχησι τοῦ φυλακισμένου Παύλου. ὁ Φῆλιξ βέβαια παρὰ τὴν ἀκούσια αὐτὴ διακονία του παρέμεινε ἕνα ἄξιο τιμωρίας διεφθαρμένο παλιοτόμαρο. ὁ Κύριος τοὺς νεκροὺς πνευματικὰ ἀπίστους, ὅπως ὁ Φῆλιξ, τοὺς χειρίζεται εὔκολα κι ἀνελεύθερα, σὰ γαϊδούρια καὶ πιόνια καὶ πλῆκτρα· δύσχρηστοι εἶναι οἱ ἐλεύθεροι πιστοί του, ὅταν εἶναι δύστροποι καὶ τσινοῦν, ὅπως ὁ Μάρκος κι ὁ Ἰάκωβος. ὅπως ἀκριβῶς ἕνας συνταγματάρχης εὔκολα διοικεῖ τὸ σύνταγμά του, δυσκολεύεται ὅμως νὰ κουμαντάρῃ τὸν ἀνάποδο γιό του. ὅπως κι ὁ κραταιὸς καὶ πανίσχυρος πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος Γεώργιος Παπαδόπουλος κυβερνοῦσε ὅλη τὴν Ἑλλάδα μὲ χέρι στιβαρό, ἀλλὰ τὸ γιό του Χρῆστο, ποὺ φωνασκοῦσε ἐναντίον τοῦ πατέρα του μέσα ἀπὸ τὸ πολυτεχνεῖο ὡς φίλος τοῦ Παναγούλη, δὲν μποροῦσε νὰ τὸν τιθασεύσῃ.

Τότε, νομίζω, στὴν Καισάρεια συνέβησαν πολλὰ σπουδαῖα. μὲ τὴν παρότρυνσι τοῦ Παύλου ὁ Ἰάκωβος ἔγραψε τὴν Ἐπιστολή του πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου τόσο τοὺς ἐξ Ἰουδαίων ὅσο καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν· ἐγκύκλιος πρὸς ἁπαξάπαντας. ὁ Ἰάκωβος μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν παρότρυνσι πρέπει νὰ *ἐξέστη τῇ διανοίᾳ* ὅπως ὁ Ἰακώβ, ὅταν οἱ γιοί του τοῦ εἶπαν ὅτι *Ὁ υἱός σου Ἰωσὴφ ζῇ, καὶ αὐτὸς ἄρχει πάσης τῆς γῆς Αἰγύπτου* (Γε 116,2). διότι ἄλλα φαντάζονταν πρῶτα γιὰ τὸν

Παῦλο κι αὐτὸς κι ὁ Μάρκος καὶ οἱ ἄλλοι δυὸ *στῦλοι* καὶ *ὑπερλίαν ἀπόστολοι* καὶ ἄλλοι ἴσως.

Ὁ Παῦλος εἶχε γράψει βέβαια σὰν πυρῆνα στὴ μιὰ ἀπὸ τὶς 6 Ἐπιστολές του, τὴν Α΄ Κο, ἕνα πρῶτο καὶ πολὺ σύντομο Εὐαγγέλιο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, μόνο γιὰ τὸν τελευταῖο δεῖπνο του μὲ τὴν παράδοσι τῆς κλάσεως τοῦ ἄρτου καὶ *τοῦ ποτηρίου* (Α΄ Κο 27,8-12) καὶ γιὰ τὴν ἀνάστασί του καὶ τὶς ἐπὶ 40 μέρες ἐμφανίσεις τοῦ ἀναστάντος (Α΄ Κο 33), εἶχε πῆ καὶ μερικὰ κατάσπαρτα γιὰ τὴν ἠθικὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ (Πξ 67,21-22), ἀλλ' αὐτὰ δὲν τὰ θεωροῦσε ἐπαρκῆ. σὲ 10 - 20 χρόνια καὶ κυρίως μετὰ τὸ θάνατο τῶν ἤδη ἑξηντάρηδων κι ἑβδομηντάρηδων *αὐτοπτῶν* καὶ αὐτηκόων ἀποστόλων, ὁ Χριστὸς θὰ ἦταν μεταξὺ τῶν παιδιῶν κι ἐγγόνων τῶν πάλαι ποτὲ *Χριστιανῶν* μιὰ ἀνάμνησι ἀμυδρὴ καὶ κατάφορτη μὲ σφηνωμένες ψεύτικες «ἱερὲς παραδόσεις τῶν πρεσβυτέρων» συναξαριστικοῦ κι ἀνεκδοτολογικοῦ τύπου. κατανοοῦσε ὅτι ἔπρεπε νὰ γραφῇ μιὰ ἱστορία τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μὲ ὅλη τὴν ἐνδιάμεση δρᾶσι του καὶ νὰ μείνῃ στοὺς Χριστιανοὺς *ἐς αἰεί.* διότι ἡ Χριστιανικὴ ἐκκλησία χωρὶς ἱστορικὰ καὶ διδασκαλικὰ ντοκουμέντα θὰ ἦταν ἕνα ἵδρυμα ἀπορροφήσιμο κι ἀφομοιώσιμο ἐκ μέρους τοῦ καλὰ καὶ θεαματικὰ ὠργανωμένου ἰουδαϊσμοῦ. γι' αὐτὸ παρώτρυνε, νομίζω, πολὺ ἔντονα τοὺς *αὐτόπτας* καὶ αὐτηκόους τοῦ Χριστοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους νὰ καταγράψουν καὶ διαδώσουν τὸ ταχύτερο καὶ τὴν ἱστορία του καὶ τὴ διδασκαλία του. κι ὅταν ἔμαθε κι ὅτι ὁ στενογράφος Ματθαῖος εἶχε στενογραφημένες σημειώσεις τῶν κηρυγμάτων, τῶν σημείων, καὶ πολλῶν ἄλλων περιστατικῶν τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, τοὺς εἶπε τί ἀνεπανάληπτος θησαυρὸς ἦταν αὐτὸ τὸ πελώριο ντοκουμέντο. τοὺς εἶπε· «Τί κάθεστε; γιατί δὲν τὸ ἀξιοποιεῖτε;». ἦταν σὰ νὰ τοὺς εἶπε· «Σφίξτε τὰ λουριά σας νὰ γράψετε τὴν *Καινὴ Διαθήκη* καὶ σεῖς· τί; μόνος μου θὰ τὴ γράφω; ἐμπρός! δουλειά! σὲ λίγα χρόνια πεθαίνουμε ὅλοι, καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου τὴ Χριστιανικὴ πίστι θὰ τὴν πλάθουν στὰ βρομόχερά τους σὰν πλαστελίνη, ὅπως ἔπλασαν καὶ τὶς σιχαμερὲς ἱερὲς *παραδόσεις τῶν πρεσβυτέρων,* γιὰ τὶς ὁποῖες μὲ τόση σιχασιὰ μίλησε στοὺς γραμματεῖς καὶ φαρισαίους ὁ Κύριος (Μθ 68,1-20· Ἰω 51,11· Μρ 29,1-23). ὁ θρησκευτικὸς κόσμος εἶναι γεμάτος παλαβούς, ποὺ ἄλλη δουλειὰ δὲν κάνουν. προλάβετέ τους ἐσεῖς οἱ *αὐτόπται* καὶ αὐτήκοοι, ποὺ *εἴδατε τὸν Κύριον,* προλάβετέ τους μὲ γραπτὰ εὐρέως διαδεδομένα, μὲ scripta quae manent. δὲν εἴδατε τί πῆγαν νὰ μᾶς κάνουν αὐτὰ τὰ χρόνια; κι ἀκόμα ζοῦμε· φανταστῆτε ὅταν πεθάνουμε, τί ἔχει νὰ γίνῃ! ἐμπρός! μὴν κάθεστε μήτε στιγμή· εἴμαστε ὅλοι ἑξηντάρηδες κι ἑβδομηντάρηδες· τί περιμένετε; καὶ σύ, πτυχιοῦχε τοῦ πανεπιστημίου καὶ στενογράφε Ματθαῖε, ποὺ

ἔχεις κι ἐκεῖνα τὰ στενογραφημένα λόγια καὶ ἔργα τοῦ Κυρίου, τί κάθεσαι; γράψε τὸ *Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου*· συνοπτικά, σ' ἕναν μόνο κύλινδρο, ποὺ νὰ μποροῦν νὰ τὸν ἀγοράζουν, νὰ τὸν ἀντιγράφουν, καὶ νὰ τὸν διαβάζουν ὅλοι, ἐγγράμματοι κι ἀγράμματοι, φτωχοὶ καὶ πλούσιοι· γιὰ νὰ μείνῃ ἀναλλοίωτη ἡ ἱστορία καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τὸ θάνατο ὅλων τῶν ἀποστόλων νὰ μὴ μπορῇ κανεὶς ψεύτης καὶ παραμυθᾶς νὰ νοθεύῃ τὴν πίστι. καὶ σύ, μαθητά μου Λουκᾶ, πτυχιοῦχε ἰατρέ, ποὺ γράφεις τόσο θαυμάσια· ὁ Ματθαῖος γιὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς καὶ ὁ Λουκᾶς γιὰ τοὺς ἐξ ἐθνῶν. ἐσύ, Λουκᾶ, βοήθα πρῶτα τὸν ὀλιγογράμματο Ἰάκωβο, ποὺ τὰ ἑλληνικὰ ξέρει νὰ τὰ μιλάῃ καὶ νὰ τὰ καταλαβαίνῃ, ἀλλὰ δυσκολεύεται νὰ τὰ γράψῃ. καὶ σύ, μορφωμένε, Μάρκε, γράψε κάποτε καὶ σὺ ὅ,τι μπορέσῃς, ὅταν μπορέσῃς, ὅταν συνέλθῃς· *Ἵνα ἐπὶ δυσὶ ἢ τρισὶ μάρτυσι σταθῇ πᾶν ῥῆμα* (Δε 5,337· 39,8· Μθ 82,2) τί *οἰκοδεσπότης τοῦ Κυρίου* ἤσουν; δὲν εἶσαι πρόσωπο τυχαῖο καὶ ἀσήμαντο. μὴ χάνετε οὔτε λεπτό. μαρτυρικὲς καταθέσεις *αὐτοπτῶν καὶ αὐτηκόων* θὰ εἶναι αὐτά, διαδεδομένες σὲ ὅσο γίνεται πολλὰ χέρια, γραμμένες ἀπὸ πολλοὺς μάρτυρες, γιὰ ν' ἀντιμετωπιστῇ ἡ γραφόρροια τῶν δαιμονισμένων ποὺ ξερνοῦν *«ἱερὲς παραδόσεις».* μὴ χάνετε οὔτε λεπτό· τὰ χρόνια μας τελειώνουν». πρέπει νὰ *ἐξέστησαν τῇ διανοίᾳ* ὅλοι τους. ὁ φυλακισμένος Παῦλος στὴ φυλακή του εἶναι πολὺ πιὸ ἐλεύθερος ἀπὸ πρῶτα, πού, ὅπου πήγαινε, πήγαινε μὲ προφυλάξεις, κι ὅπου μιλοῦσε, μιλοῦσε μὲ προφυλάξεις· τώρα τί νὰ φοβηθῇ; τί νὰ τὶς κάνῃ τὶς προφυλάξεις; εἶναι φυλακισμένος, μελανιασμένος, μωλωπισμένος· ὁ βρεμένος βροχὴ δὲν φοβᾶται. ὅσο γιὰ τὴ ζωή του, εἶναι ἀσφαλέστερη ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ μέσα στὶς ῥωμαϊκὲς φυλακὲς γι' αὐτὸν τὸν Ῥωμαῖο πολίτη· κι ἔχει καὶ πολὺ ῥωμαϊκὸ στρατὸ γιὰ φρουρά του. «Μάρκε, μὲ ἐξασφάλισες σὰ συγκλητικὸ πατρίκιο! τὸν ἀνασφάλιστο ἑαυτό σου πρόσεχε. καὶ σεῖς, Πέτρε καὶ Ἰωάννη, 10 χρόνια σᾶς μένουν δὲν σᾶς μένουν· *ποιμαίνετε τὰ πρόβατα τοῦ Κυρίου* (Ἰω 51,3)· γράψτε καὶ σεῖς ὅ,τι μπορεῖτε. σὲ 10 - 12 χρόνια ἡ *Καινὴ Διαθήκη* πρέπει νὰ ὁλοκληρωθῇ· ὅλα ἐγὼ θὰ τὰ κάνω;». ὁ Παῦλος κατὰ τὴ διετία τῆς Καισαρείας ἄλλαξε τὴ νοοτροπία καὶ τὸ φρόνημα ὅλων τῶν ἀποστόλων. ἔλυσε ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ἐκκλησίας μ' ἐκείνη τὴ σφοδρὴ ἐπίθεσι αὐτοθυσίας ταπεινοφροσύνης ἀνεξικακίας καὶ ἀγάπης, τὴν ὁποία ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Ἔφεσο καὶ κατὰ τὴν ὁποία δὲν τὸν ἀναχαίτισαν οὔτε οἱ προφῆτες τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἐπειδὴ ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων πρέπει νὰ ἐκδηλώθηκε καὶ κάποια ἀπροκάλυπτη ἐξύβρισι τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄμετρη κατασυκοφάντησι, κι ὁ *οἰκοδεσπότης* του κατάλαβε σὲ τί ἔμπλεξε καὶ σὲ τί βόθρο καταβυθιζόταν, διαφώνησε μ' αὐτοὺς ἔντονα, κι ἐκεῖνοι ἅρπαξαν καὶ

τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Μάρκου, καὶ κάποιο μισθὸ - ἱερατικὸ μερίδιό του - *δικαίωμά του* ἴσως, ποὺ τοῦ τὸ ἔκοψαν, καὶ τὸ παλάτι του, ποὺ γιὰ κείνους ἦταν «σφηκοφωλιὰ» τῶν Χριστιανῶν, τὸ «πατριαρχεῖο» τῆς Χριστιανωσύνης, καὶ τὸν ἴδιο ἢ τὸν πέταξαν ἢ καὶ τὸν κυνήγησαν μέχρι καὶ θανάτου, ὅπως οἱ Σαδδουκαῖοι τῆς Ἀναθὼθ τὸν Σαδδουκαῖο Ἰερεμία (Ἰε 5,2-6), ἂν τὸν ὑποψιάστηκαν καὶ γιὰ «προδότη τοῦ σχεδίου» τῆς δολοφονίας τοῦ Παύλου ἀπὸ τοὺς 40 πεινασμένους τζιχαντιστὰς τρομοκράτες, ποὺ πάντοτε «*δοκοῦσι λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ,* ὅταν σφάζουν ἄλλους», ὅπως εἶπε ὁ Χριστός, καὶ ἔγραψε μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Ἰωάννης (Ἰω 39,71)· ὅπως κάποιοι ἔσφαξαν τὸν καλό μου φίλο ἐπίσκοπο Παῦλο Γιαζιγὶ προπέρυσι, καὶ ὑψώνοντας πρὸς τὸν οὐρανὸ τὸ αἱμοσταγὲς μαχαίρι τους, δοξολογοῦσαν τὸν Ἀλάχ! κι ἐγὼ ἔκλαιγα σὰ μικρὸ παιδί, κι ἀκόμα κλαίω.

Ὅταν τὰ εἶδε αὐτὰ ὁ Μάρκος, ἔφριξε, καὶ μετανόησε· ὅπως περίπου ὁ Ἰούδας, ποὺ εἶπε στοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Σαδδουκαίους· *Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον* καὶ τοὺς πέταξε κατάμουτρα τὰ *τριάκοντα ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ* (Μθ 118,1) καὶ πῆγε κι αὐτοκτόνησε. διαφορετικὰ ὁ Μάρκος μετανόησε, δὲν αὐτοκτόνησε, διότι εἶχε καὶ πολλὰ καλὰ ποὺ δὲν εἶχε ὁ Ἰούδας· λ.χ. δὲν ἦταν καὶ κλέφτης, οὔτε μισοῦσε καὶ φθονοῦσε τὸν φιλοξενούμενό του Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἤθελε νὰ εἶναι Χριστιανὸς ἔστω καὶ λαθεμένα, καὶ εἶχε ἐχεμύθεια γιὰ τὸ κρησφύγετο τοῦ Κυρίου ποὺ ἦταν τὸ σπίτι του. τὸν κυνήγησαν κι αὐτόν. τὸ δὲ ὅτι σκότωσαν τὸν Ἰάκωβο ἦταν καὶ γι' αὐτὸν πολὺ παρατραβηγμένο. κατάλαβε ὅτι ἔρχεται καὶ ἡ δική του σειρά. ἔδειξαν γενικῶς μιὰ ἀβυσσαλέα κακία. τὸν συνέφερε ἆραγε καὶ κάποιο ὅραμα σὰν ἐκεῖνο τοῦ Παύλου πρὸ τῆς Δαμασκοῦ; δὲν ἱστορήθηκε τί ἀκριβῶς τοῦ συνέβη. ἀλλὰ τὸν βλέπουμε σαφῶς σωφρονισμένο καὶ μετανοημένο καὶ μὲ γενναία ταπεινοφροσύνη δυὸ φορὲς στὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου, ὅταν κι αὐτὲς ἔγιναν 14, καὶ οἱ Πράξεις καὶ δυὸ Εὐαγγέλια (Μθ Λκ) ἦταν ἐπίσης γραμμένα. ὁ Μάρκος μετὰ περίπου δύο χρόνια πρέπει νὰ σκέφτηκε· «Πολὺ καλὰ ἔκανε ὁ φιλοξενούμενός μου Κύριος καὶ μοῦ ἀφῆρεσε ἐκεῖνο τὸ σπίτι - παλάτι, ποὺ ἦταν ἡ πυορροοῦσα πληγὴ τῆς ἁμαρτίας μου καὶ τῆς παραφροσύνης μου. καὶ τώρα ἀπὸ περιουσία εἶμαι *γυμνός,* ὅπως ἐκείνη τὴ βραδιὰ στὴ Γεθσημανή, ὅταν οἱ συνομήλικοί μου νεαροὶ Ἰουδαῖοι μὲ πλάκωσαν στὸ ξύλο καὶ μοῦ ἅρπαξαν τὰ ῥοῦχα μου, καὶ *ἔφυγον* ἔντρομος ἀπὸ τὰ φονικὰ κι ἁρπακτικὰ χέρια τους *γυμνός,* μόνο μὲ τὸ σώβρακο, καὶ γλύτωσα τὴ ζωή μου (Μρ 65,9-10). τώρα πιὰ δὲν ζῇ οὔτε ἡ μητέρα μου οὔτε ὁ θεῖος μου Βαρνάβας, κι ἐγὼ πάνω ἀπὸ 50 χρονῶν δὲν ξέρω νὰ κάνω καμμία δουλειὰ καὶ εἶμαι ἄστεγος καὶ χωρὶς ἕνα δηνάριο στὴν τσέπη. τί νὰ κάνω καὶ ποῦ νὰ πάω; πρέπει νὰ ἐπιστρέψω ἐ-

κεῖ ἀπ' ὅπου λιποτάκτησα· ὑπηρέτης τοῦ Βαρνάβα καὶ τοῦ Παύλου δὲν ἤμουν; καὶ τοὺς ἐγκατέλειψα ἀπὸ τὴν Πέργη τῆς Παμφυλίας. θὰ ἐπιστρέψω σὰν τὸν ἄσωτο υἱὸ στὸν ἀνεξίκακο Παῦλο. θὰ μάθω ποῦ βρίσκεται, θὰ πάω μπροστά του, καὶ θὰ τοῦ πῶ· «Παῦλε, *ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου· ποίησόν με ἕνα ὑπηρέτην σου,* ὅπως ἤμουν κάποτε· νὰ φάω κι ἕνα κομμάτι ψωμὶ κοντά σου». αὐτὸ πρέπει νὰ ἔγινε μετὰ τὴ διετία τῆς φυλακίσεως στὴν Καισάρεια, ὅταν ὁ Ἰάκωβος εἶχε ἤδη φονευθῆ, ὁ δὲ Παῦλος ἦταν στὴ Ῥώμη. ἀφοῦ κατὰ τὴ διετία τῆς Καισαρείας ὁ Μάρκος δαπάνησε κάποια χρήματα ποὺ εἶχε κάπου, καὶ τοῦ ἔμεινε μόνο τὸ ναῦλο γιὰ τὴ Ῥώμη, καὶ εἶχε πιθανῶς ἐξωτερικὰ μὲν κάποιες ἀκόμη περιπέτειες ἐσωτερικὰ δὲ κάποιες διεργασίες τῆς συνειδήσεώς του. διότι κάποτε μέσα στὴ διετία ἐκείνη καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι εἶχαν φύγει ἀπὸ τὰ Ἰεροσόλυμα καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη στὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου (=Κάιρο) (Α΄ Πε 15,4). κι ὁ Παῦλος δέχτηκε τὸ Μάρκο στὸ νοικιασμένο σπίτι του στὴ Ῥώμη, ὅπου ἦταν φυλακισμένος ὡς προνομιοῦχος Ῥωμαῖος πολίτης (Πξ 84,8· 86,1-2)· καὶ τὸν ἔκανε ὑπηρέτη του.

Ὠκεανὸς ἀγάπης ὁ Παῦλος ἀλλὰ καὶ δίκαιος καὶ αὐστηρός. τὸ πορφυρογέννητο παλιόπαιδο τοῦ πεθαμένου Σαδδουκαίου, γιὰ νὰ γίνῃ ἄνθρωπος καὶ καλὸς Χριστιανός, χρειαζόταν διαπαιδαγώγησι, ἔστω καὶ σ' αὐτὴ τὴν προχωρημένη ἡλικία. τέτοια μαμόθρεπτα δὲν λένε νὰ γίνουν ἄντρες ὑπεύθυνοι. τὸν ἔβαλε σὲ δουλειὰ ὡς ὑπηρέτη του· κάποιος ἔπρεπε νὰ πλένῃ τὰ ῥοῦχα καὶ τὰ πιάτα στὸ νοικιασμένο ἐκεῖνο σπίτι τῆς Ῥώμης, ὅπου κατοικοῦσαν γύρω στοὺς πέντε ἀποστόλους (Παῦλος, Λουκᾶς, Ἀρίσταρχος, καὶ κατὰ καιροὺς καὶ Τιμόθεος, Τύχικος, Ἐπαφρόδιτος, καὶ ἄλλοι). κι ὅταν ἤξερε ὅτι σὲ λίγο ἀποφυλακίζεται, γράφει στοὺς Κολοσσαεῖς· *Ἀσπάζεται ὑμᾶς... καὶ Μάρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα· περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς· ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν* (Κλ 11,1). δείξτε του ἀγάπη· (δὲν εἶναι πιὰ ὁ δράκος ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἀποτροπιαζόσασταν ὅλοι οἱ μαθηταί μου· ἔγινε καλὸ παιδί, ἔστω καὶ τώρα στὸ κατώφλι τῶν γηρατειῶν). καὶ ἰδιαιτέρως στὸν Κολοσσαέα Φιλήμονα, ποὺ θὰ τοῦ πῇ περισσότερα ὁ ἄλλος μετανοήσας, ὁ δραπέτης δοῦλος του Ὀνήσιμος, γράφει· *Ἀσπάζεταί σε,* (Φιλῆμον, ὁ συμπολίτης σου) *Ἐπαφρᾶς... καὶ Μάρκος, Ἀρίσταρχος... οἱ συνεργοί μου* (Φμ 4,3). καὶ μετὰ ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια ὁ Παῦλος πάλι ἀπὸ τὴ φυλακὴ τῶν *κακούργων* πλέον στὴ Ῥώμη, ἀπὸ τὴν ὁποία βγῆκε νεκρός, προλαβαίνει καὶ γράφει στὸν Τιμόθεο· *Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν* (Β΄ Τι 10,3). *ἄγε!* στὴν προϊστορικὴ καὶ κλασσικὴ ἱστορικὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα τὸ ῥῆμα αὐτὸ λέγεται μόνο γιὰ δούλους, αἰχμαλώτους, καὶ ζῷα, κι ἔχει τὴν ἔννοια ποὺ μέχρι σήμερα ἔχει στὴν

ἀρχαϊκὴ φράσι «τὸν ἄγει καὶ τὸν φέρει», δηλαδὴ τὸν τραβολογάει, ἢ καὶ στὸ σημερινὸ ἀστυνομικὸ ὅρο «τμῆμα μεταγωγῶν». κι ὁ Μάρκος γέρος πιά, περίπου 60 ἐτῶν ὅπως κι ὁ Παῦλος, εἶναι γιὰ τὸν Παῦλο *εὔχρηστος εἰς διακονίαν.* δὲν παίζουν· οὔτε ὁ Παῦλος οὔτε ὁ Μάρκος. ἄλλωστε χωρὶς τὴν ἀποδοχὴ τοῦ Ῥωμαίου πολίτου Μάρκου αὐτὸ δὲν θὰ γινόταν. κι ὁ Παῦλος δὲν θὰ τὸ ἔκανε· ἦταν ἄνθρωπος τῆς ἐλευθερίας ὅσο κανεὶς ἄλλος στοὺς αἰῶνες, οὔτε ἀπόστολος. κι ὁ Τιμόθεος, ποὺ *ἄγει* τὸ Μάρκο, σὲ ἡλικία εἶναι γιός του. τραβολογάει τὸ γέρο «πατέρα του». μὲ τὴ θέλησι κι ἐπιλογὴ τοῦ Μάρκου βέβαια. τέτοια ταπεινοφροσύνη καὶ τέτοια μετάνοια μόνον ὁ φαρισαῖος Παῦλος κι ὁ Σαδδουκαῖος Μάρκος κι ὁ αὐτοκράτωρ Δαυὶδ ἔδειξαν στοὺς αἰῶνες.

Δὲν ἀποκλείεται, ὅταν ὁ Μάρκος *ἤχθη* ἀπὸ τὸν Τιμόθεο στὴ Ῥώμη, μετὰ ἕνα μῆνα νὰ ἐκτελέστηκε ὁ Παῦλος. ὡς Ῥωμαῖος πολίτης, ποὺ ἀπαγορευόταν νὰ βασανιστῇ, ἐκτελέστηκε μὲ μία τσεκουριά. ἅπλωσε τὸν τράχηλό του στὸ ξύλο, σὰν ἐκεῖνο τὸ ξύλο πάνω στὸ ὁποῖο οἱ χασάπηδες κόβουν μὲ τὸ μπαλτᾶ τὸ κρέας, καὶ τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι μὲ μία μόνο τσεκουριὰ πεπειραμένου δημίου, καὶ παρέδωσαν τὰ δυὸ τεμάχια, κεφάλι καὶ σῶμα, στοὺς οἰκείους του. κι ὁ Μάρκος, σὰ ῥωμαλέος ἄντρας ποὺ ἦταν καὶ *εὔχρηστος εἰς διακονίαν,* δὲν ἀποκλείεται αὐτὸς νὰ σήκωσε τὸ ἀποκεφαλισμένο σῶμα τοῦ Παύλου, καὶ τὸ κεφάλι του σ' ἕνα σακκούλι, καὶ νὰ τὸ ἔθαψε στὸ λάκκο ποὺ εἶχε ἀνοίξει· αὐτὸν γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ ῥωμαλέος κάποτε εἶχε πῆ μὲ μοχθηρία· *Αἱ μὲν Ἐπιστολαὶ βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενής* (Β΄ Κο 19,4). τὸν σήκωσε εὔκολα ὁ *εὔχρηστος διάκονός του*· σκοτωμένον νὰ τὸν δῇ δὲν ἤθελε κάποτε; νὰ λοιπὸν ποὺ τὸν ἔχῃ τώρα στὴν ἀγκαλιά του σκοτωμένον, χύνοντας ὅμως μαῦρο δάκρυ μὲ λυγμοὺς καὶ ἀναφιλητὰ σὰ μικρὸ παιδὶ δυὸ φορὲς ἀπορφανισμένο ἀπὸ πατέρα. ἀγαποῦσε τὸν Παῦλο, ποὺ κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά του νεκρό, ὅσο κανέναν ἄλλο σ' αὐτὸ τὸν κόσμο. κι ὁ Κύριος στοὺς οὐρανοὺς –ἐπιτρέψτε μου νὰ ὑποθέσω– τὴν ὥρα ἐκείνη ἔλεγε στὸ νεοφερμένο Παῦλο· «Δὲν σοῦ ἔλεγα ἐγώ; Ἡ μοῦ ζητᾷς ἀπαλλαγή σου ἀπ' αὐτὸν τὸν *σκόλοπα* καὶ *σατάν· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου*'. τὸν βλέπεις τώρα; κουβαλάει κλαίοντας τὰ δυὸ τεμάχιά σου, κεφάλι καὶ κορμί· βλέπεις πόσο σ' ἀγαπάει ὁ κάποτε *σκόλοψ* καὶ *σατάν;* μὰ τί; θὰ γινόμουν ἐγὼ ἀγνώμων στὸν *οἰκοδεσπότην μου;* ἐγὼ δὲν δίνω λογαριασμὸ σὲ κανέναν πῶς θὰ σώσω κάποιον. ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ἐσένα εἶδα τὸ πιὸ ἄξιο παλληκάρι τῶν αἰώνων· κι ἐγὼ ἤθελα τὸ πρόβλημά μου ἐσὺ νὰ τὸ λύσῃς». κι ὁ Παῦλος εἶπε· «Γι' αὐτό, σοὶ μόνῳ πρέπει δόξα, Κύριε. ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ὅ,τι καὶ ἂν ὦμεν, *ῥάκος ἀποκαθημένης* ἐσμέν».

Θεωρῶ πολὺ πιθανὸ ὅτι ὁ Παῦλος, ποὺ ἤξερε καλὰ ὅτι παλιὰ οἱ Ἐπιστολές του, οἱ ὁποῖες σιγὰ σιγὰ θεμελίωναν τὴν κατὰ τὸν Ἰερεμία *Καινὴν Διαθήκην* (Ἰε 95,1), τοῦ ζηλιάρη Μάρκου τοῦ ἦταν ἀγκάθι στὸ μάτι, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του εἶπε πάλι στὸν ἀγαπητό του καὶ *εὔχρηστον* Μάρκο· «Μάρκε, ἐσὺ *εἶδες τὸν Κύριον* καὶ ἤσουν *οἰκοδεσπότης* του· ξέρεις πολλὰ γι' αὐτόν. τώρα ποὺ πεθαίνω, κι ὅταν πεθάνουν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, καὶ θὰ μείνῃς οἱονεὶ ἀρχιερεὺς τοῦ νέου Ἰσραήλ, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, νὰ γράψῃς καὶ σὺ ἕνα Εὐαγγέλιο, ὅπως ἔγραψαν ὁ Ματθαῖος κι ὁ Λουκᾶς. πρέπει νὰ μαρτυρῇς καὶ σὺ μέσα στὴν *Καινὴ Διαθήκη,* τ' ἀκοῦς;». «Ναί, διδάσκαλε, θὰ κάνω ὅ,τι μοῦ λές. ὅπως σ' ἄκουσαν ὁ Ματθαῖος κι ὁ Λουκᾶς ὁ μαθητής σου, κι ἔγραψαν, θὰ σ' ἀκούσω κι ἐγώ». καὶ μετὰ τὸν Ἰωάννη, τὸν ὁποῖο διαδέχτηκε στὴν ἐκκλησία, ἔγραψε κι αὐτὸς Εὐαγγέλιο, τέταρτο καὶ τελευταῖο, ποὺ ἦταν εἰδικὰ αὐτὸ ὁμολογία πίστεως καὶ μαρτυρικὴ κατάθεσι *οἰκοδεσπότου* γιὰ τὸν Κύριο. γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος παρήγγειλε στὸν Τιμόθεο ἀπὸ τὴ Ῥώμη· ὅπου ἦταν σαφῶς μελλοθάνατος· «Φέρε μου τὸ Μάρκο». δὲν τοῦ ἔλειπε διάκονος.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Παύλου ὁ Μάρκος ποὺ ἤθελε πλέον νὰ *ὑπηρετῇ* καὶ νὰ *διακονῇ* μόνον, ἐνῷ οἱ νεώτεροί του μαθηταὶ τοῦ Παύλου ἀπὸ σεβασμὸ δὲν τὸ δέχονταν αὐτὸ μὲ κανέναν τρόπο, βρῆκε *ὑπηρεσία* καὶ *διακονία* κοντὰ στὸν ὑπέργηρο Πέτρο στὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου, τὸ μετέπειτα Κάιρο. γι' αὐτὸ κι ὁ Πέτρος, ὅταν γράφῃ στοὺς Μικρασιᾶτες ἡγέτες τῆς ἐκκλησίας, τοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου, γράφει καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς τοῦ Μάρκου· *Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ* (ἐκκλησία) *καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου* (Α΄ Πε 15,4) ἤξερε ὁ Πέτρος πόσο διψοῦσε ὁ κάποτε ἀλαζονικὸς ὀρφανὸς Σαδδουκαῖος ν' ἀκούσῃ ἀπὸ κάποιον ἡλικιωμένο ὅτι εἶναι *υἱός* του, γι' αὐτὸ γράφει *Μάρκος ὁ υἱός μου.* καὶ ὁ Παῦλος γράφει κάπου γιὰ τὸν ὀρφανὸ Τιμόθεο *ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον* (Φι 5,4). ἦταν καὶ τρυφεροὶ οἱ ἀπόστολοι.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶχε τότε ἐσωτερικὸ πρόβλημα· τὸ εἶχε λύσει ὁ Παῦλος πρὸ δεκαετίας περίπου, καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ *ἦσαν ἕν* (Ἰω 40,13· 24· 25· 26), *τετηρημένοι ἐκ τοῦ πονηροῦ* (Ἰω 40,18) καὶ *ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ* (Ἰω 40,22). ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν σώθηκε μὲ τὸ θάνατο τοῦ Παύλου, ὅπως σώθηκε μὲ τὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἱδρυμένη ἤδη διέφυγε τὸ θάνατο μὲ τὴν αὐτοθυσία τοῦ Παύλου, γλυτώνοντας τὸ νὰ ξεπατωθῇ μὲ τὴ θανάτωσι τοῦ Παύλου. ὁ Παῦλος πέθανε, ἀφοῦ πρῶτα *ἠγωνίσθη τὸν καλὸν ἀγῶνα* καὶ *ἐπληροφόρησεν* (= ἔφερε σὲ πληρότητα, ὡλοκλήρωσε) *τὴν διακονίαν αὐτοῦ, τετέλεκε τὸν δρόμον αὐτοῦ, τετήρηκε τὴν πίστιν* (= φύλαξε τὴ Χριστιανικὴ πίστι κι ἐκκλησία), καὶ *ἔλαβε τὸν ἀποκείμενον στέφα-*

νον, ὃν ἀπέδωκεν αὐτῷ ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτής (Β΄ Τι 9,5-9). αὐτὰ εἶναι τὰ τελευταῖα του λόγια ποὺ ἔγραψε στὸ τέλος τῆς τελευταίας του Ἐπιστολῆς. πρῶτα διασώθηκε ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, κι ἔπειτα σφάχτηκε ὁ Παῦλος, ὁ *Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων* καὶ *νηπιόθεν (ὀκταήμερος) περιτετμημένος* ἀπόστολος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ *διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν* καὶ δυσσύλληπτος Ῥωμαῖος πολίτης. ἀλλὰ προέτρεξα πάλι.

Ἐπανέρχομαι στὴν ἐξιστόρησι τῆς συντάξεως τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης τῶν μετὰ τὰ ἓξ πρῶτα (Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω) τὰ ἐκτεινόμενα σὲ περίπου 50 σελίδες, ἀκριβέστερα στὸ 17% ἢ τὸ 1/5 τῆς τελικῆς ἐκτάσεως τῆς Κ. Διαθήκης. τὰ 4/5 της συντάχθηκαν μετὰ τὴν παύλεια λύσι τοῦ διχαστικοῦ προβλήματος.

Ὁ ὀλιγογράμματος καὶ ἀνελλήνιστος Ἰάκωβος δὲν μποροῦσε νὰ γράψῃ Ἐπιστολὴ καὶ μάλιστα πρὸς Ἕλληνες κι ἑλληνιστὰς Ἰουδαίους μαθητὰς τοῦ Παύλου συνηθισμένους στὰ ὑπέροχα κείμενα τοῦ Παύλου. ἀλλ' ὁ Παῦλος τώρα ἤθελε πολὺ τὴ συμμαρτυρία τοῦ Ἰακώβου, ὁ ὁποῖος μέχρι χθὲς ἦταν τὸ φόβητρο καὶ ἡ θλῖψι τῶν ἐξ ἐθνῶν μαθητῶν του. γι' αὐτὸ τοῦ ἔδωσε ὡς «γλωσσικὸ» ἐκφραστὴ τῆς Ἐπιστολῆς του τὸ Λουκᾶ. καὶ οἱ δυό, Παῦλος καὶ Λουκᾶς, καθὼς γνώρισαν ἀπὸ κοντὰ πλέον τὸν Ἰάκωβο περισσότερο, καὶ διέγνωσαν τὴ φιλοδοξία τοῦ ἁπλοϊκοῦ, κατάλαβαν ὅτι ἦταν εὔκολο νὰ τοῦ «ἀλλάξουν τὰ φῶτα» καὶ νὰ τὸν χειραγωγήσουν μὲ τιμὴ στὸ σωστό, ὅπως τὸν χειραγωγοῦσε ἐπὶ χρόνια ὁ ἐμπαθὴς Μάρκος στὸ κακό. καὶ τὸν ἀνέλαβε ὁ ταπεινόφρων καὶ πρᾷος κι εὐγενὴς καὶ γλυκὺς Λουκᾶς, ἡ ταλαντοῦχος πέννα τῆς ἐκκλησίας τῶν ἐθνῶν. μοῦ συνέβησαν παραπλήσια καὶ καταλαβαίνω πῶς τὸν κέρδησαν. ὁ Λουκᾶς γράφει στὴν τελειότερη κι ὡραιότερη ἑλληνικὴ τῆς Κ. Διαθήκης· σ' αὐτὴ εἶναι γραμμένα τέσσερα κείμενά της· Λκ Πξ Ἑβ Ἰα. ἡ δὲ κατώτερη ἑλληνικὴ τῆς Κ.Δ. εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ πανέξυπνου Ἰωάννου στὴν Ἀποκάλυψι. ὁ ἁπλοϊκὸς Ἰάκωβος, ποὺ καταλάβαινε τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴ μιλοῦσε στὴν κατώτατη παλαιστινὴ μορφή της, δὲν μποροῦσε νὰ τὴ γράφῃ κιόλας οὔτε στὸ γλωσσικὸ ἐπίπεδο τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου. στὴν Ἐπιστολή του ἔχει συντάκτη τὸ Λουκᾶ, ὅπως κι ὁ Πέτρος ἀργότερα στὴν Α΄ Ἐπιστολή του ὁμολογουμένως καὶ στὴ Β΄ πιθανῶς ἔχει συντάκτη τὸν ἄλλο διακεκριμένο μαθητὴ τοῦ Παύλου, τὸ Σιλουανό (Α΄ Πε 15,3 *διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν... ἔγραψα*), ποὺ κι αὐτὸς γράφει σὲ ὑψηλὸ γλωσσικὸ ἐπίπεδο. σχεδὸν σὰν ἐκεῖνο τοῦ Λουκᾶ. ὁ ἐπίσης πανέξυπνος Πέτρος ἦταν ὀλιγογράμματος καὶ ὡς ἄνθρωπος τοῦ λιμανιοῦ καὶ τῆς ψαραγορᾶς μιλοῦσε τὴν ἑλληνικὴ καλλίτερα μᾶλλον ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο, ἀλλ' ὄχι καλλίτερα κι ἀπὸ τὸν Ἰωάννη στὴν Ἀποκάλυψι. δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου ἀπίθανο ὅτι τὴν Ἐπιστο-

λὴ τοῦ Ἰακώβου τὴ συνέταξε ὁ Λουκᾶς. ἐμένα ὅμως μὲ πείθει γι' αὐτὸ κι ἕνα ἄλλο μοναδικὸ στὴ Βίβλο στοιχεῖο, ποὺ παρατηροῦσα ἀπὸ παιδὶ 13 ἐτῶν κι ἀνέφερα ὡς ἀνεξήγητο στὴν πρὸ μισοῦ αἰῶνος πρόχειρη καὶ σύντομη Εἰσαγωγή μου στὴν Καινὴ Διαθήκη, ποὺ εἶχα γράψει ὡς ἐγχειρίδιο γιὰ τοὺς φοιτητάς· καὶ ἤμουν τότε μόνο 31 ἐτῶν· μαθητὴς τοῦ σημερινοῦ ἑαυτοῦ μου τῶν 80 ἐτῶν· ἔγραψα τότε ὅτι τὰ τέσσερα γραπτὰ τοῦ Λουκᾶ (Ἰα Λκ Πξ Ἑβ) ἀρχίζουν μὲ παρήχησι τοῦ γράμματος Π. δὲν μποροῦσα νὰ ἐξηγήσω τότε ἂν ἡ παρήχησι αὐτὴ σημαίνει κάτι, καὶ τί σημαίνει.

Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου,

Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ πνεύματος ἁγίου οὓς ἐξελέξατο ἀνελήφθη·

Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ,

Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις,

τώρα ὅμως ξέρω· ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ἡ παρήχησι αὐτὴ τοῦ **π** εἶναι προσυμφωνημένο κρυπτογραφικὸ σῆμα πρὸς τοὺς παραλῆπτες, ποὺ δὲν τὸ ἤξεραν ὁ Ἰάκωβος καὶ οἱ ἄλλοι οἱ τέως ἰουδαΐζοντες, ἴσως καὶ κανεὶς πλὴν τοῦ Παύλου τοῦ Λουκᾶ καὶ τῆς λοιπῆς ἀκολουθίας του καὶ τῶν ἐμπίστων καὶ ἡγετικῶν προσώπων ἀπὸ κάθε παραλήπτρια ἐκκλησία. διότι εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ Παῦλος καὶ οἱ ἔμπιστοί του, ποὺ ἤξεραν πόσο πληγωμένοι ἦταν οἱ δικοί τους ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο καὶ τοὺς δικούς του, εἶχαν τὸ τὰκτ οἱ κομισταὶ τῆς ἐγκυκλίου Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου ν' ἀποτελοῦνται κι ἀπὸ ἐμπίστους τοῦ Ἰακώβου ἢ μόνον ἀπὸ τέτοιους, ὁπότε αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ ἐκπέμψουν ἀφανῶς τὸ μήνυμα «Μὴν τοὺς γυρίσετε τὴν πλάτη, δεχτῆτε τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου, ὡς φίλιο κείμενο, ἐλέγχουμε τὴν κατάστασι, ὅλα πῆγαν καλά· ἡ Ἐπιστολὴ δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Ἰάκωβος μᾶς ἐξουδετέρωσε καὶ σᾶς γράφει ὡς νέος κυρίαρχος». τὸ **π** εἶναι κρυπτογραφικὴ σφραγίδα τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Παύλου. εἶναι τὸ ἴδιο ἐκεῖνο σῆμα του γνησιότητος *«Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου»* στὸ τέλος τεσσάρων Ἐπιστολῶν του Β΄ Θε (3,17), Γα (6,11), Α΄ Κο (16,21) Κλ (4,18), ἀλλ' ἐδῶ εἶναι ***Π*** *(=Παῦλος)* ἐγκριτικό, κρυμμένο τόσο ἀφανὲς ἀλλὰ γιὰ τοὺς προσυ-

νεννοημένους γνῶστες τόσο προφανὲς σὰν παρήχησι ἀνάμεσα στὶς γραμμὲς καὶ στὶς λέξεις καὶ στὶς συλλαβές, καὶ ὄχι στὸ τέλος ἀλλὰ στὴν ἀρχὴ τῶν τεσσάρων κειμένων Ἰα Λκ Πξ Ἑβ· ὅπως τώρα τὰ ® καὶ © σημαίνουν διεθνῶς *Originalis* καὶ *Copyright.* ἄξιε Παῦλε! ἄξιε Λουκᾶ! γεράκια τοῦ Χριστοῦ! οἱ ἀπανταχοῦ μαθηταὶ τοῦ Παύλου εἶχαν ἀγωνία νὰ μάθουν τί ἀπέγινε μὲ τὸ διδάσκαλό τους, γιὰ τὸν ὁποῖο προφητεύονταν συλλήψεις χειροπέδες καὶ φυλακίσεις, τί ἔγινε μὲ τὴν ὑπόθεσι τῆς ἑνότητος τῆς ἐκκλησίας. οἱ ἀποδέκτες τοῦ σήματος φρόντισαν νὰ ἐνημερώσουν τὸ εὐρύτερο κοινό, τὸν καθένα στὸ μέτρο ποὺ ἔπρεπε. νομίζω ὅτι ὁ Παῦλος καὶ οἱ στενοὶ συνεργάτες του τήρησαν αὐστηρὴ ἐχεμύθεια σὲ ὅλα καθ' ὅλη τὴν τετραετία μέχρι τὴν ἀποφυλάκισί του. διότι ἡ προδοσία εἶναι πάντοτε πολὺ διεισδυτική, ἀφοῦ καὶ στὸ δωδεκαμελῆ πυρῆνα τοῦ Χριστοῦ διεισέδυσε.

Ἀφοῦ ὁ Ἰάκωβος ἤθελε νὰ διαπιστώσῃ πόσο ὁμόδοξή του ἦταν ἡ ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, ὄχι μόνο μέχρι τὴν Ἀντιόχεια μὲ τὸν κάποτε φοβισμένο Πέτρο ἀλλὰ καὶ μέχρι τὸν Πόντο καὶ τὴ Ῥώμη, καὶ πόσο θὰ δεχόταν εὐπειθῶς ἕνα δικό του ἐγκύκλιο ἴδικτον *(edictum),* ὁ ἑλκυστικὸς συντάκτης Λουκᾶς ἔγραψε τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου ὄχι μόνο γλωσσικῶς ἀλλὰ καὶ μὲ συμμετοχὴ στὰ νοήματα, καὶ στὴν ἐπιλογὴ τῶν ἐπὶ μέρους *δώδεκα διδαχῶν 'πρὸς τὰς δώδεκα φυλὰς' τοῦ Ἰσραὴλ* (1,1). κι ἀφοῦ τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἄρεσε νὰ τονίζῃ τὰ *ἔργα* περισσότερο ἀπὸ τὴν *πίστιν,* φρόντισε κι ὁ εὐπειθὴς Λουκᾶς, ἀντὶ γιὰ τὴν *πίστιν* ποὺ τόνιζε ὁ Παῦλος, νὰ τονίσῃ τὰ *ἔργα,* τονίζοντας ὅμως μόνο *ἔργα πίστεως,* ὅπως ἡ ἀγάπη καὶ φιλανθρωπία (*ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν* 2,9) καὶ ἡ ἁγνότης (*ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου* 2,9) καὶ ἡ μὴ ἱεροτελεστικὴ θυσία τοῦ Ἰσαάκ (*ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην* 4,10), καὶ ὄχι ποτὲ *ἔργα Νόμου* ὅπως ἡ περιτομή, τὸ σάββατον, καὶ ἡ *εὐχὴ* μὲ ξύρισμα τῆς μακρυμαλλούσης κεφαλῆς. εἶναι μιὰ διάκρισι *ἔργων* καὶ *ἔργων,* ποὺ ὁ Ἰάκωβος δὲν τὴ μυριζόταν, καὶ δὲν τὴ μυρίστηκε οὔτε ὁ θεολόγαρος Λούθηρος οὔτε οἱ μετὰ ἀπ' αὐτὸν ἐχθροὶ τῆς Βίβλου καὶ τοῦ θελήματος τοῦ θεοῦ. αὐτὸ ἄρχισε ἀπὸ τὸν ἁπλοϊκὸ καὶ ζορμπαλῆ Ἰάκωβο τὸν ὁποῖο μετὰ τὴν Ἐπιστολή του ὁ *ἀδελφός του Κύριος* τὸν πῆρε στοὺς οὐρανούς. ἄξιε Λουκᾶ! ταπεινοφρονέστατε καὶ γλυκύτατε θεόπνευστε Λουκᾶ, ποὺ χειραγώγησες τὸν ἀλύγιστο Ἰάκωβο καλλίτερα ἀπὸ τὸ Μάρκο! τὰ παλιὰ ἀσκιὰ δὲν ἀντέχουν στὸ νέο κρασί· κι ἂν τὸ δεχτοῦν, θὰ τὸ δεχτοῦν γιὰ λίγο μόνο μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη τὴν εὐγένεια καὶ τὴν ἁπαλότητα ἑνὸς Λουκᾶ.

Ὁ Κύριος, μὲ ὄργανα τὸν Παῦλο καὶ τὸ Λουκᾶ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Μάρκο, περιποιήθηκε καὶ τὸν ἡλικιωμένο *ἀδελφὸν αὐτοῦ* Ἰάκωβο, ὅ-

πως ἔπρεπε. ὁ Ἰάκωβος, ἱκανοποιημένος, ἔστειλε κι αὐτὸς μιὰ θεόπνευστη καὶ καλογραμμένη Ἐπιστολὴ *ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ* ὡς ἀπόστολος καὶ *στῦλος,* χωρὶς νὰ τὴν καταλαβαίνῃ καὶ πολύ, ὅπως τὸ νήπιο «γράφει ἕνα *α*» μὲ τὸ χέρι του μέσα στὴ χούφτα τοῦ πατέρα του, καὶ χάρηκε χάρι στὴν εὐελιξία τοῦ ταπεινόφρονος καὶ θεοπνεύστου καὶ ἁπαλοῦ μάστορα Λουκᾶ. γιὰ νὰ φέρεται κι αὐτὸς ὡς συντάκτης τῆς Καινῆς Διαθήκης. προσωποληψία τοῦ Κυρίου; ὄχι· διακριτικὸς χειρισμὸς δυσκάμπτου *παλαιοῦ ἀσκοῦ* (Μθ 39,10-13) γιὰ τὴν ἑνότητα τῆς ἐκκλησίας στὸ ξεκίνημά της καὶ τὴν πρώτη γενεά της. ὁ Πέτρος καταλάβαινε πολὺ περισσότερο τὶς Ἐπιστολές του ποὺ τοῦ ἔγραψε ὁ Σιλουανός· ὁ δὲ Ἰωάννης ἔγραψε μόνος του, συμφωνώντας μὲ τὸν Παῦλο μὲ πλήρη συνείδησι.

Ὁ Ἰάκωβος φονεύθηκε μὲ λιθοβολισμὸ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους μαζὶ μὲ ἄλλους, προφανῶς Χριστιανούς, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ῥωμαίου ἡγεμόνος Φήστου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Παῦλος μεταφέρθηκε στὴ Ῥώμη, ἐπειδὴ ἐπικαλέσθηκε τὸν Καίσαρα. γράφει γιὰ τὸ λιθοβολισμό του ὁ Ἰώσηπος· «Ὅταν πέθανε ὁ Φῆστος καὶ πρὶν καταφθάσῃ ὁ διάδοχός του, ὁ Ἰουδαῖος ἀρχιερεὺς Ἄνανος (Ἀνανίας), ἐκεῖνος ποὺ εἶχε διατάξει νὰ δώσουν στὸν μωλωπισμένο ἀνακρινόμενο Παῦλο φάπα στὸ στόμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀνέβλυζε τὸ περὶ Χριστοῦ κήρυγμα, *καθίζει συνέδριον κριτῶν, καὶ παραγαγὼν εἰς αὐτὸ τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, Ἰάκωβος ὄνομα αὐτῷ, καί τινας ἑτέρους, ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν ποιησάμενος, παρέδωκε λευσθησομένους*»[73] (= νὰ λιθοβοληθοῦν). ἔτσι ὁ μεσοβέζικος Ἰάκωβος, ὁ ἀγροῖκος χωρικὸς ποὺ ἤδρευε στρογγυλοκαθισμένος στὸ παλάτι τοῦ Μάρκου, ὁ ἰουδαΐζων σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ τὸν φοβᾶται κι ὁ *μάχαιραν σύρων* Πέτρος (Μθ 114,6) καὶ νὰ σιωπᾷ σὰν ψάρι μπροστά του κι ὁ *Υἱὸς τῆς Βροντῆς* (Μρ 14,3) Ἰωάννης, *ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε* (Ἑβ 5,111) τί σημαίνει τὸ *ἰουδαΐζειν* τί σημαίνουν καὶ ὁ *νόμος* καὶ ἡ *περιτομή,* ὅταν αὐτοὶ ὡς *θύραν* ἁγιασμοῦ καὶ σωτηρίας ὑποκαθιστοῦν τὸν *Χριστὸν* τὸν *ἀδελφόν* του, τὸν ὁποῖο κάποτε ἀποπειράθηκε νὰ δέσῃ ὡς τρελλὸ (Μρ 15,2) καὶ μετὰ λίγα χρόνια ξαναποπειράθηκε νὰ τὸν ἐξοβελίσῃ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ἐνῷ τὸν εἶχε δῆ καὶ *ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν!* (Α΄ Κο 35,7). ποὺ σ' αὐτόν, καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὸν στοὺς Παῦλο καὶ Λουκᾶ, τοὺς ὁποίους κυνηγοῦσε μέχρι δολοφονίας (Πξ 71,4-12), ὀφείλει τὴν αἰώνια σωτηρία του, στὰ δύο *σκεύη ἐκλογῆς τοῦ Κυρίου* καὶ *ἀποστόλους τῶν ἐθνῶν* τῶν ἀπεριτμήτων. σ' αὐτοὺς ὀφείλει καὶ τὸ ὅτι φέρεται κι ὡς συντάκτης τῆς Καινῆς Διαθήκης ὁ ἀγράμματος ἀρχοντοχωριάτης. ὁ Ἡγήσιππος (160-180) γιὰ τὴ θανάτωσι τοῦ Ἰακώβου ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους λέει πολλὰ καὶ γραώδη παραμύθια, στὸ βυθὸ τῶν ὁποίων ὅμως μπορεῖ ὁ προσεκτικὸς καὶ πεπειραμένος ἐρευνητὴς νὰ

διακρίνῃ λείψανο τῆς ἀληθείας· ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ἐξύψωσαν πολύ, ἐλπίζοντας νὰ πῇ κάτι ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ἐν τέλει ὡμολόγησε τὸ Χριστὸ ὡς *θύραν* <*σωτηρίας*> (Ἰω 27,7), κι ἐκεῖνοι τότε ἐξωργίστηκαν, τὸν γκρέμισαν ἀπὸ τὸ ὕψος, στὸ ὁποῖο τὸν εἶχαν ὑψώσει, καὶ τὸν σκότωσαν[74]. προφανῶς ἀνακάλεσε τὸ δόγμα του, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ὁ *ξάδερφος* καθ' ὑπαγόρευσι τοῦ χαρτογιακᾶ Σαδδουκαίου Μάρκου εἶχε ἐξαπολύσει σὰν ἀπειλητικὸ «ἀλάθητο» παπικὸ δέκρετο *(decretum)* πρὸς τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐξ ἐθνῶν μαθητὰς τοῦ Παύλου, ὅτι *Ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι* (Πξ 44,1). καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν σκότωσαν, διότι τοὺς ἦταν πλέον ἄχρηστος· καί γε ἀσύμφορος.

Παραπλήσια περιπέτεια πρέπει νὰ εἶχε κι ὁ ὑποβολεὺς τοῦ Ἰακώβου κι ἐνδιάμεσος κρίκος Ἰουδαίων - ἰουδαϊζόντων Μάρκος, ὁ ὁποῖος ὅμως πρόλαβε καὶ *ἔφυγεν* ἔστω καὶ *γυμνὸς* γιὰ δεύτερη φορά (Μρ 65,9-10), χωρὶς σπίτι - παλάτι, καὶ *κατέφυγε* στὸ φυλακισμένο Παῦλο στὴ Ῥώμη (Κλ 11,1-2) καὶ ἡσύχασε ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τὸ καταραμένο πλέον παλάτι του, πού, ἂν τὸ εἶχαν οἱ σημερινοὶ παραδοσιάρηδες καὶ χατζηεισπράκτορες καὶ θαυματολιγούρηδες ὀρθοδοξαρᾶδες, θὰ τὸ εἶχαν χατζητουριστικὸ κέντρο καὶ προσκύνημα προσοδοφόρο ὅσο καὶ τὸ «ἅγιο φῶς» ἢ τὴ ζώνη ἢ τὴν ποδιὰ ἢ τὸ τσιμπέρι τῆς Παναγίας ἢ τὸ «τίμιο ξύλο» ποὺ εἶναι ξυλεία περισσότερη κι ἀπὸ τὸ δάσος τοῦ Ἀμαζονίου. κι ἀνένηψαν σὰν ἀπὸ θανάσιμο λήθαργο καὶ οἱ *στῦλοι* καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι· ἀπὸ τὸ λήθαργο ἐκεῖνο ποὺ θυμίζει τὴν ἀκατάσχετη νύστα τους καὶ τὸ βαθὺ ὕπνο τους στὴ Γεθσημανὴ τὴν ὥρα ποὺ ὁ Χριστὸς ἀγωνιοῦσε *ἕως θανάτου* (Μθ 113· Λκ 121,2-9· Μρ 64). κι ὁ δειλὸς Πέτρος ἔμαθε νὰ μὴν τὸν ἀρνῆται πλέον, ὅπως τὸν ἀρνήθηκε ὄχι μόνο *τρὶς* στὸ παλάτι τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων (Μθ 116,6-7· Λκ 123,3-7· Ἰω 42,14-16· Μρ 67) ἀλλὰ καὶ *τετράκις* στὴν Ἀντιόχεια, ὅταν τὸν συνέφερε ὄχι τὸ λάλημα τοῦ *ἀλέκτορος* ἀλλὰ τὸ λεκτικὸ χαστούκι τοῦ Παύλου (Γα 5). ἀλλ' ὁ *οἰκτίρμων καὶ πολυέλεος Κύριος* κατὰ τὴν *κρίσιν* του *παρεῖδε τὴν ἀσθενῆ σάρκα* τους καὶ ἐντελῶς χατιρικὰ *(χάριτι)* ἔλαβε ὑπ' ὄψιν του τὸ *πρόθυμον πνεῦμα* τους (Μθ 113,9).

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπὶ Καίσαρος Νέρωνος δικαιώθηκε, κι ἐπὶ Γάλβα (διαδόχου τοῦ Νέρωνος) θανατώθηκε ἀπὸ τὴ θνησιγενῆ οὐρὰ αὐτοῦ τοῦ προβλήματος, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. κι ὁ μὲν ἐπὶ Νέρωνος ἐχθρὸς τοῦ Παύλου Σαδδουκαῖος «Χριστιανὸς» ἐξουδετερώθηκε καὶ ὑποτάχθηκε στὸ Χριστὸ γιὰ τὰ καλά, ὁ ἐπὶ Γάλβα ὅμως συναρχηγὸς τῶν ἐχθρῶν του Ἀλέξανδρος ὁ *χαλκεὺς* θανάτωσε τὸν Παῦλο. ἀλλ' ἡ Χριστιανικὴ ἐκκλησία μετὰ τὴ φυλάκισι τοῦ Παύλου στὴν Καισάρεια ἦταν *μία* καὶ ἀκατάλυτη, ἡ δὲ

Καινὴ Διαθήκη ὡλοκληρώθηκε· ὑπολογίζω τὸ 69, μὲ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου τελευταῖο χρονικῶς βιβλίο της.

Ἀμέσως μετὰ τὴ μικρὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου, ποὺ ἦταν ἡ προκήρυξι τῆς ἑνότητος τῆς ἐκκλησίας, γράφτηκαν τὰ τρία μεγαλείτερα βιβλία τῆς Κ.Δ., Μθ Λκ Πξ· καὶ πρῶτα τὰ δυὸ Εὐαγγέλια, ποὺ γράφτηκαν ταυτόχρονα ἀπὸ τοὺς δυὸ ταπεινόφρονες καὶ γλυκεῖς ἀποστόλους Ματθαῖο καὶ Λουκᾶ κατὰ τὰ ἔτη 58-59 στὴν Παλαιστίνη. ὁ Ματθαῖος ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιό του ἀντλώντας ἀπὸ τὶς στενογραφημένες σημειώσεις του καὶ τὴν προσωπική του μνήμη, κι ὁ Λουκᾶς παίρνοντας κι αὐτὸς ἀπὸ τὶς σημειώσεις τοῦ Ματθαίου συγκεντρώνοντας δὲ καὶ πληροφορίες μὲ συνεντεύξεις ἀπὸ διαφόρους *ἀρχαίους μαθητὰς* (=ἀρχικοὺς μαθητάς, *αὐτόπτας* καὶ αὐτηκόους τοῦ Χριστοῦ) ὅπως ὁ κυπριακῆς καταγωγῆς Ἰεροσολυμίτης Μνάσων (Πξ 70,7), στὸ σπίτι τοῦ ὁποίου εἶχε φιλοξενηθῆ καὶ μαζὶ μὲ τὸν Παῦλο πρὶν ἀπὸ τὴ σύλληψί του. ἐπὶ τῆς φυλακίσεως τοῦ Παύλου στὴν Καισάρεια πρέπει νὰ κινοῦνταν μεταξὺ Ἰεροσολύμων καὶ Καισαρείας καὶ νὰ ἔμενε στὰ σπίτια τοῦ Μνάσωνος στὰ Ἰεροσόλυμα καὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ ἐκ τῶν *ἑπτὰ* στὴν Καισάρεια. καὶ στὸ σπίτι τοῦ δευτέρου εἶχε φιλοξενηθῆ πάλι μαζὶ μὲ τὸν Παῦλο πρὶν ἀπὸ τὴ σύλληψί του (Πξ 69,1-6). ἢ μπορεῖ νὰ ἔμενε καὶ σὲ νοικιασμένο σπίτι στὴν Καισάρεια μαζὶ μὲ τὸν Ἀρίσταρχο τὸν Θεσσαλονικέα καὶ ἴσως καὶ τὸν Τρόφιμο τὸν Ἐφέσιο (πρβλ. Πξ 72,4· 82,3), ποὺ κι αὐτοὶ εἶχαν φιλοξενηθῆ στὰ σπίτια τοῦ Μνάσωνος καὶ τοῦ Φιλίππου. στὰ Ἰεροσόλυμα λοιπὸν καὶ στὴν Καισάρεια γράφτηκαν τὰ δυὸ πρῶτα Εὐαγγέλια Ματθαίου καὶ Λουκᾶ, ἢ καὶ στὸν τόπο κατοικίας τοῦ Ματθαίου, τὴν Καπερναούμ, τὸ τοῦ Ματθαίου· διότι τὰ Ἰεροσόλυμα γιὰ τοὺς ἐπιφανεῖς μαθητὰς τοῦ Κυρίου ἦταν πλέον τόπος ἐπικίνδυνος· ἦταν σεσημασμένοι καὶ καταζητούμενοι. τὸ τοῦ Λουκᾶ ἦταν καὶ Ἐπιστολὴ Α΄ τοῦ Λουκᾶ πρὸς τὸν *κράτιστον Θεόφιλον,* πιθανῶς ἀνθύπατο τῆς Ἐφέσου (πρβλ. Πξ 63,12) καὶ βέβαιο πολλαπλασιαστὴ καὶ χορηγὸ - ἐκδότη τοῦ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου πρὸς τὰ *ἔθνη.* ἡ προσφώνησι *κράτιστος (praestantissimus),* ἀνάλογη μὲ τὴ σημερινὴ *ἐξοχώτατος,* χρησιμοποιόταν γιὰ τὸν *ὕπατον (consul),* τὸν *ἀνθύπατον (proconsul),* καὶ τὸν *ἐπίτροπον (procurator). ἐπίτροποι* ἢ *ἡγεμόνες* ἐπὶ Χριστοῦ καὶ ἀποστόλων ἦταν οἱ Πιλᾶτος, Φῆλιξ, Φῆστος, καὶ Ἀλβῖνος (Pilatus, Felix, Festus, Albinus). ὁ *ἐπίτροπος* τῆς Παλαιστίνης *(Παλαιστινῆς Συρίας),* ποὺ ἥδρευε στὴν Καισάρεια, ἦταν «ὁ ἀντ' αὐτοῦ» τοῦ *ἀνθυπάτου* τῆς *Μεγάλης Συρίας* ἢ *Κοίλης Συρίας,* ποὺ ἥδρευε στὴν Ἀντιόχεια. στὴν Κ. Διαθήκη τὸ ὄνομα *Παλαιστινὴ* (ἢ μὲ μεταγενέστερο λατινοφράγκικο τονισμὸ *Palaestina - Παλαιστίνη*) δὲν ὑπάρχει. ἡ Παλαιστίνη στὴ Βίβλο λέγεται *Συρία* (Μθ 10,2· Λκ 6,2· Πξ 58,1· 64,3)·

καὶ ἡ Συρία λέγεται πάλι *Συρία* (Πξ 45,21· 47,7· 68,3· Γα 3,11). διακρίνονται ὅμως αἱ δύο *Συρίαι* μὲ τὰ προσωνύμια *Κοίλη* καὶ *Παλαιστινή.*

Μετὰ τὰ δυὸ πρῶτα Εὐαγγέλια (Μθ Λκ) γράφτηκαν καὶ στάλθηκαν ταυτόχρονα αἱ 5 *Ἐπιστολαὶ τῶν δεσμῶν* Φι Ἐφ Κλ Φμ Ἑβ, τὸ 60-61, ἀπὸ τὴ Ῥώμη κατὰ τὶς παραμονὲς τῆς βέβαιης πιὰ ἀθῳώσεως κι ἀποφυλακίσεως τοῦ Παύλου οἱ 4 πρῶτες, καὶ λίγες μέρες μετὰ τὴν ἀποφυλάκισί του ἡ πέμπτη (Ἑβ). ταχυδρόμοι τῶν τεσσάρων πρώτων εἶναι ὁ Φιλιππήσιος Ἐπαφρόδιτος, καὶ οἱ Μικρασιᾶτες Τύχικος, Ἐπαφρᾶς ὁ Κολοσσαεύς, καὶ Ὀνήσιμος ὁ ἐπιστρέφων δοῦλος τοῦ Κολοσσαέως Φιλήμονος. τοποθετῶ τὶς 4 Ἐπιστολὲς μὲ τὴ σειρὰ ἐπιδόσεως στοὺς παραλῆπτες των. ἡ τετραμελὴς «ταχυδρομικὴ» συνοδία ἀπὸ τὸ Βρεντέσιον (=Μπρίντεζι) τῆς Ἰταλίας κατέπλευσε στὴν Ἐπίδαμνον (=Δυρράχιον) τῆς Ἰλλυρίας, κι ἀπὸ κεῖ παίρνοντας τὴν Ἐγνατία ὁδὸ ἔφτασε στοὺς Φιλίππους, ὅπου ἔμεινε ὁ Ἐπαφρόδιτος κι ἐπέδωσε τὴ Φι καὶ τὴ μεγάλη καὶ ἐγκύκλιο Ἐπιστολὴ τὴ γνωστὴ ὡς Ἐφ. οἱ δὲ ἄλλοι τρεῖς ἔφτασαν στὴν Ἔφεσο, ὅπου ὁ Τύχικος ἐπέδωσε τὴν ἐγκύκλιο Ἐφ τόσο στοὺς Ἐφεσίους καὶ στοὺς Λαοδικεῖς, ὅσο καὶ σ' ἄλλες Μικρασιατικὲς πόλεις, ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ταχυδρόμος τοῦ Παύλου, ὁ Κολοσσαεὺς Ἐπαφρᾶς ἐπέδωσε τὴν Κλ στοὺς Κολοσσαεῖς, κι ὁ Ὀνήσιμος ἐπέδωσε τὴ Φμ στὸν Κολοσσαέα κύριό του Φιλήμονα. τὴ δὲ πέμπτη Ἐπιστολὴ Ἑβ ἔγραψε καὶ ἔστειλε ἐλεύθερος πιὰ ὁ Παῦλος *ἀπὸ τῆς Ἰταλίας* (Ἑβ 20,4), δηλαδὴ ὄχι ἀπὸ τὴ Ῥώμη. προφανῶς μόλις ἀποφυλακίστηκε περιώδευσε σὲ πόλεις τῆς Ἰταλίας ἄλλες, ὅπως σχεδίαζε κάποτε (Ῥω 28,1-8).

Ὁ Καῖσαρ Νέρων, στὴν οὐσία τὸ ἀνακτοβούλιο τοῦ Νέρωνος, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν μόνιμο πρωθυπουργό του Ἕλληνα Νάρκισσο, ἀθῴωσε κι ἀποφυλάκισε τὸν Παῦλο, μερικοὶ δὲ αὐλικοὶ τόσο τοῦ Νέρωνος ὅσο καὶ τοῦ Ναρκίσσου ἦταν καὶ παλιοὶ φίλοι τοῦ Παύλου καὶ ὑποστηρικταί του καὶ Χριστιανοὶ μαθηταί του. διότι ὁ Παῦλος στὴ μὲν Ῥω (29,13) γράφει *Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν Κυρίῳ (=Χριστιανούς),* στὴ δὲ Φι (12,3) γράφει· *Ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας.* (εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ χοντροκομμένες βλακεῖες ἡ «ἄποψι» δυὸ προτεσταντῶν ὅτι ἡ Πρὸς Ἐφεσίους γράφτηκε καὶ στάλθηκε ἀπὸ τὴν ...Ἔφεσο, ἐπειδὴ δῆθεν αὐτὴ ἡ φυλάκισι τοῦ Παύλου ἔγινε στὴν Ἔφεσο! (ἐκεῖ ἦταν *ἡ οἰκία τοῦ Καίσαρος;*). ὑποστήριξαν δὲ τὴ χοντροκομμένη αὐτὴ βλακεία καὶ μερικοὶ δικοί μας φανατικοὶ ὀπαδοὶ ἐκείνων «βιβλικοί»). καὶ πάλι στὴ Φι (2,1-3) ὁ Παῦλος γράφει· *Γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ*

καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. πραιτώριον στὴ Ῥώμη εἶναι τὸ ἀνάκτορο τοῦ αὐτοκράτορος· ἐξ οὗ καὶ *πραιτωριανοί.* σὰ νὰ λέῃ· «Ἔχουμε τὰ ὑψηλὰ μέσα πλέον, καὶ δὲν φοβούμαστε κανέναν». αὐτὸ ὅμως μετὰ 9-10 χρόνια ὁ Παῦλος θὰ τὸ πληρώσῃ μὲ τὴ ζωή του, συκοφαντούμενος ὡς «νερωνικὸς» (ὅπως λὲν σήμερα οἱ συκοφάντες «χουντικὸς») ἀπὸ τὸ ἰουδαϊκὸ περιβάλλον (Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς Α΄ Τι 4,20· Β΄ Τι 10,6).

Στὶς 4 Ἐπιστολὲς (Φι Ἐφ Κλ Φμ) νομίζω ὅτι ὁ Παῦλος φυλάγεται. στὴν Πρὸς Φιλιππησίους, ποὺ εἶναι ἔμπιστοί του καὶ μαζὶ μὲ τοὺς Θεσσαλονικεῖς εἶναι οἱ μαθηταί του ποὺ τὸν ἀγαποῦν περισσότερο ἀπ' ὅλους, καὶ στὴν Πρὸς Φιλήμονα ποὺ εἶναι μόνο ἕνας κι ἐπίσης τὸν ἀγαπάει πολύ, λέει τὸ χαρμόσυνο μυστικό του πιὸ ἀνοιχτά· *Ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν* (4,2)· ἐνῷ στὶς ἄλλες δυὸ Ἐπιστολές, στὴν Πρὸς Ἐφεσίους, ποὺ εἶναι ἐγκύκλιος πρὸς μεγάλα πλήθη, καὶ στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς, ποὺ δὲν τοὺς γνωρίζει προσωπικά (Κλ 1,7-8) λέει μόνο *Τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τύχικος* (Ἐφ 13,1 Κλ 10,1)· κι ὁ Τύχικος βέβαια, διαλεγμένος ὡς διεκκλησιαστικὸς σύνδεσμος - ταχυδρόμος, θ' ἀνοιχτῇ κατὰ τὶς ὁδηγίες τοῦ Παύλου διαφοροτρόπως, ἀνάλογα μὲ τὸν ἀκροατή. σ' ὅλο τὸ μεταξὺ τῶν δυὸ μεγάλων φυλακίσεων μεσοδιάστημα, τὰ 9-10 τελευταῖα χρόνια του, παρατηρῶ ὅτι οἱ προφυλάξεις τοῦ Παύλου γίνονται πιὸ ἄγρυπνες· καὶ προτιμάει νὰ γράφῃ ὄχι σ' ἐκκλησίες ἀλλὰ σὲ πρόσωπα, μαθητάς του ἡγέτες ἐκκλησιῶν (Ἑβ Ττ Α΄ Τι Β΄ Τι). στὴν Πρὸς Ἑβραίους, τὴ μόνη τοῦ μεσοδιαστήματος ποὺ ἀπευθύνεται σὲ πλῆθος, μᾶλλον μικρὸ καὶ ἔμπιστο καὶ δοκιμασμένο, ἀποφεύγει νὰ βάλῃ τ' ὄνομά του ὡς ἀποστολέως· δὲν κρύβεται ἀπὸ τοὺς παραλῆπτες, ὅπως δείχνει ἡ κατακλείδα του (Ἑβ 20), ἀλλὰ λαμβάνει μέτρα γιὰ τὴν περίπτωσι ποὺ ἡ Ἐπιστολὴ θὰ πέσῃ ἀθέλητα σὲ δυσμενῆ χέρια. ἦταν ποτὲ δυνατὸν οἱ παραλῆπτες Ἑβραῖοι, ποὺ ἀγαποῦσαν καὶ εἶχαν ἐμπιστοσύνη στὸν Παῦλο, νὰ δεχτοῦν αὐτὸν *τὸν λόγον τῆς παρακλήσεως* (Ἑβ 20,1), χωρὶς νὰ ξέρουν ποιός τοὺς γράφει; ἢ νὰ δεχτοῦν τοὺς *ἀσπασμοὺς* ποὺ τοὺς στέλνει; (Ἑβ 20,3-5). ἦταν βλᾶκες ὅσοι ἀρχαῖοι δυτικοὶ λατινόγλωσσοι ἀμφισβητοῦσαν τὴν παύλεια πατρότητα τῆς Ἐπιστολῆς, ἐπειδὴ ὁ Παῦλος δὲν βάζει τ' ὄνομά του, ὅσο γιὰ τὴ διαφορὰ γλώσσης, τὸ ζήτημα εἶναι ἄλλο. εἶπα γι' αὐτὰ καὶ θὰ ξαναπῶ περισσότερα.

Ταυτόχρονα μὲ τὴν Ἑβ ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τὶς Πράξεις (Acta, Gesta, Commentarii) ὡς Β΄ Ἐπιστολή του πρὸς τὸν ἴδιο *Θεόφιλον,* ἔτσι χωρὶς τὸ *κράτιστε,* προφανῶς ἐπειδὴ ὁ Θεόφιλος ἔγινε οἰκειότατος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς τοῦ Λουκᾶ μὲ τὴν Α΄ *κατήχησιν* (Λκ). καὶ τὰ δύο

κείμενα (Πξ Ἑβ) γράφτηκαν τὸ 61, λίγες μέρες μετὰ τὴν ἀποφυλάκισι τοῦ Παύλου, διότι καὶ στὰ δυὸ ἡ ἀποφυλάκισι αὐτὴ εἶναι γνωστὴ ὡς γεγονός. *Ἔμεινε δὲ ὁ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι... διδάσκων... μετὰ πάσης παρρησίας ἀκωλύτως* εἶναι ἡ κατακλείδα τῶν Πράξεων· καὶ *Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς* λέει στὴν κατακλεῖδα τῆς Πρὸς Ἑβραίους. γιὰ τὸ ποιό ἀπὸ τὰ δύο κείμενα γράφτηκε πρῶτο μέσα στὴν ἴδια χρονιά, ἴσως καὶ στὸν ἴδιο μῆνα, εἶναι περιττὸ καὶ νὰ τὸ συζητοῦμε. ἀρχίζουν δὲ καὶ τὰ δύο αὐτὰ μὲ παρήχησι τοῦ φθόγγου *π,* ὅπως εἶπα. τόπος τῆς συντάξεως τῆς Ἑβ εἶναι ἡ Ἰταλία (Ἑβ 20,4), μᾶλλον ἡ ἐκτὸς Ῥώμης, ἂν ἡ ἀναφορὰ τῆς *Ἰταλίας* δὲν εἶναι ἀόριστη καὶ γενικόλογη ἀναφορὰ τῆς Ῥώμης ὡς τρόπος φυλάξεως καὶ ἀποκρύψεως τοῦ ἀκριβοῦς στίγματος τοῦ Παύλου. πιθανοὶ δὲ τόποι συντάξεως τῶν Πράξεων εἶναι πάλι ἡ Ἰταλία, ἢ καὶ ἡ Καισάρεια, ἂν ὁ Παῦλος πραγματοποίησε τὴ λεγόμενη ὑπόσχεσί του ὅτι θὰ δῇ τοὺς Ἑβραίους Χριστιανοὺς παραλῆπτες τῆς Ἑβ *(τάχιον... ὄψομαι ὑμᾶς)* (Ἑβ 20,2) στὴν Παλαιστίνη, ἢ οἱ ἑλληνικὲς πόλεις Ἔφεσος, Κολοσσαί, Τροία, Φίλιπποι, Θεσσαλονίκη, Βέροια, Κόρινθος, ὅπως φαίνεται στὴν Πρὸς Φιλήμονα (4,1-2). νομίζω ὅτι μετὰ τὴν ἀποφυλάκισί του ὁ Παῦλος ἔφυγε ἀπὸ τὴ Ῥώμη καὶ πραγματοποίησε μιὰ ταχεῖα ἐπίσκεψι Ἰταλικῶν πόλεων κι ἐπανεπίσκεψι ὅλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὅπου εἶχε θεμελιώσει ἐκκλησίες. καὶ εἶναι πιθανὸν σ' ὅλες αὐτὲς ὁ ἀναπόσπαστος πλέον συνοδὸς Λουκᾶς *ὁ ἰατρὸς* νὰ ἔγραφε μέρη τῶν Πράξεων. καλλίτερα εἶναι νὰ λέμε ὅτι 'Οἱ Πράξεις γράφτηκαν στὶς εὐρωπαϊκὲς κι ἀσιατικὲς παραμεσόγειες χῶρες'. πάντως ὅμως ὁ Λουκᾶς, ὅταν τὶς τελείωσε, ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὸν *Θεόφιλον,* στὸν ὁποῖο τὶς ἔστειλε ὡς Β΄ Ἐπιστολή του.

Πολὺ ἔπειτα γράφτηκαν οἱ δυὸ ἀπὸ τὶς τρεῖς Παύλειες Ἐπιστολὲς τῆς τρίτης ὁμάδος Ττ καὶ Α΄ Τι, γύρω στὰ ἔτη 65-67, στὶς ὁποῖες διαφαίνεται ὅτι ὁ Παῦλος ἄρχισε «ν' ἀφήνῃ διαδόχους»· καὶ «νὰ τοὺς κατοχυρώνῃ στὰ μάτια τῶν ποιμνίων τους μὲ Ἐπιστολές του»· καὶ «νὰ τοὺς ἐνημερώνῃ πῶς πρέπει ν' ἀντιμετωπίσουν κάποιους», τοὺς Κρῆτες, τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς αἱρετικοὺς σὰν τοὺς Ὑμέναιον καὶ Ἀλέξανδρον, ὅλους ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ *βεβήλους ἰουδαϊκοὺς μύθους καὶ ἀπεράντους γενεαλογίας* σὰν ἐκεῖνες τὶς δυὸ ἀνόητες ποὺ καρφιτσώθηκαν ἀργότερα στὰ δυὸ πρῶτα Εὐαγγέλια Μθ καὶ Λκ. φαίνεται ἐπίσης ὅτι πρῶτα ἄφησε τὸν Τίτο στὴν Κρήτη (Ττ 2,1)· ἔπειτα προχωρώντας πρὸς βορρᾶν ἄφησε τὸν Τιμόθεο στὴν Ἔφεσο (Α΄ Τι 2,1), κι ἔπειτα, περνώντας ἀπὸ τὴν Τροία ἀπ' ὅπου γράφει καὶ στέλνει τὶς δυὸ Ἐπιστολές, προχώρησε πρὸς τὴ Μακεδονία (Α΄ Τι 2,1), μετὰ τὴ διέλευσι τῆς ὁποίας κατευθύνθηκε γιὰ παραχείμασι στὴ

Νικόπολι (=Πρέβεζα) (Ττ 8,1). μετὰ τὴν ἀποσκοράκισι τῶν ἰουδαϊζόντων ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία κι ἀφ' ὅτου τὸ 66 ἄρχισε ἡ ἀπασχόλησί τους μὲ τὴν ἐπανάστασι ἐναντίον τῶν 'Ρωμαίων, ὁ διάβολος διήγειρε διαφόρους Ἰουδαίους τῆς διασπορᾶς, αἱρετικοὺς τόσο ἔναντι τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, τοὺς βαπτισμένους, ὅσο καὶ ἔναντι τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, τοὺς ἐντελῶς ἀνεκχριστιάνιστους, καὶ ἄρχισε νὰ τοὺς ὑπαγορεύῃ νὰ σκορποῦν στὸν παραμεσόγειο ἑλληνορρωμαϊκὸ κόσμο μύθους καὶ διάφορες θρησκευτικὲς σαχλαμάρες, ὡς ἀνεξάρτητοι γκουρού. κι ὅπως κάθε γκουροὺ ἦταν κι αὐτοὶ ξερόλες καὶ τσαρλατάνοι καὶ κοκορεύονταν ὅτι ἔχουν ὑπερφυσικὴ - μεταφυσικὴ *γνῶσιν,* καὶ γνωρίζουν *'τὰ βαθέα τοῦ σατανᾶ'* (Ἀπ 6,8). κι ὁ Παῦλος ὅλες αὐτὲς τὶς σαχλαμάρες τὶς λέει *γραώδεις ἰουδαϊκοὺς μύθους* (Α΄ Τι 10,2) καὶ *βεβήλους κενοφωνίας τῆς ψευδωνύμου γνώσεως* (Α΄ Τι 22,1). λίγο ἀργότερα οἱ ἀπόστολοι Πέτρος Ἰούδας καὶ Ἰωάννης θὰ τὶς ποῦν καὶ μὲ ἄλλους χαρακτηρισμούς. καὶ σχεδὸν πάντα οἱ γκουροὺ ποὺ ἔλεγαν αὐτὲς τὶς σαχλαμάρες ἦταν Ἰουδαῖοι. ἦταν ἕνα νέο πρόβλημα, ποὺ ἀπειλοῦσε ὅμως μόνο μερικοὺς διψύχους κι ἀναποφάσιστους Χριστιανοὺς καὶ ὄχι πλέον τὴν ἐκκλησία ὅπως τὸ παλιότερο πρόβλημα μὲ τοὺς Μάρκο καὶ Ἰάκωβο. ἐκεῖνο ἀπειλοῦσε τὴν ἐκκλησία ἀπὸ μέσα καὶ στὴ γένεσί της· καὶ χρειαζόταν πολὺ τἀκτ μέχρι αὐτοθυσίας τῶν ἀθῴων καὶ μεγάλων· αὐτοὶ δὲν ἦταν στὴ γένεσί της καὶ τὴν ἀπειλοῦσαν ἀπ' ἔξω, καὶ δὲν χρειάζονταν κανένα τάκτ· ἦταν θεμιτὸ καὶ δυνατὸν ν' ἀντιμετωπιστοῦν σὰ σιχαμερὰ βρομόσκυλα. ὁ Παῦλος τοὺς διαολόστειλε, μόλις ἐμφανίστηκαν· *Οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν* (Α΄ Τι 4,3) λέει γιὰ δύο τέτοιους· δηλαδὴ τοὺς πέταξε ἀμέσως ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ὅπου εἶναι ὁ χῶρος τοῦ σατανᾶ. φαίνεται ἐπίσης στὶς δυὸ αὐτὲς Ἐπιστολὲς ἡ τοξοειδὴς κίνησι τοῦ Παύλου ἀπὸ τὴν Κρήτη μέχρι τὴν Τροία κι ἀπὸ τοὺς Φιλίππους μέχρι τὴ Νικόπολι (=Πρέβεζα), ὅπου κλείνει χειμερινὴ συνάντησι μὲ τὸν Τίτο, καθὼς ὁ μαθητής του αὐτὸς θὰ πορευθῇ σὲ ἀντίστοιχο ὕπτιο τόξο ἀπὸ τὴν Κρήτη πρὸς τὴ Δαλματία ἢ Ἰλλυρικόν.

Μετὰ 1 ἢ 2 χρόνια γράφτηκε ἡ τελευταία Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου, ἡ Β΄ Πρὸς Τιμόθεον, μέσα ἀπὸ τὴν τελευταία καὶ θανάσιμη φυλακή του στὴ 'Ρώμη· ὄχι πλέον νοικιασμένο σπίτι γιὰ προνομιοῦχο 'Ρωμαῖο πολίτη φυλακισμένο (Πξ 84,8· 86,1-2), ἀλλὰ φυλακὴ *κακούργων· Κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος* γράφει στὸν Τιμόθεο (Β΄ Τι 5,1-2). ἔχω τὴ γνώμη ὅτι *κακοῦργοι* χαρακτηρίζονταν οἱ ἐχθροὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ καθεστῶτος, οἱ ἐχθροὶ τοῦ αὐτοκράτορος. γι' αὐτοὺς εἰδικὰ ἡ ῥωμαϊκὴ ἰθαγένεια δὲν ἦταν προνόμιο· καὶ μέσα στὴ φυλακὴ ἦταν δεμένος μὲ ἁλυσίδες καὶ πέδες ἢ ἀκόμη καὶ χειροπέδες (πρβλ.

Πξ 35,6-7· 51,8-9). ἡ σύλληψί του, νομίζω, ἔγινε στὴν Ἔφεσο· διότι πιὸ μπροστὰ λέει· *Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐστι Φύγελλος καὶ Ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπαισχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ σπουδαιότερον ἐζήτησέ με καὶ εὗρε· δῴη αὐτῷ ὁ Κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις* (Β΄ Τι 3,1-4). αὐτὰ σημαίνουν ὅτι τὴ φορὰ αὐτὴ ἡ σύλληψι κι ἀπαγωγὴ τοῦ Παύλου πρῶτον εἶχε κάποια προηγούμενα σημάδια προδοσίας καὶ δεύτερον ἦταν αἰφνίδια καὶ ἄγρια, χωρὶς ἐξηγήσεις, κι ὅταν πραγματοποιήθηκε, πολλοὶ Ἀσιᾶτες μαθηταί του καὶ κυρίως δύο ἀπ' αὐτούς, ὁ Φύγελλος κι ὁ Ἑρμογένης, τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ τὸν *ἀπεστράφησαν* («Δὲν τὸν ξέρω», «Δὲν ἔχω καμμιὰ σχέσι μαζί του», «Δὲν τὸν παραδέχομαι»). τὴν ὥρα δὲ τῆς αἰφνίδιας συλλήψεώς του ἦταν μαζί του κι ὁ Τιμόθεος, ὁ ὁποῖος ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα. κι ὁ Παῦλος *ἀπήχθη* κι ἐξαφανίστηκε, χωρὶς νὰ ξέρῃ κανεὶς ποῦ τὸν πῆγαν, καὶ στὴ φυλακὴ ἔβλεπε σὰν ἀνεξάλειπτη τελευταία εἰκόνα τῆς ἐλευθερίας τὰ κλάματα τοῦ Τιμοθέου (Β΄ Τι 2,2 *μεμνημένος σου τῶν δακρύων*). ἡ σύλληψι κι ἀπαγωγὴ κι ἐξαφάνισι τοῦ Παύλου προκάλεσε κρίσι μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἢ τῶν *ἐν τῇ Ἀσίᾳ* ἡγετῶν τους. *Ἀσία* λεγόταν τότε τὸ μέρος τῆς Μ. Ἀσίας ποὺ γειτνιάζει μὲ τὸ Αἰγαῖο, στὴν ἀνθυπατία τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦταν ἡ Ἔφεσος, κοντὰ στὴ Σάμο. ὁ ἀποστάτης Φύγελλος, ὅπως δείχνει τ' ὄνομά του, ἦταν Ῥωμαῖος πολίτης. ὁ πιστὸς Ὀνησιφόρος, ποὺ διακονοῦσε στὴν Ἔφεσο ἢ καὶ φιλοξενοῦσε τὸν Παῦλο ἀπὸ παλιά, μετὰ ἀπὸ λίγο πῆγε καὶ τὸν ἀναζητοῦσε *(ἐζήτησε)* στὴ Ῥώμη καὶ τὸν βρῆκε *(εὗρε)* καὶ τὸν συμπαραστάθηκε *(ἀνέψυξε).* ἀπ' αὐτὰ φαίνεται ὅτι ἡ σύλληψι τοῦ Παύλου στὴν Ἔφεσο ἦταν αἰφνίδια, στὸ δρόμο ἴσως, καὶ ἡ μεταγωγή του στὴ Ῥώμη ἔγινε χωρὶς κανένα συνοδὸ καὶ καμμία συνεννόησι ἢ ἐνημέρωσι, διότι ὁ Ὀνησιφόρος στὴ Ῥώμη τὸν ἔψαξε καὶ τὸν βρῆκε σὲ ποιά φυλακὴ βρίσκεται μὲ πολλὴ ἔρευνα καὶ πολλὰ τρεχάματα *(σπουδαιότερον).* ἤξερε ὅτι ὁ Παῦλος μόνο κάπου στὴ Ῥώμη μπορεῖ νὰ βρίσκεται, διότι ἦταν πολιτικὴ σύλληψι ἐπικηρυγμένου *κακούργου* περασμένη στοὺς καταλόγους τῶν προγραφῶν τοῦ καινούργιου αὐτοκράτορος, μὴ *Καίσαρος* πλέον, ἀλλὰ ἄλλης οἰκογενείας. ἦταν ὁ ἄγριος χασάπης Γάλβας, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς Ῥωμαίους ἱστορικοὺς δολοφόνησε τὸ Νέρωνα συκοφαντώντας τον ὅτι αὐτοκτόνησε· διότι ὁ Νέρων ἦταν ὁ τελευταῖος γόνος τῆς οἰκογενείας ποὺ ἵδρυσε τὴν αὐτοκρατορία. κατέσφαζε δὲ ὁποιονδήποτε, ὅταν μάθαινε γι' αὐτὸν ὅτι ἦταν εὐνοούμενος τοῦ Καίσαρος Νέρωνος. κι ὁ Παῦλος ἦταν (Φι 2,2-3· 12,1-3). αὐτὴ τὴν τελευταία φορὰ ὁ Παῦλος ἐμφανέστατα πῆγε μὲ «καρ-

φωτή», ὅπως λέμε σήμερα, καὶ συνελήφθη αἰφνιδιαστικὰ ὡς ἄκρως ἐπικίνδυνος γιὰ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸ ῥωμαϊκὸ καθεστώς. καὶ γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἐξαφανίστηκε.

Ἔχω τὴν ὑπόνοια ὅτι τὸν Παῦλο τὸν κάρφωσε στὰ κυνηγόσκυλα τῶν προγραφῶν τοῦ Γάλβα ὁ μᾶλλον ἐξ Ἰουδαίων «Χριστιανὸς» τῆς Ἐφέσου Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεύς, γιὰ τὸν ὁποῖο παρακάτω ὁ Παῦλος γράφει· *Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο· ἀποδῴη αὐτῷ ὁ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὃν καὶ σὺ φυλάσσου· λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις* (Β΄ Τι 10,6). ἀποφεύγει νὰ γράψῃ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ καταδότης, ποὺ τὸν ἔβαλε στὴ φυλακή, ἀλλὰ τὸν ἐμφανίζει σὰν κάποιο παλιὸ ἀντιρρησία στὰ πρὸς τὸν θεό, ἐπειδὴ ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ περνάει ἀπὸ λογοκρισία, καὶ ὄχι μόνο αὐτὴ δὲν θὰ ἐπιτραπῇ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ φυλακή, ἀλλὰ θὰ ἐνοχοποιηθῇ κι ὁ παραλήπτης Τιμόθεος ὡς συνωμότης. ὑποθέτω ὅτι αὐτὸς *ὁ χαλκεὺς ἐχάλκευσε* τὴ συκοφαντία καὶ σύλληψι καὶ φυλάκισι καὶ δολοφονία, καὶ γι' αὐτὸ μόνο λέγεται κρυπτογραφικῶς *χαλκεύς.* τὰ *χαλκεὺς - χαλκεύειν - χαλκεύεσθαι* λέγονται στὴν ἀργκὼ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μὲ τὴ μεταφορικὴ σημασία τοῦ «ῥαδιοῦργος - ῥαδιουργεῖν», «μηχανορράφος - μηχανορραφεῖν», «συνωμότης - συνωμοτεῖν», «συκοφάντης - συκοφαντεῖν» ἤδη ἀπὸ τὸν Ε΄ π.Χ. αἰῶνα, καὶ ἀνευρίσκονται στὸν κωμικὸ ποιητὴ Ἀριστοφάνη, ὅπου λέγονται μὲ τὸ στόμα ἑνὸς ἀλλαντοπώλη τῆς πιάτσας[75]. ἄλλωστε τὴ λέξι αὐτὴ στὰ χρόνια μας τὴν ἐπανέφεραν στὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαία οἱ καθαρευουσιάνοι, ὅπως λ.χ. καὶ τὶς λέξεις *διαγωγή, δωροδοκία, οἰκοδομή, θυρωρός, θερμάστρα, ὁδός, λεωφόρος, πεζοδρόμιον, αὐτοκίνητον, τροχαία, ἐφημερίς, ἐφορία, εὐθανασία, μεταναστεύω,* καὶ πάρα πολλὲς ἄλλες. ὑποθέτω λοιπὸν ὅτι αὐτὸς *ὁ χαλκεὺς Ἀλέξανδρος,* ὁ πιθανῶς Ἰουδαῖος (Πξ 63,14-15;) καὶ πολὺ δραστήριος καὶ *χαλκεύς,* ἔκανε τὴν ἁπλῆ σκέψι ὅτι ἦταν μεγάλο λάθος τῶν Ἰουδαίων, ποὺ παλιότερα κι ἐπανειλημμένα (Πξ 57,4-8· 75,3-15· 77,5-10) κατήγγελλαν στοὺς Ῥωμαίους τὸν Παῦλο γιὰ ζητήματα ἰουδαϊκῆς ὀρθοδοξίας, πράγματα ποὺ δὲν ἐνδιέφεραν τοὺς εἰδωλολάτρες Ῥωμαίους. ἔτσι αὐτὸς τὸν συκοφάντησε ὡς ἐχθρὸ τῆς νέας δυναστείας τοῦ αὐτοκράτορος Γάλβα· ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι ἐκβίασαν τὸν Πιλᾶτο (Ἰω 45,27-28). αὐτὸ πρέπει νὰ ἔγινε κατὰ τὸ 68. ἐκείνη τὴ χρονιὰ ἄλλαξαν τρεῖς αὐτοκράτορες· Νέρων, Γάλβας, Ὄθων, καὶ τὶς ἄλλες δυὸ χρονιὲς ἄλλοι δυὸ αὐτοκράτορες, Βιτέλλιος καὶ Βεσπασιανός, κι ἐπικράτησε τελικὰ ὁ Βεσπασιανός. ἦταν χρόνια πολιτικῶς πάρα πολὺ ταραχώδη, ἐπειδὴ τότε ἔγινε τὸ ξερρίζωμα - ξεκλήρισμα τῆς οἰκογενείας τῶν Καισάρων (Ἰούλιος, Αὔγουστος, Τιβέριος, Γάιος (Καλιγούλας), Κλαύδιος, Νέρων), ποὺ ἦταν ἡ ἱδρύτρια τῆς αὐτοκρατο-

ρίας. ἦταν δὲ κατ' ἐξοχὴν καιρὸς προγραφῶν κι «ἀποχουντοποιήσεως» ἡ τριετία 68-70, ἡ ὁποία συνέπεσε καὶ μὲ τὴν ἅλωσι καὶ καταστροφὴ τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τὴ διάλυσι τοῦ Ἰσραὴλ γιὰ 19 αἰῶνες. χύθηκε ἄφθονο αἷμα. καὶ κατ' αὐτὰ τὰ 3 χρόνια ὁ Παῦλος ἔχασε τοὺς προστάτες του Νέρωνα καὶ τὸν πρωθυπουργό του Νάρκισσον. κι ὁ Ἰουδαῖος Ἀλέξανδρος συκοφάντησε τὸν Παῦλο ὡς ὀπαδὸ κι εὐνοούμενο, ἴσως κι ὡς πράκτορα, τοῦ Νέρωνος καὶ τοῦ Ναρκίσσου (βλ. Φι 8,2-3· 12,1-3) καὶ φυσικὰ ὡς πολιτικὸ ἐχθρὸ τοῦ Γάλβα πολὺ ἐπικίνδυνο καὶ τὸν πέρασε στὶς καταστάσεις τῶν προγραφῶν ὡς «νερωνικόν». κι ὁ Παῦλος συνελήφθη καὶ φυλακίστηκε γιὰ θανάτωσι. ὁ Γάλβας κάποιον, ποὺ καταγγελλόταν ἔστω καὶ ψευδῶς ὡς ὀπαδὸς τοῦ Νέρωνος, τὸν ἐξώντωνε ἀμέσως ἀσυζητητεί. οἱ τρεῖς διάδοχοι τοῦ Νέρωνος, Γάλβας Ὄθων Βιτέλλιος, ποὺ βασίλευσαν ὁ καθένας λίγους μῆνες, ὅσο ἱκανοὶ καὶ διαπρεπεῖς κι ἂν ἦταν, δὲν εἶχαν λαϊκὸ στήριγμα, ὅπως εἶχε ὁ τῆς ἀξιαγάπητης οἰκογενείας τῶν Καισάρων Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου Νέρων. κι ἐπειδὴ γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸ ξεπάτωμα τοῦ Νέρωνος ἦταν ἰδιαίτερα δύσκολο, ὁ Νέρων συκοφαντήθηκε πολὺ σὰν ἕνα παράφρον τέρας, ὅπως δείχνουν οἱ ἐναντίον του συκοφαντίες ποὺ μετὰ 70 χρόνια κατέφθασαν στὸν ἄκριτο αὐλοκόλακα Σουητώνιο. συκοφαντήθηκε δὲ κι ἀπ' αὐτὸν κι ἀπὸ τὸν Τάκιτο καὶ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ὡς σαδιστικὸς διώκτης αὐτῶν, ἐπειδὴ ἀκριβῶς οἱ ἐπὶ Νέρωνος Χριστιανοὶ ἦταν πολὺ εὐχαριστημένοι ἀπ' αὐτόν, καὶ γενικὰ ἀπὸ τὴ δυναστεία τῶν Καισάρων. πρῶτοι Ῥωμαῖοι διῶκτες τῶν Χριστιανῶν ἦταν ὁ Γάλβας κι ὁ Βεσπασιανὸς καὶ οἱ δυὸ γιοί του καὶ διάδοχοί του Τίτος καὶ Δομιτιανός. πρέπει νὰ ἔγιναν ὅμως «γιὰ τὰ μάτια» τοὐλάχιστον δυὸ δικαστήρια γιὰ τὸν Παῦλο, καὶ στὸ πρῶτο φάνηκε γιὰ λίγο ὅτι ὁ Παῦλος θὰ γλυτώσῃ· διότι γράφει γιὰ κεῖνο στὸν Τιμόθεο· *Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον· μὴ αὐτοῖς λογισθείη· ὁ δὲ Κύριός μοι παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέ με. ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ* (= ὁλοκληρωθῇ), *καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος. καὶ ῥύσεταί με ὁ Κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον* (Β΄ Τι 10,7-9). καταλαβαίνει τὸ ἄκακο ἀρνὶ τοῦ Χριστοῦ ὅτι ἐν τέλει δὲν θὰ γλυτώσῃ, καὶ θέλει νὰ σκαρφαλώσῃ στὸν οὐρανό, ὅπου κάποτε εἶχε πάει γιὰ λίγο ὡς ἐπισκέπτης (Β΄ Κο 21,2), καὶ ξέρει ὅτι μόνο ἐκεῖ θὰ εἶναι ἀσφαλὴς καὶ ἥσυχος γιὰ πάντα. φαίνεται ὅτι χάρηκε, κυρίως ἐπειδὴ τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκθέσῃ στὸ δικαστήριο, ὅπως στὸν Ἀγρίππα καὶ στὸ Φῆστο (Πξ 81), τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ *(ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη).* ὅταν κάτι τὸ ἀκούῃ ἡ ἐπίσημη

‘Ρώμη ἡ κοσμοκράτειρα, τὸ ἀκοῦν ὅλα τὰ ἔθνη. ἀλλὰ τὸ *ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος* δείχνει ὅτι εἶχε καὶ κάποια δικαστικὴ ἐπιτυχία. ἀλλὰ δὲν ἔχει αὐταπάτες. κι ἐν τέλει ἐκτελέστηκε. ὁ Παῦλος ἐκτελέστηκε τὸ 68 σὲ ἡλικία περίπου 60 ἐτῶν. καὶ τὴ Β΄ Τι τὴ γράφει μῆνα ἢ λίγους μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσι, τὴν ὁποία προβλέπει· *Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι* (=θυσιάζομαι χύνοντας τὸ αἷμα μου σὰ σπονδὴ) *καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσως ἐφέστηκε* (Β΄ Τι 9,6). ὡς *ἀνάλυσιν* βλέπει τὴν ἐκτέλεσί του μὲ ἀνακούφισι. ὅπως τὰ ὑποζύγια κάποτε τὰ ξεφορτώνουν, τοὺς *λύουν (ἀνάλυσις)* τὰ λουριά τους, τὰ σαμάρια τους, τὶς σέλλες των, καὶ τ’ ἀφήνουν οἱ κύριοι νὰ ξεμουδιάσουν, νὰ ξύσουν τὴ φαγούρα τῆς ῥάχεώς των στὶς κυλισταριές των καὶ νὰ ξεκουραστοῦν ἀνακουφισμένα. ἀρκετὰ κάλπασε τὸ ἄτι αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ στὸν παραμεσόγειο κόσμο· καιρὸς νὰ ξεκουραστῇ στὸν *τρίτον οὐρανόν.* εἶχε ἐκφράσει κι ἄλλοτε στὰ πιὸ ἀγαπημένα τέκνα του αὐτὴ τὴ νοσταλγία του· *Ἐπιθυμίαν ἔχω εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι* (Φι 2,13).

Οἱ γκουροὺ καὶ τ’ ἀπόκρυφα ψευδεπίγραφα ἦταν μιὰ μάστιγα ἰδίως τῶν ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων. τὸ πολυεθνικὸ ‘Ρωμαϊκὸ κράτος ἦταν χοάνη πολλῶν εἰδωλολατρικῶν καὶ συγκρητιστικῶν θρησκειῶν οἱ ὁποῖες ἐμφάνιζαν καὶ τὴ μανία ἐμφιλοχωρήσεως στὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία. ἔτσι στὸ κήρυγμα τοῦ Φιλίππου ἐμφανίζεται ὁ Σαμαρείτης *μάγος* Σίμων, στὴν Πάφο τῆς Κύπρου ὁ Ἑβραῖος *ἐλύμας (=μάγος)* καὶ *ψευδοπροφήτης* Βαριησοῦς, καὶ στὴν Ἔφεσο οἱ *ἑπτὰ υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἐξορκισταὶ* οἱ ὁποῖοι ἐπικαλοῦνται καὶ *τὸν Ἰησοῦν ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει!* (Πξ 20,7-10· 5-11· 38,3-11· 62,3-8). ὅλοι οἱ τέτοιοι γκουρού, ποὺ ἦταν κυρίως εἰσπράκτορες, γυναικομανεῖς, μοιχοί, πόρνοι, κίναιδοι, ἀρσενοκοῖτες, καὶ τσαρλατανοειδεῖς διδάχοι, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ Παύλου προσπαθοῦσαν νὰ χωθοῦν καὶ νὰ κολλήσουν καὶ στὴ νεοφανῆ Χριστιανικὴ πίστι κι ἐκκλησία, ὅπου μυρίζονταν πλούσια λεία θηραμάτων μεταξὺ τῶν ἀθῴων Χριστιανῶν, ἰδίως ἀνάμεσα στὶς γυναῖκες, στὰ κορίτσια, καὶ στ’ ἀνήλικα κορίτσια κι ἀγόρια. ἔτσι ὁ Παῦλος στὶς τελευταῖες Ἐπιστολές του δακτυλοδεικτεῖ *τοὺς ἐνδύνοντας εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντας γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις* (=παρδαλές, ψυχανώμαλες), *πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα,* οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὶς μεθόδους τοῦ διεφθαρμένου μαστροποῦ *Ἰαμβρῆ* (=*Ζαμβρί* No 232,14) (Β΄ Τι 7,5-6), καὶ *τοὺς κωλύοντας γαμεῖν,* ὥστε νὰ ἔχουν νὰ κάνουν μὲ γυναῖκες διψαλέες γιὰ σὲξ κι ἐπιρρεπεῖς κι εὐάλωτες σὲ πορνεῖες μοιχεῖες καὶ ὄργια (Α΄ Τι 9,3), καὶ τοὺς διδάχους - γκουροὺ - τσαρλατάνους ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ *μύθους καὶ γενεαλογίας ἀπεράντους* (Ττ

7,2-3· Α΄ Τι 2,2) καὶ φλυαροῦν *ἰουδαϊκοὺς καὶ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους* (Α΄ Τι 2,2· 10,2) καὶ *βεβήλους κενοφωνίας καὶ 'ἀντιθέσεις' τῆς ψευδωνύμου 'γνώσεως'* (Α΄ Τι 22,1· Β΄ Τι 6,3), τοὺς φακίρηδες τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς διαστροφῆς, τὶς λέρες, τοὺς αἱρετικούς, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει κανεὶς νὰ συζητάῃ παραπάνω ἀπὸ δυὸ φορές, διότι εἶναι *ἐξεστραμμένοι,* δηλαδὴ διεστραμμένοι καὶ ψυχανώμαλοι δαιμονισμένοι (Ττ 7,2-4). τέτοιος Ἰουδαῖος γκουροὺ τῆς ὁμάδος τῶν *ὑψισταρίων* καὶ ζάπλουτος γαιοκτήμων καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἀπατεωνικῆς αἱρέσεως - θρησκείας του ἦταν γύρω στὸ 300 κι ὁ πατέρας τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, πρὶν μεταπηδήσῃ ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου στὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία ὡς ἐπίσκοπος.

Τὰ δὲ ψευδεπίγραφα κι ἀπόκρυφα, γραφόρροιες τῶν τέτοιων, εἶναι ἀκριβῶς συνομήλικα μὲ τὴν Κ. Διαθήκη. μόλις ἐμφανίστηκε τὸ πρῶτο κείμενό της, ἡ Α΄ Θε, ἀκολούθησε σὰ σφήνα μιὰ ψευδεπίγραφη «Ἐπιστολὴ πρὸς Θεσσαλονικεῖς» δῆθεν τοῦ Παύλου καὶ ἀναστάτωσε *(ἐθρόησε)* τοὺς νεοφωτίστους Θεσσαλονικεῖς (Β΄ Θε 2,2 *μήτε θροεῖσθαι... δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ*), ὅτι δηλαδὴ ἡ δευτέρα παρουσία του θὰ γίνῃ λ.χ. τὸ μεθεπόμενο σάββατο). ὁ πλαστογράφος εἶχε πάρει ἀφορμὴ ἀπ' ὅσα γράφει ὁ Παῦλος γιὰ τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου στὴν Α΄ Θε (9), κι αὐτός, σὰν πολὺ ἀνώτερος τοῦ Παύλου, τοὺς ἔγραφε καὶ πότε θὰ γίνῃ! ὅπως στὰ χρόνια μας (1914) οἱ χιλιασταὶ τοῦ 'Ρῶσελ ἢ «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβὰ» στὴ Νέα Ὑόρκη προφήτευσαν καὶ ποιά βραδυὰ θὰ γίνῃ, καὶ τὴ νύχτα ἐκείνη βγῆκαν στοὺς δρόμους μὲ *λευκὰ ἱμάτια* καὶ κελεμπίες καὶ σιντόνια, γιὰ νὰ ὑποδεχτοῦν τὸ Χριστό, καὶ τρομοκράτησαν τὸν κόσμο ὅλη τὴ νύχτα, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ὁ κόσμος κατάλαβε ὅτι εἶναι παλαβοί, καὶ τοὺς πλάκωσε στὸ ξύλο· ὅπως ἀκριβῶς οἱ εἰδωλολάτρες τῆς Κορίνθου πλάκωσαν στὸ ξύλο τοὺς Ἰουδαίους ἐνώπιον τοῦ ἀνθυπάτου Γαλλίωνος (Πξ 57,6-8). κι ὅμως οἱ χιλιασταὶ μέχρι σήμερα σκίζονται ὅτι ἡ δευτέρα παρουσία ἔγινε τὸ 1914! διότι ὅλοι οἱ τέτοιοι εἶναι πάντοτε σαλταρισμένοι· καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ εἶναι καὶ δεινοὶ εἰσπράκτορες· ἐπειδὴ ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ χαζοί. ὁ Παῦλος τότε ἔλαβε τὰ μέτρα του. ἀπὸ τὴ Β΄ Θε (6,3) ἄρχισε τὶς τελευταῖες φράσεις τῶν Ἐπιστολῶν του νὰ τὶς γράφῃ ἰδιοχείρως, κι αὐτὸ τότε, ὅπως βλέπουμε σὲ πολλοὺς ἰδιωτικοὺς παπύρους τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς καὶ ἰδίως σεκρετάρια ἔγγραφα, ἦταν ἡ πρωτόφαντη *ὑπογραφή.* ὑπογράφει· '΄Ο ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον (δηλαδὴ σημάδι μου, σφραγίδα μου, ὑπογραφή μου) *ἐν πάσῃ Ἐπιστολῇ· οὕτω γράφω* (Β΄ Θε 6,3· Γα 15,1· Α΄ Κο 40,3· Κλ 11,19· Φμ 3,11).

Ὅτι τ' ἀπόκρυφα ἄρχισαν μαζὶ μὲ τὴν Κ. Διαθήκη φαίνεται κι

ἀργότερα στὴν ἀρχὴ τοῦ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου (1,1 *Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων*) κι ἀκόμη ἀργότερα στὴν κατακλεῖδα τοῦ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου (51,10-11 *Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνῄσκει· καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἀποθνῄσκει, ἀλλ' Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;*). ἐμετικὰ συναξάρια καὶ σιχαμερὲς «ἱερὲς παραδόσεις» (Μθ 68,1-9· Μρ 29,1-14· Β΄ Θε 2,2-3· Κλ 6,1-3· 7), ποὺ χαλκεύονται ἀπὸ κίνητρα κτητικὰ σεξουαλικὰ καὶ εἰσπρακτικά. τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα ἕλκει τοὺς ἀθῴους ἀνθρώπους, καὶ οἱ ἀθῷοι ἄνθρωποι ὡς πιθανὰ θηράματα ἕλκουν τοὺς πονηροὺς ὡς θηρευτάς, ὅπως τὸ πράσινο λειβάδι ἕλκει τὰ φυτοφάγα, καὶ τὰ φυτοφάγα ἕλκουν τὰ σαρκοφάγα. σὲ μιὰ χριστιανικὴ ἐκκλησία βουλιμιοῦν νὰ χωθοῦν δεύτεροι καὶ ἀπατεῶνες καὶ δαιμονισμένοι θρησκόληπτοι ψυχοπαθεῖς. τὸ περιβάλλον τῶν ἀθῴων τοὺς εἶναι διαφοροτρόπως ἑλκυστικό.

Μετὰ τὴν ἐξουδετέρωσι τοῦ Παύλου ἀπὸ τὸν Ἰουδαῖο Ἀλέξανδρο τὸ «χαλκέα» ἀνάμεσα στὰ μέλη τῶν Μικρασιατικῶν ἐκκλησιῶν ἐμφανίζεται μιὰ παγανίζουσα διείσδυσι ἢ ἄλλως προσπάθεια διεισδύσεως Ἰουδαίων παγανιστῶν. ἤδη ἀπὸ τὴν πρώτη καὶ τετραετῆ φυλάκισι τοῦ Παύλου, ἐπειδὴ ἦταν σχεδὸν ἐξαφανισμένος γιὰ τόσο μακρὸ χρονικὸ διάστημα, μερικὲς τέτοιες ἰουδαιοπαγανίζουσες τάσεις εἶχαν ἐμφανιστῆ στὶς Κολοσσὲς μὲ τὴν ἀγγελολατρία καὶ τὶς προσηλώσεις σὲ *σάββατα* καὶ *νουμηνίας,* ποὺ ὁ Παῦλος τ' ἀποκαλεῖ *ἐθελοθρησκία* (Κλ 6,1-3· 7). μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια ἐπανεμφανίζονται ὡς σύστημα πού, ὅπως εἶπα, ὁ Παῦλος τὸ λέει *Βεβήλους κενοφωνίας τῆς ψευδωνύμου 'γνώσεως',* δηλαδὴ «βρόμικες βλακεῖες τῆς τσαρλατανικῆς 'γνώσεως'. αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σύστημα ἐμφανίζεται ὀξύτερο στὶς ἑφτὰ Ἐπιστολὲς Πέτρου Ἰούδα καὶ Ἰωάννου, ποὺ εἶναι οἱ Α΄ Πε Β΄ Πε Ἰδ Ἀπ Α΄ Ἰω Β΄ Ἰω Γ΄ Ἰω Ἰω· μ' αὐτὴ τὴ χρονικὴ σειρὰ εἶναι γραμμένες καὶ σταλμένες μέσα σὲ μιὰ χρονιά (68).

Ὁ Μάρκος, ἀφοῦ ἀπὸ τὸν Τιμόθεο ὡδηγήθηκε ἀπὸ τὴν Ἀσία στὴ Ῥώμη, κοντὰ στὸ μελλοθάνατο Παῦλο (Β΄ Τι 10,3) καὶ μόνο μετὰ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ Παύλου πῆγε στὴ *Βαβυλῶνα* (=Κάιρο) τῆς Αἰγύπτου κοντὰ στὸν Πέτρο (Α΄ Πε 15,4), ἄρα ὅταν ἡ Α΄ Πέτρου, ἡ πρώτη τοῦ κατὰ τῶν *νικολαϊτῶν* ἀγῶνος καθολικὴ Ἐπιστολή, ἀρχίζῃ αὐτὴ τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπιχείρησι τῶν ἀποστόλων, ὁ Παῦλος εἶναι σφαγμένος. πολὺ δὲ περισσότερο, ὅταν ὁ Πέτρος στὴ Β΄ Πέτρου (5,2-3) γράφῃ γιὰ τὴ θεόπνευστη *σοφία* τοῦ Παύλου, αὐτὸς εἶναι σφαγμένος. ἀποσιωπᾶται ὅμως ὁ θάνατος τοῦ Παύλου, γιὰ νὰ μὴν τὸν μάθουν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐκκλησίας. δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνοῦμε ὅτι ὅπως ὁ Χρι-

στὸς ἔτσι καὶ οἱ ἀπόστολοί του λάμβαναν συνεχῶς μέτρα προφυλάξεως καὶ τηροῦσαν κάποια ἐχεμύθεια. γενικὰ οἱ μεγάλοι κι ἐφήμεροι διάδοχοι τοῦ Παύλου στὸ ἔργο του, Πέτρος Ἰούδας Ἰωάννης, καθὼς καὶ οἱ μόνιμοι κι ἐξέχοντες διάδοχοί του Σιλουανὸς Λουκᾶς Τιμόθεος Τίτος Ἀρίσταρχος ἔκρυβαν τὸ θάνατο τοῦ Παύλου ἀκόμη κι ἀπὸ τοὺς παραλῆπτες τῶν Ἐπιστολῶν τους, γιὰ νὰ μὴν προκληθῇ πανικὸς στοὺς καλοὺς μαθητάς του καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀποθρασυνθοῦν οἱ ἀποστάτες, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος εἶχε προβλέψει ἢ προφητεύσει πρὶν ἀπὸ τὴν πρὸ δεκαετίας περιπέτειά του στὴν Ἱερουσαλήμ, ὅταν ἀποχαιρετώντας τους στὴ Μίλητο τοὺς εἶπε· *Οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου· καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν* (Πξ 67,15-16). μετὰ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ Ἰακώβου οἱ ἀπόστολοι τῆς περιτομῆς Πέτρος, Ἰούδας, Ἰωάννης, ἴσως καὶ ἄλλοι εἶχαν καταφύγει στὴν Αἴγυπτο, τὸ συνηθισμένο καταφύγιο τῶν διωκομένων στὴν Ἰουδαία (πρβλ. Βα 25,16· Ἰε 51,6-8· Μθ 3). ἀλλ' ἐπειδὴ στὴν Ἀλεξάνδρεια ὑπῆρχε πολὺ μεγάλη κι ἀντιχριστιανικὴ ἰουδαϊκὴ παροικία, παροίκησαν στὴ δεύτερη πόλι τῆς Αἰγύπτου τὴ Βαβυλῶνα, πρώην Μέμφιν κι ἔπειτα Κάιρο. θὰ πῶ γι' αὐτὴ τὴν πόλι περισσότερα παρακάτω. ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα λοιπὸν οἱ καταφυγόντες ἀπόστολοι φρόντιζαν τὸ ἔργο τοῦ Παύλου στὴ Μ. Ἀσία, προσκεκλημένοι ἀπὸ τὸν διάδοχό του Σιλουανό, ἀλλὰ δὲν ἀνακοίνωναν τὴν ἐκτέλεσι τοῦ Παύλου. οἱ τρεῖς ἐν Βαβυλῶνι ἐπιζῶντες *αὐτόπται* καὶ αὐτήκοοι ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου καταβάλλουν κάθε προσπάθεια γιὰ τὴ διάσωσι τῆς κινδυνευούσης Χριστιανωσύνης τῆς Μ. Ἀσίας (Β΄ Πε 2,1-3· *Οὐκ ἀμελήσω ἀεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων... εἰδὼς ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, ...σπουδάσω καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι.* καὶ Ἰδ 2,1· *Πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει*). ὁ Σιλουανός, ἔχω τὴ γνώμη, ἔγραψε καὶ τὶς δυὸ Ἐπιστολὲς τοῦ Πέτρου (Α΄ Πε 15,3) καὶ τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰούδα, γι' αὐτὸ ἡ ἑλληνική τους εἶναι ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, τέτοια ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ γράψουν ὁ Πέτρος κι ὁ Ἰούδας[76]. ὅλες οἱ Ἐπιστολὲς αὐτὲς συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου, εἶναι ἐγκύκλιες ἤτοι *Καθολικαί* (Ἰα 1,1· Α΄ Πε 1,1· Β΄ Πε 1,1· Ἰδ 1,1· Ἀπ 1,1). ἀπὸ τὶς παύλειες τέτοια εἶναι μόνον ἡ Πρὸς Ἐφεσίους.

Οἱ τρεῖς λοιπὸν ἐν Βαβυλῶνι *αὐτόπται* καὶ αὐτήκοοι ἀπόστολοι Πέτρος Ἰούδας καὶ Ἰωάννης τὴν κατὰ Παῦλον *ψευδώνυμον 'γνῶσιν'*

τὴν ἀποκαλοῦν *ὁδὸν Βαλαάμ* (Β΄ Πε 3,15), *πλάνην Βαλαάμ* (Ἰδ 2,9), *διδαχὴν Βαλαὰμ* (Ἀπ 5,4) καὶ *διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν* (Ἀπ 3,6· 5,4). κι ἀργότερα ὁ Εἰρηναῖος τὴ λέει *γνωστικὴν αἵρεσιν*[77]. ἦταν ὁμάδα αἱρέσεων πορνικῶν σοδομιτικῶν κι ὀργιαστικῶν.

Ὁ Ἰούδας στὴ Βαβυλῶνα διαδέχτηκε τὸν Πέτρο, ὅταν ἐκεῖνος πέθανε ἢ ἐκτελέστηκε (Β΄ Πε 2,3). γι' αὐτὸ ἔγραψε κι αὐτὸς Ἐπιστολὴ γιὰ τὴν καταστολὴ τοῦ Μικρασιατικοῦ νικολαϊτισμοῦ, συντεταγμένη ἀπὸ τὸν Σιλουανό. στ' ἀποστολικὰ πράγματα δὲν ἔχει σημασία ποιός γράφει ἕνα κείμενο, ἀλλὰ ποιός τὸ ὑπογράφει· ὅτι τὸ ὑπογράφει *αὐτόπτης* καὶ αὐτήκοος ἀπόστολος τοῦ Κυρίου. οἱ συντάκτες τῆς Βίβλου δὲν εἶχαν ποτὲ τὴ συνείδησι ὅτι εἶναι συγγραφεῖς ἢ ποιηταὶ τῶν κειμένων ποὺ ἔγραφαν, ὅπως ἐννοοῦν τοὺς ὅρους αὐτοὺς οἱ σημερινοὶ συγγραφεῖς ἢ ποιηταί. ἔνιωθαν ὅπως νιώθει ἕνας στρατηγὸς ἢ δικτάτωρ, τοῦ ὁποίου τὰ κείμενα γράφει ἕνας φιλόλογος ἀφανὴς στὸ κοινό. ὅταν πέθανε ἢ ἐκτελέστηκε ὁ Ἰούδας, ὁ Σιλουανὸς δὲν χρειαζόταν ἐκεῖ· δὲν ξέρουμε κι ἂν καὶ ποῦ πέθανε ἢ ἐκτελέστηκε κι ἂν συναπέθανε ἢ συνεκτελέστηκε κι ὁ Σιλουανός. οἱ ἀπόστολοι καὶ συναπόστολοι τῆς Χριστιανικῆς πίστεως κατὰ τὴν ταραγμένη διετία 68-69 μὲ τοὺς τέσσερες αὐτοκράτορες, Νέρωνα, Γάλβα, Ὄθωνα, Βιτέλιο, ἀμέσως μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Νέρωνος διώκονταν μὲ συστηματικὴ καταζήτησι γιὰ ἄμεση ἐκτέλεσι. ἦταν πιθανώτατα ὅλοι σὲ ὀνομαστικὲς καταστάσεις ῥωμαϊκῶν προγραφῶν. καὶ ὑπῆρχαν εἰδήμονες Ἰουδαῖοι ποὺ ἔδιναν τὰ ὀνόματά τους στοὺς Ῥωμαίους μέσῳ ἀνθρώπων τους σὰν τὸν Ἀλέξανδρο τὸν χαλκέα.

Ὅταν ἀπὸ τοὺς τρεῖς *αὐτόπτας* καὶ αὐτηκόους τοῦ Κυρίου, Πέτρο Ἰούδα καὶ Ἰωάννη, ἔμεινε μόνον ὁ τρίτος, ἀντὶ νὰ γράψῃ ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα, ὁ *Υἱὸς τῆς Βροντῆς* (Μρ 14,3) ἀποφάσισε καὶ πῆγε στὴ Μ. Ἀσία αὐτοπροσώπως. καὶ πρῶτα ἐπιβιβάστηκε σ' ἕνα νησί της, τὴν Πάτμο. ἀπὸ τὴν Πάτμο καταπολέμησε τοὺς νικολαΐτες τῆς Μ. Ἀσίας μὲ τὴν Ἀποκάλυψι, ποὺ εἶναι ἡ πρώτη ἐπιστολή του. κι ἔπειτα ἀποβιβάστηκε στὴν πρωτεύουσα τῆς ἀνθυπατίας τῆς Ἀσίας Ἔφεσο.

Ἀπὸ τὴν Ἔφεσο ἔγραψε τὴν ἐγκύκλιο Ἐπιστολή του (Α΄ Ἰω) καὶ ξεκαθάρισε τὸ ποίμνιο, ἀποβάλλοντας κάτι *φιλοπρωτεύοντας* Διοτρέφεις καὶ στερεώνοντας τοὺς πιστοὺς κι ἁγνοὺς Γαΐους καὶ Δημητρίους (Γ΄ Ἰω 1,1· 2,1· 5).

Οἱ Β΄ Ἰω καὶ Γ΄ Ἰω εἶναι συνοδὰ διαβιβαστικὰ σημειώματα τῆς μεγάλης ἐγκυκλίου Α΄ Ἰω σὲ δυὸ συγκεκριμένες ἐκκλησίες.

Μετὰ τὴν ἀποβολὴ τῶν νικολαϊτῶν ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ *ἐκκλησία* τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὴν ἐπικράτησί του ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὸ *Εὐαγγέλιόν* του, τὸ ὁποῖο διαφέρει ἀπὸ τὰ δυὸ προηγούμενα (Μθ Λκ) κατὰ τὸ ὅτι ἐκεῖνα εἶναι ἱστορία τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ αὐτὸ εἶναι ὁμιλίες τοῦ

Χριστοῦ. οἱ ὅροι *φῶς* καὶ *σκοτία* (Ἰω 1,5· 2,2· 3· 4· 10,21· 22· 35,16-17· 36,9· κλπ.) στὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ σημαίνουν τὴν ἐν Χριστῷ ἀλήθεια καὶ τὸ (νικολαϊτικὸ) ψεῦδος.

Ὅταν κάποτε πέθανε ἢ ἐκτελέστηκε ὁ Ἰωάννης, ὁ μόνος *αὐτόπτης* καὶ αὐτήκοος ἀπόστολος, ποὺ ἀπέμεινε στὴν ἐκκλησία ἦταν ὁ ἄστεγος *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ Σαδδουκαῖος Μάρκος (Α΄ Πε 15,4). καὶ ἦταν μορφωμένος καὶ στὴν ἑλληνομάθεια, ὅπως ὁ Ματθαῖος, μὲ γνῶσι μᾶλλον καὶ τῆς στενογραφίας. καὶ μποροῦσε νὰ γράφῃ σὲ καλὴ ἑλληνικὴ ὅπως ὁ Ματθαῖος. γιὰ τὸ Ματθαῖο δὲν ὑπάρχει εἴδησι ἂν ζοῦσε. κι ἂν κατέφυγε κι ἐκεῖνος στὴ Βαβυλῶνα. ἡ καλὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα τοῦ Μάρκου φαίνεται στὸ Εὐαγγέλιό του ἀργότερα. ὁ Μάρκος ὁ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Κυρίου ἦταν ὁ οἰονεὶ ἀρχιερεὺς τῆς ἐκκλησίας. καὶ τότε ἦταν ποὺ ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιό του (Μρ), τὸ ὁποῖο εἶναι κυρίως μιὰ ὁμολογία πίστεως καὶ συμφωνίας. ὁ Μάρκος στὸ *Εὐαγγέλιον* - ὁμολογία του ἐξομολογεῖται καὶ τὰ δικά του ἐσώψυχα. κι ἔτσι ὡλοκληρώθηκε ἡ *Καινὴ Διαθήκη* (Ἰε 95,1).

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία τῆς συντάξεως τῶν 27 βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ αὐθεντικὴ ἡ βασισμένη στὰ ντοκουμέντα, καὶ ὄχι οἱ *σεσοφισμένοι μῦθοι* (Β΄ Πε 2,5), τοὺς ὁποίους φαντασιώνονται τὰ ἄπιστα καὶ ἀντιβιβλικὰ κοπέλλια τοῦ ζιγκολὸ τῆς σπιτονικοκυρᾶς του κι ἔπειτα παπικοῦ καλογέρου ποὺ «τὰ πέταξε» Λουθήρου, ποὺ μισοῦν ὅπως κι ὁ δάσκαλός τους ὑποχθόνια καὶ πολεμοῦν μὲ καταχθόνια λύσσα τὴ Βίβλο.

Ἀπὸ γραμματολογικὴ σκοπιὰ παρατηρήσεως ἐξετάζω τὰ 27 βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀμέσως παρακάτω, ταξινομημένα ἀλλιῶς, πρῶτα κατ' εἶδος κι ἔπειτα μέσα στὸ εἶδος κατ' ἀπόλυτη χρονικὴ σειρά, ὅπως τὰ ἔχω ταξινομημένα τόσο στὴν ἀπὸ χειρογράφων κριτικὴ ἔκδοσί μου ὅσο καὶ στὴ μετάφρασί μου. διότι ἔτσι εἶναι τὸ φυσικὸ καὶ σωστὸ σὲ μιὰ γραμματολογικὴ ἐξέτασι.

Ἡ ἀπόλυτη λοιπὸν χρονολογικὴ σειρὰ τῶν 27 βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι ἐκείνη ποὺ σημείωσα στὴν ἀρχὴ τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου. καὶ γράφτηκαν, ὅπως εἶπα, ὅλα σὲ 20 χρόνια, 49-69, σὲ πέντε παραμεσόγειες χῶρες· Ἑλλάδα, Μ. Ἀσία, Παλαιστίνη, Ἰταλία, καὶ Αἴγυπτο.

Χρόνος καὶ τόπος συντάξεως τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης

βιβλίο	χρόνος	τόπος συντάξεως	μαρτυρία
Α΄ Θε	49-50	Κόρινθος	Α΄ Θε 1,7˙ 8
Β΄ Θε	49-50	Κόρινθος	
Γα	51-54	Ἔφεσος	
Α΄ Κο	55	Φίλιπποι - Θεσσαλονίκη	Α΄ Κο 36,5
Β΄ Κο	56	Φίλιπποι -Θεσσαλονίκη	Β΄ Κο 4,2˙ 14,5˙ 15,1
Ῥω	57	Κόρινθος	Ῥω 29,1-2˙ 30,8-9
Ἰα	58	Ἰεροσόλυμα	
Μθ	58-59	Ἰεροσόλυμα - Καπερναούμ - Βαβυλών	
Λκ	58-59	Ἰεροσόλυμα - Καισάρεια	
Φι	60-61	Ῥώμη	Φι 12,2-3
Ἐφ	60-61	Ῥώμη	Ἐφ 13,1-2
Κλ	60-61	Ῥώμη	Κλ 11,1-2˙9
Φμ	60-61	Ῥώμη	Φμ 3,2-3˙ 4,2-3
Ἑβ	60-61	Ἰταλία	Ἑβ 20,4
Πξ	61	Ἔφεσος - Τροία - Φίλιπποι - Θεσσαλονίκη - Κόρινθος	
Ττ	65-67	Φίλιπποι - Θεσσαλονίκη	
Α΄ Τι	65-67	Φίλιπποι - Θεσσαλονίκη	Α΄ Τι 2,1
Β΄ Τι	68	Ῥώμη	Β΄ Τι 2,6˙ 3,3˙ 5,2
Α΄ Πε	68	Βαβυλών	Α΄ Πε 15,4
Β΄ Πε	68	Βαβυλών	
Ἰδ	68	Βαβυλών	
Ἀπ	68	Πάτμος	Ἀπ 2,1
Α΄ Ἰω	68	Ἔφεσος	
Β΄ Ἰω	68	Ἔφεσος	
Γ΄ Ἰω	68	Ἔφεσος	
Ἰω	68	Ἔφεσος	
Μρ	69	Βαβυλών	

15
Πηγὲς τῶν Εὐαγγελίων καὶ σχέσεις μεταξύ τους

Ὅπως ἐξέθεσα στὸ εἰδικὸ κεφάλαιο τοῦ συγγράμματός μου Ἀλφάβητο[78], ἡ στενογραφία, ἡ ὁποία στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀπὸ τὸν Δ΄ π.Χ. αἰῶνα λέγεται *ὀξυγραφία* –κι ὁ στενογράφος *γραμματεὺς ὀξυγράφος*–, ἐφευρέθηκε στὸν Ἰσραὴλ γύρω στὸ 1100 π.Χ. ἐπὶ Δαυΐδ. διότι γιὰ πρώτη φορὰ στὴν παγκόσμια γραμματεία ἀναφέρεται στὸν ψαλμὸ 46 (46,1) τὸν γραμμένο γιὰ τὸ Δαυΐδ σὲ κάποιο γάμο του ἀπὸ κάποιο φίλο του. οἱ Ο΄ (Γ΄ π.Χ. αἰ.) μεταφράζουν *γραμματεὺς ὀξυγράφος,* ὁ Ἀκύλας (130 μ.Χ.) μεταφράζει *γραμματεὺς ταχινός,* κι ὁ Σύμ-

μαχος (200 μ.Χ.) *γραφεὺς ταχινός. ὀξυγράφον* λὲν τὸ στενογράφο στὴ συνέχεια καὶ οἱ Φίλων Ἀλεξανδρεύς, Πλούταρχος, Ἐπιφάνιος, Σωκράτης, Συμεὼν μεταφραστής, Μιχαὴλ Ψελλός, κι Εὐθύμιος Ζυγαβηνός[79]. στοὺς ἴδιους λέγεται *ὀξυγραφία* ἡ στενογραφία, καὶ *ὀξυγραφῶ* τὸ στενογραφῶ. ἡ στενογραφία μεταδόθηκε στοὺς Ἕλληνες μετὰ τὴν κατάκτησι τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τὸ Μ. Ἀλέξανδρο, μεταξὺ 330 καὶ 300 π.Χ. καὶ στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία μαρτυρεῖται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἐπιγραφὴ Ἀθηνῶν 4.321 τοῦ Δ΄ π.Χ. αἰῶνος[80], ποὺ βρέθηκε τὸ 1883 στὴν ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἶναι ἀπόσπασμα μεθόδου ἐκμαθήσεως αὐτῆς τῆς τέχνης. τὸν Α΄ π.Χ. αἰῶνα ὁ Ἕλληνας δοῦλος τοῦ Κικέρωνος Τίρων μετέδωσε τὴ στενογραφία στοὺς Ῥωμαίους, οἱ ὁποῖοι τὴν προήγαγαν τόσο πολύ, ὥστε ὁ σύγχρονος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων Ῥωμαῖος ποιητὴς Μαρτιάλις νὰ γράφῃ γι' αὐτή·

Ἂν καὶ τὰ λόγια τρέχουν, τὸ χέρι εἶναι ἀπὸ κεῖνα γρηγορώτερο·
ἡ γλῶσσα ἀκόμη δὲν τελείωσε τὸ ἔργο της, καὶ τὸ χέρι ἔχει τελειώσει τὸ δικό του[81].

ἄλλωστε κι ὁ ψαλμῳδὸς τοῦ ψαλμοῦ 46 ἤδη τὸ 1.100 π.Χ. τὸ ἴδιο ἐννοεῖ, ὅταν παρομοιάζῃ τὴν ταχύτητα τοῦ χειμαρρώδους λόγου του μὲ τὴν πέννα τοῦ *ὀξυγράφου* - στενογράφου·

Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου.

στὰ ῥωμαϊκὰ χρόνια, ἰδίως στὰ χρόνια τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ ἑξῆς μέχρι τὸ 13ο αἰῶνα, ἡ στενογραφία ἦταν κύριο μάθημα στὴ μέση ἐκπαίδευσι, διότι γιὰ τὸ διορισμὸ στ' ὁποιοδήποτε κρατικὸ ἢ ἰδιωτικὸ σέκρετο τῆς αὐτοκρατορίας ἡ γνῶσι τῆς στενογραφίας ἦταν ὅρος ἀπαραίτητος, ὅπως σήμερα ἡ χρῆσι τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστοῦ. ἰδίως τὸ ἐμπορικὸ καὶ τελωνικὸ σέκρετο ἤθελε τοὺς ὑπαλλήλους του στενογράφους. λατινιστὶ τὸ στενογραφικὸ σύμβολο λεγόταν *nota* κι ὁ στενογράφος *notarius (νοτάριος).* πολλὰ Μαρτύρια, μερικοὶ λόγοι τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, τὸ πελώριο ἔργο τοῦ Ἐπιφανίου Πανάριον, καὶ σχεδὸν ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου γράφτηκαν πρῶτα ἀπὸ στενογράφους, κι ἔπειτα ἀποστενογραφήθηκαν. *ὀξυγράφος* καὶ *καλλιγράφος* (=ἀποστενογράφος) ἦταν ἄλλοτε τὸ ἴδιο πρόσωπο κι ἄλλοτε ἡ ἀχώριστη δυάδα.

Ὁ ἀπὸ τοὺς δώδεκα μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος κι εὐαγγελιστὴς Λευῖς ἢ Ματθαῖος ὁ γιὸς τοῦ Ἀλφαίου καὶ ἀδερφὸς τοῦ Ἰακώβου τοῦ γιοῦ τοῦ Ἀλφαίου (Μθ 44,4· Λκ 27,4· Μρ 14,4· Πξ 2,3) ἦταν τελώνης καὶ μάλιστα ὄχι εἰσπράκτορας ἀλλὰ τελώνης τοῦ *τελωνίου,* δηλαδὴ τοῦ σεκρέτου, τῆς γραμματείας, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸν κάλεσε ὁ Χριστός (Μθ 39,1-3· 44,3). γι' αὐτὸ καὶ ἦταν ὁπωσδήποτε στενογράφος. καὶ καθὼς κλήθηκε ἀπὸ τὸ Χριστὸ στὴ δωδεκάδα του

ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κηρύγματός του, κατέγραφε στενογραφικῶς τὰ κηρύγματα καὶ κάθε ἄλλο λόγο καὶ πρᾶξι τοῦ Χριστοῦ. νομίζω, μάλιστα ὅτι, γιὰ νὰ τὸν καλέσῃ ἔτσι ἀπότομα ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸ γραφεῖο του, ὅπου δούλευε, σὲ ὥρα δουλειᾶς, καὶ γιὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ κι ἐκεῖνος τὸ γραφεῖο καὶ τὴ δουλειά του πάραυτα, κάποια γνωριμία προϋπῆρχε, ἔστω καὶ χωρὶς συνομιλία, καὶ κάποια προπαρασκευὴ στὴν ψυχὴ τοῦ Ματθαίου, κι αὐτὴ δὲν ἦταν ἄλλη παρὰ ἡ παρακολούθησι τῶν κηρυγμάτων τοῦ Χριστοῦ τῶν πρὶν ἀπὸ τὴν κλῆσι, τὰ ὁποῖα ἦταν καὶ πολὺ λίγα· ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Χριστοῦ (Μθ 11-31). κατέγραψε λοιπὸν ὁ στενογράφος Ματθαῖος πιθανώτατα καὶ τοὺς λίγους λόγους τοῦ Χριστοῦ τοὺς πρὶν ἀπὸ τὴν κλῆσι του. τὰ δὲ γύρω ἀπὸ τὴ γέννησι (Μθ 1-4), τὴ βάπτισι (Μθ 5-6), καὶ τοὺς πειρασμοὺς (Μθ 7) τοῦ Χριστοῦ τὰ κατέγραψε λίγο μετὰ τὴν κλῆσι του ἀκούοντάς τα ἄλλα ἀπὸ τὸ Χριστὸ καὶ ἄλλα ἀπὸ τοὺς λίγο παλιοτέρους του συμμαθητάς του Ἰωάννη, Ἀνδρέα, Πέτρο, καὶ Ἰάκωβο τοῦ Ζεβεδαίου, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν καὶ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου βαπτιστοῦ κι ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄκουσε καὶ τὰ περὶ ἐκείνου ἕνα μόλις μῆνα ἀφ' ὅτου ἔγιναν καὶ λέχθηκαν, ἄλλα πάλι παλιότερα καὶ μάλιστα μυστικὰ ἀπροσπέλαστα στὸν κοινὸ θνητὸ τὰ ἄκουσε ἀπὸ ἄλλους. λ.χ. τὰ περὶ τῆς παρθένου Μαρίας καὶ τοῦ Ἰωσὴφ (Μθ 1) τὰ ἄκουσε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ μητέρα τοῦ Χριστοῦ (Πξ 2,3-4). ἢ τὸ τί *ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων* μὲς στ' ἀνάκτορά του μυστικὰ καὶ *λάθρα* ὁ Ἡρῴδης γιὰ *τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος* καὶ τὸ πῶς, *ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν* καὶ διέταξε τὴ σφαγὴ τῶν παιδιῶν, τὰ ἄκουσε ἀπὸ τὸν ἔπειτα Χριστιανὸ καὶ συνεργάτη τοῦ ἀποστόλου Παύλου στὴν Ἀντιόχεια Μαναήν (Πξ 37,1), ὁ ὁποῖος τὴν ἡμέρα ἐκείνη τῆς ἐπισκέψεως τῶν μάγων ζοῦσε παιδὶ ἢ ἔφηβος μαζὶ μὲ τὴ μητέρα του μέσα στ' ἀνάκτορα τοῦ Ἡρῴδου, καὶ μάλιστα στὸ διαμέρισμα τοῦ βασιλέως, διότι ἡ φτωχὴ μητέρα του ἦταν ἡ θηλάστρια καὶ παραμάνα τοῦ γιοῦ τοῦ Ἡρῴδου Α΄, τοῦ Ἡρῴδου τοῦ τετράρχου. αὐτὸ σημαίνει *σύντροφος Ἡρῴδου τοῦ τετράρχου*· στὴν ἀρχαία ἑλληνική, κλασσικὴ κι ἑλληνιστική, *σύντροφος* λέγεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐκεῖνος ποὺ θήλασε μιὰ γυναῖκα μαζὶ μ' ἕναν ἄλλο. μία δὲ φτωχὴ γυναίκα, γιὰ νὰ θηλάζῃ ἕνα ἀρχοντόπουλο ἢ βασιλόπουλο μὲ ἀμοιβή, ἔπρεπε νὰ εἶχε γεννήσει μαζὶ μὲ τὴ βασίλισσα, γιὰ νἄχῃ γάλα, ὥστε νὰ θηλάζῃ ταυτόχρονα καὶ τὰ δύο βρέφη σὰ δίδυμα. καὶ ὅπως ξέρουμε τόσο ἀπὸ πολλὲς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς καὶ λατινικὲς τραγῳδίες καὶ κωμῳδίες ὅσο κι ἀπὸ πολλὰ ἄλλα κείμενα τῆς ἀρχαιότητος, ἡ γυναίκα ἐκείνη, ἡ *τροφός,* παρέμενε ἰσοβίως *τροφὸς* τοῦ βασιλόπουλου, ζοῦσε τὸ ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς της βασιλικὰ στ' ἀνάκτορα μαζὶ μὲ τὸ δικό της παιδί, ἐδῶ τὸν Μαναήν, καὶ τὸ βασιλόπου-

λο τῆς εἶχε περισσότερη ἐμπιστοσύνη κι ἀπὸ τὴ φυσικὴ μητέρα του, στὴν ὁποία δὲν εἶχε τόση πρόσβασι, –ἀφοῦ καὶ τὰ ἐρωτικά τους μυστικὰ κατὰ τὶς τραγῳδίες καὶ κωμῳδίες τῶν Αἰσχύλου, Σοφοκλέους, Εὐριπίδου, Ἀριστοφάνους, Μενάνδρου, Πλαύτου, Τερεντίου, καὶ ἄλλων πολλῶν, τὰ βασιλόπουλα τὰ λένε στὴν *τροφὸν* καὶ ὄχι στοὺς γονεῖς–, καὶ τὸ βασιλόπαιδο ἦταν μὲ τὸ φυσικὸ φτωχόπαιδο, τὸν *σύντροφόν* του, ἀγαπημένα σὰ δίδυμα ἀδέρφια. κι ἐπειδὴ ἐκεῖνος δὲν εἶχε ποτὲ βασιλικὸ αἷμα, καὶ ἦταν ἀδιανόητο νὰ ἔχῃ βλέψεις στὸ θρόνο, ἦταν στὴν ἀντρικὴ ἡλικία τῶν δυὸ ὁ πιὸ ἔμπιστος τοῦ νέου βασιλέως καὶ συνηθέστατα ὁ ἀρχιστράτηγός του κι ὁ μόνιμος πρωθυπουργός του. ἔτσι κι ὁ μεγάλος ἱστορικὸς Πολύβιος (5,9) γιὰ ἕναν διάσημο ὁμογάλακτο κάποιου βασιλέως λέει· *Ὅς ἦν υἱὸς μὲν Χρυσογόνου σύντροφος δὲ τοῦ βασιλέως.*

Δὲν ἔχω δῆ οὔτε ἕναν δικό μας Ἕλληνα ἢ ξένο μεταφραστὴ ἢ ἑρμηνευτὴ τῶν Πράξεων ἢ γενικὰ τῆς Κ. Διαθήκης ἢ καὶ λεξικογράφο της νὰ ἔχῃ καταλάβει τὴ λέξι *σύντροφος* καὶ νὰ ἔχῃ πιάσει τὴ σημασία αὐτῆς τῆς πληροφορίας καὶ τὴν ἀξία ποὺ εἶχε γιὰ τὴν ἐνημέρωσι τῶν ἀποστόλων πάνω στὰ μυστικὰ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ δυναστείας τῶν δύο πρώτων Ἡρῳδῶν. πῶς λ.χ. ὁ Παῦλος κι ὁ Λουκᾶς ἤξεραν τὸ πρόσφατο παρασκήνιο τῆς ἔχθρας μεταξὺ Σιδωνίων καὶ Ἡρῴδου καὶ τὶς ἀνακτορικὲς διαβουλεύσεις τοῦ βασιλικοῦ θαλαμηπόλου Βλάστου γιὰ τὴ συμφιλίωσί τους (Πξ 36,1-4) καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ θανάσιμη ἀρρώστια τοῦ Ἡρῴδου (Πξ 36,6), ἂν ὄχι ἀπὸ τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνεργάτη τοῦ Παύλου Μαναήν; ἐλέγξτε, ἂν θέλετε, ὁποιαδήποτε μετάφρασί τους ἢ ἑρμηνεία τους ἢ «εἰδικὸ λεξικό» τους, γιὰ νὰ καταλάβετε ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἄσχετοι κι ἔχουν μεσάνυχτα· μόνον «ἀπόψεις» καὶ μπαροῦφες ξέρουν νὰ ἔχουν καὶ νὰ διατυπώνουν. κι αὐτοὶ ἀνέλαβαν νὰ λύσουν τὰ εἰσαγωγικὰ κριτικὰ κι ἑρμηνευτικὰ ζητήματα τῆς Βίβλου. δὲν ἔχουν αἴσθησι τῶν μικροσκοπικῶν μέτρων τους καὶ τῶν λιλιπουτείων μεγεθῶν τους.

Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία τοῦ Χριστοῦ (Μθ 11-31) εἶναι ἡ ἐκτενέστερη ὁμιλία μέσα στὴν Κ. Διαθήκη. ἐκτενὴς εἶναι κι ὁ τελευταῖος δημόσιος λόγος του στὴν αὐλὴ τοῦ ναοῦ τῆς Ἰερουσαλὴμ ἐναντίον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων (Μθ 103). ἡ δὲ ἐκτενέστερη ἀπὸ τὶς παραβολὲς τῶν Εὐαγγελίων εἶναι ἡ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ (Λκ 77). αὐτῶν τῶν κειμένων ἡ ἀπαγγελία διαρκεῖ πολὺ λίγο. ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία 15 λεπτά, ὁ ἐναντίον τῶν γραμματέων λόγος 5 λεπτά, καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου 3 λεπτά. νομίζω λοιπὸν ὅτι εἶναι περιλήψεις λόγων ποὺ διήρκεσαν ὁ μὲν πρῶτος μέχρι καὶ 3 ὧρες, ὁ δὲ δεύτερος περίπου 1 ὥρα, ἐνδεχομένως δὲ ὁ τρίτος ἀπὸ 15 μέχρι 30 λεπτά. ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα ἔτσι –καὶ φαίνεται ὅτι ἔχει–, τότε οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ,

ὅπως καταγράφονται στὰ Εὐαγγέλια, εἶναι ἐπιτετμημένοι περίπου στὸ ἕνα δέκατο ἢ δωδέκατο.

Ἐξ ἄλλου οἱ ἡμέρες τῆς δράσεως τοῦ Χριστοῦ βάσει τῶν περιστατικῶν καὶ τῶν ὁμιλιῶν μέσα στὰ Εὐαγγέλια δὲν φαίνονται νὰ ξεπερνοῦν τὶς 60, δηλαδὴ δυὸ μῆνες. στὰ ἴδια Εὐαγγέλια ὅμως μαρτυρεῖται ῥητῶς καὶ ἐπαρκῶς ὅτι ἡ κηρυκτικὴ δρᾶσι τοῦ Χριστοῦ διήρκεσε περίπου 3 χρόνια. ἐδῶ ἡ ἐπιλογὴ τῶν περιστατικῶν καὶ λόγων συντέμνεται περίπου στὸ ἕνα εἰκοστό.

Ἔχουμε λοιπὸν τὸ ἕνα δωδέκατο τοῦ ἑνὸς εἰκοστοῦ, ποὺ εἶναι τὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο σὲ σύγκρισι μὲ τὰ ὅσα λέχθηκαν καὶ πράχθηκαν σὲ τρία χρόνια ἀπὸ τὸ Χριστὸ καὶ καταγράφτηκαν στενογραφικῶς ἀπὸ τὸ Ματθαῖο. αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ στενογραφικὴ καταγραφὴ τοῦ Ματθαίου ἦταν ἕνα ἀρχεῖο ποὺ ξεπερνοῦσε τὶς 15.000 σελίδες, δηλαδὴ τοὺς 30 τόμους τῶν 500 ἐντύπων σελίδων. καὶ πράγματι τέτοια εἶναι ἡ ἔκτασι τῶν κηρυγμάτων λ.χ. τοῦ Λένιν, πρὶν καταλάβῃ τὴν ἐξουσία, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς δεκάδες τῶν τόμων τῶν Ἁπάντων του. ἦταν λοιπὸν ἡ καταγραφὴ τῶν Πεπραγμένων τοῦ Χριστοῦ 30 ὀγκώδεις τόμοι ἤ, ἂν σκεφτοῦμε τὸ στενογραφικὸ κείμενο, περίπου 5 τόμοι τῶν πεντακοσίων σελίδων, δηλαδὴ ἕνα Εὐαγγέλιο 15 φορὲς μεγαλείτερο ἀπ' ὁλόκληρη τὴν Π. Διαθήκη, ἤτοι 350 φορὲς μεγαλείτερο ἀπὸ τὸ σημερινὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο. ἔτσι καταλαβαίνει κανεὶς γιατί ὁ Ἰωάννης, ποὺ ἔβλεπε αὐτὴ τὴν ἔκτασι κειμένων, γράφει τελειώνοντας τὸ Εὐαγγέλιό του· *Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία* (Ἰω 52,1-2). ἕνα τέτοιο σῶμα κειμένων καὶ μάλιστα γιὰ τὴ δρᾶσι τοῦ Χριστοῦ μόνο, σ' ἐποχὴ χειρογράφου γραφῆς καὶ σὲ πανάκριβη περγαμηνή, θὰ ἦταν ἕνας ὄγκος ἀπροσπέλαστος σ' ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ποὺ ἔπρεπε νὰ κρατοῦν στὸ χέρι τὴν Κ. Διαθήκη· θὰ ἦταν μιὰ τεράστια δυσκίνητη καὶ πανάκριβη καὶ δυσαπόκτητη ἐγκυκλοπαίδεια. τὰ Ἑξαπλᾶ τοῦ Ὠριγένους ἦταν μόνο 6 ἢ 7 φορὲς ἐκτενέστερα ἀπὸ τὴν Π. Διαθήκη καὶ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο δὲν διασώθηκαν σχεδὸν καθόλου, οὔτε φαίνεται ν' ἀντιγράφτηκαν ποτὲ σ' ἕνα δεύτερο χειρόγραφο. οἱ τρεῖς πρῶτοι εὐαγγελισταὶ λοιπόν, προκειμένου νὰ γράψουν τὰ Εὐαγγέλιά τους, ἔκαναν μιὰ ἐπιλογὴ περιστατικῶν καὶ λόγων καὶ μιὰ ἐπιτομὴ τῆς ἐπιλογῆς συνοπτική, καὶ ἀκριβῶς σ' αὐτὴ τὴν εὔστοχη καὶ σὲ τέλειο βαθμὸ ἀντιπροσωπευτικὴ ἐπιλογὴ κι ἐπιτομὴ ἔγκειται ἡ δική τους θεοπνευστία ὡς ἐπιλογέων ἐπιτομέων ἱστορικῶν καὶ κηρύκων· διότι ἄλλως καὶ τὰ στενογραφημένα κείμενα ὡς λόγοι καὶ πρακτικὴ τοῦ Χριστοῦ ἦταν ὅλα θεόπνευστα, ἢ ἀκριβέστερα θεϊκά. δὲν θὰ ἦταν ὅμως καθόλου θεόπνευστο, ἂν οἱ ἀπόστολοι ἔδιναν στοὺς πολλὲς φο-

ρὲς φτωχοὺς καὶ ὄχι πάντοτε ἐπιστήμονες Χριστιανοὺς ὡς Καινὴ Διαθήκη, μισὴ μόνο μάλιστα, μιὰ τεράστια «ἐγκυκλοπαίδεια» 30 ἕως 60 τόμων τῶν 500 σελίδων.

Τὸ ἴδιο φαίνεται καὶ στὴν Π. Διαθήκη. τὰ βιβλία Δαυῖδ καὶ Βασιλεῖς εἶναι ἀντλημένα ἀπὸ τὶς *Βίβλους τῶν Λόγων τῶν Ἡμερῶν* (=Πεπραγμένα, Χρονικά) τῶν βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα, μιᾶς περιόδου 470 ἐτῶν, ἤτοι 250 ἐτῶν εἰς ἁπλοῦν (βασιλεῖες Δαυῖδ καὶ Σαλωμὼν καὶ βασίλειο Ἰούδα ἀπὸ τὸν Ἐζεκία κι ἔπειτα) καὶ 220 ἐτῶν εἰς διπλοῦν (βασίλεια χωριστὰ καὶ ταυτόχρονα Ἰούδα καὶ Ἰσραήλ). τὰ ἐν λόγῳ Πεπραγμένα τῶν βασιλέων, ποὺ μνημονεύονται δεκάδες φορές, ἐκτὸς τοῦ ὅτι πολλὲς φορὲς ἔγραφαν πράγματα ἀσεβῆ καὶ ἀνήθικα, εἶχαν καὶ ἔκτασι τοὐλάχιστο 700 τόμων τῶν 500 σελίδων. κι ὅμως ἀπ' αὐτὰ βγῆκαν δυὸ θεόπνευστα βιβλία τῶν 90 καὶ 80 σελίδων ἀντιστοίχως. ἡ σύντμησι εἶναι στὸ ἕνα τὸ γιὰ τὸ Δαυῖδ ἕνα διακοσιοστὸ εἰκοστὸ δεύτερο (0,45%), δηλαδὴ οὔτε μισὸ τοῖς ἑκατό, γιὰ δὲ τοὺς ἄλλους βασιλεῖς ὅλους μαζὶ τὸ ἕνα τετρακισχιλιοστὸ ἑκατοστὸ εἰκοστὸ πέμπτο (0,02%) δηλαδὴ δύο ἑκατοστὰ τοῦ ἑκατοστοῦ. ἢ ὅπως καὶ τώρα στὴν Ἑλλάδα οἱ 20 ἡμερήσιες ἐφημερίδες τῶν 60 σελίδων ἡμερησίως ἤτοι τῶν 300 περίπου κανονικῶν σελίδων καὶ συνολικῶς τῶν 6.000 σελίδων ἡμερησίως, σὲ 30 χρόνια δίνουν 56.316.000 σελίδες, κι ἂν ἀπ' αὐτὲς ἕνας ἱστορικὸς βγάλῃ μιὰ «ἱστορία τῆς τριακονταετίας» τῶν 500 σελίδων, ἡ σύντμησι εἶναι πολὺ λιγώτερο ἀπὸ 0,001%. ἡ ἐπιστημοσύνη τοῦ ἱστορικοῦ θὰ ἔγκηται στὴ συντακτικὴ μαστοριὰ τῆς ἐπιλογῆς του καὶ συνόψεώς του καὶ στὴν κριτική του δύναμι.

Πιστεύω ὅτι στὴν περίπτωσι τῶν εὐαγγελιστῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ κάθε εὐαγγελιστοῦ κατὰ τὴ σύνταξι τοῦ Εὐαγγελίου του, εἶχε γίνει πρὶν ἀπ' αὐτή, μὲ τὴ μέριμνα καὶ κατ' αἴτησι τῶν ἀποστόλων, καὶ μιὰ ἐπιλογὴ ἀποστενογραφημένων ἀλλ' ἀκατεργάστων κειμένων τῆς ἀρχικῆς καταγραφῆς ἀπὸ τὸ Ματθαῖο γιὰ τὴ χρῆσι τοῦ κάθε ἀποστόλου κατὰ τὴν κηρυκτική του δρᾶσι. ἔχουμε δηλαδὴ τρεῖς φάσεις. 1) στενογραφημένη καταγραφὴ τοῦ Ματθαίου ποὺ ἀντιστοιχοῦσε σὲ 15.000 περίπου σελίδες ἀποστενογραφημένου κειμένου. 2) ἀποστενογραφημένη ἐπιλογὴ τοῦ Ματθαίου γιὰ χάρι τῶν ἀποστόλων σὲ μιὰ ἔκτασι 500 περίπου σελίδων. 3) προσωπικὴ ἐπιλογὴ κι ἐπιτομὴ τοῦ κάθε ἀποστόλου γιὰ τὴ σύνταξι τοῦ Εὐαγγελίου του.

Ἐξ ἄλλου ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς τρεῖς εὐαγγελιστὰς συνέταξε τὸ Εὐαγγέλιό του ὡς ἑξῆς νομίζω, καὶ ἡ γνώμη μου φυσικὰ εἶναι ἡ πιὸ εὔλογη. 1) Ἀντλοῦσε ἀπὸ τὴν ἀποστενογραφημένη ἐπιλογὴ τοῦ Ματθαίου. 2) Εἶχε καὶ τὶς προσωπικές του πληροφορίες ἔξω ἀπὸ τ' ἀποστενογραφημένα Πρακτικὰ τοῦ Ματθαίου, ἰδίως ὁ Λουκᾶς ποὺ τὸ δη-

λώνει κιόλας αὐτὸ στὸ προοίμιό του. 3) Ὁ Ματθαῖος κι ὁ Ἰωάννης εἰδικὰ εἶχαν καὶ τὴν ἐκτὸς κειμένων προσωπική τους μνήμη. 4) Ἔκανε τὴ δική του ταξινόμησι τοῦ ἱστορικοῦ ὑλικοῦ ποὺ κρατοῦσε, σ' ἕνα διάγραμμα τὸ ὁποῖο ἐξυπηρετοῦσε τὸν δικό του κατηχητικὸ σκοπό. 5) Ἔκανε σὲ μερικὰ περιστατικὰ καὶ λόγους μιὰ δική του περαιτέρω ἐπιτομή. 6) Γλωσσικῶς καὶ ὑφολογικῶς ἔδινε στὸ τελικό του κείμενο τὴ δική του ἔκφρασι. αὐτὰ τὰ ἓξ εἶναι φυσικὰ καὶ συνήθη πράγματα ποὺ κάνει κάθε συγγραφεύς. τὸ ἴδιο ὑλικὸ δὲν τὸ ἀξιοποιοῦν ὅλοι μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μὲ τὴν ἴδια ταξινόμησι καὶ μὲ τὴν ἴδια γλῶσσα. ὁ καθένας ἔχει τὸν τρόπο του. ἐνδέχεται δὲ ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἓξ αὐτὲς συνήθεις συνθῆκες διαφοροποιήσεως νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες, ὄχι οἱ ἴδιες γιὰ τὸν κάθε εὐαγγελιστή, οἱ ὁποῖες δὲν ὑποπίπτουν εὔκολα στὴν ἀντίληψί μας ἢ καὶ εἶναι τελείως ἀδύνατο νὰ ὑποπέσουν. ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ διαφορότης στὴν ἐπιλογὴ καὶ στὴ διάταξι τοῦ πληροφοριακοῦ ὑλικοῦ τῶν τριῶν εὐαγγελιστῶν Ματθαίου Λουκᾶ καὶ Μάρκου.

Ὁ Ματθαῖος, πρῶτος κατὰ τὴ γνώμη μου συντάκτης Εὐαγγελίου, ποὺ ἔγραψε ὅπως συμπεραίνω τὸ ἔτος 58 στὰ Ἱεροσόλυμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δικό του ἀντίγραφο τῆς ἀποστενογραφημένης ἐπιλογῆς, εἶχε μόνος αὐτὸς καὶ τὴν ἀρχικὴ στενογραφημένη καταγραφή του, στὴν ὁποία μποροῦσε εἰδικὰ αὐτὸς ν' ἀνατρέχῃ, ὅποτε ἤθελε, καὶ ν' ἀποστενογραφῇ ἐπιπροσθέτως κάτι ἀκόμη καὶ νὰ διευκρινίζῃ, εἶχε καὶ τὴν ἀπὸ τὰ γραπτά του ὑποβοηθούμενη ἀκατάγραφη μνήμη τῆς αὐτοψίας του καὶ τῆς ἄμεσης ἀκοῆς του σὰν πλάσμα μέσα στὸ ὁποῖο κολυμποῦσαν τὰ γραπτά του. ἴσως εἶχε, τέταρτον, καὶ πληροφορίες ἀπὸ ἄλλους συμμαθητάς του, λ.χ. τὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἰωάννη, γιὰ ἡμέρες ἢ περιστατικὰ κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος δὲν ἦταν παρών, ὅπως λ.χ. γιὰ τὴ μεταμόρφωσι τοῦ Κυρίου ἐπάνω στὸ ὄρος, ὅπου αὐτὸς δὲν παρέστη. πιστεύω δὲ ὅτι ἀπὸ τοὺς τρεῖς εὐαγγελιστάς, Ματθαῖο Λουκᾶ Μάρκο, ὁ Ματθαῖος ἔχει τὴ φυσικὴ χρονικὴ τάξι τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα γράφει στὸ Εὐαγγέλιό του. ἀλλιῶς χειρίζεται ἄλλωστε τὸ ὑλικό του ὁ ἴδιος ὁ καταγραφεὺς κι ἀλλιῶς τὸ χειρίζονται οἱ ἄλλοι, ὅταν μάλιστα ὄχι μόνο δὲν κατέγραψαν ἄμεσα τὰ γεγονότα αὐτοί, ἀλλ' οὔτε καὶ ἦταν παρόντες, ὅπως ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Μάρκος. μὴν πῇ δὲ κανεὶς «Ἀδέξιος χειριστὴς τοῦ ἱστορικοῦ ὑλικοῦ καὶ θεόπνευστος μαζὶ γίνεται;», διότι ὁ ἀδέξιος μάρτυς εἶναι ὁ ἀξιόπιστος· κι ὁ θεὸς ἀξιοπίστους κυρίως τοὺς ἤθελε τοὺς εὐαγγελιστὰς καὶ ὄχι ἀρχιτέκτονες τῆς συντάξεως καὶ καλλιτέχνες τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Ὁ Λουκᾶς, ταυτόχρονος μὲ τὸ Ματθαῖο συντάκτης Εὐαγγελίου, ἔγραψε τὸ δικό του κατὰ τὰ ἔτη 58-59 στὴν Καισάρεια καὶ στὰ Ἱεροσόλυμα, συμπαριστάμενος ἐπὶ διετία στὸ φυλακισμένο στὴν Καισάρεια Παῦλο, καὶ φιλοξενούμενος ἴσως στὰ σπίτια τοῦ Φιλίππου τοῦ

ἐκ τῶν *ἑπτὰ* στὴν Καισάρεια (Πξ 69,1-3), καὶ τοῦ *ἀρχαίου* (=ἀρχικοῦ) *μαθητοῦ* Μνάσωνος στὰ Ἰεροσόλυμα (Πξ 70). ὁ Λουκᾶς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀποστενογραφημένη ἐπιλογὴ τοῦ Ματθαίου εἶχε περισυλλέξει, ὅπως λέει στὸ προοίμιό του, πληροφορίες κι ἀπὸ ἄλλα διάφορα πρόσωπα, αὐτόπτες τῆς δράσεως καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Κυρίου, λ.χ. ἀπὸ τὸ περιβάλλον τῆς μητέρας τοῦ Χριστοῦ ἢ κι ἀπὸ τὴν ἴδια, ἂν ζοῦσε ἀκόμη σὲ ἡλικία 75-80 ἐτῶν, ὅταν αὐτὸς ἔγραφε, κάτι ποὺ δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο, ἀφοῦ καὶ ἡ Ἄννα τοῦ Φανουήλ, ὅταν διακονοῦσε καὶ προφήτευσε, ἦταν 84 ἐτῶν (Λκ 9,14-17), ἢ ἀπὸ τὸν οἰκοδεσπότη του τὸν *ἀρχαῖον* (=ἀρχικὸν) *μαθητὴν Μνάσωνα τὸν Κύπριον* καὶ κάτοικο Ἰεροσολύμων, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πῆρε πολλὲς καὶ καλὲς συνεντεύξεις, κατὰ τὴ διετία ποὺ φιλοξενοῦνταν στὸ σπίτι του (Πξ 70), κι ὁ ὁποῖος *ἀρχαῖος μαθητὴς* δὲν ἀποκλείεται νὰ λέγεται ἔτσι ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς 70 μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, τοῦ εὐρυτέρου κύκλου, ποὺ μνημονεύει στὸ Εὐαγγέλιό του μόνον ὁ Λουκᾶς (Λκ 49-50). ἦταν δὲ καὶ ὁ σκοπὸς καὶ ὁ στόχος τῶν δύο πρώτων αὐτῶν εὐαγγελιστῶν διαφορετικοί, ὅταν τὸ ἔτος 58 ἄρχισαν μαζὶ νὰ γράφουν ἢ νὰ ἐρευνοῦν καὶ νὰ προπαρασκευάζωνται γιὰ τὴ σύνταξι τῶν Εὐαγγελίων τους, κατὰ παρότρυνσι πιθανώτατα τοῦ ἐκεῖ ἐπίσης παρευρισκομένου καὶ φυλακισμένου Παύλου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες εἶδε ὅσο ποτὲ τὴν ἀντίχριστη λύσσα τῶν ἰουδαϊζόντων διαστροφέων τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, καθὼς οἱ ἰουδαΐζοντες αὐτοὶ τὸν εἶχαν ὑποχρεώσει, ὁλόκληρον ἀπόστολο, καὶ τρία πρόβατα νὰ θυσιάσῃ στὸν ἰουδαϊκὸ ναό, γιὰ ν' ἀποδείξῃ δῆθεν τὴν ὀρθοδοξία του σ' αὐτούς, στὴν πραγματικότητα δὲ γιὰ νὰ τὸν παραδώσουν οἱ ψευδάδελφοι στὰ χέρια τῶν δολοφόνων του γιὰ θανάτωσι (Νο 185· Πξ 71,4-72,8· καὶ Πξ 72,11-12· 74,1-2· 76,1-4· 79,9-13). ὁ μὲν Ματθαῖος ἀνέλαβε νὰ γράψῃ Εὐαγγέλιο γιὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς, γιὰ νὰ δώσῃ ἕνα *ἀρχεῖον,* ὅπως λέει ὁ Ἰγνάτιος[82], καὶ *κτῆμα ἐς αἰεί,* ὅπως λέει γιὰ τὴν ἱστορία του ὁ Θουκυδίδης[83], ὁ δὲ Λουκᾶς ἀνέλαβε νὰ γράψῃ γιὰ τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς, τοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου, γιὰ νὰ κατηχήσῃ δὲ κατ' ἀρχὴν τὸν παραλήπτη καὶ πιθανὸ χορηγὸ ἐκδότη καὶ ἀναμεταδότη τοῦ Εὐαγγελίου του καὶ τῶν Πράξεών του *κράτιστον Θεόφιλον,* «ἐξοχώτατον» δηλαδὴ στρατηγὸ διοικητὴ ἢ καὶ ἀνθύπατο, ποὺ ἔγινε Χριστιανός. προσωπικὰ πιστεύω ὅτι ὁ *κράτιστος Θεόφιλος* εἶναι ὁ πρὸ δύο ἐτῶν τόσο φιλικὸς μαζὶ μὲ τὴν τοπικὴ κυβέρνησί του, τοὺς *ἀσιάρχας* (Πξ 63,12), πρὸς τὸν ἀπόστολο Παῦλο καὶ σωτήρας τῆς ζωῆς τοῦ Παύλου ἀνθύπατος Ἀσίας ἑδρεύων στὴν Ἔφεσο (Πξ 63,12· 17-23). διότι μόνον οἱ ὕπατοι καὶ οἱ ἀνθύπατοι καὶ οἱ ἐπίτροποι καὶ οἱ στρατηγοὶ προσφωνοῦνταν ὅπως ὁ Θεόφιλος *κράτιστοι,* δηλαδὴ «ἐξοχώτατοι» (Λκ 1,3· Πξ 76,16· 77,4· 81,37). ἐμ-

φανέστατα δὲ ὁ Λουκᾶς ταξινομεῖ στὸ Εὐαγγέλιό του τὶς πληροφορίες του ὄχι χρονικῶς ἀλλὰ θεματολογικῶς, ὅπως φαίνεται λ.χ. στὶς τρεῖς παρομοίου νοήματος παραβολὲς τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν ἀπολεσθεῖσα δραχμή, τὸ ἀπολωλὸς πρόβατο, καὶ τὸν ἀπολωλότα ἄσωτο υἱό, τὶς καταχωρισμένες σὲ μία θέσι (Λκ 76-77). γεγονότα ὅμως μεγάλα καὶ ἀφετηριακὰ ἢ καταληκτικά, ὅπως τὰ τῆς γεννήσεως ἀναπτύξεως ἐνηλικιώσεως καὶ βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ τῆς ἐνάρξεως τοῦ κηρύγματός του ἢ τὰ τῆς τελευταίας του ἐπισκέψεως στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὰ τῆς σταυρώσεως καὶ ἀναστάσεως, τὰ ἔχει βέβαια στὴ χρονική τους θέσι. ὅταν ὅμως ὡς ὁμάδα γεγονότων τὰ ἔχῃ στὴ χρονική τους θέσι, ἔπειτα μέσα στὴν ὁμάδα ὡς ἐπὶ μέρους γεγονότα τῆς ὁμάδος ἐνδέχεται νὰ τὰ ἔχῃ πάλι ὄχι χρονικῶς ἀλλὰ θεματολογικῶς. ὅλ' αὐτὰ ποὺ εἶπα, καὶ ἀρκετὰ ἄλλα ὁπωσδήποτε, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατο νὰ συλλάβω, συνετέλεσαν στὴ διαφορότητα τῶν δυὸ Εὐαγγελίων. ἄλλωστε ὁ Λουκᾶς, ἂν ἤθελε νὰ στείλῃ στὸ Θεόφιλο ἕνα Εὐαγγέλιο πανομοιότυπο, θὰ τοῦ ἔστελνε ἕνα ἀντίγραφο τοῦ Ματθαίου, καὶ δὲν θὰ καθόταν νὰ γράψῃ ἄλλο.

Ὁ Ἰωάννης εἶναι ὁ τρίτος χρονικὰ εὐαγγελιστὴς μὲ μεγάλη διαφορὰ περίπου 10 ἐτῶν ἀπὸ τὸν προηγούμενο Λουκᾶ. ὅπως εἶπα, τὸ Εὐαγγέλιό του δὲν εἶναι «Ἱστορία τοῦ Χριστοῦ», ὅπως τὰ δυὸ προηγούμενα, ἀλλὰ «Συλλογὴ ὁμιλιῶν τοῦ Χριστοῦ» μὲ μικρὲς ἱστορικὲς εἰσαγωγὲς πρὶν ἀπὸ κάθε ὁμάδα ὁμιλιῶν, γραμμένη τὸ 68 στὴν Ἔφεσο, μετὰ τὰ ἄλλα κείμενα τοῦ Ἰωάννου. φυσικὰ ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιό του, ὅταν διαδέχτηκε κι ἀναπλήρωσε τὸν Παῦλο στὴ Μ. Ἀσία, ἑδρεύοντας στὴν Ἔφεσο, μετὰ τὴν Ἀποκάλυψι καὶ τὶς Ἐπιστολές του, ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ τρία ἄλλα Εὐαγγέλια, ὅπως εἶπα, παίρνοντας προφανῶς ἀπὸ τὴν ἀποστενογραφημένη ἐπιτομὴ τοῦ Ματθαίου, ποὺ κρατοῦσε, μόνο κάποιους λόγους τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ὁποίους δὲν πῆραν οἱ ἄλλοι τρεῖς, ἀλλ' αὐτὸς τοὺς χρειαζόταν γιὰ τὴν ἀποστόμωσι τῶν ἰουδαϊζόντων καὶ νικολαϊτῶν, οἱ ὁποῖοι ὀψέ ποτε ἀμφισβήτησαν τὴ θεότητα καὶ κυριότητα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. πίσω ἀπὸ τοὺς φονικὰ λυσσασμένους καὶ ἰδιαζόντως ἀκαθάρτους (Ἀπ 5,3-5) αἱρετικοὺς ἐκείνους στεκόταν ὁ Κύριος ποὺ τοὺς παρωρμοῦσε ἐναντίον τῶν ἀθῴων κι ἀπονήρευτων ἀποστόλων, γιὰ νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς ἀποστόλους νὰ στραγγίξουν ἀπὸ τὴν ἀποστενογραφημένη ἐπιλογὴ τοῦ Ματθαίου καὶ τὴν τελευταία ῥανίδα πληροφορίας, ποὺ θὰ ἦταν ἀνὰ τοὺς αἰῶνες χρήσιμη στὴν ἐκκλησία του. κάθε καλὸς ἀρχηγός, ποὺ ξέρει ὅτι οἱ ἄντρες του εἶναι καὶ ἀντρειωμένοι καὶ καλὰ ἐκπαιδευμένοι, τοὺς σφίγγει τὰ λουριά τους ἀλύπητα, γιὰ ν' ἀποδώσουν τὸ μέγιστο. τὸ ἔκανα κι ἐγὼ αὐτὸ ὡς ἴλαρχος (=λοχαγὸς) σὲ ἐπιστράτευσι καιροῦ ἐμπολέμου· δὲν ὑπάρχει πειστικώτερο

ἀπὸ τὴ χρῆσι τοῦ φιλοτίμου. ἡ Καινὴ Διαθήκη ἔπρεπε νὰ εἶναι πλήρης καὶ αὐτάρκης. μέχρι τότε χρειάζονταν δύο μόνο Εὐαγγέλια, τὸ τοῦ Ματθαίου καὶ τὸ τοῦ Λουκᾶ, γιὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὺς ἀντιστοίχως, κι αὐτὸ ὁ Ἰωάννης ἀσφαλῶς τὸ ἤξερε, ἀλλὰ τώρα χρειάστηκε καὶ τρίτο διαφορετικό, γιὰ τὴν ἀποστόμωσι τῶν ἀντιρρησιῶν, τὸ τοῦ Ἰωάννου.

Ὁ Μάρκος, χρονικὰ τέταρτος Εὐαγγελιστὴς μετὰ τὸν Ἰωάννη, μικρότερος ὢν καὶ σὲ ἡλικία τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ μὴ ἔχοντας νὰ προσθέσῃ παρὰ μόνο λίγα, τὰ ὁποῖα εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν Πέτρο, ἔγραψε τὸ δικό του Εὐαγγέλιο τὸ ἔτος 69 στὴν Αἴγυπτο, στὴ Βαβυλῶνα (=Μέμφιδα - Κάιρο, Α΄ Πε 15,4), ἐπιλέγοντας μὲν ὅσα ἔκρινε, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐπιτέμνῃ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τῶν ἄλλων ὅσα ξεσήκωνε ἀπὸ τὴν ἀποστενογραφημένη ἐπιτομὴ τοῦ Ματθαίου, τὴν ὁποία εἶχε παραλάβει ἀπὸ τὸν Πέτρο, καὶ χωρὶς νὰ τολμάῃ ἄλλη ταξινόμησι ἀπ' αὐτὴ ποὺ ἤδη ἔβλεπε στὴν ἐπιτομή. γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ Εὐαγγέλιό του μοιάζει πολὺ μὲ τὸ τοῦ Ματθαίου. καὶ γι' αὐτὸ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Β΄ αἰῶνος, παρ' ὅλο ποὺ ἦταν χρονικῶς τέταρτο, τὸ ἔβαλαν δεύτερο δίπλα στὸ τοῦ Ματθαίου σὰν ἄλλη παραλλαγὴ ἐκείνου. οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Α΄ αἰῶνος εἶχαν τὴ βιβλιοθήκη «Καινὴ Διαθήκη» σὲ ὀχτὼ κυλίνδρους, Μθ Λκ Ἰω Μρ Πρξ Παῦλος Καθολικὲς Ἀπ, ἐνῷ οἱ τοῦ Β΄ αἰῶνος τὴν εἶχαν σὲ τέσσερα τομίδια, Μθ - Μρ· Λκ-Ἰω· Πρξ - Παῦλος· Καθολικὲς - Ἀπ). τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου ἔχει λίγα μόνο διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ τοῦ Ματθαίου, περισσότερα δὲ ἀπὸ τὸ τοῦ Λουκᾶ, ἔχει δὲ κάποια κοινὰ μὲ τὸ τοῦ Ἰωάννου. γι' αὐτὸ ἐπίσης τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου δὲν ἔχει μὲν ὅλες τὶς ἐξιστορήσεις τοῦ Ματθαίου, ἀλλ' ὅσες ἔχει, τὶς ἔχει λεπτομερέστερες, δὲν τὶς ἔχει ὅλες, ἐπειδὴ δὲν τὶς ἐπέλεξε, τὶς ὅσες ἔχει ὅμως τὶς ἔχει λεπτομερέστερες, ἐπειδὴ δὲν τόλμησε νὰ ἐπιτάμῃ περισσότερο τὶς ἐξιστορήσεις ποὺ ἔπαιρνε ἀπὸ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ Ματθαίου, κάτι ποὺ μποροῦσε νὰ τὸ κάνῃ μόνον ὁ *αὐτόπτης* καὶ αὐτήκοος καὶ καταγραφεὺς τῶν στενογραφικῶν Πεπραγμένων Ματθαῖος. ὅτι δὲ τὸ Κατὰ Μάρκον εἶναι τέταρτο χρονικῶς Εὐαγγέλιο μετὰ τὸ Κατὰ Ἰωάννην, τὸ συμπεραίνω ἀπὸ τὸ ὅτι μερικὰ ἐδάφιά του εἶναι πολὺ μικρὲς καὶ παραπεμπτικὲς περιλήψεις ἀντιστοίχων ἀλλὰ μεγαλειτέρων κομματιῶν τῶν ἄλλων τριῶν Εὐαγγελίων, ὅπως γιὰ παράδειγμα τῶν 5 σχετικῶν μὲ τὶς ἐμφανίσεις τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ·

Μρ 72	Μθ 125· Λκ 132	Β΄ ἐμφάνισι στὶς γυναῖκες
73,1-3	Ἰω 46 (+Λκ 8,2)	Α΄ ἐμφάνισι στὴ Μαγδαληνή
73,4-5	Λκ 133	ἐμφάνισι εἰς Ἐμμαούς
73,6-12	Λκ 134· Ἰω 47	ἐμφάνισι στοὺς ἕνδεκα
74	Μθ 127· Λκ 135	ἐμφάνισι στὴν ἀνάληψι

τὸ ἴδιο συμπεραίνεται ἀβίαστα κι ἀπὸ τὴν ὅλη δομὴ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων κι ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς συντάξεώς των.

Οἱ τέσσερες εὐαγγελισταὶ ἔχουν στὰ Εὐαγγέλιά τους ὀργανικὰ κεφάλαια - θέματα ὁ Ματθαῖος 127, ὁ Λουκᾶς 135, ὁ Ἰωάννης 52, κι ὁ Μάρκος 74. ὁ Μάρκος παίρνει ἀπὸ τὸ Ματθαῖο πολλά, ἀπὸ τὸ Λουκᾶ ὄχι τόσο πολλά, κι ἀπὸ τὸν Ἰωάννη λίγα· ἰδιαίτερα ἔχει λίγα, κυρίως δὲ πενιχρὰ στοιχεῖα στὰ 15 χωρία του Μρ 14,3· 15,2· 19,3· 29,3· 31,2-5· 34,2-4· 35,15· 36,9· 37,10· 14· 40,16· 46,1· 65,9-10· 67,11· 71,4-5· 73,6-7· 12. ἐννοεῖται ὅτι *αὐτόπτες* καὶ αὐτήκοοι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἔργου του εἶναι ὁ Ματθαῖος κι ὁ Ἰωάννης, πολὺ λίγο δὲ ὁ Μάρκος, καὶ οὐδόλως ὁ Λουκᾶς. κύριοι ἱστορικοὶ ὅμως εἶναι ὁ Ματθαῖος κι ὁ Λουκᾶς, ἐνῷ ὁ Ἰωάννης εἶναι κυρίως ἀνθολόγος ὁμιλιῶν τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ Μάρκος αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος ἐλαχίστων περιστατικῶν, ὁπωσδήποτε ὅμως τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, λόγῳ τοῦ ὅτι κατὰ τὴ δρᾶσι τοῦ Κυρίου ἦταν ἀνήλικος, κάτω τῶν 30 ἐτῶν *(νεανίσκος)*· κι ὁ Χριστὸς ἀνηλίκους δὲν εἶχε στὴ δωδεκάδα τῶν μαθητῶν του. εἶχε μόνο ἀπὸ 30 ἐτῶν καὶ ἄνω *(νεανίας),* ποὺ θὰ μποροῦσαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάληψί του νὰ ἔχουν δημόσιο λόγο ὡς τριαντάρηδες καὶ πλέον. εἶναι διεγνωσμένο ἐπίσης ὅτι ἀπὸ τὴ γέννησι μέχρι τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ ἱστοροῦν μόνον ὁ Ματθαῖος κι ὁ Λουκᾶς.

Τίθεται ἴσως θέμα γιατί ὁ Μάρκος προχώρησε στὴ σύνταξι καὶ τετάρτου χρονικῶς Εὐαγγελίου, ἐνῷ εἶχε τόσο λίγα νὰ προσθέσῃ; νομίζω ἐπειδὴ τὰ Εὐαγγέλια δὲν εἶναι μόνον ἱστορία, ἀλλὰ καὶ μαρτυρικὲς καταθέσεις. κι ἐπειδὴ τὰ ἐλάχιστα ἰδιαίτερα τοῦ πενιχροῦ σὲ πληρότητα κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ὑστέρων, εἶναι πολὺ σπουδαῖα ὡς μαρτυρίες του, κι ἐπειδὴ ὁ Μάρκος ἦταν *οἰκοδεσπότης* τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ μαρτυρική του κατάθεσι ἦταν ἐπιβεβλημένη. ἔτσι ἔκρινε κι ὁ Παῦλος ποὺ ἔγραψε πρῶτος, πολὺ πρὶν ἀπ' ὅλους τοὺς εὐαγγελιστάς, Εὐαγγέλιον τῆς *παραδόσεως* τοῦ Κυρίου (Α΄ Κο 27,8-11) καὶ τῶν *ἐμφανίσεων* τοῦ ἀναστάντος (Α΄ Κο 33,3-8) Χριστοῦ. ὁ Παῦλος παρώτρυνε τὸν *οἰκοδεσπότην* τοῦ Χριστοῦ Μάρκο νὰ γράψῃ κι αὐτὸς Εὐαγγέλιον. αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ ἀπόστολος, ὅταν ὁ μετανοήσας Μάρκος τερμάτισε τὴ λιποταξία του ἀπὸ τὴν παρὰ Παύλῳ διακονία του (Πξ 39,2) καὶ τὴ λοιπὴ παραφορά του (Πξ 44,1· 6· 71,4-72,6· Γα 5,2-3· 10,10), κι ἐπέστρεψε ἐν μετανοίᾳ στὸν Παῦλο (Κλ 11,1-2) καὶ τοῦ ἔγινε πιὰ ὑπάκουος καὶ *εὔχρηστος εἰς διακονίαν* (Β΄ Τι 10,3), καὶ προφανέστατα ἦταν παρὼν καὶ στὴ μαρτυρική του θανάτωσι (Β΄ Τι 9,6-9). πρέπει νὰ προσέχουμε τί διαβάζουμε, κι ὄχι νὰ εἴμαστε σὰν τοὺς δηλητηριώδεις παρπαρᾶδες (perperos) σκύλους τῆς προτεσταντικῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», πρέπει καὶ ν' ἀ-

ποτοξινωθοῦμε ἀπὸ τὶς ἀγουρίδειες πειραιώτικες μαγκιὲς καὶ κλανιὲς καὶ λοιπὲς βλακεῖες ἐναντίον τῆς Βίβλου. κι ὁ Μάρκος ὑπάκουσε στὸν Παῦλο, τὸν ὁποῖο κατὰ τὴ λιποταξία του εἶχε πολεμήσει μὲ τόση ἐμπάθεια. κι ὁ Κύριος βράβευσε τὸν *οἰκοδεσπότην* του γιὰ τὴ μετάνοιά του καὶ τὴν ταπεινόφρονα ὑπακοή του. τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου εἶναι ἄκρως ἀπαραίτητο ὡς μαρτυρικὴ κατάθεσι γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὴν ἀνάστασί του, ὅπως θὰ δείξω στὴν ἰδιαίτερη ἐξέτασί του. ἔγραψε δὲ τὸ Εὐαγγέλιό του ὁ Μάρκος μετὰ τὴ θανάτωσι τοῦ Παύλου, ὅταν ἦταν κοντὰ στὸν Πέτρο ὡς *υἱὸς ἐκείνου* στὴ *Βαβυλῶνα* τῆς Αἰγύπτου (Α΄ Πε 15,4). διότι μόνο ἀπὸ τὸν Πέτρο καὶ μόνος αὐτὸς ἔμαθε ὅτι ὁ Πέτρος, ὅταν *ἔκλαιε πικρῶς* γιὰ τὴ μετὰ ψευδορκίας τριπλῆ ἄρνησι τοῦ Κυρίου του, σκέπασε τὸ πρόσωπό του μὲ τὶς παλάμες του –αὐτὸ σημαίνει τὸ *ἐπιβαλών* (Μρ 67,11)–, κάτι ποὺ κανεὶς ἄλλος εὐαγγελιστὴς δὲν τὸ εἶδε δὲν τὸ ἤξερε δὲν τὸ γράφει. ὅπως μόνον ὁ ἐχέμυθος συντάκτης τοῦ βιβλίου τῆς Π. Διαθήκης Δαυΐδ, ὁ Νάθαν, ἤξερε πῶς ἤλεγξε προσωπικὰ τὸ Δαυΐδ γιὰ τὸ παράπτωμά του καὶ τί τοῦ ἀπάντησε ταπεινοφρόνως ὁ πανίσχυρος αὐτοκράτωρ Δαυΐδ ὑπὸ ἄκραν ἐχεμύθειαν (Δδ 81,1-20). ἐπαναλαμβάνω· πρέπει νὰ προσέχουμε τί διαβάζουμε καὶ νὰ μὴν εἴμαστε τσόκαρα καὶ παρπαρᾶδες ποὺ *περπερεύονται* σὰν τοὺς λυσσασμένους σκύλους τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς». *ῥήματα ζωῆς αἰωνίου* εἶναι ἡ Βίβλος (Ἰω 19,10). δὲν εἶναι ἀνάγνωσμα τῆς ξάπλας.

Μὲ τὸ Εὐαγγέλιόν του ὁ Μάρκος ἐπιβεβαίωσε ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Παύλου, ὅπως ἀναγράφεται τόσο στὴν Α΄ Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολή του (27,9-12· 33,3-7) ὅσο καὶ στὸ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, εἶναι πράγματι τὸ ἴδιο μ' ἐκεῖνο τῶν ἀποστόλων τῆς περιτομῆς Ματθαίου Πέτρου Ἰακώβου καὶ τῶν ἄλλων, ἀποστόμωσε τοὺς ἰουδαΐζοντες ἀντιρρησίες κι αὐτὸς εἰδικά. εἶναι δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου, ὅπως εἶπα, καὶ μιὰ ὁμολογία πίστεως κι ὀρθοδοξίας πλέον τοῦ μετανοήσαντος Μάρκου ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας, ποὺ κάποτε τὸν ἤξερε ὡς ἰουδαΐζοντα ἀντιρρησία καὶ ἐχθρὸ τοῦ Παύλου. τέτοια ὁμολογία πρὸς τὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία, ποὺ θεμελίωσε ὁ Παῦλος, εἶναι, ὅπως εἶπα, καὶ ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ ἄλλου μετανοήσαντος, τοῦ Ἰακώβου.

Τὸν ἐγγράμματο καὶ στενογράφο καὶ ταπεινόφρονα τελώνη Ματθαῖο καλώντας τον ὁ Χριστὸς ἔτσι ἁπλᾶ, σὰ νὰ τοῦ εἶπε «Ἔλα, στενογράφε, σὲ χρειάζομαι» (Μθ 39,1-2), ἐξοικονόμησε τὸν πρακτικογράφο κι ἀρχειοφύλακα τῆς ἐπιχειρήσεώς του καὶ τῆς βασιλείας του (Δδ 77,2· Ἀν 14,2)· τὸν ἀφανῆ αὐτὸ ἀλλὰ μεγάλο ἀπόστολό του, τὸν εὐαγγελιστὴ τῶν εὐαγγελιστῶν. ὁ Ματθαῖος, ὁ ὁποῖος, καθὼς φαίνεται, δὲν πῆγε νὰ κηρύξῃ πουθενὰ καὶ δὲν ἀναμίχθηκε ποτὲ σὲ τίποτε,

ἔζησε δὲ μέχρι τὰ τέλη τῶν ἀποστολικῶν χρόνων σὲ ἡλικία 70-80 ἐτῶν, εἶχε ὡς ἀποστολή του μόνο αὐτό· γι' αὐτὴ τὴν ἀποστολὴ τὸν κάλεσε ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι ἀφανὴς ἀλλὰ πολὺ μεγάλη. καὶ αὐτὸς μαζὶ μὲ τοὺς Παῦλο Πέτρο Ἰωάννη καὶ Λουκᾶ εἶναι οἱ θεμελιωταὶ τῆς Κ. Διαθήκης. ἤξερε ποιόν διάλεγε ὁ Κύριος.

Αὐτὰ γιὰ τὶς πηγὲς τῶν τεσσάρων ἢ καὶ πέντε Εὐαγγελίων καὶ γιὰ τὶς μεταξύ των σχέσεις· *ἁπλοῦς ὁ λόγος τῆς ἀληθείας πέφυκεν.*

Ἐντυπωσιάζομαι ἀπὸ τὸ ὅτι ἐδῶ καὶ 500 χρόνια, ἀφ' ὅτου ἐμφανίστηκε ἡ τάχα «κριτικὴ» τῶν βιβλικῶν κειμένων, τόσο ἡ στενὴ τῆς χειρογράφου καταστάσεως τῶν κειμένων ὅσο καὶ ἡ εὐρεῖα τῶν γραμματολογικῶν στοιχείων, τὰ προειρημένα σπουδαῖα συγκλονιστικὰ εὔγλωττα καὶ κραυγαλέα γεγονότα καὶ στοιχεῖα γιὰ τὴ λύσι τοῦ προκειμένου προβλήματος ὄχι μόνο δὲν ἀξιοποιήθηκαν ἀπὸ τοὺς λεγομένους «κριτικοὺς» κι «ἐρευνητὰς» καὶ «ἐπιστήμονες», ἀλλ' οὔτε κἂν ἔγιναν ἐκ μέρους των ἀντιληπτά. ἀντ' αὐτῶν προτιμοῦσαν διάφορες φαντασιώσεις καὶ ἀρλοῦμπες. καταλαβαίνω δὲ ἀπ' αὐτὸ ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς ἦταν ἄτομα χαμηλῆς νοημοσύνης καὶ χωρὶς ἐπιστημονικὴ κατάρτισι, παρ' ὅλο ποὺ πολλὲς φορὲς ἦταν καὶ καθηγηταὶ πανεπιστημίων, λίγες δὲ φορὲς ποὺ ἦταν καὶ νοήμονες καὶ καταρτισμένοι, τοὺς ξεμώραινε τὸ ἀντιρρητικό τους πάθος. διότι ἡ ἐμπάθεια τυφλώνει κι ἐξουδετερώνει καὶ τὸν εὐφυέστερο καὶ πιὸ καταρτισμένο ἄνθρωπο. ἡ δὲ Βίβλος εἶναι στὴν παγκόσμια γραμματεία τὸ μόνο κείμενο ποὺ εἶναι φύσει ἀδύνατο νὰ ἔχῃ οὐδέτερο παρατηρητή.

16
Χρονολόγησι τῆς Καινῆς Διαθήκης

Ἡ ἡλικία ἑνὸς κειμένου –τοῦ κειμένου καὶ ὄχι τοῦ χειρογράφου στὸ ὁποῖο παραδίδεται– προσδιορίζεται ἀπὸ πασίγνωστα καὶ χρονολογημένα καὶ ἔξω τῆς ὑποθέσεώς του ἱστορικὰ γεγονότα ἢ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει, ἰδίως ὡς ἐν παρόδῳ, ἢ καὶ ἀγνοεῖ. ἔτσι γιὰ τὴν Καινὴ Διαθήκη συνέλεξα καὶ 1 τὸ ὁποῖο δὲν ἀναφέρει ἀλλὰ τὸ ἐννοεῖ, καὶ τὸ ὁποῖο ἐγκλείω σὲ προσθετικὲς γωνίες <...>, καὶ 4 χρονικῶς πολὺ γειτονικά της καὶ μεταγενέστερά της, τὰ ὁποῖα ἀγνοεῖ καὶ τὰ ὁποῖα ἐγκλείω σὲ ὀβελιστικὲς ἀγκύλες [...]. κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα συγκρίνω καὶ συμπεραίνω.

Χρονολογικὰ ὀνόματα διασήμων ἀντρῶν τῆς ἱστορίας δίνουν στὰ κείμενά τους τρεῖς· Ματθαῖος, Παῦλος, Λουκᾶς· εἶναι δὲ πρωτοφανὴς καὶ μοναδικὴ στὴν παγκόσμια ἱστορία ἡ καταπληκτικὴ ἑφταπλῆ χρονολογία ποὺ δίνει ὁ Λουκᾶς γιὰ τὴν ἔναρξι τοῦ κηρύγματος

τοῦ Ἰωάννου βαπτιστοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. γράφει· *Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρῴδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχοῦντος, ἐπ' ἀρχιερέων Ἄννα καὶ Καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ...* (Λκ 12,1-3). δεύτερη τέτοια χρονολόγησι στὴν παγκόσμια ἱστορία καὶ γραμματεία ἔρχεται ἡ πενταπλῆ τοῦ Θουκυδίδου γιὰ τὴν ἔναρξι τοῦ πανελληνίου ἢ πελοποννησιακοῦ πολέμου τῶν ἡμερῶν του· *Ἄρχεται δὲ ὁ πόλεμος ἐνθένδε... τέσσαρα μὲν γὰρ καὶ δέκα ἔτη ἐνέμειναν αἱ τριακοντούτεις σπονδαὶ αἳ ἐγένοντο μετ' Εὐβοίας ἅλωσιν· τῷ δὲ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει, ἐπὶ Χρυσίδος ἐν Ἄργει τότε πεντήκοντα δυοῖν δέοντα ἔτη ἱερωμένης, καὶ Αἰνησίου ἐφόρου ἐν Σπάρτῃ, καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις, μετὰ τὴν ἐν Ποτειδαίᾳ μάχην μηνὶ ἕκτῳ, καὶ ἅμα ἦρι ἀρχομένῳ Θηβαίων ἄνδρες... ἐσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον ξὺν ὅπλοις ἐς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας...*[84] Ἀκουέτωσαν ταῦτα τὰ ἀγράμματα τσόκαρα, οἱ κοκορῖκοι τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» τῶν διαστρωματώσεων κι ἀπομυθεύσεων, οἱ σκατομάγειροι κόλοι.

Τὸ 500 μ.Χ. περίπου ὁ ἐν Ἰταλίᾳ Ἕλληνας ἀστρονόμος καὶ κληρικὸς Διονύσιος ὁ ἐλάχιστος ἔκανε τὴ σημερινὴ παγκόσμια χρονολογία ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ –πρώτη αὐτὴ στὸ εἶδος της–, τὴν ὁποία σήμερα δέχονται ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς, Χριστιανοὶ καὶ μή, καὶ βάσει αὐτῆς λένε ἀναδρομικῶς ὅλοι καὶ τὶς πρὸ Χριστοῦ χρονολογίες τῶν ἱστοριῶν τους. μόνον οἱ χιλιασταὶ ἢ «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» λεγόμενοι, ποὺ μισοῦν θανάσιμα καὶ ὑποχθόνια τὸ Χριστό, πασχίζουν τώρα νὰ τὸν βγάλουν ἀπ' αὐτὴ τὴ χρονολογία, καὶ νὰ καθιερώσουν, στὴν ἴδια βέβαια μέτρησι, νὰ λέγεται π.κ.χ. καὶ μ.κ.χ., γιὰ νὰ μὴν ὑπευθυμίζεται ὁ Χριστός. ὅπως λὲν καὶ ὅτι ἡ δευτέρα παρουσία ἔγινε τὸ 1914! πέρυσι τὴν πρὸ τοῦ πάσχα Πέμπτη τὸ βράδυ, ἐπιστρέφοντας στὸ σπίτι μου, εἶδα δυὸ εἰκοσάχρονες καὶ πανόμορφες χιλιάστριες ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα μου, ποὺ μοῦ ἔδωσαν μιὰ πρόσκλησι τὴν ὁποία ἔρριχναν κάτω ἀπ' ὅλες τὶς πόρτες. ῥώτησα· «Τί πρόσκλησι εἶναι;». μοῦ λένε· «Σᾶς καλοῦμε αὔριο νὰ γιορτάσουμε μαζὶ τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ». τὶς λέω· «Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ γιορτάζουμε τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ χαιρόμαστε ποὺ ἀναστήθηκε. ἐσεῖς γιορτάζετε γιὰ τὸ θάνατό του, ἐπειδὴ τὸν θέλετε πεθαμένον». ἔγιναν ἄφαντες. οἱ χιλιασταὶ εἶναι κυριολεκτικὰ ἀντίχριστοι. οἱ ἀντίχριστοι αὐτοὶ στὴν προσηλυτιστικὴ προπαγάνδα τους χρησιμοποιοῦν καὶ τὸ γυναικεῖο κάλλος· γιὰ νὰ παρασύρωνται τὰ θηράματά τους εὐκολώτερα. κι αὐτὸ βέβαια εἶναι εἶδος σωματεμπορίας. ἀμερικάνικη τεχνική.

Δίνω λοιπὸν τὸν προειρημένο χρονολογικὸ πίνακά μου.

Καῖσαρ Αὔγουστος (31 π.Χ.-14 μ.Χ.)	*Λκ 6*
Καῖσαρ Τιβέριος (14-37)	*Λκ 12,1*
Καῖσαρ Κλαύδιος (41-54)	*Πξ 34,2· 56,2*
λιμὸς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος	*Πξ 34,2*
ἐκδίωξι Ἰουδαίων ἀπὸ Ῥώμης ἐπὶ Κλαυδίου	*Πξ 56,2*
Καῖσαρ (Νέρων) Σεβαστός - Πραιτώριον (54-68)	*Πξ 79,10-14· 80,10· 81,44*
<Γάλβας> (68-69)	
[Ὄθων - Βιτέλλιος - Βεσπασιανός] (69-79)	
Νάρκισσος (οἱ τοῦ Ναρκίσσου)· πρωθυπουργός	*Ῥω 29,13*
Κυρίνιος ἡγεμὼν τῆς Συρίας (π.Χ.-μ.Χ.)	*Λκ 6,2*
Πόντιος Πιλᾶτος ἡγεμὼν (τῆς Συρίας)	*Μθ 117-124· Λκ 12,1· 67,1· 126-131· Ἰω 43-46· Μρ 68-71· Πξ 7,13· 10,7· 39,17· Α΄Τι 20,3*
Φῆλιξ ἡγεμὼν (τῆς Συρίας)	*Πξ 76-78*
Πόρκιος Φῆστος ἡγεμὼν (τῆς Συρίας)	*Πξ 78-81*
Γαλλίων ἀνθύπατος τῆς Ἀχαΐας	*Πξ 57*
Σέργιος Παῦλος ἀνθύπατος Κύπρου	*Πξ 38*
Ἡρῴδης Α΄ (ὁ σφαγεὺς τῶν νηπίων)	*Μθ 2· 4*
Ἀρχέλαος ὁ βασιλεύς	*Μθ 4*
Ἡρῴδης Β΄ (ὁ σφαγεὺς Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ)	*Μθ 64· Λκ 12,2· Πξ 36*
Ἡρῴδης Γ΄ Ἀγρίππας (ἀκροατὴς τοῦ Παύλου)	*Πξ 81*
Φίλιππος τετράρχης Ἰτουραίας - Τραχωνίτιδος	*Λκ 12,2*
Λυσανίας τετράρχης Ἀβιληνῆς	*Λκ 12,2*
Ἀρέτας ὁ βασιλεὺς τῆς Δαμασκοῦ	*Β΄Κο 20,32-33*
Κανδάκη ἡ βασίλισσα τῶν Αἰθιόπων	*Πξ 22,2*
Πόπλιος ὁ πρῶτος τῆς νήσου Μελίτης	*Πξ 83*
Κλαύδιος Λυσίας χιλίαρχος	*Πξ 72-76*
Ἄννας ἀρχιερεὺς στὴν Ἰερουσαλήμ	*Λκ 12,2· Ἰω 42,1· 13· Πξ 9,1*
Καϊάφας ἀρχιερεὺς στὴν Ἰερουσαλήμ	*Μθ 109,3· 115,1· Λκ 12,2· Ἰω 32,5· 42,2· 3· 13· 43,1· Πξ 9,1*
Ἀνανίας ἀρχιερεὺς στὴν Ἰερουσαλήμ	*Πξ 24,1*

Οἱ μέχρι τὸ Νάρκισσο εἶναι Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες. ὁ Νάρκισσος ἦταν Ἕλληνας μόνιμος πρωθυπουργὸς τοῦ Κλαυδίου καὶ λίγο τοῦ Νέρωνος. οἱ *ἡγεμόνες* Κυρίνιος, Πιλᾶτος, Φῆλιξ, καὶ Φῆστος ἦταν περίπου ἀνθύπατοι τῆς Συρίας (=Παλαιστίνης)· ἀκριβέστερα λέγονταν *ἐπίτροποι (procuratores),* καὶ ἦταν ἀνώτεροι τῶν τοπικῶν βασιλέων ἢ τετραρχῶν. ὅπως εἶπα, στὰ Εὐαγγέλια *Συρία* λέγεται ἡ Παλαιστίνη, ὅπως καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη· διότι τὸ ὄνομα *Παλαιστίνη* στὴ Βίβλο δὲν ὑπάρχει. καὶ στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ Παλαιστίνη λέγεται *Συρία.* οἱ Γαλλίων καὶ Σέργιος Παῦλος ἦταν

ἀνθύπατοι. οἱ τρεῖς Ἡρῷδαι κι ὁ γιὸς τοῦ Ἡρῴδου Α΄ Ἀρχέλαος ἦταν βασιλεῖς. οἱ Φίλιππος καὶ Λυσανίας ἦταν τετράρχαι κάτι λιγώτερο ἀπὸ βασιλεῖς. βασιλεῖς γειτονικῶν χωρῶν ἦταν κι ὁ Ἀρέτας καὶ ἡ Κανδάκη. ὁ Πόπλιος ἦταν διοικητὴς τῆς Μάλτας, κάτι λιγώτερο ἀπὸ τὸν ἐπίτροπον ἢ προκουράτορα. ὁ χιλίαρχος (=tribunus militum = δήμαρχος τῶν στρατιωτῶν = συνταγματάρχης) φρούραρχος τῆς μόνο ἱερατικῆς πρωτευούσης Ἰερουσαλήμ· ἡ πολιτικὴ πρωτεύουσα ἦταν ἡ Καισάρεια. ὁ Κλαύδιος Λυσίας, ποὺ διέσωσε τὸν ἀπόστολο Παῦλο δύο φορές, ὅπως δείχνει τ' ὄνομά του, ἦταν Ἕλληνας μὲ ῥωμαϊκὴ ἰθαγένεια, τὴν ὁποία ἀπέκτησε ἐπὶ αὐτοκράτορος Κλαυδίου (41-54). κι ὅπως εἶπε στὸν Παῦλο ὁ ἴδιος, τὴ ῥωμαϊκὴ ἰθαγένεια τὴν ἀγόρασε μὲ πολλὰ χρήματα. διότι οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴ σίγουρη ἐπικράτησί τους σ' ὅλο τὸν παραμεσόγειο κόσμο, ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος (14 μ.Χ. καὶ ἑξῆς) τὴν πωλοῦσαν κιόλας. ὁ αὐτοκράτωρ Γάλβας, ποὺ βασίλευσε 7 μῆνες, δὲν κατονομάζεται στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἀλλ' ἐννοεῖται. ὁ Γάλβας κατασυκοφάντησε καὶ τὸ Νέρωνα, ἐξαπάτησε κι ὅλο τὸν κόσμο. ἀλλὰ δολοφονήθηκε κι ὁ ἴδιος ἀπὸ τοὺς σωματοφύλακές του σὲ 7 μῆνες ὡς φρικτὸ τέρας. ἔτσι σφάχτηκε ὁ ἀπόστολος Παῦλος μέσα στὸ ἔτος 68. ἔτσι κι ὁ ἄκακος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος δολοφονήθηκε, ὅταν πρῶτα δολοφονήθηκε ὁ μὴ Χριστιανὸς προστάτης του πρωθυπουργὸς καὶ οὐσιαστικὸς αὐτοκράτωρ Εὐτρόπιος. ἀμέσως μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Εὐτροπίου ἐπὶ τοῦ ὀλιγοφρενοῦς αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου τοῦ ῥίχτηκαν ὁ Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας κι ὁ ἀνεψιός του Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καὶ τ' ἄλλα ὄρνεα.

Οἱ 22 ἀπὸ τοὺς τοῦ πίνακος ἔζησαν ἢ ἔδρασαν στὸ διάστημα ἀπὸ τὸ 1 μ.Χ. περίπου μέχρι τὸ 69. οἱ τρεῖς αὐτοκράτορες Ὄθων Βιτέλλιος κι ὁ μακροχρόνιος Βεσπασιανός, ποὺ βασίλευσαν ἀπὸ τὸ 69 κι ἔπειτα, δὲν ἀναφέρονται στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἡ ὁποία ὡλοκληρώθηκε τὸ 69. ὁ Χριστὸς γεννήθηκε κατὰ τὸ 31^{ο} ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου, καὶ τὸ Κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον γράφτηκε τὸ 69. ὅλα ἔγιναν σὲ 69 χρόνια. καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη γράφτηκε, ὅπως εἶπα, σὲ 20 χρόνια, 49-69. Δίνω τώρα καὶ μιὰ πιθανὴ ἐσωτερικὴ χρονολογία τῶν κυριακῶν καὶ ἀποστολικῶν χρόνων 0-69.

Γέννησι Κυρίου	1
Ἀνάστασι Κυρίου	32
Θανάτωσι Στεφάνου	35
Ἀλλαγὴ Παύλου	36
Βάπτισι Κορνηλίου	38
Ὀνομασία *Χριστιανοί*	40
Θανάτωσι Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου	42

Σύναξι ἀποστόλων 45
Ἄφιξι Παύλου στὴν Κόρινθο 49
Σύνταξι Ἐπιστολῶν Πρὸς Θεσσαλονικεῖς 49
Σύλληψι Παύλου στὰ Ἱεροσόλυμα 58
Ἄφιξι δεσμίου Παύλου στὴ Ῥώμη 59
Θανάτωσι Ἰακώβου *ἀδελφοῦ* τοῦ Κυρίου 59
Μετοίκησι Πέτρου στὴ Βαβυλῶνα 59
Ἀποφυλάκισι Παύλου 61
Θανάτωσι Παύλου 68
Ἄφιξι Ἰωάννου στὴν Πάτμο 68
Σύνταξι Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου 69

Ὁ Ῥωμαῖος ἱστορικὸς Γάιος Σουητώνιος Τράγκυλλος στὸ ἔργο του Βίοι τῶν Καισάρων, στὸ Βίο τοῦ Καίσαρος Κλαυδίου γράφει ὅτι ὁ Κλαύδιος «ἐξώρισε ἀπὸ τὴ Ῥώμη τοὺς Ἰουδαίους, διότι ἔκαναν συνεχῶς ταραχὲς μὲ ὑποκινητὴ τὸ Χρηστό (Iudaeos impulsore Chresto assidue tumultuantis Roma expulit)[85]. κι ὁ Χριστιανὸς Λατῖνος ἱστορικὸς τοῦ Ε΄ αἰῶνος Orosius ἐπαναλαμβάνει τὸ Σουητώνιο –νομίζοντας ὅμως ὅτι ἐπαναλαμβάνει τὸν Ἰώσηπο– λέγοντας ὅτι «ὁ Ἰώσηπος ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ ἕνατο ἔτος τοῦ ἴδιου (=τοῦ Κλαυδίου) οἱ Ἰουδαῖοι ἐξωρίστηκαν ἀπὸ τὴ Ῥώμη (Anno eiusdem nono expulsos per Claudium Urbe Iudaeos Iosephus refert)[86]. εἶναι δὲ τὸ 9ο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κλαυδίου (41-54) τὸ ἔτος 49. ὁ Παῦλος, ὅταν ἀφίχθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Κόρινθο *Εὗρέ τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης* (Πξ 18,2). αὐτὸ τὸ *προσφάτως* τῶν Πράξεων δείχνει πάλι ὅτι ὁ Παῦλος κι ὁ Ἀκύλας ἔφτασαν στὴν Κόρινθο γιὰ πρώτη τους φορὰ καὶ οἱ δυὸ κατὰ τὸ ἔτος 49. ἔγραψε δὲ ὁ Παῦλος τὶς δυὸ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολές του ἀμέσως μόλις ἔφτασε στὴν Κόρινθο, μὲ διαφορὰ τῆς Α΄ ἀπὸ τὴ Β΄ ἑνὸς ἢ δύο μηνῶν. εἶχε ἀγωνία νὰ μάθῃ τί ἀπέγιναν οἱ Θεσσαλονικεῖς μαθηταί του, διότι τοὺς ἄφησε ν' ἀντιμετωπίζουν διωγμὸ ἐκ μέρους τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων.

Τὸ 1905 βρέθηκαν στοὺς Δελφοὺς τέσσερα ἀπὸ τὰ κομμάτια μιᾶς μαρμάρινης πλακός, ποὺ εἶχε γραμμένη ἑλληνιστὶ μιὰ Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου πρὸς τοὺς Δελφούς, στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὁ Ἰούνιος Γαλλίων ὡς ἐν ἐνεργείᾳ ἀνθύπατος τῆς Ἀχαΐας. ἡ ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα τότε εἶχε δυὸ ἐπαρχίες - ἀνθυπατίες, τὴ Μακεδονία μέχρι τὸν Σπερχειὸ ποταμὸ μὲ πρωτεύουσα τὴ Θεσσαλονίκη, καὶ τὴν Ἀχαΐα ἀπὸ τὸ Σπερχειὸ καὶ νοτιώτερα μὲ πρωτεύουσα τὴν Κόρινθο. οἱ

ἀνθυπατίες ἦταν ἄλλες αὐτοκρατορικὲς κι ἄλλες συγκλητικές. οἱ αὐτοκρατορικὲς εἶχαν ἀνθυπάτους πολυετοῦς θητείας, ἐνῷ οἱ συγκλητικὲς ἀνθυπάτους ἐνιαυσίους. καὶ ἡ Ἀχαΐα ἦταν συγκλητική. ὁ Ἰούνιος Γαλλίων, ἀδερφὸς τοῦ ῥήτορος Σενέκα τοῦ πρεσβυτέρου, ἦταν ἀνθύπατος μόνο τὸ ἔτος 49. τὰ ἐνδιαφέροντα ἀπὸ τὰ περισωσμένα κομμάτια τῆς Ἐπιστολῆς - ἐπιγραφῆς τοῦ Κλαυδίου ἔχουν ὡς ἑξῆς·

Τιβέρ[ιος Κλαύδιος Κ]αῖσ[αρ Σεβαστ]ὸς Γ[ερμανικός, ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξου]σίας [τὸ ιβ΄, αὐτοκράτωρ τ]ὸ <κϛ'>, π[ατὴρ πα]τρίδ[ος, ὕπατος τὸ ε΄, τιμητής, Δελφῶν τῇ πόλει χαίρειν]..... ἐ]κεῖναι ὧ[ν μνήμην πεποίηται Λεύκιος Ἰού]νιος Γαλλίων ὁ φ[ίλος] μου κα[ὶ ἀνθύπατος [τῆς Ἀχαΐας..] ἔτι ἕξιν τὸν π[ότερ] ο[ν ὁρισμὸν...].

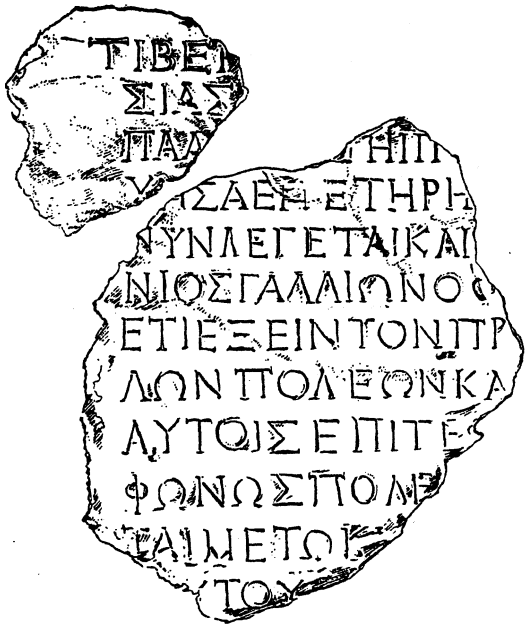

Δυὸ τεμάχια τῆς ἐπὶ μαρμάρου ἐπιγραφῆς τῶν Δελφῶν. στὸ μεγαλείτερο διακρίνεται (4η σειρά) τὸ ὄνομα τοῦ Ἰουνίου Γαλλίωνος, ἀνθυπάτου τῆς Ἀχαΐας κατὰ τὸ ἔτος 49 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ ὁποίου δικάστηκε ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

ἀπὸ τοὺς συσσωρευμένους τίτλους τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου, ποὺ αὐξάνονταν κάθε χρόνο, συμπεραίνεται ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ γράφτηκε τὸ 50 μ.Χ.. ὁ Παῦλος δικάστηκε ἀπὸ τὸν ἀνθύπατο Γαλλίωνα στὴν Κόρινθο πρὸς τὸ τέλος τῶν τριῶν ἑξαμήνων ποὺ παρέμεινε στὴν Κόρινθο κατὰ τὰ ἔτη 49-50. ὁπότε καὶ οἱ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολές του γράφτηκαν κατὰ τὸ ἔτος 49-50. συμφωνοῦν λοιπὸν χρονολογικῶς καὶ τὰ δυὸ τεκμήρια, τόσο ἡ ἐκδίωξι τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴ Ῥώμη ὅ-

σο καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ποὺ ἀναφέρει τὸ Γαλλίωνα ὡς ἐν ἐνεργείᾳ ἀνθύπατο τῆς Ἀχαΐας.

Ὁ Κύριος, ὅταν ἐνανθρώπησε, ὡς ἄνθρωπος γεννήθηκε στὶς 5 Σεπτεμβρίου (πέμπτη μέρα μετὰ τὴν ἐξαπόλυσι τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐδίκτου περὶ γενικῆς ἀπογραφῆς ἐπὶ Καίσαρος Αὐγούστου), δηλαδὴ περίπου 4 μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν πρωτοχρονιὰ τοῦ μετρουμένου ὡς ἔτους 1. καὶ ἄρχισε τὸ κήρυγμα τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ μόλις πάτησε στὸ τριακοστό του ἔτος· ὁπότε σταυρώθηκε κι ἀναστήθηκε περίπου στὸ τέλος τοῦ 32ου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ἔχοντας δράσει περίπου 3 ἔτη (30 31 32).

Ὁ Παῦλος, ὅταν φύλαγε τὰ *ἱμάτια* τῶν ἐκτελεστῶν τοῦ Στεφάνου, ἦταν *νεανίας* (Πξ 18,5), δηλαδὴ λίγο πάνω ἀπὸ 30 ἐτῶν, ὁπότε εἶχε δικαίωμα δημοσίου λόγου καὶ δημοσίας δράσεως. ἡ ἀλλαγή του μὲ τὸ ὅραμα πρὸ τῆς Δαμασκοῦ πρέπει νὰ ἔγινε περίπου 1 ἢ 2 ἔτη μετὰ τὴ θανάτωσι τοῦ Στεφάνου.

Ἀπὸ τὴν ὥρα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ Παύλου μέχρι τὴν ὥρα ποὺ στὴν Ἀντιόχεια ὠνόμασε τοὺς *μαθητὰς* τῆς νέας πίστεως *Χριστιανούς,* πρέπει νὰ πέρασαν περίπου 4 χρόνια, καὶ μέχρι τὴν ἄφιξί του στὴν Κόρινθο καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν δυὸ πρώτων Ἐπιστολῶν του Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρέπει νὰ πέρασαν ἄλλα 9 χρόνια, ἤτοι συνολικῶς 13 χρόνια. τὸ ἔτος αὐτό, τὸ 49, προσδιορίζεται σαφῶς ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴ τῶν Δελφῶν, στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὁ ἐν Κορίνθῳ ἀνθύπατος τῆς Ἀχαΐας Γαλλίων.

Ἀπὸ τὸ ἔτος 49 μέχρι τὴ σύλληψί του στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴ φυλάκισί του στὴν Καισάρεια πρέπει νὰ πέρασαν περίπου 9-10 χρόνια.

Ἀπὸ τὴ σύλληψί του στὰ Ἱεροσόλυμα μέχρι τὴν ἀποφυλάκισί του στὴ Ῥώμη πέρασαν 4 χρόνια, 2 στὴν Καισάρεια καὶ 2 στὴ Ῥώμη· 58-61 (58 59 60 61).

Ἡ θανάτωσι τοῦ ἀχρήστου πλέον γιὰ τοὺς Ἰουδαίους Ἰακώβου, ἡ ἁρπαγὴ τῆς *οἰκίας* τοῦ Μάρκου καὶ ἡ διαφυγή του ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἡ καταφυγὴ τῶν ἀποστόλων Πέτρου Ἰούδα καὶ Ἰωάννου στὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου πρέπει νὰ ἔγιναν μετὰ περίπου ἕνα χρόνο ἀπὸ τὴ σύλληψι τοῦ Παύλου, ἤτοι τὸ 59.

Ἡ σύλληψι καὶ θανάτωσι τοῦ Παύλου ὡς *κακούργου* (Β΄ Τι 5,1· 9,6), δηλαδὴ ἀπειλητικοῦ γιὰ τὸ καθεστὼς τῆς αὐτοκρατορίας, δηλαδὴ γιὰ τὴν ἀσφάλεια τοῦ ἐπαναστάτου κι αὐτοκράτορος Γάλβα, ποὺ ἔγινε λίγο μετὰ τὴν ἀνατροπὴ καὶ δολοφονία τοῦ Καίσαρος Νέρωνος, ἔγινε περίπου μετὰ 10 χρόνια (58-68).

Ἡ σύνταξι τοῦ Κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου πρέπει νὰ ἔγινε στὴ Βαβυλῶνα τὸ 69, ὅταν κατέφυγε ἐκεῖ ἀμέσως μετὰ τὴ θανάτωσι τοῦ Παύλου, κατὰ τὴν ὁποία ἦταν κι αὐτὸς παρὼν στὴ Ῥώμη.

Τὶς περισσότερες ἀπ' αὐτὲς τὶς χρονολογίες τὶς πιθανολογῶ. ἐνδέχεται τὰ γεγονότα ποὺ χρονολογῶ νὰ ἔγιναν περίπου 1 ἔτος πρὶν ἢ μετὰ ἀπὸ τότε ποὺ τὰ χρονολογῶ. βέβαια ἔτη εἶναι μόνο τὰ τῆς γεννήσεως κι ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, τῆς ἀφίξεως τοῦ Παύλου στὴν Κόρινθο καὶ τῆς ἀπὸ κεῖ ἀποστολῆς τῶν δυὸ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολῶν του, καὶ τὰ τῶν τριῶν τελευταίων γεγονότων.

Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν ὅτι ἡ ἐπίγεια ζωὴ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ κήρυγμα αὐτοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων του διήρκεσε 69 χρόνια, καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη γράφτηκε σὲ 20 χρόνια (49-69).

17
Μαρτυρία τῶν ναρκωτικῶν στὴ Βίβλο

Στὶς δυὸ Διαθῆκες τῆς Βίβλου οὐδέποτε ἀναφέρονται ναρκωτικά. νομίζω ὅμως ὅτι προϋποτίθενται σιωπηρῶς. στὰ ναρκωτικὰ ἔβραζε ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὅλος ὁ παραμεσόγειος κόσμος τοὐλάχιστον. γιὰ νὰ τὸ ἐξιχνιάσω αὐτό, θὰ κάνω μιὰ ὅσο τὸ δυνατὸν σύντομη ἱστορικὴ διαδρομή. οἱ ἀρχαιότερες πηγὲς γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ παραμεσογείου κόσμου εἶναι ἡ Βίβλος, τὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη, καὶ τ' ἀνασκαφικὰ εὑρήματα ὅλων τῶν παραμεσογείων χωρῶν. κι αὐτὴ ἡ ἱστορία εἶναι ἡ ἀρχαιότερη γνωστὴ καὶ τεκμαρτὴ τοῦ κόσμου.

Τὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη, ποὺ εἶναι τ' ἀρχαιότερα ἐκτενῆ ἑλληνικὰ κείμενα κι ἀπὸ τ' ἀρχαιότερα τοῦ κόσμου, εἶναι ἕνας σωρείτης ποιητικῶν ἔργων μὲ γεωγραφικὴ ἱστορικὴ καὶ λοιπὴ γνῶσι ἐποχῶν ἀπὸ τὴν πρώιμη μινωϊκὴ μέχρι τὴν ἀποικιοκρατικὴ (2000 - 1000 π.Χ.) καὶ γεωγραφικῶς τῶν τριῶν λεκανῶν τῆς Μεσογείου Θαλάσσης (Ἀνατολικῆς, Δυτικῆς, Εὐξείνου). ὁ Ὅμηρος, ὅποιος κι ἂν ἦταν αὐτὸς τέλος πάντων, ῥητῶς δὲν ἀναφέρει ποτὲ τὴν πορνεία καὶ τὸν κιναιδισμό, στὴ δὲ Ἰλιάδα μόνο δὲν ἀναφέρει ποτὲ τὴν ἀδελφογαμία, στὴν Ὀδύσσεια ὅμως ἀναφέρει κατ' ἐπανάληψιν τὰ ναρκωτικὰ καὶ τὴν προέλευσι τῶν ναρκωτικῶν ἀπὸ τὴν *Αἴγυπτον.* εἶναι δὲ γνωστὰ καὶ ἡ θρησκευτικὴ πορνεία - ἱεροδουλία καὶ ὁ ἐπίσης θρησκευτικὸς - ἱεροδουλικὸς κιναιδισμὸς καὶ τὰ ναρκωτικὰ τόσο στὰ πολὺ ἀρχαιότερα τοῦ Ὁμήρου σεκρετάρια κείμενα τῆς συλλαβογραφικῆς ἀχαιικῆς γραφῆς (γραμμικῆς Β) ὅσο καὶ στὰ μινωϊκὰ καὶ μυκηναϊκὰ ἀνασκαφικὰ εὑρήματα καὶ στὶς δυσδιάκριτες πανάρχαιες ἐπιβιώσεις πληροφοριῶν μέσα στὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη. κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἡ ἀδελφογαμία (ἡ ἀσφαλῶς κατ' ἀρχὴν ἀνεπίληπτη λόγῳ τῆς ὀλιγανθρωπίας) ἦταν στὴν Ἑλλάδα καθεστὼς μέχρι τὴν ἐκχριστιάνισί της, τὰ δὲ ναρκωτικὰ ἀνέκα-

θεν καὶ πάλι μέχρι τὴν ἐκχριστιάνισί της, ὅταν σταμάτησαν τελείως περὶ τὸ 600 μ.Χ. μὲ τὴν ἔκλειψι τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τὴν καθολικὴ ἐπικράτησι τοῦ Χριστιανισμοῦ. ὑπάρχουν ὅμως καὶ στὰ δυὸ Ὁμηρικὰ Ἔπη θαμπὲς καὶ ἀσαφεῖς ἐπιβιώσεις ὅλων αὐτῶν, ποὺ δὲν τὶς καταλαβαίνει οὔτε ὁ ποιητής. λ.χ. τὰ ὀνόματα *Πολυδεύκης* (Γ 237· λ 300), *Κάστωρ* (Γ 237· λ 300· ξ 204), *Καστιάνειρα* (Θ 305), *Ἐπικάστη* (λ 271), *Μηδεσικάστη* (Ν 173), *Πολυκάστη* (γ 464), *Γανυμήδης* (Ε 266· Υ 232), *Διόνυσος* (Ζ 132· 135· Ξ 325· λ 325· ω 74), *Ἰδομενεύς* (Α 145· γ 191), *Ὑάδες* (Σ 486), σημαίνουν κιναίδους, εὐνουχισμένους κιναίδους (ἀλλαγὴ φύλου!), εὐνουχίστριες μαντὰμ μαστροποὺς καὶ πρωθιέρειες ἀρσενικῶν πορνείων, ὀργιαστὰς καὶ ὀργιάστριες κι ἀναστενάρισσες κιναιδικῶν ὀργίων κι ἐπιταφίων θρήνων τοῦ κιναίδου θεοῦ.

Ὁ ἐν Ἑλλάδι κόσμος τῶν ἐποχῶν, στὶς ὁποῖες ἀναφέρεται ὁ Ὅμηρος, εἶναι ὁ Πελασγικὸς κι ὁ Ἑλληνικός. γενικὰ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ Πελασγικὸς κι ὁ μιγαδικὸς Ἑλληνικὸς ζοῦσε στὴ νότιο - πεδινὴ - παραθαλάσσια - νησιωτικὴ - Μικρασιατικὴ Ἑλλάδα, ὁ δὲ ἄμικτος Ἑλληνικὸς μέχρι καὶ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο ζοῦσε στὴν ὀρεινὴ - ἠπειρωτικὴ - βόρειο Ἑλλάδα (Ἀκαρνᾶνες - Αἰτωλοὶ - Λοκροὶ - Ἠπειρῶτες Μολοσσοὶ - Μάγνητες - Θεσσαλοὶ - Μακεδόνες). ὅπως ἤδη εἶπα, τὸ πελασγικὸ στοιχεῖο καταγόταν ἀπὸ τὸν παραποτάμιο πολιτισμὸ τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου *(Πηλούσιον - Πελασγοί)* τὸ δὲ γραικικὸ - ἑλληνικὸ ἀπὸ τὸν παραποτάμιο πολιτισμὸ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Ἴστρου καὶ Μάργου (=Δουνάβεως - Μοράβα) καὶ εἰσέβαλε στὴν Ἑλλάδα περίπου τὸ 2000 π.Χ. ἀπὸ τὸν Ἀξιό.

Τὰ ναρκωτικὰ ἐμφανίζονται πρῶτα σὲ κρητικὸ μινωϊκὸ πήλινο εἰδώλιο, τὸ ὁποῖο παριστάνει θεὰ μαστουρωμένη μὲ ὄπιο τῆς ναρκωτικῆς παπαρούνας ἡ ὁποία ἔχει καρφωμένες σὰν κορῶνα στὸ στέμμα της τρεῖς *κωδείας,* δηλαδὴ κάψες τῆς παπαρούνας αὐτῆς *(μήκωνος)* (papaver somniferum)[87]. ἦταν δηλαδὴ ἡ ναρκομανία τελεστικὴ πρᾶξι τῆς μινωϊκῆς εἰδωλολατρίας ὅπως καὶ ἡ πορνεία μὲ ἱέρειες - ἱερόδουλες καὶ ἡ κιναιδοπορνεία μὲ ἱερεῖς κιναίδους ἐκδιδομένους ἐπὶ πληρωμῇ στοὺς προσκυνητὰς ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τους. οἱ ναοὶ τῶν εἰδωλολατρῶν ἦταν μπουρδέλλα καὶ τεκέδες. μόλις ἐπὶ Σόλωνος καὶ μόνο στὴν Ἑλλάδα ἡ πορνεία καὶ ἡ κιναιδοπορνεία ἔγιναν ὑπόθεσι ἀστική, παύοντας νὰ εἶναι θρησκευτικὴ τελετουργία.

Στὸν Ὅμηρο τὰ ναρκωτικὰ καὶ ἡ ναρκομανία ἀναφέρονται καὶ περιγράφονται τοὐλάχιστον τέσσερες φορές, μία συναινετικὴ γιὰ τὴ χρῆσι τους, δύο ἀρνητικές, καὶ μία οὐδέτερη. 1) στὴν Ἰλιάδα ἀναφέρεται ἡ καλλιεργούμενη σὲ *κήπους μήκων,* δηλαδὴ ἡ ὑπνοφόρος παπαρούνα (paparer somniferum), ἀπὸ τὴν ὁποία ἔπαιρναν τὸ ὄπιον καὶ σήμερα παίρνουν τὴ μορφίνη καὶ τὴν ἡρωΐνη (Ὅμηρος, Θ 306-307).

2) στὴν Ὀδύσσεια, ὅταν ὁ Τηλέμαχος φιλοξενῆται ἀπὸ τὸ βασιλικὸ ζεῦγος Μενέλαον καὶ Ἑλένην, στὴ Σπάρτη, γιὰ νὰ χαλαρώσουν, ἡ Ἑλένη τοὺς προσφέρει *οἶνον,* ὅπου ἔχει ῥίξει καὶ τὸ *νηπενθές τ' ἄχολόν τε φάρμακον,* δηλαδὴ ὄπιο τῆς ναρκωτικῆς παπαρούνας, τὸ ὁποῖο *φάρμακον* (=οὐσία ποὺ *φαρμάσσει,* δηλαδὴ καταπραΰνει καὶ χαλαρώνει) χαλαρώνει σὲ τέτοιο βαθμὸ ποὺ ὁ πότης - χρήστης, «ἀκόμη κι ἂν δῇ πεθαμένους τοὺς γονεῖς του καὶ τοὺς δυὸ καὶ τὸ γιό του καὶ τὸν ἀδερφό του σφαγμένους, δὲν χολοσκάει καθόλου, ἀλλὰ παραμένει εὐτυχισμένος»· καὶ τὸ *νηπενθὲς καὶ ἄχολον φάρμακον* αὐτὸ ἡ Ἑλένη τὸ προμηθεύτηκε ἀπὸ Αἰγυπτία ἔμπορο ναρκωτικῶν (Ὅμηρος, δ 219-230). πρόκειται γιὰ μαστούρωμα τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Τηλεμάχου μὲ ὄπιο. 3) στὴ χώρα τῶν Λωτοφάγων, ποὺ ὁ Ὅμηρος τὴ φαντάζεται κάπου στὰ παραμεσόγεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, οἱ σύντροφοι τοῦ Ὀδυσσέως, οἱ ὁποῖοι λαχταροῦσαν νὰ φτάσουν στὴν Ἰθάκη καὶ στὶς γυναῖκες των, «ὅταν ἔφαγαν *λωτόν,* ποὺ τοὺς προσέφεραν οἱ ἐντόπιοι, δὲν ἐνδιαφέρονταν πιὰ καθόλου γιὰ τὸ γυρισμό τους στὴν πατρίδα καὶ τὶς οἰκογένειές των, οὔτε κἂν τὶς ἤθελαν, ἀλλ' ἤθελαν μόνο ἕνα πρᾶγμα, νὰ κάθωνται στὴ χώρα ἐκείνη καὶ νὰ χλαπακιάζουν ἀσταμάτητα *λωτὸν μελιηδύν.* (Ὅμηρος, ι 91-97). ἀσφαλῶς πρόκειται γιὰ ναρκωτικὰ καὶ ναρκομανία. 4) Ἡ μάγισσα - πόρνη Κίρκη πότισε τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσέως *κυκεῶ* ἢ *κυκεῶνα* (=κοκτέιλ πολλῶν ποτῶν καὶ οὐσιῶν) (κ 290· 316), ποὺ τοὺς μετέβαλε σὲ γουρούνια *(σύες)*· καὶ τοὺς μάντρωσε σ' ἕναν *συφεὸν* (= στάβλο - χοιροστάσιο - κουμάσι γουρουνιῶν) (κ 238· 320· 389), ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, ποὺ κατέφθασε λίγο ἔπειτα ἐνημερωμένος ἀπὸ τὸν Ἑρμῆ κι ἐφωδιασμένος μὲ τὸ ἀντίδοτο *φάρμακον μῶλυ* (κ 302-306), ξιφουλκώντας ἐναντίον της, τὴν ὑποχρέωσε νὰ τοὺς ἀπομαστουρώσῃ καὶ νὰ τοὺς κάνῃ πάλι ἀνθρώπους (κ 282-283· 302-306). ἀναφέρει δὲ ὁ Ἀπολλόδωρος (3,15,1) καὶ μαγικὸ βότανο λεγόμενο *κιρκαία ῥίζα,* ποὺ δείχνει ναρκωτικὸ χόρτο κι ὅτι ἐπίσης *κίρκη* λεγόταν προϊστορικῶς ἡ προμηθεύτρια ναρκωτικῶν. ἐκείνη ποὺ πότιζε τὸν πελάτη μὲ ναρκωτικὸν *κυκεῶνα.*

Μετὰ τὸν Ὅμηρο πολλοὶ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ ἀναφέρουν τὸ ὄνομα τῆς ναρκωτικῆς παπαρούνας *μήκων* ἢ δωριστὶ *μάκων* καὶ τὴν κάψα της, ποὺ λεγόταν *κωδεία,* ἐξ οὗ καὶ ὁ σημερινὸς φαρμακευτικὸς ὅρος *κωδεΐνη.* (τὸ *κωδύα* εἶναι ἐσφαλμένη γραφὴ τῶν ἀρχαίων χειρογράφων). οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ εἶναι τοὐλάχιστον οἱ ἀκόλουθοι 14. Ἱπποκράτης (407,39). Ἡρόδοτος (4,92,2). Θουκυδίδης (4,26,8). Ἀριστοφάνης (Ὄρνιθες, 160· Γεωργοί, ἀπόσπ. 117). Θεόφραστος (Ἱστ. φυτ. 1,9· 1,11· 4,10· 9,8· 9,12). Θεόκριτος (Θαλύσια 1,157). Νίκανδρος (Θηριακά, 946· Ἀλεξιφάρμακα, 432). Διοσκουρίδης (Ὕλη ἰατρ. 4,64). Γα-

ληνός (14,138). Ἀθήναιος (3,2· 13,52). καὶ οἱ λεξικογράφοι· Ἡσύχιος, (λ. *κωδεῖαι· μήκων· μήκωνες*). Φώτιος (λ. *κωδεῖαι· μηκώνων κεφαλαί*). Σούμμα (λ. *κωδεία· Μηκώνη· Ὀπούντιος*). Ἐτυμολογικὸν τὸ μέγα (λ. *μήκων· Μηκώνη·* 583,55-56). καὶ ἡ ὀνομασία δύο πόλεων *Ὀποῦς* (γεν. *Ὀποῦντος*), ἡ μητρόπολι τῶν Λοκρῶν κοντὰ στὸν Εὐβοϊκὸ κόλπο, καὶ *Ὀποῦς* ἄλλη μικρὴ πόλι τῆς Ἠλείας κοντὰ στὴν Ὀλυμπία, εἶναι ὀνόματα ποὺ ἀρχικὰ σημαίνουν «Φυτεῖες ναρκωτικῆς παπαρούνας ποὺ ἐκρέει *ὄπιον*» (Ὅμηρος, Β 531· Σ 326· Ψ 85. Πίνδαρος, Ὀλ. 9,14· 9,58. Θουκυδίδης 2,32,1. Ἡρόδοτος 7,203,1· 8,1,2. Στράβων 1,3,20· 9,2,42· 9,3,1· 9,3,17· 9,4,1· 2· 3· καὶ 9,4,2 (ὁ Ὀποῦς τῆς Ἠλείας). Σούμμα, (λ. *Ὀπούντιος*). καὶ ἡ ὀνομασία πόλεως *Μηκώνη* (Σούμμα· Ἐτυμολογικὸν τὸ μέγα) σημαίνει τὸ ἴδιο. καὶ τὸ «καλλιτεχνικὸ» πεποιημένο ὄνομα πόρνης *Μηκωνίς* (Ἀθήναιος) ἐπίσης τὸ παραπλήσιο. καὶ οἱ ἀνεκδιήγητες καὶ παρανοϊκὲς σαχλαμάρες τοῦ Πλάτωνος στοὺς Διαλόγους του καὶ κυρίως στὴν Πολιτεία του καὶ στοὺς Νόμους του, ὅπου ἡ φρενοβλαβικὴ γραφόρροιά του δὲν ἔχει πάτο, ὀφείλονται τόσο στὰ γονίδια τῆς ὀπιομανοῦς ἱερατικῆς καταγωγῆς του ὅσο καὶ στὴν παιδιόθεν χρῆσιν του ὡς κιναιδαράκου ἀπὸ τὸν ἀρσενοκοίτη Σωκράτη, ποὺ οἱ μαθηταί του τὸν ἔλεγαν μὲ καμάρι *Σιληνόν* (= ἀρχηγὸ τῶν σατύρων), ἐπειδὴ τοὺς πηδοῦσε ὅλους καὶ μὲ ἀκόρεστη κι ἀκούραστη μανία. ὁ Πλάτων ἦταν κίναιδος καὶ ναρκομανής. ἡ δὲ δωρικὴ προφορὰ τοῦ ὀνόματος *μάκων* ἀντὶ *μήκων* χρησιμοποιεῖται μέχρι σήμερα γιὰ τὴ ναρκωτικὴ παπαρούνα σὲ χωριὰ τῶν Σερρῶν ὡς *μᾶκος·* ἐπειδὴ οἱ Μακεδόνες ἦταν Δωριεῖς καὶ οἱ μακεδονικὲς λέξεις των ποὺ διασώθηκαν σὲ ἀρχαίους λεξικογράφους δείχνουν τὴ διάλεκτό τους δωρική. τὰ ἐξήγησα αὐτὰ κάποτε διὰ μακρῶν στὴν τηλεοπτικὴ ἐκπομπή μου «Ἀρχαιογνωσία» ποὺ εἶχα ἐπὶ 6 χρόνια (2001-2006).

Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἔβραζε στὴ ναρκομανία· διότι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες οὐδέποτε διανοήθηκαν ν' ἀπαγορεύσουν ἢ ν' ἀποφύγουν τὰ ναρκωτικά. τὸ δὲ εἰδωλολατρικὸ ἱερατεῖο ἦταν ἐκεῖνο ποὺ κυρίως χρησιμοποιοῦσε καὶ διακινοῦσε τὰ ναρκωτικά. τὰ ὀνόματα - τελεστικοὶ ὅροι *θρίδαξ* καὶ *Ἀδώνιδος κῆποι* ἐννοοῦν θρησκοληπτικὴ καλλιέργεια καὶ χρῆσι ναρκωτικῶν. πανηγύριζαν τὸν ὀργιαστικὸ Ἐπιτάφιο Θρῆνο τοῦ θανατουμένου καὶ θρηνουμένου κι ἐνταφιαζομένου κιναίδου θεοῦ *Ναρκίσσου* (= ναρκομανοῦς) ἢ Ἀδώνιδος κρατώντας ὁ καθένας σὰ λαμπάδα στὸ χέρι του ἕνα μικρὸ γλαστράκι μὲ μιὰ ναρκωτικὴ παπαρούνα, γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν Ἄδωνι ποὺ λατρευόταν κι ὡς ναρκομανής. κατὰ τὰ ἑλληνορρωμαϊκὰ χρόνια ἡ ναρκωτικὴ παπαρούνα στὸν φορητὸ αὐτὸ καὶ τελεστικὸ *Ἀδώνιδος κῆπον* ἀντικαταστάθηκε μ' ἕνα μαρούλι (τὸ μαρούλι τὸ γνώρισαν στοὺς Ἕλληνες οἱ Ῥωμαῖοι

ὅπως καὶ τὸ κουνέλι), καὶ γι' αὐτὸ στὴ σημερινὴ φυτολογία καὶ βοτανικὴ τὸ τελεστικὸ ὄνομα τῆς ναρκωτικῆς παπαρούνας κάθισε ὡς κληρονομία καὶ βοτανικὸ ὄνομα *θρίδαξ* στὸ μαρούλι.

Ὅπως εἶπα λοιπόν, στὶς δυὸ Διαθῆκες τῆς Βίβλου δὲν ἀναφέρονται μὲν ποτὲ πουθενὰ τὰ ναρκωτικά, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐννοοῦνται ἀπὸ δυὸ ἔμμεσα ἐξαγόμενες πληροφορίες.

1. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ Κύριος προστάζει αὐστηρῶς στὸν Ἰσραὴλ ὅτι, ὅταν εἰσβάλουν στὴν Παλαιστίνη, γιὰ νὰ τὴν κατακτήσουν, δὲν θ' ἀφήσουν κάτοικό της ζωντανὸ οὔτε ἕναν· δὲν θὰ τοὺς ὑποδουλώσουν οὔτε θὰ τοὺς διώξουν ἀπὸ τὴ χώρα, ἀλλὰ θὰ τοὺς ἐξοντώσουν ὅλους ἀνεξαιρέτως, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ νεογέννητα βρέφη· *πᾶν ἐμπνέον*· ὅ,τι ἀναπνέει· καὶ τὰ κατοικίδια καὶ ὅλα τὰ ἐξημερωμένα ζῷα. αὐτὸ εἶναι ῥιζικὴ ἀποτοξίνωσι τῆς χώρας, ποὺ δείχνει ὅτι ἦταν ναρκομανεῖς ἢ γόνοι ναρκομανῶν τελείως ἀβέλτεροι καὶ γονιδιακῶς μολυσματικοί, κι ἔπρεπε νὰ ἐξοντωθοῦν ὅλοι.

2. Στὴν Καινὴ Διαθήκη ὁ Χριστὸς θεραπεύει πολλοὺς δαιμονιζομένους καὶ *σεληνιαζομένους* (=ἐπιληπτικοὺς ποὺ κάνουν ὅπως οἱ μαστουρωμένοι μὲ ναρκωτικὰ ἱερεῖς τῆς μεγάλης Μητρὸς Θεᾶς Σελήνης), βγάζοντας –ὁ Χριστός– ἀπὸ μέσα τους τὰ δαιμόνια ποὺ τοὺς διακατέχουν. νομίζω ὅτι τὰ τόσο πολλὰ αὐτὰ ἄτομα ἦταν ἀθῷοι γόνοι ναρκομανῶν· ἢ καὶ ἀλκοολικῶν –διότι κι ὁ ἀλκοολισμὸς ναρκομανία εἶναι κι ἐξάρτησι ἀπὸ παραισθησιογόνα–, οἱ ὁποῖοι ἦταν βεβαρημένοι ἀπὸ γονίδια τῶν προγόνων τους.

Ἔβραζε δὲ ἡ ναρκομανία ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ὅπως εἶπα, καὶ σ' ὅλο τὸν παραμεσόγειο κόσμο, καί γε στοὺς Χαναναίους τῆς Παλαιστίνης, ἤδη ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια, ὅπως φαίνεται στὴν Ὀδύσσεια τοῦ Ὁμήρου, ἡ ὁποία ἀπὸ κάποια θέσι παρατηρήσεως φαίνεται «Μεσογειακὴ γεωγραφικὴ καὶ λαογραφικὴ ἐγκυκλοπαίδεια».

Εὐτυχῶς τὰ ναρκωτικὰ εἶναι τοξίνη, ποὺ στὴν ἐλεύθερη χρῆσι της σκοτώνει γρήγορα τοὺς χρῆστες της, οἱ ὁποῖοι καὶ σπανίως κάνουν οἰκογένεια κι ἀφήνουν ἀπογόνους· ἂν καὶ μὲ τὴ συχνὴ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἀδελφογαμία ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τοξίνη ὑπῆρχε καὶ διακίνηση βλαμμένων γονιδίων. ἀλλ' αὐτὴ ἀκριβῶς ἐπιτάχυνε τὴν ἐξόντωσι τῶν γονιδιακῶς βλαμμένων. πάντως ὁ Ἀριστοτέλης, ὅπως ἀνέπτυξα ἄλλοτε, μαρτυρεῖ φρενοβλάβεια τῶν παιδιῶν τοῦ Κίμωνος, τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Σωκράτους, οἱ ὁποῖοι παντρεύτηκαν ἀδερφές των ἢ θυγατέρες ἀδερφῶν τους. ἀσυζητητεὶ ὅμως ἡ ναρκομανία καὶ ἡ ἀδελφογαμία ἔχουν συνεργασία καὶ συνυπαιτιότητα πολὺ ὀλέθρια γιὰ τὰ θύματά τους. δὲν μοῦ διαφεύγει τὸ ἀντιρρητικὸ διερώτημα· «Τότε γιατί οἱ Ἕλληνες μεγαλούργησαν;». νὰ σᾶς ἐξηγήσω· 1) ἐπειδὴ

οἱ ἄλλοι λαοὶ ἦταν χειρότεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες· καὶ 2) ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δέχτηκαν τὴ Χριστιανικὴ πίστι πρῶτοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαούς, καὶ πρῶτοι αὐτοὶ σταμάτησαν τόσο τὴν τοξικὴ ναρκομανία ὅσο καὶ τὴ μεταδοτικὴ τῶν βλαβῶν τῆς ναρκομανίας ἀδελφογαμία. εἶναι δὲ εὐτύχημα τὸ ὅτι οἱ ναρκομανεῖς πεθαίνουν καὶ γρήγορα καὶ ἄκληροι. ἡ ναρκομανία καὶ ἡ ἀδελφογαμία κόπασαν ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Παῦλος κήρυξε τὴ Χριστιανικὴ πίστι στὴν Ἑλλάδα καὶ σ' αὐτὴ τὴ χώρα αὐτὸς καὶ ὁ Ἕλληνας μαθητής του Λουκᾶς ἔγραψαν ἑλληνιστὶ τὰ δύο τρίτα τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ πρὸς αὐτὴν ἀπηύθυναν τὶς 14 + 2 Ἐπιστολές των. καὶ σταμάτησαν τελείως αὐτὲς τὶς δυὸ ὀλέθριες μάστιγες, ναρκομανία καὶ ἀδελφογαμία, περίπου τὸ 600 μ.Χ., ὅταν ἐξέλιπαν οἱ εἰδωλολάτρες. διότι στὸν ἀρχαῖο κόσμο οὐδέποτε ὑπῆρξε δίωξι ἢ ἔστω ἀποφυγὴ τῶν ναρκωτικῶν καὶ τῆς ἀδελφογαμίας. ἡ δὲ εἰδωλολατρικὴ θρησκεία πάντοτε ἦταν ἐκείνη ποὺ κυρίως συνιστοῦσε καὶ διακινοῦσε τὰ ναρκωτικά.

Ἡ Χριστιανικὴ πίστι λοιπὸν σταμάτησε τὴν ἀρχαία ναρκομανία. καὶ σήμερα παρατηρεῖται λύσσα ἀποχριστιανίσεως ἀκολουθούμενη κι ἀπὸ λυσσασμένη ναρκομανία. καὶ φυσικὰ τὰ δυὸ αὐτὰ κακὰ συνοδεύονται κι ἀπὸ ἀνεξέλεγκτη φρενοβλάβεια κι ἀνεξέλεγκτη τεμπελιὰ σὰν ἐκείνη τῶν συντρόφων τοῦ Ὀδυσσέως στὴ χώρα τῶν Λωτοφάγων. ὁ θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του. μέχρι τότε ὅμως θὰ βαδίσουμε *ὁδοὺς σκληράς.*

18
Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου

Ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι, ὅπως εἶπα, γραμμένη πρωτοτύπως στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα σὲ 20 χρόνια κατὰ τὰ ἔτη 49-69, σὲ πέντε παραμεσόγειες χῶρες, Ἑλλάδα, Μ. Ἀσία, Παλαιστίνη, Ἰταλία, καὶ Αἴγυπτο. οἱ 9 συντάκτες τῶν 27 βιβλίων της, Παῦλος, Ματθαῖος, Λουκᾶς, Ἰωάννης, Μάρκος, Σιλουανός, Πέτρος, Ἰάκωβος, καὶ Ἰούδας, δὲν γνωρίζουν τὴν κατὰ τὸ ἔτος 70 καταστροφὴ τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ της· δὲν ὑπάρχει στὴν Καινὴ Διαθήκη καμμιὰ ἀπολύτως ἔνδειξι ἢ ὑπαινιγμὸς γιὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ οὔτε γιὰ κανένα ἀπὸ τὰ πρόσωπα ποὺ σχετίζονται μ' αὐτό.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ἡ γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἦταν κατὰ τὰ χρόνια της ἡ κύρια γλῶσσα τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἐνῷ ἡ λατινικὴ μέχρι τὸ 284 (Διοκλητιανὸς) ἦταν ἡ δευτερεύουσα, ἡ δὲ ἑβραϊκὴ ἦταν τοπικὴ κι ἐναλλακτικὴ γλῶσσα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους, ὅπως κι ὅλες οἱ ἐθνικὲς γλῶσσες πλὴν τῆς πρώτης

καὶ δευτέρας, ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς δηλαδή. ἤδη πρὸ τοῦ 50 π.Χ. ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ κατακτώντας τὶς χῶρες Γαλλία, Βέλγιο, Ἑλβετία, Ἱσπανία, Βρετανία, Γερμανία, γιὰ νὰ μὴν πέσουν οἱ διαταγές του στὰ χέρια τῶν ἐντοπίων, ἀλληλογραφοῦσε μὲ τοὺς ἀξιωματικούς του στὴν ἑλληνική, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος στ' Ἀπομνημονεύματά του[88]. ὁ Χριστὸς καὶ οἱ μαθηταί του καὶ ὅλοι οἱ συντάκτες τῆς Καινῆς Διαθήκης ἦταν δίγλωσσοι· μιλοῦσαν μεταξύ τους κι ἑβραϊστὶ κι ἑλληνιστί. ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς μὴ Ἑβραίους, λ.χ. μὲ τὴ Χαναναία ἢ Συροφοινίκισσα, τὸν ἑκατόνταρχο τῆς Καπερναούμ, καὶ τὸν Πιλᾶτο μιλοῦσε ἑλληνιστί. ἡ ἐπιγραφὴ μὲ τὸ αἰτιολογικὸ τῆς ἐκτελέσεώς του ἦταν ἀπὸ τὸν Ῥωμαῖο Πιλᾶτο γραμμένη *ἑβραϊστὶ ἑλληνιστὶ ῥωμαϊστί.* μερικοὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶχαν ὀνόματα ἑλληνικὰ ἢ καὶ ἑλληνικά, λ.χ. Φίλιππος, Ἀνδρέας, Συμεών - Σίμων - Κηφᾶς - Πέτρος, Θωμᾶς - Δίδυμος. ὁ Παῦλος γράφει στὴν ἑλληνικὴ καὶ πρὸς Ἕλληνες, καὶ Πρὸς Ἑβραίους, καὶ Πρὸς Ῥωμαίους, καὶ Πρὸς Γαλάτας, κηρύττει δὲ παντοῦ ἑλληνιστί. γι' αὐτὸ οἱ δυὸ Διαθῆκες τῆς Βίβλου γράφτηκαν ἡ Παλαιὰ ἑβραϊστὶ καὶ ἡ Καινὴ ἑλληνιστί. τὴ δὲ ἀπὸ τὸ 130 μ.Χ. χαμένη γιὰ πάντα ἀρχαία ἑβραϊκὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπως ἀνέφερα, ἀντικατέστησε ὡς πρωτότυπο πλέον ἡ ἰσραηλιτικὴ ἑλληνικὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα τοῦ 280 π.Χ.. ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εἶχε στρώσει τὸ χαλί, γιὰ νὰ περπατήσῃ ἐπάνω του ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Χριστιανικὴ πίστι. γι' αὐτὸ εἶναι ὁ μόνος ἀρχαῖος Ἕλληνας ποὺ ἀναφέρεται ἤδη στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὅπου χαρακτηρίζεται ὡς φτερωτὸς πάρδαλης καὶ νικηφόρος τράγος, καὶ ἡ στρατιωτική του δύναμι λέγεται ἑλληνικὸ σπαθί (Ἰε 98,25· 99,29· Δα 1,6· 2,5-9· 24). τὸ ἐπὶ Χριστοῦ οἰκουμενικὸ καθεστὼς καὶ δίκαιο εἶναι ῥωμαϊκό, ὁ δὲ Παῦλος καὶ 28 συνεργάτες του εἶχαν ῥωμαϊκὴ ἰθαγένεια καὶ ῥωμαϊκὸ ὄνομα καὶ χάλκινη ῥωμαϊκὴ ταυτότητα *(privilegium).*

Κανεὶς ὑπήκοος δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ καταδικαστῇ εἰς θάνατον χωρὶς τὴν ἔγκρισι τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, κι ὁποιοσδήποτε ὑπήκοος μὲ ῥωμαϊκὴ ἰθαγένεια καὶ ταυτότητα εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ νὰ δικαστῇ αὐτοπροσώπως ἀπὸ τὸν Ῥωμαῖο αὐτοκράτορα, ἕνα προνόμιο ποὺ τὸ ἄσκησε κι ὁ Παῦλος κι ἀθῳώθηκε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Νέρωνα Καίσαρα. δεύτερο χαλὶ αὐτό, ποὺ στρώθηκε ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους γιὰ τὴ διακίνησι τοῦ Χριστιανικοῦ κηρύγματος. ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ῥωμαϊκὸ δίκαιο γιὰ ὅλους καὶ ῥωμαϊκὴ ἰθαγένεια γιὰ τὸν Παῦλο καὶ πολλοὺς συνεργάτες του. *τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου* ἢ *πλήρωμα τῶν καιρῶν,* ποὺ λὲν ὁ Χριστὸς κι ὁ Παῦλος κι ὁ Μάρκος (Μρ 4,2· Γα 6,33· Ἐφ 1,10) γιὰ τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ Κυρίου, τὸ κήρυγμά του, τὴ Χριστιανικὴ πίστι, καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη. λόγῳ δὲ τῆς μακρᾶς εἰρήνης τῶν μεγάλων αὐτοκρατοριῶν *(pax Romana)* καὶ

λόγῳ τῆς πολλῆς ἀστυνομεύσεως τὸ ἀνδρικὸ κεφάλι ἀσφαλίστηκε, τὸ ἰσοζύγιο τῶν δύο φύλων ἀποκαταστάθηκε (ἐπὶ Ἠσαΐου (5,11) ἦταν 88% γυναῖκες καὶ 12% ἄντρες), ἡ πολυγαμία καταργήθηκε, ἡ μονογαμία στερεώθηκε, καὶ περίπου 300 χρόνια ἀργότερα γιὰ τὴν ἔγγαμη γυναῖκα ἐμφανίστηκε ὁ χαρακτηρισμὸς *σύζυγος* ἢ ῥωμαϊστὶ *coniux,* ποὺ πρῶτα λεγόταν μόνο γιὰ ζῷα ποὺ ζεύονται στὸν ἴδιο *ζυγὸν* ἢ *iugum* τοῦ ἅρματος τῆς ἁμάξης καὶ τοῦ ἀρότρου ἢ γιὰ δυὸ συμπολεμιστὰς ποὺ καλύπτουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. ἀνάλογη πρόοδος καὶ ὡριμότης κατ' αὐτὸ τὸ *πλήρωμα τοῦ χρόνου* ὑπῆρξε στὰ γραφικὰ καὶ βιβλιοδετικὰ ὑλικὰ καὶ ὄργανα καὶ τέχνες. γι' αὐτὸ κι ἔγινε εὐχαρίστως ἀποδεκτὴ ἡ χρονολόγησι *πρὸ Χριστοῦ* καὶ *μετὰ Χριστὸν (π.Χ. - μ.Χ.)* ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑφηλίου (Χριστιανοὺς καὶ εἰδωλολάτρες). μόνον οἱ χιλιασταὶ ἢ «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» δὲν τὸ ἀντέχουν νὰ εἶναι ὁ Χριστὸς τὸ πρόσωπο ποὺ ἔταμε τὴν παγκόσμια ἱστορία σὲ δυὸ περιόδους. τόσο καταχθόνια τὸν ἀντιπαθοῦν.

Σὲ σύγκρισι ἐκτάσεως τῶν δυὸ Διαθηκῶν τῆς Βίβλου ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι 79% καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη 21%, ὅσα εἶναι στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς τὸ ἄζωτο καὶ τ' ὀξυγόνο· (λέτε νὰ κυριευτοῦν ἀπὸ ἀμὸκ καὶ γι' αὐτὸ οἱ χιλιασταί;). ἢ ἄλλως ἡ Π.Δ. εἶναι 3,81 φορὲς ἐκτενέστερη ἀπὸ τὴν Κ.Δ., ἤτοι ἡ Κ.Δ. εἶναι περίπου ὅσο τὸ ἕνα τέταρτο τῆς Π. Διαθήκης.

ΛΕΥΚΗ

Β

ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΛΕΥΚΗ

Α. ΜΩΫΣΗΣ

Τὰ τρία βιβλία τοῦ Μωϋσῆ, *Γένεσις Νόμος Δευτερονόμιον,* ὡς σύνολο στὴν Καινὴ Διαθήκη λέγονται *Μωϋσῆς* (Λκ 84,13· 15· 133,15· Ἰω 26,34· Μρ 52,9· Πξ 81,33· Α΄ Κο 6,12· Ῥω 19,2· 20,20)· κι ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ ἀναφέρεται ἡ ὀνομασία φαίνεται ὅτι ἔτσι λέγονταν ἀπὸ τοὺς ἐπὶ Χριστοῦ Ἰουδαίους κοινῶς τὰ τρία αὐτὰ βιβλία. κι ἀποτελοῦν, ὅπως ἤδη σημείωσα, τὰ 22 ἑκατοστὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· σχεδὸν τὸ ἕνα τέταρτο. στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν ὑπάρχει ἡ πολὺ μεταγενέστερη ὀνομασία *Πεντάτευχος* οὔτε εἶναι γνωστὸς ὁ τεμαχισμὸς τοῦ Νόμου σὲ τρία τεμάχια λεγόμενα *Ἔξοδος Λευϊτικὸν Ἀριθμοί,* ὥστε νὰ προκύψῃ καὶ ἡ μεταγενέστερη ὀνομασία *Πεντάτευχος.* στὴν Καινὴ Διαθήκη τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσῆ εἶναι μόνο τρία καὶ τὸ μεσαῖο ἐννοεῖται πάντοτε ὡς ἑνιαῖο καὶ λέγεται πάντοτε *Νόμος*· ἔτσι δείχνουν ὅλα τὰ παραθέματά της ποὺ εἶναι καὶ πάρα πολλά. τὰ 73 παραθέματά της ἀπὸ τὸν Νόμον λέγονται ἄλλοτε *Μωϋσῆς* καὶ ἄλλοτε *Νόμος.* καὶ οἱ ὀνομασίες τῶν τριῶν τεμαχίων καὶ ἡ κατονομασία ἢ ὑπονόησι Πεντατεύχου εἶναι ἄγνωστα· καὶ εἶναι οἱ ὅροι *Πεντάτευχος* ἢ *Πέντε* τοῦ Β΄ μ.Χ. αἰῶνος παρ' Ἰουδαίοις καὶ τοῦ Δ΄ αἰῶνος παρὰ Χριστιανοῖς· γιὰ πρώτη φορὰ σὲ Χριστιανοὺς ἀπαντᾶται ὡς ἐννοούμενο *Πέντε* στὸν Ὠριγένη κι ὡς ῥητὴ *Πεντάτευχος* στὸν Ἑβραῖο Ἐπιφάνιο ποὺ ἔγινε Χριστιανὸς στὰ 30 του.

Καὶ τὰ τρία βιβλία τοῦ Μωϋσῆ περιέχουν καὶ ἱστορία καὶ ποίησι καὶ παραίνεσι, τὰ δὲ δύο δεύτερα (Νο Δε) καὶ νομοθεσία. ἡ ποίησί τους εἶναι κυρίως μνημονικὸς τρόπος καὶ τρόπος δημοσιεύσεως καὶ διατηρήσεως τῆς ἀκεραιότητος τοῦ κειμένου.

1. ΓΕΝΕΣΙΣ

Τὸ ὄνομα τοῦ βιβλίου *Γένεσις* δίνεται πλουσίως μέσα στὸ κείμενό του. οἱ πολὺ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἢ ποιηταὶ στὰ βιβλία τους δὲν ἔβαζαν τίτλους, οἱ δὲ ἁπλοϊκοὶ δὲν βάζουν οὔτε σήμερα. τὴν *Ἰλιάδα* καὶ τὴν *Ὀδύσσεια* δὲν τὶς τιτλοφόρησε ἔτσι ὁ Ὅμηρος, ὁ ὅποιος ὅμηρος ποιητής· οἱ τίτλοι *Ἰλιὰς* καὶ *Ὀδύσσεια* ἀνευρίσκονται γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ μισὴ χιλιετία στὸν Ἡρόδοτο[1]. κι ὁ Μακρυγιάννης εἶχε τ'

Ἀπομνημονεύματά του χωρὶς τίτλο· κάπου μέσα στὸ κείμενό του τὰ λέει *Στορικόν,* δηλαδὴ *Ἱστορικὸν* (βιβλίο). *Ἀπομνημονεύματα* τὰ τιτλοφόρησε ὁ πρῶτος ἐκδότης Γιάννης Βλαχογιάννης. κι ὁ συγγραφεὺς τῆς Γενέσεως εἶχε τὸ βιβλίο του αὐτὸ μᾶλλον χωρὶς τίτλο πρὶν ἀπὸ τὴν πρώτη ἀράδα του. διότι στὰ χρόνια του δὲν ὑπῆρχε ἄλλο βιβλίο στὸν κόσμο· καὶ τὸ μοναδικὸ δὲν χρειάζεται ὄνομα. μέσα ὅμως στὸ κείμενο, στὴν ἀρχὴ ἀρχή, τὸ βιβλίο αὐτὸ λέγεται πράγματι *Γένεσις* (Γε 6,1)· *Αὕτη ἡ Βίβλος Γενέσεως ἀνθρώπων.* τὸ οὐσιαστικὸ *Γένεσις* δὲν σημαίνει *γέννησις,* ὅπως φαντάζεται ὁ κάθε χάχας· καὶ εἶδα πολλοὺς τέτοιους νὰ τὸ νομίζουν αὐτό, κι ἔμεινα ἐμβρόντητος· διότι ἦταν χάχες μὲ πολλὲς περγαμηνές! τὸ *Γένεσις* εἶναι ἀπὸ τὸ *γίνομαι,* καὶ σημαίνει τὸ *Πῶς ἔγιναν,* τὰ *Γεγονότα,* ἡ *Ἱστορία.* ὅτι αὐτὸ τὸ *Γένεσις* εἶναι τίτλος βιβλίου τὸ δείχνει κι ὁ ἀλάθητος καὶ θεόπνευστος εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, ποὺ ἀρχίζει τὸ βιβλίο του μὲ τὸν ἴδιο τίτλο *Γένεσις* (Μθ 1,1)· *Βίβλος Γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.* καὶ τῶν δυὸ Διαθηκῶν τὸ πρῶτο βιβλίο ἔχει τὸν τίτλο *Γένεσις. Γένεσις τῶν ἀνθρώπων* τὸ τῆς Παλαιᾶς καὶ *Γένεσις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ* τὸ τῆς Καινῆς. δηλαδὴ *Ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος* καὶ *Ἱστορία τοῦ Χριστοῦ.* ὁ δὲ συντάκτης τῆς *Γενέσεως* τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης λέει ἔτσι *Γενέσεις* καὶ τὶς ἐπὶ μέρους *Γενέσεις* - Ἱστορίες τῶν μεγάλων ἀντρῶν, οἱ ὁποῖες ἀπαρτίζουν τὴ συνολικὴ *Γένεσιν.*

Γε 7,4· *Αὗται αἱ Γενέσεις Νῶε*
10,1· *Αὗται αἱ Γενέσεις Σήμ*
11,1· *Αὗται αἱ Γενέσεις Θάρα*
48,1· *Αὗται αἱ Γενέσεις Ἰσαάκ*
85,2· *Αὗται αἱ Γενέσεις Ἰακώβ*

δὲν ὑπάρχει λόγος λοιπὸν νὰ ψάχνουμε γιὰ τὸ ἂν καὶ γιατί τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀπὸ τὸ συγγραφέα του λεγόταν *Γένεσις,* δηλαδὴ Ἱστορικόν, Στορικόν, Ἱστορία.

Βέβαια εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ «βαθυστόχαστοι» Ἰουδαῖοι ῥαββῖνοι ἔλεγαν καὶ τὴ Γένεσι καὶ ἄλλα βιβλία μὲ τὴν πρώτη φράσι τοῦ κειμένου τους, τὴ Γένεσι *Ἐν ἀρχῇ (Βερεσίθ),* τὴν Ἔξοδο *Καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα (Ου έλλε σμώθ),* κλπ., ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ὑπεράγαν ἁπλοϊκὰ νηπιακὰ καὶ χαζούλικα, ὅπως οἱ παλιοὶ Εὐρωπαῖοι μουσικοσυνθέτες ἀντὶ γιὰ τίτλους ἔλεγαν τὶς συνθέσεις των κατὰ τὸν ῥαββινικὸ καὶ λατινοπαπικὸ τρόπο *De profundis* (= *Ἐκ βαθέων* Ψα 128,1) ἢ *Tantum ergo* (= *Οὕτω γὰρ* Ἰω 10,17), ὅπως κι ἐμεῖς, πιτσιρικάδες κάποτε, λέγαμε ἀπὸ τὴν πρώτη φράσι του τὸ ἀναγνωσματάριο τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν *Πιστεύω τῷ φίλῳ,* καὶ τῶν λατινικῶν *Regina rosas amat (= Ἡ βασίλισσα ἀγαπᾷ τὰ ῥόδα)* καὶ στὴ Ῥουμανία τὸ λὲν *Aquila muscas non capit (= Ὁ ἀετὸς δὲν κυνηγάει μῦγες)*· μόνο τ' ἀγράμμα-

τα τσόκαρα τῆς προτεσταντικῆς καὶ παπικῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» τὰ θεωροῦν αὐτὰ περισπούδαστα. σωστὸς τίτλος βιβλίου εἶναι μόνο ἐκεῖνος τὸν ὁποῖο δίνει ὁ συγγραφεὺς κι ὁ ὁποῖος τίτλος δίνει τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου, κι ὄχι ἐκεῖνος τὸν ὁποῖο δίνουν τ' ἀνώριμα διαβαστούδια του κι ὁ ὁποῖος τίτλος δὲν δίνει τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου.

Γενικῶς καὶ σ' αὐτὸν τὸν τρίτο τόμο τῆς Εἰσαγωγῆς στὴ Βίβλο δὲν θεώρησα σοβαρὸ νὰ ἐπαναλαμβάνω τὶς χαζομάρες τοῦ κάθε σκατοκάνθαρου ἢ κουραδόμαγκα ἢ ἄλλου βλάκα καὶ τσαρλατάνου τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», τῶν ὁποίων ἡ ἀγραμματοσύνη καὶ ἡ βλακεία δὲν ἔχει πάτο. ἀφήνω στοὺς δικούς μας καημενούληδες «βιβλικοὺς θεολόγους» νὰ τοὺς θαυμάζουν καὶ νὰ τοὺς λατρεύουν ὅσο χορταστικὰ θέλουν. ἐγὼ ἀπὸ σκατοκανθάρους δὲν χάφτω τίποτε, καὶ κουραδόμαγκες δὲν θαυμάζω, κι ἂς εἶναι κι «ἐπιφανεῖς» Εὐρωπαῖοι κι Ἀμερικανοὶ καὶ προτεστάντες καὶ παπικοί. γι' αὐτοὺς ξέρω πολὺ καλὰ ὅτι ἰσχύει 100% ἡ χωριάτικη παροιμία «Βάλε τὸν κόλο μάγειρα νὰ σοῦ μαγειρέψῃ σκατά».

Ἀπὸ τὴ Γένεσι στὴν Καινὴ Διαθήκη ὑπάρχουν 37 παραθέματα σὲ 53 θέσεις τῶν 11 βιβλίων Μθ Λκ Μρ Πξ Γα Α΄ Κο Ῥω Ἐφ Ἑβ Α΄ Πε Ἀπ. καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ Γένεσις μαρτυρεῖται πλουσίως στὰ περισσότερα βιβλία. γιὰ δεῖγμα μόνο ἀναφέρω τὴν ἔμμετρη μαρτυρία τοῦ Ἠσαΐου (60,13)·

Ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπὶ Νῶε τοῦτό μοί ἐστι,
καθότι ὤμοσα αὐτῷ ἐν τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ
τῇ γῇ μὴ θυμωθήσεσθαι ἐπὶ σοὶ ἔτι.

ἀναφέρεται στὸ ἐδάφιο τῆς Γενέσεως 9,4· *Καὶ εἶπε Κύριος ὁ θεὸς διανοηθείς· Οὐ μὴ προσθήσω ἔτι τοῦ καταράσασθαι τὴν γῆν διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.*

Τὸ κείμενο τῆς Γενέσεως εἶναι ἀκέραιο· μόνο στὸ 72,56 ἐξέπεσε κείμενο περίπου μιᾶς ἀράδας καὶ στὸ 107,9 περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἀράδα· καὶ δὲν κατώρθωσα νὰ τὰ συμπληρώσω. καὶ τὰ δύο χάσματα τὰ ἔχουν καὶ τὸ μασοριτικό, καὶ ἡ βουλγάτα τῶν Βαρανίνα - Ἱερωνύμου, καὶ ὅλες οἱ ἀρχαῖες καὶ νεώτερες μεταφράσεις. ὁ μασορίτης πρῶτα, μεταφράζοντας τὸ ῥῆμα *εἶπε* τῶν Ἑβδομήκοντα, δὲν κατάλαβε ὅτι δὲν σημαίνει *ἐλάλει* ἢ κατὰ Βαρανίνα *locutus est,* ἀλλὰ *dixit,* δείχνοντας ὅτι τὸ μασοριτικὸ εἶναι πλημμελὴς μετάφρασι ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα. διότι, ἂν καταλάβαιναν σωστὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα, θ' ἀντιλαμβάνονταν καὶ τὸ χάσμα.

Ἀδιαμφισβήτητος καὶ μυριόλεκτος συγγραφεὺς τῆς Γενέσεως εἶναι ὁ Μωϋσῆς. γράφτηκε, ὅπως ἤδη εἶπα, γύρω στὸ 1650 π.Χ. στὴν ἔρημο τοῦ Σινά, πρὶν τοῦ ἀνατεθῇ ἡ ἀποστολὴ νὰ πάῃ τοὺς Ἑβραίους

ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο στὴν Παλαιστίνη. ὅπως εἶπα, τὴν ἔγραψε γιὰ τὰ παιδιά του, ὅταν ἦταν βοσκὸς τῶν προβάτων του στὸ Μαδιανιτικὸ μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Σινά. καὶ γιὰ τὴ Γένεσι ἐφεῦρε τὸ σήμερα παγκόσμιο καὶ μοναδικὸ ἀλφάβητο, συλλαμβάνοντας τὸ ἄτομο τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, τὸν φθόγγον. σκοπός του ἦταν νὰ διαιωνίσῃ στοὺς ἀπογόνους του τὴν ὀρθόδοξη παράδοσι τῶν Ἀδὰμ Νῶε Σὴμ Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ Ἰακὼβ Ἰωσὴφ περὶ θεοῦ καὶ περὶ βίου ἀρεστοῦ σ' αὐτόν. καὶ γι' αὐτὸ ἐπιλέχτηκε ἀπὸ τὸν Κύριο ὡς ἡγέτης τοῦ Ἰσραήλ, ποὺ τὸν ὡδήγησε μέχρι τὸν Ἰορδάνη, καὶ μὲ κεραυνοβόλο πόλεμο κατέλαβε μόνο τὴ μισὴ Παλαιστίνη, τὴν ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου. στὴ δυτικὴ δὲν τοῦ ἐπιτράπηκε νὰ περάσῃ· τοῦ ἐπιτράπηκε μόνο νὰ τὴν ἀγναντέψῃ ἀπὸ μακριά.

Ἡ Γένεσις ἁδρομερῶς διακρίνεται σὲ τρία πολὺ ἄνισα μέρη· γένεσι τοῦ σύμπαντος (1%), γένεσι τῆς ἀνθρωπότητος (10%), γένεσι του Ἰσραήλ (89%)· ἀπὸ τὸ ἄκρο παρελθὸν μέχρι τὶς ἡμέρες τοῦ Μωϋσῆ. γεννᾶται τὸ διερώτημα ποιές ἦταν οἱ πηγὲς τοῦ Μωϋσῆ; ἦταν μόνο ἡ παράδοσι τῶν προγόνων του ἢ καὶ μιὰ θεία ἀποκάλυψι; νομίζω ὅτι ἦταν μόνο ἡ παράδοσι· διότι μέχρι ποὺ ἔγραψε τὴ Γένεσι δὲν εἶχε χρισθῆ προφήτης. λόγῳ τῆς πίστεώς του καὶ τῆς εὐσυνειδησίας του ὁ θεὸς τοῦ ἐξασφάλισε τὴν ἀκρίβεια τῆς ἱστορίας του, πρᾶγμα ποὺ ἦταν θεοπνευστία, ἀλλὰ τίποτε ἀπ' ὅσα ἔγραψε δὲν χρειαζόταν νὰ τοῦ δοθῇ μὲ ἀποκάλυψι· τὰ πάντα μποροῦσαν νὰ προέρχωνται ἀπὸ ἁπλῆ ἀκρόασι ποὺ μποροῦσαν νὰ τὰ ἔχουν ἐξ ἀποκαλύψεως προγενέστεροί του. καὶ ἀκριβῶς γιὰ τὴν πίστι του καὶ γιὰ τὴν εὐλαβῆ φροντίδα του γιὰ τὴ σωστὴ παράδοσι χρίσθηκε προφήτης, ὅταν εἶδε τὴ φλεγόμενη ἀλλὰ μὴ καιόμενη βάτο. καὶ ὑπῆρξε ὁ μεγαλείτερος ὅλων τῶν προφητῶν. ἔτσι νομίζω. ἡ δὲ παράδοσι, μέχρι ἐκεῖ ποὺ τὴν καλύπτει ἡ Γένεσις, ἦταν λίγη λιτὴ εὐμάθητη κι εὐπαράδοτη. ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶχε καὶ γραπτὰ μέρη τῆς παραδόσεως μὲ γραφὲς προαλφαβητικὲς σὲ γραφικὲς ὕλες καὶ μὲ γραφικὰ ὄργανα, ποὺ δὲν ἐγγυῶνταν ὅμως περισσότερη ἀντοχὴ στὸ χρόνο, αὐτὸ τὸ ἐσωτερικό του πρόβλημα, πιστεύω, ἦταν τὸ κίνητρό του γιὰ τὴν ἐφεύρεσι τοῦ ἀλφαβήτου καὶ τὴν καταγραφὴ τῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία ὑπέκειτο στὸν κίνδυνο νὰ φθαρῇ καὶ νὰ σβήσῃ. ἐπίσης θεωρῶ πολὺ πιθανὸ ὅτι ὁ Μωϋσῆς ἀπὸ μικρός, παράλληλα μὲ τὴν προγονικὴ προφορικὴ παράδοσι τῆς Γενέσεως εἶχε ὑπ' ὄψι του καὶ κάποιο ἀρχαῖο ἐπίσης πατροπαράδοτο ἔμμετρο ἔπος μὲ τὸν πυρῆνα τῆς ἱστορίας τῆς Γενέσεως, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ παραθέτει στὸ βιβλίο αὐτὸ τὰ 5 ποιητικὰ κομμάτια του (Γε 33,7-8· 48,8-9· 56,28-32· 57,13-14· 125,1-45). καὶ οἱ Ἑβραῖοι γενικῶς ἦταν ἄνθρωποι πίστεως καὶ παραδόσεως καὶ ἡ πατρικὴ οἰκογένεια τοῦ Μωϋσῆ πρέπει σ' αὐτὸ νὰ διέπρεπε. δὲν θὰ πῶ περισσότερα γι' αὐτὴ τὴν

παράδοσι, πρῶτον διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζω περισσότερα, καὶ δεύτερον διότι ἤδη ἔχω πῆ καὶ πιὸ μπροστὰ ὅσα εἶχα νὰ πῶ.

Ὅσο γιὰ τὸ πῶς ἦταν δυνατὸν ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ ὀρθόδοξοι πρόγονοί του, οἱ φίλοι τοῦ θεοῦ *(ῥαγουήλ),* νὰ γνωρίζουν ὅσα συνέβησαν προανθρωπίνως, μὲ τὰ ὁποῖα ἀρχίζει ἡ Γένεσις, πῶς λ.χ. ἦταν δυνατὸν νὰ ξέρουν οἱ ἄνθρωποι πῶς δημιουργήθηκε τὸ σύμπαν, ἔχω νὰ πῶ μόνον ὅτι ὑπῆρξαν προφῆτες καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ, στοὺς ὁποίους ὁ θεὸς ἀποκάλυψε αὐτὰ τὰ πράγματα· οἱ Ἀδὰμ Ἄβελ Σὴθ Ἐνὼς Ἐνὼχ Λάμεχ Νῶε Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ Ἰακὼβ Ἰωσὴφ ἦταν προφῆτες. τοῦ Λάμεχ ἀναφέρεται στὴ Γένεσι καὶ προφητεία γιὰ τὸ ῥόλο ποὺ θὰ παίξῃ ὁ γιός του Νῶε. γι' αὐτὸ καὶ τὸν ὠνόμασε *Νῶε,* ποὺ σημαίνει *Ἀνάπαυσις.* (ἡ λέξι *Ἀνάπαυσις* στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα εἶναι γραμματικοῦ γένους ἀρσενικοῦ, ὅπως καὶ ἡ λέξις *ἐξομολόγησις (Ἰούδας)*). τὸ ὄνομα *Νῶε (Ν')* εἶναι ὁμόρριζο μὲ τὸ ὄνομα τοῦ γράμματος Ν, τὸ ὁποῖο εἶναι *νυ'* καὶ ὡς ἀριστερόστροφο И παριστανόταν ἐπὶ Μωϋσῆ σὰν ἀναπαυτικὸ κάθισμα ϟ. γι' αὐτὸ ἡ Γένεσις (6,31) σχετικὰ μὲ τὴν προφητεία τοῦ Λάμεχ γιὰ τὸ Νῶε λέει· *Ἐπωνόμασε Λάμεχ τὸ ὄνομα αὐτοῦ* ***Νῶε,*** *λέγων· Οὗτος* ***διαναπαύσει*** *ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῶν λυπῶν τῶν χειρῶν ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἧς κατηράσατο Κύριος ὁ θεός.* προφητεύει τὴ διάσωσι τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ μετὰ τὸ πνίξιμο τῶν ἀσεβῶν. εἶναι δὲ ἡ πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ ἱστορία πολὺ λιτή· ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς καταλόγους ὀνομάτων ἔχει μόνο τρεῖς σύντομες ἐξιστορήσεις, τὴν τῆς δημιουργίας καὶ τῶν πρωτοπλάστων, τὴν τῶν ἀδερφῶν Ἄβελ καὶ Κάιν, καὶ τὴν τοῦ κατακλυσμοῦ. παράδοσι ἐλαχίστη, ποὺ ἦταν δυνατὸν ν' ἀπομνημονευθῇ καὶ παραδοθῇ σὲ μῆκος κάποιου χρόνου, χωρὶς νὰ φθαρῇ. ἡ ὑπόλοιπη παράδοσι, ἡ ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ μέχρι τὸ Μωϋσῆ ἦταν λίγο ἐκτενέστερη, ἀλλὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ εἶναι οἰκογενειακὴ παράδοσι πολλῶν ταυτοχρόνως οἰκογενειῶν ἀνθρώπων ἰδιαιτέρως νοημόνων σωφρόνων καὶ εὐσεβῶν. μποροῦσε δὲ νὰ ἔχῃ καὶ μιὰ σύνοψί της γραπτὴ μὲ μιὰ προαλφαβητικὴ γραφὴ βιωσιμότητος κι ἀναγνωσιμότητος 350 ἐτῶν, ποὺ θὰ ἦταν ὁ πυρήνας καὶ ἡ παρωπίδα καὶ ὠτασπίδα καὶ σιδηροτροχιὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως. στὰ χρόνια του ὁ Μωϋσῆς αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη τῆς καταγραφῆς της μ' ἕνα γραμματάριο αἰωνίως βιώσιμο, κι ἐφεῦρε τὸ ἀλφάβητο, ἔργο μεγαλοφυοῦς ἀλλὰ ἁπλό. κι ὁ Μωϋσῆς βέβαια ἦταν ἄνθρωπος καὶ ἁπλὸς καὶ μεγαλοφυὴς καὶ ἐξωπλισμένος μὲ τέτοιο θεάρεστο ἐνδιαφέρον.

Ὁ προσδιορισμὸς τῶν τόπων τῆς Παλαιστίνης, ὅπου κατοικοῦσαν *ἐν σκηναῖς* οἱ τρεῖς πατριάρχες Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ Ἰακώβ, εἶναι εὔκολος, διότι δίνονται τοπωνύμια μεταγενεστέρων καὶ μέχρι σήμερα γνωστά· ὁ προσδιορισμὸς τῶν χρόνων ὅμως εἶναι δυσκολώτερος. ὁ

Ἀβραὰμ κι ὁ Ἰσαὰκ μέχρι τὴ φυγὴ τοῦ Ἰακὼβ γιὰ τὴ Χαρρὰν τῆς Συρίας κατοικοῦσαν δυτικῶς τῆς *Ἁλυκῆς Θαλάσσης* ἢ *Θαλάσσης Ἄραβα* (=Νεκρᾶς Θαλάσσης), ὁ μὲν Ἀβραὰμ στὴν *Δρῦν τοῦ Μαμβρή,* δηλαδὴ στὸ δάσος δρυῶν, δίπλα στὴν πόλι *Ἀρβὸκ* ἢ μετέπειτα *Χεβρὼν* καὶ στὴν πόλι *Ἰεβοὺς* ἢ μετέπειτα *Ἱερουσαλήμ,* δηλαδὴ κάπου μεταξὺ Ἱερουσαλὴμ καὶ Χεβρών, ὁ δὲ Ἰσαὰκ στὸ *Φρέαρ τοῦ Ὅρκου* (=Πηγάδι γιὰ τὴ χρῆσι τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε Ἔνορκη συμφωνία κτηνοτρόφων), εὑρισκόμενο λίγο βορειότερα, ἀλλὰ πάλι δυτικῶς τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, δίπλα στὴν πόλι Γέραρα. ὁ Ἰακὼβ μετὰ τὴν ἐπάνοδό του ἀπὸ τὴ Χαρρὰν κατοίκησε ἀρκετὰ βορειότερα, δυτικῶς τοῦ Ἰορδάνου, κοντὰ στὴν πόλι Συχέμ, στὸ μέρος στὸ ὁποῖο ὁ ἴδιος ἔδωσε τὸ ὄνομα *Σκηναί* (=Καλύβια). ἦταν δὲ καὶ οἱ τρεῖς πατριάρχες μετακινούμενοι κτηνοτρόφοι *ἑβραῖοι* (=*Περάται* = νομάδες), δηλαδὴ σκηνῖτες. κι ἐκεῖ ἔμεινε ὁ Ἰακὼβ μέχρι τὴ φυγή του στὴν Αἴγυπτο, τὴν ὁποία κυβερνοῦσε ἤδη ὁ χαμένος γιός του Ἰωσήφ. ἀκόμη δὲ κι ὁ Μωϋσῆς, ὅταν ζοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του στὸν τόπο τοῦ Μαδιανίτου πεθεροῦ του Ἰοθόρ, ζοῦσε κι ἐκεῖνος σὲ σκηνὲς (καλύβια), ὅπως κι ὅλοι οἱ ἄλλοι κτηνοτρόφοι. αὐτὸ σήμερα φαίνεται κι ἀπὸ τ' ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα παριστάνουν τ' ἀκροφωνικὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου *Β Δ Η Ξ*· κωνικὴ κατοικία Λ *Βῆτ,* τριγωνικὴ πάνινη πόρτα τέτοιας κατοικίας ▷ *Δέλτ,* αὐλόπορτα καμωμένη μὲ καδρόνια ⊟ ἢ Η *Ἧτ, (=Χέτ),* καὶ ⋕ ἢ Ξ *Ξάμεκ* = ἀντιστήριγμα ξυλίνου τοιχίου σουβατισμένου ἐξωτερικὰ σὲ τέτοια κατοικία. κατὰ τὴν ἐπάνοδο τοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο περίπου μετὰ τρεῖς αἰῶνες, ὁ Ἰσραὴλ γνωρίζει ἓξ μέταλλα· *χρυσὸν ἄργυρον χαλκὸν μόλυβδον κασσίτερον σίδηρον* (No 239,11) κι ἕνα κρᾶμα, τὸν ἀνελαστικὸ ἀστραφτερὸ καὶ κουδουνιστὸ μπροῦντζο, CuSn γιὰ κάτοπτρα (No 109,8) καὶ AuCuSn γι' ἀνοξείδωτα κουδουνάκια (No 77,5), τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὸ Νόμο (239,11). τὸν σίδηρον, ποὺ ἀνακαλύφθηκε τελευταῖος, οἱ Ἑβραῖοι, ὡς κάτοικοι τότε τῆς ἡγεμονευούσης στὴ Μεσόγειο ἐπικρατείας τῶν Αἰγυπτίων, τὸν γνωρίζουν ἀρκετὰ πρὶν ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς Θεσσαλοὺς τοῦ Ἀχιλλέως[2] κατὰ τὸν τελευταῖο τρωϊκὸ πόλεμο, 1280 π.Χ. κατὰ τὸν ὑπολογισμὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων χρονολόγων. καὶ πράγματι μιὰ προσεκτικὴ γενικὴ χρονολόγησι τοῦ βιβλικοῦ κόσμου δείχνει ὅτι ὁ Μωϋσῆς πέρασε τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα γύρω στὸ 1640 π.Χ..

Κατὰ τὴ δουλεία στὴν Αἴγυπτο οἱ Ἰσραηλῖτες ζοῦσαν μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι κάποτε θὰ πάρουν τὴ χώρα τοῦ ὄρους Γαλαάδ, τὴν ὁποία ὑποσχέθηκε στοὺς πατέρες των ὁ Κύριος. γι' αὐτὸ κάποιος δισέγγονος τοῦ Ἰωσὴφ (Ἰωσὴφ - Μανασσὴ - Μαχὶρ - Γαλαὰδ) ὠνομάστηκε ἀπὸ τὸν πατέρα του *ἐπ' ἐλπίδι* Γαλαάδ (Γε 72,5· 7· 11· 88,2· No 233,23·

242,3-4· 249,1· Δε 2,87· 90), ὅπως περίπου μιὰ Νιγριτινὴ συμμαθήτριά μου γεννημένη τὸ 1941 ὁ πατέρας της τὴν ὠνόμασε Κορυτσὰ ἀπὸ τὴν πόλι τῆς Βορείου Ἠπείρου Κορυτσὰ τὴν ὁποία εἶχαν καταλάβει οἱ Ἕλληνες λίγο πρὶν ἀπὸ τὴ γέννησί της.

2. ΝΟΜΟΣ

Ὁ Νόμος, τοῦ ὁποίου, ὅπως εἶπα, ἡ βιβλιοδετικὴ κατάτμησι σὲ τρία τεμάχια *(Ἔξοδος Λευϊτικὸν Ἀριθμοὶ)* εἶναι ἄγνωστη στὴν Καινὴ Διαθήκη, λέγεται ἔτσι *Νόμος* πάντοτε καὶ πολλὲς φορές. τὸν λὲν ἔτσι ὁ Χριστὸς (Λκ 134,9· Ἰω 21,6· 21,10), οἱ Ἰουδαῖοι *γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι* τῆς Ἰερουσαλήμ (Πξ 44,6), ὁ Ἰωάννης (Ἰω 2,12), ὁ ἐκ τῶν δώδεκα Φίλιππος (Ἰω 6,3), ὁ Παῦλος (Πξ 39,28· Γα 6,24· Α΄ Κο 22,9), κι ὁ Λουκᾶς (Λκ 9,1· Πξ 85,9). γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἀνασυναρμολόγησα καὶ τὸν διέκρινα σὲ 8 μέρη καὶ 250 ὀργανικὰ κεφάλαια. εἶναι τὸ μεγαλείτερο βιβλίο τῆς Βίβλου. οἱ Ψαλμοὶ ποὺ φαίνονται βιβλίο ἴσο του, εἶναι ἀνθολογία πολλῶν ἐποχῶν καὶ ποιητῶν.

Ὁ Νόμος μαρτυρεῖται σὲ πολλὰ μεταγενέστερα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ἰδίως στὸν Ψαλμὸ 117 μὲ 14 ὀνομασίες καὶ κυρίως ὡς *Νόμος,* πολλὲς δὲ φορὲς λέγεται καὶ βιβλίο τοῦ Μωϋσῆ (Δε 2,114· Ἰη 1,8· Πα 80,6· 91,2· Βρ 3,20· Δα 3,13· κλπ.). τὶς μισὲς φορὲς συνυπονοεῖται καὶ τὸ Δευτερονόμιο. ἐπίσης καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη τὶς περισσότερες φορὲς λέγεται *Νόμος τοῦ Μωϋσέως.*

Στὴν Καινὴ Διαθήκη παρατίθενται 73 ἀποσπάσματα τοῦ Νόμου σὲ 99 θέσεις τῶν 15 βιβλίων Μθ Λκ Ἰω Μρ Πξ Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω Ἑβ Α΄ Τι Β΄ Τι Ἰα Α΄ Πε Ἀπ.

Γιὰ τὴν ἰδιάζουσα ταραχὴ τοῦ κειμένου τοῦ Νόμου, ποὺ ὑπάρχει στὰ χειρόγραφα, τὸ ὁποῖο κι ἀποκατέστησα, ἔχω πῆ πολλὰ στὸ δεύτερο τόμο τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς, ἐξηγώντας ὅτι ὀφείλεται στὰ νομικὰ καὶ δικαστικὰ ἐγκλογάδια ποὺ ὑπῆρχαν.

Στὸ κείμενο τοῦ Νόμου ἐντόπισα 5 χάσματα ἄξια σημασίας (Νο 72· 151· 221· 233΄΄), τὰ ὁποῖα δὲν κατώρθωσα νὰ συμπληρώσω.

Ὁ Νόμος συντάχθηκε κατὰ τὰ 40 χρόνια ποὺ ὁ Ἰσραὴλ ἦταν στὴν ἔρημο τοῦ Σινὰ καὶ στὴν ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου Παλαιστίνη (1640-1600 π.Χ.), ἀπὸ τὴ διάβασι τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης μέχρι τὴ σύνταξι κι ἀπαγγελία τοῦ Δευτερονομίου καὶ τὸ θάνατο τοῦ Μωϋσῆ. γράφτηκε ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ ἄλλοτε ἄμεσα κι ἄλλοτε μὲ ὑπαγόρευσί του στὸν «πρωθυπουργό» του κι ἀρχιστράτηγό του καὶ γραμματέα του Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ ἢ ἴσως καὶ σ' ἄλλους γραφεῖς. ἀκόμη καὶ σήμερα ἕναν ἀστικὸ κώδικα ἢ ἕνα σύνταγμα δὲν ἔχει σημασία ποιός τὰ γράφει μὲ τὴν πέννα του, ἀλλὰ ποιός ἔχει τὴ βούλησι καὶ τὴν εὐθύνη τοῦ

περιεχομένου, ποιός τὰ *νομοθετεῖ.* καὶ τὶς ἱστορικὲς *Ἐφημερίδες* τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου δὲν ἔχει σημασία ποιός τὶς ἔγραφε μὲ τὴν πέννα του, καὶ βέβαια εἶναι ἄγνωστος, ἀλλ' ἦταν ἔργο τοῦ Ἀλεξάνδρου. συμπληρωνόταν δὲ ὁ μωσαϊκὸς Νόμος ὄχι μόνο μὲ τὸ Δευτερονόμιο ἀλλὰ καὶ μὲ μικρὲς προσθῆκες μέχρι τὴν παραμονὴ τοῦ θανάτου τοῦ Μωϋσῆ. ἔτσι λ.χ. ἀφοῦ ὁ Μωϋσῆς ἔγραψε στὸ Νόμο γιὰ τοὺς κληρούχους ὅτι θὰ εἶναι ἄντρες, ἐμφανίστηκαν πέντε ὀρφανὲς ἀπὸ πατέρα ἀδερφές, θυγατέρες τοῦ Σαλπαάδ, αἱ Θερσὰ Ἐγλὰ Μελχὰ Νουὰ Μααλά, καὶ τοῦ εἶπαν· «Ὁ πατέρας μας δὲν εἶχε γιοὺς ἀλλὰ μόνο θυγατέρες· θὰ μείνουμε λοιπὸν χωρὶς κλῆρο γῆς;». κι ὁ Μωϋσῆς πρόσθεσε στὸ Νόμο ἕνα κεφάλαιο (Νο 234) ὅτι σὲ τέτοια περίπτωσι θὰ παίρνουν κλῆρο καὶ οἱ γυναῖκες. ὅμως λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του ἐμφανίστηκαν κάποιοι καὶ τοῦ εἶπαν· «Καὶ τί γίνεται, ἂν αὐτὲς οἱ γυναῖκες παντρευτοῦν μὲ ἄντρες ἄλλης φυλῆς; μερικὰ ἐδάφη τῆς φυλῆς των θὰ περιέλθουν στὴν κατοχὴ ἄλλης φυλῆς;». κι ὁ Μωϋσῆς ἐπινομοθέτησε κι ἄλλο κεφάλαιο (Νο 249), ὅτι αὐτὲς οἱ γυναῖκες θὰ ὑποχρεοῦνται νὰ παντρεύωνται μόνο μὲ ἄντρες τῆς φυλῆς των. καὶ στὸ βιβλίο Ἰησοῦς (Ἰη 34,8) ἀναγράφεται ὅτι αὐτὸς ὁ νόμος τηρήθηκε.

Παρομοίως στὸ τέλος τοῦ Δευτερονομίου (Δε 18) κάποιος –προφανέστατα ὁ Ἰησοῦς– ἔγραψε κεφάλαιο γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Μωϋσῆ. αὐτὸ ἦταν σὰν ἐκεῖνο ποὺ γίνεται σήμερα, ὅτι σ' ἕνα ἐκδιδόμενο ἔργο ἑνὸς λογοτέχνου, ὁ ἐκδότης προσθέτει στὴν τελευταία σελίδα του ἕνα μονοσέλιδο βιογραφικὸ τοῦ λογοτέχνου. εἶναι δὲ ἄξιο σημειώσεως ὅτι, ἂν ἐξαιρεθῇ ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ προσθήκη τοῦ Ἰησοῦ, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ νομοθέτου Μωϋσῆ κανεὶς δὲν ἔκανε νομοθετικὴ προσθαφαίρεσι ἢ τροποποίησι στὸ Νόμο καὶ στὸ Δευτερονόμιο· ἦταν ἀδιανόητο.

Τέτοια ἀδιανόητα φαντασιώνονται μόνο τὰ τσόκαρα, ποὺ ἀνέφερα, ἀπὸ τὸν 16ο αἰῶνα μέχρι σήμερα. ξέρουμε τί μαγειρεύουν οἱ τοιοῦτοι, ὅταν τοὺς βάλῃ κανεὶς νὰ μαγειρέψουν, καὶ τί πορδίζουν ἀπὸ τὸ στόμα τους μὲ ἄφθονη μαγκιά. διότι ἡ πάσχουσα ναρκισσικὴ καὶ κομπλεξικὴ ὑστερία τους εἶναι ἀνίατη καὶ ἀσίγαστη.

Τὸ διάγραμμα καὶ περιεχόμενο τοῦ Νόμου εἶναι τὸ ἑξῆς.

μέρη	κεφάλ.	‰	θέμα - περιεχόμενο
Α΄.	1-10	31,97	Γένεσι Ἰσραὴλ καὶ Μωϋσῆς
Β΄.	11-29	70,54	Μωϋσῆς καὶ φαραώ
Γ΄.	30-39	28,42	Ἔξοδος Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο
Δ΄.	40-46	27,49	Ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ στὸ Σινὰ σὲ 2 μῆνες
Ε΄.	47-62	45,00	Δέκα ἐντολὲς καὶ ἠθικὸς νόμος σὲ 20 μέρες
F΄.	63-172	429,59	Σκηνὴ ἱερατεῖο καὶ τελεστικὸς νόμος σὲ 10 μῆνες
α΄.	63-120	157,32	Δεύτερες πλάκες σκηνὴ καὶ ἄμφια
β΄.	121-150	85,85	Τελεστικὸς νόμος
γ΄.	151-172	186,42	Νόμοι λατρευτικῆς τελειότητος
Ζ΄.	173-243	342,38	Διοργάνωσι τοῦ κράτους σὲ 20 μέρες, πορεία ἀπὸ τὸ Σινὰ στὸν Ἰορδάνη σὲ 41 χρόνια, κεραυνοβόλα κατάληψι τῆς ἀνατολικῆς χώρας.
α΄.	173-195	107,58	Διοργάνωσι τοῦ κράτους σὲ 20 μέρες
β΄.	196-228	112,00	Πορεία ἀπὸ τὸ Σινὰ στὸν Ἰορδάνη σὲ 41 χρόνια
γ΄.	229-243	122,80	Κεραυνοβόλα κατάληψι τῆς ἀνατολικῆς χώρας
Η΄.	244-250	24,91	Τελευταῖες ὁδηγίες τοῦ Μωϋσῆ στὸν Ἰορδάνη γιὰ τὴν κατάληψι διανομὴ καὶ στελέχωσι τῆς δυτικῶς τοῦ Ἰορδάνου χώρας

Κατὰ τὴν οὐσία του ὁ Νόμος ἀνήκει καὶ στὰ τέσσερα γραμματειακὰ εἴδη τῶν δυὸ Διαθηκῶν· ἱστορία διδαχὴ ποίησι προφητεία. γι' αὐτὸ μερικὲς φορὲς λέγεται Νόμος αὐτὸς καὶ τὸ Δευτερονόμιον μαζί, ἢ αὐτὸς καὶ τ' ἄλλα δυὸ βιβλία τοῦ Μωϋσῆ μαζί, ἢ αὐτὸς καὶ ὅλη ἡ λοιπὴ Παλαιὰ Διαθήκη μαζί· ἀκόμη καὶ οἱ δυὸ Διαθῆκες μαζὶ στὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου λέγονται Νόμος, μὲ τὴν ἐκεῖ διάκρισι ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη χαρακτηρίζεται *Νόμος βασιλικός,* δηλαδὴ τῆς ἐν Χριστῷ *βασιλείας τοῦ θεοῦ* (Ἰα 3,8) ἢ καὶ *Νόμος τέλειος* καὶ *Νόμος τῆς ἐλευθερίας* (Ἰα 2,7). πάντως τὸ βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης *Νόμος* εἶναι σὰ *Βίβλος ἐν Βίβλῳ.*

Εἶναι πασίγνωστος ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὅτι *Ὁ Νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν* (Γα 6,24). *παιδαγωγὸς* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα λεγόταν ὁ δοῦλος σωματοφύλακας - παιδοφύλακας ποὺ συνώδευε καὶ προστάτευε τὸ ἀνήλικο παιδὶ στὸ δρόμο ἀπὸ τὸ σπίτι στὸ σχολεῖο καὶ ἀντιστρόφως. μὲ τὴ φράσι του αὐτὴ ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ὅτι ὁ Νόμος στὴν πορεία ἀνὰ τοὺς αἰῶνες ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ μέχρι τὸ Χριστὸ διαφύλαξε καὶ προπαρασκεύασε τοὺς ἀνθρώπους του στὸ νὰ γίνουν δεκτικοὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης στὰ ζητήματα τοῦ γάμου, τοῦ διαζυγίου, τῆς δουλείας, τῆς σεξουαλικῆς ἀγωγῆς καὶ συμπεριφορᾶς, τῆς στοιχειώδους δικαιοσύνης, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς

ἀνὰ ἑφταετία σεισαχθείας στὸν Ἰσραήλ, τοῦ πολέμου, τῆς χρήσεως τῶν ζῴων, τῆς (θρησκευτικῆς! τῆς «ἱερᾶς»!) πορνείας καὶ κιναιδείας καὶ κάθε παρὰ φύσιν πράγματος, στὰ ὁποῖα ὅλοι οἱ πρὸ Χριστοῦ ἄνθρωποι ἦταν κι ἀπὸ τὰ κτήνη πολὺ χειρότεροι. ὅποιος μελετάει ἀρχαῖα κείμενα, ἑλληνικὰ ῥωμαϊκὰ κι ἀραβικά, καὶ ἄλλων γραμματειῶν τοῦ κόσμου, τὸ βλέπει αὐτό. ὁ Νόμος ὑπῆρξε ὁ ἀπαραίτητος *παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν.*

Θὰ ἔλεγα ὅτι αὐτὴ ἡ μέθοδος εἶναι ἡ μόνη σωστὴ καὶ γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ ἱεραποστολή· πρῶτα νὰ ὑπάρχῃ μιὰ μετάφρασι τῆς Βίβλου στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ ποὺ θὰ δεχθῇ τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα, ἔπειτα ὁ λαὸς ἐκεῖνος νὰ μάθῃ ἀνάγνωσι, ἔπειτα κατὰ τὴν κατήχησι νὰ διαβάσῃ ἢ ἀκούσῃ τὴ Βίβλο, πρῶτα τὴν Παλαιὰ Διαθήκη κι ἔπειτα τὴν Καινή, κι ἔπειτα νὰ βαπτίζωνται Χριστιανοί. κάθε ἄλλος τρόπος εἶναι ἀνάποδος κι ἀνώφελος· διότι οἱ κατηχούμενοι εἰσάγονται κατ' εὐθεῖαν σ' ἕναν παρακμιακὸ Χριστιανισμό. οἱ ἀπόστολοι στοὺς κατηχουμένους των δὲν δίδασκαν καθόλου αὐτὰ ποὺ διδάσκουν στοὺς κατηχουμένους των οἱ σημερινοὶ «ἱεραπόστολοι».

Μὲ τὴν εὐκαιρία ὅτι ὁ Νόμος εἶναι τὸ μεγαλείτερο βιβλίο ὅλης τῆς Βίβλου κι ὅτι κατ' οὐσίαν καὶ οἱ δυὸ Διαθῆκες εἶναι *Νόμος* καὶ *Κανών,* τονίζω ἐδῶ τὰ κατὰ τάξιν καὶ πρᾶξιν οὐσιαστικὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς Βίβλου καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Νόμου.

Ἡ Βίβλος εἶναι βέβαια καὶ ἱστορία καὶ προφητεία καὶ ὑμνολογικὴ ποίησι καὶ δημοσίευμα - διδαχή, ἀλλ' εἶναι καὶ ἀγωγὴ πρακτικῆς. ἡ δὲ Καινὴ Διαθήκη ὡς τελευταία κι ὁριστικὴ ἔκφρασι τῆς Βίβλου περιέχει ὡς ἐν τέλει κηρυττόμενο τὴν πρᾶξιν· δὲν εἶναι τόσο τρόπος λατρείας ὅσο τρόπος ζωῆς. ὅλη ἡ φαντασμαγορία τῆς λατρείας γίνεται καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη γιὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς· αὐτὸς ἄλλωστε εἶναι τὸ οὐσιῶδες στοιχεῖο γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου. ἡ Βίβλος γενικὰ διδάσκει καὶ ζητεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους της νὰ εἶναι πιστοὶ καὶ ἅγιοι πρὸς τὸ θεό, ἁγνοὶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ δίκαιοι κι ἐλεήμονες πρὸς τὸ συνάνθρωπο. ὅλα τὰ τῆς λατρείας, εἴτε φανταχτερὰ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἴτε λιτώτατα στὴν Καινὴ Διαθήκη γίνονται γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς· τὸ πιστεύειν, τὸ ἁγνεύειν, καὶ τὸ δίκαιον καὶ ἐλεήμονα εἶναι. τὰ τοῦ τρόπου λατρείας εἶναι τὸ φλούδι τῆς ὑποθέσεως. κυριώτερα δὲ στοιχεῖα τοῦ μὲν λατρεύειν τὸ δέχεσθαι μόνο τὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸ θεό, τοῦ δὲ ἁγνεύειν ἡ σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ ποὺ εἶναι ἡ ἁμάρτυρη καὶ ἄρα ἀνεπιτήδευτη κι αὐθεντικὴ ἐπιλογὴ καὶ δικαιοσύνη, τῆς δὲ ὁρατῆς σ' ὅλους δικαιοσύνης ἡ ἔμπρακτη ἀγάπη τοῦ πλησίον.

Στὴ Βίβλο λοιπὸν ἡ περὶ τὴν πίστιν στὸ θεῖον παραβατικὴ διαγωγὴ εἶναι ἡ πορνεία ἡ μοιχεία ἡ ἀρσενοκοιτία (=ἐνεργητικὸς καὶ πα-

θητικὸς κιναιδισμός), ἡ κτηνοβασία, ὁ λεσβιασμός, καὶ κάθε τὶ τὸ παρὰ φύσιν, κι ὁ ὁποιοσδήποτε βιασμός, αὐτὰ ποὺ λυμαίνονται τὸ γάμο καί γε τὴ σπάνια ἑκούσια ἰσόβια παρθενία, καὶ κάθε ἰσόρροπη διαγωγὴ καὶ συμπεριφορά· τῆς δὲ δικαιοσύνης ὁ φόνος, ἡ κλοπή, ἡ ψευδολογία καὶ ψευδομαρτυρία, ἡ ἐκμετάλλευσι τοῦ ἀνισχύρου, ἡ ἀσέβεια πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ κάθε σεβαστὸ πρόσωπο, ὁ φθόνος, καὶ ἡ ἔλλειψι ἀγάπης πρὸς τὸ συνάνθρωπο. κι αὐτὰ τὰ τονίζει πολὺ ὁ Νόμος καὶ ἡ ὅλη Παλαιὰ Διαθήκη· καὶ ὅλα καταπολεμοῦνται καὶ τιμωροῦνται στὸ Νόμο καὶ στὴ Βίβλο· στὴν Παλαιὰ Διαθήκη πολλὲς φορὲς μὲ θάνατο. μετὰ τὴν ἀναφορὰ τῆς διαπράξεώς των γιὰ τοὺς ἐνόχους λέγεται· *Θανάτῳ θανατούσθω.* στὴν Καινὴ Διαθήκη ὅμως δὲν ὑπάρχουν ἐπίγειες κυρώσεις ποτέ. ἡ ἐσχάτη ποινή, ποὺ ἰσοδυναμεῖ μὲ θάνατο, εἶναι ἡ διαγραφὴ καὶ τὸ διώξιμο ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. *Ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου* (Ἰω 43,9). αὐτὸ δήλωσε ὁ ἴδιος στὸν Πιλᾶτο. κακῶς κάκιστα κι ἀντιχριστιανικῶς γύρω στὸ 1975 οἱ χριστιανικὲς ἀδελφότητες ἔκαναν διαδήλωσι ἐναντίον τῆς ἀποποινικοποιήσεως τῆς μοιχείας. ἡ μοιχεία καταστρέφει τὸ γάμο καὶ τὴν οἰκογένεια, τὸ κύτταρο τῆς κοινωνίας. ἀκόμη κι ὁ ἀναιδέστατος ἀρσενοκοίτης Σόλων ὡς ἡγέτης τοῦ κράτους του νομοθέτησε γιὰ τὸ μοιχὸ τὴ θανατικὴ ποινή· τὸ μοιχὸ μάλιστα στὴν περίπτωσι τῆς ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλήψεώς του ὁ ἴδιος ὁ ἀδικούμενος ἄντρας ἐνώπιον δύο μαρτύρων μποροῦσε νὰ τὸν ἐκτελέσῃ μέσα στὸ σπίτι του. ἕνας ἀρσενοκοίτης ἔδωσε τὸ πρέπον μάθημα στὰ σημερινὰ κράτη, ποὺ προστατεύουν τὸ γάμο· ἂν τὸν προστατεύουν, καὶ δὲν τὸν ὑποσκάπτουν. οἱ Χριστιανοὶ ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸ κράτος τὴν ποινικοποίησι τῆς μοιχείας· διότι *ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου,* κι ὁ Χριστὸς ὡς βασιλεὺς ἀπαγορεύει στοὺς Χριστιανοὺς τὶς ἐπίγειες κυρώσεις, ἀκόμη κι ἕνα μικρὸ πρόστιμο. ἂν ὅμως τὸ ἐγκόσμιο κράτος ἐπιβάλῃ θανατικὴ κύρωσι γιὰ τὴ διάπραξι μοιχείας, οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ προβάλουν ἀντίρρησι. γενικῶς οἱ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἔχουν θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ γνώμη γιὰ τὴν πρακτικὴ τοῦ ἐγκοσμίου κράτους.

Στὸν Ἰσραὴλ κατὰ τὸ μωσαϊκὸ Νόμο δὲν ὑπῆρχε ποινὴ φυλακίσεως, οὔτε φυλακές. μία κράτησι 1-2 ἡμερῶν μόνο τοῦ παραβάτου μέχρι τὴν ἐπιβολὴ τῆς ποινῆς. ὑπῆρχαν μόνο θάνατος, πρόστιμο, ἀποζημίωσι στὸ τετραπλάσιο τῆς ζημίας ἢ κλοπῆς, καὶ τὸ πολὺ παρεξηγημένο *ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ*· διότι μόνον ὁ θεόπνευστος μωσαϊκὸς Νόμος εἶχε τὴν εἰλικρινῆ φιλανθρωπία νὰ θεωρῇ τὸ θῦμα τοὐλάχιστον ἴσο μὲ τὸ δράστη τοῦ ἐγκλήματος. οἱ σημερινοὶ ὑποκριτικοὶ καὶ λελέδικοι νόμοι εἶναι παραπολὺ ἄδικοι καὶ τὸ ἀφανὲς λογότυπό τους εἶναι «Ὁ σκοτωμένος δὲν μιλάει· ἂς χαϊδέψουμε τὸν ἐγκληματία

ποὺ ἔχει στόμα». οἱ Χριστιανοὶ ὅμως δὲν ἔχουν ἀπὸ τὸν Κύριό τους κανένα δικαίωμα ν' ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸ ἐγκόσμιο κράτος των ἔστω κι αὐτὸ τὸ δίκαιο αἴτημα, καὶ μάλιστα μὲ συνδικαλιστικὸ ἢ διαδηλωτικὸ ἐκβιασμό. ὅταν ἐπιζητοῦν κάτι τέτοιο, ἔχουν ἤδη λιποτακτήσει ἀπὸ τὴ *βασιλεία τοῦ Χριστοῦ.* εἶναι καλὸ οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐπανέλθουν στὴν ἀνάγνωσι τῆς Βίβλου.

Ἰδιαίτερα τὰ σεξουαλικὰ ἐγκλήματα στιγματίζονται στὰ ἀκόλουθα βιβλία.

Πορνεία· Γε Νο Δε Κρ Βε Δδ Βα Πα Ὠσ Ἰε Ἰζ
Μθ Λκ Ἰω Μρ Πξ Α΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω Ἐφ Κλ Α΄ Πε
Ἰδ Ἀπ.

μοιχεία· Γε Νο Δε Βε Δδ Πμ Ἄσ Σο Ἀμ Ὠσ Ἡσ Ἰε Ἰζ
Μθ Λκ Μρ Α΄ Κο Ῥω Ἑβ Ἰα Ἀπ.

ἀρσενοκοιτία· Γε Νο Δε Βε Δδ Βα Πα Ψα Πμ
Α΄ Κο Ῥω Α΄ Τι.

κτηνοβασία· Νο.

λεσβιασμός· Δε.

βιασμός· Νο.

στὰ πέντε πλὴν τοῦ βιασμοῦ ἡ ποινὴ εἶναι πάντοτε θάνατος. στὸ βιασμό, ἂν εἶναι καὶ πορνεία ἢ μοιχεία, ἀκόμη καὶ μνηστευμένης, ἡ ποινὴ εἶναι πάντοτε θάνατος. σὲ περίπτωσι μάλιστα ποὺ ἡ κοπέλλα μποροῦσε νὰ φωνάξῃ καὶ ν' ἀκουστῇ, καὶ δὲν φώναξε, τιμωρεῖται κι αὐτὴ μὲ θάνατο. ἂν ὅμως δὲν μποροῦσε ν' ἀκουστῇ, κρίνεται ἀθῴα. σὲ περίπτωσι ποὺ τὸ θῦμα τοῦ βιασμοῦ εἶναι ἀνύπαντρη κοπέλλα ἢ χήρα, τότε δὲν ἐπιβάλλεται θάνατος, ἀλλὰ συνιστᾶται οἱ δυὸ νὰ προχωρήσουν καὶ σὲ κανονικὸ γάμο, μὲ τὸν ὅρο ὅτι αὐτὴ τὴ γυναῖκα ὁ βιαστὴς δὲν μπορεῖ νὰ τὴ χωρίσῃ ποτέ. ἂν ὅμως ἡ κοπέλλα ἢ ὁ πατέρας της δὲν τὸν θέλουν, τότε αὐτοὶ τοῦ ἐπιβάλλουν ὅσο πρόστιμο θέλουν· καὶ συνήθως τοῦ παίρνουν ὅλη τὴν περιουσία του· προφανέστατα γιὰ νὰ μὴν ἔχῃ τὴν εὐχέρεια νὰ ξαναβιάσῃ.

Σ' αὐτὸν τὸ Νόμο οἱ Ἑβραῖοι ὤφειλαν τὸ ὅτι ὑπῆρξαν τὸ πιὸ εὐνομούμενο καὶ ὑπέροχο κράτος τῆς ἀνθρωπότητος. ἄλλο θέμα ὅτι ἡ ἀνθρώπινη κακοήθεια μπορεῖ νὰ καταστρατηγήσῃ ὁποιαδήποτε νομοθεσία. σὲ τέτοιες ὅμως περιπτώσεις ὁ Κύριος ἐπιβάλλει καὶ τὶς ἀνάλογες τιμωρίες. διότι αὐτὸς οὔτε γελιέται οὔτε κάνει στραβὰ μάτια στοὺς φαύλους.

Ὅταν στὴν ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ Ἰορδάνου ὁ Μωϋσῆς παρέδωσε τὰ τρία βιβλία του (Γε Νο Δε) εἶπε·

Ποῖον ἔθνος μέγα, ᾧ ἐστιν αὐτῷ δικαιώματα καὶ κρίματα δίκαια κατὰ πάντα τὸν Νόμον τοῦτον, ὃν ἐγὼ δίδωμι ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον; (Δε 2,114).

Λίγο δὲ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μωϋσῆ, στὴ δυτικὴ ὄχθη τοῦ Ἰορδάνου, στὸ διάδοχο τοῦ Μωϋσῆ Ἰησοῦν ὁ Κύριος εἶπε·

Οὐκ ἀποστήσεται ἡ Βίβλος τοῦ Νόμου τούτου ἐκ τοῦ στόματός σου, καὶ μελετήσεις ἐν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἵνα εἰδῇς ποιεῖν πάντα τὰ γεγραμμένα.

Εἶναι πασίγνωστο ὅτι ὁ μωσαϊκὸς Νόμος ἐπέτρεψε τὴν πολυγαμία. κι αὐτὸ σκανδαλίζει τοὺς ὑποκριτὰς ἀπίστους καὶ τοὺς παλαβοὺς θρήσκους τόσο, ποὺ ἀκόμη κι ὁ δῆθεν «μέγας» Καππαδόκης Βασίλειος Καισαρείας, γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο νὰ θεωρῇ τὴ μελέτη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης βλαβερή, ἀντιμιλώντας στὴν Καινὴ Διαθήκη ποὺ συνιστᾷ τὴ μελέτη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὁ τολμητίας. αὐτὸς τὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὴν ἤθελε νὰ εἶναι καὶ ἀντιγαμική. ἀντιμιλάει καὶ στὸν ἀπόστολο Παῦλο ὁ αὐθάδης *φωστήρ* (Α΄ Τι 9,1-5· 14,6· Α΄ Κο 13,1-8. καὶ Βασίλειος Καισ., Ἐξαήμ. 8,28· 9,17· ΕΠΕ 4,322· 354· ἢ PG 29,177c· 187a· κ.ἄ.)· λάθος πολὺ μεγάλο καὶ ὀλέθριο, ὀφειλόμενο πλὴν τῶν ἄλλων καὶ σὲ ἄγνοια τῆς Βίβλου καὶ τῶν καιρῶν της. σ' ἕνα χωρίο - φινιστρίνι τοῦ Ἠσαΐου διαφαίνεται ἡ αἰτία τῆς πολυγαμίας. ἑφτὰ ἀνύπαντρες κοπέλλες πιάνουν ἀπὸ τὸ μανίκι ἕναν ἄντρα καὶ τοῦ λένε· «Μὲ δικά μας ἔξοδα θὰ στεγαζόμαστε, θὰ ντυνόμαστε, καὶ θὰ τρεφόμαστε· ἐσὺ χωρὶς καμμιὰ ἐπιβάρυνσι ἢ δαπάνη κάνε μας γυναῖκες σου, γιατὶ δὲν ἀντέχουμε τὸ ῥεζίλι νὰ εἴμαστε ἀνύπαντρες κι ἀδιακόρευτες· σὲ παρακαλοῦμε ξέπλυνέ μας ἀπ' αὐτὴ τὴ ντροπή (Ἠσ 5,11). τὸ λέει αὐτὸ ὁ Ἠσαΐας προφητεύοντας ἐπερχόμενο ἐξοντωτικὸ πόλεμο. ὅπως βλέπουμε σήμερα, ποὺ σπάνια γίνονται πόλεμοι –στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε 71 χρόνια νὰ δοῦμε πόλεμο–, καὶ τὰ δύο φῦλα στὶς ἡλικίες 1-60 ἐτῶν εἶναι 50% ἄντρες καὶ 50% γυναῖκες, ἐνῷ στὶς ἡλικίες 60-100 ἐτῶν εἶναι 48% ἄντρες καὶ 52% γυναῖκες, ἐπειδὴ οἱ γέροι πεθαίνουν συνήθως πρὶν ἀπὸ τὶς γριές· αὐτὸς εἶναι ὁ προγραμματισμὸς τοῦ θεοῦ γιὰ τὰ δύο φῦλα. οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ὅμως ποὺ τρώγονταν σὰν τὰ κοκόρια καὶ πολεμοῦσαν κάθε καλοκαίρι ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο μέχρι τὸν Ὀκτώβριο, σφάζονταν σὰν τὰ κοτόπουλα, καὶ τὸ ἰσοζύγιο τῶν δύο φύλων ἦταν συνεχῶς πολὺ κλονισμένο, 88% γυναῖκες μὲ 12% ἄντρες, ὅπως φαίνεται σ' αὐτὸ τὸ χωρίο τοῦ Ἠσαΐα. καὶ τί γινόταν ὁ τόσος πληθυσμὸς τῶν γυναικῶν ποὺ δὲν εἶχαν ἀντιστοίχους ἄντρες; σήμερα στὴν Κίνα, ποὺ μέχρι πρόσφατα ἦταν κομμουνιστική, ἡ κομμουνιστικὴ ἡγεσία προγραμμάτισε ἀποφυγὴ τεκνογονίας μὲ κάθε τρόπο, μέχρι καὶ μὲ σκότωμα τῶν παιδιῶν μετὰ τὴ γέννησί τους· κι ἐπέτρεπαν οἱ κομμουνισταὶ μόνο ἕνα παιδὶ σὲ κάθε ἀντρόγυνο, κι ἐκεῖνοι κρατοῦσαν ζωντανὸ μόνο τὸ ἀγόρι. ἔτσι σήμερα ἡ Κίνα, ποὺ ἔχει 100 ἑκατομμύρια περισσότερους ἄντρες, χωρὶς δηλαδὴ ἀντίστοιχες γυναῖκες, κι ἔχει μεγάλο πρόβλημα ἰσοζυγίου

τῶν δύο φύλων, καὶ θὰ τὸ ἔχῃ τοὐλάχιστο ἐπὶ ἕναν αἰῶνα ἀκόμη· ἂν λυθῇ μετὰ ἕναν αἰῶνα· ἡ ἡγεσία λοιπὸν τῆς Κίνας προσπαθεῖ τώρα νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημά της μὲ δύο τρόπους· 1) ἐξάγει στὸ ἐξωτερικὸ ἄντρες· καὶ 2) συνιστᾷ νὰ συγκατοικοῦν δύο ἄντρες συνουσιαζόμενοι μεταξύ τους, ὅπως κανονίζουν οἱ ἴδιοι, χωρὶς νὰ εἶναι κίναιδοι! αὐτὸς εἶναι ὁ κομμουνιστικὸς προγραμματισμός. αὐτὸν ἐφήρμοζαν καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι κομμουνισταὶ τόσο στὸ βουνὸ ὡς συμμορῖτες, ὅσο καὶ στὴ Μακρόνησο ὡς ἐξόριστοι, ποὺ ὡρμοῦσαν πολὺ ὁ ἕνας στὸν ἄλλον. γι αὐτὸ μισοῦν τόσο τὴ Μακρόνησο καὶ λὲν γιὰ τὴν ἐκεῖ ἐξορία τους ἄλλ' ἀντ' ἄλλων, κρύβοντας τὸ ὅτι ὡρμοῦσαν ὁ ἕνας στὸν ἄλλον, καὶ πολλοὶ τότε ἔκαναν Δήλωσι ἀποκηρύξεως τοῦ κομμουνισμοῦ, γιὰ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Μακρόνησο στὰ χωριά τους ἐλεύθεροι, καὶ νὰ διασώσουν τὴν ἀντρικὴ τιμή τους ἀπὸ τὴν ψυχανώμαλη καὶ παρὰ φύσιν σεξουαλικὴ λύσσα τῶν ἄλλων κομμουνιστῶν. οἱ ἄλλοι τοὺς κατηγοροῦσαν ἔπειτα λέγοντάς τους «δηλωσίες» καὶ «προδότες» καὶ «φασίστες», ἀλλὰ καὶ οἱ διασωσμένοι τοὺς ἔλεγαν... (ἄντε νὰ μὴν πῶ ἐδῶ πῶς τοὺς ἔλεγαν). ἡ ἐξορία στὴ Μακρόνησο ἦταν μέτρο μιᾶς ἀριστερῆς ἀλλὰ μὴ κομμουνιστικῆς κυβερνήσεως. ἔρχομαι τώρα στὸν προγραμματισμὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γιὰ τὶς ἀναγκαστικὰ καὶ χωρὶς φταίξιμο τῶν Ἑβραίων ὑπεράριθμες γυναῖκες (μέχρι 88%!). ἐπέτρεψε ὁ Νόμος τὴν πολυγαμία, ἀλλὰ μὲ τὸν ὅρο ὅτι ἀπαγορεύεται τὸ χαρέμι, αὐτὸ ποὺ ἔχουν σήμερα οἱ πλούσιοι μωαμεθανοί, μὲ δεκάδες ἢ κι ἑκατοντάδες διαλεχτὲς γυναῖκες οὐσιαστικὰ δοῦλες, οἱ ὁποῖες σταβλίζονται σ' ἕναν μόνο χῶρο, κι ὁ «εὐλαβέστατος» μουσουλμάνος πηγαίνει ἐκεῖ κι ὀργιάζει μπροστὰ σὲ ὅλες! κι ἂν περάσουν τὰ 30, τὶς παροπλίζει, ἀλλ' ἂν τὰ φτιάξουν μ' ἄλλον ἄντρα, γιὰ νὰ σβήσουν τὴν ἀσύλληπτη σεξουαλική τους κάψα, τὶς τιμωρεῖ μὲ θάνατο. ἔτσι τὸ ἰσλαμικὸ χαρέμι δὲν εἶναι παρὰ ἰδιωτικὸ πορνεῖο μὲ γυναῖκες σὲ σκληρὴ δουλεία. καὶ τὸ ὑποκριτικὸ Κοράνιο λέει· «Γυναῖκες δὲν θὰ ἔχετε πολλές· τέσσερες μόνο φτάνουν. γυναῖκες ὅμως σὲ χαρέμι μπορεῖτε νὰ ἔχετε ὅσες θέλετε· διότι ἐκεῖνες εἶναι δοῦλες παλλακίδες, καὶ δὲν μετροῦνται. κιναιδικὲς πράξεις μὲ ἀγόρια δὲν θὰ κάνετε. ἂν ὅμως κάνετε, προσέξετε καλά· ἂν θέλετε νὰ εἶστε ἐνώπιον τοῦ Ἀλὰχ ἐξιλεωμένοι ἁγνοὶ κι ἀγαπητοί, πρέπει μετὰ ἀπὸ κάθε τέτοια πρᾶξι νὰ πλύνετε τὰ χέρια σας μὲ νερό. κι ἂν δὲν βρίσκετε νερό, πλύνετέ τα μὲ ἄμμο· τὸ ἴδιο κάνει» (οἱ μὴ μουσουλμανικοὶ λαοὶ βέβαια πλύνουν τὰ χέρια τους μετὰ κι ἀπὸ κάθε κατούρημα). οἱ ἀρχαῖοι εἰδωλολάτρες τὸ πρόβλημα τῶν περίσσιων γυναικῶν τὸ ἔλυναν ἀλλιῶς· μετὰ ἀπὸ κάθε πόλεμο, ὅπου χάνονταν πολλοὶ ἄντρες, τὶς περίσσιες κοπέλλες τὶς ἔκλειναν σὲ ναοὺς τῶν θεῶν τους, οἱ ὁποῖοι τότε ἦταν πορνεῖα σὰν τὸ ναὸ τῆς Ἀφροδίτης στὴν ἀρχαία Κόρινθο μὲ

τὶς 1.000 αἰχμάλωτες πόρνες, ἢ σὰν τοὺς λεγομένους *παρθενῶνες,* δηλαδὴ κοριτσῶνες, καὶ τὰ πόρνητρα ἦταν εἰσόδημα τῶν ναῶν καὶ τῶν ἱερατείων. γι' αὐτὸ μέχρι σήμερα οἱ πόρνες λέγονται καὶ *ἱέρειες* ἢ *ἱερόδουλες.* στὸν Ἰσραὴλ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὁ κάθε δίγαμος ἕως πολύγαμος ἔπρεπε νὰ ἔχῃ γιὰ κάθε γυναῖκα ἕνα σπίτι, τὸ σπιτικό της. δυὸ γυναῖκες σ' ἕνα σπίτι ἀπαγορεύονταν. τὸ μουσουλμανικοῦ τύπου χαρέμι ἦταν ἀπαγορευμένο ὡς ἰδιωτικὸ πορνεῖο. καὶ οἱ περισσότεροι ἄντρες ἦταν μονόγαμοι. τὴν πολυγαμία τοῦ Ἰσραὴλ τὴ βλέπουμε νὰ σβήνῃ στὸ προφητικὸ βιβλίο τοῦ προφήτου Μαλαχίου (490 π.Χ.). γιατί ἆραγε τότε; ἐρεύνησα καὶ βρῆκα τὸ αἴτιο. διότι ἀπὸ τὸ 700 π.Χ. περίπου κι ἔπειτα στὶς Παραμεσόγειες χῶρες καὶ στὴν Κοντινὴ Ἀνατολὴ ἄρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν μεγάλες καὶ πανίσχυρες αὐτοκρατορίες· Ἀσσυριακή, Βαβυλωνιακή, Μηδική, Περσική, Ἑλληνική, Ῥωμαϊκή. μέχρι τὸν Ἀλέξανδρο ἡ Ἑλλάδα ἦταν 160 κρατίδια, ποὺ κάθε καλοκαίρι πολεμοῦσαν μεταξύ τους σὰν κοκόρια καὶ σφάζονταν. οἱ μεγάλες αὐτοκρατορίες εἶχαν δύο μεγάλα καλά· αὐστηρὴ ἀστυνόμευσι καὶ μακροχρόνια παῦσι τῶν πολέμων. καὶ τὸ κεφάλι τοῦ ἀντρὸς ἐπὶ τέλους ἀσφαλίστηκε. καὶ τὸ ποσοστὸ τῶν ἀντρῶν ἀνέβηκε στὸ 50% τῶν ἀκμαίων, ὅσο ἦταν καὶ τῶν γυναικῶν. καὶ γιὰ κάθε γυναῖκα ὑπῆρχε ὁ ἀντίστοιχος ἄντρας. κι ὅταν αὐτὸ τὸ παγκόσμιο στρατιωτικοπολιτικὸ φαινόμενο σταθεροποιήθηκε, ἐπὶ τῶν σιδεροφράκτων Ῥωμαίων, τότε *ἦλθε καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου* νὰ ἔρθῃ ὁ Χριστὸς καὶ νὰ θεσπίσῃ τὴ μονογαμία, καὶ σὲ κάθε ἀγόρι ν' ἀντιστοιχῇ κι ἕνα κορίτσι. πιὸ μπροστὰ τὸ ἔδαφος τῆς ὑφηλίου ἦταν ἀπρόσφορο γιὰ τὴ μονογαμικὴ Καινὴ Διαθήκη.

Σήμερα μὲ τὴ λυσσασμένη ἀποχριστιάνισι, ἐδῶ καὶ περίπου μισὸν αἰῶνα ἄρχισε ὁ τρίτος παγκόσμιος πόλεμος, ὁ ὁποῖος διεξάγεται ἄνισος μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων· οἱ γονεῖς σκοτώνουν τὰ παιδιά τους, γιὰ νὰ ντύνωνται καὶ νὰ τρῶν καλλίτερα αὐτοὶ καὶ τὰ δυὸ πρῶτα παιδιά τους, φορώντας τὰ ῥοῦχα καὶ τρώγοντας τὰ τρόφιμα τῶν σκοτωμένων. κι ἐπειδὴ στὸ 50% τῶν οἰκογενειῶν συμβαίνει τὰ δυὸ πρῶτα –καὶ μόνα– παιδιά τους νὰ εἶναι ἀγόρι καὶ κορίτσι, ὡς παραχαϊδεμένα καὶ παραχορτᾶτα, ἄπραγα, τεμπέλικα κι ἀτροφικά, παραεῖναι καὶ ζηλιάρικα, φθονώντας ὑπόκωφα τὸ ἀγόρι τὴν ἑπόμενη ἀδερφή του καὶ τὸ κορίτσι τὸν ἑπόμενο ἀδερφό του, κι ὁ φθόνος των εἶναι μιμητικός, καὶ βγαίνουν ἀπὸ τὸ φῦλο τους, καὶ γίνονται τὸ ἀγόρι κίναιδος λελές, καὶ τὸ κορίτσι λεσβία «κορίτσαρος», καὶ ἀπεχθάνονται καὶ τὸ φῦλο τους καὶ τὸν φυσιολογικὸ γόνιμο γάμο, καὶ γίνεται τῆς πουτάνας λεσβίας καὶ τοῦ ἀνόρχιδος πούστη. ἔγραψα τὸ 1991 γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ τὸ προειρημένο σύγγραμμά μου *Ἔκφυλοι·* μεγάλη ἔρευνα. στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ *ἔκφυλοι* θὰ πῇ «αὐτοὶ ποὺ βγαί-

νουν ἔξω ἀπὸ τὸ φῦλο τους» γιὰ νὰ γίνουν τοῦ ἄλλου φύλου. ποὺ δὲν ἐπιτυγχάνεται αὐτό, ἀκόμη κι ἂν κόψουν τ' ἀγόρια τ' ἀρχίδια τους καὶ τὰ κορίτσια τὰ βυζιά τους, διότι τὰ κύτταρα τῶν ἀγοριῶν μέχρι καὶ τὰ νύχια τους καὶ τὶς τρίχες των εἶναι πάντοτε ἀρσενικά, καὶ τὰ κύτταρα τῶν κοριτσιῶν μέχρι καὶ τὰ νύχια τους καὶ τὶς τρίχες των εἶναι πάντοτε θηλυκά. δὲν μποροῦν ν' ἀλλάξουν τὰ κύτταρά τους. ἁπλῶς κοριτσίζουν τ' ἀγόρια καὶ ἀγορίζουν τὰ κορίτσια μόνον ἀπὸ τὴν κακοήθη ζήλια τους ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ ἡλικία 2 χρονῶν, ὅταν γεννιέται τὸ ἑπόμενο ἀδερφάκι τους. οἱ κίναιδοι καὶ οἱ λεσβίες δὲν γεννιοῦνται τέτοιοι· γίνονται ἀπὸ 2 χρονῶν, ἀλλ' οἱ ἀπρόσεκτοι κι ἀποβλακωμένοι μεγάλοι νομίζουν ὅτι ἔτσι γεννιοῦνται. καὶ μὲ ὑπόκαυστο τὴν τηλοψία, ὅπου οἱ δάσκαλοι τῶν λαῶν εἶναι πόρνες πόρνοι κίναιδοι καὶ λεσβίες, τὸ πρόβλημα τοῦ κλονισμοῦ τοῦ ἰσοζυγίου τῶν δύο φύλων, ὁ ὁποῖος ἐπανεμφανίζεται, κατατρύχει πάλι ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. καὶ ἡ συμπαρομαρτοῦσα χαϊδευτικὴ ἀγωγὴ τῶν ἀγοριῶν παράγει κιναίδους, καὶ τὰ κορίτσια δὲν βρίσκουν ἀντίστοιχο ἄντρα, δηλαδὴ ἀρσενικὸ μὲ ἀρχίδια, ἀλλὰ ὅλα τ' «ἀρσενικὰ» κόβουν ἢ ἀχρηστεύουν τ' ἀρχίδια τους, μὲ συναίνεσι τῶν κυβερνώντων τῶν εὐδαιμονιστικῶν χωρῶν, ἐπειδὴ ἐπισυμβαίνει τὰ περισσότερα ἀγόρια χωρὶς ἀρχίδια νὰ ἐκτρέφωνται στὶς εὐκατάστατες οἰκογένειες. ὁπότε τ' ἀγόρια γίνονται κίναιδοι, καὶ τὰ κορίτσια ἀναγκάζονται νὰ γίνουν λεσβίες. αὐτὴ εἶναι ἡ λύσι τῶν ἀποχριστιανισμένων· ἡ «λύσι» τοῦ Μάο. ἡ σωστὴ λύσι ὑπάρχει στὴ Βίβλο, ἀλλ' οἱ ἀποχριστιανισμένοι δὲν τὴ θέλουν. καὶ οἱ μουσουλμάνοι τρίβουν τὰ χέρια τους ἀπὸ τὴ χαρά τους τὴν ἄγρια κι αἱματηρή. καὶ ἤδη εἰσβάλλουν στὶς χῶρες τοῦ εὐδαιμονισμοῦ καὶ κιναιδισμοῦ καὶ τὶς καταλαμβάνουν. αὐτὸ ἐπέλεξαν οἱ «πολιτισμένες» ἀποχριστιανισμένες χῶρες μέσα στὸ λυσσασμένο ἀντιχριστιλίκι τους· ἴσως μέχρι νὰ φᾶνε τὰ κεφάλια τους γιὰ τὰ πετρέλαια. δὲν μπορῶ νὰ προβλέψω τίποτε, διότι δὲν εἶμαι μελλοντολόγος. εἶμαι μόνο παροντολόγος· συμπεραίνω μόνο ἀπ' ὅσα βλέπω καὶ βλέπουν ὅλοι. καὶ βλέποντας μόνο τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρόν, ποὺ εἶναι ὁρατά, βλέπω καὶ τὸ μεγάλο ἐγγλέζικο λάθος ποὺ κατατρώει τὴν ἀνθρωπότητα. τὸ λάθος εἶναι ὅτι οἱ Ἐγγλέζοι χαραμοφάηδες ἀποικιοκράτες εἶπαν ὅτι τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς παράγονται ἀπὸ τὸ ἔδαφος. λάθος. παράγονται ἐξ ἡμισείας ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς κι ἀπὸ τὴν ἐργασία τῶν ἀνθρώπων. ὅταν λείπῃ τὸ ἕνα ἥμισυ, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς δὲν παράγονται. αὐτὸ τὸ κατώρθωσε ἡ ἀποικιοκρατικὴ τεμπελιὰ καὶ χαραμοφαγία. ἡ ἀποικιοκρατία κατέρρευσε, ἀλλ' ἡ βρομοδουλειά της μᾶς ἔμεινε ἀμανάτι. καὶ τυραννάει τὴν ἀνθρωπότητα. μερικοὶ ἄγνοὶ ἀλλ' ἀφελεῖς πιστεύουν ὅτι τὴν Ἑλλάδα ὁ θεὸς θὰ τὴν τιμωρήσῃ, ἐπειδὴ μὲ τὸν «προγραμματισμὸ» αὐτὸ χάνει κάθε χρόνο

110.000 πληθυσμό. λάθος. δὲν συμφωνῶ. ὁ θεὸς δὲν θὰ τιμωρήσῃ ποτὲ τὴν Ἑλλάδα. ὅλοι ξέρουμε ὅτι ἡ ἔσχατη ποινὴ εἶναι ὁ θάνατος· κι ὁ θεὸς δὲν εἶναι βλάκας, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ ἕναν ποὺ αὐτοκτονεῖ κι ἔχει ὡραία καὶ ζηλευτὴ χώρα κι ἔχει ἤδη περάσει τὴ θηλειὰ στὸ λαιμό του. ἔχω μιὰ ὑπόνοια· ὅτι ἡ συντέλεια τῆς ἀνθρωπότητος θὰ εἶναι ἡ ἐκ τεμπελιᾶς αὐτοκτονία. εὔχομαι ἡ ἀνθρωπότης νὰ τὸ ἀποφύγῃ αὐτὸ μὲ ἀπόφασι τῶν σωφρόνων ποὺ θ' ἀπαρνηθοῦν τὴν τεμπελιὰ καὶ τὴ χαραμοφαγία, ὅπου ἐκτρέφεται τὸ ἔνζυμο τῆς σήψεως τῆς ἀνθρωπότητος. μόνον ὁ βιβλικὸς νόμος μπορεῖ νὰ συντηρήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἐπιγαμίες ὁ βιβλικὸς Νόμος ἐπέτρεπε στοὺς Ἑβραίους μόνο μὲ σημιτικοὺς λαοὺς ὅπως οἱ Μαδιανῖτες, Ἰδουμαῖοι, Μωαβῖτες, Ἀμμωνῖτες, Σύροι, καὶ Ἄραβες, ὅπως ἡ Ἀράβισσα (Μωαβίτισσα) Ῥοὺθ ἡ γιαγιὰ τοῦ Δαυΐδ, καὶ μὲ ἰαπετιτικοὺς λαοὺς ὅπως οἱ Ἕλληνες, ὅπως ὁ πατέρας τοῦ Τιμοθέου ποὺ ἦταν Ἕλληνας, καὶ μὲ τὸν ὅρο οἱ ξένοι νὰ γίνουν θετοὶ Ἑβραῖοι, μὲ τοὺς ἄντρες περιτετμημένους καὶ λάτρεις τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἀπαγόρευε μὲ ποινὴ θανάτου ἐπιγαμία μὲ χαμιτικοὺς λαούς, ὅπως οἱ Ἀμαληκῖτες, Χαναναῖοι, καὶ Φιλισταῖοι. δὲν τοὺς ἐξηγεῖ ὁ θεὸς γιατί αὐτὴ ἡ διάκρισι, γιὰ νὰ μὴν τοὺς βάλῃ κακὲς ἰδέες. ἀλλ' ὅπως ξέρω ἀπὸ τοὺς παρ' ἡμῖν Μινωῖτες Πελασγούς, ποὺ ἦταν Χαμῖτες, οἱ Χαμῖτες ἦταν ναρκομανεῖς, μὲ κατεστραμμένα γονίδια, ἐνῷ οἱ Σημῖτες καὶ Ἰαπετῖτες δὲν συνήθιζαν πολὺ τὰ ναρκωτικά. τὸ ναρκωτικὸ ποὺ ἤξεραν οἱ χρῆστες Χαμῖτες ἦταν ἡ ὑπνοφόρος παπαρούνα (papaver somnifer), τῆς ὁποίας ὁ *ὀπὸς* (τὸ γάλα της) λεγόταν, ὅπως ἐξήγησα, *ὄπιον,* ποὺ ἀπ' αὐτὸ βγαίνουν σήμερα ἡ μορφίνη καὶ ἡ ἡρωΐνη. εἶναι ἐκεῖνο τὸ *νηπενθὲς τ' ἄχολόν τε φάρμακον,* ποὺ ἔβαλε ἡ Ἑλένη στὸ κρασὶ τοῦ Μενελάου καὶ τοῦ Τηλεμάχου[3], γιὰ νὰ ξεχάσουν τὶς στενοχώριες των. ἐνῷ τὰ *λυγρὰ φάρμακα,* ποὺ ἡ ἀδερφὴ τοῦ Αἰήτου Κίρκη τῆς Κολχίδος ἔβαλε στὸ φαγητὸ καὶ στὸ κρασὶ τῶν ἀντρῶν τοῦ Ὀδυσσέως καὶ τοὺς ἔκανε γουρούνια[4] ἦταν *κάνναβις,* δηλαδὴ τὸ σήμερα λεγόμενο χασὶς ἢ μαριχουάνα. καὶ ἄντε ν' ἀμφιβάλλῃς ἔπειτα γιὰ τὴ θεοπνευστία τοῦ Νόμου καὶ γενικῶς τῆς Βίβλου, ποὺ γράφτηκαν σὲ χρόνια προϊστορικὰ ἢ ἁπλῶς προχριστιανικὰ καὶ πρωτοχριστιανικά, ὅταν τὰ γονίδια καὶ τὸ DNA ἦταν ἄγνωστα. μόνο τρελλὸς μπορεῖ ν' ἀμφιβάλλῃ γι' αὐτὴ τὴ θεοπνευστία.

Εἶναι φυσικὸ νὰ διερωτᾶται κανεὶς ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ Νόμου, γιατί εἶπε ὁ Κύριος στὸ Μωϋσῆ νὰ κάνῃ μιὰ τόσο δαιδαλώδη καὶ φανταχτερὴ καὶ πολυδάπανη λατρεία γιὰ τὸν Ἰσραήλ· μιὰ καταπληκτικὴ θρησκεία, ἐπιστήμη ὁλόκληρη. ἕνας μεγάλος καὶ λυόμενος ναός, κατάφορτος ἀπὸ χρυσὸ καὶ ἄργυρο καὶ χαλκὸ καὶ μὲ τ' ἄλλα 3

γνωστὰ τότε μέταλλα, μὲ 14 εἴδη πολυτίμων λίθων, ποὺ ἦταν κι ἐγχάρακτοι - ἐνεπίγραφοι, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι τὰ σκληρότερα ὑλικὰ τῆς γῆς (7 μέχρι 9 Μός), δέρματα βυρσοδεψημένα καὶ βαμμένα, ὑφάσματα τσόχες καὶ πλεκτὰ πανάκριβα, ξύλα ἐκλεκτὰ καὶ ἄσηπτα, πολύπλοκες κατασκευές, πολυτιμότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα ἱερατικὰ ἄμφια, περίτεχνα ἔπιπλα, πολυδαίδαλο τυπικὸ λατρείας, ὁλόκληρη ἐπιστήμη, ἱερὰ σκεύη χρυσᾶ ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα, –καὶ βρισκόμαστε σὲ μιὰ ἐποχὴ προομηρικὴ καὶ προϊστορική!–, θυσίες καὶ σπονδὲς πολλῶν εἰδῶν, ὁλοκαυτώματα ποὺ καίονταν μέχρι νὰ γίνουν στάχτη, καὶ ὄχι λίγα, σάββατα ἀργίας ἀνὰ 7 ἡμέρες, 6 ἑορτὲς πανεθνικὲς καὶ μερικὲς πολυήμερες - μέχρι ἑβδομαδιαῖες (ἄζυμα ἢ πάσχα, πρωτογενήματα, πεντηκοστή, νουμηνία τοῦ ἑβδόμου μηνός, νηστεία τοῦ ἑβδόμου μηνός, σκηνοπηγία), ὅλες μέσα στὸ θερινὸ ἑξάμηνο ἀπὸ τὴν ἐαρινὴ ἰσημερία μέχρι τὴ φθινοπωρινή, τεχνολογία ὁλόκληρη ἐπιστήμη, τελετὲς μεγαλοπρεπέστατες· (κι ἀργότερα ἐπὶ Δαυΐδ καὶ Σαλωμὼν ἐκτὸς ἀπ' ὅλ' αὐτά, καὶ μάρμαρα ἐκλεκτά, καὶ πρωτόφαντη μουσικὴ μὲ γραπτὴ παρασήμανσι (νότες) ποὺ ἐφεῦρε ὁ Δαυΐδ, τεράστια χάλκινη δεξαμενὴ νεροῦ, 10 ὀχήματα ὁλοχάλκινα ὑδροφόρα, καὶ ἀναρίθμητα ἄλλα· πολλαπλὸ ἄρωμα ποὺ νὰ εὐωδιάζῃ ὅλος ὁ χῶρος κι ὁ περίγυρος τοῦ ναοῦ. τέτοια πολυτέλεια φαντασμαγορία καὶ μεγαλοπρέπεια δὲν ὑπῆρξε σὲ κανέναν ναὸ τοῦ κόσμου. καὶ τὸ ἱερατεῖο μιὰ ὁλόκληρη φυλή. μιὰ πολυδαίδαλη «εἰδωλολατρία» ἐκτὸς ἀπὸ εἰκόνες - ἀγάλματα, σεξουαλικὴ τελεστικὴ βρομιά, καὶ πολυθεΐα. σὰν ἕνας καλὸς πατέρας ν' ἀπαγορεύσῃ στὰ παιδιά του τὴν τηλεόρασι, ἀλλὰ νὰ τοὺς πηγαίνῃ κάθε καλοκαίρι μὲ πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα σ' ὅλες τὶς χῶρες τῆς γῆς, σ' ὅλα τ' ἀξιοθέατα τῶν ἠπείρων καὶ τῶν ὠκεανῶν, καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃ οὔτε ἕνα μέρος τῆς γῆς. ὅλ' αὐτὰ μ' ἀπασχόλησαν πολὺ ἀπὸ μικρόν· ὁ σκοπός τους, τὸ βαθύτερο νόημά τους. κι ἐν τέλει κατέληξα σὲ συμπεράσματα.

1. Γιὰ νὰ μὴ νοσταλγοῦν οἱ Ἑβραῖοι τίποτε καὶ νὰ μὴν ἔχουν νὰ ζηλέψουν τίποτε ἀπὸ τὴ λατρεία τὶς θυσίες τὶς ἱερουργίες καὶ τὶς ἑορτὲς τῶν εἰδωλολατρῶν· παρεκτὸς τῆς πολυθεΐας, τῆς μυθολογίας, καὶ τῆς ἀνηθικότητος. καμμιὰ εἰδωλολατρία δὲν εἶχε τόσο πολύπλοκο κι ἀξιοθέατο κι ἀξιοθαύμαστο τυπικὸ τελετῶν καὶ θυσιῶν καὶ ἱερουργιῶν ὅσο ὁ Ἰσραήλ· καμμιὰ τόσο μεγαλοπρεπεῖς πολύτιμες καὶ ὄμορφες ἱερατικὲς στολές, καμμιὰ τόσο μεγαλοπρεπῆ καὶ ὄμορφο ναό, καμμιὰ τόση ἱεροπρέπεια καὶ μεγαλοπρέπεια.

2. Τὰ ὁλοκαυτώματα, θεσπισμένα μόνο στὸν Ἰσραὴλ καὶ ἄγνωστα σ' ὅλες τὶς εἰδωλολατρίες τοῦ κόσμου, εἶναι οἱ θυσίες τῆς ἀνιδιοτελοῦς καὶ ὄντως προσφορᾶς. πολλὰ πανάκριβα κρέατα, πλῆθος μόσχων ἐριφίων καὶ ἀμνῶν γίνονταν 100% στάχτη. διότι οἱ ἄλλες θυ-

σίες δὲν διαφέρουν καὶ πολὺ ἀπὸ τὶς σοῦβλες τῆς πρωτομαγιᾶς. ὁ Κύριος δὲν ἤθελε νὰ τρῶν καὶ νὰ πίνουν τάχα γιὰ τὸν Κύριο! ἀλλ' οἱ θυσίες των νὰ ἔχουν καὶ ὑπολογίσιμο ἀφιλοκερδὲς κόστος· τότε φαίνεται ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ πίστι τῶν λάτρεων ἡ ἀνυπόκριτη. τὸ ἄλλο εἶναι ἔτσι κι ἀλλιῶς φαγοπότι.

3. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀρέσκονται στὰ δαιδαλώδη καὶ αὐστηρὰ τυπικὰ καὶ τὰ σέβονται ἀκριβῶς μὲ «θρησκευτικὴ εὐλάβεια καὶ φανατικὴ ἀκριβολογία». νὰ νιώθουν λοιπὸν ὅτι καὶ τὰ περὶ τὴν σεξουαλικὴ ἠθικὴ καὶ τὰ περὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον δικαιοσύνη προστάγματα τοῦ Κυρίου μὲ τὴν ἴση εὐλάβεια καὶ τὸ πανομοιότυπο σέβας πρέπει νὰ ἐκτελοῦνται μὲ τὴν ἴδια ἀκριβολογία. κι αὐτὸ εἶναι τὸ πνευματικώτερο, ἡ εἰλικρινὴς πίστι στὸν Κύριο. ὁ Κύριος δὲν ὀρεξεύεται τὴν κνίσα τῶν θυσιῶν ποὺ διεγείρει τὴν ἔκκρισι τῶν γαστρικῶν ὑγρῶν. οὔτε βλέπει ἀνιδιοτελῆ πίστι τῶν ἀνθρώπων στὸ ὅτι προσφέρουν τὴν κνίσα στὰ ῥουθούνια του καὶ τρῶν τὰ κρέατα οἱ ἴδιοι. πολὺ *παιδαγωγὸς εἰς Χριστὸν* εἶναι, νομίζω, *ὁ Νόμος.*

Καὶ μερικὰ πρακτικὰ στοιχεῖα.

4. Ἡ φύλαξι τῆς Βίβλου, τὸ κυριώτερο· γιὰ τὴν ὁποία εἶπα.

5. Ἡ ἐπικοινωνία τοῦ ἔθνους σὰν μιᾶς ἀγαπημένης οἰκογενείας.

6. Ἡ προώθησι τῆς τεχνολογίας· γιὰ τὴν ὁποία εἶπα.

7. Ἡ φύλαξι καὶ προμήθεια τῆς φωτιᾶς· αὐτὸ τὸ σκέφτηκα μόλις στὰ 68 μου χρόνια, ὅταν ἔγραψα τὴ μελέτη μου «Ἡ προμήθεια τῆς φωτιᾶς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα» (Μελέτες μου, τ. 6, σελ. 62-68).

Σήμερα τὸ ν' ἀνάψουν οἱ ἄνθρωποι φωτιὰ εἶναι τόσο εὔκολο, ποὺ ἔχουμε κάψει τὰ περισσότερα δάση τῆς γῆς κατὰ λάθος. μ' ἕνα κουτὶ σπίρτα καίει κανεὶς ὅλα τὰ δάση τῆς παραμεσογείου Εὐρώπης. τὰ σπίρτα, προέκτασι καὶ τεχνικὴ βελτίωσι ἑνὸς ἀρχαίου τρόπου ἀνάμματος φωτιᾶς, εἶναι εὐρωπαϊκὸ ἐπίτευγμα τοῦ 1805. στὴν Ἑλλάδα πρῶτος ἔφερε σπίρτα κι ἐπέδειξε τὸ ἄναμμά τους σ' ἕνα ἀθηναϊκὸ σαλόνι ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης Γεώργιος Σταύρου γύρω στὸ 1850. πιὸ μπροστὰ ἄναβαν φωτιὰ ἢ πυροδοτοῦσαν τὰ πυροβόλα ὅπλα μὲ τσακμάκι ἀπὸ ἀτσάλι καὶ πυριτόλιθο, πρᾶγμα ποὺ συνεχίζεται καὶ σήμερα μὲ τὴ βελτιωμένη τεχνικὴ τῶν κοινῶν ἀναπτήρων.

Στὴν ἀρχαιότητα ὅμως τὸ ν' ἀνάψουν οἱ ἄνθρωποι φωτιὰ ἦταν ἐπίτευγμα δυσκατόρθωτο. καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ ἐπίτευγμα εἶχαν μόνο τὸ λαχεῖο νὰ ἐξοικονομήσουν φωτιὰ ἀπὸ κάποιον κεραυνὸ ἢ σπανιώτερα ἀπὸ κάποιο ἡφαίστειο, ποὺ προκαλοῦσαν πυρκαϊές, κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα μεριμνοῦσαν γιὰ τὴ μακροχρόνια διατήρησί της μὲ πολλὴ ἐπαγρύπνησι· τέτοια ἐπαγρύπνησι, ποὺ ἡ ἀντίστοιχή της ὀλιγωρία, ἡ ὁποία εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ τοὺς σβήσῃ ἡ φωτιὰ καὶ νὰ τὴ χάσουν, συνεπαγόταν γιὰ τὸν ὑπεύθυνο μέχρι καὶ καταδίκη σὲ θάνατο.

σὲ μιὰ ἐποχὴ ὁπωσδήποτε προϊστορική, ποὺ οἱ ἄνθρωποι στὶς κυνηγετικὲς κι ἁλιευτικὲς ἢ κτηνοτροφικὲς καὶ γεωργικὲς ἐργασίες των ἀγωνίζονταν ὑπέρμετρα γιὰ τὴν ἐπιβίωσί τους σχεδὸν ὅλοι, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ κάνουν παῦσι, παρὰ μόνο γιὰ νὰ φᾶν καὶ νὰ κοιμηθοῦν, εἶναι εὐνόητο ὅτι οἱ μόνοι σχολάζοντες ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ ἔπειθαν τοὺς ἄλλους ὅτι ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἐξιλέωσί τους ἀπέναντι στὸ θεό, δηλαδὴ οἱ ἱερεῖς. γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἢ καὶ ὁ ἴδιος ὁ θεός, στὰ ἱερατεῖα τους καὶ στὰ ἱερά τους ἀνέθεταν καὶ τὴ φύλαξι καὶ διατήρησι τῆς φωτιᾶς.

Στὸν Ἰσραὴλ ὁ θεὸς διὰ τοῦ Μωϋσέως θεσπίζει στὸ Νόμο γιὰ τὴ διατήρησι τῆς φωτιᾶς αὐστηρὲς διατάξεις. ἀφ' ἑνὸς στὸ μοναδικὸ θυσιαστήριο τοῦ μοναδικοῦ ναοῦ τους πρέπει ἡ φωτιὰ νὰ καίῃ συνεχῶς μέρα νύχτα, ἀκόμη καὶ χωρὶς νὰ γίνωνται θυσίες. ἕνα μικρὸ λάθος στὸ σχετικὸ πρόγραμμα ἐκ μέρους τῶν δυὸ πρώτων γιῶν καὶ συναρχιερέων τοῦ Ἀαρὼν πληρώνεται μὲ τὴ θανάτωσί τους ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ (Νο 147,1-12). θεσπίζει λοιπόν· *Πῦρ διὰ παντὸς καυθήσεται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον· οὐ σβεσθήσεται* (Νο 141,7). ἀφ' ἑτέρου, γιὰ λόγους περισσότερης ἀσφαλείας, θεσπίζει, τὴ νύχτα μόνο, ὅταν ἡ ἀνθρώπινη ἐπαγρύπνησι βρίσκεται στὴ μέγιστη χαλάρωσί της, ν' ἀνάβῃ καὶ νὰ καίῃ μέσα στὸ ναὸ καὶ ἡ ἑπτάφωτη λυχνία (φύλαξι τῆς φωτιᾶς ἀπὸ βροχή). κι αὐτὸ νὰ γίνεται ἐνδελεχῶς καὶ νὰ εἶναι *νόμιμον αἰώνιον* (= ἔθιμο ἀκατάργητο κι ἀναντικατάστατο) (Νο 73,1-3· 167,1-3). τὸ λάθος τῶν γιῶν τοῦ ἀρχιερέως ποὺ θανατώθηκαν δὲν ἦταν ὅτι τοὺς ἔσβησε ἡ φωτιά, ἀλλ' ὅτι πῆραν γιὰ τὸ ναὸ φωτιὰ ἀπ' ἔξω *(πῦρ ἀλλότριον),* ἐνῷ αὐτὸ ἀπαγορευόταν μὲ ποινὴ θανάτου. ὁ προφανὴς λόγος εἶναι ὅτι δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ μπῇ στὸ ἱερὸ τοῦ θεοῦ βέβηλη φωτιὰ ἀπὸ σπίτια θνητῶν· ἐπιτρεπόταν ὅμως ἡ φωτιὰ τοῦ ἱεροῦ νὰ βγῇ στὰ σπίτια γιὰ κοινὴ χρῆσι. πίσω ἀπὸ τὴ θεοτικὴ ἐπιταγὴ κρύβεται ὁ πρακτικὸς λόγος τῆς θείας φροντίδος· οἱ ἱερεῖς φύλακες τῆς φωτιᾶς δὲν ἐπιτρεπόταν ν' ἀμελοῦν βασιζόμενοι στὸ ὅτι σὲ κάποιο σπίτι θὰ ἔβρισκαν φωτιά· τὰ σπίτια μόνο μποροῦσαν νὰ βασίζωνται στὴ φωτιὰ τοῦ ναοῦ ποὺ διατηροῦσαν οἱ ἱερεῖς· ὄχι τὸ ἀντίστροφο, ποὺ θὰ ἔφερνε ὀλιγωρία καὶ ἀπώλεια τῆς φωτιᾶς. ὁ προϊστορικὸς ἢ πρωτόγονος ἄνθρωπος πολλὰ πράγματα τὰ καταλάβαινε μόνο σὰ θεοτικὲς προσταγὲς μὲ τὴν παράβασί τους τιμωρούμενη θανάσιμα, καὶ μόνο σὰν τέτοιες τὶς ἐφήρμοζε. ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ ἀρχεῖο φωτιᾶς.

Στὴν ἀρχαία Ῥώμη τὴν πηγαία φωτιὰ τῆς ἐπικρατείας τὴ φύλαγε στὸ ναὸ τῆς Ἑστίας *(aedes Vestae· Ἑστία = Vesta = ἑστία, καμίνι, τζάκι, φωτιὰ)* τὸ εἰδικὸ ἱερατεῖο τῶν *παρθένων τῆς Ἑστίας* ἢ *Ἑστιάδων παρθένων (virgines Vestales).* ἦταν ἱέρειες ἰσοβίως παρθένες ἢ κατὰ τὸν Δίωνα Κάσσιο *ἀειπάρθενοι,* σὰ νὰ λέμε καλόγριες, γιὰ νὰ

μὴν περισπᾶται ἡ προσοχή τους ἀπὸ οἰκογενειακὲς ἢ ἄλλες μέριμνες. ὁ Κικέρων λέει –σὰ νὰ θεσπίζῃ– στοὺς Νόμους του· *Virgines Vestales in urbe custodiunto ignem foci publici sempiternum* (= Παρθένες Ἑστιάδες στὴν πολιτεία νὰ φυλάγουν τὴ φωτιὰ τοῦ δημοσίου βωμοῦ παντοτινή[5]). ὁ Τάκιτος στὰ Χρονικά[6] του ἀναφέρει Ἑστιάδα παρθένο πολὺ ἡλικιωμένη, καὶ ἄλλη μία ποὺ ἱεράτευσε 57 χρόνια. οἱ Ἑστιάδες ἦταν πολλὲς καὶ κάποια ἀπ' αὐτὲς ἦταν *maxima,* σὰ νὰ λέμε ἡγουμένη ἢ πρωθιέρεια. τὸ σβήσιμο τῆς φωτιᾶς τοῦ βωμοῦ τῆς Ἑστίας εἶχε ἀναχθῆ σὲ μέγιστο δυστύχημα καὶ ἐθνικὴ γρουσουζιά. ἡ ποινὴ τῆς ὀλιγωρίας, ποὺ θὰ ἔκανε νὰ σβήσῃ ἡ φωτιά, ἦταν καὶ στὴ Ῥώμη θάνατος[7].

Στὴν Ἑλλάδα ἡ φύλαξι τῆς κεκτημένης φωτιᾶς ἀπὸ ἱερατεῖο σὲ ναοὺς σὰ θεσμὸς ἔχει τὴν ἀνάμνησι πολὺ φθαρμένη στὸ μῦθο τοῦ Προμηθέως, ὁ ὁποῖος, γιὰ νὰ δώσῃ, νομίζω, τὴ φωτιὰ στοὺς πολῖτες, ἢ μετὰ ἀπὸ φθορὰ καὶ μυθοποίησι «στοὺς ἀνθρώπους», τὴν πῆρε «ἀπὸ τοὺς θεούς»· ἀρχικά, νομίζω, ἐννοοῦνταν ὅτι ἕνας *προμηθεύς,* δηλαδὴ ἱερεὺς «προμηθευτὴς» τῆς φωτιᾶς, τὴν ἔπαιρνε ἀπὸ ναὸ θεῶν, ἀπὸ βωμὸ ἢ θυμιατήριο ποὺ ἔκαιγε διαρκῶς γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, καὶ τὴ μοίραζε στοὺς πολῖτες. ἔπειτα αὐτὸ ἀπὸ ἁπλῆ πρᾶξι ἔγινε τελετή, ἔπειτα μῦθος γιὰ κλοπὴ φωτιᾶς (ἱερατικὸ σενάριο), κι ἔπειτα τραγικὸς μῦθος γιὰ πλέξιμο («γύρισμα ταινίας» τὸ λέμε σήμερα) λυπητερῶν τραγῳδιῶν, σὰν τὴν τραγῳδία τοῦ Αἰσχύλου *Προμηθεὺς πυρφόρος* ἢ καὶ σὰν τὸ ἀντίστοιχο σατυρικὸ δρᾶμα τοῦ ἴδιου *Προμηθεὺς πυρκαϊεύς.* (οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὅ,τι τραγῳδοῦσαν στὰ σοβαρὰ καὶ τραγικά, συνήθιζαν ἔπειτα νὰ τὸ γελοιοποιοῦν κιόλας). μετέφερε δὲ κατὰ τὸ μῦθο ὁ Προμηθεὺς τὴ φωτιὰ στοὺς ἀνθρώπους ὡς «κλεμμένη ἀπὸ τοὺς θεοὺς» κατὰ τοὺς Ἡσίοδο, Αἰσχύλο, κι Ἀπολόδωρο *ἐν κάρθηκι κρύψας*[8], δηλαδὴ σὲ καλάμι ἢ ἄλλο σωλῆνα τεχνητό, ἴσως κυλινδρικὸ πήλινο ἀγγεῖο, ὅπου ὑπῆρχε σὰ στουππὶ μιὰ ἀπὸ τὶς ὕλες ποὺ προσφέρονται γιὰ βραδύκαυστη καύτρα, σὰν τὸ σημερινὸ τσιγάρο ἢ σὰν τὴν ξηραμμένη βουνιὰ τοῦ βοδιοῦ ἢ καβαλλίνα τοῦ ἵππου καὶ τοῦ γαϊδάρου παλιότερα, ποὺ ἐπιβίωσαν μέχρι σήμερα. τέτοιες καῦτρες προσφέρουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προειρημένα ὑλικὰ καὶ οἱ ξηραμένες καὶ στεγνὲς ψίχες (ἐντεριῶνες) φυτῶν καὶ κυρίως ὁ μύκητας διαφόρων δασικῶν δέντρων ὁ λεγόμενος στὴ βοτανικὴ *στερεὸν τῆς δρυὸς (stereum quercinum)* ἢ στὴ χωριάτικη ἀγροτικὴ γλῶσσα *ἴσκνα* ἢ *ἴσκα.* ὁ σκληρὸς σὰν ξύλο αὐτὸς μύκητας, ὅταν κοπανιστῇ, μαλακώνει καὶ γίνεται σὰ βαμπάκι. καὶ στὴν Ἑλλάδα ἡ ποινὴ γιὰ ὁποιαδήποτε παράβασι σχετικὴ μ' αὐτὴ τὴ φύλαξι τῆς φωτιᾶς ἦταν ὁ θάνατος μὲ κάρφωμα τοῦ ἐνόχου σὲ τοῖχο ἢ σὲ δέντρο, ἢ στὸν Καύκασο, ὅταν ὁ θεσμὸς ἐκφυλίστηκε σὲ μῦθο κι ἔγινε καὶ θέμα τραγῳδιῶν

σὰν τὸν *Προμηθέα δεσμώτην* τοῦ Αἰσχύλου πάλι καὶ ἄλλων μερικῶν τραγικῶν. κατὰ τὸν Ε΄ π.Χ. αἰῶνα ὑπῆρχε ἀκόμη ἱερεὺς ὀργιαστικῆς ἱερατείας ὁ *βακχεὺς* ἢ *ναρθηκοφόρος,* ὁ ὁποῖος σὲ τελετὲς μοίραζε στοὺς τελουμένους *πυρσώδη φλόγα πεύκας ἐκ νάρθηκος*· ἦταν δηλαδὴ *προμηθεύς,* προμηθευτὴς φωτιᾶς[9].

Στὴν προκολομβιανὴ Ἀμερικὴ οἱ ἰθαγενεῖς, οἱ ἔπειτα συμβατικῶς λεγόμενοι «Ἰνδιάνοι», φύλαγαν στὰ ἱερά τους τὴ φωτιὰ πάλι σὲ νάρθηκες γεμισμένους μὲ ὑλικὸ κατάλληλο γιὰ βραδύκαυστη καύτρα, ὄχι ἐντεριώνη ὅπως στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ξηρὰ ψιλοκομμένα φύλλα καπνοῦ. αὐτοὶ οἱ ἰνδιάνικοι νάρθηκες μποροῦσαν ἀπὸ τὴ μιά τους ἄκρη, γι' ἀναζωπύρωσι τῆς καύτρας, νὰ φυσῶνται κιόλας μὲ τὸ στόμα· ἦταν δηλαδὴ πίπες ἢ λουλᾶδες. οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων ἐθίστηκαν κι ἐξαρτήθηκαν ἀπὸ τὸ δηλητήριο τοῦ ὑλικοῦ τῆς καύτρας, τὴ νικοτίνη, κι ἀντὶ ἐμφυσήσεως ἔκαναν ἀναρρόφησι, ὁπότε προέκυψε τὸ κάπνισμα, τὸ τσιγάρο, τὸ γνωστὸ σήμερα παρὰ φύσιν πάθος, τὸ ὁποῖο, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ 1500, ὑποδούλωσε ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, ὑποσκάπτοντας τὴν ὑγεία της καὶ σακατεύοντας τὰ γονίδιά της.

Τὸ βιβλίο Νόμος περιέχει καὶ διδάσκει πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅ,τι δείχνει ἡ ὀνομασία του ἐκ πρώτης ὄψεως. πέρα ἀπὸ τὴ λατρεία τοῦ θεοῦ, τὴν ἠθική, τὴ δικαιοσύνη, τὴν τεχνολογία, καὶ τὴ διατήρησι τῆς φωτιᾶς, διδάσκει καὶ καθαριότητα, ὑγειονομία, νοικοκυριό, προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, γεωργία, κτηνοτροφία, οἰκονομία, ἐθνικὴ ἄμυνα, καὶ πολλὰ ἄλλα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχω δημοσιεύσει κατὰ καιροὺς εἰδικὲς μελέτες. κι ὡς πολὺ ἀρχαία ἱστορία, ἀρχαιότερη ἀπὸ τὴν προϊστορία ὁποιασδήποτε χώρας τῆς γῆς, καλύπτει τὸν Παραμεσόγειο Κόσμο καὶ τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολή. εἶναι τὸ ἀρχαιότερο βιβλίο τῆς ἀνθρωπότητας καὶ ἱστορικῶς τὸ πιὸ ἀμερόληπτο. εἶναι ὁ πυρήνας τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ κάθε νομοθεσίας τοῦ πολιτισμένου κόσμου. εἶναι τὸ πιὸ πρακτικὸ κι ὠφέλιμο κι ἀναγκαῖο βιβλίο γιὰ τὴ φυσικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. τὸ ὑπερβαίνει μόνο ἡ Καινὴ Διαθήκη στὰ πνευματικὰ πράγματα· διότι αὐτὴ δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὰ βιοτικά.

3. ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ

Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου *Δευτερονόμιον* λέγεται δύο φορὲς μέσα στὸ κείμενό του καὶ στὸ βιβλίο Ἰησοῦς (Δε 5,352· Ἰη 14,4). λέγεται *Δευτερονόμιον,* δηλαδὴ «δεύτερος νόμος», ἐπειδὴ εἶναι σύνοψι καὶ συμπλήρωμα τοῦ Νόμου σὲ κάποιες λεπτομέρειες ποὺ προέκυψαν στὴν πρᾶξι τῆς ἡγεσίας καὶ διοικήσεως. οὐσιαστικώτερα ὅμως ἡ σχέσι τῶν

δυὸ βιβλίων, *Νόμου* καὶ *Δευτερονομίου* εἶναι ὅτι τὸ Δευτερονόμιο εἶναι ὁ Ὑψηλὸς Νόμος, δηλαδὴ περίπου Σύνταγμα, ἐνῷ ὁ Νόμος εἶναι Ἀστικὸς Κώδικας. καὶ εἶναι πολὺ ῥεαλιστικὸ καὶ πρακτικὸ ὅτι πρῶτα συντάχθηκε κι ἐφαρμόστηκε ὁ ἀστικὸς κώδικας, σὲ ἕνα καθεστὼς θεοπνεύστου δικτάτωρος, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς περιπετείας τῶν 40 ἐτῶν καὶ λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγκατάστασι στὴ χώρα τῆς ὑποσχέσεως τοῦ θεοῦ συντάχθηκε τὸ Σύνταγμα, ποὺ θὰ ἔμενε ἀπαράβατο ἀπὸ τὸν κάθε διάδοχο ἡγέτη. ἔδωσε μάλιστα ὁ Μωϋσῆς τὴν ἐντολὴ κάθε ἡγέτης, μόλις ἐγκαθίσταται, νὰ μελετάῃ πρῶτα ἐξονυχιστικὰ τὸ Δευτερονόμιο, τὸ Σύνταγμα, κι ἔπειτα νὰ κυβερνάῃ· καὶ ποτὲ νὰ μὴν τὸ παραβῇ. γράφει· *Ὁ (ἀνώτερος) ἄρχων, ὅταν καθίσῃ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, γράψει ἑαυτῷ τὸ Δευτερονόμιον τοῦτο εἰς βιβλίον* (Δε 5,352). ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ δημοσίευσι αὐτοῦ τοῦ βιβλίου στὸ λαὸ ἔλαβε ἰδιαίτερη φροντίδα· διέταξε, μετὰ τὴν κατάκτησι τῆς δυτικῶς τοῦ Ἰορδάνου Παλαιστίνης, σὲ κατάλληλη θέσι τοῦ ὄρους Γεβὰλ νὰ κτισθοῦν καὶ ἀσπρισθοῦν πολλοὶ καὶ μεγάλοι παράλληλοι τοῖχοι, σὰ γιγαντοσελίδες, καὶ νὰ γραφῇ σ' αὐτοὺς μὲ μεγάλα κι εὐδιάκριτα γράμματα ὅλο τὸ Δευτερονόμιο, γιὰ νὰ τὸ διαβάζῃ ὁ λαός, ὅταν θὰ πανηγυρίζῃ ἐκεῖ (Δε 6,5· 9). θαυμάζω. σημειώνω δὲ καὶ τὴ γενικὴ γραμματομάθεια τοῦ λαοῦ ἐκείνου σὲ μιὰ ἐποχὴ τόσο ἀρχαία. ἔτσι εἶναι γραμμένοι σὲ γραφὴ βουστροφηδὸν σὲ χρόνια προκλασσικὰ καὶ οἱ Νόμοι τῆς Γόρτυνος τῆς Κρήτης, οἱ ὁποῖοι σήμερα βρίσκονται ἐκεῖ ποὺ στήθηκαν, μέσα στὰ χωράφια τοῦ κάμπου πιά, ὅπου καὶ τοὺς εἶδα.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ὑπάρχουν 41 ἀποσπάσματα τοῦ *Δευτερονομίου* σὲ 52 θέσεις τῶν 13 βιβλίων Μθ Λκ Μρ Πξ Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω Ἐφ Ἑβ Α΄ Τι Ἰα Ἀπ.

Στὸ κεφάλαιο τοῦ Δευτερονομίου 10 ἀνίχνευσα δυὸ ἀξιοπρόσεκτα πλησιέστατα χάσματα κειμένου, τὰ ὁποῖα δὲν κατώρθωσα νὰ συμπληρώσω, οὔτε κἂν νὰ ὑπολογίσω τὴν ἔκτασί τους. νομίζω ὅμως ὅτι δὲν εἶναι μεγαλείτερα ἀπὸ 2-3 σειρὲς τὸ καθένα.

Συγγραφεὺς τοῦ Δευτερονομίου εἶναι ὁ Μωϋσῆς· αὐτὸ εἶναι τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο καὶ μικρότερο βιβλίο του. ἡ ποσοστιαία ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν μεταξὺ τῶν τριῶν βιβλίων Γε Νο Δε ἀναλογία εἶναι 23 58 19. τὸ Δευτερονόμιο γράφτηκε γύρω στὸ 1600 π.Χ. στὴν ἀνατολικὴ ὄχθη τοῦ Ἰορδάνου, μετὰ τὴν κατάκτησι τῆς ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ αὐτοῦ Παλαιστίνης ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ. αὐτὸ φαίνεται κι ἀπὸ τὸ ὅτι τόσο στὸ Δευτερονόμιο ὅσο καὶ στὸ Νόμο ἡ *Ἱερουσαλὴμ* δὲν ἀναφέρεται, παρ' ὅλο ποὺ δίνεται ἡ εὐκαιρία ν' ἀναφερθῇ. διότι στὸ Δευτερονόμιο λέγεται· *Καὶ ἔσται ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ θεός σου δίδωσί σοι κληρονομῆσαι... καὶ πορεύσῃ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ θεός σου ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, ...* (Δε

5,575-6). ἡ Ἰερουσαλὴμ γιὰ πρώτη φορὰ ἀναφέρεται στὸ μετὰ 400 χρόνια γραμμένο βιβλίο Ἰησοῦς (Ἰη 17,1· 4), ὡς πρωτεύουσα κάποιου κρατιδίου ἐντοπίων. θετικῶς δὲ φαίνεται ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Μωϋσῆ λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του. λέει· *Ἄκουε, Ἰσραήλ· σὺ διαβαίνεις σήμερον τὸν Ἰορδάνην εἰσελθεῖν κληρονομῆσαι ἔθνη μεγάλα...* (Δε 5,120). καὶ παρακάτω· *Φυλάξεσθε πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἵνα ζῆτε καὶ πολυπλασιασθῆτε καὶ εἰσελθόντες κληρονομήσητε τὴν γῆν, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε τὸν Ἰορδάνην* (Δε 5,183-184). τὰ ἴδια περίπου λέει καὶ σ' ἄλλα τρία χωρία παρακάτω (Δε 5,209-210· 6,3-5· 12,6).

Τὸ Δευτερονόμιο ἀπαρτίζεται ἀπὸ 5 ἐκτενῆ κείμενα (2 5 10 14 17) καὶ 13 μικρὰ κομμάτια (2 3 4 6 7 8 9 11 12 13 15 16 18). τὰ πέντε ἐκτενῆ εἶναι τρεῖς λόγοι τοῦ Μωϋσῆ (1 5 10) καὶ δύο ἔμμετρα κείμενα (14 17). τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ ἔμμετρα εἶναι ἡ *Ὠδὴ* καὶ τὸ ἄλλο ἡ *Εὐλογία τῶν υἱῶν Ἰσραήλ.* ἡ Ὠδὴ ἀρχίζει μὲ τὸ στίχο *Πρόσεχε, οὐρανέ, καὶ λαλήσω* κι ἔχει 74 ἐλεγεῖα, ἡ δὲ Εὐλογία μὲ τὸ στίχο *Κύριος ἐκ Σινὰ ἥκει* κι ἔχει 46 ἐλεγεῖα. τὰ 13 μικρὰ κομμάτια, ποὺ παρεμβάλλονται ἀνάμεσα στὰ ἐκτενῆ κείμενα μὲ τὴ σειρὰ ποὺ δείχνουν οἱ ἀριθμοί τους, εἶναι ἢ ἱστορικὰ ἢ εἰσαγωγικὰ προοίμια στὰ πέντε ἐκτενῆ κείμενα. τὸ τελευταῖο (18) εἶναι ἱστορία τοῦ θανάτου τοῦ Μωϋσῆ γραμμένο φυσικὰ ἀπὸ ἄλλον, πιθανώτατα ἀπὸ τὸ διάδοχό του Ἰησοῦ.

Ὁ Μωϋσῆς ὡς ποιητὴς εἶναι εὐέλικτος καὶ ὑψήγορος ὅπως ὁ Δαυΐδ, ἡ ὑψηγορία του φαίνεται ἤδη στὸν μεγαλοπρεπῆ πρῶτο στίχο τῆς Ὠδῆς του· *Πρόσεχε, οὐρανέ, καὶ λαλήσω.*

Β. ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Τὰ 11 ἱστορικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ἰη Κρ Δν Βε Ῥθ Δδ Βα Πα Ἰν Αἰ Ἀν) εἶναι γραμμένα σ' 750 χρόνια ἀπὸ τὸ Σαμουὴλ μέχρι τὸ Νεεμία καὶ κατὰ περιεχόμενο περικλείονται ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἄντρες, Ἰησοῦν καὶ Νεεμία, οἱ ὁποῖοι μετὰ ἀπὸ μιὰ μακροχρόνια αἰχμαλωσία, Αἰγυπτιακὴ καὶ Βαβυλώνιο, ἐγκατέστησαν ὁριστικὰ τὸν Ἰσραὴλ στὴ χώρα τὴν ὑπεσχεμένη ἀπὸ τὸν Κύριο στὸν Ἀβραάμ, τὴν Παλαιστίνη, τὴν ὁποία καὶ μοίρασαν στὸ λαὸ μὲ κλήρους (πουρίμ). εἶναι ἡ μακροχρονιώτερη ἀπὸ τὶς τέσσερες σειρές· Μω 40 ἔτη, Ἱστ 750, Ὕμν 670, Προφ 380. ἂν συνυπολογιστοῦν ὡς ἱστορίαι καὶ τὰ τρία βιβλία τοῦ Μωϋσῆ (Γε Νο Δε), ἀπὸ πλευρᾶς συντάξεως ἐκτείνεται σὲ κάτι περισσότερο ἀπὸ 12 αἰῶνες καὶ περικαλύπτει τὶς ἄλλες τρεῖς σειρὲς βιβλίων. βέβαιοι ἢ πιθανοὶ συντάκτες τῶν 11 Ἱστοριῶν εἶναι οἱ Σαμουήλ, Δαυΐδ, Νάθαν, Ἰωνᾶς, Ἰερεμίας, Βαρούχ, κάποιος ἄγνωστος, Ζοροβάβελ, Ἔσδρας, καὶ Νεεμίας. ἡ ἐξιστόρησί τους ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀρχηγίας τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ καὶ λήγει ἀρκετὰ μετὰ τὴν περσικὴ αἰχμαλωσία· καὶ 140 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα. τὰ ἱστορικὰ βιβλία εἶναι ὁπωσδήποτε τὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο εἶναι γραμμένη ὅλη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. οἱ ἄλλες σειρὲς κολυμποῦν μέσα στὸ πλαίσιο αὐτό. ὅλα εἶναι γραμμένα ἀπὸ ἀνθρώπους μεγαλοφυεῖς ἢ εὐφυεῖς καὶ ὅλους ἐπιστήμονες. τέλος ἡ σειρὰ τῶν ἱστορικῶν βιβλίων σὲ συνολικὴ ἔκτασι εἶναι καὶ ἡ ἐκτενέστερη τῶν τεσσάρων.

1. ΙΗΣΟΥΣ

Τὸ βιβλίο Ἰησοῦς μαρτυρεῖται στὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Κριταὶ (2,20-22 καὶ Βασιλεῖς (42,7)· στοὺς Βασιλεῖς ἀναφέρεται καὶ ἡ ἐκπλήρωσι τῆς προφητικῆς κατάρας τοῦ Ἰησοῦ σ' ἐκεῖνον ποὺ θ' ἀνοικοδομοῦσε τὴν Ἰεριχώ (Ἰη 11,28-29). μαρτυρεῖται καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη, ὅπου παρατίθενται 3 ἀποσπάσματά του σὲ 5 θέσεις τῆς Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς, μνημονεύεται δὲ στὴν Ἐπιστολὴ αὐτὴ κι ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυὴ ὀνομαστί (Ἑβ 14,28).

Στὸ κεφάλαιο 14 τοῦ βιβλίου Ἰησοῦς ἐξιχνίασα 2 πλησιέστατα

χάσματα τοῦ κειμένου ποὺ δὲν θὰ εἶχαν ἔκτασι μεγαλείτερη ἀπὸ 2 σειρές. τὸ πρῶτο χάσμα ἔγινε μὲ διασκελισμὸ ἐξ αἰτίας τοῦ ὁμοιοτελεύτου· κάποιος γραφεὺς πήδησε ἀπὸ τὸ ἕνα *Ἰσραὴλ* στὸ ἄλλο *Ἰσραὴλ* παρακάτω. δὲν κατώρθωσα νὰ συμπληρώσω τὰ χάσματα.

Τὸ βιβλίο γράφτηκε βέβαια στὴν Παλαιστίνη ὅπως καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ὑπολοίπων, σὲ χρόνο ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν συντάκτη του, γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ πῶ λίγο παρακάτω. ἐννοεῖται ὅτι, ἐνῷ στὰ δυὸ βιβλία τοῦ Μωϋσῆ Νο καὶ Δε ὁ χρόνος συντάξεως εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸ χρόνο ποὺ καλύπτει τὴν ἱστορία τους, στὴ Γένεσι καὶ στ' ἀπὸ τὸ Ἰησοῦς καὶ περαιτέρω ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἄλλος ὁ χρόνος ποὺ καλύπτει τὴν ἱστορία κι ἄλλος ὁ χρόνος τῆς συντάξεως τοῦ βιβλίου, ὁ ὁποῖος ἐξαιρουμένης τῆς Γενέσεως μπορεῖ ν' ἀπέχῃ ἀκόμη καὶ περίπου 450 χρόνια ὅπως ἐδῶ. γι' αὐτὸ κι ὁ συντάκτης γράφει· *Κατῴκησαν οἱ Ἰεβουσαῖοι ἐν Ἰερουσαλὴμ (ἐπὶ Ἰησοῦ) ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης* (Ἰη 32,16). ποιά ὅμως εἶναι *ἡ ἡμέρα αὕτη,* κατὰ τὴν ὁποία ζῇ καὶ γράφει ὁ συντάκτης; μεταξὺ Ἰησοῦ καὶ Δαυὶδ ἕνας μόνο καὶ πολὺ μεγάλος προφήτης ἦταν πολὺ ἐγγράμματος καὶ ταλαντοῦχος. καὶ νομίζω ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ συντάκτης τῶν δυὸ βιβλίων Ἰησοῦς καὶ Κριταί, τὰ ὁποῖα στὴ γλῶσσα καὶ στὸ ὕφος καὶ σὲ κάθε μέθοδο εἶναι ὁλόιδια. μέγας ἀνήρ. αὐτὸς εἶναι ὁ Σαμουήλ. αὐτὸς εἶναι κι ὁ τελευταῖος κριτής, αὐτὸς ἐγκατέστησε καὶ τὸ καθεστὼς τῆς βασιλείας, αὐτὸς ἔχρισε βασιλέα τὸ Δαυὶδ, καὶ ζοῦσε μέχρι τὸ μέσον τῆς καταδιώξεως τοῦ Δαυὶδ ἀπὸ τὸ Σαούλ. αὐτὸς ἵδρυσε καὶ τὸ θεσμὸ νὰ ἔχῃ ὁ προφήτης σχολὴ καὶ μαθητὰς καὶ διαδόχους, καὶ διάδοχός του ἦταν ὁ προφήτης Γάδ, ὁ ὁποῖος ὡς συμμαθητὴς τοῦ Δαυὶδ παρὰ Σαμουὴλ ἦταν κι ἕνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ Δαυὶδ· καὶ ἔζησε μέχρι τὸ μέσον τῆς βασιλείας τοῦ Δαυὶδ, ἀφήνοντας διάδοχο προφήτη τὸν Νάθαν, κι ὁ Νάθαν τὸν Ἀχιὰ κι ὁ Ἀχιὰ τὸν Ἰωὴλ –ὄχι τὸν συντάκτη τοῦ φερωνύμου βιβλίου ἀλλὰ κάποιον ἄλλον ὁμώνυμο–. ἀπὸ τοὺς δυὸ μαθητὰς τοῦ προφήτου καὶ συγγραφέως καὶ ἡγέτου - κριτοῦ Σαμουὴλ ὁ μὲν Γὰδ τὸν διαδέχτηκε ὡς προφήτης ὁ δὲ Δαυὶδ ὡς ἡγέτης - βασιλεὺς καὶ συγγραφεύς. φυσικὰ ὁ Σαμουὴλ μέχρι τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχρισε κρυφὰ τὸ Δαυὶδ βασιλέα, δὲν τὸν γνώριζε. ὁ Κύριος τὸν διέταξε νὰ πάῃ σὲ μιὰ μικρὴ πόλι, στὴ Βηθλεέμ, καὶ νὰ χρίσῃ κρυφὰ βασιλέα ἕναν ἀπὸ τοὺς ὀχτὼ γιοὺς τοῦ Ἰεσσαί, χωρὶς νὰ τοῦ πῇ ἐξ ἀρχῆς καὶ ποιόν ἀπὸ τοὺς ὀκτώ.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι κατὰ τὴν κληρονομηθεῖσα συνήθεια τοῦ Μωϋσῆ στὸν Ἰσραὴλ μετὰ ἀπ' αὐτὸν συνέχισαν νὰ κρατοῦν ἀρχεῖα, κι ὅτι ὁ Σαμουὴλ συνέταξε τὰ δυὸ βιβλία ποὺ συνέταξε, Ἰη καὶ Κρ, βάσει ἀρχείων. καὶ ὅλα τὰ μετέπειτα μεγάλα ἱστορικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Δδ Βα Πα Αἰ Ἀν, συντάχθηκαν βάσει ἀρχείων, ὅπως ἀπέ-

δειξα στὰ Εἰσαγωγικὰ αὐτοῦ τοῦ Γ΄ τόμου τῆς Εἰσαγωγῆς στὴ Βίβλο. ὑπῆρχαν δέ, ὅπως ἐξέθεσα, κρατικὰ ἀρχεῖα, προφητικὰ ἀρχεῖα, ἱερατικὰ ἀρχεῖα, καὶ ἰδιωτικὰ ἀρχεῖα· καί γε δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἔπη σὰν τὸ τραγούδι γιὰ τὴ Δεβώρα καὶ τὸν Βαρὰκ καὶ σὰν τὸ ἔπος τοῦ Σαμψών, καὶ πολλὲς ἄλλες δευτερεύουσες ἀλλ' ἀξιόλογες πηγὲς γιὰ τὴ σύνταξι τῶν ἱστορικῶν βιβλίων. ὁ λαὸς αὐτὸς ἔκανε χορταστικὴ χρῆσι τοῦ ἀλφαβήτου τὸ ὁποῖο ἐφεῦρε ὁ ἐθνάρχης του Μωϋσῆς.

Τὸ βιβλίο Ἰησοῦς διακρίνεται σαφῶς σὲ τρία μέρη.

Α. Ἡ κατάκτησι τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας (κεφ. 1-26) (55%).
Β. Ἡ διανομὴ τῆς χώρας στὶς 13 φυλές (κεφ. 27-50) (35%).
Γ. Τὸ συμβόλαιο τοῦ Ἰσραὴλ μὲ τὸν Κύριο μὲ μεσίτη τὸν Ἰησοῦ (κεφ. 51-55) (10%).

Ὅταν οἱ Ἰσραηλῖτες εἰσέβαλαν στὴ δυτικὴ Παλαιστίνη, πρὶν ἀπὸ κάθε πολεμικὴ ἐπιχείρησι, ὁ Ἰησοῦς τοὺς περιέταμε ὅλους, ὅσοι λόγῳ τῶν σιναϊτικῶν περιπετειῶν εἶχαν παραμείνει ἀπερίτμητοι, μὲ *μαχαίρας πετρίνας ἐκ πέτρας ἀκροτόμου,* τὶς ὁποῖες *ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,* ἐποίησαν δηλαδὴ εἰδικοὶ τεχνῖτες μὲ διαταγή του, στὸν τόπο ποὺ ἀπ' αὐτὸ πῆρε τ' ὄνομα *Βουνὸς τῶν Ἀκροβυστιῶν* (Ἰη 8,2), δηλαδὴ «Μεγάλος σωρὸς ἀπὸ ἀκροβυστίες (=βύσματα τοῦ ἄκρου, πετσάκια), οἱ ὁποῖες ἦταν σάρκινοι κρῖκοι. γι' αὐτὸ *καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Γάλγαλα* (Ἰη 8,10). *γάλγαλα* σημαίνει «κρῖκοι» ἢ «τροχοί». *γὲλ γὲλ (γλ γλ)* δηλαδὴ «γκέλες» λέγονται ἐδῶ οἱ σάρκινοι «κρῖκοι», στὸν δὲ Ἰεζεκιὴλ οἱ *τροχοὶ* (=κάποιοι εὐκίνητοι ἄγγελοι, ὅπως ἄλλοι λέγονται *χερουβὶμ σεραφὶμ θρόνοι κυριότητες δόξαι* κλπ.) –ὁ Ψευδοδιονύσιος δὲν περιέλαβε ὅλα αὐτὰ τὰ προσωνύμια τῶν ἀγγέλων στὰ «τάγματά του», γιατὶ μόνο τόσο τὸν ἔκοβε τὸ μποῦφο– (Ἰζ 1,13· 14· 15· 19΄΄· 20΄΄· 21). ὅταν μετὰ πολλὰ χρόνια ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἐφραΐμ Ἰησοῦς πέθανε στὴ Θαμνασαρὰχ (κάπου κοντὰ στὴ μετέπειτα Σαμάρεια), καὶ τὸν ἔθαψαν, *ἔθηκαν μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ μνῆμα, εἰς ὃ ἔθαψαν αὐτὸν ἐκεῖ, τὰς μαχαίρας τὰς πετρίνας, ἐν αἷς περιέτεμε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν Γαλγάλοις* (Ἰη 53,1-3). εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἂν οἱ σημερινοὶ παλαιοντολόγοι καὶ ψαχνοπιθηκάνθρωποι βροῦν τὸν τάφο καὶ τὰ λείψανα τοῦ Ἰησοῦ κι ἐκεῖνα τὰ πέτρινα μαχαίρια, θὰ μᾶς τρελλάνουν φλυαρώντας ὅτι βρῆκαν λίθινα κοπτικὰ ὄργανα τῆς παλαιολιθικῆς περιόδου καὶ τῶν πιθηκανθρώπων τοῦ Νεάντερταλ. εἶμαι βέβαιος. ἔχω γιὰ ἐνθύμιο 10 μικρὲς πέτρινες κοπίδες (ἀπὸ πυριτόλιθο) ἀπὸ τὴν τουκάνη *(τυκάνη)* τοῦ πατέρα μου, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἁλωνιστικό του ἕλκηθρο, μὲ τὸ ὁποῖο ἁλωνίζαμε τὰ σιτάρια μας πρὶν ἀπὸ τὸ 1950· κι ἐμᾶς τοὺς μικρούς, φορώντας μας μιὰ ἄσπρη κουκούλα, γιὰ νὰ μὴ μᾶς κάψῃ ὁ ἥλιος, μᾶς ἔβαζαν πάνω στὸ ἕλκηθρο γιὰ βαρίδια, κι ἐμεῖς τὸ γλεντούσαμε. ἔδειξα τὶς πέτρινες κοπίδες σὲ μερικοὺς ἐξε-

λικτικοὺς ἀστικῆς προελεύσεως, καὶ μοῦ εἶπαν κατάπληκτοι κι ἐνθουσιασμένοι· «Εὑρήματα παλαιολιθικῆς περιόδου! νὰ τὰ δώσῃς σὲ παλαιοντολογικὸ μουσεῖο»! κι ἐγὼ λέω κατάπληκτος τώρα· «Ἐμπαῖκτα Κύριε! τί θησαυροὺς ἔκρυψες στὸν τάφο τοῦ Ἰησοῦ καὶ στὴ Βίβλο, γιὰ νὰ ἐμπαίζῃς τοὺς ἐξελικτικούς! εἶσαι ἐμπαίκτης μὲ πολὺ χιοῦμορ!». καὶ γιατί πέτρινα τὰ μαχαίρια τῆς περιτομῆς καὶ τὰ μαχαιράκια τῆς τουκάνης; τῆς περιτομῆς, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ κοφτερά, σὰ γιαλιά, καὶ κόβουν πολὺ «γλυκὰ» καὶ ἀνώδυνα κι ὡς ἀνοξείδωτα δὲν δηλητηριάζουν ἢ δὲν μολύνουν τὸ τραῦμα τῆς περιτομῆς· τῆς τουκάνης, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ σκληρότερα ἀπὸ τὰ μέταλλα. ἔγιναν κάποτε καὶ τουκάνες μὲ ἀτσάλινα δόντια, ἀλλὰ τὰ τέτοια δόντια μ' ἕνα μόνο ἁλώνισμα στόμωναν, παραμορφώνονταν, καὶ ἀχρηστεύονταν. καὶ ἀσφαλῶς δὲν ἤμασταν ἄνθρωποι τῆς παλαιολιθικῆς περιόδου τῆς φυλῆς τῶν νεαντερταλίων καὶ παλαιοντολογικῶν φαντασιώσεων, καὶ τῶν παλαιοδιαθηκικῶν διαστρωματώσεων καὶ μεταχρονολογήσεων καὶ λοιπῶν κοκορίκικων βλακοθεωριῶν καὶ σαχλαμαρῶν τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», ποὺ πρέπει νὰ τὶς βάλουν σὲ παλαιοντολογικὸ μουσεῖο, γιὰ νὰ βλέπουν οἱ ἄνθρωποι τοῦ μέλλοντος πόσο βλᾶκες κοκορῖκοι ἦταν οἱ «βιβλικοὶ θεολόγοι» τῆς περιόδου τῶν ψαχνοπιθηκανθρώπων.

Ὅταν ἐπὶ Ἰησοῦ κάποιοι ὁμόφυλοί του Ἐφραϊμῖτες ἔδειξαν ἀπροθυμία νὰ ἐπιτεθοῦν στοὺς Χαναναίους, δικαιολογήθηκαν σ' ἐκεῖνον ὅτι οἱ Χαναναῖοι ἔχουν ὅπλα σιδηρᾶ καὶ ἅρματα ἱπποκίνητα (Ἰη 35,3). ὁ *σίδηρος* κι ὁ *ἵππος* στοὺς ἐπὶ Μωϋσῆ καὶ Ἰησοῦ (1600 π.Χ.) Ἑβραίους ἦταν γνωστοί, καὶ ἡ στρατιωτική τους χρῆσι ἐπίσης, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἀλλ' οἱ ἴδιοι δὲν εἶχαν ἀκόμη ὅπλα σιδηρᾶ καὶ πολεμικὴ χρῆσι τοῦ ἵππου· στὰ χρόνια ἐκεῖνα οἱ Πελασγοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν γνώριζαν ἀκόμη οὔτε τὸν σίδηρο οὔτε τὸν ἵππο· ὁ μινωϊκὸς πολιτισμὸς ἀγνοοῦσε σίδηρο καὶ ἵππο. στὴν Ἑλλάδα ἔφεραν τὸν ἵππο οἱ Ἀχαιοὶ καὶ τὸν σίδηρο οἱ Δωριεῖς.

Ἀπ' ὅλ' αὐτὰ ποὺ λέω γιὰ τὰ πέτρινα μαχαίρια καὶ γιὰ τὴ γνῶσι καὶ πολεμικὴ χρῆσι τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ ἵππου οἱ βλᾶκες τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» καὶ τῶν διαστρωματώσεων δὲν σκαμπάζουν οὔτε γρῦ. ἄντε νὰ μὴν πῶ πάλι καμμιὰ χωριάτικη παροιμία.

Ὁ Σαμουὴλ ὡς συντάκτης δὲν ἔχει τὸ ἀφηγηματικὸ τάλαντο τοῦ Μωϋσῆ καὶ τοῦ Δαυΐδ, ἀλλ' ἔχει κι αὐτὸς τὴν ἀπόλυτη εἰλικρίνεια κι ἀκρίβεια καὶ πληρότητα καὶ σαφήνεια καὶ ἀμεροληψία. μερικὰ μεγάλα κομμάτια τοῦ βιβλίου του Ἰησοῦς εἶναι σκέτο σέκρετο. (κεφ. 19-20· 26· 33)· σὰ νὰ συμπληρώνῃ κανεὶς χειρογράφως στοιχεῖα σὲ μιὰ προετοιμασμένη ἔντυπη Ὑπεύθυνη Δήλωσι. σὰ νὰ διαβάζω τὴν ἐν Ἑλλάδι ἀεννάως ἐκδιδόμενη «Ἱστορία Στρατοῦ». τὰ ἴδια πλὴν τοῦ σεκρέτου ἔχει καὶ τὸ βιβλίο του Κριταί. (κεφ. 19-20· 26· 33).

2. ΚΡΙΤΑΙ

Κριταὶ λέγονται οἱ ἰσόβιοι ἀλλὰ μὴ κληρονομικοὶ ἀνώτατοι ἄρχοντες, δηλαδὴ δικτάτωρες, ἐπειδή, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ ἀπελευθέρωσι ἢ ἄμυνα τῆς χώρας, κύριο ἔργο τους ἐν εἰρήνῃ ἦταν νὰ δικάζουν τὸ λαὸ ὡς ἀνώτατοι δικασταί. αὐτὸ ἄλλωστε σημαίνει καὶ ἡ λέξι ποὺ διάλεξαν οἱ μεταφρασταὶ τῶν Ἑβδομήκοντα. ἑβραϊστὶ οἱ *Κριταὶ* γράφονται *Συπθιμ* ποὺ τὸν Γ΄ αἰῶνα μεταγράφονται μ' ἑλληνικὰ γράμματα *Σωφτιμ* καὶ τὸν Ε΄ μὲ λατινικὰ *Sophtim.* καὶ *sufetes* κατὰ τοὺς πρὸ Χριστοῦ Ῥωμαίους ἱστορικοὺς μεταγράφονται λατινιστὶ ἀπὸ τὴ φοινικικὴ γλῶσσα καὶ γραφὴ τῶν Καρχηδονίων οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες ἐκείνων Ἁμίλκας καὶ Ἁννίβας. εἶναι ἡ ἴδια λέξι. δὲν σημαίνει ἀκριβῶς *βασιλεῖς* ἀλλὰ *κριταί*· ἂν καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Ἁμίλκα Ἁννίβας ἦταν καὶ γιός του. πάντως στὴν Παλαιὰ Διαθήκη οἱ *κριταὶ* δὲν φαίνονται *βασιλεῖς*· διακρίνονται ἀπὸ τοὺς *βασιλεῖς* σαφῶς. ὅταν οἱ βαθύτατα εὐγνώμονες πρὸς τὸν κριτὴ Γεδεὼν Ἰσραηλῖτες, ἐπειδὴ τοὺς ἀπελευθέρωσε ἀπὸ τοὺς Μαδιανῖτες, τοῦ πρότειναν νὰ γίνῃ *βασιλεύς* των, ὁ Γεδεὼν ἀρνήθηκε, παρ' ὅλο ποὺ συνέχισε νὰ τοὺς κυβερνάῃ (Κρ 9,102-204). ἕνας μόνο, ὁ γιὸς τοῦ Γεδεὼν Ἀβιμέλεχ ἀργότερα, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Γεδεών, ἀφοῦ δολοφόνησε τοὺς 70 ἀδερφούς του, προσπάθησε νὰ κληρονομήσῃ τὴν ἐξουσία τοῦ πατέρα του καὶ νὰ λέγεται *βασιλεύς*, ἀλλ' ἐξωντώθηκε ἀπὸ μιὰ γυναῖκα μὲ μιὰ μυλόπετρα ποὺ τοῦ ἔρριξε ἀπὸ ψηλὰ στὸ κεφάλι, χωρὶς ν' ἀντιδράσῃ κανείς. ἦταν ἀπαράδεκτος κι ἀπὸ τὸ θεὸ κι ἀπὸ τὸ λαό, καὶ δὲν ἦταν σωτήρας τοῦ λαοῦ του καὶ τῆς πατρίδος του.

Τὸ βιβλίο *Κριταί,* ποὺ περιέχει ἱστορία δεκατριῶν τέτοιων *κριτῶν* μαρτυρεῖται στὸ μεθεπόμενο βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Δαυΐδ (23,15), ὅπου ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Σαμουὴλ ὡς σωτῆρες ἢ ἐλευθερωταὶ τοῦ Ἰσραὴλ οἱ τέσσερες Βαράκ, Ἰεροβάαλ (=Γεδεών), Ἰεφθάε, καὶ Σαμψών, καὶ πάλι παρακάτω (Δδ 80,27· 31), ὅπου λέγεται ὅτι, ὅταν ὁ Δαυΐδ ἔδινε μαθήματα τακτικῆς πολέμου στοὺς στρατηγούς του, συνήθιζε ν' ἀναφέρῃ συχνὰ τὸ κακὸ παράδειγμα τοῦ ἀνοήτου Ἀβιμέλεχ, ὁ ὁποῖος ὡς πολιορκητὴς ὀχυρῆς πόλεως πλησίασε πολὺ στὰ τείχη της, καὶ τὸν σκότωσε μιὰ γυναίκα ῥίχνοντάς του στὸ κεφάλι ἕνα κομμάτι μυλόπετρας. στὴ δὲ Καινὴ Διαθήκη ὁ Παῦλος στὴν Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολή του (14,36) ἀναφέρει πάλι τοὺς τέσσερες ἐπιφανεστέρους κριτὰς Βαρὰκ Γεδεὼν Ἰεφθάε καὶ Σαμψών.

Τὸ κείμενο τοῦ βιβλίου Κριταὶ εἶναι ἄφθαρτο· κενὸ δὲν ὑπάρχει κανένα.

Τὸ βιβλίο Κριταὶ ὡς ἱστορία καλύπτει τὴ σχεδὸν μισὴ χιλιετία ἀ-

πὸ τὸν Ἰησοῦ μέχρι τὸ Σαμουήλ. ἂν ἐξαιρεθῇ ὁ ἄφρων γιὸς τοῦ Γεδεὼν Ἀβιμέλεχ, ποὺ δὲν ἦταν κριτής, οὔτε δεκτὸς ἀπὸ τὸ θεὸ καὶ τὸ λαό, ἀλλ' ἐγκληματίας ποὺ δολοφόνησε 70 ἀδερφούς του καὶ ὡς «βασιλεὺς» ἅρπαξε τὴν ἐξουσία μὲ βία καὶ «βασίλευσε» τυραννικὰ 3 χρόνια, οἱ ἄλλοι 13 κριταί, οἱ δεκτοὶ ἀπὸ τὸ θεὸ καὶ τὸ λαό, ποὺ ἔσωσαν τὴν πατρίδα ἢ τὴν ἀπελευθέρωσαν ἀπὸ τοὺς γύρω ἐχθρικοὺς λαούς, Χαναναίους, Φιλισταίους, Μωαβῖτες, Ἀμμωνῖτες, Σύρους, καὶ Μαδιανῖτες, διακρίνονται σὲ δύο τάξεις· στοὺς ἐλευθερωτὰς ἢ σωτῆρες, καὶ στοὺς μόνο ἐν εἰρήνῃ κι ἐλευθερίᾳ κυβερνήσαντες τὸν Ἰσραήλ. οἱ 8 σωτῆρες εἶναι οἱ Γοθονιήλ, Ἀώδ, Σαμεγάρ, Δεβώρα, Βαράκ, Γεδεών, Ἰεφθάε, καὶ Σαμψών, οἱ δὲ 5 ἁπλῶς κυβερνήσαντες ἀγαθῶς καὶ θεοσεβῶς εἶναι οἱ Θωλά, Ἰαΐρ (Ἰάιρος), Ἀβεσάν, Ἀιλώμ, καὶ Ἀβδών. εἶναι δὲ μεταξὺ τῶν σωτήρων καὶ μιὰ ἡλικιωμένη γυναίκα, σύζυγος κάποιου Λαφιδώθ, *ἡ Δεβώρα, γυνὴ προφῆτις, ἣ ἔκρινε* (= δίκαζε) *τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ,* κατοικώντας δίπλα σ' ἕνα φοινικόδασος μεταξὺ Ῥαμὰ καὶ Βεθήλ, ἡ ὁποία ἐμψύχωσε προφητεύοντας τὸν γενναῖο νεαρὸ Νεφθαλιμίτη Βαρὰκ νὰ κάνῃ ἐπανάστασι ἐναντίον τῶν κατακτητῶν Χαναναίων καὶ ν' ἀπελευθερώσῃ τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸ ζυγό τους. ποιά εἶναι ἡ χρονικὴ σειρὰ τῶν δεκατριῶν κριτῶν φαίνεται στὰ κεφάλαια ποὺ σημειώνω στὴ στήλη τὴν ἀμέσως μετὰ τὰ ὀνόματά τους, στὸν ἀκόλουθο πίνακα.

Σωτῆρες - Ἐλευθερωταί			Ἄρχοντες	
1. Γοθονιήλ	4	ἀπὸ Σύρους	1. Θωλά	11
2. Ἀώδ	5	Μωαβῖτες	2. Ἰαΐρ	12
3. Σεμαγάρ	6	Φιλισταίους	3. Ἀβεσάν	15
4. Δεβώρα	7	Χαναναίους	4. Ἀιλώμ	16
5. Βαράκ	7	Χαναναίους	5. Ἀβδών	17
6. Γεδεών	9	Μαδιανῖτες		
7. Ἰεφθάε	14	Ἀμμωνῖτες		
8. Σαμψών	18	Φιλισταίους		

γιὰ τοὺς ἐν εἰρήνῃ ἁπλῶς κυβερνῆτες καὶ γιὰ τὸν ἐκ τῶν σωτήρων Σαμεγὰρ στὸ βιβλίο λέγονται ἐλάχιστα πράγματα, προφανῶς ἐπειδὴ ὁ συντάκτης του δὲν διέθετε γραπτὲς πηγές, ἐνῷ γιὰ τοὺς ἄλλους ἑφτὰ σωτῆρες ἱστοροῦνται πολλὰ καὶ λεπτομερῆ· ὅσο ἀργότερα τόσο περισσότερα. κι αὐτὸ τὸ γεγονός, ποὺ κανεὶς μέχρι στιγμῆς δὲν τὸ ἔχει παρατηρήσει, ἀναιρεῖ ὁλοσχερῶς τὶς κακοήθεις βλακεῖες ὁποιασδήποτε ἀρνητικῆς «κριτικῆς» ποὺ ἕρπει σὰ κόμπρα καὶ κατὰ διαστήματα σηκώνει κεφάλι πάλι σὰ κόμπρα ἐναντίον ὁποιουδήποτε κειμένου τῆς Βίβλου.

Διῄρεσα λοιπὸν τὸ βιβλίο σὲ 18 πολὺ ἄνισα ὀργανικὰ κεφάλαια, ἕνα κεφάλαιο γιὰ κάθε κριτή, καὶ ἄλλα πέντε κεφάλαια (1 2 3 8 13) ὅπου ἐξιστοροῦνται διάφορες ἱστορικὲς ἐξελίξεις, οἱ ὁποῖες κατὰ καιροὺς ὡδήγησαν σὲ παρακμὴ πίστεως καὶ δουλεία σὲ ἐχθρικοὺς εἰδωλολατρικοὺς λαούς.

Ὅπως ἤδη εἶπα, τὸ βιβλίο τῶν Κριτῶν συνέταξε ὁ Σαμουὴλ μὲ στοιχεῖα ὄχι πάντοτε ἐπαρκῆ· ἢ ἄλλως μὲ ἐλάχιστες ἐνίοτε πληροφορίες τὶς ὁποῖες ἐπιλέγει καὶ δίνει, ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ πῇ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον ὅτι οἱ τάδε καὶ τάδε κυβέρνησαν πολὺ καλὰ καὶ κάλυψαν μεγάλα καὶ εἰρηνικὰ χρονικὰ διαστήματα, κατὰ τὰ ὁποῖα δὲν συνέβη κάτι τὸ ἔκτακτο. ὑπῆρξε δὲ κι ὁ μεγάλος προφήτης Σαμουὴλ ἕνας κριτής, ὁ σπουδαιότερος ὅλων, ἀλλ' ἡ ἱστορία του καταγράφεται στὸ βιβλίο Δαυΐδ· γι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ προτεστάντες τὸ ἐπιγράφουν *Σαμουὴλ*· οἱ ἀρχαιότεροι ὅμως Ἑβραῖοι τὸ ἔλεγαν *Βασιλεία Δαυΐδ (Ἀμὲλχ Δαυΐδ).* ἡ ἀρχαιότερη αὐτὴ ὀνομασία εἶναι ἐπιτυχέστερη, διότι ἡ ἱστορία τοῦ Σαμουὴλ στὸ βιβλίο αὐτὸ καλύπτει μόνο τό 6% του, ἐνῷ ἡ ἱστορία τοῦ Δαυΐδ καλύπτει τὸ 72% του.

Γιὰ τὸ βιβλίο Κριταὶ ὁ Σαμουὴλ χρησιμοποίησε ὡς πηγὲς καὶ δυὸ δημοτικὰ ποιήματα ἕνα τραγούδι 75 στίχων ποὺ τραγουδήθηκε γιὰ τὴ Δεβώρα καὶ τὸν Βαρὰκ καὶ λαογραφικῶς ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν ἱστορικῶν, κι ἕνα πολὺ μεγαλείτερο Ἔπος τοῦ Σαμψών, ἀπὸ τὸ ὁποῖο παρατίθενται 6 ἀποσπάσματα μὲ συνολικῶς 12 στίχους.

Νομίζω ὅτι μεταξὺ τῶν βιβλίων Κριταὶ καὶ Δαυΐδ μεσολαβεῖ ἱστορικῶς μὲν περίπου ἕνας αἰώνας, ὅπως δείχνει ἡ γενεαλογία Ῥοὺθ - Ὠβὴδ - Ἰεσσαὶ - Δαυΐδ, συγγραφικῶς δὲ ἀνεξακρίβωτος χρόνος ἀλλ' ὄχι περισσότερος πάλι ἀπὸ ἕναν αἰῶνα (Σαμουὴλ - Δαυΐδ - Νάθαν - Ἀχιά)· μόνο ποὺ αὐτὸς ὁ δεύτερος αἰώνας ἀρχίζει ἀργότερα ἀπὸ τὸν προηγούμενο.

Τελειώνει δὲ τὸ βιβλίο τῶν Κριτῶν μὲ τὸ θάνατο τοῦ Σαμψών, ὅπως ἔδειξα στοὺς δυὸ προηγουμένους τόμους τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς στὴ Βίβλο.

3-5. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΒΗΘΛΕΕΜΙΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΔΑΝ ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΡΟΥΘ

Δάν· Βενιαμίν· Ῥούθ. Ὅπως ἀπέδειξα στοὺς δυὸ προηγουμένους τόμους, αὐτὲς οἱ τρεῖς μικρὲς καὶ ὑπέροχες καὶ διδακτικώτατες βηθλεεμιτικὲς ἱστορίες ἦταν κάποτε βιβλιοδετικῶς κολλημένες στὸ βιβλίο τῶν Κριτῶν, ἡ τρίτη μέχρι τὸν Γ΄ αἰῶνα, οἱ ἄλλες δυὸ μέχρι ποὺ τὶς ξεκόλλησα ὁ ὑποφαινόμενος. καὶ ἦταν κολλημένες, μᾶλλον ἀπὸ τὸν Β΄ αἰῶνα, λόγῳ τῆς μικρότητός των, διότι δὲν ἦταν δυνατὸν

τόσο μικρές, ἕνα φύλλο ἢ καὶ δύο, ν' ἀποτελοῦν ἡ κάθε μία μόνη της ἕναν κύλινδρο. ἔτσι δείχνουν γιὰ μὲν τὶς δύο πρῶτες *(Δάν, Βενιαμίν)* ἁπαξάπαντα τὰ σῳζόμενα ἀρχαῖα χειρόγραφα, ἑλληνικὰ τῶν Ἑβδομήκοντα ἢ ἄλλων γλωσσῶν τῶν μεταγενεστέρων μεταφράσεων ὅλου τοῦ κόσμου, καί γε οἱ ἔντυπες ἐκδόσεις τοῦ κόσμου ὅλου εἴτε «κριτικὲς» εἴτε χρηστικές, γιὰ δὲ τὴν τρίτη *(Ῥούθ)* ἀρκετοὶ κατάλογοι τοῦ Κανόνος, ἀπὸ τὸν εἰσαγωγέα τῶν Ἑξαπλικῶν μεταφράσεων Ὠριγένη μέχρι καὶ τὸν Νικηφόρο Α΄ πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως (9ος αἰ.).

Ὠριγένης	*Κριταὶ Ῥοὺθ παρ' αὐτοῖς ἐν ἑνί*
Κύριλλος Ἱεροσ.	*τὸ τῶν Κριτῶν βιβλίον μετὰ τῆς Ῥοὺθ ἕβδομον*
Ἰωάννης Δαμασκ.	*Συνάπτεται γὰρ ἡ Ῥοὺθ τοῖς Κριταῖς... μία βίβλος*
Σχόλιον συν. Λαοδ.	*ζ΄ Κριταὶ Ῥούθ*
Νικηφόρος Α΄ Κων.	*ζ΄ Κριταὶ καὶ Ῥοὺθ στίχοι ,βν΄*
Ἱλάριος Πικταβ.	*Iudicum et Ruth septimus (liber)*
Ἰννοκέντιος Α΄ Ῥώμ.	*Iudicum unus, simul et Ruth*
Ῥουφῖνος	*Iudicum simul cum Ruth*
Ἱερώνυμος	*deinde subtexunt Sophtim, id est Iudicum librum; et in eumdem compingunt Ruth*

Ἡ *Ῥοὺθ* στοὺς καταλόγους αὐτῶν μόλις ποὺ ἀποκολλᾶται καὶ στὰ χειρόγραφα εἶναι ἤδη ἀποκολλημένη. ὁ ἀρχαιότερος ὅλων τῶν καταλόγων, ὁ τοῦ Μελίτωνος (160 μ.Χ.), τὴν ἔχει ἀποκολλημένη· ἐπίσης ὁ τοῦ Μ. Ἀθανασίου. καὶ ὅμως οἱ ἄλλοι ἀποσκιρτοῦν ἀπὸ τὴν ὑγιᾶ παράδοσι τῆς Χριστιανικῆς ἐκκλησίας. τὶς ἄλλες δυὸ ἱστορίες *Δὰν* καὶ *Βενιαμὶν* τὶς ἀποκόλλησα ἐγώ. καὶ οἱ τρεῖς ἔχουν ῥοὴ λόγου καὶ ὕφος ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ κεῖνο τῶν *Κριτῶν.* ὕφος δὲ λεπτότατα εἰρωνικὸ στὶς δύο πρῶτες, συγκινητικὸ στὴν τρίτη. καὶ οἱ τρεῖς μικρὲς ἱστορίες εἶναι μικρὰ ἀριστουργήματα. συνδέονται δὲ καὶ οἱ τρεῖς μὲ τὴ γενέτειρα τοῦ Δαυὶδ Βηθλεέμ, τὸν *οἶκον τοῦ Ἐφραθά,* ἡ δὲ *Ῥοὺθ* καὶ μὲ τὸν Βηθλεεμίτη *Δαυΐδ,* μὲ τ' ὄνομα τοῦ ὁποίου τελειώνει. στὴν πρώτη ὁ λιποτάκτης Λευΐτης καὶ θρησκομανὴς τυχοδιώκτης καὶ ψευδοϊερεὺς - γκουροὺ κι ἔπειτα ἀρχιερεὺς τοῦ συγκρητιστικοῦ θρησκευτικοῦ μορφώματος τῆς βορειοτάτης ἰσραηλιτικῆς πόλεως Δὰν εἶναι πρώην Λευΐτης ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ. στὴ δεύτερη ὁ Λευΐτης τοῦ ὁποίου ἡ γυναίκα κακοποιήθηκε καὶ δολοφονήθηκε ἀπὸ τοὺς κολομπαρᾶδες τῆς Γαβαά, ποὺ θυμίζει Σόδομα, μὲ συνέπεια νὰ ξεκληριστῇ ἡ φυλὴ Βενιαμίν, ἦταν πάλι Λευΐτης ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ. καὶ στὴν τρίτη ἡ ἐν Βηθλεὲμ ἀποκατασταθεῖσα Μωαβίτισσα χήρα Ῥοὺθ εἶναι ἡ ἐκ πατρὸς γιαγιὰ τοῦ Δαυΐδ. καὶ οἱ τρεῖς μικρὲς καὶ συγκλονιστικὲς ἱστορίες εἶναι σαφῶς παράδοσι τῆς Βηθλεὲμ καὶ μάλιστα, θὰ ἔλεγα, τῆς οἰκογενείας τοῦ βασιλέως Δαυΐδ.

Κατὰ τὴ γνώμη μου συγγραφεὺς καὶ τῶν τριῶν μικρῶν βηθλεεμιτικῶν ἱστοριῶν αὐτῶν εἶναι ὁ Δαυΐδ, ὁ μεγάλος αὐτὸς χειριστὴς τῆς πέννας, ὁ πολυτάλαντος δεύτερος Μωϋσῆς, ὁ μαθητὴς τοῦ μεγάλου προφήτου Σαμουὴλ ποὺ συνέταξε τὰ δυὸ προηγούμενα βιβλία *Ἰησοῦς* καὶ *Κριταί.*

Νὰ σᾶς πῶ κάτι προσωπικό μου. ὅταν διαβάζω τὴν ἱστορία τοῦ Ἰωσὴφ στὴ Γένεσι καὶ τὴ μεσαία ἀπ' αὐτὲς τὶς τρεῖς ἱστορίες, τὴ *Βενιαμίν,* κλαίω. ἔχω διαβάσει τὴν Παλαιὰ Διαθήκη πάνω ἀπὸ 100 φορές, τὶς περισσότερες γιὰ ἐπιστημονικὴ δουλειά, καὶ κάθε φορά, ἀπὸ τὰ 16 μου μέχρι τώρα τὰ 80 μου, σ' αὐτὲς τὶς δυὸ ἱστορίες κλαίω· ἀπὸ τὴν ἀρχή τους μέχρι τὸ τέλος τους. ἀκόμα κι ὅταν τὶς μετέφραζα, μιὰ φιλολογικὴ δουλειὰ πολὺ διανοητικὴ καὶ οὐδόλως συναισθηματική, πολὺ ξηρή, σ' αὐτὲς τὶς δυὸ ἱστορίες μετέφραζα καὶ ἔκλαιγα. λεξικά, γραμματικές, συντακτικά, γλωσσολογικὴ ἔρευνα, ἔρευνα σὲ χριστιανικὰ καὶ θύραθεν κείμενα, μόχθος πολύς, καὶ κλᾶμα. κι ὅταν διορθώνω τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια, πάλι στὰ σημεῖα αὐτὰ κλαίω. δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἑρμηνεύσω αὐτὸ οὔτε ὁ ἴδιος. καὶ εἶμαι ἄνθρωπος κατ' ἐξοχὴν ἄκλαυτος· δὲν κλαίω σχεδὸν ποτὲ ἄλλοτε. καὶ μικρὸ παιδὶ ἤμουν ἄκλαυτο. ἕνας πολὺ φθονερὸς καὶ ἀπόσκληρος καὶ μακροχρόνιος κι ἀχάριστος ἐκμεταλλευτής μου ἐπὶ 25 χρόνια σχεδὸν κάθε μέρα μοῦ ἔλεγε· «Εἶσαι πολὺ σκληρὸς κι ἀσυγκίνητος καὶ στεγνὸς κι ἀπαίσιος διανοητικὸς τύπος χωρὶς ἀνθρώπινα αἰσθήματα». κι ὅμως στὶς δυὸ αὐτὲς ἱστορίες κλαίω, πολὺ κλαίω, μὲ μαῦρο δάκρυ· μὲ λυγμό. γιατί ἆραγε; οὔτε κι ἐγὼ ξέρω.

Κείμενα μὲ χειρόγραφη παράδοσι ἀκέραιη κι ἀχτύπητη· γραμμένα προφανῶς στὴ νέα πρωτεύουσα τοῦ Ἰσραὴλ Ἰερουσαλὴμ γύρω στὸ 1100, ὅταν ὁ Δαυΐδ ἦταν πιὰ βασιλεὺς ὅλου τοῦ Ἰσραήλ, ὅταν μόλις εἶχε καταλάβει τὴν Ἰερουσαλήμ, Ἰεβουσαϊκὸ φρούριο, ποὺ θεωροῦνταν ἀπόρθητο, ὅταν προκήρυξε στοὺς στρατηγούς του τὴ θέσι τοῦ ἀρχιστρατήγου σ' ἐκεῖνον ποὺ θ' ἀνεβῇ πρῶτος στὸ τεῖχος της μὲ γάντζο καὶ ἀνεμόσκαλα σὲ ὥρα μάχης, ἐνῷ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὡς βασιλεὺς καὶ φοβερὸς κομμάντο εἶχε ἀνεβῆ στὸ φοβερώτερο μέρος τῶν τειχῶν, στὴν ἀκρόπολι, τὴ Σιών, ὅπου ἔκτισε ἔπειτα καὶ τὸ ἀνάκτορό του κι ἔστησε καὶ τὴν καινούργια σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, τὴ δαυϊτική, ἐπειδὴ ἡ μωσαϊκὴ μετὰ 530 χρόνια εἶχε παλιώσει, κι ἔκανε τὴν Ἰερουσαλὴμ αἰώνια πρωτεύουσα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ κέντρο τῶν μεγάλων καὶ παγκοσμίων καὶ κοσμοσωτηρίων γεγονότων τῶν δυὸ Διαθηκῶν τῆς Βίβλου.

Τὰ διαγράμματα καὶ περιεχόμενα τῶν τριῶν ἀδαμαντίνων ἱστοριῶν, ποὺ δείχνουν ἀνάγλυφα καὶ τὴ συγγραφικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Δαυΐδ, εἶναι ἀσφαλῶς πολὺ ἁπλᾶ, ἀλλὰ καὶ μὲ καταπληκτικὴ ἔκθεσι καὶ τὰ τρία.

Δάν· δεύτερο ἔδαφος - ἀποικία τῆς φυλῆς Δάν.

1. Γένεσι συγκρητιστικοῦ θρησκεύματος - αἱρέσεως

2. Ἀποικία

Βενιαμίν· 1. Τὸ εἰδεχθὲς ἔγκλημα

2. Ὁ ἄγριος ἐμφύλιος πόλεμος

3. Ἡ ἀποκατάστασι τῶν ἀθῴων λειψάνων τῆς φυλῆς Βενιαμίν

Ῥούθ· 1. Ἡ πιστὴ κι ἐνάρετη Μωαβίτισσα Ῥούθ (1-2)

2. Ἡ Ῥοὺθ σταχομαζώχτρα στὴ Βηθλεέμ (3-5)

3. Ἡ τρυφερὴ τόλμη τῆς Ῥούθ (6-8)

4. Ὁ γάμος τῆς Ῥοὺθ τῆς γιαγιᾶς τοῦ Δαυΐδ (9-10).

α. Ἡ ὑπόθεσι τοῦ βιβλίου *Δὰν* εἶναι πολὺ ἀρχαία, πιθανῶς τῶν χρόνων τοῦ πρώτου κριτοῦ Γοθονιὴλ τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμπροῦ τοῦ Χάλεβ τοῦ συνομηλίκου τοῦ Ἰησοῦ· ὁ Ἰησοῦς κι ὁ Χάλεβ εἶναι οἱ μόνοι δυὸ ἐπιζήσαντες ἀπὸ κείνους ποὺ ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἐνήλικοι, ἄνω τῶν 20 ἐτῶν. διότι κατὰ τὴν ἐξέλιξι τῆς ὑποθέσεως τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὁ Ἰσραὴλ βρίσκεται ἀκόμη στὸ κατακάθισμα στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, στὴν ἐκ μέρους τῶν φυλῶν ἀναζήτησι ἐδαφῶν. ἡ δεύτερη ἐγκατάστασι τῆς φυλῆς Δὰν εἶναι ἐν ἐξελίξει. γι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ στὴ χειρόγραφη παράδοσι τῆς Βίβλου τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι σὰν παράρτημα καὶ λεπτομέρεια τοῦ βιβλίου τῶν Κριτῶν πρῶτο. ἔπειτα εἶναι τοποθετημένες οἱ ἄλλες δύο μικρὲς βηθλεεμιτικὲς ἱστορίες.

β. Ἡ ὑπόθεσι τοῦ βιβλίου *Βενιαμὶν* εἶναι κι αὐτὴ πολὺ ἀρχαία, διότι ἐξελίσσεται ἐπὶ ἀρχιερέως *Φινεές,* ἐγγόνου τοῦ Ἀαρών (Βε 8,12). εἶναι ὅμως μεταγενέστερη τῆς ὑποθέσεως τοῦ βιβλίου *Δάν,* διότι στὸ βιβλίο *Βενιαμὶν* φαίνεται παλιὰ καὶ καθεστηκυῖα ἡ συνήθης στὴ Βίβλο ἰσραηλιτικὴ ἔκφρασι *Ἀπὸ Δὰν ἕως Βηρσαβεέ,* δηλαδὴ ἀπὸ τὸ βορειότερο μέχρι τὸ νοτιώτερο σημεῖο τῆς χώρας τοῦ Ἰσραήλ, ὅπως λέμε σήμερα ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες *Ἀπὸ τὴν Ὀρεστιάδα μέχρι τὸ Γαϊδουρονήσι·* πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἡ δεύτερη κι ἀποικιακὴ ἐγκατάστασι τῆς φυλῆς Δὰν στὴ φερώνυμη πόλι Δὰν εἶναι γεγονὸς προηγούμενο.

Οἱ δυὸ ὑποθέσεις ἐξελίσσονται μέσα στὸν 16^{ο} π.Χ. αἰῶνα.

γ. Ἡ ὑπόθεσι τῆς Ῥοὺθ εἶναι πολὺ μεταγενέστερη, ἀφοῦ ἐγγίζει στὴ βασιλεία Δαυΐδ.

Ὅπως δὲ ἤδη εἶπα στὰ μετὰ τὸ Μωϋσῆ ἱστορικὰ βιβλία μερικὲς φορὲς ἄλλος εἶναι ὁ χρόνος μιᾶς ὑποθέσεως κι ἄλλος ὁ χρόνος τῆς συντάξεως τῆς ἱστορίας της.

Ποιηταί, λογοτέχνες, μεγάλοι ζωγράφοι, μουσικοσυνθέτες - μουσουργοί, ψάλτες καὶ τροβαδοῦροι, ἔχουν ξετρελλαθῆ μὲ τὴ μικρὴ ἱστορία τῆς Ῥούθ, κάνοντας σκαλωμαρία στὸ τρίτο αὐτὸ κι ἀπαράμιλλο ἀριστούργημα τοῦ Δαυΐδ, γιὰ νὰ μεθέξουν, ὅσον ἔνεστι, τῆς ὑ-

ψηλῆς του πνοῆς. τέτοια δὲ εἶναι, τὸ καθένα στὸ εἶδος του, καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἀριστουργήματα τοῦ *Οἴκου τοῦ Ἐφραθά.* καὶ δὲν ἔχουν οὔτε ἕναν στίχο· 100% πεζογραφικά. ἱστορίες γάρ. κι ὅμως κείμενα τοῦ πιὸ μεγάλου ποιητοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. κείμενα τοῦ *Οἴκου τοῦ Ἐφραθά,* ὅπου κάποτε ἀκούστηκε κι ὁ ἀγγελικὸς ὕμνος

Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

καὶ τὸν ἄκουσαν οἱ *ἀγραυλοῦντες ποιμένες* κι ἔτρεξαν στὸ σταῦλο νὰ δοῦν *κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ τὸν βασιλέα τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, υἱὸν Δαυΐδ* καὶ πολλακισέγγονον τῆς Ῥοὺθ καὶ *υἱὸν τῆς παρθένου Μαρίας* τῆς *ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυΐδ,* κι ἀγαπημένον ὅλων τῶν ἐκλεκτῶν ψυχῶν τῆς ἀνθρωπότητος, ποὺ γι' αὐτὸν καὶ σφάζονται σὰν ἀρνιά· ἐκεῖ ὅπου προσκύνησαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ προσέφεραν δῶρα ὑποταγῆς, ἐκεῖ ὅπου μετὰ λίγες ἡμέρες *ἠκούσθη θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολὺς* γιὰ τὰ σφαγμένα βρέφη καὶ νήπια, πραιλούδιο τῆς ἀνὰ τοὺς αἰῶνες σφαγῆς τῶν ἀμνῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖ ὅπου ὅλ' αὐτά, ὅπως ἀπέδειξα, τὰ εἶδε καὶ μέσα στὸ ἀνάκτορο καὶ ἔξω ἀπ' αὐτὸ ὁ ἔφηβος τότε Μαναήν (Πξ 37,1) ὁ συνεργάτης τοῦ Παύλου, ὁ *σύντροφος τοῦ Ἡρῴδου* τοῦ Β΄.

Ἂν ἡ Ῥοὺθ, ὅταν παντρεύτηκε τὸν Βοόζ, ἦταν 30 ἐτῶν, τότε περίπου στὰ 70 της εἶδε τὴ γέννησι τοῦ Δαυΐδ καὶ τὸν πῆρε στὴν ἀγκαλιά της. κι ἂν ἔφτασε τὰ 100, εἶδε τὸ Δαυΐδ βασιλέα στὴ Χεβρών, εἶδε καὶ τοὺς γιούς του Ἀμνών, Δαλουΐα, Ἀβεσσαλώμ, Ἀδωνία, καὶ ἄλλους δύο ἴσως, ὅλους νηπίους, καὶ τοὺς πῆρε στὴν ἀγκαλιά της. κι ἂν ἔζησε 107 ἢ 108 χρόνια, εἶδε τὸ Δαυΐδ βασιλέα καὶ στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ μὲ πολλὰ τέκνα. ἐφ' ὅσον ὁ Δαυΐδ ἔγινε βασιλεὺς στὴ Χεβρὼν γύρω στὸ 1105, ἡ κύρια ὑπόθεσι τοῦ βιβλίου τῆς Ῥούθ, ὁ γάμος της μὲ τὸν Βοόζ, χρονολογεῖται γύρω στὸ 1150 π.Χ., ἐπὶ κριτοῦ Σαμουήλ.

Πρὶν φτάσω στὰ ὑπόλοιπα κείμενα τοῦ Δαυΐδ, παρουσιάζω ἐδῶ τὸ σύνολό τους.

1. Δάν, Βενιαμίν, Ῥούθ.
2. Ψαλμοὶ τοῦ Ψαλτηρίου 96 (ἔκτασι τὸ 64% τῆς ἀνθολογίας).
3. Ψαλμοί του ἐκτὸς ἀνθολογίας τρεῖς, ἀπὸ τὴν προσωπική του συλλογὴ *Βιβλίον τοῦ Εὐθοῦς* (Δδ 59,1).
   α΄. Θρῆνος εἰς Σαοὺλ καὶ Ἰωνάθαν (Δδ 59,1-17).
   β΄. Θρῆνος εἰς Ἀβεννήρ (ἀπόσπασμα) (Δδ 68,11-13).
   γ΄. Ψαλμὸς εἰς ἀγαλλίασιν καὶ εὐχαριστίαν (Δδ 75· Πα 16).
4. Παροιμίαι
5. Ἰώβ

τὰ τρία πρῶτα εἶναι κείμενα πεζὰ καὶ ἱστορικά· καὶ ὅπως εἶπα, τὰ ἔγραψε μᾶλλον ὅταν ἔγινε βασιλεὺς ὅλου τοῦ Ἰσραὴλ στὴν Ἰερουσαλήμ. τὰ ὑπόλοιπα τὰ ἔγραψε σ' ὅλη τὴ ζωή του ἀπὸ 20-30 ἐτῶν μέχρι 70-80 ἐτῶν. ἴσως διάβασε κείμενά του καὶ ἡ γιαγιά του Ῥούθ· καὶ τὴν ἱστορία της. ὅλα μαζὶ τὰ κείμενα τοῦ Δαυΐδ γράφτηκαν περίπου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1120 - 1064 π.Χ.. κείμενα λίγο ἀρχαιότερα ἀπὸ τὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσεια.

Ἡ ἐφεύρεσι τοῦ ἀλφαβήτου ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ, ἀρχικὰ γιὰ τὴν καταγραφὴ τῆς Γενέσεως, ἡ μεγαλείτερη ἐφεύρεσι στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, διέλαμψε· ἄστραψε καὶ βρόντηξε· καὶ φώτισε ὅλο τὸν κόσμο. καὶ ἡ *φωνὴ σωφὲρ* (=μέλος γραπτό) ἢ *σημασία* (=παρασήμανσι μουσική, νότες) (Πα 14,7), ποὺ ἐφεῦρε ὁ Δαυΐδ, γλύκανε τὴ ζωὴ ὅλου τοῦ κόσμου. δὲν χρειάζεται νὰ πῶ πάλι καὶ γιὰ τὸ Χριστό, τὸν *υἱὸν Δαυΐδ,* τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου.

6. ΔΑΥΪΔ

Ἀναφορὲς στὸ βιβλίο *Δαυΐδ* ἢ παραθέματα ἀπ' αὐτὸ ὑπάρχουν πάρα πολλὰ τόσο στὰ μετὰ ἀπ' αὐτὸ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅσο καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη, κι αὐτὰ εἶναι μιὰ πολὺ πλούσια μαρτυρία του. ἀναφέρω μόνον ὅτι στὸ βιβλίο Βασιλεῖς ὅλοι οἱ ἑπόμενοι βασιλεῖς συγκρίνονται μὲ τὸ Δαυΐδ, κι αὐτὸ φυσικὰ εἶναι μαρτυρία τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου, κι ὅτι στὰ Εὐαγγέλια (Μθ 48,4-6· Λκ 25,1-4· Μρ 11,4) ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς σχολιάζει ἕνα ὁλόκληρο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου Δαυΐδ (Δδ 41)· τὸ ὅτι κάποτε ὁ Δαυΐδ ἀπὸ ἀδήριτη ἀνάγκη ἔφαγε τοὺς ἁγίους πέντε ἄρτους τῆς προθέσεως, πρᾶξι ποὺ τυπικὰ ἦταν βεβήλωσι, ἀλλ' ὄχι καὶ οὐσιαστικά· διότι ὑπῆρχε ἀνάγκη. ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄλλα τέτοια παραθέματα στὴν Καινὴ Διαθήκη.

Στὸ κείμενο τοῦ βιβλίου Δαυΐδ ἐξιχνίασα ἕνα μόνο χάσμα μεταξὺ τῶν κεφαλαίων 26 καὶ 27, τὸ ὁποῖο πιθανῶς εἶναι τὸ μεγαλείτερο χάσμα κειμένου στὴ Βίβλο. πρέπει ἐκεῖ νὰ χάθηκε ἕνα ὁλόκληρο κεφάλαιο ἢ καὶ περισσότερο. ὑπάρχει δὲ στὸν περίγυρο τοῦ χάσματος καὶ ταραχὴ κειμένου στὴ χειρόγραφη παράδοσι. πιθανῶς κάποιοι ἀρχαῖοι, προσπαθώντας νὰ θεραπεύσουν τὸ χάσμα, προκάλεσαν τὴν ταραχή· ἢ ἂν ἡ ταραχὴ προηγήθηκε, ἡ προσπάθεια θεραπείας τῆς ταραχῆς προκάλεσε τὸ χάσμα. ἐννοεῖται ὅτι δὲν προσπάθησα καθόλου νὰ συμπληρώσω χάσμα τόσο μεγάλο. δὲν εἶμαι συντάκτης τῆς Βίβλου.

Ἔμμετρα κομμάτια στὸ βιβλίο Δαυΐδ ὑπάρχουν σὲ 11 θέσεις (κεφάλαια 1 34 48 55 (=34) 59 68 75 99 100 105 107).

Τὸ διάγραμμα - περιεχόμενο τοῦ βιβλίου ἔχει ὡς ἑξῆς.

1. Ἠλί	κεφ. 1-12	8%
2. Φιλισταῖοι	13-15	3%
3. Σαμουήλ	16-21	6%
4. Σαούλ	22-29	11%
5. Δαυΐδ	30-112	72%
α΄. χριστὸς - αὐλικός	κεφ. 30-36	6%
β΄. διωκόμενος	37-59	22%
γ΄. βασιλεὺς στὴ Χεβρών	60-69	6%
δ΄. βασιλεὺς στὴν Ἰερουσαλήμ	70-112	38%

νομίζω ὅτι στὸν Ἰσραὴλ τῶν χρόνων τοῦ Δαυΐδ κυκλοφοροῦσε τὸ πανεθνικὸ πολύχρηστο καυχηματικὸ καὶ χαριτωμένο λογοπαίγνιο - λογότυπο ὅτι ὁ Ἀγαπητὸς λαὸς τοῦ Κυρίου ἔχει βασιλέα τὸν Ἀγαπητό. διότι τὸ ὄνομα *Δαυΐδ (Δυδ)* (Ῥθ 10,6· Δδ 30,18) σημαίνει *Ἀγαπητός (Δυδ)* (Ψα 68,11). κι ὁ γιός του καὶ διάδοχός του εἶχε ἀπὸ τὸν Κύριο δεύτερο ὁμόρριζο ὄνομα τὸ *Ἰεδεδί (Ιδιδι),* ποὺ στοὺς Ο΄ ἄλλοτε μεταγράφεται *Ἰδεδὶ* κι ἄλλοτε μεταφράζεται *Ἠγαπημένος* (Δδ 82,11· Ψα 30,6· Ἠσ 6,1). τὰ δυὸ ὀνόματα εἶναι παράγωγα ἢ πτώσεις τοῦ ἴδιου ῥήματος, ἀφοῦ καὶ ἡ μετοχή του στοὺς Ο΄ μεταφράζεται *ἀγαπώμενος (ι'διδ)* (Σο 9,3). διαπίστωσα ἐπίσης ὅτι ἡ λέξι *παντοκράτωρ* γιὰ πρώτη φορὰ ἐμφανίζεται στὸ περιβάλλον τοῦ Δαυΐδ, ὅταν ἔγινε βασιλεὺς ὅλου τοῦ Ἰσραὴλ κι ἐγκαταστάθηκε στὴ μόλις κατακτηθεῖσα Ἰερουσαλήμ (Δδ 72,1). πρέπει ἀρχικὰ νὰ λέχθηκε γιὰ τὸ Δαυΐδ, ποὺ μόλις ἔγινε βασιλεὺς *πάντων* τῶν Ἰσραηλιτῶν· ὅπως περίπου κι ὁ Κωνσταντῖνος, ὅταν ἔγινε αὐτοκράτωρ καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ὠνομάστηκε *μονοκράτωρ.* ὁ Δαυΐδ ὅμως ἀπὸ ταπεινοφροσύνη καὶ σεμνότητα δὲν δέχτηκε τὸ *παντοκράτωρ,* ἀλλὰ δίδαξε ὅτι *παντοκράτωρ* εἶναι μόνον ὁ Κύριος· γι' αὐτὸ στὸ χωρίο, ὅπου χρησιμοποιεῖται ἡ λέξι γιὰ πρώτη φορά, λέγεται· *Διεπορεύετο Δαυΐδ πορευόμενος καὶ μεγαλυνόμενος, καὶ Κύριος παντοκράτωρ μετ' αὐτοῦ* (Δδ 72,1). ἀπὸ κεῖ κι ἔπειτα ἡ λέξι ἀπαντᾶται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη περίπου 130 φορές, πάντοτε μόνο γιὰ τὸν Κύριο. ἀρχίζοντας λίγο μετὰ τὴν ἐνθρόνισι τοῦ Δαυΐδ στὴ νεοκτηθεῖσα Ἰερουσαλὴμ ὡς ἑνιαίου βασιλέως τοῦ ἔθνους του, ὁ Ἰσραὴλ ἐξελίχθηκε ταχύτατα σὲ πολυεθνικὴ αὐτοκρατορία, διότι ὁ Δαυΐδ ὑπέταξε τὰ 13 γύρω ἔθνη - κράτη, κι ὁ Ἰσραὴλ ἡσύχασε ἀπὸ ἐπιδρομὲς καὶ ὑποδουλώσεις ἐπὶ τῶν δυὸ διαδοχικῶν βασιλέων Δαυΐδ καὶ Σαλωμὼν γιὰ 80 χρόνια. ὁ Δαυΐδ εἶναι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος τοῦ Ἰσραήλ.

Ἐπὶ Δαυΐδ ἡ Ἰερουσαλὴμ ὑπερδιπλασιάστηκε, καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Προσθήκης της μὲ τὸ περίτειχός της στοὺς Ἑβδομήκοντα μεταγράφεται μὲν *Μασενὰ* (Βα 120,16) μεταφράζεται δὲ

Δευτέρα (Σφ 2,4). τέτοιες πόλεις μὲ Δευτέρα δίπλα τους ἢ γύρω τους στὰ χρόνια μας εἶδα τὸ Ναύπλιο καὶ τὴ Ῥώμη, καί γε τὴ Θεσσαλονίκη μὲ τὴ δεκαπλάσια γύρω της Δευτέρα. κι ἐγὼ σὲ *Δευτέρα* κατοικῶ, ποὺ συνήθως εἶναι ἀνετώτερη. καὶ τόσο πολὺ δὲν πῆραν εἴδησι καὶ δὲν καταλαβαίνουν καθόλου τὰ παπικὰ καὶ προτεσταντικὰ τσόκαρα καί γε οἱ ἡμέτεροι ἀντιγραφεῖς των ὅτι πρόκειται γιὰ κύριο ὄνομα πόλεως, ποὺ σ' ὅλες τὶς «κριτικὲς» ἐκδόσεις των ἔχουν *μασενὰ* καὶ *δευτέρα* ἢ *secunda*· καὶ δὲν καταλαβαίνουν ποτὲ καθόλου τί ἐννοοῦν ὁ Σοφονίας καὶ ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου Βασιλεῖς στὰ σχετικὰ χωρία τους· «τί ἦταν ἡ πρώτη καὶ ἡ δεύτερη κι ἂν ὑπῆρχαν τρίτη καὶ τέταρτη κι ἑκατοστή»! ψάξτε σ' ὅλες τὶς «κριτικὲς» ἐκδόσεις των, γιὰ νὰ διαπιστώσετε ὅτι τὰ τσόκαρα εἶναι ὅλα τσόκαρα καὶ πάντοτε τσόκαρα καὶ μόνο τσόκαρα, τουτέστι ξύλα καὶ στειλάρια ἀνεγκέφαλα καί γε ἀγράμματα. ἀκόμη καὶ οἱ Γερμανοὶ «κριτικοὶ» ἐκδότες, ποὺ ὡς Γερμανοὶ ἔχουν τὴ μανία νὰ γράφουν μὲ κεφαλαῖο ἀρχικὸ ὅλα τὰ οὐσιαστικά, ἀκόμη καὶ τὰ Σκουπίδια καὶ τὴν Τρίχα καὶ τὴν Πορδὴ καὶ τὴν Κουράδα καὶ τὰ Ξερατά, ἐδῶ ἔχουν ἁπαξάπαντες *μασενὰ* καὶ *δευτέρα*· αὐτοὶ ἔχουν μόνον ἀπόψεις. ἄντε νὰ μὴν πῶ πάλι καμμιὰ χωριάτικη παροιμία. κι ὅταν ἀργότερα ὁ Ἀκιβὰ συνέταξε τὴ *Μασενὰ* ἢ κατὰ τοὺς Ἕλληνες πατέρες *Δευτέρωσιν,* δηλαδὴ δευτερογενῆ μεταβιβλικὴ γραμματεία, ἤτοι πατρολογία, καὶ βραχυγράφησε τ' ὄνομά της ὡς *Μσνε,* τὰ περγαμηνοῦχα παπικὰ καὶ προτεσταντικὰ τσόκαρα τὸ διάβασαν ὡς *Μισνά.* ὅπως καὶ τὸ *Μασὰλ - Μασαλώθ,* νεοελληνιστὶ *Μασάλι - Μασάλια,* δηλαδὴ *Παροιμία - Παροιμίαι,* τὰ περγαμηνοῦχα τσόκαρα τὸ διάβασαν κι ἐξακολουθοῦν βλακωδῶς νὰ τὸ διαβάζουν *Μίσλ - Μισλώθ.* ὅπως καὶ τὴν *Ταλμοὺδ (Σπουδὴ)* καὶ τὴν *Ταργοὺμ (=Παράφρασις),* παρ' ὅλο ποὺ καὶ στὴν ἑβραϊκὴ καὶ στὴν ἑλληνικὴ εἶναι θηλυκά, οἱ δὲ Ἑβραῖοι οὔτε καὶ ἔχουν στὴ γλῶσσα τους οὐδέτερο γένος, τὰ στειλάρια τὶς λένε «τὸ Ταλμοὺδ» καὶ «τὸ Ταργούμ», ἐπειδὴ οἱ παπικοὶ καὶ οἱ προτεστάντες τὶς λὲν γερμανιστὶ «das Talmud» καὶ «das Targum». φανατικὴ γερμανοπάθεια· πῶς ἀλλιῶς θὰ δείξουν ὅτι σπούδασαν στὰς Ἑσπερίας παρὰ τοὺς πόδας παπικῶν καὶ προτεσταντῶν κι ἔγιναν ἐπιστημόναροι; κάποτε τρεῖς τέτοιοι, μὲ τὴν εὐκαιρία μιᾶς πολυμελοῦς ἐπιστημονικῆς συνεργασίας μας, μὲ παρακάλεσαν πολὺ νὰ τοὺς δώσω τὸ γιγάντιο πολύτομο Εὑρετήριο βιβλικῶν χωρίων τῶν 170 πελωρίων τόμων τῆς Ἑλληνικῆς Πατρολογίας (PG) τοῦ Migne, ποὺ εἶχα κάνει, ἀνέκδοτο μέχρι τώρα, ἕνα ἔργο ποὺ δὲν ὑπάρχει ἀλλοῦ στὸν κόσμο, κι ἐγὼ τοὺς ἐλέησα καὶ τοὺς ἔδωσα ἀπὸ ἕνα φωτοτυπικὸ ἀντίγραφό του τὸν καθένα. κι ἀμέσως ὁ ἕνας, δὲν χόρτασε ἀπ' αὐτό, ἀλλὰ πῆρε κι ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ διατριβή μου «Ὀρυκτὰ τῆς Βίβλου» (2002, σελ. 35), ἀπὸ τὴν παρά-

γραφο γιὰ τοὺς *ἐρημικοὺς ἄνθρακες* ἢ σπινελίους, ὅπου ἑρμηνεύω γιὰ πρώτη φορὰ στὸν κόσμο τὸ μέχρι τότε ἀνερμήνευτο κι ἀκατανόητο βιβλικὸ χωρίο Ψα 118,4 (παλιὰ στιχομετρία 119,5), πῆρε ὁ ἐνάρετος τὴν ἑρμηνεία μου, καὶ μετὰ 8 χρόνια, τὸ 2010, τὴν πάσσαρε ἱεροκρυφίως καὶ εὐλαβοσέμνως γιὰ δική του σὲ σχετικὸ ἔργο του (σελ. 412), γιὰ δικό του κατόρθωμα. καὶ τὸ «πρωτότυπο βιβλίο του» τὸ ἐκτύπωσε σὲ «χαρτὶ ποὺ δὲν ῥυπαίνει τὸ περιβάλλον». ὁ δὲ δεύτερος, ἀντὶ ν' ἀξιοποιήσῃ γιὰ ἐπιστημονικὲς ἐργασίες (πῶς γιά;) τὸ θησαυρὸ ποὺ τοῦ χάρισα, ἔτρεξε στὴ Γερμανία καὶ παρέδωσε στοὺς προτεστάντες τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» τὸ γιγάντιο Εὑρετήριο, μὲ τὸν ὅρο νὰ βάλουν καὶ τὸ δικό του ὄνομα στὴν ἄθλια «κριτική» τους ἔκδοσι τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐνῷ ὁ ἴδιος οὔτε ἀρχαῖα χειρόγραφα ξέρει νὰ διαβάζῃ οὔτε κριτικὴ ἔκδοσι ἀρχαίου κειμένου μπορεῖ νὰ κάνῃ, κι οὔτε ἔκανε ποτέ του. καὶ οἱ προτεστάντες βέβαια ἔβαλαν καὶ τ' ὄνομά του καὶ στὸ ἐξώφυλλο καὶ στὸ ἐσώφυλλο, διότι μόλις εἶδαν τὸ θησαυρό μου στὰ χέρια του, γούρλωσαν τὰ μάτια τους. ὁ τρίτος δὲν ἐκδηλώθηκε ἀκόμη, ἀλλὰ τὴν ἀχαριστία του μοῦ τὴν ἔδειξε πρῶτος αὐτὸς ἄλλως πως, διότι αὐτὸ μποροῦσε νὰ τὸ κάνῃ· δὲν εἶναι καθόλου δύσκολο. ἐκτὸς δηλαδὴ ἀπὸ ἐπιστημόναροι καὶ οἱ τρεῖς εἶναι καὶ ἔντιμοι κι ἐνάρετοι κι ἔχουν καὶ οἰκολογικὲς εὐαισθησίες. διάσημες προσωπικότητες.

Ἐκεῖνο δὲ τὸ σαλιαρόηχο Μίσλ (-Μισλώθ) ὅλων τους μοῦ θυμίζει –ἡ μνήμη μου εἶναι πολὺ συνειρμικὴ καὶ ταξινομική– μοῦ θυμίζει τοὺς προκολομβιανοὺς Παλαιαμερικανοὺς Ἀζτέκους, Τολτέκους, καὶ Τσιτσιμέκους, ἢ σφαλερῶς λεγομένους Ἰνδιάνους, πού, γιὰ νὰ δείξουν ἀγέρωχα ὅτι εἶναι γενναῖοι καὶ ἀτρόμητοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σημάδια ποὺ ἔκαναν στὸ κούτελό τους καὶ στὰ μπράτσα τους, ἔβγαζαν καὶ ὅλα τὰ μπροστινὰ δόντια τους, τοὺς κοπτῆρες, γιὰ νὰ φαίνωνται ἀντρειωμένοι ἄντρες μὲ... χωρὶς δόντια· καὶ φυσικὰ μιλοῦσαν πολὺ σαλιαρόηχα ὅλοι τους, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἔχουν στὴ γλῶσσα τους πολλὲς σαλιαρόηχες λέξεις καὶ ὀνόματα, ὅπως *τομάτλ* (=τομάτα, ντομάτα), *ἄτλ, κοάτλ, ἀμάτλ, τλάντλι, τσιχουακοάτλ, καλπούλλι, τελποτσκάλλι, τλακατεκουλτλί, τλάν, Ἀζτλάν, Τενοτσιλτλάν, Ἀκαμιπίτστλι, Κουετζαλκοάτλ, Κετσαλκοάτλ, Ἰστλιλσοτσίλτλ,* κλπ.. πολὺ σάλιο οἱ ξεδοντιάρηδες ἀτρόμητοι. αὐτὸ μοῦ θυμίζει τὸ *Μίσλ* τῶν «βιβλικῶν θεολογάρων», ποὺ προχωρώντας πρὸς τὴν πρόοδο μὲ τὴν ὄπισθεν ἀναπτύσσουν τὶς «ἀπόψεις των» γιὰ τὴ Βίβλο.

Δὲν γνωρίζουμε τὸ συγγραφέα τοῦ βιβλίου «Δαυΐδ» καὶ συνεπῶς οὔτε τὸ χρόνο συντάξεως οὔτε τὸν τόπο. εἰκάζω ὅτι εἶναι ὁ προφήτης Νάθαν, ἐπειδὴ μόνο αὐτὸς ὡς προφήτης ἤξερε τὸ ἀφανὲς καὶ ἄγνωστο ἁμάρτημα τοῦ Δαυΐδ, καὶ τὸν ἤλεγξε γι' αὐτό, καὶ ἄκουσε τὰ

λόγια τῆς μετανοίας του καὶ παρακολούθησε ὅλα τὰ μετὰ ταῦτα, καὶ ἀσφαλῶς δὲν κοινολόγησε τίποτε ὅσο ζοῦσαν ὁ Δαυΐδ κι ὁ Σαλωμὼν ὁ γιὸς τῆς συνενόχου Βηρσαβεέ. (ὁ Σαλωμὼν δὲν ἦταν τὸ παιδὶ τῆς παραβάσεως· ἐκεῖνο πέθανε μικρό (Δδ 82,1-14)· ὁ Σαλωμὼν ἦταν τὸ δεύτερο παιδί τους). καὶ μόνον ὁ Νάθαν, ὁ μόνος γνώστης τοῦ μυστικοῦ, μποροῦσε νὰ γράψῃ τὸ βιβλίο, ὅπου ἐξιστορεῖται αὐτό. οἱ προφῆτες δὲν χάριζαν κάστανο σὲ κανέναν. διότι μιλοῦσαν μὲ ὑπαγόρευσι τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ Βίβλος εἶναι τὸ ἀπολύτως ἀπροσωπόληπτο κείμενο. τέτοιο δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο ἄλλο. ἀλλὰ φυσικὰ εἶναι καὶ τὸ ἀπολύτως διακριτικὸ βιβλίο. ὁ Κύριος δὲν θέλησε νὰ μειωθῇ ὁ Δαυΐδ, ὅσο βασίλευε, οὔτε ὅσο βασίλευε ὁ γιὸς αὐτοῦ καὶ τῆς συνενόχου μητέρας του, ἡ ὁποία ἦταν πολὺ πιὸ ἔνοχη ἀπὸ τὸν Δαυΐδ, διότι αὐτὴ τὸν προκάλεσε ἀβάσταχτα καὶ μᾶλλον ἔχοντας προσχεδιάσει τὴν πρόκλησι. κι ὁ Σαλωμὼν δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ μάθῃ τὰ σαλτανάτια τῆς μητέρας του, ἡ ὁποία κι αὐτὸν παρὰ λίγο νὰ τὸν καταστρέψῃ μὲ τὴ χαζομάρα της (Βα κεφ. 1). ὁ Νάθαν ἔγραψε τὸ βιβλίο λίγο μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Δαυΐδ, ἀλλὰ δὲν τὸ δημοσίευσε. αὐτὸ δημοσιεύθηκε μετὰ τὸ θάνατο καὶ τοῦ Σαλωμών, ὅταν ὁ ἔγγονος Ῥοβοὰμ ἀποστάτησε ἀπὸ τὸν Κύριο. καὶ μᾶλλον δημοσιεύτηκε ὄχι ἀπὸ τὸν συγγραφέα Νάθαν, ἀλλ' ἀπὸ διαδόχους του. ὁ Νάθαν ἦταν νεώτερος ἀπὸ τὸ Δαυΐδ. ὅπως εἶπα, ὁ Δαυΐδ ἦταν παρὰ τῷ διδασκάλῳ του Σαμουὴλ συμμαθητὴς τοῦ προφήτου Γάδ, τὸν ὁποῖο εἶχε ἀνάμεσα στὰ παλληκάρια του. καὶ μαθητὴς τοῦ Γὰδ ἦταν ὁ Νάθαν, ὁ ὁποῖος ἔζησε πολὺ καὶ κατὰ τὰ χρόνια τοῦ Σαλωμών. καὶ μαθητὴς τοῦ Νάθαν ἦταν ὁ προφήτης Ἀχιὰ ὁ ὁποῖος ἔζησε κι ἐπὶ Ῥοβοάμ. οἱ ἐπὶ Ῥοβοὰμ κι ἐπὶ τοῦ διχασμοῦ προφῆτες τῆς ἴδιας «σχολῆς» καὶ «ἀδελφότητος», σὰν τὶς ἀδελφότητες τῶν προφητῶν Ἠλία καὶ Ἐλισαίου, ἀπαριθμοῦνται στὴν Παραλειπομένη (50,1)· *Οἱ κατάλοιποι λόγοι* (=πεπραγμένα) *Σαλωμών, οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι, ἰδοὺ οὗτοι γεγραμμένοι ἐν Λόγοις Νάθαν τοῦ προφήτου, καὶ ἐν λόγοις Ἀχιὰ τοῦ Σηλωνίτου, καὶ ἐν Ὁράσεσιν Ἰωὴλ τοῦ ὁρῶντος.* αὐτοὶ οἱ δυό, Ἀχιὰ καὶ Ἰωήλ, ἦταν ἢ μαθηταὶ τοῦ Νάθαν καὶ συμμαθηταὶ μεταξύ τους, ἢ καὶ ὁ Ἰωὴλ μαθητὴς τοῦ Ἀχιά. καὶ ὁ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ δημοσίευσε τὸ βιβλίο τοῦ διδασκάλου τους Νάθαν, τὸ βιβλίο «Δαυΐδ». κι αὐτοὶ ἔγραψαν τὰ βιβλία τους γιὰ τὸν Σαλωμών, τὰ ὁποῖα μαζὶ μὲ πολλὰ ἄλλα ὑπῆρξαν οἱ πηγὲς τοῦ βιβλίου Βασιλεῖς. οἱ προφῆτες ἦταν φοβερῶς ἀμερόληπτοι, ἀλλά, ὅταν χρειαζόταν, ἦταν καὶ πολὺ διακριτικοί. δὲν ἔκαναν ἀντιπολίτευσι· ἔγραφαν ἱστορία. ἔλεγχο ἀσκοῦσαν μόνο σὲ ἀνίατες περιπτώσεις ἐκτροπῆς καὶ φαυλότητος. εἶναι δὲ τὸ βιβλίο Δαυΐδ καὶ πολὺ καλογραμμένο.

Καὶ τόπος συντάξεως τοῦ βιβλίου Δαυΐδ εἶναι ἀσφαλῶς ἡ Ἱερου-

σαλήμ, ἡ ὁποία στὸ ἑξῆς εἶναι τόπος συντάξεως καὶ πολλῶν ἄλλων βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

7. ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Τὸ βιβλίο Βασιλεῖς μαρτυρεῖται πλουσίως τόσο στὰ μετὰ ἀπ' αὐτὸ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὅσο καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη, ὁ δὲ Παῦλος στὴν Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολή του (21,2) τὸ λέει *Ἠλίαν*· διότι σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο περιέχεται ἡ ὅλη ἐπίγεια ζωὴ καὶ δρᾶσι τοῦ προφήτου Ἠλία ὅπως καὶ τοῦ μαθητοῦ του προφήτου Ἐλισαίου καὶ τῆς ἀδελφότητος τῶν πάνω ἀπὸ 50 προφητῶν καὶ μαθητῶν τῶν δυὸ αὐτῶν μεγάλων προφητῶν. στὴν Καινὴ Διαθήκη παρατίθενται ἀπὸ τοὺς Βασιλεῖς 6 παραθέματα σὲ 6 θέσεις τῶν 4 βιβλίων Μθ Ἰω Ῥω Ἀπ.

Στὸ βιβλίο Βασιλεῖς ἐντόπισα 12 χάσματα στὰ κεφάλαια 11 12 14 49 53 68 72 87 93 97 104 119. εἶναι δὲ περίεργο ὅτι τὰ χάσματα τῶν ἑφτὰ κεφαλαίων 49 53 68 72 87 93 97 εἶναι διπλᾶ, δύο δηλαδὴ πλησιέστατα χάσματα στὸ καθένα. τὸ δὲ χάσμα τοῦ κεφαλαίου 14 εἶναι τετραπλό. πρόκειται γιὰ ἕνα ποίημα ποὺ ἔγραψε ὁ Σαλωμὼν γιὰ τὸ ναὸ καὶ τὸ ἀνάκτορό του καὶ τὸ ἀπήγγειλε στὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ. εἶναι τόσο κατασπαραγμένο καὶ στοὺς Βασιλεῖς (κεφ. 14) καὶ στὴν Παραλειπομένη (κεφ. 41) ὅπου καταχωρίζεται, ὥστε ὅσο κι ἂν προσπάθησα, ὅσο γίνεται, νὰ συμπληρώσω τὶς δυὸ καταχωρίσεις του, τὴ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐλάχιστα πράγματα κατάφερα· τὰ χάσματα παραμένουν ἀγεφύρωτα. ἀπορῶ γιατί εἰδικὰ τὸ ποίημα αὐτὸ καὶ στὶς δυὸ καταχωρίσεις του εἶναι κατεστραμμένο. ἔχω δῆ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη πολλὰ χάσματα μεγάλα καὶ μικρά, ἀλλὰ τέτοια κατασπάραξι κειμένου σὰν αὐτὴ τοῦ ἐν λόγῳ ποιήματος τοῦ Σαλωμὼν καὶ στὶς δυὸ καταχωρίσεις του δὲν ἔχω ξαναδῆ. ἔχει δὲ στὰ χειρόγραφα τὸ βιβλίο Βασιλεῖς καὶ πολλὲς προσθῆκες (σχόλια τῆς ᾠ̔ας σφηνωμένα στὸ κείμενο) καὶ μάλιστα μερικὲς ἀπὸ τοὺς ἑξαπλικοὺς μεταφραστὰς Ἀκύλα καὶ Σύμμαχο. τὸ κείμενό του στὰ χειρόγραφα εἶναι σὲ κακὴ κατάστασι. καὶ νομίζω ὅτι γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴ φθορὰ εὐθύνεται ὁ αὐτευνουχισμένος («ἀλλαγὴ φύλου») Ὠριγένης. ὁ παλιοκίναιδος πετσόκοψε τὸν ἑαυτό του, πετσόκοψε καὶ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, καὶ ἰδίως τὸ βιβλίο αὐτό. ἔχω τὴν ὑπόνοια ὅτι ἤ, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἀκιβά, εἶχε καὶ τῆς ἡλικίας του Ἰουδαίους συμβούλους, ὅταν μαγείρευε τὰ Ἑξαπλᾶ του, –τὰ Ἑξαπλᾶ ἔγιναν στὴν Παλαιστίνη, ὅπως καὶ ἡ vulgata τῶν Βαρανίνα - Ἱερωνύμου–, ἢ ὅτι τὸ μεγάλο στραπάτσο ἔγινε πρῶτα στὸ μασοριτικὸ τοῦ Ἀκιβά, κι ἔπειτα ὁ Ὠριγένης ἁπλῶς τὸ πέρασε καὶ στοὺς Ἑβδομήκοντα. ἔχουν καὶ ἡ Γένεσι καὶ τὸ

βιβλίο Δαυΐδ πολλὲς καὶ μεγάλες προσθῆκες, ποὺ τὶς ὠβέλισα –ἐλπίζω ὅλες–, ἀλλὰ χάσματα τόσα δὲν ἔχουν. δὲν μπόρεσα νὰ εἰκάσω τὴν αἰτία τῆς τόσης κακώσεως τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου. εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ κακωμένα βιβλία, ἐρχόμενο στὶς κακώσεις τρίτο μετὰ τὸν Ἰερεμία καὶ τὸ Ἆσμα.

Τέσσερα βιβλία καλύπτουν μεγάλα μέρη τῆς ἱστορίας τῶν Ἑβραίων· ἡ Γένεσι ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ μέχρι τὸν Ἰωσὴφ περίπου 300 χρόνια, οἱ Κριταὶ ἀπὸ τὸν Χάλεβ μέχρι τὸν Σαμψὼν περίπου 400 χρόνια, οἱ Βασιλεῖς ἀπὸ τὸν Σαλωμὼν μέχρι τὸν Σεδεκία περίπου 440 χρόνια, καὶ ἡ Ἀνάβασις ἀπὸ τὸν Ζοροβάβελ μέχρι τὸ Νεεμία 136 χρόνια (560 - 424 π.Χ.). ἐννοεῖται ὅτι παραλείπω τὰ χρόνια ποὺ καλύπτουν τὰ πέντε ἱστορικὰ βιβλία Νο Δε Ἰη Δδ Αἰ.

Τὸ βιβλίο Βασιλεῖς περιέχει τὴν ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τὴν παραίτησι τοῦ Δαυΐδ ἐπὶ 435 χρόνια (1065 - 630 π.Χ.)· πρῶτα τοῦ ἐπὶ Σαλωμὼν ἑνιαίου Ἰσραὴλ κι ἔπειτα τοῦ Ἰσραὴλ τοῦ διχασμένου σὲ δυὸ βασίλεια, ἕνα τὸ νότιο, ποὺ λεγόταν Ἰούδας καὶ εἶχε βασιλεύουσα πόλι τὴν Ἰερουσαλήμ, καὶ 20 βασιλεῖς ἀπὸ τὸν Ῥοβοὰμ μέχρι τὸ Σεδεκία (1025 - 630 π.Χ.) καὶ τὴν αἰχμαλωσία στὸν Βαβυλώνιο Ναβουχοδονόσορ, κι ἕνα τὸ βόρειο, ποὺ λεγόταν Ἰσραὴλ καὶ εἶχε βασιλεύουσες πόλεις, τὴ μία μετὰ τὴν ἄλλη, τὴ Συχὲμ τὴ Θερσὰ καὶ μονιμώτερα τὴ Σαμάρεια, καὶ 20 βασιλεῖς ἀπὸ τὸν Ἱεροβοὰμ μέχρι τὸν Ὠσηὲ (1025 - 767 π.Χ.), καὶ τὴν αἰχμαλωσία στὸν Ἀσσύριο Σαλαμανασάρ. τὰ δυὸ βασίλεια ὑποδουλώθηκαν μὲ διαφορὰ 136 ἐτῶν· πρῶτα τὸ πολυπληθέστερο ἰσχυρότερο πλουσιώτερο καὶ εἰδωλολατρικώτερο βόρειο, κι ἔπειτα τ' ὀλιγοπληθέστερο ἀσθενέστερο φτωχότερο κι εὐσεβέστερο νότιο. τὸ δὲ διάγραμμα τοῦ βιβλίου εἶναι ἁπλό· ἱστοροῦνται τὰ δυὸ βασίλεια κατὰ βασιλεῖες, ἀλλ' οἱ ἐξιστορήσεις τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου διαπλέκονται. ἐπὶ πλέον δὲ μεταξὺ τῶν βασιλειῶν τοῦ βορείου βασιλείου παρεμβάλλονται καὶ οἱ ἱστορίες τῶν δυὸ μεγάλων προφητῶν Ἠλία κι Ἐλισαίου, οἱ ὁποῖες βαίνουν παράλληλα μὲ τὶς βασιλεῖες πάλι μὲ διαπλοκή, ἡ μὲν τοῦ Ἠλία μὲ μία βασιλεία (Ἀχαάβ) ἡ δὲ τοῦ Ἐλισαίου μὲ τέσσερες βασιλεῖες (Ἰωράμ, Ἰού, Ἰωάχαζ, Ἰωάς). εἶναι δὲ οἱ δυὸ αὐτοὶ προφῆτες οἱ ἀρχαιότεροι κατ' ἐπιλογή τους ἀειπάρθενοι. μετὰ ἀπ' αὐτοὺς καὶ μέχρι τὸ Χριστὸ θὰ ἐμφανιστοῦν καὶ ἄλλοι δύο τέτοιοι, ὁ Ἰερεμίας κι ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής. ἔχει δὲ τὸ ἁπλὸ ἀλλὰ διαπλεκόμενο διάγραμμα τοῦ βιβλίου ὡς ἑξῆς.

1. Σαλωμών	κεφ. 1-26	1. Ἱεροβοάμ Α΄	κεφ. 28-32·
2. Ῥοβοάμ	27· 33	2. Ναδάβ	36
3. Ἀβιά	34	3. Βαασά	37
4. Ἀσά	35	4. Ἠλά	38
5. Ἰωσαφάτ	41· 56-57· 63	5. Ζαμβρί	39

6. Ἰωράμ	76	6. Θαμνί	40
7. Ὀχοζίας	77-79	7. Ἀμβρί	40
8. Γοθολία	85-86	8. Ἀχαάβ	42-57
9. Ἰωάς	87-90	9. Ὀχοζίας	58-59
10. Ἀμασίας	93-96	10. Ἰωράμ	63-79
11. Ὀζίας	97	11. Ἰού	80-84
12. Ἰωάθαμ	103	12. Ἰωάχαζ	89· 92
13. Ἄχαζ	104	13. Ἰωάς	90· 93-94
14. Ἐζεκίας	108-116	14. Ἰεροβοάμ Β΄	96
15. Μανασσῆς	117	15. Ζαχαρίας	98
16. Ἀμών	118	16. Σελλούμ	99
17. Ἰωσίας	119-122	17. Μαναήμ	100
18. Ἰωάχαζ	123	18. Φακεσίας	101
19. Ἰωακίμ	124	19. Φακεέ	102
20. Ἰεχονίας	125	20. Ὠσηέ	105
21. Σεδεκίας	126	21. Σαλαμανασάρ	106-107
22. Ναβουχοδονόσορ	127-128	Ἠλίας	43-60
		Ἐλισαιέ	61-91

Ἀπὸ τοὺς Βασιλεῖς καὶ τοὺς Ἰερεμία καὶ Ἰεζεκιήλ, ποὺ εἶναι τρία βιβλία ταυτόχρονα, ἐμφανίζονται γιὰ πρώτη φορὰ στὸν κόσμο ἡμερομηνίες καὶ *κοπὴ* νομισμάτων. ὅπως ἤδη εἶπα γιὰ τὴν *κοπή,* εἶναι μᾶλλον ἐπινόησι τῶν ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ Βαβυλωνίων. πρὶν ἀπ' αὐτὴ γινόταν ἡ *σφίγξις,* δηλαδὴ ἐκτύπωσι μὲ ἰσχυρὴ ἐκτυπωτικὴ τανάλια, ἐνῷ ἡ *κοπὴ* γινόταν μὲ *τυπάριον* σφυροκοπούμενο πάνω σὲ πυρακτωμένο καὶ μαλακωμένο πολύτιμο μέταλλο. οἱ δὲ ἡμερομηνίες μετὰ τὰ τρία προειρημένα βιβλία ἐμφανίζονται καὶ στὰ βιβλία Δανιὴλ κι Αἰχμαλωσία. δίνω δυὸ παραδείγματα.

Ἰζ 1,2· *Ἐγένετο ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει, ἐν τῷ τετάρτῳ μηνί, πέμπτῃ τοῦ μηνός, καὶ ἐγὼ ἤμην ἐν μέσῳ τῆς αἰχμαλωσίας* (=τῆς ἐγγυητικῆς ὁμηρείας) *ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Χοβάρ... (=5-4-4)*

Βα 127,1· *Ἐν τῷ μηνὶ τῷ πέμπτῳ, ἑβδόμῃ τοῦ μηνὸς –αὐτὸς ἐνιαυτὸς ἐννεακαιδέκατος τῷ Ναβουχοδονόσορ βασιλεῖ Βαβυλῶνος–* ... (ἔγινε ἡ ἅλωσι τῆς Ἰερουσαλήμ). *(=7-6-19)*· δηλαδὴ Αὔγουστο.

Ὅσο γιὰ τὸ *κελητίζειν,* ὅπως λέγεται στὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη, δηλαδὴ τὴν πολεμικὴ χρῆσι τοῦ ἵππου ὡς *κέλητος* μὲ ἱππέα ποὺ ἱππεύει ἐπάνω στὴ ῥάχι του, καὶ ὄχι μόνο ὡς σύροντος ἅρμα, ἀνευρίσκεται ἤδη στὸ Νόμο (38,1· 39,3) μὲ τὸ στίχο

ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν.

κι ἐν συνεχείᾳ ἐμφανίζεται στὰ βιβλία Βασιλεῖς (73,17· 110,12), Παραλειπομένη (36,1), Ἰερεμίας (98,2· 101,15), καὶ Ἰεζεκιήλ (26,14· 52,17). ἀλλὰ καὶ στὴν ἑλληνικὴ βαθειὰ ἀρχαιότητα ἐμφανίζεται στὸ ἀρχαιότερο ἑλληνικὸ κείμενο, τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (Ο 679-688), ὅπου ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθη λεπτομερὴς περιγραφὴ τοῦ *κελητίζειν.* ἁπλῶς τὸ *κελητίζειν* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὡς χρῆσι τοῦ πολεμικοῦ ἵππου ἦταν λιγώτερη ἀπὸ τὴ χρῆσι του στὴν ἕλξι ἅρματος, μέχρι ποὺ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἔκαναν ἀποκλειστική, ἐπειδὴ ἐφεῦραν τὴ *σέλλα (sella),* τὴ *σκάλα (scala)* δηλαδὴ τὸν ἀναβολέα, ποὺ μέχρι τότε ἦταν ὁ ἱπποκόμος, καὶ τὸ *καλίγωμα* τῶν ἵππων *(caliga),* ποὺ πρὶν ἀπ' αὐτοὺς ἦταν καὶ τὰ τρία ἄγνωστα ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν κοσμοϊστορικὴ ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. παραθέτω τὸ διαφωτιστικὸ ὁμηρικὸ κείμενο.

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν ἐὺ εἰδώς,
ὅς τ' ἐπεὶ ἐκ πολέων πίσυρας συναείρεται ἵππους,
σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυ δίηται
λαοφόρον καθ' ὁδόν· πολέες τε ἑ θηήσαντο
ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες· ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
θρῴσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέτονται·
ὣς Αἴας ἐπὶ πολλὰ θοάων ἴκρια νηῶν
φοίτα μακρὰ βιβάς, φωνὴ δὲ οἱ αἰθέρ' ἵκανεν,
αἰεὶ δὲ σμερδνὸν βοόων Δαναοῖσι κέλευε
ναυσί τε καὶ κλισίῃσιν ἀμυνέμεν. – υ υ – –

Ὅπως ὅταν ἕνας ἄντρας, πεπειραμένος στὸ νὰ ἱππεύῃ σ' ἄλογα,
ἀπὸ πολλὰ διαλέγει τέσσερα καὶ τὰ καβαλικεύει,
κι ἀπὸ τὸν κάμπο τρέχει ὁλοταχῶς πρὸς τὴ μεγάλη πόλι
σὲ λεωφόρο δρόμο, καὶ τὸν βλέπουν πολλοὶ
ἄντρες καὶ γυναῖκες, καὶ συνεχῶς κι ἀκίνδυνα,
ἐνῷ τὰ ἄλογα πετοῦν, αὐτὸς πηδάει ἀπὸ τὸ ἕνα στ' ἄλλο,
ἔτσι ὁ Αἴας πηδοῦσε πάνω σὲ πολλὰ ταχύπλοα καράβια,
πηδώντας μὲ δρασκελιὲς μεγάλες, καὶ μὲ φωνὴ ποὺ ἔφτανε στὰ οὐράνια,
βροντοφώναζε συνεχῶς καὶ πρόσταζε στοὺς Δαναοὺς
ν' ἀμύνωνται ὑπερασπίζοντας τὶς σκηνὲς καὶ τὰ καράβια.

αὐτὰ ὡς στουππὶ στ' ἀπύλωτα στόματα πολλῶν βλακῶν καὶ ἀγραμμάτων κοκορίκων, ποὺ παριστάνουν τὸν ἐπιστήμονα, γιὰ νὰ φτύσουν τὴ Βίβλο ἀφ' ὑψηλοῦ τὰ τσόκαρα.

Ὁ Σαλωμὼν ἢ *Ἰεδεδὶ (= Ἠγαπημένος)* τοῦ Κυρίου βασίλευσε 40 χρόνια, ἀπὸ 12 μέχρι 52 ἐτῶν ποὺ πέθανε. στὴν ἀρχὴ ὁ θεὸς τοῦ ἐμφανίστηκε στὸν ὕπνο του *δίς,* καὶ τοῦ μίλησε σὰν παιδί του καὶ τὸν ἐ-

πῆνεσε, ποὺ σημαίνει ὅτι τὸν ἔχρισε καὶ προφήτη. κι ὁ Σαλωμὼν ἔκτισε τὸν πιὸ ὑπέροχο ναὸ τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ πιὸ θαυμαστὸ ἀνάκτορο γιὰ τὸν ἑαυτό του· 12 - 32 ἐτῶν παιδί! στὰ 12 χρόνια του ἔκανε ἐκείνη τὴ θαυμάσια καὶ ξακουστὴ δίκη μὲ τὶς δυὸ γυναῖκες ποὺ μάλλωναν γιὰ ἕνα βρέφος, κι ἀπένειμε θαυμαστὴ δικαιοσύνη. εἶναι δὲ καὶ συγγραφεὺς (ποιητὴς) ἑνὸς θεοπνεύστου βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, καὶ ἑνὸς τοὐλάχιστον ψαλμοῦ (40). ὑπῆρξε ὁ πιὸ πλούσιος καὶ ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῆς Δυτικῆς Ἀσίας, καὶ ὅλοι οἱ βασιλεῖς τοῦ περιγύρου τὸν προσκυνοῦσαν, ὅπως καὶ ἡ βασίλισσα τοῦ Σαυὰ (τῆς Ὑεμένης).

Κι ὅμως, ὅταν τελείωσε τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου καὶ τὸ ἀνάκτορό του, ἔκτισε μέσα στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ ἄλλους τρεῖς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς εἰδωλολατρικούς, τῆς πόρνης θεᾶς Ἀστάρτης καὶ τῶν κιναίδων θεῶν Χαμὼς καὶ 'Βασιλέως' (=Ἀδώνιδος), τῶν Φοινίκων, τῶν Μωαβιτῶν, καὶ τῶν Ἀμμωνιτῶν. πῶς ἔγινε αὐτό; ἐξηγεῖται αὐτὸ στὸ ἀκροτελεύτιο τῶν ἱστορικῶν βιβλίων καὶ ὅλης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, στὴν Ἀνάβασιν, ἀπὸ τὸ Νεεμία· *Οὕτως ἥμαρτε Σαλωμὼν βασιλεὺς Ἰσραήλ· καὶ ἐν ἔθνεσι πολλοῖς οὐκ ἦν βασιλεὺς ὅμοιος αὐτῷ· καὶ ἀγαπώμενος (=Ἰεδεδὶ) τῷ θεῷ ἦν· καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ὁ θεὸς εἰς βασιλέα ἐπὶ πάντα Ἰσραήλ· καὶ τοῦτον ἐξέκλιναν αἱ γυναῖκες αἱ ἀλλότριαι* (Ἀν 52,5-8). διότι πῆρε γυναῖκες ὄχι μόνο ἀλλοεθνεῖς Σημίτισσες, ἀλλὰ καὶ χαμίτισσες· ὅλες δὲ εἰδωλολάτρισσες· Σύρες, Μωαβίτισσες, Ἀμμωνίτισσες, Ἰδουμαῖες, Χετταῖες, κι Ἀμορραῖες. καὶ οὔτε 10 οὔτε 20 ἀλλὰ 1000. κι ἐκεῖνες «τοῦ πῆραν τὰ μυαλά», *ἐξέκλιναν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Κυρίου,* τὸν ἔκαναν καὶ *ἐξέκλινε τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀπὸ Κυρίου τοῦ θεοῦ Ἰσραὴλ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ δίς· ...καὶ οὐκ ἐπορεύθη ὀπίσω Κυρίου ὡς Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη Κύριος ἐπὶ Σαλωμών* (Βα 23,12). μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε πῶς γλίστρησε. πρῶτον· δὲν τὶς ἔκανε πιστὲς τοῦ Κυρίου· τὸν ἐνδιέφερε μόνο τὸ κορμί τους καὶ ἡ μαργιολιά τους. ἔπειτα τοῦ ἔλεγαν· «Κι ἐγὼ τὸ θεό μου ποῦ θὰ τὸν λατρεύσω;» καὶ τὶς ἔφτιαξε κι ἀπὸ ἕναν ναὸ εἰδωλολατρικό. ἐ καὶ τοὺς ἔδωσε κι ἀπὸ μερικοὺς καλοπληρωμένους χαραμοφάηδες εἰδωλολάτρες ἱερεῖς· ναὸς χωρὶς ἱερεῖς γίνεται; ποιοί θὰ λὲν τὰ «ὤνει ὤνει παπαρώνει»; ἔπειτα τοῦ ἔφεραν νὰ φάῃ γιὰ τὸ γοῦρι του καὶ ἀλισγήματα (=«κόλυβα» καὶ «φανουρόπιττες» ἀπὸ τὴ λατρεία τους). Ἔπειτα... «Ἐ γιατί δὲν ἔρχεσαι καὶ σὺ μαζί μου, ἂν μ' ἀγαπᾷς; μόνη μου θὰ πάω κοτζὰμ βασίλισσα;». καὶ πῆγε ὁ ἀποβλακωμένος· «*Ἔρως ἀνίκατε μάχαν,* ποὺ κάνει τὸν ἄντρα χάχαν».

Ὁ Κύριος τότε, γιὰ τοὺς λόγους ποὺ εἶπα στὰ προηγούμενα, εἶχε ἐπιτρέψει στοὺς ἄντρες νὰ παίρνουν πολλὲς γυναῖκες, ἀλλ' ὄχι καὶ 1000 (Βα 29,1), ἐνῷ περίμεναν κι ἀναρίθμητες παρθένες *(νεάνιδες ὧν*

οὐκ ἔστιν ἀριθμός) (Ἆσ 7,1) πότε νὰ πάρουν σειρὰ νὰ τὶς διακορεύσῃ. καὶ τὶς 1000, ποὺ διακόρευσε, σεξουαλικῶς τὶς ἱκανοποιοῦσε μόνο γιὰ 14 μέρες στὴ ζωή τους κατὰ μέσον ὅρο. τὸ λογάριασα· 40 χρόνια ἐπὶ 365,25 μέρες γίνονται 14.610 μέρες· διὰ 1000 ἴσον 14,6 μέρες. κατ' ἐξαίρεσιν, ὅπως φαίνεται στὸ Ἆσμα, τὴ Σουλαμίτισσα, ποὺ ἦταν πολὺ ὄμορφη καὶ πολὺ ταπεινόφρων καὶ πολὺ γλυκειά, τὴν κράτησε 22 μέρες. κι ἔπειτα ἦταν μιὰ γυναίκα ποὺ μαράζωνε μιὰ ζωὴ στὴν ἀγαμησία. εἶχαν σειρὰ οἱ ἄλλες, γιὰ 14 μέρες ἡ κάθε μία. οὔτε κι ὡς χῆρες μποροῦσαν νὰ παντρευτοῦν οἱ βασιλικὲς γυναῖκες. διότι τότε, ὅποιος ἔπαιρνε χήρα ἢ ζωντοχήρα βασιλέως, αὐτομάτως εἶχε δικαιώματα καὶ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου. αὐτὸ ἀποπειράθηκε νὰ κάνῃ στὸν δωδεκάχρονο βασιλέα Σαλωμὼν ὁ σαραντάρης ἀδερφός του Ἀδωνίας, ὁ σφετεριστὴς καὶ τοῦ θρόνου γιὸς τοῦ Δαυΐδ καὶ ζήτησε τὸ γαϊδούρι μιὰ χήρα τοῦ πατέρα του μὲ προξενήτρα τὴν ἀνόητη μητέρα τοῦ Σαλωμών, μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι τὸ δωδεκάχρονο παιδὶ θὰ ξεγελαστῇ. καὶ τὸ σοφὸ παιδὶ εἶπε στὴ μητέρα του· *Ἱνατί σὺ ᾔτησαι τὴν Ἀβισὰγ τῷ Ἀδωνίᾳ; αἴτησαι αὐτῷ τὴν βασιλείαν* (Βα 1,12). γράφει γι' αὐτὸν τὸ θεσμὸ κι ὁ Ἡρόδοτος στὴν ἀρχὴ τῆς Ἱστορίας του[10]. ἦταν ἰσχυρὸς θεσμὸς σ' ὅλο τὸν παραμεσόγειο κόσμο καὶ στὴν Ἐγγὺς Ἀνατολή.

Ὁ Κύριος τότε εἶχε ἐπιτρέψει στοὺς ἄντρες νὰ παίρνουν πολλὲς γυναῖκες, ἀλλὰ στὸ Νόμο λέει ὅτι, ἂν ἕνας πάρῃ κι ἄλλη ἢ ἄλλες γυναῖκες, πρέπει κι ἐκεῖνες ποὺ εἶχε ἀπὸ πρίν, νὰ μὴν τὶς ἀποστερῇ *τὰ δέοντα* (στέγη καὶ τροφὴ) *καὶ τὸν ἱματισμὸν καὶ τὴν ὁμιλίαν* (γαμήσι) (Νο 54,4)· *ὁμιλία* καὶ *συνουσία* (=συντροφιὰ) λεγόταν τότε· τὸ δεύτερο λέγεται καὶ σήμερα. δηλαδὴ ἂν εἶναι κι εὐκατάστατος καὶ πολὺ βαρβᾶτος. καὶ ποιός εἶναι βαρβᾶτος γιὰ 1000 γυναῖκες; καὶ τί νὰ τὴν κάνῃ τὴ βασιλικὴ στέγη καὶ τροφὴ κι ἐνδυμασία μιὰ νεαρὴ παντρεμένη χωρὶς τὴν *ὁμιλία (=τὸ ὁμοῦ εἶναι);* ὁ Σαλωμὼν δηλαδὴ ἔγινε καὶ ἦταν πιὰ πολὺ ἐγωϊστής· ἀφόρητα ἄσπλαχνος. ἦταν, λέει, *φιλογύνης,* ἀλλ' ἐννοεῖ ὅτι ἀγαποῦσε τὶς γυναῖκες ὅπως ὁ λαγὸς τὰ μαρούλια. ἡ *φιλογυνία* του ἦταν γιὰ τὶς γυναῖκες του θάνατος. ἔτσι λέει στὴν 22 στροφή, δηλαδὴ τὴν τελευταία ἐρωτικὴ μέρα της, ἡ κοπέλλα τοῦ Ἄσματος (Ἆσ 22,2)·

ὅτι κραταιὰ ὡς θάνατος ἡ ἀγάπη,
σκληρὸς ὡς ᾅδης ὁ ζῆλος (=ἡ ζήλεια).

ὦ καημένο παιδί! καὶ εἶσαι καὶ βασιλικὴ γυναίκα! ὁ Σαλωμὼν δηλαδὴ στὴν ἰδιαίτερη ζωή του εἶχε συμπεριφορὰ πολὺ ἀπάνθρωπη. ὁ σοφὸς καὶ δίκαιος ἦταν πολὺ ἀπαίσιο γουρούνι. καὶ τὄβλεπε κι αὐτὸ ὁ Κύριος. ἦταν σὰν ἕνα κακομαθημένο παλιόπαιδο ποὺ μόλις δῇ ἕνα

ὡραῖο παπούτσι ποὺ τοῦ ἀρέσει τὸ θέλει καὶ τὸ ἀπαιτεῖ, κι ἀφοῦ τὸ φορέσῃ μία μέρα, τὸ πετάει, καὶ θέλει ἄλλο. ἢ κάθε ὡραῖο μῆλο τὸ δαγκώνει καὶ τὸ πετάει δαγκωμένο. κι ὁ Κύριος τὸν ἐγκατέλειψε· τὸν ἐγκατέλειψε φανερὰ γιὰ τὴ φανερὴ ἀποστασία του στὴν εἰδωλολατρία καὶ κρυφὰ γιὰ τὴν κρυφὴ ἀπανθρωπιά του. καὶ παρεκτὸς τῶν ἄλλων τοῦ Σαλωμὼν τοῦ συνέβη ἔπειτα κι ἐκεῖνο ποὺ γράφει ὁ ἴδιος στὸν γεμάτο θλῖψι Ἐκκλησιαστή του· ὅτι «Ἡ γυναίκα εἶναι θήραμα, ἀλλ' ἐν τέλει γίνεται παγίδα» (Ἐκ 66,1-3). καὶ πέθανε πρόωρα καὶ ἄρρωστος βαρειὰ κι ἀνυπόφορα, ὅπως φαίνεται στὸν ψαλμό του (40,5· 13). ἀλλὰ τὸ κακό του παράδειγμα σκανδάλισε πολλούς· καὶ ἔμεινε. καὶ στὰ τέλη τῆς ζωῆς του ψήνονταν ἀπὸ τὸ φθόνο σὰν τὸν Σαοὺλ καὶ κυνηγοῦσε τὸν καλλίτερο καὶ πιὸ ἄξιο ὑπουργό του, ποὺ ὁ ἴδιος τὸν εἶχε προσλάβει (Ψα 40,12· Βα, κεφ. 24-25). ἔγινε δὲ κι ἐκεῖνο ποὺ λέει κατάπικρος στὸν Ἐκκλησιαστή· «Νὰ κάνῃς τόσα ἔργα τόσα πλούτη, καὶ νὰ τὰ σπαταλήσῃ ἕνας βλάκας γιός, καὶ νὰ τὰ φάῃ ὅλα ἕνας ξένος!» (ὁ διάδοχός του Ῥοβοάμ, γιός του ἀπὸ γυναῖκα Ἀμμωνίτισσα καὶ εἰδωλολάτρισσα, κι ὁ φαραὼ τῆς Αἰγύπτου Σουσακίμ, ποὺ τὶς πρῶτες μέρες τῆς βασιλείας τοῦ Ῥοβοὰμ εἰσέβαλε στὴν Παλαιστίνη καὶ στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ στὴν ἀκρόπολι Σιὼν καὶ στὸ ἀνάκτορο, καὶ σήκωσε ἀπ' αὐτὸ κι ἀπὸ τὸ ναὸ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ κράτους. κι ὁ κυνηγημένος Ἰεροβοὰμ τοῦ πῆρε τὰ πέντε ἕκτα τοῦ κράτους καὶ τὰ ἔκανε δικό του βασίλειο, καὶ τοῦ Ῥοβοὰμ ἔμεινε τὸ ἕνα ἕκτο «γιὰ χάρι τοῦ πιστοῦ δούλου τοῦ Κυρίου Δαυΐδ», ὅπως εἶπε ὁ θεὸς στὸν προφήτη Ἀχιά. ἁμαρτία πατρὸς κατάρρευσι ἐπὶ τοῦ υἱοῦ.

Ὅπως φαίνεται λοιπὸν εἰδικὰ σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, ἀρχίζει μιὰ κατάρα· λατρεία κιναίδων θεῶν καὶ πορνῶν θεαινῶν, φαντασιώσεις εἰδωλολατρικῶν μυθολογιῶν, ναοὶ - πορνεῖα καὶ ναοὶ - κιναιδαριὰ μὲ ἱερεῖς καὶ ἱέρειες κιναίδους καὶ πόρνες, μὲ τελετὲς ὄργια. συνεχῶς αὐτὸ τὸ πρόβλημα. ὑπῆρξαν βασιλεῖς ποὺ ἔκαναν πορνεῖο καὶ κιναιδαριὸ ἀκόμη καὶ τὸ ναὸ τοῦ Σαλωμών. καὶ διχασμὸς τοῦ Ἰσραὴλ κι ἐμφύλιοι πόλεμοι. μέχρι ποὺ τὰ σάρωσε ὅλα ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἔσυρε ὡς δούλους στὴ Βαβυλωνία ὅλους τοὺς Ἰσραηλῖτες. πήγαιναν ἐκεῖ μόνο μ' ἕνα σώβρακο κι ἀπὸ πίσω τους σφύριζε στὸν ἀέρα καὶ στὰ κορμιά τους τὸ μαστίγιο. κι ὅλοι οἱ διάδοχοι τοῦ Σαλωμὼν σφάχτηκαν κι ἐξαφανίστηκαν. διότι ἔξυπνοι καὶ πανίσχυροι κατακτηταὶ σὰν τὸ Ναβουχοδονόσορ ἐξοντώνουν κάθε βασιλικὸ γόνο καὶ πρίγκηπα, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι πυρῆνες ἐπαναστάσεων. ἔτσι λ.χ. καταζητήθηκε κι ἐξωντώθηκε κι ὁ Ἀρχιμήδης. ὁ ῥωμαϊκὸς μῦθος ὅτι τὸν σκότωσε ἕνας ἀγροῖκος στρατιώτης, ἐπειδὴ δὲν ἤξερε ποιὸν μέγαν σκοτώνει, ἦταν διπλωματικὸ ψέμμα τῆς ἡγεσίας τῶν Ῥωμαίων, γιὰ νὰ τὸ χάψουν οἱ «χαζο - Ἕλληνες» (Graeculi - Γραικῦλοι - Ἑλληνούλη-

δες), ποὺ συνήθως τρέφονται μὲ μύθους, ἐπειδὴ εἶναι λαὸς εὐεξαπάτητος ἀπὸ κάθε δημαγωγό. στὴν Ἑλλάδα πάντοτε ὅσο πιὸ ἀλιτήριος εἶναι ἕνας δημαγωγός, τόσο πιὸ λαοφιλὴς εἶναι, κι ὅσο πιὸ σοβαρὸς καὶ προκομμένος καὶ ἄξιος, τόσο πιὸ λαομίσητος. τὸν Ἀρχιμήδη οἱ Ῥωμαῖοι τὸν καταζήτησαν μὲ ἀνθρωποκυνηγητὸ μὲ εἰδικοὺς πράκτορες - ἐκτελεστάς, οἱ ὁποῖοι, ὅταν τὸν βρῆκαν, τὸν ἐκτέλεσαν αὐτοστιγμεί, ἐπειδὴ ἦταν ἐξάδερφος τοῦ βασιλέως Γέλωνος. τὴ δουλειά τους ἔκαναν οἱ ἄνθρωποι· γιὰ τὴν πατρίδα τους. τὸ ἴδιο ἔκανε κι ὁ Ναβουχοδονόσορ. καὶ οἱ Ἑβραῖοι κάνουν ἑλληνικὰ λάθη, ἀλλ' εἶναι λαὸς ποὺ παίρνει γρήγορα τὸ μάθημα. ὁ Σαλωμὼν λοιπὸν ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ πρόωρα καὶ κατάπικρος (Ψα 40,5· 12-13· Ἐκ 47· 51,4· 66,1-2), ἔχοντας καταλάβει ὅτι δὲν ἐκμεταλλεύτηκε τόσο αὐτὸς τὶς γυναῖκες του, ὅσο οἱ γυναῖκες του αὐτόν (Ἐκ 66,1-2)· καὶ κυρίως οἱ ἀλλοδαπὲς καὶ εἰδωλολάτρισσες. ἡ δὲ ἀθῷα κι ἀνώνυμη Σουλαμῖτις ἔμεινε ἀθάνατη ποιήτρια τῆς Βίβλου μὲ τὸ ὑπέροχο Ἆσμα της ποὺ ἔγραψε κατὰ τὰ χρόνια τῶν ἀνεκπληρώτων νοσταλγιῶν της. δύο γυναῖκες μόνο ἔγραψαν βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ οἱ δύο καψουριασμένες βασιλικὲς γυναῖκες. ἐνίοτε ὁ πόνος εἶναι πολὺ δημιουργικός. ἀλλὰ γι' αὐτὲς παρακάτω. ὑπομονὴ νἄχετε. τὸ βιβλίο Βασιλεῖς λοιπὸν εἶναι ἡ ἀκτινογραφία τῆς προϊούσης κρίσεως καὶ λήγει μὲ τὴν αἰχμαλωσία. βλέπουμε τὸ φαινόμενο καὶ σήμερα. πρῶτα ἔρχεται ἡ κρίσι πίστεως· ἔπειτα ἡ ἠθικὴ κρίσι· ἔπειτα ἡ οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτική· καὶ τελευταία ἡ κατάρρευσι· γιὰ χρόνια ἢ γιὰ αἰῶνες ἢ καὶ γιὰ πάντα. καὶ πάντοτε τὸ ψάρι βρομάει ἀπὸ τὸ κεφάλι. οἱ λαοὶ ἀκολουθοῦν σὰν πρόβατα. μεγάλο μάθημα ὁ σοφὸς Σαλωμών, ποὺ στὰ 12 χρόνια του ἦταν σοφὸς καὶ στὰ 40 του παλιόπαιδο.

Στοῦ θεοῦ τὰ χέρια ὅμως ὁ Σαλωμὼν ὑπῆρξε καὶ πειραματόζῳο. μιὰ ποὺ ὁ ἴδιος δηλαδὴ διάλεξε ἔτσι ν' ἀξιοποιήσῃ τὴ σοφία ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ θεός τότε, κι ὁ θεὸς τὸν χρησιμοποίησε γιὰ μιὰ ὑπόθεσί του τέτοια, ποὺ κανεὶς δὲν θὰ δεχόταν νὰ χρησιμοποιηθῇ γι' αὐτὴν μ' αὐτὸν τὸ ῥόλο. ὁ Κύριος εἶχε δώσει στὸ Δαυὶδ τὴν ὑπόσχεσι ὅτι ἡ βασιλεία του, τῆς δυναστείας του δηλαδή, δὲν θὰ ἔχῃ τέλος. καὶ ἀσφαλῶς ὁ διάβολος τσιτώθηκε· καὶ φρόντισε ὥστε ἡ βασιλικὴ φάρα τοῦ γιοῦ τοῦ Δαυὶδ, ποὺ θὰ τὸν διαδεχθῇ, ν' ἀποτελῆται κυρίως ἀπὸ κοπρόσκυλα. καὶ τί καλὸ μπορεῖ νὰ ἐκτρέφεται μέσα σὲ μιὰ μακροχρόνια βασιλικὴ δυναστεία ἐκτὸς ἀπὸ κοπρόσκυλα; ἀλλ' ἡ ἐκπλήρωσι τῆς ὑποσχέσεως δὲν ἔγινε μέσῳ τοῦ βασιλικοῦ κλώνου τοῦ Δαυὶδ, μέσῳ τοῦ πολὺ μικροῦ κι ἀγαπημένου *(Ἰεδεδὶ)* καὶ χαριτωμένου Σαλωμών. οὔτε ἀπὸ τὸν κλῶνο κανενὸς ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεῖς γιοὺς τοῦ Δαυὶδ, τοῦ πρώτου Ἀμνὼν ποὺ βίασε τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδερφή του, τοῦ τρίτου Ἀβεσσαλὼμ ποὺ ἔσφαξε τὸν ἀδερφό του Ἀμνὼν κι ἀνέτρεψε τὸν πα-

τέρα του Δαυΐδ καὶ βίασε 10 γυναῖκες τοῦ πατέρα του ἐπάνω στὴν ταράτσα τοῦ ἀνακτόρου, γιὰ νὰ τὸν βλέπῃ ὅλος ὁ λαὸς καὶ νὰ τὸν χειροκροτῇ γιὰ τὴ βαρβατοσύνη του, οὔτε τοῦ τετάρτου Ἀδωνίου ποὺ αὐταναγορεύτηκε βασιλεὺς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πατέρα του κι ἐν τέλει ἔφαγε τὸ κεφάλι του. δὲν εἶναι σπάνιο παιδιὰ πιστοῦ πατέρα νὰ εἶναι κοπρόσκυλα. κοπρόσκυλα οἱ δυὸ γιοὶ τοῦ σεμνοῦ καὶ ταπεινόφρονος Ἠλί, ὁ ὁποῖος ἔσχε ἐν τέλει καλὸ θετὸ παιδί του τὸν Σαμουήλ. κοπρόσκυλα οἱ δυὸ γιοὶ τοῦ Σαμουήλ, ὁ ὁποῖος ἔσχε ἐν τέλει καλὸ θετὸ παιδί του τὸν Δαυΐδ. κοπρόσκυλα οἱ τρεῖς μεγάλοι γιοὶ τοῦ Δαυΐδ, τόσο ποὺ ὁ Κύριος τοῦ ὑπέδειξε γιὰ διάδοχό του τὸν μικρὸ (δωδεκάχρονο) Σαλωμὼν ὡς ἀκόμη ἀδιάφθορο. καὶ τὸν πῆρε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τόση εὔνοια. ἀνάξιος ἐν τέλει κι αὐτός· τοῦ πέρασε καπίστρι ὁ διάβολος «κερδίζοντας τὸ παιχνίδι». ὁ Κύριος ὅμως δὲν γελάστηκε. δὲν ἐμπαίζεται, ἀλλ' *ἐμπαίζει* (Νο 23,2)· ὅταν χρειάζεται. ἐκεῖ ἀκριβῶς ξεγέλασε τὸ διάβολο, ποὺ ἔβαλε αἰώνιο στόχο του τὸ βασιλικὸ κλῶνο τοῦ Δαυΐδ, χωρὶς νὰ ξέρῃ καὶ πόσο θὰ διαρκέσῃ τὸ παιχνίδι· ἕναν αἰῶνα ἢ δύο ἢ πέντε; ποὺ διήρκεσε δώδεκα, κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα διέφυγε τὸν ἔλεγχό του. καὶ τὴν πάτησε. γελάστηκαν δὲ μαζὶ μὲ τὸ διάβολο κι ἐκεῖνοι ποὺ σκάρωσαν κατὰ τὸν Β΄ αἰῶνα δυὸ ἀσύμφωνες καὶ βασιλικὲς γενεαλογίες τοῦ Χριστοῦ. ἂς πρόσεχαν. ὁ δεύτερος γιὸς τοῦ Δαυΐδ, ὁ ταπεινόφρων καὶ φιλήσυχος Δαλουΐα, ὁ γιὸς τῆς πιστῆς καὶ ταπεινόφρονος καὶ συνετῆς καὶ ὑπέροχης Ἀβιγαΐας, ἦταν ὁ κλῶνος ἀπὸ τὸν ὁποῖο γεννήθηκε ἡ ἄσημη καὶ φτωχὴ μητέρα τοῦ Χριστοῦ Μαρία, πού, ὅπως λέει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ἦταν *ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυΐδ* (Λκ 6,4), ἀπὸ μιὰ ὑποφυλὴ τῆς φυλῆς Ἰούδα. κατὰ τὴν ἐπάνοδο τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴ βαβυλώνιο καὶ περσικὴ αἰχμαλωσία, ὅταν ἐλέγχθηκαν ὅλοι οἱ παλιννοστήσαντες γιὰ τὸ ἂν εἶναι ὄντως Ἰουδαῖοι, ὁ κλῶνος τοῦ Σαλωμὼν δὲν φάνηκε πουθενά· ἦταν ἐξαφανισμένος. τὸ φρόντισε αὐτὸ ἐπιμελῶς ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀπὸ τὴν ἡμέρα κιόλας τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπως ἀκριβῶς οἱ Ῥωμαῖοι φρόντισαν νὰ ξεπαστρέψουν καὶ τὸν Ἀρχιμήδη καὶ ὅλη τὴ λοιπὴ βασιλικὴ φάρα τῶν Συρακουσῶν. ὁ κλῶνος ὅμως τοῦ Δαλουΐα κατὰ τὴν παλιννόστησι ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία ἦταν πολὺ φουντωμένος· τρεῖς δῆμοι τῆς ὑποφυλῆς Δαυΐδ. προφανέστατα ἡ Ἀβιγαΐα συμβούλευσε τὸ γιό της Δαλουΐα· «Εἶσαι βασιλόπαιδο· ὁ ζάπλουτος βασιλεὺς πατέρας σου σοῦ ἄφησε πολὺ μεγάλη περιουσία· θὰ εἶσαι πάντα ἀπ' ὅλο τὸ λαὸ πολὺ σεβαστὸς καὶ τιμημένος, μὲ λόγο πολὺ ἰσχυρό· μεῖνε μεγαλονοικοκύρης· μὴν ἀνακατεύεσαι μὲ τὴν πολιτική (τὴ δυναστικὴ πολιτικὴ δηλαδὴ τῶν βασιλοπαίδων μὲ τὶς ἴντριγκες τῶν πριγκήπων). κάτσε νὰ χαρῇς τὰ πλούτη σου, τὴν ὑπόληψί σου, καί γε τὴν ἐπαγγελία τοῦ Κυρίου στὸν πατέρα σου». διότι ἡ ἁγία Ἀβιγαΐα

ἦταν καὶ προφῆτις (Δδ 50,42-47). ὅταν ὅμως σὲ μιὰ δυναστεία ὁ πρῶτος βασιλεὺς εἶναι σκληραγωγημένος καὶ ἱκανὸς πρώην ἀγρότης καὶ βοσκὸς κι ὁ δεύτερος γιός του εἶναι ἀγρότης πλούσιος καὶ μὴ βασιλεύς, ποὺ ἐκτρέφει ἀγελάδες γίδια πρόβατα γαϊδούρια καὶ καμῆλες καὶ καλλιεργεῖ ἀμπέλια καὶ συκιὲς καὶ ἐλαιῶνες κληρονομημένα σ' αὐτὸν ἀπὸ τὸν βασιλέα πατέρα του (Πα 31,1-9), αὐτὸς μπορεῖ νὰ εἶναι προπάτορας μπορεῖ νὰ εἶναι πρόγονος τῆς φτωχῆς χωρικῆς παρθένου Μαρίας, ποὺ γέννησε ὅπως γέννησε τὸν Ἰησοῦ Χριστό, χωρὶς νὰ ἔχῃ μεσολαβήσει μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ προγόνου της καμμιὰ ἀνακτορικὴ διαφθορὰ διαστροφὴ ἐγκληματικότητα καὶ ἀνακτορικὴ καμαρίλα κατινιᾶς καὶ λοιπῆς βρομιᾶς. καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε μὲ τὸν κλῶνο τῆς κατ' ἄνθρωπον καταγωγῆς τοῦ Χριστοῦ. κι ὁ διάβολος μόνο κατόπιν ἑορτῆς κατάλαβε ὅτι ὅλα τὰ μεροκάματά του καὶ οἱ πονηριές του πῆγαν στράφι. μὲ τὸ ἁπλὸ τέχνασμα τοῦ Κυρίου μάλιστα ἐξαπατήθηκε ὄχι μόνον ὁ διάβολος, ἀλλὰ καὶ τὰ διαβόλια του, οἱ ἄνθρωποι δηλαδὴ ποὺ ἐξώντωναν τοὺς βασιλικοὺς γόνους, ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι, γιὰ νὰ ἔχουν ἥσυχο τὸ κεφάλι τους. ἔχω πῆ περισσότερα γι' αὐτὸ στὸν προηγούμενο τόμο, στὴν ἐξέτασι τῆς γενεαλογίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἔγραψε δὲ ὁ Σαλωμὼν καὶ τὸ γεμάτο μεταμέλεια καὶ θλῖψι καὶ πικρὴ πεῖρα ποιητικὸ βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Ἐκκλησιαστής, ὅπου ἀκροάζεται κανεὶς ἕναν ἀκόμη αὐθεντικὸ κι ἀξιόπιστο μάρτυρα ποὺ χόρτασε ἀπ' ὅλα *τὰ ἡδέα καὶ τὰ ἔνδοξα τῆς ἐπιγείου ζωῆς,* καὶ ὅμως ὁμολογεῖ ὅτι ὅλα εἶναι *ματαιότης ματαιοτήτων* καὶ σκέτο φαρμάκι, καὶ μόνο τὸ θέλημα καὶ ἡ κρίσι τοῦ θεοῦ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἱκανοποιεῖ τὸν ἄνθρωπο. εἰδικὰ δὲ γιὰ τὴ σεξουαλικὴ ἀπόλαυσι ὁμολογεῖ ὅτι τὸ καλλίτερο καὶ ἡ μόνη εὐτυχία στὴ ζωὴ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἀξιώθηκε ν' ἀπολαύσῃ ὁ ἴδιος· τὸ νὰ ἔχῃ κανεὶς στὴ ζωή του μία μόνο γυναῖκα, αὐτὴν ποὺ πρωταγάπησε· κι ὅλα τ' ἄλλα εἶναι μόνο γκάφα θλῖψι καὶ πικρία (Ἐκ 81,1-6).

Τὸ βιβλίο Βασιλεῖς θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιγραφῇ καὶ *Οἱ τεσσαράκοντα βασιλεῖς·* ὅπως περίπου λέγεται ἡ φράσι *Οἱ τεσσαράκοντα μάρτυρες.* ὑπῆρξαν καὶ λίγοι βασιλεῖς καλοὶ καὶ ἄξιοι, ὅπως οἱ Ἰωσαφάτ, Ἐζεκίας, καὶ Ἰωσίας, ἢ στὸ Βόρειο βασίλειο ὁ Ἰού, τὸν ὁποῖο ἐπῄνεσε καὶ βράβευσε ὁ Κύριος (Βα 84,34) καὶ τὸν ὁποῖο κακολόγησε ὁ ἐν Ἑλλάδι import - export τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς αὐτός, μόλις ἐνθρονίστηκε μ' ἐπιτυχημένη ἐπανάστασι, συγκέντρωσε μὲ τέχνασμα ὅλους τοὺς κιναίδους ἱερεῖς κι ἀρχιερεῖς τῆς εἰδωλολατρίας, καὶ τοὺς ἔσφαξε, μιμούμενος σ' αὐτὸ τὸν προφήτη Ἠλία, τὸν ὁποῖο εἶχε γνωρίσει κι ἐκτιμοῦσε πολύ, εἶχε δὲ σφάξει ὁ ἴδιος ἰδιοχείρως δυὸ βασιλεῖς καὶ μιὰ βασιλομήτορα σ' ἕνα ἀπόγευμα.

Φαίνεται ὅτι ὁ Σαλωμών, ὅταν στὰ πρόωρα γεράματά του (πέθανε στὰ 52 του) ὑπέφερε ἀπὸ κάτι (Ψα 40) κι ἔβλεπε ὅτι ἡ ζωή του ἦταν μόνο μία *παλαιστή* (4 ἑκατοστόμετρα) (Ψα 40,5), καὶ τὸν ἔπληττταν *μάστιγες* (Ψα 40,12), κι ἔνιωθε σὰν *ἀράχνη* (Ψα 40,13), τὴν ὁποία μπορεῖ κανεὶς νὰ λιώσῃ μὲ τὸ παπούτσι του στὸ πάτωμα σὰν ἀλοιφή, κι ὅτι ἦταν μᾶλλον ὑπέρβαρος καὶ παχύσαρκος (Βα 27,10), καὶ μᾶλλον γύρω στὰ 50 του ἔγραψε τὸν Ἐκκλησιαστή, ὅπου φαίνεται πολὺ πτοημένος καὶ καταπικραμένος καὶ μεταμελημένος γιὰ τὴ διαγωγή του, καὶ πιὸ πολὺ καταστενοχωρημένος γιὰ τὸ ὅτι ὅλα ὅσα δημιούργησε καὶ θησαύρισε τ' ἀφήνει σ' ἕναν βλᾶκα κι ἀχαΐρευτο ποὺ θὰ τὰ κατασπαταλήσῃ, ἦταν ἀπαρηγόρητος. καὶ πράγματι τὶς πρῶτες μέρες τῆς βασιλείας τοῦ διαδόχου του, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀποσκίρτησαν τὰ πέντε ἕκτα τοῦ κράτους του, εἰσέβαλε κι ὁ φαραὼ τῆς Αἰγύπτου στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ σήκωσε ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἀνακτόρου, ξήλωσε χρυσαφικὰ ἀκόμη κι ἀπὸ ἐγκαταστάσεις κτηρίων, κι ἐπέβαλε διαρκῆ ἔλεγχο στὴ βασιλικὴ φρουρὰ καὶ σωματοφυλακή. ἔχω τὴ γνώμη ὅτι γι' αὐτὸ ὁ Κύριος τοῦ ἐπέτρεψε νὰ γράψῃ στὰ τέλη του ἕνα βιβλίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς, γιὰ νὰ εἶναι τὸ κατάντημά του μάθημα ὄχι μόνο ἱστορίας ἀλλὰ καὶ ὁμολογίας·

Ματαιότης ματαιοτήτων, εἶπεν ὁ ἐκκλησιαστής,
ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης. (Ἐκ 1,1).

ὁ Κύριος τὸν γράπωσε ἀπὸ τὸ σβέρκο μὲ λαβὴ - τανάλια, περίπου σὰν τὸν Βαλαάμ, καὶ τὸν ἔβαλε νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι παρὰ τὴ σοφία ποὺ τοῦ ἔδωσε στὰ 12 χρόνια του, ὅταν *ἠγάπησε τὸν Κύριον, πορεύεσθαι ἐν τοῖς προστάγμασι Δαυΐδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ* (Βα 5,1) κι ὁ Κύριος *δέδωκεν αὐτῷ σοφίαν καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν,* ὅσα δὲν εἶχε ποτὲ κανεὶς βασιλεὺς τῆς γῆς, ἐν τούτοις στὸ τέλος ἀποδείχτηκε ὁ πιὸ βλάκας, ἐκεῖνος ποὺ ἔκανε ἀρχὴ τῆς παρακμῆς καὶ τῆς καταρρεύσεως· τόσο ποὺ ἡ τελευταία παράγραφος τοῦ χρονικῶς τελευταίου βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατακλείεται μὲ τὴ φρόνιμη παρατήρησι τοῦ ταπεινόφρονος Νεεμίου ὅτι *Ἥμαρτε Σαλωμὼν ὁ βασιλεὺς Ἰσραήλ· καὶ ἐν ἔθενσι πολλοῖς οὐκ ἦν βασιλεὺς ὅμοιος αὐτῷ· καὶ ἀγαπώμενος (Ἰεδεδὶ) τῷ θεῷ ἦν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ὁ θεὸς εἰς βασιλέα ἐπὶ πάντα Ἰσραήλ· καὶ τοῦτον ἐξέκλιναν αἱ γυναῖκες αἱ ἀλλότριαι.* (Ἀν 52,5-8). ἔτσι κατακλείεται τὸ 424 π.Χ. ἡ Παλαιὰ Διαθήκη.

Καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν κατακλεῖδα μετὰ 482 χρόνια γράφτηκε ἡ *Βίβλος Γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυΐδ υἱοῦ Ἀβραάμ* (Μθ 1,1). μετὰ τὸν Σαλωμὼν ξελαρυγγίστηκαν καὶ σφαγιάστηκαν σὰν πρόβατα πολλοὶ προφῆτες ἐπὶ 600 χρόνια, καὶ ταλαιπωρήθηκε καὶ σφαγιάστηκε κι ἕνα ἔθνος ἐπὶ ἄλλα 450 χρόνια· συνολικὰ 1050 χρόνια φαρμα-

κωμένα. ὁ Κύριος δὲν «κάνει στραβὰ μάτια» οὔτε σ' ἕναν θεόπνευστο συντάκτη τῆς Βίβλου στὸν ὁποῖο ἐμφανίστηκε δύο φορές.

Ἡ εἰδωλολατρία ποὺ ἀναφέρεται στὴ Βίβλο

Μέσα στὴ Βίβλο πολλὲς φορὲς ἀναφέρεται ἡ εἰδωλολατρία· περισσότερο στὴν Παλαιὰ Διαθήκη· καὶ ἰδίως στὸ βιβλίο Βασιλεῖς. γι' αὐτὸ ἔκρινα ὅτι στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς Εἰσαγωγῆς ἔπρεπε νὰ παρεμβάλω μιὰ ὅσο γίνεται συντομώτερη ἀναφορὰ σ' αὐτὴ τὴ γάγγραινα, ὥστε νὰ γίνουν πιὸ κατανοητὲς τόσο ἡ Βίβλος ὅσο καὶ ἡ Εἰσαγωγή μου σ' αὐτήν.

* * *

Ἡ πολυθεΐα ἢ *εἰδωλολατρία* ἢ *θρησκεία,* ἡ *θεολογία* της ἢ *μυθολογία* της, καὶ ἡ λατρεία της ἢ *δρώμενα* ἢ *ἔργα* ἢ *ὄργιά* της, καὶ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα εἶναι τὰ πιὸ *αἰσχρὰ* καὶ σιχαμερὰ καὶ *βδελυρὰ* καὶ ψυχανώμαλα πράγματα ποὺ ἐπινόησαν οἱ τεμπέληδες κι ἐκμεταλλευταὶ κι ἀργόσχολοι καὶ χαραμοφάηδες καὶ φαῦλοι καὶ πρόστυχοι καὶ ψυχανώμαλοι καὶ διεστραμμένοι ἄνθρωποι ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια μέχρι σήμερα, γιὰ νὰ ὑποκαταστήσουν μ' αὐτὰ τὴν *πίστιν* στὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸ θεὸ καὶ τὴν κατὰ τὴν πίστι αὐτὴ ἁγνὴ ἐργατικὴ ἐνάρετη φιλάνθρωπη καὶ θεάρεστη πρακτική. κι ὁπωσδήποτε οἱ ἄθεοι ἄνθρωποι εἶναι πλησιέστεροι πρὸς τοὺς ἁγίους τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ, λ.χ. τοὺς Χριστιανούς, καὶ συμβιώσιμοι μ' αὐτούς, ἐνῷ οἱ *θρῆσκοι* ἢ *θρησκόληπτοι* ἢ *εἰδωλολάτραι* εἶναι ἄτομα πολὺ ἀπόμακρα ἀπ' αὐτοὺς κι ἐχθρικὰ κι ἐπικίνδυνα γι' αὐτοὺς μέχρι διωγμοῦ καὶ φόνου.

Ὁ Πιλᾶτος λ.χ. ἤθελε καὶ προσπάθησε ν' ἀθῳώσῃ τὸ Χριστό (Ἰω 43,13-14· 19-22), ἐνῷ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ Σαδδουκαῖοι καὶ φαρισαῖοι, κι ὅσοι ἄλλοι χαραμοφάηδες κι ἐκμεταλλευταὶ τῶν πιστῶν, ὠρύονταν *Σταύρωσον αὐτὸν* κι ἐκβίασαν τὸν Πιλᾶτο ὅτι θὰ τὸν καρφώσουν στὸν Καίσαρα ὡς ἀντικαθεστωτικό (Ἰω 43,27)· κι ὁ Χριστὸς εἶπε στὸν Πιλᾶτο ὅτι *Αὐτοὶ ἔχουν μεγαλείτερη ἁμαρτία ἀπὸ σένα γιὰ τὴ θανάτωσί μου* (Ἰω 43,26). κι ὁ ἐν Κορίνθῳ ὁμόλογος τοῦ Πιλάτου Γαλλίων ἀθῴωσε τὸν Παῦλο, ἐνῷ οἱ θρῆσκοι Ἰουδαῖοι, ποὺ ἤθελαν νὰ τὸν θανατώσουν ἐπέμεναν νὰ θέλουν τὴ θανάτωσί του τόσο φανατικά, ποὺ ἀγανάκτησαν οἱ ἄθεοι καὶ τοὺς πλάκωσαν στὸ ξύλο (Πξ 57,1-8). στὴν Ἔφεσο οἱ μὴ Χριστιανοὶ καὶ προφανῶς ἄθεοι *ἀσιάρχαι* διέσωσαν τὸν ἀπόστολο Παῦλο ἀπὸ τὸν εἰδωλολατρικὸ λυσσασμένο φανατισμὸ τῶν παθιασμένων λάτρεων καὶ εἰκονοπλαστῶν τῆς *μεγάλης Ἀρτέμιδος* τῶν Ἐφεσίων ποὺ ἤθελαν νὰ τὸν σκοτώσουν μὲ λυ-

ντσάρισμα (Πξ 63). κι ὁ ἄθεος χιλίαρχος Κλαύδιος Λυσίας διέσωσε κι ἀσφάλισε τὸν Παῦλο, μὲ δύναμι 470 ἱππέων καὶ πεζικαρίων καὶ δεξιολάβων, μιὰ ὁλόκληρη ἐπιλαρχία, ἀπὸ τὸν θανάσμο φανατισμὸ πάνω ἀπὸ 40 Ἰουδαίων τρομοκρατῶν ὑποκινουμένων ἀπὸ τὸ ἱερατεῖο τους, ποὺ ἤθελαν νὰ τὸν ἀπαγάγουν καὶ νὰ τὸν σκοτώσουν (Πξ 72· 76). κι ὁ Νέρων ἀθῴωσε τὸν Παῦλο (Πξ 79,10-14· Φι 2,1-3· 12,2), κι ὁ Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἐξαπέλυσε διάταγμα νὰ μὴ διώκωνται οἱ Χριστιανοί, κι ὅποιος τοὺς συκοφαντεῖ κι ἐπιδιώκει τὴν ἐξόντωσί τους, νὰ τιμωρῆται αὐστηρῶς· κι ἔκτισε γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς τοὺς πρώτους στεγασμένους χώρους γιὰ τὸν ἐκκλησιασμό τους, τὰ περίφημα *ἀδριάνεια,* ἐνῷ τὰ εἰδωλολατρικὰ ἱερατεῖα ἐξαγριώθηκαν κι ἀντέδρασαν λέγοντας ὅτι, ἀφοῦ οἱ Χριστιανοὶ στοὺς χώρους τοῦ ἐκκλησιασμοῦ τους δὲν ἔχουν *εἰκόνες* καὶ *ἀγάλματα (imagines* καὶ *simulacra),* οὔτε οἱ χῶροι τους αὐτοὶ εἶναι *ναοὶ (templa),* ἄρα οὔτε οἱ ἴδιοι εἶναι *θρησκεία (religio),* ἀλλὰ μαφία ὑπόπτων κακοποιῶν. καὶ καθ' ὅλες τὶς περιπτώσεις τῶν διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν ὁ μεγαλείτερος κίνδυνος γι' αὐτοὺς ἦταν ἡ θρησκομανία τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν τύπου ψυχοπαθοῦς Ἰουλιανοῦ καὶ ἀρσενοκοίτου Λουκιανοῦ.

Καὶ ἡ μὲν πίστι στὸν ἀληθινὸ θεὸ εἶναι ὁ θεσμὸς ὁ ὑπάρχων ἀνέκαθεν κι ἐκφράζεται μὲ τὶς δυὸ Διαθῆκες τῆς Βίβλου, ἡ δὲ *θρησκεία* καὶ πολυθεΐα καὶ *εἰδωλολατρία,* ποὺ προκύπτουν ὡς σαπρόφυτα ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπώλεια τῆς πίστεως στὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸ θεό, εἶναι μὲν πολὺ ἀρχαῖα, ὅπως φαίνεται καὶ στ' ἀρχαιότερα κείμενα καὶ στ' ἀνασκαφικὰ εὑρήματα, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρχικὰ ὅπως ἡ πίστι. οἱ θεοὶ τῶν θρήσκων καὶ εἰδωλολατρῶν εἶναι κατ' ἀρχὴν προσωποποιήσεις καὶ θεοποιήσεις τῶν πιὸ ἐντυπωσιακῶν ἀντικειμένων, ποὺ βλέπει ὁ ἄνθρωπος μέρα καὶ νύχτα, δηλαδὴ τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τοῦ αὐγερινοῦ, τῶν 12 κυριωτέρων ἀστερισμῶν, ποὺ βρίσκονται στὴ διαδρομὴ τοῦ ἡλίου τῆς σελήνης καὶ τῶν πέντε ὁρατῶν πλανητῶν, τὴ λεγόμενη ἐκλειπτική, τοὺς ὁποίους λέμε *ζῴδια* ἢ στὴ Βίβλο *μαζουρώθ,* καὶ ὅλων τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ εἰδωλολατρία ἐμφανίζεται μὲ τὸ φάσμα της πληρέστερο στ' ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ κείμενα, θὰ δώσω πρῶτα συνοπτικῶς τὸ συγκρότημα τῶν θεῶν ἀπὸ τὴν ἑλληνορρωμαϊκὴ θεολογία - μυθολογία, ὥστε, ὅταν ἔπειτα δώσω καὶ τὸ συγκρότημα τῶν εἰδωλολατρικῶν θεῶν καὶ τὸ ὅλο φάσμα τῆς εἰδωλολατρίας, τὸ ὁποῖο ἐμφανίζεται μὲ διαλείψεις μέσα στὴ Βίβλο, νὰ γίνῃ κι αὐτὸ πιὸ κατανοητό.

Οἱ θεοὶ τῆς ἑλληνικῆς εἰδωλολατρίας, ποὺ εἶναι τὸ «ζεῦγος - ἀντρόγυνο» ἡλίου καὶ σελήνης, εἶναι ὁ μὲν ἥλιος - ἀνὴρ ἡ δὲ σελήνη -

γυνή, οἱ κατονομαζόμενοι ὡς *Ἥλιος - Σελήνη, Ἄργος - Ἀργείη, Πότις - Πότνια (potior), Ποτιδὰν - Πότνια, Ἥρως - Ἥρα (herus - hera = κύριος - κυρία, Her, Sir), Ἕκατος - Ἑκάτη, Δῖος - Δία, Πάλλας - Παλλὰς* ἢ *Παλλήνη, Ἄθως - Ἀθήνη, Ἀμύκλας - Μυκήνη (μῦ, μούουου, = Ταῦρος - Ἀγελάς),* αὐτοὶ ὡς ζεῦγος μὲ ὀνόματα σύστοιχα. ἔπειτα ὁ μὲν ἀρσενικὸς ἥλιος ὡς μεμονωμένος εἶναι *Ζεύς, Φαέθων, Ἀίδης, Κρόνος, Παιήων - Παιὰν - Πάων - Φάων - Πάν, Ἀπόλλων, Ἄρειος - Ἄρης, Ἑρμείας - Ἑρμῆς, Νικόλαος, (Saturnus, Σατῦρνος), Σάτυρος, (Faunus - Φαῦνος - φαύω), Ἐνοσίχθων, Γαιάοχος, Πτολεμαῖος, Τριπτόλεμος*· ἡ δὲ θηλυκὴ σελήνη ὡς μεμονωμένη εἶναι *Μαῖα (Maia), Μήτηρ, Μᾶ (Μαμά), Δημομήτηρ - Δημήτηρ, Ἑστία (Vesta), Φέρεια - Βέροια, Φερσέφασα, Περσεφόνεια - Περσεφόνη, Κόρη, Ἄρτεμις - Ἀφροδίτη - Ἥρα.* ὁ δὲ Αὐγερινός, τὸ τρίτο σὲ φαινομενικὸ μέγεθος ἄστρο μετὰ τὸν ἥλιο καὶ τὴ σελήνη, τὸ χαϊδεμένο κολόπαιδο τοῦ ἀνωτάτου ζεύγους, κιναιδαράκος, εἶναι α) ὁ χαδιάρης τῆς μαμᾶς, ὁ *Νάρκισσος, Τρύφων, (Damianus -) Δαμιανός (= γιὸς τῆς Dama = Ἐλαφίνας - Πόρνης, πορνογέννημα), Θεόδωρος (Τίρων =* νεοσύλλεκτος, μέχρι *Στρατηλάτης)*· β) ὁ πρώην θεὸς - βασιλεὺς κι ἔπειτα ὑποκύψας σὲ ἄλλον θεὸ λαοῦ κατακτητοῦ κυριάρχου ὡς κίναιδος ἐκείνου *Διόνυσος (=Διούλης,* ὑποκοριστικὸ τοῦ *Διός), Κάδμος (=Καδησίμ =*ἱερόδουλος κίναιδος, Βα 119,10 ὅπου ἀναφέρεται μοναστήρι κιναίδων τὸ ὁποῖο κατέστρεψε ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς Ἰωσίας), *Μελικέρτης (=Μελκάρθ), Διόνυσος Σεμελήιος, Διόνυσος Δημήτριος, Ἄδωνις (Ἄδων = βασιλεύς, Ἄδων+ί = Βασιλιᾶ μου!* βλ. τὸ *Ἄδων* στὸ Θεόκριτο, Ἀδωνιάζουσαι, 149)· γ) ὁ χθόνιος κι ὀργιαστικὸς *Λίνος, Λυαῖος, Μόδεστος* (*Modestus* = Ταιριαστὸς - ζευγαρωμένος μὲ ἀρσενοκοίτη), ὁ πάντοτε σὲ στῦσι Βαλεντῖνος (Valentinus - valeo), *Γεώργιος* (=ἀγροτικός, χθόνιος), *Σπυρίδων* (ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴ *σπυρίδα* = ψαθάκι), *Παντελεήμων*· δ) ὁ θρηνούμενος ἥλιος τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου *Ὑάκινθος, Ἰάκινθος, Ἴακχος, Ἀκάκητα, (Ἑρμῆς - Ἀκάκητα), Ἀκακήσιος, Ἄκακος, Ἀκάδημος, Βάκχος.* αὐτὸς ὁ τέταρτος καὶ θρηνούμενος ἀπὸ ἀναστενάρηδες κι ἀναστενάρισσες = *Ὑακινθίδας κόρας,* ἱερόδουλες μαινάδες ὀργιάστριες, ὅταν ὁ ἥλιος ἀπὸ τὴν ἑπομένη τοῦ ἡλιοστασίου μέρα ἀρχίζει νὰ χάνῃ ἐμφάνεια, καὶ τάχα μου «πεθαίνει», ἔχει πάντοτε ὡς πρῶτο συνθετικὸ τοῦ ὀνόματος του ἕνα κλάμα *Ὑάκ (=οὐάχ!), Ἰάκ (=ἰάχ!), Ἰάκχ (=ἰάχ!), Ἄκ, Ἄκ ἄκ (=ἄχ ἄχ), Βάκχ (=βάχ!).*

Ὅλο τὸ μάτσο αὐτῶν τῶν θεῶν ἀνάγεται σὲ τρεῖς· Ἥλιος - Σελήνη - Αὐγερινός, ἤτοι Μπαμπᾶς - Μαμά - παραχαϊδεμένος γιόκας κιναιδαράκος.

Στὰ ἑλληνιστικὰ μονοκρατικὰ - πολυεθνικὰ χρόνια μὲ τὸν πολὺ

συγκρητισμὸ στὸν ὄχλο, ἐπικράτησε οἱ τρεῖς αὐτοὶ θεοί, κάτω ἀπ' ὁποιοδήποτε ὄνομα ἢ συναξάριο, νὰ λέγωνται *θεοὶ μεγάλοι,* ἡ δὲ ἑορτή τους ἀντὶ *Διονύσια* στὴν Ἀθήνα ἢ *Ὑακίνθια* στὴ Σπάρτη ἢ *Καβίρεια* στὴ Θήβα ἢ ἄλλως πως στὸν ὁποιονδήποτε τόπο τους, νὰ λέγεται *Μεγαλήσια,* ἀπὸ τὸ *θεοὶ μεγάλοι,* ἡ ὁποία ἑορτή, μέγιστη τοῦ ἔτους, ἑορταζόταν μεταξὺ ἐαρινῆς ἰσημερίας καὶ θερινοῦ ἡλιοστασίου (20 Μαρτίου - 21 Ἰουνίου) μὲ *ἐπιτάφιον θρῆνον* - κηδεία καὶ κιναιδικὰ ὄργια, σὰν ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα ὑπετίθετο ὅτι ἐπιδιδόταν ὁ κιναιδαράκος θεὸς «Αὐγερινὸς» ἢ καὶ μειούμενος Ἥλιος. καὶ τότε ὁ ὄχλος γινόταν πολὺ βδελυρός.

Τὰ πάθη - μεταπτώσεις τῶν θεῶν ἦταν κυρίως ἑφτά· αὐτονόμησι προσωνυμίων, ὑποβάθμισι, ἀναβάθμισι, συγχώνευσι, ἀντιμεταχώρησι, μετατροπή, καὶ ἱερατικὴ ἐπεξεργασία.

Ὁ *Ἄργος* (= ἥλιος) ἦταν *Ζεὺς (=ζέων, ζεματάει), Φαέθων (φαέθει, φωτίζει), Ἀΐδης* (= ἀόρατος τὴ νύχτα), *Ἀπόλλων* (*ἀπόλλυσι,* σκοτώνει στὸν πόλεμο), *Ἄρειος* ἢ *Ἄρης* (= *ὁ τῆς ἀρᾶς, τῆς κατάρας,* τῆς φονικῆς βεντέτας μεταξὺ δυὸ οἰκογενειῶν ἢ παρατάξεων), *Ἑρμείας - Ἑρμῆς* (= *ἑρμηνευτὴς τῶν οἰωνῶν* στὸ μαντεῖο του). κάποτε τὰ ὀνόματά του αὐτονομήθηκαν κι ἔγιναν αὐτοτελεῖς θεοί, ὅπως τώρα αὐτονομοῦνται καὶ λέγονται Παναγία τῆς Τήνου (ἀνώτερη ὡς εἰσπρακτικώτερη), Παναγία τῆς Μηχανιώνας (κατώτερη ὡς μικροτέρων εἰσπράξεων), Παναγία Κουκουζέλισσα, Παναγία Πορταΐτισσα (= θυρωρός), Παναγία Δοχειάρισσα (= Ἀποθηκάρισσα), κλπ. (ὡς ἀκόμη κατώτερες, ἂν καὶ ἀσκητικώτερες, καθότι εἶναι πολὺ μικροτέρων εἰσπράξεων), Παναγίτσα, Παναγούδα, Παναγία Τριχεροῦσα, Παναγία Γλυκοφιλοῦσα, Παναγία Κουνίστρα στὴ Σκίαθο, κλπ., ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τῆς κοσμοσυρροῆς στὰ πανηγύρια τῆς καθεμιᾶς καὶ τὶς ἀνάλογες εἰσπράξεις τῶν ἑκάστοτε κι ἑκασταχοῦ εὐλαβεστάτων κι ὁσιωτάτων ἰδιοκτητῶν τους. αὐτὰ εἶναι πανάρχαιοι θεσμοὶ καί γε προϊστορικοὶ κι ὁπωσδήποτε προχριστιανικοὶ κι ἐξωχριστιανικοί. κι ἐδῶ γε μὲν οὖν ὑπεισέρχεται καὶ ἡ ἱερατικὴ ἐπεξεργασία τῶν θεῶν, ἀνάλογα μὲ τὸ ἐπιχειρηματικὸ ταλέντο ἢ δαιμόνιο τῶν ἑκάστοτε κι ἑκασταχοῦ ἱερατείων. τὰ προσωνύμια τῶν θεῶν, ὅταν αὐτονομοῦνται ὡς αὐτοτελεῖς θεοί, μὲ τὴν ἀμέριστη φροντίδα τῶν ἱερατείων - ἐπιχειρηματιῶν γίνονται αὐτοτελεῖς θεοί, ποὺ εἶναι κι ἀνταγωνιστικοὶ ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων. κάθε προσκύνημα πρέπει νὰ διαλέξῃ τὸ λημέρι του μὲ πολλὴ σύνεσι. ἔτσι λ.χ. ἀπὸ κεφαλλονίτικη σύνεσι ὁ Γεράσιμος τοῦ Ἰονίου ἀπὸ τὸν δυσπλώιστο Νοέμβριο, τὸν ἀκατάλληλο γιὰ συρροὴ προσκυνητῶν, ὅταν μεταφέρθηκε στὸν εὐπλώιστο Αὔγουστο, τοποθετήθηκε στὶς 16 Αὐγούστου, ὥστε νὰ μὴν προλαβαίνουν οἱ Ἰόνιοι νὰ πηγαίνουν στὶς 15 Αὐγούστου στὴν Αἰγαιώτισσα Παναγία τῆς Τή-

νου, νὰ ξοδεύουν τὰ λεφτά τους ἐκεῖ, καὶ γιὰ τὸν Γεράσιμο νὰ μένουν μόνο τὰ ῥέστα. ἂν τὸν ἔβαζαν στὶς 10 ἢ 20 Αὐγούστου, θὰ προλάβαιναν νὰ πᾶνε καὶ στὴν Τῆνο, καὶ ὁ Γεράσιμος θὰ ἔμενε φτωχὸς συγγενής. αὐτὸ θὰ πῇ ταλέντο. ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι ἐπιτυχέστερος, ὅταν τὸ νεώτερο μαγαζὶ εἶναι στὸ ἴδιο ἐμπορικὸ κέντρο. καὶ νομίζω ὅτι ἀπὸ κανένα ἱερατεῖο δὲν λείπουν οἱ ταλαντοῦχοι ἐπιχειρηματίες. ἐπίσης τὰ τρία προσωνύμια τῆς ἀρχαιοτάτης θεᾶς *Ἀργείης* (=Σελήνης) *Ἄρτεμις* (=ἀτρύπητη, ἀδιακόρευτη, παρθένος παιδούλα), *Ἀφροδίτη* ἢ *Μυρτὼ* (ἀπὸ τὸ *ἄφρις* ἢ *μύρτον* = κλειτορίδα = ἡ ἔφηβος μὲ αἰσθαντικὴ κλειτορίδα καὶ μὲ περίοδο καὶ φυσικὰ μὲ σεξουαλικὴ κάψα), καὶ *Ἥρα* (ἀντίστοιχο τοῦ *Ἥρως*), ἤτοι «Κυρά», κυρία παντρεμένη, ποὺ καὶ τὰ τρία δείχνουν τὰ τρία ἡλικιακὰ στάδια τῆς ἀρχικὰ λεγομένης *Ἀργείης,* αὐτονομήθηκαν ὡς αὐτοτελεῖς θεές.

Ὑποβαθμίστηκε μετὰ τὴν αὐτονόμησί του ὁ *Φαέθων* ὁ πρώην *Ἄργος φαέθων* (=ἥλιος ποὺ φωτίζει), ἐνῷ ὁ *Ζεὺς* ὁ πρώην *Ἄργος ζεὺς* (=ἥλιος ποὺ *ζέει* - ζεματάει) μετὰ τὴν αὐτονόμησί του ὄχι μόνο ἀναβαθμίστηκε ἀλλὰ πῆρε καὶ τὸ πρῶτο πόστο, ἐπειδὴ πρόλαβε καὶ τὸ βούτηξε ἀπὸ τὸν προκάτοχό του *Ἄργον*· τὰ τυχερὰ τοῦ ἐπαγγέλματος ἢ ὅτι στὴν ἐμπορικὴ πιάτσα πρέπει νὰ εἶσαι ἀετονύχης· δηλαδὴ τὸ ἱερατεῖο του ἦταν ἀετονύχηδες.

Ἀναβαθμίστηκε καὶ ἡ παιδούλα *Ἄρτεμις* (ἡ ἀτρύπητη) ἐπειδὴ συγχωνεύτηκε μὲ τὴ μικρασιατικὴ μεγαλοπόρνη *Κυβέλη* (=Σπηλαία, ὀργιάστρια πόρνη τῶν τελεστικῶν σπηλαίων) κι ἔγινε ἡ *Μεγάλη Ἄρτεμις τῶν Ἐφεσίων* (Πξ 63), ἡ μεγαλείτερη μαστροπὸς (=νταβατζοῦ) καὶ μαντὰμ τοῦ μεγαλειτέρου ἱερατικοῦ ναοῦ - πορνείου. στὰ ἴδια χρόνια τὴν ἴδια ἄνοδο εἶχε στὴν Κόρινθο ἡ ἀδερφή της *Ἀφροδίτη* μὲ ναὸ - πορνεῖο χιλίων πορνῶν. τὰ ἱερατεῖα τότε εἶχαν τοὺς ἐξυπνότερους ἱερεῖς - πορνοσυλλέκτες καὶ πορνοβοσκούς. ὁ *Ἑρμείας* - *Ἑρμῆς* ἀπὸ μέγας *ἑρμηνευτὴς* τῶν οἰωνῶν καὶ συλλέκτης τῶν εἰσπράξεων, ὡς ὅμορφος θεὸς (πρβλ. *Ἑρμῆς* τοῦ Πραξιτέλους) ἔγινε *Ἑρμῆς Ἀκάκητα,* δηλαδὴ κιναιδαράκος θνῄσκων καὶ θρηνούμενος θεὸς *Ἀκάκητα (ἄκ ἄκ = ἄχ ἄχ* τὰ κλάματα τοῦ θρήνου τῶν ἀναστενάρηδών του) κι ἀπὸ πάλαι ποτὲ προσωνύμιο τοῦ μαντικοῦ Διὸς *–Ζεὺς Ἑρμείας–,* τοῦ βαρβάτου, μετατράπηκε σὲ κιναιδαράκο κηδευόμενο καὶ θρηνούμενο.

Ἀντάλλαξε ὁ θεὸς τοῦ πολέμου *Ἀπόλλων* τὴν εἰδικότητά του αὐτὴ μὲ τὸν *Ἄρειον* - *Ἄρη.* ὅπως σήμερα οἱ μεγάλες ἑταιρίες ἢ τράπεζες ἐξαγοράζουν ἡ μία τὴν ἄλλη, ἔτσι καὶ τὰ εἰσπρακτικὰ ἱερατεῖα ἀντάλλασσαν τὸ πανηγυρικὸ πελατειακὸ κοινὸ καὶ οἰκονομικῶς αὐξομειώνονταν. μπύζνες σὲ οἰκονομικὰ - εἰσπρακτικὰ ἀνεβοκατεβάσματα. ὁπωσδήποτε δὲ οἱ θεοὶ ἦταν ἐμπορεύματα βελτιούμενα καὶ τρο-

ποποιούμενα· διότι τὰ εἰδωλολατρικὰ ἱερατεῖα εἶναι σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς καὶ τὶς θρησκεῖες θεοκαπηλικά. πρόστυχα καὶ βδελυρὰ εἶναι, ἐπειδὴ τὸ σὲξ πουλάει.

Καὶ τώρα ἔρχομαι στὸ εἰδωλολατρικὸ φάσμα ὅπως αὐτὸ διαφαίνεται μέσα στὴ Βίβλο, καὶ πιὸ πολὺ στὸ ἐξεταζόμενο βιβλίο Βασιλεῖς, ποὺ εἶναι ἱστορία τῆς ἐπὶ πέντε αἰῶνες συνεχοῦς πτώσεως τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Δαυΐδ, καταπτώσεως πρῶτα τῆς πίστεως, ἔπειτα τῆς ἠθικῆς, ἔπειτα τῆς οἰκονομίας, κι ἐν τέλει τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως· διότι ὁ κιναιδαράκος δὲν εἶναι ποτὲ στρατιώτης καὶ πατριώτης, ἀκόμη κι ὅταν εἶναι *Πτολεμαῖος* (=πολεμιστὴς) ἢ *Τριπτόλεμος* (=πολεμιστὴς τριπλασίας φονικῆς ἱκανότητος) ἢ *Τίρων* (=νεοσύλλεκτος) ἢ *στρατηλάτης*· ἔχει πατρίδα καὶ θεὸ τὸν πισινό του. αὐτὴ ἡ 5 αἰώνων συνεχὴς πτῶσι ἦταν ἕνας μακροχρόνιος καρκῖνος· κι ὁ καρκῖνος εἶχε ἀφετηρία τὴ μετάπτωσι τοῦ λαοῦ σὲ μιὰ εἰδωλολατρικὴ θρησκεία τοῦ κόλου πολὺ παρανοϊκή, ψυχανώμαλη, βρόμικη, βδελυρή, κιναιδική. καὶ ἡ μὴ ἀναστρέψιμη πτῶσι τῆς μισῆς χιλιετίας φαίνεται κυρίως στὸ βιβλίο Βασιλεῖς ποὺ καλύπτει ἱστορικῶς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ μισὴ χιλιετία. τὸ κακὸ ἄρχισε ἀπὸ τὴ δύναμι τὸν πλοῦτο καὶ τὴ χλιδὴ ὅπως ἀκριβῶς στὴν Ἀγγλία τοῦ 20^{ου} καὶ 21^{ου} αἰῶνος. ἢ στὴ Μακεδονικὴ Ἑλλάδα τῶν αἰώνων Δ΄ - Γ΄ - Β΄ π.Χ..

Στὴν εἰδωλολατρία τῆς γῆς Χαναὰν καὶ τοῦ περιγύρου της ἀνώτατος θεὸς ἦταν ὁ ἥλιος - ἀνὴρ - σύζυγος, *πότις - πόσις* Βάαλ (Νο 231,48· Βα 49,15· 106,13· 119,4· Ὠσ 15,10· Ἰε 38,41· 70,8). στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀναφέρεται 60 φορές, πρώτη φορὰ στὸ Νόμο καὶ τελευταῖες στὸν Ἰερεμία καὶ στὸ βιβλίο Βασιλεῖς ποὺ τὸ ἔγραψε ὁ Ἰερεμίας. τὸ ὄνομά του ὑπάρχει καὶ σὲ ὀνόματα πόλεων καὶ ὡς γραμματικῶς ἀλλοιωμένο πρῶτο συνθετικὸ τοπωνυμίων, π.χ. *Βάαλ Βερίθ* (Κρ 10,7), *Βάαλ Θαμάρ* (Βε 9,7), *Βάαλ Βαμώθ* (Ἰη 28,5), *Βααλάθ* (Πα 45,5· κιναιδικὴ θηλυπρεπὴς παραλλαγὴ τοῦ *Βάαλ*), *Βεελφεγώρ* (Νο 243,7), *Βεελαμών* (Ἆσ 1,9), καὶ σὲ παραλλαγὲς ποὺ σημαίνουν ὅτι ἦταν καὶ ἔντομο, π.χ. *Βάαλ Μυῖα* (Βα 59,3) (ὅπως καὶ στὴν ἑλληνικὴ εἰδωλολατρία - μυθολογία ὑπάρχει Ἀπόλλων Ἀκρίδα *(Ἀπόλλων Παρνόπιος)* καὶ Ἀπόλλων Ἀρχιποντίκαρος *(Ἀπόλλων Σμινθεύς).* ἐπειδὴ οἱ μῦγες καὶ τὰ ποντίκια ἐμφανίζονταν μαζὶ μ' ἐξοντωτικὰ λοιμώδη νοσήματα καὶ οἱ καταστροφὲς τῶν φυτειῶν - καλλιεργειῶν ἐμφανίζονταν μαζὶ μὲ τὶς ἀκρίδες, καθὼς δὲν γνώριζαν τὰ μικρόβια, ἀπέδιδαν τὰ νοσήματα αὐτὰ καὶ τὶς καταστροφὲς στὴν ὀργὴ τοῦ θεοῦ Μῦγα (στὴν ἑβραϊκὴ ἡ μῦγα εἶναι ὄνομα ἀρσενικό, *ζεβούλ,* ἐξ οὗ καὶ *Βάαλ Μυῖα - Βάαλ Ζεβούλ - Βεελζεβούλ*) καὶ στὸ θεὸ Ποντικὸ (Μῦν) καὶ στὸ θεὸ Ἀκρίδα (Πάρνοψ), κι ἔκαναν κι ἀφιέρωναν χρυσὲς μῦγες καὶ χρυσὲς ἀκρίδες καὶ χρυσᾶ ποντίκια καὶ χρυσοῦς πρωκτοὺς ὡς εἴδωλα αὐτῶν

τῶν κιναίδων θεῶν, γιὰ νὰ ἐξευμενίσουν τὴν ὀργή τους, τὴν *θεῶν μῆνιν* ἢ *θεομηνίαν* (Δδ 14,1· 7· 16· Βα 59,3). τὸν Βάαλ ἐξαφάνισε ἡ βαβυλώνιος αἰχμαλωσία. αὐτὸς ὁ θεὸς εἶχε καὶ κιναιδικὴ παραλλαγή· ἑβραϊστὶ ὡς ἐπιβήτορας τῆς θεᾶς γυναικός του λεγόταν *ὁ Βάαλ (βολ)* κι ὡς κίναιδος *ἡ Βάαλ* καὶ *ἡ Βααλάθ (βολτ),* δηλαδὴ *Βάαλ* καὶ *Βααλέττα,* ὅπως καὶ τὸ διγενὲς ἀνθρωπωνύμιο *Ἐλισάβ* καὶ *Ἐλισάβετ,* ἢ τὰ εὐρωπαϊκὰ *Βιόλος* καὶ *Βιολέττα* ἢ *Λουΐς* καὶ *Λουΐζα.* οἱ σοφοὶ ὅμως μεταφρασταὶ τῶν Ἑβδομήκοντα, ποὺ κατάλαβαν ὅτι ὁ ἑλληνόγλωσσος ἀναγνώστης τῆς Βίβλου, ὅταν δῇ τ' ἀνελλήνιστα ὀνόματα *Βάαλ* καὶ *Βααλάθ,* δὲν θὰ καταλάβῃ ἀπὸ τὴν κατάληξι ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο διγενὲς ὄνομα ἀρσενικὸ καὶ θηλυκό, ἔλυσαν τὸ πρόβλημα ἀποδίδοντας τὴ διαφορὰ γένους μὲ ἄρθρο, *ὁ Βάαλ* καὶ *ἡ Βάαλ,* δηλαδὴ ὁ Βάαλ ὡς ἄντρας κι ὡς κίναιδος. ἡ θηλυπρεπὴς παραλλαγὴ *ἡ Βάαλ* ἀπαντᾶται μερικὲς φορὲς τόσο στὴν Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα ὅσο καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ὡς παράθεμα ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα (Βα 49,15 = Ῥω 21,4 *τῇ Βάαλ·* Ἰε 63,9 *τῆς Βάαλ·* 63,37 *τῇ Βάαλ*). προσωνύμια αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Βάαλ ὡς βαρβάτου ἀρσενικοῦ εἶναι τὰ προειρημένα καὶ τὸ *Ἀδραμέλεχ* (= βαρβᾶτος βασιλεὺς ἐν στύσει - *ἰθυφαλλικός*), προσωνύμιά του δὲ ὡς κιναίδου εἶναι τὰ *Μολόχ, Μολχόμ* (Ἀμμωνιτικό), *Ἀνημέλεχ* (= ἡ τρυφερὰ Μολόχ), *Ἄδων* (βασιλεύς), *Ἀδωνί* (= Βασιλιᾶ μου), *Ἄρχων, 'Βασιλεὺς αὐτῶν', Τεθνηκώς (= Πενθεύς), Νεκρός,* καὶ βαβυλωνιακὰ προσωνύμια τὸ *Βῆλος ἡ Ἀπτόητος, ἡ τρυφερὰ Μαρωδὰχ* (Μαρδούκ), ἀστρονομικὸ τὸ *Ῥεμφάν* (= Αὐγερινός), αἰγυπτιακὸ τὸ *Ἄπις - Μόσχος* (κι ἐκτὸς Βίβλου τὰ μεταγενέστερα *Ὄσιρις, Ὀσίραπις, Ὀσέραπις, Σέραπις, Σεραπίων*), τὰ ὁποῖα ὅλα κάποτε αὐτονομήθηκαν κι ἀποτέλεσαν αὐτοτελεῖς θεούς. (Νο 89,5· 161,2· Δε 4,155· 591· Δδ 83,6· Βα 23,8· 25,9· 49,15· 68,28· 106,13· 107,12· 112,6· 114,3· 119,4· 14· Πα 20,3· Ψα 105,28· Ὠσ 11,10· 12,11· 15,10· 21· Ἡσ 65,15· Σφ 1,6· Ἰε 70,8· 98,41· 99,2-3). ὅσα τέτοια ὀνόματα σημαίνουν πεθαμένον, εἶναι ἐκεῖνα ποὺ σημαίνουν ὅτι σήμαιναν τὸν μειούμενον - θνῄσκοντα ἥλιο, ποὺ θρηνολογοῦνταν ἀπὸ τοὺς ἀναστενάρηδές των μ' Ἐπιτάφιο Θρῆνο, οἱ ὁποῖοι ἦταν ἱερόδουλοι κίναιδοι καὶ ἱερόδουλες πόρνες –διότι οἱ ναοὶ τῶν εἰδωλολατρῶν ἦταν πορνεῖα καὶ κιναιδαριά–, ὁ δὲ Ἐπιτάφιος θρῆνος των ἦταν ὀργιαστικὴ πομπὴ πουταναριοῦ καὶ κιναιδαριοῦ. τὰ δὲ προσωνύμια καὶ αὐτονομημένα ὀνόματα *Ἀνὰ* καὶ *Ἀδρὰ* εἶναι συντετμημένα ὑποκοριστικὰ (ὅπως τώρα τὰ Τάκης Μάκης Λάκης 'Ρίτσα Φούλα Τούλα) καὶ σημαίνουν *ὁ τρυφερὸς κίναιδος* καὶ ὁ *ἰθυφαλλικὸς κολομπαρᾶς* ὁ ἐν στύσει (Βα 110,29)· προέκυψαν ἀπὸ ἐπίτμησι τῶν *Ἀνημέλεχ* καὶ *Ἀδραμέλεχ,* ὅπως στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τὸ *Δηὼ* ἀπὸ τὸ *Δημήτηρ.* τὸ *Βῆλος ἡ ἀπτόητος* σημαίνει, ὅπως θὰ λεγό-

ταν σήμερα, *ἡ ἀτρόμητη Βασίλης*· ὁ προφήτης Ἰερεμίας (99,2) χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομα μιμούμενος κοροϊδευτικὰ τοὺς λάτρεις *τῆς (τοῦ) Βήλου* γελοιογραφικῶς καὶ σαρκαστικῶς, γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ σιχαμερὰ θρησκευτικὰ κιναιδικὰ καμώματα τῶν λάτρεων τοῦ *Βὴλ* ἢ *Βήλου,* ποὺ ἦταν ὁ βαβυλωνιακὸς *Βάαλ.* ἐδῶ οἱ Ἑβδομήκοντα εἶναι ποὺ προσθέτουν στὸ ἀνελλήνιστο *Βὴλ* τὴν ἑλληνικὴ κατάληξι *-ος –Βῆλος–,* γιὰ νὰ καταλάβουν οἱ ἑλληνόγλωσσοι ὅτι πρόκειται γιὰ κίναιδο καὶ ὄχι γιὰ γυναῖκα. τὸ *-ί,* ποὺ κολλάει στὸ *Ἄδων* ὅπως παρ' ὑμῖν τὸ *τε* στὸ *ἄλλως* καὶ γίνεται *ἄλλωστε,* εἶναι ἢ τὸ προσωπικὸ - κτητικὸ *μου* –ἔλαμου, τάχαμου– καὶ γίνεται *Ἀδωνί* (=Βασιλιᾶ μου!)· ὅπως ἔτσι κολλητὸ εἶναι καὶ στὸ *ῥαββουνί* (=διδάσκαλέ μου!) (Ἰω 46,18) καὶ τὸ *Madona = Ma Dona = Κυρία μου! Δέσποινά μου!* κι ὅλο μαζὶ τὸ *Ἄδων ἰ - Ἀδωνὶ* στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ πέρασε ὡς *ὁ Ἄδωνις.* ἔτσι λοιπὸν «Βασιλιᾶ μου!» φώναζαν τὸν *Ἄδωνι,* ὅταν τὸν ἔκλαιγαν στὸν ἐνιαύσιο Ἐπιτάφιο θρῆνο του οἱ πόρνες καὶ οἱ κίναιδοι ἱερεῖς του - ἀναστενάρηδές του (Δε 83,5· Βα 23,8· 25,9· 112,6· Πα 20,3· Ὠσ 11,10· 12,11· 15,2· 21· Σφ 1,6· Ἰε 38,41). μερικὲς φορὲς κι ὁ μέγιστος ἀρχιερεὺς καὶ ἀρχικίναιδος τοῦ κιναιδικοῦ ἱερατείου (pontifex maximus) λεγόταν *'Βασιλεὺς'* (Βα 119,15) ἢ *Ἀνὰ Βααλὰτ ὁ Ἀδωνὶ* (ὁ Ἀμμωνίτης) (Ἀν 30,1· 32,1· 34,1· 35,1· 39,1· 3· 6· 40,5· 7· 52,10) (=Τρυφερὴ Βααλέττα ὁ Ἄδωνις)· ὅπως στὴ διάλεκτο τῶν κιναίδων σήμερα λένε «Ἰορδάνης Σαχσαμάνογλου ἢ ἡ Μπέτυ»· τώρα μόνο μὲ κιναιδικὸ νάζι, τότε ὅμως καὶ μὲ θρησκόληπτο σεβασμό· οἱ δὲ συντάκτες τῆς Βίβλου μὲ εἰρωνεία καὶ σαρκασμό. αὐτοῦ τοῦ τίτλου γιὰ ἄνθρωπο ἐσχάτη ἐξελικτικὴ μορφὴ εἶναι καὶ τὸ ὄνομα *Hannibal = Ἀννίβας*· διότι ὁ βασιλεὺς ἢ κριτὴς τῶν φοινικικῆς - χαναανιτικῆς καταγωγῆς Καρχηδονίων Ἀννίβας ἦταν καὶ ἀρχιερεύς, ἱεροβασιλεὺς ὅπως ὁ σημερινὸς χαλίφης τοῦ Βατικανοῦ.

Ὅταν τὰ ὀνόματα *Βάαλ* (ὁ τῆς κιναιδικῆς παραλλαγῆς) καὶ *Ἄδων* ἢ *Ἀδωνὶ* ἐκφέρωνται σὲ πληθυντικὸ ἀριθμὸ *Βααλὶμ* (Κρ 2,25 πρώτη φορά· 10,1· 13,1· 6· Δδ 16,3· 23,13· Βα 46,2· 58,4· Ὠσ 2,19· 23· 24) καὶ *Ἀδωνιίμ* (Ἡσ 15,15), ἐννοοῦνται τὰ φυσικοῦ μεγέθους ξύλινα γλυπτὰ ἀγάλματα *(ξόανα)* τῶν θεῶν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνταν κατὰ τὸ *ὄργιον* ἢ *πομπὴν* τοῦ *Ἐπιταφίου Θρήνου* καὶ τῆς κηδείας *(ἐκφορᾶς)* καὶ τὰ ὁποῖα κουβαλοῦσαν *ἐπὶ κλίνης* (Θουκυδίδης 2,34,3. Ἀποκάλυψις 6,5), δηλαδὴ σὲ φέρετρο ποὺ ἦταν ἁπλὸ κι ἀνοιχτὸ φορεῖο, καὶ τὰ πήγαιναν τάχα γιὰ νὰ τὰ θάψουν σὲ κορυφὴ λόφου, ὅπου ὑπῆρχε τὸ τελεστικὸ *κενοτάφιον* (Ἡσ 15,15 *ἀνάβασις*). στὴν ἑλληνικὴ εἰδωλολατρικὴ ὁρολογία *Ὑακίνθιος Πάγος* ἢ καὶ *Διὸς Τάφος.* στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν ἐκτίθενται δυὸ ἐπιτάφια ἀγγεῖα τῆς προκλασσικῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς (ἀμφορεὺς

καὶ κρατὴρ) μὲ παραστάσεις Ἐπιταφίου Θρήνου μὲ τὸ ξόανο στὸ φέρετρο στὶς δυὸ φάσεις τῆς *προθέσεως* καὶ τῆς *ἐκφορᾶς* του[11]. ἡ διείσδυσι τῆς βρόμικης αὐτῆς εἰδωλολατρικῆς τελετῆς ἦταν καὶ στὸν Ἰσραὴλ τόσο ὕπουλη, ποὺ ἀκόμη καὶ στὸ σπίτι τοῦ Δαυΐδ ἡ γυναίκα του Μελχόλ, ἡ θυγατέρα τοῦ Σαούλ, εἶχε κρυφὰ ἀπὸ τὸν ἄντρα της «στὸ πατάρι» ἕνα τέτοιο ξόανο *Βααλὶμ - Ἀδωνίμ,* ὅπως καὶ σήμερα πολλοὶ ἔχουν στὸ πατάρι τους τὸ λεγόμενο «Χριστουγεννιάτικο δέντρο» ἢ στολὲς καρναβαλικές, γιὰ νὰ τὶς χρησιμοποιοῦν ἐν καιρῷ. καὶ κάποτε ἡ Μελχὸλ τὸ χρησιμοποίησε γιὰ ἄλλο σκοπό. ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου Δαυΐδ (37,6) δίνει τὴν πληροφορία ὅτι τὸ ξόανο εἶχε καὶ περούκα *(ἀπάρτιον).* κι αὐτὰ τὰ λέει *κενοτάφια.* πρόκειται γιὰ ἕνα δυσερμήνευτο ἀκατανόητο καὶ φθαρμένο χωρίο, τὸ ὁποῖο ἀποκατέστησα κι ἑρμήνευσα τὸ Μάρτιο τοῦ 1995 στὸ περιοδικὸ τῆς μητροπόλεως Φλωρίνης στὴ σειρὰ τῶν ἑρμηνευτικῶν ἄρθρων μου «Βασιλεία Δαυΐδ»[12].

Ἡ ἀνωτάτη θεὰ καὶ *γυνὴ* τοῦ Βάαλ (ἡλίου) ἀφρικανικῶς μὲν κι αἰγυπτιακῶς ἦταν Ἀγελάδα ἢ Δάμαλις, κι ὅταν θρηνοῦσε ὀργιαστικῶς τὸν κιναιδαράκο γιόκα της, τὸν θρηνοῦσε ὡς *Ἄπιν* (= *Μόσχον·* αὐτὸν ποὺ λάτρευσαν κάποτε στὸ Σινὰ καὶ οἱ αἰγυπτομαθημένοι Ἑβραῖοι), καὶ ἡ ἴδια στὸν Ἐπιτάφιο Θρῆνο τὸν ἔκλαιγε ὡς *ἡ Δάμαλις τὸν Μόσχον, δάμαλις τριετίζουσα* κατὰ τὸν Ἠσαΐα, ποὺ ἐλέγχει αὐτὸ τὸ αἶσχος (Ἠσ 15,15). ἦταν δὲ καὶ *Βασίλισσα τοῦ οὐρανοῦ* (Ἰε 53,18· 19· 20· 26), δηλαδὴ *Παντάνασσα* στὴν ὁποία *ἐθυμίων* (= θυμιάτιζαν) οἱ ἐπὶ Ἰερεμίου Ἰουδαῖες, ποὺ κατέφυγαν στὴν Αἴγυπτο, καὶ τῆς προσέφεραν καὶ τελεστικὰ ἐδέσματα - φανουρόπιττες *(χαυῶνας* Ἰε 53,20) καὶ παρὰ λίγο νὰ σκοτώσουν τὸν Ἰερεμία ποὺ τὶς ἤλεγξε. ἀσιατικῶς δὲ ἡ μεγάλη αὐτὴ θεὰ ἦταν Σελήνη, δηλαδὴ *Ἀστάρτη* (ἑλληνιστὶ *Ἀστερία*), καὶ στὸν Ἰσραὴλ εἶχε εἰσαχθῆ ἀπὸ τὴ Φοινίκη (*Ἀστάρτη τὸ βδέλυγμα τῶν Σιδωνίων* Βα 23,8· 25,9· 119,17· Πα 57,21). ὁ δὲ κιναιδαράκος γιόκας της ἦταν ὁ *Ἄδωνις.* αὐτὴ ἡ φοινικικὴ *Ἀστάρτη* κάποτε, ἐρχόμενη καὶ στὴν Ἑλλάδα μέσῳ Κύπρου ὀνομαζόμενη δὲ καὶ *Κύπρις* (= Κυπρία), συγχωνεύτηκε μὲ τὴν *Ἀφροδίτην,* ἐπειδὴ καὶ οἱ δυὸ ἦταν ὁμότεχνες ὡς πόρνες καὶ μαντάμες πορνῶν καὶ πόρνων, καὶ γι' αὐτὸ θεολογήθηκαν - μυθολογήθηκαν καὶ οἱ δυὸ ὡς μητέρες τοῦ κιναιδαράκου γιόκα *Ἀδώνιδος.* βρόμικα καὶ κοπρώδη θεολογήματα, ποὺ νὰ πιάνῃς τὴ μύτη σου καὶ νὰ κλείνῃς τὰ ῥουθούνια σου. πῆρε δὲ ἐν Ἑλλάδι, ἡ τέτοια *Ἀστάρτη - Ἀφροδίτη* καὶ τὸ προσωνύμιο *Κυθέρεια* (= ἡ ἀπὸ τὰ Κύθηρα), ποὺ ἀρχικὰ ἀποδιδόταν στὴ Ῥέα, τὴν ὁποία οἱ δυὸ τους ἀπορρόφησαν, ἐνῷ ὁ κιναιδαράκος Ἄδωνις ἐν Ἑλλάδι ἀπορρόφησε τὸν ἐπίσης θρηνολογούμενο *Ὑάκινθον - Ἰάκινθον Ἴακχον.* συγχωνεύτηκε δὲ ἡ τέτοια *Ἀστάρτη - Ἀστερία - Ἀφροδίτη -*

Κύπρις - Κυθέρεια καὶ μὲ τὴν ἠχοποίητη *Μυκήνην (μῦ! - μού ου ου = Ἀγελάδα)*· γι' αὐτὸ σήμερα οἱ περισσότερες φορητὲς μυκηναϊκὲς ἀρχαιότητες στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο τοῦ Ἄργους εἶναι μικρὲς πήλινες ἀγελάδες, ποὺ ἦταν εἴδωλα αὐτῆς τῆς χαρμανιασμένης θεᾶς ἀγελάδος *(Μυκήνης)* σὲ οἰκιακὰ εἰκονοστάσια. ἐντυπωσιάστηκα δὲ πολύ, ὅταν, μελετώντας συλλαβογραφικὲς πήλινες πινακίδες, διαπίστωσα ὅτι στὴν ἀχαιικὴ αὐτὴ ἀκροφωνικὴ συλλαβικὴ γραφὴ τὸ συλλαβόγραμα *μυ* εἶναι στυλιζαρισμένο κεφάλι ἀγελάδας, ποὺ τότε λεγόταν *μυκήνη* (=ζῷο ποὺ *μυκᾶται, μουγκρίζει, μουγκανίζει*) κι ὅτι στὶς μόλις διακρινόμενες τρεῖς διαλέκτους τῆς πρὸ τοῦ 1000 π.Χ. Ἑλλάδος, τὶς ὁποῖες διαπίστωσα, ἡ ἀγελάδα κι ὡς ζῷο κι ὡς ἀνωτάτη θεὰ λεγόταν κατὰ τόπους *Μυκήνη Μύκονος Μυκάλη,* τὸ δὲ ἀγελαδιαριὸ ἢ τόπος τῶν δρωμένων τοῦ σχετικοῦ ὀργίου τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου λεγόταν *Μυκαλησσός.* στὸ δὲ ἐρώτημα «Γιατί *ἀγελάδα* καὶ ὄχι *φοράδα*» ἡ ἀπάντησί μου εἶναι «Διότι, ὅταν δόθηκαν τὰ ὀνόματα αὐτά, στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε ἵππος· καὶ τὰ μέγιστα ζῷα ἦταν ἡ ἀγελάδα καὶ ὁ ταῦρος, ποὺ λέγονταν *Μυκήκη* καὶ *Ἀμύκλας,* καὶ τὰ δυὸ μὲ συλλαβὴ *μῦ,* ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ παράγονταν ὡς ἠχοποίητα.

Κι ὅπως τὰ εἴδωλα - ξόανα τοῦ *Βάαλ* λέγονταν *Βααλίμ,* καὶ τοῦ *Ἀδώνιδος* λέγονταν *Ἀδωνιίμ,* ἔτσι καὶ γιὰ τὴ θηλυκὴ θεὰ καὶ μαμὰ τοῦ κιναιδαράκου τὰ εἴδωλα λέγονταν *Ἀσταρώθ* (Γε 15,5· Δε 1,3· Ἰη 16,18· 26,3· Κρ 13,1· Δδ 16,3· Πα 4,65) ἢ κι ἐξελληνισμένα στοὺς Ἑβδομήκοντα ὡς *Ἀστάρται* (Κρ 2,27· Πα 73,3). βρέθηκαν ἄφθονα τέτοια πήλινα εἴδωλά της, ὁλόγυμνα καὶ σὲ στάσεις πολὺ ἐπιδεικτικῆς πορνικῆς προκλήσεως τόσο στὴν Αἴγυπτο ὅσο καὶ στὴν ἀσιατικὴ Ἐγγὺς Ἀνατολὴ καὶ στὴν Παλαιστίνη καὶ στὴν Ἑλλάδα. στὴν Κρήτη τὰ τέτοια μικρὰ πήλινα εἴδωλά της εἶναι καὶ *ῥυτά,* δηλαδὴ σκεύη σπονδῶν, στὰ ὁποῖα τὸ ἀναιμάκτως θυσιαζόμενο ὑγρὸ (συνήθως κρασί, λάδι, γάλα) ῥέει ἀπὸ τὸ αἰδοῖο της (σὰ νὰ κατουράῃ ἡ θεά), μία δὲ φορὰ στὸ μουσεῖο τοῦ Ἡρακλείου μὲ τὶς μινωϊκὲς ἀρχαιότητες τῆς Κνωσοῦ εἶδα κι ὡς τέτοιο *ῥυτὸν* ἡ θεὰ νὰ χύνῃ τὸ ὑγρό της ἀπὸ τὸν πρωκτό, καὶ κατάλαβα ὅτι στὰ ἱερά της ὑπῆρχαν καὶ ἱερόδουλες πόρνες ποὺ προσφέρονταν γιὰ χρῆσι παρὰ φύσιν, ὡς ἱέρειες τῆς τέτοιας θεᾶς των. γι' αὐτὸ στὸ βιβλίο Βασιλεῖς ἡ Ἀστάρτη χαρακτηρίζεται ὡς *βδέλυγμα τῶν Σιδωνίων* (Βα 23,8). ἡ λέξι *βδέλυγμα,* ῥηματικὸ οὐσιαστικὸ τοῦ ἠχοποιήτου ῥήματος *βδέω* (=κλάνω· ἔργο τοῦ κόλου), σημαίνει γιὰ μὲν τοὺς ἀρσενικοὺς τὸν κίναιδο, ποὺ εἶναι, ὅπως λέει ὁ λαός, πισογλέντης, γιὰ δὲ τὶς θηλυκὲς τὴν πόρνη, ποὺ προσφέρεται γιὰ παρὰ φύσιν χρῆσι.

Ἀνευρίσκονται δὲ στὸ βιβλίο Βασιλεῖς καὶ στὴ λοιπὴ Βίβλο καὶ ὀνόματα πόλεων *Ἀσταρώθ*· κι ὁ πληθυντικὸς αὐτὸς σημαίνει ὅτι οἱ

πόλεις, ποὺ λέγονταν ἔτσι, εἶχαν κάποτε πολιοῦχο τὴν *Ἀστάρτη* καὶ ἦταν γεμάτες ἀπὸ μεγάλα τῶν (ναῶν) καὶ μικρὰ (τῶν οἰκιακῶν εἰκονοστασίων) εἴδωλα τῆς *Ἀστάρτης* (Γε 17,5· Δε 1,3· Ἰη 16,8· 26,3· 30,3· Πα 4,65). καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὰ ὀνόματα *Μυκήνη* καὶ *Ἀθήνη* σημαίνουν τὴν πολιοῦχο θεά, στὸν πληθυντικὸ *Μυκῆναι* καὶ *Ἀθῆναι* σημαίνουν πόλεις γεμάτες μὲ τέτοια δημόσια καὶ οἰκιακὰ εἴδωλα (*κατείδωλοι* Πξ 55,1). στὰ Ὁμηρικὰ Ἔπη ἡ πόλι λέγεται ἄλλοτε *Μυκήνη* κι ἄλλοτε *Μυκῆναι*[13]. τότε δὲ ἀπὸ τὸ ῥῆμα *πέρθω* (= αἰχμαλωτίζω) οἱ αἰχμάλωτες κοπέλλες ποὺ γίνονταν *ἱερόδουλοι πόρναι* στοὺς ναοὺς ποὺ ἦταν πορνεῖα λέγονταν *παρθέναι* (= αἰχμάλωτες πόρνες) καὶ οἱ τέτοιοι ναοὶ - πορνεῖα στὴν Ἑλλάδα λέγονταν *παρθενῶνες* (=πουταναριά)· ἡ λέξι σχηματίζεται ὅπως οἱ λέξεις *κοιτὼν - κοιτῶνες, στρατὼν - στρατῶνες, γαμιστρὼν - γαμιστρῶνες, κοπρὼν - κοπρῶνες.*

Τὰ 12 *ζῴδια* ἢ ἑβραϊστὶ *μαζουρὼθ* ὡς *εἴδωλα* τῆς εἰδωλολατρίας ἀναφέρονται μόνο μία φορὰ στὸ Βα 119,7· (στὸν Ἰὼβ 27,31 ἀναφέρεται ὡς ἀστρονομικὴ ὀνομασία τῶν 12 ἀστερισμῶν, καὶ ὄχι ὡς εἴδωλα θεοτήτων). σήμερα τὰ ζῴδια ὡς μαντικὲς θεότητες εἶναι τὸ πέμπτο θέμα τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν μετὰ τὰ πολιτικά, ἀθλητικά, οἰκονομικά, καὶ θεατρικὰ - κινηματογραφικά· πολλὴ εἰδωλολατρία. σὲ τραπέζι πλουσίου ἀνθρώπου μιὰ οὐσιαστικὰ τέτοια εἰδωλολάτρισσα κυρία μὲ ῥώτησε στὰ σοβαρά· «Τί ζῴδιο ἔχετε, κύριε Κωνσταντῖνε;». κι ἐγώ, γιὰ νὰ τὴν εἰρωνευθῶ τῆς εἶπα· «Μουλάρι». κι ἐκείνη κατάπληκτη μοῦ εἶπε· «Ἄ! μὲ τὸ κινέζικο πᾶτε;!». ὁ κόσμος σήμερα εἶναι κατ᾽ οὐσίαν εἰδωλολατρικός· καὶ φυσικὰ φρενοβλαβής.

Ἀλλὰ καὶ ὅλα τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἄστρα λατρεύονταν σὰ θεοὶ τῶν εἰδωλολατρούντων, καὶ εἶχαν *θεραφὶν* (=ζωγραφιστὲς εἰκόνες) αὐτῶν τῶν θεῶν, ποὺ τὶς προσκυνοῦσαν· λέγονταν δὲ *Στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ* (Ἰε 24,15) ἢ *Δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ* (Βα 106,13· 117,4-5).

Αὐτὰ γιὰ τοὺς θεοὺς τῆς ἀφρασιατικῆς εἰδωλολατρίας, ὅσοι ἀναφέρονται στὴ Βίβλο καὶ κυρίως στὸ βιβλίο Βασιλεῖς, τὸ ὁποῖο περιγράφει τὴν ἐπὶ μισὴ χιλιετία συνεχῆ κατάρρευσι τοῦ Ἰσραήλ. πάντοτε ἡ παρακμὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τῆς πίστεως. ὁ Ἰσραὴλ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ καὶ τοῦ Δαυῒδ ἦταν λαὸς ὑπέροχος· ὁ λαὸς τοῦ Σαλωμὼν καὶ τῶν μετέπειτα περισσοτέρων βασιλέων ἦταν ὁ συνεχῶς ἐξαθλιούμενος.

Ἡ λέξι *εἴδωλον,* ποὺ εἶναι περίπου ὑποκοριστικὸ τοῦ *εἶδος* (=μορφή), σχηματιζόμενο κατὰ τὰ *κύπελλον πέταλον κνώδαλον κρόταλον κύμβαλον σύμβολον ἔμβολον φῦλον φύλλον ἔπαθλον* ἢ καὶ τὰ *ἐπύλλιον εἰδύλλιον δασύλλιον,* καὶ σημαίνει ἢ ἕνα ὁμοίωμα τοῦ Αἰνείου ἢ τῆς Ἰφθίμης ποὺ ἐμφανίζονται τὸ ἕνα στὴ μάχη ἀντὶ τοῦ Αἰ-

νείου καὶ τ' ἄλλο σὲ ὄνειρο τῆς Πηνελοπείας κατὰ τὸν Ὅμηρο[14], ἢ τὴν ψυχὴ τοῦ πεθαμένου στὸν ᾅδη ποὺ μοιάζει μὲ τὸ σῶμα του κατὰ τοὺς Ὅμηρο καὶ Ἡρόδοτο[15], ἢ τὴ σκιὰ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν Αἰσχύλο[16] ἢ τὸ εἴδωλο ποὺ βλέπουμε στὸ νερὸ ἢ στὸν καθρέφτη κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη[17], ὡς προσκυνητὸ εἰκόνισμα ὅμως γλυπτὸ ἢ χυτὸ ἢ ζωγραφιστὸ κάποιων ἀνυπάρκτων καὶ φανταστικῶν θεῶν ἢ ὑπαρκτῶν ἀνθρωπίνων προσώπων καὶ ἀπαγορευμένο ἀνευρίσκεται μόνο στὴ Βίβλο, καὶ πρῶτες φορὲς στὴ Γένεσι (72,3· 79,2-4) καὶ στὸ Νόμο καὶ στὸ Δευτερονόμιο στὴ δεύτερη ἐντολή (Νο 48,3-5· Δε 5,8-11). τὶς δὲ λέξεις *εἰδωλεῖον εἰδωλολάτρης εἰδωλολατρία εἰδωλόθυτον* ἔπλασε, καὶ μὲ εἰρωνικὸ χιοῦμορ μάλιστα, ὁ ἀπόστολος Παῦλος στὶς Ἐπιστολές του καὶ στὸ περιβάλλον του (Γα 5,20· Α΄ Κο 5,10· 11· 6,9· 8,1· 10· 10,7· 14· Ἐφ 5,5· Κλ 3,5· Πξ 15,29· Ἀπ 21,8· 22,15).

Στὴ Βίβλο τὰ θρησκευτικὰ *εἴδωλα* λέγονται λεπτομερέστερα κι ὡς πρὸς τὴν τέχνη καὶ τὴν ὕλη τους *γλυπτά* (Νο 96,16· Δε 5,70· Δν 1,5· Βα 122,4· Πα 87,6), *χωνευτά* (Νο 5,4· Δε 5,140 *ὁ μόσχος*· Δν 1,7· Πα 87,4· 6) ἢ *χωνεύματα* (Δε 136 *ὁ μόσχος*· Βα 106,12 *δύο δαμάλεις*) ἢ καὶ *θεραφὶν* δηλαδὴ ζωγραφιστὲς εἰκόνες (Δν 1,8· πρώτη φορά· Δδ 26,16· Βα 122,4· Πα 91,1). τὰ γλυπτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦταν ξύλινα *ξόανα* βαμμένα ἢ μερικὲς φορὲς κι ἐπιχρυσωμένα ἢ ἐπαργυρωμένα· διότι λέει· *Τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν κατακαύσετε ἐν πυρί* (Νο 96,16· Δε 5,70)· καὶ κάποτε ἦταν συμπληρωμένα μὲ περοῦκες (*ἀπάρτια* Δδ 37,6) καὶ κοσμήματα *(κόσμος).* τὰ *χωνευτὰ* ἢ *χωνεύματα* ἦταν μετάλλινα *(χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, χαλκᾶ)*· καὶ ἦταν ὑπερμεγέθη ἢ σὲ ἀνάστημα ἀνθρώπων, ἢ μικρότερα γιὰ εἰκονοστάσι (Γε 72,3), ἢ πολὺ μικρὰ γιὰ σκουλαρίκια *(ἐνώτια)* ἢ κολιέ *(κλοιούς)* ἢ *καθέματα* (= φυλαχτὰ μενταγιὸν περίπου σὰν τὰ «σταυρουδάκια»). τὰ ζωγραφιστὰ *θεραφὶν* ἦταν ὅπως τὰ σημερινὰ εἰκονίσματα ἢ τὰ *νινία τῆς Θεοδώρας.* καὶ ὅλ' αὐτὰ ἡ Βίβλος τὰ θεωρεῖ καὶ τὰ λέει *βδελύγματα* καὶ τ' ἀπαγορεύει αὐστηρῶς στοὺς πιστοὺς τοῦ Κυρίου.

Ὡς πρὸς τὰ εἰκονιζόμενα μὲ τὰ εἴδωλα ποὺ ἀναφέρονται στὴ Βίβλο, εἶναι οἱ ποικίλοι φαντασιωτικοὶ *θεοὶ* τῶν εἰδωλολατρῶν, ἢ μέλη τους, κυρίως τὸ πέος τῶν ἀρσενικῶν ἢ *φαλλὸς* ἢ *στήλη* καὶ τὸ γυναικεῖο αἰδοῖο, ποὺ γι' αὐτὸ τοῦ κάθισε τὸ πανάρχαιο αὐτὸ προσωνύμιο - ὄνομα *αἰδοῖον* (=λατρευτό, ἀντικείμενο λατρείας). στὸν Ὅμηρο καὶ στὸν Ἡσίοδο μερικὲς φορὲς μιὰ θεὰ προσφωνεῖται *αἰδοίη,* ἤτοι λατρευτή, σεβασμία[18]. οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες λάτρευαν καὶ σκέτα τὰ γεννητικὰ ὄργανα, τὸν *φαλλὸν* καὶ τὸ *αἰδοῖον,* οἱ δὲ Χαναναῖοι καὶ αὐτὰ καὶ τὸν πρωκτό (Δδ 14,6). ὁ *φαλλὸς* ἢ *στήλη,* ποὺ στὰ εἰδωλολατρικὰ κείμενα λέγεται καὶ *στῦλος,* τὶς περισσότερες φορὲς ἦταν ὑπερμεγέθης, μέχρι ὕψος σημερινοῦ καμπαναριοῦ, καὶ εἰκόνιζε τὸ πέος σὲ

στῦσι καὶ στὸ κάτω ἄκρο του καὶ τοὺς ὄρχεις σὲ μέγεθος ἀνάλογο. σῴζεται σπασμένο ἕνα τέτοιο μαρμάρινο στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο τῆς Θεσσαλονίκης, ποὺ ἀκέραιο θὰ εἶχε μῆκος γύρω τὰ 10 μέτρα. τέτοια ἐπίσης βρέθηκαν ἀνασκαφικῶς στὴν Παλαιστίνη καὶ σ' ἄλλες χῶρες τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς σημιτικὲς καὶ χαμιτικές, καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι τὰ ὀνομάζουν μὲ τὴν ἀραβικὴ λέξι *μενίρ,* τῆς ὁποίας ἐξελικτικὴ φάσι εἶναι ἡ λέξι *μιναρές,* ὁ *στῦλος* ἀπ' ὅπου ἐκφωνεῖ τὴν ὁμολογία του *(σαλαβάτι)* ὁ μωαμεθανὸς χότζιας. καί γε τὸ καμπαναριό, ποὺ στὸ Βυζάντιο καὶ πρὸ τῆς τουρκοκρατίας ἦταν ἄγνωστο, εἶναι ἀπομίμησι τοῦ μιναρὲ καὶ τοῦ φαλλοῦ· καὶ οἱ Ἕλληνες τὸ πῆραν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐπὶ τουρκοκρατίας. ὑποβόσκει ἡ ἔνστασι· Τί δηλαδὴ μόνον ἐκεῖνοι θὰ ἔχουν τέτοιο; ἤδη ὅμως στὸν ἀρχαῖο μοναχισμὸ μαρτυροῦνται *στυλῖται,* οἱ ὁποῖοι εἶναι προϊσλαμικὴ κι ἀδιάκοπη συνέχεια τῶν εἰδωλολατρῶν μοναχῶν *στυλιτῶν* ἢ *φαλλοβατῶν* λεγομένων, κιναίδων δηλαδὴ μοναχῶν τῆς εἰδωλολατρίας, ποὺ ἦταν κι ἐξασκημένοι ἀκροβάτες - *φαλλοβάται,* οἱ ὁποῖοι ἀνέβαιναν καὶ κάθονταν ἐπὶ ὧρες στὴν κορυφὴ τοῦ *φαλλοῦ,* στὸ ἀργότερα λεγόμενο *παπάρι,* κι ἀπὸ κεῖ πάνω ξαμολοῦσαν «θεόπνευστα» δῆθεν θέσφατα καὶ μαντεῖες καὶ ἄλλους «λόγους ὠφελείας» στὸ θρῆσκο λαὸ ποὺ τοὺς θαύμαζε καὶ τοὺς προσκυνοῦσε ἀπὸ κάτω. διότι ὁ κίναιδος νιώθει τὴ μέγιστη δόξα καὶ τιμὴ κι ἀπόλαυσι νὰ τὸν βλέπῃ ὅλος ὁ κόσμος καὶ κάθεται στὴν κορυφὴ ἑνὸς τόσο μεγάλου ἐστυμένου *φαλλοῦ - πέους,* καὶ νὰ νιώθῃ τὴ μέγιστη ἔκστασι καὶ εὐφορία, καὶ πάνω σ' αὐτὴ τὴν εὐφορία του νὰ πετάῃ στὸν ἀπὸ κάτω λαὸ θέσφατα καὶ ἄλλες ἐμπνεύσεις. οἱ εἰσβαλόντες καὶ στὴ χριστιανικὴ ἐκκλησία *στυλῖται* μοναχοὶ εἶναι ἀδιάκοπη διαδοχὴ καὶ συνέχεια τῶν *φαλλοβατῶν,* τῶν ὁποίων τὰ ναρκισσικὰ κιναιδικὰ καμώματα καὶ νάζια περιγράφει μὲ κατανυκτικὸ θαυμασμὸ ὁ εἰδωλολάτρης ἑλληνόγλωσσος Σύρος ἀρσενοκοίτης Λουκιανὸς στὸ ἰωνιστὶ γραμμένο ἔργο του *Περὶ τῆς Συρίης θεοῦ.* γι' αὐτὸ ὁ *στυλίτης* Συμεών, ὅταν «εἶδε διορατικῶς» ἀπὸ ψηλά, ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ *στύλου,* ἕναν πρώην μοναχὸ καὶ διάκονο, ποὺ «τὰ εἶχε πετάξει» καὶ σουρτούκευε στὰ πορνεῖα τῆς γειτονικῆς πόλεως, τὸν κάλεσε κοντά του, καὶ χωρὶς νὰ εἶναι ὁ ἴδιος οὔτε διάκος, καὶ χωρὶς ὁ αὐτοκαθῃρημένος νὰ ἐκδηλώσῃ κάποια μετάνοια, ἔστω καὶ μόνο λεκτικὴ καὶ μὴ ἔμπρακτη, τὸν ἐπαναχειροτόνησε. οἱ *στυλῖτες* κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς θρασύτατης εἰσβολῆς των στὴ χριστιανικὴ ἐκκλησία «ἦταν θεόπνευστοι» καὶ «διορατικοί», κι ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ *στῦλο τους* ξαμολοῦσαν «θεόπνευστα λόγια». εἶχε καταλάβει πολὺ καλὰ τοὺς *στυλῖτες* ὁ σοφώτατος Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης τοῦ 12^{ου} αἰῶνος, καὶ γι' αὐτὸ σ' ἕνα εἰδικὸ μικρὸ ἔργο του γι' αὐτοὺς τοὺς θεωρεῖ σιχαμερὰ καθάρματα. στὴ Βίβλο πασίγνωστος *στυλίτης* ἦταν ὁ Βαλα-

άμ (Νο 231,48-50· 67-69· 238,9· Δε 5,498· Β΄ Πε 3,15· Ἰδ 2,9· Ἀπ 5,4). στὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ νικολαϊτικὴ μύησι στὴ διαστροφὴ τοῦ κιναιδισμοῦ λέγεται *ὁδὸς Βαλαὰμ* καὶ *διδαχὴ Βαλαάμ* (Πε Ἰδ Ἀπ). σὲ *στήλην* ἢ *στῦλον* ἀνέβαινε ὁ Βαλαὰμ γιὰ νὰ «ἐμπνευσθῇ» καὶ νὰ καταραστῇ τὸν Ἰσραὴλ «θεοπνεύστως». κι ὁ Μωϋσῆς πρόσταξε· «Μόλις τὸν δῆτε, σκοτώστε τον». καὶ τὸν σκότωσαν. καὶ γιὰ τὶς στῆλες πρόσταξε· «Ὅταν θὰ ἐγκατασταθῆτε στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, *Τὰς στήλας αὐτῶν συντρίψετε* (Νο 62,8· 96,16· Δε 5,70)· «θὰ τὶς κάνετε χαλίκι». ἦταν ὅ,τι πιὸ βδελυρὸ συνέλαβε ἀνθρώπινη διάνοια, ἡ τῶν κιναίδων μοναχῶν τῆς εἰδωλολατρίας. ἀκόμη κι ὁ θύραθεν Ἀριστοφάνης στὶς ἀθυρόστομες κωμῳδίες του διακωμῳδεῖ τὴν περὶ τὸν *φαλλὸν* εὐλάβεια τῶν σαλταρισμένων θρήσκων του[19]. ὁ φυσιολογικὸς ἄνθρωπος δὲν ἀνέχεται τέτοια βδελύγματα στυλιτῶν καὶ φαλλοβατῶν. κι ὁ εὐσεβὴς Ἐζεκίας, ὅταν ἔγινε βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας, τηρώντας τὸ πρόσταγμα τοῦ Μωϋσῆ, *συνέτριψε τὰς στήλας,* ποὺ εἶχε στήσει ὁ πατέρας του Ἄχαζ (Βα 108,4· Πα 81,48). τὰ κατὰ συνεκδοχὴν λεγόμενα *κενοτάφια* (Δδ 37,6) ἦταν γλυπτὸ ξύλινο *(ξόανο)*· καὶ τὸ *ἅρμα τοῦ ἡλίου* καὶ *οἱ ἵπποι του* ἐπίσης ξύλινοι βαμμένοι κι ἐπιχρυσωμένοι, διότι λέγεται ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας τὰ *κατέκαυσε πυρί* (Βα 119,15). ἔκπληξι ἀποτελεῖ τὸ ὅτι, ὅταν ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς Ἐζεκίας κατέστρεψε ὅλες τὶς εἰδωλολατρικὲς θρησκευτικὲς ἐγκαταστάσεις, *ἐξωλόθρευσε... καὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν, ὃν ἐποίησε Μωϋσῆς, ὅτι ἕως τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ θυμιῶντες αὐτῷ· καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν 'χώνευμα'* (Βα 108,5). διότι ἀκόμα καὶ κάτι μὴ εἰδωλολατρικὸ μπορεῖ ὁ ὄχλος νὰ τὸ κάνῃ εἰδωλολατρικὴ γάγγραινα. γι' αὐτὸ ὁ Κύριος στὴ δεύτερη ἐντολὴ ἀπαγορεύει νὰ ἐξεικονίζεται ἀκόμη κι ὁ ἴδιος (Νο 48,3-6· Δε 5,8-11). ὁποιοδήποτε γλυπτὸ ἢ χυτὸ ἢ ζωγραφιστὸ ὁμοίωμα στὴ λατρεία ἐξωθεῖ μὲ τὰ χρόνια στὴ διολίσθησι ἀπὸ τὴν ὀρθοδοξία στὴν εἰδωλολατρία· δὲν εἶναι ἀμάρτυρο αὐτό.

Χῶροι τῆς εἰδωλολατρικῆς λατρείας ὀνομάζονται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη *ἀσταρτεῖον* (Δδ 57,12), *ἄλσος* (Νο 96,16· Δε 5,70· Βα 35,7· 106,13· 108,5· 117,9· 119,9· 19· Πα 81, 48· 87,4), *τέμενος* (Βα 117,8· Ὠσ 8,14· Ἰζ 4,4· 6), καὶ *ὑψηλά* (Βα 5,1 πρώτη φορά· 35,7· 108,4· 119,13· Πα 81,48· 87,4· 5-6). γιὰ τὰ *ἄλση* στ' ἀρχαιότερα βιβλία Νόμος καὶ Δευτερονόμιον λέγεται ἡ ἐντολὴ τοῦ Μωϋσῆ *Καὶ τὰ ἄλση αὐτῶν ἐκκόψετε,* ποὺ δείχνει ὅτι ἦταν πραγματικὰ ἄλση, δηλαδὴ δασύλλια ἢ ἔστω συστάδες δέντρων, ἐνῷ στὰ μεταγενέστερα βιβλία Βασιλεῖς καὶ Παραλειπομένη λέγεται *Ἰωσίας κατέκαυσε τὸ ἄλσος* καὶ *Καθαρίσαι τὴν Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ τῶν ἀλσῶν,* ὅπου φαίνεται ὅτι ἦταν πλέον σκέτα κτήρια χωρὶς δέντρα, ἀλλὰ κρατοῦσαν τὸ «παραδοσιακὸ» ὄνομα. καὶ στὰ *ἄλση,* σὰν σὲ πρωτομαγιὰ νὰ ποῦμε, λάτρευαν εἴδωλα κι ὠρ-

γίαζαν πανηγυρίζοντας εἰδωλολατρικῶς. τὰ *τεμένη* (ἀπὸ τὸ *τέμνω,* ἤτοι *τεμάχια, ἀγροτεμάχια,* ὅπως σήμερα τὰ δάση καὶ τ' ἀγροτεμάχια τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς, δηλαδὴ τοῦ Ἄθω, ἦταν κάποτε *τεμένη* εἰδωλολατρικῆς μοναστικῆς ἰδιοκτησίας. σήμερα τεμένη λέγονται οἱ μὴ χριστιανικοὶ ναοί, τὰ κτήρια μόνο. τὰ *ὑψηλὰ* ἦταν δασωμένες κορυφὲς λόφων μὲ εἰδωλολατρικὰ εἰκονοστάσια, πρόσφορες γιὰ νὰ ἑορτάσῃ κανείς, σὰν σὲ πρωτομαγιά, νὰ λατρεύσῃ ἢ καὶ νὰ εἰδωλολατρήσῃ ἢ καὶ γλεντήσῃ κι ὀργιάσῃ. ὑπάρχει ἕνα τέτοιο ἄλσος στὴν ἀρχαία ὀρεινὴ θέσι τοῦ χωριοῦ μου γεμάτο αἰωνόβια πλατάνια, καὶ μὲ ποταμό, ὅπου πανηγυρίζεται τὸ «Ἅγιον Μανδήλιον» ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἕνα ἄθλιο ἀπόκρυφο, καὶ ξέρω τί γίνεται στὸ πανηγύρι. τὸ περίεργο εἶναι ὅτι γιὰ πρώτη φορὰ ἀναφέρεται νὰ λατρεύῃ σὲ *ὑψηλὸν* μὲ *χιλιόμβην ὁλοκαυτωμάτων* μάλιστα τὸν Κύριο ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Σαλωμών, δωδεκάχρονο παιδὶ ἀκόμη, κι ἐκεῖ νὰ τοῦ ἐμφανίζεται ὁ Κύριος καὶ νὰ τὸν ἐπαινῇ καὶ νὰ τοῦ ὑπόσχεται συμπαράστασι· προφανῶς ἐπειδὴ ἦταν ἀκόμη παιδί. φαίνεται ὅτι ἡ συνήθεια αὐτὴ ἄρχισε ὡς ἀθῷα καὶ γιὰ τὸν ἀληθινὸ θεό, σὰ σκηνοπηγία νὰ ποῦμε, ἀλλὰ μὲ τὰ χρόνια κατάντησε παγανιστικὴ γάγγραινα, τόσο ποὺ ἀργότερα γιὰ εὐσεβεῖς βασιλεῖς, ποὺ ὅμως εἶχαν καὶ κάποιο ψεγάδι στὸ ζήτημα τῆς λατρείας, νὰ λέγεται ὅτι «Ναὶ μὲν ξήλωσαν ὅλα τὰ εἴδωλα, ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ *ὑψηλὰ* δὲν τὰ ξήλωσαν».

Ὅσο γιὰ τοὺς ναοὺς σὰν τὸ *Ἀσταρτεῖον* (τὸ ὄνομα σχηματίζεται ὅπως καὶ τὰ *εἰδωλεῖον* καὶ *Σεραπεῖον*), ὑπενθυμίζω ὅτι ὁ Σαλωμών, ἀφοῦ σὲ 20 χρόνια (μέχρι τὰ 32 του) ἀποπεράτωσε τὸν *ναὸν* ἢ *οἶκον τοῦ Κυρίου* καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάκτορό του, στὴ συνέχεια, παρασυρόμενος ἀπὸ τὶς ἀλλοδαπὲς καὶ εἰδωλολάτρισσες γυναῖκες του, ἔκτισε καὶ τοὺς τρεῖς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῶν κιναίδων θεῶν Χαμὼς καὶ Μολχὸμ τῶν Μωαβιτῶν κι Ἀμμωνιτῶν Ἀράβων, οἱ ὁποῖοι «ζητοῦσαν» ἀνθρωποθυσίες μικρῶν παιδιῶν, ἀπὸ βρέφη μέχρι δωδεκάχρονα, ποὺ τὰ ἔκαιγαν ζωντανὰ στὴν πυρὰ τῶν θεῶν αὐτῶν, καὶ τῆς πόρνης θεᾶς Ἀστάρτης τῶν Σιδωνίων (Βα 119,7). καὶ εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ εἰδωλολατρία ἐπὶ βασιλέων Ἰσραὴλ ἄρχισε ἀπὸ τὸν σοφὸ Σαλωμών, στὸν ὁποῖο ὁ Κύριος ἐμφανίστηκε δὶς κι ὁ ὁποῖος εἶναι συντάκτης ἑνὸς βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ.

Καὶ οἱ *βωμοὶ* τῶν εἰδωλολατρῶν ἦταν ἄσεμνοι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ πρόσταγμα τοῦ Μωϋσῆ γι' αὐτούς· *Τοὺς βωμοὺς αὐτῶν καθελεῖτε* (Δε 5,70)· ἐπειδὴ εἶχαν πρόστυχες παραστάσεις. τὸ δὲ ἀπαραίτητο *περιβώμιον* (Πα 87,4) ἦταν ὁ *φαλλός,* ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν περίπτωσι τοῦ Βαλαάμ (Νο 231,49) κι ἀπ' ἄλλοῦ (Πα 81,48). τὸ *θυσιαστήριον* τοῦ Κυρίου λέγεται πάντοτε *θυσιαστήριον,* οὐδέποτε *βωμός· βωμὸς* στὴ Βίβλο λέγεται μόνον ὁ εἰδωλολατρικός. ἦταν ἀ-

διανόητη βλασφημία ν' ἀποκληθῇ *βωμὸς* τὸ *θυσιαστήριον* τοῦ Κυρίου.

Ἄλλες εἰδωλολατρικὲς λατρευτικὲς κατασκευὲς κι ἐγκαταστάσεις ἦταν ὁ *Ταφέθ* (Βα 119,14· Ἰε 74,5· 8-9), ἡ *Διάπτωσις* ἢ *Διαπίπτουσα* ἢ ὁ *Διαπίπτων* (=γκρεμός) (Βα 119,14· Ἰε 24,14-16· 74,5· 8-9), τὰ *Φαρουρίμ* (Βα 119,15), οἱ *καταδύσεις* (Βα 35,7), καὶ οἱ *'χεττιίμ'* (Βα 119,9).

Ὁ *ἐν Φάραγγι Ἐννὸμ Ταφὲθ* ἦταν καμίνι - κρεματόριο ὅπου ἔκαιγαν εὐλαβικῶς καὶ τελεστικῶς ζωντανὰ τὰ παιδιά τους ἀπὸ βρέφη μέχρι 12 ἐτῶν στὴν πυρὰ τῶν κιναίδων θεῶν. ἡ *Φάραγξ Ἐννὸμ* ἢ *Γὲ Ἐννὸμ* ἦταν δασωμένο φαράγγι ἔξω ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλήμ, ὅπου ἦταν τὸ κρεματόριο - βωμὸς τῶν παιδιῶν. ἡ *Γε Ἐννὸμ* στὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ λεγόταν *Γέεννα* καὶ ἦταν σκουπιδότοπος· σκουπιδότοπο τὴν ἔκανε ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς Ἰωσίας, ῥίχνοντας ἐκεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ὅλα τὰ μπάζα τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν καὶ κατασκευῶν ποὺ κατέστρεψε.

Ἡ *Διάπτωσις* ἢ *Διαπίπτουσα* ἢ ὁ *Διαπίπτων* ἦταν ὁ γκρεμὸς ὅπου ὡς ἄλλο εἶδος ἀνθρωποθυσίας γκρέμιζαν τὰ παιδιὰ τελεστικῶς· ὅ,τι ἦταν δηλαδὴ ὁ γκρεμὸς τῆς Σπάρτης *Καιάτας* ὅπου γκρέμιζαν τελεστικῶς ὡς θυσία στὸν κίναιδο θεό τους *Ὑάκινθον* τὰ παιδιά τους οἱ Σπαρτιᾶτες. (εἶναι ψέμμα τῶν μεταγενεστέρων ὅτι ἔρριχναν ἐκεῖ τὰ ἐλαττωματικά).

Τὰ *Φαρουρὶμ* ἦταν τὰ μαγειρεῖα τῶν ἀνθρωποθυσιῶν τῶν μικρῶν παιδιῶν· διότι ὅλες οἱ θυσίες τρώγονταν, ἀκόμη καὶ οἱ ἀνθρωποθυσίες. καὶ τὰ ἐν Ἑλλάδι τραπεζώματα τοῦ Ταντάλου καὶ τοῦ Θυέστου (=θυμιατίζοντος ἱερέως), κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ δυὸ αὐτοὶ ἱεροβασιλεῖς παρέθεσαν μαγειρεμένα παιδιὰ ποὺ φαγώθηκαν, δὲν εἶναι παρὰ τελεστικὸς καννιβαλισμός. ὑπάρχουν περίπου τριάντα μαρτυρίες καννιβαλισμοῦ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα κατὰ τὰ πανάρχαια χρόνια. ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ ὄψιμη ἐξύμνησι τοῦ καννιβαλισμοῦ ἀπὸ τὸν Εὐριπίδη στὶς Βάκχες του, ὅπου τὸν Πενθέα τὸν τρῶν ἡ μητέρα του καὶ δυὸ θεῖες του πάνω στὴν «ἱερὴ ἔξαρσί τους». καὶ μέχρι σήμερα ὁ καννιβαλισμὸς στὴν Ἀφρικὴ καὶ στὴν Ἰνδονησία καὶ στὴν Ἀμαζονία δὲν εἶναι περίπτωσι ἀνάγκης γιὰ τροφή, ἀλλὰ τελεστικὸ ὄργιο. κι ὅταν ὁ μουσουλμάνος γλείφῃ λίγο αἷμα ἀπὸ τὸ ξίφος του μὲ τὸ ὁποῖο ἔχει σφάξει ἕναν «ἄπιστο» (=μὴ μουσουλμάνο), καὶ γλείφοντας δοξολογεῖ τὸν μεγαλοδύναμο Ἀλάχ, κατάλοιπο καννιβαλισμοῦ εἶναι κι αὐτό.

Οἱ *καταδύσεις,* ποὺ μέχρι σήμερα εἶναι ἀνερμήνευτες, μετὰ ἀπὸ πολλὴ ἔρευνα συμπέρανα ὅτι ἦταν «ἱερουργικὲς» θρησκευτικὲς πισίνες γιὰ τελεστικὴ ὀφθαλμοπορνεία, στὶς ὁποῖες κολυμποῦσαν γυμνὲς

ἱερόδουλες καὶ γυμνοὶ ἱερόδουλοι κίναιδοι κι ἔκαναν ἐπιδεικτικὲς κινήσεις στὸ νερὸ γιὰ θέασι ἐκ μέρους πόρνων καὶ ἀρσενοκοιτῶν *τελουμένων.* ὑπενθυμίζω τὴν ἔκφρασι τοῦ Νόμου (232,3) καὶ τῶν Ψαλμῶν (105,28) *Ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ καὶ ἔφαγον θυσίας Νεκρῶν.* καὶ *ἡγουμένη* τέτοιου τελεστικοῦ μοναστηριοῦ ἱεροδούλων πορνῶν καὶ κιναίδων ἦταν ἡ γυναίκα τοῦ βασιλέως Ἀβιὰ καὶ μητέρα τοῦ βασιλέως Ἀσά, ἡ Ἀνά· ὁ Ἀσὰ ὅμως τὴν καθῄρεσε ἀπὸ ἡγουμένη καὶ κατέστρεψε τὶς *καταδύσεις* - πισίνες της ποὺ εἶχε σ' ὅλη τὴν ἐπικράτεια. εἶδα τέτοιες *καταδύσεις* μέσα στ' ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ καὶ τῆς Φαιστοῦ, ποὺ μέχρι σήμερα γιὰ τοὺς ἀρχαιολόγους εἶναι ἀκατανόητο αἴνιγμα. εἶναι τελεστικὲς *καταδύσεις* ὀφθαλμοπορνικοῦ «ἱεροῦ» ὀργίου. ἔχουν βάθος γύρω στὸ ἕνα μέτρο, κι ἀπὸ τὴ μεριὰ τῶν τελουμένων θεατῶν ἔχουν σκαλιὰ ἐξόδου ἀπὸ τὸ νερό. ὁ χῶρος ὁ ἔξω ἀπὸ τὸ νερὸ μποροῦσε νὰ ἔχῃ πολυθρόνες καὶ κρεβάτια. τὸ ὄργιο τῆς ὀφθαλμοπορνείας εἴτε ἱερατικὸ καὶ τελεστικὸ εἴτε ἀστικὸ κι ἐμπορικὸ χωρὶς ἱερουργικὸ πρόσχημα ὑπάρχει σ' ὅλες τὶς ἐποχές· ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρει ὅτι στὴν Ἀντιόχεια ὑπῆρχαν θέατρα μὲ πισίνες ὅπου κολυμποῦσαν κι ἔκαναν ἐπιδείξεις γυμνὲς πόρνες[20]. καὶ τὰ μικτὰ μπάνια στὶς θάλασσες εἶναι ὀφθαλμοπορνικὸ ὄργιο, χωρὶς τελεστικὸ χαρακτῆρα βέβαια. τὸ ἴδιο ὄργιο προσφέρεται ποικιλοτρόπως ἀλλὰ χωρὶς τελεστικὸ πρόσχημα στὸν κινηματογράφο καὶ στὴν τηλεόρασι στὸ καθιστικὸ δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ ποὺ θυμίζει ἔντονα τὸ δωμάτιο *καταδύσεως* στὰ μινωϊκὰ ἀνάκτορα. τελεστικὸ χαρακτῆρα καὶ πρόσχημα ξαναπῆρε τὸ ὀφθαλμοπορνικὸ ὄργιο στὰ χρόνια μας, ὅταν κολυμβήτριες μὲ φύλλα συκῆς σὲ δυὸ σημεῖα τοῦ κορμιοῦ τους ῥίχνωνται στὴ θάλασσα «νὰ βγάλουν τὸν τίμιο σταυρό» καὶ στάζοντας νερὰ τὸν παραδίνουν στὸν ἱερωμένο φιλώντας σεβαστικὰ τὸ σεπτὸ χέρι του. τὸ τελεστικὸ αὐτὸ ὄργιο, ἄγνωστο μέχρι τὸ 1900, τὸ ἐπινόησε καὶ «καθιέρωσε» τὸ 1901 ὁ δήμαρχος Πειραιῶς. καὶ μὲ ταχύτητα ἀστραπῆς μεταδόθηκε σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. καὶ δὲν ἐμποδίζεται οὔτε ἀπὸ τὸ κρῦο τῆς 6ης Ἰανουαρίου. ἔχει γίνει «ἱερὰ παράδοσις». στὴν ἀρχὴ τελοῦνταν μόνο μὲ ἄντρες· ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια ὅμως τελεῖται καὶ μὲ γυναῖκες· μὲ φύλλα συκῆς βέβαια· δύο μάλιστα. δὲν εἶναι ὁλόγυμνες ὅπως στὸ καίριο χρονικὸ σημεῖο τῆς συνουσίας, ἀλλ' ὅπως εἶναι 1 δευτερόλεπτο πρὶν ἀπὸ τὸ καίριο σημεῖο. σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὁ διάβολος τὴ δουλειά του τὴν κάνει σιγὰ - σιγά· ἰδίως ὅταν εἶναι πολὺ βρόμικη παλιοδουλειὰ καὶ ὑπάρχει γι' αὐτὸν κίνδυνος νὰ τρομάξῃ τὸ ὑποχείριό του. τὸ ξεγυμνώνει πόντο πόντο μὲ πολλὴ προσοχή. δὲν εἶναι κουτός. ἐθίζει πρῶτα, κι ἔπειτα προχωρεῖ· βλέποντας καὶ κάνοντας.

Οἱ *'Χεττιίμ' (=Χετταῖοι)* ποὺ ἔφτιαχναν (καὶ πωλοῦσαν) οἱ ἱερό-

δουλες τοῦ *οἴκου τῶν καδησίμ (=τοῦ μοναστηριοῦ - πορνείου - κιναιδαριοῦ τῶν ἱερωμένων πορνῶν καὶ κιναίδων,* τὸ ὁποῖο *καθεῖλε* (=κατεδάφισε) ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς Ἰωσίας, κατὰ τὶς ἔρευνές μου καὶ τὴν ἑρμηνεία μου ἦταν *ὄλισβοι.* τὸ *ἄλσος* (=τελεστήριο) αὐτό, ποὺ εἶχε κτίσει μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου ὁ ἀσεβέστερος ὅλων τῶν Ἰουδαίων βασιλέων Μανασσῆς, ὁ πάππος τοῦ Ἰωσίου, καὶ περιεῖχε καὶ τὸν *οἶκον τῶν καδησίμ,* εἶδος οἴκου ἀνοχῆς, οἱ δὲ ἱερόδουλες πόρνες *ὕφαινον 'Χεττὶμ' ἐν τῷ ἄλσει·* κατασκεύαζαν δηλαδὴ καὶ πωλοῦσαν *ὀλίσβους,* ὅπως στὰ σημερινὰ μοναστήρια κατασκευάζουν καὶ πωλοῦν κομποσχοίνια. ὁ *ὄλισβος,* ποὺ ἀναφέρεται στὴν πιὸ βρόμικη κι ἀθυρόστομη κωμῳδία τοῦ Ἀριστοφάνους Λυσιστράτη[21], καὶ σ' ἄλλα ἀρχαῖα πορνογραφικὰ κείμενα, ὡς *ὄλισβος* ἢ ἐπεξηγηματικῶς *σκυτίνη ἐπικουρία* (=δερμάτινη βοήθεια). ἦταν ἀγαλματάκι ἀνδρὸς μὲ ἀνάστημα περίπου 3 ἑκατοστομέτρων, ποὺ εἶχε πέος ἐν στύσει πολὺ μεγαλείτερο ἀπὸ τὸ ἀνάστημά του, περίπου 20 πόντων, ὥστε τὸ ἀνθρωπάκι νὰ ἔχῃ ἀναλογία ξιφολαβῆς πρὸς ξίφος· καὶ τὸ πέος εἶχε ἐπένδυσι ἀπὸ τρυφερὸ δέρμα. ἦταν ὄργανο τελεστικῆς πορνείας, ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦσε ἢ πελάτης - προσκυνητὴς ἀνίκανος γιὰ στῦσι, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ἐμβολίσῃ τὴν ἱερόδουλο πόρνη ὁ ἴδιος, ἢ ἡ πόρνη μόνη της ὡς ὄργανο αὐνανισμοῦ. βρέθηκαν ἀνασκαφικῶς *ὄλισβοι,* χωρὶς τὴ δερμάτινη ἐπένδυσι βέβαια. ὅταν ἡ Βίβλος λέῃ ὅτι στὸ ἱερατικὸ πορνεῖο *αἱ γυναῖκες ὕφαινον ἐκεῖ 'Χεττὶμ' τῷ ἄλσει* (=οἱ θηλυκὲς ἐκδιδόμενες κατασκεύαζαν γιὰ τὸ ἄλσος ὀλίσβους), ἐννοεῖ ὅτι αὐτοὶ οἱ *'Χεττὶμ' (=Χετταῖοι),* σὰ νὰ πῇ κανεὶς σήμερα «οἱ Ἀράπηδες», ἦταν ὄλισβοι.

Ὅλα τὰ πορνικὰ καὶ τὰ κιναιδικὰ καὶ λοιπὰ διάστροφα πράγματα, ἦταν στὴ χρῆσι κι ἐκμετάλλευσι τῶν εἰδωλολατρικῶν ἱερατείων καὶ μοναστηριῶν, τὰ ὁποῖα, ὅταν μὲ τὴν ἔγκρισι ἀσεβῶν βασιλέων κυρίευαν τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου, κουβαλοῦσαν ἐκεῖ ὅλα τὰ τέτοια ἐμπορεύματα, εὐτυχῶς μόνο στὴν αὐλή, ποὺ γινόταν πορνεῖο, κιναιδαριό, καὶ καταγώγιο κάθε βρομιᾶς. διότι ἔτσι λειτουργεῖ ἡ εἰδωλολατρία ἀκόμη καὶ σήμερα σὲ χῶρες ὅπως ἡ Ἰνδία, ἡ Ἰνδοκίνα, τὸ Θιβέτ, καὶ μερικὲς Ἀφρικανικὲς καὶ Ἀμαζόνιες. σ' ὅλες δὲ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις μαστροποὶ καὶ σωματέμποροι καὶ μαντάμες τῶν πορνείων εἶναι τὰ μοναστήρια καὶ τὰ ἱερατεῖα. ἡ σωματεμπορία ἦταν βακούφικη.

Δίνω τὶς λέξεις μὲ τὶς ὁποῖες λέγονται στὴ Βίβλο οἱ βακούφικες πόρνες καὶ οἱ βακούφικοι κίναιδοι, ποὺ ἦταν ἱερεῖς καὶ ἱέρειες μοναχὲς καὶ μοναχοί.

πόρνη. Δε 5,512· *Οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης εἰς τὸν οἶκον Κυρίου. μίσθωμα* λέγεται τὸ πόρνητρο.

τελεσφόρος. Δε 5,512· *Οὐκ ἔσται τελεσφόρος ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραήλ. τέλος* λέγεται τὸ πόρνητρο.

κύων (=σκύλος· ὁ κίναιδος). Δε 5,512· *Οὐ προσοίσεις... ἄλλαγμα κυνὸς εἰς τὸν οἶκον Κυρίου. ἄλλαγμα (=συνάλλαγμα)* λέγεται τὸ χρῆμα ποὺ προσφέρεται στὸ ναὸ γιὰ τὴ χρῆσι τοῦ βακούφικου κιναίδου· ὅπως τώρα, γιὰ νὰ προσφέρῃ κάποιος μιὰ μικρὴ προσφορὰ σὲ ναό, ἀγοράζει κι ἀνάβει ἕνα κερί. καὶ στὴν Ἀποκάλυψι λέγεται γιὰ τοὺς κιναίδους· *Ἔξω οἱ κύνες* (Ἀπ 39,2)· ἔξω ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία.

τελισκόμενος (=βακούφικος κίναιδος). Δε 5,512· *Οὐκ ἔσται τελισκόμενος ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ:* δηλαδὴ βακούφικος κίναιδος ἐκδιδόμενος, γιὰ νὰ εἰσπράξῃ ὁ ναὸς τὸ *τέλος* (τὸ κιναιδιάτικο). *τέλος* λέγεται τὸ καταβαλλόμενο στὸ ναὸ κιναιδιάτικο.

τετελεσμένος (=βακούφικος κίναιδος). Ὠσ 4,17· *μετὰ τῶν πορνῶν συνεφύροντο καὶ μετὰ τῶν τετελεσμένων ἔθυον.*

καδησίμ (=βακούφικοι κίναιδοι ἱερόδουλοι μοναχοί). Βα 119,9· Πα 91,1. *...καθεῖλε (Ἰωσίας) τὸν οἶκον τῶν καδησίμ* (=ἱεροδούλων - βακούφικων μοναχῶν κιναίδων). *Καὶ τὰ εἴδωλα καὶ τοὺς καδησὶμ... ἐνεπύρισεν ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας.* (τοὺς ἔκαψε ὅπως αὐτοὶ ἔκαιγαν τὰ μικρὰ παιδιὰ στὴν πυρὰ τοῦ κιναίδου θεοῦ Μολόχ).

χωμαρίμ (=ἱερόδουλοι - βακούφικοι κίναιδοι). Βα 119,6· *Κατέκαυσε (ὁ Ἰωσίας) τοὺς χωμαρίμ, οὓς ἔδωκαν οἱ βασιλεῖς Ἰούδα, καὶ ἐθυμίων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς.*

προσοχθίσματα (=σιχαμερὰ ὄντα· πόρνες καὶ κίναιδοι τελεστικῆς πορνείας καὶ τελεστικοῦ κιναιδισμοῦ. Βα 46,19· 122,4).

βδέλυγμα - βδελύγματα (=ὅπως εἶπα, ἀπὸ τὸ *βδέω* =κλάνω· ἔργο τοῦ κόλου καὶ ἡ κλανιὰ καὶ ἡ πουστιά· ὁ κίναιδος - οἱ κίναιδοι). Δε 5,96· *Τὰ γλυπτὰ τῶν θεῶν αὐτῶν καύσετε ἐν πυρί· ...ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ θεῷ σού ἐστι· καὶ οὐκ εἰσοίσεις βδέλυγμα εἰς τὸν οἶκόν σου...· προσοχθίσματι προσοχθιεῖς καὶ βδελύγματι βδελύξῃ...* Δε 5,461 (ἀπαγόρευσι τῶν κιναιδικῶν ἢ λεσβιακῶν γιούνισεξ ἐνδυμάτων, ἀνδρικῶν σὲ γυναῖκα, γυναικείων σὲ ἄντρα)· *Οὐκ ἔσται σκευὴ*[22] *ἀνδρὸς ἐπὶ γυναικί, οὐδὲ μὴ ἐνδύσηται ἀνὴρ στολὴν γυναικείαν, ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ θεῷ σού ἐστι πᾶς ποιῶν ταῦτα.* Βα 23,8· *...Καὶ ναὸν τῇ Ἀστάρτῃ βδελύγματι Σιδωνίων.* ἐδῶ ἐπανεμφανίζεται ἡ λέξι *βδέλυγμα* γιὰ πρώτη φορὰ σχεδὸν μιὰ χιλιετία μετὰ τὸ Δευτερονόμιον. Βα 119,17· *...Τῷ Μολχὸμ βδελύγματι υἱῶν Ἀμμών.* Πα 89,8· *Περιεῖλεν Ἰωσίας πάντα τὰ βδελύγματα ἐκ πάσης τῆς γῆς.* Δα 3,42· 4,70· 4,97· Μθ 104,17· Μρ 57,1· *Ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ. (βδέλυγ-*

μα τῆς ἐρημώσεως = ἡ κλανιὰ πού, ὅταν ξαμοληθῇ, ἀπομακρύνονται ὅλοι κι ἐρημώνεται ὁ περίγυρος τοῦ δράστου· τὸ ἄγαλμα τοῦ κιναίδου Διονύσου, πού, ὅταν οἱ εἰδωλολάτρες τὸ ἔστησαν στὴν αὐλὴ τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου, δὲν ξαναπατοῦσε ἐκεῖ κανεὶς εὐσεβής.

Βα 119,15· *Νάθαν ὁ 'Βασιλεὺς' ὁ εὐνοῦχος.* αὐτὸς ὁ *Νάθαν* ἦταν ὁ εὐνουχισμένος («ἀλλαγὴ φύλου») ἀρχικίναιδος κι ἀρχιερεὺς τοῦ κιναίδου θεοῦ *'Βασιλέως'* (= Μολόχ)· ἦταν δὲ καὶ ἀνώτατος εἰσπράκτορας τῶν κιναιδιάτικων τῶν ἐκδιδομένων βακούφικων *τελισκομένων κιναίδων,* ὅπως ἡ κάθε ἀρχιπόρνη μαντὰμ στὸ πορνεῖο της. ἦταν ἐπίσης καὶ ἐπόπτης τῶν μαγειρείων τῶν ἀπὸ σφαγμένα παιδιὰ ἀνθρωποθυσιῶν. εἶχε καὶ τ' ὄνομα τοῦ θεοῦ του *'Βασιλεὺς' (=Μολὸχ)* ὡς ἐνσάρκωσι τοῦ κιναίδου θεοῦ του, ὅπως κι ὁ *Ἀνὰ Βααλὰτ ὁ Ἀδωνὶ (=τρυφερὴ Βααλέττα ὁ Ἄδωνις)* τῶν Ἀμμωνιτῶν στὰ χρόνια τοῦ Νεεμίου (Ἀν 35,1· κλπ.). ταυτίζονταν ὁ θεὸς κι ὁ ἀρχιερεύς του, οἱ δυὸ ἀρχικίναιδοι. ἐννοεῖται ὅτι ὁ Ἰωσίας τὸν σκότωσε *(καθεῖλε),* καθαρίζοντας τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου· μᾶλλον τὸν ἔκαψε ὅπως ἔκαιγε ἐκεῖνος τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ μερικὰ τὰ μαγείρευε κιόλας σφαγμένα, γιὰ νὰ τὰ τρῶν ἀ λὰ Τάνταλον καὶ Θυέστην οἱ κίναιδοι *τετελεσμένοι* καὶ *τελισκόμενοι ἱερεῖς* του. τελευταῖος τέτοιος τελεστικὸς καννιβαλισμὸς τῆς ἀρχαιότητος ποὺ ἀναφέρεται στὶς πηγὲς εἶναι ἐκεῖνος τοῦ 'Ρωμαίου αὐτοκράτορος Βαλεριανοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινε τὸ ἔτος 260 καὶ τὸν ὁποῖο μαρτυρεῖ ὁ σύγχρονός του Διονύσιος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας[23]. ὁ Βαλεριανὸς καννιβάλισε γιὰ τὸ γοῦρι τῆς αὐτοκρατορίας. τὸν ἔπεισαν γι' αὐτὸ Αἰγύπτιοι κίναιδοι ἱερεῖς τῆς εἰδωλολατρίας. καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες τὸν νίκησαν σὲ μάχη οἱ Πέρσες, τὸν αἰχμαλώτισαν, καὶ τὸν σκότωσαν μὲ βασανιστήρια. πολὺ γοῦρι· καὶ στοὺς δυό, Νάθαν 'Βασιλέα' καὶ Βαλεριανὸ αὐτοκράτορα. προβλέπω ὅτι πολλοὶ ἀκάθαρτοι ὑποκριταί, ὅταν διαβάσουν αὐτὰ ποὺ γράφω ἐδῶ, θὰ ποῦν «ἐν ἱερᾷ ἀγανακτήσει»· «Τί πράματα εἶναι αὐτὰ ποὺ γράφει ἐδῶ αὐτός; δὲν ντρέπεται;». αὐτοὶ θέλουν αὐτὰ νὰ μὴ λέγωνται, ἀλλὰ μόνο νὰ τὰ κάνουν· παμπόνηρα κοπρόσκυλα. ἀντίθετα ἐγώ, ὅπως καὶ ἡ Βίβλος, φρονῶ ὅτι αὐτὰ πρέπει νὰ λέγωνται στὴ φόρα, γιὰ νὰ μὴ γίνωνται. μόνο οἱ μασκαράδες ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὴ φανέρωσί τους.

Οἱ εἰδωλολάτρες καὶ οἱ μετὰ ἀπὸ ἀποστασία εἰδωλολατροῦντες εἶχαν καὶ τοὺς θαυματουργούς των, οἱ ὁποῖοι στὴ Βίβλο διακρίνονται σὲ τέσσερα εἴδη· 1) *θελησταί* (Βα 122,4), 2)· *ἐπαοιδοί* (Νο 160,42·

Δε 5,368· Δδ 14,2) ἢ *φαρμακοὶ* (Νο 16,10· 17,8· 18,4· Δε 5,368· Πα 85,8· Αἰ 2,2· Ψα 58,4-5· Ἰε 30,7· Μα 6,8· Ἀπ 39,2)· 3) *γνῶσται* ἢ *γνωρισταί* (Βα 117,8· 122,4· Πα 91,1)· καὶ 4) *μάντεις* (Ἰη 28,6· Δδ 14,2· Μχ 5,8· Ἐπ, 8· Ζα 9,20) ἢ *μαντευόμενοι* (Δε 5,368· 370· Δδ 54,10· Βα 106,14· Μχ 5,13· Ἰε 30,7· Ἰζ 11,6· 30· 22,4· 25,8) ἢ *κληδονιζόμενοι* (Δε 5,368· 370 *(κληδόνες)*· Βα 117,8· Πα 85,8· Ἠσ 3,7) ἢ *οἰωνιζόμενοι* (Νο 160,34· 231,79· 89· Δε 5,368· Δδ 26,16· Βα 106,14· 117,8· Πα 85,8· Ἰε 30,7) ἢ *ἐγγαστρίμυθοι* (Νο 160,42· Δδ 54,9· Πα 91,1). *θελεταὶ* λέγονται οἱ θαυματουργοί. *ἐπαοιδοὶ* λέγονται οἱ *γητευταὶ* τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων καὶ κυρίως τῶν ἐπικινδύνων φιδιῶν ὅπως ἡ κόμπρα *(ἀσπὶς* καὶ *βασιλίσκος)* καὶ ἄλλα θανασίμως δηλητηριώδη· λέγονται *ἐπαοιδοί,* ἐπειδὴ τὰ γήτευαν μὲ μουσικὴ αὐλοῦ ἢ *ἀοιδὰς* (τραγούδια)· *φαρμακοὶ* λέγονται ὡς *φαρμάσσοντες* αὐτά, δηλαδὴ καθησυχάζοντάς τα καὶ κρατώντας τα ἀκίνδυνα. *γνῶσται* ἢ *γνωρισταὶ* λέγονται ἐκεῖνοι ποὺ ἔλεγαν ποῦ βρίσκεται ἕνα χαμένο πρᾶγμα. *μάντεις* ἢ *μαντευόμενοι* ὅσοι μάντευαν δῆθεν τὰ μέλλοντα. *κληδονιζόμενοι* ὅσοι μάντευαν «ἑρμηνεύοντας» διαφόρους ἤχους ποὺ τοὺς ἔλεγαν *κληδόνες. οἰωνιζόμενοι* ὅσοι μάντευαν «ἑρμηνεύοντας» ἤχους ἢ φτερουγίσματα πουλιῶν *(οἰωνῶν)* ἢ καὶ ἁπλὲς ἐμφανίσεις των. καὶ *ἐγγαστρίμυθοι* ὅσοι μάντευαν παρατηρώντας καὶ «διαβάζοντας» τὰ *ἐν γαστρὶ* διαφόρων θυσιαζομένων ζῴων, δηλαδὴ τὰ σπλάχνα τους. ἀνευρίσκεται σὲ εἰδωλολατρικὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κείμενα τὸ ῥῆμα *καλλιερῶ - καλλιεροῦμαι,* ποὺ σημαίναι τὴ δῆθεν καλὴ ἔνδειξι μαντευμάτων σὲ σφάγια θυσιῶν[24]. τὸ ὅτι μερικοὶ σημερινοὶ τὸ *ἐγγαστρίμυθος* τὸ μεταφράζουν κι ἑρμηνεύουν ἀνοήτως καὶ γελοίως «αὐτὸς ποὺ μιλάει ἀπὸ τὴν κοιλιά του» (!) ὀφείλεται μόνο σὲ ἀμάθεια. ἡ κοιλιὰ δὲν μιλάει, μόνο γουργουρίζει ἀπὸ ἀέρια, ποὺ ἀργότερα θ' ἀκουστοῦν ἀπὸ κάτω ὡς κλανιές. οἱ ἀρχαῖοι μὲ τὸ συνθετικὸ *γαστρὶ* ἐννοοῦσαν τὰ σπλάγχνα τοῦ θυσιαζομένου ζῴου, τὰ ὁποῖα «διαβάζει κι ἑρμηνεύει» ὁ μάντις. ἡ δὲ *ἐγγαστρίμυθος* τοῦ Σαούλ, ὅπως βλέπουμε, ἦταν *νεκυόμαντις* ἤτοι *νεκρόμαντις,* μέντιουμ. τέτοια νεκρομαντία περιγράφεται στὰς δυὸ *νεκυίας* τῆς Ὀδυσσείας[25]. στὴ Βίβλο ἡ ὀνομασία *ἐγγαστρίμυθος* χρησιμοποιεῖται κατὰ συνεκδοχὴν καὶ γιὰ ἄλλα εἴδη μάντεων. φυσικὰ οἱ νεκρομάντεις ἔλεγαν πάντοτε ψέμματα καὶ ἀρλοῦμπες, ἀλλὰ μιὰ φορὰ ὁ Κύριος πρόσταξε νὰ ἐμφανιστῇ ὁ Σαμουήλ, νὰ συνομιλήσῃ μὲ τὸ Σαούλ, καὶ νὰ τοῦ προφητεύσῃ τὴν ἧττα του καὶ τὸ θάνατό του κατὰ τὴν ἑπομένη μέρα. τὸ ἔκανε αὐτὸ ὁ Κύριος ἄλλες τρεῖς φορές· μὲ τὸν Βαλαάμ, μὲ τὴ γαϊδούρα τοῦ Βαλαάμ, καὶ μὲ τοὺς μάγους ποὺ προσκύνησαν τὸ Χριστό. ἔτσι θέλησε τὶς τέσσερες αὐτὲς φορές, νὰ μιλήσῃ ὁ ἄνθρωπος τοῦ διαβόλου, ἐμπαίζοντάς τον. Κύριος εἶναι καὶ κάνει ὅ,τι θέλει· διότι εἶναι πάνσοφος καὶ παντοδύνα-

μος· καί γε ἐμπαίκτης. ἡ σωστὴ αὐτὴ ἑρμηνεία γιὰ τὴν ἐγγαστρίμυθο βρίσκεται μέσα στὴ Βίβλο (Πα 1,17). ὁ Βασίλειος Καισαρείας, ὁ «Μέγας», ὅπως τὸν ἐπωνόμασαν τ' ἀδέρφια του Γρηγόριος καὶ Πέτρος[26], καὶ μερικοὶ ἄλλοι «πατέρες», ὅπως ὁ δολοφόνος τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῆς Ὑπατίας Κύριλλος Ἀλεξανδρείας κι ὁ Θεοδώρητος, εἶπαν ὅτι ὁ κληθεὶς ἀπὸ τὴν ἐγγαστρίμυθον καὶ παρουσιασθεὶς νεκρὸς δὲν ἦταν ὁ Σαμουήλ, ἀλλ' ἕνα ψεύτικο φάσμα τοῦ διαβόλου[27], ἐπειδὴ δὲν γνώριζαν ὅσο ἔπρεπε τὴ Βίβλο. αὐτοὶ ποὺ ἀγνοοῦν τὴ Βίβλο ὅπως οἱ Ἑλληνορθόδοξοι «βιβλικοὶ θεολόγοι», λένε πάντοτε ἀρλοῦμπες, ὅπως ἔδειξα πολλὲς φορὲς στὰ Περιβιβλικὰ τῶν Μελετῶν μου. ἔτσι καὶ στὸ θέμα τοῦ δευτέρου γάμου μετὰ ἀπὸ χηρεία ὁ Βασίλειος λέει κακόδοξες ἀρλοῦμπες, ἐπειδὴ ἔτσι τοῦ σφύριξε[28], πηγαίνοντας κόντρα καὶ πρὸς τὸν θεόπνευστο ἀπόστολο Παῦλο (Α΄ Κο 20,2-4· Α΄ Τι 9,2-3· 14,6) ὁ ἀθεόφοβος. διότι δὲν νομίζω ὅτι αὐτὸ τὸ δεύτερο τὸ ἀγνοοῦσε. εἶναι καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα ἀθεόφοβος· ὅπως λ.χ. αὐτός, παρ' ὅλο ποὺ ἦταν τέκνο Χριστιανῶν, δέχτηκε νὰ βαπτισθῇ μόλις στὰ 33 του χρόνια, ἐνῷ γιὰ τ' ἄλλα παιδιὰ «νομοθετεῖ» νὰ γίνωνται ὄχι μόνο Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ μοναχοὶ σὲ νηπιακὴ ἡλικία, κι ἂν ὡς νήπιοι μοναχοὶ δείξουν ἐπιθυμία γιὰ λίγο περισσότερο φαγητό, νὰ τιμωρηθοῦν αὐστηρὰ νὰ μὴ φᾶνε καθόλου[29]. θὰ πῶ γι' αὐτὰ λεπτομερῶς ἄλλοτε, ἂν θέλῃ ὁ Κύριος. μπορεῖτε δὲ νὰ τὰ βρῆτε καὶ μόνοι σας.

Ἐφιστῶ ὅμως τὴν προσοχὴ ὅλων στὸ ὅτι σὲ τρεῖς χρήσεις του στὴ Βίβλο τὸ *οἰωνίζομαι* δὲν σημαίνει «μαντεύω», οὔτε κάτι ἄλλο τὸ κακόδοξο· Γε 112,6· 17· Βα 54,17· σημαίνει μιὰ πρᾶξι στρατιωτικῆς ἢ πολιτικῆς ἢ ἐμπορικῆς συμφωνίας, ὅπως καὶ τὸ *σπένδομαι* πολλὲς φορὲς σημαίνει τὸ ἴδιο· «Κάνω συμφωνίες», «Κάνω σπονδάς», «δίνουμε ἀμοιβαῖες διαβεβαιώσεις εἰρήνης ἢ συνεργασίας». ἔτσι τὸ χρησιμοποιεῖ κι ὁ Ἰωσὴφ καὶ μάλιστα σὲ χρόνο ποὺ τ' ἀδέρφια του δὲν ξέρουν ἀκόμη ὅτι δὲν εἶναι Αἰγύπτιος, καὶ προσποιούμενος τοὺς κάνει καψώνια.

Εἰδωλολατρικὲς τελεστικὲς συνήθειες θρησκομανικοῦ χαρακτῆρος ἀπαγορευμένες στὸ μωσαϊκὸ Νόμο ἦταν καὶ οἱ *ἐντομίδες* (Νο 160,36· 162,5· Βα 46,17· Ἠσ 15,11), τὰ *στικτὰ γράμματα* (Νο 160,37), τὸ *φαλάκρωμα ἐπὶ νεκρῷ* (Νο 162,5· Δε 5,266· Ἠσ 15,11), καὶ ὁ *σισόης* (Νο 160,35).

Οἱ *ἐντομίδες* ἦταν μαχαιριὲς στὸ κορμί, ποὺ ἄφηναν μεγάλες οὐλὲς καὶ ἦταν σημάδια καυχηματικῆς ἐπιδείξεως θρησκομανῶν.

Νο 160,36· *Ἐντομίδας οὐ ποιήσετε ἐπὶ ψυχῇ ἐν τῷ σώματι ὑμῶν.*
162,5· *Ἐπὶ τὰς σάρκας αὐτῶν οὐ κατατεμοῦσιν ἐντομίδας.*

Βα 46,17· *Ἐπεκαλοῦντο ἐν φωνῇ μεγάλῃ καὶ κατετέμνοντο κατὰ τὸν ἐθισμὸν αὐτῶν ἐν μαχαίραις καὶ σειρομάσταις ἕως ἐκχύσεως αἵματος ἐπ' αὐτούς* (ἔτσι προσεύχονταν στὸν Βάαλ οἱ ἀφιερωμένοι του κίναιδοι, γιὰ νὰ ῥίξῃ φωτιὰ στὸ βωμό τους κατὰ τὸ στοίχημά τους μὲ τὸν Ἠλία).

Ἠσ 15,11· *Πάντες βραχίονες κατατετμημένοι.*

μαζοχιστικὸ κιναιδικὸ ὄργιο. τὸ ἔκαναν πρὶν ἀπὸ 10 περίπου χρόνια στὴν Ἀθήνα Πακιστανοὶ γιὰ τὸ θεό τους Χουσεῖν, ποὺ εἶναι ὁ Ἄδωνίς των.

Τὰ *στικτὰ γράμματα* (=γραμμώσεις ποὺ γράφονται μὲ βελόνα) ἦταν τατουάζ. ἡ πρᾶξι ἦταν τελεστική.

Νο 160,37· *Γράμματα στικτὰ οὐ ποιήσετε ἐν ὑμῖν.*

συνήθως ζωγράφιζαν στὸ κορμί τους θεοὺς θεὲς καὶ σύμβολά τους ἢ ὀνόματά τους. κατάλοιπο ἢ ἀναβίωσι αὐτῆς τῆς εἰδωλολατρικῆς συνηθείας, ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς τουρκοκρατίας, προφανῶς ἀρχικὰ ὡς προειδοποίησι καὶ ἄμυνα, καὶ πρόλαβα καὶ τὸ εἶδα κι ἐγὼ μικρὸς στὸ χωριό μου, εἶναι τὸ ὅτι μερικὲς χωριάτισσες Χριστιανὲς ἔγραφαν μὲ ἰσοβίως ἀνεξίτηλο τατουὰζ ἕνα μικρὸ σταυρὸ 1 × 1 ἑκατοστὸ στὸ μέτωπο ἢ στὸν καρπὸ τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ ἀπ' ἔξω. χριστιανικὸς σταυρὸς βέβαια, ἀλλὰ συνήθεια εἰδωλολατρικὴ κι ἀπαγορευμένη στὴ Βίβλο. μήπως δὲν ἦταν εἰδωλολατρικὴ συνήθεια κι ἐκεῖνο ποὺ ἔβλεπα κι ἄκουγα συχνὰ ὡς ἱεροκήρυκας ἀπὸ ἕναν εὐλαβέστατο γέρο παπᾶ; ὅταν λειτουργοῦσε, ἀναφωνοῦσε κάθε λίγο· «Τίμιε Σταυρέ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν»! ἦταν στὸ ναὸ τοῦ Σταυροῦ στὴ Διαλογὴ Θεσσαλονίκης.

Τὸ *φαλάκρωμα ἐπὶ νεκρῷ* ἀρχικὰ ἦταν ξύρισμα ὅλης τῆς κεφαλῆς, ἀκόμη καὶ τῶν φρυδιῶν καὶ τῶν βλεφαρίδων, κατὰ τὸν ἐνιαύσιο τελεστικὸ Ἐπιτάφιον Θρῆνον γιὰ τὸν κίναιδο θεὸ *Νεκρὸν* ἢ *Τεθνηκότα,* ποὺ ἀργότερα ἐπεκτάθηκε καὶ στὸ θρῆνο γιὰ κάθε συγγενῆ νεκρό. τέτοιος κίναιδος θεὸς στὴν εἰδωλολατρικὴ ἀρχαία Ἑλλάδα ἦταν ὁ *Πενθεύς* (=πένθιμος)· βλέπε Εὐριπίδου Βάκχας, ὅπου ὅλο τὸ θέμα εἶναι ὁ *θηλυστολῶν* (=τραβεστὶ) *Πενθεύς,* τὸν ὁποῖο τρῶνε καννιβαλικῶς ὠμὸ ἡ μητέρα του Ἀγαύη καὶ οἱ δυὸ ἀδελφές της συνοργιάστριες. ὁ *Πενθεὺς* στὸν ἐπεξεργασμένο μῦθο συγχέεται καὶ μὲ τὸ νήπιο παιδὶ ποὺ μετὰ τὴν παρὰ φύσιν σεξουαλικὴ χρῆσι του θυσιαζόταν καὶ τρωγόταν καννιβαλικῶς κατὰ τὴ λατρεία τοῦ κιναίδου θεοῦ Διονύσου. ἐπίσης τέτοιος θεὸς - θυσιαζόμενο καὶ καννιβαλικῶς τρωγόμενο νήπιο ἦταν ὁ *Μελικέρτης (=Μελκάρθ='Βασιλεὺς'-Μολόχ),* ποὺ μαγειρευόταν σὲ λέβητα[30], κι ὁ *Ὑάκινθος* κι ὁ *Ἴακχος* κι ὁ *Βέλ-*

χανος κι ὁ *Ἄδωνις* κι ὁ *Διόνυσος* καὶ ἄλλοι· κάθε τόπος εἶχε καὶ μιὰ παραλλαγή του· καὶ πολλὰ τέτοια ὀνόματα θεῶν ἦταν πρώην προσωνύμια ποὺ αὐτονομήθηκαν κι ἔγιναν αὐτοτελεῖς θεοί. μία λοιπὸν ἀπὸ τὶς ἐπιτάφιες τελεστικὲς κι ὀργιαστικὲς πράξεις γιὰ τὸν τοιοῦτον θεὸ ἦταν καὶ τὸ ὁλοκληρωτικὸ πένθιμο ξύρισμα τῆς κεφαλῆς.

Νο 162,5· *Φαλάκρωμα οὐ ξυρηθήσεσθε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ Ν(ν)εκρῷ καὶ τὴν ὄψιν τοῦ πώγωνος οὐ ξυρήσονται.*

Δε 5,266· *Οὐκ ἐπιθήσετε φαλάκρωμα ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν ἐπὶ Νεκρῷ· ὅτι λαὸς ἅγιος εἶ Κυρίῳ τῷ θεῷ σου.* (265) *Υἱοί ἐστε Κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν.*

Ἠσ 15,11· *Ὀλολύζετε· ἐπὶ πάσης κεφαλῆς φαλάκρωμα...!*

Ὁ *σισόης* εἶναι λέξι αἰγυπτιακὴ εἰδωλολατρικὴ τελεστική, ποὺ σημαίνει ἀλογοουρὰ ἢ κότσο ἢ κοτσιδάκι σὲ ἄντρα.

Νο 160,35· *Οὐ ποιήσετε σισόην ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν, οὐδὲ φθερεῖτε τὴν ὄψιν τοῦ πώγωνος ὑμῶν.*

καθὼς οἱ Αἰγύπτιοι μοναχοὶ τῆς Νιτρίας καὶ τῆς Θηβαΐδος ἦταν ἀρχικὰ εἰδωλολάτρες κίναιδοι μοναχοί, κι ὅταν μετὰ τὴν παῦσι τῶν διωγμῶν τῶν Χριστιανῶν εἰσέβαλαν στὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία, ἄρχισαν νὰ βαπτίζωνται. στὴν ἀββάδικη παραφιλολογία ὄχι λίγοι τέτοιοι πρῶτα ἐξυμνοῦνται ὡς *ἁρπαζόμενοι μέχρι τρίτου οὐρανοῦ,* καὶ πανάρετοι καὶ θαυματουργοὶ καὶ διορατικοὶ καὶ ἰσάγγελοι, κι ἔπειτα –αἰφνιδιάζοντάς μας– βαπτίζονται καὶ Χριστιανοί! αὐτοὶ λοιπὸν σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις συνέχιζαν νὰ διατηροῦν τὸν αἰγυπτιακὸ εἰδωλολατρικὸ *σισόην,* ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ αἴτημα τῆς θηλυπρεπείας των. φαίνεται ὅτι τοὺς χαρακτήριζαν *'Ὁ Σισόης',* δηλαδὴ 'Ὁ Κοτσιδάκιας' καὶ 'Ὁ Ἀλογοουράκιας'. ἔπειτα, μὲ μυθοπλαστικὴ ἐξεργασία τῶν βίων τους τὸ *Σισόης* ἔγινε καὶ ὄνομα μερικῶν. στ' ἀββάδικα κείμενα τῆς μυθοβριθοῦς μοναχικῆς παραφιλολογίας ἀνευρίσκονται Σισόηδες τοὐλάχιστον τρεῖς· καὶ διαφόρων τόπων καὶ χρόνων.

Σισόης λοιπόν· πανάρχαιο κιναιδικὸ καμάρι μὲ σημερινὴ ἐπιβίωσι καὶ λησμονημένη τὴν προέλευσί του καὶ τὴν κάποτε αἰσχρὴ σημασία του. μὲ τὴν κακόδοξη καὶ παπικὴ καὶ βλάσφημη καὶ δῆθεν οἰκουμενικὴ Πενθέκτη σύνοδο ὁ μοναχικὸς *σισόης,* ὅπως καὶ τὸ μοναχικὸ ῥάσο, ἐπιβλήθηκαν καὶ στοὺς κληρικούς, ἀκόμη καὶ στοὺς ἐγγάμους, ὅπως ἀκριβῶς τότε διαλύθηκαν βιαίως καὶ οἱ γάμοι τῶν ἐπισκόπων καὶ στὸ ἑξῆς ἀπαγορεύτηκαν. οἱ κληρικοὶ πρέπει νὰ κουρεύωνται ὡς κανονικοὶ καὶ φυσιολογικοὶ ἄντρες καὶ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ ῥάσο· εἶναι εἰδωλολατρικό. οἱ προφῆτες, ὁ Χριστός, οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ μεγάλοι πατέρες, Ἀθανάσιος καὶ Χρυσόστομος καὶ ὅλοι

οἱ τῶν χρόνων τους φοροῦσαν τὰ ἴδια ῥοῦχα μὲ τοὺς σοβαροὺς λαϊκοὺς καὶ κούρευαν τὰ μαλλιά τους καὶ τὰ γένεια τους –τὰ κούρευαν, δὲν τὰ ξύριζαν– ὡς φυσιολογικοὶ καὶ σώφρονες καὶ ἁγνοὶ καὶ πνευματικοὶ κι ἀξιοπρεπεῖς ἄντρες. ἡ ἐκτροπὴ ἄρχισε ἀπότομα τὸ 692, ἀμέσως μετὰ τὴν Πενθέκτη σύνοδο, τὴν ὁποία ἐπέβαλε ὁ χαλίφης τῆς Ῥώμης, γιὰ ν' ἀκυρώσῃ τὴν Πέμπτη καὶ κυρίως τὴν Ἕκτη οἰκουμενικὴ σύνοδο, ἐπειδὴ ἡ Ἕκτη καταδίκασε ὡς αἱρετικὸ μονοθελήτη τὸν πάπα Ῥώμης Ὀνώριο, μαζὶ καὶ τὸν πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Σέργιο καὶ τὸν Κῦρο Ἀλεξανδρείας, ποὺ ἦταν κι ἐκεῖνοι αἱρετικοὶ μονοθελῆτες. γι' αὐτὸ καὶ τὰ Πρακτικὰ τῶν δυὸ οἰκουμενικῶν συνόδων Πέμπτης καὶ Ἕκτης δὲν διασώθηκαν· ὁ πάπας Ῥώμης πῆγε νὰ σβήσῃ ἀκόμη καὶ τ' ὄνομά τους μὲ τὸ τραγελαφικὸ ὄνομα Πενθέκτη (Πεμπτο-Ἕκτη). καὶ θέσπισε στὸ ἑξῆς νὰ γίνωνται ἐπίσκοποι μόνο οἱ μοναχοί! οἱ Σισόηδες. καὶ ἤθελε νὰ καταργήσῃ τὸ γάμο ἀπὸ τὸν πατριάρχη μέχρι τὸν ὑποδιάκονο (τὸ μαναλόπαιδο). τότε οἱ μοναχοὶ ἁπαξάπαντες ἦταν φανατικὰ παπόφρονες καὶ ῥουφιάνοι τοῦ πάπα Ῥώμης καὶ πράκτορές του καὶ τοποτηρηταί του σ' ὅλη τὴν ἀνατολικὴ ἐκκλησία· ὅπως ὁ Μάξιμος κι ὁ Θεόδωρος Στουδίτης. κι αὐτοὶ ἐξαφάνισαν τὰ Πρακτικὰ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων Πέμπτης καὶ Ἕκτης. κι ἐπέβαλαν τὰ μωμητὰ καπρίτσια τους. τὸ ἔγραψα πρὸ πολλοῦ· ἡ θρησκεία τοῦ Βατικανοῦ δὲν εἶναι Χριστιανισμός· εἶναι ἕνα εἰδωλολατρικὸ θρήσκευμα καὶ μάλιστα πολὺ ἀντιχριστιανικὸ καὶ βδελυρό· θρήσκευμα τῶν *κωλυόντων γαμεῖν* (Α΄ Τι 9,3) καὶ προτρεπόντων ἀρσενοκοιτεῖν. κι ὁ μοναχισμὸς εἶναι προχριστιανικὸς εἰδωλολατρικὸς θεσμός· καὶ δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὴν ἐν Χριστῷ ἀγαμία μερικῶν Χριστιανῶν εὐσεβῶν ὅσο καὶ οἱ ἄλλοι. ἡ Βίβλος δὲν ἐπιτρέπει στοὺς Χριστιανοὺς νὰ διαβιοῦν σὲ τόπο ἄβατο γιὰ τὸ ἄλλο φῦλο, μὲ ἐπακόλουθα πολὺ τρομακτικὰ καὶ ἀναπόφευκτα, σὰν ἐκεῖνα ποὺ συνέβαιναν κάποτε στὴ Μακρόνησο, ἐπειδὴ κι ἀπὸ κεῖ ἔλειπαν οἱ γυναῖκες.

Ὅλα τὰ εἰδωλολατρικὰ καὶ παπικὰ καὶ ἄνανδρα καμώματα πρέπει νὰ σημαδευτοῦν καὶ νὰ καταργηθοῦν τὸ ταχύτερο. εἶναι ἐξωχριστιανικὰ κι ἀντιχριστιανικά· πολὺ κακὲς συνήθειες· κι ἀπὸ τὴ Βίβλο αὐστηρῶς ἀπαγορευμένες.

Καθὼς ἡ παρεκκλησιαστικὴ λατρεία μπορεῖ νὰ ἐξελιχθῇ ταχύτατα σὲ εἰδωλολατρικὸ ὄργιο, πρῶτο ἀναφέρεται πολλὲς φορὲς τὸ ὅτι στὰ *ὑψηλὰ* (κατάσκιες βουνοκορφὲς πρόσφορες γιὰ ἐξοχικὸ γλεντοκόπι, ποὺ γρήγορα ἀρχίζει νὰ γίνεται παραθρησκευτικὸ ἔργο - ὄργιο) στὰ *ὑψηλὰ* πρῶτος ὁ Σαλωμὼν προσέφερε στὸν Κύριο θυσία ὁλοκαυτώσεως χιλίων σφαγίων. καὶ λίγο ἀργότερα αὐτὸ ἔγινε εἰδωλολατρικὴ δυσεξάλειπτη γάγγραινα 440 ἐτῶν, ἐκεῖ στὰ *ὑψηλὰ* πολλοὶ *ἐ-*

θυμίων καὶ *ἔθυον.* διότι πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν κάψα νὰ «κάνουν τὸν παπᾶ» καὶ ἱερουργὸ καὶ μυσταγωγὸ τῶν ἄλλων· ἰδίως οἱ ἀνίκανοι γιὰ ὁποιοδήποτε ἔργο. σὲ ναὸ τῆς Δυτικῆς Θεσσαλονίκης ἔβλεπα συχνὰ ἕναν μηχανόβιο χαραμοφάη, ποὺ ἤξερα πολὺ καλὰ τί βρομόσκυλο ἦταν, καὶ ποὺ εἶχε μαλλιὰ μέχρι τοὺς γοφούς, *σισόην* δηλαδὴ ἴσα μὲ οὐρὰ φοράδας, κι ἀπὸ μπροστὰ μιὰ γενειάδα μέχρι τὴ ζώνη· κοινωνοῦσε κάθε Κυριακὴ πρῶτος, κι ἀμέσως ἔπιανε τὸ μανδήλιο καὶ «βοηθώντας τὸν παπᾶ» σκούπιζε μ' αὐτὸ τὸ στόμα καὶ τὸ σαγόνι ὅλων τῶν κοινωνούντων καὶ ἰδίως τῶν κοριτσιῶν, τὰ ὁποῖα μὲ τὸ ἄλλο χέρι του τὰ ἔπιανε κιόλας ἀπὸ τὸ πίσω μέρος τοῦ κρανίου, χουφτώνοντας τὰ μαλλιά τους, «γιὰ νὰ κρατάῃ κόντρα» στὸ σκούπισμα. δὲν ξαναπάτησα σ' ἐκείνη τὴν ἐκκλησία.

Τὸ πολύχρηστο καὶ πολυσήμαντο ῥῆμα *παίζω* δεύτερη φορὰ στὴ Βίβλο χρησιμοποιεῖται στὴ Γένεσι γιὰ τὸ ἀθῷο σεξουαλικὸ παιχνίδι τοῦ Ἰσαὰκ μὲ τὴ γυναῖκα του (Γε 51,4), καὶ τρίτη φορὰ στὸ Νόμο γιὰ τὸ πορνικὸ τσιλιμπούρδισμα ἐκείνων ποὺ μετὰ τὴ λατρεία τοῦ χρυσοῦ μόσχου στὸ Σινὰ *ἐκάθισαν φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ ἀνέστησαν παίζειν* (Νο 89,9). ἡ εἰδωλολατρικὴ λατρεία ταυτίζεται μὲ τὴν πορνεία πάντοτε· εἶναι δηλαδὴ πορνεία, καὶ τίποτε ἄλλο.

Ὅπως ἱστορεῖ κι ὁ Ἡρόδοτος[31] γιὰ τοὺς Βαβυλωνίους καὶ τοὺς Κυπρίους, φαίνεται ὅτι στὴν ἀφρασιατικὴ Ἐγγὺς Ἀνατολὴ οἱ λαοὶ εἶχαν τὸ βρόμικο θρησκευτικὸ ἔθιμο κάθε γυναίκα μία φορὰ στὴ ζωή της τοὐλάχιστο νὰ ἐκπορνεύεται στὸ *τέμενος* τῆς θεᾶς πόρνης μὲ τὸν τυχόντα προσκυνητὴ - πελάτη, εἰσπράττοντας τ' ὁποιοδήποτε πόρνητο τῆς καταβάλῃ ἐκεῖνος γιὰ τὸ τέμενος. τὰ τέτοια ἔθιμα, φαίνεται, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν ὁ Μωϋσῆς, νομοθετεῖ στὸ Νόμο καὶ στὸ Δευτερονόμιο·

Νο 160,38-39· *Οὐ βεβηλώσεις τὴν θυγατέρα σου ἐκπορνεῦσαι αὐτήν. καὶ οὐκ ἐκπορνεύσει ἡ γῆ* (= ἡ χώρα).

Δε 5,512-513· *Οὐκ ἔσται τελεσφόρος* (= πόρνη ἀποφέρουσα *τέλη* = πόρνητρα) *ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραήλ, καὶ οὐκ ἔσται τελισκόμενος* (= κίναιδος ἀποφέρων *τέλη* = κιναιδιάτικα) *ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ. οὐ προσοίσεις μίσθωμα πόρνης οὐδὲ ἄλλαγμα* (= συνάλλαγμα) κυνὸς (= σκυλοπούστη) *εἰς τὸν οἶκον Κυρίου τοῦ θεοῦ σου πρὸς πᾶσαν εὐχήν* (= μὲ ὁποιοδήποτε τάμα ποὺ θὰ κάνῃς γιὰ κάτι τέτοιο), *ὅτι βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ θεῷ σού ἐστι καὶ ἀμφότερα* (καὶ ἡ πορνεία καὶ ἡ κιναιδιά).

οἱ ναοὶ τῶν εἰδωλολατρῶν ἦταν πορνεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων μὲ σωματεμπόρους καὶ μαντάμες τοὺς ἱερεῖς. ὁ ναὸς τοῦ Κυρίου καὶ τὸ ἱερατεῖο του καὶ ἡ λατρεία του δὲν ἔχουν καμμία σχέσι μ' αὐτά, διότι ὁ Κύριος τὰ σιχαίνεται.

Τέλη λοιπὸν εἶναι τὰ πόρνητρα καὶ τὰ κιναιδιάτικα, καὶ *τελετὴ* ἀπὸ τὰ *τέλη* λέγεται ἡ πορνικὴ καὶ κιναιδικὴ λατρεία τῶν εἰδωλολατρῶν. ἡ λέξι *τελετὴ* στὴ Βίβλο ἔχει πολὺ βρόμικη σημασία, καὶ τὸ ῥῆμα *τελεῖσθαι* καὶ οἱ μετοχὲς *τετελεσμένος* καὶ *τελισκόμενος* ἐπίσης (Νο 232,3· 5· Ψα 105,28· Βα 35,4· Ἀμ 5,10· Ὠσ 4,17). διότι ὅλα ἔχουν συνθετικὸ τὴ λέξι *τέλος* (=τὸ πόρνητρο ἢ κιναιδιάτικο).

Αὐτὰ ὅμως, παρὰ τὶς ἀπαγορεύσεις τοῦ Μωϋσῆ, ἔγιναν καὶ στὴν Ἰουδαία· ἡ Ἀνά, γυναίκα τοῦ βασιλέως Ἀβιὰ κι ἐγγόνου τοῦ Σαλωμών, καὶ μητέρα τοῦ βασιλέως Ἀσά, ὅπως ἀνέφερα, εἶχε συγκροτήσει *σύνοδον,* δηλαδὴ μοναστήρι - μπουρδέλλο, μὲ πισίνες *(καταδύσεις)* πορνικῶν ἐπιδείξεων μάλιστα, στὸ ὁποῖο ἡ ἴδια ἦταν *ἡγουμένη* - μαντάμ. καὶ ὅπως εἶπα ἤδη, ὁ γιός της Ἀσά, μόλις ἔγινε βασιλεύς, ἔπαυσε τὴ μητέρα του ἀπὸ *ἡγουμένη,* ξήλωσε ὅλες τὶς ἐγκαταστάσεις της, καὶ ὅ,τι καιγόταν τὸ ἔκαψε στὸ χείμαρρο Κέδρων. βασίλισσα λοιπὸν τῶν Ἰουδαίων ὑπῆρξε καὶ *ἡγουμένη* θρησκευτικοῦ πορνείου. ἡ λέξι *σύνοδος* μ' αὐτὴ τὴ σημασία ἀνευρίσκεται στὴ Βίβλο καὶ δεύτερη φορά, στὸν Ἰερεμία, στὸν ἔμμετρο στίχο του (Ἰε 66,4).

Πάντες μοιχῶνται, σύνοδος ἀθετούντων.
ἤτοι· *Ὅλοι εἶναι μοιχοί, μπουρδέλλο ἀποστατῶν.*
καὶ τὰ δυὸ βιβλία, Ἰε καὶ Βα, τὰ ἔγραψε ὁ Ἰερεμίας. ἡ λέξι *σύνοδος* μὲ τὴ σημασία *πορνεῖον* ἀνευρίσκεται καὶ στὸν ποιητὴ τῆς Παλατινῆς ἀνθολογίας (5,18,4) Ῥουφῖνο, καὶ στὸν Ἀλεξανδρέα Φίλωνα τὸν Ἰουδαῖο στὸ ἔργο του «Περὶ τῆς πρὸς τὰ προπαιδεύματα συνόδου» πολλὲς φορές.

Γιὰ τὸν ὀργιαστικὸ Ἐπιτάφιο Θρῆνο, ποὺ τελοῦσαν οἱ Ἰσραηλῖτες γιὰ τὸν θνῄσκοντα θρηνολογούμενο κι ἐνταφιαζόμενο κίναιδο θεὸ *Ἄδωνιν* ἢ *Θαμμοὺζ* ἢ ὅπως ἄλλως λεγόμενο πληροφορίες δίνουν οἱ προφῆτες Ἠσαΐας (15,10-13· 18· 28· 32), Ἰερεμίας (2,31-38· 47-48), καὶ Ἰεζεκιήλ (6,13-14), οἱ ὁποῖοι ἔζησαν στὰ χρόνια ποὺ ὡς ἱστορία καλύπτει τὸ βιβλίο Βασιλεῖς.

Ἔκλαιον καὶ *ὠλόλυζον μετὰ κλαυθμοῦ, ἀναβαίνοντες* τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο τῆς κηδείας τοῦ ξοάνου τοῦ *Ἀδώνιδος,* τοῦ λεγομένου *Ἀδωνιίμ,* καὶ δυὸ γειτονικὲς πόλεις ἀνταγωνίζονταν στὸν *κλαυθμόν,* ποιά θὰ *ὀλολύξῃ* πιὸ πολὺ πιὸ ἄγρια πιὸ παρατεταμένα –τὴν ἄλλη μέρα ἦταν βραχνιασμένοι καὶ τοὺς πονοῦσαν τὰ λαγόνια ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ μούγκρισμα, διότι καὶ μούγκριζαν σὰ *μυκῆναι,* ὅπως κλαίει *ἡ Δάμαλις τὸν Μόσχον– ἔκραζον* καὶ *ἐκόπτοντο* (=χτυπιοῦνταν *κὸπ κὸπ* καὶ μαλλιοτραβιοῦνταν) στὸν *κοπετὸν* ἢ *κομμόν,* κι ὁ *ὀλολυγμός* των ἀντηχοῦσε μέχρι πολὺ μακριά, ἀρκετὰ χιλιόμετρα μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων πόλεων, ὅπως τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ποὺ χτυποῦν στὴν ἄμμο τῆς παραλίας τὴ νύχτα ἀκούονται ἀπὸ τὴν Καλιάγρα

στὴν Καψάλα, καὶ ἦταν καμάρι τους καὶ μέχρι ποῦ θ' ἀκουστοῦν, κατὰ τὸν προφήτη Ἠσαΐα. ἔκλαιγαν γιὰ τὸ θάνατο τοῦ κιναίδου θεοῦ τους *Ἀδώνιδος.* ξέσχιζαν οἱ γυναῖκες καὶ τὰ ῥοῦχα τους, προφανῶς γιὰ νὰ δείχνουν καὶ τὸ κορμί τους, ὅπως ξεσχίζουν καὶ τρυποῦν γιὰ τὸν ἴδιο λόγο τὰ παντελόνια τους οἱ σημερινὲς γυναῖκες. τὸ λέει ἡ Σαπφὼ σὲ ὀργιαστικὸ ᾆσμα της·

Κατθνάισκει, Κυθέρη', ἄβρος Ἄδωνις· τί κε θεῖμεν;
Καττύπτεσθε, κόραι, καὶ κατερείκεσθε κίθωνας[32].

(Ἀφροδίτη! πεθαίνει ὁ τρυφερὸς Ἄδωνις· τί νὰ κάνουμε;
Νὰ χτυπιέστε, κορίτσια, καὶ νὰ ξεσχίζετε τοὺς χιτῶνες σας).

ὁ δὲ Ἰερεμίας περιγράφει πῶς, θρηνώντας τὸν κίναιδο θεὸ τῆς φαντασιώσεώς των οἱ γυναῖκες, *ἐπνευματοφοροῦντο,* δηλαδὴ δαιμονίζονταν, καὶ ξαμολιοῦνταν ἀλλόφρονες ὡς μαινάδες στὸ κορύφωμα τῆς μανίας των, ἔπαιρναν τὰ βουνὰ κι ἔψαχναν γιὰ τσομπαναραίους, γιὰ νὰ πηδηχτοῦν, κι ἀπὸ τὴν πολλὴ κόπωσι καὶ δίψα ἔπεφταν κάτω, κι ἂν κανεὶς τὶς ἔλεγε 'Σήκω, μωρὴ χαμένη καρατέτοια', ἐκείνη ἀπαντοῦσε· *Ἀνδριοῦμαι!* (= Εἶμαι καυλωμένη γιὰ ἄντρα!). καὶ πόσο διψασμένη γιὰ ἄντρα ἦταν, τὸ καταλάβαινε κανεὶς ὡς ἐπιβήτοράς της, ὅταν κατὰ τὴ συνουσία τους 'τὴν εἶχε ἀπὸ κάτω' *(ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτῆς)* (πρβλ. Δε 5,445· Δδ 84,18· 21). ὁ Ἰεζεκιήλ, ἁρπαγεὶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀπὸ τὴ Βαβυλωνία στὴν Ἰερουσαλήμ, εἶδε ἀπὸ ἀόρατο ἄνοιγμα τοῦ *πρὸς βορρᾶν* τοίχου τοῦ *οἴκου τοῦ θεοῦ νὰ θρηνῶσι γυναῖκες καθήμεναι τὸν* τοιοῦτον θεὸν *Θαμμούζ.* ξενυχτοῦσαν τὸν πεθαμένο θεὸ στὸ ναό! οἱ Ἰουδαῖοι μέχρι σήμερα κι ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη κι ἀπὸ παντοῦ ὡς χατζῆδες θρηνοῦν στὸ ἴδιο σημεῖο, στὸν τοῖχο τῶν θρήνων δῆθεν γιὰ τὸν κατεστραμμένο ναό τους· οὔτε οἱ ἴδιοι ξέρουν γιὰ ποιόν θρηνοῦν καὶ ποιά ἱερὰ σκατοπαράδοσι συνεχίζουν. στὴν πραγματικότητα συνεχίζουν τὸν τελεστικὸ θρῆνο, τὸν ὁποῖο εἶδε ἐν ὁράματι ὁ Ἰεζεκιήλ. σήμερα μάλιστα κρατοῦν μπροστὰ στὴ μύτη τους καὶ τὸ κινητό τους, καὶ τοὺς ἀκούει κι ὁ ἀδερφός των ἀπὸ τὶς Η.Π.Α., καὶ μουντζοκλαίει κι ἐκεῖνος. ἡ προηγμένη τεχνολογία στὴν ὑπηρεσία τῆς θρησκοληψίας.

Σαράντα χρόνια μετὰ τὴν ἐπάνοδο ἀπὸ τὴν βαβυλώνιο αἰχμαλωσία, ἂν καὶ ἀρκετὰ σωφρονισμένοι πλέον, οἱ Ἰουδαῖοι νήστευαν ἀκόμη τὴ νηστεία τοῦ πένθους γιὰ τὸν θρηνούμενον ἐκεῖνον κίναιδο θεό. ἦταν μιὰ νηστεία ποὺ γινόταν *ἐν ταῖς πέμπταις καὶ ἐν ταῖς ἑβδόμαις,* δηλαδὴ κάθε πέμπτη καὶ σάββατο. κι ὁ Κύριος μὲ τὸν προφήτη Ζαχαρία (4,7) τοὺς ἐλέγχει αὐστηρὰ γιὰ τὸ βρόμικο ἐκεῖνο παραδοσιακὸ κατάλοιπο. στὰ χριστιανικὰ χρόνια οἱ Ἀλεξανδρινοὶ Ἰουδαῖοι τὸ

εἶχαν ἀκόμη οἱ παραδοσιάρηδες, καὶ τὸ ζήλεψαν καὶ τὸ πῆραν ἀπ' αὐτοὺς καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας. εἶναι ἡ νηστεία ποὺ συνεχίζεται μέχρι σήμερα παρ' ἡμῖν τροποποιημένη «γιὰ τὴν τιμὴ τῶν ὅπλων» ὡς μιὰ ἐλαφρὰ νηστεία, μόνο μὲ λαδερὰ φαγητά, κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευή. ἀπὸ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς «Χριστιανοὺς» μεταδόθηκε καὶ στοὺς ἄλλους Χριστιανοὺς μὲ τὸ ἀρειανικὸ ἀπόκρυφο βιβλίο Διαταγαὶ τῶν Ἀποστόλων. τί θαυμάσια ἱερὰ παράδοσι! οἱ ἀρειανοὶ ἔσταζαν ἱερὰ παράδοσι κι ἀπὸ τὰ μπατζάκια τους! οἱ «Χριστιανοὶ» ἀρειανοὶ βέβαια τὴν τροποποίησαν, προλαβαίνοντας τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὶς δυὸ φορὲς κατὰ μία μέρα· Τετάρτη καὶ Παρασκευή· ὅπως μετέθεσαν καὶ τὸ πάσχα μετὰ τὸ ἰουδαϊκὸ φάσκα (φασὲκ - πάσχα) γιὰ νὰ εἶναι ὀρθοδοξότεροι. δυσεξάλειπτη κατάρα. κι ὅποιος δὲν συμμετέχει σ' αὐτὴ τὴ βρόμικη νηστεία, ἐλέγχεται δριμύτατα καὶ «πατερικῶς» ἀπὸ τοὺς ὑπερορθοδόξους· κι ἄντε νὰ συνεννοηθῇς μὲ ἁγιορείτη ἢ παλαιοημερολογίτη!

Οἱ ἀπόστολοι δὲν παρέδωσαν οὔτε νηστεία Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς οὔτε καμιὰ τακτὴ καὶ κοινὴ νηστεία. ὁ καθένας μπορεῖ νὰ νηστεύσῃ, ἂν θέλῃ, ὅποτε θέλει, κι ὅσο θέλει, κι ὄχι κατὰ τὸ βυζαντινὸ κανονικὸ δίκαιο οἱ πράκτορες τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ *ἐκδίκου* (=εἰσαγγελέως), ποὺ εἶχαν ταλαντοῦχο μύτη, νὰ γυρίζουν σ' ὅλους τοὺς δρόμους καὶ νὰ μυρίζουν ποιό σπίτι μυρίζει μὴ νηστίσιμο φαγητὸ τὴ σαρακοστή, νὰ συλλαμβάνουν τὸν ἔνοχο, νὰ τὸν προσάγουν στὸν *ἔκδικον,* κι ὁ ἔκδικος νὰ ξυλοκοπάῃ τοὺς ἐνόχους μὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ῥόπαλο τὸ λεγόμενο *σκυτάλη,* ἐπειδὴ καταπάτησαν τὴ νηστεία. οὔτε πάσχα παρέδωσαν οἱ ἀπόστολοι στοὺς Χριστιανούς, γιὰ ν' ἀφορίζῃ ὁ χαλίφης τῆς Ῥώμης τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἐπειδὴ δὲν ἑορτάζουν τὸ πάσχα τὴν ἴδια μέρα μ' αὐτόν, καὶ νὰ δείχνῃ μ' αὐτὸν τὸ λεονταρισμό του ὅτι εἶναι ἰδιοκτήτης τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνῷ δὲν ἔβλεπε τὰ πορνικὰ κιναιδικὰ καὶ παιδεραστικά του χάλια. οἱ ἀπόστολοι μόνο μία μέρα τῆς ἑβδομάδος τὴν εἶπαν *κυριακὴν* (Ἀπ 2,2) ἀντὶ γιὰ *πρώτην* ἢ *μίαν,* γιὰ νὰ θυμοῦνται οἱ Χριστιανοὶ ὅτι τέτοια μέρα τῆς ἑβδομάδος ἀναστήθηκε ὁ Κύριος· τίποτε ἄλλο σχετικό. κι ὁ μέγας Ἀθανάσιος στὶς Ἑορταστικὲς Ἐπιστολές του δὲν γνωρίζει καὶ δὲν παραδίδει καμμία Τεσσαρακοστή. μόνο σὲ χρόνια παρακμῆς καθιερώθηκε, γιὰ νὰ κάνουν στοὺς Χριστιανοὺς τὸν κόκορα κάτι τύποι ἁγιορείτικοι καὶ παλαιοημερολογίτικοι. ὁ Κύριος καὶ οἱ ἀπόστολοί του στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν θεσπίζουν νηστεία ποτέ. τὴν ἀφήνουν νὰ εἶναι ἁπλῶς ἀπόφασι καὶ ἄσκησι προσωπικὴ τοῦ Χριστιανοῦ ποὺ θέλει νὰ νηστεύσῃ –καὶ νηστεία βέβαια εἶναι μόνο ἡ ἀπόλυτη ἀσιτία, αὐτὸ λέει ἡ λέξι–, ἀλλὰ ὁ Κύριος ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴ στοὺς Χριστιανούς, ἂν καὶ ὅταν νηστεύουν, νὰ μὴν τὸ ξέρῃ κανείς· νηστεία κι

ἐλεημοσύνη νὰ γίνωνται ἐντελῶς κρυφά, κι ὁ θεός, ποὺ βλέπει *ἐν τῷ κρυπτῷ,* ἀποδίδει *ἐν τῷ φανερῷ.* μέγα πρᾶγμα ἡ νηστεία· ἀλλ' εἶναι ἄκρως προαιρετική. αὐτὸς δὲ ποὺ κάνει σχετικὴ παρατήρησι στὸν μὴ νηστεύοντα, στὴν πραγματικότητα κοκορεύεται ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι νηστευτής. καὶ ἡ ἀξία τῆς νηστείας πολλαπλασιάζεται, ὅταν νηστεύῃ κανεὶς τὴν ἡμέρα ποὺ ὅλοι τρῶνε. κι ὅποιος στὸ ζήτημα τῆς νηστείας κάνει τὸν ἐλεγκτὴ καὶ τὸν κόκορα στὸν ἄλλον, εἶναι ἀσεβὴς καὶ κακόδοξος κι αἱρετικός. σᾶς τὸ βεβαιώνω. τρία δὲ πράγματα στὴ Χριστιανικὴ πίστι εἶναι ἄκρως προαιρεκτικά, ὡς ὑπὲρ φύσιν πράγματα, ποὺ κι ἂν κανεὶς δὲν τὰ κάνῃ καθόλου στὴ ζωή του, δὲν ἁμαρτάνει· ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, καὶ ἡ ἀειπαρθενία. καὶ τὰ τρία εἶναι προσωπικὴ ἐπιλογὴ κι ἀπόφασι τοῦ καθενός· κι ἀδιατυμπάνιστη βέβαια κι ἀδιασάλπιστη.

Κατὰ τὰ 440 χρόνια τῶν μετὰ τὸ Δαυῖδ βασιλέων οἱ Ἰσραηλῖτες ἔφτασαν στὸ σημεῖο νὰ κάνουν ἀνθρωποθυσίες, καὶ νὰ θυσιάζουν, ὅπως ἤδη εἶπα, τὰ παιδιά τους ἀπὸ βρέφη μέχρι δωδεκαετῆ, καίγοντάς τα ζωντανὰ στὴν πυρὰ τοῦ κιναίδου *Βάαλ (τῇ Βάαλ)* ἢ τοῦ κιναίδου *Μολὸχ ('Βασιλέως'),* κατὰ τὶς μαρτυρίες τῶν προφητῶν Ὠσηὲ καὶ Ἰερεμίου καὶ τοῦ βιβλίου Βασιλεῖς, πού, ὅπως εἶπα, τὸ ἔγραψε πάλι ὁ Ἰερεμίας. τὰ νήπια τσίριζαν γι' αὐτὸ ποὺ τοὺς ἔκαναν ἡ μητέρα τους κι ὁ πατέρας τους, ῥίχνοντάς τα στὴ φωτιά, κι αὐτοί, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν τρομάρα τους καὶ τὶς ἀπελπισμένες κι ἀπαρηγόρητες τσιρίδες των, προσεύχονταν εὐλαβικὰ στὴ Βάαλ τὸν πούστη καὶ στὴ Μολὸχ τὸν πούστη. ἢ τὰ γκρεμοῦσαν ἀπὸ τὸ γκρεμὸ *(Διάπτωσιν - Διαπίπτουσαν)* ποὺ ἦταν σ' ἕνα πανόμορφο τοπίο, καὶ ποὺ ἀργότερα ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς Ἰωσίας τὸ ἔκανε σκουπιδαριὸ τῆς Ἰερουσαλήμ· ἐκεῖνο ποὺ τότε λεγόταν *Γὲ Ἐννόμ,* ἤτοι *Φάραγξ Ἐννόμ,* κι ἀργότερα τὸ ὄνομα αὐτὸ προφερόταν *Γέεννα·* καὶ συμβόλιζε τὴν κόλασι. ὑπάρχει μεγαλείτερος δαιμονισμὸς καὶ χειρότερη παραφροσύνη ἀπ' αὐτά; μποροῦν αὐτὰ νὰ ἔχουν καμμία σχέσι μὲ τὴν πίστι στὸν Κύριο; κι ὁ Κύριος τοὺς παρέδωσε γιὰ 70 χρόνια στὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία, γιὰ νὰ τοὺς κοπῇ αὐτὸ τὸ εὐλαβέστατο χούι. παραθέτω σχετικὰ χωρία τῶν τριῶν προειρημένων βιβλίων.

Ὠσ 15,12· *Αὐτοὶ λέγοντες· 'Θύσατε ἀνθρώπους'.*

Βα 106,13· *Ἐλάτρευσαν τῇ Βάαλ καὶ διῆγον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἐν πυρί.*

117,7· *(ὁ βασιλεὺς Μανασσῆς) διῆγε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐν πυρί.*

119,14· *Ἐμίανε τὸν Ταφὲθ τὸν ἐν Φάραγγι υἱοῦ Ἐννὸμ τοῦ διαγαγεῖν ἄνδρα τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ ἄνδρα τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τῷ Μολὸχ ἐν πυρί.*

Ἰε 24,6· *Ὠκοδόμησαν ὑψηλὰ τῷ Βάαλ τοῦ κατακαίειν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἐν πυρί.*

38,41· *Ὠκοδόμησαν τοὺς βωμοὺς τῇ Βάαλ τοὺς ἐν Φάραγγι υἱοῦ Ἐννὸμ τοῦ ἀναφέρειν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τῷ 'Βασιλεῖ'.*

Ἐπαναλαμβάνω ἐδῶ τί ἔγραψα σχετικὰ στὸ σύγγραμμά μου «Οἱ ἔκφυλοι» πρὶν ἀπὸ 30 χρόνια[33].

Ἡ κυριώτερη ζημιά, ποὺ ἔκαναν οἱ κίναιδοι εἰδωλολάτρες ἱερεῖς στοὺς ἄλλους Ἰσραηλῖτες ποὺ ἀσπάζονταν τὴν εἰδωλολατρία καὶ τοὺς ἀκολουθοῦσαν, ἦταν ὅτι τοὺς ἔπειθαν, ὅτι εἶναι πολὺ θεάρεστη πρᾶξι κι εὐλαβικὴ προσφορὰ νὰ θυσιάζουν τὰ μέχρι 12 ἐτῶν ἄρρενα καὶ θήλεα παιδιά τους στὸ θεὸ Μολόχ. συγκεκριμένα τὰ ἔκαιγαν ζωντανὰ ῥίχνοντάς τα στὴν πυρὰ ποὺ ἔκαιγε μπροστὰ στὸ χάλκινο ἄγαλμα τοῦ Μολόχ. ὁ Μολὸχ παριστανόταν μὲ τὰ χέρια σὲ κατηφορικὴ πρότασι, σὰν ἀγκαλιὰ ποὺ περιμένει νὰ ὑποδεχτῇ ἕνα νήπιο· οἱ γονεῖς δὲν ἔρριχναν οἱ ἴδιοι τὰ παιδιά τους στὴ φωτιά, ἀλλὰ τὰ ἐμπιστεύονταν στὴν τέτοια ἀγκαλιὰ τοῦ θεοῦ Μολόχ, κι ὁ Μολὸχ ἦταν ἐκεῖνος ποὺ τ' ἄφηνε νὰ κατρακυλίσουν στὴ φωτιὰ ποὺ ἔκαιγε μπροστά του. ἔτσι οἱ γονεῖς εἶχαν τὴ συνείδησι, ὅτι ἁπλῶς ὑπηρετοῦν τὸ θεῖο θέλημα. αὐτὰ τὰ λέει λεπτομερέστερα ἀπὸ τὴν Π. Διαθήκη ὁ εἰδωλολάτρης Ἕλληνας ἱστορικὸς Διόδωρος Σικελιώτης γιὰ τοὺς Χαναναίους (=Φοίνικες) τῆς Καρχηδόνος. οἱ Ἰσραηλῖτες ἀσπάζονταν αὐτὴ τὴν εἰδωλολατρικὴ τελετὴ ἀπὸ τοὺς Χαναναίους τῆς Παλαιστίνης. τὸ ὄνομα *Μολὸχ (=ἄναξ)* εἶναι προσωνυμία τοῦ *Βάαλ,* καὶ μάλιστα τῆς θηλυπρεποῦς παραλλαγῆς τοῦ Βάαλ *Ἀνημέλεχ* (= ἁβρὸς *Μολόχ,* τρυφερὸς *Μολόχ*). ἡ φονικὴ μανία τῶν κιναίδων ἱερέων πρὸς τ' ἀνήλικα παιδιὰ χρονολογεῖται ἀπὸ τὴ δική τους νηπιακὴ ἡλικία, κατὰ τὴν ὁποία φθονοῦσαν θανάσιμα τὸ ἑπόμενο ἀδερφάκι τους. καὶ σὰν ἀνήλικοι μὲν δὲν μποροῦσαν νὰ ἱκανοποιήσουν τὸ φθόνο τους, ὅταν ὅμως γίνονταν ἐνήλικοι καὶ ἰσχυροὶ καὶ αὐθεντίες (ἱερεῖς), ἐκδικοῦνταν τὰ νήπια παιδιὰ ῥίχνοντάς τα στὴ φωτιὰ μὲ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ των τοῦ θηλυπρεποῦς. πόση δὲ ἐπιρροὴ καὶ ἐξουσία ἀσκοῦσαν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ στὰ ἱεροκρατικὰ κράτη τῆς ἀρχαιότητος, φαίνεται ἀπ' αὐτὸ ποὺ διηγεῖται γιὰ τοὺς Καρχηδονίους ὁ Διόδωρος Σικελιώτης[34]. τὸ 310 π.Χ. ὁ Ἕλληνας στρατηγὸς Ἀγαθοκλῆς νίκησε τοὺς Καρχηδονίους σὲ μάχη κι ἐν συνεχείᾳ πολιόρκησε τὴν Καρχηδόνα, οἱ Καρχηδόνιοι ἀπέδωσαν τὴ δύσκολη θέσι τους στὴν ὀργὴ τῶν θεῶν. καὶ οἱ Χαναναῖοι ἱερεῖς των τοὺς ἔπεισαν πρῶτον μὲν νὰ στείλουν πολλὰ ἀφιερώματα στὴ μητρόπολί τους Τύρο, δεύτερον δὲ νὰ ἐπανορθώσουν μιὰ «ἀσέβειά» τους ποὺ διέπραξαν ἐναντίον τοῦ θεοῦ Κρόνου (ἔτσι λέει ὁ Διόδωρος τὸν Μολόχ). ἡ «ἀσέβειά» τους ἦ-

ταν ὅτι ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ἀντὶ νὰ καῖν στὴ φωτιὰ τοῦ Μολὸχ τοὺς ὡραιότερους γιούς των, ἔκαναν τὴν «πονηριὰ» ν' ἀγοράζουν καὶ νὰ ἐκτρέφουν παιδιὰ «κατώτερης ποιότητος», τέκνα δούλων, ποὺ τὰ ἐμφάνιζαν σὰ δικά τους, καὶ νὰ καῖν αὐτά. ἔτσι καταπατοῦσαν τὰ πάτρια καὶ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς τῆς θρησκείας των, τὴν ἱερά τους παράδοσι, κι ἐξώργιζαν τὸ Μολόχ. μετὰ τὸ ἐλεγκτικὸ αὐτὸ κήρυγμα τοῦ κιναιδικοῦ ἱερατείου, οἱ Καρχηδόνιοι «μετανόησαν» καί, διορθώνοντας τὸ «σφάλμα» τους, ἔκαψαν ζωντανοὺς δημοσίᾳ, γιὰ νὰ εἶναι ἀδιάβλητοι, 200 γνησίους γιούς των καὶ ἄλλους 300 ἐνηλίκους, ποὺ «προσφέρθηκαν νὰ καοῦν μὲ τὴ θέλησί τους», ἐπειδὴ εἶχαν κατηγορηθῆ ὅτι διέπραξαν στὸ παρελθὸν ἕνα τέτοιο «ἁμάρτημα» (Αὐτόθι)! τόση ἦταν ἡ δύναμι καὶ ἡ πειθὼ τοῦ κιναιδικοῦ ἱερατείου στὴν Καρχηδόνα. κι αὐτὰ κάνουν οἱ κίναιδοι, ὅταν βασιλεύουν, ὅταν βάζουν στὸ χέρι τους τοὺς φυσιολογικοὺς ἀνθρώπους· ὅπως περίπου γίνεται σήμερα.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴ φωτιὰ τοῦ Μολὸχ οἱ εἰδωλολατροῦντες Ἰσραηλῖτες μὲ τὴν πειθὼ τῶν κιναίδων ἱερέων ἔρριχναν τὰ θυσιαζόμενα νήπιά τους καὶ σ' ἕνα φαράγγι ποὺ λεγόταν *Γὲ Ἐννὸμ (=Γέεννα)* ἢ *Φάραγξ Ἐννὸμ* ἢ *Νάπη Ἐννὸμ* ἢ *Διάπτωσις* (=Γκρεμός, Χαράδρα) πάλι σὰ λατρευτικὴ προσφορὰ πρὸς τὸ θηλυπρεπῆ Μολόχ. ἔχω τὴ γνώμη, ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι Λακεδαιμόνιοι, οἱ ὁποῖοι σύμφωνα μ' ἕνα προϊστορικὸ ὀργιαστικὸ καὶ τελεστικὸ χαμιτικὸ ἔθιμο τῶν Πελασγῶν πρῶτα κι ἔπειτα τῶν Ἀχαιῶν τῆς Λακωνίας, τὸ ὁποῖο κληρονόμησαν, ἔρριχναν τὰ νεογνά τους στὴ χαράδρα *Ἀποθέται* ἢ *Καιάτας,* σύμφωνα δῆθεν μὲ τοὺς «νόμους τοῦ Λυκούργου». στὴν πραγματικότητα τἄρριχναν ἐκεῖ σὰ θυσία στὸ θηλυπρεπῆ θεό τους, τὸν Ὑάκινθο, μιὰ παραλλαγὴ τοῦ Μολόχ, κι ὄχι διότι ἤθελαν δῆθεν νὰ θανατώσουν τὰ μὴ ῥωμαλέα παιδιά, γιὰ νὰ κρατήσουν μόνο τὰ ῥωμαλέα, ὅπως νομίζει ὁ Πλούταρχος[35].

Στὸ βιβλίο Βασιλεῖς ἀναφέρεται, ὅτι στὸ βόρειο βασίλειο ὁ προφήτης Ἠλίας, στὸ γνωστὸ στοίχημα ποὺ στοιχημάτισε τὸ κεφάλι του, ὅταν κέρδησε, ἔσφαξε 850 βακούφικους κιναίδους ἱερεῖς τοῦ Βάαλ καὶ τῆς Ἀστάρτης. λίγα χρόνια ἀργότερα ὁ Ἰού, ὁ στρατηγὸς ποὺ μὲ ἐπανάστασι ἔγινε βασιλεὺς τοῦ βορείου βασιλείου, ἔσφαξε ὅλους τοὺς ὑπολοίπους κιναίδους ἱερεῖς τοῦ Βάαλ, οἱ ὁποῖοι ἦταν πολὺ περισσότεροι ἀπὸ κείνους ποὺ εἶχε σφάξει ὁ Ἠλίας. ὁ Ἰού, γιὰ νὰ μὴν τοῦ ξεφύγῃ κανένας ἱεροπούστης, στὴν ἀρχὴ προσποιήθηκε τὸ φανατικὸ ὑποστηρικτή τους, κι ἀφοῦ τοὺς συγκέντρωσε στολισμένους μὲ τὶς ὀργιαστικὲς στολές των μέσα σ' ἕνα ναό, «γιὰ νὰ τοὺς τιμήσῃ», τοὺς κλείδωσε καὶ τοὺς ἐξώντωσε σὲ λίγη ὥρα μονοκοπανιά, ἔτσι καθάρισε τὸ βόρειο βασίλειο ἀπὸ τοὺς ἐκφύλους φονιάδες τῶν παιδιῶν

γιὰ ἀρκετὲς δεκαετίες. ἀκόμη ἀργότερα ὁ προφήτης Ὠσηὲ ἀναφέρεται πάλι σὲ πλήθη κιναίδων ἱερέων, τοὺς ὁποίους προσδιορίζει μὲ τὴν τελεστικὴ ὀνομασία τους ὡς *τετελεσμένους*. αὐτὰ στὸ βόρειο βασίλειο, ἀλλὰ καὶ στὸ νότιο βασίλειο, ποὺ γενικὰ ἐκφυλίστηκε λιγώτερο καὶ σὲ ὀψιμώτερα χρόνια, τὸν 7ο π.Χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας, στὴν κάθαρσι ποὺ χρειάστηκε νὰ κάνῃ, ἔσφαξε ὅλους τοὺς βακούφικους κιναίδους ἱερεῖς τοῦ Βάαλ, καὶ κατέστρεψε τὸν *οἶκον* τους, δηλαδὴ τὸ κιναιδαριό τους, τὸ ἱερομπουρδέλλο τους, τὸ μπουρδελλομοναστήρι τους. ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκφυλα εἶχαν γίνη μὲ τὴν ἐξώθησι τοῦ εἰδωλολάτρου πατέρα του.

Μετὰ τὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία ὁ Ἰσραὴλ γιὰ 4 περίπου αἰῶνες ἦταν ἕνα ἔθνος πολὺ καθαρὸ ἀπὸ ἐκφύλους.

Κι ὁ ἀρχηγὸς - import - export τῆς ἀρνητικῆς ἐναντίον τῆς Βίβλου «κριτικῆς», «βιβλικὸς θεολόγος», στὶς ἐπιστημονικὲς πενιχρὲς φυλλάδες του ἔλεγε τὸν προφήτη Ἠλία καὶ τὸν Ἰοὺ «δολοφόνους». τί τὸν πονοῦσε; τί τὸν ἔκαιγε; ὁ Ἠλίας ἦταν ἕνα παλληκάρι 35 ἐτῶν, ἀγανακτισμένο γιὰ τὴ σφαγὴ χιλιάδων νηπίων, ποὺ ἔβαλε στοίχημα τὸ κεφάλι του ἢ τὸ κεφάλι τῶν κιναίδων ἱερέων τοῦ κιναίδου Βάαλ γιὰ τὸ ποιανοῦ ὁ θεὸς θὰ ῥίξῃ φωτιὰ στὸ θυσιαστήριό του, καὶ τὸ κέρδησε. ἦταν δίκη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ἀχαάβ, ὑποστηρικτοῦ τῶν κιναίδων, κι ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. κι ὁ Ἰοὺ ἦταν ἕνα παλληκάρι 40 ἐτῶν, στρατηγός, ποὺ ἀνέτρεψε τὸ γιὸ τοῦ Ἀχαάβ, κι ἔγινε βασιλεὺς αὐτός, καὶ καθάρισε τὴ χώρα ἀπὸ τοὺς δολοφόνους τῶν νηπίων. καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι σημερινοὶ «βιβλικοὶ θεολόγοι», ποὺ τρέφονται ἀπὸ τὴ Βίβλο, ἔμαθαν ἀπὸ τὸν ἀρχηγό τους νὰ λένε τὸν Ἠλία καὶ τὸν Ἰοὺ δολοφόνους.

Τὸ τέλος τοῦ προαιχμαλωσιακοῦ κράτους τῶν Ἰουδαίων ἦταν φρικτό. ὁ Ναβουχοδονόσορ πολιόρκησε τὴν Ἰερουσαλὴμ ἐπὶ τρία χρόνια πολὺ σφιχτά, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι πείνασαν τόσο ποὺ μαγείρευαν κι ἔτρωγαν τὰ παιδιά τους. κάποτε ὁ βασιλεὺς Σεδεκίας ἀποπειράθηκε νυχτερινὴ ἔξοδο πρὸς τὴ Νεκρὰ Θάλασσα, ἀλλὰ συνελήφθη, ὡδηγήθηκε στὴ Δεβλαθά, ὅπου ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶχε τὴν ἐκστρατευτικὴ ἕδρα του, κι ἐκεῖ ἔσφαξε ὅλα τὰ παιδιὰ καὶ τὶς γυναῖκες τοῦ Σεδεκίου μπροστά του, κι ἀμέσως τὸν τύφλωσε καὶ τὸν ἔσυρε αἰχμάλωτο στὴ Βαβυλῶνα, γιὰ νὰ ἔχῃ ἔτσι τελευταία εἰκόνα τῆς ζωῆς του τὴ σφαγὴ τῆς οἰκογενείας του. ὁ *ἀρχιμάγειρος* (=πρωθυπουργὸς) τοῦ Ναβουχοδονόσορ μπῆκε στὴν Ἰερουσαλήμ, συνέλαβε κι ὡδήγησε μπροστὰ στὸ Ναβουχοδονόσορ τὸν ἀρχιερέα Σαραΐα, τὸν ἀμέσως μετὰ ἀπ' αὐτὸν *ἱερέα τῆς δευτερώσεως* Σοφονία, τοὺς τρίτους ἱεραρχικῶς *τρεῖς ἱερεῖς τοὺς φυλάσσοντας τὸν σταθμὸν* (=ὑπουργοὺς οἰκονομικῶν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἱερατείου ποὺ αὐτοὶ ζύγιζαν κι ἐκτύπωναν

τὸ νόμισμα), τὸν ἀρχιστράτηγο, τὸ στρατολόγο, ἑξήντα ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, καὶ διαφόρους ἄλλους ἐπισήμους, κι ἐκεῖνος τοὺς ἔσφαξε ὅλους ἀμέσως. στὴ συνέχεια ὁ *ἀρχιμάγειρος* ξήλωσε καὶ σήκωσε ὅλες τὶς ποσότητες τῶν τριῶν μετάλλων χρυσοῦ ἀργύρου καὶ χαλκοῦ ἀπὸ τὸ ναὸ τὸ ἀνάκτορο κι ὅλα τὰ σπίτια, πυρπόλησε ὅλα τὰ κτήρια τῆς πόλεως, κατεδάφισε τὰ τείχη της, κι ὡδήγησε αἰχμάλωτο πεζὸ καὶ μὲ τὸ μαστίγιο νὰ σφυρίζῃ ἀπὸ πίσω τους ὅλο τὸ λαό, 500.000, στὴ Βαβυλωνία. ἄφησε λίγους γεωργοὺς στὴν ἐπαρχιακὴ χώρα, βάζοντάς τους διοικητὴ τὸν Ἰουδαῖο Γοδολία. μετὰ λίγον καιρὸ ὁ Ἰουδαῖος πρίγκηπας Ἰσμαὴλ δολοφόνησε τὸν Γοδολία καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του, κι ἔγινε ἄφαντος. μετὰ ἀπὸ λίγο κάποιος ἀπὸ τὸ ἐπιτελεῖο τοῦ Γοδολία, ὁ Ἰωανάν, μαζὶ μὲ τοὺς λίγους ἐπιζῶντες Ἰουδαίους κατέφυγαν στὴν Αἴγυπτο, ἀπάγοντας βιαίως καὶ τοὺς προφῆτες Ἰερεμία καὶ Βαρούχ. ἐκεῖ μᾶλλον πέθανε ὁ γηραιὸς Ἰερεμίας, ὁ δὲ Βαροὺχ πῆγε στὴ Βαβυλωνία. μετὰ λίγον καιρὸ ὁ Ναβουχοδονόσορ κατέλαβε τὴν Αἴγυπτο, ἔσφαξε ὅλους τοὺς ἐκεῖ καταφυγόντες Ἰουδαίους καὶ τὸν φαραώ, κι ἔσυρε ὅλους τοὺς Αἰγυπτίους αἰχμαλώτους δούλους στή Βαβυλωνία, ἀφήνοντας τὴν Αἴγυπτο ἔρημη ὅπως καὶ τὴν Παλαιστίνη. καὶ μετὰ 70 χρόνια, ὅλοι οἱ ἐπιζήσαντες αἰχμάλωτοι, Ἀσιᾶτες καὶ Ἀφρικανοί, ἀφέθηκαν νὰ ἐπιστρέψουν στὶς πατρίδες των, ὑπόδουλοι πλέον τῶν Περσῶν, ποὺ εἶχαν ὑποτάξει τοὺς Βαβυλωνίους ἐπὶ τοῦ γιοῦ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ποὺ λεγόταν Βαλτάσαρ, τὸν ὁποῖο καὶ ἔσφαξαν.

Ὁ Κύριος διὰ τῶν προφητῶν ἔλεγε τὸν Ναβουχοδονόσορ «τὸ Τρελλὸ Ξυράφι ποὺ ξυρίζει ὅλες τὶς βρομότριχες». αὐτὰ ὅλα ἔγιναν κατὰ τὰ ἔτη 630-560 π.Χ., μετὰ τοὺς Ἕλληνες ποιητὰς Ὅμηρο καὶ Ἡσίοδο, ταυτόχρονα μὲ τοὺς Καλλῖνο, Τέρπανδρο, καὶ Τυρταῖο, καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς Σόλωνα, Μίμνερμο, καὶ Ἀλκαῖο.

Τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς τῶν βασιλέων ἱστορεῖται σὲ τρία βιβλία· τὰ δυὸ τοῦ Ἰερεμίου, Προφητεῖες του (κεφ. 40-53), καὶ Βασιλεῖς (κεφ. 127-128), καὶ στὸ γραμμένο ἀπὸ τὸν Βαροὺχ Παραλειπομένη (κεφ. 96).

8. ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΗ

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους λέγεται *Παραλειπομένη βίβλος,* ἐπειδὴ *παραλείπεται,* δηλαδὴ νεοελληνιστὶ *παραλείπει,* πολλά, καὶ ὄχι «ἐπειδὴ γράφει ὅσα παρέλειψαν τὰ παράλληλα βιβλία Δαυὶδ καὶ Βασιλεῖς», ὅπως κακῶς νομίζεται ἀπὸ παρανόησι τῆς γενικῆς *Παραλειπομένων Α΄ καὶ Β΄,* ὅπου τὸ *Παραλειπομένων* εἶναι θηλυκό, *Παραλειπόμεναι βίβλοι.* στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τὸ *παραλείπω* λέγεται *παραλείπομαι·*

μέση φωνή, ἐνεργητικὴ διάθεσι· ὅπως τώρα λέμε *δέχομαι,* ἢ *Νὰ πεταχτῶ μιὰ στιγμὴ ἐκεῖ.* ἀπὸ διάφορα ὅμως μικρονοϊκὰ καὶ ἀμαθῆ στειλιάρια καὶ τσόκαρα τοῦ τε ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ νομίστηκε καὶ διδάχτηκε «ἐν ταῖς γεραραῖς θεολογικαῖς σχολαῖς» ὡς οὐδέτερο «τὰ Παραλειπόμενα», δηλαδὴ «ὅσα παραλείφθηκαν»! «Βάλε τὸν ἀχμάκη μάγειρα νὰ σοῦ μαγειρέψει...» –ἄντε νὰ μὴν πῶ πάλι αὐτούσια τὴ χωριάτικη παροιμία. καὶ τὸ ἀποκρουστικὸ μαγείρεμα τῶν ἀχμάκηδων ἔγινε παροιμιώδης ἔκφρασι! «Νὰ ποῦμε καὶ τὰ παραλειπόμενα» λένε καὶ ὅσοι οὔτε κἂν γνωρίζουν τὴν ὕπαρξι αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. παραλείπει δὲ τὸ βιβλίο αὐτὸ ὅλα τὰ ἄσχημα τὰ μειωτικὰ καὶ τὰ διχαστικὰ τῆς ἱστορίας, τὰ «ἀκατάλληλα», καὶ ὅσα ξύνουν παλιὲς ἐθνικὲς καὶ ἐμφύλιες ἔχθρες, περιλαμβάνει δὲ καί γε ὑπογραμμίζει ὅλα τὰ ἐπαινετά, τὰ ἔνδοξα, τὰ πατριωτικά, καὶ τὰ φρονηματιστικά, ποὺ τονώνουν τὸ ἐθνικὸ φρόνημα. ἀπ' αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικά του συμπεραίνω ὅτι ἡ Παραλειπομένη, ἐφ' ὅσον ἔχει φίλτρο, εἶναι σχολικὸ βιβλίο ἱστορίας ἀναφερόμενο στὰ νοσταλγικὰ τῆς ἀρχαίας δόξης χρόνια καὶ διδασκόμενο κατὰ τὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία στὴ Βαβυλωνία γιὰ τὴ διατήρησι καὶ τὴν ἀναζωπύρωσι τοῦ πατριωτικοῦ φρονήματος καὶ τῆς νοσταλγίας τῆς ἐπανόδου τῶν Ἰουδαίων στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὴ χώρα τους. ἕνα ἐπιστημονικὸ ἱστορικὸ βιβλίο τὰ γράφει ἀμερόληπτα ὅλα, ὅμορφα καὶ ἄσχημα· ἔτσι πρέπει. ἕνα σχολικὸ ἱστορικὸ βιβλίο ὅμως γιὰ παιδιὰ κάνει ἐπιλογὴ τῶν ὠφελίμων καὶ καταλλήλων γιὰ ἀγωγὴ παιδιῶν· ἔτσι πρέπει πάλι· διότι ἔχει εἰδικὸ παιδαγωγικὸ σκοπό. δὲν κάνει ὅπως ἕνας πρόστυχος βλάκας, γιὰ νὰ μάθῃ στὸν πεντάχρονο γιό του τὴν ἀλήθεια ὅτι τὸ μικρότερο ἀδερφάκι του δὲν τὸ ἔφερε ὁ πελαργός, συνουσιάστηκε μὲ τὴ γυναῖκα του μπροστὰ στὸ παιδί. ἔχω τὴ γνώμη ὅτι τὸ βιβλίο αὐτὸ στὴν ἀρχὴ κιόλας τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας τὸ ἔγραψε ὁ μεγάλος παιδαγωγὸς τῶν Ἰουδαίων προφήτης Βαρούχ, ὁ ὁποῖος ἔγραψε καὶ ἄλλο ἕνα προφανέστατα σχολικὸ βιβλίο του, ποὺ εἶναι καὶ κλασσικὴ χρηστομάθεια, ὅπως ἔλεγαν τὰ σχολικὰ βιβλία οἱ παλιοί. τὰ δυὸ σχολικὰ βιβλία τοῦ Βαρούχ, *Βαροὺχ* καὶ *Παραλειπομένη,* διατήρησαν τὴν πατριωτικὴ φλόγα στὴ γενεὰ ποὺ γεννήθηκε μεγάλωσε ἔδρασε καὶ γέρασε στὴν ἑβδομηντάχρονη αἰχμαλωσία μακριὰ ἀπὸ τὴ χαμένη πατρίδα.

Εἶχαν δὲ στὴν αἰχμαλωσία καὶ τ' ἄλλα καὶ κλασσικὰ σχολικὰ βιβλία, τὰ ἔνδοξα βιβλία τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ Δαυΐδ, ποὺ εἶχε κάνει τὴν πατρίδα μεγάλη πανίσχυρη ἔνδοξη κι εὐτυχισμένη σὰν τὴ Βαβυλωνιακὴ αὐτοκρατορία τοῦ κατακτητοῦ καὶ δυνάστου των. μόνο ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς ἕνας λαὸς ὁμοιόγλωσσος μὲ τὸν κατακτητὴ καὶ τύραννό του καὶ φυλετικῶς συγγενῆ δὲν ἀφωμοιώθηκε αὔτανδρος, ἀλλ' ἄντεξε καὶ διατηρήθηκε νοσταλγὸς τῆς ἀρχαίας δόξης τῆς πατρίδος

σχεδὸν ἐπὶ ἕναν αἰῶνα μέσα στὴ μεγάλη καὶ πλησιόγλωσση αὐτοκρατορία, καὶ δὲν ἔγιναν Βαβυλώνιοι ὅλοι τους. ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες, ποὺ πολλοὶ ἔγιναν μεωαμεθανοὶ καὶ Τοῦρκοι γιὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ ὄχι λίγοι ἔμειναν Χριστιανοὶ καὶ Ἕλληνες, ποὺ κάποτε ἵδρυσαν τὸ χριστιανικὸ Ἑλληνικὸ κράτος. οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ 2.000.000 (ἑκατομμύρια) ἔμειναν τότε 106.000, δηλαδὴ τὰ πέντε ἑκατοστά· κι ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα ἑκατοστὰ ἀναγεννήθηκε τὸ ἔθνος. καὶ οἱ Ἕλληνες τὸ 1821 ἦταν 800.000· ἀπὸ μία τεράστια αὐτοκρατορία ποὺ ἦταν πρὶν ἀπὸ τὴν ὑποδούλωσί τους. πῶς κατωρθώθηκε αὐτό; μὲ τὴ φλόγα τῆς παιδείας· ὅπως παραδίδεται καὶ στὸ ἀρχαῖο δημοτικὸ ποιημάτιο τῆς τουρκοκρατίας, ποὺ μνημόνευσα στὰ Εἰσαγωγικά·

Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε μου νὰ περπατῶ, κλπ.

οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν μείνει χωρὶς πατρίδα, χωρὶς ναό, χωρὶς ὠργανωμένο ἱερατεῖο, καὶ χωρὶς λατρεία τοῦ Κυρίου ἐλεύθερη κι ἐπίσημη, ἀλλ' ὄχι χωρὶς παιδεία· κι αὐτὴ τοὺς διέσωσε, ἀντιστεκόμενη κάθε στιγμὴ στὴν ἀφομοιωτικὴ δύναμι μιᾶς αὐτοκρατορίας βρόμικης. πολλοὶ βέβαια ἀφωμοιώθηκαν, οἱ πλεῖστοι· ὄχι λίγοι ὅμως ἀντιστάθηκαν στὴν ἀφομοίωσι ἐπιτυχῶς· χάρι σ' αὐτὴ τὴν παιδεία μὲ τὰ τέτοια σχολικὰ βιβλία, τὴν ὁποία οἱ ἄχρηστοι εὐδαιμονισταὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν εἰρωνεύονται· ἐπειδὴ εἶναι σκέτα κτήνη ποὺ μόνο τρῶν κοπρίζουν ἀσχημονοῦν καὶ ψοφοῦν, ἀνίκανοι ὄντες γιὰ κάθε τὶ λόγου ἄξιο· καὶ εἰρωνεύονται ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀνίκανοι νὰ κατορθώσουν· τὸ κάνουν ἀπὸ φθόνο πρὸς τοὺς ἱκανούς. ὅπως ἡ αἰσώπια ἀλεποῦ ἡ ὁποία εἶπε ἀγουρίδες τὰ σταφύλια ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ φτάσῃ· καὶ σ' ἄλλη φάσι, ὅταν τῆς κόπηκε ἡ οὐρά, πάσχιζε νὰ πείσῃ κι ὅλους τοὺς ἄλλους νὰ τὴν κόψουν κι ἐκεῖνοι.

Ἡ Παραλειπομένη στὸ μασοριτικὸ σκεύασμα ἐπιγράφεται *Λόγοι ἡμερῶν (Διβρὶ Ἁγιαμίν)* καὶ στὴν προτεσταντικὴ «ἱερὰ παράδοσι», ποὺ εἶναι ἡ ἰουδαϊκὴ τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, ἐπιγράφεται *Χρονικά* (Chronik, Chroniques, Cronicas, Chroniche, Chronicles).

Περιεχόμενα τῆς Παραλειπομένης

Α

1. Ἧττα καὶ θάνατος Σαοὺλ μαζὶ μὲ τρεῖς γιούς του
2. Ἐκπόρθησι τῆς Ἰεβοὺς καὶ ἀρχιστρατηγία τοῦ Ἰωάβ
3. Οἱ Ἰσραηλῖτες χρίουν τὸ Δαυῖδ βασιλέα
4. Στρατηγοὶ τοῦ Δαυῖδ
5. Στρατηγοὶ στὴ Σεκελάκ
6. Οἱ τέως ἀντίπαλοι ποὺ ἦρθαν στὴ Χεβρών

7. Φιλία τοῦ χιρὰμ βασιλέως τῆς Τύρου
8. Ἀντιμετώπισι τῶν ἀλλοφύλων
9. Ἀνδραγαθίες στρατηγῶν τοῦ Δαυΐδ
10. Ἀπογραφὴ τοῦ Ἰσραὴλ πλὴν τῶν Λευϊτῶν (1.570.000 στρατεύσιμοι)
11. Ἡ θεία τιμωρία καὶ ἡ ἀγορὰ τῆς ἅλω τοῦ Ὀρνά
12. Μεταφορὰ κιβωτοῦ διαθήκης μέχρι τὸν οἶκον Ἀβεδαρά
13. Ἀπόφασι μεταφορᾶς κι ἐγκαταστάσεως τῆς κιβωτοῦ εἰς Πόλιν Δαυΐδ
14. Μεταφορὰ - Χωνενίας - *φωνὴ σωφέρ* (=μουσικὲς νότες)
15. Ἐγκατάστασι κιβωτοῦ στὴ σκηνὴ Δαυΐδ
16. Δαυΐδ καὶ Νάθαν - ποιός θὰ κτίσῃ τὸ ναό - ᾠδὴ Δαυΐδ
17. Ὁ Δαυΐδ ὑποτάσσει τὴ Συρία τοῦ Σουβὰ τοῦ Ἀδρααζάρ
18. Κυβέρνησι τοῦ Δαυΐδ
19. Προσβολὴ τοῦ Ἀμμωνίτου Ναάς· καθυπόταξι Ἀμμωνιτῶν
20. Φθορὰ Ἀμμὼν ὑπὸ Ἰωὰβ καὶ στέφανος 'Βασιλέως αὐτῶν' τῶν Σύρων στὸ θρόνο τοῦ Δαυΐδ
21. Ἑτοιμασία τῶν οἰκοδομικῶν ὑλικῶν τοῦ ναοῦ καὶ σχετικὲς ὁδηγίες τοῦ Δαυΐδ στὸ Σαλωμών
22. Ἀπογραφὴ Λευϊτῶν
23. Διοργάνωσι 24 δεκαπενθημέρων ἐφημεριῶν τῶν ἱερέων
24. Διοργάνωσι ὅλης τῆς φυλῆς Λευΐ
25. Διοργάνωσι ψαλτῳδῶν Ἀσάφ, Ἰδιθούν, Ἀιμάν, καὶ λοιπῶν σὲ 24 δεκαπενθήμερες ἐφημερίες
26. Διοργάνωσι πυλωρῶν
27. Διοργάνωσι θησαυροφυλάκων
28. Διοργάνωσι Λευϊτῶν γραμματέων
29. Διοργάνωσι τοῦ διαρκοῦς στρατοῦ ἐπιφυλακῆς σὲ 12 μηνιαῖες βάρδιες ὑπὸ 12 στρατηγοὺς ἐναλλασσομένους
30. Πατριάρχες τῶν φυλῶν
31. Διαχειρισταὶ τῆς περιουσίας τοῦ Δαυΐδ καὶ στενοὶ συνεργάτες του στὴ βασιλεία
32. Τελευταῖες ὑποθῆκες τοῦ Δαυΐδ στὸ Σαλωμών
33. Δαυΐδ πρὸς Σαλωμὼν καὶ πρὸς τὸ λαό
34. Ἐπίλογος τοῦ Δαυΐδ

B

35. Θυσίες Σαλωμὼν καὶ Ἰσραὴλ στὴ Γαβαὼν (παλαιὰ σκηνὴ) καὶ ὄνειρο τοῦ Σαλωμὼν θεόπνευστο
36. Δύναμι ἁρμάτων κι ἐμπόριο ἵππων καὶ ἁρμάτων
37. Προετοιμασία γιὰ τὸ ναὸ καὶ ξυλεία ἀπὸ τὴ Φοινίκη

38. Ἀνοικοδόμησι τοῦ ναοῦ
39. Σκεύη τοῦ ναοῦ
40. Ἐγκατάστασι τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης στὰ ἅγια τῶν ἁγίων
41. Ὕμνος καὶ λόγος τοῦ Σαλωμὼν στὰ ἐγκαίνια
42. Προσευχὴ τοῦ Σαλωμὼν στὰ ἐγκαίνια
43. *Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ* (ἐθνικὸς ὕμνος).
44. Δεύτερη ἐμφάνισι τοῦ θεοῦ στὸ Σαλωμὼν μετὰ τὴν προσευχή
45. Ἀνοικοδόμησι τῶν ἀνακτόρων
46. Ἔναρξι δαυϊτικῆς λειτουργίας στὸ ναό
47. Ἄνοιγμα πρὸς τὴν Τοπὰζ διὰ μέσου τῆς Γεσιὼν Γαβέρ
48. Ἡ βασίλισσα τοῦ Σαβά
49. Θησαυρισμὸς ἀπὸ τὴ Θαρσίς (= Λισσαβῶνα)
50. Ἐπίλογος γιὰ τὸν Σαλωμών
51. Ῥοβοὰμ ἀφροσύνη καὶ διχασμὸς τοῦ ἔθνους
52. Ματαίωσι συρράξεως Ῥοβοὰμ καὶ Ἰεροβοάμ
53. Εἰσβολὴ τοῦ φαραὼ Σουσακίμ καὶ λεηλασία τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ κατάρρευσι τοῦ Ῥοβοάμ
54. Ἐπίλογος Ῥοβοάμ
55. Νίκη τοῦ Ἀβιὰ κατὰ τοῦ Ἰεροβοάμ
56. Ἀσά· διοργάνωσι τοῦ κράτους τοῦ Ἰούδα
57. Ὀρθοδοξία Ἀσὰ καὶ ὀρθόδοξοι πρόσφυγες ἀπὸ Ἰσραὴλ σὲ Ἰούδαν
58. Κακὴ στροφὴ τοῦ Ἀσὰ ἐναντίον τοῦ προφήτου Ἰού
59. Τέλος τοῦ Ἀσά
60. Ἰωσαφὰτ πανίσχυρος (1.160.000 στρατοῦ) καὶ εὐκατάστατος, πιστός, διοργανωτὴς ἱεραποστολῆς, κηρυγμάτων καὶ κατηχητικῶν.
61. Ἰωσαφὰτ καὶ Ἀχαὰβ φιλία, προφήτης Μιχαΐας τοῦ Ἰεμβλαά, προφητεία δεκτὴ καὶ μὴ δεκτή, συνοικέσιο τέκνων.
62. Ἀλλαγὴ στολῶν καὶ θάνατος Ἀχαάβ
63. Ὁ Ἰωσαφὰτ δέχεται ἔλεγχο τοῦ προφήτου Ἀνανί, διοργανώνει τὴ δικαιοσύνη τοῦ κράτους τοῦ Ἰούδα
64. Ἰωσαφάτ, πόλεμος ἀπὸ Μωὰβ καὶ Ἀμμὼν καὶ Μιναίους
65. Ἀμαχητὶ νίκη τοῦ Ἰωσαφὰτ καὶ πλούσια λαφυραγωγία
66. Ἀπόπειρα γιὰ θησαύρισι ἀπὸ Τοπάζ, συντριβὴ πλοίων
67. Ἐπίλογος εἰς Ἰωσαφάτ
68. Τὸν Ἰωσαφὰτ διαδέχεται ὁ γιός του ἀδελφοκτόνος Ἰωράμ· Ἐπιστολὴ τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ πρὸς αὐτόν· κακὸ τέλος τοῦ Ἰωρὰμ συζύγου τῆς Γοθολίας θυγατρὸς τῆς Ἰεζάβελ. (κεφάλαια 66-68 ταραγμένο καὶ φθαρμένο κείμενο· [κεφ. 66,1 *καὶ οὗτος ἠνόμησεν*] γραμμένο γιὰ τὸν Ἰωσαφάτ)
69. Ὀχοζίας καὶ θανάτωσί του ἀπὸ τὸν Ἰοὺ στὸν Ἰσραήλ

70. Γοθολία
71. Ἰωδαέ - ἀποκατάστασι ἀνηλίκου βασιλέως Ἰωάς, θανάτωσι Γοθολίας, ἀπελευθέρωσι Ἰούδα
72. Ἰωάς· ζῶντος τοῦ Ἰωδαέ
73. Ἰωάς· μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἰωδαέ
74. Ἀμασίας
75. Ὀζίας
76. Ὀζίου ἀσεβὲς θρησκόληπτο τόλμημα καὶ λέπρωσι
77. Ἰωάθαμ
78. Ἄχαζ - αἰχμάλωτοι Ἰουδαῖοι στοὺς βορείους Ἰσραηλῖτες
79. Ἀσσύριοι ταπεινώνουν τὸν Ἄχαζ καὶ ὅλο τὸν Ἰούδα

80-84. Ἐζεκίας

85. Μανασσῆς
86. Ἀμών

87-92. Ἰωσίας

93. Ἰωάχαζ
94. Ἰωακίμ
95. Ἰεχονίας
96. Σεδεκίας - ἅλωσι - αἰχμαλωσία βαβυλώνιος

*

Ὅσα *παραλείπεται* ἢ *Παραλειπομένη* (τὰ κυριώτερα)

1. Τὰ περὶ Ἠλὶ καὶ Σαμουήλ (Δδ 1-20)
2. Ἡ ἵδρυσι τῆς βασιλείας (Δδ 20-21)
3. Ἡ βασιλεία τοῦ Σαοὺλ πρὶν ἐμφανιστῇ ὁ Δαυΐδ (Δδ 22-29)
4. Ἐκλογὴ καὶ χρῖσι τοῦ Δαυΐδ (Δδ 30)
5. Εἰσαγωγὴ τοῦ Δαυΐδ στὸ ἀνάκτορο ὡς ψαλτῳδοῦ (Δδ 31-32)
6. Νίκη τοῦ Δαυΐδ κατὰ τοῦ Γολιάθ (Δδ 33-34)
7. Διωγμοὶ τοῦ Σαοὺλ κατὰ τοῦ Δαυΐδ (Δδ 34-36· 58-61)
8. Ἑφταετὴς ἐμφύλιος πόλεμος Δαυΐδ - Ἀβεννήρ (Δδ 62-66)
9. Ἀντιλογία Δαυΐδ - Μελχόλ (Δδ 74,27-31)
10. Μεμφιβοσθέ (Δδ 78· 90· 103)
11. Τὸ ἁμάρτημα τοῦ Δαυΐδ (Δδ 80-82)
12. Ἀνατροπὴ τοῦ Δαυΐδ ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ (Δδ 84-105)
13. Ἐπανάστασι Σαβεὲ κατὰ Δαυΐδ (Δδ 106-107)
14. Πραξικόπημα τῶν Ἀδωνίου - Ἀβιάθαρ - Ἰωάβ (Δδ 108)
15. Χρῖσι καὶ ἀναγόρευσι τοῦ Σαλωμών (Δδ 109-111)
16. Ὁ Σαλωμὼν τιμωρεῖ τοὺς Ἀδωνία, Ἀβιάθαρ, Ἰωάβ, Σεμεΐ (Δδ 112· Βα 1-4)
17. Δίκη δύο πορνῶν γιὰ ἕνα παιδὶ ἐνώπιον τοῦ Σαλωμών (Βα 6)
18. Κυβέρνησι τοῦ Σαλωμών (Βα 7)

19. Φροντισταὶ - οἰκονόμοι τοῦ Σαλωμών (Βα 8)
20. Ὑπερπολυγαμία καὶ ἀλλοδαπὲς γυναῖκες τοῦ Σαλωμών (Βα 23)
21. Ὁ Σαλωμὼν ἀνοικοδομεῖ ναοὺς τῶν θεῶν Χαμώς, 'Βασιλέως', Ἀστάρτης (Βα 23)
22. Ἀδραάζὰρ ὁ Σύρος στασιαστής (Βα 24)
23. Ἄδερ ὁ Ἰδουμαῖος στασιαστής (Βα 24)
24. Ἰεροβοὰμ ὁ Συχεμίτης στασιαστής (Βα 25)
25. Διχασμὸς τῶν δυὸ βασιλείων (Βα 27-28)
26. Ἱστορία τοῦ βορείου βασιλείου τοῦ Ἰσραήλ (Βα 29-32· 36-40· 42-75· 78-84· 89-92· 96· 98-102· 105-107)
27. Προφῆτες Ἠλιοὺ κι Ἐλισαιέ (Βα 63-75· 78· 91)
28. Φυγὴ τῶν καταλοίπων τοῦ Ἰσραὴλ στὴν Αἴγυπτο (Βα 128)

*

Ὅσα προσθέτει ἡ *Παραλειπομένη* (τὰ κυριώτερα)

1. Κατάλογος τῶν στρατηγῶν τοῦ Δαυΐδ (4-5)
2. Τὸ θανάσιμα ἐπικίνδυνο νερὸ τῶν τριῶν γενναίων (4,9-15)
3. Κατάλογος τοῦ στρατοῦ τοῦ Δαυΐδ ἐν Χεβρών (6)
4. Ἡ ἁμαρτωλὴ ἀπογραφὴ τοῦ Δαυΐδ, τὸ θανατικὸ ὡς τιμωρία, ἡ ἀγορὰ τῆς ἅλω τοῦ Ὀρνά (10-11)
5. Γραπτὸ μέλος - μουσικὴ παρασήμανσι *(φωνὴ σωφέρ)* (14,7)
6. Μέλη τῆς κυβερνήσεως τοῦ Δαυΐδ (18)
7. Τελευταῖες καὶ δημόσιες συμβουλὲς τοῦ Δαυΐδ στὸν ἐνθρονισμένο βασιλέα Σαλωμὼν καὶ σχέδιο τοῦ ναοῦ καὶ ὑλικά του ἕτοιμα (21)
8. Λόγοι τοῦ παραιτημένου Δαυΐδ στοὺς ἄρχοντες Ἰσραήλ (22)
9. Διοργάνωσι τοῦ ἱερατείου καὶ τῆς λατρείας ἀπὸ τὸν Δαυΐδ (22-27)
10. Διοργάνωσι τῆς παιδείας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἀπὸ τὸ Δαυΐδ (28)
11. Διοργάνωσι τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὸ Δαυΐδ (29)
12. Διοργάνωσι τῶν φυλάρχων καὶ τῆς κρατικῆς διοικήσεως ἀπὸ τὸ Δαυΐδ (30)
13. Διοργάνωσι τοῦ οἴκου τοῦ Δαυΐδ καὶ τῆς ἀνακτορικῆς καὶ ἀγροτικῆς προσωπικῆς περιουσίας του (31)
14. Τελευταῖοι λόγοι τοῦ παραιτουμένου Δαυΐδ (32-33)
15. Ταξίδι τοῦ Σαλωμὼν στὴ Γεσιὼν Γαβὲρ καὶ ναυσιπλοϊκὸ ταξίδι τῶν παλληκαριῶν του καὶ φίλων Φοινίκων μὲ πλοῖο τύπου Θαρσὶς καὶ προμήθεια χρυσοῦ ἀπὸ τὴν Τοπάζ (47)
16. Πλοῖα Θαρσὶς τῶν βασιλέων Ἰωσαφὰτ καὶ Ὀχοζίου στὴ Γεσιὼν Γαβὲρ κι ἀποτυχημένη ἀπόπειρα γι' ἀπόκτησι χρυσοῦ ἀπὸ τὴν Τοπάζ (66)

17. Ἐπιστολὴ τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωράμ (68,16-20)
18. Κοινὸ πάσχα νοτίων καὶ βορείων στὴν Ἰερουσαλήμ (81)
19. Ἐφημερία τοῦ ἱερατείου ἐπὶ Ἐζεκίου (82)
20. Κατασκευὴ ὑδραγωγείου τῆς Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ τὸν ποταμὸ Γιών (83)

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐκτεταμένα ἰδιαίτερα ποὺ ἔχει ἡ Παραλειπομένη ἔναντι τῶν δυὸ παραλλήλων της βιβλίων, ἔχει ἰδιαίτερες καὶ πολλὲς ὀλιγόλογες πληροφορίες διαφωτιστικές. ἀναφέρω γιὰ παράδειγμα μόνο δέκα τέτοιες.

1. Ὅταν ἡ *ἐγγαστρίμυθος* ὡς εἰδωλολατρικὸ μέντιουμ νεκρομαντείας *ἀνήγαγεν* ἀπὸ τὸν ᾅδη τὸν πρὸ πολλοῦ νεκρὸ Σαμουήλ, ποὺ ζήτησε ὁ Σαούλ, ὁ Σαμουὴλ ποὺ ἐμφανίστηκε καὶ μίλησε, δὲν ἦταν ψεύτικο φάσμα, ἀλλ' ὁ ἀληθινὸς Σαμουήλ (Πα 1,17). ὄχι μόνο οἱ σημερινοὶ θεολόγοι ἀλλὰ καὶ ἀρχαῖοι λὲν ὅτι «ἦταν ψεύτικο φάσμα τοῦ διαβόλου, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀνεβάσῃ ἀπὸ τὸν ᾅδη τὸν Σαμουὴλ ἕνα εἰδωλολατρικὸ μέντιουμ. τόσο τοὺς κόβει. ὁ Κύριος μπαίνει καὶ βιαίως στὴ συχνότητα τῶν εἰδωλολατρῶν κι ἀπὸ κεῖ δίνει τὸ δικό του πρόσταγμα. παντοκράτωρ δὲν εἶναι; ὅ,τι θέλει κάνει. μ' αὐτὴ τὴν πρακτική του ὅμως δὲν δικαιώνει τὴν ἰσόβια πρακτικὴ ἐκείνων, ἐφόσον γιὰ τὸν Βαλαάμ, ἀφοῦ τὸν χρησιμοποίησε, διέταξε, μόλις τὸν δοῦν, νὰ τὸν σκοτώσουν, καὶ τὸν σκότωσαν. ἀλλ' ἔτσι ἀποφασίζει νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ νὰ μεταδώσουν ἀπὸ τὰ κανάλια τους τὸν δικό του λόγο. τέρμα λοιπὸν τὰ θεολογήματα. ἡ Βίβλος λέει ὅτι ἦταν ὁ ἀληθινὸς Σαμουήλ. μήπως ἡ γαϊδούρα τοῦ Βαλαὰμ (Νο 231,27-42) ἦταν κανάλι ἅγιο;

2. Ἐπὶ Δαυὶδ στέλλονταν στὶς ἐπαρχίες Λευῖτες *τοῦ γραμματεύειν καὶ κρίνειν·* δηλαδὴ δάσκαλοι - καθηγηταὶ καὶ δικασταί (Πα 28,1).

3. Ὁ Ἰωνάθαν, γιὸς ἀδερφοῦ τοῦ Δαυΐδ, *ἄνθρωπος συνετός* (=ἔξυπνος) ἦταν *γραμματεὺς καὶ σύμβουλος* τοῦ βασιλέως Δαυΐδ (Πα 28,1). μήπως αὐτὸς ἔγραψε τὶς τρεῖς βηθλεεμιτικὲς ἱστορίες Δὰν Βενιαμὶν 'Ρούθ; τῆς οἰκογενείας ἦταν. ἀποκλείεται· ἦταν παλιάνθρωπος, ἕνα γουρούνι. αὐτὸς ἔδωσε στὸν πρῶτο γιὸ τοῦ Δαυΐδ ὁδηγίες γιὰ τὸ πῶς θὰ καταφέρῃ νὰ βιάσῃ τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδερφή του. ἄλλο νὰ ὑποκύψῃ κανεὶς σ' ἕναν πειρασμό, κι ἄλλο νὰ εἶναι μαστροπὸς κι ἐκμαυλιστής.

4. *Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ πατὴρ ἡμῶν...* (Πα 33,13). ἐδῶ πρῶτα ὁ *θεὸς Κύριος* λέγεται *πατὴρ* τῶν πιστῶν του.

5. Τὸ οἰκόπεδο ὅπου κτίστηκε ἀπὸ τὸν Σαλωμὼν ὁ ναὸς τοῦ Κυ-

ρίου ἦταν πρῶτα ἁλώνι *(ἅλως)* τοῦ Ἰεβουσαίου Ὀρνά, τὸ ὁποῖο ἀγόρασε ὁ Δαυΐδ μὲ χρυσό, παρ' ὅλο ποὺ ὁ Ὀρνὰ ἐπέμενε νὰ τὸ χαρίσῃ δωρεάν. καὶ ἡ ἀκρόπολι Σιὼν λεγόταν *Ὄρος τοῦ Ἀμωρία* (Πα 38,1).

6. Ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ὁ Σαλωμὼν ἐγκαινίασε τὸ ναό, ἦταν ἡ ἑφταήμερη *ἑορτή,* δηλαδὴ τὸ πάσχα (Πα 40,3· 43,11).

7. Ὅταν ὁ Σαλωμὼν ἔκανε 300 σφυρήλατα χρυσᾶ δόρατα καὶ 300 σφυρήλατες χρυσὲς ἀσπίδες, ὡς διακόσμησι τοῦ ἀνακτόρου του, τὰ ἔστησε μπροστὰ στὸ τμῆμα τοῦ ἀνακτόρου του ποὺ λεγόταν *Οἶκος Δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου,* ἐπειδὴ τὰ ξύλινα μέρη του ἦταν ἀπὸ ἐκλεκτὴ κέδρινη ξυλεία τοῦ Λιβάνου (Πα 49,4· 8). αὐτὸς ὁ *Οἶκος Δρυμοῦ τοῦ Λιβάνου* ἀναφέρεται μὲ πολὺ καύχημα πέντε φορὲς καὶ στὸ Ἆσμα (Ἆσ 9,4· 10,11· 11,2· 12,3· 5· 15,11).

8. Οἱ προφῆτες Γὰδ καὶ Νάθαν ἦταν σύμβουλοι τοῦ βασιλέως Δαυΐδ (Πα 81,25).

9. Ὅταν οἱ Ἀσσύριοι κατέλυσαν τὸ βόρειο βασίλειο τοῦ Ἰσραὴλ κι ἔσυραν τοὺς Ἰσραηλῖτες αἰχμαλώτους στὴ Νινευή, κι ἄφησαν τὴν Παλαιστίνη ἄδεια μ' ἐλαχίστους κατοίκους, ἑνώθηκαν καὶ τὰ δυὸ βασίλεια ὑπὸ τὸν βασιλέα τοῦ ἐλευθέρου νότου Ἐζεκία. (τὰ σύνορα τῶν κρατῶν τότε ἦταν ἀσαφῆ καὶ διαπερατὰ ἐλευθέρως. σημασία εἶχε ποιός βασιλεὺς ποιούς λαοὺς φορολογεῖ καὶ στρατολογεῖ· ὄχι ποιά ἀκριβῶς ἐδάφη κατέχει). καὶ οἱ ἐλάχιστοι κατάλοιποι τότε, μιὰ ποὺ δὲν ὑπῆρχε πιὰ βασιλεὺς τοῦ βορρᾶ, ἑώρτασαν τὸ πάσχα στὴν Ἰερουσαλήμ. τὸ πάσχα ἐκεῖνο, ἐπειδὴ οἱ ἑτοιμασίες ἄργησαν νὰ γίνουν, ἀντὶ γιὰ 14 τοῦ πρώτου μηνός, ἑωρτάστηκε στὶς 14 τοῦ δευτέρου μηνός (Πα 81,29). κι ἐπειδὴ τοὺς ἄρεσε πολὺ ὅλους, τὴν ἑπόμενη ἑβδομάδα τὸ ἑώρτασαν ἄλλη μιὰ φορά, καὶ χάρηκαν πάρα πολὺ καὶ ἔνιωσαν πάλι ἀδέρφια μετὰ 250 χρόνια χωρισμοῦ, ἔστω καὶ μὲ τοὺς βορείους ἐλαχίστους. δηλαδὴ ἔληξε κι ὁ διχασμὸς τοῦ Ἰσραὴλ ποὺ διήρκεσε 250 χρόνια (Πα 81,40). ἀκουέτωσαν τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς ἑορτασμοὺς τοῦ πάσχα οἱ παλαιοημερολογῖτες καὶ οἱ παπικοὶ καὶ κάθε τέτοιος.

10. Οἱ τρεῖς ἀρχιμουσικοὶ τοῦ ναοῦ, Ἀσὰφ Ἀιμὰν Ἰδιθούν, ἦταν *προφῆται* ὄχι τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ Δαυΐδ· ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἀαρὼν ἦταν *προφήτης* ὄχι τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τοῦ Μωϋσῆ. δύο μόνο πολὺ μεγάλοι προφῆτες, ὁ Μωϋσῆς κι ὁ Δαυΐδ, εἶχαν προφῆτες.

Πάρα πολλὲς τέτοιες φράσεις τῆς Παραλειπομένης εἶναι πληροφορίες της ἰδιαίτερες· δὲν ὑπάρχουν στὰ δυὸ παράλληλα βιβλία Δαυΐδ καὶ Βασιλεῖς.

Τὸ βιβλίο *Παραλειπομένη* ἀνέκαθεν χρησιμοποιεῖται ἐλάχιστα. διότι, ὅπως λέει ὁ συγγραφεύς του ἔχει πηγὲς τὰ δυὸ προηγούμενα βιβλία *Δαυΐδ* (Πα 22,10· 39,19) καὶ *Βασιλεῖς* (Πα 67,5· 73,17· 84,9). εἶναι νομίζω, ἡ μοναδικὴ περίπτωσι ποὺ ἕνα βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Δια-

θήκης ἔχει κύριες πηγὲς δυὸ ἄλλα σῳζόμενα καὶ γνωστὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. ἔχει δὲ κι ἄλλες πηγὲς ἔξω ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ γνωστὰ βιβλία· *Λόγοι τοῦ προφήτου Ἠεσσίου* (Πα 76,13) καὶ *Λόγοι τῶν ὁρώντων* (Πα 85,16). γιὰ τὰ βιβλία *Δαυΐδ* καὶ *Βασιλεῖς* ὡς πηγὲς ἐκφράστηκε ἡ γνώμη ὅτι αὐτὰ εἶναι ἄλλα βιβλία καὶ ὄχι τὰ γνωστά, ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἐννοοῦνται τὰ γνωστὰ βιβλία *Δαυΐδ* καὶ *Βασιλεῖς*. γι' αὐτὸ ἀκριβῶς λοιπὸν ἡ *Παραλειπομένη* χρησιμοποιεῖται ἐλάχιστα· διότι ὅλοι προτιμοῦν νὰ παραπέμπουν στὶς δυὸ γνωστὲς πηγές του. καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη ἔχει μόνο δυὸ δυσδιάκριτες παραπομπὲς στὴν Παραλειπομένη (Πα 16,15 καὶ 64,8) σὲ τρεῖς θέσεις (Ἑβ 1,6· Ἰα 4,10· Ἀπ 36,7). φυσικὰ στοὺς Καταλόγους τοῦ Κανόνος ἡ Παραλειπομένη μαρτυρεῖται ἀνελλιπῶς καὶ ὁμοφώνως. γιὰ τὴν κανονικότητά της δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει ζήτημα. ἡ τόσο πενιχρὴ χρῆσι της εἶναι ἔξω ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ ὁμοφώνους καταλόγους· ὀφείλεται στὴ φύσι τοῦ βιβλίου. περὶ αὐτῶν ἡ ἀρνητικὴ κριτικὴ ἔχει μεσάνυχτα· ἀπόλυτη ἄγνοια· αὐτὴ εἶναι ἀπασχολημένη καὶ μαστουρωμένη μὲ τὶς «ἀπόψεις της», οἱ ὁποῖες ἀπασχολοῦν 100% καὶ τοὺς δικούς μας ὀρθοδοξούληδες «βιβλικοὺς θεολογάρους».

Χάσματα στὸ κείμενο τῆς Παραλειπομένης μὲ ἀπώλεια λέξεων καὶ φράσεων ὑπάρχουν πολλά –βιβλίο παραμελημένο– σὲ εἰκοσιδύο κεφάλαια, ἀλλὰ σοβαρὰ μὲ ἀπώλεια σειρῶν εἶναι μόνον ἓξ ἀπ' αὐτά, τὰ τῶν κεφαλαίων 5 22 24 41 79 81. τὸ τοῦ κεφαλαίου 41 εἶναι τὸ ἴδιο ποίημα τοῦ Σαλωμὼν ποὺ εἶναι καὶ στὸ Βασιλέων 14, γιὰ τὸ ὁποῖο εἶπα περισσότερα ἐκεῖ.

Στὴν Παραλειπομένη ὑπάρχει μιὰ προσθήκη στὴν προσευχὴ τοῦ Σαλωμὼν κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, ἡ ὁποία προσευχὴ ὑπάρχει καὶ στὸ βιβλίο Βασιλεῖς χωρὶς τὴν προσθήκη. εἶναι μιὰ προσθήκη ποὺ ἔγινε στὴ Βαβυλῶνα ἀπὸ κάποιον ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ὁ ὁποῖος ἱκετεύει τὸν Κύριο γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία· μοιάζει μὲ τὶς θεόπνευστες προσθῆκες ποὺ διέκρινα στοὺς ψαλμοὺς 25,43· 69,41-43· 88,38-51· 89,14-18· 93,23. ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶναι προσθήκη τοῦ Βαροὺχ ποὺ συνέταξε τὴν Παραλειπομένη. τὴν κράτησα καὶ τὴν ἔχω στὸ τέλος τῆς Παραλειπομένης, διότι νομίζω ὅτι εἶναι κείμενο θεόπνευστο κανονικὸ καὶ διατηρητέο. περισσότερα φαίνονται στὴν ἴδια τὴν προσθήκη ἐκεῖ ποὺ τὴν ἔβαλα καὶ ὅπως τὴ διευθέτησα.

Ποιητικὰ κομμάτια στὴν Παραλειπομένη ὑπάρχουν 6 στὰ κεφάλαια 6 16 41 43 (δὶς τὸ αὐτὸ) 51 65. τὸ τοῦ κεφαλαίου 16 εἶναι ὁ ἐκτὸς ψαλτηρίου ψαλμὸς τοῦ Δαυΐδ, ποὺ ὑπάρχει καὶ στὸ κεφάλαιο 75 τοῦ βιβλίου Δαυΐδ. τὸ δὲ τοῦ κεφαλαίου 41 εἶναι τὸ μόλις προειρημένο πολὺ κακωμένο κι ἐκεῖ ποίημα τοῦ Σαλωμών (Βα 14). τὸ τῶν κεφα-

λαίων 43 καὶ 65 εἶναι τὸ ἴδιο παράθεμα ἀπὸ τὸν ψαλμὸ τοῦ Δαυΐδ 134, ποὺ ἦταν ὁ «Ἐθνικὸς Ὕμνος» τοῦ Ἰσραὴλ *Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ.*

Ἡ Παραλειπομένη ὡς ἱστορία διακρίνεται φύσει σὲ δύο μέρη· τὸ Α εἶναι ἀντίστοιχο μὲ τὸ βιβλίο Δαυΐδ, καὶ τὸ Β εἶναι ἀντίστοιχο μὲ τὸ βιβλίο Βασιλεῖς. ὁπότε τὸ διάγραμμα τῆς Παραλειπομένης εἶναι πολὺ ἁπλό·

Α. Μέρος ἀντίστοιχο μὲ τὸ βιβλίο Δαυΐδ (κεφ. 1-34) 34%

Β. Μέρος ἀντίστοιχο μὲ τὸ βιβλίο Βασιλεῖς (κεφ. 35-96) 66%.

9. ΙΩΝΑΣ

Τὸ μικρὸ βιβλίο Ἰωνᾶς δὲν εἶναι προφητικό, οὔτε εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο, διότι ὁ Ἰωνᾶς μέσα σ' αὐτὸ δὲν ἱστορεῖ, ἀλλὰ μόνον ἱστορεῖται ἀπὸ ἄλλον, πιθανῶς μαθητή του. εἶναι βιβλίο ἱστορικὸ μὲ τὴν ἱστορία ἑνὸς μόνο προσώπου, τοῦ Ἰωνᾶ, ὅπως περίπου τὸ βιβλίο Ῥούθ, ἂν καὶ ἐκεῖ ὑπάρχουν κι ἄλλα τέσσερα δευτερεύοντα πρόσωπα, ποὺ μιλοῦν, καὶ λίγο περισσότερα, ποὺ δὲν μιλοῦν, ἀλλὰ λένε μόνο μιὰ εὐχή. ὅπως καὶ στὸ βιβλίο Δαυΐδ ὑπάρχει ἡ ἱστορία τοῦ Σαμουήλ, καὶ παρ' Ἑβραίοις λέγεται Σαμουήλ· ἢ τὸ βιβλίο Βασιλεῖς ἔχει τὴν ἱστορία τοῦ Ἠλία, κι ὁ Παῦλος τὸ λέει *Ἠλίαν* (Ῥω 21,2)· ἢ τὰ κομμάτια τοῦ ἴδιου βιβλίου μὲ τὴν ἱστορία τοῦ προφήτου Ἐλισαίου· καὶ τὸ βιβλίο Αἰχμαλωσία ἔχει τὴν ἱστορία τοῦ Δανιήλ, καὶ κάποτε λεγόταν Δανιήλ, γι' αὐτὸ καὶ κόλλησε στὸ προφητικὸ βιβλίο Δανιήλ· καὶ ἡ Ἀνάβασις ἔχει στὸ μέσον τὴν ἱστορία τοῦ Ἔσδρα (κεφ. 17-27), καὶ κάποτε ὁλόκληρο ὠνομάστηκε Ἔσδρας. ἦταν συνήθεια. κι ὁ Ἰωνᾶς λοιπὸν ἔχει μόνο μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ, καὶ λέγεται ἔτσι. τοῦ Ἰωνᾶ εἶναι μόνο ὁ παρατιθέμενος ψαλμὸς τῶν 8 ἐλεγείων ἢ 15 στίχων. εἶναι δὲ τὸ βιβλίο ἀρχαιότερο τῶν βιβλίων Βασιλεῖς καὶ Παραλειπομένη, διότι ἡ Παραλειπομένη παραπέμπει στοὺς Βασιλεῖς, στοὺς δὲ Βασιλεῖς (96,3-6) ἀναφέρεται μιὰ προφητεία τοῦ Ἰωνᾶ πολὺ ἀρχαιότερη τοῦ τέλους τῶν Βασιλέων. ὁ Ἰωνᾶς κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἀναφορὰ ἦταν ἀπὸ τὴν πόλι τοῦ βορείου βασιλείου Γεθγοφὲρ καὶ ἡ ἀναφερόμενη προφητεία του κηρύχτηκε ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἰεροβὰμ Β΄, δισεγγόνου τοῦ Ἰού, κι ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας Ἀμασίου (882-853 π.Χ.), εἶναι δὲ ὁ τέταρτος τῆς σειρᾶς τῶν βορείων προφητῶν Ἠλία, Ἐλισαίου, Μιχαΐου υἱοῦ Ἰεμβλαά, καὶ Ἰωνᾶ, δηλαδὴ ἀρκετὰ ἀρχαιότερος τοῦ Ἠσαΐου, ἴσως καὶ τοῦ Ἀμώς. ζοῦσε δὲ μᾶλλον στὴ Σαμάρεια ἢ πήγαινε ἐκεῖ συχνά, διότι μᾶλλον ἐκεῖ κήρυξε τὴ μαρτυρούμενη προφητεία του (Βα 96,3-6).

Τὸ κείμενο τοῦ βιβλίου Ἰωνᾶς εἶναι ἀκέραιο. στοὺς Βασιλεῖς μαρτυρεῖται ὁ Ἰωνᾶς ἀλλ' ὄχι τὸ βιβλίο. τὸ ἔγραψε, ὅπως εἶπα, κάποιος ἄλλος, πιθανῶς μαθητής του. στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀναφέρεται συνοπτικῶς τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου ἀπὸ τὸ Χριστὸ στὰ Εὐαγγέλια τοῦ Ματθαίου (51,2-4· 72,5) καὶ τοῦ Λουκᾶ (57,2· 3· 7). ὁ Κύριος παρομοιάζει τὸν ἐπικείμενο τριήμερο θάνατό του μὲ τὴν τριήμερη διαμονὴ τοῦ Ἰωνᾶ στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους ὅταν αὐτὸ τὸν κατάπιε, καὶ ἀντιπαραβάλλει τὴν ἀπείθεια τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων στὸ κήρυγμά του πρὸς τὴν εὐπείθεια τῶν Νινευϊτῶν στὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωνᾶ.

Τὸν ψαλμὸ τὸν ἔγραψε ὁ ἴδιος μετὰ τὴ διάσωσί του, τὸ δὲ πεζὸ κείμενο τοῦ βιβλίου ὁ μαθητής του. καὶ περιέχει ὁ ψαλμός του τὴν προσευχὴ ποὺ ἔκανε μέσα ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους. τὸ δὲ κῆτος ἦταν, νομίζω, φάλαινα. οἱ φάλαινες τῶν ὠκεανῶν ἔρχονται καὶ γεννοῦν στὸ Αἰγαῖο πέλαγος, κι ὅταν τὰ νεογνά τους μεγαλώσουν κι ἔχουν μάθει νὰ κολυμποῦν καὶ νὰ ψαρεύουν, φεύγουν πάλι γιὰ τοὺς ὠκεανούς. κι ὅσο εἶναι στὸ Αἰγαῖο, κυκλοφοροῦν καὶ σ' αὐτὸ καὶ σ' ὅλη τὴν ἀνατολικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου, ὅπως ἀπέδειξα μὲ ἀδιάσειστα τεκμήρια σὲ παλιότερη μελέτη μου, ἀπὸ τὴν ὁποία παραθέτω σχετικὸ ἀπόσπασμα[36].

Κατὰ τὴν εἰκοσαετία 1981-2000 συνέλεξα ἀποκόμματα ἐφημερίδων μὲ εἰδησεογραφικὸ καὶ μάλιστα καὶ φωτογραφικὸ ῥεπορτὰζ γιὰ φάλαινες, καὶ κυρίως γιὰ γαλάζιες φάλαινες, τὶς μεγαλείτερες ποὺ ὑπάρχουν καὶ ὑπῆρξαν ποτὲ πάνω στὴ γῆ, οἱ ὁποῖες ἐξώκειλαν κι ἔπεσαν σ' ἑλληνικὲς παραλίες τόσο τοῦ Αἰγαίου ὅσο καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους. καὶ στὸ τέλος ἕνα ἐπιστημονικὸ ῥεπορτὰζ σὲ «σαλόνι» μεγάλης ἐφημερίδος γιὰ τὸ ὅτι οἱ περιοχὲς Βορείων Σποράδων, Κυκλάδων, Σάμου, Δωδεκανήσων, καὶ ὁ περίγυρος τῆς Κρήτης μέχρι τὰ Κύθηρα ὁλόκληρος εἶναι ἡ κοιτίδα τῶν φαλαινῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ ἢ καὶ ὅλης τῆς γῆς. τὸ Αἰγαῖο πέλαγος εἶναι ὅπως ἡ Θάλασσα τῶν Σαργασῶν κοντὰ στὴν Ἀμερική, ποὺ εἶναι τὸ μοναδικὸ μέρος τῆς γῆς, ὅπου πηγαίνουν ἅπαξ μόνο στὴ ζωή τους καὶ γεννοῦν τὰ χέλια ὅλης τῆς γῆς. οἱ φάλαινες, γιὰ νὰ ἔχουν τὰ μικρά τους προστατευμένα, δὲν γεννοῦν στοὺς βαθεῖς καὶ ἀχανεῖς ὠκεανούς, ἀλλ' ἔρχονται καὶ γεννοῦν στὸ ἀβαθὲς Αἰγαῖο μὲ τὰ μεταξὺ τῶν νήσων στενά. διότι οἱ φάλαινες δὲν εἶναι ψάρια, ἀλλὰ ζῷα θηλαστικὰ ποὺ ἀναπνέουν μὲ πνευμόνια· καὶ στοὺς ὠκεανοὺς τὰ μικρά τους κινδυνεύουν νὰ πνιγοῦν. κι ὅταν τὰ μικρά τους μεγαλώσουν, τότε ἀνοίγονται πάλι στοὺς ὠκεανοὺς μαζὶ μ' ἐκεῖνα. τὸ δὲ μέρος αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη, στὴν περιοχὴ ἀκριβῶς ποὺ ῥίχτηκε καὶ καταπόθηκε ὁ Ἰωνᾶς.

Δίνω τὸ ἡμερολόγιο ἐμφανίσεως φαλαινῶν στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες ἢ παραλίες, στὶς ὁποῖες ἐξώκειλαν, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα τῶν ἐφημερίδων ποὺ ἀρχειοθέτησα· εἶναι τὸ ἀκόλουθο.

ἡμερομηνία	τόπος	ἐφημερίδα ἢ τηλεόρασι
12-10-1948	Παλαιὸ Φάληρο	Καθημερινὴ 12-10-1997
12-8-1981	Λῆμνος	Θεσσαλονίκη
19-3-1982	Ῥόδος	Μακεδονία
10-7-1990	Ἰόνιον	Ἐλεύθερος Τύπος
20-5-1992	Σαντορίνη	Ἐλεύθερος Τύπος
25-5-1992	Κύνθος	Ἐλεύθερος Τύπος
27-5-1992	Κύνθος	Ἐλεύθερος Τύπος
15-5-1993	Κεφαλληνία	Καθημερινὴ
26-5-1994	Ἱσπανία καὶ Μαγιόρκα	ΑΝΤΕΝΑ Τ.V. (δελτίο 2.30 μ.μ.)
28-7-1995	Νάξος	Μακεδονία
28-11-1995	Εὐβοϊκὸς κόλπος	Μακεδονία
29-8-1997	Παγασητικὸς κόλπος	Ἀδέσμευτος Τύπος
29-12-1997	Καβάλα	Ἀδέσμ. Τύπος - Ἀγγελιοφόρος
18-1-1999	Παλαιὸ Φάληρο	Τὰ Νέα
9-7-1999	Καβάλα - Στρυμονικὸς	(ἀπόκομμα ἀπαρασήμαντο)

καὶ στὶς 23-7-1999 στὴν ἐφημερίδα «Τὰ Νέα» δημοσιεύτηκε τὸ ῥεπορτάζ, ποὺ μνημόνευσα, ὅπου λέγεται ὅτι στὴν Ἑλλάδα συναντῶνται 14 εἴδη φαλαινῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συχνότερα συναντῶνται τὰ 10, ἤτοι Γαλάζια φάλαινα, Φυσητήρ, Ὄρκα, Ψευδόρκα, Ζιφιός, Φαλιανός, Γράμπος, Ῥυγχοφάλαινα, Ῥαμφοφάλαινα, Πετροφάλαινα.

10. ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ

Τὸ βιβλίο Αἰχμαλωσία ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενό του μοιάζει μὲ τὰ βιβλία Ῥοὺθ καὶ Ἰωνᾶς· καὶ κάπως μὲ τὴ Γένεσι· ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἱστορίες προσώπων καὶ ὄχι ἔθνους, καλύπτουν ὅμως κάπως ὡς ἱστορίες καὶ τὰ χρόνια κατὰ τὰ ὁποῖα ἔζησαν τὰ ἱστορούμενα πρόσωπα. τὸ ἐν λόγῳ βιβλίο εἶναι ἱστορία κυρίως τοῦ Δανιὴλ δευτερευόντως δὲ καὶ τῶν τριῶν φίλων του Ἀνανία Μισαὴλ καὶ Ἀζαρία.

Ὁ Δαυϊδίδης Δανιὴλ ἦταν ἕνας μακρόβιος ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ βασιλικὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, ὁ ὁποῖος σὲ ἡλικία περίπου 20 ἐτῶν τὸ 641 π.Χ., 11 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴ ἅλωσι καὶ καταστροφὴ τῆς Ἱερουσα-

λὴμ κι ἐρήμωσι τῆς Παλαιστίνης καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία, πῆγε μὲ κάθε ἄνεσι μαζὶ μὲ τὸ βασιλέα Ἰεχονία, τὴ βασιλομήτορα, καὶ 18.000 εὐγενεῖς κι ἐπιλέκτους Ἰουδαίους τῆς ἀνωτέρας τάξεως ὡς ἐγγυητικὸς ὅμηρος τοῦ Ναβουχοδονόσορ στὴ Βαβυλῶνα. ἐκεῖ τοῦ δόθηκε βαβυλωνιακὴ ἰθαγένεια καὶ τὸ βαβυλωνιακὸ ὄνομα Βαλτάσαρ, ὅπως καὶ στὸν Ἰωσὴφ κάποτε δόθηκε αἰγυπτιακὴ ἰθαγένεια καὶ τὸ αἰγυπτιακὸ ὄνομα Ψονθοφανήχ· καὶ σπούδασαν ὁ Δανιὴλ καὶ οἱ τρεῖς Ἰουδαῖοι φίλοι του ὡς εὐέλπιδες, μὲ βασιλικὰ ἔξοδα καὶ γρήγορα ὁ Δανιὴλ ἀναδείχτηκε ὡς πρωθυπουργὸς τοῦ βασιλέως Ναβουχοδονόσορ καὶ πολὺ ἀργότερα τῶν βασιλέων Δαρείου τοῦ Μήδου καὶ Κύρου τοῦ Πέρσου. ἔζησε ἢ ἦταν ἐνεργὸς μέχρι τὸ 556 π.Χ., 4 χρόνια μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμὸ τῶν Ἰουδαίων τὸ 560 π.Χ., σὲ ἡλικία περίπου 100 ἐτῶν, σὰν τὸ στρατιωτικὸ διοικητή μου στὸ ἱππικὸ Στυλιανὸ Παττακὸ καὶ τὸν πνευματικὸ προϊστάμενό μου ἐπίσκοπο Φλωρίνης Αὐγουστῖνο Καντιώτη, ποὺ καὶ οἱ δυὸ πέθαναν στὰ 104 χρόνια τους, καὶ σὰν τὸ βυζαντινολόγο καθηγητή μου στὸ πανεπιστήμιο Ἐμμανουὴλ Κριαρᾶ, τὸν γλωσσικὸ συντάκτη τοῦ ἐν ἰσχύει Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, ποὺ πέθανε στὰ 108 χρόνια του. ὁ Δανιὴλ τὸ 560 π.Χ. σὲ ἡλικία περίπου 96 ἐτῶν ἦταν πρωθυπουργὸς ἢ σύμβουλος τοῦ βασιλέως Κύρου τοῦ Πέρσου, καὶ προφανῶς αὐτὸς τὸν συμβούλευσε ν' ἀφήσῃ τοὺς αἰχμαλώτους, ὄχι μόνο τοὺς Ἰουδαίους ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους λαούς, νὰ ἐπιστρέψουν στὶς πατρίδες των, ὡς γενικῶς συμφερώτερο στὴν αὐτοκρατορία, καὶ μᾶλλον αὐτὸς εἰσηγήθηκε καὶ συνέταξε καὶ τὸ περὶ ἐπανόδου σχετικὸ διάταγμα τοῦ Κύρου, μὲ τὸ ὁποῖο ἀρχίζει τὸ ἑπόμενο βιβλίο Ἀνάβασις. ὁ Δανιὴλ ἦταν διάσημος καὶ ξακουστὸς (Ἰζ 13,2· 7· 34,5) ὡς ἱκανὸς καὶ ἀξιόπιστος καὶ πολύτιμος κι εὐγνώμων κυβερνήτης ὅλης τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, τὴν ὁποία κυβέρνησε κάτω ἀπ' ὁποιονδήποτε βασιλέα ἐπὶ 70 περίπου χρόνια. ἦταν δὲ καὶ οὐσιαστικὸς ἐθνάρχης τῶν ἐν Βαβυλωνίᾳ καὶ Περσίᾳ αἰχμαλώτων Ἰουδαίων καὶ στὰ τρία διαδοχικὰ κράτη, Βαβυλωνιακό, Μηδικό, Περσικό, στὰ ὁποῖα χρημάτισε μόνιμος πρωθυπουργός. ὁ Δανιὴλ δὲν ἐπέστρεψε ποτὲ στὴν πατρίδα του, ὅπως πολὺ παλιότερα δὲν ἐπέστρεψε κι ὁ παρόμοιός του Ἰωσήφ. καὶ οἱ δυὸ εὐεργέτησαν μὲν τὸ αἰχμάλωτο ἔθνος των, ἀλλὰ καὶ τὸ κράτησαν μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ μεγάλου ξένου κράτους, στὸ ὁποῖο αὐτοὶ ἦταν πρωθυπουργοί. καὶ ἡ πιὸ μεγάλη εὐεργεσία πρὸς τὸ ἔθνος των ἦταν ὅτι τὸ συμβούλευσαν ἐπωφελῶς νὰ ἐπιστρέψῃ στὴ δική του χώρα, καὶ νὰ κάνῃ δικό του κράτος. διότι καὶ οἱ δυό τους ἦταν ἄνθρωποι τοῦ θεοῦ.

Τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ βιβλίο *Αἰχμαλωσία,* ὅπως εἶπα, ἦταν ἐπὶ 19 τοὐλάχιστον αἰῶνες συγκολλημένο μὲ τὸ προφητικὸ βιβλίο *Δανιήλ,*

γιὰ λόγους βιβλιοδετικούς. τὸ ἀποκόλλησα ὅπως καὶ μερικὰ ἄλλα συγκολλημένα. εἶναι βιβλίο νεώτερο τοῦ προφητικοῦ βιβλίου *Δανιήλ,* ἀφοῦ ἀναφέρει καὶ μέχρι πότε ἔζησε ὁ Δανιήλ. τὴν ἐπιγραφή του *Αἰχμαλωσία* τὴ βγάζω λογικὰ καὶ ἀβίαστα ἀπὸ τὸ κείμενό του (1,3), ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἡ μόνη ἱστορία τῶν 70 ἐτῶν τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας. ὅλες οἱ ἐπιγραφὲς τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ἐκτὸς θεοπνεύστου κειμένου, γραμμένες ἀπὸ εἰδικοὺς ἀναγνῶστες κι ἐπιμελητάς. αὐτὸ συμβαίνει, ὅπως εἶπα, καὶ μὲ τ' ἀρχαιότατα Ὁμηρικὰ καὶ Ἡσιόδεια Ἔπη *Ἰλιάς, Ὀδύσσεια, Θεογονία, Ἔργα καὶ Ἡμέραι,* τῶν ὁποίων οἱ ἐπιγραφὲς αὐτὲς δὲν προέρχονται ἀπὸ τοὺς ποιητάς των. ἡ συνήθεια νὰ τιτλοφοροῦν τὰ ἔργα τους ὁπωσδήποτε οἱ ἴδιοι οἱ συγγραφεῖς εἶναι μεταγενέστερη τοῦ 6^{ου} π.Χ. αἰῶνος, δηλαδὴ μεταγενέστερη τῆς διαδόσεως τοῦ γραφικοῦ παπύρου καὶ τῆς βελτιωμένης γραφικῆς διφθέρας, καὶ τῆς ἐμφανίσεως πολλῶν ἐπῶν καὶ συγγραμμάτων. τὰ πρὸ τούτου σπάνια κείμενα κυκλοφοροῦσαν ἄτιτλα. ὅπως, καθὼς ἀνέφερα, καὶ τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ Μακρυγιάννη στὸ αὐτόγραφό τους εἶναι ἄτιτλα, συμπτωματικῶς δὲ μόνο κάπου μέσα στὸ κείμενό τους ὁ ἴδιος ὁ Μακρυγιάννης τὰ λέει *Στορικόν,* δηλαδὴ *Ἱστορικόν,* ἐννοώντας τὴ λέξι ὄχι ὡς τίτλο, ἀλλ' ὡς χαρακτηρισμὸ ἁπλῶς. *Ἀπομνημονεύματα* τὰ τιτλοφόρησε, ὅπως εἶπα, ὁ πρῶτος ἐκδότης Γιάννης Βλαχογιάννης.

Στὸ ἕκτο κεφάλαιο τῆς Αἰχμαλωσίας παραπέμπει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν στὴν Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή του γράφῃ ὅτι οἱ ἅγιοι τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα, καὶ *ἔφραξαν στόματα λεόντων* (Ἑβ 11,34). ὁ δὲ Ἰωάννης στὴν Ἀποκάλυψι πάνω ἀπὸ 20 φορὲς χρησιμοποιεῖ περίπου ἰσάριθμες φράσεις τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Ἡ Αἰχμαλωσία γράφτηκε ἀπὸ ἄνθρωπο, ὅπως εἶπα, τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Δανιὴλ ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατο τοῦ προφήτου καὶ τὴ λῆξι τῆς αἰχμαλωσίας, ἐφ' ὅσον ἀναφέρεται καὶ στὴ βασιλεία τοῦ Κύρου τοῦ Πέρσου, πιθανῶς κατὰ τὴν πρώτη δεκαετία της 560-550 π.Χ.. εἶναι ἐμφανὲς ὅτι ἀντλεῖ ἀπὸ πηγὲς ἢ καὶ μεταφράζει ἐκθέσεις καὶ διατάγματα γραμμένα σὲ μιὰ γλῶσσα πολὺ πρωτόγονη στὴ σύνταξί της σὲ σύγκρισι μὲ τὴν προηγμένη ἑβραϊκὴ γλῶσσα τῶν τότε χρόνων καὶ τῶν προγενεστέρων· κι ἐκείνη ἡ γλῶσσα δὲν ἦταν ἄλλη ἀπὸ τὴ βαβυλωνιακὴ ἢ χαλδαϊκή. φυσικὰ τὸ βιβλίο γράφητκε στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκή. γράφτηκε δὲ στὴ Βαβυλῶνα καὶ στὰ Σοῦσα ἢ μόνο στὴ δεύτερη πόλι. τὸ κείμενό του εἶναι ἄφθαρτο.

Τὸ διάγραμμα τῆς Αἰχμαλωσίας εἶναι ἁπλό.

1. Ἐπιλογὴ καὶ σπουδὲς τῶν Δανιήλ, Ἀνανία, Μισαήλ, καὶ Ἀζαρία.
2. Πρόβλησι τοῦ Δανιὴλ μὲ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου μὲ τὸν ἀνδριάντα.
3. Περιπέτεια τῶν τριῶν Ἀνανία Μισαὴλ καὶ Ἀζαρία.

4. Ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου μὲ τὸ δέντρο.
5. Ὁ Δανιὴλ ἐπὶ Βαλτάσαρ καὶ ἀλλαγὴ κυριάρχου στὸ κράτος.
6. Ὁ Δανιὴλ ὡς πρωθυπουργὸς τοῦ Δαρείου τοῦ Μήδου.

Γιὰ τὴν πρωθυπουργία τοῦ Δανιὴλ ἐπὶ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου λέγεται μιὰ σύντομη πληροφορία ὡς κατακλείδα τοῦ βιβλίου· *Καὶ Δανιὴλ κατηύθυνεν ἐν τῇ βασιλείᾳ Δαρείου καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ Κύρου τοῦ Πέρσου.* μεταφράζω· *Ὁ Δανιὴλ κυβερνοῦσε κατὰ τὴ βασιλεία τοῦ Δαρείου καὶ κατὰ τὴ βασιλεία Κύρου τοῦ Πέρσου·* ἐννοεῖται ὡς πρωθυπουργὸς τῶν δυὸ αὐτῶν βασιλέων στὴν πολυεθνικὴ αὐτοκρατορία τους· ὅπως κυβερνοῦσε ὡς πρωθυπουργὸς τῆς Αἰγύπτου κι ὁ Ἰωσήφ.

11. ΑΝΑΒΑΣΙΣ

Ἡ Ἀνάβασις εἶναι τὸ τελευταῖο ἱστορικὸ βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὸ χρονικῶς τελευταῖο ὅλης τῆς Διαθήκης αὐτῆς, γραμμένο, δηλαδὴ ἀκριβέστερα τελειωμένο, τὸ 424 π.Χ., ὅταν ἀκριβῶς στὴν Ἑλλάδα ἔγραφε τὴν Ἱστορία του *(Ξυγγραφή)* ὁ Θουκυδίδης. τὴν *Ἀνάβασιν* ἐπέγραψα ἔτσι, ἐπειδὴ τὸ θέμα της εἶναι οἱ τρεῖς *ἀναβάσεις* τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν Περσία καὶ Βαβυλωνία στὴν Παλαιστίνη. *ἀνάβασις* στὸ βιβλίο Βενιαμίν (Βε 5,5), τὸ γραμμένο ἀπὸ τὸν Δαυΐδ, λέγεται καὶ ἡ μετάβασι τοῦ ἐπὶ Μωϋσῆ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο στὴν Παλαιστίνη· ἐπειδὴ οἱ πεδινὲς χῶρες Αἴγυπτος καὶ Βαβυλωνία εἶναι χαμηλότερες ἀπὸ τὴν ὀρεινὴ Παλαιστίνη. ἡ παλιννόστησι ἐκείνη τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία στὴν πατρίδα τους στὸ βιβλίο αὐτὸ καὶ σὲ δυὸ Ψαλμοὺς λέγεται *ἀνάβασις,* καὶ τὰ τρία κύματά της (560· 459· 446 π.Χ.) *ἀναβάσεις,* ἢ ἐκφράζονται καὶ μὲ τὸ ῥῆμα *ἀναβαίνειν - ἀνέβησαν - ἀναβαίνοντες* πολλὲς φορές (Ἀν 1,7· 2,1· 7· 3,1· 48· 9,9· 17,2· 5· 7· 9· 19,4· 20,1· Ψα 83,5· 120,4). καὶ φυσικά, καθὼς ἐπέστρεφαν ἢ καβάλα σὲ ζῷα ἢ οἱ περισσότεροι πεζῇ, ἰδίως οἱ ἄντρες, ἡ ἐπάνοδος αὐτὴ ἦταν κοπιαστικὴ ὅπως καὶ κάθε *ἀνάβασις.* τὴν ἔνιωθαν δηλαδὴ γιὰ τὰ καλὰ στὸ πετσί τους αὐτὴ τὴν *ἀνάβασιν,* ποὺ πρέπει νὰ διήρκεσε τοὐλάχιστον ἕνα μῆνα. κι ἀργότερα οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν μιὰ ἑορταστικὴ ἐκδήλωσι, ποὺ λεγόταν *ἀναβάσεις* ἢ *ἀναβαθμοί* (= σκαλιά). θὰ πῶ γι᾽ αὐτὴ τὴν ἑορτὴ περισσότερα παρακάτω στὴν ἐξέτασι τῶν ψαλμῶν οἱ ὁποῖοι κατὰ τ᾽ ἀλεξανδρινὰ χρόνια ἐπιγράφτηκαν *Ἀναβαθμοὶ* ἢ *Ἀναβάσεις.*

Τὸ βιβλίο *Ἀνάβασις* εἶναι σύνολο τριῶν Ἀπομνημονευμάτων· τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Ἔσδρα, καὶ τοῦ Νεεμίου.

Οἱ *ἀναβάσεις* ὡς γεγονότα ἦταν τρεῖς· μία τὸ 560 π.Χ. μὲ ἀρχηγὸ

τὸν Ζοροβάβελ, *ἄρχοντα τῆς φυλῆς Ἰούδα,* καὶ πλῆθος περίπου 100.000, μία μετὰ ἕναν αἰῶνα, τὸ 459 π.Χ. μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἔσδρα, *γραμματέα τοῦ Νόμου,* καὶ πλῆθος περίπου 6.000, καὶ μία ἡ τοῦ *ἀρθασασθὰ* (=σατράπου) Νεεμίου, ποὺ συνοδευόταν ἀπὸ ἐλάχιστα πρόσωπα τῆς συγγενείας του, τὸ 446 π.Χ.. δηλαδὴ συνολικὰ περίπου 106.000 σὲ 115 χρόνια· σὲ τρεῖς δόσεις. δίνω πίνακα, ὅπου καταμετροῦνται μόνο οἱ ἄρρενες, ὁπότε πρέπει νὰ λογαριάζονται πλήθη διπλάσια.

Ἀπομνημονεύματα	κεφάλαια	ποσοστά %	χρόνοι	ἄρρενες
Α. Ζοροβάβελ	1-16	27	560 π.Χ.	49.697
Β. Ἔσδρας	17-27	22	459 π.Χ.	3.252
Γ. Νεεμίας	28-52	51	446 π.Χ.	51 (;)
Σύνολα	52	100	115	53.000

Στὴν Ἀνάβασιν ὁ Ζοροβάβελ κι ὁ Νεεμίας λέγονται *ἀρθασασθά* (=ἀρταξέρξης) (Ἀν 3,52· 46,1), ὁ δὲ Ἔσδρας *γραμματεὺς τοῦ Νόμου.* τὸ *γραμματεὺς* ἢ *νομικὸς* εἶναι αὐτὸ ποὺ βλέπουμε πολλὲς φορὲς στὴν Καινὴ Διαθήκη νὰ σημαίνῃ τὸν γραμματικὸ ἢ φιλόλογο τοῦ Νόμου ἢ τῆς Βίβλου, τὸ δὲ περσικὸ *ἀρθασασθά,* ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο τὸ κύριο ὄνομα *Ἀρταξέρξης,* λέγεται ἄλλες πέντε φορὲς (Ἀν 17,1· 8· 18,2· 38,1· 50,7) γιὰ τὸν *βασιλέα Ἀρταξέρξην* καὶ εἶναι ἀκριβῶς τὸ ὄνομά του· σημαίνει δὲ *ἀγησίλαος - Ἀγησίλαος* ἢ *ἀρχέλαος - Ἀρχέλαος,* ἀκριβῶς αὐτὸν ποὺ *ἄγει τὸν λαὸν* ἢ *ἄρχει τοῦ λαοῦ,* τὸν ἀρχηγό, τὸν ἡγέτη, τὸν ἡγεμόνα, περσιστὶ τὸν *σατράπην,* ῥωμαϊστὶ τὸν *δικτάτωρα (dictator),* ἑβραϊστὶ τὸν *κριτὴν (σωφτίμ).* εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸ ὅτι στὴν περσικὴ καὶ στὴν ἑλληνικὴ εἶναι καὶ ἁπλὸ οὐσιαστικὸ καὶ κύριο ὄνομα. ἔχουμε λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ μέχρι τὸν Σαμουὴλ τοὺς ἀρχαίους *κριτὰς (σωφετίμ),* ἀπὸ τὸν Δαυῖδ μέχρι τὸν ἀπόγονό του Σεδεκία τοὺς *βασιλεῖς* (Δδ Βα Πα), καὶ στὴν Ἀνάβασιν τοὺς νέους κριτάς *(ἀρθασασθά).* κι ὁ μὲν Ζοροβάβελ ἦταν ὁ πρᾶος καὶ γλυκὺς κριτής, ὁ δὲ Νεεμίας ὁ αὐστηρὸς ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀποτελεσματικὸς κριτής, ποὺ ἔκτισε τὰ τείχη τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ διένειμε τὴ χώρα στοὺς Ἰουδαίους μὲ τοὺς *κλήρους (πουρίμ),* ὅπως πάλαι ποτὲ κι ὁ Ἰησοῦς πάλι μὲ τοὺς *κλήρους (πουρίμ),* τοὺς τόσο παρερμηνευμένους στὸ βρόμικο ἀπόκρυφο καὶ μυθιστορηματικὸ βιβλίο «Ἐσθήρ», ποὺ τὶς μποῦρδες καὶ βλακεῖες του τὶς ἔχαψαν οἱ «βιβλικοὶ θεολόγοι». τοὺς ἀρέσει ἄλλωστε αὐτὸ τὸ ἀλκοόλ.

Ὁ παλιννοστήσας Ἰουδαϊκὸς λαὸς στὴν Ἀνάβασιν καὶ στὸν ψαλμὸ 125,6 λέγεται *οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων,* δηλαδὴ «τῶν παλιννοστησάντων». ὅπως ἤδη ἐξήγησα, τὸ ῥῆμα *ἐκτινάσσω* στοὺς Βασιλεῖς (10,11) σημαίνει «μεταφέρω» (τὰ φορτία), καὶ στὴ μέση φωνὴ *ἐκτι-*

νάσσομαι - ἐκτετιναγμένοι στὴν Ἀνάβασιν (36,1˙ 38,3) καὶ στὸν προειρημένο ψαλμὸ σημαίνει «ἀφικνοῦμαι» καὶ κατ' ἐπέκτασι «παλιννοστῶ» καὶ «παλιννοστήσαντες». πόσο πολὺ δὲν τὸ κατάλαβαν αὐτὸ καὶ πόσο στραβὰ τὸ «ἑρμήνευσαν» καὶ τὸ «μετέφρασαν» ἁπαξάπαντες οἱ μέχρι στιγμῆς «βιβλικοὶ θεολόγοι» φαίνεται ἀνάγλυφα στὶς γελοῖες ἀρλοῦμπες ποὺ λένε στὸν ἀκόλουθο πίνακα, ὅπου τοὺς ἀραδιάζω ὅλους μαζὶ μὲ τὶς «μεταφράσεις» των.

Ψα 125,6

Ἑβδομήκοντα	*οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων*
μασοριτικό	βνι ενουρίμ (= υἱοὶ νεότητος)
Ἀκύλας	υἱοὶ τῶν ἐφηβειῶν
Σύμμαχος	οἱ υἱοὶ τῆς νεότητος
Θεοδοτίων	υἱοὶ νεότητος
Ἕκτη	υἱοί μου ἠκονημένοι
Ἕτερος (;)	υἱοὶ τῶν πεδητῶν
Ταργούμ	υἱοὶ νεότητος
vulgata	filii excussorum (υἱοὶ ξετιναγμένων)
συριακή	υἱοὶ νεότητος
αἰθιοπική	υἱοὶ ξετιναγμένων (= vg)
ἀραβική	υἱοὶ τῆς νεότητος αὐτῶν
γερμανική	die Söhne der Jugendzeit
γαλλική	le fils de votre jeunesse
ἱσπανική	son los hijos habitos en la juventud
ἰταλική	sono i figliuoli in giovanezza
ἀγγλική (1611)	children of the youth
ἀμερικανικὴ (1901)	the sons of one's youth
Κάλβος	τὰ παιδία
Τυπάλδος	οἱ υἱοὶ τῆς νεότητος
Κεφαλᾶς	οἱ υἱοὶ τῆς ἀκμαίας ἡλικίας
Καλλίνικος	οἱ υἱοὶ δίδονται παρὰ θεοῦ εἰς τοὺς πατέρας, οὓς μόχθοι, ἐξορίαι, θλίψεις, ἡλικία ἐξετίναξαν καὶ ἐξησθένισαν, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ὑποβαστάζουν καὶ ὑπερασπίζουν «τὰ σεβάσμια γηρατειά / πόχουν ἀχαμνὰ τὰ χέρια καὶ τὰ γόνατα βαριά».
Τρεμπέλας	οἱ υἱοὶ τῶν γονέων, οἵτινες εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἐκτιναχθοῦν καὶ ἐπιπέσουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀκράτητοι.
Χαστούπης	τὰ τέκνα τῆς νεότητος
Κολιτσάρας	τὰ παιδιὰ τῶν παραμερισμένων ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους

Γιαννακόπουλος	τὰ παιδιὰ τῶν ἐξασθενισάντων γονέων
Ε.Κ.Π.Α. (προτεστ.)	παιδιὰ ποὺ γεννηθήκανε ἀπὸ 'να νιὸ ζευγάρι
χιλιασταὶ	οἱ γιοὶ τῆς νεότητας
Βέλλας κλπ.	οἱ ῥωμαλέοι γιοὶ ποὺ ἀποκτᾷ κανεὶς στὰ νιάτα του
Χατζηκώστας	οἱ γιοὶ σ' ἀδύνατους γονιοὺς παρακμασμένους

ἄντε νὰ μὴν πῶ τώρα καμμιὰ χωριάτικη παροιμία.

Ἡ Ἀνάβασις ἱστορικῶς καλύπτει 135 χρόνια (560 - 425 π.Χ.). μεταξὺ τῶν ἀπομνημονευμάτων Ζοροβάβελ καὶ Ἔσδρα ὑπάρχει ἀκάλυπτο κενὸ περίπου 50 ἐτῶν. δίνω λεπτομερῶς τὸ περιεχόμενο τῶν τριῶν ἀπομνημονευμάτων, ποὺ ἀπαρτίζουν τὴν Ἀνάβασιν.

Α. ΖΟΡΟΒΑΒΕΛ

1. Διάταγμα Κύρου περὶ *ἀναβάσεως*
2. Ἐπιστροφὴ ἱερῶν σκευῶν
3. Ἀπογραφὴ ἐπαναπατριζομένων
4. Πρῶτες προσφορὲς γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τοῦ ναοῦ
5. Πρῶτες θυσίες στὸ ἄνευ ναοῦ πρόχειρο θυσιαστήριο
6. Θεμελίωσι τοῦ ναοῦ
7. Πρῶτες ἀντιδράσεις ἀλλοεθνῶν περιοίκων
8. Συκοφαντικὲς ἀναφορὲς ἐπὶ Ἀσσουήρου
9. Συκοφαντικὲς ἀναφορὲς ἐπὶ Ἀρθασασθά

10-11. Ἀντιιουδαϊκὴ ἀντίδρασι τοῦ Ἀρτασασθά

12. Προφητεῖες Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου
13. Ἀμερόληπτη ἀναφορὰ τοῦ Σαθαρβουζαναῖ στὸ Δαρεῖο
14. Αὐστηρὸ διάταγμα Δαρείου ὑπὲρ Ἰουδαίων στοὺς περιοίκους
15. Ἐγκαίνια τοῦ ἀποπερατωμένου ναοῦ
16. Πρῶτος ἑορτασμὸς τοῦ πάσχα

Β. ΕΣΔΡΑΣ

α

17. Ἀνάβασι δεύτερη μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἔσδρα
18. Εὐνοϊκὸ διάταγμα τοῦ Ἀρτασασθά

β

19. Ἀνάβασι Ἔσδρα
20. Ἀπογραφὴ ἐπαναπατριζομένων
21. Συγκέντρωσι τῶν *ἀναβαινόντων*
22. Πορεία καὶ ἄφιξι τῶν ἐπαναπατριζομένων
23. Ὁ Ἔσδρας συντετριμμένος γιὰ τοὺς μικτοὺς γάμους ποὺ μαθαίνει
24. Θερμὴ προσευχὴ τοῦ συντετριμμένου Ἔσδρα

γ

25. Μετάνοια τῶν ἁμαρτησάντων
26. Ἀπόφασι εὐσεβείας τῶν ἀρχόντων
27. Ἀπογραφὴ τῶν μικτῶν γάμων

Γ. ΝΕΕΜΙΑΣ

α

28. Ὁ Νεεμίας ζητάει ἀπὸ τὸν Ἀρταξέρξη μακρὰ ἄδεια
29. Ὁ Ἀρταξέρξης τοῦ δίνει ἄδεια καὶ τὸν διορίζει *ἄρχοντα* τοῦ Ἰούδα
30. Πρώτη ἀντίδρασι τῶν Ἀμμωνιτῶν Ἀνὰ Βααλὰτ καὶ Τωβία
31. Ἐπιθεώρησι τοῦ κατεστραμμένου τείχους
32. Ἀντιλογία Νεεμίου μὲ Ἀνὰ Βααλὰτ καὶ Τωβία
33. Ἀνοικοδόμησι τοῦ τείχους
34. Εἰρωνεῖες καὶ ἀπειλὲς τῶν Ἀνὰ Βααλὰτ καὶ Τωβία
35. Ἐμψύχωσι τῶν φοβισμένων Ἰουδαίων
36. Στρατιωτικὲς βάρδιες καὶ ἔνοπλοι κτίστες
37. Κατακραυγὴ τοῦ λαοῦ κατὰ ἐκμεταλλευτῶν καὶ τοκογλύφων
38. Ἄμισθος κι ἀνιδιοτελὴς *ἄρχων* (σατράπης - κυβερνήτης) ὁ Νεεμίας
39. Πανικὸς στοὺς Ἀμμωνῖτες καὶ πονηριὲς τῶν Ἀνὰ Βααλὰτ καὶ Τωβία
40. Σεμεῖ ὁ Ἰουδαῖος προδότης τῶν Ἰουδαίων καὶ κατάσκοπος τῶν Ἀμμωνιτῶν
41. Ὁλοκλήρωσι τοῦ τείχους καὶ δολοπλοκίες τοῦ Τωβία
42. Πῶς καὶ πότε θ' ἀνοίγουν καὶ θὰ κλείνουν οἱ πύλες
43. Συγκινητικὴ ἀνάγνωσι τοῦ Νόμου ἀπὸ τὸν Ἔσδρα
44. Τέλεσι σκηνοπηγίας
45. Πάνδημη μετάνοια καὶ προσευχή
46. Πάνδημη ὑπόσχεσι στὸ θεὸ Κύριο
47. Κλῆροι *(πουρίμ)*
48. Ὕμνοι δυὸ κινουμένων χορῳδιῶν ἐπάνω στὸ τεῖχος
49. Διορισμοί

β

50. Κάθαρσι στὴν ἀρχιερωσύνη
51. Στήριξι τῆς ἀργίας τοῦ σαββάτου
52. Ἀπαγόρευσι γάμων Ἰουδαίων - Ἀμμωνιτῶν· στήριξι ἰουδαϊκῆς γλώσσης καὶ διάφορες διευθετήσεις.

Ὁ Ζοροβάβελ ἔκτισε τὸ ναὸ σὲ 43 χρόνια (560-517 π.Χ.). τὸ 517 ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ (Ἐν 15,3-4), ὅταν πιὰ αὐτὸς ἦταν σὲ βα-

θὺ γῆρας. ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ ὑπῆρξε ἢ δυσχέρεια –ὁ καθένας κύτταζε πῶς νὰ στεγασθῇ καὶ νὰ ἐπιβιώσῃ– ἢ καὶ ἀμέλεια, ποὺ φαίνεται στὰ βιβλία τῶν προφητῶν Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου, οἱ ὁποῖοι ἔσπρωξαν λίγο ἢ πολὺ τὴν ὑπόθεσι τῆς ἀποπερατώσεως. ὑπῆρξε καὶ ἀντενέργεια κωλυσιεργίας ἐκ μέρους τῶν Ἀμμωνιτῶν εἰδωλολατρῶν, στοὺς ὁποίους ἡ «ἐνσφήνωσι» τῶν Ἰουδαίων στὴν πρώην χώρα τους, ποὺ τώρα κατεῖχαν οἱ Ἀμμωνῖτες, δὲν ἄρεσε, καὶ τῶν ὁποίων ὁ κίναιδος ἱεροβασιλεὺς *Ἀνὰ Βααλὰτ ὁ Ἀδωνὶ* (= ἡ τρυφερὴ Βααλέττα ὁ Ἄδωνις), ποὺ ἦταν ἡ «ἐνσάρκωσι» τοῦ ὁμωνύμου κιναίδου θεοῦ του, κι ὁ παμπόνηρος πρωθυπουργός του Τωβίας προσπαθοῦσαν νὰ βλάψουν τοὺς Ἰουδαίους μὲ παρεμπόδισι τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ναοῦ καὶ μὲ συκοφαντίες εἰς βάρος τῶν Ἰουδαίων στὸν Πέρση μέγα βασιλέα. τὸ πιὸ φοβερὸ ἦταν ὅταν πολὺ μετὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ οἱ δυὸ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, Ἰησοῦς καὶ ὁ γιός του Ἐλιασούβ, ἦταν ἀνάξιοι τῶν περιστάσεων. εἶχαν συμπεθεριάσει μὲ τοὺς δυὸ σιχαμεροὺς Ἀμμωνῖτες ἡγέτες, εἶχαν ἐγκαταστήσει τοὺς εἰδωλολάτρες Ἀμμωνῖτες γαμπρούς των στὸ ταμεῖο *(γαζοφυλάκιον)* τοῦ ναοῦ, κι ἐκεῖνοι ἀπομυζοῦσαν κάθε οἰκονομικὴ ἰκμάδα τῶν Ἰουδαίων. ἡ κατάστασι ἦταν ἀπελπιστική, ὅταν στὴν Ἱερουσαλὴμ κατέφθασε ὁ Ἔσδρας μὲ τὸ δεύτερο μικρὸ κῦμα παλιννοστήσεως τῶν 3,5 χιλιάδων.

Ὁ Ἔσδρας ὡς καλὸς *γραμματεὺς τοῦ Νόμου* κατέδειξε τὴν καταστρεπτικὴ παρανομία καὶ τὴν ἀναμενόμενη κακὴ ἀπόληξί της, ἀλλὰ δὲν ἦταν πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς κατάλληλος στὸ νὰ φρενάρῃ καὶ ν' ἀναστρέψῃ τὴν κατάστασι. ὁπότε σὲ λίγο κατέφθασε ὁ ἀπὸ τὸν Πέρση μέγα βασιλέα στρατιωτικώτατος σατράπης *(ἀρθασασθὰ)* Νεεμίας ὡς ἀρχηγὸς τοῦ πολὺ μικροῦ τρίτου κύματος παλιννοστήσεως κι ἀνέλαβε τὰ ἡνία. αὐτὸς κατώρθωσε ν' ἀνοικοδομήσῃ τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλήμ, διέφυγε τὶς ἀπόπειρες δολοφονίας του ἐκ μέρους τῶν Ἀμμωνιτῶν κιναίδων *Ἀνὰ Βααλὰτ Ἀδωνὶ* καὶ τῆς ἀκολουθίας τῶν ὁμοίων του ῥουφιάνων καὶ τοῦ παμπονήρου πρωθυπουργοῦ του Τωβία, καὶ βοήθησε πολὺ ἀποτελεσματικὰ τὸ ἔθνος του νὰ ξαναρριζώσῃ στὴ χώρα του· μίλησαν τὰ ὅπλα, ποὺ σωφρονίζουν τοὺς πάντες καὶ πολλῷ μᾶλλον τοὺς «τρυφεροὺς» *Ἀνὰ Βααλὰτ Ἀδωνί.* καὶ τότε ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἄρχισε ν' ἀναζωογονῆται. ὁ Νεεμίας ἦταν τόσο αὐστηρός, ποὺ σωφρόνισε καὶ τὸν ἀρχιερέα Ἐλιασούβ, ὅταν, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος *ἐξέβρασε* (διαβολόστειλε) ἀπὸ μπροστά του τὸν γιὸ ἐκείνου Ἰωαδά, ποὺ ἦταν καὶ γαμπρὸς τοῦ - τῆς *τρυφερᾶς Βααλέττας Ἀδωνί* τῶν Ἀμμωνιτῶν (Ἀν 52,10)· διότι ἐκεῖνος ἦταν ὁ ἐνορχηστρωτὴς τοῦ κακοῦ. συνῳδὰ διέλυσε καὶ τοὺς μικτοὺς γάμους, διώχνοντας τοὺς Ἀμμωνῖτες γαμπροὺς καὶ τὶς Ἀμμωνίτιδες νύφες καὶ κάθε αἱμοβόρο τσιμπούρι, καὶ *ἐκαθάρισεν* ὅλους τοὺς δικούς του σωφρονίζο-

ντάς τους καὶ βάζοντάς τους τὰ δυὸ τὰ πόδια σ' ἕνα παπούτσι. καὶ κατακλείει τ' ἀπομνημονεύματά του ταπεινά· *Μνήσθητί μου, ὁ θεὸς ἡμῶν, εἰς ἀγαθωσύνην* (Ἀν 52,14). ὡς πρώην δὲ ὑψηλὸς ἀξιωματοῦχος τοῦ Πέρσου *μεγάλου βασιλέως* ἢ *βασιλέως βασιλέων* Ἀρταξέρξου Α΄ τοῦ Μακρόχειρος εἶχε καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴ στήριξι. ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ὁ Νεεμίας ὑπῆρξε γιὰ τοὺς Ἰουδαίους ὁ δεύτερος Ἰησοῦς τοῦ Ναυή, ποὺ τοὺς βοήθησε νὰ ῥιζώσουν στὴ χώρα τους καὶ νὰ προκόψουν. ἡ δὲ τόσο δηλητηριώδης καὶ κακεντρεχὴς κιναιδικὴ ἔχθρα τοῦ κιναίδου *Ἀνὰ Βααλὰτ τοῦ Ἀδωνὶ* τοὺς ὠφέλησε πολύ, διότι σιχάθηκαν αὐτοὺς τοὺς φαρμακεροὺς τρυφερούληδες καὶ τὴν κιναιδική τους κακεντρέχεια, τῆς ὁποίας πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας των ὑπῆρξαν θαυμασταὶ καὶ μιμηταὶ καί γε θύματα· γι' αὐτὸ εἶχαν καταστραφῆ. πάντοτε ἡ πουστιὰ εἶναι τὸ *ἄωτον ἄκρον* τῆς καταρρεύσεως. τὸ πῆραν τὸ μάθημα.

Περίπου τὸ 433 π.Χ. ὁ Νεεμίας, μετὰ τὴν ὀχύρωσι τῆς Ἰερουσαλὴμ μὲ τὴν ἀποπεράτωσι τῶν τειχῶν της, μοίρασε στοὺς Ἰουδαίους τὴ χώρα τους μὲ κλήρους *(πουρίμ).* τὸ ἕνα δέκατο κατοίκησαν στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὰ ἐννιὰ δέκατα στὴν ὑπόλοιπη χώρα. γράφει ὁ ἴδιος· *Ἐκάθισαν οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ οἱ κατάλοιποι τοῦ λαοῦ ἔβαλον κλήρους (πουρὶμ) ἐνέγκαι ἕνα ἀπὸ τῶν δέκα καθίσαι ἐν Ἰερουσαλήμ, τῇ πόλει τῇ ἁγίᾳ, καὶ ἐννέα μέρη ἐν ταῖς πόλεσιν* (Ἀν 47,1). ὅπως περίπου ἔκανε μὲ κλήρους *(πουρὶμ)* κι ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυή.

Μεταξὺ τῶν α΄ καὶ β΄ μερῶν τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Νεεμίου, ὅπως τὰ ξεχωρίζω, (κεφ. 28-49 καὶ 50-52), ὑπῆρξε μιὰ περίπου δεκαετὴς (434-425 π.Χ.) ἀπουσία τοῦ Νεεμίου, ποὺ εἶχε ἐπιστρέψει στὰ ὑπουργικά του καθήκοντα κοντὰ στὸν *βασιλέα τῶν βασιλέων* Ἀρταξέρξη. τὸ 425, ποὺ πέθανε ὁ Ἀρταξέρξης, ὁ Νεεμίας ἐπανῆλθε ὁριστικῶς στὴν Παλαιστίνη. καὶ τὸ 424 π.Χ. ἔγραψε τ' ἀπομνημονεύματά του. ὁ δὲ *γραμματεὺς* Ἔσδρας ἥνωσε τὰ τρία ἀπομνημονεύματα, Ζοροβάβελ + Ἔσδρα + Νεεμίου, καὶ ἀπάρτισε τὸ βιβλίο *Ἀνάβασις.* αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία χρονολογία στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, κι αὐτὸ εἶναι τὸ χρονικῶς τελευταῖο βιβλίο της. εἶναι δὲ καὶ τὸ πιὸ σεκρετάριο βιβλίο τῆς Βίβλου. γράφτηκε βέβαια στὴν Ἰερουσαλήμ.

Ἡ Ἀνάβασις ἔχει στὸ κείμενό της τέσσερα μικρὰ χάσματα φθορᾶς στὰ κεφάλαια 2 5 14 20.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν ἀναφέρεται· λόγῳ τῆς φύσεώς της καὶ τῆς μικρῆς της ἐκτάσεως.

Βιβλία σύγχρονα μὲ τὰ γεγονότα ποὺ ἱστορεῖ ἡ Ἀνάβασις κι ἐλάχιστα ἀρχαιότερα τοῦ ἀπαρτισμοῦ της ὡς βιβλίου εἶναι τὰ βιβλία Δανιήλ, Αἰχμαλωσία, Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας, καὶ Μαλαχίας, ἡ συγκρό-

τησι ὡς ἀνθολογιῶν ἀρχαιοτέρων κειμένων τῶν Ψαλμῶν καὶ τῶν Θρήνων, ἀπὸ τὸν *ταχὺν γραμματέα τοῦ Νόμου* Ἔσδραν, καὶ λίγοι τελευταῖοι ψαλμοί, ὅπως κυρίως ὁ ψαλμὸς 52, ποὺ εἶναι ψαλμὸς μετανοίας τοῦ ἐπαναπατρισθέντος Ἰσραὴλ καὶ διακαὴς προσευχὴ μὲ αἴτημα τὴν ἀναστήλωσι τῶν τειχῶν τῆς Ἰερουσαλήμ (Ψα 52,19-20)·

Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών,
καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἰερουσαλήμ·
τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης, ἀναφοράν, καὶ ὁλοκαυτώματα·
τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους.

καὶ εἰσακούσθηκε τὸ αἴτημα τοῦ ἀγνώστου ψαλμῳδοῦ μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ ἰσχυροῦ Νεεμίου. εἰκάζω ὅτι εἶναι ψαλμὸς τοῦ *γραμματέως* καὶ ἀνθολόγου τῶν 150 Ψαλμῶν Ἔσδρα.

ΛΕΥΚΗ

Γ. ΥΜΝΟΙ

Τὰ 8 ποιητικὰ βιβλία (Ψα Πμ Ἰβ Ἆσ Ἐκ Πδ Σο Θρ) καὶ στὶς δυὸ Διαθῆκες τῆς Βίβλου λέγονται ὁμαδικῶς *Ψαλμοὶ καὶ Ὕμνοι καὶ ὨΙδαί.* τρία ἀπ' αὐτὰ εἶναι βιβλία ἀνθολογικά (Ψα Πδ Θρ). ὅλα εἶναι γραμμένα σὲ 670 χρόνια ἀπὸ τὸ Δαυῖδ μέχρι τὸν Ἔσδρα (1120-450 π.Χ.). πολλὰ ποιητικὰ κομμάτια ὑπάρχουν καὶ στὶς ἄλλες τρεῖς σειρές (Μωϋσῆς, Ἱστορίαι, Προφῆται), ἀλλ' ἐκεῖνα εἶναι ποίησι κυρίως μνημονικὴ δημοσιογραφικὴ καὶ ἱστορική, καὶ συμποσοῦνται σὲ ἔκτασι 6.900 στίχων (39,4%), ἐνῷ τὰ τῶν 8 ποιητικῶν βιβλίων εἶναι ποίησι λογοτεχνικὴ καὶ συμποσοῦνται σὲ ἔκτασι 10.600 στίχων (60,6%). ἀρχαιότερο καὶ μεγαλείτερο, περίπου ὅσο τὰ ἄλλα 7 βιβλία μαζί, εἶναι οἱ Ψαλμοί, νεώτερο οἱ Θρῆνοι, καὶ μικρότερο τὸ Ἆσμα. τ' ἀνθολογικὰ εἶναι βιβλία πολλῶν ποιητῶν, ἀλλὰ πλὴν τοῦ Δαυῖδ δὲν κατονομάζεται κανείς· εἰκάζονται μόνον ἄλλοτε εὐκολώτερα κι ἄλλοτε δυσκολώτερα ἢ καὶ οὐδόλως. ἡ ἔκτασι τῶν 8 ποιητικῶν βιβλίων σὲ στίχους καὶ στὴ μεταξύ τους ποσοστιαία ἀναλογία ἔχει ὡς ἑξῆς.

βιβλίον	στίχοι	%	βιβλίον	στίχοι	%
Ψαλμοί	5.354	51	Ἐκκλησιαστής	702	7
Παροιμίαι	1.000	9	Παιδεῖαι	413	4
Ἰώβ	1.674	16	Σοφία	564	5
Ἆσμα	376	3	Θρῆνοι	523	5

Βιβλικὴ ἑβραϊκὴ ποίησι

1. Ποιητικὸς χαρακτήρας τῆς βιβλικῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης

Σ' ἀντίθεσι μὲ τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴ λατινική, ποὺ εἶναι γλῶσσες κυρίως τρισυλλαβικές, ἡ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ ἦταν δισυλλαβικὴ ὅπως καὶ ἡ σημερινὴ ἀγγλική. οἱ δισυλλαβικὲς καὶ τρισυλλαβικὲς γλῶσσες ἀνέπτυξαν πλούσια ποίησι, ἐπειδὴ εἶναι πρόσφορες γιὰ ποιητικὰ μέτρα,

ἐνῷ οἱ τετρασυλλαβικὲς ὅπως ἡ γερμανικὴ ἀνέπτυξαν ποίησι αἰσθητῶς φτωχή· οἱ δὲ μονοσυλλαβικὲς κινεζικὲς γλῶσσες δὲν ξεχωρίζουν μεταξὺ ἐμμέτρου καὶ πεζοῦ λόγου· ὅταν κόψουν τὸν πεζὸ λόγο σὲ ἰσοσύλλαβες σειρές, ἔχουν στίχους καὶ ποιήματα. οἱ πιὸ ποιητικὲς γλῶσσες ὅμως εἶναι οἱ δισυλλαβικές. γι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἑβραῖοι μποροῦσαν νὰ γράψουν ποιήματα ὅλοι εὔκολα· ὡς πρὸς τὴ στιχουργία μόνο βέβαια· ὡς πρὸς τὴν ὑψηγορία ὅμως καὶ τὴ λοιπὴ ποιητικὴ τέχνη ὄχι ὅλοι, ἀλλ' ὅσοι καὶ στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ποιητικῶς πλουσιώτερη κατὰ ποσοστὰ γραμματεία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μὲ δεύτερες τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴν ἀγγλική. ἡ λατινικὴ ποίησι εἶναι προσποιητή, μὲ μέτρα μόνο φανταστικὰ καὶ ὄχι πραγματικά· ἀπομίμησι τῆς ἑλληνικῆς. ἡ ἰταλικὴ ὅμως εἶναι ἐφάμιλλη τῆς ἑλληνικῆς μὲ πραγματικὰ μέτρα κι ἐπὶ πλέον τὴν ὁμοιοκαταληξία ποὺ εἶναι δική της ἐπινόησι. λέγοντας τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ποιητικῶς πλουσιώτερη κατὰ ποσοστὰ γραμματεία τοῦ κόσμου, ἐννοῶ ὅτι ἔναντι τῶν πεζῶν μερῶν της τὸ ποσοστὸ τῶν ποιητικῶν της εἶναι μεγαλείτερο τοῦ ἀντιστοίχου ποσοστοῦ ὁποιασδήποτε ἄλλης γραμματείας. ἡ δὲ Καινὴ Διαθήκη τὸ τέτοιο ποσοστὸ τὸ ἔχει σχεδὸν μηδαμινό. τὸ ποσοστὸ τῶν ἑλληνικῶν ποιητικῶν κειμένων ἔναντι τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἑλληνικῶν πεζῶν κειμένων εἶναι πολὺ μικρότερο.

Δίνω πίνακα βοηθητικὸ σ' αὐτὴ τὴ σύγκρισι.

Βιβλική ποίησι		Ἐπίλεκτη ἀρχαία ἑλληνικὴ ποίησι		
βιβλία	στίχοι	ποιηταὶ - ποιήματα	στίχοι	
Μωσαϊκά	521	Ὅμηρος· Ἰλιάς	15.686	27.791
Ἱστορικά	319	Ὀδύσσεια	12.106	
Προφητικά	6.056	Ἡσίοδος· Θεογονία	1.022	1.850
Ποιητικά (8)	10.606	Ἔργα καὶ Ἡμέραι	828	
		Αἰσχύλος (7 δράματα)	8.117	
Καινὴ Διαθήκη	53	Σοφοκλῆς (7 δράματα)	10.338	
		Εὐριπίδης (18 δράματα)	25.037	
Σύνολον	17.555	Ἀριστοφάνης (11 δράματα)	15.289	

Ἡ βιβλικὴ ποίησι εἶναι δύο εἰδῶν, μνημονικὴ ποίησι ἄσχετη μὲ τὴ μουσικὴ καὶ τὸ χορό, καὶ λατρευτική - πανηγυρικὴ σχετικὴ μὲ τὴ μουσικὴ μερικὲς δὲ φορὲς καὶ μὲ τὸ χορό. ἡ ποίησι τῶν μωσαϊκῶν ἱστορικῶν καὶ προφητικῶν βιβλίων εἶναι κυρίως μνημονική· καὶ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν εὐκολώτερη καὶ ἀνεξίτηλη μνήμη καὶ διάδοσι τῶν λεγομένων. εἶναι δηλαδὴ δημοσιογραφική, εἶδος δημοσιεύσεως, εὐκολώτερης κι ἀσφαλέστερης ἀπομνημονεύσεως, καὶ ἀναλλοίωτης

διαιωνίσεως. μιὰ σελίδα πεζοῦ κειμένου ἕνα παιδὶ ἢ κι ἐνήλικος δύσκολα τὴν ἀποστηθίζει, κι ἂν τὴν ἀποστηθίσῃ, πάλι κατὰ τὴν ἀπαγγελία θὰ κάνῃ παραλείψεις καὶ τροποποιήσεις. ἐνῷ, ἂν εἶναι ἔμμετρη, τὴ μνημονεύει εὐκολώτερα καὶ ἀκριβέστερα· κι ἂν τραγουδιέται, ἀκόμη καλλίτερα· κι ἂν χορεύεται κιόλας, πολὺ καλλίτερα· δὲν τὴν τροποποιεῖ καθόλου. ἡ μνήμη γράφεται ὄχι μόνο στὸν ἐγκέφαλο, ἀλλὰ καὶ στὸ λαρύγγι, κι ἀκόμη καλλίτερα καὶ στὰ πόδια στὰ χέρια στὸ κορμὶ ποὺ χορεύουν. σὲ χρόνια προτυπογραφικὰ καὶ πολὺ περισσότερο σὲ χρόνια ποὺ δὲν ὑπῆρχε φθογγικὴ ἀλφαβητικὴ γραφή, ὅπως τὰ χρόνια τῶν Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ Ἰακὼβ Ἰωσήφ, ὁ ἔμμετρος λόγος ἦταν τὸ καλλίτερο συντηρητικὸ τῆς ἀκριβείας τοῦ παραδιδομένου λόγου. εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι, ὅταν ἀποκαθιστοῦμε ἕνα φθαρμένο ἀρχαῖο κείμενο, εὐκολώτερα καὶ ἀκριβέστερα τὸ ἀποκαθιστοῦμε, ὅταν εἶναι ἔμμετρο, παρὰ ὅταν εἶναι πεζό. στὰ δὲ μετὰ τὸ Μωϋσῆ καὶ τὴν ἐμφάνισι τοῦ φθογγικοῦ ἀλφαβήτου χρόνια τῶν μεταδαυϊτικῶν προφητῶν ἡ συντηρητικὴ ἀξία τοῦ ποιητικοῦ ἐμμέτρου λόγου χρησίμευσε ὄχι τόσο στὴ διαιώνισι ὅσο στὴ διάδοσι. ὅσο γιὰ τὴν ποίησι τὴ συνδεδεμένη πιὸ στενὰ μὲ τὴ μουσικὴ ἢ καὶ μὲ τὸ χορό, ὁ ἔμμετρος λόγος ἀπὸ πρακτικὴ τέχνη ἔγινε καλὴ τέχνη, καλλιτεχνία, λόγος ἔντεχνος καὶ καλαισθητικός. ὅπως μιὰ ῥόδα κάρρου ἢ μιὰ στάμνα ἢ ἕνα σινὶ στὰ παιδικά μου χρόνια εἶχαν μόνο πρακτικὴ ἀξία, σήμερα ὅμως, ποὺ πρακτικῶς εἶναι ἄχρηστα, ἔχουν καλλιτεχνικὴ ἀξία καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς μπιμπελὸ κι ἀντίκες καὶ διακοσμητικὰ χλιδάτων σαλονιῶν· ἡ τέχνη ἔγινε καλλιτεχνία. τέτοια ποιήματα μ' αἰσθητικὴ καλλιτεχνικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἀξία στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι σχεδὸν μόνο τὰ ποιήματα τῶν ὀχτὼ ποιητικῶν βιβλίων (Ψα Πμ Ἰβ Ἆσ Ἐκ Πδ Σο Θρ), ἐνῷ τὰ ἄλλα εἶναι κυρίως ἢ μόνο μνημονικὴ ποίησι δημοσιογραφικῆς καὶ συντηρητικῆς ἀξίας. ἔχω γράψει γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ περισσότερα καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ συγγράμματός μου «Ἀλφάβητο»[37]. ὁ Μωϋσῆς, ἀφοῦ ἔγραψε τὸν *Νόμον,* τὸ μεγαλείτερο βιβλίο τῆς Βίβλου, ἔγραψε ἔπειτα καὶ σὲ συνοπτικὸ καὶ ὑψηλὸ νόμο (=Σύνταγμα) τὸ *Δευτερονόμιον,* πάλι σὲ βιβλίο, ὥρισε ἔπειτα αὐτὸ νὰ δημοσιεύεται σ' ἕνα εὐρύχωρο κι ὡραῖο τοπίο, κατάλληλο γιὰ πανηγυρικὴ συγκέντρωσι - συνέλευσι τοῦ λαοῦ, σὲ παραλλήλους λευκοὺς τοίχους, δηλαδὴ σὲ ἀλλεπάλληλες γιγαντοσελίδες, γιὰ νὰ τὸ διαβάζῃ ὁ λαός, κι ἀκόμη περισσότερο, δίνει ὁ ἴδιος μιὰ συντομώτερη σύνοψι τοῦ Νόμου - Συντάγματος - Δευτερονομίου - Συμβολαίου στὴν ἔμμετρη μνημονικὴ *ὨΙδὴ* του *Πρόσεχε, οὐρανέ, καὶ λαλήσω.* καὶ λίγο πρὸ τῆς *ὨΙδῆς* οἱονεὶ προλογίζοντάς την λέει· *Καὶ νῦν γράψατε τὰ ῥήματα τῆς ᾠδῆς ταύτης καὶ διδάξατε αὐτὴν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ καὶ ἐμβαλεῖτε αὐτὴν εἰς τὸ στόμα αὐτῶν, ἵνα γένηταί μοι ἡ ᾠδὴ αὕτη κατὰ*

πρόσωπον μαρτυροῦσα ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ. (Δε 13,10). καὶ παρακάτω ξαναλέει· *Ἀντικαταστήσεται ἡ ᾠδὴ αὕτη κατὰ πρόσωπον μαρτυροῦσα. οὐ γὰρ μὴ ἐπιλησθῇ ἀπὸ στόματος αὐτῶν καὶ ἀπὸ στόματος τοῦ σπέρματος αὐτῶν.* (Δε 13,13). ἀκριβῶς δημοσιογραφικὴ φροντίδα διὰ τοῦ μνημονικοῦ ποιητικοῦ λόγου.

Ἐπειδὴ ἡ βιβλικὴ ποίησι συνδέεται καὶ μὲ τὴ μουσικὴ καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα καὶ τὸ χορό, ἐπαναλαμβάνω ἐδῶ μέρη τῆς παλιᾶς μελέτης μου «Μουσικὴ καὶ χορὸς στὸ βιβλικὸ κόσμο»[38], γιὰ νὰ εἶμαι στὰ ἑξῆς σαφέστερος καὶ κατανοητότερος.

Ὁ βιβλικὸς κόσμος καλύπτει ὅλη τὴν προϊστορία καὶ τὸ μεγαλείτερο μέρος τῆς ἀρχαίας ἱστορίας. ὁ ἄνθρωπος στὴ μουσική του πρόοδο, ὅπως καὶ σὲ κάθε ἄλλη του πρόοδο, ξεκίνησε ἀπὸ τὴν πρᾶξι καὶ τὴν ἐμπειρικὴ τέχνη καὶ κινήθηκε πρὸς τὴ θεωρία καὶ τὴν ἐπιστήμη. πρῶτα δηλαδὴ κατασκεύασε, χειρίστηκε, καὶ ἄκουσε τὰ μουσικὰ ὄργανα, κι ἔπειτα ἔβγαλε ἀπ' αὐτὰ τὴ μουσικὴ θεωρία κι ἐπιστήμη καὶ γραφή. καὶ πρῶτα ἐκδήλωσε τὴ χαρά του μὲ σκιρτήματα, κι ἔπειτα ὠργάνωσε τὰ σκιρτήματά του σὲ διαφόρους χορούς. ἐπίσης ὁ ἄνθρωπος στὴ ζωή του χειρίστηκε πρῶτα τὰ ἕτοιμα κι ἀκατέργαστα φυσικὰ ἀντικείμενα, λ.χ. πέτρες ξύλα δόντια κέρατα κόκκαλα δέρματα, κι ἔπειτα προχώρησε σὲ δικές του ἐπεξεργασίες καὶ κατασκευὲς προσφορώτερες γιὰ τὶς ἀνάγκες του καὶ τοὺς σκοπούς του. ἡ μουσικὴ εἶναι κατ' οὐσίαν πρῶτα ἡ τέχνη τοῦ χειρισμοῦ ῥυθμικῶν κρότων, καὶ σὲ δεύτερο χρόνο ἡ τέχνη τοῦ χειρισμοῦ ἤχων διαβαθμισμένων ὡς πρὸς τὸ ὕψος τους. πρακτικῶς ὁ ἄνθρωπος σὲ μιὰ πρωτόγονη ἐποχὴ σὰ μόνη πηγὴ διαβαθμισμένων ἤχων, τοὺς ὁποίους μποροῦσε νὰ χειριστῇ, εἶχε τὴ φωνή του, ἐνῷ ἤχους προερχομένους ἀπὸ ἄψυχα ἀντικείμενα κι ἀπὸ κατασκευές του εἶχε στὴν ἀρχὴ μόνο τοὺς ἀδιαβαθμήτους κρότους, ποὺ μποροῦσαν νὰ τοῦ προσφέρουν μόνο ῥυθμό, λ.χ. τὸ νὰ χτυπάῃ μιὰ πέτρα ἢ ἕνα ξύλο, σὲ δεύτερο δὲ χρόνο κατώρθωσε νὰ κάνῃ καὶ δικές του κατασκευὲς ποὺ τοῦ ἔδιναν διαβαθμισμένους ἤχους, οἱ ὁποῖοι μποροῦσαν νὰ τοῦ προσφέρουν μουσικὸ μέλος. αὐτὰ ὅλα σημαίνουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ μουσικὰ ὄργανα ἔκανε πρῶτα τὰ κρουστά, κι ἔπειτα τὰ ἔγχορδα καὶ τὰ πνευστά. γι' αὐτὸ καὶ οἱ πρωτόγονοι κι ἀπολίτιστοι λαοὶ ἔχουν ὄργανα μόνο ἢ κυρίως κρουστά (τὰμ τάμ). ὁ χορὸς σὰ μιὰ ἐκδήλωσι χαρᾶς κυρίως ἀλλὰ καὶ ὁποιουδήποτε ἄλλου βιώματος εἶναι τόσο ἀρχαῖος καὶ πρωτόγονος ὅσο καὶ τὸ αὐθόρμητο σκίρτημα τῆς χαρᾶς, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος, ἀντὶ νὰ βαδίζῃ «πηδάει ἀπὸ τὴ χαρά του», «χοροπηδάει»· εἶναι δηλαδὴ ὁ χορὸς ἐξ ἴσου ἀρχαῖος μὲ τὴ μουσική, τὴν ὁποία συνοδεύει πολλὲς φορές, ἐνῷ ἐκείνη τὸν συνοδεύει πάντοτε. ὑπάρχει δηλαδὴ μουσικὴ χωρὶς χορό, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει χορὸς χωρὶς μουσική. καὶ γε-

νικὰ ἡ μουσικὴ εἶναι ἄλλος τρόπος τοῦ λαλεῖν κι ὁ χορὸς ἄλλος τρόπος τοῦ βαδίζειν· τρόπος χαρμόσυνος κι ἑορταστικός.

Τὰ μουσικὰ ὄργανα διακρίνονταν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πρῶτα σὲ τρεῖς κατηγορίες· *κρουστά, ἔγχορδα,* καὶ *πνευστά.*

Ἀρχαιότερα, ὅπως λέχθηκε, εἶναι τὰ *κρουστά,* αὐτὰ τὰ ὁποῖα ὁ παίκτης τὰ *κρούει,* τὰ χτυπάει. τὰ κρουστὰ δὲν παράγουν μουσικὸ μέλος ἀλλὰ μόνο ῥυθμό. διακρίνονται ἀπὸ τὴν ἠχοποιὸ ὕλη τους σὲ *τύμπανα, κύμβαλα,* καὶ *κρόταλα.* τὰ *τύμπανα* ἦταν ἀπὸ κατεργασμένο δέρμα τεντωμένο σ' ἕναν ξύλινο ἢ μετάλλινο γῦρο (κύλινδρο) βαθὺ ἢ ἀβαθῆ· τὰ δέρματα ἀποτελοῦσαν τὴ μία ἢ καὶ τὶς δυὸ ἐπίπεδες ἐπιφάνειες τοῦ κυλίνδρου· ὅπως καὶ σήμερα· ἔτσι ἔχουμε μονόπλευρα καὶ ἀμφίπλευρα τύμπανα. στὸ μέγεθος ἦταν ἀπὸ πολὺ μικρὰ καὶ μονόπλευρα, ὅπως τὸ ντέφι, μέχρι πολὺ μεγάλα καὶ ἀμφίπλευρα, ὅπως τὸ μεγάλο νταούλι, χτυπιοῦνταν δὲ τὰ μικρὰ μὲ τὰ δάχτυλα ἢ ὅλη τὴν παλάμη, καὶ τὰ μεγάλα μὲ ξύλινες βέργες ἢ σκυτάλες. τὰ μικρὰ καὶ μονόπλευρα τύμπανα συνήθως εἶχαν καὶ τότε στὸν ξύλινο γῦρο τους ἐγκοπές, ὅπου ἦταν περασμένα μετάλλινα διάτρητα δισκία σὰν τὰ πούλια τοῦ τάβλι, τὰ λεγόμενα μετάλλινα *κρόταλα,* ἢ καὶ *ἠχεῖα,* ἢ σήμερα *ζίλια,* ποὺ μὲ τὸν κραδασμὸ τοῦ παιξίματος ἢ καὶ μὲ ἰδιαίτερο κούνημα ἠχοῦσαν καὶ κουδούνιζαν. αὐτὸ γίνεται, διότι τὰ μεγάλα καὶ ἀμφίπλευρα τύμπανα ἔχουν ὡς *ἠχεῖον* ποὺ δυναμώνει τὸν ἦχο τους τὸν κλειστὸ θάλαμο ἀνάμεσα στὰ δυὸ τεντωμένα δέρματά τους, ἐνῷ τ' ἀνοιχτὰ μικρὰ καὶ μονόπλευρα (ντέφια) δὲν ἔχουν θάλαμο γιὰ ἠχεῖο, ὁπότε ἐνισχύονται μ' αὐτὰ τὰ μετάλλινα ἠχεῖα ἢ πούλια ἢ ζίλια. τὸ ὄνομα *τύμπανον* στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἠχοποίητο ἀπὸ τὸ *τύμπ τύμπ (=τούμπ τούμπ)*· ἐπίσης καὶ στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκή. στὰ χωριὰ ἀκόμη λὲν τὸ τύμπανο μὲ τὴν ἀρχαία προφορὰ τοῦ υ *τούμπανο,* ὅπως στὴν παροιμία

Ὁ κόσμος τὄχει τούμπανο κι ἐμεῖς κρυφὸ καμάρι.

ὅπως καὶ τὸν *μύστακα* τὴν *τυκάνη* τὸ *κυτίον* καὶ τὰ *σκυτία* τὰ λέμε ἀκόμη *μουστάκι τουκάνη κουτὶ σκουτιά.*

Τὰ *κύμβαλα* ἦταν μετάλλινα κρόταλα ποὺ ἔδιναν μεταλλικὸ ἦχο· τὸ δὲ πιὸ εὔηχο μέταλλο εἶναι τὸ κρᾶμα χαλκοῦ καὶ κασσιτέρου (=μπροῦντζος), ἀπὸ τὸ ὁποῖο γίνονται κουδούνια, καμπάνες, καὶ κύμβαλα. τὸ κρᾶμα μερικὲς φορὲς εἶχε προσμίξεις κι ἄλλων εὐγενεστέρων μετάλλων. καὶ τ' ὄνομα *κύμβαλον* στὴν ἑλληνικὴ εἶναι ἠχοποίητο ἀπὸ τὸ *κύμβ κύμβ (=κούμπ κούμπ)*· τὸ ἴδιο φαίνεται νὰ συμβαίνῃ καὶ στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκή. ὑπῆρχαν κύμβαλα διάφορα μικρὰ καὶ μεγάλα, ὅπως καὶ σήμερα. μεγάλα ἦταν αὐτὰ ποὺ μοιάζουν σὰν καπάκια χύτρας, τὰ λεγόμενα σήμερα *πιάτα* ἢ *πιατίνια,* μικρὰ δὲ αὐτὰ ποὺ φοριοῦνται στὰ δάχτυλα σὰ δαχτυλῆθρες καὶ χτυπιοῦνται

ῥυθμικὰ στὸ χορό, καὶ λέγονται σήμερα *μετάλλινα κρόταλα τῶν δακτύλων* ἢ καὶ *μετάλλινες καστανιέττες.* τὰ κύμβαλα, τόσο δηλαδὴ τὰ πιατίνια ὅσο καὶ οἱ καστανιέττες, εἶναι προέκτασι κι ἐνίσχυσι τῶν φυσικῶν κροτάλων τοῦ ἀνθρώπου ποὺ τραγουδάει ἢ χορεύει. τὰ παλαμάκια τοῦ χοροῦ ἔχουν μετάλλινη προέκτασι τὰ πιατίνια, ἐνῷ τὸ πλατάγισμα ποὺ κάνουμε μὲ τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸ μεσαῖο δάκτυλο (στρὰκ στράκ) ἔχει προέκτασι τὶς καστανιέττες.

Τὰ δὲ *κρόταλα* ἦταν ξύλινα κυρίως κρόταλα τῶν δακτύλων σὰν τὶς σημερινὲς ἱσπανικὲς ξύλινες *καστανιέττες,* ἢ καὶ ξύλινα τακούνια ποὺ λέγονταν *κρούπεζαι* ἢ *κρουπέζια* ἀπὸ τὰ *κρούω* καὶ *πόδες (πεζόν)*· σήμερα λέγονται *κλακέττες.* ὑπῆρχαν δὲ καὶ διάφορα *σεῖστρα,* δηλαδὴ χορευτικὲς κουδουνίστρες ξύλινες ἢ μετάλλινες. καὶ τ' ὄνομα *κρόταλον* στὴν ἑλληνικὴ εἶναι ἠχοποίητο.

Τὰ κρουστὰ ὄργανα, ὡς ὄργανα ἀποκλειστικῶς ῥυθμοῦ, εἶναι γιὰ νὰ ῥυθμίζουν καὶ τονίζουν τοὺς χτύπους τῶν ποδῶν στὸ χορό, καὶ φυσικὰ τοὺς μετρικοὺς *πόδες* τῶν ποιημάτων - τραγουδιῶν, οἱ ὁποῖοι γι' αὐτὸ ἀκριβῶς λέγονται *πόδες,* ἐπειδὴ ῥυθμίζουν τὴν *ἄρσιν* (= σήκωμα) καὶ τὴν *θέσιν* (χτύπημα κατὰ γῆς) τῶν *ποδῶν* τῶν χορευτῶν. σ' ὅποια λαϊκὴ κουλτούρα κι ἐθνικὴ γραμματεία ὑπάρχουν ὄργανα κρουστά, μία τοὐλάχιστο ἀπὸ τὶς τρεῖς ὑποκατηγορίες (τύμπανα, κύμβαλα, κρόταλα), ὑπάρχουν ὁπωσδήποτε καὶ ποιητικὰ μέτρα. καὶ σ' ὅποια κουλτούρα ἢ γραμματεία ἀναφέρεται *χορὸς* ἤτοι *ὄρχησις,* ὑπάρχουν πάλι ὁπωσδήποτε ποιητικὰ μέτρα (*πόδες* καὶ *στίχοι*). δὲν μαρτυροῦν ὑποχρεωτικὰ τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἄλλες δυὸ κατηγορίες μουσικῶν ὀργάνων, τὰ ἔγχορδα καὶ τὰ πνευστά. ὁ ὅρος *στίχος* εἶναι κατ' ἀρχὴν χορευτικός, ἀπὸ τὸ ῥῆμα *στείχω* (= περπατῶ)· β΄ ἀόριστος *ἔστιχον*· εἶναι ἡ λ.χ. κατὰ πέντε μέτρα προχώρησι στὸ χορό, τὸ χορευτικὸ περπάτημα, ἕνας ἀριθμὸς χορευτικῶν βημάτων ποὺ λαμβάνεται ὡς μονάδα χορευτικοῦ περπατήματος, ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται· τὸ πλῆρες σὲτ τῶν χορευτικῶν βημάτων· κι ἔπειτα μία σειρὰ τοῦ ποιητικοῦ κειμένου. καὶ στὴ λατινικὴ τὸ *versus* (= στίχος) εἶναι κατ' ἀρχὴν ἕνας χορευτικὸς κύκλος· ἀπὸ τὸ ῥῆμα *verto* (= γυρίζω).

Τὰ *ἔγχορδα* μουσικὰ ὄργανα, αὐτὰ στὰ ὁποῖα ὁ παίκτης χτυπάει *χορδές,* εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα. εἶναι καλλίτερα νὰ τὰ προσδιορίζῃ καὶ ταξινομῇ κανεὶς μὲ τὸ εἶδος τῆς κατασκευῆς των παρὰ μὲ τὰ ὀνόματά τους, διότι τὰ ὀνόματα εἶναι πολλὲς φορὲς στοιχεῖα ἁπλῶς γλωσσικὰ ἐθνικὰ χρονικὰ καὶ τοπικά, κι ὄχι τεχνικά. πολλὰ ὀνόματα ἐννοοῦν τὴν ἴδια κατασκευή, καὶ ἕνα ὄνομα σ' ἄλλο ἔθνος καὶ γλῶσσα προσδιορίζει ἄλλο μουσικὸ ὄργανο καὶ σ' ἄλλο ἄλλο. ἰδίως αὐτὸ συμβαίνει ἀνάμεσα σὲ δυὸ διαφορετικὲς ἐποχές, διότι μία κατασκευὴ πολλὲς φορές, ἐνῷ ἐξελισσόμενη ἀλλάζει μορφὴ καὶ ἀριθμὸ χορδῶν

καὶ μουσικὸ ἀποτέλεσμα, ἐν τούτοις διατηρεῖ τὸ ἴδιο ὄνομα. οἱ χορδὲς σήμερα εἶναι μετάλλινες καὶ πλαστικές, στὴν ἀρχαιότητα ὅμως, ποὺ οὔτε σύρμα μποροῦσαν νὰ κάνουν, διότι δὲν μποροῦσαν ν' ἀσκήσουν στὰ μέταλλα τὴ σημερινὴ ἐξεργασία ποὺ λέγεται ἐφελκυσμός, οὔτε πλαστικὲς ὕλες εἶχαν, οἱ χορδὲς ἦταν ἀπὸ νεῦρα καὶ κυρίως ἀπὸ ἔντερα ζῴων σχισμένα σὲ λωρίδες καὶ κλωσμένα. πρέπει δὲ νὰ ἔχουμε συνεχῶς ὑπ' ὄψι μας ὅτι ὅλα γενικῶς τ' ἀρχαῖα ἔγχορδα ὄργανα παρῆγαν ἤχους πιὸ ἁπαλοὺς ἀμβλεῖς καὶ βραχνοὺς ἀπὸ τὰ σημερινά. αὐτὸ φαίνεται κι ἀπὸ τὸ ὅτι τὸν ἦχο τῶν χορδῶν, ποὺ ἐμεῖς σήμερα μὲ τὴ φωνή μας τὸν παριστάνουμε μὲ τὶς πεποιημένες λέξεις μας *τζίνγκι τζάνγκ τζίνγκι τζάνγκ,* οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸν παρίσταναν μὲ τὶς ἀντίστοιχες λέξεις των *τήνελλα, βλίτυρι, θρεττανελό,* καὶ *τοφλαττοθράτ,* ποὺ τὶς ἔλεγαν *κρούματα* (ἀπὸ τὸ *κρούω* τὶς χορδές)[39].

Τ' ἀρχαῖα ἔγχορδα ὄργανα μποροῦν νὰ διακριθοῦν σὲ ὑποκατηγορίες κυρίως ἀνάλογα μὲ ὡρισμένα κατασκευαστικὰ ἰδιώματά τους· κι αὐτὰ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν χορδῶν, ὁ πῆχυς (κανὼν τοῦ μπουζουκιοῦ) ἢ τὸ τελάρο (λ.χ. τῆς ἅρπας) ὅπου τανύζονται οἱ χορδές, τὸ μῆκος τοῦ πήχεος ἢ τὸ μέγεθος τοῦ τελάρου, τὸ ἂν ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει *ἠχεῖον,* δηλαδὴ θάλαμος ἀντηχήσεως ποὺ ἐνισχύει τὸν ἀρχικὸ ἦχο, ἤτοι τὸ *κῦτος* ἢ *κυτίον* ἢ *κουτὶ* ποὺ ἀντηχεῖ, τὸ σχῆμα τοῦ ἠχείου (λ.χ. ἡμισφαιρικὸ ἀπιόσχημο σὰν τοῦ μπουζουκιοῦ, ἢ κυλινδρικὸ σὰν τοῦ πάντζιο, ἢ ὀκτώσχημο σὰν τοῦ βιολιοῦ καὶ τῆς κιθάρας), τὸ μέγεθος καὶ τὸ βάθος τοῦ ἠχείου, ἡ θέσι τοῦ ἠχείου (ἂν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ διάνυσμα τῶν χορδῶν, ὅπως τῆς ἀρχαίας λύρας, ἢ βαίνει παράλληλα πρὸς τὸ διάνυσμα αὐτό, ὅπως τῆς σημερινῆς κιθάρας, κι ἂν συντρέχει μὲ μικρὸ ἢ μεγάλο μέρος τοῦ διανύσματος τῶν χορδῶν· λ.χ. μὲ μικρὸ συντρέχει τὸ ἠχεῖο τοῦ μπαγλαμᾶ, ἐνῷ μὲ μεγάλο συντρέχει τὸ ἠχεῖο τῆς κιθάρας). δευτερεύοντα ἰδιώματα εἶναι ἡ ὕλη τῆς κατασκευῆς, ὁ μηχανισμὸς τοῦ τανυσμοῦ τῶν χορδῶν, ὁ συνδυασμὸς τῶν χορδῶν κατὰ δυάδες ἢ κατὰ μόνας, κλπ.. ὅλες αὐτὲς οἱ διαφορὲς δημιουργοῦν περιπτώσεις, καὶ κάθε περίπτωσι εἶναι ἕνα ἄλλο μουσικὸ ὄργανο. ἂν αὐτὸ ὀνομάζεται κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους ἔτσι ἢ ἔτσι, εἶναι ἕνα ἐπουσιῶδες ζήτημα. στὴν ἀρχή, καθὼς φαίνεται, οἱ χορδὲς ἦταν λίγες (1 μέχρι 5), ἔπειτα ἔγιναν πολλές (7 μέχρι 12), κι ἔπειτα πάρα πολλές (20 μέχρι 40). στὴν ἀρχὴ δὲν ὑπῆρχε ἠχεῖο ἀλλὰ μόνο ἕνα τελάρο (λύρα), ἔπειτα τὸ τελάρο ἔγινε πῆχυς τῶν χορδῶν ποὺ προεκτεινόταν πέρα ἀπὸ τὸ ἠχεῖο, ἔπειτα τὸ ἠχεῖο συνέτρεχε μὲ τὸν πῆχυ τῶν χορδῶν, κι ἔπειτα γινόταν προσπάθεια τὸ ἠχεῖο νὰ συντρέχῃ μὲ ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερο μέρος τοῦ διανύσματος τοῦ ἐγχόρδου πήχεος. καὶ στὴν ἀρχὴ τὸ *ἠχεῖον* ἦταν ἕνα φυσικὸ κουτί, λ.χ. τὸ καύκαλο μιᾶς χελώνας, γι' αὐτὸ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ *λύρα* λεγό-

ταν καὶ *χέλυς* (= χελώνα), ἔπειτα δὲ μιὰ τεχνητὴ κατασκευή. στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα τὸ πιὸ πρωτόγονο ἔγχορδο ὄργανο τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἦταν ἡ *φόρμιγξ* κι ἔπειτα ἡ *λύρα,* πιὸ ἐξελιγμένα δὲ ἡ *κιθάρα* καὶ ἡ *βάρβιτος,* κι ἀκόμη πιὸ ἐξελιγμένα καὶ ξενικὰ ἡ *μάγαδις* καὶ ἡ *σαμβύκη.*

Τὰ ἔγχορδα ὄργανα τῶν ἀρχαίων διακρίνονταν σὲ δυὸ ὑποκατηγορίες, τὰ *ψαλτήρια* καὶ τὰ *κρεκτήρια.* τὸ παίξιμο τῶν πρώτων λεγόταν *ψαλμὸς* καὶ δηλωνόταν μὲ τὸ ῥῆμα *ψάλλω,* ἐνῷ τὸ παίξιμο τῶν δευτέρων λεγόταν *κρεγμὸς* καὶ δηλωνόταν μὲ τὸ ῥῆμα *κρέκω. ψαλτήρια* λέγονταν ὅσα *ἐκρούοντο* μὲ τὰ δάχτυλα ἢ τὰ νύχια, διότι τὸ *ψάλλω* εἶναι παραλλαγὴ τοῦ *ψάω* καὶ *ψαύω* καὶ συγγενὲς μὲ τὰ *ψηλαφάω, ψώχω, ψαίρω ψαλάσσω, ψαῦσις, ψηλάφησις, ψήκτρα* (= σπάτουλα), *ψάλαγμα,* κλπ., ποὺ ὅλα μαζὶ σημασιολογικῶς δηλώνουν διάφορες παραλλαγὲς τοῦ πασπατεύω. *κρεκτήρια* δὲ λέγονταν ὅσα *ἐκρούοντο* μὲ *πλῆκτρον* ἢ *πέννα* (λατινιστί *penna* = φτερό), ποὺ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ Ἰταλία ἦταν ἀπὸ ξύλο, φτερό, κόκκαλο, ἐλεφαντόδοντο, μέταλλο, σήμερα δὲ κι ἀπὸ πλαστικό. συνήθως *ψαλτήρια* ἦταν τ' ἀρχέγονα καὶ ὀλιγόχορδα *(φόρμιγξ, λύρα, βάρβιτος, κιθάρα)* καὶ *κρεκτήρια* τὰ νεωτερικώτερα καὶ πολύχορδα *(σαμβύκη, μάγαδις, πηκτίς, φοινίκιον).* οἱ λέξεις *κρέκω κρεγμὸς κρεκτήριον* εἶναι προφανῶς ἠχοποίητες ἀπὸ τὸ *κρὲκ (κρὶκ* ἢ *κράκ),* ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ λέξεις *ψάλλω, ψαλμὸς ψαλτήριον* ἀπὸ τὸν ἁπαλὸ καὶ βραχνότερο ἦχο τῆς ψηλαφήσεως. σ' ὅλα τὰ ἔγχορδα γενικῶς ὅσο λεπτότερη σκληρότερη καὶ πιὸ τεντωμένη εἶναι μιὰ χορδή, τόσο ὀξύτερο ἦχο παράγει.

Σήμερα ὑπάρχουν ἄλλες δυὸ ὑποκατηγορίες ἐγχόρδων ὀργάνων, ποὺ δὲν ὑπῆρχαν στὴν ἀρχαιότητα, ἀλλ' εἶναι ἐπινοήσεις τοῦ μεσαίωνος. ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς καλλίτερης ἐξεργασίας τῶν μετάλλων προέκυψε ἡ κατηγορία τῶν ἐγχόρδων ποὺ ἡ «χορδή» τους δὲν εἶναι *μίτος* ἢ *νῆμα,* ὅπως τὴν ἔλεγαν ἀλλιῶς οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλὰ *ἔλασμα* μετάλλινο ποὺ μετὰ ἀπὸ ἕνα τράβηγμα, καθὼς ἀφήνεται ἀπότομα ἐλεύθερο, πάλλεται καὶ παράγει ἦχο κατάλληλο γιὰ μουσικὴ ἐκμετάλλευσι (λατέρνες, κλειδοκύμβαλα, ἁρμόνια, κλπ.). ἀπὸ δὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ καλλιτέρου φιλτραρίσματος τῆς *ῥητίνης* τῶν πεύκων, ποὺ μᾶς δίνει τὸ λεγόμενο *κολοφώνιον,* μὲ τὸ ὁποῖο βερνικώνονται οἱ χορδές, ὥστε νὰ τρίζουν, ὅταν τρίβωνται μεταξύ τους, προέκυψαν τὰ τριβικὰ ἔγχορδα (*βιολί, βιόλα, βιολοντσέλλο, κόντρα - μπάσο, κρητικὴ λύρα, ποντιακὸς κεμεντζές,* κλπ.), ποὺ ὁ ἦχος τους εἶναι τριγμός. ὅλ' αὐτὰ ἔχουν καὶ συνοδὸ δευτερεῦον ἔγχορδο ὄργανο τὸ *τόξον* ἢ *τοξάριον δοξάριον δοξάρι,* μὲ τὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἡ τριβὴ σὰν πριονισμός. ὠνομάστηκε ἔτσι, διότι στὴν ἀρχὴ δὲν ἦταν εὐθύ, ἀλλὰ καμπύλο τόξο, οἱ δὲ χορδές του χορδὴ τοῦ τόξου. καὶ οἱ δυὸ νεωτερικὲς ὑποκατηγο-

ρίες ἐγχόρδων ὀργάνων, ἐλασματοφόρα καὶ τριβικά, εἶναι εὐρωπαϊκὲς μεσαιωνικὲς ἐπινοήσεις.

Τὰ *πνευστὰ* μουσικὰ ὄργανα, αὐτὰ στὰ ὁποῖα ὁ παίκτης *πνεῖ,* δηλαδὴ φυσάει, μέσα στὸν *αὐλόν,* τὸν ἐπιμήκη στενὸ θάλαμό τους, καὶ παράγει σφύριγμα ἀέρος, εἶναι ἐπίσης πάρα πολλά. ὅπως στὰ πυροβόλα ὅπλα, ὅσο πιὸ μεγάλο εἶναι τὸ μῆκος τῆς κάννης, τόσο πιὸ ἰσχυρὴ εἶναι ἡ ἐκτίναξι τοῦ βλήματος ἀπὸ τ' ἀέρια τῆς ἐκπυρσοκροτήσεως καὶ πιὸ μεγάλο τὸ βεληνεκές, ἔτσι καὶ στὰ πνευστὰ μουσικὰ ὄργανα ὁ μακρότερος θάλαμος *(αὐλὸς)* δίνει ὀξύτερο ἦχο. δηλαδὴ τὰ μήκη τῶν θαλάμων τῶν πνευστῶν ὀργάνων κάνουν ὅ,τι κάνουν οἱ χορδὲς τῶν ἐγχόρδων. ἔτσι τὰ πνευστὰ στὴ θέσι τῶν χορδῶν ἔχουν τὶς τρῦπες των ἢ καὶ μιὰ σειρὰ *αὐλῶν* ἀνίσου μήκους. καθὼς ὁ παίκτης κλείνει ὅλες τὶς τρῦπες τοῦ πνευστοῦ ὀργάνου, οἱ κλειστὲς τρῦπες εἶναι σὰ νὰ μὴν ὑπάρχουν· λειτουργεῖ μόνο ἡ τρῦπα τὴν ὁποία ἀφήνει ἐλεύθερη ἀνασηκώνοντας τὸ ἀντίστοιχο δάχτυλό του. ἔτσι ὡς μῆκος θαλάμου μετριέται μόνο ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ παίκτου μέχρι τὴν ἐλεύθερη τρῦπα, ὁπότε μὲ ἕνα μόνο σωλῆνα *(αὐλὸν)* ἔχουμε κατὰ βούλησι διάφορα μήκη σωλῆνος. σὲ νεωτερικώτερα ὄργανα ὅπως τὸ κλαρῖνο (εὐρωπαϊκὴ ἐπινόησι), ὅπου οἱ τρῦπες εἶναι περισσότερες ἀπὸ τὰ δάχτυλα, τὰ δάχτυλα τοῦ παίκτου δὲν κλείνουν τρῦπες, ἀλλὰ πιέζουν μικροὺς μοχλούς, ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ὁποίους κινεῖ μὲ κοινὸ ἄξονα συνδυασμοὺς πολλῶν βυσμάτων, τὰ ὁποῖα κλείνουν ἢ ἀφήνουν ἐλεύθερες διάφορες ὁμάδες ἀπὸ τρῦπες. πνευστὰ ὄργανα μὲ τρῦπες ἦταν στὴν ἀρχαιότητα οἱ *αὐλοί* (= σωλῆνες), ποὺ μὲ βάσι τὸ μέγεθός των, τὴν ὕλη τους, ἄλλα κατασκευαστικὰ ἰδιώματα, καὶ τὴ γεωγραφική τους προέλευσι, ἦταν καὶ ὠνομάζονταν πάρα πολλοί.

Ἄλλος τρόπος ἐξοικονομήσεως «χορδῶν» στὰ πνευστὰ ὄργανα, ἀντὶ δηλαδὴ γιὰ τὶς τρῦπες, εἶναι ἡ σύνδεσι πολλῶν *αὐλῶν* στὴ σειρά (συνήθως 7), ποὺ δένονταν μὲ κλωστὲς ἢ κηρὶ ἢ ἄλλη συνδετικὴ ὕλη, καὶ εἶχαν διαφορετικὸ ἢ τὸ ἀπόλυτο μῆκος των ἢ τὸ βάθος των, δηλαδὴ τὸ σχετικὸ καὶ λειτουργικὸ μῆκος πάλι. τέτοια ὄργανα ἦταν οἱ διάφορες *σύριγγες,* δηλαδὴ φυσαρμόνικες. οἱ αὐλίσκοι στὰ στόμιά τους ἦταν ὅλοι ἴσοι, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τοὺς φυσάῃ ὁ παίκτης ἄνετα· ἀπὸ κάτω ὅμως ἦταν κομμένοι λοξῶς, γιὰ νὰ εἶναι προοδευτικῶς ἄνισοι· ἢ ἦταν κι ἀπὸ κάτω κομμένοι ἴσοι, ἀλλ' ἀπὸ μέσα ἦταν γεμισμένοι μὲ κηρὶ κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ εἶναι προοδευτικῶς ἀνισοβαθεῖς, καὶ νὰ ἐπιτυγχάνεται ἀφανῶς τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς *αὐλοὺς* καὶ τὶς *σύριγγες* ὑπῆρχε κι ἄλλη μία ὑποκατηγορία πιὸ ἀρχεγόνων πνευστῶν ὀργάνων, μὲ ἕνα μόνο θάλαμο, χωρὶς τρῦπες ἢ κλιμάκωσι μήκους αὐλῶν, χωρὶς δηλαδὴ πολλὲς «χορδές», ἀλλὰ μὲ μία μόνο, οἱ *σάλπιγγες.* γι' αὐτὸ οἱ σάλπιγγες, ποὺ

κατ' οὐσίαν εἶναι πνευστὰ κύμβαλα ἑνὸς μόνο καὶ ἀδιαβαθμήτου ἤχου, δὲν ἦταν ὄργανα μουσικά, ἀλλὰ κυρίως *κλητήρια* καὶ *κελευστήρια* ὅπως καὶ σήμερα. ἦταν κυρίως στρατιωτικὰ καὶ ἱερατικὰ ὄργανα ποὺ ἔπαιζαν τὸ ρόλο τῆς κλητήριας καμπάνας τοῦ ναοῦ ἢ τῆς σφυρίχτρας ποὺ μέσα στὴν ὀχλοβοὴ καὶ στὸν ὀρυμαγδὸ τῆς μάχης ἔδινε στοὺς μαχητὰς τὶς συνθηματικὲς διαταγὲς ἑλιγμῶν. οἱ *σάλπιγγες* στὴν ἀρχαιότητα διακρίνονταν γενικῶς σὲ δυὸ ἀνθυποκατηγορίες. ἦταν ἡ *χαλκῆ σάλπιγξ,* καὶ ἡ *κερατίνη σάλπιγξ* ἢ καὶ ἁπλῶς λεγόμενη *κερατίνη* ἢ *κέρας*· καὶ στὴ λατινικὴ λεγόταν ἐπίσης *cornu* (= κέρας, κέρατο), ἐξ οὗ καὶ ἡ μεταγενέστερη *κορνέττα.* στὶς σάλπιγγες ἀνῆκε καὶ ἡ πρωτόγονη *κόγχη* ἢ *βυκάνη* (ἠχοποίητη λέξι ἀπὸ τὸ *βῦ* = μποῦ, ποὺ ἦταν ὁ μόνος ἦχος της), δηλαδὴ *κογχύλι* ἢ *βούκινο,* ἡ ντουντούκα τῶν ἀρχαίων, ἰδίως τῶν ναυτικῶν.

Οἱ *σύριγγες* διακρίνονταν ἀνάλογα μὲ τὸ πλῆθος τῶν αὐλίσκων τους. οἱ *αὐλοὶ* διακρίνονταν γενικῶς μὲν σὲ αὐλοὺς μὲ *γλωσσίδα* κι *ἐπιστόμιον,* ὅπως εἶναι τὰ κλαρῖνα, καὶ σὲ αὐλοὺς χωρὶς γλωσσίδα, ὅπως οἱ σημερινὲς φλογέρες. ἂν ἦταν ἁπλοῖ, λέγονταν *μόναυλοι,* ἢ ἁπλῶς *αὐλοί*· ἂν ἦταν διπλοῖ, λέγονταν *δίαυλοι*· ἂν φυσῶνταν ἀπὸ τὸ πλάι, λέγονταν *πλαγίαυλοι* (=φλάουτα)· ἂν τὸ φύσημα δὲν ἦταν ἄμεσο, ἀλλὰ γινόταν ἀπὸ ντεπόζιτο φυσημάτων, λέγονταν *ἄσκαυλοι* (= *ἀσκὸς* + *αὐλὸς* = γκάιντα)· σήμερα ὑπάρχουν καὶ συνδυασμοὶ ἀσκαύλου καὶ ἐγχόρδου μὲ ἐλάσματα, ποὺ εἶναι τὰ διάφορα ἀκκορντεόν.

Αὐτὰ ἦταν γενικῶς τὰ μουσικὰ ὄργανα τῶν ἀρχαίων, κρουστά, ἔγχορδα, καὶ πνευστά, τὰ δὲ ἐπὶ μέρους ὄργανα μὲ τὰ ὀνόματά τους ἕνα ἕνα ἦταν πάρα πολλὰ κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους. στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ὑπῆρχαν καὶ ἐντόπια πρωτόγονα ἢ ἁπλᾶ μουσικὰ ὄργανα, ἀλλ' ὅσο περνοῦσαν οἱ αἰῶνες, ἔρχονταν, πάντοτε ἀπὸ τὴν Κοντινὴ Ἀνατολή, κι ἄλλα περισσότερα συνθετώτερα καὶ νεωτερικώτερα ὄργανα ὅλων τῶν κατηγοριῶν. ἰδίως δὲ μετὰ τὶς μακεδονικὲς κατακτήσεις ἦρθαν ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ τὰ περισσότερα τέτοια. πολλὰ μουσικὰ ὄργανα ἢ τὰ μετάλλινα μέρη τους ἀνευρίσκονται ἀνάμεσα στ' ἀνασκαφικὰ εὑρήματα, σχεδὸν δὲ ὅλα καὶ ἀκέραια παριστάνονται σὲ διάφορες παραστάσεις γλυπτὲς καὶ ζωγραφικὲς ἢ καὶ τυπωμένες πάνω σὲ νομίσματα.

Ὁ βιβλικὸς Ἰσραὴλ ἦταν ἕνας λαὸς ἁπλὸς ἁγνὸς ἐργατικὸς καὶ πολὺ ἔξυπνος σὲ ὅλα του. στὴν Π. Διαθήκη ἀναφέρονται 10 ἀπὸ τὰ μουσικά του ὄργανα, ποὺ πρέπει νὰ ἦταν τὰ σπουδαιότερά του καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ μισά του.

Κρουστὰ ἀναφέρονται τρία· *τύμπανον* καὶ *κύμβαλα* δύο εἰδῶν. μὲ τὸ *τύμπανον,* ποὺ ἀναφέρεται ἤδη στὴ Γένεσι ἐπὶ Ἰακὼβ (Γε

72,13) καὶ στ' ἄλλα βιβλία 13 φορές, ἐννοεῖται πάντοτε τὸ μικρὸ μονόπλευρο τύμπανο, τὸ ντέφι, κι ἐμφανίζεται νὰ παίζεται σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ γυναῖκες ποὺ χορεύουν κιόλας· τὰς *τυμπανιστρίας.* οἱ τυμπανίστριες σὲ καμμία περίπτωσι δὲν ἦταν ἐπαγγελματίες, ἀλλὰ πάντοτε ἁπλὲς γυναῖκες τοῦ λαοῦ. χαρακτηριστικὲς εἶναι οἱ τρεῖς περιπτώσεις πανηγυρισμοῦ τῆς νίκης, ὅταν πέρασαν τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα, ὅταν νίκησε ὁ Ἰεφθάε τοὺς Ἀμμωνῖτες, κι ὅταν νίκησε ὁ Δαυῖδ τὸ Γολιάθ. στὴν πρώτη περίπτωσι (Νο 38,1) *λαβοῦσα Μαριὰμ ἡ προφῆτις* (ἡ ἀδερφὴ τοῦ Μωϋσέως) *τὸ τύμπανον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς..., ἐξῆλθον πᾶσαι αἱ γυναῖκες ὀπίσω αὐτῆς μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν· ἐξῆρχε δὲ αὐτῶν ἡ Μαριὰμ λέγουσα·*

Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται·
ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν.

στὴ δεύτερη περίπτωσι (Κρ 14,48) ἡ κόρη τοῦ κριτοῦ Ἰεφθάε, ὅταν ἔμαθε τὴ νίκη τοῦ πατέρα της, βγῆκε μὲ ἄλλες κοπέλλες τῆς Μασσηφὰ νὰ τὸν ὑποδεχτῇ νικητή. κι ὅλες κρατοῦσαν ντέφια ποὺ τἄπαιζαν χορεύοντας. στὴν τρίτη (Δδ 34,1-2), μόλις ἀκούστηκε στὸν Ἰσραὴλ ὅτι ὁ Δαυῖδ νίκησε καὶ φόνευσε τὸ Γολιάθ, οἱ δὲ ἀλλόφυλοι τράπηκαν σὲ φυγή, μαζεύτηκαν στὴν πρωτεύουσα Γαβαὰ πολλὲς κοπέλλες κι ἀπὸ τὴν πόλι κι ἀπ' ὅλες τὶς ἐπαρχίες, καὶ χτυπώντας τὰ ντέφια τους καὶ χορεύοντας, τραγουδοῦσαν·

Ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χιλιάσιν αὐτοῦ.
καὶ Δαυῖδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ.

ἀλλὰ καὶ στὴ λατρεία τοῦ Κυρίου, ἀπὸ τὸ Δαυῖδ κι ἔπειτα, χτυποῦσαν ντέφια χορεύοντας κυρίως τὰ κορίτσια. διότι ὁ ψαλμῳδὸς λέει (Ψα 150,4)·

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ·

κι ἀλλοῦ (Ψα 68,1· 31)·

Ἀναστήτω ὁ θεὸς
καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ.
.....
προέφθασαν οἱ ἄρχοντες ἐχόμενοι ψαλλόντων
ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν.

καὶ στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ γλῶσσα τὸ ὄνομα τοῦ τυμπάνου εἶναι προφανῶς ἠχοποίητο *(τπ).*

Τὰ *κύμβαλα* ἀναφέρονται ἀπὸ τὸ Δαυῖδ κι ἔπειτα περίπου 15 φορές. εἶναι *κύμβαλα* (Πα 14,7) μπρούντζινα, καὶ διακρίνονται στοὺς Ψαλμοὺς σὲ *κύμβαλα εὔηχα,* ποὺ ἦταν προφανῶς μπρούντζινες καστανιέττες τῶν δακτύλων, τὶς ὁποῖες χτυποῦσαν ῥυθμικὰ χορεύοντας καὶ τραγουδώντας, καὶ *κύμβαλα ἀλαλαγμοῦ,* ποὺ ἦταν τὰ σήμερα λεγόμενα *πιάτα* ἢ *πιατίνια* τῆς μπάντας, μὲ τὰ ὁποῖα ἀλάλαζαν βρο-

ντώντας τα σὲ σημεῖα μουσικῶν τονισμῶν καὶ καταλήξεων· ὅπως γίνεται καὶ σήμερα. αὐτὸ ἐννοεῖ ὁ ψαλμῳδός, ὅταν λέῃ (Ψα 150,5)·

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐν κυμβάλοις εὐήχοις,
αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ·

δηλαδὴ καὶ μὲ καστανιέττες καὶ μὲ πιατίνια. τὸ δεύτερο εἶδος κυμβάλου κι ὁ Παῦλος στὴν Α΄ Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολή του τὸ λέει *κύμβαλον ἀλαλάζον* (Α΄ Κο 30,2). καὶ στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ γλῶσσα τὰ ὀνόματα τῶν δύο κυμβάλων εἶναι προφανῶς ἠχοποίητα (*ζλζλ* = τζαλτζάλ, καὶ *μζλτ*). ἀνάμεσα στὰ σήμερα γνωστὰ κι ἐκτιθέμενα ἀνασκαφικὰ εὑρήματα ἀνευρίσκονται κύμβαλα καὶ τῶν δύο εἰδῶν. δὲν ἀνευρίσκονται τύμπανα, ἐπειδὴ ἦταν ἀπὸ φθαρτὰ ὑλικά, ἀλλ' ἀνευρίσκονται τὰ χάλκινα *ἠχεῖα* τους, τὰ ζίλια.

Τρία εἶναι καὶ τὰ *ἔγχορδα* μουσικὰ ὄργανα ποὺ ἀναφέρονται στὴν Π. Διαθήκη, δύο τοῦ Ἰσραὴλ κι ἕνα τῶν Βαβυλωνίων, ποὺ τὸ πῆρε ἔπειτα κι ὁ Ἰσραήλ. ἀπὸ τὰ δύο ἰσραηλιτικὰ τὸ ἕνα εἶναι ἀρχέγονο καὶ τ' ἄλλο νεώτερο. τὸ ἀρχέγονο, ποὺ ἀναφέρεται ἤδη στὴ Γένεσι καὶ σ' ἄλλα βιβλία πάνω ἀπὸ 40 φορές, ἦταν ὄργανο μὲ 7 χορδὲς καὶ μὲ ἠχεῖο, ἀλλὰ χωρὶς πῆχυ, καὶ στοὺς Ἑβδομήκοντα λέγεται στὰ μὲν ἱστορικὰ βιβλία μὲ τὸ ἑβραϊκό του ὄνομα ἀμετάφραστο *κινύρα (κνυρ)* (Δδ 31,4), στὴ δὲ Γένεσι καὶ στὰ ποιητικὰ καὶ προφητικὰ βιβλία μὲ τ' ὄνομά του μεταφρασμένο στὴν ἑλληνικὴ ὡς *κιθάρα* (Γε 72,13· Ψα 34,2). ἀναφέρεται δὲ περίπου 15 φορὲς ὡς *κινύρα* καὶ 25 ὡς *κιθάρα.* ἦταν τὸ ὄργανο ποὺ ἔπαιζε ὁ Δαυῖδ, ὅταν ἔβοσκε τὰ πρόβατά του κι ὅταν λίγο ἀργότερα διασκέδαζε τὸ Σαούλ. ὡς κατασκευὴ ὅμως ἦταν περίπου τὸ σημερινὸ ὄργανο *ταμπουρᾶς* ἢ *μπουζούκι*· κι ἂν στὴν ποιμενικὴ παραλλαγή του ἦταν μικρό, γιὰ νὰ χωράῃ στὸ ποιμενικὸ ταγάρι, πρέπει νὰ ἦταν ὁ *μπαγλαμᾶς*· διότι ὁ μπαγλαμᾶς εἶναι μικρὸ μπουζουκάκι. πρέπει δὲ ὁ Δαυῖδ κι ἀργότερα ὡς βασιλεὺς νὰ ἔπαιζε κυρίως αὐτὸ τὸ ὄργανο, χωρὶς ν' ἀποκλείεται νὰ ἔπαιζε καὶ τὸ ἑπόμενο καὶ ἄλλα.

Τὸ ἄλλο ἔγχορδο ὄργανο τοῦ Ἰσραὴλ ἦταν αὐτὸ ποὺ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸ Δαυῖδ κι ἔπειτα· ἦταν προφανῶς βελτίωσι τοῦ προηγουμένου ποὺ ἔγινε πιθανῶς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Δαυῖδ, ἀναφέρεται στὴν Π. Διαθήκη πάνω ἀπὸ 30 φορές, εἶχε 10 χορδὲς καὶ ἠχεῖο, ἴσως δὲ καὶ πῆχυ, ἦταν περίπου ἡ σημερινὴ μορφὴ τοῦ μπουζουκιοῦ, καὶ στοὺς Ο΄ λέγεται στὰ μὲν ἱστορικὰ βιβλία μὲ τὸ ἀμετάφραστο ἑβραϊκό του ὄνομα *νάβλας (νβλ)* (Δδ 74,7) –περίπου 10 φορὲς– στὰ δὲ ποιητικὰ καὶ προφητικὰ μὲ τ' ὄνομά του μεταφρασμένο στὴν ἑλληνικὴ ὡς *ψαλτήριον* ἢ σὲ τρεῖς περιπτώσεις τῶν Ψαλμῶν ἀκριβέστερα *ψαλτήριον δεκάχορδον* (Ψα 34,2· 91,3· 143,5)· διότι τ' ὄνομα *ψαλτήριον* εἶναι γενικὸ ὄνομα κατηγορίας ἐγχόρδων κι ὄχι ἑνὸς συγκεκριμένου ὀργάνου. μὲ τὸ

ἀντιδιασταλτικὸ ἐπίθετο *δεκάχορδον* οἱ ποιηταὶ τῶν Ψαλμῶν θέλουν νὰ τὸ ἀντιδιαστείλουν ἀπὸ τὸ *ἑπτάχορδον ψαλτήριον,* ποὺ εἶναι ἡ *κινύρα* ἢ *κιθάρα.* παρατηρεῖ κανεὶς ὅτι στὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα οἱ μὲν μεταφρασταὶ τῶν ἱστορικῶν βιβλίων προτιμοῦν νὰ κρατοῦν ἀμετάφραστα τὰ ἑβραϊκὰ ὀνόματα τῶν ὀργάνων, οἱ δὲ τῶν μωσαϊκῶν βιβλίων καὶ τῶν ποιητικῶν καὶ τῶν προφητικῶν τὰ μεταφράζουν μὲ ἀντίστοιχα ἑλληνικὰ ὀνόματα.

Τὸ βαβυλωνιακὸ ὄργανο *σαμβύκη (σβκα),* ποὺ ἀναφέρεται μόνο σ' ἕνα χωρίο τῆς Αἰχμαλωσίας (Αἰ 3,5-15), λέγεται δὲ καὶ στ' ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κείμενα μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα, ἦταν αὐτὸ ποὺ λέμε σήμερα *ἅρπα*· (σὲ κανένα ἀρχαῖο κείμενο δὲν ἀναφέρεται ποτὲ τὸ ὄνομα *ἅρπα*). ἦταν μεγάλο τρίγωνο τελάρο μὲ 20 χορδὲς καὶ χωρὶς κανένα ἠχεῖο ἢ πῆχυ. ἂν ἐξαιρεθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν χορδῶν, ποὺ προέκυψε ἀπὸ μεταγενέστερες βελτιώσεις, τὸ ὑπόλοιπο ὄργανο ὡς κατασκευὴ πρέπει νὰ εἶναι τὸ πιὸ ἀρχέγονο ἔγχορδο τῆς ἀνθρωπότητος, παριστάνεται δὲ καὶ σὲ προϊστορικὰ μικρὰ γλυπτὰ τῶν Κυκλάδων καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ σ' αἰγυπτιακὲς παραστάσεις. δὲν ἀποκλείεται σὲ ἁπλούστερη μορφὴ νὰ χρησιμοποιόταν καὶ στὸν ἀρχέγονο Ἰσραήλ. τὸ ὄνομα *σαμβύκη* ἔχει προφανῶς τὴν ἴδια *ῥίζα* μὲ τὰ προελληνικὰ ὀνόματα *ἴαμβος, θρίαμβος, διθύραμβος,* καὶ τὸ κύριο *Ἰάμβη.* εἶναι ὅλα πελασγικὰ καὶ σημαίνουν, νομίζω, ἀντιστοίχως *ᾠδή,* θρησκευτικὴ *ᾠδὴ τῶν τιτύρων* (= σατύρων) ἤτοι *τιτύραμβος - διθύραμβος,* καὶ *Ἀοιδός.* τὸ δὲ *σαμβύκη,* ἢ ἀλλιῶς *ἰαμβύκη,* σημαίνει μᾶλλον «ὀδοντόσχημο μουσικὸ ὄργανο», δηλαδὴ «τρίγωνο μουσικὸ ὄργανο». διότι στὴν ἑβραϊκὴ καὶ στὶς ἄλλες σημιτικὲς γλῶσσες *σὰν* λέγεται τὸ δόντι· καὶ *σὰν* εἶναι, νομίζω, τὸ πρῶτο συνθετικὸ *σὰμ* τοῦ ὀνόματος *σαμβύκη.*

Καὶ τὰ τρία ἔγχορδα τῆς Π. Διαθήκης ἦταν ὄργανα *ψαλτήρια,* παιζόμενα δηλαδὴ μὲ τὰ δάχτυλα ἢ τὰ νύχια, χωρὶς *πλῆκτρον* (= πέννα). εἶναι ἄλλωστε πολὺ ἀρχαῖα, ἐνῷ ἡ πέννα, ποὺ εἶναι ἐπινόησι ὄχι παλιότερη ἀπὸ τὸν 7ο π.Χ. αἰῶνα, χρησιμοποιόταν σὲ ἔγχορδα νεώτερα καὶ πολυχορδότερα.

Πνευστὰ μουσικὰ ὄργανα στὴν Π. Διαθήκη ἀναφέρονται τέσσερα· τρία τοῦ Ἰσραὴλ κι ἕνα τῶν Βαβυλωνίων. ἀλλ' ἀπὸ τὰ ἰσραηλιτικὰ κυρίως μουσικὸ ὄργανο εἶναι ἕνα, ὁ *αὐλός (ελιλ),* ποὺ ἀναφέρεται λίγες φορὲς στὰ βιβλία Δαυΐδ, Ἠσαΐας, καὶ Ἰερεμίας. στὶς ἀναφορὲς δὲν διακρίνεται γιὰ ποιό εἶδος αὐλοῦ πρόκειται, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐννοοῦνται δυὸ διαφορετικὰ εἴδη, ἕνα γιὰ λατρευτικὴ χρῆσι (Δδ 74,7· Ἠσ 32,43) κι ἕνα γιὰ λαϊκὲς διασκεδάσεις (Ἠσ 7,5· 32,43).

Οἱ *σάλπιγγες* ἦταν δύο εἰδῶν· ἡ *ἐλατὴ σάλπιγξ* (Νο 195,1· Ψα 97,7), ἡ σφυρήλατη δηλαδὴ ἀργυρῆ ἢ χάλκινη, ἢ ἁπλῶς *σάλπιγξ,* καὶ

ἡ *κερατίνη σάλπιγξ* ἢ ἁπλῶς *κερατίνη* (Κρ 9,33). ἀναφέρονται περίπου 75 φορὲς ἡ *ἐλατὴ σάλπιγξ,* καὶ πάνω ἀπὸ 20 ἡ *κερατίνη*· καὶ γύρω στὶς 50 φορὲς τὸ ῥῆμα *σαλπίζω.* ἡ μετάλλινη *ἐλατὴ σάλπιγξ* χρησιμοποιόταν γιὰ νὰ καλοῦν οἱ ἱερεῖς τὸ λαὸ στὶς ἑορτές, ὅπως τώρα τὸν καλοῦν μὲ τὶς καμπάνες, ἐνῷ ἡ *κερατίνη* χρησιμοποιόταν γιὰ νὰ καλοῦν οἱ στρατηγοὶ τοὺς μαχίμους ἄντρες σ' ἐπιστράτευσι. τὰ διάφορα σαλπίσματα λέγονται στὴν Π. Διαθήκη *σημασίαι,* δηλαδὴ συνθήματα· ὅπως καὶ τώρα ὁ στρατὸς ἔχει ἄλλο σάλπισμα γιὰ κάθε φάσι, ἐγερτήριο, σιωπητήριο, προσκλητήριο, διάλειμμα, φαγητό, κλπ.. οἱ σαλπιγκταὶ τοῦ ἱερατείου ἦταν Λευῖτες.

Τέλος ἡ βαβυλωνιακὴ *σύριγξ,* προφανῶς ἐκείνη μὲ τοὺς 7 αὐλίσκους, ἀναφέρεται μόνο στὸ χωρίο ἐκεῖνο τῆς Αἰχμαλωσίας, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται καὶ ἡ σαμβύκη (Αἰ 3,5-15).

Αὐτὰ γιὰ τὰ μουσικὰ ὄργανα τοῦ Ἰσραήλ, ὅπως ἀναφέρονται στὴν Π. Διαθήκη. στὴν Κ. Διαθήκη ἀναφέρονται παρεμπιπτόντως 4 ὄργανα, *αὐλὸς κιθάρα σάλπιγξ κύμβαλον,* κι ἐννοοῦνται ὅπως στὴν Παλαιά.

Στὴ Βίβλο γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Κυρίου χρησιμοποιοῦνται τόσο τὰ *ὕμνος* καὶ *ὑμνῶ,* ὅσο καὶ τὰ *ᾠδὴ* καὶ *ᾄδω* καὶ *ᾆσμα,* ἐνῷ γιὰ τὰ τραγούδια τῶν λαϊκῶν διασκεδάσεων χρησιμοποιοῦνται μόνο τὰ *ᾠδὴ ᾄδω* καὶ *ᾆσμα.* τὸ τελευταῖο συναντᾶται μόνο στὴν Π. Διαθήκη. τὰ *ψάλλω* καὶ *ψαλμὸς* στὴ μὲν Π. Διαθήκη σημαίνουν τὸ παίξιμο ἐγχόρδου μουσικοῦ ὀργάνου καὶ χρησιμοποιοῦνται καὶ στὶς δύο περιπτώσεις, στὴ δὲ Καινὴ χρησιμοποιοῦνται μόνο γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Κυρίου καὶ σημαίνουν μόνο μεταφορικῶς τὸ κείμενο τῶν βιβλικῶν ψαλμῶν καὶ τὴ χρῆσι του.

Ἀπὸ τὸν ὀξύτερο μέχρι τὸ βαρύτερο ἦχο ποὺ μπορεῖ ν' ἀκούσῃ τὸ ἀνθρώπινο αὐτί, ἤ, ὅπως λέμε σήμερα, ἀπὸ τὸν ὑψηλότερο μέχρι τὸ χαμηλότερο, ὑπάρχουν ἄπειρα σημεῖα τὰ ὁποῖα στὴ γλῶσσα τῶν μουσικῶν λέγονται *φθόγγοι.* οἱ φθόγγοι εἶναι ἄπειροι, ὅπως οἱ ἀριθμοὶ ἢ τὰ σημεῖα μιᾶς γραμμῆς. οἱ μουσικοὶ ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια, γιὰ νὰ ὀργανώσουν τὸ μουσικὸ μέλος, προσδιώρισαν ὡρισμένους μόνο φθόγγους, σὰ νὰ λέμε τοὺς ἑφτὰ φθόγγους 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70. τοὺς προσδιώρισαν πολλὲς φορὲς σὲ διάφορες χῶρες κι ἐποχές, καὶ τοὺς προσδιώριζαν πάντοτε μὲ τὶς χορδὲς τοῦ ἐγχόρδου ὀργάνου ποὺ χειρίζονταν κάθε φορά· δηλαδὴ ταύτιζαν τοὺς θεωρητικοὺς φθόγγους μὲ τοὺς ἀντιστοίχους πραγματικοὺς ἤχους τῶν χορδῶν. ὅπως λέχθηκε προηγουμένως, τὰ κρουστὰ ὄργανα προσφέρουν μόνο ῥυθμὸ καὶ ὄχι μέλος. ἀπὸ τ' ἄλλα δύο, τὰ ἔγχορδα καὶ τὰ πνευστά, ποὺ προσφέρουν μέλος, προσφορώτερα γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῶν φθόγγων εἶναι τὰ ἔγχορδα. τὰ ἔγχορδα διαφέρουν ἀπὸ τὰ πνευ-

στὰ στὸν προσδιορισμὸ τῶν φθόγγων, ἀκριβῶς ὅπως διαφέρουν στὸν προσδιορισμὸ τοῦ χρόνου τὰ ψηφιακὰ ῥολόγια ἀπὸ τὰ τοξοειδῆ, διότι τὰ ψηφιακὰ προσδιορίζουν ἐπακριβῶς τὰ δευτερόλεπτα καὶ τὰ ἑκατοστὰ τῶν δευτερολέπτων, ἢ ὅπως διαφέρουν στὸν προσδιορισμὸ τῶν συχνοτήτων τὰ ψηφιακὰ ῥαδιόφωνα ἀπὸ τ' ἄλλα μὲ τὸ δείκτη· ἔχουν δηλαδὴ τὴν ἀπόλυτη κι ἀσύγχυτη εὐκρίνεια προσδιορισμοῦ. γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ πρωτόγονα κιόλας χρόνια προσδιώριζαν τοὺς μουσικοὺς φθόγγους, ποὺ ἐπέλεγαν γιὰ νὰ στήσουν τὴν κλίμακά τους, μὲ ἔγχορδα ὄργανα, κι ὄχι ποτὲ μὲ πνευστά. κι ἐννοοῦσαν τοὺς φθόγγους ὡς χορδές. ἔτσι στὴν προϊστορικὴ Ἑλλάδα λ.χ. οἱ Πελασγοὶ ἢ οἱ Ἀχαιοί, ποὺ εἶχαν μουσικὸ ὄργανο 4 χορδῶν, τὴ *φόρμιγγα,* προσδιώρισαν 4 μουσικοὺς φθόγγους κι ἔκαναν τὴ μουσική τους κλίμακα, τὴν ὁποία οἱ μεταγενέστεροι ὠνόμαζαν *διὰ τεσσάρων.* κι ὠνόμασαν τοὺς φθόγγους των *πρώτη δευτέρα τρίτη τετάρτη.* ἂν καὶ ὁ *φθόγγος* γραμματικῶς εἶναι ὄνομα ἀρσενικό, τὰ ὀνόματά τους ἦταν ἐπίθετα θηλυκά, ἐπειδὴ ὡς οὐσιαστικὸ ἐννοοῦσαν τὸ *χορδὴ* κι ὄχι τὸ *φθόγγος.* ὁ ὅρος *φθόγγος* εἶναι πολὺ μεταγενέστερος. στὴ μεταδωρικὴ Ἑλλάδα, ποὺ ἐπινοήθηκε ἡ *λύρα* μὲ τὶς 5 χορδές, ξαναπροσδιώρισαν τοὺς φθόγγους σὲ 5, κι ἔκαναν τὴν *διὰ πέντε* κλίμακα. ὠνόμασαν δὲ τοὺς 5 φθόγγους μὲ τὰ ὀνόματα τῶν 5 δαχτύλων τοῦ χεριοῦ ποὺ χτυποῦσαν τὶς χορδές. τὰ δάχτυλα λέγονταν *ὕπατος* (= ἀντίχειρας), *λιχανὸς* (= αὐτὸς ποὺ γλείφεις, ὁ δείκτης), *μέσος, παράμεσος, νέατος* (= νεώτατος, ὁ μικρούλης)· καὶ οἱ χορδὲς - φθόγγοι ὠνομάστηκαν *ὑπάτη, λιχανός (ἡ), μέση, παραμέση, νεάτη* (ἢ συνῃρημένο *νήτη*). παρόμοιους προσδιορισμοὺς ἔκαναν κι ἄλλοι λαοί. τὸν 7ο π.Χ. αἰῶνα ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ στὴν Ἑλλάδα μιὰ ἄλλη καλλίτερη μουσικὴ κλίμακα τῶν 7 φθόγγων, ἡ *δι' ἑπτά,* αὐτὴ ποὺ ἰσχύει μέχρι σήμερα. εἶχε προσδιοριστῆ ἀσφαλῶς μὲ ὄργανο 7 χορδῶν, ἀκριβῶς σὰν τὴν *κινύρα* ἢ *κιθάρα* τοῦ Δαυΐδ. κι ὠνόμασαν οἱ Ἕλληνες τοὺς 7 φθόγγους τῆς νέας κλίμακος *ὑπάτη παρυπάτη ὑπερμέση μέση παραμέση παρανήτη νήτη*· δηλαδὴ *χορδή.* μετὰ 1700 περίπου χρόνια ὁ Ἰταλὸς Γουΐδων τοὺς ὠνόμασε *ut re mi fa sol la do,* ἀπὸ τὶς πρῶτες συλλαβὲς τῶν 7 στίχων τοῦ λατινικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνου

Ut queant laxis	Γιὰ νὰ μποροῦν οἱ δοῦ-
resonare fibris	λοι σου ν' ἀνυμνοῦν τὰ
mira gestorum	θαυμαστά σου ἔργα μὲ
famuli tuorum,	τὶς καρδιὲς ἀνάλαφρες,
solve polluti	καθάρισε τ' ἁμαρτωλὰ
labii reatum,	χείλη τῶν κατακρίτων,
Domine sancte.	ἅγιε Κύριε.

λίγο ἀργότερα τοὺς ἔλεγαν *do re mi fa sol la si* ὅλοι οἱ νότιοι Εὐρω-

παῖοι, κι ἔτσι τοὺς λὲν μέχρι σήμερα, ἐνῷ οἱ Ἀγγλοσάξωνες τοὺς λὲν πιὸ πρακτικὰ *A B C D E F G.* τὸ 1818 ὁ πρωτοψάλτης τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος Λαμπαδάριος, μιμούμενος τὸν ἀγγλοσαξωνικὸ τρόπο, τοὺς ὠνόμασε γιὰ τὴ βυζαντινὴ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων *πΑ Βου Γα Δι κΕ Ζω νΗ.*

Δὲν ξέρουμε ἂν τοὺς 7 φθόγγους οἱ Ἰσραηλῖτες τοὺς γνώριζαν πρὶν ἀπὸ τὸ Δαυΐδ, κι ἂν τοὺς εἶχαν πάρει ἀπὸ ἄλλο λαὸ τῆς Κοντινῆς Ἀνατολῆς, ἢ ἂν τοὺς προσδιώρισε ἀκριβῶς ὁ Δαυΐδ μὲ τὴν ἑπτάχορδη *κινύρα* ἢ *κιθάρα* του. ἐκεῖνα ποὺ ξέρουμε ἀπὸ μὲν τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία εἶναι ὅτι, ὅταν στὴν Ἑλλάδα ἦρθε μέσῳ Μ. Ἀσίας ἡ νέα μουσικὴ κλίμακα τῶν 7 φθόγγων, δὲν ἦρθε μόνη, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴν πρωτοφανῆ τότε *μουσικὴ γραφὴ* ἢ *μουσικὴ παρασημαντική,* δηλαδὴ τὶς γραπτὲς μουσικὲς νότες, ἀπὸ δὲ τὴν Π. Διαθήκη εἶναι ὅτι, ἐκεῖνος ποὺ ἐπινόησε πρῶτος στὸν κόσμο τὴ μουσικὴ γραφή, ποὺ στὸ βιβλίο Παραλειπομένη λέγεται *φωνὴ σωφέρ* (=φωνὴ γραπτή, μέλος γραπτὸ) ἢ *σημασία* (=μουσικὴ παρασήμανσι, νότες), εἶναι ἀκριβῶς ὁ βασιλεὺς Δαυΐδ (Πα 14,7· Ἀν 6,11-12), καὶ τὄκανε αὐτό, διότι, ὅταν στὴν ἄλαλη ἰσραηλιτικὴ λατρεία τοῦ Κυρίου εἰσήγαγε αὐτὸς γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τοὺς Ψαλμούς του τὸ λόγο, τὸ μελῳδούμενο λόγο, καὶ χρησιμοποίησε πολυμελεῖς λευϊτικὲς χορῳδίες, ὅπου ὁ καθένας ἔπαιζε τὸ δικό του ὄργανο (Πα 25,1-35· πρβλ. καὶ Πα 14,2-7· 22,4· 40,11-15· Δδ 74,7· 19-20· Ψα 34,2), γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴ *συμφωνία* καὶ *συγχορδία,* ἀναγκάστηκε νὰ ἐπινοήσῃ τὴ γραφὴ τοῦ μουσικοῦ μέλους, τὶς νότες· γιὰ πρώτη φορὰ στὴν παγκόσμια ἱστορία. οἱ πρῶτες νότες, ἐκεῖνες τοῦ Δαυΐδ, συμβολίζονταν μὲ διάφορα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. ἔτσι τὶς πῆραν καὶ οἱ Ἕλληνες μετὰ 4 - 5 αἰῶνες, ἔτσι τὶς μετέδωσαν οἱ Ἕλληνες καὶ στοὺς Ῥωμαίους καὶ στοὺς ἄλλους μαθητάς των λαούς, ἔτσι γράφονταν οἱ μουσικὲς νότες μέχρι τὸ 1000 περίπου. τὸν 11ο αἰῶνα ὁ Ἰταλὸς πρωτοψάλτης Γουΐδων Ἀρετῖνος ἐπινόησε τὸ *μουσικὸ τετράγραμμο,* ποὺ λίγο ἀργότερα ὁ Ἕρμαννος Κοντράκτος τὸ βελτίωσε σὲ *μουσικὸ πεντάγραμμο,* ὅπως τὄχουμε μέχρι σήμερα. οἱ δὲ βυζαντινὲς νότες τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς εἶναι ἐξελιγμένες μορφὲς τῶν ἀλφαβητικῶν γραμμάτων, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ἀρχαία μουσικὴ γραφή.

Οἱ βιβλικοὶ ἄντρες καὶ οἱ γυναῖκες χορεύουν κιόλας. ὁ χορὸς στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα λεγόταν *ὄρχησις* καὶ τὸ χορεύω *ὀρχοῦμαι,* ἐνῷ *χορὸς* λεγόταν ἡ χορῳδία καὶ *χορεύω* τὸ τραγουδῶ. κάποτε ὅμως ὁ χορὸς ἄρχισε νὰ λέγεται μὲ τὴ σημερινή του ὀνομασία *χορὸς* καὶ τὸ χορεύω ἀντιστοίχως *χορεύω.* τὸ ἀρχαιότερο κείμενο, ὅπου συναντῶνται οἱ λέξεις *χορὸς* καὶ *χορεύω* μὲ τὴ σημερινή τους σημασία, εἶναι ἡ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα, ὅπου λέγεται ἑφτὰ φο-

ρὲς τὸ *ὀρχοῦμαι - ὀρχησταί* (Δδ 74,21· 28-30· Πα 14,8· Ἐκ 23,9· Ἠσ 14,29) καὶ τέσσερες φορὲς τὰ *χοροὶ - χορεύω* (Βε 11,7· 10· Δδ 34,1· 110,5), καὶ τὰ δύο πάντοτε μὲ τὴ σημερινὴ σημασία τῶν *χορὸς χορεύω χορευταί.* κι αὐτὴ ἡ μετάφρασι τοῦ Γ΄ π.Χ. αἰῶνος, ἡ Π. Διαθήκη δηλαδή, εἶναι τὸ κείμενο ποὺ ἐπέδρασε στὸ νὰ καθιερωθοῦν στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα οἱ νέοι ὅροι. ἡ μεταπήδησι τῶν ὅρων ἀπὸ τὴ μιὰ σημασία στὴν ἄλλη ὀφείλεται στὸ ὅτι στὴν Π. Διαθήκη οἱ γυναῖκες ποὺ τραγουδοῦν καὶ συνάμα σχεδὸν πάντοτε παίζουν ντέφια, κάνουν μερικὲς αὐτοσχέδιες χορευτικὲς κινήσεις, ὅπως κάνουν οἱ τραγουδισταὶ καὶ σήμερα.

Ἡ Κ. Διαθήκη εἶναι νόμος πνευματικός, ποὺ ἐνδιαφέρεται μόνο γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου κι ὄχι γιὰ τὰ ἐπίγεια. οὔτε γιὰ ἐπίγεια ἐπικράτεια ἐνδιαφέρεται, οὔτε ἐπίγειες ἀμοιβὲς ὑπόσχεται, οὔτε ἐπίγειες κυρώσεις ἐπιβάλλει ποτέ, ὅταν τιμωρῇ, οὔτε γενικῶς μὲ τὰ ἐπίγεια τῶν ἀνθρώπων ἀσχολεῖται, ἂν καὶ ἀξιολογεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἐπίγεια συμπεριφορά τους, καὶ οἱ ἐντολές της πέρα ἀπὸ τὴν αἰώνια σωτηρία τῶν πιστῶν προδιαγράφουν, ἂν ἐφαρμοστοῦν, τὴν πιὸ ἁρμονικὴ συμβίωσί τους ἐπάνω στὴ γῆ. ἡ Π. Διαθήκη ὅμως ἦταν καὶ νόμος ἐπίγειος, σχεδιασμένος γιὰ ἕνα ἔθνος, τὸν Ἰσραήλ. ἔχει ἐπίγειες κυρώσεις, ἀκόμη καὶ τὴ θανατικὴ ποινὴ σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ὑπόσχεται καὶ προσφέρει ἐπίγειες ἀμοιβές, στηρίζει μιὰ ἐπίγεια ἐπικράτεια, ἐνδιαφέρεται γιὰ ὅλες τὶς πτυχὲς τῆς ἐπιγείου ζωῆς τῶν ἀνθρώπων (πόροι διατροφῆς καὶ ἱματισμοῦ, νόμισμα, στέγη καὶ ἀγροτικὸς κλῆρος, οἰκολογία, ὑγειονομία, ἄμυνα, ψυχαγωγία, δικαιοσύνη, διοίκησι κλπ.). κι ἀφοῦ ὁ χορὸς εἶναι ἀπαραίτητο καρύκευμα τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν ἀνθρώπων, δίνει καὶ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ χοροῦ. ὅσα στοιχεῖα τῆς Π. Διαθήκης δὲν καταργοῦνται ἀπὸ τὴν Καινή, σιωπηρῶς υἱοθετοῦνται. ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι κι ὁ χορός. ἐννοεῖ δηλαδὴ ἡ Κ. Διαθήκη ὅτι οἱ Χριστιανοὶ μποροῦν, ὅταν διασκεδάζουν, νὰ χορεύουν ὅπως χόρευαν καὶ τὰ βιβλικὰ πρόσωπα τῆς Π. Διαθήκης.

Οἱ χοροὶ γενικῶς εἶναι τρεῖς· ὅταν χορεύῃ ἕνας ἄνθρωπος μόνος, ὅταν χορεύῃ μιὰ ὁμάδα ἀνθρώπων, κι ὅταν χορεύῃ ἕνα ζεῦγος (ἄντρας καὶ γυναίκα συνήθως, ἢ δυὸ ἄντρες, ἢ δυὸ γυναῖκες). τὸ τρίτο εἶδος χοροῦ στὴ Βίβλο ἀποκλείεται· δὲν ἦταν δὲ γνωστὸ οὔτε καὶ στὸν ἁμαρτωλὸ ἀρχαῖο κόσμο. εἶναι νεώτερη ἐπινόησι τῶν βορείων Εὐρωπαίων, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ σεξουαλικῶς εἶναι ἐκ φύσεως οἱ πιὸ κρύοι καὶ βραδυφλεγεῖς ἄνθρωποι τῆς γῆς, καὶ οἱ ἔχοντες ἐνωρίτατη λῆξι καὶ ἀπόσβεσι τῆς σεξουαλικῆς λειτουργίας, πρᾶγμα ποὺ δὲν σημαίνει ἀσφαλῶς ὅτι εἶναι καὶ οἱ πιὸ ἁγνοὶ καὶ σεμνοί, ἐπινόησαν τὸν κατὰ ζεύγη χορό, ἢ εὐρωπαϊκὸ λεγόμενο χορό, ποὺ εἶναι καὶ γιὰ τὸ Χριστιανὸ καὶ γιὰ τὸν Ἰσραηλίτη τῆς Π. Διαθήκης καὶ γιὰ κάθε ἰσορ-

ροπημένο φυσικὸ ἄνθρωπο ἀπαράδεκτος. πολλὰ ἀπὸ τὰ διαζύγια ἔχουν γι' ἀφετηρία τους ἕναν τέτοιο χορό. ὑπάρχει ἕνα παλιὸ νεοελληνικὸ ἀπόφθεγμα ποὺ χαρακτηρίζει αὐτὸ τὸ χορὸ ὡς μισὴ σεξουαλικὴ πρᾶξι· καὶ πολὺ εὔστοχα.

Στὴν Π. Διαθήκη καὶ σ' ὅλο τὸν ἀρχαῖο κόσμο ἦταν γνωστοὶ οἱ χοροὶ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ τῆς ὁμάδος. οἱ χοροὶ αὐτοὶ μποροῦν νὰ εἶναι καὶ σεμνοὶ καὶ ἄσεμνοι· αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ σύστασι τοῦ χοροῦ κι ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ χορεύουν σ' αὐτὸν οἱ ἄντρες καὶ οἱ γυναῖκες. στὴ Βίβλο ὁ ὁμαδικὸς χορὸς εἶναι ἢ μόνο ἀντρῶν ἢ μόνο γυναικῶν· οὐδέποτε μικτός. τὸ ἄλλο φῦλο ἢ στήνει ἄλλο χορὸ σὲ ἄλλο χῶρο ἢ στέκεται ἔξω ἀπὸ τὸ χορὸ καὶ βλέπει τὸ χορὸ τοῦ ἄλλου φύλου. κι ὅταν χορεύουν σ' ἕνα χῶρο πολλὰ μεμονωμένα πρόσωπα τὸ χορὸ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, σ' ὅλο τὸ χῶρο χορεύουν μόνο τὰ πρόσωπα τοῦ ἑνὸς φύλου. ὁ δὲ τρόπος τοῦ χοροῦ, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ σεμνὸς καὶ χαριτωμένος μέχρι πρόστυχος καὶ ἔκφυλος, στοὺς βιβλικοὺς χοροὺς εἶναι πάντοτε σεμνὸς καὶ χαριτωμένος.

Ἀσφαλῶς ὅτι ὁ χορὸς εἶναι μιὰ ἐπίδειξι, αὐτὸ καὶ κανεὶς δὲν τὸ ἀρνεῖται καὶ ἡ Βίβλος τὸ υἱοθετεῖ. ἄλλο πρᾶγμα ὅμως εἶναι ἡ ἐπίδειξι τῆς λεβεντιᾶς, τῆς ὀμορφιᾶς, καὶ τῆς ἐπιδεξιότητος τῶν χορευτῶν ἢ τῶν χορευτριῶν, κι ἄλλο ἡ πρόστυχη πρόκλησι σὲ ἀσέλγεια κι ἁμαρτωλὸ ἢ ἔκφυλο ὄργιο. αὐτοῦ τοῦ τελευταίου χοροῦ ἐνορχηστρωτὴς καὶ ὀργανοπαίχτης εἶναι κατὰ τὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο ὁ διάβολος, ποὺ ἔχει σκοπὸ νὰ ποντίσῃ χορευτὰς καὶ θεατὰς στὸ βοῦρκο τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀπωλείας. ὁ σεμνὸς ὅμως χορός, ποὺ γίνεται σύμφωνα μ' ὅλες τὶς βιβλικὲς προδιαγραφές, ἀκόμη κι ὅταν εἶναι γάμπρισμα ἢ νυφοδιάλεγμα, εἶναι ἀπὸ τὴ Βίβλο κι ἀπὸ κάθε σώφρονα κοινωνία παραδεκτός· διότι κι αὐτὰ εἶναι μέσα στὴν καλῶς νοούμενη κοινωνικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. σὲ χρόνια ποὺ ἡ ἑλληνικὴ χριστιανικὴ κοινωνία χόρευε τέτοιους χοροὺς καὶ μ' αὐτοὺς τοὺς σκοπούς, οἱ κοπέλλες δὲν εἶχαν καμμιὰ ἄλλη εὐκαιρία νὰ ἐμφανιστοῦν μπροστὰ στὰ παλληκάρια ποὺ θὰ τὶς διάλεγαν, καὶ τὰ παλληκάρια δὲν εἶχαν ποῦ ἀλλοῦ νὰ δοῦν τὶς κοπέλλες ποὺ θὰ παντρεύονταν. καὶ φυσικὰ ὅλα γίνονταν κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τῶν γονέων καὶ ὅλης τῆς κοινωνίας.

Στὴν παράγραφο γιὰ τὸ τύμπανο, τὸ βιβλικὸ ντέφι, ἀνέφερα τέσσερα παραδείγματα χοροῦ κοριτσιῶν· μετὰ τὸ πέρασμα τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, μετὰ τὴ νίκη τοῦ Ἰεφθάε, μετὰ τὴ νίκη τοῦ Δαυὶδ κατὰ τοῦ Γολιάθ, καὶ στὴ λατρεία τοῦ Κυρίου ὅπου χτυποῦσαν τὰ ντέφια τραγουδώντας καὶ χορεύοντας αἱ *τυμπανίστριαι νεάνιδες* (=παρθένες). θ' ἀναφέρω ἄλλα δύο, ἕνα χοροῦ κοριτσιῶν κι ἕνα ἀντρῶν, ἕνα γιὰ γάμπρισμα κι ἕνα γιὰ λατρεία τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ ἔχουμε καὶ τὸ μέτρο, μέχρι ποῦ ἐπέτρεπε ὁ Κύριος νὰ φτάνουν οἱ Ἰσραηλῖτες.

Στὸν Ἰσραὴλ ἴσχυε ὁ φυσικὸς γάμος· δὲν ὑπῆρχε καμμιὰ ἱερολογία του. τὸ συνέδριο τῶν πρεσβυτέρων (δημοτικοὶ προύχοντες) καὶ οἱ Λευῖτες ἑνὸς δήμου παρακολουθοῦσαν διακριτικὰ νὰ μὴν καταπατοῦνται οἱ προδιαγραφὲς τοῦ γάμου (ὄχι μοιχεία, ὄχι αἱμομιξία, κλπ.)· κι ὅταν καταπατοῦνταν, ἐπενέβαιναν καὶ τιμωροῦσαν παραδειγματικά· σχεδὸν πάντα μὲ θάνατο. ὅταν συνέβη ἐκεῖνο ποὺ ἱστορεῖται στὸ βιβλίο «Βενιαμίν», καὶ οἱ Ἰσραηλῖτες ἐξώντωσαν τὴ φυλὴ Βενιαμίν, ἐπειδὴ οἱ Βενιαμῖτες ἀρνήθηκαν νὰ παραδώσουν στοὺς ἄλλους γιὰ θανάτωσι τοὺς δικούς των, οἱ ὁποῖοι εἶχαν διαπράξει βιασμὸ παντρεμένης γυναικὸς κι ἀποπειράθηκαν νὰ διαπράξουν καὶ κιναιδικὴ πρᾶξι, ἀπ' ὅλη τὴ φυλὴ διασώθηκαν κρυμμένοι πάνω στ' ἄγρια βουνὰ μόνο 600 ἐντελῶς ἀνήξεροι κι ἀθῷοι Βενιαμῖτες. αὐτοί, ἀφοῦ ἔζησαν πολὺν καιρὸ σὰν ἀγρίμια, στὸ τέλος ἀναγκάστηκαν νὰ παραδοθοῦν. οἱ ἄλλοι Ἰσραηλῖτες, ὄχι μόνο τοὺς ἀθῴωσαν, ἀλλὰ καὶ φρόντισαν νὰ τοὺς παντρέψουν, γιὰ ν' ἀναζωπυρωθῇ ἡ φυλὴ Βενιαμίν. ὑπῆρχε μιὰ μικρὴ πόλι ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο Ἰσραήλ, ἡ ὁποία κατὰ τὸν ἐξοντωτικὸ ἐμφύλιο εἶχε εὐνοήσει μὲ λόγια τὴ φυλὴ Βενιαμίν. αὐτοὺς τοὺς τιμώρησαν σκοτώνοντας ὅλους τοὺς ἄρρενες, ἀπὸ νεογνὰ μέχρι γέροντες, κι ὅλες τὶς ἔγγαμες ἢ χῆρες γυναῖκες. χάρισαν τὴ ζωὴ μόνο στὶς παρθένες κοπέλλες, ποὺ τὶς θεώρησαν ἀθῷες. ἦταν ὅλες 400, κι αὐτὲς τὶς ἔδωσαν γιὰ γυναῖκες στοὺς 400 ἀπὸ τοὺς 600 ἐπιζήσαντες Βενιαμῖτες. γιὰ δὲ τοὺς ἄλλους 200 ἡ συλλογικὴ τότε ἡγεσία τοῦ Ἰσραὴλ ἔλαβε τὴν ἑξῆς μέριμνα. κατὰ τὴ μεγάλη ἑορτὴ καὶ πανήγυρι τοῦ Κυρίου, δηλαδὴ τὸ πάσχα, τοὺς εἶπε νὰ κρυφτοῦν καὶ οἱ 200 μέσα στ' ἀμπέλια τῆς πόλεως Σηλώμ, ποὺ ἦταν τότε πρωτεύουσα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἕδρα τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. ἐκεῖ στὸ πανηγύρι κατὰ τὴ συνήθειά τους οἱ κοπέλλες τοῦ Ἰσραὴλ τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν μὲ τὰ ντέφια τους, καὶ φυσικὰ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γάμπριζαν κιόλας. εἶπε λοιπὸν ἡ ἐθνικὴ ἡγεσία στοὺς 200 κρυμμένους, πάνω στὴν ὥρα ποὺ θὰ φούντωνε τὸ γλέντι, νὰ ὁρμήσουν στὶς κοπέλλες, ν' ἁρπάξουν ἀπὸ μία, καὶ νὰ πᾶν στὴν κρύπτη τους νὰ τὴν κάνουν γυναῖκα τους. ὅταν ἔγινε αὐτό, στὶς διαμαρτυρίες τῶν γονέων ἔδωσε ἐξηγήσεις ἡ ἡγεσία, ὅτι δηλαδὴ τὸ πρᾶγμα ἦταν στημένο κι ἐγκεκριμένο, καὶ ὅλοι ἡσύχασαν (Βε 11,5-11).

Τὸ ἄλλο περιστατικὸ συνέβη μὲ τὸ Δαυΐδ. ὅταν ὁ Δαυΐδ κατέλαβε τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὴν ἔκανε πρωτεύουσα τοῦ Ἰσραήλ, ἐκπληρώθηκε ἡ τελευταία λεπτομέρεια τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ στὸν Ἀβραάμ, ὅτι σ' αὐτὸν καὶ στὸ σπέρμα του θὰ δώσῃ τὴν ὡραία ἐκείνη χώρα ποὺ ἔρρεε γάλα καὶ μέλι, τῆς ἐντολῆς τοῦ Μωϋσέως νὰ τὴν καταλάβουν οἱ Ἰσραηλῖτες ὅλη καὶ νὰ τὴ μοιραστοῦν, καὶ τῆς προσπαθείας τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐντολὴ τοῦ Μωϋσέως καὶ νὰ

ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσι τοῦ Κυρίου στὸν Ἀβραάμ. καὶ ὁ Δαυΐδ ἀποφάσισε νὰ μεταφέρῃ στὴν Ἰερουσαλὴμ τὴν κιβωτὸ τῆς διαθήκης. κατὰ τὴ μεταφορά της ὁ βασιλεὺς Δαυΐδ καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἰσραηλῖτες ἀπὸ τὴν πολλὴ χαρά τους πλαισίωναν τὴ μεταφερόμενη κιβωτὸ παίζοντας τὰ ὄργανά τους, τραγουδώντας, καὶ χορεύοντας. ὅταν μπῆκαν στοὺς δρόμους τῆς Ἰερουσαλήμ, ἡ χαρά τους ἔφτασε στὸ κορύφωμα, ὁ δὲ Δαυΐδ *ἐνώπιον Κυρίου* χόρευε μὲ κραυγὲς χαρᾶς καὶ *ἐνδεδυκὼς στολὴν ἔξαλλον. στολὴ ἔξαλλος* στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα θὰ πῇ «ἀσυνήθιστη». ὅπως φαίνεται ἀπ' ὅλη τὴ συνάφεια τοῦ κειμένου, τὸ σημερινὸ ἀνάλογο θὰ ἦταν νὰ λέγαμε «φορώντας πάνινα παπούτσια, τὸ ἐσωτερικὸ κοντὸ παντελονάκι του, καὶ ἔχοντας τὸ πουκάμισό του ἀπ' ἔξω, ἢ μὲ τὸ φανελλάκι μόνο»· διότι θὰ ἱδρωκοποῦσε κιόλας ὁ ἄνθρωπος. αὐτὸ τὸ εἶδε ἡ βασίλισσα γυναίκα του Μελχόλ, ἡ κόρη τοῦ Σαούλ, ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ παλατιοῦ, καὶ μέσα της τὸν περιφρόνησε· κι ὅταν τὸ βράδυ τελείωσε τὸ πανηγύρι καὶ στήθηκε ἡ κιβωτὸς στὴ θέσι της, κι ὁ Δαυΐδ πῆγε στὸ παλάτι, ἐκείνη δὲν ἄντεξε καὶ τὸν εἰρωνεύτηκε· «Ξεβρακώθηκες μπροστὰ στοὺς δούλους καὶ στὶς δοῦλες σου σὰν κοινὸς χορευτής! ἤσουν πολὺ γελοῖος!». κι ὁ Δαυΐδ τῆς ἀπάντησε· «Μάλιστα· ἐνώπιον Κυρίου θὰ χορέψω· εὐλογημένος νᾶναι ὁ Κύριος ποὺ μὲ βρῆκε γιὰ ἡγέτη τοῦ λαοῦ του καλλίτερον ἀπὸ τὸν πατέρα σου· θὰ παίξω, θὰ χορέψω, καὶ θὰ χοροπηδήξω, καὶ μερικὰ ῥοῦχα μου θὰ βγάλω ἐνώπιον Κυρίου, κι ἂς μὲ κοροϊδέψῃς ἐσὺ ὅσο θέλεις» (Δδ 74,29-30). ἀσφαλῶς ἡ χριστιανικὴ λατρεία, ὅπως μᾶς τὴν παρέδωσαν ὁ Κύριος καὶ οἱ ἀπόστολοι, δὲν προβλέπει οὔτε ἐπιτρέπει τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά, διότι εἶναι *λατρεία ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ* (Ἰω 12,25). καὶ γενικῶς ὅσα στοιχεῖα τῆς Π. Διαθήκης καταργεῖ ἡ Καινή, δὲν ἐπαναλαμβάνονται. ὅσα ὅμως ῥητῶς ἢ σιωπηρῶς υἱοθετεῖ, μέχρι ἐκεῖνα ἐπιτρέπει τοὺς Χριστιανοὺς νὰ φτάνουν. εἶναι καὶ χριστιανικοὶ οἱ σεμνοὶ βιβλικοὶ χοροί, ὄχι στὴ λατρεία βέβαια, ἀλλὰ στὴν κοινωνικὴ ζωή, κι ἂς εἶναι κι ἐπίδειξι λεβεντιᾶς ὀμορφιᾶς κι ἐπιδεξιότητος, κι ἂς εἶναι καὶ γάμπρισμα καὶ νυφοδιάλεγμα. οἱ ἄσεμνοι ὅμως χοροί, οἱ ἔξω ἀπὸ τὴν προοπτικὴ τοῦ γάμου, οἱ χοροὶ τῶν πονηρῶν κινήσεων καὶ βλεμμάτων, τῆς πορνείας, τῆς μοιχείας, καὶ τοῦ ἐκφυλισμοῦ, εἶναι ἀπαράδεκτοι καὶ ἀνεπίτρεπτοι.

2. Βιβλικὰ ποιητικὰ μέτρα

Ἀπὸ ἀρχαιότατα χρόνια ὁ κόσμος τοῦ παραμεσογείου δακτυλίου, ποὺ ἦταν καὶ πολὺ ναυτικός, ἦταν ὁπωσδήποτε μιὰ ἐπικοινωνοῦσα γειτονιά. καὶ τὰ ἔθνη, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματα, ἀντάλλασσαν καὶ πολλὰ πολιτιστικὰ ἀγαθά, ὅπως ἀπέδειξα στὴ μελέτη μου «Βιβλικὲς ἑβραϊκὲς λέξεις στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα»[40]. ἀντάλλασσαν δὲ καὶ λογοτεχνικὰ ἐπιτεύγματα. γι' αὐτὸ ἐνδείκνυται νὰ ἐξετασθοῦν ἐδῶ τὰ βιβλικὰ ποιητικὰ ἐπιτεύγματα, συγκρινόμενα καὶ μὲ τὰ ἑλληνικά, ἰδίως τὰ πολὺ ἀρχαῖα, τὰ προκλασσικά· διότι μ' ἐκεῖνα εἶναι σύγχρονα τὰ ἑβραϊκὰ κλασσικά.

Ἀπὸ πουθενὰ δὲν εἶναι τεκμαρτὸ ἂν στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ γλῶσσα ὑπῆρχε προσῳδία, ἂν δηλαδὴ τὰ φωνήεντά της ἦταν βραχέα καὶ μακρά· κι αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι κατὰ τὸν Β΄ μ.Χ. αἰῶνα (101-130) τὰ κείμενά της βραχυγραφήθηκαν ὅλα μὲ παράλειψι πολλῶν συμφώνων καὶ τῶν πλείστων φωνηέντων· ἔπειτα ἀπὸ τὸ 700 περίπου ἄρχισε νὰ ἐπαναφωνηεντίζεται μὲ φωνήεντα μόνο στιγμικὰ καὶ ἐπιγεγραμμένα ἢ ὑπογεγραμμένα ἢ προσγεγραμμένα ἢ ἐγγεγραμμένα διαφοροτρόπως κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ τόπους, κι ἔτσι ἡ γλῶσσα ἐκείνη, ὑποκείμενη σὲ μιὰ σχεδὸν καθολικὴ παρανάγνωσι, οὐσιαστικῶς καταστράφηκε. ἡ ἀπὸ τὸ 700 ἐφευρημένη κι ἀνεπτυγμένη γραμματική της εἶναι πλασματικὴ καὶ σὲ μεγάλο ποσοστὸ ἀνεπιτυχής. στὴν τεχνητὴ φωνηεντικὴ μασοριτικὴ καὶ μόνο γραπτὴ γλῶσσα ὑπάρχει φωνῆεν ἡμίβραχυ, πιθανῶς συνιζημένο, τὸ λεγόμενο *σιεβά,* ἀλλὰ στὴ μέχρι τὸ τέλος τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν κατὰ τὸ 70 καταστροφὴ τῶν Ἰουδαίων γραπτὴ καὶ προφορικὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ εἶναι διεγνωσμένο ὅτι ἡμίβραχυ δὲν ὑπῆρχε, ἀλλὰ καὶ δυσδιάγνωστο ἂν ὑπῆρχαν ποτὲ βραχέα καὶ μακρὰ φωνήεντα.

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ἡ προσῳδία (διάκρισι βραχέος - μακροῦ) στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀρχικὰ δὲν ὑπῆρχε, ὅπως δὲν ὑπῆρχε καὶ στὴν ἀδελφή της λατινική. γι' αὐτὸ καὶ στὴν προαλφαβητικὴ ἀχαιικὴ γραφὴ δὲν ἀνευρίσκεται καμμία ἔνδειξι τέτοιας διακρίσεως· ὅλα τὰ φωνήεντα φαίνονται βραχέα. ἀλλὰ καὶ στὴν πρώιμη ἀλφαβητικὴ γραφὴ τῆς ἑλληνικῆς τὴ μέχρι τὸ 500 στὴ Μικρασιατικὴ Ἑλλάδα καὶ μέχρι τὸ 400 π.Χ. στὴ μητροπολιτικὴ τέτοια ἔνδειξι δὲν ὑπάρχει. ἡ γραπτὴ ἔνδειξι προσῳδίας ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Σάμο μὲ τὴν ἐπινόησι τῶν γραμμάτων Η καὶ Ω, ὡς φωνηέντων καὶ τῶν δύο, καὶ ἡ γενίκευσι αὐτῆς τῆς ἐνδείξεως φαίνεται στὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα τὸ 403 π.Χ.. στὴν προφορὰ ὅμως ἡ προσῳδία ὑπῆρχε πολὺ πρὸ τοῦ Ὁ-

μήρου, τοῦ ὁποίου τὸ ποιητικὸ μέτρο θεμελιώνεται σ' αὐτή. ἡ προσῳδία, νομίζω, ἦταν γνώρισμα τῆς πελασγικῆς γλώσσης, τῆς γλώσσης τῶν χαμιτῶν τοῦ παραμεσογείου δακτυλίου, πρὶν ἐνσκήψουν σ' αὐτὸν οἱ γλῶσσες centum τῆς Δ. Εὐρώπης (προϊστορικοῦ παραποταμίου πολιτισμοῦ τοῦ Ἴστρου - Δουνάβεως), κι ἔπειτα μεταδόθηκε στοὺς ἐπήλυδες Εὐρωπαίους (Ἕλληνες κλπ.). γι' αὐτό, νομίζω ἐπίσης, καὶ ἡ πιὸ φορτισμένη μὲ μακρὰ καὶ χασμῳδίες εἶναι ἡ περισσότερο ἐπηρεασμένη ἀπὸ κείνη ἑλληνικὴ διάλεκτος, ἡ ἰωνική. ὅπως δείχνουν τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη τῶν ἰδιωτικῶν παπύρων τῆς ἑλληνιστικῆς Αἰγύπτου, στὰ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρο χρόνια ἡ ἑλληνικὴ ἐπίκτητη προσῳδία περίπου σ' ἕναν αἰῶνα ἐξαφανίστηκε. ἡ προσῳδία στὴν ἑλληνικὴ ἦταν παρείσακτο φαινόμενο περίπου 1.500 ἐτῶν, τῶν αἰώνων 17^{ου}-3^{ου} π.Χ.. κι αὐτὸ εἶχε μεγάλες συνέπειες κυρίως στὰ ποιητικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ προσῳδιακὰ μετατράπηκαν σὲ τονικά.

Ἐπειδὴ οἱ Πελασγοὶ ἦταν Χαμῖτες - Χαναναῖοι, συμπεραίνω ὅτι οἱ Χαμῖτες - Χαναναῖοι καὶ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ παραμεσογείου δακτυλίου εἶχαν στὶς διαλέκτους, κι ἀργότερα γλῶσσες των, προσῳδία, κι ὁπωσδήποτε τὴν εἶχαν μεταδώσει καὶ στοὺς ἐξ ἀνατολῶν ἐπήλυδες Σημῖτες ποὺ ἐνέσκηψαν στὸ δακτύλιο, δηλαδὴ καὶ στοὺς Ἑβραίους, ὅπως δείχνει ὡς παράμετρος καὶ τὸ λεξιλόγιο - ὀνοματολόγιο τῆς βιβλικῆς ἑβραϊκῆς, τὸ ὁποῖο εἶναι μικτὸ σημιτοχαμιτικό. ὅπως καὶ τὸ μεταχαιικὸ ἑλληνικὸ λεξιλόγιο - ὀνοματολόγιο εἶναι σαφῶς ἰαπετοχαμιτικό, δηλαδὴ ἑλληνοπελασγικό. εἶναι παράλληλα φυσικὰ φαινόμενα. συνεπῶς καὶ τοῦ Ἰσραὴλ τὰ ποιητικὰ μέτρα ἦταν προσῳδιακὰ τοὐλάχιστο κατὰ τοὺς αἰῶνες 20^{ον}-7^{ον} π.Χ.. μετὰ τὸ 600 π.Χ. ὅμως, καθὼς ἡ ἀρχικὰ σημιτικὴ ἑβραϊκὴ ἦρθε σὲ περισσότερη ἐπαφὴ μὲ τὶς ἀνέκαθεν ἀδελφές της σημιτικὲς γλῶσσες, βαβυλωνιακὴ ἀσσυριακὴ συριακή, λόγῳ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας τοῦ Ἰσραήλ, ἡ προφορά της, νομίζω, φρεσκαρίστηκε στὸ ἀρχικό της σημιτικὸ στοιχεῖο, καὶ τότε ἡ ἐπίκτητη χαμιτικὴ προσῳδία της χάθηκε, ὅπως μετὰ 400 χρόνια καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων. καὶ τὰ βιβλικὰ ποιητικά της μέτρα ἔγιναν τονικά. εἶναι τὰ μέτρα τῶν ἐλαχίστων ποιημάτων ποὺ ἀνευρίσκονται στὸ Ζαχαρία στὸ Μαλαχία καὶ πιθανῶς σὲ ψαλμοὺς μεταιχμαλωσιακῶν ποιητῶν (Ζα 9,1-4,6· Μα 1,1-2· κλπ.), κι ἔπειτα στὴν Κ. Διαθήκη (Μθ 45,17· Λκ 4,10-18· 5,12-26· 35,19). φυσικὰ καὶ τὴν ἀρχαία τους προαιχμαλωσιακὴ πλούσια ποίησί τους οἱ Ἑβραῖοι στὴ Βίβλο τὴ διάβαζαν πλέον χωρὶς ἀντίληψι τῶν προσῳδιακῶν μέτρων της, ὅπως οἱ μετὰ τὸ 200 π.Χ. Ἕλληνες τὸν Ὅμηρο καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς των. πιστεύω ὅτι τὰ ποιήματα τοῦ Ζαχαρίου καὶ τῆς παρθένου Μαρίας στὴν Κ. Διαθήκη ἦταν πλέον σὲ μέτρα τονικά· μεταφρασμένα βέβαια ἀπὸ τὸ Λουκᾶ καὶ τὸ Ματθαῖο στὴν ἑλληνικὴ ἔχουν κι

αὐτὸ ἀκόμη τὸ νεώτερο ποιητικό τους μέτρο κατεστραμμένο· ψηλαφῶνται μόνον οἱ στίχοι.

Οἱ ἀρχαῖοι ὅλοι γενικῶς, Ἑβραῖοι Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι, δὲν ἀντιλήφθηκαν ποτὲ τὴ μακροχρόνια κι ἀνεπαίσθητη βραδεῖα διολίσθησι τῶν γλωσσῶν τους τόσο πρὸς τὴν προσῳδία ὅσο καὶ πρὸς τὴν πλήρη ἀπώλειά της. πρώτη ἀντίληψι τῆς ἀπωλείας της ὑπῆρξε ἐκείνη τοῦ Ἐράσμου κατὰ τὸν 16ο αἰῶνα, καὶ πρώτη ἀντίληψι τῆς ἐνάρξεώς της εἶναι ἡ παροῦσα μου ἔρευνα.

Οἱ δισυλλαβικὲς καὶ τρισυλλαβικὲς γλῶσσες εἶναι γιὰ τὸν ἔμμετρο λόγο προσφορώτερες, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀρχαία καὶ ἡ ὁποιασδήποτε ἐποχῆς ἀγράμματη ποίησι εἶναι συνδεδεμένη καὶ μὲ τὴ μουσικὴ καὶ μὲ τὸ χορό. ὁ χορὸς στὸ βηματισμό του ἀπαιτεῖ διακεκριμένες τὴ θέσι καὶ τὴν ἄρσι· ὅπως εἶπα, *θέσις* λέγεται ἀνέκαθεν τὸ «Χτύπα τὸ πόδι κάτω» καὶ *ἄρσις* τὸ «Σήκωνε τὸ πόδι στὸν ἀέρα». αὐτὸ βολεύεται τέλεια μὲ τὶς δισύλλαβες λέξεις τοῦ τραγουδιοῦ, ὅπου ἔχουμε μία θέσι καὶ μία ἄρσι *(ἴαμβος υ-* καὶ *τροχαῖος -υ),* ἐνῷ μὲ τὶς τρισύλλαβες βολεύεται λίγο δυσκολώτερα μὲ κάποια ἐπιτηδευμένη κινητικὴ καθυστέρησι, ὥστε νὰ γίνουν μία θέσι καὶ δύο ἄρσεις *(δάκτυλος -υυ* καὶ *ἀνάπαιστος υυ-).* πόδες ὅπως οἱ τρισυλλαβικοὶ καὶ οἱ τετρασυλλαβικοὶ *βακχεῖος --υ* καὶ *παλιμβάκχειος υ--* μὲ τὸ ὑστερικὸ ὀργιαστικὸ ποδοβολητό, κι ὁ *χορίαμβος -υυ-,* ὅπου τὰ δυὸ ποδοβολητὰ ἐμβολίζονται ἀπὸ δύο συναπτὲς ἄρσεις, χρήσιμοι μόνο στὴν ἐγγράμματη καὶ λόγια ποίησι καὶ στοὺς ἐπαγγελματίες χορευτὰς καὶ σχεδὸν ἀκροβάτες, εἶναι λιγώτερο βολικοὶ κι ὀλιγοχρηστότεροι. στὶς δὲ τετρασυλλαβικὲς ἢ πολυσυλλαβικὲς γλῶσσες ἡ ποίησι δυσχεραίνεται. αὐτὸ ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος τὸ καταλαβαίνει, χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ ὅτι τὸ καταλαβαίνει, μὲ τὸ ὅτι στὴν ποίησι προτιμάει λ.χ. νὰ πῇ *τραῖνο* καὶ *ἁμάξι* κι ἀποφεύγει νὰ πῇ *σιδηρόδρομος* κι *αὐτοκίνητο.* οἱ σχοινοτενεῖς λέξεις *(μινώταυρος ἀτελέσφορος οὐρανομήκης Παλαμήδης Ἐπαφρόδιτος ἀμνοερίφια σιδηρόδρομος αὐτοκίνητο)* δύσκολα μπαίνουν σὲ μέτρο ἢ δὲν μπαίνουν καὶ καθόλου· δὲν τραγουδιοῦνται, δὲν χορεύονται. μόνον ὁ κωμικὸς Ἀριστοφάνης, ἀκριβῶς γιὰ νὰ προκαλέσῃ γέλοιο, ἔχει τὴν 89σύλλαβη λέξι του *λοπαδοτεμαχοσελαχογαλεοκρανιολειψανοδριμυποτριμματοσιλφιοτυρομελιττοκατακεχυμενοκιχλεπικοσσυφοφαττοπεριστεραλεκτρυονοπτεροκεφαλλιοκιγκλοπελειολαγῳοσιραιοβαφητραγανοπτερυγών*[41], κι ἄλλες παρόμοιες.

Ἔτσι ἀπὸ τὰ αἰτήματα τοῦ χορευτικοῦ βηματισμοῦ προέκυψαν οἱ ποιητικοὶ - μουσικοὶ *πόδες* καὶ *στίχοι. ποὺς* εἶναι ἡ μικρότερη χορευτικὴ κι ἔπειτα ποιητικὴ μονάδα «χτύπα πόδι - σήκωσε πόδι»· καὶ στὴν ποίησι ἐκφράζεται μὲ 2 μέχρι 4 συλλαβὲς τοῦ λόγου. *στίχος* ἀπὸ τὸ *στείχω - ἔστιχον* (= βηματίζω) εἶναι ὅλο τὸ σὲτ τῶν 3 μέχρι 6 *πο-*

δῶν στὸ χορευτικὸ βηματισμό, ὁ ὁποῖος κι ἐπαναλαμβάνεται· καὶ συνήθως εἶναι *στίχος τρίμετρος τετράμετρος πεντάμετρος ἑξάμετρος·* ἤ, ὅπως λέγεται ἁπλούστερα, *τρίμετρον τετράμετρον πεντάμετρον ἑξάμετρον· ἰαμβικὸ τροχαϊκὸ δακτυλικὸ ἀναπαιστικὸ* κλπ.. ὑπάρχει δὲ στὸ στίχο καὶ κάποια τομὴ σὲ δυὸ ἡμιστίχια ἢ καὶ κάποια διαίρεσι, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀνάσα τοῦ χορευτοῦ καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τόνου, *τάτα* ἢ *τατά.* ἡ τομὴ δὲν συμπίπτει μὲ τὴ συντακτικὴ στίξι τοῦ λόγου κι ἀλλάζει τὸν τόνο τοῦ δευτέρου ἡμιστιχίου, ἐνῷ ἡ διαίρεσι συμπίπτει μὲ τὴ συντακτικὴ στίξι τοῦ λόγου καὶ δὲν ἀλλάζει τὸν τόνο τοῦ δευτέρου τεμαχίου τοῦ στίχου.

Ὑπάρχει τὸ διερώτημα· στὴ βιβλικὴ ποίησι τί μέτρο ἦταν ὁ ποιητικὸς *πούς; Ἴαμβος τροχαῖος δάκτυλος ἀνάπαιστος βακχεῖος παλιμβάκχειος χορίαμβος* ἢ τί ἄλλο; καὶ πόσους *πόδες* εἶχε τὸ κάθε εἶδος *στίχου;* ἦταν *τρίμετρον τετράμετρον πεντάμετρον ἑξάμετρον* ἢ ἄλλου μέτρου; εἶναι ἀδύνατο νὰ εἰκασθῇ. στὴ μετάφρασι βέβαια, τὴν τῶν Ἑβδομήκοντα, οὔτε λόγος νὰ γίνεται. τὸ δὲ ἀρχικὸ ἑβραϊκὸ κείμενο δὲν ὑπάρχει πιὰ ἀπὸ τὸ 130 μ.Χ. κι ἐδῶθε. εἰκάζω μόνον ὅτι, ὅπως εἶπα καὶ προηγουμένως, ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ μέχρι τὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία (17ος-7ος π.Χ. αἰώνας) ἦταν πόδες καὶ στίχοι προσῳδιακοί· κι αὐτὸ τὸ λέω πειθόμενος ἀπὸ λόγους ἱστορικοὺς καὶ γλωσσολογικοὺς μόνο· δὲν ὑπάρχει ῥητὴ ἢ ψηλαφητὴ μαρτυρία.

Δυὸ ἑλληνόγλωσσοι Ἰουδαῖοι καὶ πέντε Χριστιανοί, τρεῖς Ἕλληνες καὶ δυὸ Λατῖνοι, Φίλων Ἰώσηπος Ὠριγένης Εὐσέβιος Ἱερώνυμος Αὐγουστῖνος καὶ Ἀδριανός, γράφουν γιὰ προσῳδιακὰ ποιητικὰ μέτρα, *δακτύλους, σπονδείους, δακτυλικὰ ἑξάμετρα, ἰαμβικὰ τρίμετρα, τροχαϊκὰ τετράμετρα,* στὴν ἑβραϊκὴ βιβλικὴ ποίησι· οἱ δύο πρῶτοι ἐννοοῦν τὸ ἐπὶ Χριστοῦ σῳζόμενο ἀρχαῖο ἑβραϊκὸ κείμενο, οἱ ἄλλοι πέντε τὸ μασοριτικὸ τοῦ Ἀκιβά[42]. ὅσα λένε ὅλοι τους εἶναι μόνο φαντασιώσεις καὶ δοκησισοφικὲς παρλαπίπες. ὑπενθυμίζω δὲ ὅτι οἱ ἓξ ἀπ' αὐτοὺς πλὴν τοῦ Ἀδριανοῦ ἦταν καὶ ψυχοπαθεῖς.

Ἀπ' ὅ,τι συμπεραίνω ἐξετάζοντας τὰ βιβλικὰ ἔμμετρα κείμενα ἡ προσῳδία καὶ οἱ πόδες εἶναι ἀδιάγνωστα, ὁ στίχος καὶ ἡ στροφὴ εἶναι ψηλαφητά. ἔτσι, ἀφήνοντας κατὰ μέρος τὴν προσῳδία καὶ τοὺς μετρικοὺς πόδες ὡς φύσει ἀδιάγνωστα πλέον, μποροῦμε νὰ ἐξετάσουμε μόνο τοὺς στίχους καὶ τὶς στροφές, ποὺ εἶναι ψηλαφητά· ὄχι χωρὶς κόπο βέβαια.

Στὴ βιβλικὴ ποίησι, ποὺ εἶναι στὸν κόσμο ἡ ἀρχαιότερη ὅλων (ἡ προδαυϊτικὴ καὶ ἡ δαυϊτικὴ καὶ ἡ μέχρι τὸν Ἐκκλησιαστὴ μεταδαυϊτικὴ εἶναι προομηρικές), οἱ στίχοι εἶναι ὅλοι τέλειοι κι αὐτοτελεῖς, ὅπως καὶ σὲ κάθε ἀγράμματη δημοτικὴ ποίησι· κάθε στίχος ἔχει νοηματικὴ αὐτοτέλεια. στὴν ὁμηρικὴ ποίησι, ποὺ δὲν εἶναι, ὅπως νομίζε-

ται, ἀπολύτως ἀγράμματη, ἂν καὶ εἶναι πρωτόγονη, ὑπάρχει διασκελισμὸς νοήματος, ὅπως λ.χ. στὸν πρῶτο στίχο καὶ τῶν δυὸ ἐπῶν. ἡ Ἰλιὰς ἀρχίζει·

Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος
οὐλομένην.

καὶ ἡ Ὀδύσσεια·

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη.

αὐτὸ στὴ βιβλικὴ ποίησι καὶ στὰ δημοτικὰ τραγούδια δὲν συμβαίνει ποτέ.

Ὁ στίχος στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία ἀπὸ τὸν Ὅμηρο μέχρι καὶ τὸν Ἡσίοδο εἶναι μόνο ἕνας, τὸ λεγόμενο *ἡρῷον* (= ἡρωϊκόν), ἡρωϊκὸς στίχος γιὰ τοὺς ἥρωες τῆς Τροίας, δακτυλικὸς ἑξάμετρος,

- υυ - υυ - υυ - υυ - υυ - υ,

ἀπὸ δὲ τὸν Καλλῖνο τὸν Ἐφέσιο καὶ γιὰ πολὺ ἔπειτα εἶναι καὶ τὸ ἐλεγεῖον, δίστιχο δηλαδὴ ἑξάμετρος + πεντάμετρος πάλι δακτυλικός·

- υυ - υυ - υυ - υυ - υυ - υ
- υυ - υυ - υυ - υυ

καὶ λέγεται *ἐλεγεῖον,* ἐπειδὴ ἀρχικὰ ἦταν δίστιχο τῶν *ἐλέγων* ἤτοι τελεστικῶν ἐπιταφίων θρήνων τοῦ κάθε χρόνο θανατουμένου θρηνουμένου κι ἐνταφιαζομένου θεοῦ τύπου *Ὑακίνθου - Διονύσου - Ἀδώνιδος.* καὶ στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ ποίησι χρησιμοποιεῖται τὸ *ἐλεγεῖον,* δίστιχο κυρίως, μὲ τὸν δεύτερο στίχο του κατὰ ἕναν πόδα κοντότερο. στοὺς Ἑβραίους ὅμως τὸ *ἐλεγεῖον* λίγες φορὲς γίνεται καὶ μονόστιχο, τρίστιχο, τετράστιχο. ὅταν γίνεται πολυστιχώτερο, εἶναι πλέον ποιητικὸ *παίγνιον.* τέλος τόσο στοὺς Ἑβραίους μεταγενεστέρους βιβλικοὺς ποιητὰς ὅσο καὶ στοὺς Ἕλληνες, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ *ἐλεγεῖον* ὑπάρχουν καὶ ἄλλα εἴδη στίχων. τὸ κλασσικὸ δίστιχο ἐλεγεῖον εἶναι, νομίζω, πρωτόγονη στροφή. τὶς περισσότερες φορὲς εἶναι συνωνυμικὸς παραλληλισμός· ὁ δεύτερος δηλαδὴ στίχος του εἶναι συνώνυμος τοῦ πρώτου, ἀλλιότικη διατύπωσί του, κατά τι προσθήκη, θεώρησι τοῦ ἴδιου νοήματος ἀπὸ ἄλλη σκοπιὰ παρατηρήσεως. καὶ λιγώτερες φορὲς εἶναι ἀντιθετικὸς παραλληλισμός· σὰ νὰ λέγεται μ' αὐτὸ «Ναὶ μέν..., ἀλλά...». ἔχω παρατηρήσει ὅτι, ὅταν ὑπάρχῃ ἐλεγεῖον τρίστιχο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λίγο παρακάτω ὑπάρχει καὶ μονόστιχο, καὶ ἀντιστρόφως, σὰν γιὰ κάποια ἰσοφάρισι κι ἐπάνοδο στὴ συμμετρία. μέχρι ἑξάστιχα ἐλεγεῖα ὑπάρχουν στοὺς Θρήνους.

Γιὰ τὸ *ἡρῷον* ὁ Ἀριστοτέλης συμπεραίνει· *Ὁ ἡρῷος (στίχος) σεμνῆς ἀλλ' οὐ λεκτικῆς ἁρμονίας δεόμενος*[43]. πολλὰ *ἡρῷα* ἀνευρίσκονται στὴν πανάρχαιη μωσαϊκὴ ποίησι· παραθέτω τρία συναπτά (Νο 38,1-2)·

Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.
ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν.
βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι.

καὶ στὸν Ὅμηρο ὁπωσδήποτε·

Εὕδεις, Ἀτρέος υἱὲ δαΐφρονος ἱπποδάμοιο·
οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
ᾧ λαοὶ τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε[44].

τὸ *ἐλεγεῖον* ὡς ὅρος ἀναφέρεται στὸ Θουκυδίδη· *Ἐπὶ τὸν τρίποδα... ἠξίωσεν ἐπιγράψασθαι αὐτὸς ἰδίᾳ τὸ ἐλεγεῖον τόδε*[45]· καὶ στὸν Ἀριστοτέλη ἐπίσης· *Εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων ἢ τῶν ἄλλων...*[46]. *Ἐλεγεῖον* λ.χ. εἶναι τὸ συνωνυμικὸ τέτοιο τοῦ Δαυΐδ (Ψα 116,1)·

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός,
ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

καὶ τὸ μὴ συνωνυμικὸ τοῦ Καλλίνου (7ος π.Χ. αἰ.), τρίτου ποιητοῦ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἡσίοδο·

Τιμῆέν τε γάρ ἐστι καὶ ἀγλαὸν ἀνδρὶ μάχεσθαι
γῆς πέρι καὶ παίδων κουριδίης τ' ἀλόχου[47].

καὶ τὸ ἐπίσης μὴ συνωνυμικὸ τοῦ Τυρταίου (7ος π.Χ. αἰ.)·

Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα
ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον[48].

καὶ πάλι τὸ μὴ συνωνυμικὸ τοῦ Σιμωνίδου (5ος π.Χ. αἰ.)·

Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν[49].

Ἀνάμεσα στὰ βιβλικὰ ποιήματα τῶν ὀχτὼ ποιητικῶν βιβλίων (Ψα Πμ Ἰβ Ἆσ Ἐκ Πδ Σο Θρ) ὑπάρχουν τοὐλάχιστον 41 παίγνια· τὰ 24 εἶναι ἀλφαβητικὲς ἀκροστιχίδες κατ' ἐλεγεῖον ἢ κατὰ στροφήν, τὰ 7 ἀλφαβητικὲς ἡμιακροστιχίδες κατὰ στίχον, τὰ 10 εἶναι δωδεκάστιχα ποὺ μᾶλλον συμβολίζουν τὸ *λογεῖον* τοῦ ἀρχιερέως μὲ τὰ ὀνόματα τῶν 12 πατριαρχῶν καὶ φυλῶν τὰ γραμμένα σὲ 12 πολυτίμους λίθους, καὶ 4 ἑκατόλογα ἢ ἀβάκια. αὐτὰ θὰ ἐξετασθοῦν τὸ καθένα στὴ γραμματολογική του θέσι.

1. Εἰσαγωγικά

Οἱ Ψαλμοὶ εἶναι σὲ ἔκτασι τὸ δεύτερο βιβλίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς μετὰ τὸ Νόμο –μὲ μικρὴ διαφορά–, τὸ πλουσιώτερα μαρτυρούμενο στὴν Καινὴ Διαθήκη, καὶ σὲ χρῆσι, ὅπως βλέπω στὸ γιγάντιο Εὑρετήριο βιβλικῶν χωρίων στὴν PG, ποὺ ἔχω κάνει, κι ὅπως ἁδρομερῶς ὑπολογίζω ἐπιθεωρώντας τὴν PL καὶ τὴν PO, εἶναι τὸ πολυχρηστότερο στὴ χριστιανικὴ γραμματεία.

Σὲ 6 βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ Μθ Λκ Μρ Πξ Ῥω Ἑβ, καὶ ἰδίως στὶς Πράξεις 7 φορές, ὠνομάζονται ὡς *τοῦ Δαυΐδ* 8 ψαλμοί, οἱ 2 16 33 69 88 94 107 108· τοῦ *δευτέρου ψαλμοῦ* μάλιστα λέγεται κι ὁ ἀριθμός. παραθέτω τὰ σχετικὰ ἐδάφια.

Ψαλμοὶ ὠνομασμένοι ὡς τοῦ Δαυΐδ στὴν Καινὴ Διαθήκη

Μθ 102, 4-5 Λκ 110,2-3 Μρ 54,2-3	Δαυΐδ ἐν πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων *Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,* *ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.* (108,1).
Πξ 3,2-6	Διὰ στόματος Δαυΐδ... γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν· *Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος* (69,31) καὶ *Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος* (107,7).
Πξ 5,13-16	Δαυΐδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν· *Προωρώμην τὸν Κύριον...* (16,9-11).
Πξ 5,22-23	Οὐ γὰρ Δαυΐδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός· *Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου Κάθου...* (108,1).
Πξ 10,3-4	...ὁ διὰ στόματος Δαυΐδ παιδός σου εἰπών· *Ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη* (2, 1-2).
Πξ 39,11	...ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαυΐδ... μαρτυρήσας· *Εὗρον Δαυΐδ... πάντα τὰ θελήματά μου* (88,20).
Πξ 39,22-23	...ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγραπται· *Υἱός μου εἶ σύ...* (2,1-2).
Ῥω 9,6-8	Καθάπερ καὶ Δαυΐδ λέγει τὸν μακαρισμόν· *Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι...* (33,1-2).
Ῥω 21,9-10	Καὶ Δαυΐδ λέγει· *Γενηθήτω ἡ τράπεζα...* (69,28-29).

Ἑβ 4,27 *Σήμερον,* ἐν Δαυΐδ λέγων, ...*Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε...* (94,8-9).

Κανενὸς ἄλλου ποιητοῦ τῶν Ψαλμῶν δὲν ἀναφέρεται ὄνομα. οἱ Ψαλμοὶ εἶναι τὸ περισσότερο μαρτυρούμενο βιβλίο στὴν Καινὴ Διαθήκη, μὲ δεύτερο τὸ Νόμο καὶ τρίτον τὸν Ἠσαΐα· μὲ μικρὴ διαφορὰ μεταξύ τους. τὰ τρία αὐτὰ βιβλία μαρτυροῦνται πάνω ἀπὸ 100 φορὲς τὸ καθένα. ἀναλυτικώτερα οἱ Ψαλμοὶ μαρτυροῦνται 118 φορὲς σὲ 14 βιβλία ὡς ἑξῆς· Μθ 11 φορὲς Λκ 9· Ἰω 9· Μρ 7· Πξ 9· Α΄ Κο 7· Β΄ Κο 2· Ῥω 13· Ἐφ 5· Κλ 2· Ἑβ 34· Ἰα 1· Α΄ Πε 4· Ἀπ 5.

Ἐπαναλαμβάνω ἐδῶ συνοπτικῶς ὅτι ὁ ἀπὸ τὴ Βηθλεὲμ καταγόμενος Ἐφραθίτης βασιλεὺς Δαυΐδ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς τρεῖς μικρὲς Βηθλεεμιτικὲς Ἱστορίες *Δάν, Βενιαμίν, Ῥούθ,* ἔγραψε καὶ τοὺς *Ψαλμούς* του, ποὺ τοὺς συγκέντρωνε στὴ συλλογή του *Βιβλίον τοῦ Εὐθοῦς* (Δδ 59,1), καὶ τὶς *Παροιμίες* (500 στὸν ἀριθμό), καὶ τὸν *Ἰώβ*· συνολικῶς ἓξ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τρία μικρὰ πεζὰ ἱστορικὰ καὶ τρία μεγάλα ποιητικά, τὰ ὁποῖα ἐξετάζω τὸ καθένα στὴ γραμματολογική του θέσι.

Τὸ βιβλίο *Ψαλμοὶ* εἶναι ποιητικὴ ἀνθολογία συγκροτημένη σχεδὸν 7 αἰῶνες μετὰ τὸν Δαυΐδ ἀπὸ τὸν *ταχὺν γραμματέα τῆς Βίβλου* Σαδδουκαῖον Ἔσδρα, στὴν ὁποία περιέλαβε καὶ 96 ψαλμοὺς τοῦ Δαυΐδ ἀπὸ τὴν προειρημένη συλλογή του. ὁ Ἔσδρας ἦταν δηλαδὴ *γραμματικός,* φιλόλογος, καὶ συλλογεὺς καὶ κριτικὸς ἐκδότης ὅλων τῶν μέχρι τὶς ἡμέρες του βιβλίων τῆς Βίβλου, καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο τῶν ἐκδοτικῶν ἐργασιῶν του ἦταν καὶ ἡ ἀνθολόγησι τῆς λειτουργικῆς ἀνθολογίας τῶν 150 ψαλμῶν. περίπου τὴν ἴδια ἐποχὴ κι ὁ ἀρχαιότερος τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων καὶ ἱδρυτὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας Ἀθηναῖος Προναπίδης, ἀρχηγὸς πιθανῶς ὁμάδος φιλολόγων, ἔκανε τὴν πρώτη καταγραφὴ καὶ ἔκδοσι τῶν Ὁμηρικῶν Ἐπῶν, τὴν ἐπὶ Πεισιστράτου, γιὰ ν' ἀπαγγέλλωνται πλέον αὐτὰ τὰ Ἔπη *ἀπὸ διφθέρας* καὶ ὄχι *ἀπὸ στήθους.* αὐτὴ ἡ χρονικὴ περίπου σύμπτωσι ὀφείλεται στὸ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη σ' ὁλόκληρη τὴν ἀνατολικὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου καὶ τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολὴ ἐπιτεύχθηκε καὶ διαδόθηκε μιὰ ἀξιόλογη βελτίωσι τῆς γραφικῆς *διφθέρας.* γιὰ τοὺς Ἕλληνες τότε ἄρχισε καὶ ἡ ὁριστικὴ δεξιόστροφη γραφὴ τῶν κειμένων λόγῳ τῆς χρήσεως τῆς νέας διφθέρας, γιὰ δὲ τοὺς Ἑβραίους τότε συνέπεσε καὶ ἡ εὐκαιρία τῆς ἀπελευθερώσεώς των ἀπὸ τὴ βαβυλώνιο καὶ περσικὴ αἰχμαλωσία καὶ τῆς ἐγκαταστάσεώς των στὴν πατρίδα τους. οἱ 96 ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ ποὺ περιλήφθηκαν στὴ λειτουργικὴ ἀνθολογία τῶν 150 ψαλμῶν συμποσοῦνται σὲ 1.623 ἐλεγεῖα ἢ 3.318 στίχους· ποσοστὰ σὲ ἀριθμὸν μὲν ψαλμῶν τὸ 64% σὲ ἀριθμὸ δὲ στίχων

τὸ 62% τῆς ἀνθολογίας. καὶ ἔρχομαι στὴν ἐξέτασι τῆς ἀνθολογίας, τοῦ κατὰ τὰ χριστιανικὰ χρόνια λεγομένου *Ψαλτηρίου,* ἡ ὁποία ἀνθολογία ἐπὶ Χριστοῦ ἦταν παρ' Ἑβραίοις ἕνα ἀπὸ τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἤδη ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ἔσδρα.

Ἡ ποιητικὴ ἀνθολογία *Ψαλμοὶ* διαιρεῖται σὲ πέντε τεύχη, εὔχρηστα λειτουργικὰ εἰλητάρια, κυλίνδρους, μεγιλώθ· Α Ψα 1-42· Β Ψα 43-71· Γ Ψα 72-88· Δ Ψα 89-105· Ε Ψα 106-150. στὸ τέλος τοῦ κάθε τεύχους ὑπάρχει μιὰ ἔμμετρη καταληκτήρια *Εὐλογία τῷ Κυρίῳ·* καὶ αἱ πέντε *Εὐλογίαι* εἶναι γραμμένες ἀπὸ τὸν ἀνθολόγο. καὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθες.

α. 42. *Εὐλογητὸς Κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ*
ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα.

Γένοιτο γένοιτο.

β. 71. *Εὐλογητὸς Κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ,*
ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος,
καὶ εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ
εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος,
καὶ πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ.

Γένοιτο γένοιτο.

γ. 88. *Εὐλογητὸς Κύριος <ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ*
ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ> εἰς τὸν αἰῶνα.

Γένοιτο γένοιτο.

δ. 105. *Εὐλογητὸς Κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ*
ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός·
Γένοιτο γένοιτο.

ε. 150. *Ἀληλούια.*

Σὲ 12 ψαλμοὺς διέκρινα κενὰ ἀπὸ φθορὰ κειμένου, τὰ ὁποῖα ἔχουν συνολικὴ ἔκτασι λίγο περισσότερη ἀπὸ 32 στίχους, ὡς ἑξῆς.

Ψα 20	στίχοι 2	Ψα 68	στίχοι 13	Ψα 86	στίχοι ;
25	1	76	2	87	;
30	2	79	5	101	2
62	1	80	2	142	2

Στὸν ἐκτενῆ ἀλλὰ καὶ κατατραυματισμένον ψαλμὸ 68, περίπου στὸ μέσον του, σὲ μία μόνο σελίδα, ἤτοι σὲ 12 συναπτὰ ἐλεγεῖα, ὑπάρχουν 11 ἀλλεπάλληλα κενά· 5 στίχοι εἶναι ὁλοτελῶς ἀφανισμένοι καὶ ἄλλοι 8 εἶναι φθαρμένοι ἐν μέρει. ἢ πρόκειται γιὰ σελίδα ποὺ ὑπέστη κάποια ἄγνωστη σ' ἐμᾶς κάκωσι καὶ πολλὴ φυσικὴ φθορά, ἢ στὴ σελίδα ἐκείνη ἀσκήθηκε κάποια ἐξωργισμένη λογοκρισία· διότι πρόκειται γιὰ τὸν ψαλμὸ ποὺ ἀρχίζει μὲ τὸ προφητικὸ

Ἀναστήτω ὁ θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ,
καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν.
ὡς ἐκλείπει καπνὸς ἐκλεπέτωσαν·
ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός...

ὁ ἰδιαιτέρως ὑψήγορος καὶ μεγαλοπρεπὴς αὐτὸς ψαλμός, κι ἀναμφιβόλως δαυϊτικός, διότι μιλάει σ' αὐτὸν ἕνας ἀήττητος δορυκτήτωρ καὶ δαμαστὴς ἐθνῶν, πρέπει νὰ ἐρέθιζε κι ἐξώργιζε κάποιους ἤδη ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Α΄ αἰῶνος, σὰν τὸν κοφτορράφτη τῶν ἱερῶν κειμένων Ἀκιβά· κι ἄσκησε πολὺ «κόψε - ῥάψε», πεποιθὼς ὅτι, ἐφ' ὅσον κάνει τὴ δουλειά του κλεισμένος στὸ σπίτι του καὶ νύχτα, δὲν θὰ τὸν ἀντιληφθῇ κανείς.

Ἀπὸ τὸν ψαλμὸ 79 ὑπολογίζω ὅτι 4 στίχοι ἀφανίσθηκαν καὶ 1 φθάρηκε τόσο λίγο ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ συμπληρωθῇ, καὶ τὸν συμπλήρωσα μὲ μία λέξι εὐείκαστη.

Στὸν ψαλμὸ 80 εἶχε ἀφανισθῆ ἀθέλητα τὸ ἐλεγεῖο 7, τὸ ὁποῖο ὅμως βρισκόταν καὶ στὸ τέλος του, μετὰ τὸ ἐλεγεῖο 16, ὡς συνήθης λειτουργικὴ ἐπανάληψι ἐκλεκτοῦ καὶ σπουδαίου ἐλεγείου· καὶ κάποιος, ποὺ δὲν ἤξερε τὴ γνωστὴ αὐτὴ λειτουργικὴ συνήθεια, χωρὶς κακὴ πρόθεσι, ὠβέλισε τὸ ἐν λόγῳ ἐλεγεῖο ἀπὸ τὴν πρώτη θέσι του, «θεραπεύοντας τὴ διττογραφία». ἐπανέφερα τὸ ἐλεγεῖο καὶ στὴν πρώτη θέσι του. ὅσο γιὰ τὴ θέσι του ὡς ἐλεγείου 7, τὴν ἔκρινα ὡς συντακτικῶς πιθανώτερη.

Οἱ δυὸ διπλανοὶ ψαλμοὶ 86 καὶ 87, κατέχοντας προφανῶς ὁ καθένας ἀπὸ μία ὄψι (rectus - versus) τοῦ ἴδιου φύλλου, σὲ τέτοια θέσι, ὥστε, μέ μιὰ βαθύτερη κοπὴ (ξάκρισμα) τοῦ φύλλου μετὰ τὴ βιβλιοδεσία, ἔχασαν ὁ 86 τὴν ἀρχή του κι ὁ 87 τὸ τέλος του. ἡ ἀπολεσθεῖσα ἔκτασι κειμένου δὲν φαίνεται πόση ἦταν, ἀλλ' ὁπωσδήποτε δὲν ἦταν μικρή.

Γιὰ τοὺς ἄλλους ψαλμοὺς δὲν κατώρθωσα νὰ εἰκάσω τὴν αἰτία τῆς φθορᾶς. πιθανῶς εἶναι ὁ συνήθης ἀθέλητος καὶ μόνον ἐξ ἀπροσεξίας διασκελισμὸς ποὺ γίνεται ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἀντιγραφεῖς χειρογράφων, ἀλλὰ κι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς πληκτρολόγους· ἀνθρώπινο. τὸ δὲ ὅτι καὶ τέτοιου εἴδους λάθη κληρονομήθηκαν στὴ

χειρόγραφη παράδοσι τῆς Βίβλου ὀφείλεται στὸ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἀντιγραφεῖς δὲν ἦταν δὰ καὶ κριτικοὶ ἐκδότες, γιὰ νὰ συμβουλευθοῦν περισσότερα τοῦ ἑνὸς χειρόγραφα· οὔτε κἂν ἀντιλαμβάνονταν τὸ προϋπάρχον λάθος ἢ κενό. ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλιγογράμματοι καλλιγράφοι.

Αὐτὰ γιὰ τὶς φθορὲς κειμένου στοὺς ἐν λόγῳ 12 ψαλμούς.

Στοὺς ψαλμοὺς παρενείρονται καὶ κανονικὲς θεόπνευστες προσθῆκες τριῶν εἰδῶν· ἀπὸ προφῆτες συγγραφεῖς προφητικῶν βιβλίων, ἀπὸ τὸν συντάκτη βιβλικοῦ κειμένου Ἔσδρα, κι ἀπὸ μεταγενεστέρους ψαλτῳδοὺς οἱ ὁποῖοι πῆραν τεμάχια ἀπὸ θεόπνευστα κείμενα καὶ τὰ καταχώρισαν καὶ σὲ δεύτερη θέσι.

Οἱ 6 προφητικὲς προσθῆκες εἶναι 1 ἐλεγεῖο μετὰ τὸ τέλος τοῦ ψαλμοῦ 25 –κι ἐγὼ τὸ ξεχωρίζω μὲ τρεῖς ἀστερίσκους * * *, 18 ἐλεγεῖα στὸ τέλος τοῦ ψαλμοῦ 45, 3 ἐλεγεῖα στὸν ψαλμὸ 69, 14 στὸν 88, 5 στὸν 89, καὶ 1 στὸν 93· σύνολο 42 ἐλεγεῖα ἢ 82 στίχοι. εἶναι ἄδηλο ποιός ἢ ποιοί εἶναι οἱ ποιηταὶ αὐτῶν τῶν 6 προσθηκῶν. εἰκάζω μόνον, χωρὶς ἐπιμονή, ὅτι τῶν μὲν τεσσάρων εἶναι ὁ προφήτης Δανιὴλ τῶν δὲ 25 καὶ 69 ὁ Ἔσδρας. νομίζω δὲ ὅτι, ὅταν προφήτης συμπληρώνῃ προφήτην, τὸ συμπλήρωμά του εἶναι ἐξ ἴσου θεόπνευστο καὶ κανονικὸ κι ἀποδεκτὸ καὶ σεβαστό. κάτι παρόμοιο συμβαίνει καὶ στὴν προσευχὴ τοῦ Σαλωμὼν κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ. κάποιος ἀπὸ τὴν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσία μετὰ περίπου 430 χρόνια κάνει μιὰ προσθήκη. ἐπειδὴ εἰκάζω ὅτι εἶναι πάλι ὁ Δανιήλ, τὴν ἔβγαλα μὲν ἀπὸ τὴν προσευχὴ τοῦ Σαλωμών, ἀλλὰ τὴ διατηρῶ ὡς θεόπνευστο καὶ κανονικὸ κείμενο τῆς Βίβλου μετὰ τὸ τέλος τῆς Παραλειπομένης.

Οἱ 5 προσθῆκες τοῦ Ἔσδρα στὸ τέλος τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ 5 τεύχη τῆς Ἀνθολογίας τῶν Ψαλμῶν, τὴν ὁποία ἐκπόνησε θεοπνεύστως γιὰ τὴ λειτουργική τους χρῆσι, εἶναι ἐκεῖνες ποὺ παρουσίασα προηγουμένως. στὴν ἔκδοσι τῆς Βίβλου τὶς ἔχω μὲ πλάγια γράμματα, γιὰ νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ κείμενο τῶν ψαλμῶν 42 71 88 105 150, μετὰ τὸ ὁποῖο ἔχουν τοποθετηθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο ὡς κατακλεῖδες τῶν πέντε τευχῶν.

Ἀνώνυμοι ψαλτῳδοί, μεταγενέστεροι, νομίζω, τοῦ 424 π.Χ., πῆραν ἐντυπωσιακὰ ἐλεγεῖα τῶν θεοπνεύστων ψαλμῶν, συνηθέστερα πρῶτα ἢ τελευταῖα, καὶ τὰ τοποθέτησαν μετὰ τοὺς ἴδιους ψαλμοὺς ὡς ἐπανάληψι καὶ προσθήκη. γιὰ τὴ θεοπνευστία καὶ κανονικότητα αὐτῶν τῶν προσθηκῶν δὲν χρειάζεται νὰ γίνῃ καὶ λόγος. τὰ ἐν λόγῳ ἐλεγεῖα, 1 ἢ 2, ἀκολουθοῦν μετὰ τὸ κείμενο τοὺς ψαλμοὺς 8 (1), 28 (9), 43 (6-7), 47 (7), 50 (14), 57 (7), 68 (25), 80 (7), 89 (18), 102 (1), 103 (1), 116 (1), 134 (3). συνολικὰ 14 ἐλεγεῖα ἢ 22 στίχοι σὲ 13 ψαλμούς. φυσικά, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀποσπάσματα τοῦ κανονικοῦ κειμένου, δὲν τί-

θεται ζήτημα θεοπνευστίας των. εἰκάζω ὅτι αὐτὴ ἡ συνήθεια τῶν ἐπαναλήψεων εἶναι ἑβραϊκή· διότι καὶ στὴ χειρόγραφη παράδοσι εἶναι πανάρχαιη, χωρὶς «ἦν ὅτε οὐκ ἦν», καὶ στὴν περίπτωσι τοῦ ψαλμοῦ 28 τὸ ἐπαναλαμβανόμενο ἐλεγεῖον συνδέεται μὲ τὸ ἀρχικὸ κείμενο μὲ ἕνα *καὶ (καὶ Ὑπόμεινον τὸν Κύριον).* αὐτὸ τὸ *καὶ* (ἑβραϊστὶ *υ*) εἶναι τὸ παρὰ ῥαββίνοις ψαλτικὸ ἐκεῖνο *υ* ποὺ ἦταν ὁ γνωστὸς ψαλτικὸς γρυλισμός, σὰν τὰ *ἄ... ἄ... ἄ...* ἢ *ἔ... ἔ... ἔ...,* τὸ ὁποῖο στοὺς Ἰουδαίους ἦταν *υ... υ... υ...,* ἤτοι *οὐ... οὐ... οὐ...* (= *καί... καί... καί...*). δὲν ἔχω ἀμφιβολία γιὰ τὴν προέλευσι καὶ τοῦ *υ (καὶ)* καὶ τῶν ἐν λόγῳ προσθηκῶν.

Κληρονομήθηκε ὅμως ἡ ἰουδαϊκὴ ἐκείνη λειτουργικὴ παράδοσι καὶ στὴ χριστιανικὴ λειτουργικὴ παράδοσι, διότι, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς 13 ἑβραϊκὲς προσθῆκες, ποὺ ἀνευρίσκονται στὴ χειρόγραφη παράδοσι τοῦ συνεχοῦς κειμένου, ἀνευρίσκονται τέτοιες προσθῆκες –ἐννοεῖται ἄλλες– καὶ στὴ χριστιανικὴ παράδοσι ὡς προσθῆκες στὸ μοναχικὸ λειτουργικὸ βιβλίο Ὡρολόγιον, προσθήκη στὸν *Πεντηκοστὸν* ψαλμὸ (τὸν 52) 1 ἐλεγεῖον (= 1 στίχος), καὶ 6 προσθῆκες στοὺς ἓξ ψαλμοὺς τοῦ *Ἑξαψάλμου* 3 39 63 87 102 141· εἶναι ἀντιστοίχως ἐλεγεῖα 1 καὶ 1 2 3 2 2 3. οἱ μόνες διαφορές των ἀπὸ τὶς ἐξ Ἑβραίων προσθῆκες εἶναι ὅτι οἱ μοναχικὲς εἶναι στραβοκομμένες καὶ στραβοβαλμένες, ἀνευρίσκονται δὲ μόνο στὸ ἐκλογαδικὸ βιβλικὸ κείμενο τοῦ Ὡρολογίου, καὶ ὄχι ποτὲ σὲ χειρόγραφα τοῦ συνεχοῦς ἀρχειακοῦ κειμένου τῆς Βίβλου. εἶναι συνημμένες στοὺς 7 προειρημένους ψαλμούς, *Πεντηκοστὸν* καὶ *Ἑξάψαλμον,* ὡς 14 συνολικῶς ἐλεγεῖα ἤτοι 21 στίχοι. ἐννοεῖται ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τῶν 7 ψαλμῶν στὸ ἐκλογάδιο (lectionarium) τοῦ Ὡρολογίου εἶναι οἱ παλιοί· 50 *(Πεντηκοστός)* καὶ 3 37 62 87 102 142 *(Ἑξάψαλμος).*

Στὴν κριτικὴ ἔκδοσί μου κράτησα στὸ βιβλικὸ κείμενο ὡς γνήσιες τὶς προσθῆκες καὶ τῶν τριῶν εἰδῶν, ἀλλὰ διακεκριμένες, γιὰ νὰ εἶναι στὸν ἀναγνώστη εὐδιάκριτες· δὲν κράτησα ὅμως ἐκεῖνες ποὺ εἶναι μόνο ἀναγνώσματα στὸ Ὡρολόγιον καὶ ὄχι στὰ χειρόγραφα τοῦ ἀρχειακοῦ κειμένου.

Μὴ ἀρχικοὶ στίχοι Ψαλμῶν

Πρόσθετοι στίχοι τῆς αἰχμαλωσίας (οἱ μετὰ τοὺς * * *)			Καταληκτήριοι στίχοι τοῦ ἀνθολόγου τῶν 150 Ψαλμῶν			Λειτουργικὴ ἐπανάληψι στίχων στὸ τέλος μερικῶν ψαλμῶν					
Ψα	ἐλεγ.	στίχ.	Ψα	ἐλεγ.	στίχ.	Ψα	ἐλεγ.	στίχ.	Ψα	ἐλεγ.	στίχ.
25	1	1	42	1	1	8	1	1	80	1	2
45	18	36	71	3	6	28	1	1	89	1	1
69	3	5	88	2	2	43	2	4	102	1	1
88	14	28	105	3	4	47	1	2	103	1	1
89	5	10	150	1	1	50	1	2	116	1	2
93	1	2				57	1	2	134	1	2
σύνολον	42	82	σύνολον	10	14	68	1	1	σύνολον	14	22

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη μὲ τὴ λέξι *ᾠδὴ* - *ᾠδαὶ* λέγεται ἡ διὰ τοῦ στόματος φωνητικὴ ἐκτέλεσι τοῦ μουσικοῦ μέλους (Ψα 43,10· 69,36· 135,3· 4· 143,5· Ἀμ 4,28· 5,34· Πα 40,14· 43,7· 71,28· Ἀν 48,2· 8), ἐνῷ μὲ τὴ λέξι *ψαλμὸς* - *ψαλμοὶ* λέγεται μόνο τὸ παίξιμο τῶν μουσικῶν ὀργάνων, ἡ πεννιά· ἀκόμη καὶ *φωνὴ ψαλμοῦ* λέγεται ὁ ἦχος τῶν ὀργάνων (Ψα 94,2· 97,6· 7· Ἰβ 20,11· 26,73). στὴν Καινὴ Διαθήκη ὅμως μὲ τὴ λέξι *ψαλμὸς* - *ψαλμοὶ* ἐννοεῖται πάντοτε ἡ διὰ τοῦ στόματος φωνητικὴ ἐκτέλεσι τοῦ μουσικοῦ κομματιοῦ καὶ τὸ γραπτὸ κείμενό του (Λκ 110,2· 134,10· Πξ 3,6· 13,33· Α΄ Κο 31,28· Ἐφ 8,4· Κλ 7,13). καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸ βιβλίο Ψαλμοὶ στὴ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη λέγεται *Ὠδαὶ* κι ὁ ἕνας ψαλμὸς *ᾠδὴ* πάντοτε, στὴ δὲ Καινὴ Διαθήκη πάντοτε κι ὁ ἕνας ψαλμὸς λέγεται *ψαλμός* (Πξ 13,33) καὶ τὸ βιβλίο λέγεται *Ψαλμοί* (Λκ 110,2· 134,10· Πξ 3,6)· καὶ τὸ ῥῆμα *ᾄδω* ταυτίζεται ἀπολύτως μὲ τὸ *ψάλλω* (Α΄ Κο 31,16· Ἐφ 8,5· Ἰα 11,1), ὅπως καὶ σήμερα. (ἡ λέξι *Τελὶμ* ἢ κατὰ τὸν Ὠριγένη *Θελλὶμ*[50], μὲ τὴν ὁποία τιτλοφορεῖται τὸ βιβλίο Ψαλμοὶ στὸ μασοριτικό, δὲν ὑπάρχει ποτὲ στὸ κείμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. οἱ λέξεις τῶν Ἑβδομήκοντα *αἴνεσις* (Ψα 49,12), *ἔπαινος* (Ψα 22,3· 26), καὶ *ὕμνος* (Ψα 65,1) μεταφράζονται ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα στὸ μασοριτικὸ μὲ τὸ θηλυκὸ *τελε* ποὺ εἶναι ἑνικὸς τοῦ πληθυντικοῦ *τελίμ*). *Ὠδαὶ* λοιπὸν τὸ βιβλίο κατὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη πάντοτε, καὶ *Ψαλμοὶ* κατὰ τὴν Καινὴ Διαθήκη πάντοτε.

Ὁ Ψαλμὸς 117 εἶναι ὀκταπλῆ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα τῶν 176 ἐλεγείων. οἱ ψαλμοὶ 9 25 34 35 39 50 66 70 73 76 79 93 102 133 144 εἶναι ψαλμοὶ τῶν 22 ἐλεγείων καὶ πιθανῶς ἦταν ἀλφαβητικὲς ἀκροστιχίδες κατ' ἐλεγεῖον. στὸ μασοριτικό, ὅπου οἱ ψαλμοὶ αὐτοὶ ἀριθμοῦνται ὡς 119 καὶ 9 25 33 34 38 49 66 71 74 77 80 94 103 134 145, μόνο στὸν ψαλμὸ 117 (119) ἡ ὀκταπλῆ ἀκροστιχίδα διατηρεῖται· προφανῶς ἐπειδὴ βγάζει μάτι. στοὺς ὑπολοίπους δεκαπέντε

ψαλμοὺς οἱ ἀκροστιχίδες εἶναι ἀφανισμένες, χωρὶς νὰ φαίνεται οὔτε ἴχνος των. κι αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι τὸ μασοριτικὸ εἶναι νεοεβραϊκὴ μετάφρασι, πολὺ πλαστουργημένη μάλιστα, καὶ ὄχι τὸ ἀρχικὸ ἑβραϊκὸ κείμενο τῆς Βίβλου, ποὺ ἐξαφανίστηκε. φαίνεται δὲ ὅτι ὁ πλαστογράφος τοῦ μασοριτικοῦ Ἀκιβὰ ἢ δὲν πῆρε εἴδησι τῶν ἀλφαβητικῶν ἀκροστιχίδων τῶν ἄλλων δεκαπέντε ψαλμῶν ἤ, ἀδυνατώντας νὰ τὶς διατηρήσῃ στὴ μασοριτική του νεοεβραϊκὴ μετάφρασι κι ἐνεργώντας σπασμωδικά, παραγνώρισε τὸ γεγονὸς μὲ τὸ «ἔτσι μοῦ ἀρέσει, ἔτσι θέλω, ἔτσι τὸ κάνω».

Οἱ ψαλμοὶ 58 63 64 109 110 114 140 εἶναι ψαλμοὶ τῶν 11 ἐλεγείων ἢ 22 στίχων καὶ πιθανῶς ὅλοι ἦταν ἀλφαβητικὲς ἀκροστιχίδες κατὰ στίχον. στὸ μασοριτικὸ σκεύασμά του ὁ Ἀκιβὰ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ μόνο δυὸ τέτοιες ἀκροστιχίδες, τὶς τῶν ψαλμῶν 109 (111) καὶ 110 (112), τὶς δὲ ἄλλες πέντε τὶς ἀφάνισε. αὐτὸ δείχνει ὅτι τὶς ἔβλεπε ὅλες, ἀλλὰ τὶς ἄλλες ὅλες τὶς ἀφάνισε τὸ γινάτι του, ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ τὶς διατηρήσῃ.

Οἱ ψαλμοὶ 16 26 33 37 42 53 74 139 145 146 εἶναι ψαλμοὶ τῶν 12 ἐλεγείων καὶ πιθανῶς συμβολίζουν τὸ ἀρχιερατικὸ *λογεῖον* μὲ τοὺς 12 πολιτίμους λίθους, ὅπου ἦταν γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα πατριαρχῶν καὶ φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, ἐνδεχομένως δὲ οἱ ψαλμοὶ αὐτοὶ ἦταν ἀκροστιχίδες μὲ τὰ 12 ἀρχικὰ μόνο γράμματα τῶν ἐν λόγῳ ὀνομάτων. κι αὐτὲς οἱ ἀκροστιχίδες στὸ μασοριτικὸ δὲν φαίνονται καθόλου. ἀπὸ δὲ τοὺς δέκα αὐτοὺς ψαλμοὺς μόνον ἕνας, ὁ 26 ἔχει δώδεκα ἐλεγεῖα· οἱ ἄλλοι ἔχουν 10 11 13 καὶ 14 ἐλεγεῖα· πολὺ στραπάτσο· ἀγχώδης ἀποτυχημένη προσπάθεια διατηρήσεως τῶν ἀκροστιχίδων.

Σὲ στροφὲς διέκρινα τοὺς ἑξῆς 53 ψαλμούς·

4	40	60	78	107	121	128	147
5	45	61	80	112	122	129	148
6	47	62	82	116	123	130	149
12	49	65	83	117	124	134	
14	53	66	91	118	125	135	
19	55	67	94	119	126	136	
20	59	71	106	120	127	143	

Ὅτι λοιπὸν οἱ 150 ψαλμοὶ εἶναι ὄχι μόνο τοῦ Δαυΐδ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ποιητῶν εἶναι ὀφθαλμοφανές· ἀλλὰ γιὰ τὸ πόσοι καὶ ποιοί εἶναι οἱ ἄλλοι ποιηταὶ εἶναι πολὺ δύσκολο καὶ ἴσως ἀκατόρθωτο νὰ συμπερανθῇ ἀκριβῶς. τὰ μόνα βέβαια εἶναι ὅτι οἱ περισσότεροι ψαλμοὶ εἶναι τοῦ Δαυΐδ, ὅτι εἶναι γραμμένοι σὲ πάνω ἀπὸ ἑφτὰ αἰῶνες, ὅτι ὁ Δαυΐδ εἶναι ὁ ἀρχαιότερος ποιητής, κι ὅτι ὁ ἀνθολόγος τῶν 150

ψαλμῶν καὶ τελευταῖος ποιητὴς εἶναι ὁ Ἔσδρας. χωρὶς ἐπιμονὴ στὴν ἄποψί μου εἰκάζω, ὅσο μπορῶ εὐλογώτερα, ὅτι οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ψαλμοὶ ποὺ τοὺς ἀνήκουν εἶναι αὐτοὶ τοὺς ὁποίους δείχνω στὸν ἀκόλουθο πίνακα.

Ποιηταὶ τῶν Ψαλμῶν

1. Δαυῖδ (1124-1064)· Ψαλμοὶ 96· ἕκτασι 62%

1	18	37	57	74	95	110	136
2	19	38	59	75	96	111	138
3	22	39	60	82	97	112	139
4	23	43	61	83	98	113	141
6	24	44	62	85	99	114	142
7	27	45	63	87	100	115	143
8	30	47	65	88	102	116	144
9	31	48	66	89	103	117	145
13	32	53	67	90	104	131	146
15	33	54	68	91	107	132	148
16	34	55	69	92	108	133	149
17	35	56	70	94	109	134	150

ποιηταί	χρόνοι	Ψα	ψαλμοί (54· 38%)
2. Γάδ	1120-1050	2	49 86
3. Νάθαν	1104-1030	4	21 46 71 130
4. Σαλωμών	1076-1024	4	40 50 72 137
5. ἀκμῆς	1024-740	2	26 58
6. Ἠλίας	810-740	1	79
7. Ἠσαΐας	810-740	5	5 11 20 77 88
8. Ἐζεκίας	780-710	1	42
9. παρακμῆς	740-630	4	25 29 51 81
10. Ἰερεμίας	700-620	9	28 36 41 64 73 76 78 93 140
11. Δανιήλ	660-557	1 + 4	101· 45,10-27· 88,38-51· 89,10-18· 93,23
12. Ζοροβάβελ	590-560	14	106 118-129 135
13. Μαλαχίας	480-460	3	10 12 14
14. Ἔσδρας	460-424	4 + 7	52 84 105 147· 25,23· 69,41-43· κατακλεῖδες τῶν 42 71 88 105 150

Ἀνήκουν λοιπὸν στὸ Δαυῖδ 96 ψαλμοί, στοὺς δὲ ἄλλους 13 ποιητὰς 54 ψαλμοί. δεύτεροι σὲ συμμετοχὴ στὸ ἀνθολόγιο τῶν Ψαλμῶν εἶναι οἱ Ζοροβάβελ (ψαλμοὶ 14, στίχοι 385), Ἰερεμίας (ψαλμοὶ 9, στίχοι

348), καὶ Ἠσαΐας (ψαλμοὶ 5, στίχοι 257)· κατὰ τοὺς προσδιορισμούς μου δηλαδή.

Ὅσο γιὰ τὸ κριτήριο, μὲ τὸ ὁποῖο ταξινομήθηκαν οἱ 150 ψαλμοὶ στὸ ἀνθολογικὸ βιβλίο *Ψαλμοί,* δὲν φαίνεται σήμερα μὲ κανέναν τρόπο. οἱ 150 ψαλμοὶ εἶναι ἀνερμηνεύτως ἀνακατωμένοι. ἴσως τὸ κριτήριο τῆς ταξινομήσεώς των εἶναι ἑορτολογικὸ καὶ λειτουργικὸ καὶ χρηστικὸ τοῦ παλιννοστήσαντος Ἰσραὴλ κατὰ τὰ ἔτη 560-424 π.Χ.. δύο κυρίως ταξινομήσεων στὴ Βίβλο δὲν ὑπάρχει γνωστὸ κριτήριο· τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου τὸ ὁποῖο ἐφεῦρε ὁ Μωϋσῆς γιὰ τὴν καταγραφὴ τῆς Γενέσεως κι ἔπειτα ὅλης τῆς Βίβλου καὶ ὅλης τῆς παγκοσμίου γραμματείας, καὶ τῶν ψαλμῶν ποὺ περιλήφθηκαν στὸ ἀνθολογικὸ βιβλίο *Ψαλμοί.*

2. Οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ

Τοὺς *ψαλμούς* του (=«πεννιὲς») ἢ *ᾠδάς* του (=«ὕμνους») ὁ Δαυΐδ τοὺς συγκέντρωνε ὅπως εἶπα, στὴν προσωπική του συλλογὴ *Βιβλίον τοῦ Εὐθοῦς* (Δδ 59,1). στὴ Βίβλο καταχωρίζονται, ὁλόκληροι ἢ ἀποσπάσματά τους καὶ τρεῖς ψαλμοί του, οἱ ὁποῖοι δὲν συμπεριλήφθηκαν στὸ ἀνθολογικὸ βιβλίο *Ψαλμοί*· ὁ *Θρῆνος* γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἰωνάθαν καὶ τοῦ Σαούλ (Δδ 59), ὁ *Θρῆνος* γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀβεννήρ (Δδ 68), καὶ ἡ *Ἐξομολόγησις* (=Δοξολογία - Εὐχαριστία) στὸν Κύριο γιὰ τὴν ἐπιλογή του ὡς αἰωνίου βασιλοπάτορος (Δδ 75· Πα 16). ἀπὸ τὴ συλλογὴ ἐκείνη τοῦ Δαυΐδ διάλεξαν οἱ μὲν συντάκτες τῶν βιβλίων *Δαυΐδ* καὶ *Παραλειπομένη* τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ψαλμοὺς ποὺ παρέθεσαν, ὁ δὲ Ἔσδρας τοὺς 96 ψαλμοὺς ποὺ συμπεριέλαβε στὸ ἀνθολογικὸ βιβλίο *Ψαλμοί.* αὐτοὶ ὅμως οἱ 96 ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ πιθανώτατα εἶχαν ἐπιλεγῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἄλλοι γιὰ νὰ ψάλλωνται στὴ λατρεία ἐν τῷ ναῷ κι ἄλλοι γιὰ νὰ διδάσκωνται ὡς σχολικὰ βιβλία στὰ παιδιὰ τῶν σχολείων.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ ψαλμὸς 1, ποὺ μετὰ τὴν ἐπάνοδο ἀπὸ τὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία τοποθετήθηκε στὸ ἀνθολογικὸ βιβλίο *Ψαλμοὶ* ὡς προμετωπίδα του, ἦταν προμετωπίδα καὶ στὴν ἀρχικὴ ποιητικὴ συλλογὴ *Βιβλίον τοῦ Εὐθοῦς.* κι ὁ Δαυΐδ ὡς εἶδος προλόγου ἔγραψε αὐτὸν τὸν ψαλμό. οἱ 96 ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ διακρίνονται σὲ 12 ἄνισες ὁμάδες ποὺ ἔχουν ἀπὸ 2 μέχρι 26 ψαλμούς· κατὰ μέσον ὅρο ἔχουν ἀπὸ 8 ψαλμούς, ἀλλὰ καμμιὰ ὁμάδα δὲν ἔχει τόσους ψαλμούς· καὶ εἶναι ὅλοι τους πολὺ ἀνακατεμένοι· σὰν σὲ μπετονιέρα. πρὶν τοὺς ἐξετάσω, δίνω ἀναλυτικὸ πίνακά τους.

Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ καθ' ὁμάδες
Βιβλίον τοῦ Εὐθοῦς

1. Κατὰ τὴν καταδίωξί του ἀπὸ τὸν Σαούλ
59 87 107 7 85 3 6 13 56 32 43 57 141
2. Κατὰ τὴν ἐξορία στὴ Σεκελάκ 16 22 39 69
3. Σχολικὰ βιβλία 1 *8* 19 *23* 35 37 38 45 53 67 103 109 110 111 112 113 114 115 116 117 131 132 134 139 145 150
4. Κατὰ τὴ βασιλεία στὴ Χεβρὼν τῆς φυλῆς Ἰούδα 31 138 170
5. Περὶ τὴν ἕνωσι ὅλου τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴν κατάληψι τῆς Ἰερουσαλὴμ 63 24 48 75 94
6. Περὶ τὴν καθυπόταξι τῶν Φιλισταίων
54 66 74 82 83 136 142 143
7. Διαγγέλματα καὶ προγραμματικὲς δηλώσεις 2 15 108 146
8. Κατὰ τὶς κατακτήσεις καὶ τὴν ἀποκορύφωσι τῆς δόξης
88 90 95 148 68
9. Κατὰ τὴν πολυεθνικὴ αὐτοκρατορία· 30 34 44 33
10. Κατὰ τὴν κραταιὰ καὶ διεθνῶς ἡγεμονεύουσα αὐτοκρατορία 9 96 97 98 149 47 60 92 4 65 102 89 99 100 104 133 144
11. Κατὰ τὴν πρόσκαιρη ἀνατροπή 27 55 61 62 70
12. Ψαλμοὶ γήρατος - Ἀπομνημονεύματα 91 18.

Κάποιοι ἀπὸ τὴν κατηγορία 3 (Σχολικὰ βιβλία) εἶναι ἴσως γραμμένοι πρὶν ἀπ' ὅλους, πρὶν ἀπὸ τὴν πρόσληψι τοῦ Δαυΐδ ὡς βασιλικοῦ τροβαδούρου, ὅταν ἔβοσκε τὰ πρόβατα.

Ψαλμοὶ 59 87 107 7 85 3 6 13 56 32 43 57 141. δεκατρεῖς ψαλμοὶ τοῦ Δαυΐδ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ τὸν καταδίωκε γιὰ θανάτωσι ὁ βασιλεὺς Σαοὺλ μέσα στὴ χώρα τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ ἀρκετὰ χρόνια. ὁ 59 ἀναφέρεται στὶς δυὸ πρῶτες ἀπόπειρες δολοφονίας του, ὅταν τὸ βράδυ, ποὺ ἔγινε ἡ δεύτερη ἀπόπειρα ὁ Δαυΐδ δραπέτευσε ἀπὸ τὸ πίσω παράθυρο τοῦ σπιτιοῦ του καὶ γλύτωσε. ὁ 87 ἀναφέρεται στὶς ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες μ' ἐπικηρυγμένο τὸ κεφάλι του πήγαινε μόνος κρυφὰ γιὰ ψωμὶ στὴ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου. ὁ 107 στὴν ἀρχὴ εἶναι μιὰ ἱκεσία του στὸν Κύριο γιὰ διάσωσί του ἀπὸ καταδότες ποὺ διεκδικοῦν τὴν ἀμοιβὴ τῆς ἐπικηρύξεώς του, στὴ δὲ συνέχεια εἶναι μιὰ ἄγρια κατάρα πονεμένου, ἡ πιὸ ἄγρια ποὺ ἀνευρίσκεται στὴ Βίβλο. ὁ ἀπὸ τὸ στρατηγὸ καὶ βασιλικὸ γαμπρὸ Δαυΐδ εὐεργετημένος βασιλικὸς μουλαρᾶς Δωὴκ ὁ προδότης ποὺ συκοφάντησε τὸ Δαυΐδ καὶ τὸν ἀρχιερέα καὶ ὅλο τὸ ἀνώτατο ἱερατεῖο στὸ Σαοὺλ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ σφαγοῦν ὅλοι πλὴν τοῦ Δαυΐδ καὶ τοῦ γιοῦ τοῦ ἀρχιερέως. ὁ Δαυΐδ

καταρᾶται *τὸ στόμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ δολίου* (1), ὁ ὁποῖος δὲν θυμήθηκε νὰ δείξῃ εὐγνωμοσύνη (15) γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ τοῦ ἔδειξε ὁ Δαυΐδ (3), ἀλλὰ τὸν πρόδωσε καὶ τὸν συκοφάντησε μὲ πολλὴ κι ἀνεξήγητη κακία κι αὐτὸν καὶ τὸ ἀθῷο ἱερατεῖο, σὲ ὥρα ποὺ ὁ Δαυΐδ ἦταν φοβισμένος - τρομοκρατημένος καὶ ἄπορος *(πτωχὸς καὶ πένης)* (15· 21), ποὺ ἔτρεμαν τὰ γόνατά του ἀπὸ πολυήμερη ἀσιτία καὶ κόπωσι ὀρεινῆς πορείας καὶ ταραχὴ μελλοθανάτου *(τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας καὶ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον καὶ ἡ καρδία μου τετάρακται ἐντός μου)* (21· 23). καὶ ξεσπάει σὲ πολὺ πονεμένη καὶ ἄγρια κατάρα (5-13), τὴν ὁποία οἱ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ μεταξὺ ἀναλήψεώς του κι ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος θυμοῦνται κι ἑρμηνεύουν ὡς κατάρα ποὺ ταιριάζει γιὰ τὸν προδότη Ἰούδα (Πξ 3,6). οἱ ψαλμοὶ 7 κι 85 εἶναι πιθανῶς τῆς ἀρχῆς τῆς καταδιώξεως τοῦ Δαυΐδ. οἱ 3 6 13 56 εἶναι ἀπροσδιορίστου καιροῦ τῆς καταδιώξεώς του μέσα στὴ γῆ τοῦ Ἰσραήλ, πρὶν ἀπὸ τὴ διαφυγή του στὸ ἐξωτερικό. ὁ 32 πιθανῶς τοῦ καιροῦ ποὺ διωκόμενος εἶχε ἀποκλεισθῆ στὴν Κεϊλά, καὶ διασώθηκε μὲ πολὺ κίνδυνο. στὸν 43 βρίσκεται καταδιωκόμενος μεταξὺ Ἰορδάνου καὶ τοῦ ὄρους Ἑρμών· οἱ ἐχθροί του τὸν εἰρωνεύονται χαιρέκακα. στὸν 57 φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν καταδίωξί του ἔβρισκε παρηγοριὰ στὴ *δόξα* του, τὸ μουσικό του ὄργανο, ποὺ ἦταν, ὅπως εἶπα, μπουζούκι *(ψαλτήριον).* στὸν 141 ὑπαινίσεται ὅτι μόλις διέφυγε ἕναν μεγάλο κίνδυνο· θυμᾶται μὲ νοσταλγία τὶς ὄμορφες καὶ ξένοιαστες ἡμέρες ποὺ ζοῦσε πάλι στὴν ὕπαιθρο, ἀλλ' ὡς ἀμέριμνος βοσκὸς προβάτων.

Ψαλμοὶ 16 22 39 69. τέσσερες ψαλμοὶ τοῦ καιροῦ τῆς αὐτεξορίας του στὴ χώρα τῶν Φιλισταίων, ὅταν μαζὶ μὲ τοὺς 600 ἄντρες του καὶ τὶς οἰκογένειές των κατοικοῦσαν στὴν παραμεθόριο πόλι Σεκελὰκ γιὰ 2,5 περίπου χρόνια. στὸν 16 φαίνεται ὅτι βρίσκεται μεταξὺ εἰδωλολατρῶν· γι' αὐτὸ ἡ χώρα τῆς ἐξορίας του λέγεται *ᾅδης.* ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα τοῦ Κυρίου νιώθει σὰ νὰ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴ ζωή, μετὰ τὸ θάνατο, στὸν *ᾅδην.* ὁ 22 εἶναι τὸ μεγάλο τάμα του στὸν Κύριο, κατὰ τὸ ὁποῖο ὑπόσχεται ὅτι θὰ τὸ ἐκπληρώσῃ, μόλις ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν καταδίωξι. στὸν 39 (ἐλεγεῖο 19) φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη βασιλεύς. βρίσκεται στὴν πιὸ ἄσχημη ὥρα τῶν πρὸ τῆς βασιλείας του περιπετειῶν του, σὲ μιὰ ὥρα ποὺ τὸν ἐγκατέλειψαν ἀκόμη καὶ οἱ ἔμπιστοί του, τὰ παλληκάρια του, ἴσως ἀκόμη καὶ οἱ ἑφτὰ ἀδερφοί του, ὅλοι μεγαλείτεροί του, «κρατοῦσαν ἀπ' αὐτὸν ἀποστάσεις» *(οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν)* (11). βρίσκεται στὴ Σεκελάκ, ὅταν οἱ Ἀμαληκῖτες τὴν ἔκαψαν ὅλη καὶ ἀπήγαγαν τὶς γυναῖκες τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Δαυΐδ καὶ ὅλων τῶν ἀντρῶν του, οἱ δὲ ἄντρες του περίλυποι μέχρι θανάτου κι ἐξαγριωμένοι καὶ ὑποκινημένοι ἀπὸ με-

ρικοὺς *λοιμούς* (=χολέρες), θέλησαν νὰ τὸν ἐκτελέσουν μὲ λιθοβολισμό. δίδυμος μὲ τὸν ψαλμὸ 39 εἶναι ὁ 69, γραμμένος γιὰ τὴν ἴδια περιπέτεια. καὶ σ' αὐτὸν μιλάει γιὰ τὴν ἴδια «ἀποξένωσι ἀκόμη κι ἀπὸ τοὺς ἀδερφούς του, τοὺς γιοὺς τῆς μητέρας του *(ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρός μου)* (13). τὸν πλήγωσε πολὺ βαθιὰ καὶ πικρὰ αὐτὸ τὸ γεγονός. διωγμός, ἐξορία, ὁλοσχερὴς καταστροφὴ οἰκογενειῶν σπιτιῶν καὶ νοικοκυριῶν, ἐπικρεμάμενη ἐκτέλεσί του. καὶ κράζει· «Κύριε, δὲν ἀντέχω ἄλλο· καιρὸς νὰ μοῦ γλυκάνῃς λίγο τὸ μάτι σου *(καιρὸς εὐδοκίας)* (18). καὶ σὰ νὰ προφήτευσε τὸ τέλος τῶν βασάνων του, σὲ λίγες ἡμέρες ἐντελῶς ἀνέλπιστα ὁ διώκτης του αὐτοκτόνησε, ὁ Ἰσραὴλ ὑποδουλώθηκε στοὺς Φιλισταίους, κι αὐτὸς βρέθηκε ἐλευθερωτὴς τοῦ νομοῦ τῆς φυλῆς του καὶ βασιλεὺς στὴν πρωτεύουσά της Χεβρών.

Ψαλμοὶ 1 8 19 23 35 37 38 45 53 67 103 109 110 111 112 113 114 115 116 117 131 132 134 139 145 150. εἴκοσι ἓξ ψαλμοὶ συνολικῆς ἐκτάσεως 1044 στίχων, τὸ ἕνα τρίτο τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῶν ψαλμῶν του, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους γράφτηκαν στὴ Σεκελάκ· καὶ ὅλοι ἀποτέλεσαν τρία σχολικὰ βιβλία.

Κατὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ Δαυΐδ, οἱ ὁποῖοι φαίνεται νὰ διήρκεσαν τοὐλάχιστον 6 χρόνια, διώκονταν αὐτὸς καὶ οἱ 600 ἄντρες του μαζὶ μὲ τὶς 600 οἰκογένειές των. πρέπει νὰ ἦταν περίπου 3.000 κόσμος. τόσος ἀκριβῶς ἦταν ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν προσώπων τοῦ χωριοῦ μου, ὅταν ζοῦσα ἐκεῖ τὰ 19 πρῶτα χρόνια μου, στὰ 10 πρώτιστα μέσα σ' ἐμπόλεμη κατάστασι, καὶ καταλαβαίνω τὶς ἀνάγκες ἑνὸς τέτοιου πληθυσμοῦ σὲ παρόμοια κατάστασι. πέρα ἀπὸ τὶς στεγαστικὲς κι ἐπισιτιστικὲς ἀνάγκες καὶ τὶς ἀνάγκες ῥουχισμοῦ καὶ καθαριότητος - ὑγειονομίας ἦταν πέμπτη καὶ ἰσοβαρὴς καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς γραμματομαθείας τῶν παιδιῶν. καὶ γι' αὐτὲς τὶς ἀνάγκες ὁ Δαυΐδ ἔκανε στὴ Σεκελὰκ ἄσκησι καὶ πρόβα ὡς ἐκπαιδευόμενος βασιλεύς. καὶ φρόντισε γιὰ τὰ σχολικὰ βιβλία, πρῶτος αὐτὸς στὸν κόσμο μιὰ τέτοια φροντίδα, μὲ τὸν πιὸ ἁπλὸ πρακτικὸ καὶ σοφὸ τρόπο. ἔγραψε δὲ τὰ σχολικὰ βιβλία ὁ ἴδιος, ὅπως ὁ Μωϋσῆς ἔγραψε γιὰ τὰ παιδιά του τὴ Γένεσι καὶ γιὰ τὴν ἐπικράτειά του τὸ Νόμο καὶ τὸ Δευτερονόμιο. θεόπνευστοι ἡγέτες καὶ διδάσκαλοι καὶ οἱ δύο τῆς ἐπικρατείας των καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης. ἀπ' ὅλους τοὺς προφῆτες τῆς Π. Διαθήκης τέσσερες φαίνονται μεγάλοι ἐπιστήμονες καὶ προικισμένοι μὲ τὸ τάλαντο τοῦ γραπτοῦ λόγου, Μωϋσῆς Δαυΐδ Ἠσαΐας καὶ Ἰερεμίας. οἱ δύο πρῶτοι εἶναι καὶ διδάσκαλοι ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ Μωϋσῆς μὲ τὴν ἐφεύρεσι τοῦ ἀλφαβήτου καὶ τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, καὶ ὁ Δαυΐδ μὲ τὴν ἐφεύρεσι τῶν σχολικῶν βιβλίων, τῆς μουσικῆς παρασημαντικῆς, τῆς στενογραφίας, καὶ τοῦ εἰδικοῦ

στρατοῦ ποὺ σήμερα λέγεται ἀστυνομία. ἦταν δὲ ὁ Δαυῖδ καὶ τεχνίτης καὶ διδάσκαλος τῆς *δεξιολαβίας* (τῆς πολεμικῆς τέχνης ἄνευ ὅπλων, σὰν τὰ ζίου - ζίτσου, καράτε, τάε - κβὸν - ντό, κλπ.), καὶ βελτιωτὴς μουσικῶν ὀργάνων ὅπως τὸ *δεκάχορδον ψαλτήριον.* ἐπινόησε λοιπὸν ὁ πολυτάλαντος Δαυῖδ καὶ τὰ εἰδικὰ αὐτὰ βιβλία, τὰ σχολικὰ βιβλία τῶν παιδιῶν. εἰκάζω ὅτι ἡ ἐκπαίδευσι κατὰ τὴν περίπου τριετία στὴ Σεκελὰκ ἔφτασε τὶς τρεῖς ἐτήσιες τάξεις καὶ συνεχίστηκε σὲ ἄλλες τρεῖς στὴν πρώτη βασιλεύουσά του τὴ Χεβρών. στὴ Σεκελὰκ ὁ ἐξόριστος καὶ μὴ κυνηγημένος πλέον Δαυῖδ ἦταν στὴ μικρὴ ἐκπαιδευτικὴ καὶ δοκιμαστικὴ γι' αὐτὸν ἐπικράτειά του ἀρκετὰ εὔκαιρος γιὰ νὰ ἱδρύσῃ ὀργανώσῃ κι ἐξοπλίσῃ τὴν ἐκπαίδευσι τῶν παιδιῶν, δηλαδὴ τὸ σχολεῖο καὶ τ' ἀπαραίτητα βιβλία του, εἰδικὰ γιὰ πρώτη φορά. εἶναι ὁ ἐπινοητὴς τοῦ κοινοῦ σχολείου καὶ τῶν κοινῶν σχολικῶν βιβλίων. βρισκόμαστε στὸ 12^{ο} π.Χ. αἰῶνα· λίγο μετὰ τὸν τρωϊκὸ πόλεμο, περίπου κατὰ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων στὴν Ἑλλάδα.

Πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ Δαυῖδ τὰ ὅποια γράμματα ἦταν στοὺς ἀνθρώπους γνωστά, ἀλλὰ περιωρισμένα στὴ βασιλικὴ αὐλὴ καὶ στὸ ἱερατεῖο. αὐτὲς οἱ κάστες μόνο μάθαιναν, οἱ γονεῖς στὰ παιδιά τους, τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀναγνώστου καὶ γραφέως. ἀκόμη καὶ στὴν κλασσικὴ λεγομένη Ἑλλάδα καὶ στὴν ἑλληνιστικὴ τὸ σχολεῖο γραμμάτων, στοιχειωδῶν καὶ περαιτέρω, ἦταν ἰδιωτικὴ ὑπόθεσι τῶν οἰκογενειῶν καὶ πολυτέλεια τῶν πλουσίων. ὁ πολὺς καὶ φτωχὸς λαὸς ἦταν ἀναλφάβητοι. ὅταν ὁ νομοθέτης τῶν Λοκρῶν τῆς Ἰταλίας Ζάλευκος νομοθέτησε δωρεὰν κρατικὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευσι γιὰ ὅλους, οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τὸ θεώρησαν αὐτὸ ἀνόητη παραξενιὰ καὶ τὸ κορόιδευαν. ὁ Μωϋσῆς ὅμως πρῶτος στὸν κόσμο θέσπισε στὸν Ἰσραὴλ τὴν κοινὴ καὶ δημόσια στοιχειώδη γραμματομάθεια· κάθε Ἰσραηλίτης, καὶ οἱ γυναῖκες ὅλες, γνώριζαν ἀνάγνωσι καὶ γραφὴ ἤδη ἀπὸ τὸν 17^{ο} π.Χ. αἰῶνα (μινωϊκὴ ἐποχή). βιβλία σχολικὰ ὅμως ὁ Μωϋσῆς δὲν ἔγραψε. αὐτὸ τὸ ἔκανε στὸν Ἰσραὴλ πρῶτος ὁ Δαυῖδ.

Ὁ Δαυῖδ μετὰ τὴ χρῖσι του ὡς βασιλέως, μυστικοῦ βέβαια, ἀφοῦ ἐκπαιδεύτηκε πρῶτα μέσα στὸ ἀνάκτορο τοῦ Σαοὺλ στὸ διεξάγειν τὸ διοικητικὸ ἔργο τοῦ βασιλέως, καθὼς παρακολουθοῦσε τὸν μελαγχολικὸ Σαοὺλ στὴν ἄσκησι τῶν καθηκόντων του, ψυχαγωγώντας τον ἀνελλιπῶς μὲ τὶς πεννιές του σὰν τροβαδοῦρος, ἔπειτα, μετὰ τὴ νίκη του κατὰ τοῦ Γολιάθ, ὡς ἀξιωματικὸς καὶ στρατηγὸς τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ, ἔπειτα, κατὰ τὸ διωγμό του, ὡς κομμάντος τοῦ ἀνορθοδόξου πολέμου, στὴ Σεκελὰκ ὡς ἐξόριστος ἀνώτατος καπετάνιος τοῦ μικροῦ στρατοῦ του καὶ λαοῦ του κι ἐκπαιδευόμενος βασιλεὺς στὴ μικρή του ἐπικράτεια, αὐτεκπαιδεύτηκε καὶ ἔδρασε κι ὡς ἀνώτατος ἐκπαιδευτικός, συντάσσοντας τὰ ἐν λόγῳ σχολικὰ βιβλία. πολὺ θεῖο σχέδιο.

Ὅταν ἀνακάλυψα αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶχα συγκλονισθῆ. μετὰ τὸν αἰφνιδιασμό μου –διότι μιὰ τέτοια ἀνακάλυψι δὲν τὴν περίμενα, οὔτε κἂν τὴν εἶχα φανταστῆ– ἐπιδόθηκα σ' ἕνα μακροχρόνιο καὶ ἄγριο χτένισμα ὅλης τῆς Π. Διαθήκης, γιὰ νὰ βρῶ μήπως ἀνάμεσα στὰ κείμενά της ὑπάρχουν κι ἄλλα σχολικὰ βιβλία, καὶ βρῆκα πράγματι ἄλλα ἓξ τέτοια, δυὸ τοῦ Δαυΐδ, Παροιμίες καὶ Ἰώβ, δυὸ τῶν χρόνων Ἠσαΐου κι Ἐζεκίου, Παιδεῖες καὶ Σοφία, καὶ δυὸ τῶν χρόνων τῆς αἰχμαλωσίας, Παραλειπομένη καὶ Βαρούχ. ὅπως ἀπέδειξα, τὰ τρία ἀπ' αὐτά, Παροιμίες Παιδεῖες Σοφία, στὰ χειρόγραφα ἦταν ἕνα κουβάρι ποὺ μὲ πολλὴ ὑπομονὴ τὰ ξεχώρισα. ἀλλὰ γιὰ τὰ τέσσερα μεταγενέστερα θὰ πῶ παρακάτω· ἐδῶ ἐξετάζω μόνο τὰ δαυϊτικά, ποὺ ἦταν συνολικῶς πέντε· τρία ἦταν οἱ εἴκοσι ἓξ ἐξεταζόμενοι ψαλμοί, καὶ δυὸ οἱ Παροιμίες καὶ ὁ Ἰώβ. ἦταν δὲ κατανεμημένα σὲ δύο τάξεις στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, δύο μέσης, καὶ δύο ἀνωτέρας. νομίζω ὅτι οἱ τάξεις ἦταν ἐτήσιες καὶ κάλυπταν τὶς ἡλικίες 7-8, 9-10, καὶ 11-12 ἐτῶν ἀντιστοίχως. ὅλ' αὐτὰ τὰ σχολικὰ βιβλία, ἐκτὸς ἀπὸ γραμματομάθειες, ἦταν καὶ χρηστομάθειες καὶ κατηχήσεις στὰ περὶ τὸν θεόν· ἦταν δὲ κατανεμημένα ὡς ἀκολούθως.

Α΄. Ψα 117,1-88· στροφὲς 11, ἐλεγεῖα 88, στίχοι 176.
Β΄. Ψα 117,89-176· στροφὲς 11, ἐλεγεῖα 88, στίχοι 176.

Γ΄. Ψα 8 23 35 45 53 67 111 113 114 115 131 132 145· ἐλεγεῖα 99, στίχοι 197.
Δ΄. Ψα 1 19 37 38 103 109 110 112 116 134 139 150· ἐλεγεῖα 233, στίχοι 477.

Ε΄. Παροιμίαι· ἐλεγεῖα 500, στίχοι 1000.
F΄. Ἰώβ· στροφὲς 25, ἐλεγεῖα 834, στίχοι 1674· + πεζὴ ἱστορία.

Οἱ βιβλικὲς ποιητικὲς ἀκροστιχίδες, ἐκτὸς ἀπὸ μία, εἶναι ἀλφαβητικές, καὶ ἡ ἀρχαιότερη τέτοια εἶναι ὁ ψαλμὸς 117, ποὺ λέγεται ἀνέκαθεν καὶ *Ἄμωμος,* ἐπειδὴ ἀρχίζει *Μακάριοι οἱ ἄμωμοι.* εἶναι ἡ μόνη ἀκροστιχίδα ἡ ὁποία δὲν εἶναι καλὴ τέχνη ἀλλὰ πρακτικὴ τέχνη. καλὴ τέχνη εἶναι ὅλες οἱ ἄλλες ἀκροστιχίδες ποὺ εἶναι ἀπομιμήσεις της. ὅλες οἱ καλὲς τέχνες ἄρχισαν ὡς πρακτικὲς τέχνες, κι ὅταν ἀπαρχαιώθηκαν κι ἔγιναν νοσταλγίες τοῦ παρελθόντος, ἔγιναν καλὲς τέχνες. ὅπως καὶ οἱ στάμνες τὰ σινιὰ καὶ οἱ ῥόδες τῶν κάρρων ἦταν πρῶτα πρακτικὲς κατασκευές, κι ὅταν ἀπαρχαιώθηκαν καὶ ἀποτέθηκαν, μετὰ καιρὸν νοσταλγήθηκαν κι ἔγιναν καλλιτεχνικὲς κατασκευές ἢ ἀντίκες, διακοσμητικὰ ἀντικείμενα καὶ μπιμπελώ. κι ὁ ψαλμὸς λοιπὸν 117 δὲν ἦταν καλλιτέχνημα ἀλλὰ πρακτικὴ κατασκευή· ἄλλο ὅτι εἶναι ἀριστούργημα. ἦταν πρῶτο βιβλίο ἀνθρώπου, νηπιακὸ Ἀλφα-

βητάριο γιὰ ἐκμάθησι ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς. φαίνεται αὐτὸ κι ἀπὸ τὸ παιδικὸ περιχόμενό του. ἄλλο ὅτι εἶναι περιεχόμενο ὑπέροχο σὲ πνευματικότητα καὶ μάλιστα θεόπνευστο.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἂν καὶ λαὸς διακεκριμένος στὰ γράμματα, τέτοιο πρῶτο βιβλίο ἀνθρώπου δὲν εἶχαν· εἶχαν σὰν τέτοιο τὴν Ἰλιάδα· οἱ δὲ Ἕλληνες τῆς τουρκοκρατίας, ἂν καὶ πάλι διακεκριμένος λαὸς γραμμάτων, στὸ «κρυφὸ σχολειὸ» εἶχαν τὴν Ὀκτώηχο τῆς ἐκκλησίας· καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ ἦταν βιβλία ἀπρόσφορα καὶ ζημιογόνα ὡς πρῶτο βιβλίο παιδιοῦ. ἦταν σὰ νὰ τάιζαν νεογνὰ μιᾶς ἡμέρας μὲ χοιρινὰ σουβλάκια καὶ μπρούζικο κρασί. ἡ ἐφεύρεσι τοῦ εἰδικοῦ γιὰ νήπια Ἀλφαβηταρίου εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλείτερες ἐφευρέσεις τοῦ ἀνθρώπου. στὰ νεώτερα χρόνια τὸ Ἀλφαβητάριο ὡς πρῶτο βιβλίο τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανίστηκε τὸν 16ο αἰῶνα στὴν Εὐρώπη, τὸ δὲ ἑλληνικὸ Ἀλφαβητάριο ἐμφανίστηκε τὸ 1771 στοὺς Ἕλληνες τῆς Αὐστρίας. εἶχε λησμονηθῆ μέχρι κι αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὅτι ἀρχαιότερο καὶ πρῶτο τέτοιο ὑπῆρξε ὁ ψαλμὸς 117 κι ὅτι ὁ ἐφευρέτης του εἶναι ὁ Δαυΐδ. πρῶτο εἰδικὸ Ἀλφαβητάριο εἶναι ἀσυζητητεὶ ὁ ψαλμὸς 117 τοῦ Δαυΐδ.

Ὅτι εἶναι σχολικὸ βιβλίο πρωτάρη φαίνεται κι ἀπὸ τὸ λαϊκό του ὄνομα *Ἄμωμος* (= Ὁ ἄψογος), τὸ ὁποῖο κατέβηκε στὴ χριστιανικὴ ἐκκλησία ἀπὸ τὸν προχριστιανικὸ Ἰσραήλ. κι ἐμεῖς σήμερα τ' ἀναγνωσματάριά μας τὰ πρῶτα τὰ λέμε νοσταλγικὰ τοῦ μὲν δημοτικοῦ *Τὰ παιδάκια* (1936-50) ἢ *Τὰ καλὰ παιδιὰ* (1950 καὶ ἑξῆς) τὰ δὲ τοῦ γυμνασίου γιὰ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ τὴ λατινικὴ *Πιστεύω τῷ φίλῳ* καὶ *Regina rosas amat*· κατ' ἐπέκτασι ἐθισμοῦ λέμε καμμιὰ φορὰ κι ἕνα δεύτερο βιβλίο μας *Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος.*

Ἐλᾶτε στὸν καιρὸ τοῦ Δαυΐδ. δὲν ὑπάρχει τυπογραφία, στὴν ὁποία τὸ κάθε γράμμα, κεφαλαῖο ἢ μικρό, εἶναι πάντοτε πανομιότυπο. στὴν ἀρχαιότητα ἔγραφαν μόνο μὲ τὸ χέρι, καὶ τὸ χέρι οὐδέποτε κάνει ἕνα γράμμα ἀκριβῶς ἴδιο· δὲν ὑπάρχει παραμόνιμη καὶ ἰδεατὴ μορφὴ κανενὸς γράμματος στὴ χειρόγραφη γραφή. ὁποιαδήποτε γραφικὴ παρέκκλισι, καὶ ἡ πιὸ δυσδιάκριτη τὸ παρατηρητικώτατο νήπιο νομίζει ὅτι πρέπει νὰ τὴ μιμηθῇ· καὶ ἡ διολίσθησι καὶ παραμόρφωσι εἶναι ἀναπότρεπτη καὶ ταχύτατη. δὲν εἶναι δεδομένο τὸ σημερινὸ γραφικὸ καθεστώς, ὅπου ἡ ἰδεατὴ μορφὴ τοῦ κάθε γράμματος εἶναι πασίγνωστη ἀπὸ τὴν ἔντυπη παρουσία του στὸ βιβλίο. γι' αὐτὸ ὁ πανέξυπνος πρακτικώτατος καὶ παιδαγωγικώτατος Δαυΐδ φρόντισε στὴν ἀκροστιχίδα τοῦ Ἀλφαβηταρίου του νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ κάθε γράμμα ὀχτὼ φορές, ὥστε τὸ νήπιο νὰ συλλαμβάνῃ τὴ συνισταμένη μορφή του. κι ἔκανε ἕνα ποίημα μὲ 22 στροφές, τὴν κάθε στροφὴ μὲ ὀχτὼ δίστιχα ἐλεγεῖα, ποὺ ὅλα ἀρχίζουν μὲ τὸ ἴδιο γράμμα. καὶ τὰ ὀ-

χτὼ ἐλεγεῖα τῆς πρώτης στροφῆς ἀρχίζουν ἀπὸ Ἄλφα, καὶ τὰ ὀχτὼ τῆς δευτέρας στροφῆς ἀπὸ Βῆτα, ... καὶ τὰ ὀχτὼ τῆς εἰκοστῆς δευτέρας ἀπὸ Ταῦ. αὐτὸ σὲ μιὰ περίπτωσι φαίνεται καὶ στὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα, πρᾶγμα ποὺ δείχνει πόσο πιστὴ μετάφρασι εἶναι. ἡ ἕκτη δηλαδὴ στροφὴ Υ (στίχοι 41-48) στοὺς Ο΄ ἀρχίζει τὸ κάθε ἐλεγεῖον μὲ *Καί,* ἐπειδὴ τὸ *καὶ* στὴν ἑβραϊκὴ λέγεται καὶ γράφεται *υ* (προφορά *ου*) ὅπως καὶ στὴν ἱσπανικὴ *y.* λαθεμένη ἀπομίμησι τῶν ἐθισμένων μασοριτῶν ἢ τῶν γραφέων ἢ τῶν ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνωστῶν εἶναι τὸ πληθωρικὸ *καὶ* ὡς ἀρχικὴ λέξι ἐλεγείων στὸν ψαλμὸ 105 (στίχ. 8-46) τὸ ὁποῖο καὶ ὠβέλισα. πρόκειται γι' ἀπομίμησι κυρίως λειτουργική. καὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι τὸ σήμερα σῳζόμενο μασοριτικὸ εἶναι λειτουργικὸ ἐκλογάδιο - ἀναγνωσματάριο (lectionarium). τὸν πρῶτο λοιπὸν καιρὸ τὰ νήπια δὲν διάβαζαν τὸν ψαλμό, ἀλλὰ μόνο τὴν ἀκροστιχίδα· μέχρι νὰ μάθουν καλὰ τὸ ἀλφάβητο. μετὰ τὴν ἐκμάθησι τοῦ ἀλφαβήτου, σὲ δεύτερη φάσι, προχωροῦσαν στὸ ἐσωτερικὸ τῶν στίχων κι ἄρχιζαν νὰ διαβάζουν ὅλο τὸ περιεχόμενο καὶ νὰ παρακολουθοῦν τὰ νοήματα· ὅλα δὲ πάλι τὰ νοήματα εἶναι ἕνα μόνο βαθύτερο νόημα σὲ 176 διατυπώσεις, ποὺ δημιουργεῖ στὸ παιδὶ τὴν πιὸ πολύπλευρη γνῶσι τοῦ γνωστικοῦ ἀντικειμένου. καὶ τότε τὸ Ἀλφαβητάριο γινόταν στὰ παιδιὰ καὶ Χρηστομάθεια· ἐκπαίδευσι στὴν πίστι στὸν Κύριο καὶ τήρησι τοῦ Νόμου του. πέραν τοῦ θεοπνεύστου, καὶ ἀνθρωπίνως εἶναι κάτι τὸ μεγαλοφυὲς καὶ πανόμορφο.

Ὅλο τὸ Ἀλφαβητάριο τοῦ Δαυῖδ ἔχει λεξιλόγιο πολὺ περιωρισμένο· καὶ οἱ ἐλάχιστες λέξεις του εἶναι οἱ πιὸ ἁπλὲς καὶ συνηθισμένες· ὑπάρχει πολλὴ ἐπανάληψι ἐμπεδωτική· βιβλίο γιὰ νήπια ὄντως. σὲ κάθε δίστιχο ἐλεγεῖο του ἀναφέρεται ὁ *Κύριος* καὶ ὁ *Νόμος αὐτοῦ,* κι αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο θέμα του, ἀλλὰ σὲ σχέσι μ' ὅλη τὴν ἀνθρώπινη δραστηριότητα καὶ περιπέτεια. ἀπὸ τὰ 176 ἐλεγεῖα του μόνο ἀπὸ 3 κατάσπαρτα ἀπουσιάζει ὁ *Νόμος.* νομίζω ὅτι αὐτὸ γίνεται ἐπίτηδες· γιὰ νὰ αἰφνιδιάζεται τὸ παιδὶ ἀπὸ τὴν ἀναπάντεχη ἀπουσία τοῦ *Νόμου,* καὶ νὰ κεντρίζεται σ' αὐτὸ ἡ μνήμη τοῦ *Νόμου* καὶ νὰ γίνεται ἐντονώτερη. ὅπως μιὰ μαύρη μῦγα στὸ γάλα τονίζει τὴ λευκότητά του. ὁ *Κύριος (Ιαυε)* ἀναφέρεται ἔτσι μ' αὐτὸ τ' ὄνομά του 22 φορές, 1 φορὰ μὲ τὸ προσηγορικό του *θεὸς* ἁπλῶς, 2 μὲ τὴν ἀντωνυμία *αὐτὸς* στὰ ἐλεγεῖα 2 καὶ 3, κι ἀφοῦ συστήνεται ἔτσι στὰ τρία πρῶτα ἐλεγεῖα (1-3) ὡς ὁ *Κύριος* ἢ *αὐτός,* ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἀναφέρεται πάντοτε, 173 φορές, μὲ τὴν προσωπικὴ ἀντωνυμία *σὺ σοῦ σοὶ σέ,* ἔτσι σὲ δεύτερο πρόσωπο. τὸ νήπιο δηλαδή, διαβάζοντας τὸ Ἀλφαβητάριό του, μιλάει κατ' εὐθεῖαν στὸν *Κύριον,* σὰ νὰ προσεύχεται, καὶ ἡ τρυφερὴ καὶ παρθενικὴ ψυχή του συνδέεται ἄρρηκτα μὲ τὸν παντο-

δύναμο καὶ παντοκράτορα Κύριο χωρὶς μεσάζοντα καὶ πρέσβυ. ὁ *Νόμος,* γιὰ νὰ μὴν προκύπτῃ βαρετὴ ταυτολογία, λέγεται μὲ 14 συνώνυμα· *Νόμος* (27 φορές), *Μαρτύρια* (23), *Ἐντολὴ* (2) - *Ἐντολαὶ* (36), *Δικαιώματα* (24), *Κρῖμα* (4) - *Κρίματα* (14), *Κρίσις* (1), *Λόγος* (5) - *Λόγοι* (16), *Λόγιον* (12) - *Λόγια* (6), *Διάταξις* (1), *Ἀλήθεια* (1), *Ὁδὸς* (1) - *Ὁδοί* (3), *Δικαιοσύνη* (6), *Σωτήριον* (4), *Θαυμάσια* (1)· πάντοτε *σου* (= τοῦ Κυρίου). παραθέτω σὲ μετάφρασι 18 ἐλεγεῖα τοῦ Ἀλφαβηταρίου, ὅπου φαίνεται τὸ παιδάκι ποὺ διαβάζει.

9 *Πῶς θὰ κάνῃ ὁ νέος τὸ δρόμο του ἴσιο;*
μὰ μὲ τὸ νὰ τηρῇ τὰ Λόγια σου.
32 *Τὸ δρόμο τῶν Ἐντολῶν σου θὰ τρέχω,*
ὅταν θὰ διευρύνῃς τὴ διάνοιά μου.
38 *Στῆσε μπροστὰ στὸ δοῦλο σου τὴ Διδαχή σου,*
νὰ συνηθίσω τὸ φόβο σου.
44 *Θὰ τηρῶ τὸ Νόμο σου παντοτινά,*
στὸν αἰῶνα καὶ στὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
51 *Οἱ ὑπερήφανοι παρανομοῦν στὸ ἔπακρο,*
ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ παραστρατήσω ἀπὸ τὸ Νόμο σου.
82 *Κλείνουν λιγωμένα τὰ μάτια μου γιὰ τὴ Διδαχή σου·*
καὶ λέω· 'Πότε θὰ μὲ στηρίξῃς;'.
83 *κι ὅταν θὰ γίνω γέρος σὰν ἀσκὶ στὴν πάχνη,*
τὰ Προστάγματά σου δὲν θὰ τὰ λησμονήσω.
84 *καὶ πόσες μέρες τοῦ μένουν τοῦ δούλου σου;*
πότε θὰ κάνῃς κρίσι ἀνάμεσα σ' ἐμένα καὶ στοὺς διῶκτες μου;
95 *Μοῦ στήνουν καρτέρι οἱ ἁμαρτωλοί, γιὰ νὰ μὲ ξεπαστρέψουν·*
εἶμαι ὅμως καλὸς μαθητὴς τῶν Μαθημάτων σου.
99 *Θὰ ξεπεράσω σὲ μάθησι ὅλους τοὺς διδασκάλους μου,*
γιατὶ μελέτη μου εἶναι τὰ Διδάγματά σου.
100 *θὰ γίνω συνετώτερος τῶν πρεσβυτέρων,*
γιατὶ λαχταρῶ πολὺ τὶς Ἐντολές σου.
121 *Ἐγὼ θ' ἀποδίδω εὐθυκρισία καὶ δικαιοσύνη·*
ἐμένα μὴ μὲ παραδίνῃς σ' αὐτοὺς ποὺ ἀδικοῦν.
130 *Ἡ φωταύγεια τοῦ Λόγου σου φωτίζει*
καὶ κάνει καλοὺς μαθητὰς τὰ νήπια παιδιά.
141 *Εἶμαι στὰ χρόνια μικρός, καὶ κανεὶς δὲν μοῦ δίνει σημασία,*
ἀλλὰ τὰ Προστάγματά σου ἐγὼ δὲν τὰ λησμονῶ.
148 *Ἀνοίγω τὰ μάτια μου πολὺ νωρὶς τὴν αὐγή,*
γιὰ νὰ μελετήσω τὰ Λόγια σου.
152 *Νιώθω τὴ ζωὴ γιὰ πρώτη φορὰ μέσ' ἀπὸ τὰ Ντοκουμέντα σου*
ποὺ τὰ ἔκανες θεμέλια αἰώνια.

161 *Ἄρχοντες μὲ καταδιώκουν χωρὶς νὰ φταίω,*
ἀλλ᾽ ἡ καρδιά μου τρέμει μόνο τὸ δικό σου Λόγο.
171 *Ἂς ἐκτινάζουν τὰ χείλη μου ὕμνο,*
ὅταν μοῦ διδάσκῃς τὰ Προστάγματά σου.

Τὰ ἐλεγεῖα 84 95 121 161 δείχνουν ὅτι τὸ παιδάκι ἀνήκει σ᾽ ἕναν πληθυσμὸ διωκόμενο (ἀπὸ τὸ Σαοὺλ) καὶ κατατρομαγμένο, σὰν τοὺς συμμοριτόπληκτους τῶν παιδικῶν μου χρόνων, ποὺ λαχταράει γιὰ εἰρήνη ἀσφάλεια καὶ δικαιοσύνη, ἀλλὰ καὶ ἀκατάβλητο καὶ μὲ γιγαντωμένο τὸ ζῆλο του γιὰ γράμματα, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀφωσιωμένο στὰ μαθήματα τοῦ σχολείου του. γεύτηκα καὶ χόρτασα τέτοια βιώματα κι ἐγώ, ἀκριβῶς ὅταν πήγαινα στὸ παιδικὸ δημοτικὸ σχολεῖο.

Στὸ ἐλεγεῖο 83, τὸ δυσνόητο γιὰ τοὺς ἀνήξερους ἀστοὺς κι εὐνόητο γιὰ τοὺς χωρικοὺς καὶ ἀγρότες, ἡ ἔκφρασι *ἐγενόμην ὡς ἀσκὸς ἐν πάχνῃ* σημαίνει «ὅταν γηράσω καὶ θὰ εἶναι τὸ κεφάλι μου καὶ φουσκωμένο ἀπὸ κρεμαντζαλιασμένες σάρκες (μάγουλα, παρασάγονο, κλπ.) καὶ ἀσπρομάλλικο καὶ ἀραιότριχο καὶ ἴσως τὸ μισὸ φαλακρωμένο, σὰν παχνιασμένο ἀσκὶ ποὺ ἀφέθηκε τὴ νύχτα ἔξω, κι ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἀραιοὺς κόκκους τῆς πάχνης φαίνεται τὸ δέρμα του παντοῦ». ὁ δὲ ἀόριστος *(ἐγενόμην)* στὴν ἑβραΐζουσα γλῶσσα τῶν Ο΄ σημαίνει μέλλοντα χρόνο, ὅπως καὶ στὴν ἑλληνικὴ οἱ ἄλλες ἐγκλίσεις τοῦ ἀορίστου, πλὴν τῆς ὁριστικῆς, καὶ τὸ ἀπαρέμφατο σημαίνουν χρόνο μέλλοντα· στὴν ἑβραϊκὴ αὐτὸ συμβαίνει καὶ στὴν ὁριστική.

Μακαρίζω τὸ λαό, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν πιὸ τρυφερὴ ἡλικία κι ἀπὸ τὴν πρώτη διανόησι εἶχε τέτοια ἐκπαίδευσι. ἡ ὁποιαδήποτε ἐκπαίδευσι βέβαια εἶναι «πλύσι ἐγκεφάλου» ἢ ἀκριβέστερα «βαφὴ ἐγκεφάλου», ἀκόμη καὶ τὸ ὅτι ὅλοι μαθαίνουμε τὴ μητρική μας γλῶσσα, ποὺ εἶναι ἐπιλογὴ ἢ κλῆρος τῶν γονέων μας, ὄχι δική μας. σημασία ἔχει ἡ πλύσι ἢ βαφὴ ἐγκεφάλου νὰ εἶναι ἡ ὠφέλιμη. χωρὶς καμμία «πλύσι ἐγκεφάλου» εἶναι μόνο ὁ ἀναλφάβητος καὶ ἀπόλυτα ἀμαθὴς καὶ μουγγός.

Κι ὁ Δαυΐδ! ὁ ἀτρόμητος καλὸς βοσκὸς ποὺ ἀγαποῦσε τὰ πρόβατά του τόσο, ὥστε νὰ τρέχῃ νὰ πνίγῃ λιοντάρια κι ἀρκοῦδες, γιὰ ν᾽ ἀποσπάσῃ τ᾽ ἀρνιά του ἀπὸ τὰ δόντια τους, ὅταν τοῦ τ᾽ ἅρπαζαν ἀπὸ τὸ ποίμνιό του (Δδ 33,3-4), ὁ χαριτωμένος τροβαδοῦρος ποὺ μὲ τὴν πεννιά του θεράπευε τὴν ἄγρια μελαγχολία τοῦ Σαούλ, ὁ ἄφοβος πιστὸς τοῦ Κυρίου ποὺ πάταξε μὲ τὴ σφενδόνη του τὸν ἀκάθαρτο καὶ βλάσφημο Γολιὰθ σῴζοντας τὸ ἔθνος του, ὁ τρελλαμένος ἀπὸ ἔρωτα ἐραστὴς ποὺ σκότωσε μόνος 100 ἀλλοφύλους, γιὰ νὰ δώσῃ στὸν ὕπουλο πεθερό του τὴν ἁρμαθιὰ μὲ τὶς 100 ἀκροβυστίες των καὶ νὰ

πάρῃ «μὲ τὸ σπαθί του» τὴν κοπέλλα ποὺ ἀγαποῦσε, ὁ γενναῖος πολεμιστὴς ποὺ συνέτριψε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου πολεμώντας προσωπικὰ στὴν πρώτη γραμμὴ ἀκόμη κι ὡς βασιλεύς, ὁ ἀνεξίκακος ἀντρειωμένος ποὺ δύο φορὲς χάρισε τὴ ζωὴ στὸ διώκτη του Σαούλ, ὁ μεγαλόψυχος νικητὴς ποὺ συγχώρησε τὰ πάντα στὸν ἀντίπαλό του ἀρχιστράτηγο Ἀβεννήρ, κι ὅταν ἐκεῖνος σκοτώθηκε δολοφονικά, τὸν ἔκλαψε σὰ μικρὸ παιδί, ὁ τρομακτικὸς κομμάντος κατακτητὴς τῆς Ἰερουσαλήμ, πού, ἐνῷ βράβευσε μὲ ἀρχιστρατηγία ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος μέσα στὴν πιὸ ἄγρια μάχη ἀνέβηκε πρῶτος στὰ τείχη της μὲ ἀνεμόσκαλα καὶ μὲ σάλτο μορτάλε, ὁ ἴδιος ἂν κι ἀπὸ ὀχταετία βασιλεύς, ἀνέβηκε μ' ἐπικινδυνώτερο σάλτο στὴν πολὺ ἐπικινδυνώτερη πλευρὰ τοῦ τείχους μὲ τὴν ἀκρόπολί της καὶ τὴν κατέκτησε ἰδιοχείρως, καὶ τὴν πῆρε βέβαια, γιὰ νὰ κτίσῃ ἐκεῖ τὸν οἶκο τοῦ Κυρίου καὶ τὸ δικό του ἀνάκτορο, ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἀρχαιότερης στὸν κόσμο πολυεθνικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ μεγαλοφυὴς καὶ ἀήττητος στρατηλάτης, πού, ὅταν ὁ Κύριος τοῦ εἶπε 'Θὰ ἐπιτεθῇς, ὅταν καὶ ὅπου σοῦ πῶς ἐγώ', πειθάρχησε σὰ νεοσύλλεκτος, ὁ καταξιωμένος βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ, πού, ὅταν εἶχε συγκεντρώσει ὅλα τὰ πολύτιμα ὑλικὰ γιὰ τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου καὶ εἶχε καὶ τὸ σχέδιό του ἕτοιμο, ὁ Κύριος τοῦ εἶπε 'Δὲν θὰ μοῦ κτίσῃς ἐσὺ τὸν οἶκο μου, ἐπειδὴ ὡς πολεμιστὴς μάτωσες τὰ χέρια σου', ὑπάκουσε σὰ νήπιο, αὐτὸς ποὺ μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη του κατέκτησε τὸ πιὸ δυσπόρθητο κάστρο, τὸ τῆς μετανοίας, σὰν κομμάντος καὶ κασκαντὲρ ποὺ τὸν ἔρριξαν τραυματισμένο βαριὰ ἀπὸ τὶς ἐπάλξεις στὸ ἔδαφος, ἀλλ' ἐκεῖνος σηκώθηκε, ἀναρριχήθηκε ξανὰ στὸ τεῖχος, στὴν ἀκρότομη κορυφὴ τῆς ἀκροπόλεως καὶ τὴν κυρίευσε, ὁ ὑπέροχος βασιλεύς, πού, ὅταν κάποτε ἀνατράπηκε ὕπουλα ἀπὸ γιό του γιὰ λίγο, καὶ κάποιος τὸν ἔβριζε χυδαία, ἐνῷ ὁ Δαυὶδ τὸν εἶχε στὸ χέρι του καὶ μποροῦσε νὰ τὸν ἐκτελέσῃ, ἀρνήθηκε νὰ τὸν τιμωρήσῃ λέγοντας 'Αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν εἶμαι βασιλεὺς καὶ δὲν ξέρω ἂν ὁ Κύριος μὲ θέλει πιὰ γιὰ βασιλέα, καὶ δὲν ἔχω τὴ δικαιοδοσία νὰ τὸν ἐκτελέσω', ὁ ταπεινόφρων αὐτοκράτορας καὶ ἱδρυτὴς τῆς αὐτοκρατορίας του ὁ ὁποῖος στὰ 70 του εἶπε 'Φτάνει πιά, δὲν ἔχω πιὰ τὴν ἱκανότητα νὰ βασιλεύω', καὶ παρέδωσε τὴ βασιλεία σ' ἕνα ἀνήλικο παιδί, καὶ δὲν ἀναμίχθηκε στὴ διακυβέρνησί του οὔτε ὡς σύμβουλος τοῦ γιοῦ του, παρ' ὅλο ποὺ ἔζησε ἀρκετὰ χρόνια ἀκόμη ὑγιής, ποὺ δὲν θεώρησε ποτὲ τὴ βασιλεία ἰδιοκτησία του, ὁ συγγραφεύς, ὁ ἱστορικός, ὁ ποιητής, ὁ μουσικός, ὁ ἐφευρέτης τῆς μουσικῆς παρασημαντικῆς (νότες), καὶ τῆς στενογραφίας, ὁ θεόπνευστος προφήτης, ὁ πιστὸς δοῦλος τοῦ Κυρίου, ἦταν κι ἕνας θαυμάσιος νηπιαγωγὸς καὶ δημοδιδάσκαλος, στὸν καιρὸ ποὺ ἦταν ἕνας σκληρὸς πολεμιστής.

Ὅταν στὰ 31 μου τὸ κατάλαβα αὐτὸ τὸ τελευταῖο, λαχτάρησα νὰ

ἤμουν μαθητής του στὸ νηπιαγωγεῖο του καὶ στὸ σχολεῖο του μὲ τὰ δικά του σχολικὰ βιβλία· καὶ ἤδη ἐπιστήμων μὲ πολλὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, διάβασα καὶ ξαναδιάβασα τὸ Ἀλφαβητάριό του οὔτε κι ἐγὼ δὲν ξέρω πόσες φορές· ἑκατοντάδες μᾶλλον. ἤθελα νὰ ξαναμάθω τὰ γράμματα ἀπ' αὐτόν, ἤθελα σώνει καὶ καλὰ νὰ εἶχα μάθει τὰ γράμματα ἀπ' αὐτόν. Κύριε, τί δάσκαλο ἐκπαίδευσες κι ἐνέπνευσες, καὶ μᾶς ἄφησε τὰ σχολικὰ βιβλία του! γέρος καὶ πολυγράφος ἐπιστήμων καὶ συγγραφεὺς πιὰ δὲν χορταίνω νὰ διαβάζω τὸ Ἀλφαβητάριό του καὶ τ' ἄλλα σχολικὰ βιβλία του· καὶ κάθε φορὰ καταλαβαίνω καὶ μαθαίνω κάτι περισσότερο. πραγματικὰ ἀπ' αὐτὸν τὸ δάσκαλό μου *γηράσκω ἀεὶ διδασκόμενος.*

Κατέταξα τοὺς 25 ἄλλους σχολικοὺς ψαλμοὺς στὶς τάξεις ποὺ τοὺς κατέταξα μὲ κριτήριο τὴν προχωροῦσα ὡριμότητα τῶν παιδιῶν ποὺ προβλέπεται γιὰ τὴν κάθε ὁμάδα. καὶ βλέπω ὅτι ἡ ἔκτασι τῆς διδακτέας ὕλης τῆς Δ΄ τάξεως βγῆκε διπλάσια ἀπὸ τὴν ἔκτασι τῆς ὕλης τῆς Γ΄. καὶ οἱ 25 ψαλμοὶ - μαθήματα, ὅταν μεταφραστοῦν σωστὰ ἀπέριττα καὶ ζωντανά, φαίνονται σαφῶς ὅτι εἶναι κείμενα γιὰ παιδιά.

Οἱ 26 αὐτοὶ δαυϊτικοὶ ψαλμοί, ποὺ ἀπαρτίζουν τὰ τρία πρῶτα σχολικὰ βιβλία, διακρίνονται σαφῶς ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ψαλμοὺς καὶ τοῦ Δαυὶδ καὶ τῶν ἄλλων βιβλικῶν ποιητῶν.

Οἱ δυὸ τελευταῖες τάξεις, Ε΄ καὶ F΄, ἡλικία προεφηβική, κατὰ τὴν ὁποία πρέπει «νὰ τὰ μάθουν ὅλα», πρὶν μποῦν στὴν ἐφηβία, ἔχουν βιβλία ποὺ σοφίζουν προπαρασκευαζόμενους ἄντρες. ὕλη ποὺ πάλι διπλασιάζεται στὴν ἑπόμενη τάξι. σύνεσι βγαλμένη ἀπὸ τὴν πεῖρα τῆς ζωῆς οἱ Παροιμίες· σοφία, διανόησι πάνω στὴν ἀνθρώπινη νοοτροπία καὶ τὸ θεῖο θέλημα ὁ Ἰώβ. στὴ θέσι αὐτοῦ τοῦ διανοητικοῦ μεγαλείου, στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα σὲ χρόνια παρακμῆς καὶ ἠθικῆς σαπίλας καὶ διαστροφῆς ὑπῆρχε ὡς ἄσχημο ὑποκατάστατο ἡ παρῳδία καὶ γελοιογραφία τῆς γνώσεως καὶ τῆς ὑγιοῦς σοφίας καὶ χρήσιμης ἐπιστήμης, ποὺ ἔμεινε μὲ τὸ τυχοδιωκτικὸ κι ἀπατεωνικὸ ὄνομα *φιλοσοφία* τὸ περιζήτητο ἀπὸ φθενεροὺς κομπλεξικοὺς καὶ φλύαρους ἐπιδειξίες. βιβλικὴ παιδεία ὑψηλῆς ποιότητος καὶ θείας πνοῆς οἱ Παροιμίες καὶ ὁ Ἰώβ. γιὰ τὰ δυὸ αὐτὰ βιβλία θὰ λεχθοῦν περισσότερα στὴν ἐξέτασί τους.

Οἱ ψαλμοὶ 115 κι 150, ἐκτὸς ἀπὸ μαθήματα, εἶναι, νομίζω, οἱ σχολικὲς προσευχές· ὁ μικρότερος ὅλων τῶν ψαλμῶν 115, μὲ τὰ δύο μόνο ἐλεγεῖα, προσευχὴ τῶν τεσσάρων πρώτων τάξεων· ὁ 150 μὲ τὰ ἓξ ἐλεγεῖα, τελευταῖο μάθημα τῆς Δ΄ τάξεως, εἶναι προσευχὴ τῶν δυὸ τελευταίων τάξεων, Ε΄ κι F΄. καὶ οἱ δυὸ προσευχὲς εἶναι *ὕμνοι* καὶ δοξολογίες στὸν Κύριο.

Οἱ δάσκαλοι τοῦ σχολείου τῶν ἐξορίστων προσφύγων στὴ Σεκε-

λάκ, κι ἔπειτα στὸ μικρὸ βασίλειο τῆς Χεβρὼν καὶ στὸ μεγάλο τῆς Ἰερουσαλήμ, ἦταν Λευῖτες τοῦ δήμου Μεραρί. στὴ Σεκελὰκ ὁ Δαυῖδ ἀνάμεσα στὰ 600 παλληκάρια του εἶχε ὄχι μόνο Λευῖτες, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀρχιερέα Ἀβιάθαρ, εἰκοσάχρονο παλληκάρι τότε, τὸ μόνο ποὺ διασώθηκε ἀπὸ τὸ ἱερατεῖο, τὸ ὁποῖο κατέσφαξε στὴ Σηλὼμ ὁ Σαοὺλ ἐπάνω στὴ λύσσα τοῦ φθόνου του. οἱ Λευῖτες τοῦ δήμου Μεραρὶ ἦταν στὸν Ἰσραὴλ δάσκαλοι, καθηγηταί, ἀντιγραφεῖς - γραμματικοὶ - ἐκδότες τῆς Βίβλου, παρασκευασταὶ διφθέρας ἀπὸ τ' ἄφθονα δέρματα τῶν θυσιῶν, δικασταί, ἀρχισυνάγωγοι, καὶ ὑγειονομικοὶ ἐπόπτες. οἱ τοῦ δήμου Καὰθ ἱερεῖς· καὶ οἱ τοῦ δήμου Γεδεὼν ὁ στρατὸς τοῦ ναοῦ, οἱ θησαυροφύλακες, οἱ εἰσπράκτορες τῆς δεκάτης, οἱ ἀποθηκάριοί της καὶ διαχειρισταί της καὶ διανομεῖς της. ἔτσι ἦταν ἡ διάταξι τοῦ Μωϋσῆ.

Οἱ ψαλμοὶ ποὺ συγκροτοῦν τὰ σχολικὰ βιβλία πιθανῶς ὄχι μόνο εἶναι γραμμένοι γιὰ παιδιὰ ἀλλ' εἶναι μερικοὶ καὶ τοῦ ποιητοῦ Δαυῖδ παιδικοὶ καὶ νεανικοὶ ψαλμοί, προτοῦ νὰ χρισθῇ ἀπὸ τὸν Σαμουὴλ βασιλεύς, προτοῦ νὰ εἰσαχθῇ ὡς τροβαδοῦρος στ' ἀνάκτορα τοῦ Σαούλ, ὅταν ἦταν ἀκόμη στὰ βουνὰ βοσκὸς τῶν προβάτων τοῦ πατέρα του. κι αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀρχαιότεροι ψαλμοὶ τοῦ Δαυῖδ καὶ γενικῶς τῶν ποιητικῶν καὶ προφητικῶν βιβλίων. τοὺς λέω *ποιμενικούς*. φαίνεται μάλιστα ὅτι ὡς βασιλεύς καὶ παλιὸς ποιητὴς πλέον ποὺ ἔκανε καὶ τὸ ποιητικὸ *ἀρχεῖον* του, ὅπως λέει ἕναν τέτοιον ὅρο ὁ Ἰγνάτιος, τὸ *Βιβλίον τοῦ Εὐθοῦς,* μερικοὺς τέτοιους ψαλμοὺς τοὺς βελτίωσε καὶ συμπλήρωσε κατὰ τὸν καιρὸ τῆς βασιλείας του. ποιμενικοὶ ψαλμοὶ φαίνονται ὁπωσδήποτε οἱ 8 καὶ 23. τὰ ἐλεγεῖα 5-7 τοῦ 23, στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ἡ χρῖσι του καὶ ἡ ἐγκατάστασι τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης στὴ Σιών, εἶναι τέτοια προσθήκη. ὁ 35 εἶναι ψαλμὸς συμβουλευτικὸς καὶ θυμίζει τὴν πολὺ μεταγενέστερη Σοφία καὶ ἴσως εἶναι πρότυπό της. εἶναι ἀλφαβητάριο καὶ ἄρα μεταγενέστερος τῶν χρόνων τῆς Σεκελάκ, ὅπου γράφτηκε τὸ πρῶτο καὶ μεγάλο Ἀλφαβητάριο τῶν νηπίων· ὅλες οἱ ἀλφαβητικὲς ἀκροστιχίδες του εἶναι μεταγενέστερες ἀπομιμήσεις του. ὁ ψαλμὸς 45 εἶναι διπλός· τὰ ἐλεγεῖα 1-9 εἶναι τοῦ Δαυῖδ καὶ σχολικὸ κείμενο, διάσημη παιδικὴ ἀνάμνησι ὅλων τῶν Ἰσραηλιτῶν· τὰ ἐλεγεῖα ὅμως 10-27, ὅπως εἶπα, εἶναι διπλάσια προσθήκη τοῦ καιροῦ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας, κατὰ τὴν εἰκασία μου τοῦ Δανιήλ. ὁ πολὺ μεταγενέστερος πολλακισέγγονος τοῦ Δαυῖδ Δανιήλ, ἀπαντώντας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου στὸ ἐν λόγῳ ὑψήγορο καὶ θριαμβικὸ σχολικὸ κείμενο τοῦ προπάππου του καὶ τρόπον τινὰ σχολιάζοντάς το, λέει· «Τώρα ὅμως, Κύριε, γιατί ὅλα γιὰ μᾶς πᾶνε ἀλλιῶς;». τρεῖς στροφὲς μὲ 8 6 καὶ 4 ἐλεγεῖα·

α΄. (10-17)· Μᾶς πούλησες, Κύριε, καὶ φτηνὰ μάλιστα.

β΄. (18-23)· Παρ' ὅλ' αὐτὰ ἐμεῖς σοῦ μένουμε πιστοί.

γ΄. (24-27)· Σήκω πάνω! μὴν κοιμᾶσαι, Κύριε! σῶσε μας· χανόμαστε.

ὁ Παῦλος χρησιμοποιεῖ στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (8,36) τὸ ἐλεγεῖο 23·

Ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν·
ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.

ὅπως εἶπα, οἱ ἀπόστολοι στὴν Κ. Διαθήκη χρησιμοποιοῦν σχεδὸν πάντοτε τὴ μετάφρασι τῶν Ο΄, γιὰ τὴν ὁποία ἐκνευριζόταν ὑστερικὰ ὁ ἀκάθαρτος Ἱερώνυμος τῆς hebraica veritas τοῦ μασοριτικοῦ τῶν διωκτῶν τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, τὴν ὁποία υἱοθετοῦν οἱ φανατισμένοι παπικοί του καὶ προτεστάντες του. σπανίως οἱ ἀπόστολοι ὡς ἑβραιόγλωσσοι μεταφράζουν οἱ ἴδιοι, ἰδίως μικρὲς φράσεις τῆς Π. Διαθήκης, μ' ἐλάχιστη καὶ μόνο λεκτικὴ διαφορά). στὸν ψαλμὸ 114, στὸ ἐλεγεῖο 6, ὁ δημοδιδάσκαλος καπετάνιος Δαυῖδ προπαρασκευάζει τὰ διωκόμενα παιδιὰ τῶν ἀντρῶν του καὶ γιὰ τὸ θάνατο ἀκόμη. τὰ δυὸ τελευταῖα ἐλεγεῖα 10-11 τὰ πρόσθεσε ὁ ἴδιος κατὰ τὸν τελευταῖο, νομίζω, γεροντικὸ διωγμό του, ὅταν ἦταν γιὰ μῆνες μόνο ἔκπτωτος βασιλεὺς καὶ ἤλπιζε στὴν παλινόρθωσί του. γιὰ τὸν μικρότερο ὅλων τῶν Ψαλμῶν 115 εἶπα ὅτι ἦταν σχολικὴ προσευχὴ γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν μικρῶν τάξεων. ὁ 131 πρέπει νὰ προστέθηκε στὰ σχολικὰ βιβλία μετὰ τὴν ἕνωσι τῶν δώδεκα φυλῶν καὶ τὴν ἐγκατάστασι τῆς κιβωτοῦ στὴ Σιών. κατάλληλος γιὰ τὰ μεγάλα παιδιὰ τῆς Δ΄ τάξεως ὁ ψαλμὸς 19 μὲ τὶς δυὸ στροφές του, ποὺ συνοψίζεται στὸ ὑπέροχο νόημα·

Τέτοιος ποὺ εἶναι ὁ ἁρμονικὸς καὶ πανόμορφος οὐρανός,
τέτοιος εἶναι καὶ ὁ Νόμος τοῦ Κυρίου.
τέτοιος ποὺ εἶναι ὁ φυσικὸς κόσμος τοῦ θεοῦ,
τέτοιος εἶναι κι ὁ ἠθικὸς νόμος του.

ὁ ψαλμὸς 38 τοῦ βιβλίου τῆς Δ΄ τάξεως μὲ τὰ 40 ἐλεγεῖα του μοιάζει μὲ τὶς Παροιμίες, καὶ προπαρασκευάζει τοὺς μαθητὰς γιὰ κεῖνο τὸ μεγάλο πιὰ βιβλίο τῆς ἑπομένης Ε΄ τάξεως τῶν μεγάλων παιδιῶν. στὸ μασοριτικό, στὰ ἐλεγεῖα 1-34, ἐμφανίζεται μιὰ κατεστραμμένη ἀκροστιχίδα

Α Β Γ Δ Ε Υ .... Η Θ Ι Λ Κ .... Ξ ϣ Π ϣ ϥ.

Ὁ διάσημος ψαλμὸς 103, ὁ γιὰ λειτουργικοὺς μόνο λόγους λεγόμενος καὶ *Προοιμιακός,* πρώιμος καὶ ποιμενικὸς τοῦ Δαυῖδ, εἶναι εἰδυλλιακὸς καὶ μεγαλοπρεπής, κι ἀπὸ τὰ πιὸ ὑψήγορα κείμενα τῆς παγκοσμίου γραμματείας· κι ὅμως εἶναι κείμενο σχολικοῦ βιβλίου παιδιῶν. διαγγέλλει τὸ μεγαλεῖο τῆς φύσεως ὡς δημιουργίας τοῦ Κυρίου καὶ τὸ θαυμαστὸ κούρντισμά της ἀπ' αὐτόν. ὁ ποιητὴς τσεκάρει ὡς μοναδικὴ ἀνορθογραφία μέσα στὸν πανόμορφο κόσμο τοὺς ἁμαρτωλούς, τοὺς ὁποίους κι ἀποσκορακίζει (37). ὁ ψαλμὸς 112 μέσα στὴν ἁ-

πλότητα καὶ παιδικότητά του εἶναι ἕνα ἀριστούργημα ποιητικῆς τέχνης σὲ ἑφτὰ στροφές. σχολικὸ μάθημα ἱστορίας καὶ φρονηματισμοῦ καὶ κατηχήσεως κι ἐμφυτεύσεως πίστεως στὴν παιδικὴ ψυχή, μιᾶς πίστεως ποὺ χαράσσεται στὸ παιδὶ καὶ τοῦ μένει ἀνεξίτηλη σ' ὅλη του τὴ ζωή· ἕνα ποίημα ποὺ τὸ παιδὶ θὰ τὸ θυμᾶται πάντοτε καὶ θὰ ἐπαναλαμβάνῃ στίχους του σ' ὅλες τὶς σοβαρὲς περιστάσεις, ὅπως φαίνεται στὸν ψαλμὸ 133 (ἐλεγ. 15-20)· μὲ ἀποφθέγματα ἀπ' αὐτὸ τὸ σχολικὸ βιβλίο θὰ ὑμνῇ τὸν Κύριο καὶ σὲ γεροντικὴ ἀκόμη ἡλικία. στὸ μασοριτικὸ ὁ ψαλμὸς 112 εἶναι διχοτομημένος ὡς 114 κι 115.

Οἱ ἀξεχώριστοι δίδυμοι ψαλμοὶ 109 κι 110 εἶναι καλλιτεχνικὰ ἀλφαβητάρια κατὰ στίχον (ὄχι κατ' ἐλεγεῖον). ὁ 109 εἶναι ὕμνος στὸν Κύριο κι ὁ 110 χαρτογραφεῖ καὶ προσδιορίζει τὸν ὅσιο τοῦ Κυρίου. ἄλλο ἕνα δίδυμο ψαλμῶν εἶναι οἱ 116 κι 134. ψαλμοὶ περίτεχνοι περίφημοι καὶ πολύχρηστοι τόσο στὴν Π. Διαθήκη ὅσο καὶ στὴν Καινή. τοὺς διέκρινα σὲ 6 στροφὲς τὸν 116 καὶ σὲ 10 τὸν 134. γιὰ τὸν Ἰσραὴλ οἱ δυὸ αὐτοὶ ψαλμοὶ ἦταν οἱ ἐθνικοί τους ὕμνοι. τὸ κοινὸ ἐλεγεῖο τους 1

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀγαθός,
ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ,

εἶναι τὸ ἐπιφανέστερο ἐθνικὸ σλόγκαν τοῦ Ἰσραὴλ μέσα σ' ὅλη τὴν Π. Διαθήκη (Πα 40,15 ἐπὶ Σαλωμὼν στὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ· Πα 5,5 ἐπὶ Ἰωσαφὰτ μετὰ τὴ νίκη· Ἰε 39,13· Ψα 106,1 ἐπὶ Ζοροβάβελ). τὸ ἐλεγεῖο 124 τοῦ ψαλμοῦ 116

Αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος,
ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ

δείχνει ὅτι τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου ἔψαλλαν τὸν ψαλμὸ αὐτὸ κατὰ τὸ σάββατο μὲ κορυφαῖο τὸν ἀρχισυνάγωγο - δάσκαλό τους. τὸ 29 τοῦ 116 δείχνει ὅτι τὸν ἔψαλλαν κατὰ τὴν ἑορτὴ τῆς σκηνοπηγίας. σ' αὐτὸν τὸν 116 ψαλμὸ λέγεται ἡ περὶ Χριστοῦ προφητεία

Λίθος ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·
παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη (=τοῦτο)
καὶ ἔστι θαυμαστὴ (=θαυμαστὸν) ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.

(Ψα 116,22-23 = Μθ 96,10· Λκ 107,14· Μρ 50,10-11).

καὶ ἡ ἄλλη περὶ Χριστοῦ πάλι προφητεία

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου

(Ψα 116,26 = Μθ 92,10· 103,47· Λκ 73,6· 103,11· Ἰω 34,2· Μρ 47,9-10).

στὸν ἴδιο αὐτὸ ψαλμὸ λέγονται καὶ τὰ περίφημα καὶ πολύχρηστα

6 *Κύριος ἐμοὶ βοηθός,*
καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.

12 *Ἐκύκλωσάν με (πάντα τὰ ἔθνη) ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον (=τὴν κηρήθρα)*
καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις.
13 *Ὠσθεὶς ἀνετράπην τοῦ πεσεῖν,*
καὶ ὁ Κύριος ἀντελάβετό μου.
16 *Δεξιὰ Κυρίου ὕψωσέ με,*
δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν.

καὶ ἄλλα τέτοια μεγάλα καὶ περίφημα καὶ δυνατά. κάποτε τὸ ἐλεγεῖο 29 μπῆκε κατὰ λάθος πρὶν ἀπὸ τὸ 28, ἀλλὰ τὸ ἐπανέφερα στὴ θέσι του μετὰ τὸ 28.

ὁ ἄλλος ψαλμὸς 134 μὲ τὰ 27 δίστιχα ἐλεγεῖα ἔχει δεύτερο στίχο ὅλων τῶν ἐλεγείων σὰν ἐπῳδὸ (ῥεφραίν) τὸ

ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ

(=γιατί ἡ ἀγάπη του (στὸν Ἰσραήλ) εἶναι αἰώνια),

ἡ δὲ ἐκτύλιξι τοῦ θέματός του γίνεται μὲ τοὺς πρώτους στίχους τῶν ἐλεγείων. μετρικῶς καὶ λεκτικῶς οἱ στίχοι εἶναι ὅλοι ὑποδειγματικοί. ἐκτὸς αὐτοῦ ὅμως τὸ ὅλο ποίημα εἶναι ἰδιαζόντως περίτεχνο. τὰ 27 ἐλεγεῖα του εἶναι πολλαπλάσιο τοῦ 9 (3 × 9), τὰ δὲ 9 πολλαπλάσιο τοῦ 3 (3 × 3). καί, ὅπως ἀποκατέστησα τὴ δομή του, ὁ ψαλμὸς εἶναι ὠργανωμένος σὲ 3 μεγαλοστροφές, οἱ ὁποῖες διακρίνονται ἡ κάθε μιὰ σὲ 3 3 4 μικροστροφές.

Μεγαλοστροφὴ	στροφὴ	ἐλεγεῖα	περιεχόμενο
Α΄	α΄	3 (1-3)	Ὁ Κύριος καὶ ἡ θαυμάσια δημιουργία του
	β΄	3 (4-6)	
	γ΄	3 (7-9)	
Β΄	δ΄	3 (10-12)	Ἱστορία ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Αἰγύπτου μέχρι τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας
	ε΄	3 (13-15)	
	f΄	3 (16-18)	
Γ΄	ζ΄	3 (19-21)	Κατάκτησι τῆς ἐπηγγελμένης γῆς καὶ παντοτινὴ φροντίδα τοῦ Κυρίου γιὰ τὸν Ἰσραήλ
	η΄	2 (22-23)	
	θ΄	2 (24-25)	
	ι΄	2 (26-27)	

θυμίζει ἀβάκιο, καὶ καθὼς ἦταν κείμενο σχολικοῦ βιβλίου, δίνει τὴν ὑπόνοια ὅτι μετὰ τὸ Ἀλφαβητάριο (Ψα 117) αὐτὸ ἦταν πρώτη ἀριθμητική. ἐπὶ βασιλείας οἱ δυὸ ψαλμοὶ 116 κι 134 ἦταν ἐπιφανεῖς λειτουργικοὶ ψαλμοὶ μελῳδούμενοι. ἦταν τόσο χαραγμένοι παιδιόθεν στὴν ψυχὴ τοῦ κάθε Ἰσραηλίτου, ὥστε νὰ τοὺς θυμοῦνται ὅλοι καὶ ν' ἀπαγγέλλουν στίχους των συχνά. γι' αὐτὸ τὸ κοινὸ στοὺς δυὸ ψαλμοὺς πρῶτο ἐλεγεῖο χρησιμοποιεῖται στοὺς δυὸ αὐτοὺς ψαλμοὺς ὡς πρῶτο ἐλεγεῖο ὅσο καὶ ἀλλοῦ συνολικὰ τοὐλάχιστο 15 φορὲς (Ψα

116,2· 3· 4· καὶ Ψα 99,5· 105,1· 106,1· 107,20· Ἰε 39,14· Πα 40,15· 43,3· 7· 65,5· Ἀν 6,8). αὐτὸ τὸ πρῶτο ἐλεγεῖο ἦταν περίπου σὰν αὐτὸ ποὺ λέμε οἱ Ἕλληνες *Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη.* ὁ Ψαλμὸς 105 εἶναι τοῦ μεταιχμαλωσιακοῦ καιροῦ τοῦ Νεεμίου ποιημένος πιθανῶς ἀπὸ τὸν Ἔσδρα. στὸν ψαλμὸ 134 ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ἐλεγείου 12 εἶναι παράθεμα ἀπὸ τὸ Δευτερονόμιο (Δε 2,141· 5,17).

Ὁ ψαλμὸς 150, ἡ σχολικὴ προσευχὴ τῶν μεγάλων τάξεων, ὅπως εἶπα, εἶναι καὶ καλοδιαλεγμένος ἐπίλογος καὶ περίληψι τῆς λειτουργικῆς ἀνθολογίας τῶν 150 ψαλμῶν, ὅπως ὁ 1 εἶναι προμετωπίδα καὶ περίληψί της· ὁ 1 περίληψι ἠθική, ὁ 150 περίληψι λειτουργική. θυμίζει δὲ ὁ 150 τὸν 148.

Ψαλμοὶ 31 138 17. τρεῖς ψαλμοὶ τῆς ἑφταετοῦς βασιλείας τοῦ Δαυῖδ στὴ Χεβρών. οἱ 31 κι 138 εἶναι εὐχαριστίες καὶ δοξολογίες γιὰ τὸ τέλος τοῦ διωγμοῦ τοῦ Σαούλ. ὁ 17 ἀναφέρεται ἴσως στὴν ἐπανέναρξι τοῦ πολέμου τῶν διαδόχων τοῦ Σαοὺλ Ἰεβοσθὲ καὶ Ἀβεννὴρ ἐναντίον τοῦ Δαυῖδ. γι' αὐτὸ στὸ ἐλεγεῖο 11 λέει·

Πρῶτα μὲ πέταξαν ἔξω καὶ τώρα μὲ περικύκλωσαν
ἔβαλαν στὸ σκοπό τους νὰ μὲ ῥίξουν νεκρὸ κατὰ γῆς.

ἐνδέχεται ὅμως νὰ εἶναι καὶ ὁ πρῶτος ψαλμὸς τῶν διωγμῶν τοῦ Σαοὺλ καὶ ν' ἀναφέρεται *πρῶτα* μὲν στὴ βραδιὰ τῆς ἀποδράσεως τοῦ Δαυῖδ μετὰ τὶς δυὸ αἰφνίδιες κι ἀλλεπάλληλες ἀπόπειρες τοῦ Σαοὺλ νὰ τὸν δολοφονήσῃ, κι ἔπειτα στὴν καταδίωξί του στὰ βουνὰ μ' ἐκεῖνο τὸ τρομακτικὸ ἀνθρωποκυνηγητὸ καὶ χτένισμα ὅλης τῆς χώρας γιὰ τὴν ἀνεύρεσι καὶ σύλληψί του. ὁ ψαλμὸς ταιριάζει καὶ γιὰ τὶς δυὸ περιπτώσεις.

Ψαλμοὶ 54 66 74 82 83 136 142 143. ὀχτὼ ψαλμοὶ γραμμένοι ἀμέσως μετὰ τὴν ἕνωσι ὅλων τῶν φυλῶν μὲ βασιλέα τὸ Δαυῖδ, ὅταν στὸν Ἰσραὴλ εἰσέβαλαν οἱ Φιλισταῖοι, γιὰ νὰ συλλάβουν τὸ Δαυῖδ νὰ διαλύσουν τὴν ἕνωσι καὶ νὰ ὑποτάξουν τοὺς Ἰσραηλῖτες· κι ὁ Δαυῖδ τοὺς νίκησε μὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ μάχες, τοὺς κατέσφαξε, καὶ τοὺς καθυπέταξε, μαχόμενος κι ὁ ἴδιος στὴν πρώτη γραμμή. στὸν πεντάστροφο 82 ἡ ε΄ στροφὴ εἶναι ἐπῳδός (ῥεφραίν). στὴ χειρόγραφη παράδοσι τόσο τῶν Ο΄ ὅσο καὶ τοῦ μασοριτικοῦ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων μεταφράσεων ὁ ψαλμὸς 142 μετὰ τὸ στίχο 5 εἶναι ἐμβολισμένος ἀπὸ τὸν 143. τοὺς διέκρινα καὶ τοὺς ξεχώρισα. στὸ σημεῖο ἐμβολισμοῦ ὁ 142 ἔχασε ἕναν ἢ περισσοτέρους στίχους ἔχασε καὶ τὸ δεύτερο στίχο τοῦ ἐλεγείου 10. ὁ ἐμβολισμὸς εἶχε συνέπειες στὴν ἀρίθμησι καὶ τῶν 150 ψαλμῶν, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ εἶναι πάντα 150· διότι ὡς τόσοι παραδίδονταν ἀφ' ὅτου συγκροτήθηκε ἡ ἀνθολογία. μία «λύσι» τοῦ προβλήματος, ποὺ δημιουργήθηκε ἦταν ὅτι ἔγινε διπλῆ καταχώρισι τοῦ ψαλμοῦ 14 ὡς 53^{+} (στὰ χειρόγραφα οἱ 13 καὶ 52)· ἄλλη «λύσι» ἦ-

ταν ὅτι προστέθηκε στὸ τέλος τῆς ἀνθολογίας ὁ νόθος ψαλμὸς ἄλλοτε ὡς ἀναρίθμητος καὶ ἄλλοτε ὡς 150.

Ψαλμοὶ 2 108 146. τρεῖς ψαλμοὶ τῶν πρώτων ἐνδόξων ἡμερῶν τῆς βασιλείας Δαυΐδ στὴν Ἰερουσαλήμ. κεφαλαῖος ψαλμὸς ὁ 2 εἶναι τὸ πρῶτο μονοκρατορικὸ κι αὐτοκρατορικὸ διάγγελμα τοῦ βασιλέως Δαυΐδ, ἐκπεμπόμενο ἀπὸ τὴ νεοκτηθεῖσα πανεθνικὴ βασιλεύουσα πόλι Ἰερουσαλὴμ μετὰ τὴν ἕνωσι τῶν δώδεκα φυλῶν σ' ἕνα κράτος, τὴ συντριβὴ τῶν Φιλισταίων καὶ τῶν ἄλλων ὁμόρων ἐθνῶν. ὑψήγορος καὶ μεγαλοπρεπὴς ψαλμός. βροντερὴ φωνὴ τοῦ ἀντρειωμένου νικητοῦ Δαυΐδ καὶ διδασκάλου τῆς ἀνθρωπότητος, ποὺ εἶναι ἐνθρονισμένος στὸ *Ἅγιον Ὄρος Σιὼν* (ἐλεγεῖο 7) γιὰ πρώτη φορά. ἂν καὶ παλιὸς καὶ πολὺ πεπειραμένος φιλόλογος κι ἐπιστήμων τῶν κειμένων, ποὺ μελέτησα ὅσα κείμενα δὲν μπορεῖ νὰ φανταστῇ κανείς, δὲν ἔχω δῆ στὴ ζωή μου ἄλλο κείμενο μὲ τέτοια ὑψηγορία καὶ μεγαλοπρέπεια. 'Στὸν οὐρανὸ εἶναι ὁ Κύριος καὶ στὴ γῆ ἐγὼ ὁ γιός του. βασιλεῖς τῆς γῆς εἶστε ὅλοι μαθηταί μου. νὰ κάθεστε φρόνιμα καὶ νὰ μελετᾶτε ὅ,τι σᾶς διδάσκω' (ἐλεγεῖα 5-14). <εἶμαι ὁ πατέρας τοῦ *Υἱοῦ Δαυΐδ*>...>'. κομπλάρω καὶ δὲν μπορῶ νὰ πῶ τίποτε ἄλλο ἑρμηνεύοντας αὐτὸ τὸ θεόπνευστο καὶ ὑψήγορο κείμενο. ὁ ψαλμὸς αὐτὸς εἶναι δαυϊτικὸς καὶ κατὰ τὴν Καινὴ Διαθήκη (Πξ 10,3-6)·

Δέσποτα, ...ὁ διὰ στόματος Δαυΐδ παιδός σου εἰπών·
'Ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη
καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;
παρέστησαν... κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ'.

μαρτυρεῖται δὲ στὴν Καινὴ Διαθήκη κι ὅτι στὴν ἀνθολογία τῶν 150 *Ψαλμῶν* εἶναι ὁ *δεύτερος ψαλμός* (Πξ 39,23)·

...ὡς ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγραπται·
'Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε'.

καὶ στὰ δυὸ χωρία τῶν Πράξεων χαρακτηρίζεται ὡς προφητεία περὶ Χριστοῦ.

Ὁ ψαλμὸς 108 εἶναι ταυτόχρονος καὶ δίδυμος τοῦ 2. ἀρχίζει μὲ τὴν περὶ Χριστοῦ προφητεία, μὲ τὴν ὁποία ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφερε σὲ ἀδιέξοδο τοὺς ἀρχιερεῖς γραμματεῖς Σαδδουκαίους καὶ φαρισαίους, τρεῖς ἡμέρες προτοῦ νὰ τὸν σκοτώσουν. εἶναι ἡ πολυχρηστότερη μέσα στὴν Καινὴ Διαθήκη προφητεία (Μθ 102,4-5· Λκ 110,2-3· 125,4· Μρ 54,1-3· 66,12· 74,1· Πξ 5,22-23· Α΄ Κο 34,14· Ἐφ 2,6· Κλ 6,8· Ἑβ 1,5· 14· 5,4-8,30· 9,1· 11,33-34· 15,1). ὁ 2 εἶναι διάγγελμα τοῦ βασιλέως (2,7 *διαγγέλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου*) κι ὁ 108 εἶναι διάγγελμα τοῦ *ἀρχιερέως κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ*· καὶ οἱ δυὸ μαζὶ εἶναι τὰ ὕψιστα ὅλων τῶν περὶ Χριστοῦ προφητειῶν τῆς Βίβλου.

Ὁ ψαλμὸς 146 εἶναι γραμμένος ὅταν ἀνακαινίζεται καὶ ὀχυρώνεται ἡ ἄρτι καταληφθεῖσα Ἰεβοὺς - Ἰερουσαλήμ.

Ψαλμοὶ 63 24 48 75 94. πέντε ψαλμοὶ γύρω ἀπὸ τὴ μεταφορὰ τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης ἀπὸ τὴν ὕπαιθρο στὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὴν ἐγκατάστασί της στὴν καινούργια καὶ δαυϊτικὴ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἐπάνω στὸ λόφο Σιών. ὁ ψαλμὸς 63 εἶναι ἴσως ἀλφαβητάριο κατὰ στίχον, ὄχι κατ' ἐλεγεῖον· ἔχει 11 ἐλεγεῖα, ἀλλὰ στίχους 24· διότι τὸ πρῶτο καὶ τὸ τελευταῖο ἐλεγεῖο εἶναι τρίστιχα. ἴσως οἱ τρίτοι στίχοι δὲν μετέχουν στὴ σύνθεσι τῆς ἀκροστιχίδος. μὲ τὴν ἕνωσι τῶν 12 νομῶν σ' ἕνα κράτος ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου μὲ τὴν κιβωτὸ τῆς διαθήκης ἔχει περιέλθη στὸ βασίλειο τοῦ Δαυΐδ, ποὺ τὴν ἐπισκέφτεται γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ ἀπὸ 12 περίπου χρόνια, ἀπὸ τότε ποὺ δραπέτευσε ἀπὸ τὸ Σαούλ, γιὰ νὰ μὴ δολοφονηθῇ, κι ἐπικηρυγμένος φυγὰς ὢν πέρασε πεινασμένος ἀπ' αὐτὴ καὶ πῆρε τοὺς πέντε ἄρτους της προθέσεως καὶ τὸ φυλασσόμενο ἐκεῖ σπαθὶ τοῦ Γολιὰθ γιὰ τὴν αὐτοπροστασία του. τώρα τὴν ἐπισκέπτεται ἐλεύθερος καὶ βασιλεὺς πλέον πανίσχυρος. ἔκδηλη στὸν ψαλμὸ ἡ μακροχρόνια νοσταλγία του καὶ ἡ δίψα του νὰ τὴ δῇ καὶ ἡ χαρά του ποὺ τὴν εἶδε.

Ὁ ψαλμὸς 24 εἶναι προφανῶς ψαλμὸς ποὺ ποιήθηκε καὶ μελοποιήθηκε γιὰ τὴν ἀνάβασι τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης στὴ Σιὼν καὶ τὴ θριαμβευτικὴ εἴσοδό της ἀπὸ τὶς πύλες τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς ἐπάνω στὴν κορυφή της. οἱ *ἄρχοντες ἡμῶν* στὰ ἐλεγεῖα 7 καὶ 9 εἶναι οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς τοῦ ἀνακτόρου - ἀκροπόλεως ποὺ ἐλέγχουν τὶς πύλες. ἡ ἐπανάληψι στοὺς στίχους 7-10 εἶναι ποιητικὸ κόσμημα, καὶ ὄχι λειτουργικὴ ἐπανάληψι· γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶναι πανομοιότυπη.

Ὁ ψαλμὸς 48 γράφτηκε, ἐπίσης γιὰ τὴν ἐγκατάστασι τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης στὴ σκηνὴ τοῦ Δαυΐδ στὴ Σιών, δίπλα στὸ ἀνάκτορό του. ὁ 75, γραμμένος μετὰ τὴν ἄνοδο τῆς κιβωτοῦ στὴ Σιών, ἀναφέρεται στὴν εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τὴ συντριβὴ καὶ καθυπόταξι τῶν Φιλισταίων. ὁμοίως κι ὁ 94, στὸν ὁποῖο διέκρινα δύο στροφές· α΄. συναγερμὸς - παρακελευστήριο· β΄. διδασκάλιο - παραίνεσι - νουθεσία.

Ψαλμοὶ 68 88 90 95 148. πέντε ψαλμοὶ τοῦ καιροῦ τῶν κατακτήσεων τῆς δυνάμεως καὶ τῆς δόξης. ὁ ψαλμὸς 68 εἶναι ὁ νικητήριος καὶ θριαμβικὸς ἐκεῖνος ποὺ ἀρχίζει·

Ἀναστήτω ὁ θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ,
καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν.

πολὺ ὑψήγορος καὶ προφητικὸς ψαλμός, ποὺ ὡς προφητεία περὶ Χριστοῦ ἐξερέθισε τοὺς περὶ τὸν Ἀκιβὰ κοφτορράφτες τοῦ βιβλικοῦ κειμένου μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τὸν κατασπαράξουν, καὶ ἡ φθορὰ διὰ τοῦ Ὠριγένους νὰ περάσῃ καὶ στοὺς Ἑβδομήκοντα, ὅπως ἤδη εἶπα στὴν

ἀρχή. πρὶν φθαρῇ τὸ 128 μ.Χ., ὁ Παῦλος στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (5,6) παρέθεσε τὸ ἐλεγεῖο 23, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ ἀποκατέστησα· μόνον αὐτὸ δυστυχῶς. ὁ ψαλμὸς μέχρι τὸ ἐλεγεῖο 13 εἶναι κάπως κατανοητὸς ὡς λιγώτερο φθαρμένος· ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα εἶναι δυσνόητος μέχρι κι ἀκατανόητος, ἐπειδὴ εἶναι κατασπαραγμένος. φαίνεται ὅμως ἡ δαυϊτικὴ ὑψηγορία του. ἐπεσήμανα ὅσα κενά του ἀντιλήφθηκα. δὲν μπόρεσα νὰ εἰκάσω πόσο κείμενό του χάθηκε. ἀπ' ὅλες τὶς φθορὲς τοῦ βιβλικοῦ κειμένου, ποὺ ἀντιμετώπισα, πιὸ πολὺ πόνεσα στὸν ψαλμὸ αὐτό· ἔκλαψα. ἴσως κι ἐπειδὴ δὲν μπόρεσα νὰ τὸν ἀποκαταστήσω. ἦταν ἀδύνατο. ὁ ψαλμὸς 88 εἶναι τριπλῆς προελεύσεως· α) ἐλεγεῖα 1-37 τοῦ Δαυΐδ· β) ἐλεγεῖα 38-51 κάποιου ποὺ ζῇ στὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία· γ) ἐλεγεῖο 52 προσθήκη τοῦ ἀνθολόγου, διότι ἐδῶ περατώνεται τὸ τρίτο βιβλίο τοῦ Ψαλτηρίου, τὸ ὁποῖο βιβλίο κατακλείεται μ' αὐτό. ὁ τοῦ Δαυΐδ εἶναι ψαλμὸς διάσημος, ἰδιαιτέρως μεγαλήγορος. ὅπως εἶπα, ἡ προσθήκη εἶναι, νομίζω, τοῦ Δανιήλ, ὑπεργήρου στὸ τέλος τῆς αἰχμαλωσίας. μὲ τὴν προσθήκη του ὁ Δανιὴλ ἀπαντᾷ στὸν συνημμένο ψαλμὸ μὲ τὸ νόημα· «Κύριε, ὑποσχέθηκες αὐτά· γιατί ὅμως ἔκανες ἀλλιῶς; γιατί μᾶς ἐγκατέλειψες;». ἡ προσθήκη του εἶναι ποιητικὸ ἰσοδύναμο τοῦ κεφαλαίου 3 τοῦ Δανιὴλ μὲ τὴν προσευχή του γιὰ τερματισμὸ τῆς αἰχμαλωσίας. στὰ ἐλεγεῖα 47 καὶ ἑξῆς δείχνει ὑπέργηρος. ἡ ἐπάνοδος ἔγινε μετὰ λίγες ἡμέρες. ἡ κατακλείδα τοῦ τρίτου βιβλίου (ἐλεγεῖο 52), ὅπως εἶπα, εἶναι τοῦ Ἔσδρα. ὁ ψαλμὸς 90 εἶναι γραμμένος πρὸς τὸ τέλος τῶν κατακτητικῶν πολέμων. ὁ πεπειραμένος πολεμιστὴς Δαυΐδ μιλάει γιὰ τὴν πρόνοια καὶ προστασία τοῦ Κυρίου ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου του σὲ κινδύνους πολεμικοὺς ἢ ἄλλους. τοῦ ἴδιου καιροῦ εἶναι κι ὁ 95 κι ὁ 148· ὁ 148 θυμίζει τὸν 150 (σχολικὴ προσευχή). διακρίνω πέντε στροφὲς ἄνισες· οἱ 1 καὶ 3 εἶναι ἴσες καὶ ἀντίστοιχες. ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ἔχει παράθεμα ἀπὸ τὴ Γένεσι (Γε 1 = Ψα 148,5).

Ψαλμοὶ 30 34 44 33. τέσσερες ψαλμοὶ τοῦ καιροῦ τῶν κατακτήσεων τοῦ Δαυΐδ καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς πολυεθνικῆς αὐτοκρατορίας του. πολὺ χαρακτηριστικὸς δαυϊτικὸς ψαλμὸς ὁ 30· ὅπως φαίνεται σ' αὐτὸ τὸν ψαλμὸ καὶ στὸν σχολικὸ 103 καὶ σὲ μερικοὺς ἄλλους, ὁ ἀντρειωμένος πρώην ὀρεσίβιος βοσκὸς Δαυΐδ χαιρόταν πολὺ καὶ θαύμαζε γεμάτος ἀγαλλίασι τὴ δύναμι τοῦ Κυρίου καὶ πιθανώτατα χτυποῦσε καὶ πεννιές, ὅταν ὁ οὐρανὸς βροντοῦσε κι ἄστραφτε καὶ ἡ θυελλώδης καταιγίδα ξεπάτωνε καὶ λιάνιζε πελώρια δέντρα. δοκίμασα τέτοια βιώματα σὲ τέτοιες θαυμάσιες καταστάσεις. ἴσως ὁ ψαλμὸς γράφτηκε μετὰ ἀπὸ μιὰ τρομακτικὴ καταιγίδα καὶ θύελλα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἰσραὴλ στὴ Δαμασκό, τὴν ὁποία καὶ κυρίευσε. στὸ ἐλεγεῖο 6 ὁ ἀτάραχος *ἠγαπημένος (δυδ)* μπορεῖ νὰ εἶ-

ναι κι ὁ Δαυΐδ *(Δυδ)* κι ὁ Ἰσραήλ· καὶ οἱ δυὸ μαζί. διότι *Δαυΐδ* θὰ πῇ *ἠγαπημένος,* ἀξιαγάπητος, Ἀγαπητός. καὶ ἴσως χαριτολογώντας συνήθως ὁ Δαυΐδ ἔδινε τ' ὄνομά του καὶ στὸ λαό του τὸν Ἰσραὴλ ὡς λαὸ *περιούσιον,* δηλαδὴ ἐκλεκτὸ καὶ *ἠγαπημένον* τοῦ Κυρίου. τὰ *περιούσιος* καὶ *ἠγαπημένος* εἶναι συνώνυμα. ὁ ψαλμὸς 34 εἶναι γραμμένος μετὰ τὴ διοργάνωσι τῶν Λευϊτῶν *ᾀδόντων τῷ Κυρίῳ* Ἀσὰφ καὶ τῶν ἄλλων. σ' αὐτὸν ἐκφράζονται ὁ γνωστὸς θαυμασμὸς καὶ ἡ γνωστὴ δοξολογία τοῦ Δαυΐδ στὸν Κύριο γιὰ τὴ δημιουργία του καὶ τὰ ἔργα του. ὁ 44 γράφτηκε, νομίζω, ὅταν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀμμωνιτῶν πρόσβαλε τοὺς πρέσβεις τοῦ Δαυΐδ (1-2). ὁ Δαυΐδ εἶναι στὸ θρόνο του καὶ ῥωτάει τὸν Κύριο μὲ τὸ *λογεῖον* τοῦ ἀρχιερέως (4). τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι ὁ Δαυΐδ συνέτριψε καὶ ὑποδούλωσε τοὺς Ἀμμωνῖτες καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς καὶ τοὺς Σύρους. ὁ ψαλμὸς 33 εἶναι, νομίζω, ὁ ψαλμὸς τῆς μετανοίας του γιὰ τὸ γνωστὸ ἁμάρτημά του.

Ψαλμοὶ 9 96 97 98 149 47 60 92 4 65 102 89 99 100 104 133 144. δεκαεφτὰ ψαλμοὶ γραμμένοι σὲ πολυετῆ περίοδο τῆς ἐνδόξου κι αὐτοκρατορικῆς βασιλείας τοῦ Δαυΐδ. δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ χρονικὴ σειρά τους.

Ὁ ψαλμὸς 9, πιθανώτατα ἀλφαβητάριο, δηλαδὴ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα, ποὺ ὁ Δαυΐδ μετὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σχολικοῦ Ἀλφαβηταρίου του (Ψα 117) τὴν ἐπαναλαμβάνει σὲ πολλοὺς ψαλμούς του, ἐπειδὴ καὶ τὸ σχολικὸ Ἀλφαβητάριο δημιούργησε στὸ λαὸ ἐθισμοὺς καὶ παιδικὲς νοσταλγίες. στὸν Ἰσραὴλ ἡ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα εἶναι πλέον ἀποφθεγματική· λογότυπο, σλόγκαν, ἔμβλημα. ὁ ψαλμὸς 9 εἶναι γραμμένος κατὰ τὸ σχηματισμὸ τῆς πολυεθνικῆς αὐτοκρατορίας. φαίνεται ὅτι οἱ Ἰσραηλῖτες προκλήθηκαν ἀπὸ τοὺς γύρω. στὸ ἐλεγεῖο 22 ὑπαινιγμὸς ὅτι στὰ κατακτώμενα ἔθνη ἐπιβάλλεται γραπτὸς νόμος καὶ σύστημα δικαιοσύνης βασισμένης σὲ γραπτὲς διατάξεις. στὰ χειρόγραφα τῶν Ο΄ ὁ ψαλμὸς εἶναι συγκολλημένος μὲ τὸν ἑπόμενο 10, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι δαυϊτικός, ἀλλὰ τοῦ ἐσχάτου καιροῦ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας μὲ τὴν πολλὴ κοινωνικὴ ἀδικία καὶ τὴν ἔλλειψι κρατικῆς προστασίας τοῦ ἀδυνάτου.

Οἱ ψαλμοὶ 96 97 98 εἶναι γραμμένοι κατὰ τὴν ἑδραίωσι ἢ ἀμέσως μετὰ τὴν ἑδραίωσι τῆς αὐτοκρατορίας. ὁ 98 θριαμβευτικὸς καὶ πανηγυρικός. στὸν 149 ὁ Δαυΐδ μιλάει γιὰ τὸ σκοπό τῶν κατακτήσεων καὶ τῆς αὐτοκρατορίας. «Γιατί δέσαμε χειροπόδαρα τοῦ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν μὲ σιδερένιες πέδες καὶ χειροπέδες; γιὰ νὰ δώσουμε στοὺς λαοὺς αὐτοὺς νόμο γραπτό, καὶ νὰ μὴν κυβερνάῃ τὸ μανιακὸ καὶ θρησκόληπτο καπρίτσι τῶν παλαβῶν τυράννων τους. αὐτὸς ὁ γραπτὸς νόμος εἶναι ἡ δόξα τοῦ δικοῦ μας ὁσίου λαοῦ τοῦ Κυρίου» (7-9).

Ὁ 47 γράφτηκε ὅταν ἔγιναν μεγάλοι καὶ καταστρεπτικοὶ σεισμοί, ἔπεσαν στὴ θάλασσα βράχοι, γκρεμίστηκαν ἀνάκτορα. ἡ Ἰερουσαλὴμ ὅμως δὲν ἔπαθε τίποτε. ὁ Ἰσραὴλ ἴσως δοκιμάστηκε (1). καθὼς οἱ πόλεμοι γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῆς αὐτοκρατορίας βρίσκονταν σ' ἐξέλιξι, ὁ Δαυῖδ διερωτήθηκε μήπως ὁ Κύριος ἀποδοκιμάζει τὶς κατακτήσεις του· καὶ μὲ κάποιον τρόπο ῥώτησε τὸν Κύριο. κι ὁ Κύριος τοῦ ἀπαντάει –ψαλμὸς 60 (6-13)– μὲ στρατιωτικὴ ὁρολογία· «Κάθε ἄλλο· ἐγκρίνω καὶ χαίρομαι τὶς κατακτήσεις σου». ἱστορικὸς ψαλμὸς ὁ 60. ὁ ψαλμὸς 92, ποὺ εἶναι πάλι ἔκφρασι θαυμασμοῦ τῆς φύσεως ποὺ δημιούργησε ὁ Κύριος –ἴσως καὶ τῶν σεισμῶν ποὺ δείχνουν τὴν ἀστρικὴ δύναμι τῆς γῆς–, μιλάει καὶ γιὰ τὴ λύσι μερικῶν προβλημάτων τῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ ψαλμὸς 4 εἶναι ἐπίπληξι τοῦ Δαυῖδ σὲ μερικοὺς ὀλιγοψύχους κι ὀλιγοπίστους τοῦ λαοῦ γιὰ ἕνα σοβαρὸ παράπτωμά τους καὶ μεσιτεία του στὸν Κύριο γιὰ συγχώρησί τους. *ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ* ὁ Δαυῖδ, κατὰ τὸν ἴδιο καὶ κατὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ κατὰ τὸν Παῦλο (Ψα 108,1-4· Μθ 102,1-6· Ἑβ 5,8-9), ποὺ ἱερατεύει στὸν Κύριο γιὰ τὴν ἐξιλέωσι τοῦ λαοῦ του. φαίνται ὅτι σὲ κάποια ξηρασία σιτοδεία καὶ πεῖνα κάποιοι, ποὺ γκρίνιαξαν ὅτι 'Δὲν ἔχουμε νὰ φᾶμε, οὔτε νὰ θυσιάσουμε στὸν Κύριο' (7-8), κατέφυγαν σὲ λιτανεῖες παγανιστικοὺς ἐξορκισμοὺς καὶ λοιπὲς «ἱεροπραξίες» εἰδωλολατρικές (3), κι ὁ Δαυῖδ τοὺς ἐπιπλήττει· «Γιατί εἶστε τόσο βλᾶκες; γιατί σᾶς γαργαλάει τὸ εἰδωλολατρικὸ ψέμμα;» (3). διέκρινα στὸν ψαλμὸ τρεῖς στροφές· α΄. ὁ Δαυῖδ μιλάει στὸν Κύριο· β΄. κατσαδιάζει τοὺς ὀλιγοπίστους τοῦ λαοῦ γιὰ τὸ βλάσφημο παράπτωμά τους· γ΄. γενικεύει τὴ διδασκαλία του γιὰ μιὰ ἀκλόνητη πίστι στὸν Κύριο κι ἀπευθύνεται στὸν Κύριο. ἡ τρίτη στροφὴ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ὡς προσευχὴ στὸ φαγητό. ὅταν ὁ ψαλμὸς ἑρμηνευτῇ σωστά, γίνεται πολὺ σαφής. ὁ ψαλμὸς 65 –πιθανῶς φύσει ἑπόμενος τοῦ 4– εἶναι ἔκφρασι θαυμασμοῦ τοῦ Δαυῖδ γιὰ τὴ φύσι καὶ τὶς δυνάμεις της, τὰ τόσο καλοφτιαγμένα καὶ καλοκουρδισμένα ἀπὸ τὸν Κύριο. εἶναι πολὺ διδακτικὸς κατὰ τῆς παγανιστικῆς θρησκοληψίας, γραμμένος μετὰ ἀπὸ ξηρασία καὶ αἴτησι γιὰ βροχή, μετὰ ἀπὸ βροχὴ ποὺ ἔπεσε ἔγκαιρη καὶ πολλαπλῆ καὶ γεμάτη φοβεροὺς κεραυνούς, μετὰ ἀπὸ λῦσι τῆς σιτοδείας καὶ τῆς πείνας. ὁ ψαλμὸς 102 μιλάει γιὰ τὸν πολὺ στοργικὸ κι εὐίλατο κι *εὐιλατεύοντα* Κύριο καὶ εἶναι ἴσως φύσει ἑπόμενος τῶν δυὸ προειρημένων 4 κι 65. εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ὡραιότερους ψαλμοὺς τοῦ Δαυῖδ καὶ σαφῶς ἀλφαβητάριο. κάθε ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα μετὰ τὸν σχολικὸ ψαλμὸ 117 εἶναι μετασχολικὸ μάθημα μὲ σχολικὴ τάξι τὸ λαό. τέτοιου εἴδους ὑπογράμμισι καὶ ὑπόμνησι στὸ λαὸ εἶναι, νομίζω, ἡ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα ὅλων

τῶν ψαλμῶν ποὺ τὴν ἔχουν· σὰ νὰ λέῃ ὁ ποιητὴς μὲ τὴν ἀκροστιχίδα· «Προσοχὴ προσοχή! πάρτε κι αὐτὸ τὸ μάθημα». δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ποτὲ ὅτι ὁ λαὸς τοῦ Δαυΐδ ὡς ἀκροατὴς κι ἀναγνώστης τῶν Ψαλμῶν του εἶναι τὰ ἴδια τὰ πρὸ ἐτῶν ἐκεῖνα παιδιὰ ποὺ μαθήτευαν στὰ σχολεῖα του μὲ τὰ δικά του σχολικὰ βιβλία. καὶ τὸ ἐνθρονιστήριο βασιλικὸ διάγγελμά του, ὁ ψαλμὸς 2, τέτοιο μεγάλο μάθημα εἶναι τοῦ ἐπιβλητικοῦ δημοδιδασκάλου Δαυΐδ.

Πανόμορφος καὶ βαθυστόχαστος ψαλμὸς εἶναι ὁ 89 μὲ τὰ 13 δαυϊτικὰ ἐλεγεῖα του. ἡ ἀιδιότης τοῦ θεοῦ καὶ ἡ ἐφήμερη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τῶν 70-80 ἐτῶν καὶ ἴσως λίγων ἀκόμη καὶ προβληματικῶν. ἡ τρομερὴ ὀργὴ τοῦ Κυρίου γιὰ τοὺς ἀπίστους καὶ ἡ ἀπέραντη στοργή του στοὺς σοφοὺς πιστούς του. γιὰ πρώτη φορὰ στὴ σῳζόμενη παγκόσμια γραμματεία μνημονεύονται ἐδῶ, ὅπως ἀπέδειξα, τὰ δευτερόλεπτα *(ἐξουδενώματα)* (5). ἔγραψα εἰδικὴ μελέτη γι' αὐτό, μὲ τὴν ὁποία κατακλείω τὸ ἀστρονομικὸ σύγγραμμά μου «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ»[51]. τὰ ὑπόλοιπα πέντε ἐλεγεῖα (14-18) τὰ συνημμένα στὸν ψαλμὸ εἶναι προσθήκη τῶν χρόνων τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας. εἰκάζω ὅτι εἶναι ποίημα τοῦ Δανιήλ, ὅπως ἔκανε καὶ σ' ἄλλους τέσσερες ψαλμούς. δίνω ἐξηγήσεις γιὰ κάθε τέτοια προσθήκη στὴ θέσι της (ψαλμοὶ 25 45 69 88 89 93). ὁ ψαλμὸς 99 εἶναι συστάσεις σὲ δούλους ποὺ εἰσάγονται στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου, ἴσως σὲ προσηλύτους ποὺ παίρνουν ἰσραηλιτικὴ ἰθαγένεια. μιμεῖται τὶς συστάσεις σὲ νέο δοῦλο ποὺ εἰσάγεται στὸ σπίτι. ὁ ψαλμὸς 100 μὲ τὰ μονόστιχα ἐλεγεῖα του –τὸ πρῶτο καὶ τὸ τελευταῖο εἶναι τρίστιχο καὶ δίστιχο σὰν κορνίζα– εἶναι οἱ 12 κανόνες στὴ ζωὴ τοῦ Δαυΐδ. πιθανῶς ἦταν ἐπιγραφὴ *(στηλογραφία)* ἀναρτημένη στὴν αἴθουσα τοῦ θρόνου του, ὅπου δίκαζε τὸ λαὸ ὡς *κριτής.*

Ὁ ψαλμὸς 104, τρίτος σὲ μέγεθος ψαλμὸς τοῦ Δαυΐδ καὶ πέμπτος τοῦ Ψαλτηρίου, μὲ στίχο πολὺ τέλειο καὶ διατύπωσι ἀριστουργηματική, εἶναι μιὰ ὁμολογία πίστεως καὶ συνάμα μιὰ συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ μέχρι τὴν ἐγκατάστασι τοῦ Ἰσραὴλ στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας δοσμένη μὲ ἄφταστη ἐπιδεξιότητα. τὸ τετράστιχο τῶν ἐλεγείων 6-7 εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ θαυμαστότερα δαυϊτικὰ σλόγκαν. οἱ ψαλμοὶ 132 133 144 εἶναι τοῦ ἴδιου καιροῦ, τοῦ καιροῦ ποὺ ὁ Ἰσραὴλ νιώθει εὐνοημένος ἀπὸ τὸν Κύριο, εὐνομούμενος ὑπὸ τὸν Δαυΐδ, ἐπιτυχημένος, πανίσχυρος, καὶ εὐγνώμων, καὶ ψάλλει ξένοιαστος τὸν Κύριό του, ὁ δὲ Δαυΐδ νιώθει ὡς ὁ κατηχητὴς του καὶ πατέρας του. οἱ ψαλμοὶ 133 κι 144 εἶναι ἀλφαβητάρια. στὸν 133 τὰ ἐλεγεῖα 15-22 εἶναι παράθεμα ἀπὸ τὸ σχολικὸ βιβλίο τῆς Δ΄ τάξεως, τὸν δαυϊτικὸ ψαλμὸ 112 (ἐλεγεῖα 12-20)· εἶναι μιὰ ἀμίμητη καὶ ὑπέροχη καζούρα εἰς βάρος τῆς βλακείας τῶν εἰδωλολατρῶν, ἡ ὁποία μεταξὺ τῶν ἐ-

πὶ Δαυΐδ Ἰσραηλιτῶν πρέπει νὰ ἦταν τὸ περιφημότερο δαυϊτικὸ σλόγκαν.

Ψαλμοὶ 27 55 61 62 70. πέντε ψαλμοὶ γραμμένοι στὶς ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες ἦταν ἔκπτωτος, ὅταν τὸν ἀνέτρεψε γιὰ λίγες μέρες ὁ Ἀβεσσαλώμ. ὁ 27 στὰ χειρόγραφα καὶ τῶν Ο΄ καὶ τοῦ μασοριτικοῦ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων μεταφράσεων εἶναι συγκολλημένος μὲ τὸν 28· τοὺς χώρισα· εἶναι διακριτὸ ὅτι ὁ 28 εἶχε ἄλλο ποιητικὸ μέτρο κι εὐδιάκριτο ὅτι εἶναι ποίημα μεταγενεστέρου ποιητοῦ.

Ψαλμοὶ 91 18. δυὸ ψαλμοὶ τοῦ γήρατος τοῦ Δαυΐδ· ἴσως τῶν ἡμερῶν ποὺ παρέδινε τὴ βασιλεία στὸν Σαλωμών. ὁ 18 εἶναι ὁ δεύτερος σὲ μέγεθος ψαλμὸς τοῦ Δαυΐδ καὶ τρίτος τοῦ Ψαλτηρίου. εἶναι μᾶλλον τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ ἀπερχομένου βετεράνου. κι ὁ Ἀπολογισμός του γιὰ τὴ θητεία του ὡς βασιλέως τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου.

3. Οἱ ψαλμοὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν

Τοὺς 54 μὴ δαυϊτικοὺς ψαλμούς, ποὺ εἶναι τὸ 38% τοῦ ἀνθολογικοῦ βιβλίου, ὁ Ἔσδρας τοὺς ἔλαβε προφανῶς ἀπὸ τὰ βιβλία ἐκείνων ποὺ ἦταν παρόμοια μὲ τὸ *Βιβλίον τοῦ Εὐθοῦς* τοῦ Δαυΐδ. ἔργο τοῦ Ἔσδρα ἦταν ἡ ἐπιλογὴ καὶ ἡ ἀνθολόγησι. ὁ ἴδιος ἐκτὸς ἀπὸ ἀνθολόγος κι ἐπιμελητὴς εἶναι καὶ ποιητὴς τῶν τεσσάρων ψαλμῶν 52 84 105 147· καὶ δύο προσθηκῶν 25,23 κι 69,41-43· καὶ τῶν πέντε κατακλείδων τῶν τευχῶν, ποὺ τοῦ ἀποδίδω.

2. Γὰδ ψαλμοὶ 49 86. ὁ προφήτης Γὰδ ἦταν συμμαθητὴς τοῦ Δαυΐδ παρὰ τῷ προφήτῃ Σαμουήλ, κι ἕνας ἀπὸ τοὺς 600 ἄντρες τοῦ Δαυΐδ, ὅταν ἐκεῖνος καταδιωκόταν ἀπὸ τὸν Σαούλ· ἦταν δὲ μᾶλλον καὶ διδάσκαλος τοῦ προφήτου Νάθαν. κάποτε ἔδωσε στὸ Δαυΐδ μιὰ σπουδαία στρατιωτικὴ συμβουλή (Δδ 42,7). σὲ πολλὰ μέρη τῆς Παραλειπομένης φαίνεται ὅτι ἦταν πολύτιμος σύμβουλος τοῦ Δαυΐδ σὲ σπουδαῖα θέματα σχετικὰ μὲ τὴ λατρεία τοῦ Κυρίου καὶ τὴ διοργάνωσι τοῦ ἱερατείου. ἔγραψε τοὺς δυὸ ψαλμοὺς στὴν ἀρχὴ τῆς βασιλείας τοῦ Δαυΐδ ἐφ' ὅλου τοῦ Ἰσραήλ. στὸν ψαλμὸ 49 μιλάει γιὰ τὸν *μέγαν βασιλέα* Δαυΐδ (3), γιὰ τὸ *ὄρος Σιὼν* (13) καὶ γιὰ τὸν Κύριο. στὸν 86 μιλάει γιὰ τὴ *Σιὼν* (2), γιὰ τὰ *σκηνώματα Ἰακώβ* (2), γιὰ τὰ τείχη τῆς Ἰερουσαλὴμ μὲ τὰ ὁποῖα τὴν ὠχύρωσε ὁ Δαυΐδ, καὶ γιὰ τὰ γύρω ἔθνη. ὁ ψαλμὸς παραδίδεται ἀκέφαλος.

3. Νάθαν ψαλμοὶ 130 46 21 71. ὁ προφήτης Νάθαν, μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ Γάδ, ἔζησε κι ἐπὶ τοῦ Σαλωμών. εἶναι ὁ προφήτης ποὺ ἤλεγξε ἀλλὰ κι ἐξύμνησε τὸ Δαυΐδ, ἐνῷ ἄλλοτε τοῦ εἶπε ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου ὅτι ἡ βασιλικὴ δυναστεία του θὰ εἶναι αἰώνια καὶ

χωρὶς τέλος, κι ἄλλοτε ὅτι, ἐπειδὴ ὑπῆρξε πολεμιστής, δὲν θὰ κτίσῃ τὸ ναὸ αὐτός, ἀλλ' ὁ ἀπόλεμος διάδοχός του, κι ἄλλοτε ὅτι πρέπει ν' ἀφήσῃ διάδοχο στὸ θρόνο του τὸν ἀνήλικο Σαλωμών. μαζὶ μὲ τὸν Γὰδ συμβούλευε τὸν Δαυΐδ στὰ σχετικὰ μὲ τὴ λατρεία τοῦ Κυρίου καὶ τὸ ἱερατεῖο. στὸν ψαλμὸ 130 ὁ Νάθαν λέει ὅτι, ὅταν μετὰ τὴν ἕνωσι τῶν δώδεκα φυλῶν ὑπὸ τὸ βασιλικὸ σκῆπτρο τοῦ Δαυΐδ ἀναζητήθηκε ἡ μωσαϊκὴ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου καὶ ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης, δυσκολεύτηκαν νὰ τὴ βροῦν (6-10). τόσο πολὺ διαλυμένα ἦταν καὶ ἡ λατρεία τοῦ Κυρίου καὶ τὸ τρομοκρατημένο ἱερατεῖο ἐπὶ Σαούλ, ποὺ εἶχε σφάξει τὸν ἀρχιερέα καὶ πάνω ἀπὸ 300 ἱερεῖς. ὁ ψαλμὸς εἶναι προσευχὴ τοῦ Νάθαν καὶ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ ἱερατείου ὑπὲρ τοῦ νέου βασιλέως Δαυΐδ, ποὺ φρόντισε γιὰ τὴν κιβωτό, ἔστησε καινούργια σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, καὶ μετέφερε τὴν κιβωτὸ σ' αὐτή, στὴ Σιών, δίπλα στὴ βασιλικὴ οἰκία του. ὁ Δαυΐδ εἶχε πῆ· «Δὲν θὰ κοιμηθῶ, ἂν δὲν τὴ βρῶ καὶ δὲν τὴν τακτοποιήσω». στὸν προφητικὸ περὶ Χριστοῦ ψαλμὸ 46 τραγουδιέται ἕνας γάμος τοῦ Δαυΐδ μὲ ἀλλοδαπὴ βασιλοπούλα, ἡ ὁποία καὶ κατηχεῖται στὴν ἀληθινὴ πίστι. στὸν ψαλμὸ αὐτὸ ἀναφέρεται στενογράφος καὶ στενογραφία γιὰ πρώτη φορὰ στὴν παγκόσμια γραμματεία. τὸν Δ΄ π.Χ. αἰῶνα, μὲ τὶς κατακτήσεις τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἡ στενογραφία γίνεται γνωστὴ καὶ στοὺς Ἕλληνες ὅπως ἀποδεικνύω στὸ σύγγραμμά μου «Ἀλφάβητο»[52]. ὁ ψαλμὸς 21 εἶναι ἕνας τελευταῖος ἔπαινος στὸν μᾶλλον ἡλικιωμένον καὶ παραιτούμενον βασιλέα Δαυΐδ, ὅπου ἐξαίρεται τόσο ἡ ἰσόβιος πίστι του καὶ ἀφοσίωσί του στὸν Κύριο ὅσο καὶ ἡ ἀγάπη καὶ οἱ πλούσιες εὐλογίες τοῦ Κυρίου στὸ Δαυΐδ. κι ὁ ψαλμὸς 71 εἶναι εὐχὲς στὸ νέο βασιλέα Σαλωμὼν κατὰ τὴν ἐνθρόνισί του· προφανῶς τὴν ἴδια μέρα. στὸ ἐλεγεῖο 3 ἡ *εἰρήνη* (*σλυμ·* στὴν ἑβραϊκὴ γένους ἀρσενικοῦ) εἶναι λογοπαίγνιο μὲ τ' ὄνομα *Σαλωμών (Σλμε)* ποὺ σημαίνει *Εἰρηναῖος.* ψαλμὸς προφητικὸς περὶ Χριστοῦ.

4. Σαλωμὼν ψαλμοὶ 137 72 40 50. τέσσερες ψαλμοί, γιὰ τοὺς ὁποίους σχημάτισα τὴ γνώμη ὅτι εἶναι τοῦ Σαλωμών. στὸν 137 ὁ Σαλωμὼν φαίνεται νέος καὶ ἀθῷος, εὐπειθὴς στὸ θεὸ κι εὐσεβής· τιμᾷ τοὺς προφῆτες *(φίλους θεοῦ)* (19) καὶ τοὺς δίνει ἐξουσίες μεγάλες. ὁ ψαλμὸς θυμίζει τὴ γνωστὴ σοφία του, καθὼς καὶ τὸν ἑπόμενο ψαλμὸ 72. ὁ 72 θυμίζει τὸν προηγούμενο 137, καὶ τὸν Ἐκκλησιαστὴ στὴ γλῶσσα, στὸ σκεπτικό, στὴ μέθοδο καταστρώσεως τοῦ προβλήματος, στὴν ἐπιχειρηματολογία, καὶ στὸ συμπερασμό. εἶναι δὲ καὶ προφητικὸς ὁ ψαλμὸς 72 γιὰ τὴ μεταθανάτια θεία κρίσι κι ἀποκατάστασι τοῦ δικαίου. ὁ ψαλμὸς 40 ἔχει τὰ ἴδια γνωρίσματα μὲ τοὺς δυὸ προηγουμένους, ὕφος σολομώντειο, καὶ φαίνεται σὰν πρόπλασμα τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ. *αἱ μάστιγες Κυρίου* στὰ ἐλεγεῖα 10-12 εἶναι μᾶλλον οἱ ἀ-

ντάρτες Ἄδερ καὶ Ἀδρααζὰρ καὶ Ἰεροβοάμ, ποὺ τοῦ ἀφαιροῦσαν κάθε χαρά, καὶ ἄλλα παρόμοια προβλήματα. ὁ ψαλμὸς εἶναι κλειδὶ τῆς ἑρμηνείας τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ καὶ φαίνεται νὰ ἐκφράζῃ τὴν ἐν τέλει μετάνοια τοῦ Σαλωμὼν γιὰ ὅσα ἁμαρτωλὰ διέπραξε στὴ ζωή του. τὸ δὲ ἐλεγεῖο 14 εἶναι ἀποφθεγματικό. κάποια ἀρρώστια ἢ ἄλλη ἀνημποριὰ τὸν ἔπληξε πρόωρα, ὅπως δείχνουν τὰ ἐλεγεῖα 12-15· ὁ Σαλωμὼν φαίνεται ἐξουθενωμένος μπροστὰ στὰς *μάστιγας* τῶν ἀνταρτῶν, ἴσως μὲ κάποιο ἐγκεφαλικό, «ξεψυχάει μέρα μὲ τὴ μέρα ἀπὸ τὴ δύναμι τῆς γροθιᾶς τοῦ Κυρίου» *(ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῆς χειρός σου),* νιώθει ὅτι ὁ Κύριος τὸν «ἔλιωσε», ὅπως λιώνει κανεὶς μὲ τὸ τακούνι του μιὰ «ἀράχνη» *(ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην).* βλέπει ὅτι ἡ ζωή του ἔχει ἀκόμη τέσσερα δάχτυλα μῆκος (*παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου·* εἶναι δὲ *παλαιστὴ* τὰ 4 δάχτυλα τῆς παλάμης κολλητά· μέτρο μετρήσεως τῶν ἀρχαίων). παρακαλεῖ·

4 *Γνώρισόν μοι, Κύριε, τὸ πέρας μου καὶ τὸν ἀριθμόν τῶν ἡμερῶν μου, τίς ἐστιν, ἵνα γνῶ τί ὑστερῶ ἐγώ.*

6 *πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης.*

ὁ Σαλωμὼν πέθανε στὰ 52 του χρόνια μᾶλλον ὑπερπαχύσαρκος (Βα 27,10). εἶναι φρικτὸ ὅτι ὁ κάποτε προφήτης, ποὺ μίλησε μὲ τὸ θεὸ δύο φορές, εἰδωλολάτρησε κι ἔκτισε καὶ τρεῖς μεγαλοπρεπεῖς ναούς, ἕναν γιὰ τὸν μωαβιτικὸ κίναιδο θεὸ Χαμώς, ἕναν γιὰ τὸν ἀμμωνιτικὸ κίναιδο θεὸ Μολχόμ, κι ἕναν γιὰ τὴ φοινικικὴ θεὰ πόρνη Ἀστάρτη σ' ἐπιφανῆ μέρη τῆς Ἰερουσαλήμ, ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ χαλάσῃ τὰ χατίρια τῶν ἀκατηχήτων ἀλλοδαπῶν γυναικῶν του (Βα 23,7-8· 119,17). νιώθω ἀνακούφισι μὲ τὴ μετάνοιά του, τὴν ὁποία ἐκφράζει τόσο ταπεινοφρόνως σ' αὐτὸ τὸν ψαλμὸ αὐτὸς ὁ *ταλαίπωρος ἄνθρωπος,* διότι πολὺ πρὶν γεννηθῇ, προεῖπε γι' αὐτὸν στὸ Δαυῖδ ὁ Κύριος· «Ὅταν ὁ διάδοχός σου διαπράξῃ παράπτωμα, θὰ τὸν πατάξω μὲ ῥαβδὶ καὶ ῥαπίσματα, ἀλλὰ δὲν θ' ἀποσύρω τὸ ἔλεός μου ἀπ' αὐτόν, ἐπειδὴ θέλω ἡ βασιλικὴ διαδοχή σου ποὺ θὰ περνάῃ κι ἀπ' αὐτὸν νὰ διατηρηθῇ στὸν αἰῶνα» (Δδ 75,17-20). ὁ ψαλμὸς 50, ποὺ εἶναι ἀλφαβητάριο, θυμίζει Ἐκκλησιαστὴ λιγώτερο ἀπὸ τοὺς προηγουμένους.

5. Ἀγνώστου προφήτου τοῦ καιροῦ τῆς ἀκμῆς ψαλμοὶ 26 58. δύο ψαλμοὶ ἀνεξακριβώτου καιροῦ τῶν βασιλέων, μετὰ τὸν Σαλωμὼν καὶ πρὸ τοῦ Μανασσῆ, καιροῦ ἀσφαλοῦς καὶ εἰρηνικοῦ, μᾶλλον πρωΐμου, ὅταν ὑπάρχουν μὲν πολλοὶ φαῦλοι, ἀλλὰ δὲν ἐπικρατοῦν· ψαλμοὶ ἀγνώστων καὶ ἀγνώστου ἀριθμοῦ ποιητῶν. ὁ 26 εἶναι ἁπλός· ὁ 58 εἶναι ἴσως ἀλφαβητάριον κατὰ στίχον.

6. Ἠλία ψαλμὸς 79. Ἀλφαβητάριον κατ' ἐλεγεῖον. ψαλμὸς σαφῶς προερχόμενος ἀπὸ τὸ βόρειο βασίλειο τοῦ Ἰσραὴλ ἢ τοῦ Ἰωσὴφ ἢ τοῦ Ἐφραΐμ ἢ τῆς Σαμαρείας, γιὰ τὸ ὁποῖο προσεύχεται ὁ ποιητής. ἡ

συμμετοχὴ τοῦ βορείου βασιλείου στὴν ἀποτέλεσι τῶν κειμένων τῆς Π. Διαθήκης εἶναι πολὺ μικρή· ὑπῆρξε ὅμως· ὁ γιὰ τὸ βασίλειο ἐκεῖνο πρωϊμώτατος ποιητὴς τοῦ ἐν λόγῳ ψαλμοῦ, κι ὁ Ἰωνᾶς κι ὁ Ὠσηέ· τὸ 1 ἑκατοστὸ τῆς Π. Διαθήκης μόνο· μικρότερο κι ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας. καὶ τοῦ μὲν Ἰωνᾶ καὶ τοῦ Ὠσηὲ οἱ συγγραφεῖς κατονομάζονται· ποιός ὅμως εἶναι ὁ ποιητὴς αὐτοῦ τοῦ ψαλμοῦ 79; ζῇ σὲ καιρὸ πολὺ πρώιμο γιὰ τὴ διάρκεια ἐκείνου τοῦ βασιλείου. παρακαλεῖ τὸν Κύριο *τὸν ποιμαίνοντα τὸν Ἰσραήλ, τὸν ὁδηγοῦντα ὡσεὶ πρόβατα τὸν Ἰωσήφ,* δηλαδὴ τὸ βόρειο βασίλειο, νὰ τὸν ὁδηγήσῃ σὲ μετάνοια καὶ βελτίωσι κι ἐπιστροφή, ἐννοώντας κι ἐπανένωσί του μὲ τὸ νότιο βασίλειο. φαίνεται ἀρχαιότερος ὄχι μόνο τοῦ Ὠσηὲ ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰωνᾶ. ἂν εἶναι κάποιος μεγάλος προφήτης, μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Ἠλίας ἢ ὁ Ἐλισσαῖος. ἐκτιμῶ ὅτι εἶναι ὁ Ἠλίας. ἀνευρίσκεται στὴν Παραλειπομένη κι ἄλλο ἕνα γραπτὸ τοῦ Ἠλία, ἐπώνυμο ἐκεῖνο, ἡ ἐλεγκτικὴ Ἐπιστολή του πρὸς τὸ βασιλέα τοῦ νοτίου βασιλείου Ἰωράμ, τὸν ἀπάνθρωπο σφαγέα ὅλων τῶν ἀδερφῶν του (Πα 68,15-20). ἂν καὶ δὲν λέγεται ῥητῶς, ὅμως διαφαίνεται, ὅτι ὁ Ἠλίας ἦταν καὶ ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων. ἀφοῦ προσέφερε θυσία ὁλοκαυτώσεως, ἦταν Λευΐτης· κι ἀφοῦ ἦταν Λευΐτης μακρινῆς ἐπαρχίας, ὁ ὁποῖος ἐγκλωβίστηκε στὸ βόρειο βασίλειο μὲ τὸν ἀπρόσμενο χωρισμό, ἦταν τοῦ Λευϊτικοῦ δήμου Μεραρί, ποὺ ἦταν ὅλοι τους κατάσπαρτοι στὴ χώρα ὡς ἐκπαιδευτικοὶ καὶ γραμματεῖς. ἀλλὰ ζώντας στὸ βασίλειο τῆς ἀποστασίας, ἦταν, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, «ἀπολυμένος ἀπὸ τὸ εἰδωλολατρικὸ καθεστώς». αὐτὸς ὅμως, τόσο πιστός, ἦταν μελετητὴς καὶ *γραμματεὺς* καὶ διδάσκαλος τῆς Βίβλου. ὁ ψαλμὸς πρὸς τὸ τέλος του εἶναι φθαρμένος· τοῦ λείπουν τέσσερες στίχοι, καὶ οἱ τέσσερες πρῶτοι στίχοι ἐλεγείου (16-20). σ' αὐτὸ τὸν ψαλμὸ βρίσκεται ἡ περίφημη ἐπισκοπικὴ προσευχὴ (14-15)

<Κύριε> ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων,
ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε,
καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην καὶ κατάρτισαι αὐτήν,
ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά σου.

ἴσως ὁ ψαλμὸς αὐτὸς περισυλλέχτηκε καὶ καταχωρίστηκε στὴν ἀνθολογία τῶν 150 Ψαλμῶν «τὴν τελευταία στιγμή», τὸν Ε΄ π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ τὸν Ἔσδρα.

7. Ἠσαΐου ψαλμοὶ 5 77 80 11 20. πέντε ψαλμοὶ πιθανῶς τοῦ προφήτου Ἠσαΐου. ὁ 5 δείχνει ἀρχομένη αὔξουσα διείσδυσι φαύλων μεταξὺ τῶν εὐσεβῶν. οἱ 77 καὶ 80 εἶναι γραμμένοι μὲ ἀφορμὴ τὴν κατάλυσι τοῦ βορείου βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἢ τῆς Σαμαρείας καὶ τὴν ἀσσυριακὴ αἰχμαλωσία στὴν ὁποία σύρθηκαν οἱ δέκα φυλές του. ὁ 77 ψαλμὸς τῶν 163 στίχων εἶναι ὁ δεύτερος σὲ ἕκτασι ψαλμὸς τοῦ

Ψαλτηρίου μετὰ τὸ Ἀλφαβητάριο τοῦ Δαυΐδ. εἶναι μιὰ ἀριστοτεχνικὴ ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς δουλείας στὴν Αἴγυπτο μέχρι τὴν πτῶσι τῆς Σαμμαρείας σὲ στίχο πολὺ ἄρτιο καὶ στὴν κρυστάλλινη γλῶσσα τοῦ Ἠσαΐου. διευκρινίζονται τὰ αἴτια τῆς ἀποστασίας, τῆς ἠθικῆς παρακμῆς, καὶ τῆς κρατικῆς καταρρεύσεως τοῦ βορείου βασιλείου· μιὰ σύνοψι τῶν συνεπειῶν τῆς ἀπιστίας. ἡ περίληψί του εἶναι· «Ὅπως ἔκαναν στὴν ἔρημο τοῦ Σινὰ οἱ ἀχάριστοι Ἰσραηλῖτες, ἔτσι ἔκαναν καὶ στὶς ἡμέρες μας μέσα στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας οἱ ἀχάριστοι τοῦ βορείου βασιλείου, καὶ ἔφαγαν τὸ κεφάλι τους». ὁ ψαλμὸς 80 εἶναι γραμμένος γιὰ τὸ ἴδιο γεγονὸς ἀλλ' ἀπὸ ἄλλη ὀπτικὴ γωνία. «Ἐνῷ τὸ νότιο βασίλειο τοῦ Ἰούδα εὐημερεῖ καὶ χαίρεται, τὸ βόρειο τοῦ Ἰσραὴλ καταστράφηκε, διότι παρ' ὅλο ποὺ καὶ σ' ἐκεῖνο δόθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο ἡ ἴδια ἐντολή, ἐκεῖνο δὲν ὑπάκουσε, ἀλλὰ εἰδωλολάτρησε· νὰ πᾶνε τώρα αἰχμάλωτοι δοῦλοι στὴν Ἀσσυρία νὰ εἰδωλολατρήσουν ὅσο θέλουν». τὸ ἐλεγεῖο 7 ἐξέπεσε, ἀλλὰ διασώθηκε μόνο στὴ λειτουργική του ἐπανάληψι μετὰ τὸ τέλος, κι ἀπὸ κεῖ τὸ ἀποκαθιστῶ καὶ στὴν ἀρχική του θέσι. οἱ δυὸ ψαλμοὶ 77 καὶ 80 ἀντιστοιχοῦν στὴν ἐξιστόρησι τοῦ βιβλίου τῶν Βασιλέων γιὰ τὴν κατάλυσι τοῦ βορείου βασιλείου (Βα 105,1-8). οἱ ψαλμοὶ 11 καὶ 20 ἀναφέρονται στὴν ἀποτυχημένη ἀπόπειρα τοῦ Ἀσσυρίου βασιλέως Σενναχηρὶμ νὰ καταλύσῃ καὶ τὸ νότιο βασίλειο τοῦ Ἰούδα (Βα κεφ. 109-114). ὁ 20 εἶναι ἴσως ἀλφαβητάριο κατὰ στίχον.

8. Ἐζεκίου ψαλμὸς 42. φαίνεται νὰ εἶναι τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου, γραμμένος ὅταν ἀρρώστησε θανάσιμα, ἀλλὰ διασώθηκε μὲ ὑπερφυσικὴ ἐπέμβασι τοῦ Κυρίου (Βα κεφ. 115).

9. Ἀγνώστων ψαλμοὶ 12 25 29 51 81. ψαλμοὶ ἀνεξακριβώτου καιροῦ τῶν βασιλέων, ὀψίμου καιροῦ ἀποστασίας καὶ παρακμῆς· ἐπικρατοῦν οἱ φαῦλοι. ψαλμοὶ ἀγνώστων καὶ ἀγνώστου ἀριθμοῦ ποιητῶν. ὁ 25 εἶναι ἴσως ἀλφαβητάριο κατ' ἐλεγεῖον.

10. Ἱερεμίου ψαλμοὶ 64 28 93 36 140 41 78 73 76. ἐννιὰ ψαλμοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶναι τοῦ προφήτου Ἱερεμίου· ἔχουν τὴ γλῶσσα καὶ τὸ ὕφος τῶν προφητειῶν του καὶ μάλιστα τῶν ἐμμέτρων, ἀναφέρονται δὲ καὶ σὲ συγκεκριμένες περιπέτειες τῆς ζωῆς του. ὁ ψαλμὸς 64, πιθανώτατα ἀλφαβητάριο κατ' ἐλεγεῖον, ἀναφέρεται στὴν ἀπόπειρα τῶν συμπολιτῶν τοῦ Ἱερεμίου (ἀπὸ τὴν ἱερατικὴ πόλι Ἀναθὼθ) νὰ τὸν δολοφονήσουν δηλητηριάζοντάς τον καὶ στὶς ἀπειλές των ὅτι θὰ τὸν σκοτώσουν (Ἰε κεφ. 5). ὁ 28 ἀναφέρεται στὴ στημένη δίκη του ποὺ ὠργάνωσε τὸ ἱερατεῖο, ὅταν ὁ Ἱερεμίας προφήτευσε τὴν καταστροφὴ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ οἱ κατήγοροι πρότειναν θανατικὴ ποινή (Ἰε κεφ. 11-12). ὁ ψαλμὸς αὐτὸς στὰ χειρόγραφα τόσο τῶν Ἑβδομήκοντα ὅσο καὶ τοῦ μασοριτι-

κοῦ καὶ ὅλων τῶν μεταφράσεων εἶναι συγκολλημένος μὲ τὸν προηγούμενό του 27 (ὡς 26 στοὺς Ο΄, ὡς 27 στὸ μασοριτικό). τοὺς ἀποκόλλησα. ὁ ψαλμὸς 93, ποὺ εἶναι πάλι πιθανῶς ἀλφαβητάριο, ἀναφέρεται στὴν ἀπιστία κι ἐγκληματικὴ ἀδικία ποὺ ἐπικρατεῖ στὰ χρόνια τοῦ Ἰερεμίου. τὴν ἐγκληματικὴ ἀδικία μάλιστα τὴν ὑφίσταται κι ὁ ἴδιος. στὸ ἐλεγεῖο 17 λέει γιὰ μιὰ παρὰ λίγο δολοφονία του·

Εἰ μὴ ὅτι Κύριος, ἐβοήθει μοι,
παρὰ βραχὺ παρῴκησε τῷ ᾅδῃ ἡ ψυχή μου.

ὁ ψαλμὸς 36 ἀναφέρεται στὴν τρίτη συνωμοσία τοῦ ἱερατείου ἐναντίον τοῦ Ἰερεμίου, γιὰ νὰ τὸν δολοφονήσουν, ἡ ὁποία περιγράφεται στὸ κεφάλαιο 57. ὁ ψαλμὸς καὶ τὸ κεφάλαιο ἔχουν κοινά. Ψα 36,13 = Ἰε 57,19· Ψα 36,18 = Ἰε 57,15· Ψα 36,19 = Ἰε 57,2· Ψα 36,33 = Ἰε 57,19. ὁ ψαλμὸς 140 ἀναφέρεται στὴν προδοσία καὶ συκοφαντία ποὺ ἀντιμετώπισε ὁ Ἰερεμίας ἀπὸ τὸν σπιτονοικοκύρη του Σαρουΐα, ὅταν καταδικάστηκε ὡς φιλοβαβυλώνιος καὶ φυλακίστηκε γιὰ *ἡμέρας πολλάς* (Ἰε κεφ. 27). ὁ προφήτης ἔγραψε τὸν ψαλμὸ αὐτὸ μέσα στὴ φυλακή· πιθανῶς εἶναι ἀλφαβητάριο κατὰ στίχον. τὸν ὡραιότατο ψαλμὸ 41 ὁ Ἰερεμίας τὸν ἔγραψε πάλι μέσα στὴ φυλακὴ κατὰ τὴν τελευταία του καὶ μακροχρόνια φυλάκισι, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸν ἐλευθέρωσαν οἱ Βαβυλώνιοι πορθηταὶ τῆς Ἰερουσαλήμ. τὸν ἔγραψε ἀκριβέστερα, ὅταν, καθὼς ἦταν στὴ φυλακή, οἱ Ἰουδαῖοι ἱερεῖς ψευδοπροφῆτες αὐλικοὶ στρατηγοί, θέλοντας νὰ τὸν δολοφονήσουν πονηρὰ καὶ παρὰ τὴ θέλησι τοῦ ἀνισχύρου καὶ δειλοῦ βασιλέως Σεδεκίου, τὸν κατέβασαν γιὰ πολλὲς ἡμέρες ἄσιτο καὶ γυμνὸ σ' ἕνα βαθὺ καὶ σκοτεινὸ πηγάδι χωρὶς νερὸ ἀλλὰ μὲ βαθειὰ λάσπη, στὴν ὁποία βυθισμένος μέχρι τὶς μασχάλες κόντεψε νὰ πεθάνῃ· ἤθελαν νὰ τὸν δολοφονήσουν, χωρὶς νὰ χύσουν αἷμα καὶ νὰ φαίνεται δολοφονία. ὅταν θὰ πέθαινε, θὰ ἔπλυναν τὸ σῶμα του καὶ θὰ τὸ ἔθαβαν καθαρό. τὸν ἔσωσαν τότε ὁ Σεδεκίας κι ὁ εὐσεβὴς εὐνοῦχος Αἰθίοψ αὐλικὸς δοῦλος Ἀβδεμέλεχ, βγάζοντάς τον ἀπὸ τὸ θανάσιμο πηγάδι κρυφὰ ἀπὸ τοὺς βασανιστὰς καὶ δολοφόνους (ἐλεγεῖα 2-4· 6· 17· 20· Ἰε, κεφ. 35-36). ὅπως φαίνεται στὸν Παῦλο, ποὺ χρησιμοποιεῖ αὐτὸ τὸν ψαλμὸ πολὺ στὴν Πρὸς Ἑβραίους (11,25-30), ὁ Ἰερεμίας σ' αὐτὸν προφητεύει πολλὰ καὶ σπουδαῖα γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό (ἐλεγεῖα 9-11). γι' αὐτὸ οἱ Ἰουδαῖοι μασορῖτες τοῦ Β΄ μ.Χ. αἰῶνος κάκωσαν τὸν ψαλμὸ αὐτὸ μὲ τροποποιητικὴ κάκωσι, ἡ ὁποία μὲ τὰ Ἑξαπλᾶ μὲν ἐπηρέασε κάπως τὸ κείμενο τῶν Ο΄, ὥστε νὰ τὸ κάνῃ δυσνόητο καὶ δυσμετάφραστο, μὲ τὴ vulgata δὲ τοῦ Ἰουδαίου μασορίτου Βαρανίνα καὶ τοῦ παπικοῦ μοναχοῦ Ἱερωνύμου πέρασε πολὺ περισσότερα στὶς πέντε προτεσταντικὲς καὶ μητρικὲς εὐρωπαϊκὲς μεταφράσεις τοῦ 16^{ου} αἰῶνος γερμανικὴ γαλλικὴ ἱσπανικὴ ἰταλικὴ καὶ ἀγγλική. κι ὁ ψαλμὸς ἔγινε γενικῶς δυσερμή-

νευτος ἀπὸ κάκωσι. κατὰ τὴν ἑρμηνεία του τόσο οἱ ῥαββῖνοι - μασορῖτες - ταργουμισταὶ ὅσο καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ ἑρμηνευταὶ καὶ χρῆστες, καὶ οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι μεταφρασταὶ κι ἑρμηνευταί, καί γε οἱ ἀπὸ κείνους ἐξαρτημένοι σημερινοὶ Ἕλληνες μεταφρασταὶ κι ἑρμηνευταὶ λὲν ἁπαξάπαντες γελοῖες ἀρλοῦμπες. τὸ τελευταῖο κομμάτι τοῦ ψαλμοῦ (19-26) τὸ πῆραν κάποτε οἱ μασορῖτες κι ὁ Ὠριγένης καὶ οἱ ὀπαδοί του καὶ τὸ καταχώρισαν δεύτερη φορὰ μετὰ τὸν ψαλμὸ 69 ὡς ψαλμὸ 69 δῆθεν. αὐτὸ ἔγινε, ὅταν σὲ κάποια συγκόλλησι δυὸ ὁποιωνδήποτε ψαλμῶν οἱ 150 Ψαλμοὶ ἔγιναν 149, κι ἔπρεπε «πάσῃ θυσίᾳ» νὰ ξαναγίνουν 150. ὅταν ἀποκατέστησα τὸ Ψαλτήριον, ὠβέλισα τὸ περιττὸ ἀπόσπασμα - προσθήκη. τὸν ψαλμὸ 78 ὁ Ἰερεμίας τὸν ἔγραψε ἀμέσως μετὰ τὴν ἅλωσι καὶ καταστροφὴ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Ἰερουσαλήμ. τὸν δὲ ψαλμὸ 73 τὸν ἔγραψε ὡς *θρῆνον* γι' αὐτὴ τὴν καταστροφή. προέρχεται ἀπὸ τὸ *ἀρχεῖον* - βιβλίο τοῦ προφήτου *Θρῆνοι,* ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται καὶ ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς πέντε θρήνους, ποὺ εἶναι μᾶλλον τοῦ Ἰερεμίου, καὶ περιέχεται στὸ ἀνθολογικὸ ποιητικὸ βιβλίο τῆς Π. Διαθήκης *Θρῆνοι,* καθὼς καὶ ὁ μὴ διασωθεὶς *Θρῆνος ἐπὶ Ἰωσίαν*· διότι λέγεται στὴν Παραλειπομένη (92,8)· *Ἐθρήνησεν Ἰερεμίας ἐπὶ Ἰωσίαν, καὶ εἶπαν οἱ ἄρχοντες καὶ αἱ ἄρχουσαι Θρῆνον ἐπὶ Ἰωσίαν ἕως τῆς σήμερον· καὶ ἔδωκαν αὐτὸν εἰς πρόσταγμα ἐπὶ Ἰσραήλ· καὶ ἰδοὺ γέγραπται ἐπὶ τῶν Θρήνων.* ὁ Ἰερεμίας, ἀφοῦ κατὰ τὸ 13^{ον} ἔτος τοῦ βασιλέως Ἰωσίου ἦταν 25 ἐτῶν, κατὰ τὴν ἅλωσι τῆς Ἰερουσαλὴμ ἦταν 65 ἐτῶν· καὶ μετὰ τὴν ἅλωσι ἔζησε στὴν Παλαιστίνη, καὶ στὴν Αἴγυπτο συνολικὰ 5-10 χρόνια. κατ' αὐτὰ ἔγραψε ὅσα ἄλλα ἔγραψε καὶ τὸν χρονικῶς τελευταῖο του ψαλμὸ 76, ὁ ὁποῖος εἶναι πάλι θρῆνος, διάφορος ὁποιουδήποτε ἄλλου θρήνου του, καὶ ἀλφαβητάριο κατ' ἐλεγεῖον. μοιάζει πολὺ μὲ τὸν ψαλμὸ - θρῆνο του 73. οἱ δυὸ ψαλμοι μοιάζουν στὸ ὅτι τὸ πρῶτο μισό τους εἶναι θρῆνος, τὸ δὲ δεύτερο, καθὼς εἶναι ἱκεσία γιὰ διάσωσι τοῦ αἰχμαλώτου Ἰσραήλ, γίνεται ὕμνος τοῦ Κυρίου ὅπως αὐτὸς διαφαίνεται στὴ θαυμάσια δημιουργία του τόσο κατὰ τὴν ἐνορχήστρωσί της ὅσο καὶ κατὰ τὸ χειρισμό της.

11. Δανιὴλ ψαλμοὶ 101· $<45^{+}\ 88^{+}\ 89^{+}\ 93^{+}>$. ὁ Δανιήλ, ἐκτὸς ἀπὸ ποιητὴς ὁλοκλήρου τοῦ ψαλμοῦ 101, εἰκάζω ὅτι εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὴ θεόπνευστη καὶ προφητική του παρρησία κι ἐξουσία συμπληρώνει μὲ προσθῆκες τοὺς τέσσερες ψαλμοὺς 45 88 89 93. τοὺς ἄλλους δυὸ «συμπληρωμένους» ψαλμοὺς 25 καὶ 69 συμπλήρωσε ὁ Ἔσδρας. στοὺς δαυϊτικοὺς ψαλμοὺς 45 καὶ 88 προηγεῖται λόγος τοῦ Δαυῖδ καυχηματικὸς ἐν Κυρίῳ κι ὁ Ἰσραὴλ φαίνεται ὡς μιὰ πανίσχυρη καὶ ἡγεμονεύουσα αὐτοκρατορία, στὶς δὲ ἐπακόλουθες προσθῆκες ὁ προφήτης ποιητὴς τῆς αἰχμαλωσίας λέει μὲ παράπονο· «Ὅμως τώ-

ρα, Κύριε, ποῦ εἶναι τὰ μεγαλεῖα ἐκεῖνα;». φαίνεται προφήτης μεγάλης πίστεως καὶ παρρησίας· καὶ ἔκρινα ὅτι εἶναι ὁ Δανιήλ. ὅταν γράφῃ τὸν ψαλμὸ 101, εἶναι ὑπέργηρος, ἡ δὲ αἰχμαλωσία εἶναι στὸ τέλος της, ἢ ἴσως ἡ πρώτη ἐπάνοδος τῶν 100.000 ἔγινε ἤδη, ἀλλ' αὐτὸς λόγῳ ἡλικίας –πιθανῶς περίπου 100 ἐτῶν– δὲν ἐπέστρεψε μὲ τοὺς ἄλλους. δηλώνει σαφῶς τὸ ἔσχατο γῆρας του, τὴν ἀπόσυρσί του ἀπ' ὅλα τ' ἀξιώματα, τὸ ὅτι νιώθει ἀπομονωμένος (ἡλικιακὰ) σὰν *πελεκὰν ἐρημικὸς* καὶ *νυκτικόραξ* (=γκιώνης) *ἐν οἰκοπέδῳ* καὶ σὰ *στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος* (=σὲ ταράτσα) (ἐλεγ. 6-7), νιώθει ὅτι τὰ κόκκαλά του ἔγιναν ξηρὰ σὰ φρύγανα (3), ὅτι ξεχνάει ἀκόμη καὶ νὰ φάῃ (4), ὅτι ἔχει γίνει πετσὶ καὶ κόκκαλο (5), καὶ δηλώνει ὅτι οἱ αἰχμάλωτοι ἔχουν λαχτάρα νὰ δοῦν τὴν κατεδαφισμένη καὶ χορταριασμένη Ἰερουσαλήμ, κι ὁ ἴδιος ποθεῖ ὅσο τίποτε ἄλλο, πρὶν πεθάνῃ, νὰ δῇ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν ἄλλων, παρ' ὅλο ποὺ αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ· ἂς τὸν ἀφήσουν στὴν ἐξορία μόνο του σὰν *ἐρημικὸν πελεκᾶνα,* παρ' ὅλο ποὺ αὐτὸς ἦρθε σ' αὐτὴ καὶ 11 χρόνια πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τοὺς πάππους ἐκείνων, ὅταν ὁ Ναβουχοδονόσορ πῆρε 18.000 ἐπιστήμους ὡς ἐγγυητικοὺς ὁμήρους. εἶναι σαφῶς, νομίζω, ὁ Δανιήλ. ἀνευρίσκεται ὅμως στὸν ψαλμὸ (ἐλεγ. 20) ἡ ἔκφρασι *υἱοὶ τῶν τεθανατωμένων* (=«τὰ παιδιὰ τῶν σκοτωμένων», ἐννοεῖται στὴν ἅλωσι) λεγόμενη γιὰ τοὺς *πεπεδημένους* (=τοὺς αἰχμαλώτους τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας), ἡ ὁποία ἔκφρασι ἀνευρίσκεται καὶ στὸν ψαλμὸ 78 (ἐλεγ. 13), ποὺ ἀπέδωσα στὸν Ἰερεμία· ἀλλ' ἀποκλείεται νὰ εἶναι κοινὸς ὁ ποιητής. ὁ δεύτερος εἶναι μᾶλλον μαθητὴς ἢ μιμητής· ἢ ἡ ἔκφρασι ἦταν κοινόχρηστος καὶ πανεθνικὸς ὅρος τῶν Ἑβραίων τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας. καὶ εἶναι γραπτὸ στὴ Βίβλο ὅτι ὁ Δανιὴλ μελετοῦσε πολὺ τὰ κείμενα τοῦ Ἰερεμίου, τὸν ὁποῖο καὶ εἶχε γνωρίσει ὡς νεαρὸς πρίγκηπας (ἐλεγ. 13· καὶ Δα 3,2). ὁ ψαλμὸς αὐτὸς εἶναι προφητικός, περὶ τοῦ Χριστοῦ. τὸν χρησιμοποιεῖ ὡς τέτοιον θεοπνεύστως ὁ Παῦλος στὴν Πρὸς Ἑβραίους (ἐλεγ. 26-29· Ἑβ 1,9-11), ἐκεῖ ποὺ διδάσκει στοὺς παραλῆπτες τῆς ἐπιστολῆς του αὐτῆς ὅτι ὁ *Κύριος (Ἰαυὲ)* ποὺ ἔκτισε τὸ σύμπαν εἶναι ὁ *Κύριος Ἰησοῦς Χριστός*· διότι λέει διὰ τοῦ προφήτου· *Πρὸς δὲ τὸν υἱὸν (ὁ πατὴρ) λέγει·*

Κατ' ἀρχὰς σύ, Κύριε (Ἰαυέ), τὴν γῆν ἐθεμελίωσας,
καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί.

βέβαια οἱ χιλιασταὶ ἢ «σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν» ἢ «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβὰ» ἢ ὅπως ἀλλιῶς λέγονται κατὰ καιρούς, μετὰ ἀπὸ ἕνα στρίμωγμα ποὺ τοὺς ἔκανα στὴ Θεσσαλονίκη ἄλλαξαν τὴ «μετάφρασί» τους καὶ τὴν ἔκαναν στὸν μὲν Ψαλμὸ χωρὶς τὸ *σὺ Κύριε (Ἰαυέ)*·

«Πρὶν ἀπὸ πολὺ καιρὸ ἔθεσες τὰ θεμέλια τῆς γῆς
καὶ οἱ οὐρανοὶ εἶναι ἔργο τῶν χειρῶν σου»·

στὴ δὲ Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ τὸ ἔκαναν·
«ἀναφορικὰ μὲ τὸν γιὸ ....

Ἐσὺ στὴν ἀρχή, Κύριε, ἔθεσες τὰ θεμέλια τῆς ἴδιας τῆς γῆς, κλπ.». ἀλλ' ἐγὼ ἄτομα ποὺ κάνουν τέτοιες παραχαράξεις πλαστογραφίες καὶ κουτοπονηριὲς σὰν αὐτοὺς τοὺς νεομασορῖτες τὰ γράφω στὰ παλιά μου τὰ παπούτσια.

12. Ζοροβάβελ ψαλμοὶ 135 118-129 106. ψαλμοὶ ἑνὸς σπουδαίου καὶ ταλαντούχου ποιητοῦ, ποὺ μιμεῖται τὸ Δαυΐδ καὶ ζῇ στὸν καιρὸ τῆς *ἀναβάσεως,* τῆς ἐπανόδου δηλαδὴ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴ Βαβυλωνία καὶ τὴν Περσία στὴν πατρῴα γῆ, καὶ σὲ ἀριθμὸ ψαλμῶν καὶ ἀπόλυτη ἔκτασι κειμένου καὶ σὲ τέχνη ἔρχεται στὸ Ψαλτήριο δεύτερος μετὰ τὸ Δαυΐδ. ὁ Ζοροβάβελ αὐτός, *ὁ ἄρχων τοῦ Ἰούδα* (Ἀν 2,4), ὁ ἀρχηγὸς τῆς πρώτης καὶ μεγάλης παλιννοστήσεως, στὴ Βίβλο (Ἀν Ἀγ Ζα Μα) φαίνεται ὅτι ἦταν ἕνας πολυτάλαντος πιστὸς γλυκὺς πρᾷος καὶ χαριτωμένος ἄντρας καὶ πιθανὸς μαθητὴς τοῦ προφήτου Δανιήλ· τὸ τελευταῖο τὸ εἰκάζω μόνον. ἂν οἱ ποιηταὶ τῶν ψαλμῶν 135 118-129 106 ἦταν δύο, τότε ὁ ἕνας ἔγραψε τὸν 106 κι ὁ ἄλλος τὰ 13 μικρὰ κομψοτεχνήματα - σονέττα. ἀλλὰ νομίζω ὅτι καὶ τῶν 14 ἀριστουργηματικῶν ψαλμῶν ὁ ποιητὴς εἶναι ἕνας· ὁ Ζοροβάβελ. οἱ ψαλμοί του ἔχουν συνολικὴ ἔκτασι 385 στίχους. οἱ πλὴν τοῦ 135 ἄλλοι 12 μικροὶ εἶναι γραμμένοι ὡς μιμήσεις τῶν μικρῶν σχολικῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ 131 καὶ 132. ὁ μεγάλος 106 ἀρχίζει μὲ τὸ κοινὸ πρῶτο ἐλεγεῖο τῶν δυὸ μεγάλων σχολικῶν δαυϊτικῶν 116 κι 134, ποὺ ἦταν οἱ ἐθνικοὶ ὕμνοι τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Δαυΐδ·

Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστὸς (=ἀγαθός),
ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

οἱ σχολικοὶ ἐθισμοὶ καὶ σχολικὲς ἀναμνήσεις καὶ νοσταλγίες ἦταν χαραγμένοι ἀνεξίτηλα μὲ πυρακτωμένη ἐγκαύστρα παιδιόθεν στὶς ψυχὲς τῶν Ἰσραηλιτῶν γιὰ αἰῶνες, ἀκόμη καὶ στὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία τῶν ταπεινώσεων, καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσία στὴ μικρὴ κι ἀναιμικὴ ἐπικράτεια τῶν παλιννοστησάντων Ἑβραίων ὡς περασμένα μεγαλεῖα κι ὡς μιὰ παλιὰ ἀγάπη μὲ τὸν Κύριο ποὺ δὲν σβήνει ποτέ. μπροστὰ σὲ τέτοια μεγαλοφυᾶ φαινόμενα φασκελώνω ὅλα τὰ «ἐκπαιδευτικὰ συστήματα» τῆς ἀνθρωπότητος ὡς βδελυρὰ σκουπίδια φρενοβλαβῶν. ἡ συναπτὴ κι ἀδιάσπαστη ὁμάδα τῶν δώδεκα μικρῶν ψαλμῶν 118-129, ἡ ὁποία στὴν ἀνθολογία τῶν 150 Ψαλμῶν εἶναι καταχωρισμένη ἀμέσως μετὰ τὸ μεγάλο Ἀλφαβητάριο τοῦ Δαυΐδ (Ψα 117), μόνο δὲ κατ' ἐπέκτασι καὶ οἱ δυὸ ἀρχαῖοι τοῦ Δαυΐδ 131 κι 132, τὰ πρότυπα τῶν δώδεκα, κι ὁ μεγάλος 130 τοῦ Νάθαν, εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι στὰ χειρόγραφα τόσο τῶν Ἑβδομήκοντα ὅσο καὶ τοῦ μασοριτικοῦ καὶ τῆς βουλγάτας καὶ σὲ κάθε ἄλλη μετάφρασι ἤδη ἀπὸ τὰ ἑλληνιστικὰ χρό-

νια (Β΄-Α΄ π.Χ. αἰ.) ἐπιγράφονται *Ὠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν.* παρ' ὅλο ποὺ οἱ ἐπιγραφὲς τῶν ψαλμῶν εἶναι ἑλληνιστικὰ ἀλεξανδρινὰ μὴ βιβλικὰ κείμενα ὀβελιστέα ἀπὸ τὴ Βίβλο, ἀλλ' ἀσφαλῶς διατηρητέα κάπου ἀλλοῦ. νομίζω ὅτι διασῴζουν μιὰ παλιὰ ἰουδαϊκὴ παράδοσι, ποὺ ἔλεγε ὅτι κατὰ τὴν **ἀνάβασιν** ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα στὴν Ἰερουσαλὴμ οἱ πεζοποροῦντες παλιννοστοῦντες Ἰουδαῖοι πορεύονταν σὲ ἀτέλειωτο ἀνήφορο, καὶ καθὼς μετὰ ἀπὸ κάθε ἡμερήσια *ἀνάβασιν* τὰ δειλινά, ἢ ὁλόκληρα τὰ σάββατα, ἔκαναν στάσι, διανυκτερεύοντας ἢ καὶ διημερεύοντας προφανῶς στὴν ὕπαιθρο, ἐκεῖ στὸ καινούργιο «σκαλοπάτι» *(ἀναβαθμόν),* ποὺ εἶχαν κατορθώσει ν' *ἀναβῶσιν,* ἔψαλλαν *τὰς ᾠδὰς τῆς Σιών* (Ψα 135,3), τὴν ὁποία θ' ἀντίκρυζαν σὲ λίγον καιρό, σὲ λίγες ἡμέρες, σὲ λίγες ὧρες. κι ἀργότερα, ἰδίως μετὰ τὸ 160 π.Χ. μὲ τὶς νίκες τοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου, οἱ δεκατρεῖς ψαλμοὶ 135 118-129 ψάλλονταν ἕνας ἕνας ὡς *στάσιμα,* εἴτε καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι πήγαιναν κάθε πάσχα ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες στὴν Ἰερουσαλήμ, στὸ δρόμο κάθε δειλινό, εἴτε μετὰ λίγες ἡμέρες καθὼς ἀνέβαιναν τὰ σκαλοπάτια καὶ τὰ διαζώματα τῆς Σιὼν μέχρι τὸ ναό, σὲ ἀναπαράστασι τῆς ἐκπληκτικῆς ἐκείνης πορείας - *ἀναβάσεως.* καὶ τὰ σκαλιὰ λέγονταν τότε *ἀναβαθμοὶ* καὶ τὰ ψαλλόμενα μικρὰ καὶ κομψὰ καὶ χαριτωμένα ἀριστουργήματα λέγονταν *Ὠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν.* προφανέστατα οἱ ἐνιαύσιες ἐκεῖνες ἀναπαραστάσεις ἦταν πολὺ συγκινητικὲς πατριωτικὲς καὶ παιδαγωγικές. ὁ ὅρος *Ἀναβαθμοὶ* ἢ *Ἀναβάσεις* περάστηκε καὶ στὴ χριστιανικὴ λατρεία, ἀλλὰ πολὺ παρεξηγημένος, ἐπειδὴ τὸ ἀρχικὸ νόημά του ἦταν πλέον ἄγνωστο. καὶ τὸν 9^{ον} αἰῶνα κι ὁ ὅρος αὐτὸς καὶ οἱ δεκατρεῖς ἀριστουργηματικοὶ ψαλμοὶ «ἑρμηνεύτηκαν» μὲ πολλὲς καββαλιστικὲς καὶ νηπτικὲς - μυστικιστικὲς ἀνοησίες.

Ὁ ὑπέροχος κι ἀριστουργηματικὸς καὶ ξακουστὸς ψαλμὸς 135, ποὺ ἀρχίζει

Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν
καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών

εἶναι ἀσφαλῶς τὸ πρῶτο ἀπὸ τ' ἀριστουργηματικὰ 13 σονέττα, ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς λεγομένας *Ὠδὰς τῶν ἀναβαθμῶν.* διότι τὸ σονέττο αὐτὸ φαίνεται νὰ εἶναι τῆς ὁμάδος τῶν ψαλμῶν 135 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129· εἶναι τῆς κοπῆς ἐκείνων, καί, στὴν περίπτωσι αὐτὴ ποὺ ὑποθέτω, ἔπρεπε νὰ εἶναι «ψαλμὸς 130» καὶ ὄχι 135. κάτι συνέβη, καὶ πῆγε πέντε θέσεις παραπέρα. ἴσως εὐθύνονται γι' αὐτὸ οἱ στραπατσαδόροι Ἀκιβὰ μὲ τὸ μασοριτικό του καὶ Ὠριγένης μὲ τὰ Ἑξαπλᾶ του καὶ Καππαδόκες φωστῆρες μὲ τὴν Ὠριγενοπάθειά τους· ἢ ἴσως συνέβη ὅ,τι καὶ μὲ τὸ κακωμένο πρῶτο φύλλο τῆς Βίβλου, ποὺ ἐπανακολλήθηκε ἀνάποδα μὲ τὴ ῥάχι του γυρισμένη δεξιὰ καὶ τὴν τέως ἔξω παρυφή του ἀριστερά, καὶ ἡ δη-

μιουργία τοῦ ἡλίου πῆγε ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα στὴν τετάρτη, μετὰ τὰ νερὰ καὶ τὰ φυτά, ὅπως ἀπέδειξα στὸ δεύτερο τόμο τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς γιὰ τὸ Κείμενον, στὸ τρίτο κεφάλαιο «Ἀνατάξεις»· ὁπότε κι αὐτὸ τὸ σονέττο, μὲ πανόμοιο στραπάτσο, ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ 130 πῆγε στὸν 135. τὸ δὲ νὰ συμπίπτουν καὶ ν' ἀλληλοσυμπληρώνωνται καὶ οἱ δυὸ ὑποθέσεις μου γιὰ τὸ σονέττο αὐτὸ εἶναι τὸ πιθανώτερο. τὸ ἐν λόγῳ λογοτεχνικὸ ἀριστούργημα φιλοτιμήθηκαν καὶ μελοποίησαν, ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του, μεγάλοι καὶ διάσημοι Εὐρωπαῖοι μουσουργοὶ τῆς τυπογραφικῆς ἐποχῆς. οἱ ψαλμοὶ 135 118-129, συνολικῆς ἐκτάσεως 89 στίχων, ἐκτείνονται ὁ καθένας ἀπὸ 4 μέχρι 11 ἐλεγεῖα ἤτοι 10 μέχρι 22 στίχους· καὶ 3 στροφὲς στὸν πρῶτο, τὸν 135, κι ἀπὸ 2 στοὺς ἄλλους. οἱ κομψοὶ αὐτοὶ ψαλμοί, ἂν τοὺς διαβάσῃ κανεὶς μὲ τὴ σειρὰ ποὺ τοὺς ἐξετάζω, 135 118 119 121 120 124 122 123 125 126 128 129 127, καὶ τοὺς ἑρμηνεύσῃ σωστὰ καὶ τοὺς μεταφράσῃ ἀπέριττα, βλέπει ἔκπληκτος ὅτι δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ἄμεσο ἡμερολόγιο τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία καὶ τῶν πρώτων προβλημάτων κινδύνων φυλάξεων πόθων καὶ ὀνείρων στὴν ἔρημη χώρα τους. εἶναι μιὰ συγκλονιστικὴ ἱστορία σὲ δεκατρία ποιητικὰ κεφάλαια, μιὰ ἐποποιία ἀπὸ τὶς παραμονὲς τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ διατάγματος τοῦ Κύρου μέχρι τὸ ῥίζωμα στὴν ἐρειπωμένη πατρίδα καὶ μέχρι τὴν ἀναβλάστησι τοῦ Ἰσραήλ. τὸ σύνολο, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι μίμησι δυὸ ἀρχαίων σχολικῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ, εἶναι ἕνα ἄκρως πρωτότυπο ἀριστούργημα. ἔχω τὴν ἐντύπωσι ὅτι δὲν γράφτηκε ἐξ ἀρχῆς μὲ τὴν προοπτικὴ ν' ἀποτελέσῃ ἑνιαῖο ἔπος, ἀλλ' αὐτὸ προέκυψε αὐτομάτως κι ἀπροσδοκήτως, ὅταν ἡ δεκατριάδα τῶν ψαλμῶν συμπληρώθηκε. καὶ γιατί ὁ ὑπέροχος αὐτὸς ποιητὴς περιώρισε τὸ ἔπος σὲ δεκατρεῖς ψαλμοὺς - ῥαψωδίες - κεφάλαια; εἶναι ἆραγε συμπτωματικὸ ἢ ἤθελε νὰ εἶναι οἱ ψαλμοὶ ὅσες καὶ οἱ φυλὲς τοῦ Ἰσραήλ; ἄπορον. οἱ τέσσερες πρῶτοι ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς αὐτούς, 135 118 119 121, φαίνονται γραμμένοι στὸ τέλος τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας, θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅταν συσκεύαζαν τὶς ἀποσκευές των γιὰ τὸ ξεκίνημα τῆς ἐπανόδου στὴν πατρίδα, οἱ δὲ λοιποὶ ἐννιὰ εἶναι γραμμένοι ἢ στὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς ἢ πλέον στὴν πατρῴα γῆ. ὁ ψαλμὸς 118 εἶναι ἐκεῖνος ποὺ περιέχει τὸ δυσνοητότατο κι ἀκατανόητο ἐλεγεῖο (4)

Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα
σὺν τοῖς ἄνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς,

τὸ ὁποῖο ἐξήγησα στὴ διατριβή μου «Ὀρυκτὰ τῆς Βίβλου»[53], καὶ μετὰ 8 χρόνια κάποιος πῆρε τὴν ἀνακάλυψί μου, ποὺ τὴ θαύμασαν ὅλοι οἱ γεωλόγοι καὶ γεμμολόγοι καί γε βιβλικοί, καὶ τὴν πάσσαρε γιὰ δική του ἀνακάλυψι κι ἑρμηνεία στὸ ὑπόμνημα - σκουπιδοτενεκέ του

στοὺς Ψαλμούς, στὴ σελίδα του 412· κάνουν καὶ τέτοιες ἐξαίρετες πράξεις κάποιοι, οἱ ὁποῖες δὲν πρέπει νὰ παραμένουν ἀπαρασήμαντες, γιὰ νὰ ξέρουμε ποιοῦ ἤθους ἄτομα κυκλοφοροῦν ἀνάμεσά μας. περιέχει ἐπίσης ὁ ἴδιος ψαλμὸς καὶ τὸ γεμάτο καημὸ καὶ νοσταλγία ἐξορίστου ἐλεγεῖο (5)

Οἴμοι! ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη,
κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ·

τὸ ὁποῖο ὁ ἐν λόγῳ «κάποιος» δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβῃ, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι εὐνόητο, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἰδέα ποιό πρᾶγμα λέγεται *παροικία* στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. νὰ μὴν πῶ τώρα καμμιὰ χωριάτικη παροιμία. τὸ ἐλεγεῖο 6 εἶναι παράθεμα ἀπὸ τὸ Ἆσμα (1,6) καὶ εἶναι ἡ ἀρχαιότερη καὶ βιβλικὴ μαρτυρία αὐτοῦ τοῦ ὑπερόχου ποιήματος. στὸν παρόμοιο ψαλμὸ 119 ὁ ποιητὴς προσεύχεται πρὸς τὰ δυτικὰ *ὄρη,* δηλαδὴ πρὸς τὴ Σιών, *ὅθεν ἥξει ἡ βοήθειά μου,* ὅπως ἔκανε κι ὁ Δανιήλ (Αἰ 6,12)· καὶ συνιστᾷ παράτασι ἐπαγρυπνήσεως στὸ φρόνημα· καὶ τὸ διατηρητέο φρόνημα εἶναι ὁ πόθος γιὰ ἐπαναπατρισμό. ὁ Ψαλμὸς 121 εἶναι πολὺ τρυφερὸς καὶ γεμάτος ταπεινόφρονα πίστι καὶ ὑποταγὴ στὸν Κύριο. οἱ τρεῖς αὐτοὶ Ψαλμοὶ 118 119 121 φαίνονται σὰν προσευχές, ποὺ γίνονται γιὰ νὰ καρποφορήσουν κάποιες ἐνέργειες πιστῶν Ἑβραίων παρὰ Κύρῳ, πιθανώτατα ἐνέργειες τοῦ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος παρὰ τὸ γῆρας του χρημάτισε γιὰ 4 χρόνια αὐλικὸς καὶ πρωθυπουργός του, ἀκριβῶς τότε ποὺ αὐτὸς προκάλεσε τὸ διάταγμα τοῦ Κύρου γιὰ ἐπαναπατρισμὸ τῶν Ἑβραίων. ἡ ὑπόθεσι αὐτὴ μοῦ θυμίζει τὴν εὐδιάκριτη ὑπόθεσι τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ῥωμαίου πολίτου Παύλου μὲ ἐνέργειες παρὰ Νέρωνι τοῦ πρωθυπουργοῦ του Ναρκίσσου (Φι 12,3· πρβλ. Ῥω 22,13). στὸν ψαλμὸ 120 ὁ ποιητὴς ἐκφράζει τὴν κατάπληξί του, ὅταν πῆρε τὸ μήνυμα, τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παρὰ Κύρῳ ἐνεργειῶν· «Τέλος ἡ αἰχμαλωσία! φεύγουμε ἐλεύθεροι γιὰ τὴν πατρίδα! θὰ δοῦμε τὸν (ἐρειπωμένο) οἶκο τοῦ Κυρίου!». ψαλμὸς 124· τὸ ἱστορικὸ τῆς πορείας τῆς ἐπιστροφῆς· καὶ προσευχὴ νὰ βρεθοῦν κι ἄλλοι ποὺ θέλουν νὰ ἐπαναπατριστοῦν, μένοντας πιστοὶ στὸν Κύριο. κι ὁ Κύριος εὐλογεῖ, δίνει πολυτεκνία, δίνει γιούς. τρεῖς ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς αὐτούς, οἱ 124 125 126 μιλοῦν γι' αὐτὴ τὴν εὐλογία τῆς πολυτεκνίας καὶ τὴν εὔχονται καὶ τὴν ἐλπίζουν. δίνεται τὸ σύνθημα· «Γεννᾶτε, γιατὶ χανόμαστε· εἴμαστε πολὺ λίγοι». (ἦταν 100.000, ὅσοι περίπου καὶ οἱ πραγματικοὶ Χριστιανοὶ σήμερα· γλυκειὰ σταγόνα νεροῦ στὸν ἁρμυρὸ ὠκεανὸ τῆς ἰσλαμοειδοῦς θρησκοληψίας καὶ λύσσης τοῦ ἀποχριστιανισμοῦ). ψαλμὸς 122· ἀπολογισμὸς μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμό· «Εἴμαστε λίγοι κι ἀδύναμοι· καλὰ ποὺ μᾶς προστατεύει ὁ παντοδύναμος Κύριος».

Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου
τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (122,6).

ψαλμὸς 123· «Ἔχετε πεποίθησι στὸν Κύριο· μὴν ἀφομοιώνεστε μὲ τοὺς εἰδωλολάτρες Ἄραβες μέσα στοὺς ὁποίους βρισκόμαστε σὰ φελλὸς στὸν ὠκεανό». ψαλμὸς 125· «Γεννᾶτε· εἴμαστε λίγοι· χρειαζόμαστε ἐπειγόντως πληθυσμό». (τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα σ' ὁποιοδήποτε ἔθνος ὁποιασδήποτε ἐποχῆς εἶναι τὸ ἀσυγκρίτως μεγαλείτερο ἀπ' ὅλα καὶ τὸ πιὸ ἐπεῖγον. μόνο ἐχθροὶ μεγάλοι ἑνὸς ἔθνους θέλουν τὸ δημογραφικό του πρόβλημα ἄλυτο καὶ λησμονημένο). ψαλμὸς 126· «Γεννᾶτε· κάντε τὶς γυναῖκες σας καρποφόρες κληματαριές». τρίτη τέτοια παρόρμησι αὐτή. ψαλμὸς 128· «Κύριε, μείναμε πιστοὶ σὲ σένα· σῶσε μας ἀπὸ τὸν ἀκάθαρτο κι ἐχθρικὸ περίγυρο» (ἐννοεῖ τοὺς Παλαιστινοὺς Ἄραβες, τὸν αἰώνιο ἐχθρὸ τοῦ Ἰσραήλ). ψαλμὸς 129· «Κύριε, νιώθουμε σὰν τὸ ἀπογαλακτισμένο βρέφος, ποὺ καταφεύγει στὴ μητέρα του. Ἰσραήλ, ἔλπιζε στὸν Κύριο». ψαλμὸς 127· ὁ χρονικῶς τελευταῖος τῆς δωδεκάδος· «Πάντα στὴν ἱστορία μας μᾶς κατατρέχει ὁ περίγυρος. νὰ ξεραθοῦν, νὰ ξεπατωθοῦν, νὰ πᾶνε στὴν κατάρα. νὰ μᾶς προστατεύη κι εὐλογῇ ὁ Κύριος».

Λεπτομερέστερο ἡμερολόγιο - ὁδοιπορικὸ τῆς ἐπανόδου τῶν Ἰουδαίων στὴ χώρα τους εἶναι ὁ μεγάλος ψαλμὸς 106, ἡ ἐποποιία τῶν ταλαιπωριῶν καὶ κινδύνων τῆς ὁδοιπορίας τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ. στὸν ψαλμὸ αὐτὸ φαίνεται ὅτι ἡ ἐπάνοδος αὐτὴ ἔγινε ὄχι μόνο ἀπὸ τὴ Βαβυλωνία καὶ τὴν Περσία ἀλλὰ κι ἀπὸ δυτικὲς χῶρες καὶ βόρειες καὶ νότιες, καὶ πολλοὶ ταξίδευσαν διὰ θαλάσσης. προφανῶς εἶχαν πωληθῆ παντοῦ ὡς δοῦλοι, καὶ μὲ τὸ διάταγμα τοῦ Κύρου βρέθηκαν, ἐξαγοράστηκαν κι ἀπελευθερώθηκαν. φαίνεται ὅτι ἔγινε κίνησι πολὺ ὠργανωμένη. καὶ ὅλοι κακουχήθηκαν καὶ κινδύνευσαν πολὺ μέχρι νὰ φτάσουν στὴν Παλαιστίνη. καὶ δὲν εὕρισκαν εὔκολα φαγητὰ ποὺ ἐπιτρέπονται σὲ Ἰουδαίους. ὁ Κύριος

3 *Τοὺς περιμάζευε ἀπὸ τὶς διάφορες χῶρες*
ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ ἀπὸ τὴ δύσι ἀπὸ τὸ βορρᾶ κι ἀπὸ τὴ θάλασσα.
4 *περιπλανῶνται στὴν ἔρημο, στὴν ἄνυδρη γῆ·*
δρόμο ποὺ νὰ ὁδηγῇ σὲ πόλι μὲ κατοικίες δὲν βρίσκουν·
5 *εἶναι πεινασμένοι καὶ διψασμένοι,*
ἡ ὕπαρξί τους εἶναι ἐξαντλημένη, στὰ τελευταῖα της.
6 *καὶ πάνω στὴ σύνθλιψί τους κράζουν πρὸς τὸν Κύριο,*
κι ἐκεῖνος τοὺς γλυτώνει ἀπὸ τὴν ἀφόρητη κατάστασί τους.
7 *τοὺς ὁδηγεῖ στὸ δρόμο τὸν ὁμαλό,*
γιὰ νὰ φτάσουν στὴν πόλι τοῦ κατοικητηρίου του.

18 *ὅλα τὰ τρόφιμα εἶναι γι' αὐτοὺς ἀπαγορευμένα ὡς μιαρὰ*
καὶ φτάνουν μέχρι τὶς πύλες τοῦ θανάτου.

23 *αὐτοὶ ποὺ ταξιδεύουν μὲ πλοῖα στὴ θάλασσα,*
αὐτοὶ ποὺ ἐργάζονται στὰ μεγάλα πελάγη,
24 *αὐτοὶ βλέπουν τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου,*
βλέπουν τὰ θαυμάσιά του στὸ πέλαγος·
25 *πῶς αὐτὸς λέει, καὶ ὀρθώνεται ὁ ἄνεμος τῆς καταιγίδος,*
καὶ ὑψώνονται τὰ κύματά της·
26 *ἀνεβαίνουν μέχρι τοὺς οὐρανοὺς*
καὶ κατεβαίνουν μέχρι τοὺς βυθούς·
κι ἐκεινῶν ἡ ψυχὴ λιώνει μὲς στοὺς κινδύνους.
27 *ταρακουνιοῦνται, σκουντουφλοῦν σὰν τὸ μεθυσμένο,*
καὶ ὅλη ἡ μαστοριά τους πάει στὸν πάτο.
28 *καὶ πάνω στὴ σύνθλιψί τους κράζουν πρὸς τὸν Κύριο,*
κι ἐκεῖνος τοὺς βγάζει ἀπὸ τὴν ἀφόρητη κατάστασί τους.
29 *κι ἐκεῖνοι εὐφραίνονται ποὺ βρῆκαν τὴν ἡσυχία τους,*
κι αὐτὸς τοὺς ὁδηγεῖ στὸ λιμάνι ποὺ θέλουν.

37 *σπέρνουν ἀγροὺς καὶ φυτεύουν ἀμπέλια*
καὶ παράγουν καρπὸ γενημάτων.
38 *τοὺς εὐλογεῖ καὶ πληθύνονται πάρα πολὺ*
καὶ τὰ ἐκτρεφόμενα ζῷα τους τὰ κάνει ὄχι λίγα. (44-45).

Αὐτὰ γιὰ τοὺς 14 ἀριστουργηματικοὺς ψαλμοὺς τοῦ Ζοροβάβελ μὲ τὸ σπουδαῖο ἀλλὰ καὶ κρυμμένο ἱστορικὸ στοιχεῖο τους.

13. Μαλαχίου ψαλμοὶ 10 12 14. τρεῖς ψαλμοὶ γραμμένοι πολὺ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Ἀγγαίου, καὶ πιθανῶς τοῦ Ζαχαρίου· πιθανώτατα ψαλμοὶ τοῦ Μαλαχίου (470 π.Χ.). καιρὸς πολὺ ἄσχημος, σημαδεμένος μὲ δυὸ μεγάλα κακά· μεγάλη ἐπιθετικότητα τοῦ ἀραβικοῦ περιγύρου (Ἀμμωνιτῶν καὶ Ἰδουμαίων) ἐναντίον τοῦ ἀσθενεστέρου Ἰσραήλ, καὶ ἄσχημη ὑποτροπὴ τοῦ Ἰσραὴλ σὲ ἠθικὴ παρακμὴ καὶ σὲ ῥοπὴ πρὸς τὴν ἀφομοίωσι ἀπὸ τοὺς Ἄραβες καὶ ἀσέβεια ποὺ φτάνει μέχρι καὶ ἀθεΐα. στὸν ψαλμὸ 10 ὁ ποιητὴς παραπονεῖται (1-2)·

Γιατί, Κύριε, ἀποτραβήχτηκες μακριά;
γιατί καὶ σὲ καλοὺς καιροὺς καὶ σὲ θλίψεις μᾶς παραβλέπεις;
ὅταν ὁ ἀσεβὴς ὑπερηφανεύεται, ὁ φουκαρᾶς ἀναφλέγεται·
παγιδεύονται οἱ ἀσεβεῖς στὶς μηχανορραφίες ποὺ σχεδιάζουν.

οἱ ἀναφερόμενοι ἀσεβεῖς, ὅταν μιλοῦν γιὰ τὸ θεό, εἶναι πολὺ κυνικοὶ ἐμπαῖκτες· *'Δὲν ἐξοργίζεται, δὲν θὰ δικάσῃ'* (4)· *'Πάει, ξέχασε ὁ θεός· γύρισε τὸ πρόσωπό του ἀλλοῦ, δὲν βλέπει καθόλου'* (11)·
Στὴ σκέψι τους ὁ θεὸς δὲν ὑπάρχει κἄν (4).

τὰ ἴδια καὶ στὸν ψαλμὸ 12· *Ἐκλέλοιπεν ὅσιος* (1)· *χείλη δόλια* (3)· *ταλαιπωρία τῶν πτωχῶν καὶ στεναγμὸς τῶν πενήτων* (5)· *Κύριε, φυλάξαις ἡμᾶς καὶ διατηρήσαις ἡμᾶς* (7)· *κύκλῳ οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσι* (8).
τὰ ἴδια καὶ χειρότερα φαίνονται καὶ στὸν ψαλμὸ 14, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει μὲ τὸ περίφημο

Εἶπεν ἄφρων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· 'Οὐκ ἔστι θεός'.
διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασιν.
(= μὲ τὰ καμώματά τους ἔγιναν διεφθαρμένοι καὶ σιχαμεροί).

μὲ τὸ *διεφθάρησαν* ἐννοεῖται «μέχρι πορνεία καὶ φόνο», μὲ τὸ *ἐβδελύχθησαν* ἐννοεῖται κι ἐδῶ καὶ σ' ὅλη τὴν Π. Διαθήκη «μέχρι κιναιδισμό». προβαβυλώνιο χάλι. ὁ ποιητὴς φαίνεται φρικιασμένος. πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι κατὰ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες δίπλα στὸν ἀσθενέστατο Ἰσραὴλ ὑπῆρχε ἕνα ἰσχυρὸ κράτος ἐν κράτει μέσα στὴν ἀχανῆ κι ἀνεξέλεγκτη ἀπὸ κεντρικὴ διοίκησι Περσικὴ αὐτοκρατορία, τὸ κράτος τῶν *Ἀμμωνιτῶν* Ἀράβων, μὲ κυβερνήτη καὶ ἱεροβασιλέα. ὁ κυβερνήτης ἦταν ἕνας ἱκανὸς καὶ ἀπάνθρωπος Τωβίας, ποὺ ἤθελε νὰ καταπιῇ τὸν Ἰσραήλ, οἱ δὲ ἄνθρωποί του, γαμπροὶ γυναικάδελφοι καὶ συμπέθεροι τοῦ Ἰσραηλίτου ἀρχιερέως, γαντζωμένοι στὸ γαζοφυλάκιο (= τράπεζα) τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου, ἀπομυζοῦσαν, ὅπως ἀνέφερα, κάθε οἰκονομικὴ ἰκμάδα τῶν Ἑβραίων. ἱεροβασιλεὺς (χαλίφης) ἦταν ὁ κίναιδος Ἀνὰ Βααλάτ· (ὄχι Σαναβαλλάτ· λάθος ποὺ προέκυψε στὰ χειρόγραφα ἀπὸ τὸ [ὃ]ΣΑΝΑΒΑΑΛΑΤ = ὃς Ἀνὰ Βααλάτ). *Ἀνὰ Βααλάτ,* σχεδὸν ταυτόσημο μὲ τὸ *Ἀνημέλεχ* (= ἡ Τρυφερὴ Βασιλεύς) (Βα 107,12) καὶ τὸ *Τρυφερὰ Μαρωδὰχ* (= ἡ Τρυφερὴ Μαρδούκ) (Ἰε 99,3), θὰ πῇ «ἡ τρυφερὴ θηλυπρεπὴς Βάαλ». τὸ ἀνάλογο στὴν ἑλληνικὴ θὰ ἦταν «ἡ Τρυφερούλα Ὑάκινθος», «ἡ Τρυφερούλα Γανυμήδης», «ἡ Τρυφερούλα Νάρκισσος», «ἡ Τρυφερούλα Διόνυσος»· τὸ τρυφερὸ - κιναιδικὸ ἱερατικὸ ὄνομα *Ἀνὰ Βααλάτ,* ποὺ ἐξιχνιάζω, θεϊκὸ κατ' ἀρχὰς ὄνομα σὰν τὸ ὁμόρριζό του *Ἀνη - Μέλεχ* ἢ *Ἀνημέλεχ* (Βα 107,10) καὶ τὰ προειρημένα συνώνυμα *Τρυφερὰ Μαρωδὰχ* καὶ *Τρυφερὰ - ἀπτόητος Βῆλος* (Ἰε 98,42· 99,2· 3) ποὺ τὰ ἔβαζαν καὶ σὲ ἀνθρώπους, ἰδίως κιναίδους ἱεροβασιλεῖς (Βα 116,1) ἀρχιερεῖς, χαλίφες (maximos pontifices) τοῦ κιναιδικοῦ θεοῦ *τρυφερᾶς Βάαλ,* ὅπως καὶ τὸ *Βασιλεὺς* τοῦ ἐπὶ Μανασσῆ εὐνουχισμένου ἀρχιερέως Νάθαν (Βα 119,15) καὶ τὰ ἑλληνικὰ *Διόνυσος - Διονύσιος,* στὴ γενικὴ ἱστορία τῆς Ἀνατολῆς διασῴζεται, νομίζω, καὶ στὰ ἑλληνορρωμαϊκὰ χρόνια ὡς φοινικικὸ - καρχηδονιακὸ *Hanni - Baal, Hannibal, Ἀννίβας.* δὲν ἀποκλείεται ὁ περίφημος *Ἀννίβας* ἢ *Ἀνὰ Βααλὰτ* ν' ἀνῆκε στὴν ἴδια βασιλικὴ συγγένεια - δυναστεία μὲ τὸν *Ἀνὰ Βααλὰτ* τοῦ βιβλίου Ἀνά-

βασις. διεστραμμένα καὶ τερατώδη κιναιδικὰ ὀνόματα θεῶν κι ἀρχιερέων - χαλιφῶν. διότι τὸ *Βααλὰτ* εἶναι τὸ *Βάαλ* θηλυκοποιημένο, κιναιδικό. τέτοια διεστραμμένα ὑποκείμενα λοιπὸν ἀπειλοῦσαν ν' ἀφομοιώσουν τὸν ἀδύναμο Ἰσραὴλ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ζοροβάβελ, ὅταν κυβερνοῦσαν τὸ λαὸ τοῦ Κυρίου ὁ γιὸς κι ὁ ἔγγονος τοῦ ἀρχιερέως τῆς ἐπανόδου Ἰησοῦ, ὅταν προφήτευε κι ἔγραφε τὸν ἐν λόγῳ ψαλμὸ ὁ Μαλαχίας ἢ ὅποιος ἄλλος θεόπνευστος ποιητής. εὐτυχῶς κατέφθασε τότε στὴν Ἰερουσαλὴμ ὁ Νεεμίας καὶ ἔσωσε τὸν Ἰσραήλ. αὐτὰ εἶναι τὰ περιστατικὰ ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα γράφτηκαν οἱ τρεῖς αὐτοὶ ψαλμοὶ 10 12 14. κατὰ τὸν Β΄ μ.Χ. αἰῶνα οἱ μασορῖτες καὶ κατὰ τὸν Γ΄ ὁ Ὠριγένης καταχώρισαν τὸν ψαλμὸ 14 καὶ ὡς 53^{+}· ἔτσι στὰ χειρόγραφα μὲ τὴν παλιὰ καὶ λαθεμένη ἀρίθμησι τῶν ψαλμῶν ὁ ψαλμὸς αὐτὸς βρίσκεται καταχωρισμένος δύο φορές, στὸ μασοριτικὸ καὶ σ' ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς προτεσταντικὲς μεταφράσεις ὡς 14 καὶ 53 καὶ στοὺς Ο΄ καὶ στὴ λατινικὴ παπικὴ βουλγάτα ὡς 13 καὶ 52. τὸν ὠβέλισα ὡς περιττὸν ἀπὸ τὴ δεύτερη θέσι· στὴν πρώτη θέσι εἶχε ἀκεραιότερο κείμενο καὶ γι' αὐτὸ τὸν κράτησα ἐκεῖ.

14. Ἔσδρα ψαλμοὶ 52 84 105 147· <25,23· 69,41-43>· κατακλεῖδες τῶν πέντε τευχῶν τοῦ *Ψαλτηρίου.* εἶναι οἱ χρονικῶς τελευταῖοι ψαλμοί· ἔργα τοῦ Ἔσδρα. ὁ ψαλμὸς 52 λαθεμένα στὴ λειτουργικὴ ὁρολογία λέγεται *πεντηκοστός,* ἐπειδὴ ὡς τέτοιος ἀριθμεῖται στὰ χειρόγραφα. μετὰ τὴν κάθαρσι ὅμως τῆς ἀνθολογίας τῶν 150 Ψαλμῶν μὲ ἀποκολλήσεις συγκολλημένων καὶ ὀβελισμοὺς ἐπαναλαμβανομένων περιττῶς, αὐτὸς εἶναι ὁ 52· διότι δὲν πείραξα τὴν ὑπάρχουσα σειρά τους καθόλου. καὶ δὲν εἶναι ψαλμὸς τῆς μετανοίας τοῦ Δαυΐδ, ὅπως λὲν οἱ ψευδεπίγραφες καὶ νόθες *ἐπιγραφαὶ τῶν ψαλμῶν.* εἶναι πολὺ μεταγενέστερος, κατὰ περίπου 650 χρόνια, διότι ὁ ποιητής του προσεύχεται θερμῶς γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τῶν ἐρειπωμένων τειχῶν τῆς Ἰερουσαλήμ· τέτοια ἀνοικοδόμησι στὶς ἡμέρες τοῦ Δαυΐδ θὰ φαινόταν ἀνθρωπίνως ἀκατανόητη (ἐλεγεῖα 19-20). αὐτὸ τοὐλάχιστο ἔπρεπε νὰ συνετίσῃ τοὺς ἀρχαίους μας καί γε τοὺς νεωτέρους μας. *ἀλλ' οὐκ ἠβουλήθησαν συνιέναι.* εἶναι Ψαλμὸς γενικῆς μετανοίας τοῦ μεταιχμαλωσιακοῦ Ἰσραήλ, ὅταν βρισκόταν στὴν καθ' ὑποτροπὴν θανάσιμη παρακμὴ κι ἀποστασία του. τότε κατέφθασε στὴν Ἰερουσαλὴμ μὲ τὴ δεύτερη *ἀνάβασιν* - παλιννόστησι, τὴν 101 χρόνια μετὰ τὴν πρώτη γενόμενη *ἀνάβασιν,* ὁ Ἔσδρας μὲ τοὺς 3.000 ἀκόμη· κατὰ τὸ 459 π.Χ.. ὁ Ἀαρωνίδης Ἔσδρας, ποὺ καλλίτερα νὰ ἦταν ἀρχιερεὺς αὐτὸς καὶ ὄχι ἡ φαύλη οἰκογένεια τοῦ Ἰησοῦ υἱοῦ Ἰωσεδέκ, ἀφοῦ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀρχιερεύς, ὑπῆρξε οὐσιαστικὸς ἀρχιερεύς, *γραμματεὺς τῆς Βίβλου*· αὐτὸς πρῶτος ὀνομάζεται ἔτσι (Ἀν 18,1· 2). αὐτὸς βρῆκε τὸν Ἰσραὴλ σὲ τέτοιο χάλι, ποὺ ἐπὶ μιὰ ὁλόκληρη μέρα

δὲν μποροῦσε νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὸ σόκ. ἦταν δηλαδὴ *γραμματικός,* φιλόλογος τῶν βιβλικῶν κειμένων, ἦταν καὶ Ἀαρωνίδης, δὲν εἶχε ὅμως καμμιὰ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία· δὲν μποροῦσε νὰ ἐπιβάλῃ τὸ σωστό. καὶ γρήγορα κατάλαβε ὅτι ὁ Ἰσραὴλ χρειάζεται ἕναν ἡγέτη, τοὐλάχιστον σὰν τὸν Ζοροβάβελ, ἀλλὰ πολὺ σκληρό· διότι δὲν θὰ εἶχε νὰ κάνῃ μὲ πιστοὺς γεμάτους ζῆλο ὅπως ὁ Ζοροβάβελ, ἀλλὰ μὲ μιὰ μᾶζα ἀπογοητευμένων ὀλιγοπίστων στοὺς ὁποίους ἐπικρατοῦσαν ἀπαράδεκτα πολλοὶ κυνικοὶ καὶ φαῦλοι καὶ φιλάραβες καὶ φιλοειδωλολάτρες ἄπιστοι, ποὺ ἔσκασαν καὶ τὸ Μαλαχία καὶ τὸν Ἔσδρα. δὲν εἶναι γνωστὸ ἂν αὐτὸς εἰδοποίησε τὸ Νεεμία γιὰ τὴν κατάστασι, ἀλλ' ὁ Νεεμίας ἦρθε ὡς διωρισμένος πληρεξούσιος τοῦ Ἀρταξέρξου μὲ μαστίγιο, ἔβαλε τάξι, παρηγόρησε κι ἐνθάρρυνε τὸ λαό, καὶ εἶχε τὸν Ἔσδρα σὰν οὐσιαστικὸ ἀρχιερέα. ἡ συνεργασία τους ἦταν ὑπέροχη καὶ παντοτινή. ὅπως εἶπα, ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ὁ ψαλμὸς 52 εἶναι τοῦ Ἔσδρα, γραμμένος πρὶν ἔρθῃ ὁ Νεεμίας. ἡ ἔλευσι τοῦ Νεεμίου ἦταν ἀπάντησι τοῦ Κυρίου στὸ αἴτημα ποὺ ἐκφράζεται στὸν ψαλμὸ αὐτό· καὶ εἶναι ἡ τρίτη καὶ τελευταία *ἀνάβασις,* ἐπάνοδος· ὁ Νεεμίας κι ἕνα μικρὸ ἐπιτελεῖο· ἡ στιβαρὴ ἡγεσία τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ ψαλμὸς 84, ἀναφερόμενος στὴν παλιννόστησι τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία, ἀρχίζει·

1 *Εὐνόησες, Κύριε, τὴ χώρα σου,*
ἐπέστρεψες τοὺς αἰχμαλώτους τοῦ Ἰακώβ·
2 *συγχώρησες στὸ λαό σου τὶς ἀνομίες του,*
σκέπασες ὅλες τὶς ἁμαρτίες των.

ὁ ψαλμὸς 105, σὲ ἕκτασι τέταρτος μέσα στὸ Ψαλτήριο, μ' 102 στίχους, εἶναι μιὰ γενικὴ συνοπτικὴ ἱστορία τῆς σχέσεως *(διαθήκης)* τοῦ Ἰσραὴλ με τὸν Κύριο *(Ιαυε)* ἀπὸ τὴ δουλεία στὴν Αἴγυπτο μέχρι τὴ δουλεία στὴ Βαβυλωνία (1000 χρόνια, millenium) καὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἰσραήλ, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριος τοὺς σιχάθηκε καὶ τοὺς πέταξε ἀηδιασμένος· ἀλλ' ὅταν μετὰ σχεδὸν ἕναν αἰῶνα εἶδε τὴ μετάνοιά τους, τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴ δουλεία. (ἀπάλλαξε δηλαδὴ μόνο τὰ 2 ἑκατοστά, διότι ἀπὸ 5.000.000 πῆγαν στὴ Βαβυλωνία 500.000 κι ἐπέστρεψαν τελικὰ ἀπὸ τὴ Βαβυλωνία 100.000 καὶ μετὰ 101 χρόνια ἄλλες 6.000). εἶναι ἕνας ψαλμὸς ἱστορικὸς - διδακτικός, καὶ μοιάζει σ' αὐτὸ καὶ στὴν ἔκτασι τὸν ψαλμὸ 77 τοῦ Ἠσαΐου· ἐκεῖνος ἀναφέρεται στὸ βόρειο βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ, κατὰ τὴν κατάλυσι τοῦ ὁποίου εἶχε γραφῆ· αὐτὸς ἀναφέρεται στὴ διάσωσι τοῦ νοτίου βασιλείου τοῦ Ἰούδα, μετὰ τὴν ὁποία εἶναι γραμμένος. ἡ ἱστορία ἑνὸς λαοῦ εἶναι τὸ καλλίτερο μάθημα γι' αὐτόν. ὁ ἐν λόγῳ ψαλμὸς εἶναι πολὺ ὡραῖος στὴ σύλληψι καὶ βαθὺς στὴν ἑρμηνεία τῆς ἱστορίας.

Οἱ προσθῆκες ἑνὸς καὶ τριῶν ἐλεγείων στοὺς ἀρχαιοτέρους ψαλμοὺς 25 καὶ 69 ἀντιστοίχως εἶναι, ὅπως εἶπα, τοῦ Ἔσδρα. λένε δὲ τὰ ἑξῆς.

Ψα 25,23· *Λύτρωσε, ὁ θεός, τὸν Ἰσραὴλ ἀπ' ὅλες τὶς θλίψεις του.*

Ψα 69,41· *Διότι ὁ θεὸς σῴζει τὴ Σιών*
καὶ θὰ οἰκοδομηθοῦν οἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας.
42· *θὰ κατοικήσουν ἐκεῖ καὶ θὰ τὴν κληρονομήσουν,*
καὶ τὸ σπέρμα τῶν 'δούλων' θὰ τὴν κάνουν δική τους.
43· *κι ὅσοι ἀγαποῦν τ' ὄνομά σου θὰ κατασκηνώσουν σ' αὐτή.*

φαίνεται ἡ μεταιχμαλωσιακὴ ἐποχὴ καθὼς καὶ τὰ προβλήματά της. οἱ ψαλμοὶ ὅμως, στοὺς ὁποίους προσκολλῶνται αὐτὲς οἱ προσθῆκες, εἶναι πολὺ ἀρχαιοτέρων χρόνων.

Ὁ εὐχαριστήριος καὶ πρὸς δοξολογία τοῦ Κυρίου παραινετικὸς ψαλμὸς 147, ποὺ γράφτηκε κατὰ τὴν ἀποπεράτωσι τῶν τειχῶν τῆς Ἰερουσαλὴμ παρ' ὅλη τὴν ἐμπόλεμη ἀντίπραξι τῶν Ἀμμωνιτῶν Ἀράβων, τὴν ἀνοικοδόμησι τῶν ὁποίων πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ζητοῦσε μὲ δάκρυα στὴν προσευχή του ὁ Ἔσδρας (Ψα 52,19-20), ἡ ὁποία ἀνοικοδόμησι περιγράφεται στὸ τρίτο μέρος τῆς Ἀναβάσεως τὸ ἐπιγραφόμενο *Νεεμίας,* ἐκεῖ ποὺ ὁ ἡγέτης αὐτὸς διατάζει ποιές ὧρες θ' ἀνοίγουν οἱ πύλες καὶ ποιές θὰ κλείνουν μὲ τοὺς μοχλούς των ἀσφαλισμένους (Ἀν 42,1-5), ἀρχίζει (1-3)·

1 *Ἐξύμνει, Ἰερουσαλήμ, τὸν Κύριο,*
ἐγκωμίαζε τὸ θεό σου, Σιών·
2 *διότι ἐνίσχυσε τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν σου,*
εὐλόγησε τοὺς γιούς σου ποὺ κατοικοῦν μέσα σου.
3 *αὐτὸς δίνει εἰρήνη στὴν περιοχή σου,*
καὶ σὲ γεμίζει μὲ θρεπτικὸ σιτάρι.

αὐτός, νομίζω, εἶναι ὁ χρονικῶς τελευταῖος ψαλμός. ἡ Π. Διαθήκη χρονικῶς ἔκλεισε μὲ τρία κείμενα· μ' αὐτὸν τὸν ψαλμὸ 147, μὲ τὸν ἀπαρτισμὸ τῆς λειτουργικῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἀνθολογίας τῶν 150 Ψαλμῶν, τὴ διαίρεσί της σὲ πέντε βιβλία (Ψα 1-42, 43-71, 72-88, 89-105, 106-150) καὶ τὴν κατάκλεισι τοῦ καθενὸς μὲ μιὰ εὐλογία 1-3 στίχων, καὶ μὲ τὸ κλείσιμο τῆς Ἀναβάσεως ὅπου ὁ Νεεμίας γράφει· *Μνήσθητί μου, ὁ θεὸς ἡμῶν, εἰς ἀγαθωσύνην* (Ἀν 52,14).

Οἱ Ψαλμοὶ δὲν εἶναι βιβλίο ἑνὸς καιροῦ· εἶναι βιβλίο παράλληλο πρὸς τὴν Π. Διαθήκη ἀπὸ τὰ νεανικὰ καὶ ποιμενικὰ χρόνια τοῦ Δαυΐδ μέχρι τὸ κλείσιμό της ἀπὸ τοὺς Ἔσδρα καὶ Νεεμία· 1124-424 π.Χ.· λυρικὴ ἱστορία 700 ἐτῶν. μ' ἐντυπωσιάζει τὸ ὅτι καὶ ἡ χειρόγραφη

παράδοσι τῆς Βίβλου διακρίνεται ὄχι σὲ δύο μέρη, Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ σὲ τρία, Παλαιὰ Ψαλμοὶ Καινή. εἶναι δὲ οἱ Ψαλμοὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἐντέχνου ποιήσεως τῆς Π. Διαθήκης μαζὶ μὲ τ' ἄλλα ἑφτὰ ποιητικὰ βιβλία της ὡς ἐνδιάμεσα· οὔτε ἀρχαιότερα οὔτε νεώτερα τῶν Ψαλμῶν. ὅλη ἡ ἔξω ἀπ' αὐτὰ ποίησι τῆς Π. Διαθήκης, ἡ κατάσπαρτη στ' ἄλλα 31 βιβλία της ἀπὸ τὴ Γένεσι μέχρι τὴν Ἀνάβασι κι ἀπὸ τὸν Ἀμὼς μέχρι τὸ Μαλαχία, εἶναι μόνο μνημονικὴ ποίησι, ὄχι ἔντεχνη ποίησι. ὅπως διαφέρουν ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Ἰωάννη Πολέμη τὰ Φαινόμενα τοῦ Ἀράτου καὶ τὸ Χρονικὸν τοῦ Μωρέως.

2. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Αἱ Παροιμίαι στὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ λέγονταν *Μασάλια*· ἑβραϊστὶ ἀκριβῶς *μασὰλ* στὸν ἑνικὸ ἡ μία παροιμία, καὶ *Μασαλὶ* στὸν πληθυντικὸ αἱ πολλαὶ Παροιμίαι. στὴν ἑλληνικὴ τὸ *μασάλι* εἶναι λέξι τῆς δημοτικῆς ἀπὸ τὴ βιβλικὴ ἑβραϊκὴ *μασάλ (μσλ),* πληθυντικὸς *μασαλί (μσλι),* τὴν ὁποία στὸ βραχυγραφημένο μασοριτικὸ κείμενο οἱ ῥαββῖνοι τῆς τουρκοκρατίας καὶ οἱ σημερινοὶ «βιβλικοὶ θεολόγοι» ὅλων τῶν θεολογικῶν σχολῶν φωνηεντίζουν καὶ διαβάζουν λαθεμένα ὡς *μὶσλ - μισλέ.* νὰ μὴν πῶ πάλι καμμιὰ χωριάτικη παροιμία· τὴ μάθατε πιά. σημαίνει δὲ ἡ λέξι *μασάλ(ι)* αὐτὸ ποὺ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ λέγεται *αἶνος* (= *παραίνεσις,* διδασκάλιο, διδακτικὸ ἀφήγημα). γιὰ παράδειγμα οἱ σήμερα λεγόμενοι «Μῦθοι τοῦ Αἰσώπου» στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ λέγονται *Αἶνοι τοῦ Αἰσώπου*· διότι βέβαια δὲν εἶναι μῦθοι καὶ δὲν ἔχουν καμμία σχέσι μὲ τοὺς μύθους τῆς μυθολογίας. ἡ μετάφρασι «Μῦθοι τοῦ Αἰσώπου» εἶναι λαθεμένη. τὸ λάθος τὸ ἔκαναν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οἱ Ῥωμαῖοι μεταφράζοντας τὸ *Αἶνοι* ὡς *Fabulae,* ποὺ στὴ θεατρική τους ὁρολογία σήμαινε καὶ *Ὑποθέσεις* καὶ *Μῦθοι.* ἔτσι ἔλεγαν τὶς *Ὑποθέσεις* τῶν κωμῳδιῶν τους. τέτοια *μασάλια - Αἴνους* ἔχει ἀρκετὰ καὶ ἡ Βίβλος στὰ βιβλία Κριταὶ Βασιλεῖαι καὶ κυρίως Παιδεῖαι (Κρ 10,12-18· Βα 93,11-12 = Πα 74,25-26· Πδ 5,1), καὶ στὰ Εὐαγγέλια τὶς περίφημες παραβολὲς τοῦ Κυρίου. στοὺς Ο΄ ἡ λέξι *μασὰλ - μασαλὶ* μεταφράζεται κυρίως *παραβολή,* ἀλλὰ καὶ *προοίμιον, θρύλημα, παιδεῖαι* (= διδασκάλια), *παροιμίαι.*

Ἡ λέξι *παροιμία* σημαίνει «παράλληλος δρόμος» (*οἶμος* = δρόμος, Ἡσίοδος)[54], «παράλληλη πορεία σκέψεως», «παράλληλο νόημα», καὶ εἶναι τὸ ἐπιγραμματικὸ διδασκάλιο· σχεδὸν πάντα ἔμμετρο, μονόστιχο ἢ δίστιχο καὶ σπανίως τρίστιχο ἢ τετράστιχο.

Ἔτσι καὶ στὴν ἑλληνικὴ συνήθεια ἔχουμε παροιμίες μονόστιχες δίστιχες καὶ τετράστιχες· δίνω παραδείγματα.

Πᾶρε τον στὸ γάμο σου, νὰ σοῦ πῇ 'Καὶ τοῦ χρόνου'.

Μὴ σὲ γελάσῃ ὁ βάτραχος, μηδὲ τὸ χελιδόνι·
ἂν δὲν λαλήσῃ ὁ τζίτζικας, δὲν εἶναι καλοκαίρι.

Ἂν βρέξῃ ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερὰ
κι ὁ Μάης ἄλλο ἕνα,
χαρὰ σ' ἐκεῖνον τὸ ζευγᾶ
πόχει πολλὰ σπαρμένα.

Οἱ δὲ ὅροι *Αἶνοι* καὶ *Παραβολαὶ* στὴν ἑλληνικὴ συνήθεια κατέληξαν νὰ σημαίνουν τὴν *παροιμία* μὲ περισσότερα λόγια, ἔμμετρα ἢ πεζά, ὅπως εἶναι οἱ *Αἶνοι τοῦ Αἰσώπου* καὶ αἱ *Παραβολαὶ τοῦ Κυρίου.*

Στὸ βιβλίο Παροιμίαι παρατηρεῖται μιὰ συσπείρωσι ἀρχικῶν λέξεων *(initia)* σὲ ὡρισμένα συναπτὰ ἢ γειτονικὰ ἐλεγεῖα - παροιμίες, ὅπως ἐπίσης καὶ μιὰ συσπείρωσι κεντρικῶν λέξεων - ἐννοιῶν τοῦ θέματος τῶν ἐλεγείων - παροιμιῶν. γι' αὐτὸ θεωρῶ πιθανὴ μιὰ ἀρχικὴ ἀλφαβητικὴ σειρὰ κατατάξεως τῶν ἐπὶ μέρους πεντακοσίων παροιμιῶν, προέκτασι τῆς ἀλφαβητικῆς ἀκροστιχίδος, τῆς πρώτης τοῦ δαυϊτικοῦ σχολικοῦ Ἀλφαβηταρίου (Ψα 117) ἀλλὰ κι ἐκτεταμένη ὕλη μ' εὑρετηριακὴ κατάταξι *κατὰ στοιχεῖον,* ὅπως ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, δηλαδὴ *κατὰ γράμμα, μὲ ἀλφαβητικὴ σειρά.* ἔτσι δημιουργήθηκε τόσο τὸ *Λεξικὸν* ἤδη ἀπὸ τὴν ἐγγύτερη προχριστιανικὴ ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα ὅσο καὶ ἡ ἀρχαιότερη *Ἐγκυκλοπαίδεια* τοῦ κόσμου (τοῦ 12ου αἰῶνος *Σούμμα* (ὅπως ἀποκατέστησα τὸν τίτλο της ἐγώ, καὶ βραβεύθηκα ἀπὸ τὸ μεγαλείτερο φιλολογικὸ περιοδικὸ τῆς ὑφηλίου Byzantinische Zeitschrift[55]· καὶ ὄχι ὅπως σφαλερῶς παραδόθηκε στὰ χειρόγραφα ὡς *Σουΐδα* ἢ *Σούδα,* καὶ ὅλοι οἱ κορυφαῖοι φιλόλογοι τοῦ κόσμου ἔσπασαν τὰ κεφάλια τους ἐπὶ δυὸ αἰῶνες, γιὰ νὰ προτείνουν διάφορες λύσεις λαθεμένες). ἐδῶ λοιπὸν τώρα ἀνιχνεύω ἕνα *Λεξικὸν - Ἐγκυκλοπαίδεια* τοῦ Δαυΐδ, τοῦ 12ου π.Χ. αἰῶνος, 9 αἰῶνες ἀρχαιότερο τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν *Λεξικῶν,* καὶ 24 αἰῶνες ἀρχαιότερο τῆς *Ἐγκυκλοπαιδείας Σούμμα.* χάρηκα δὲ ἀκόμη περισσότερο, ὅταν πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια κατώρθωσα νὰ ξεχωρίσω τὰ τρία βιβλία τῆς Βίβλου *Παροιμίαι* καὶ *Παιδεῖαι* καὶ *Σοφία,* τὰ ὁποῖα στ' ἀρχαῖα χειρόγραφα παραδίδονται σὰ «μαλλιὰ - κουβάρια», συμπίλημα (=τσόχα), πλεγμένο ἔτσι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς Ἀκιβὰ καὶ Ὠριγένη στὸ βραχυγραφημένο μασοριτικὸ τοῦ ἑνὸς κατὰ τὸν 2ο μ.Χ. αἰῶνα καὶ στὰ Ἑξαπλᾶ τοῦ ἄλλου μετὰ ἄλλον ἕναν αἰῶνα. ἡ ἀνάταξι τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰερεμίου καὶ τὸ ξέμπλεγμα τοῦ κουβαριοῦ *Παροιμίαι* -

Παιδεῖαι - Σοφία ἦταν οἱ δυὸ κοπιωδέστερες ἐπιτυχίες μου. πολὺς μόχθος ἀλλὰ καὶ πολλὴ χαρά.

Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τὴν ἐκπόνησι τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα ἔγινε μιὰ ἀνακατάταξι τῶν ἐπὶ μέρους παροιμιῶν κατὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς ἀλφαβητικῆς σειρᾶς, ὅπως γίνεται καὶ σήμερα στὶς μεταφράσεις λεξικῶν κι ἐγκυκλοπαιδειῶν. ἔπειτα ὁ παλαβὸς Ἀκιβά, ἐπαναμεταφράζοντας τοὺς Ἑβδομήκοντα στὴ νεοεβραϊκὴ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος, γιὰ νὰ φτιάξῃ τὸ βραχυγραφημένο μασοριτικό του, ἡ ὁποία νεοεβραϊκή, ὅπως εἶπα, ἦταν πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότατη βιβλικὴ ἑβραϊκὴ τοῦ πρωτοτύπου τῶν Παροιμιῶν (12ου π.Χ. αἰῶνος), τὴν ἀκατάληπτη πλέον γιὰ τοὺς Ἑβραίους (Ἀν 43,10· 11· 12· 522· Μθ 122,16-17), δημιούργησε τὸ πρῶτο στραπάτσο. ἔπειτα δεύτερο στραπάτσο δημιούργησε ὁ ἐπίσης παλαβὸς Ὠριγένης, συμμορφώνοντας τοὺς ἑβδομήκοντα μὲ τὸ μασοριτικὸ ἀλλὰ μὴ ἐπιχειρώντας τρίτη ἐξ ἀνακατατάξεως ἀλφαβητικὴ «τακτοποίησι», ἐπειδὴ ὁ αὐτενουχισμένος βλάκας οὔτε κἂν τὴν ἀντιλήφθηκε. τὸ ὅτι οἱ κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα Παροιμίες διατηρήθηκαν τελικὰ σὲ πολὺ καλὴ κατάστασι κειμένου, καὶ χωρὶς νὰ χαθῇ οὔτε μιὰ ἀπὸ τὶς 500, ὀφείλεται στὸ ὅτι γιὰ τοὺς ἀρχικοὺς Ἑβδομήκοντα διατηρήθηκε μὲν ἡ ἀκεραιότης τοῦ κειμένου, κληρονομήθηκε δὲ ἀπὸ τὸ μασοριτικὸ μόνη ἡ ἤδη σ' αὐτὸ στραπατσαρισμένη ἀλφαβητικὴ σειρά. ἔτσι συμπεραίνω.

Καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Βυζαντινοὶ Παροιμιογράφοι τῶν ἑλληνιστικῶν κι ἑλληνορρωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων τὶς λαϊκὲς παροιμίες, τὶς ὁποῖες συλλέγουν, τὶς κατατάσσουν *κατὰ στοιχεῖον,* δηλαδὴ κατ' ἀλφαβητικὴ σειρά, συνεχίζοντας, νομίζω, τὴ βιβλικὴ παράδοσι.

Δίνω μερικὰ δείγματα τῆς ἀλφαβητικῆς συσπειρώσεως, ποὺ παρατήρησα μέσα στὸ κείμενο τῶν Παροιμιῶν.

Παροιμίαι κατὰ στοιχεῖον;

23 *Ἐν γέλωτι*
24 *Ἐν ἀπωλείᾳ*
42 *Ἐν στόματι*
43 *Ἐν ἀγαθοῖς*
44 *Ἐν εὐλογίᾳ*
156 *Ἐν κακίᾳ*
157 *Ἐν καρδίᾳ*

173 *Καρδίας*
174 *Καρδίᾳ*

176 *Κρεῖσσον*
177 *Κρεῖσον*

220 *Ἀνὴρ*
221 *Ἀνὴρ*
222 *Ἀνὴρ*
223 *Ἀνὴρ*
342 *Ἀνὴρ*
343 *Ἀνὴρ*
481 *Ἄνδρες*
482 *Ἀνὴρ*
483 *Ἄνδρες*

277 *Ὅς εὗρε*
278 *Ὅς ἐκβάλλει*
471 *Ὅς πέποιθε*
472 *Ὅς δίδωσι*

285 *Ὁ πολλὰ*
286 *Ὁ κτώμενος*
463 *Ὁ πορευόμενος*
464 *Ὁ ἐργαζόμενος*

374 *Μετὰ σοφίας*
375 *Μετὰ αἰσθήσεως*
377 *Μετὰ κυβερνήσεως*

378 *Σοφία*
379 *Σοφοὶ*

389 *Ὥσπερ*
390 *Ὥσπερ*
394 *Ὥσπερ*
395 *Ὥσπερ*
398 *Ὥσπερ*
399 *Ὥσπερ*
401 *Ὥσπερ*
402 *Ὥσπερ*
403 *Ὥσπερ*
404 *Ὥσπερ*
409 *Ὥσπερ*
412 *Ὥσπερ*
415 *Ὥσπερ*
416 *Ὥσπερ*
431 *Ὥσπερ*
440 *Ὥσπερ*
448 *Ὥσπερ*

421 *χείλη*
422 *χείλεσι*

Συσπείρωσι ἀναφερομένων κεντρικῶν τοῦ θέματος λέξεων - ἐννοιῶν

ἄφρων 246˙ 248˙ 262-263˙ 405-409
Βασιλεύς 202˙ 204-207˙ 323˙ 328˙ 384-385˙ 391˙ 485˙ 487
ἐχθρὸς - ἔχθρα 422-423
Νόμος 113-114˙ 448˙ 451˙ 453
ὀκνηρός 411-414
στάθμιον - στάθμια 317˙ 320
συνετός - συεντοί 214-215
χρυσοῦς 387-388.

Ἡ φράσι τῆς παροιμίας 438 *σίδηρος σίδηρον ὀξύνει,* ποὺ δείχνει γνῶσι τῆς *ῥίνης* (λίμας), δείχνει καὶ γνῶσι τοῦ ὅτι ὑπάρχουν δυὸ εἴδη σιδήρου, ποὺ ὁ ἕνας μπορεῖ νὰ χαράσσῃ καὶ νὰ τρίβῃ τὸν ἄλλο, δηλαδὴ *σίδηρος* καὶ *χάλυψ* (ἀτσάλι). ὁ χάλυψ χημικῶς εὑρισκόμενος μεταξὺ τοῦ ἀκαθαρίστου ἀνελαστικοῦ καὶ σκληροτάτου χυτοσιδήρου καὶ τοῦ πολὺ καθαρισμένου κι ἐλαστικοῦ καὶ μαλακωτέρου σιδήρου, ἦταν στοὺς Ἑβραίους γνωστὸς ἀπὸ πολὺ ἀρχαῖα χρόνια, ἐπειδὴ γνώριζαν καὶ τὴν τῆξι τοῦ δυστήκτου σιδήρου καὶ ἄλλες ἐξεργασίες του, ὅπως φαίνεται καὶ στὴν προσευχὴ τοῦ Σαλωμὼν κατὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ (Βα 16,35)˙ κι αὐτό, ἐπειδὴ καὶ εἶχαν ὀρυχεῖα σιδήρου στὴν Παλαιστίνη καὶ γνώριζαν τὰ ὀρυκτὰ καύσιμα πετρέλαιο πίσσα καὶ γαιάνθρακα ἤδη ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς εἰσβολῆς των στὴν Παλαιστίνη.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι οἱ Παροιμίες εἶναι ἔργο τοῦ Δαυὶδ γραμμένο γιὰ σχολικὸ βιβλίο στὴν Ἰερουσαλὴμ γύρω στὸ 1100 π.Χ.. τί εἶναι ὅ-

μως τὸ ποιητικὸ αὐτὸ βιβλίο; ποίημά του ἢ συλλογή του; οἱ Παροιμίες εἶναι πνευματικὲς καὶ θεόπνευστες ὅπως οἱ Ψαλμοί του ἢ συλλογὴ λαϊκῶν παροιμιῶν; ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶναι καὶ τὰ δυό· καὶ παροιμίες λαϊκὲς καὶ συμπληρωματικῶς κατὰ ἕνα μικρὸ ἢ μεγάλο ποσοστὸ δικά του ποιητικὰ ἐλεγεῖα. ἔχουμε λοιπὸν καὶ μιὰ διάχυτη λαϊκὴ θεοπνευστία; κατ' ἀρχὴν ὅπως ἦταν θεόπνευστοι διάφοροι ταλαντοῦχοι καὶ διαπρεπεῖς ἄντρες σὰν τὸ Μωϋσῆ καὶ τὸ Δαυΐδ, ἀποκλείεται νὰ εἶναι θεόπνευστοι καὶ κάποιοι ὀλιγογράμματοι καὶ ἄσημοι σὰν τὸν Ἀμὼς καὶ τὸν Ἀβδιοὺ μὲ τὴ μονοσέλιδη προφητεία του; καὶ τὶς μὴ θεόπνευστες παροιμίες, λ.χ. τὶς νεοελληνικές, τὶς διατυπώνουν κάποιοι λίγοι ἄνθρωποι, ἀγράμματοι μὲν πανέξυπνοι δέ, κι ἔπειτα αὐτὲς οἱ ἀδέσποτες τρίβονται στὰ στόματα πολλῶν, ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια, παίρνουν μιὰ ποιητικὴ φινέτσα, ἀλλὰ φορτίζονται καὶ μὲ πεῖρα, σύνεσι, σοφία, διότι εἶναι πιὰ περασμένες ἀπὸ ἕνα πολὺ σκληρὸ φίλτρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο περνοῦν κι ἐπιβιώνουν ἕνα πολὺ μικρὸ ποσοστό τους. καὶ ὅλες, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ποιητική τους φινέτσα, στάζουν κι εὐφυΐα, μερικὲς φορὲς καὶ πνευματικότητα, ἐνῷ κάποιες εἶναι κι ἀθυρόστομες, κάποιες δὲ καὶ ὀλεθρίως πρόστυχες, σὰν τὰ ψυχανώμαλα ἀνακτορικὰ Πρακτικὰ τῶν βασιλέων *Λόγοι ἡμερῶν* τῶν τάδε καὶ τάδε βασιλέων, πολλὲς φορὲς ἀσεβεστάτων καὶ ψυχανωμάλων βασιλέων· κι ὅμως τὰ Πρακτικὰ αὐτὰ στὴ Βίβλο ἀναφέρονται ὡς κύριες πηγὲς τῶν θεοπνεύστων ἱστορικῶν βιβλίων Βασιλεῖς καὶ Παραλειπομένη. πῶς εἶναι αὐτὰ τὰ δυὸ βιβλία θεόπνευστα; εἶναι, διότι οἱ πληροφορίες των εἶναι περασμένες ἀπὸ τὸ ἐπιλεκτικὸ φίλτρο τῶν θεοπνεύστων ἱστορικῶν συγγραφέων τους. τὰ γεγονότα εἶναι γεγονότα, καὶ ἡ ἱστορία βγαίνει ἀπὸ τὰ γεγονότα· ἔχει ὅμως σημασία ἡ ἐπιλογὴ καὶ ἡ ἀξιολόγησί τους ἀπὸ τὸ φίλτρο τοῦ θεοπνεύστου ἱστορικοῦ. ὁ ἱστορικὸς τὴν ἱστορία δὲν τὴν πλάθει· δὲν εἶναι μυθιστοριογράφος· τὴ συμπεραίνει ἀπὸ ἕνα σύνολο πληροφοριῶν ποικίλης ἐκτάσεως καὶ ποιότητος· θεόπνευστη εἶναι ἡ ἐπιλογὴ καὶ ἡ ἀξιολόγησι. τὸ ἴδιο, νομίζω συμβαίνει καὶ στὶς Παροιμίες. ἡ εὐφυΐα, ἡ καλλιέπεια, ἡ ποιητικὴ τέχνη μπορεῖ νὰ εἶναι διαφόρων ἀνθρώπων μὴ θεοπνεύστων· ἡ ἐπιλογή τους ὅμως, μιὰ ἐνδεχόμενη λογοκρισία τους, μιὰ ἐνδεχόμενη διασκευή τους εἶναι ἑνὸς θεοπνεύστου ποιητοῦ ὅπως ὁ Δαυΐδ. ἀλλὰ καὶ μιὰ συμπλήρωσι τοῦ ἀριθμοῦ τους κατὰ 10% ἢ 50% ἢ κι 95% συναπαρτίζει ἕνα θεόπνευστο βιβλίο, χωρὶς ν' ἀποκλείεται καὶ κάποιοι ἁπλοῖ κι ἀνώνυμοι, ἀλλ' εὐσεβεῖς καὶ συνετοὶ καὶ ἅγιοι, ποὺ διατύπωσαν μία ἢ δυὸ παροιμίες, σὰν αὐτὲς ποὺ συμπεριλήφθηκαν στὸ ἐν λόγῳ βιβλίο, νὰ εἶναι θεόπνευστοι. ὅταν ἀκόμη κι ὁ βρόμικος Βαλαάμ, ἔστω καὶ παρὰ τὴ θέλησί του, ἐξέπεμψε ἀπὸ τὸ πρόστυχο στόμα του θαυμάσιες θεόπνευστες προφητεῖες γιὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὸ Χριστό, γιατί νὰ μὴν

ἐκφράζῃ κι ἕνας ἀθῷος ἀνώνυμος μιὰ θεόπνευστη παροιμία, τὴν ὁποία περισυλλέγει στὴ θεόπνευστη συλλογή του ἕνας θεόπνευστος σὰν τὸ Δαυΐδ; οἱ δὲ προκείμενες Παροιμίες ὡς σχολικὸ βιβλίο ἦταν νομίζω γιὰ προχωρημένη τάξι μαθητῶν, προεφήβων 11-12 ἐτῶν. ἔχει τόσο σοβαρὰ ἐνδιαφέροντα ἕνας προέφηβος αὐτῆς τῆς ἡλικίας. εἴκοσι παροιμίες ἀπευθύνονται εἰδικὰ σὲ προεφήβους αὐτῆς τῆς ἡλικίας (1 5 56 66 97 172 181 195 196 199 210 222 302 303 315 372 383 388 451 469). οἱ παροιμίες 292 καὶ 294 ἐνημερώνουν τὸν ἔφηβο ὅτι ὑπάρχουν καὶ γυναῖκες *ἑταῖραι* καὶ δῆθεν ἄντρες *ἀνδρόγυνοι* (=γυναικωτοὶ κίναιδοι).

Οἱ Παροιμίες ἔχουν τὴ μέγιστη σαφήνεια καὶ ὕφος ἀπαρεκκλίτως οὐδέτερο· οὐδέποτε ἀπευθύνονται σὲ κάποιο πρόσωπο ἔστω καὶ μὴ κατονομαζόμενο μήτε ἐννοούμενο μὲ κάποια ἀντωνυμία ἢ μὲ πρόσωπο ἑνικὸ ἢ πληθυντικὸ κάποιου ῥήματος. ὄνομα κύριο ἔχει μόνον ἕνα 51 φορές· *Κύριος (Ἰαυέ).* ὅπως εἶπα, εἶναι ἀκριβῶς 500 παροιμίες καί, παρὰ τὸ ὅτι λίγες εἶναι καὶ μονόστιχες καὶ τρίστιχες καὶ τετράστιχες, οἱ στίχοι τοῦ βιβλίου εἶναι ἀκριβῶς 1.000, σὰ νὰ ἦταν ὅλες δίστιχες. δίνω τὴν εἰκόνα τους σὲ πίνακα.

Ἐλεγεῖα		στίχοι	παροιμίαι
μονόστιχα	16	16	109 291 292 336 344 347 365 378 387 393 421 433 447 450 495 497
δίστιχα	470	940	
τρίστιχα	12	36	69 110 112 114 160 224 232 369 371 389 448 480
τετράστιχα	2	8	182 416
σύνολα	500	1.000	

αὐτὸ μὲ πείθει ὅτι ἀναμφιβόλως εἶναι κείμενο ἀπολύτως ἀκέραιο. εἶναι δὲ καὶ ὡς ἀνάγνωσμα πολὺ εὐχάριστο. ἀντὶ κεφαλαίων τὸ ἔχω «διαιρέσει» σὲ πέντε ἑκατοντάδες, ἐνῷ ἡ ἀπόλυτη ἀρίθμησι εἶναι μόνο μία ἀπὸ 1 μέχρι 500 παροιμίες. ἔτσι εἶναι στιχολογημένες καὶ διῃρημένες σ' ἑκατοντάδες κι ὅλες οἱ ἀρχαῖες ἑλληνικὲς συλλογὲς παροιμιῶν. μπορεῖ κανεὶς νὰ παραπέμπῃ στὶς Παροιμίες μόνο μ' ἕναν ἀριθμό, 62 190 215 328 480. μπορεῖ ὅμως γιὰ παραπεμπτικὴ ὁμοιομορφία νὰ σημειώνῃ καὶ τὸν ἀριθμὸ τῆς ἑκατοντάδος, 1,62 2,190 3,215 4,328 5,480. φυσικὰ διάγραμμα τοῦ βιβλίου δὲν ὑπάρχει λόγῳ

τῆς φύσεώς του. πιθανῶς ἀρχικὰ τὸ μόνο «διάγραμμά» του ἦταν ἡ *κατὰ στοιχεῖον* τοῦ ἀλφαβήτου καταγραφή του σὲ 22 *στοιχεῖα* ἢ κατὰ τὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα σὲ ἀνατεταγμένα 24. ὅταν ξεκουβάριασα τὸ συμπίλημα *Παροιμίαι - Παιδεῖαι - Σοφία* κι ἔκανα τὴν καταμέτρησι καὶ στιχολόγησι τῶν ἐπὶ μέρους παροιμιῶν, καὶ εἶδα μὲ ἔκπληξι ὅτι εἶναι ἀκριβῶς 500, εἶχα χαρῆ πολὺ καὶ γιὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ βιβλίου, ποὺ μοῦ ἔλεγαν οἱ ἀριθμοὶ 500 καὶ 1000, καὶ γιὰ τὴν ἐπιτυχία μου στὸ ξεκουβάριασμα. τὰ ἄλλα δυὸ βιβλία ἔχουν τραύματα, μικρὰ ἡ Σοφία, μεγαλείτερα αἱ Παιδεῖαι. καὶ τὰ δυὸ ἀπευθύνονται πάντοτε σὲ δεύτερο πρόσωπο, μὲ συχνὸ τὸ *Υἱέ μου,* ἡ δὲ Σοφία διακρίνεται σαφῶς σὲ 22 στροφές, καὶ ἄρα εἶχε ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα, ἡ ὁποία ὅμως δὲν διασῴζεται· τὴ συμπεραίνω μόνον ἀπὸ τὰ 22 θέματα μὲ τὶς 22 στροφές, ἀπὸ μία τὸ καθένα. ἔνιωσα ὅπως στὸ στρατὸ ποὺ ὡς νεοσυλλέκτους μᾶς μάθαιναν ὅτι, ὅταν λύνουμε τὸ ὅπλο μας σὲ 35 κομμάτια, ἂν κατὰ τὴ συναρμολόγησί του ὁπλίζεται καὶ «πυροδοτεῖ» μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ «τσάκ», ἡ συναρμολόγησι εἶναι σωστή, καὶ σωστὴ μπορεῖ νὰ εἶναι μόνο μία.

Τὸ βιβλίο Παροιμίαι μαρτυρεῖται στὴν Καινὴ Διαθήκη τέσσερες φορὲς μὲ τέσσερα παραθέματά του, 1 στὴν Α΄ Πρὸς Κορινθίους, 2 στὴν Α΄ Πέτρου, καὶ 1 στὴ Β΄ Πέτρου.

3. ΙΩΒ

Ὁ Ἰὼβ εἶναι κορυφαῖο ἀριστούργημα τῆς παγκοσμίου γραμματείας καὶ τὸ πιὸ ὑψήγορο κείμενο τῆς Βίβλου, σὰν τοὺς ψαλμοὺς 1 2 8 19 24 30 46 57 63 68 70 71 81 82 88 95 96 102 103 106 108 111 112 128 133 134 135 136 137 143 144 145 146 149 150. καὶ στὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα, ὅπως εἶπα προηγουμένως, τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶχε μεταφραστάς, προφανέστατα ἀπὸ ἰδιαίτερη μέριμνα, τοὺς πιὸ δυνατοὺς καὶ στὴν ἀρχαία ἑβραϊκὴ γλῶσσα καὶ στὴν ἑλληνική. εἶναι ἐμφανὲς ὅτι οἱ ὑπεύθυνοι γιὰ τὴ μετάφρασι δὲν ἤθελαν νὰ μειωθῇ μ' αὐτὴ ἡ μεγαλειώδης γλῶσσα καὶ ὑφὴ καὶ ὑψηγορία τοῦ ἀριστουργήματος αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν ὀβελισμὸ τοῦ ἑλληνιστικοῦ πεζογραφικοῦ, καὶ ὄχι ποιητικοῦ, ῥητορικοῦ γυμνάσματος τοῦ Ἐλιοὺς (Αλιευα), ποὺ εἶναι ἐξ ἀρχῆς ἑλληνόγλωσσο κείμενο τοῦ Β΄ π.Χ. αἰῶνος, τοὐλάχιστον κατὰ ἕναν αἰῶνα μεταγενέστερο τῶν Ἑβδομήκοντα, καὶ μετὰ τὸν ὀβελισμὸ τοῦ σφηνωμένου ἐξ ἀρχῆς ἑλληνογλώσσου μύθου γιὰ τὸ πυρίπνοο μετάλλινο μεγαθήριο, καὶ τὸν ὀβελισμὸ τῶν τριῶν ἐπίσης νόθων κι ἐξ

ἀρχῆς ἑλληνογλώσσων ἐπιρραμμάτων γιὰ τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν ὑστέρων θυγατέρων τοῦ Ἰώβ, καὶ μιᾶς ἀποκρύφου «προφητείας», καὶ τῶν ψευδεπιγράφων γενεαλογιῶν, δίνω τὸ ἀριστούργημα αὐτὸ καθαρό. τὰ χάσματα στὰ κεφάλαια 12 25 26 28, καὶ κυρίως στὴ φθαρμένη «σελίδα» τοῦ κεφαλαίου 12, δὲν φθείρουν καὶ πολὺ τὴν ὑπάρχουσα εἰκόνα τοῦ ἀριστουργήματος.

Τὸ βιβλίο Ἰὼβ μαρτυρεῖται στὰ βιβλία τῶν προφητῶν Ἰεζεκιὴλ καὶ Βαροὺχ (Ἰζ 13,2· 7· Βρ 7,1-7 = Ἰβ 26,2-15) καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη στὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Ἰακώβου (Α΄ Κο 5,20 = Ἰβ 9,34-35· Ἰα 9,6).

Ἀμετάφραστες καὶ ἁπλῶς μεταγραμμένες ἑβραϊκὲς λέξεις στὸν Ἰὼβ ἀνευρίσκονται ἐλάχιστες· μόνο τρία ζῷα *νέσσα* (στρουθοκάμηλος), *νεέλασα* (παγώνι), καὶ *ἀσίδα* (γέρανος), τὰ δυὸ ἄγνωστα στὴν τότε Ἑλλάδα, καὶ τὸ τρίτο σπάνιο καὶ σχεδὸν ἄγνωστο, καὶ οἱ *γαβὶς* (σταλακτῖτες - σταλαγμῖτες) πράγματα καὶ λέξεις ἐπίσης ἄγνωστα στὴν ἀρχαία ἑλληνική· οἱ δυὸ ὁμόρριζες ἑλληνικὲς ὀνομασίες των εἶναι καθαρευουσιάνικες ἐπινοήσεις τῶν χρόνων μας γιὰ τοὺς γεωλόγους. αὐτὴ ἡ φειδὼ γιὰ τὶς ἀμετάφραστες ἑβραϊκὲς λέξεις δείχνει τὴν ἰδιαίτερη μεταφραστικὴ ἐπιμέλεια τῶν ἑλληνομαθῶν Ἑβραίων μεταφραστῶν ποὺ ἔκαναν τὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα.

Ἡ ἀρχαιότης τοῦ βιβλίου Ἰὼβ ἔχει πολλὰ δείγματα μέσα στὸ κείμενό του. ὁ Ἰὼβ καὶ οἱ τρεῖς φίλοι του εἶναι *ῥαγουήλ,* «φίλοι τοῦ θεοῦ» τοῦ ἀληθινοῦ, ὀρθόδοξοι, ἀρχαιότεροι τοῦ Μωϋσῆ, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι Ἄραβες. ἔχουν ἱερωσύνη κατὰ τὴν ἀρχαία *τάξιν μελχισεδέκ,* δηλαδὴ *ἱεροβασιλέων,* καὶ εἶναι *ἀβιμέλεχ,* δηλαδὴ *πατροβασιλεῖς.* γιὰ τὴν ἀκρίβεια ὁ ἕνας εἶναι *τύραννος* (= ἰσόβιος ἀλλὰ μὴ κληρονομικὸς ἡγεμών). τὸ νόμισμα εἶναι ἀκόμη *σταθμώμενον,* δηλαδὴ ἀνεκτύπωτα κομμάτια χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ποὺ ζυγίζονται σὲ κάθε συναλλαγή (Ἰβ 26,5· 34,4· πρβλ. Γε 110,9 *τὸ ἀργύριον ἐν σταθμῷ*). ὁ ἵππος καὶ τῶν πολεμικῶν ἁρμάτων καὶ ὁ κέλης εἶναι γνωστοὶ (Ἰβ 27,60), ἀλλὰ στὴν κτηνοτροφικὴ περιουσία τοῦ Ἰώβ, καὶ τὴν πρότερη καὶ τὴν ὕστερη, δὲν ὑπάρχει. ἡ ἐν χρήσει γραφικὴ ὕλη εἶναι τὸ ἔλασμα μολύβδου, ἐπάνω στὸ ὁποῖο χαράσσονται τὰ γράμματα μὲ *σιδηροῦν γραφεῖον* (= αἰχμὴ χαράξεως· Ἰβ 18,28). τὸ βιβλίο κι ὡς ὑπόθεσι εἶναι πολὺ ἀρχαῖο, ἀρχαιότερο τοῦ 1700 π.Χ., κι ὡς γραμμένο κείμενο εἶναι πολὺ ἀρχαιότερο τοῦ 1000 π.Χ.. ἀπ' ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ βιβλίου Ἰὼβ ἔχω σχηματίσει τὴ γνώμη ὅτι εἶναι ἔργο καὶ τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς πέννας τοῦ Δαυΐδ. καὶ εἶναι γραμμένο γιὰ σχολικὸ βιβλίο τῆς ἀνωτάτης τάξεως σπουδῶν, περίπου γιὰ προεφήβους 11-12 ἐτῶν. καὶ νομίζω ὅτι γράφτηκε λίγο μετὰ τὴν ἐνθρόνισι τοῦ Δαυΐδ στὴν Ἰερουσαλὴμ ὡς βασιλέως ὅλου τοῦ Ἰσραήλ. πολλὰ χωρία

τοῦ Ἰώβ, ὅπως τὰ 18,14-15· 21,12· 27,8· κλπ., εἶναι στὸ νόημα στίχοι τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ. μὲ τὸν ὅρο *παντοκράτωρ* φαίνεται ὅτι ἀρχικὰ χαρακτηρίστηκε ὁ Δαυΐδ ὡς βασιλεὺς *πάντων τῶν Ἰσραηλιτῶν* (Δδ 72,1· 75,8· 31· 33· κλπ.), ὁ ἴδιος ὅμως ἀπὸ ταπεινοφροσύνη δὲν δέχτηκε τὸ προσωνύμιο αὐτὸ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ δίδαξε νὰ λέγεται ἔτσι μόνον ὁ Κύριος· κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα λέγεται πολλὲς φορὲς στὴ Βίβλο μόνο γιὰ τὸν Κύριο. στὸν Ἰὼβ ἀπαντᾶται 16 φορές (Ἰβ 9,39· 11,4· 13,8· 15,26· 21,25· 23· 22,16· 24,1· 11· 13· 28,4· 29,9· 30,9· 11· 31,13· 32,55).

Ὁ Δαυΐδ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους βασιλεῖς, ποὺ δὲν εἶναι πλέον πατροβασιλεῖς *(ἀβιμέλεχ),* ἀλλὰ πολεμισταὶ ἀρχιστράτηγοι. ἔγινε ὅμως μὲ θεῖο χρῖσμα, ὥστε νὰ εἶναι ἐπιλεγμένος ἀπὸ τὸν Κύριο, κι ἔχει καὶ τὸ χρῖσμα τοῦ ἱεροβασιλέως *(μελχισεδὲκ)* μόνον αὐτός, καὶ ὄχι πλέον οἱ διάδοχοί του, ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἔκρινε ὅτι οἱ βασιλεῖς δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀρχιερεῖς, ὥστε νὰ γίνωνται βασιλεῖς μὲ διπλωματία καὶ δολοπλοκία, οὔτε ἀρχιστράτηγοι, ὥστε νὰ γίνωνται μ' ἐξοντωτικοὺς δυναστικοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ὅπως στὴν περίπτωσι τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ μὲ τὴν ἤρεμη κι ἀδιαφιλονίκητη διαδοχὴ τῆς βασιλικῆς καταγωγῆς. ὁ Δαυΐδ ἔγινε βασιλεὺς μὲ τὸν ἔκτακτο κι ἐνδιάμεσο καὶ κομβικὸ τρόπο τοῦ χρισμένου ἀρχιστρατήγου μὲ κριτήριο τὶς πολλαπλές του ἱκανότητες, τὴν ἀδιαφθορία τοῦ ἀγρότου, καὶ κυρίως τὴν πίστι του στὸν Κύριο. δὲν ἦταν ἔτσι οὔτε οἱ πρὸ αὐτοῦ οὔτε οἱ μετ' αὐτόν. γιὰ νὰ γίνῃ ὅμως βασιλεύς, δὲν ἔγινε χωρὶς ἀντίρρησι κι ἀντίπραξι τοῦ φθόνου τοῦ περιγύρου του καὶ χωρὶς μακροχρόνιες κι ὀδυνηρὲς περιπέτειες οὔτε χωρὶς ἀμφισβητήσεις τοῦ πάντοτε φθονεροῦ αὐτοῦ περιγύρου. κι ἔτσι *ἔμαθε ἀφ' ὧν ἔπαθε* πολὺ καλὰ τὴν ἀνθρώπινη κακία καὶ πονηριά. καὶ μὲ τὸν Ἰὼβ ἐκφράστηκε ὅπως ἤθελε. κι ὁ Ἰὼβ μέσα στὸ φερώνυμο βιβλίο του βρέθηκε γιὰ κάποιο χρονικὸ διάστημα ἀδύναμος καὶ εὔκολος στόχος τοῦ κακεντρεχοῦς φθόνου ἀκόμη καὶ φίλων. ὁ Δαυΐδ δὲν ἤθελε νὰ περιαυτολογήσῃ καὶ νὰ γκρινιάξῃ σὰν παραπονιάρης γιὰ ὅσα τράβηξε, ἀλλ' ἤθελε νὰ ἐκφρασθῇ· ἐπωφελῶς καὶ παιδαγωγικῶς γιὰ τοὺς ἄλλους καλοὺς ἀνθρώπους· μὲ πολλὴ πληρότητα καὶ χωρὶς καμμιὰ φαινομενικὴ μικροπρέπεια. διότι οἱ ἄνθρωποι ὡς μαθηταὶ εἶναι συνήθως δύσχρηστοι. καὶ συνέλαβε ὅτι ἡ περιπέτειά του πρέπει νὰ γίνῃ πάνδημο μάθημα μέσῳ τῆς σχολικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἡ ὁποία στὴν ἀθῴα καὶ ταπεινόφρονα ἐφηβικὴ ἡλικία εἶναι πολὺ πιὸ ἀποδεκτὴ κι ἀφομοιώσιμη, καὶ ἡ ὁποία στὸν Ἰσραὴλ ἤδη ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Μωϋσῆ ἦταν θεσμός· γιὰ νὰ μποροῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ διαβάζουν τὴ Βίβλο καὶ νὰ μὴν εἶναι περίπου κτήνη. τὸ νὰ εἶναι ἡ γραφὴ κι ἀνάγνωσι κοινὸ παίδευμα καὶ κτῆμα ὅλου τοῦ λαοῦ ἦταν τὸ

πιὸ ἀπαραίτητο πρᾶγμα, ποὺ οἱ ἄλλοι λαοὶ ἄργησαν πολὺ ν' ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ υἱοθετήσουν. μερικὰ πράγματα, ποὺ στὸν Ἰσραὴλ ἐφαρμόστηκαν πολὺ νωρὶς κι ἐγκαίρως, ὅπως ἡ ἀποφυγὴ τῆς αἱμομιξίας καὶ ἡ κοινὴ σχολικὴ ἐκπαίδευσι, ἦταν ἡ πιὸ ὑπέροχη προίκα, μὲ τὴν ὁποία προικίστηκε ἐνωρίτατα ὁ λαὸς αὐτός, καθὼς μ' αὐτὸν ἐπέπρωτο ἐν καιρῷ νὰ ἐμβολιασθῇ ὅλη ἡ ἀνθρωπότης.

Κι ἀπὸ φιλολογικὰ κι ἀπὸ ἱστορικὰ λοιπὸν δεδομένα εἶναι ἄκρως πιθανὸ ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ βιβλίου Ἰὼβ εἶναι ὁ πολυτάλαντος καὶ πιστὸς καὶ πολύπαθος Δαυΐδ. δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι κανεὶς ἄλλος. ἡ θεοπνευστία βέβαια μπορεῖ νὰ ἑδράσῃ καὶ στὸν ἀγράμματο Ἀμώς, ἀλλὰ καὶ ἡ φυσικὴ προίκα ταλάντων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου ἐπιλέξιμη. γιὰ τὸν Κύριο σπουδαῖο προσὸν ἦταν ἀκόμη καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ ἰθαγένεια τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου Παύλου. ἄλλωστε ἡ ὁποιαδήποτε ἐξέλιξι ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀνθρώπων εἶναι κάτι ποὺ γίνεται μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Κυρίου. ὁ Κύριος δὲν εἶναι δυνατὸν ἕνα πρόσωπο μεγάλης καὶ ἀταλάντευτης πίστεως νὰ μὴν τὸ γυμνάσῃ κι ἐκπαιδεύσῃ καὶ σπουδάσῃ ἀκόμη καὶ μὲ τὸν ὀδυνηρότερο τρόπο, γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ ἐν καιρῷ καὶ τὴ θεοπνευστία, γιὰ νὰ τὸ κάνῃ ἡγέτη καὶ διδάσκαλο τῶν ἄλλων. κι ὁ συντάκτης καὶ ποιητὴς τοῦ βιβλίου Ἰώβ, ὁ Δαυΐδ, ἦταν ἀκριβῶς τὸ ἐνδεδειγμένο πρόσωπο, ποὺ γυμνάστηκε καὶ μὲ τὸν πιὸ ὀδυνηρὸ καὶ μακροχρονίως ὀδυνηρὸ τρόπο, ὅπως κι ὁ Μωϋσῆς. κι ὁ Δαυΐδ ἀσυζητητεὶ εἶναι ὁ δεύτερος Μωϋσῆς· καί γε ὁ βιολογικὸς πρόγονος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου στὴ Βίβλο ἐξαίρεται καὶ τὸ κατ' ἄνθρωπον προσὸν ὅτι ἦταν *υἱὸς Δαυΐδ* καὶ *ἐκ σπέρματος Δαυΐδ.*

Τί εἶναι λοιπὸν τὸ βιβλίο Ἰώβ; προϊὸν θεοπνευστίας ἢ διανοητικὴ σύλληψι πολυταλάντου ἀνθρώπου; γιατί, ἀλήθεια, τὰ δυὸ αὐτὰ νὰ μὴ συμπίπτουν; νομίζω ὅτι τὸ πιθανώτερο εἶναι νὰ συμπίπτουν. πιθανώτερο εἶναι ἡ θεοπνευστία νὰ συμπίπτῃ μὲ τὴ μεγαλόνοια παρὰ μὲ τὴ μικρόνοια, ἢ μὲ τὴν ἐπιστημοσύνη παρὰ μὲ τὴν ἀμάθεια. καὶ μήπως ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο κάτι καλὸ ποὺ νὰ μὴν τοῦ εἶναι δοσμένο ἀπὸ τὸν Κύριο; ἡ θεοπνευστία βέβαια ἐκ μέρους τοῦ ἀπροσωπολήπτου Κυρίου παρέχεται καὶ στὸν Ἰωνᾶ καὶ στὸν Ἀμὼς καὶ στὸν Ἀβδιοὺ καὶ στὸν Πέτρο, παρέχεται ὅμως κυρίως καὶ στοὺς μεγαλοφυεῖς κι ἐπιστήμονες Μωϋσῆ καὶ Δαυΐδ καὶ Δανιὴλ καὶ Παῦλο. κι ἀλήθεια, ὁ Κύριος ἔπρεπε δηλαδὴ νὰ διαλέγῃ γιὰ τὴ δουλειά του μόνον ἁπλοϊκοὺς κι ἀγραμμάτους; μήπως ἡ *πίστις* εἶναι θρήσκευμα σαμάνων καὶ μάγων καὶ γκουρού; δὲν εἶναι δηλαδὴ καθόλου *πίστις* καὶ τῶν μεγαλοφυῶν καὶ τῶν πεπαιδευμένων; πρέπει ἐμεῖς οἱ μικροὶ καὶ ὀλίγοι νὰ προσέχουμε στὶς τέτοιες «ἐκτιμήσεις»· διότι ἔχω δῆ στὴ ζωή μου μικρονοϊκὸ νὰ κατακρίνῃ μεγαλοφυῆ ὡς ἀλαζόνα κι ὡς μὴ

ἄνθρωπο τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὸ μέτρο τῆς ἀλαζονείας τοῦ μεγαλοφυοῦς, τὸ ὁποῖο εἶχε στὴ φαντασίωσί του, δὲν ἦταν παρὰ τὸ μέτρο τοῦ φθόνου του πρὸς τὸν μεγαλοφυῆ. ἀσφαλῶς στὸ θεὸ δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο, ποὺ θὰ τὸ ἤθελε πολὺ νὰ συμβαίνῃ ὁ γεροντισμὸς καὶ κάθε ἄλλη παϊσιανίζουσα καὶ παγανίζουσα θρησκοληψία, ποὺ φλομώνει τοὺς φθονεροὺς μικρονοϊκοὺς μὲ παϊσιόχωμα καὶ παραμύθια γιὰ κουβεντολόγια μὲ σαῦρες ὀχιὲς καὶ κατσαρίδες. ἡ μεγαλοφυΐα καὶ ἡ ἐπιστημοσύνη εἶναι ὁπωσδήποτε δῶρο τοῦ θεοῦ καὶ μιὰ φυσικὴ ἁγνότης καὶ ψυχικὴ ὑγεία. γιατί νὰ μὴ γίνεται καὶ ὄργανο τῆς θεοπνευστίας σὲ χρόνο ποὺ γράφεται ἡ Βίβλος; νομίζω ὅτι ὁ Κύριος δὲν πάσχει ἀπὸ παϊσιοπληξία καὶ δὲν εἶναι θαυμαστὴς καὶ συλλέκτης σαλταρισμένων μάγων καὶ γκουροὺ καὶ σαμάνων, ὅπως θὰ προτιμοῦσαν ὅλοι οἱ φθονεροὶ καὶ κομπλεξικοί, ποὺ διακρίνονται γιὰ τὴν ἐπιρρέπειά τους πρὸς τὴν κουτοπόνηρη ἀπατεωνία. παρατηρῶ μέσα στὴ Βίβλο ὅτι οἱ φύσει μεγαλοφυεῖς καὶ θέσει ἐπιστήμονες, ὅταν ἔγιναν ὄργανα τοῦ θεοῦ, κατὰ κόσμον ζημιώθηκαν –ὁ Παῦλος ἔγινε φτωχός, κακοποιήθηκε πολύ, καὶ δὲν ἔφτασε οὔτε τὰ ἑξήντα χρόνια ἡλικίας, ὅταν σφάχτηκε–, ἐνῷ οἱ φύσει μικρονοϊκοὶ καὶ θέσει ἀγράμματοι, ὅταν ἀναρριχήθηκαν σὲ θέσεις «πνευματικῶν» ἡγετῶν, πάντοτε κατὰ κόσμον κέρδησαν καὶ πλούτησαν· μερικοὶ ἔγιναν καὶ ζάπλουτοι καὶ ἔζησαν στὴ χλιδή. αὐτὸ πρέπει νὰ μᾶς γίνῃ μάθημα.

Μεγαλόπνοο λοιπὸν βιβλίο ὁ Ἰὼβ καὶ θείως καὶ ἀνθρωπίνως. τυπικὰ εἶναι καὶ ἔπος καὶ δρᾶμα καὶ διανοητικὸς διάλογος. δὲν εἶναι ἀνάγκη ὅλα τὰ πεζὰ συγγράμματα καὶ τὰ ποιήματα ν' ἀκολουθοῦν τὰ ἑλληνικὰ εἴδη. εἶναι κι ἀλλιότικα, ὅσα εἶναι αὐθεντικὰ καὶ ὄχι κομπλεξικὲς ἀπομιμήσεις. δὲν εἶναι μέτρον πάντων ἀνθρώπων οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι πολλὲς φορὲς ἦταν κι ἀρσενοκοῖτες, ὅπως οἱ Σόλων, Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης, Ἀριστοφάνης, Σωκράτης, Ξενοφῶν, Πλάτων, Δημοσθένης, ὅπως ἀπέδειξα μὲ σαφῆ δικά τους χωρία στὸ σύγγραμμά μου «Ἔκφυλοι»[56], τὸ ὁποῖο στηρίζεται σὲ περίπου 600 παραπομπές. μόνον οἱ μιμηταί τους τοὺς θέλουν *μέτρον πάντων ἀνθρώπων* κι αὐτοὺς καὶ τὰ γραπτά τους. ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν βρῆκα διανόημα ἀνώτερο, σοφώτερο, καὶ σὲ ἀνθρωπογνωσία βαθύτερο ἀπὸ τὸ βιβλίο - ποίημα τοῦ Ἰώβ. καὶ νομίζω ὅτι αὐτὸ τὸ εἶχαν καταλάβει πολὺ καλὰ καὶ οἱ μεταφρασταὶ τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ τὸ ἀντιμετώπισαν ἀναλόγως.

Στὸν Ἰὼβ ἀναφέρονται καὶ πολλὰ ἀστρονομικά· *Ἥλιος, Γῆ, Σελήνη,* ὁ πλανήτης *Ἑωσφόρος* ἢ *Ἕσπερος* ἢ *Φέγγος Πρωϊνόν* (=Αὐγερινός), οἱ ἀστερισμοὶ *Μαζουρώθ* (=Ζῴδια τῆς Ἐκλειπτικῆς), *Πλειάς* (=Πούλια), *Ὠρίων,* καὶ οἱ μεγάλοι ἀστέρες - ἥλιοι *Ἀρκτοῦρος* καὶ *Βορέας* ἢ *Βορᾶς* (=Πολικὸς ἀστέρας), καὶ τὰ φαινόμενα *Ἔ-*

κλειψις Ἡλίου, Φάσεις Σελήνης καὶ *Τροπαὶ οὐρανοῦ* (=ἰσημερίες καὶ ἡλιοστάσια) (Ἰβ 8,8· 12,8· 13,18· 23,11· 26,99· 27,11· 30-32· καὶ Ψα 88,12).

Πῶς ὅμως προέκυψε ὁ Ἰὼβ ὡς ποίημα καὶ βιβλίο κι ἀνεπανάληπτο κι ἀμίμητο γραμματειακὸ εἶδος καὶ πῶς διαρθρώνεται καὶ τί θέλει νὰ πῇ ὁ Δαυῖδ μ' αὐτὸ τὸ γραπτό του, ποὺ εἶναι πεζὸ κατὰ 7% καὶ ποιητικὸ κατὰ 93%; ἀπαντῶ ἐξετάζοντας πρῶτα ὡρισμένα στοιχεῖα του. ὅπως ἀνέφερα, οἱ 4 ἄνδρες ποὺ εἶναι τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου αὐτοῦ, Ἰὼβ Ἐλιφὰζ Βαλδὰδ Σωφάρ, δὲν εἶναι Ἑβραῖοι· εἶναι Ἄραβες. και τὸ ἔργο εἶναι σχολικὸ βιβλίο γιὰ προεφήβους τῆς ἀνωτάτης σχολικῆς τάξεως, ἡλικίας δὲ 11-12 ἐτῶν. ὁ Δαυῖδ ἀπὸ τὴν Ἀράβισσα Μωαβίτισσα γιαγιά του Ῥοὺθ εἶχε κι ἀραβικὸ αἷμα. ἡ νεαρὴ χήρα Ῥούθ, ὅταν ἀκολούθησε τὴν ἀγαπημένη της παντέρημη Ἑβραία πεθερά της Νωεμίν, παρατώντας τὴν ἀραβική της χώρα καὶ φυλή, παρ' ὅλο ποὺ ἡ καλὴ πεθερά της τὴν παρώτρυνε ἔντονα νὰ μείνῃ στὴν ἀραβικὴ χώρα της καὶ φυλή της, αὐτὴ ἐπέμεινε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ, λέγοντάς της τὸ καταπληκτικὸ *Ὁ λαός σου λαός μου καὶ ὁ θεός σου θεός μου* (Ῥθ 2,14). κι ὁ Κύριος φρόντισε τὴν τόσο πιστὴ κι ὀρθόδοξη αὐτὴ Ἀράβισσα, νὰ παντρευτῇ σὲ λίγο τὸν Βοόζ, Ἑβραῖο πιστὸ καὶ πλούσιο κάτοικο τῆς Βηθλεέμ, καὶ στὰ 60 της νὰ πάρῃ στὴν ἀγκαλιά της τὸν δισέγγονό της Δαυῖδ, καὶ στὰ 90 της νὰ τὸν δῇ καὶ βασιλέα τῆς Χεβρών, κι ἂν πλησίασε τὰ 100 νὰ τὸν δῇ ἐνθρονισμένο καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ. διότι τότε τὰ παιδιὰ παντρεύονταν στὰ 15 τους χρόνια. αὐτὸς λοιπὸν ὁ πολυτάλαντος ἄνθρωπος καὶ βασιλεὺς Δαυῖδ, ὅταν ἐκτιμοῦσε ἕναν ἄνθρωπο, τὸν ἐκτιμοῦσε πρῶτα διότι ἦταν πιστὸς στὸν Κύριο κι ἔπειτα διότι ἦταν ὁμόφυλός του Ἑβραῖος ἔστω κι ἐξ υἱοθεσίας ἢ πολιτογραφήσεως. ἐκτιμοῦσε κι ἀγαποῦσε τὸν ἐκ πίστεως Ἑβραῖο κι ὄχι τὸν ἐξ αἵματος μόνο. ἦταν ἄντρας *πιστὸς τῷ Κυρίῳ* μὲ φρονήματα ὑπερεθνικά. ἐμπιστεύθηκε τὴν κιβωτὸ τῆς Διαθήκης γιὰ τρεῖς μῆνες στὸν *οἶκον Ἀβεδαρὰ τοῦ Γεθαίου* (Φιλισταίου) (Δδ 74,13-15· Πα 12,16). 600 Γεθαῖοι φρουροὶ τοῦ Δαυῖδ, ὅταν τὸν ἀνέτρεψε ὁ γιός του Ἀβεσσαλώμ, ἦρθαν κοντά του ἀπὸ τὴ Γὲθ μὲ τὰ πόδια, γιὰ νὰ τὸν φρουροῦν κι ὡς ἔκπτωτο. ὁ Γεθαῖος Ἐθὶ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀνωτάτους στρατηγούς του. κι ὅταν ὁ ἔκπτωτος Δαυῖδ τοῦ εἶπε «Πᾶρε τοὺς 600 ὁμοφύλους σου καὶ φύγετε ἐλεύθεροι, διότι ἐγὼ δὲν εἶμαι πιὰ βασιλεύς, ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε σὰν τὴ Ῥούθ· *Οὗ ἐὰν ᾖ ὁ κύριός μου, καὶ ἐὰν εἰς θάνατον καὶ ἐὰν εἰς ζωήν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ὁ δοῦλος σου* (Δδ 89,9-18· 97,2· Πα 9,4· 12,16). κι ἔμειναν σωματοφύλακές του κι αὐτὸς καὶ οἱ 600 συμπατριῶτες του. καὶ ὄχι μόνο δὲν ἦταν Ἑβραῖοι, ἀλλὰ δὲν ἦταν οὔτε κἂν Σημῖτες· ἦταν Χαμῖτες Φιλισταῖοι, ἀπὸ τὴ Γὲθ τὴν πόλι τοῦ Γολιάθ. αὐτὸς καὶ

τέτοιος ἦταν ὁ Ἑβραῖος καὶ λίγο Ἄραβας *πιστὸς τῷ Κυρίῳ* βασιλεὺς Δαυΐδ, ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς τοῦ Ἰὼβ μὲ τοὺς τέσσερες Ἄραβες.

Οἱ Ἄραβες, ποὺ κοιτίδα τους εἶναι ὁ περίγυρος τῆς λίμνης *Ἄραβα* (= Νεκρᾶς Θαλάσσης), *οἱ περίοικοι Ἄραβα* ὅπως τοὺς λέει ὁ Μωϋσῆς (Δε 2,2· καὶ Ἰη 21,2· Βα 126,10), καὶ γι' αὐτὸ λέγονται *Ἄραβες,* ἀργότερα ἐπεκτάθηκαν νοτίως κι ἐπάνδρωσαν ὅλο τὸν παραθαλάσσιο δακτύλιο τῆς Ἀραβικῆς χερσονήσου, τῆς ὁποίας ἡ ἐνδοχώρα εἶναι ἔρημος, συνέχεια τῆς Σαχάρας· τὴ Σαχάρα τὴ διακόπτουν μόνο ἡ γόνιμη λωρίδα τοῦ Νείλου καὶ ἡ κατακόρυφος ζώνη τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης. οἱ χῶρες αὐτῶν τῶν τεσσάρων Ἀράβων τοῦ βιβλίου Ἰώβ, *Αὐσῖτις, Θεμάν,* καὶ χῶρες τῶν *Σαυαίων* καὶ τῶν *Μιναίων* βρίσκονται στὴ βόρεια χερσόνησο νοτίως τῆς Παλαιστίνης. αὐτοὶ οἱ τέσσερες ἦταν *βασιλεῖς* τῶν χωρῶν τους καὶ ἐθνῶν τους καὶ ζοῦσαν περίπου τὸ 1700 π.Χ., διότι ἦταν νεώτεροι τῶν πατριαρχῶν τοῦ Ἰσραὴλ κι ἀρχαιότεροι τοῦ Μωϋσῆ. καί, ὅπως εἶπα, ἦταν ὅλοι *ῥαγουὴλ* ὅπως κι ὁ Ἄραβας πεθερὸς τοῦ Μωϋσῆ Ἰοθόρ· ὀρθόδοξοι λάτρεις τοῦ Κυρίου, τὸν ὁποῖο καὶ σέβονται κι ὀνομάζουν κατ' ἐπανάληψι μέσα στὸ ποίημα. καὶ πουθενὰ στὸν Ἰὼβ δὲν γίνεται μνεία ἄλλου θεοῦ ἢ ἄλλης θρησκείας ἢ εἰδώλων καὶ εἰδωλολατρίας.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ εὐσεβὴς καὶ πλούσιος κι εὐτυχισμένος βασιλεὺς Ἰὼβ κάποτε πέρασε μιὰ ξαφνικὴ κι ἀβάσταχτα σκληρὴ δοκιμασία, ἀλλ' ἀποκαταστάθηκε καὶ ξαναευτύχησε. κατὰ τὸ χρόνο τῆς ἀβάσταχτης δυστυχίας του γεύτηκε τὴν κακία τῆς γυναικός του καὶ τὸ φθόνο καὶ τὴν ὑπεροψία τῶν τριῶν «φίλων του» καὶ γειτονικῶν βασιλέων, ποὺ τὸν ἐπισκέφτηκαν, «γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσουν». αὐτὸ τὸ ἱστόρημα ὁ Δαυΐδ τὸ βρῆκε στὴν Ἰδουμαία, ὅταν τὴν ὑπέταξε –διότι Ἰδουμαῖος ἦταν ὁ Ἰώβ–, σὰ μιὰ παλιὰ καὶ κάπως φθαρμένη ἱστορία γιὰ κάποιο πανάρχαιο Βασανισμένο ἡγέτη λαοῦ κι ὀρθόδοξο *(ῥαγουὴλ)* γεμάτον πίστι καὶ ἀρετὲς καὶ ἀπέραντη καλοσύνη, καὶ τὸ φρεσκάρησε· τὰ ὀνόματα ἦταν φθαρμένα, κι ὁ Δαυΐδ τ' ἀντικατέστησε μὲ τὰ πεποιημένα ὀνόματα ποὺ δείχνουν τὸ χαρακτῆρα τοῦ καθενός. καὶ κατὰ τὴν ἀποκατάστασί του τὸ διάρθωσε σὲ 10 τυποποιημένα καὶ εὐδιάκριτα κεφάλαια. ἔπειτα, ἀφήνοντας τὰ 9 πεζά (1-7· 9-10 (= 33-34)), διεκτείνει τὸ κεφάλαιο 8 σχεδὸν στὸ δεκαπλάσιο, καὶ τὸ κάνει ἔμμετρο (κεφάλαια 25 = 8-32). ὁ Δαυΐδ ἔνιωσε ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Ἰὼβ ἐκφράζει τὴ δική του βασανισμένη ἱστορία· κι ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸν Κύριο ὡς ἐκλεκτὸς καὶ χριστὸς ἐκείνου προφήτης ἀνέστησε τὴν ὑπόθεσι τοῦ παναρχαίου ὁμοιοπαθοῦς του Ἰώβ. εἶναι μιὰ προφητεία ὄχι γιὰ τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ γιὰ τὰ παρελθόντα τέτοια προφητεία γιὰ τὸ παρελθὸν ὑπάρχει στὴ Βίβλο μόνον ἄλλη μία, ἡ προφητεία τοῦ Ἀδὰμ γιὰ τὴν πρὶν ἀπ' αὐτὸν δημιουργία τοῦ σύμπαντος. οἱ προφη-

τεῖες αὐτὲς τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Δαυΐδ εἶναι *ἀποκαλύψεις,* σὰν τὶς *ἀποκαλύψεις* τοῦ Δανιήλ, τοῦ Ζαχαρίου, τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, καὶ μερικῶν ἄλλων προφητῶν. ἀλλὰ γιὰ τὸ παρελθὸν *ἀποκαλύψεις* εἶναι μόνον αὐτὲς οἱ δυό, ἡ τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἡ τοῦ Δαυΐδ. διότι ἀποκάλυψι εἶναι ἐκεῖνα τὰ τρία στοιχήματα μεταξὺ Κυρίου καὶ διαβόλου γιὰ τὸν Ἰώβ (κεφάλαια 2-5). δίνω παραστατικὰ τὸ ἐξαίρετο καὶ πρωτοφανὲς διάγραμμα τοῦ βιβλίου Ἰώβ.

1					
2					
3					
4		8			
5		9	15	21	27
6		10	16	22	28
7		11	17	23	29
8	(=8-32) →	12	18	24	30
9	(=33)	13	19	25	31
10	(=34)	14	20	26	32

8 Φωνὴ πόνου τοῦ Ἰώβ.
9-32 Τὰ 24 κεφάλαια τῶν τεσσάρων ἑξακεφαλαίων διαλόγων· κάθε διάλογος ἔχει 3 λόγους τῶν 3 «φίλων» τοῦ Ἰὼβ καὶ 3 ἀπαντήσεις τοῦ Ἰώβ, ἀπὸ μία στὸν καθένα.

Οἱ 5 διαλεγόμενοι στὸ διεκτεταμένο ποιητικὸ ἀνάπτυγμα εἶναι ὁ Ἰώβ, οἱ τρεῖς φίλοι του, κι ὁ Κύριος. καὶ τὰ 5 ὀνόματα εἶναι πεποιημένα, ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα *Πικρά* (Ῥθ 3,2), *Ἰεδεδί* (Δδ 82,14), *Ἠγαπημένος* (Ψα 30,6), *Ὄρη Κοιλωμάτων* (Ἆσ 5,8) *Μάνδραι Λεόντων* καὶ *Ὄρη Παρδάλεων* (Ἆσ 11,4), *Ἐμμανουήλ* (Ἠσ 9,14), *Σαὼν - Ἐσβὶ - Ἐμωήδ* (Ἰε 98,26), *Ὀολὰ* καὶ *Ὀολιβά* (Ἰζ 26,3-5), καὶ *Ἀνατολή* (Ζα 2,47· 3,4). καὶ τ' ὄνομα τοῦ Κυρίου *(Ἰευὲ - Ὢν - Κύριος)* ἀπὸ τὰ ταυτόσημα ῥήματα *ειε - εἰμὶ - κυρῶ* εἶναι βέβαια πεποιημένο. εἶναι δὲ πεποιημένα τ' ἄλλα τέσσερα ὀνόματα μαζὶ μὲ τὴν ἀναλυτικὴ ἑρμηνεία τους·

1. *Ἰώβ (Αιυβ)* = *Βασανισμένος (δοκιμασθεὶς ἀγρίως)*
2. *Ἐλιφάζ (Αλιπζ)* = *Θεόσκληρος (ἀπόσκληρος θρησκοπουριτανός)*
3. *Βαλδάδ (Βλδδ)* = *Ἐριστικός (ἐπιθετικὸς - μαχητικός)*
4. *Σωφάρ (Πυπρ)* = *Ἀναιδής (κυνικὸς - ἀδιάντροπος)*

Στὴ δὲ τυπική τους ἰδιότητα ἦταν·

Βασιλεῖς - φύλαρχοι - *ἀβιμέλεχ - μελχισεδέκ* (πατροβασιλεῖς - ἱεροβασιλεῖς)

1. *Ἰὼβ* *Αὐσίτιδος* <*τύραννος*> (ἰσόβιος - μὴ κληρονομικός)
2. *Ἐλιφὰζ* *Θεμανῶν βασιλεύς* (κληρονομικός)
3. *Βαλδὰδ* *Σαυχιτῶν τύραννος* (ἰσόβιος- μή κληρονομικός)
4. *Σωφὰρ* *Μιναίων βασιλεύς* (κληρονομικός)

Ὁ Ἐλιφὰζ συμπεριφέρεται ὡς φθονερὸς καὶ φαρμακερός.

Ὁ Βαλδὰδ ὡς τζίτζικας μὲ ἀκατάσχετη λογοδιάρροια.

Ὁ Σωφὰρ ὡς ὑπεροπτικὸς καὶ «βαθυστόχαστος σοφός».

Τὰ πέντε πρόσωπα μοιράζονται τὰ ποιητικὰ καὶ διαλογικὰ ἐλεγεῖα ὡς ἀκολούθως.

Ἰώβ	24·	55	63	77·	40	33	32·	46	24	118·	5	4	6	527
Ἐλιφάζ	49·	37·	28											114
Βαλδάδ	21·	20·	19											60
Σωφάρ	21·	29·	12											62
Κύριος	70	1·	3											74
													Σύνολον	837

Περιεχόμενον

1. Βιογραφικὸ τοῦ Ἰώβ
2. Πρῶτο στοίχημα Κυρίου καὶ διαβόλου
3. Καταστροφὴ οἰκογενείας καὶ περιουσίας τοῦ Ἰώβ
4. Δεύτερο στοίχημα Κυρίου καὶ διαβόλου
5. Καταστροφὴ ὑγείας τοῦ Ἰώβ
6. Προκλητικὸς διάλογος Ἰὼβ καὶ γυναικός του
7. Ἐπίσκεψι τῶν τριῶν φίλων τοῦ Ἰώβ
8. *(8-32)* Ποιητικὸς διάλογος Ἰὼβ μὲ τοὺς τρεῖς φίλους καὶ τὸν Κύριον
9. Κυρίου ἐπιτίμησι στοὺς τρεῖς φίλους τοῦ Ἰώβ
10. Τὰ εὐτυχισμένα ὕστερα χρόνια τοῦ Ἰώβ.

Ἡ λέξι *τύραννος* στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ δὲν εἶχε καθόλου δυσάρεστη σημασία, ὅπως καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ *dictator.* καὶ οἱ δυὸ πῆραν κακὴ σημασία στὰ χρόνια μας. στὴν ἀρχαιότητα *τύραννος* λεγόταν ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἦταν ἐκ γενετῆς βασιλόπαιδο ἢ βασιλεύς, ἀλλ' ἀφοῦ διακρινόταν πρῶτα ὡς στρατηγός, τοῦ δινόταν ἔπειτα γιὰ τὴν ἱκανότητά του νὰ κυβερνήσῃ τὴ χώρα του ὡς ἰσόβιος ἀλλὰ μὴ κληρονομικὸς ἀνώτατος ἄρχων. στὸν Ὅμηρο λέγεται *κοίρανος*[57]. ἔδιναν μάλιστα οἱ ἁπλοῖ ἄνθρωποι στὰ παιδιά τους ὡς κύριο τὸ ὄνομα *Κοίρανος*[58]. ἀπὸ τὸν Αἰσχύλο (Προμ., 736) κι ἔπειτα γράφεται καὶ λέγεται *τύραννος*[59]. καὶ πάλι οἱ ἀρχαῖοι ἔδιναν στὰ παιδιά τους τὸ ὄνομα *Τύραννος* (Πξ 61,3). καὶ οἱ Πέρσες εἶχαν τὴ λέξι *ἀρθασασθά* (Ἀν 46,1) (=στρατηγός, ἀρχηγός), ποὺ δὲν εἶναι παρὰ τὸ καὶ κύριο ὄνομα ἀνθρώπου *Ἀρταξέρξης.* ἀντιστρόφως τὸ ῥωμαϊκὸ ὄνομα *Καῖσαρ* ἔγινε κάποτε ἐπωνυμία ἀνωτάτου ἄρχοντος *καῖσαρ.* τὰ *οι (κοίρανος)* καὶ *υ (τύραννος)* κάποτε συνέπεσαν στὴν προφορὰ ὡς *ü,* γι' αὐτὸ καὶ τὸ *υ* ἐπωνομάστηκε *ὖ ψιλόν,* δηλαδὴ μονογράμματο, γιὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸ διγράμματο *οι·* καὶ τὸ *ἒ ψιλόν,* γιὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸ διγράμματο *αι,* ὅταν στὴν προφορὰ συνέπεσαν. ὅτι δὲ ὁ Ἰὼβ δὲν ἦταν ἀκριβῶς *βασιλεύς,* ἀλλὰ *τύραννος* ποὺ διακρίθηκε μὲ τὴν ἀξία του ὡς ἰσόβιος μὴ κληρονομικὸς ἄρχων τῆς φυλῆς του φαίνεται ἀπὸ τὸ στίχο του (10,9)

Εἴη δέ μου πόλις τάφος, ἐφ' ἧς ἐπὶ τειχῶν ἡλλόμην ἐπ' αὐτῆς.
ἦταν παιδάκι τοῦ λαοῦ, ὅταν παίζοντας σκαρφάλωνε στὰ τείχη τῆς πόλεώς του, ὅπως ὁ φίλος του Βαλδάδ, καὶ ὄχι βασιλόπαιδο - βουτυρόπαιδο· κι ἀναδείχτηκε μὲ τὴν ἀξία του.

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι τὰ ὀνόματά τους τοὺς τὰ ἔβαλε ὁ διασκευαστὴς τοῦ ἱστορήματος καὶ ποιητὴς τῶν διαλόγων Δαυΐδ· κι ὅτι τὸ κεφάλαιο 8 σχεδιασμένο ἀρχικὰ σὲ πεζό, διεκτάθηκε - ἀναλύθηκε σὲ 25 ἔμμετρα κεφάλαια. στὸ προσχέδιο οἱ τρεῖς «φίλοι του» καὶ «παρηγορηταί του» κατὰ τὴν «παρηγορητική τους συζήτησι», ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα, τὸ παραξήλωναν ὅλο καὶ περισσότερο καὶ φθονερώτερα καὶ πιὸ ἀπάνθρωπα, μέχρι ποὺ τοῦ ἔδειξαν τὰ ἐσώψυχά τους, ὅπου ἀπὸ πρὶν ἔβοσκε καὶ σιγόκαιγε ὁ ἀνεκδήλωτος φθόνος των, ὥσπου ὁ Κύριος ἀποκάλυψε καὶ στὸν Ἰὼβ καὶ σ' ἐκείνους ὅτι ὅλα τὰ βάσανα τοῦ Ἰὼβ ἦταν ἕνα τέστ, ποὺ ἐπέτρεψε ὁ Κύριος νὰ γίνῃ, γιὰ νὰ κερδήσῃ ἕνα στοίχημα ποὺ ἔβαλε μὲ τὸ διάβολο, μὲ τὸ ὁποῖο στοίχημα καὶ τέστ ἀνέδειξε μὲν τὸν πιστὸ καὶ ἐνάρετο Ἰώβ, ἔδωσε ἕνα ῥάπισμα στοὺς τρεῖς ὑποκριτὰς καὶ φθονεροὺς «παρηγορητὰς» φίλους του, καὶ ἔσπασε τὰ μοῦτρα τοῦ διαβόλου. ὁ Δαυΐδ θέλησε, νομίζω, νὰ πῇ· «Ἔτσι δοκιμάστηκα ἄγρια, γιὰ νὰ κερδήσῃ ὁ Κύριος τὸ στοίχημά του μὲ τὸ διάβολο, ἔτσι περίπου δοκιμάζεται ὁ κάθε πιστὸς τοῦ Κυρίου, στὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων του βέβαια. ἀλλὰ καὶ ἡ γυναίκα τοῦ Ἰώβ, πρὶν ἀπὸ τοὺς τρεῖς «φίλους του», ἔπαιξε ἀπέναντί του ἕνα ῥόλο ὄχι ἀξιέπαινο (κεφ. 6), ἀπὸ γυναικεῖα ὀλιγοψυχία βέβαια, ποὺ ὅμως δὲν τὴν τιμᾷ. ὅτι ὁ Ἰώβ, δηλαδὴ ὁ *Βασανισμένος* Δαυΐδ, δὲν εἶχε ἀπὸ πουθενὰ καμμία παρηγοριά· κάποια στιγμὴ ἔνιωσε ἀκόμη καὶ τοὺς ἀδερφούς του νὰ τὸν ἀποδοκιμάζουν· κι ἐποίησε τοὺς πονεμένους στίχους

Τά βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι, (Κύριε,)
ὠρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου
Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἔστησαν
καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν μου ἔστησαν.
ὅτι αἱ ψόαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων. (Ψα 39,2· 7· 8· 11).

μὲ τὸν ἐδῶ τελευταῖο στίχο (7) θέλει νὰ πῇ ὅτι ἔνιωθε νὰ τοῦ κρεμοῦν γύρω ἀπὸ τὴ ζώνη του καὶ κουδούνια ἐμπαιγμοῦ του σὲ διαπόμπευσί του, μιὰ παλιὰ συνήθεια ποὺ ἐφαρμοζόταν στὰ χωριὰ μέχρι καὶ τὰ παιδικά μου χρόνια στὸν κλέφτη ποὺ συλλαμβανόταν ἐπ' αὐτοφώρῳ. ὁ Δαυΐδ πιθανῶς τὸ ἔνιωσε αὐτὸ στὴ Σεκελάκ (Δδ 56,6-7), ὅταν καὶ τὰ πιὸ ἔμπιστα παλληκάρια του καὶ ἴσως καὶ τ' ἀδέρφια του ἀνάμεσά τους ἤθελαν νὰ τὸν λιθοβολήσουν· καὶ ἦταν ἡ πιὸ ἄσχημη μέρα τῆς ζωῆς του.

Ὁ Δαυΐδ τυποποιεῖ ὅσο γίνεται τὰ περιστατικὰ τοῦ πεζοῦ ἱστο-

ρήματος, ὅπως κάνει κι ὁ Χριστὸς στὶς παραβολές του, γιὰ νὰ προβάλῃ σὲ πρῶτο πλάνο τὴν πτητικὴ οὐσία τῆς διαβολῆς τοῦ διαβόλου, ποὺ «κατέστρεψε» τὸν Ἰώβ, καὶ τὴν ὑπουλότητα τοῦ φθόνου τῶν «φίλων του».

Μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλιᾶς πλούσιος κι εὐτυχισμένος μὲ 10 παιδιά, 7 γιοὺς καὶ 3 θυγατέρες, 7.000 γιδοπρόβατα, 3.000 καμῆλες, 500 ζεύγη βοδιῶν, 500 γαϊδοῦρες, καὶ πολλὲς ἐγκαταστάσεις ἔργων, ποὺ καταστράφηκαν τὰ πάντα του, καί γε ἡ ὑγεία του –μόνο ποὺ δὲν πέθανε κιόλας–, ἀλλ' ὅταν τὸ τὲστ τελείωσε, ὁ θεὸς τοῦ ξανάδωσε πάλι 10 παιδιά, 7 γιοὺς καὶ 3 θυγατέρες, καὶ διπλῆ περιουσία, 14.000 γιδοπρόβατα, 6.000 καμῆλες, 1.000 ζεύγη βοδιῶν, καὶ 1.000 γαϊδοῦρες· ἀλλ' ἡ ἄγρια δοκιμασία του ἀνέδειξε τὴν πίστι του στὸν Κύριο καὶ τὴν ἀστραφτερὴ ἀρετή του, ξεσκέπασε τὴν ὑποκρισία καὶ τὸ φθόνο τῶν δῆθεν «φίλων του», κι ἔστειλε στὸ διάβολο τὸ διάβολο.

Ἐκεῖνα ὅμως ποὺ ὑπογραμμίζει καὶ κυρίως προβάλλει ὁ ποιητὴς εἶναι ἡ τεχνικὴ τοῦ φθόνου, ἡ ἀθῳότητα τῆς αὐθεντικῆς ἀρετῆς, ἡ δύναμι τῆς πίστεως, ἡ ἄγρυπνη ἐποπτεία τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὶς ἀπρόβλεπτες κι ἀναιτιολόγητες ὀδυνηρὲς περιπέτειές του, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει τὸ μεταξὺ θεοῦ καὶ διαβόλου μεταφυσικὸ παρασκήνιο τῆς ὅλης ὑποθέσεως.

Μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ὁ ποιητὴς αὐτοῦ τοῦ ἀνεπαναλήπτου στὴν παγκόσμια ἱστορία καὶ γραμματεία ἀριστουργήματος πέρα ἀπὸ τὴν ἀπαράμιλλη τέχνη τῆς ποιήσεώς του ὑπῆρξε κι ἕνας πολὺ μεγάλος προφήτης τῆς κλάσεως τοῦ Μωϋσῆ καὶ τοῦ Ἠλία καὶ τοῦ Ἰωάννου, τῶν τριῶν αὐτῶν θεοπτῶν· ἕνας προφήτης ὁ ὁποῖος *εἶδε* καὶ πίσω ἀπὸ τὴν αὐλαία ποὺ διαχωρίζει τὰ ὁρατὰ ἀπὸ τ' ἀόρατα τοῦ ὑπερπέραν. τὸ ἔργο του Ἰὼβ εἶναι ὄχι μόνο ἕνα ὕψιστο λογοτεχνικὸ ἀριστούργημα, ἀλλὰ καὶ μιὰ προφητεία κι ἀποκάλυψι σὰν τὴ γλωσσικῶς καὶ λογοτεχνικῶς ἄτεχνη Ἀποκάλυψι τοῦ Ἰωάννου καὶ τὰ *ἄρρητα ῥήματα* ποὺ *ἤκουσεν* ὁ Παῦλος, *ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι* (Β΄ Κο 21,4).

Ὅπως εἶπα, ἔχω τὴ γνώμη ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν 4 ἀντρῶν *Ἰὼβ Ἐλιφάζ Βαλδὰδ Σωφὰρ* εἶναι πεποιημένα, ὅπως λέγονται τὰ τέτοια ὀνόματα στὴ φιλολογικὴ ἐπιστήμη, ὅπως καὶ τὰ 11 ποὺ προανέφερα, *Πικρὰ Ἰεδεδὶ Ἠγαπημένος... Ὀολὰ Ὀολιβὰ Ἀνατολή,* καὶ ἤδη ἔδωσα τὴ σημασία τους. εἶναι *ὁ Βασανισμένος, ὁ Θεόσκληρος, ὁ Ἐριστικός, ὁ Ἀναιδής.* κι ὁ Δαυῖδ ἐννοεῖ τοὺς τύπους των καὶ ὄχι τὰ πρόσωπα τους. καὶ *Ἰὼβ (Βασανισμένος)* εἶναι ὁ ἑαυτός του, ὁ Δαυῖδ. διότι αὐτὸ τὸ σύγγραμμα - ποίημα καὶ σχολικὸ βιβλίο δὲν εἶναι μυθιστόρημα. εἶναι κεκαλυμμένη ἱστορία μὲ ὅλα τὰ πρόσωπα ὑπαρκτά· καὶ συνοψισμένα βέβαια πολλὰ μαζὶ πρόσωπα σὲ ἕνα τυπικὸ πρόσωπο·

γιὰ νὰ γίνουν τὰ πάντα μάθημα ἀπὸ τὴν προσωπική του ἱστορία, χωρὶς αὐτὸς ν' αὐτοπροβληθῇ, χωρὶς οἱ ἄλλοι νὰ θιγοῦν· ταπεινοφροσύνη καὶ εὐγένεια ἀνθρώπου, ποὺ ἤθελε ἡ πολυκύμαντη ζωή του νὰ γίνῃ στὰ παιδιὰ μάθημα, χωρὶς ν' αὐτοπροβληθῇ ἢ νὰ θίξῃ ἄλλους.

Τοὺς ἔκανε ὅλους τάχα κάποιους Ἄραβες *ῥαγουὴλ* βασιλιᾶδες καὶ τυράννους, πρὶν ἀπὸ μισὴ χιλιετία, σὲ χῶρες (τότε) πολὺ μακρινές, κάπου στὴ νότια «ἄκρη τῆς γῆς»· στὴ *Θεμὰν ὁ Θεόσκληρος* ὁ φθονερός, στὴ χώρα τῶν *Μιναίων* ὁ κυνικὸς *Ἀναιδής,* στὴ χώρα τῶν *Σαυαίων* ὁ *Ἐριστικὸς* σὰ λογοδιάρροια, κι ὁ *Βασανισμένος Ἰὼβ* στὴν *Αὐσίτιδα·* σὰ νὰ λέῃ «Στὴν Ὀνδούρα, στὴν Ἀραπιά, στὴν Ἐσθονία, καὶ στὴν Ἀτλαντίδα». ὁ Δαυῖδ ἀποφεύγει νὰ δώσῃ ἔστω καὶ τὸ παραμικρὸ στοιχεῖο ἀναγνωρίσεως τῶν ἐνόχων τοῦ βασανισμοῦ του, ποὺ τοῦ ἔλιωσε τὰ νιάτα. σημασία ἔχει τὸ μάθημα ποὺ θὰ πάρουν οἱ προέφηβοι ἀπὸ τὸ σχολικὸ βιβλίο· τίποτε ἄλλο δὲν ἔχει σημασία, οὔτε πρόσωπο οὔτε χώρα.

Σήμερα ἡ *Θεμὰν* ἐντοπίζεται νοτίως τῆς Παλαιστίνης στὸ βορειοδυτικὸ μέρος τῆς μεγάλης Ἀραβικῆς χερσονήσου, κοντὰ στὴν ἀνατολικὴ ἀκτὴ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, μᾶλλον χώρα Ἰδουμαίων. ἀναφέρεται σὲ ἄλλα 8 βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ἰη 26,2· 27,4· Ἀμ 1,18· Ἠσ 21,4· Ἀβ 4,4· Ἰε 79,11· 81,2· 26· Ἀδ 1,13· Ἰζ 31,1· 17· Βρ 5,11· 12). οἱ κάτοικοί της στὸν πληθυντικὸ λέγονται *Θεμανοὶ (Θεμανῶν)* (Ἰβ 7,2· 10,18), στὸν ἑνικὸ ὅμως *Θεμανίτης* (Ἰβ 9,1· 15,1· 21,1· 37,1,7). οἱ *Μιναῖοι* ἐπίσης ἀναφέρονται στὴν Παραλειπομένη (64,1· 75,7· 8) καὶ στὸν Ἰὼβ 5 φορές.

Οἱ *Σαυαῖοι* εἶναι προφανῶς οἱ κάτοικοι τῆς χώρας *Σαυά,* ἀπ' ὅπου μισὸ αἰῶνα ἀργότερα ἦρθε στὴν Παλαιστίνη νὰ δῇ τὸν Σαλωμὼν ἡ βασίλισσα τοῦ *Σαυά.* (στὰ χειρόγραφα *Σαβά, Σαβῶν, Σαυχαίων, Σαυχίτης*).

Ἡ χώρα τοῦ Ἰὼβ *Αὐσῖτις* ἀναφέρεται μόνον ἅπαξ (Ἰβ 1,1) καὶ δὲν ἐντοπίζεται πουθενά· περίπου *Μπανανία* ὅπως λέμε σήμερα. ὁ ἀνεξίκακος καὶ σοφὸς Δαυῖδ μὲ κανέναν τρόπο δὲν θέλει νὰ πῇ ποιοί *ἔγγιστά* του Ἰσραηλῖτες ὑπῆρξαν οἱ βασανισταί του, οὔτε ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁ *Βασανισμένος - Ἰώβ·* δὲν σκαλίζει παλιοὺς φθόνους, πληγές, δαγκωνιές, προδοσίες τῶν ἄλλων (56,6· 48-52-59-61· 62-63-66-67-68· 78-90-103· 91-102· 91-106· 43-109· Σαούλ, Ἀβεννήρ, Μεμφιβοσθέ, Σεμεΐ, Ἀμεσαΐ, ξανὰ Ἀβεννήρ). ἤθελε μόνο νὰ δώσῃ στοὺς νέους τὸ μάθημα μὲ τὸ ἐν λόγῳ σχολικὸ βιβλίο του. τί σημασία ἔχουν τὰ ὀνόματα καὶ οἱ συντεταγμένες ἀνευρέσεως; τὸ μάθημα εἶναι ἡ ἀπαραίτητη κι ἀδιάπτωτη ἀξία. ὁ *Βασανισμένος* εἶναι ὁ *X* καὶ οἱ τρεῖς δράστες τοῦ κακοῦ εἶναι οἱ X^1 X^2 X^3.

Δὲν ἔχω ξαναδῆ στ' ἀρχαῖα κείμενα τέτοιο βιβλίο μὲ τέτοια μέθο-

δο ἱστορίας καὶ διδασκαλίας ἐκ τοῦ πραγματικοῦ καὶ ἄκρως ἀγνώστου καὶ ἄκρως σαφοῦς στὴν οὐσία του. ἡ θεοπνευστία θεοπνευστία, ἀλλὰ καὶ ἡ διάνοια τοῦ Δαυῖδ ὡς δέκτης κι ὡς πομπὸς μὴ ἐπανευρέσιμη στὴν ἀνθρωπότητα ὅλων τῶν αἰώνων. καὶ τὸ ἦθος του εὐγενέστερο κάθε ἄλλου ὑπάρξαντος ἤθους.

4. ᾌΣΜΑ

Τὸ Ἆσμα εἶναι ἕνα μόνο ποίημα ἑνὸς μόνο προσώπου.

Εἶναι τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Σαλωμών, τοῦ 11^{ου} π.Χ. αἰῶνος, λίγο ἀρχαιότερο ἀπὸ τὰ δυὸ Ὁμηρικὰ Ἔπη, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια.

Εἶναι ἀλφαβητάριο, δηλαδὴ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα 22 στροφῶν. τὸ σῳζόμενο κείμενο εἶναι 123 ἐλεγεῖα, 376 στίχοι.

Εἶναι ὅπως ὁ Ἰώβ· οὔτε θεατρικὸ ἔργο οὔτε κἂν ἀμιγῶς διαλογικό, ἀλλ' ἔχει καὶ μέρη ἀφηγηματικά· ἀλλὰ καὶ τ' ἀφηγηματικὰ εἶναι ἔμμετρα, ἐνῷ στὸν Ἰὼβ εἶναι πεζά.

Εἶναι ποίημα γραμμένο ἀπὸ τὸ πρόσωπο, στὸ ὁποῖο ἀνήκουν ὅλα τ' ἀφηγηματικὰ μέρη· δηλαδὴ ἀπὸ γυναῖκα· ἀπὸ τὴν κοπέλλα τοῦ ζεύγους Σαλωμὼν καὶ Σουλαμῖτις· ἔτσι μόνο τὸ πατριωτικό της ὄνομα δίνει καὶ ὄχι τὸ προσωπικό της. τέσσερες γυναῖκες εἶναι ποιήτριες τῆς Βίβλου.

1. Ἄννα, ποιήτρια τῆς ᾠδῆς της (Δδ, κεφ. 3), μητέρα τοῦ προφήτου Σαμουήλ.
2. Σουλαμῖτις, ποιήτρια τοῦ Ἄσματος, γυναίκα τοῦ βασιλέως Σαλωμών.
3. Ἀβύ, ποιήτρια τοῦ πρώτου ποιήματος τῶν Παιδειῶν, μητέρα τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου, μαθήτρια τοῦ προφήτου Ἠσαΐου.
4. Μαριάμ, ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποιήτρια τῆς ᾠδῆς της (Λκ, κεφ. 4).

Τὸ Ἆσμα εἶναι κείμενο κακοποιημένο κι ἀκρωτηριασμένο στὶς ἑφτὰ στροφές του 1 2 8 14 16 21 22.

Στὸ Ἆσμα ἐμφανίζονται πέντε ὁμιλοῦντες· δύο πρόσωπα καὶ τρεῖς χοροί. τὰ δύο πρόσωπα εἶναι ἡ Ν (=νεᾶνις) καὶ ὁ Σ (=Σαλωμών). οἱ τρεῖς χοροὶ εἶναι οἱ Α (=Ἀδελφοὶ τῆς νεάνιδος, 1,1-4), οἱ *θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ* (=κορίτσια τῆς Ἰερουσαλὴμ 15,1-2· 16,1-2), καὶ οἱ θεαταὶ τοῦ γάμου (8,3· 9,1-8· 17,5· 18,1-4· 21,3).

Στὸ κείμενο τοῦ Ἄσματος ἀνευρίσκονται μεταγραμμένες ἀμετάφραστες 3 ἑβραϊκὲς λέξεις· *θαλπιώθ* (=ὁπλοστάσιο) καὶ *ναδὰβ - ἀμιναδάβ* (=ἡγέτης, ἡγεμών, ἀγήνωρ, ἆγις, ἡγήσιππος).

Ἀνάμεσα στὰ μεταβυζαντινὰ ἑλληνικὰ ἐρωτικὰ δημοτικὰ τραγούδια ὑπάρχει μιὰ κατηγορία τους, ποὺ ὀνομάζονται *Ἀλφαῶ (=ἄλφα ... ὦ),* ἐπειδὴ εἶναι ἀλφαβητικὲς ἀκροστιχίδες. μερικὰ εἶναι καὶ διαλογικὰ μὲ δύο πρόσωπα, Ἐκεῖνον κι Ἐκείνην. ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶναι μιὰ πολὺ ἀρχαία παράδοσι, ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ Ἆσμα τῆς Βίβλου.

Κάθε στροφὴ τοῦ Ἄσματος στὸ πρῶτο περίπου μισό της εἶναι κείμενο κυριολεκτικὸ καὶ στὸ δεύτερο ἀλληγορικό. καὶ ἀσφαλῶς ἡ ἀλληγορία εἶναι κάτι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν καββαλισμό, ὁ ὁποῖος, ἐπινοημένος ἀπὸ τοὺς ἱερογραμματεῖς τῆς Αἰγύπτου τοῦ Ε΄ π.Χ. αἰῶνος τὸ βραδύτερο, ἐμφανίζεται στὸν Πλάτωνα κατὰ τὸν Δ΄ π.Χ. αἰῶνα, ἐπειδὴ ὁ Πλάτων, ὅταν οἱ ἐν Σικελίᾳ μαθηταί του τὸν εἶχαν πουλήσει γιὰ δοῦλο στὴν Αἴγυπτο, εἶχε μάθει τὴ σαχλαμάρα αὐτὴ ἐκεῖ, καὶ μετὰ τὴν ἐξαγορά του τὴ μετέφερε στὴν Ἑλλάδα μαζὶ μὲ ἄλλα ἀφρικανικὰ σκουπίδια (ὅπως τὴ μετενσωμάτωσι ἢ μετεμψύχωσι, καὶ τὶς ἰδέες - εἴδωλα ὅλων τῶν ὁρατῶν πραγμάτων ποὺ εἶναι ἀπόσκατα τοῦ ἀφρικανικοῦ ἀνιμισμοῦ). ἔπειτα ὁ καββαλισμὸς ἐμφανίζεται στὴν ἰουδαϊκὴ περιβιβλικὴ γραμματεία στὴ μὲν Ἀλεξάνδρεια τὸν Β΄ π.Χ. αἰῶνα στὴ δὲ Παλαιστίνη τὸν Β΄ μ.Χ. αἰῶνα, καὶ στὴ χριστιανικὴ γραμματεία τὸν Γ΄ μ.Χ. αἰῶνα. ἡ ἀλληγορία κι ὁ καββαλισμὸς εἶναι δυὸ τελείως ἄσχετες μέθοδοι, παρ' ὅλο ποὺ ὁ καββαλισμὸς λέγεται πάντοτε *ἀλληγορία* καταχρηστικῶς κι ἀπατεωνικῶς. ἀλληγορία εἶναι πολλὲς ἀπὸ τὶς παραβολὲς τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ αὐτὸ ποὺ ἐφαρμόζεται στὸ Ἆσμα ἀπὸ τὸν Β΄ μ.Χ. αἰῶνα καὶ ἰδίως ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους εἶναι καββαλισμός. ἡ ἀλληγορία εἶναι δοσμένη πάντοτε ἀπὸ τὸν ὁμιλητὴ τοῦ κειμένου ἢ τὸν ποιητὴ καὶ συγγραφέα του, οὐδέποτε ἀπὸ τὸν ἑρμηνευτή, ἐνῷ ὁ καββαλισμὸς ἀσκεῖται πάντοτε καὶ αὐθαιρέτως ἀπὸ τοὺς «ἑρμηνευτάς»· ἐπειδὴ δὲν καταλαβαίνουν τίποτε ἢ ἐπειδὴ ἔτσι τοὺς σφύριξε. γιὰ παράδειγμα, ὅταν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ζητοῦν νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ τί ἐννοεῖ μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ σπορέως, ἐκεῖνος τοὺς λέει ὅτι *Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ...* κλπ. (Λκ 38,10-14). κι ὁ Ἰωάννης στὴν Ἀποκάλυψι, ἀφοῦ λέει ὅσα λέει γιὰ τὸ ἑπτακέφαλο καὶ δεκακέρατο θηρίο, στὸ τέλος ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος· *Αἱ ἑπτὰ κεφαλαί... βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν· οἱ πέντε ἔπεσαν, ὁ εἷς ἐστιν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι* (Ἀπ 30,11-12). ἐνῷ καββαλισμὸς εἶναι ὅταν στὴν Ταλμοὺδ ὁ Ἀκιβὰ φαφλατίζῃ ὅτι τὰ δυὸ μεγάλα καὶ λαχταριστὰ βυζιὰ τῆς κοπέλλας τοῦ Ἄσματος, γιὰ τὰ ὁποῖα καυχᾶται ἡ ἴδια, εἶναι οἱ δυὸ πέτρινες πλάκες μὲ τὶς δέκα ἐντολές.

Οἱ ἑλληνικὲς λέξεις τόσο τοῦ μασοριτικοῦ τοῦ Ἄσματος ὅσο καὶ τοῦ μασοριτικοῦ ὁποιουδήποτε ἄλλου βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθή-

κης προέρχονται πάντοτε ἀπὸ τὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα, τῆς ὁποίας ἐπιλεκτικὴ καὶ αὐθαίρετη μετάφρασι εἶναι ὅλο τὸ μασοριτικό. οἱ προτεστάντες «βιβλικοὶ θεολόγοι» τῶν πέντε τελευταίων αἰώνων, οἱ ὁποῖοι ἀπ' αὐτὲς τὶς λέξεις «συμπεραίνουν» ὅτι καὶ τὸ Ἆσμα καὶ τ' ἄλλα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι μεταγενέστερα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ἀφρασιατικῆς Ἀνατολῆς, τὸ κάνουν αὐτό, ἐπειδὴ λόγῳ βλακείας καὶ τῆς συνοδοῦ ἀνεπιστημοσύνης εἶναι ἀνίκανοι νὰ συλλάβουν αὐτὸ ποὺ συνέλαβα ἐγὼ καὶ γράφω ἐδῶ.

Ἡ βυζαντινὴ κεφαλαιοκοπὴ τοῦ Ἄσματος σὲ ὀχτὼ κεφάλαια καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ στιχομετρία του σὲ 197 στίχους δὲν ἔχουν καμμία σχέσι μὲ τὴν πραγματικὴ κι ὀργανικὴ διάρθωσί του· εἶναι τυχαῖες, ἀνόητες, καὶ μόνο παραπλανητικὲς κατὰ τὴν ἀναζήτησι τοῦ νοήματος.

Κατανόησα τὰ σῳζόμενα μέρη τοῦ Ἄσματος (88%), ἀνέταξα τὰ μετατεθειμένα τῶν σῳζομένων (15%) στὴν ἀρχική τους θέσι, εἰκάζοντας τ' ἀπολεσθέντα μέρη του (12%) ἔδωσα τὴν ὀργανική του διάρθρωσι, τὴν κοπὴ κι ἀρίθμησι τῶν 22 στροφῶν, τὴν κοπὴ κι ἀρίθμησι τῶν 123 ἐλεγείων, καὶ τὴν κοπὴ τῶν 376 στίχων, καὶ στὴ συνέχεια, μετὰ τὴ μετάφρασί του, δίνω ἐδῶ τὰ εἰσαγωγικά του στοιχεῖα.

Τὰ πρωτεύοντα πρόσωπα τοῦ Ἄσματος εἶναι πράγματι ὁ βασιλεὺς Σαλωμὼν (Σ) καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς πρώιμες γυναῖκες του (Ν = Νεᾶνις), αὐτὴ ποὺ γράφει τὸ ποίημα στὴν Ἰερουσαλήμ, ἀκριβέστερα στὴ Σιών. ἔγραψε πρώτη αὐτή, πολὺ νέα, 20 ἐτῶν περίπου, ὅταν εἶχε νωπὲς τὶς ἀναμνήσεις της ἀπὸ τὸ «μῆνα τοῦ μέλιτος» τῆς πολὺ σύντομης γαμικῆς ζωῆς της μὲ τὸν πολυγαμώτατο Σαλωμών, πολὺ πρὶν γράψῃ ἐκεῖνος τὸν Ἐκκλησιαστὴ κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ σὲ ἄλλους ἔδωσε τὸ ποίημά της προφανῶς μετὰ τὸ θάνατό του περίπου στὰ 52 του χρόνια. μετὰ περίπου 310 χρόνια ἡ Ἀβὺ ἔγραψε τὸ δικό της κείμενο στὰ 30-32 της χρόνια, ὅταν ὁ γιός της ἦταν σ' ἐφηβικὴ ἡλικία, καὶ τὸ ἔκανε γνωστό, ὅταν ὁ βασιλεὺς ἄντρας της πέθανε, κι αὐτὴ ἦταν πιὰ χήρα καὶ βασιλομήτωρ.

Ἡ ταραχὴ καὶ συμπίλησι τῶν στροφῶν τοῦ Ἄσματος 1 2 22, ὁ ἐμβολισμὸς τῶν στροφῶν 5 καὶ 6, κι ὁ ἀκρωτηριασμὸς τῶν στροφῶν 1 2 8 14 16 21 22 ἔγιναν κατὰ τὰ ἔτη 100-135 μ.Χ. ἀπὸ τὸν Ἀκιβά, ὅταν ὁ παλαβὸς αὐτὸς μασορίτευε τὸ μασοριτικό του. ἡ ὅλη του φθορὰ μεταφέρθηκε στοὺς Ἑβδομήκοντα μετὰ ἕναν αἰῶνα ἀπὸ τὸν αὐτευνουχισμένο κίναιδο καὶ ψυχοπαθῆ Ὠριγένη στὰ Ἑξαπλᾶ του, καὶ εἰσέφρησε στὴ χειρόγραφη παράδοσι τῆς Π. Διαθήκης τῶν Χριστιανῶν μεταξὺ 300 καὶ 380 μ.Χ. μὲ τὴν ὑπόδειξι φανατικῶν ὀπαδῶν καὶ θαυμαστῶν του ἀπὸ τὴν Καππαδοκία.

Τὸ τραυματισμένο Ἆσμα παρέμεινε μέχρι σήμερα ἀνερμήνευτο.

πρῶτος τὸ «ἑρμήνευσε» καββαλιστικὰ ὁ ῥαββῖνος Ἀκιβά, κι ἀντὶ ἁπλῶς *Ἆσμα* τὸ τιτλοφόρησε *Ἆσμα ᾀσμάτων,* κατὰ τὸ *Ἅγια τῶν ἁγίων,* γιὰ νὰ τὸ τιμήσῃ· ἐπειδὴ αὐτὸς τὸ ἔφθειρε, τὸ παρερμήνευσε, καὶ ἀπαγόρευσε τὴν ἀνάγνωσί του σὲ ἄντρες κάτω τῶν 30 ἐτῶν. τὴν καββαλιστική του «ἑρμηνεία» εἰσήγαγε στὴ χριστιανικὴ γραμματεία ὁ Ὠριγένης περίπου κατὰ τὸ 230-240. κι ἀπὸ τότε μέχρι τὸν 16ο αἰῶνα παντοῦ «ἑρμηνεύεται» καββαλιστικῶς. ἀπὸ δὲ τὸν 16ο αἰῶνα «ἑρμηνεύεται» καὶ καββαλιστικῶς ἀπὸ τοὺς ὀρθοδοξαρᾶδες κι ἀπὸ τοὺς παπικοὺς καὶ σαχλεπισάχλως ἀπὸ τοὺς προτεστάντες κι ἀπὸ τοὺς μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν παπικῶν παπαγάλους ποὺ εἶναι γενίτσαροι τῶν προτεσταντῶν.

Οἱ «ἑρμηνευταὶ» καὶ «μεταφρασταὶ» τοῦ Ἄσματος ἁπαξάπαντες μέχρι στιγμῆς παραπαίουν στὸ ἀπόλυτο σκοτάδι.

5. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΗΣ

5 1 *Ἐγὼ ὁ ἐκκλησιαστὴς ἐγενόμην βασιλεὺς*
ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Ἰερουσαλήμ·
2 *ἔδωκα τὴν καρδίαν μου τοῦ ἐκζητῆσαι καὶ κατασκέψασθαι*
ἐν τῇ σοφίᾳ περὶ πάντων τῶν γινομένων ὑπὸ τὸν οὐρανόν.

Μεταφράζω·

5 1 *Ἐγὼ ὁ ἐκκλησιαστὴς εἶμαι βασιλεὺς*
στὸν Ἰσραήλ, στὴν Ἰερουσαλήμ.
2 *Προσηλώθηκα στὸ νὰ ἐρευνῶ καὶ νὰ σκέφτωμαι*
τὴ λογικὴ ὅλων ὅσα γίνονται κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανό.

Δύο μόνο βασιλεῖς ὑπῆρξαν *ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Ἰερουσαλήμ,* ὁ Δαυῖδ κι ὁ Σαλωμών, πατέρας καὶ γιός· ἀπὸ τὸν ἑπόμενο τοῦ δευτέρου ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῶν Ἑβραίων ἦταν ἀνὰ δύο, ὁ ἕνας «ἐπὶ Ἰσραὴλ ἐν Συχὲμ ἢ ἐν Σαμαρείᾳ» κι ὁ ἄλλος «Ἐπὶ Ἰούδαν ἐν Ἰερουσαλήμ». ἀποκλειστικῶς ὁ Σαλωμὼν προκύπτει ἀπὸ τὸ πρῶτο ἐλεγεῖο (Ἐκ 5,1). στὸ δὲ δεύτερο λέγεται ἡ ἰδιωτική του ἐνασχόλησι, τὴν ὁποία ἕνας μόνο ἀπ' ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἑβραίων εἶχε, ὁ Σαλωμών (Ἐκ 5,2· καὶ 7,1· 11,1-3· 12,1-3· 13,1-5· 14,1-3). οἱ ἀσύμφωνες πρὸς τὴν ἀλήθεια αὐτὴ ἄφθονες «ἀπόψεις τῶν παλαιοδιαθηκολόγων εἶναι μόνο βλακεῖες παρλαπίπες μποῦρδες καὶ ἀρλοῦμπες ποὺ ἐκστομίζουν τὰ σαχλοκούδουνα.

Ὁ Ἐκκλησιαστὴς εἶναι ποίημα τοῦ Σαλωμών. ὁ ἴδιος λέει τὸν ἑαυτό του *ἐκκλησιαστήν,* ἐπειδὴ *ἐξεκλησίαζε* ἀκροατὰς καὶ τοὺς ὠμι-

λοῦσε· προφανῶς ἔκανε μαθήματα, ποὺ ἦταν συμπεράσματα τῶν μελετῶν του. αὐτὸ σημαίνει αὐτὴ ἡ λέξι στὴν ἑλληνική, ποὺ εἶναι ἀκριβὴς μετάφρασι τοῦ ἑβραϊκοῦ τίτλου *Κωχελὲθ* (μασοριτικὴ βραχυγραφία τοῦ Ἀκιβὰ *ϱελτ*). ὁ μαθητὴς καὶ μεταφραστὴς τοῦ Ἀκιβὰ Ἀκύλας μεταγράφει *Κωλέθ.* ὁ μεταφραστὴς τῆς μαρκιανῆς μεταφράσεως, Ἑβραῖος τῆς ἀρχομένης τουρκοκρατίας, μεταφράζει στὴν ἑλληνικὴ *Ἐκκλησιάστρια*· ἐννοεῖται ὅτι πρόκειται γιὰ παλαβὸ σὰν τοὺς Ἀκιβὰ καὶ Ἀκύλα, ἴσως καὶ λίγο παραπάνω.

Νεώτεροι βλᾶκες καὶ παλαβοὶ ὑποστήριξαν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασι τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, ποὺ χρησιμοποιεῖ ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία, εἶναι τοῦ Ἀκύλα. ἀπὸ τὰ πολλὰ μικρὰ ἑξαπλικὰ ἀποσπάσματα τοῦ Ἀκύλα οὔτε ἕνα δὲν ἀνευρίσκεται στὸ ἐκκλησιαστικὸ κείμενο τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ. οἱ νεώτεροι δηλαδὴ βλᾶκες καί παλαβοὶ μὲ πρώτους τὸν Ἱερώνυμο καὶ τὸ Λούθηρο βρίσκονται σὲ χειρότερη κατάστασι. εἶναι δαιμονισμένοι. ἔχω γράψει περισσότερα σχετικὰ στὸ δεύτερο τόμο τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς.

Πόσο δὲ βλᾶκες εἶναι ὅλοι οἱ τοιοῦτοι φαίνεται κι ἀπὸ τὸ ὅτι μέχρι αὐτὴ τὴ στιγμὴ προσπαθοῦν καὶ πασχίζουν καὶ βρίσκουν διάφορα σχέδια καὶ διαγράμματα τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ. ἐγὼ βρῆκα ὅτι ὁ Ἐκκλησιαστὴς δὲν ἔχει κανένα σχέδιο ἢ διάγραμμα. εἶναι κομπολόγι μὲ 100 αὐτοτελῆ καὶ θεματολογικῶς ἀνόμοια κι ἀταξινόμητα ποιήματα τῶν 1-9 ἐλεγείων ἢ 2-17 στίχων. καὶ διέγνωσα πολὺ καλὰ τὴ βλακεία ὅλων αὐτῶν τῶν τσαρλατάνων. ἕνας δὲν βρέθηκε νὰ ἔχῃ μυαλὸ ἴσα μ' ἕνα κουκούτσι. τίποτε δὲν καταλαβαίνουν, ὅταν ἀσχολοῦνται ὡς «διανοηταὶ» καὶ βαθυστόχαστοι «στοχασταὶ» καὶ «διανοούμενοι» μὲ τὸν Ἐκκλησιαστὴ ἢ τὸν «ἑρμηνεύουν» ἢ γράφουν εἰσαγωγὲς καὶ ἄλλες μελέτες γι' αὐτόν. ἔμεινα κατάπληκτος μὲ τὴ χαώδη βλακεία τους· μὰ πολὺ βλᾶκες. Κύριε, γιατί τοὺς ἐνέπαιξες τόσο ἄγρια; εἶσαι θαυμαστὸς ὡς ἐλεήμων, τὸ ξέρω. εἶσαι θαυμαστὸς καὶ ὡς ἐμπαίκτης; αὐτὸ βλέπω, ὅταν ἀτενίζω τὴν ἀποβλάκωσί τους. ἐσὺ θεράπευσες πολλοὺς δαιμονισμένους· τὸ διαβάζω. αὐτοὺς γιατί τοὺς ἀφήνεις νὰ χειροτερεύουν; βλέπω νὰ ἐφαρμόζεται σ' αὐτοὺς ἡ χωριάτικη παροιμία «Ὅταν ὁ διάβολος δὲν ἔχει δουλειά, ἀσχημονεῖ στὰ παιδιά του».

Ὁ Ἐκκκλησιαστὴς εἶναι ἕνα *Κατολόι* ἢ *Καταλόι,* ὅπως λέγονται τὰ ἑλληνικὰ μεταβυζαντινὰ ἐρωτικὰ δημοτικὰ τραγούδια - παίγνια, ὅταν ἔχουν *ἑκατὸ ἐλεγεῖα - λόγια,* καὶ στὸ εἶδος εἶναι περίπου σὰν τὰ προειρημένα *Ἀλφαῶ* ποὺ εἶναι ἀλφαβητικὲς ἀκροστιχίδες τῶν 24 ἐλεγείων. τὰ *Ἀλφαῶ,* ὅπως εἶπα, εἶναι μακρὰ παράδοσι μιμήσεως τοῦ Ἄσματος καὶ στὴν τεχνικὴ καὶ στὸ θέμα· τὰ *Κατολόια (= Ἑκατολόγια)* εἶναι μακρὰ παράδοσι μιμήσεως τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ μόνο στὴν τεχνική, ἐνῷ στὸ θέμα εἶναι παράδοσι μιμήσεως πάλι τοῦ Ἄσμα-

τος. αὐτὸ ὅμως τὸ διαπίστωσα μετὰ τὴν ἀνακάλυψί μου ὅτι ὁ Ἐκκλησιαστὴς εἶναι 100 αὐτοτελῆ κι ἀταξινόμητα ποιημάτια καὶ μετὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ μετάφρασί μου τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ. κι αὐτὴ ἡ μεταγενέστερη ἀνακάλυψί μου γιὰ τ' *Ἀλφαῶ* καὶ τὰ *Κατολόια* ἦταν μιὰ πρόσθετη ἀνακάλυψί μου καὶ ἔκπληξί μου. εἶχα διδαχθῆ τὴ λαογραφία (στὴ φιλολογία ποὺ σπούδασα) κατὰ τὰ 2 πρῶτα ἔτη σπουδῶν ἀπὸ τὸν καθηγητή μου τὸν πολὺν Στίλπωνα Κυριακίδη σὲ ἡλικία 19 καὶ 20 ἐτῶν, ἀλλὰ δὲν εἶχα ξανασχοληθῆ μ' αὐτὴν ἀπὸ τὰ 21 μου κι ἔπειτα. ξαναθυμήθηκα τ' *Ἀλφαῶ* καὶ τὰ *Κατολόια,* ὅταν τελείωσα τὴν κριτικὴ ἔκδοσι καὶ μετάφρασι τῶν δυὸ αὐτῶν βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης, καθὼς πλησίαζα τὰ 60 μου. καὶ ἐξεπλάγην. καὶ μερικῶν Βυζαντινῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τὰ εἰς *Ἑκατοντάδας* διακεκριμένα ἢ κι *Ἑκατοντακέφαλα* λεγόμενα ἔργα τους αὐτῆς τῆς τεχνικῆς συνέχεια τῆς παραδόσεως τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ εἶναι, καὶ τὰ *Ἀλφάβητα* ἢ *Ἀλφαβηταλφάβητά τους* (24 × 24 = 576 στίχοι) συνέχεια τῆς παραδόσεως τοῦ Ἄσματος εἶναι ἢ καὶ τοῦ Ψαλμοῦ 117 (τοῦ *Ἀμώμου*). καὶ ἡ λαογραφική τους ἀπόληξι εἶναι τὰ δημοτικὰ *Ἀλφαῶ* καὶ *Κατολόια (= Ἑκατολόγια).* τὸν ἐρωτικὸ χαρακτῆρα τους βέβαια καὶ τ' *Ἀλφαῶ* καὶ τὰ *Κατολόια* τὸν κληρονόμησαν μόνον ἀπὸ τὸ Ἆσμα· ὄχι ἀπὸ τὸν Ἐκκλησιαστὴ ποὺ δὲν εἶναι ποίημα ἐρωτικό. μαζὶ δὲ μ' αὐτὰ ἀνακάλυψα καὶ πόσο βλᾶκες εἶναι οἱ προειρημένοι «βιβλικοὶ θεολόγοι». ἤξερα ἀνέκαθεν ἀπὸ τὶς «κριτικὲς» ἐκδόσεις των ὅτι εἶναι βλᾶκες, ἀλλὰ τὸ ἀχανὲς βάθος τῆς βλακείας των τὸ ἀνακάλυψα ἀργότερα, μετὰ πολλὲς διαπιστώσεις κι ἀνακαλύψεις σὰν τὶς ἐν λόγῳ. δὲν εἶναι στὰ καλά τους οἱ ἄνθρωποι. καὶ διέγνωσα πολὺ καλὰ αὐτὴ τὴν τσαρλατανικὴ ψευδεπιστήμη τους· βλακῶν βλακεῖες καὶ παλαβῶν παλαβωμάρες· κατὰ τὰ *Ἆσμα ᾀσμάτων* καὶ *Ματαιότης ματαιοτήτων.*

Εἶναι ἀμφίβολο ἂν ὁ Ἐκκλησιαστὴς ἀναφέρεται στὴν Καινὴ Διαθήκη· διότι τὸ ἐν Λκ 103,18 *Οὐκ ἔγνω (τις) τὸν καιρὸν αὐτοῦ* (Ἐκ 83,1) λέγεται καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Βίβλου.

Χάσματα κειμένου ὑπάρχουν δύο στὰ κεφάλαια 6 καὶ 8, νομίζω ὅτι ὄχι μεγαλείτερα ἀπὸ ἕνα ἐλεγεῖο τὸ καθένα.

Νομίζω ὅτι τὸ νόημα κάθε ποιήματος εἶναι περίληψι μιᾶς ὁμιλίας τοῦ ἐκκλησιαστοῦ στὸ ἀκροατήριό του, ὅτι οἱ 100 αὐτὲς περιλήψεις πιθανῶς ἐπιλέχθηκαν ἀπὸ ἕνα εὐρύτερο ἡμερολόγιο μὲ πεζογραφικὲς καταχωρισμένες ἐγγραφὲς ἢ πρακτικὸ μὲ στενογραφημένες - ἀποστενογραφημένες καταγραφές (Ἐκ 99,1-2) –ἡ στενογραφία ἦταν, ὅπως εἶπα, γνωστὴ ἤδη ἐπὶ Δαυῖδ καὶ πιθανώτατα ἐφεύρεσί του (Ψα 46,1)–, μετὰ δὲ τὴν ἐπιλογή τους ἔγιναν ἔμμετρες, κι ὅτι τὰ 100 ποιήματα συμπληρώθηκαν πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ Σαλωμών (περίπου 1025 π.Χ.). πέθανε στὰ 52 του χρόνια, ὁπότε ὡλοκλήρωσε τὸ βιβλίο

αὐτὸ γύρω στὰ 50 του. ἔγραψε κι ἄλλα βιβλία, ἀλλὰ θεόπνευστο ἦταν μόνο αὐτὸ καὶ ἡ θεία πρόνοια τὸ ἐπέλεξε γιὰ διάσωσι γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο. φυσικὰ γράφτηκε στὴν Ἰερουσαλήμ.

Ὁπωσδήποτε ὁ Ἐκκλησιαστὴς γράφτηκε πολὺ μετὰ τὸ Ἆσμα κι ὁπωσδήποτε ὑπάρχει σ' αὐτὸν τόνος ἀπογοητεύσεως. σ' ὅλο τὸ βιβλίο διαφαίνεται τὸ ἀδιέξοδο τοῦ σοφοῦ, ἡ δυστυχία τοῦ ζάπλουτου, ἡ ἀδυναμία τοῦ πανισχύρου· σὰ νὰ λέῃ· 'Γιατί νὰ ὑπάρχῃ ὁ θάνατος;'. ἢ τοὐλάχιστον 'Νᾶταν τὰ νιάτα δυὸ φορές, τὰ γηρατειὰ καμμία'. ἀπὸ 12 μέχρι 52 ἐτῶν ἀνέβηκε 1000 (χίλιες) γυναῖκες· καὶ πάντα πανόμορφες καὶ παρθένες· καὶ πάντα πολλὲς πανόμορφες παρθένες *(νεάνιδες, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός),* περίμεναν πότε νἀρθῇ ἡ σειρά τους νὰ τὶς διακορεύσῃ· καὶ δὲν ὑπῆρχε τότε ἀκόμη ἐλπίδα ἀναστάσεως· καὶ πέθανε στὰ 52 του. μᾶλλον ὁ ἐμπνευστὴς Κύριος θέλησε μὲ τὸ βιβλίο αὐτὸ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ χαρὰ δὲν βρίσκεται οὔτε στὰ φαγητὰ καὶ τὰ ποτά, οὔτε στὶς διασκεδάσεις, οὔτε στὴ σεξουαλικὴ ἀπόλαυσι, οὔτε στὰ φορέματα καὶ στὰ λαμπρὰ καὶ πολυτελῆ καὶ χλιδάτα ἀνάκτορα, οὔτε στὸν πλοῦτο, οὔτε στὴ δόξα, οὔτε στὴν πολιτικὴ δύναμι, οὔτε σὲ κανένα λαχταριστὸ κι ἐπιδιωκόμενο ἐγκόσμιο ἀγαθό. καὶ βρῆκε κατάλληλο μάρτυρα γιὰ μιὰ τέτοια κατάθεσι τὸν Σαλωμών. ἡ ἀπογοήτευσί του ἐπέχει θέσει εἰλικρινοῦς ὁμολογίας. κατάλληλος κι ἀξιόπιστος μάρτυρας γι' αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν ἕνας ποὺ στερήθηκε ἔστω καὶ ἕνα ἀπ' ὅλα τὰ ἐπιθυμητά, ἀλλ' ἕνας ποὺ τὰ χόρτασε ὅλα ὅσο κανεὶς ἄλλος. ὁ Ἐκκλησιαστὴς εἶναι πολὺ σπουδαία κατάθεσι. ἦταν λοιπὸν ὁ Σαλωμὼν κατὰ κάποιον τρόπο καὶ πειραματόζῳο γι' αὐτὰ τὰ συμπεράσματα. δὲν βιάστηκε, ἀλλ' ὁ ἴδιος διάλεξε αὐτὸν τὸ ῥόλο. τὸ λάθος τῆς ζωῆς του εἶναι ἐμφανές, ἀλλὰ καὶ ἡ μετάνοιά του εἶναι ἐπίσης ἐμφανής. στὴ Βίβλο φαίνεται ὅτι πέθανε ὄχι μόνο πρόωρα, ἀλλὰ καὶ μέσα σὲ μεγάλη θλῖψι, ποὺ δὲν τοῦ τὴν προκάλεσε κανείς. πολὺ σπουδαῖο βιβλίο ὁ Ἐκκλησιαστής. καὶ ποιό θεόπνευστο κείμενο δὲν εἶναι σπουδαῖο;

6. ΠΑΙΔΕΙΑΙ

Αἱ *Παιδεῖαι* εἶναι βιβλίο κομματιασμένο σὲ 50 ἄνισα κομμάτια κατάσπαρτα μέσα σ' ὅλη τὴν ἔκτασι τῶν Παροιμιῶν· ἔτσι παραδίδονται στὴ χειρόγραφη παράδοσι. αὐτὴ ἡ *ἀδιάκριτος* ἀνάμιξι, ποὺ φαινομενικὰ ἐξαφάνισε τὸ βιβλίο τῶν Παιδειῶν, ἔγινε, νομίζω, γιὰ λόγους λειτουργικούς. διέκρινα αὐτὰ τὰ 50 κομμάτια καὶ μετὰ πολλὴ καὶ προσεκτικὴ μελέτη κατάλαβα ὅτι ἀνήκουν σὲ ἓξ ἐπὶ μέρους ποιήματα δύο ἢ περισσοτέρων ποιητῶν, ἀμφίβολο ὅμως ἂν φτάνουν τοὺς

ἕξ. θεωρῶ πιθανώτερο νὰ εἶναι μόνο δύο ποιηταί, καὶ ἡ μία νὰ εἶναι γυναίκα. μοιράζονται δὲ τὰ ποιήματα τοῦ ὅλου ἀνθολογίου ἀπὸ 1 ἡ γυναίκα καὶ 5 ὁ ἄντρας. ὅπως δὲ τὰ ξεχώρισα ἀπὸ τὶς Παροιμίες καὶ μεταξύ τους, καὶ τὰ τιτλοφόρησα, καὶ διέκρινα στροφὲς - θέματα, ἐλεγεῖα, καὶ στίχους, ἔχουν ὡς ἑξῆς.

ποιήματα	στροφές	ἐλεγεῖα	στίχοι	κομμάτια	θέσι
1. Πρὸς υἱόν	22 *Ἀλφ.*	59	121	12	ἀνάμικτα
2. Πρὸς πιστούς	40 *Ἀβάκ.*	63	129	26	ἀνάμικτα
3. Πρὸς σοφούς	22 *Ἀλφ.*	34	69	9	ἀνάμικτα
4. Προσευχή	1 *Ἀβάκ.*	10	10	1	ἀνάμικτο
5. Τετράδες	7 *Ἀλφ.;*	18	39	1	ἀνάμικτο
6. Γυνὴ ἀνδρεία	22 *Ἀλφ.*	22	45	1	ἄμικτο
σύνολα	114	206	413	50	

ἀρχίζω τὶς ἐξηγήσεις ἀπὸ τὰ τρία τελευταῖα ποιήματα, ὅπου δὲν ὑπάρχουν τάραχος καὶ λιανικώτερος κατακερματισμός, τὰ δυὸ εἶναι καὶ ἀκέραια, ὑπάρχει δέ, σὰ δυσμενὴς συνθήκη μόνο, τὸ ὅτι τὰ δυὸ βρίσκονται σὲ τυχαῖες θέσεις ἀνάμεσα σὲ ἄλλα κομμάτια καὶ σὲ παροιμίες τοῦ βιβλίου Παροιμίαι. καὶ τὸ ἕνα μόνο εἶναι τελείως ἄμικτο καὶ βρίσκεται στὸ τέλος τοῦ ὅλου βιβλίου ὡς ἁπλῶς προσκολλημένο. φυσικὰ τὸ ὅτι μία προσευχὴ 10 μονοστίχων ἐλεγείων, κι 7 ἐκτενέστερα καὶ πολύστιχα μασάλια (μασαλὶ) δὲν μοιάζουν μὲ τὶς παροιμίες, καὶ ἕνα ἐκτενὲς ποίημα 22 ἐλεγείων μὲ διασωσμένη ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα γιὰ τὴν ἐπιλέξιμη ἄξια γυναῖκα *(γυνὴ ἀνδρεία)* στὸ τέλος δὲν εἶναι καθόλου παροιμίαι κράζουν μόνα τους. στὰ τρία αὐτὰ τελευταῖα ποιήματα τὸ πρόβλημα εἶναι ἤπιο, διότι πρόκειται γιὰ μιὰ ἁπλῆ προσκόλλησι ἑνὸς κειμένου σὲ ἄλλο κείμενο, καὶ γιὰ δυὸ ἐνσφηνώσεις εὐδιακρίτων ποιημάτων ἀνάμεσα σὲ πλῆθος παροιμιῶν. δύσκολο ὅμως ἦταν τὸ πρόβλημα στὰ τρία πρῶτα ποιήματα, τὰ ὁποῖα στὴ χειρόγραφη παράδοσι εἶναι κομματιασμένα σὲ πολλὰ κομμάτια, 12 καὶ 26 καὶ 9, καὶ εἶναι σὲ θέσεις ποὺ ἀπέχουν μεταξύ τους πολύ, καὶ εἶναι ἀνάκατα τόσο μὲ τὶς παροιμίες ὅσο καὶ μεταξύ τους. σχεδὸν γρῖφοι. εὐτυχῶς διέκρινα ἕνα σοβαρὸ κι εὐτεκμηρίωτο κριτήριο διαφορᾶς των τόσο ἀπὸ τὶς παροιμίες ὅσο καὶ ἀπ' ἀλλήλων (τῶν τριῶν).

Οἱ Παροιμίες εἶναι, ὅπως εἶπα, βιβλίο ἀκριβῶς 500 ἐπὶ μέρους παροιμιῶν σὲ ἕνα μόνο ἐλεγεῖο συνηθέστατα δίστιχο, σπανίως δὲ μονόστιχο ἢ τρίστιχο ἢ τετράστιχο· καὶ οἱ 500 δὲ ἀνεξαιρέτως εἶναι ἀπρόσωπες· οὐδέποτε ἀπευθύνονται σὲ κάποιο πρόσωπο ἔστω καὶ ἀόριστο, οὐδέποτε εἶναι παραινετικές, δὲν ἔχουν ἴχνος παραινέσεως,

δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὲς πτῶσι κλητικὴ οὔτε ἑνικοῦ οὔτε πληθυντικοῦ· δὲν ἀπευθύνονται σὲ ἀκροατὴ ἢ ἀναγνώστη ἢ παραλήπτη. οἱ Παιδεῖες ὅμως εἶναι πάντοτε παραινετικές, ἀπευθυνόμενες σὲ δεύτερο πρόσωπο ἑνικὸ ἢ πληθυντικό, πολλὲς φορὲς σὲ ἐμφανῆ κλητικὴ πτῶσι, καὶ στὸ ἕνα ποίημα, τὸ πρῶτο, προσφωνούμενο *υἱὲ* ἢ *τέκνον,* καὶ μία φορὰ στὴν ἀρχὴ ἡ λαλοῦσα - γράφουσα αὐτοκαλεῖται *ἡ μήτηρ αὐτοῦ* καὶ λέει τὸν *υἱόν* της πρωτότοκον *(πρωτογενῆ)*· ἔχουν δὲ καὶ προστακτικές· *παράβαλλε, ἐπίστησον, ἀπόγραψαι, κατεύθυνε, ἄκουε, μὴ ζηλώσῃς, μὴ ἐπιθυμήσῃς, μὴ ζήλου, μὴ χαῖρε, ποίει,* καὶ δεύτερο πρόσωπο προσωπικῆς ἀντωνυμίας *σοῦ σοὶ σέ,* καὶ πολλὰ ἄλλα τέτοια ἐπικοινωνιακά, πράγματα ἀνεύρετα στὶς Παροιμίες.

Δεύτερο κριτήριο ἐπίσης σοβαρὸ καὶ εὐτεκμηρίωτο γιὰ τὴ μεταξὺ τῶν τριῶν ποιημάτων μόνο διάκρισι εἶναι ὅτι τὸ πρῶτο, *Πρὸς υἱόν,* μέσα σὲ 22 μικρὲς στροφὲς - θέματα ἔχει 12 φορὲς σὲ 12 στροφὲς τὴν κλητικὴ προσφώνησι *υἱὲ* (Α *σοὶ λέγω, υἱέ,* καὶ Γ Δ Υ Ζ Η Ι Κ Ξ Ο Ρ Τ *υἱέ*), καὶ 3 φορὲς *τέκνον* στὴν πρώτη (Α) στροφή· καὶ μία φορὰ στὸ πρῶτο ἐλεγεῖο τῆς πρώτης στροφῆς τὴν ὑπογραφὴ *ἡ μήτηρ αὐτοῦ,* καὶ μία φορὰ τὴν ἰδιαίτατη κλητικὴ προσφώνησι *τέκνον τῆς ἐμῆς κοιλίας.* γι' αὐτὸ τὰ 12 αὐτὰ τεμάχια τὰ συγκέντρωσα καὶ συναρμολόγησα σ' ἕνα ποίημα, τὸ πρῶτο, ποὺ τὸ ἐπέγραψα *Πρὸς υἱὸν παραινέσεις.* τὸ δεύτερο ποίημα μὲ τὶς 40 στροφὲς - θέματα (ἀριθμητάριον - ἀβάκιον;) τὸ ἐπέγραψα *Πρὸς πιστοὺς παραγγέλματα,* διότι στὸν πρῶτο στίχο του καὶ οἱονεὶ τίτλον λέει·

Τάδε λέγει ὁ ἀνὴρ τοῖς πιστεύουσι θεῷ.

καὶ πράγματι στὰ 40 ἐλεγεῖα τῶν 26 κομματιῶν του σαφῶς ἀπευθύνεται σὲ *πιστούς.* τὸ δὲ *ἀνὴρ* στὸ *Τάδε λέγει ὁ ἀνὴρ* σημαίνει, νομίζω, ὅτι «Ἐνῷ τὸ πρῶτο ποίημα εἶναι κάποιας γυναικὸς - μητρός, αὐτὸ τὸ δεύτερο εἶναι κάποιου ἀνδρός»· κι ὅτι, ἀφοῦ τῆς γυναικὸς τὸ ποίημα προηγεῖται τοῦ ἀντρικοῦ, ἡ γυναίκα αὐτὴ εἶναι κάποια μεγάλη, τοὐλάχιστο βασιλομήτωρ, ὅπως ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ ἡ ἴδια στὴν ἀρχὴ τοῦ ποιήματός της· κι ὅτι οἱ δυὸ ποιηταὶ ἐννοοῦν τὰ ποιήματά τους ὡς μέρη τῆς κοινῆς ἀνθολογίας τῶν ἓξ ποιημάτων. τέλος στὸ τρίτο ποίημα τῶν 22 στροφῶν - θεμάτων, τὸ ὁποῖο ἐπέγραψα *Πρὸς σοφοὺς γνωμικά,* φαίνεται πάλι ὅτι ὁ ποιητὴς ἀπευθύνεται σὲ ὡρίμους καὶ σοφοὺς ἄντρες ὡς primus inter pares, ἀφοῦ ἀρχίζει μὲ τὸ πρῶτο μονόστιχο ἐλεγεῖο - στροφὴ - θέμα καὶ οἱονεὶ τίτλον

Ταῦτα λέγω ὑμῖν τοῖς σοφοῖς ἐπιγινώσκειν.

τὸ δὲ *ἐπιγινώσκειν* δείχνει «μορφωμένων ἐπιμόρφωσιν». τὰ ἄλλα τρία (4-6) ἀκέραια κι ἀδιάσπαστα ποιήματα τὰ ἐπέγραψα ἀναλόγως. τὸ τέταρτο *Προσευχή,* ἐφ' ὅσον ἀρχίζει μὲ τὸ στίχο

Δύο αἰτοῦμαι παρὰ σοῦ, <Κύριε>,

καὶ ζητάει πράγματα ποὺ μόνον ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ θεὸ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ζητήσῃ. τὸ πέμπτο τὸ ἐπέγραψα *Τετράδες,* ἐπειδὴ τὰ πολύστιχα μασάλια του (μασαλὶ) συνήθως λένε «Γιὰ τρία πράγματα ἀπορῶ, τὸ δὲ τέταρτο μοῦ εἶναι ἔκπληξι». καὶ τὸ ἕκτο καὶ τελευταῖο ἀκέραιο καὶ ἄμικτο ποίημα μὲ τὴ σῳζόμενη ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα τὸ ἐπέγραψα *Γυνὴ ἀνδρεία,* ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι τὸ θέμα του καὶ ἡ πρώτη φράσι του, ἡ ἄξια κι ἐπιλέξιμη ὡς σύζυγος γυναίκα, καθὼς ἀρχίζει μὲ τὸ στίχο καὶ οἱονεὶ τίτλον

Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὑρήσει;

Γενικῶς ἡ ἀνεύρεσι διάκρισι κι ἀνάταξι τῶν 50 κομματιῶν τοῦ βιβλίου Παιδεῖαι μοῦ ἦταν πολὺ δύσκολη κι ἀφάνταστα κοπιώδης· μόνο ἡ παρόμοια δουλειὰ στὰ δυὸ βιβλία τοῦ Ἰερεμίου ἦταν ἔργο δυσκολώτερο ἀπ' αὐτό. αὐτὸ ἦταν τὸ δεύτερο. καὶ τὸ Ἆσμα στὴν ἀνάταξι καὶ σήμανσι τῶν κενῶν του ἦταν σὲ δυσκολία τρίτο· ἄλλο ὅτι ἐκεῖνο ἦταν πρῶτο στὴ δυσκολία τῆς ἑρμηνείας του καὶ μεταφράσεώς του.

Εἶναι ἴσως περίεργο, γιατί, ἐνῷ στὸ πρῶτο ποίημα, τὸ γραμμένο ἀπὸ γυναῖκα μητέρα, ὁ πολλάκις προσφωνούμενος *υἱὲ* καὶ *τέκνον* καὶ *τέκνον ἐμῆς κοιλίας* λέγεται στὴν ἀρχὴ καὶ *βασιλεύς,* στὴ συνέχεια παραινεῖται σὰν παιδὶ συνήθους πολίτου. ἴσως ὅμως ἡ γυναίκα αὐτὴ τὸ ποίημα τὸ ἔγραψε γιὰ κάθε παιδὶ ἐκ μέρους κάθε μητέρας, ἀλλ' ὡς βασίλισσα εἶχε κι ἕνα ἀντίγραφο γιὰ τὸ δικό της παιδί, ποὺ ἀργότερα ἔγινε βασιλεύς. τὴν ἀπορία μου αὐτὴ τὴν εἶχαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι, οἱ ὁποῖοι τόσο γιὰ τὸ κομματιασμένο κατάσπαρτο καὶ ἄφαντο βιβλίο Παιδεῖαι ὅσο καὶ γιὰ τὸ ὅτι ὁ ἀποδέκτης τῶν παραινέσεων *υἱὸς* ἦταν *βασιλεὺς* ἔγραψαν τὸ ἀκόλουθο σχόλιο, στὸ ὁποῖο διασώθηκε κι ὁ τίτλος τοῦ ἀνθολογίου *Παιδεῖαι· Αὗται αἱ Παιδεῖαι Σολομῶντος αἱ ἀδιάκριτοι* (=ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ διακριθοῦν καὶ ξεχωρισθοῦν ἀπὸ τὶς Παροιμίες) *ἃς ἐξεγράψαντο οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας.* μὲ τὸν ἐξελληνισμένο καὶ ἄγνωστο στὴν Π. Διαθήκη γραμματικὸ τύπο *Σολομῶντος* ὁ σχολιαστὴς ἐννοεῖ *σολομόντειο εἶδος παροιμιῶν,* ἐπειδὴ οἱ Παροιμίες ἀπὸ τότε θεωροῦνταν βιβλίο τοῦ *Σαλωμών·* ὁπότε τὸ ὅτι γράφτηκαν ἀπὸ *τοὺς φίλους τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου,* τρεῖς αἰῶνες μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Σαλωμών, δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἀντίφασι. κι ὅταν λέη *τοὺς φίλους τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου,* ἐννοεῖ, νομίζω τὸν πνευματικό του πατέρα καὶ σύμβουλο προφήτη Ἠσαΐα. βέβαια αὐτὸ δὲν παύει νὰ εἶναι μόνο ἕνα σχόλιο τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ κάνουν τὴ δουλειὰ ποὺ ἔκανα ἐγὼ γιὰ τὴ διάκρισι τῶν 50 *ἀδιακρίτων* κομματιῶν τοῦ βιβλίου Παιδεῖαι, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ὁ προβληματισμὸς τῶν ἀρχαίων, ἂν καὶ μὴ δεσμευτικὸς ἐξ ὁλοκλήρου, εἶναι ἐντυπωσιακὴ

πληροφορία. φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε πολὺ παλιὰ παράδοσι ὅτι ὁ Ἠσαΐας ἔγραψε κάτι εἰδικὰ γιὰ τὸν Ἐζεκία. μεταγενέστεροι ἀρχαῖοι, τῶν πρωτοβυζαντινῶν χρόνων, καὶ συγκεκριμένα ὁ ῥαββῖνος ποὺ παρασκεύασε τὴ λατινικὴ μετάφρασι vulgata κι ὁ Ἱερώνυμος ποὺ τὸν πλήρωσε γι' αὐτὸ καὶ σουλούπωσε τὰ στραβολατινικὰ τοῦ Ἰουδαίου σὲ ἀναγνώσιμα λατινικὰ *(stylus),* εἶχαν τὸ ἴδιο πρόβλημα μὲ τὸ διαλυμένο στοιχεῖο τοῦ ἄφαντου βιβλίου Παιδεῖαι, τὸ διάχυτο μέσα στὶς Παροιμίες, ποὺ αὐτοὶ τὶς Παιδεῖες οὔτε κἂν τὶς ὑποψιάζονταν. ἡ στραβομάρα τους ὅμως εἶχε τὶς ἑξῆς γελοῖες προεκτάσεις.

Δυὸ ἀπὸ τὰ 50 κομμάτια τῶν Παιδειῶν, ἕνα 33 στίχων κι ἕνα 9 στίχων, στὶς ἔντυπες ἐκδόσεις ποὺ ἀκολουθοῦν τὰ χειρόγραφα στιχαριθμοῦνται μὲ διπλὴ στιχαρίθμησι τὸ πρῶτο ὡς Παροιμίαι, Ο΄ 24,1 - μασοριτικὸ 31,1, καὶ τὸ δεύτερο ὡς Παροιμίαι, Ο΄ 24,22ε - μασοριτικὸ 30,1. μετὰ τὴν ἀποκατάστασι τοῦ κειμένου τῶν δυὸ βιβλίων, *Παροιμιῶν* καὶ *Παιδειῶν,* ἀπὸ μένα, τὸ *Παιδεῖαι* φάνηκε ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ 6 ποιήματα - κεφάλαια· καὶ τὰ δυὸ πρῶτα ποιήματα, 1 καὶ 2, ἀρχίζουν μὲ τὰ ἐν λόγῳ δυὸ κομμάτια, τὰ ὁποῖα στὴ vulgata ἔχουν καὶ ὑποτίτλους *Verba Lamuelis (Λόγοι Λαμουήλ)* καὶ *Verba Agur (Λόγοι Ἀγούρ).* τὰ δυὸ ποιήματα κατὰ τὴ δική μου ἀποκατάστασι καὶ στιχαρίθμησι ἀρχίζουν μὲ τὰ ἐλεγεῖα

1,1· *Οἱ ἐμοὶ* ***λόγοι*** *εἴρηνται ὑπὸ θεοῦ,*
βασιλέως χρηματισμός,
ὃν ἐπαίδευσεν ἡ ***μήτηρ*** *αὐτοῦ.*

2,1· *Τάδε* ***λέγει ὁ ἀνὴρ*** *τοῖς πιστεύουσι θεῷ.*

Μᾶλλον πρὶν ἀπὸ τὸν κατακερματισμὸ καὶ τὴ διασπορὰ τοῦ κειμένου τῶν *Παιδειῶν,* σὲ κάποιο ἀρχαῖο χειρόγραφο τῶν Ο΄ ἑβραϊκῆς παρασκευῆς ἰδιοκτησίας καὶ χρήσεως, ὁ ἰδιοκτήτης - χρήστης ἔγραψε στὰ περιθώρια ὡς εὑρετηριακὰ σχόλια - τσεκαρίσματα στὸ μὲν πρῶτο ἐλεγεῖο τοῦ πρώτου ποιήματος *Λόγοι μητρός,* στὸ δὲ πρῶτο ἐλεγεῖο τοῦ δευτέρου ποιήματος *Λόγοι ἀνδρός.* αὐτὰ βέβαια μετὰ τὸν κατακερματισμὸ τῶν *Παιδειῶν* καὶ τὴ διασπορὰ τῶν 50 κομματιῶν του βρέθηκαν ἀλλοῦ κι ἀλλοῦ. ἀπὸ τὸ χειρόγραφο ἐκεῖνο τῆς ἰδιοκτησίας ἢ χρήσεως τοῦ σχολιαστοῦ τὰ σχόλια κάποτε πέρασαν στὸ πρωτομασοριτικὸ τοῦ ῥαββίνου Ἀκιβά, κι ἀπὸ τὸ πρωτομασοριτικὸ διὰ τῶν Ἑξαπλῶν πέρασαν στοὺς Ο΄.

Πρὶν ἀπὸ τὰ Ἑξαπλᾶ, ὅταν οἱ μασορῖτες μασορίτευαν τὸ μασοριτικό τους, κρυφοκλέβοντας ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα, ποὺ δὲν τοὺς καταλάβαιναν, ὅπως οὔτε τὸ ἀρχικὸ ἑβραϊκό, σὲ πρώτη φάσι θεώρησαν τὰ δυὸ εὑρετηριακὰ σχόλια - τσεκαρίσματα τοῦ περιθωρίου ὡς διορ-

θώσεις παροραμάτων, καὶ τὰ πέρασαν μέσα στὸ κείμενο σὰν τιτλίσκους παραγράφων· ***Λόγοι μητρὸς*** καὶ ***Λόγοι ἀνδρός·*** ἑβραϊστὶ καὶ μασοριτιστὶ *Δβρι λ αμυ* καὶ *Δβρι εγυρ.*

Σὲ δεύτερη φάσι φθορᾶς, στὴ χειρόγραφη παράδοσι τοῦ μασοριτικοῦ πλέον ποὺ μασοριτευόταν ἐπὶ 9 αἰῶνες, λιμαριζόμενο ῥουκανιζόμενο κι ἐπισκευαζόμενο κάθε λίγο ἀπὸ κάθε στριμμένο μασορίτη, προέκυψαν τὰ φθαρμένα ἢ παραναγνωσμένα *Δβρι Λαμυ* καὶ *Δβρι Αγυρ,* δηλαδὴ *Λόγοι Λαμοὺ* καὶ *Λόγοι Ἀγούρ,* ἔτσι μὲ τὶς δεύτερες λέξεις ἐννοούμενες πλέον σὰν κύρια ὀνόματα, καὶ μὲ τὸ *υ* να ἔχῃ ἀκόμη τὴν προφορὰ τοῦ σημερινοῦ *ου.*

Σὲ τρίτη φάσι φθορᾶς κάποιος τὸ πρῶτο ὄνομα τὸ ἔκανε *Λαμουήλ·* κατὰ τὸ *Σαμουήλ·* ἢ καὶ *Μιχαὴλ Γαβριὴλ Ἰσραὴλ Ἰσμαὴλ Ἰωὴλ Ἰεζεκιὴλ Δανιήλ,* μὲ τὴν προσθήκη τοῦ *-ήλ,* ἑβραϊστὶ *-αλ·* κι ἀπὸ τὴν ἑπόμενη φράσι *βασιλέως χρηματισμὸς* πέταξε τὴ δεύτερη λέξι ποὺ δὲν τὴν καταλάβαινε, ἀκριβῶς ὅπως καὶ δι' ἣν αἰτίαν πέταξαν καὶ οἱ Ἀγουρίδαι στὴ μετάφρασί τους τὸ *πυγμῇ* ἀπὸ τὸ Κατὰ Μάρκον (29,3), ποὺ δὲν τὸ καταλάβαιναν, καί, κρατώντας τὴν πρώτη, τὴν προσάρτησε στὰ προηγούμενα, κι ἔτσι προέκυψε τὸ τελικὸ *Λόγοι Λαμουὴλ τοῦ βασιλέως.*

Ξέρετε σεῖς κανένα βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ *Λαμουήλ;* ὄχι βέβαια, οἱ πασίγνωστοι 4 βασιλεῖς Σαοὺλ Ἰεβοσθὲ Δαυῖδ καὶ Σαλωμὼν καὶ οἱ ἐπίσης πασίγνωστοι 40 βασιλεῖς τοῦ διῃρημένου βασιλείου, 20 τοῦ νότου καὶ 20 τοῦ βορρᾶ, δὲν περιέχουν κανέναν Λαμουήλ. οὔτε Λαμουὴλ οὔτε Ἀγοὺρ ἀνευρίσκεται στὴ Βίβλο. ἔτσι λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἄγνοια, τὴν κακὴ ἀντιγραφή, τὴν κακὴ μετάφρασι, τὴ μασοριτικὴ ἀλχημεία, καὶ τὴ βλακεία τοῦ Ἱερωνύμου τὰ σημειώματα τοῦ περιθωρίου ἔγιναν *Λόγοι Λαμουὴλ τοῦ βασιλέως* καὶ *Λόγοι Ἀγούρ.*

Τὸ 400 μ.Χ. ὁ βρόμικος Λατῖνος μοναχὸς Ἱερώνυμος, ὁ καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα πόρνος, ὁ ξιππασμένος βλάκας, ὁ λυσσασμένος ἐχθρὸς τῶν Ἑβδομήκοντα, τῆς μεταφράσεως ποὺ χρησιμοποιοῦν στὴν Κ. Διαθήκη καὶ οἱ 9 συντάκτες της ἀπόστολοι καὶ τὴν υἱοθετοῦν καὶ τὴν παραδίδουν ἔτσι στὴ χριστιανικὴ ἐκκλησία, καὶ παθιασμένος μὲ τὴ hebraica veritas (=ἑβραϊκὴ ἀλήθεια) τοῦ μασοριτικοῦ, δηλαδὴ τοῦ ἀντιχριστιανικοῦ πολυεπεξεργασμένου σκευάσματος τῶν Ἰουδαίων ἀκριβῶς ἐκείνων ποὺ ὁ Ἑβραῖος ἀπόστολος κι εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης στὴν Ἀποκάλυψι τοὺς ἀποκαλεῖ (4,3· 8,3) *ψεύστας* καὶ *συναγωγὴν τοῦ σατανᾶ,* τιτλοφορεῖ τὰ δυὸ κομμάτια ὅπως ἐμφανίζονται στὴ vulgata του. ἔτσι τοῦ μετέφρασε στὴ Βηθλεὲμ ὁ Ἰουδαῖος μασορίτης Βαρανίνα σ' αὐτὴ τὴ μετάφρασί του. καὶ εἰσήγαγε αὐτὰ τὰ σκουπίδια στὴ Βίβλο ὁ Ἱερώνυμος, αὐτὸ τὸ ὑποχείριο τοῦ λυσσασμένου ἐναντίον τῶν Ἑβδομήκοντα ἀντιχριστιανοῦ ῥαββίνου Βαρανίνα,

γιὰ τὴν ἀμοιβὴ τοῦ ὁποίου ξοδεύτηκε ὅλη ἡ τεράστια περιουσία τῆς τρελλῆς ἀπὸ ἔρωτα φίλης τοῦ Ἱερωνύμου Παύλης, μιᾶς ζάπλουτης πατρικίας καὶ σκυλόμαννας, ποὺ ἐγκατέλειψε καὶ λεηλάτησε οἰκονομικῶς τὰ παιδιά της ἀπὸ μακριὰ μὲ τραπεζικοὺς ἐκπροσώπους γιὰ τὸ καπρίτσι τοῦ ἐραστοῦ της, γιὰ νὰ τοῦ φτιάξῃ –ὁ Βαρανίνα τοῦ Ἱερωνύμου– μιὰ vulgata παραφορτωμένη μὲ μασοριτικὰ σκουπίδια.

Λαμουὴλ ὁ βασιλεὺς καὶ *Ἀγούρ*· προέκυψαν ὅπως ὁ μὲ τὸν *ὑγιᾶ νοῦν (mens sana) Κορποεζάνος (corpore sano),* ὅπως ἀπὸ τὸν *ἀποπομπαῖον τράγον (ἀζ ἀζήλ)* προέκυψε ὁ δαίμων *Ἀζαζὴλ* τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Ἀγουρίδου, ἢ ὅπως ἀπὸ τὰ οἰκιακὰ ἡμερολόγια (ἀλμανὰκ) *Nostra domus (=τὸ σπίτι μας)* καὶ *Casa mia (=τὸ σπίτι μου)* προέκυψαν ὁ *Νοστράδαμος* κι ὁ *Καζαμίας.* κι αὐτὰ τὰ βλακώδη μασοριτικὰ καὶ Ἱερωνυμικὰ σκουπίδια τῆς βλακείας πέρασαν μὲ τὸ Λούθηρο καὶ τοὺς ἄλλους «μεταρρυθμιστὰς» σὲ κάθε παπικὴ καὶ προτεσταντικὴ Βίβλο τῆς *hebraica veritas* τῆς *συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ.*

Καὶ φυσικὰ δὲν μὲ νοιάζει γιὰ τοὺς ξένους· καλὰ νὰ πάθουν. πῶς ἀλλιῶς θὰ καταλαβαίναμε ὅτι ἦταν τσόκαρα καὶ βλᾶκες; τί ἔφταιγαν ὅμως οἱ καημένοι οἱ δικοί μας Ν. Βάμβας, Κ. Τυπάλδος, Ἀ. Χαστούπης, Β. Βέλλας, Ἠ. Οἰκονόμου, Ν. Παπαδόπουλος, Π. Σιμωτᾶς, Β. Τσάκωνας, Μιλτ. Κωνσταντίνου, Κ. Χιωτέλλη, καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἐξαπατήθηκαν ἀπὸ τὰ εὐρωπαϊκὰ φουσκωτὰ τσόκαρα τῆς ἀμαθείας, καὶ ταῖστηκαν μὲ τέτοια σκουπίδια; τί κακὸ τοὺς ἔκανε λ.χ. ὁ Μιλτ. Κωνσταντίνου; ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἦταν ΚΝΕῖτης, κι ἐξακολουθεῖ βέβαια νὰ εἶναι κομμουνιστής, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς Εὐρωπαίους βλᾶκες δὲν τοὺς πείραξε. ἀντίθετα μάλιστα κι αὐτὸς καὶ ἄλλοι δικοί μας ἐκτιμοῦν ἀπέραντα τοὺς Εὐρωπαίους ξερόλες, αὐτὰ τὰ τσόκαρα. πόσο δὲ ζημιωμένοι καὶ βλαμμένοι ἀπὸ τοὺς κακοὺς Εὐρωπαίους εἶναι οἱ καημένοι οἱ δικοί μας φαίνεται ἀπὸ τὶς μεταφράσεις των τοῦ μασοριτικοῦ «θείου ἀρχετύπου» τὶς ὁποῖες ἔκαναν ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ κυρίως μετάφρασι τῆς Βίβλου ἢ κι ἀπὸ τὴ γερμανικὴ καὶ τὴ γαλλική· τὶς ὁποῖες καὶ παραθέτω.

μασοριτικό	*Δβρι Λμυαλ μλκ* *Δβρι Αγυρ*
Ἱερώνυμος - vulgata (γνωστὸς στοὺς καημένους τοὺς δικούς μας μέσῳ ἀγγλικῶν μεταφράσεων)	*Verba Lamuelis regis* *Verba Agur* (αὐτὸ τὸ *Ἀγγούρι* καὶ τὸν *βασιλιᾶ Λαμουὴλ* τὰ ἔχουν κι ὅλες οἱ εὐρωπαϊκὲς μεταφράσεις)

Γερμανική	Die Worte an Lemuel
	Die Sprüche Agurs
γαλλική	Paroles du roi Lemouel
	Paroles d'Agour
ἱσπανική	Palabras del rey Lemuel
	palabras de Agur
ἰταλική	Ammaestramenti della madre del re Lemuel a suo figlio
	Le parole di Agur
ἀγγλική (1611)	The words of king Lem-u-el
	The words of Agur
ἀμερικανική (1901)	The words of Lemuel
	The words of Agur
Βάμβας- Τυπάλδος	*Οἱ Λόγοι τοῦ βασιλέως Λεμουὴλ*
	Οἱ λόγοι τοῦ Ἀγοῦρ (μὲ περισπωμένη κιόλας).
Χαστούπης	*Οἱ Λόγοι Λεμουὲλ τοῦ βασιλέως*
	Οἱ Λόγοι τοῦ Ἀγοὺρ
Βέλλας καὶ οἱ ὑπόλοιποι	*Λόγια τοῦ βασιλιᾶ Λεμουὴλ*
	Λόγια τοῦ Ἀγοὺρ

Βλ. καὶ Εἰσαγωγὲς στὴν Π. Διαθήκη, Β. Ἀντωνιάδου, 141. Π. Μπρατσιώτου, 315. Ἀ. Χαστούπη, 386. Ἰ. Πιλίλη, 301. Δ. Δόικου, 176. ὅλοι λὲν τὰ ἴδια. στοιχημένοι καὶ ζυγημένοι εὐτάκτως καὶ πειθαρχικῶς· κι ἀπὸ δῶ φαίνεται διαυγῶς τί ἑβραϊκὰ ξέρουν· ἀκριβῶς ὅσα κορεάτικα ξέρω ἐγώ.

Δὲν εἶναι ἀδικίες λοιπὸν τὰ ὅσα τραβοῦν οἱ καημένοι οἱ δικοί μας ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους παπικοὺς καὶ προτεστάντες; πανάθεμα τοὺς αἱρετικοὺς ποὺ ξεγελοῦν τὰ παιδιά μας. τοὺς βρῆκαν μικροὺς κι ἀνήξερους καὶ τοὺς ξεγελοῦν. ἀκόμη καὶ τὸν ἅγιο Νεκτάριο τὸν ξεγέλασαν καὶ τὸν ἔφεραν σὲ σημεῖο ν' ἀπορρίπτῃ τὴ θεοπαράδοτη μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα, ποὺ μόνον αὐτὴ χρησιμοποιεῖται στὴν Καινὴ Διαθήκη, καὶ νὰ γίνῃ φανατικὸς ὑπὲρ τοῦ μασοριτικοῦ σκευάσματος καὶ τῶν ἀπ' αὐτὸ μεταφράσεων τοῦ Λουθήρου τῶν ἀγγλικανῶν καὶ τῶν ἄλλων προτεσταντῶν· πανάθεμά τους. οὔτε ἁγίους σέβονται οὔτε αὐτοὶ οὔτε οἱ λεσβίες ἐπισκοπῖνες των κι ἀρχιεπισκοπῖνες των οἱ νικολαΐτισσες. οὔτε φωτοστεφανωμένους ἁγίους μὲ ναοὺς καὶ εἰκονίσματα κι ἀπολυτίκια καὶ θαύματα λογάριασαν· καὶ θὰ σεβαστοῦν τοὺς καημένους τοὺς «βιβλικοὺς καθηγητὰς» τῶν παναρέτων καὶ σεβασμίων θεολογικῶν σχολῶν μας; τὰ νικολαϊτικὰ τσόκαρα!

Τὸ βιβλίο Παιδεῖαι μαρτυρεῖται στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Παῦλο στὴν Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολή του (Ῥω 23,22-23), ὅπου παραθέτει ἀπ' αὐτὸ δυὸ δίστιχα ἐλεγεῖα (2,51-52).

Χάσματα κειμένου σημειώνω 2 στὸ πρῶτο ποίημα - κεφάλαιο, 1 στὸ δεύτερο, καὶ 1 στὸ πέμπτο. ἀλλὰ τί χρειάζεται ν' ἀπαριθμῶ χάσματα, ὅταν τὸ βιβλίο συναρμολογήθηκε ἀπὸ 50 συντρίμμια σφηνωμένα σὲ 50 σημεῖα τῶν 500 Παροιμιῶν; μόνο τὸ ἕκτο ποίημα - κεφάλαιο παραδίδεται στὰ χειρόγραφα ἀρραγὲς καὶ ἀκέραιο χάρι στὴν ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα του, ἡ ὁποία καὶ βεβαιώνει τὴν ἀκεραιότητά του. ἐλπίζω ὅτι κι ἀπ' ὅλο τὸ βιβλίο τ' ἀπολεσθέντα κομμάτια εἶναι λίγα καὶ μικρά.

Οἱ δύο ποιηταὶ τῶν ἓξ ποιημάτων τῶν Παιδειῶν, ὅπως ἤδη εἶπα, εἶναι ἡ μητέρα τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου Ἀβὺ τοῦ πρώτου ποιήματος, καὶ ὁ διδάσκαλός της προφήτης Ἠσαΐας τῶν ἄλλων πέντε. ἔζησε δὲ ὁ Ἠσαΐας ἐπὶ τῶν βασιλέων Ὀζίου, Ἰωάθαμ, Ἄχαζ, καὶ Ἐζεκίου (περίπου 810 - 740 π.Χ.). τὰ ἐπὶ μέρους 6 ποιήματα ἀπευθύνονται σ' αὐτοὺς ποὺ ἀναγράφονται στὴν ἀρχὴ τοῦ καθενός.

Ὅπως ἀνέφερα, τέσσερες ποιήτριες τῆς Βίβλου ὑπῆρξαν· ἡ μητέρα τοῦ προφήτου Σαμουὴλ Ἄννα, ἡ Σουλαμῖτις τοῦ Ἄσματος, ἡ μητέρα τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Ἐζεκίου Ἀβύ, καὶ ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ Μαριάμ.

Τὰ ποιήματα 1 3 6, ἴσως δὲ καὶ τὸ 5 εἶναι ἀλφαβητικὲς ἀκροστιχίδες, ἀφανεῖς λόγῳ τῆς μεταφράσεώς των στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. τὰ 2 καὶ 4 εἶναι ἀβάκια τῶν 40 καὶ τῶν 10 ἀριθμῶν ἀντιστοίχως. ἔχω τὴ γνώμη ὅτι αἱ Παιδεῖαι ἦταν σχολικὸ βιβλίο, ἢ μᾶλλον ὁμάδα ἓξ σχολικῶν βιβλίων, τὰ δυὸ ἀβάκια γιὰ μικρὲς τάξεις, τὰ τέσσερα ἀλφαβητάρια γιὰ μεγάλες. τὸ ἕκτο γιὰ τὴν ἐπιλέξιμη ὡς σύζυγο ἄξια γυναῖκα *(γυναῖκα ἀνδρείαν)* ποὺ ἦταν μᾶλλον γιὰ τελειοφοίτους, ἀφορμᾶται, νομίζω, ἀπὸ τὸ στίχο τῆς παροιμίας 1,69

Γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.

7. ΣΟΦΙΑ

Τοῦ βιβλίου *Σοφία* παρατίθενται 7 χωρία σὲ 9 θέσεις τῶν 6 βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης Β΄ Κο Ῥω Ἑβ Ἰα Α΄ Πε Ἀπ. στὰ χειρόγραφα ἡ *Σοφία* παραδίδεται ἁπλῶς κολλημένη στὸ πλέγμα *Παροιμίαι - Παιδεῖαι,* καὶ διῃρημένη σὲ 9 κεφάλαι (1-9). τὴν ἀποκόλλησα εὔκολα, ὅταν διαπίστωσα ὅτι εἶναι ἄλλο βιβλίο· ὅτι τὰ βιβλία τοῦ συμπιλήματος εἶναι τρία· *Σοφία - Παροιμίαι - Παιδεῖαι.* ὁ κοινὸς τίτλος τῶν τριῶν συμπιλημένων βιβλίων εἶναι ἐπίσης συμπιληματικὸς καὶ

μᾶλλον εὔγλωττος· ***Παροιμίαι*** *Σολομῶντος... γνῶναι* ***Σοφίαν*** *καὶ* ***Παιδείαν****...* τίτλος σχοινοτενὴς καὶ παραγεμισμένος μὲ 60 λέξεις κι ὁπωσδήποτε ἑλληνιστικός, ὅπως δείχνει ὁ νεώτερος τῶν Ἑβδομήκοντα ἐξελληνισμένος κι ἑλληνολιγούρικος ἐκ μέρους τῶν Ἀλεξανδρέων Ἰουδαίων τύπος *Σολομῶντος*· ὁ τέτοιος τύπος στοὺς Ἑβδομήκοντα εἶναι ἄγνωστος· καὶ ἡ Σοφία δὲν εἶναι τοῦ Σαλωμών· καὶ τὸ βιβλίο δὲν εἶναι μέρος τῶν Παροιμιῶν. κουβάρι. εἶναι βιβλίο ποὺ ὅσο εὔκολα τὸ ἀποκόλλησα ἀπὸ τὸ συμπίλημα, τόσο εὔκολα διέκρινα ὅτι εἶναι 22 εὐτοτελῆ καὶ ἄνισα ποιήματα ἀπὸ 4 μέχρι 29 ἐλεγεῖα τὸ καθένα. εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ κάθε ποίημα ἄρχιζε ἀπὸ ἕνα γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου, ὅπως οἱ 22 στροφὲς τοῦ Ἄσματος, κι ἔτσι εἶναι ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα, ἀφανισμένη βέβαια μὲ τὴ μετάφρασι στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. ἦταν καὶ ἡ Σοφία σχολικὸ βιβλίο «γιὰ τελειοφοίτους», 11-12 ἐτῶν, καὶ γι' αὐτὸ μιλάει γιὰ τὸ γάμο, τὶς πόρνες καὶ τὴν πορνεία, καὶ ἄλλα μερικὰ ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν ἕναν νέο ἄντρα. οἱ ἄρρενες τότε παντρεύονταν καὶ 13-14 ἐτῶν, μόλις ἄρχιζαν νὰ λαχταροῦν γυναῖκα, καὶ τὰ κορίτσια ἐπίσης, μόλις εἶχαν τὴν περιοδικὴ αἱμορραγία τους. αὐτὸ φαίνεται καὶ στοὺς χριστιανικοὺς κανόνες τῆς ἐκκλησίας. νομίζω δὲ κι ἐγὼ ὅτι, ὅταν ὁ Κύριος δίνει στοὺς ἀνθρώπους αὐτὲς τὶς δυνατότητες, δὲν τοὺς ἐμπαίζει· οἱ ἄνθρωποι εἶναι ποὺ ἐμπαίζουν ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους. στὰ ποιήματα 17 καὶ 20 περιγράφεται καὶ πῶς ἡ πόρνη - μοιχαλίδα κάνει πιάτσα καὶ πῶς παζαρεύεται μὲ τὸν πελάτη.

Τὸ βιβλίο ἀρχίζει μὲ τὸν περίφημο δαυϊτικὸ ψαλμικὸ στίχο

Ἀρχὴ ***σοφίας*** *φόβος Κυρίου* (Ψα 109,110),

ἐπαναλαμβάνεται δὲ αὐτὸ καὶ στὸ ποίημα 20 (20,4) καὶ καθὼς ἔχει σχεδὸν πρώτη τὴ λέξι *Σοφία,* δίνει ἀμέσως μέσα στὸ κείμενο τὸν τίτλο του ἀρχομένου βιβλίου. τὸ τρίτο ποίημα ἀρχίζει ἐπίσης μὲ τὴ λέξι *Σοφία*·

Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται
ἐν δὲ πλατείαις παρρησίαν ἄγει. (2,1).

14 ποιήματα (τὰ 2 4 5 6 7 8 10 11 12 13 16 17 19 21) ἀρχίζουν μὲ τὴν κλητικὴ προσφώνησι *Υἱέ* (παιδί μου), ἡ 9 μὲ τὴ λέξι *Παῖδες* (παιδιά μου), καὶ μόλις 5 ποιήματα ἀρχίζουν μὲ ἄλλη λέξι. ὑπάρχει δὲ μέσα στὸ κείμενο καὶ πολλὴ παρακελευστικὴ προστακτική *(ἴθι)*· σὰ νὰ βλέπῃς τὸ διδασκαλικὸ δάκτυλο τοῦ δασκάλου στὸ σχολεῖο νὰ διδάσκῃ καὶ νὰ νουθετῇ τοὺς μαθητάς· πολὺ σχολικὸ βιβλίο. κάθε ποίημα εἶναι ἕνα μάθημα.

Ὁ σχοινοτενὴς ἑλληνιστικὸς τίτλος - περίληψι (τοῦ κουβαριοῦ) μπῆκε πολὺ μετὰ τὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα, πιθανῶς τὸν Β΄ μ.Χ. αἰῶνα, μόλις ἕναν αἰῶνα πρὸ τοῦ Ὠριγένους. τὸ βιβλίο εἶναι

πολὺ ἀρχαῖο. ὁ αὐθεντικὸς κι ἐντὸς κειμένου τίτλος *Σοφία* σημαίνει –ὄχι καὶ πολὺ ἑλληνικὰ– «μυαλοσύνη», τὸ νὰ ἔχῃ κανεὶς μυαλό, νὰ εἶναι μυαλωμένος, «νὰ τἄχῃ τετρακόσια», νὰ μὴν εἶναι παλαβιάρῃς, νὰ εἶναι σώφρων καὶ συνετὸς καὶ σοβαρὸ πρόσωπο. δὲν ἔχει χροιὰ ἐπιστημοσύνης. οἱ ἀντίθετοί της εἶναι

οἱ ἄφρονες, οἱ τῆς ὕβρεως ὄντες ἐπιθυμηταί (3,4), καὶ *ὁ ἀνὴρ ὁ ἄφρων καὶ παράνομος* (15,1).

Ὁ χρόνος τῆς *Σοφίας* φαίνεται στρατιωτικῶς καὶ οἰκονομικῶς εὐκατάστατος, ἀλλ' ἠθικῶς ξεπεσμένος, ἐφ' ὅσον οἱ πόρνες καὶ οἱ μοιχαλίδες ἔχουν ἐλευθερία δράσεως καὶ γιὰ τὴ νεολαία εἶναι ἀποθρασυμένος δημόσιος κίνδυνος· κάνουν πιάτσα στὶς πλατεῖες.

Ὑπάρχει ἕνα ἐλεγεῖον ποὺ βρίσκεται καὶ στὴ Σοφία καὶ στὸν Ἠσαΐα·

Σο 2,7· *Οἱ γὰρ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσι*
καὶ ταχινοὶ τοῦ ἐκχέαι αἷμα.

Ἠσ 66,10· *Οἱ δὲ πόδες αὐτῶν εἰς πονηρίαν τρέχουσι*
τἀχινοὶ τοῦ ἐκχέαι αἷμα.

ἡ μικροδιαφορά, νομίζω, ὀφείλεται στοὺς διαφορετικοὺς μεταφραστὰς ἢ στὰ χειρόγραφα.

Ὁ ποιητὴς τῆς Σοφίας ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶναι ὁ Ἠσαΐας. πρέπει νὰ ἔγραψε τὸ ποιητικὸ αὐτὸ σχολικὸ βιβλίο καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ἐφήβους καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ διάδοχο καὶ σὲ λίγο βασιλέα Ἐζεκία, τὸ γιὸ τῆς μαθητρίας του Ἀβύ, κατὰ τὰ ἔτη 800-770 π.Χ. στὴν Ἰερουσαλήμ.

Χάσματα στὸ κείμενο τῆς Σοφίας ἐπισήμανα δύο. στὸ ποίημα 12 ἐξέπεσε ἕνας στίχος, καὶ στὸ 16 ἕνα ἐλεγεῖον.

Τὸν Δ΄ αἰῶνα οἱ πιὸ κουτοπόνηροι καὶ ἄπιστοι ὅλων τῶν αἱρετικῶν ἀρειανοί, οἱ τὸν 7ο αἰῶνα μετεξελιχθέντες σὲ μωαμεθανούς, ταυτίζοντας τὴν ἐδῶ λεγομένη *σοφία* μὲ τὸν *υἱὸν τοῦ θεοῦ,* ἀπὸ τὰ ἐλεγεῖα

Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ
πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ· κλπ,

«ἄντλησαν» τὸν ἰσχυρισμό τους ὅτι ὁ υἱὸς εἶναι *κτίσμα.* καὶ οἱ ὀρθόδοξοι μὲ μιὰ ἀσυγχώρητη ἀφέλεια, μὴ ἀρνούμενοι ὅτι «φυσικὰ καὶ εἶναι Σοφία ὁ υἱός», προσπαθοῦσαν νὰ ἑρμηνεύσουν μὲ ἀνόητα ἐπιχειρήματα ὅτι παρὰ ταῦτα ὁ υἱὸς εἶναι ὁμοούσιος τῷ πατρί. σὰ νὰ δέχονταν ὅτι, «ἀφοῦ ὁ θεὸς εἶναι Ἀγάπη» (Α΄ Ἰω 12,2), καὶ φυσικὰ «ἡ ἀγάπη τοῦ Μήτσου γιὰ τὴν Ἀστέρω εἶναι θεός», παρὰ ταῦτα ὁ Μῆτσος εἶναι ὁμοούσιος τῷ θεῷ καὶ πατρί. καὶ δὲν βρέθηκε ἕνας νὰ πῇ «Βρὲ παιδιά, ἡ *σοφία* δὲν εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, δὲν εἶναι κἂν πρόσωπο· εἶναι μιὰ ἰδιότητα τοῦ θεοῦ, ὅπως καὶ ἡ παντοδυναμία του καὶ ἡ ἀγαθότης του, καὶ ἡ ἀπόλυτη ἁγιότης του. σταματήστε νὰ λέτε

ἀρειανικὲς σαχλαμάρες». καὶ καθὼς στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ὅλες αὐτὲς οἱ ἰδιότητες στὸ γραμματικὸ γένος εἶναι θηλυκά, θὰ μποροῦσαν γρήγορα νὰ γίνουν καὶ θεές. ἔτσι δὲν ἔκαναν οἱ νικολαΐτες γνωστικοί; καὶ οἱ ἀρειανοὶ βέβαια ἦταν καὶ νικολαΐτες, ὅπως ἔδειξε ἡ μετεξέλιξί τους. αὐτὸ τοὺς γαργαλοῦσε νὰ γίνουν ὅ,τι ἔγιναν. ὁ ποιητὴς τῆς Σοφίας ἐννοεῖ ἁπλῶς ὅτι ὁ σοφὸς θεὸς ἦταν σοφὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ δημιουργία, κι ὅτι ἡ δημιουργία ὀφείλεται στὴ σοφία του. καὶ διερωτᾶται κανείς· Γιατί αὐτὴ ἡ ἀφέλεια τῶν τότε ὀρθοδόξων; ἀπαντῶ· Ἐπειδὴ τοὺς ἐπηρέαζε τὸ παμπόνηρο ἀπόκρυφο τοῦ Β΄ μ.Χ. αἰῶνος «Σοφία Σολομῶντος», ὅπου ὁ ξιππασμένος καὶ παγανίζων ποιητὴς του ἐμφανίζει τὴ Σοφία σὰ νὰ ἦταν ἡ ἀγαπημένη θεὰ - γυναίκα τοῦ θεοῦ. οἱ δογματικὲς ἑρμηνεῖες εἶναι πάντα σφαλερές. οἱ ἑρμηνεῖες τῆς Βίβλου πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ εἶναι φιλολογικὲς καὶ ἱστορικές· καὶ ὕστερα νὰ ἐξάγεται τὸ δόγμα ἀπ' αὐτές. οἱ ἐξ ἀρχῆς δογματικὲς ἑρμηνεῖες εἶναι ἐκ κατασκευῆς των παρλαπίπες καὶ μπαροῦφες. καὶ ἡ ἀπόκρυφη «Σοφία Σολομῶντος» ὅπως καὶ ἡ «Σοφία» τοῦ ξιππασμένου φαρισαίου Σιραχίδου γράφτηκαν ἀπὸ τοὺς τσίφτηδες ποὺ γράφτηκαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀφανείας τῆς ἐν λόγῳ θεοπνεύστου καὶ κανονικῆς Σοφίας τοῦ Ἠσαΐου, ὅταν τὸ βιβλίο αὐτὸ ἔγινε ἕνα κουβάρι μὲ τὶς Παροιμίες καὶ τὶς Παιδεῖες. θυμοῦμαι ὅτι ὅταν τὸ 1968 ἔγραφα τὸ δίτομο σύγγραμμά μου «Ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστιν» Α΄ καὶ Β΄ – καὶ στὸ Β΄ εἶχα συνημμένη τὴν κριτική μου ἔκδοσι ἀπὸ τὸ αὐτόγραφο χειρόγραφό τους τὰ Πρακτικὰ τῆς πανεκκλησιαστικῆς συνόδου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1166, οἱ ὀρθόδοξοι φαίνονταν νὰ εἶναι ἤδη ἀπὸ τὸν Δ΄ αἰῶνα διῃρημένοι σὲ πολλὲς μερίδες ποὺ ὑποστήριζαν διάφορες δογματικὲς ἑρμηνευτικὲς ἀπόψεις, ὅλες ἀνόητες· ἀλλ' ὁ μεγάλος ἑρμηνευτὴς τῶν Γραφῶν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος πρὸ πολλοῦ εἶχε δώσει τὴ σωστὴ φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ ἑρμηνεία τοῦ βιβλικοῦ αὐτοῦ χωρίου (Ἰω 39,39)· ὅτι, ὅταν στὸν τελευταῖο δεῖπνο του ὁ Κύριος εἶπε τὴ φράσι *Ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστι,* τὴν εἶπε *κατὰ τὴν ὑπόνοιαν τῶν ἀκουόντων,* δηλαδὴ σύμφωνα μὲ τὸ τί ἤξεραν γι' αὐτὸν οἱ μαθηταί του μέχρι τὴν ὥρα ἐκείνη, κι ὄχι ἀκόμη σύμφωνα μὲ τὸ τί θὰ μάθαιναν μετὰ τὴν ἀνάστασί του· ἐννοοῦσε· «Ἀφοῦ ξέρετε ὅτι ὁ πατέρας μου εἶναι ἀνώτερός μου (αὐτὸ πιστεύετε αὐτὴ τὴν ὥρα, ποὺ δὲν ξέρετε τὴ θεότητά μου) τότε γιατί θλίβεσθε ποὺ σὲ λίγο φονεύομαι, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ χαίρεστε ποὺ πηγαίνω στὸν ἀνώτερό μου;». ὅλοι οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταί, πλὴν τοῦ Χρυσοστόμου, σκέφτονταν σὰν τὸ συνθέτη τῶν Θρακικῶν Καλάντων, στὰ ὁποῖα λέγεται ὅτι «Ὅταν ἡ Παναγιὰ κοιλοπονοῦσε γιὰ νὰ γεννήσῃ τὸ Χριστό, παρακαλοῦσε τὸν Ἅι Γιάννη τὸν Πρόδρομο καὶ τοὺς δώδεκα ἀποστόλους νὰ τρέξουν νὰ φωνάξουν τὴ μαμμή». αὐτὰ προκαλοῦν οἱ δογματικὲς ἑρμη-

νεῖες, ποὺ μόνο ἑρμηνεῖες δὲν εἶναι. τὰ δόγματα δὲν πρέπει νὰ βγαίνουν μὲ πλατωνικὲς σαχλαμάρες, ὅπως «τὰ βγάζουν οἱ Ἁγιορεῖτες γεροντάδες, αὐτὰ τὰ χοντρὰ καὶ ξιππασμένα τσόκαρα, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν οὔτε ὅτι ὁ μοναχισμὸς εἶναι προχριστιανικὸ κι ἐξωχριστιανικὸ θρήσκευμα, γνωστὸ καὶ στὴν Ἰλιάδα (Π 233-235), κι ὅτι τὸ *ἄβατον* καὶ τὸ νὰ ζῇ τὸ ἕνα φῦλο μακριὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο, τακτικὴ ποὺ δημιουργεῖ ἀφύσικες ῥοπές, εἶναι βαρειὰ κακοδοξία.

8. ΘΡΗΝΟΙ

Οἱ *Θρῆνοι* εἶναι ἀνθολόγιο πέντε ποιημάτων τοῦ εἴδους ἐκείνου ποὺ εἶναι γνωστὸ ὡς *θρῆνος* (Πα 92,9-10), ἢ *ἐλεγεία* ὅπως λεγόταν στὴν προκλασσικὴ Ἑλλάδα. οἱ πέντε Θρῆνοι εἶναι αὐτοτελῆ κι ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων ποιητικὰ κείμενα, ποὺ ἀνήκουν σὲ περισσοτέρους ἀπὸ ἕναν ποιητάς· σὲ τέσσερες ἢ πέντε. τοῦ Ἰερεμίου πρέπει νὰ εἶναι μόνον ἕνας, ὁ πρῶτος, ἢ καὶ δύο, ἤτοι κι ὁ τρίτος· λιγώτερο πιθανὸ εἶναι νὰ εἶναι δικοί του ὁ δεύτερος ἢ ὁ πέμπτος. ἀδύνατο δὲ νὰ εἶναι ὁ τέταρτος. οἱ τρεῖς πρῶτοι Θρῆνοι ἀρχίζουν μὲ τὴ λέξι *'Πῶς...;'*, ἑβραϊστὶ *Αικε,* γι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ῥαββῖνοι τοῦ μεσαίωνος ὠνόμαζαν τὸ βιβλίο καὶ *Θρήνους (ϱινυτ = Κινὼθ),* ὅπως εἶναι τὸ ἀρχαῖο ὄνομά του τὸ γνωστὸ στοὺς μεταφραστὰς τῶν Ο΄, καὶ μὲ τὸ λαϊκώτερο ὄνομά του *Ἀικὲ* (σημερινὴ ῥαββινικὴ προφορὰ *Ἐχά*) ἀπὸ τὴν πρώτη λέξι του, ὅπως ἔλεγαν ἔτσι λαϊκὰ καὶ τὴ Γένεσι *Βρησὶθ (Βρασιτ = Ἐν ἀρχῇ)* ἀπὸ τὴν πρώτη φράσι της, καὶ ἄλλα βιβλία παρομοίως.

Καὶ οἱ πέντε Θρῆνοι εἶναι ἀλφαβητάρια, οἱ δὲ στίχοι τους εἶναι μὲ τὴ σειρὰ 132 (22×6), 132 ($= 22 \times 6$), 88 ($= 22 \times 4$), 132 ($= 22 \times 6$· τὸ 6 ὅμως $= 3 \times 2$), καὶ 44 ($= 22 \times 2$). τὸ δὲ περιεχόμενο τῶν πέντε Θρήνων ἔχει ὡς ἀκολούθως.

1. Θρῆνος γιὰ τὴν Ἰερουσαλήμ, τὴ βιασμένη παρθένο.
2. Θρῆνος γιὰ τὴν Ἰερουσαλήμ, τὴ λεηλατημένη πόλι.
3. Θρῆνος γιὰ τὸ λαὸ τῆς πολιορκημένης Ἰερουσαλήμ.
4. Θρῆνος αἰχμαλώτου Ἰουδαίου γιὰ τὸν ἑαυτό του.
5. Θρῆνος γιὰ τοὺς ἐν Βαβυλωνίᾳ αἰχμαλώτους.

ἀνάμεσα στοὺς δύο πρώτους, ποὺ εἶναι καὶ οἱ ὁμοιότεροι –γι' αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ἔγραψε καὶ τοὺς δύο ἕνας· ἂν ἦταν ἑνός, θὰ ἦταν συμπεπλεγμένοι σὲ ἕνα Θρῆνο μὲ διπλῆ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα, ὅπως ὁ τέταρτος εἶναι τριπλῆ ἀλφαβητικὴ ἀκροστιχίδα–. ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι στὸν πρῶτο ἡ ἁλωθεῖσα Ἰερουσαλὴμ θρηνεῖται πιὸ ἔντονα σὰ μιὰ κοπέλλα ποὺ βιάστηκε, ἐνῷ στὸν δεύτερο ἡ ἐξεικόνισι τῆς Ἰερουσαλὴμ μὲ κοπέλλα εἶναι ἁμυδρὴ καὶ ἡ πόλι θρηνεῖται κυ-

ρίως ὡς πόλι ποὺ λεηλατήθηκε καὶ καταστράφηκε. στὸν τρίτο Θρῆνο θρηνεῖται ὁ λαὸς τῆς Ἰερουσαλὴμ ποὺ κακοπερνοῦσε μέσα στὴν πόλι, μαγειρεύοντας τὰ παιδιά του γιὰ νὰ τὰ τρώῃ, ἐνῷ στὸν τέταρτο ἕνας πολὺ ταλαίπωρος αἰχμάλωτος Ἰουδαῖος στὴ Βαβυλωνία διεκτραγωδεῖ τὴν πολὺ ἄσχημη κατάστασί του ἐκεῖ στὴν αἰχμαλωσία. στὸν πέμπτο θρηνεῖται ὁ ἴδιος λαὸς ὡς συρόμενος στὴν αἰχμαλωσία πρὸς τὴ Βαβυλωνία καὶ ὡς κακουχούμενος ἐκεῖ καὶ ὑφιστάμενος τὰ πάνδεινα. οἱ τρεῖς πρῶτοι, ποὺ ἀρχίζουν μὲ τὸ *Πῶς;!...* ἀναφέρονται στὴν ἐν Ἰερουσαλὴμ κακοπάθεια, οἱ δὲ δύο ἄλλοι στὴν ἐν Βαβυλωνίᾳ.

Θρῆνος τοῦ Ἰερεμίου γιὰ τὸ θάνατο τοῦ βασιλέως τῆς Ἰερουσαλὴμ Ἰωσίου, 22-23 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἅλωσι τῆς Ἰερουσαλήμ, ὅπως νομίζει «ἀπὸ στήθους» καὶ χωρὶς καμμιὰ πρόσφατη ἀνάγνωσι τῆς Π. Διαθήκης ὁ μπαρουφατζῆς Ἰώσηπος[60], ὅτι εἶναι τὸ βιβλίο αὐτὸ ὁλόκληρο, εἶναι μόνο μπούρδα· δὲν εἶναι κανένας ἀπὸ τοὺς πέντε θρήνους· δὲν ὑπάρχει οὔτε μία φράσι ἢ λέξι στὴν ὁποία νὰ φαίνεται κάτι τέτοιο ἔστω καὶ πολὺ θαμπά. ὁ Ἰερεμίας εἶχε, ὅπως φαίνεται, βιβλίο καταχωρισμοῦ διαφόρων θρήνων του, ἤτοι ἐλεγειῶν του, ὅπως εἶχε καὶ ὁ Δαυΐδ, τοῦ ὁποίου μνημονεύονται καὶ παρατίθενται στὴ Βίβλο δύο θρῆνοι, ἕνας γιὰ τὸν Ἰωνάθαν (Δδ 59) κι ἕνας γιὰ τὸν Ἀβεννήρ (Δδ 68,10-13), ἀλλ' ὁ θρῆνος τοῦ Ἰερεμίου γιὰ τὸν Ἰωσία ὁ καταχωρισμένος στὸ φερώνυμο καὶ μαρτυρούμενο ἐκεῖνο βιβλίο του (Πα 92,9-10) δὲν διασώθηκε, οὔτε καὶ τὸ βιβλίο ἐκεῖνο. στὸ παρὸν ἀνθολόγιο τῶν πέντε θρήνων τῶν διαφόρων ποιητῶν, τὸ ἐπιγραφόμενο *Θρῆνοι,* ἁπλῶς περιλήφτηκε ἕνας ἢ καὶ δύο θρῆνοι τοῦ Ἰερεμίου, ἕνας πιθανώτατα ὁ πρῶτος γιὰ τὴν ἁλωθεῖσα καὶ οἱονεὶ βιασθεῖσα Ἰερουσαλήμ, κι ἕνας ἴσως ὁ τρίτος. οἱ ἄλλοι εἶναι ἄλλων ποιητῶν, ἀγνώστων, πιθανώτατα δὲ γνωστῶν προφητῶν, λ.χ. Ἰωήλ, Ἀβδιού, Ἰεζεκιήλ. γιὰ τὴν ἅλωσι τῆς Ἰερουσαλὴμ μιλοῦν στὰ βιβλία τους οἱ προφῆτες Ἰερεμίας, Ἰωήλ, Ἀβδιού, Βαρούχ, καὶ Ἰεζεκιήλ. νὰ εἶναι ἆραγε οἱ πέντε θρῆνοι τοῦ ἀνθολογίου αὐτοῦ ἀνὰ ἕνας ποιήματα τῶν πέντε αὐτῶν προφητῶν; αὐτὸ καὶ πιθανὸ καὶ εὔλογο εἶναι καὶ οὐδέποτε μπορεῖ ν' ἀποδειχτῇ μὲ τεκμήρια. ὅποιος ὅμως τὸ δεχτῇ, δὲν θὰ κάνῃ ἀποδείξιμο λάθος.

Δ. ΠΡΟΦΗΤΑΙ

Προφήτης ἢ *ὑποφήτης* ἀπὸ τὸ *φημὶ* ἢ μᾶλλον τὸ δεύτερο ἀπὸ τὸ μὴ ἀνευρισκόμενο *ὑπόφημι,* ἤτοι «μιλάω ἐκπροσωπώντας κάποιον ἀνώτερό μου», βασιλέα ἢ θεόν, «μιλάω ἀντ' αὐτοῦ», λέγεται στὸν Ὅμηρο[61]· ὅπως μιλάει σήμερα ἕνας κοινοβουλευτικὸς ἐκπρόσωπος ὡς πληρεξούσιος ποὺ ἐκπροσωπεῖ πρόεδρο κράτους ἢ πρωθυπουργὸ ἢ ἀρχηγὸ κόμματος. στὴν Ἰλιάδα ὁ Ἀχιλλεὺς λέει ἔτσι *ὑποφήτας* σὲ προσευχή του τοὺς μοναχοὺς - μάντεις τοῦ μοναστηριοῦ - μαντείου τῆς Δωδώνης, ποὺ ἀσκοῦσαν καὶ τὴ μοναχικὴ «ἀρετὴ» τῆς *ἀλουσίας* καὶ τῆς *χαμευνίας (ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι),* οἱ ὁποῖοι ἀποφαίνονταν ἐκ μέρους τοῦ *Δωδωναίου Διὸς* ὡς θεόπνευστοι πληρεξούσιοι ἐκπρόσωποί του. τὸν Ε΄ π.Χ. αἰῶνα στὸν Πίνδαρο[62] καὶ στὸν Εὐριπίδη[63] λέγεται δωριστὶ *προφάτας,* δηλαδὴ *προφήτης,* στὴ δὲ Βίβλο λέγεται *προφήτης - προφῆται τοῦ Κυρίου* καὶ συναντᾶται πάρα πολλὲς φορὲς καὶ στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀπὸ τὸ πάλι σχεδὸν μὴ ἀνευρισκόμενο *πρόφημι*· προβιβλικῶς ἀνευρίσκεται ὡς ἅπαξ λεγόμενο στὸν Ἀριστοτέλη[64], ἀλλὰ μὲ τὴν ἐμφανῆ σημασία «ὅπως εἶπα προηγουμένως». τὸ δὲ συχνότερο στὴ Βίβλο παρασύνθετο *προφητεύω* (ἀπὸ τὸ *προφήτης*) σημαίνει πρῶτα «μιλάω ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ ὡς πληρεξούσιός του ἐκπρόσωπος», καὶ μόνο κατ' ἐπέκτασιν «προλέγω τὰ μέλλοντα καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ θεοῦ», σημασία ποὺ τὴν πῆρε ἀπὸ τὸν προκεχωρημένο χρόνο, πιθανῶς τὸν ἑλληνιστικὸ καὶ βιβλικό, τῆς χρήσεως τοῦ παρασυνθέτου αὐτοῦ κι ἔπειτα. πρῶτα σήμαινε τὴν ἐκπροσώπησι κι ἀργότερα τὴν πρόρρησι· ἐπειδὴ φυσικὰ τὸ ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ λέγειν πολλὲς φορὲς εἶναι καὶ προλέγειν τὰ μέλλοντα. τὸ *ὑπὸ* στὸ *ὑποφήτης* εἶναι μόνο τοπικὸ καὶ σημαίνει τὴν ἐκπροσώπησι τοῦ ἀνωτέρου, βασιλέως ἢ θεοῦ, ἀπὸ ἕναν κατώτερο, ἄνθρωπο, ποὺ μιλάει μὲ *ὑπο*βολέα, ἐνῷ τὸ *πρὸ* στὸ *προφήτης* στὴν ἀρχὴ ἦταν κι αὐτὸ τοπικὸ *(προπάρηθεν),* ἔπειτα ὅμως πῆρε καὶ σημασία χρονικοῦ *(πρὸ τοῦ)* καὶ σήμαινε πλέον ὅτι ὁ *προφήτης προλέγει.* αὐτὴ τὴν προνομία, τὸ ὁμιλεῖν θεοπνεύστως εἴτε ἐκπροσωπώντας εἴτε προλέγοντας τὴν ἤθελαν καὶ τὴν κοκορεύονταν πολλοὶ βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῆς εἰδωλολατρίας, ἀλλὰ δὲν τὴν εἶχαν ποτέ, ἐπειδὴ οἱ θεοί τους δὲν ὑπῆρχαν. οἱ προφῆτες ὅμως τοῦ *Κυρίου,* τοῦ *Ὄντος* (= ὑπαρκτοῦ), τὴν εἶχαν· ἐφόσον εἶναι ὑπαρκτός. καὶ οἱ *προφῆτες* τῆς Βί-

βλου δὲν ἦταν ποτὲ ἀπατεῶνες ἢ κοκορῖκοι ἄσφαιροι. κι ὁ *Ὢν* τοὺς *προφήτας* δὲν τοὺς χάιδευε ποτέ, ὅπως θ' ἀναφέρω ἀποδεικτικῶς παρακάτω.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα ὁ προφήτης λέγεται κυρίως ἔτσι *προφήτης,* λέγεται ὅμως καὶ *ὁ βλέπων* καὶ *ὁ ὁρῶν* καὶ σὲ ὄψιμο ἱστορικὸ βιβλίο *ὁ ἐπίληπτος.* στὴ Γένεσι (32,9) ὁ Ἀβραὰμ λέγεται *προφήτης·* λέει ὁ Κύριος στὸ Χαναναῖο *ἀβιμέλεχ* (=πατροβασιλιᾶ) τῶν Γεράρων γιὰ τὸν Ἀβραὰμ ὅτι *Προφήτης ἐστὶ καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ καὶ ζήσῃ.* κι ὁ Μωϋσῆς στὸ Δευτερονόμιο (5,371) αὐτοκαλεῖται πάλι *προφήτης· Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου ὡς ἐμὲ ἀναστήσει σοι Κύριος ὁ θεός σου, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα.* στὰ χρόνια τοῦ Σαμουὴλ ὁ προφήτης λέγεται λαϊκὰ *ὁ βλέπων·* προφανῶς «αὐτὸς ποὺ βλέπει ὑπερφυσικὰ ὁράματα». λέγεται στὸ βιβλίο Δαυΐδ (20,11)· *Ἔμπροσθεν* (=στὰ παλιὰ χρόνια) *ἐν Ἰσραὴλ τὸν προφήτην ἐκάλει ὁ λαὸς 'Ὁ βλέπων'.* στὴν Παραλειπομένη (50,1· 54,4· 85,15) λέγεται καὶ *ὁρῶν·* γράφει· *Λόγοι Νάθαν τοῦ προφήτου... καὶ Ὁράσεις Ἰωὴλ τοῦ ὁρῶντος* (50,1)· καὶ πάλι· *Λόγοι Σαμαΐα τοῦ προφήτου, Ἀδδὼ τοῦ ὁρῶντος* (54,4)· καὶ πάλι· *Οἱ Λόγοι τῶν ὁρώντων* (85,15). ἀργότερα ὁ προφήτης λεγόταν λαϊκὰ καὶ *ἐπίληπτος,* δηλαδὴ «ἐκστασιασμένος»· ὅταν ὁ προφήτης - μαθητὴς ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ προφήτου - διδασκάλου Ἐλισαίου ἔχρισε τὸ στρατηγὸ Ἰοὺ βασιλέα, οἱ συστράτηγοί του τὸν ῥώτησαν· *Τί ὅτι εἰσῆλθεν ὁ ἐπίληπτος οὗτος πρὸς σέ;* (Βα 78,12). ἡ τελευταία αὐτὴ ὀνομασία τοῦ προφήτου ἴσως νὰ ἦταν καὶ εἰδωλολατρική, διότι τὸν καιρὸ ἐκεῖνο τοῦ Ἀχαὰβ καὶ τῆς Ἰεζάβελ στὸν βόρειο Ἰσραὴλ οἱ Ἰσραηλῖτες εἰδωλολατροῦσαν, καὶ ἡ ὁρολογία τους ἦταν εἰδωλολατρική. μετὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ ἀρχαίου ἑβραϊκοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν μποροῦμε νὰ ξέρουμε πῶς ἦταν οἱ ἀρχαῖες ἑβραϊκὲς λέξεις, οἱ ὁποῖες στοὺς Ἑβδομήκοντα βρίσκονται πρὸ 400 ἐτῶν μεταφρασμένες ὡς *προφήτης, βλέπων, ὁρῶν, ἐπίληπτος,* ἢ ἂν οἱ ἑλληνικὲς αὐτὲς λέξεις τῶν Ἑβδομήκοντα, ἰδίως οἱ δύο *βλέπων* καὶ *ὁρῶν,* εἶναι ἁπλῶς μεταφραστικὲς ἐπιλογὲς τῶν μεταφραστῶν, ὅπως λ.χ. ἡ *κνυρ* ἀπὸ τοὺς μεταφραστὰς τῶν ἱστορικῶν βιβλίων μεταγράφεται ἀμετάφραστη *κινύρα,* ἐνῷ ἀπὸ τοὺς μεταφραστὰς τοῦ Μωϋσῆ τῶν Ὕμνων καὶ τῶν Προφητῶν μεταφράζεται *κιθάρα.* στὸ μασοριτικό, ποὺ εἶναι ἡ νεοεβραϊκὴ τοῦ Β΄ μ.Χ. αἰῶνος τοῦ σαλταρισμένου Ἀκιβά, δὲν μπορεῖ νὰ βασιστῇ κανείς. τὸ δύσκολο εἶναι ὅτι οἱ λέξεις *προφήτης* καὶ *ὁρῶν* πολλὲς φορὲς (Πα 50,1· 54,4· 85,15· κλπ.) συνυπάρχουν στὸ ἴδιο χωρίο ὡς διπλανές. στὶς περιπτώσεις αὐτὲς εἰκάζω χωρὶς ἐπιμονὴ ὅτι σὲ μεταδαυϊτικοὺς καιροὺς ὁ *ὁρῶν* ἦταν προφήτης νεαρός, ποὺ εἶχε ἀποκαλύψεις, ἔγραφε κι ἀπομνημονεύματα, ἀλλὰ δὲν εἶχε ἀκόμη ἐκκλησιαστικὸ λόγο, δὲν

ἐκπροσωποῦσε ἀκόμη τὸ θεὸ μὲ κήρυγμα, δὲν ἤλεγχε δημοσίᾳ ἠγετικὰ πρόσωπα, ὅπως ἤλεγχαν κάποιοι *προφῆται* μὲ κάποια ἠλικία. ὁ *ὁρῶν* ἦταν μαθητὴς καὶ διάκονος τοῦ *προφήτου* ὅπως ὁ Ἐλισαῖος τοῦ Ἠλία, ἢ ὁ Γιεζὶ τοῦ Ἐλισαίου, ἢ ὁ Βαροὺχ τοῦ Ἰερεμίου. τέτοια διαφορὰ προφητικῶν προσώπων φαίνεται εὐκρινέστερα στὴν Καινὴ Διαθήκη, ὅπου ἡ γυναίκα *προφητεύει* μὲν (Πξ 69,2), ἐφ' ὅσον ὁ θεὸς τὴν ἐμπνέει, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἐκκλησιαστικὸ λόγο (Α΄ Τι 6,5).

Προφῆται εἶναι στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὅσοι προφητεύουν ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ ὡς ἐντεταλμένοι ἐκπρόσωποί του, ἢ εἶναι συντάκτες βιβλίου ἢ μέρους βιβλίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἢ συνομιλοῦν ἢ ἔχουν κάποια ὑπερφυσικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ θεὸ καὶ τοὺς ἀγγέλους του ἢ ἔστω κάποια ὑπερφυσικὴ ἐμπειρία. στὴν Καινὴ Διαθήκη *προφῆται* εἶναι ὅσοι μαρτυροῦνται καὶ λέγονται ἔτσι, ἢ εἶναι αὐτόπτες μάρτυρες τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου (Μ), ἢ τῆς ἀναστάσεώς του (Α), ἢ δέκτες τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος (Ε), ἢ συντάκτες βιβλίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ μέρους του (Σ). αὐτούς, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι σύγχρονοι καὶ σχεδὸν συνομήλικοι, ζήσαντες καὶ δράσαντες μέσα στὴν ἴδια ἑβδομηκονταετία (0-69 μ.Χ.), τοὺς ταξινομῶ πρῶτα κατὰ κατηγορία κι ἔπειτα κατὰ χρονικὴ τάξι. γενικῶς οἱ προφῆτες τῆς Βίβλου πλησιάζουν τοὺς χιλίους (1000), ἤτοι 600 τῆς Παλαιᾶς καὶ 300 τῆς Καινῆς Διαθήκης. δίνω καταλόγους των.

Προφῆτες Παλαιᾶς Διαθήκης

Ἀδάμ Γε 2,6-7˙ 17-19˙ 3,10-31
Εὔα Γε 3,10-31
Ἄβελ Γε 4,7
Κάιν Γε 4,7-11˙ 14-18
Ἐνώχ Γε 6,24-26
Λάμεχ Γε 6,31
Νῶε Γε 8-9
Ἀβραάμ Γε 12-47
Σάρρα 26
Ἄγαρ Γε 22˙ 34,12-15
μελχισεδέκ Γε 19,2-4
φαραώ Γε 14,8-11
ἀβιμέλεχ Γε 32,4-10
Λώτ Γε 28-29
Ἐλιέζερ Γε 40-41
Ἰσαάκ Γε 36,12-20˙ 56,27-32˙ 57,11-14
Ῥεβέκκα Γε 48,10-12
Ἰακώβ Γε 62˙ 71,10-15˙ 75,3-14˙ 117,1-4˙ 124,15-25˙ 125
Ἰωσήφ Γε 86˙ 97˙ 99˙ 100
φαραώ Γε 98
Ἰώβ Ἰβ
Μωϋσῆς Γε Νο Δε
Ἀαρών (τοῦ Μωϋσῆ) Νο 14,4-6
Μαριάμ Νο 39,1
Ἑβδομήκοντα δύο Νο 200,16-35
Βαλαάμ Νο 231
Ἰησοῦς Ἰη 1˙ 8˙ 10˙ κ.ἄ.
ἄγγελος Κυρίου Κρ 2,12-17
Γοθονιήλ Κρ 4,3-5
Ἀώδ Κρ 5,5-6˙ 21-22
Δεβώρα Κρ 7,5
Βαράκ Κρ 7,35-73
ἄγγελος Κυρίου Κρ 8,7-10
Γεδεών Κρ 9,1-19
ἀνώνυμος Κρ 13,7-9
Ἰεφθάε Κρ 14,43
γυνὴ Μανωέ Κρ 18,1-26
Μανωέ Κρ 18,9-26
Σαμψών 18,28-138
Ἄννα Δδ 3
Σαμουήλ Δδ 4-30

Σαούλ Δδ 20,43-44˙ 22,7
λαὸς Ἰσραήλ Δδ 22,10
Ἰωνάθαν Δδ 38,28-29˙ 46,4-5
Δαυΐδ Δδ 30,18-20˙ 77,12-13˙ 79,21-37˙ Ψα
Γάδ Δδ 42,7-8˙ 77,5-6˙ α 11,3-7˙ 80,33-34
Ἀμασαΐ Πα 5,16-18
Ἀβιγαΐα Δδ 50,41-47
προφῆται Δδ 54,8
ἐγγαστρίμυθος Δδ 54˙ Πα 1,17-18
Ἀσάφ, Ἀιμάν, Ἰδιθούν } προφῆται τοῦ Δαυΐδ Πα 80,40˙ 90,22
Νάθαν Δδ 79,2-21˙ 86˙ Πα 16,1-17˙ 80,33-34
Σαλωμών Βα 5,3-15˙ 16,1-37˙ 14,11-20˙ 19,1-9˙ Ἐκ
Σουλαμῖτις Ἄσ
ἱερεῖς πάντες Βα 14,10
Ἀχιά ὁ Σηλωνίτης Βα 25,4-15˙ 32
Ἰωήλ Πα 50,1
Σαμαΐας Βα 28,5-7˙ Πα 52,3-4˙ 53,5-6˙ 54,4
Ἀδδώ Πα 54,4˙ 55,30
προφήτης θηριάλωτος, προφήτης φιλοξενῶν } Βα 30,31˙ 119,21-25
Ἀζαρίας τοῦ Ἀδάδ Πα 57,1-9
Ἀνανί Πα 58,8-13
Ἰοὺ τοῦ Ἀνανί Βα 38˙ Πα 63˙ 67
Ὀζιὴλ γόνος Βαναΐου Πα 64,15-19
Ἐλιέζερ τοῦ Δωδία Πα 66,3
Ἠλιού Βα 43-60˙ Πα 68,15-21
προφῆται ἑκατὸν Βα 45,4˙ 16-17
προφήτης Βα 53,18-22˙ 35-36˙ 54,8-9
προφήτης Βα 55
Μιχαΐας τοῦ Ἰεμβλαά Βα 56,9-33˙ Πα 61,10-33
Προφῆται τῆς Βεθήλ Βα 60,4
Προφῆται τῆς Ἰεριχώ Βα 60,6˙ 19-24
Προφῆται πεντήκοντα Βα 60,8
Ἐλισαιέ Βα 69-91
προφήτης Βα 64,1
προφῆται Βα 66
προφῆται τῶν Ἐφραΐμ Βα 69,4
προφῆται Βα 70
προφήτης χρίων τὸν Ἰού Βα 78,1-10
προφῆται Πα 73,5
Ἀζαρίας τοῦ Ἰωδαέ Πα 73,6-10˙ 14
ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ Πα 74,9-12
προφήτης Πα 74,19-22
Ἰωνᾶς Ἰν˙ Βα 96,4
Ἀμώς Ἀμ˙ Πα 83,28
Ἰεσσίας Πα 76,13
Ὠσηέ Ὠσ
Ἠσαΐας Ἠσ˙ Πδ˙ Σο˙ Πα 83,28
Μιχαΐας Μωρασθί Μχ
Ἀβύ Πδ 1˙ Βα 108,2˙ Πα 80,1
ὁρῶντες Πα 85,15
Ναούμ Να
Ἀββακούμ Ἀβ
προφῆται Βα 124,6
Ὄλδα Πα 88,16-26
Σοφονίας Σφ
Ἰερεμίας Ἰε˙ Ἐπ˙ Πα 92,7˙ 96,3
Οὐρίας τοῦ Σαμαΐου Ἰε 13,1-6
προφῆται Πα 96,6
Βαρούχ Βρ˙ Ἰε 17-19˙ 38-39˙ 51
Ἰωήλ Ἰλ
Ἀβδιού Αδ
Ἰεζεκιήλ Ἰζ
Δανιὴλ Δα˙ Αἰ˙ Ἰζ 13,2˙ 7˙ 34,5
Ἀνανίας Αἰ 1˙ 3
Μισαήλ Αἰ 1˙ 3
Ἀζαρίας Αἰ 1˙ 3
Ναβουχοδονόσορ Αἰ 2˙ 4
Βαλτάσαρ Αἰ 5
Κῦρος Ἀν 1
Ζοροβάβελ Ἀν, 1
Ἀγγαῖος Ἀγ˙ Ἀν 12,1˙ 15,2
Ζαχαρίας Ζα˙ Ἀν 12,1˙ 15,2
Μαλαχίας Μα
Ἔσδρας Ἀν 17,6
Νεεμίας Ἀν 28-52

Προφῆτες Καινῆς Διαθήκης

Ζαχαρίας Λκ 2,6-20˙ 5,11-25
Ἐλισάβετ Λκ 4,3-8
Ἰωάννης βαπτιστής Μθ 6,4-5˙ Λκ 2,10-12˙ 4,3-7˙ 12,3-22˙ Ἰω 2,1-3˙ 3,1-5,3˙ Μρ 1,2-2,3
Μαριάμ Λκ 3,1-4,18
Ἰωσήφ Μθ 1,3-10˙ 3,1-3˙ 4,5-10
ποιμένες Λκ 7,1-10
Συμεών πρεσβύτης Λκ 9,4-13
Ἄννα τοῦ Φανουήλ Λκ 9,14-17

μάγοι Μθ 2,1-2˙ 10-12
μαθηταὶ Χριστοῦ 12 ἢ 11 Α
μαθηταὶ 3 Μ
μαθηταὶ 70 Α˙ Λκ 50,1-2
μαθήτριαι 5^{+} Α
μαθηταὶ πεντακόσιοι Α˙ Α΄ Κο 33,6
Πέτρος Μ Α Ε Σ˙ Μθ 74,4-5˙ Πξ 5,1-6,4˙ 30,1-8˙ Β΄ Πε 2,3
Ἰάκωβος Ζεβεδαίου Μ Α Ε
Ἰωάννης Ζεβεδαίου Μ Α Ε Σ
Ματθαῖος Α Ε Σ
Ἰάκωβος ἀδελφὸς Κυρίου Α Ε Σ
Ἰούδας ἀδελφὸς Κυρίου Α Ε Σ
Καϊάφας Ἰω 32,5-6˙ 42,3
Παῦλος Α Ε Σ˙ Πξ 23,3-7 = 73,7-12 = 81,22-28˙ 49,4-5˙ 56,10-11˙ 82,25-27˙ Β΄ Κο 21,1-4
Λουκᾶς Σ
Μάρκος Σ
Ἰούδας Βαρσαββᾶς Πξ 45,19˙ 46,3
Σιλουανὸς - Σίλας Πξ 45,19˙ 46,3
Τιμόθεος Α΄ Τι 4,1
Στέφανος Πξ 16,1˙ 9˙ 18,2-3
Φίλιππος (τῶν 7) Πξ 22,1-5˙ 22,17-18
Φιλίππου κόραι τέσσαρες Πξ 69,2
Βαρνάβας Πξ 37,1
Ἄγαβος Πξ 34,2˙ 69,3-5
Συμεὼν Νίγερ Πξ 37,1
Λούκιος Κυρηναῖος Πξ 37,1
Μαναήν Πξ 37,1
Ἀνανίας Δαμασκηνός Πξ 24,1-7˙ 73,13-17
Κορνήλιος Πξ 29-31
ἀκροαταὶ Ἰωάννου βαπτιστοῦ Μθ 6,4-5˙ Λκ 14,1-4˙ Μρ 2,2-3
προφῆται Τύρου Πξ 68,4
προφῆται ἐκκλησίας Πξ 5,5-9 (= Ἰωήλ) 34,1
προφῆται γενικῶς Α΄ Κο 29,19˙ 31,28-32, 4˙ Ἐφ 3,10˙ 4,5˙ 5,9
προφῆται δεκαδύο Πξ 60,8
προφητεύοντες Α΄ Κο 26,3-4˙ 30,8-9˙ 31,1-6˙ 34˙ 32,5
Προφῆται Ἀποκαλύψεως Ἀπ 19,9˙ 20,10˙ 21,4˙ 29,4˙ 31,31˙ 38,5
Προφῆται δύο Ἀποκαλύψεως Ἀπ 20,3

Περιστατικὰ καὶ Ὁμάδες

Μεταμόρφωσις (Μ) Μθ 77,1-17˙ Μρ 36,1-12˙ Β΄ Πε 2,5-7
Ἀνάστασις Κυρίου (ἐμφανίσεις) (Α) Μθ 125-127˙ Λκ 132-135˙ Ἰω 46-51˙ Μρ 72-74˙ Πξ 1,1-11˙ 3,7-8˙ Α΄ Κο 33,1-11
Μαθηταὶ Κυρίου (οἱ 11 ἢ 12) Μθ 44,2-4˙ Λκ 27,2-5˙ Μρ 14,2-5˙ Πξ 2,3-5˙ 3,9

Σίμων Πέτρος (Συμεών)	Ματθαῖος
Ἀνδρέας	Θωμᾶς
Ἰάκωβος Ζεβεδαίου	Ἰάκωβος Ἀλφαίου
Ἰωάννης Ζεβεδαίου	Ἰούδας Ἰακώβου - Λεββαῖος - Θαδδαῖος
Φίλιππος (τῶν 12)	Σίμων κανανίτης - ζηλωτής
Βαρθολομαῖος - Ναθαναήλ	Ματθίας

Μ = Μάρτυρες Μεταμορφώσεως Χριστοῦ
Α = Μάρτυρες Ἀναστάσεως Χριστοῦ
Ε = Μάρτυρες Ἐπιφοιτήσεως ἁγίου πνεύματος
Σ = Συντάκτες βιβλίων Καινῆς Διαθήκης

Ἀδελφοὶ Κυρίου

Ἰάκωβος <ὁ μέγας>	Μθ 52,1-5˙ 63,3˙ Λκ 40,1-3˙ Ἰω 20,3-11˙
Ἰάκωβος ὁ μικρός	Μρ 15,12-16˙ 24,4-5˙ 70,22˙ 72,1˙ Πξ 2,3˙
Ἰωσῆς	Γα 3,9˙ Α΄ Κο 22,5-6
Σίμων	
Ἰούδας	
αἱ ἀδελφαὶ πᾶσαι	

Μαθήτρια Κυρίου Μαρία Μαγδαληνή Μαρία ἀδελφὴ μητρὸς Κυρίου καὶ γυνὴ Κλωπᾶ καὶ μήτηρ Ἰακώβου μικροῦ καὶ Ἰωσῆ ἢ *ἡ ἄλλη Μαρία* Σαλώμη ἡ μήτηρ υἱῶν Ζεβεδαίου Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ Σουσάνα καὶ *ἕτεραι πολλαί* καὶ *αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς*	Μθ 90,1˙ 122,25-26˙ 123,6˙ 125,1˙ Λκ 37,3-5˙ 132,9˙ Ἰω 44,11˙ 46,1-20˙ Μρ 70,22-23˙ 8˙ 72,1˙ 73,1.

Οἱ ἑπτὰ (Πξ 15,6)

Στέφανος	Νικάνωρ	Νικόλαος
Φίλιππος	Τίμων	
Πρόχορος	Παρμενᾶς	

Γνωστοὶ συντάκτες τῆς Βίβλου

Παλαιᾶς Διαθήκης

Μωϋσῆς	Ἰωνᾶς	Ἀββακούμ	Δανιήλ
Ἄννα	Ἀμώς	Σοφονίας	Ἀγγαῖος
Σαμουήλ	Ὠσηέ	Ἱερεμίας	Ζαχαρίας
Δαυῖδ	Ἠσαΐας	Ἰεζεκιήλ	Μαλαχίας
Σουλαμῖτις	Ἀβύ	Ἰωήλ	Νεεμίας
Σαλωμών	Μιχαΐας	Ἀβδιού	Ἔσδρας
Ἠλίας	Ναούμ	Βαρούχ	

Καινῆς Διαθήκης

Παῦλος	Σιλουανός
Ματθαῖος	Ἰούδας
Λουκᾶς	Ἰωάννης
Ἰάκωβος	Μάρκος
Πέτρος	

Προφήτιδες γυναῖκες

Εὔα	Ἀβιγαΐα	μαθήτρια Χριστοῦ
Σάρρα	Σουλαμῖτις	Φιλίππου θυγατέρες τέσσαρες
Ἄγαρ	Ἀβύ	ἀδελφαὶ Χριστοῦ
Ῥεβέκκα	Ὄλδα	γυναῖκες Χριστιαναί
Μαριάμ	–	
Δεβώρα	Ἐλισάβετ	
γυνὴ Μανωέ	Μαριάμ	
Ἄννα	Ἄννα τοῦ Φανουήλ	

Προφῆται ξένοι ἢ φαῦλοι

Εὐσεβεῖς	*Ἀσεβεῖς*
φαραὼ ὁ ἐπὶ Ἰωσήφ	Κάιν
Ναβουχοδονόσορ	φαραὼ ὁ ἐπὶ Ἀβραάμ
Κῦρος	ἀβιμέλεχ τῶν Γεράρων
μάγοι ἀπὸ Ἀνατολῶν	Βαλαάμ
	ἐγγαστρίμυθος
	Βαλτάσαρ
	Καϊάφας

Στὶς παραπομπὲς ποὺ δίνω φαίνεται ποῦ καὶ τί προφητεύει τὸ κάθε πρόσωπο. τὰ πρόσωπα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄντρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες, 12 στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ πάνω ἀπὸ 10 στὴν Καινή.

Οἱ ἀπὸ τοὺς ξένους εὐσεβεῖς εἶναι ὁ ἐπὶ Ἰωσὴφ ἀνήλικος (Γε 114,11) φαραώ, τοῦ ὁποίου τ' ἀποκαλυπτικὰ ὄνειρα ἐξήγησε ὁ Ἰωσήφ· ὁ Βαβυλώνιος βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ, τοῦ ὁποίου τὰ ἐπίσης δυὸ ἀποκαλυπτικὰ ὄνειρα ἐξήγησε ὁ Δανιήλ· ὁ Πέρσης βασιλεὺς Κῦρος, ὁ ὁποῖος ἐξαπέλυσε τὸ διάταγμα γιὰ τὸν ἐπαναπατρισμὸ καὶ τὴν ἀποκατάστασι τῶν Ἑβραίων· καὶ οἱ μάγοι, οἱ ὁποῖοι, ὡδηγημένοι ἀπὸ τὸν ἀποκαλυπτικὸ ἀστέρα, ἔφτασαν στὴ Βηθλεέμ, προσκύνησαν τὸ Χριστὸ ὡς διάσημο βασιλέα, τοῦ προσέφεραν πολύτιμα δῶρα ὑποταγῆς, καὶ *χρηματισθέντες κατ' ὄναρ ἀνεχώρησαν δι' ἄλλης ὁδοῦ,* γιὰ νὰ μὴν ἐνημερώσουν τὸν κακόβουλο Ἡρῴδη.

Ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς οἱ δυὸ βασιλεῖς, ὁ ἐπὶ Ἀβραὰμ φαραὼ κι ὁ ἐπὶ Ἰσαὰκ ἀβιμέλεχ τῶν Γεράρων, ἀθῷοι ὄντες ἀπὸ ἄγνοια, θὰ ἔκαναν κακὸ στὸν Ἀβραὰμ καὶ στὸν Ἰσαάκ, ἀλλ' ὅταν ἐνημερώθηκαν, φέρθηκαν σεμνά· ὁ Βαλτάσαρ, ἐνημερωμένος κατόπιν ἑορτῆς, μετανόησε, ἀνατράπηκε, καὶ σφάχτηκε· ὁ Κάιν δὲν μετανόησε ποτέ· οἱ δὲ Βαλαὰμ καὶ ἐγγαστρίμυθος καὶ Καϊάφας χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὸν Κύριο παρὰ τὴν κακόβουλη πρόθεσί τους καὶ παρὰ τὴ θέλησί τους. διότι ὁ παντοδύναμος Κύριος ἐκφράζεται καὶ ἔτσι, ὅταν θέλῃ· γραπώνει τοὺς φαύλους καὶ διεστραμμένους ἀπὸ τὸ σβέρκο σὰν αἰχμάλωτες ὀχιὲς καὶ τοὺς βάζει νὰ προφητεύσουν αὐτὸ ποὺ δὲν θέλουν.

Στὸν ἀρχαῖο Ἰσραὴλ οἱ βασιλεῖς οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ προφῆτες ἦταν οἱ τρεῖς ἐξουσίες, καὶ οἱ τρεῖς φύλακες τῆς πίστεως τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ἠθικῆς. οἱ βασιλεῖς κι οἱ ἱερεῖς ἦταν δυναστεῖες κληρονομικές. γι' αὐτὸ πολλὲς φορὲς ἦταν καὶ προδότες τῆς πίστεως καὶ τῶν ἄλλων δύο θεσμῶν. οἱ προφῆτες ὅμως δὲν ἦταν τέτοιοι ποτέ. ἐπειδὴ κρατικῶς καὶ κοινωνικῶς ἦταν ἄνθρωποι τυχαῖοι, διαλεγμένοι προσωπικὰ ὁ καθένας ἀπὸ τὸ θεὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὰ κατώτερα στρώματα, ἀλλ' ὄχι λίγες φορὲς κι ἀπὸ τὰ ἱερατικὰ κι ἀρχιερατικὰ

καὶ βασιλικὰ γένη, σπανίως καὶ βασιλεῖς κι ἀρχιερεῖς, δὲν εἶχαν μισθὸ ἢ ἄλλο εἰσόδημα ἀπὸ τὴ λατρεία ἢ τὸ κράτος οὔτε κανένα ἄλλο κέρδος ἀπὸ τὴν προφητική τους ἰδιότητα, κληρονομικῶς δὲ σπανιώτατα ἦταν τέκνα προφητῶν. ἦταν δὲ καὶ ἡ μόνη ἀπὸ τὶς τρεῖς τάξεις ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθαν καὶ μερικοὶ ἀειπάρθενοι· κάτι ποὺ δὲν ἦταν ποτὲ θεσμὸς ἀλλὰ πάντοτε ἐντελῶς προσωπική τους ὑπόθεσι κι ἐπιλογή. τὶς περισσότερες φορὲς ἦταν στὴ δυσμένεια τῶν δύο ἄλλων ἡγετικῶν τάξεων, κι ἀπὸ τὸ θεὸ τελείως ἀπεριποίητοι καὶ ἀφύλακτοι. ἡ ζωή τους ἦταν σχεδὸν πάντοτε φτωχικὴ καὶ δύσκολη, μερικὲς φορὲς ἐπικίνδυνη καὶ μαρτυρική. μερικὲς φορὲς ἐκτελέστηκαν σὰ σφάγια ἢ δολοφονήθηκαν. κι ὁ θεὸς ἦταν μαζί τους ἰδιαίτερα σκληρός.

Ὁ μέγιστος τῶν προφητῶν Μωϋσῆς κλήθηκε στὸ προφητικό του ἔργο παρὰ τὴ θέλησί του. κάποτε πρὸς τὸ τέλος τῆς τεσσαρακονταετίας αὐτοῦ τοῦ ἔργου ὁ ἀχάριστος λαός, τὸν ὁποῖο φορτώθηκε, τὸν ἔφερε σὲ τέτοια ἀγανάκτησι, ποὺ τοὺς εἶπε· «Μέχρι πότε θὰ σᾶς βγάζω νερὸ ἀπὸ τὸ βράχο, ἀχάριστοι;». κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε· «Ὥστε σὺ τὸ βγάζεις τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ βράχο; γιὰ τὸ ἁμάρτημά σου αὐτὸ σὲ τιμωρῶ νὰ μὴν πατήσῃς τὸ πόδι σου ποτὲ στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ποὺ προορίζω γιὰ τὸ λαό μου, ἀλλὰ νὰ πεθάνῃς ἔξω ἀπ' αὐτή, ἐνῷ ὁ λαὸς θὰ μπῇ· καὶ ἄλλος θὰ τὸν βάλῃ στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας». καὶ ἔτσι ἔγινε.

Ὁ Σαμουήλ, μικρὸ παιδὶ ποὺ ὑπηρετοῦσε τὸν ἀρχιερέα Ἠλί, ἄκουγε κάποιον νὰ τὸν καλῇ μὲ τ' ὄνομά του, κι ἔτρεχε στὸν Ἠλὶ λέγοντας 'Μὲ φώναξες'. μετὰ τὴ δεύτερη φορὰ ὁ Ἠλὶ κατάλαβε ὅτι τὸν καλεῖ ὁ Κύριος, καὶ τοῦ εἶπε· 'Ἂν σὲ ξαναφωνάξῃ, νὰ πῇς 'Πές μου, Κύριε, ἀκούω'. κι ὅταν τὸν ξαναφώναξε, ἀπάντησε ὅπως τὸν συμβούλευσε ὁ Ἠλί, κι ὁ θεὸς τοῦ ἀποκάλυψε πολλὰ εἰς βάρος τοῦ Ἠλί, καὶ τοῦ προεῖπε τὴν τιμωρία του. καὶ τὸ ἀνήλικο παιδὶ ἀπὸ σεβασμὸ δὲ τοῦ εἶπε τίποτε. κι ὁ Ἠλὶ ποὺ κατάλαβε, τοῦ εἶπε· 'Πές μου τα ὅλα ὅσα σοῦ εἶπε ὁ Κύριος'. καὶ τὸ παιδὶ τὰ εἶπε ὅλα. κι ὁ Ἠλὶ μὲ πολλὴ ταπεινοφροσύνη τὰ δέχτηκε ὡς προφητεία. ἔτσι κλήθηκε στὸ προφητικὸ ἀξίωμα μικρὸς κι ἀνήλικος αὐτός.

Ἕνας ἀνώνυμος προφήτης πῆρε ἐντολὴ νὰ πάῃ ἀπὸ τὸ νότιο βασίλειο στὸ πρόσφατα ἀποσχισθὲν βόρειο, ποὺ εἰδωλολάτρησε, νὰ ἐλέγξῃ τὸ βασιλέα του καὶ ἀρχηγὸ τῆς ἀποστασίας δημοσίᾳ, καὶ νὰ γυρίσῃ πίσω ἀπὸ ἄλλο δρόμο, χωρὶς ἐκεῖ νὰ φάῃ ἢ νὰ πιῇ νερό. κι ὅταν ἐκεῖνος ἤλεγξε τὸ βασιλέα, ὁ βασιλεὺς δείχνοντάς τον διέταξε νὰ τὸν συλλάβουν, ἀλλὰ τὸ τεντωμένο χέρι του ἔμεινε ξηρὸ καὶ τεντωμένο· κι ὁ προφήτης τοῦ τὸ θεράπευσε· κι ὁ βασιλεὺς τὸν κάλεσε σὲ τραπέζι καὶ σὲ ἀμοιβές, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀρνήθηκε, κι ἔφυγε. τότε ἕνας ἐντόπιος προφήτης τὸν κάλεσε λέγοντάς του· «Κι ἐγὼ προφήτης τοῦ Κυρίου εἶμαι, κι ὁ Κύριος μοῦ εἶπε νὰ σὲ καλέσω στὸ σπίτι μου νὰ

φᾷς καὶ νὰ ξεκουραστῇς λίγο, καὶ πήγαινε στὸ καλό σου». κι ἐκεῖνος δὲν εἶπε «Ἂς τὸ πῇ ὁ Κύριος καὶ σ' ἐμένα, καὶ θἄρθω», ἀλλὰ πῆγε κι ἔφαγε. κι ἐκεῖ ποὺ ἔτρωγαν, ὁ ἐντόπιος προφήτης, ὁ φιλοξενῶν, δέχτηκε ἀποκάλυψι, καὶ τοῦ εἶπε αὐστηρά· «Γιατί πάτησες τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου κι ἔφαγες; θὰ τιμωρηθῇς αὐστηρά!». ὁ παραβάτης προφήτης τρομοκρατήθηκε, κι ἔφυγε. ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι τὸν σκότωσε ἕνα λεοντάρι, χωρὶς νὰ τὸν φάῃ καὶ χωρὶς νὰ πειράξῃ τὸ γάιδαρό του ἢ κάποιον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς διερχομένους. καὶ τὸ λεοντάρι καθόταν καὶ φύλαγε τὸ πτῶμα. τὸ ἔμαθε ὁ ἐντόπιος προφήτης, κι ἔτρεξε καὶ πῆρε τὸ νεκρό, χωρὶς νὰ τὸν πειράξῃ τὸ λεοντάρι, καὶ τὸν ἔθαψε στὸ δικό του μνῆμα, κι ἔδωσε στὰ παιδιά του ἐντολή· «Ὅταν πεθάνω, νὰ μὲ θάψετε στὸν ἴδιο τάφο μαζί του». κι αὐτὸ ἐκτελέστηκε ἀκριβῶς.

Ὁ Ὠσηὲ ἦταν ἕνα ὑπέροχο παλληκάρι ποὺ ἤθελε νὰ βρῇ μιὰ κοπέλλα ἀντάξιά του νὰ παντρευτῇ. κι ὁ Κύριος κατὰ τὴν κλῆσι του στὸ προφητικὸ ἀξίωμα τοῦ εἶπε· 'Θὰ πάρῃς ἐκείνη τὴ βρομιάρα τὴν καρατέτοια τὴν πόρνη καὶ μοιχαλίδα'. καὶ τὴν πῆρε. 'Καὶ τ' ἀπ' αὐτὴν παιδιά σου θὰ τ' ὀνομάσῃς τὸ κορίτσι "Η ἀνάξια γιὰ ἔλεος κι ἀγάπη' καὶ τὸ ἀγόρι "Ο ἀνάξιος γιὰ λαός μου'· καὶ τὰ ὠνόμασε ἔτσι. καὶ κάποτε ἡ πόρνη τὸν ἐγκατέλειψε καὶ πῆγε στοὺς παλιοὺς πελάτες της. κι ὁ καψούρης Ὠσηὲ πῆγε καὶ τὴν ἐπισκέφτηκε σὰν πελάτης –γιατὶ ἀλλιῶς δὲν μποροῦσε νὰ τὴν πλησιάσῃ–, καὶ τῆς εἶπε· 'Σὲ συγχωρῶ καὶ θὰ συνεχίσω νὰ σ' ἀγαπῶ, καὶ θὰ σ' ἔχω στὰ ὄπα - ὄπα, ἂν παρατήσῃς τὴν πορνεία σου καὶ γυρίσῃς κοντά μου· εἶμαι ὁ ἄντρας σου'. κι ἐκείνη πῆγε. κι ὁ Κύριος εἶπε στὸν Ὠσηέ· 'Τώρα κατάλαβες πόσο ὑποφέρω καὶ ψήνομαι κι ἐγὼ μὲ τὶς ἀπιστίες καὶ τὰ βρόμικα τσιλιπουρδίσματα τοῦ Ἰσραήλ. ἔτσι σὲ κάνω προφήτη μου, γιὰ νὰ προφητεύῃς ἐξ ἐμπειρίας μὲ ὅλη σου τὴν ψυχή. καὶ τώρα ὀνόμασε τὰ παιδιά σου "Ο λαός μου' καὶ "Η ἀγαπημένη μου'. κι ὁ πειθήνιος στὸν Κύριο Ὠσηὲ ἔκανε ὅπως διατάχθηκε. τὸν θαύμαζαν κι ὁ προφήτης Ἠσαΐας κι ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Ὅταν κανεὶς μελετήσῃ προσεκτικὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο καὶ τὰ κείμενα τῶν προφητῶν, παρατηρεῖ ὅτι ἔχουν μιὰ ἄγρια κι ἀσάλευτη πίστι. ὁ Ἠλίας, αὐτὸς ὁ δεύτερος μέγιστος προφήτης –ὁ Μωϋσῆς κι ὁ Ἠλίας εἶναι οἱ δυὸ θεόπτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ εἶδαν τὸν Κύριο καὶ δεύτερη φορὰ ὡς δὶς θεόπτες στὴ μεταμόρφωσί του κατὰ τὸν καιρὸ τῆς καινῆς διαθήκης– ὁ Ἠλίας, ἐπαναλαμβάνω, ἔκλεισε τὸν οὐρανὸ καὶ εἶπε «Θὰ ξαναβρέξῃ μόνον ὅταν τὸ πῶ», καὶ ξεκλείδωσε τὸν οὐρανὸ μετὰ 3,5 χρόνια. νέος ἄντρας 30-32 ἐτῶν, μὲ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου πῆγε σὲ ξένο κράτος καὶ συγκατοίκησε μὲ μιὰ νεαρὴ χήρα, τῆς ὁποίας τὸ παιδί, ὅταν πέθανε, τὸ ἀνέστησε –εἶναι ἡ πρώτη ἀνάστασι νεκρῶν–, καὶ 3,5 χρόνια τὴ νεαρὴ χήρα δὲν τὴ γάμησε. εἶ-

ναι ὁ ἀρχαιότερος ἀειπάρθενος. τὸ ἐκπληκτικὸ εἶναι ὅτι δὲν θὰ ἦταν καθόλου ἁμάρτημα ἂν τὴ γαμοῦσε. ἔτσι ἦταν τότε· γάμος νόμιμος ἦταν τὸ γαμήσι. ἀλλ' οὔτε ἀπὸ τὴ σκέψι τοῦ πέρασε νὰ τὴ γαμήσῃ. καὶ μετὰ 3,5 χρόνια σηκώθηκε κι ἔφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι της, χωρὶς νὰ τὴν ξαναδῇ. καὶ πῆγε κι ἔβαλε τὸ θανάσιμο στοίχημα μὲ τὸ κιναιδαριὸ τῶν 850 εἰδωλολατρῶν ἱερέων, καὶ τὸ κέρδησε ἐνώπιον βασιλέως καὶ πολλοῦ λαοῦ, καὶ τοὺς ἔσφαξε ὅλους. κι ὅταν ἡ εἰδωλολατροῦσα βασίλισσα τοῦ διαμήνυσε «Θὰ σὲ σφάξω», ἔφυγε στὸ Σινά, καὶ παρακάλεσε τὸν Κύριο· «Οἱ βωμοί σου ὅλοι εἶναι ἐρείπια, οἱ εἰδωλολάτρες βασιλεῖς ἔσφαξαν ὅλους τοὺς πιστούς, κι ἔμεινα μόνος μονώτατος, καὶ μὲ κυνηγοῦν νὰ μὲ σκοτώσουν· πᾶρε με νὰ τελειώνουμε». κι ὁ Κύριος, ὅπως προανέφερα, τοῦ εἶπε· «Προφῆτα, κάνεις λάθος· ἑφτὰ χιλιάδες ἄντρες ἔχω πιστούς, που δὲν *ἔκλιναν γόνυ* στὸν κίναιδο ψευτοθεὸ Βάαλ. γύρνα πίσω στὸ προφητικό σου ἔργο. τώρα ἀμέσως».

Ἕναν εὐκατάστατο γαιοκτήμονα καὶ μεγαλονοικοκύρη, τὸν Ἐλισαῖο, ποὺ ὤργωνε τὰ χωράφια του μὲ 12 ζεύγη ταύρων, τὸν κάλεσε ὁ προφήτης Ἠλίας γιὰ ὑπηρέτη του· κι ἐκεῖνος παράτησε αὐτοστιγμεὶ τὶς δουλειές του, ἔσφαξε τοὺς ταύρους του, τοὺς ἔψησε μὲ τ' ἄροτρα τοὺς ζυγοὺς καὶ τὰ ἁμάξια του ποὺ ἔκαψε, μοίρασε τὰ ψητὰ στὸν κόσμο, κι ἀκολούθησε τὸν Ἠλία. ἔτσι κλήθηκε στὴν προφητεία ὁ Ἐλισαῖος. κάποτε, γιὰ νὰ ἔρθῃ σὲ κέφι καὶ ἔκστασι καὶ νὰ προφητεύσῃ, ζήτησε καὶ τοῦ ἔπαιξαν ἔγχορδο ὄργανο, καὶ τοῦ ἦρθε ἀπὸ τὸν Κύριο ἔμπνευσι, καὶ προφήτευσε. καὶ μιὰ φορά, ποὺ φαλακρὸς μὲς στὸ λιοπύρι ἀνέβαινε ἕναν ἀνήφορο, κάποια *παιδάρια μικρὰ* τὸν κορόιδευαν *Ἀνάβαινε, φαλακρέ, ἀνάβαινε,* γύρισε καὶ τὰ καταράστηκε, κι ἀμέσως βγῆκαν ἀπὸ τὸ δάσος δυὸ ἀρκοῦδες καὶ τὰ ξέσχισαν· 42 παιδιά. ἐννοεῖται ὅτι πιὸ πολὺ ἀπὸ τὰ κακοήθη παιδιὰ τιμωρήθηκαν οἱ γονεῖς ποὺ τὰ ἔφτιαξαν τέτοια· καὶ πιὸ πολὺ τρόμαξαν καὶ παραδειγματίσθηκαν τὰ ἄλλα παιδιά· τὰ κακοήθη τρομοκρατήθηκαν γιὰ ἕνα λεπτό. καὶ κάποτε ἄλλοτε ἀνέστησε ἕνα νεκρὸ παιδί· δεύτερη ἀνάστασι αὐτὴ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Ἰωνᾶς, πολὺ ἐθνικιστής, ὅταν πῆρε ἀπὸ τὸν Κύριο ἐντολὴ νὰ πάῃ νὰ κηρύξῃ μετάνοια στὴ Νινευή, τὴν πρωτεύουσα τοῦ πιὸ ἐχθρικοῦ τότε πρὸς τὸν Ἰσραὴλ κράτους, γιατὶ ἀλλιῶς θὰ τοὺς καταστρέψῃ, δὲν ἤθελε νὰ πάῃ. κι ἔφυγε μὲ πλοῖο ἀπὸ τὴν Ἰόππη νὰ πάῃ στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κόσμου τότε, στὴ Θαρσὶς (= Λισσαβῶνα), γιὰ νὰ εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὴ χώρα τοῦ Κυρίου· δηλαδὴ δραπέτευσε ἀπὸ τὸ προφητικό του ἔργο ὁ ξεροκέφαλος πεισματάρης. κι ὅταν θέριεψε ἡ ἄγρια τρικυμία κι αὐτὸς ῥοχάλιζε ἀμέριμνος στὸ ἀμπάρι, κι οἱ ναυτικοὶ τὸν ξύπνησαν, γιὰ νὰ προσευχηθῇ κι αὐτὸς στὸ θεό του, νὰ γλυτώσουν,

ἀλλ' ἡ τρικυμία ἀγρίεψε περισσότερο, κι ἔβαλαν κλῆρο γιὰ τὸ ποιός φταίει, κι ὁ κλῆρος ἔπεσε σ' αὐτόν, κατάλαβε ὅτι ὁ Κύριος κυνηγάει αὐτόν, καὶ τοὺς εἶπε καὶ τὸν ἔρριξαν στὴ θάλασσα. καὶ τὸ κῆτος τὸν κατάπιε, κι αὐτὸς μέσα ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους παρακαλοῦσε τὸν Κύριο νὰ τὸν σώσῃ, καὶ σὲ τρεῖς μέρες τὸ κῆτος τὸν ξέρασε στὴν παραλία τὴν πιὸ κοντινὴ πρὸς τὴ Νινευή. καὶ πῆγε καὶ κήρυξε, ἀλλ' ὁ πεισματάρης ἐθνικόφρων περίμενε νὰ μὴ μετανοήσουν, γιὰ νὰ καταστραφοῦν. ἐκεῖνοι ὅμως μετανόησαν καὶ σώθηκαν. κι αὐτὸς πῆγε νὰ σκάσῃ, γιατί ὁ Κύριος δὲν τοὺς κατέστρεψε· θύμωσε. κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε· «Ἐσὺ γιὰ τὴν καταστροφὴ μιᾶς κολοκυθιᾶς στενοχωρήθηκες· ἐγὼ νὰ μὴ νιαστῶ γιὰ ἕνα λαὸ κατὰ βάθος ἀθῷο, ποὺ ὅ,τι κακὸ κάνει, τὸ κάνει ἀπὸ ἄγνοια, γιατὶ δὲν ξέρει ποῦ πᾶν τὰ τέσσερα;». καὶ συνέχισε νὰ τὸν ἔχῃ προφήτη. ὁ Ἰωνᾶς πρέπει νὰ ἦταν πολὺ ἁπλοϊκὸς κι «ἀθεολόγητος» ἄνθρωπος, μὲ ἄγρια πίστι ὅμως καὶ πολὺ πεισματάρης ἐθνικόφρων. γι' αὐτὸ κι ὁ Κύριος τοῦ ἔρριξε δυὸ ἄγριες σφαλιάρες μὲ τὸ κῆτος καὶ τὴν κολοκυθιά.

Ὁ πανέξυπνος κι ἀειπάρθενος Ἱερεμίας –τρίτος τέτοιος αὐτός– καὶ γιὸς ἀρχιερέως καὶ πολὺ μορφωμένος καὶ μὲ ἄγρια πίστι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐπιστρατεύθηκε ὡς προφήτης παρὰ τὴ θέλησί του, μερικὲς φορὲς εἶχε κακοποιηθῆ ἀπὸ τοὺς ἐλεγχομένους τόσο, ποὺ εἶπε στὸν Κύριο· «Ἄσε με πιά, δὲν θέλω νὰ εἶμαι προφήτης»· κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε· «Δὲν σὲ ῥώτησα καὶ τί θὰ κάνω! καὶ ποιός σοῦ εἶπε ὅτι δέχομαι νὰ μὴν εἶσαι προφήτης;». κυριολεκτικὰ ὁ Κύριος τοὺς προφῆτες του τοὺς ἅρπαζε ἀπὸ τὸ αὐτὶ καὶ τοὺς ἔκανε προφῆτες του. κι ἂν τολμοῦσαν, ἂς τοῦ ἔφερναν ἀντίρρησι! δὲν τοὺς λογάριαζε. ὅπως καὶ τοὺς Χριστιανούς· τρεῖς αἰῶνες ἔκανε νὰ σταματήσῃ τὴν ἀνελέητη σφαγή τους καὶ οἱ εἰδωλολάτρες νὰ τοὺς ἔχουν ψυχαγωγικὸ θέαμα νὰ τοὺς τρῶνε τὰ θηρία. γιατί ἆραγε; μὰ τί; λογαριασμὸ θὰ μᾶς δώσῃ; γιατὶ ἔτσι ἤθελε. ἔτσι θεμελίωνε τὴ Χριστιανικὴ πίστι, τὴν ὁποία θέλουν νὰ ξηλώσουν σήμερα οἱ πούστηδες τῆς Εὐρώπης. κακόμοιροι παλιοπούστηδες! μὲ τὸ νοῦ σας μπαϊράμι κάνετε. καὶ τώρα ποὺ ἡ Χριστιανικὴ πίστι εἶναι «κλονισμένη», δὲν εἶναι κλονισμένη σ' ὅλους, παρὰ μόνο στοὺς σάπιους, ποὺ εἶναι καὶ συντριπτικὴ πλειοψηφία. ἡ πίστι στὸν Κύριο δὲν εἶναι πολλῶν· δὲν τὴ χρειάζονται οἱ πολλοὶ καὶ σάπιοι. τὸ εἶπαν κι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς κι ὁ πιστὸς δοῦλος του Παῦλος, ποὺ καὶ οἱ δυὸ σφάχτηκαν ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῶν σάπιων· διότι *ὀλίγων ἡ πίστις.*

Ἡ προφητικὴ ἐξουσία στὸ λαὸ τοῦ θεοῦ εἶναι κατὰ κόσμον ἡ πιὸ ἀπροστάτευτη καὶ ἡ πιὸ σφαγμένη, ἀλλ' εἶναι καὶ ἡ πιὸ ἁγνὴ καὶ ἡ μόνη ἀκατάλυτη· εἶναι ὁ πυρήνας τῆς ἐκκλησίας. τὸ περικάρπιο σαπίζει ἀλλὰ τὸ κουκούτσι ἀντέχει· κι ὅταν θάβεται, βλαστάνει. σιγὰ

νὰ μὴ φοβηθῇ τοὺς πούστηδες, ἐπειδὴ ἔχουν τὴν ὑστερία νὰ σφάζουν ὅπου δὲν περνάει ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Κόλος τους.

Ἀνέφερα ὀχτὼ παραδείγματα, χωρὶς νὰ σᾶς δώσω παραπομπές. νὰ τὶς βρῆτε μόνοι σας. ὅλα ἕτοιμα θὰ σᾶς τὰ δίνω;

1. ΑΜΩΣ

Οἱ τέσσερες ἀρχαιότεροι προφῆτες, ποὺ συνέταξαν βιβλίο - συλλογὴ τῶν προφητειῶν τους, Ἀμὼς Ὠσηὲ Ἠσαΐας καὶ Μιχαΐας, ἦταν σύγχρονοι (810-760 π.Χ.), ἀλλ' ὄχι συνομήλικοι. πρεσβύτερος ἦταν ὁ Ἀμώς· λίγο νεώτερος ἐκείνου ὁ Ὠσηέ· λίγο νεώτερος τοῦ Ὠσηὲ ὁ Ἠσαΐας ποὺ ἦταν καὶ γιὸς τοῦ Ἀμώς· καὶ λίγο νεώτερος τοῦ Ἠσαΐου ἦταν ὁ Μιχαΐας, ποὺ πρέπει νὰ εἶχε λίγα κοινὰ χρόνια καὶ μὲ τὸν Ἀμὼς ἐπὶ βασιλέως Ἰωάθαμ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προφήτευσαν καὶ οἱ τέσσερες. γενικῶς αὐτοὶ οἱ τέσσερες προφήτευσαν ἐπὶ τῶν βασιλέων Ὀζίου Ἰωάθαμ Ἄχαζ κι Ἐζεκίου (810-760 π.Χ.), ὁ Ὠσηὲ μόνον ἦταν ὑπήκοος τοῦ βορείου κράτους. οἱ δυὸ νεώτεροι, Ἠσαΐας καὶ Μιχαΐας, εἶδαν τὴν πτῶσι τοῦ βορείου βασιλείου καὶ τὴν ὑποταγὴ τῶν βορείων στοὺς Ἀσσυρίους.

Ὁ βίος τοῦ προφήτου Ἀμώς, ποὺ εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῶν προφητῶν οἱ ὁποῖοι συνέταξαν βιβλίο, ἀντλεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸ χωρίο 5,17-18 τοῦ βιβλίου του, τὸ ὁποῖο οἱ μεταφρασταὶ κι ἑρμηνευταὶ «βιβλικοὶ θεολόγοι», ἀπὸ τὸν παρασκευαστὴ τοῦ μασοριτικοῦ Ἀκιβὰ μέχρι αὐτὴ τὴ στιγμή, παρανόησαν φρικτά, ἐπειδὴ δὲν ἤξεραν ἀρχαῖα ἑλληνικά, γλῶσσα καὶ πράγματα, καὶ δὲν βρέθηκε ἕνας ποὺ νὰ τὸν καταλάβῃ. τὸ χωρίο εἶναι· *Αἰπόλος ἤμην καὶ κνίζων συκάμινα· καὶ ἀνέλαβέ με Κύριος ἐκ τῶν προβάτων.* καὶ παραθέτω τὶς μεταφράσεις τῶν πρὸ ἐμοῦ.

Ἑβδομήκοντα	*αἰπόλος ἤμην καὶ κνίζων συκάμινα*	
μασοριτικό	βυϙρ ανκι υ βυλσ̊ σϙμιμ	
	γιδοβοσκὸς ἐγὼ καὶ κνίζων συκάμινα	
Ἀκύλας	βουκόλος	ἐρευνῶν συκομόρους
Θεοδοτίων	βουκόλος	χαράσσων συκαμίνους
Σύμμαχος	βουκόλος	ἔχων συκομόρους
Πέμπτη	βουκόλος	
Ταργούμ	βοσκὸς	ἔχων συκομορέας
vulgata	armentarius ego sum vellicans sycomoros	
συριακή	ποιμὴν εἶμαι καὶ συνάγων σῦκα	
ἀραβική	αἰγοβοσκὸς ἤμουν καὶ συνάγων μοῦρα	
γερμανική	Ich bin ein Hirt, der Maulbeeren züchtet	
γαλλική	J'étais bouvier, je traitais les sycomore	

ἱσπανική	sino que soy boyero, y pecolo higos silvestres
ἰταλική	anzi era mandriale, e andava coaliendo de' sicomori
ἀγγλικὴ (1611)	I was an herdman, and a gatheres of sycomore fruit
ἀμερικανικὴ (1901)	I am a herdsman, and a dresser of sycomore trees
Τυπάλδος	ἤμην βοσκὸς καὶ συνάζων συκάμινα
Χαστούπης	Ἐγὼ ἤμην ποιμὴν καὶ καλιεγητὴς συκομορεῶν
Γιαννακόπουλος Κολιτσάρας	ἤμην γιδοβοσκὸς καὶ ἐχάρασσα κορμοὺς συκομορεῶν
Βασιλειάδης Ν.	Ἐγὼ ἤμουν βοσκὸς καὶ ἐχάρασσα (ἢ ἐπεριποιόμουν) συκομουριές
χιλιασταί	ἤμουν βοσκὸς καὶ χάραζα καρποὺς ἀπὸ συκομουριές
Βέλλας κλπ.	Ἐγὼ κερδίζω τὴ ζωή μου ἀπ' τὰ κοπάδια μου κι ἀπ' τὶς συκομουριές μου.

Ἑβδομήκοντα	*ἐκ τῶν προβάτων*
μασοριτικό	εϩαν (προβάτων)
Ἀκύλας	ποιμνίων
Θεοδοτίων	ποιμνίων
Σύμμαχος	ποιμνίων
ταργούμ	προβάτων
Vulgata	gregem
συριακή	προβάτων
ἀραβική	προβάτων
γερμανική	von der Herde
γαλλική	pris de derriére le bitail
ἱσπανική	de dijo
ἰταλική	alla greggia
ἀγγλικὴ (1611)	followed the flock
ἀμερικανικὴ (1901)	following the flock
Τυπάλδος	τοῦ ποιμνίου
Χαστούπης	τοῦ ποιμνίου
Γιαννακόπουλος Κολιτσάρας	ἐκ τῶν προβάτων
Βασιλειάδης Ν.	τῶν προβάτων
χιλιασταί	τὰ ποίμνια
Βέλλας κλπ.	τὰ κοπάδια μου

Ἀπ 12,15· *Καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλουσα τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ ἀνέμου μεγάλου σειομένη.*

Vulgata	grossos
Ἀρέθας	ἀτελεῖς καρποί
γερμανική	Feigen
γαλλική	fruits
ἱσπανική	higos
ἰταλική	ficucci
ἀγγλικὴ (1611)	figs
ἀμερικανικὴ (1901)	fruit
Μάξιμος	ὀλύνθια
Βάμβας	ἄωρα σῦκα
Τρεμπέλας	ἄγουρα σῦκα

Δημητρόπουλος	ἄγουρα σῦκα
Κολιτσάρας	ἄγουρα σῦκα
Βέλλας	πρώιμα σῦκα
Ἐλύτης	σῦκα ἀγριοσυκιᾶς
Ἀγουρίδης κλπ.	ἄγουρα σῦκα
Ψαρουδάκης	ἄγουρα σῦκα
Πετρόπουλος	ξερόσυκα
Ε.Κ.Π.Α.	πρώιμα σῦκα
Καραλῆς	ἄγουρα πρώιμα σῦκα
χιλιασταί	ἄγουρα σῦκα
Μαυρομάτης	ἄγουρα σῦκα
Ἰωαννίδης	ἀτροφικοὶ φθινοπωρινοὶ καρποί
Βασιλόπουλος	ἀγριόσυκα
Βέλλα ἁπλουστ.	ἄγουρα σῦκα
Σωτηρόπουλος	ἀνώριμα σῦκα
Φίλος	ἄγουρα σῦκα
Γαρνάβος	ἄγουρα σῦκα
Βασιλειάδης Ν.	ἄγουρα σῦκα
Καζανάκης	πρώιμα σῦκα ποὺ χρησιμεύουν γιὰ τὴ γονιμοποίησι τῶν ἄλλων ποὺ θὰ γίνουν καρποὶ καὶ τὰ ὁποῖα, ὅταν τελειώσουν τὸν προορισμό τους, ὡς ἄχρηστα πιά, πέφτουν εὔκολα, μόλις φυσήξῃ δυνατὸς ἀέρας καὶ σείσῃ τὴ συκιά.

Μόνον ὁ τελευταῖος κατάλαβε κάτι, ἀλλὰ δὲν ἤξερε πῶς λέγονται αὐτὰ τὰ «σῦκα» στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ στὴ σημερινή, καὶ τί σῦκα εἶναι: διότι δὲν εἶναι «πρώιμα σῦκα».

Ἐπειδὴ καὶ οἱ 52 ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι προεκτεθειμένοι μεταφρασταὶ δὲν μπόρεσαν νὰ μεταφράσουν οὔτε τὸ *αἰπόλος* οὔτε τὸ *πρόβατα* οὔτε τὰ *συκάμινα* καὶ *ὄλυνθοι,* ὡς μὴ γνωρίζοντες οὔτε τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οὔτε τῆς Καινῆς, οὔτε στοιχειώδη πραγματολογικὰ στοιχεῖα, γι' αὐτὸ θ' ἀναπτύξω λίγη ἀρχαία φυτολογία καὶ ζῳολογία· βιβλικὴ βέβαια. διότι πρόκειται γιὰ τὸ μοναδικὸ βιβλικὸ χωρίο, ὅπου ἐμφαίνεται ὁ βίος τοῦ πρώτου συγγραφέως προφήτου Ἀμώς. γιὰ νὰ μὴ χάφτουν οἱ ἀναγνῶστες τὶς μποῦρδες τῶν μεταφραστῶν καὶ τοῦ κάθε ΚΝΕῖτου ὅτι ὁ προφήτης Ἀμὼς ἦταν ἕνας μπουρζουὰς πλούσιος γεωκτήμων καὶ κτηνοτρόφος μὲ ἰδιόκτητα κοπάδια ζῴων καὶ φυτεῖες μὲ συκιὲς καὶ μουριές! καλλίτερα οἱ ἀναγνῶστες τῆς Βίβλου νὰ μάθουν παρὰ νὰ χάφτουν τὶς μποῦρδες αὐτῶν τῶν «βιβλικῶν θεολόγων» καὶ μαθητῶν τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» ἐναντίον τῆς Βίβλου, ποὺ τοὺς τρελλαίνουν οἱ ἀνήξεροι κι ἀνεπαρκεῖς μὲ τὶς ἀρλουμποειδεῖς καὶ ἄθλιες μεταφράσεις των.

Ἐδῶ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴ ἀμάθεια κι ἀνεπάρκεια τῶν βιβλικῶν θεολόγων, ὡς φιλόλογος κι ἀρχαιολόγος θὰ ἐλέγξω καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους, οἱ ὁποῖοι εἶναι μὲν ἄξιοι στὴν ἐπιστήμη τους, ἀλλ' ἐνῷ εἶναι σπουδαῖοι ἐπιστήμονες κυρίως γιὰ τὰ εἰδωλολατρικὰ εἴδωλα, καὶ ξέρουν μέχρι καὶ σὲ ποιά ξεβράκωτα κι αἰσχρὰ ἀγάλματα

τοῦ Διὸς τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀφροδίτης τὸ ἐφήβαιο εἶναι χτενισμένο ἢ ὄχι, καὶ σὲ ποιά τῶν σιληνῶν καὶ τῶν σατύρων τὸ πέος εἶναι ἢ δὲν εἶναι σὲ στῦσι, ἔχουν ἐγκαταλείψει τελείως ἀτροφικὸ τὸ ἄλλο καὶ κυριώτερο σκέλος τῆς ἀρχαιολογίας, τὸ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ βιοτεχνικοῦ βίου. εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι γάντια, κάλτσες, γιαούρτι, μπιμπερό; ποιά ζῷα καὶ φυτὰ γνώρισαν μὲ τοὺς περσικοὺς πολέμους, ποιά μὲ τὶς κατακτήσεις τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, μὲ τὶς ῥωμαϊκὲς κατακτήσεις; ποιά μέταλλα καὶ πετράδια γνώριζαν; ποιά ἐργαλεῖα; εἶχαν δελτία ταυτότητος; πῶς ἄναβαν φωτιά; ποιά πανιὰ γνώριζαν; καὶ πῶς τὰ ἔκαναν; ποιά χρώματα μποροῦσαν νά κάνουν; ποιά φαγητά; ποιά ἄλλα παρασκευάσματα; ἀπὸ πότε κι ἀπὸ ποῦ τὰ γνώριζαν; καὶ ἡ γνῶσι ὅλων αὐτῶν εἶναι ἄκρως ἀναγκαία γιὰ τὴν ἑρμηνεία καὶ μετάφρασι ὅλων τῶν ἀρχαίων κειμένων καί γε τῆς Βίβλου. ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ εἶναι πολὺ ὑπανάπτυκτη, σχεδὸν ἀνύπαρκτη. καὶ μπορῶ νὰ πῶ ὅτι τὴν πρόσεξα τὴν ἀνέπτυξα καὶ τὴ χρησιμοποίησα ὅσο κανεὶς ἄλλος μέχρι σήμερα, ὅπως ἐμφαίνεται στὰ μέχρι τοῦδε δημοσιευμένα συγγράμματά μου, ποὺ εἶναι καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ πρωτότυπα καὶ μὲ πρωτογενῆ ἔρευνα ποὺ ἀκόμη δὲν ὑπάρχει τὸ παρόμοιό της.

Συκῆ συκάμινος συκομορέα· τρία συγγενῆ δέντρα μὲ παρόμοιο καρπὸ καὶ δίοικα, δηλαδὴ ἄλλο δέντρο εἶναι τὸ θηλυκὸ κι ἄλλο τὸ ἀρσενικό, ἐνῷ τὰ πλεῖστα εἴδη τῶν φυτῶν εἶναι μόνοικα, δηλαδὴ ἀρσενοθήλυκα. τῆς *συκῆς* ἢ *συκιᾶς* τὸ θηλυκὸ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα λέγεται ἀνέκαθεν *συκέη* ἢ *συκῆ*[65] κι ὁ καρπὸς πάντοτε *σῦκον*[66]· ἡ νεοελληνικὴ ὀνομασία *συκιὰ* κατάγεται κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὴν ἀσυναίρετη ὁμηρικὴ *συκέη,* ἐνῷ τὸ ἀρσενικὸ δέντρο λέγεται *ἐρινεὸς*[67], νεοελληνιστὶ *ὀρνιὸς* πάλι κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὴν ὁμηρική, ἢ καὶ *ὄλυνθος*[68], λέξι πελασγικὴ σὰν τὶς *λαβύρινθος ἀσάμινθος Κόρινθος.* ὅταν ὁ καιρὸς τῆς γονιμοποιήσεως τῶν σύκων περνάῃ, οἱ *ὄλυνθοι* τῆς ἀρσενικῆς συκῆς, τοῦ *ἐρινεοῦ,* κιτρινίζουν, ὁ μίσχος των ἀδυνατίζει, καὶ μ' ἕνα φύσημα τοῦ ἀνέμου πέφτουν ὅλοι σωρηδὸν στὸ ἔδαφος, ὅπως οἱ ἀλληγορικοὶ *ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ* τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου (Ἀπ 12,15)· δὲν τρώγονται δὲ οὔτε ἀπὸ τὰ ζῷα· εἶναι μόνο κοπριά. αὐτὸ ὑπαινίσσεται κι ὁ Ἰωάννης· ὅτι οἱ πεπτωκότες πρώην ἀστέρες εἶναι μόνο κοπριά. ἡ *συκάμινος* λέγεται ἔτσι *συκάμινος*[69], κι ὁ καρπὸς *συκάμινον*[70] ἢ στὴν Ἀλεξάνδρεια *μόρον*[71], δηλαδὴ *μοῦρο.* ἡ *συκομορέα* λέγεται ἔτσι *συκομορέα* ἢ καὶ *συκομορία* (Λκ 101,4 *Ζακχαῖος ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν*) καὶ νεοελληνιστὶ *μουριά·* κι ὁ καρπὸς *μόρον* ἢ νεοελληνιστὶ *μοῦρο.* σήμερα στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν μόνο ἡ *συκῆ* καὶ ἡ *συκομορέα* ἢ *μουριά·* δὲν ὑπάρχει *συκάμινος·* ἂν καὶ ἡ *μουριὰ* στὰ μέρη μου (Σέρρες) λέγεται καὶ *σ'καμιά.* ὁ

Αἰσχύλος γνώριζε μοῦρα μαῦρα κόκκινα καὶ λευκά, ποὺ τὰ βλέπουμε καὶ σήμερα[72].

Οἱ καρποὶ αὐτῶν τῶν δέντρων εἶναι μεγάλο σύνολο μικρῶν καρπιδίων, προερχόμενο ἀπὸ ταξιανθία μικρῶν ἀνθέων, ὅπως καὶ τὸ *μοῦρον* τῆς *βάτου* ἢ *βατόμουρο,* καὶ τὸ *κόμαρον* τῆς *κομάρου* ἢ *κούμαρο* τῆς *κουμαριᾶς.* ἀλλὰ τῆς μὲν *συκομορέας* ἢ *μουριᾶς* ἡ ταξιανθία - καρπὸς (πολύκαρπον) εἶναι γυμνὴ κι ἀκάλυπτη, τῆς δὲ *συκῆς* καὶ τῆς *συκαμίνου* ἡ ταξιανθία - πολύκαρπον εἶναι καλυμμένη ἀπὸ φυτικὸ δέρμα - σακκούλι. ἡ μεταξὺ τῶν δύο διαφορὰ εἶναι ὅτι τοῦ *σύκου,* εἴτε θηλυκοῦ εἴτε ἀρσενικοῦ, τὸ σακκούλι ἔχει τρῦπα, ἐνῷ τοῦ *συκαμίνου* τὸ σακκούλι εἶναι κατάκλειστο χωρὶς καμμία τρῦπα. ὅταν ἔρχεται ὁ καιρὸς τῆς ὡριμάνσεως, ἕνα πολὺ μικρὸ ἔντομο, ὁ κατὰ τὸν Ἡρόδοτο *ψὴν* (γενικὴ τοῦ *ψηνός*[73]), ποὺ καὶ σήμερα λέγεται *ὁ ψήνας,* καθὼς μπαίνει καὶ στ' ἀρσενικὰ *σῦκα* ἢ *ὀλύνθους* τοῦ ἀρσενικοῦ *ἐρινεοῦ,* ὅπου σκονίζεται μὲ *γῦριν,* καὶ στὰ θηλυκὰ *σῦκα* τῆς θηλυκῆς *συκῆς* ὅπου μεταφέρει τὴ γῦρι, ἡ ταξιανθία γονιμοποιεῖται καὶ ὡριμάζει, καὶ γίνεται γλυκὸς φαγώσιμος καρπός. στὰ χωρὶς τρῦπα *συκάμινα* τὴν ἀπαραίτητη τρῦπα γιὰ νὰ μπῆ ὁ *ψὴν* τὴν κάνουν τὰ ἄγρια πτηνὰ μὲ τὸ ῥάμφος των, ἂν τὴν κάνουν, καθὼς δοκιμάζουν τοὺς καρπούς, ἂν τοὺς δοκιμάσουν. κι ἐπειδὴ ἡ δοκιμὴ καὶ ἡ διάτρησι αὐτὴ ἡ διὰ τῶν ἀγρίων πτηνῶν δὲν εἶναι γιὰ ὅλα τὰ συκάμινα, οὔτε βέβαιη, τὰ ἄγουρα συκάμινα τὰ τρυποῦν οἱ καλλιεργηταί· φοροῦν στὰ δάχτυλα μετάλλινες δαχτυλῆθρες μὲ αἰχμή, ποὺ λέγονται στὰ κείμενα *ὄνυχες* ἢ *σιδήρια*[74], καὶ μὲ ταχύτητα πεπειραμένων ἐργατῶν τρυποῦν ὅλα τὰ συκάμινα, τὰ ὁποῖα καὶ σὲ περίπου τρεῖς ἡμέρες *πεπαίνονται,* δηλαδὴ ὡριμάζουν καὶ γλυκαίνουν, ἐπειδὴ τὰ ἐπισκέφτηκαν οἱ *ψῆνες.* κι αὐτὴ ἡ διάτρησι γίνεται τὸ πολὺ σ' ἕνα μῆνα. αὐτὸ εἶναι τὸ *κνίζειν συκάμινα.* δὲν ἦταν χάραξι τῶν ξύλων τῆς συκαμίνου οὔτε τῶν συκαμίνων, ὅπως φλυαροῦν οἱ ἑρμηνευταί. τὸ *κνίζειν* εἶναι παράγωγο τοῦ *κνίδη* (=τσουκνίδα)· εἶναι τσίμπημα. αὐτὴ τὴ δουλειὰ ἔκανε ἐπιπροσθέτως ὡς ἐποχιακὸς ἐργάτης καὶ φτωχὸς γιδοβοσκὸς ὁ Ἀμὼς ὁ προφήτης, γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ ψωμί του *κνίζων συκάμινα.* ὅπως λέει ὁ περιστασιακὸς μεροκαματιάρης *αἰπόλος,* συμφωνοῦσε περιβόλια μὲ συκαμίνους, καὶ καθὼς ἔβοσκε τὰ ἄτακτα γίδια, *ἔκνιζε* στὰ σβέλτα καὶ λίγα δέντρα κάθε μέρα ἐπὶ ἕναν μῆνα, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸ γλίσχρο μεροκάματό του. φαίνεται ὅτι οἱ ἐργοδότες τὸν ἤξεραν γιὰ σβέλτο κι ἀνοιχτομάτη καὶ προσεκτικὸ καὶ ἄξιο κι εὐσυνείδητο ἐργάτη, ποὺ δὲν θ' ἄφηνε ἀτρύπητο οὔτε ἕνα συκάμινο, παρ' ὅλο ποὺ μὲ τὸ ἕνα μάτι ἐπέβλεπε ταυτόχρονα καὶ τὸ ἄτακτο *αἰπόλιόν* του ὁ ἄοκνος φτωχὸς βοσκός.

Ὅταν τὰ βοσκήματα εἶναι *βόες μόσχοι ταῦροι δαμάλεις ἀγελά-*

δες, τὸ κοπάδι λέγεται *βουκόλιον* κι ὁ βοσκὸς *βουκόλος.* ὅταν εἶναι *κριοὶ ἀμνάδες ἀμνοὶ ἀρνία,* τὸ κοπάδι λέγεται *ποίμνιον* κι ὁ βοσκὸς *ποιμήν.* κι ὅταν εἶναι *τράγοι αἶγες ἐρίφια,* τὸ κοπάδι λέγεται *αἰπόλιον* κι ὁ βοσκὸς *αἰπόλος.* καὶ τὰ τρία μαζὶ εἴδη βοσκημάτων λέγονται στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ *πρόβατα*[75]· ἐπειδὴ βόσκουν προπορευόμενα τοῦ βοσκοῦ. λυποῦμαι ποὺ δὲν τὰ πρόσεξαν ἢ καὶ δὲν τὰ ξέρουν αὐτὰ οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὸν Ἀμώς, κι ἂν ὑπῆρξαν ΚΝΕῖτες κι ἂν δὲν ὑπῆρξαν, καὶ λὲν ἀρλοῦμπες καὶ μποῦρδες δείχνοντας τὴν ἄγνοιά τους καὶ τὴν ποιότητά τους. ὁ Ἀμὼς ἦταν φτωχὸς *αἰπόλος,* δηλαδὴ γιδοβοσκός, ποὺ ἔβοσκε μὲ τὸ μεροκάματο γίδια ἄλλων κι ὄχι δικά του. καὶ τὰ *συκάμινα,* ποὺ *ἔκνιζε* ὡς ἐποχιακὸς *κνίζων* ἐργάτης καὶ μόνο γιὰ ἕνα μῆνα τὸ χρόνο, ἦταν κτήματα ἄλλων, κι ὄχι δικά του. δὲν θὰ ἔκανε αὐτὰ τὰ ἐπιπρόσθετα κι ἐφήμερα καὶ ὑπερκοπιαστικὰ μεροκάματα, ἂν ἦταν κτηματίας. ἦταν δὲ καὶ ξενητεμένος ἐργάτης, διότι καταγόταν ἀπὸ τὴ Θεκωέ, ἀλλὰ ζοῦσε στὴν Ἀκκαρίμ. ὅταν ἕνας ἑρμηνεύῃ Βίβλον, πρέπει νὰ ξέρῃ κι ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἐπαρκῶς, κι ὄχι νὰ εἶναι κοτσανολόγος. ἡ ἑρμηνεία τῆς Βίβλου δὲν εἶναι μάζωξι καὶ διαδήλωσι καὶ χειρισμὸς ντουντούκας γαυγισταρίων τῆς ΚΝΕ. εἶναι ἐπιστήμη.

Ὁ προφήτης Ἀμὼς λοιπὸν (περίπου 850 - 800 π.Χ.) ἦταν ἀπὸ τὴν πόλι Θεκωὲ τῆς Ἰουδαίας φτωχὸς *αἰπόλος* (γιδοβοσκὸς) κι ἐποχιακὸς ἐργάτης γεωργικῶν ἐργασιῶν, κι ὁ Κύριος τὸν προσέλαβε γιὰ προφήτη του, προφανῶς γιὰ τὴν πίστι του. καὶ προφήτευε ὄχι μόνο στὴν Ἰουδαία ἀλλὰ καὶ στὸ βόρειο βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ· καὶ πολὺ περισσότερο στὸν Ἰσραήλ. καὶ ἦταν προφανῶς ὀλιγογράμματος. οἱ ὀχτὼ προφητεῖες τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ βιβλίου του φαίνονται σὰ νὰ γράφτηκαν σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ἡμιγραμμένα ἔντυπα ποὺ συμπληρώνονται μὲ χειρόγραφες δηλώσεις. κι αὐτὲς οἱ προφητεῖες ἀπευθύνονται στὶς χῶρες καὶ πρωτεύουσες πόλεις Δαμασκό, Γάζα, Τύρο, Ἰδουμαία, Ἀμμών, Μωάβ, Ἰουδαία, καὶ Ἰσραήλ. σὰ νὰ τὸν βοηθοῦσε ἕνας ἄλλος στὴ σύνταξι, λ.χ. ὁ ἐγγράμματος γιός του, γράφοντάς του τὰ στερεότυπα κι ὁμοιόμορφα τῶν προφητειῶν του σὰν ἔντυπα γιὰ χειρόγραφη συμπλήρωσι, κι ὁ ἴδιος συμπλήρωνε τὰ χειρόγραφα καὶ μὴ στερεότυπα μέρη. κι ἀφοῦ ὁ Ἀμὼς εἶναι ὁ πατέρας τοῦ νεωτέρου του προφήτου Ἠσαΐου (Ἠσ 1,1· 19,2), σὰ νὰ τοῦ ἔγραφε τὰ στερεότυπα «ἔντυπα» μέρη τῶν προφητειῶν του ὁ Ἠσαΐας, κι αὐτὸς συμπλήρωνε τὰ «ἔντυπα» χειρογράφως μὲ τὰ ἄκομψα γράμματά του. κι ὅταν ἐξασκήθηκε κάπως στὸ γράφειν, ἔγραψε μόνος τὸ ὑπόλοιπο βιβλίο του, τοῦ ὁποίου τὸ γράψιμο ἔχει κάτι τὸ ἀγροῖκο. τὸ στερεότυπο «ἔντυπο» μέρος τῶν ὀχτὼ βραχυλογικῶν προφητειῶν τοῦ πρώτου κεφαλαίου λέει πάντοτε ὅτι ὁ Κύριος τιμωρεῖ ἄγρια ἕνα λαό, μόνον ὅταν

διαπράξῃ τρία ἢ τέσσερα εἰδεχθῆ ἐγκλήματα. καὶ τὸ ἔκτακτο χειρόγραφο μέρος λέει ποιό συγκεκριμένο ἔγκλημα διέπραξε τόσες φορὲς ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ὀχτὼ προειρημένους λαούς. δὲν ἔχω δῆ σὲ καμμιὰ ἀπὸ τὶς γραμματεῖες τῆς ἀνθρωπότητος ἕνα τόσο ἔξυπνο συγγραφικὸ τέχνασμα ἐπινοημένο κι ἐφαρμοσμένο μάλιστα ἀπὸ ἕναν ὀλιγογράμματο ἄνθρωπο. πάμφτωχος ὀλιγογράμματος πανέξυπνος ἄνθρωπος λοιπὸν ὁ Ἀμὼς καί γε τόσο πιστὸς στὸν Κύριο, ὥστε ἐκεῖνος νὰ τὸν ἐπιλέξῃ ὡς ἐκφραστή του κι ἐκπρόσωπό του καὶ προφήτη του. μὴν ξεχνοῦμε δὲ καὶ τὸ ἄλλο· εἶναι ὁ ἀρχαιότερος προφήτης ποὺ σκέφτηκε νὰ γράψῃ τὶς προφητεῖες του σὲ βιβλίο. ἔγραψαν βιβλία κι ἄλλα ἀρχαιότεροι καὶ μεγάλοι προφῆτες, ὅπως ὁ Μωϋσῆς κι ὁ Σαμουὴλ κι ὁ Δαυῖδ, ἀλλ' ὄχι συλλογὴ τῶν προφητειῶν τους. ἔγραψε κι ὁ Ἠλίας τὴν Ἐπιστολή του πρὸς τὸν βασιλέα Ἰωράμ, ἀλλὰ συλλογὴ τῶν προφητειῶν του ὄχι· καὶ ἄλλοι φρόντισαν νὰ συμπεριλάβουν τὴν Ἐπιστολή του σὲ κάποιο βιβλίο (Πα 68,15-20). συλλογὴ προφητειῶν του ἔκανε πρῶτος ὁ ὀλιγογράμματος Ἀμώς, ὁ κατὰ τὴ γνώμη μου πατέρας τοῦ προφήτου Ἠσαΐου. καὶ κληροδότησε στὸ γιό του τὴν πολὺ δυνατὴ πίστι του σὲ τόσο τέλειο βαθμό, ὥστε κι ἐκεῖνον ὁ Κύριος νὰ τὸν ἐπιλέξῃ ὡς μεγάλο προφήτη, ποὺ προφητεύει καὶ τὸν τρόπο τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, καὶ ποὺ ἔγραψε τὸ πρῶτο μεγάλο βιβλίο προφητειῶν, μιὰ ποὺ ἤξερε καὶ πολλὰ γράμματα ἐκεῖνος καὶ ἦταν χειριστὴς τοῦ λόγου καὶ ποιητὴς - δημοσιογράφος ταλαντοῦχος.

Τὸ διάγραμμα τοῦ προφητικοῦ βιβλίου τοῦ Ἀμὼς ἔχει ὡς ἑξῆς.

1. Πρὸς α. Δαμασκόν, β. Γάζαν, γ. Τύρον, δ. Ἰδουμαίαν,
ε. Ἀμμών, f. Μωάβ, ζ. Ἰούδαν, η. Ἰσραήλ.

2. Πρὸς Ἰσραήλ α	5. Πρὸς Ἰσραήλ δ
3. Ἰσραήλ β	6. Ἰσραήλ ε
4. Ἰσραήλ γ	

Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἓξ κεφάλαια - προφητεῖες, ἐκεῖνο ποὺ γραφτηκε σὰ χειρόγραφη συμπλήρωσι σὲ προετοιμασμένο «ἔντυπο ἔγγραφο» πρὸς συμπλήρωσι, ἀπευθύνεται ἐλεγκτικῶς πρὸς ὀχτὼ ἔθνη τοῦ περιγύρου τῆς Ἰουδαίας. εἶναι περιλήψεις ὀχτὼ προφητειῶν. τὰ ἄλλα πέντε κεφάλαια εἶναι προφητικοὶ λόγοι ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸ βόρειο βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ, ὅπου ὁ Ἀμὼς πήγαινε, ἐπὶ βασιλέως Ἰεροβοὰμ Β΄, ἤλεγχε, κι ἐπέστρεφε στὸ νότιο βασίλειο τοῦ Ἰούδα, ἀπ' ὅπου καταγόταν καὶ ὅπου κατοικοῦσε.

Γιατί ὁ Ἀμώς, ἐνῷ ἀνῆκε στὸ βασίλειο τοῦ Ἰούδα, ἤλεγχε τὸ βασίλειο τοῦ Ἰσραήλ; εἴτε τὸ ἤξερε ὁ ἴδιος εἴτε ὄχι, ἡ ἀπάντησι εἶναι Διότι ὁ Κύριος προέβλεπε ὅτι τὸ βασίλειο τοῦ Ἰσραὴλ σὲ 80 περίπου χρόνια θὰ γίνῃ παρανάλωμα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ μόνο μικρὰ λείψανά του θὰ ἐπιβιώσουν. καὶ ἤθελε νὰ διασώσῃ ὅσο γινόταν περισσοτέρους.

2. ΩΣΗΕ

Ὁ προφήτης Ὠσηὲ ἦταν ὑπήκοος τοῦ βορείου βασιλείου ὅπως καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ μεγάλοι προφῆτες, ποὺ δὲν ἄφησαν βιβλία τῶν προφητειῶν τους, Ἠλίας, Ἐλισαῖος, καὶ Μιχαΐας τοῦ Ἰεμβλαά.

Τὸ βιβλίο τοῦ Ὠσηὲ μαρτυρεῖται στὴν Καινὴ Διαθήκη μὲ παραθέματα στὰ Εὐαγγέλια Κατὰ Ματθαῖον καὶ Κατὰ Λουκᾶν, στὶς Ἐπιστολὲς Πρὸς Ῥωμαίους καὶ Α΄ Πέτρου, καὶ στὴν Ἀποκάλυψι.

Περιέχει 16 προφητεῖες - κεφάλαια, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ 8η παραδίδεται ἀκέφαλη, ἂν καὶ τὸ χάσμα δὲν φαίνεται μεγάλο.

Διακρίνεται δὲ σὲ δύο μέρη. τὸ Α (κεφάλαια 1-3) περιέχει τὴν περιπέτεια τοῦ Ὠσηὲ μὲ τὴν ἄπιστη καὶ πόρνη γυναῖκα του καὶ τὰ τρία παιδιά τους. τὸ Β μέρος (κεφάλαια 4-16) περιέχει 13 προφητεῖες του, μὲ τὶς ὁποῖες ἐλέγχει τὴ διαφθορὰ τοῦ βασιλείου στὸ ὁποῖο ζοῦσε καὶ τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς εἶχε ἐγκαταλείψει τὸν Κύριο καὶ εἶχε υἱοθετήσει μιὰ πολὺ βρόμικη καὶ κιναιδικὴ εἰδωλολατρία, ἐναντίον τῆς ὁποίας κήρυξαν καὶ ἔδρασαν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ προειρημένοι τέσσερες μεγάλοι προφῆτες καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποὺ ἦταν μαθηταί τους.

Ὁ Ὠσηὲ οὐδέποτε ἀναφέρει τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὴ Σιών, ἀναφέρει δὲ τὴν Ἰουδαία μόνο παρεμπιπτώντως. εἶναι ἀπὸ τοὺς τέσσερες ἀρχαιοτέρους ποὺ ἀναφέρουν τοὺς Ἀσσυρίους (Ἰωνᾶς, Ἀμώς, Ὠσηέ, Ἠσαΐας). στὸ βιβλίο τοῦ Ὠσηὲ ἀναφέρονται - παραπέμπουν μεταγενέστεροι προφῆτες τοῦ νοτίου βασιλείου, Ἰερεμίας καὶ ἄλλοι.

Γενικῶς στὴ Βίβλο, στοὺς μεταγενεστέρους δηλαδὴ τοῦ Ὠσηὲ προφῆτες καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη, φαίνεται ὅτι τὸ βιβλίο του θεωροῦνταν περίφημο.

3. ΗΣΑΪΑΣ

Ὁ Ἠσαΐας ποὺ ἄρχισε νὰ προφητεύῃ ἀπὸ τὴ δεκαετία περίπου 810 - 800 π.Χ., καὶ εἶχε γεννηθῆ περίπου τὸ 840 π.Χ., καταγόταν ἀπὸ τὴ Θεκωὲ ἢ τὴν Ἀκκαρίμ, τὶς πόλεις τῆς καταγωγῆς καὶ δράσεως τοῦ προφήτου Ἀμώς, τοῦ ὁποίου ἦταν γιός (Ἠσ 1,1· 19,2). ἔμαθε γράμματα μικρός, ὅπως καὶ κάθε Ἑβραῖος, κι ἐξασκήθηκε στὴ σύνταξι κειμένων ἀπὸ πολὺ νέος. γι' αὐτὸ ἡ πέννα του εἶναι ἀπὸ τὶς καλλίτερες τῆς Βίβλου. ὁπωσδήποτε ὡς συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς εἶναι ταλαντοῦχος ὅπως οἱ Μωϋσῆς καὶ Δαυὶδ καὶ Λουκᾶς. κι ἔγραψε πολλὰ κι ἐκλεκτά. ἐκτὸς ἀπὸ τὸ φερώνυμο προφητικὸ βιβλίο του ἔργα του εἶναι

κατὰ τὴ γνώμη μου τὰ πέντε ἀπὸ τὰ ἓξ ποιήματα τῶν Παιδειῶν, πλὴν τοῦ πρώτου ποὺ εἶναι τῆς μαθητρίας του βασιλίσσης Ἀβύ, τῆς βασιλομήτωρος τοῦ Ἐζεκίου, καὶ ἡ Σοφία καὶ μερικοὶ ψαλμοί, καὶ κυρίως ὁ δεύτερος σὲ μέγεθος 77 ψαλμὸς[76] ὅπου ὁ προφήτης ἐμβαθύνει στὰ αἴτια τῆς πρόσφατης πτώσεως τοῦ βορείου βασιλείου καὶ στὴν ἀσσυριακὴ αἰχμαλωσία. ἡ Σοφία καὶ αἱ Παιδεῖαι εἶναι καὶ σχολικὰ βιβλία ποὺ ἔθρεψαν γενιές. τρεῖς ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι συντάκτες σχολικῶν βιβλίων, ποὺ ἀνέθρεψαν γενιές, ὁ Δαυῖδ ὁ Ἠσαΐας κι ὁ Βαρούχ. κι αὐτοὶ οἱ τρεῖς, μαζὶ κι ὁ Μωϋσῆς, εἶναι κατὰ τὰ προχριστιανικὰ χρόνια οἱ ἐπιφανεῖς ταλαντοῦχοι τοῦ πεζοῦ καὶ τοῦ ἐμμέτρου γραπτοῦ λόγου, οἱ μεγάλοι παιδαγωγοὶ τοῦ ἀριστούχου Ἑβραϊκοῦ λαοῦ, οἱ διακρινόμενοι καὶ γιὰ τὴν ὑψηγορία τους. οἱ Σαμουὴλ καὶ Νάθαν καὶ Ἰερεμίας εἶναι ἐπιφανεῖς περισσότερο ὡς δημοσιογράφοι. ὁ δὲ Ἰεζεκιὴλ εἶναι μὲν κι αὐτὸς μεγάλος προφήτης, ἀλλ' ὡς συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς εἶναι ἄτεχνος καὶ ἀγροῖκος. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιο τὸν καθένα ποὺ ἐμπνέει τὸν διαλέγει γιὰ τὰ προσόντα του τὰ εἰδικὰ γιὰ τὴν περίπτωσι ποὺ τοὺς χρησιμοποιεῖ. κι αὐτοί, ποὺ εἶπα, μαζὶ καὶ μὲ τοὺς Παῦλο καὶ Ματθαῖο καὶ Λουκᾶ καὶ Ἰωάννη, εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν τὶς πιὸ ἐκτεταμένες μερίδες κειμένων μέσα στὴ Βίβλο. εἶναι δὲ σπουδαία πέννα καὶ ἡ ἀνώνυμη Σουλαμῖτις ποὺ ἔγραψε τὸ καταπληκτικὸ Ἆσμα, τὸ λίγο ἀλλὰ ποιητικῶς ὑπέροχο.

Τὸ προφητικὸ βιβλίο τοῦ Ἠσαΐου ἔρχεται δεύτερο μὲ μικρὴ διαφορὰ μετὰ τοὺς Ψαλμοὺς σὲ μαρτυρία καὶ χρῆσι του μέσα στὴν Καινὴ Διαθήκη· ἔχει 64 παραθέματά του σὲ 12 βιβλία της, Μθ Λκ Ἰω Μρ Πξ Γα Α΄ Κο Ῥω Ἑβ Ἰα Α΄ Πε Ἀπ· ὁ ἴδιος κατονομάζεται 21 φορὲς στὰ 6 ἀπ' αὐτά, Μθ Λκ Ἰω Μρ Πξ Ῥω.

Ὡς πρὸς τὸ μέγεθός του τὸ βιβλίο τοῦ Ἠσαΐου μεταξὺ τῶν τριῶν μεγάλων προφητικῶν ἔρχεται δεύτερο μετὰ τὸ τοῦ Ἰερεμίου, μὲ τρίτο τὸ τοῦ Ἰεζεκιήλ· ἡ ἀναλογία μεταξὺ τῶν τριῶν εἶναι Ἰε 100, Ἠσ 70, Ἰζ 60· τὰ δὲ ἄλλα προφητικὰ βιβλία εἶναι πολὺ μικρότερα τῶν τριῶν αὐτῶν. ὡς πρὸς τὴ χρῆσι ὅμως μέσα στὴν Καινὴ Διαθήκη πρῶτο ἔρχεται τὸ τοῦ Ἠσαΐου μὲ διαφορὰ μεγάλη· ἡ ἀναλογία τους εἶναι Ἠσ 100, Ἰε 50, Ἰζ 11. ἐν τούτοις, ὅταν ὁ Χριστὸς ἀκούῃ τὴ δημοσκόπησι τῶν μαθητῶν του ὡς ἀπάντησι στὸ ἐρώτημά του *Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι,* τοῦ ἀπαντοῦν ὅτι οἱ ἄνθρωποι λένε *ἄλλοι Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν* (σφαγμένον ἤδη), *ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν* (Μθ 74,2). μέγιστος λοιπὸν τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μεταξὺ τῶν τριῶν συγγραφέων προφητῶν εἶναι ὁ Ἰερεμίας, ἀλλὰ πολυχρηστότερο, καὶ μὲ διαφορὰ μεγάλη, εἶναι τὸ βιβλίο τοῦ Ἠσαΐου. αὐτὸ ὀφείλεται, νομίζω, στὸ ὅτι ὁ Ἠσαΐας εἶναι μέγας ὡς δέκτης θείων

ἀποκαλύψεων καὶ ταλαντοῦχος ποιητὴς καὶ διδάσκαλος, ἐνῷ ὁ Ἰερεμίας ὡς ἐλεγκτὴς καὶ μεταρρυθμιστής. ὁ Ἰερεμίας σημεῖα δὲν ἔκανε. ἐδῶ σημειώνω καὶ ὅτι ἀπὸ τοὺς πρὸ Χριστοῦ προφήτες ἄγαμοι παρθένοι ὑπῆρξαν οἱ Ἠλίας, Ἐλισαῖος, Ἰερεμίας, καὶ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· οἱ δὲ ἄλλοι ἔγγαμοι. οἱ ἄγαμοι –ἐννοεῖται ὁπωσδήποτε καὶ παρθένοι– πάντοτε προέχουν στὴ δούλεψι καὶ στὴν ἑτοιμότητα –*τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως*– (Α΄ Κο 19,14) κατὰ τὴ δούλεψι στὴ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὅπως συνέβαινε καὶ μὲ τὸν ἀπόστολο Παῦλο καὶ τοὺς συναποδήμους μαθητάς του ἔναντι τῶν ἐγγάμων ἀποστόλων· διότι οἱ ἄλλοι, εἴτε προφῆτες εἴτε ἀπόστολοι ἔχουν καὶ τὴ φροντίδα τῶν οἰκογενειῶν τους. αὐτὰ εἶναι πραγματικότητες, πού, ὅπως βλέπω, ἰσχύουν σ' ὅλες τὶς ἐποχές. κι αὐτὴ μόνο εἶναι ἡ διαφορὰ τῶν ἀνὰ τοὺς αἰῶνες ἀγάμων ἐργατῶν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὅτι ἔχουν περισσότερη προσφορὰ χρόνου κόπου καὶ ἑτοιμότητος (κοιμοῦνται μὲ τ' ἄρβυλα δεμένα καὶ τὰ ὅπλα ἀπασφαλισμένα) κατὰ τὴ δούλεψί τους στὸν Κύριο, καὶ τίποτε ἄλλο, ἀπὸ κεῖνα ποὺ φαντασιώνονται καὶ κρυφοκοκορεύονται κάποιοι ἀνόητοι ναρκισσικοὶ πεφυσιωμένοι καὶ σαλταρισμένοι ἄγαμοι, μειώνοντας κι ἐκμηδενίζοντας ἔτσι καὶ τὴν ἀξία τῆς ἀγαμίας των. ἄλλωστε ὁ Κύριος μεταξὺ τῶν 6 θεοπτῶν του, Μωϋσῆ Ἠλία Πέτρου Ἰακώβου Ἰωάννου Παύλου, εἶχε καὶ τοὺς ἐγγάμους Μωϋσῆν καὶ Πέτρον, χωρὶς καμμία διάκρισι. ἀναγνώτωσαν ταῦτα οἱ ἄπραγοι ἀργόσχολοι καὶ ἄκαρποι νηπτικοί, ἰδίᾳ *οἱ κωλύοντες γαμεῖν* ἔστω καὶ μὲ τὴν ὑπεροψία τους καὶ τὴν καταφρόνησι τῶν *γαμούντων,* ἐνθυμούμενοι ὅτι ἄγαμος 100% εἶναι κι ὁ διάβολος ἦταν κι ὁ Ἰούδας ὁ προδότης, ὑπῆρξαν δὲ κατὰ καιροὺς καὶ πολλοὶ σαλταρισμένοι, οἱ ὁποῖοι, νομίζω, κολάστηκαν, ἐπειδὴ ἐνδομύχως ἀμφισβητοῦσαν τὸ ὅτι *τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος* (Ἑβ 18,3).

Στὸ κείμενο τοῦ Ἠσαΐου ἐντόπισα 17 χάσματα σὲ 12 κεφάλαιά του· 11 15 24 27 29 38 41 46 51 58 60 70, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συμπλήρωσα μόνο τὰ 9 πολὺ μικρά, ἤτοι τὰ 6 τῆς μιᾶς λέξεως, τὰ 2 τῶν δύο λέξεων, καὶ τὸ 1 τῶν τριῶν λέξεων. τῶν ἄλλων ἦταν ἀδύνατο νὰ εἰκάσω τὸ περιεχόμενό τους καὶ τὴν ἔκτασί τους.

Τὸ βιβλίο τοῦ Ἠσαΐου εἶναι κατ' ἐξοχὴν ποιητικό· τὸ κείμενό του εἶναι κατὰ 45% πεζὸ καὶ κατὰ 55% ἔμμετρο. κι αὐτὸ δὲν τὸ συνέλαβε, οὔτε κἂν τὸ διανοήθηκε κανένα τσόκαρο τῶν «βιβλικῶν θεολόγων» τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς».

Μετὰ τὴν ἀπὸ τὸν Ἠσαΐα ἀποσφήνωσι τῶν κειμένων τοῦ Ἰερεμίου (βλ. Εἰσαγωγῆς τόμον 2, κεφ. 3 Ἀνατάξεις, §8) καὶ τῶν Βασιλέων καὶ τῶν νόθων τὸ βιβλίο τοῦ Ἠσαΐου διακρίνεται σαφῶς σὲ δύο μέρη.

Α. κεφάλαια 39 (1-39)· πεζὸ 46%, ἔμμετρο κατὰ 54%.

Β. κεφάλαια 32 (40-71)· πεζὸ 6%, ἔμμετρο κατὰ 94%.

Τὸ πρῶτο μέρος ἔχει τὰ πεζὰ καὶ τὰ ἔμμετρα μὲ μικρὴ διαφορά· τὸ δεύτερο μέρος ὅμως εἶναι σχεδὸν ὁλόκληρο ἔμμετρο (94%). αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸ δεύτερο μέρος εἶναι κατ' ἐξοχὴν μνημονικὸ δημοσιογραφικὸ καὶ κατηχητικό. διότι, ὅπως εἶπα, κατὰ τὴ βαθειὰ ἀρχαιότητα ἡ χρῆσι τοῦ ἐμμέτρου λόγου ἦταν εἶδος δημοσιεύσεως· οἱ ἁπλοῖ κι ἀγράμματοι ἄνθρωποι ἀποστηθίζουν κι ἀναμεταδίδουν εὐκολώτερα καὶ πιστώτερα τὰ ἔμμετρα. καὶ τὰ χρόνια ποὺ ἄρχισε ἡ τόση δημοσίευσι καὶ κατήχησι τοῦ Ἠσαΐου συνέβησαν δυὸ ἀλλαγὲς σοβαρές, ἡ δεύτερη σοβαρώτερη ἀπὸ τὴν πρώτη. πρῶτα πέθανε ὁ εἰδωλολατρῶν βασιλεὺς Ἄχαζ καὶ στὸ θρόνο του κάθισε ὁ γιός του Ἐζεκίας, ποὺ ἦταν κι αὐτὸς καὶ ἡ μητέρα του Ἀβὺ μαθηταὶ τοῦ Ἠσαΐου. κι ἔπειτα κατὰ τὸ τέταρτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἐζεκίου καταλύθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους τὸ κατ' ἐξοχὴν εἰδωλολατροῦν βόρειο κράτος. οἱ Ἰσραηλῖτες σχεδὸν ὅλοι σύρθηκαν αἰχμάλωτοι δοῦλοι στὴ Νινευὴ καὶ στὴ λοιπὴ Ἀσσυρία. ἐλάχιστοι ἀγρότες ἔμειναν στὴ χώρα τοῦ βορείου βασιλείου. κι ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε πιὰ σ' αὐτὸ βασιλεὺς καὶ κρατικὴ διοίκησι –τότε ποὺ τὰ κράτη δὲν εἶχαν σαφῆ καὶ αὐστηρὰ σύνορα–, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας Ἐζεκίας ἀνέλαβε τὴν περὶ τὴν πίστι πνευματικὴ κηδεμονία τῶν λίγων κι ἁπλοϊκῶν Ἰσραηλιτῶν τοῦ βορρᾶ. καὶ τοὺς κάλεσε νὰ συνεορτάσουν τὸ πάσχα. κι ἐπειδὴ ἡ προσέλευσι καὶ οἱ προετοιμασίες τοῦ ἑορτασμοῦ καθυστέρησαν, ἑώρτασαν τὸ κοινὸ πάσχα κατὰ τὴν ἴδια μέρα τοῦ ἑπομένου ἀπὸ τὸν κανονικὸ μῆνα. καὶ τόσο ἡ πατροπαράδοτη ἑορτὴ ὅσο καὶ ἡ πρωτοφανὴς ἀγάπη καὶ συμφιλίωσι βορείων καὶ νοτίων τοὺς ἄρεσαν ὅλους πολὺ καὶ σκέφτηκαν κι ἑώρτασαν τὸ πάσχα καὶ δεύτερη φορὰ τὴν ἑπομένη ἑβδομάδα (Πα 81,1-7· 32-47). δὲν ἤθελαν νὰ χωρίσουν. ἀκουέτωσαν ταῦτα οἱ παλαιοημερολογῖτες. οἱ βόρειοι ὅμως, ἐπὶ 3 αἰῶνες ἀλειτούργητοι μεταξὺ εἰδωλολατρούντων, εἶχαν ἀνάγκη κατηχήσεως. κι ὁ Ἐζεκίας ἀνέθεσε τὴν κατήχησί τους στὸ διδάσκαλό του Ἠσαΐα. καὶ γι' αὐτὸ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ Ἠσαΐου γράφτηκε ἀρκιβῶς τότε. γι' αὐτὸ ἐπίσης ἀρχίζει μ' ἐκεῖνον τὸν ὑψήγορο λόγο γιὰ τὸν Κύριο τὸ δημιουργὸ τοῦ κόσμου καὶ μόνο ἀληθινὸ θεό (Ἠσ 40,1)·

Τίς ἐμέτρησε τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ
καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί;

αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ Ἠσαΐου εἶναι τόσο ἀνεικονικὸ γιὰ γλυπτὰ καὶ χρωστικὰ εἴδωλα καὶ τόσο χιουμοριστικὰ εἰρωνικὸ γιὰ τὰ εἴδωλα καὶ τὴ λατρεία τους. εἶναι ἡ κατήχησι τῶν ἀκατηχήτων βορείων ἀδελφῶν, ἡ ἀποτοξίνωσί τους. κηρύττει ἐπάνοδο στὴν πίστι πρὸς τὸν Κύριο, μὲ τὸν ὁποῖο συγκρίνει τὰ ἄψυχα ξύλινα

εἴδωλα καὶ τὰ βρίσκει γελοῖα σκουπίδια, ποὺ μέχρι τότε οἱ βόρειοι ἦταν καταναγκασμένοι νὰ τὰ προσκυνοῦν. δεύτερον ὁ Ἠσαΐας ἀναφέρεται πολὺ στὴν αἰχμαλωσία τῶν δυστυχισμένων ἐκείνων ποὺ ἀπάχθηκαν στὴν Ἀσσυρία. τόσο τὸν προφήτη ὅσο καὶ ὅλους τοὺς εὐσεβεῖς νοτίους καὶ τοὺς ἀπομένοντες βορείους τοὺς συγκλονίζει ἡ τρομακτικὴ περιπέτεια τῶν αἰχμαλώτων ἀδελφῶν τους, ποὺ ἀπήχθησαν ὡς δοῦλοι. ὁ δὲ προφήτης στὸ μέρος αὐτὸ προφητεύει καὶ κάποιον μακρινὸ μελλοντικὸ ἐπαναπατρισμό, ὁ ὁποῖος ὅμως ὅταν πράγματι ἔγινε, γιὰ τοὺς βορείους ἦταν πληθυσμιακῶς ἐλάχιστος· ἀλλ' ὑπῆρξε. τρίτον δὲ ὁ προφήτης εἶναι καὶ τρυφερὸς πρὸς τοὺς βορείους. καὶ σὰν μὲ κάποια φιλοφρόνησι πρὸς τοὺς κατηχουμένους του ἀναλύει ἕνα κεφάλαιο τοῦ συγχρόνου του καὶ λίγο πρεσβυτέρου του βορείου προφήτου Ὠσηὲ (Ἠσ 68,6-9· 21-22) γιὰ λογαριασμὸ καὶ βορείων καὶ νοτίων. σὰ νὰ λέῃ κιόλας· Εἴμαστε ἀδέρφια πονεμένα· καὶ μέσα στὸν κοινὸ πόνο μας ἀγαπημένα. γι' αὐτὸ ὁ Ἠσαΐας ὀνομάζει 39 φορὲς *Ἰσραὴλ* καὶ 23 φορὲς *Ἰακώβ,* τὸ τέως ὄνομα τῶν βορείων, μόλις δὲ 2 φορὲς *Ἰούδαν,* 1 φορὰ *Ἰουδαίαν,* 10 *Ἰερουσαλήμ,* κι 7 *Σιών.* ὑπάρχει ἐθνικὴ χαρὰ κι ἀγάπη καὶ ἔξαρσι γιὰ τὴν ἕνωσι μετὰ 258 χρόνια καὶ γιὰ τὴν κοινὴ πλέον χρῆσι τοῦ πανεθνικοῦ ὀνόματος *Ἰσραὴλ* καὶ *Ἰακώβ.* κάτι ἀνάλογο εἶναι τὸ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι, ὅταν ὡλοκλήρωσαν τὴν κατάκτησι τῆς Ἑλλάδος, ἀπαγόρευσαν τὸ ὄνομα *Ἑλλὰς* καὶ *Ἕλληνες,* κι ἐπέτρεψαν μόνο τὰ ὀνόματα δύο ἐπαρχιῶν *Μακεδονία* καὶ *Ἀχαΐα,* κάτι ποὺ φαίνεται καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη, καὶ μόνον ὅταν ἡ ἀπειλὴ τῶν Ῥωμαίων ἐξέλιπε, πῆρε ἡ *Ἑλλὰς* τὸ ὄνομά της, καὶ οἱ δυὸ ἐπαρχίες της τὰ ὀνόματά τους, *Ἀχαΐα* καὶ *Μακεδονία* καὶ οἱ *Ἕλληνες* τὸ ἐθνικό τους ὄνομα *Ἕλληνες* καὶ τὰ ἐπαρχιακά τους *Μακεδόνες* καὶ *Ἀχαιοὶ* καὶ ὅσα ἄλλα. τὸ λέω αὐτὸ ἂν καὶ φαινομενικῶς ἄσχετο μὲ τὸ θέμα μου, γιὰ νὰ γίνῃ βαθιὰ κατανοητὸ πόση χαρὰ προκάλεσε ὁ μεγαλόπνοος καὶ θεόπνευστος Ἠσαΐας στοὺς κατηχουμένους του βορείους καὶ νοτίους Ἑβραίους. καὶ τὰ διαβολεμένα τσόκαρα καὶ κτήνη τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» τὸ βιολί τους· «Τεταρτοησαΐας» καὶ «Πεμπτοησαΐας» καὶ «χιλιοστοησαΐας». δὲν μποροῦν νὰ δοῦν τὴ *Λεγεῶνα* τους τὰ μικρονοϊκὰ γουρούνια τῶν Γαδάρων, καὶ πνίγονται στὰ σκατά τους ποὺ μαγειρεύουν ὡς κολομάγειροι, ὅπως λέει καὶ ἡ σοφὴ χωριάτικη παροιμία· σοφὴ εὔχρηστη καὶ πολύχρηστη. ἤθελα πολὺ νὰ γνωρίζατε μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ μικρονοϊκὰ σκατόπαιδα καὶ φθονερὰ - κομπλεξικὰ κολόπαιδα, γιὰ νὰ νιώσετε πόσο δίκαιο ἔχω. δὲν θὰ χρειαζόσασταν καμμιὰ ἐνημέρωσι. γεννήματα καὶ γενίτσαροι τοῦ προτεσταντισμοῦ.

Χιλιάδες ἢ κι ἑκατομμύρια «βιβλικοὶ» θεολόγοι ἐπὶ τρεῖς αἰῶνες τώρα φλυαροῦν καὶ σαχλολογοῦν γιὰ «Δευτεροησαΐα μέχρι πολυη-

σαΐα», νομίζοντας ὅτι ἡ αἰχμαλωσία ἡ ἀναφερόμενη στὸν Ἠσαΐα εἶναι ἡ βαβυλώνιος. δὲν βρέθηκε ἕνας ποὺ ν' ἀντιλήφθηκε ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν ἀσσυριακὴ αἰχμαλωσία στὴ Νινευὴ καὶ πέριξ, ποὺ ἄρχισε στὰ χρόνια τοῦ Ἠσαΐου. δὲν πῆραν εἴδησι κι ὅτι ὁλόκληρο τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ Ἠσαΐου εἶναι ποιητικό, ὅπως τὸ ἀποκατέστησα στιχηδὸν γιὰ πρώτη φορά. δὲν ἀντιλήφθηκαν ποτὲ τὴν ἐνσφήνωσι πολλῶν προφητειῶν τοῦ Ἰερεμίου στὸ κείμενο τοῦ Ἠσαΐου ποὺ ἔγινε στὰ μετὰ Χριστὸν χρόνια (Β΄ αἰῶνα) γιὰ λόγους λειτουργικούς. δὲν καταλαβαίνουν κἂν τί λέει τὸ κείμενο. ἡ «ἄποψι» τῶν «βιβλικῶν» εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς γενικώτερες καὶ μακροχρονιώτερες βλακεῖες στὴν παγκόσμια ἱστορία. κι ἐξακολουθοῦν νὰ βλακεύουν καὶ μὲ πολὺ κοκοριλίκι μάλιστα. αὐτὸ ὀφείλεται σὲ μικρόνοια, ἀμάθεια, καὶ κακοήθεια. τοὺς ἔχει ἀποβλακώσει ὁλότελα τὸ ἀντιβιβλικὸ πάθος των σὰ δραστικώτατο ναρκωτικὸ ποὺ τοὺς δηλητηρίασε, καὶ παραληροῦν. τίποτε ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἀνέπτυξα δὲν μυρίστηκαν τὰ τσόκαρα τὰ στειλιάρια τὰ κνώδαλα καὶ τὰ βοσκήματα τῆς σαχλῆς καὶ βλακώδους ἀρνητικῆς «κριτικῆς». βλακεύει ὑπέρμετρα ἡ ἀρνητικὴ «κριτική», ὅταν πασχίζῃ νὰ «ἐκμεταλλευθῇ» αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ Ἠσαΐου, γιὰ νὰ καθησυχάσῃ καὶ ἱκανοποιήσῃ τὴν ὑστερία της. γιὰ πάντα τσόκαρα καὶ στειλιάρια ἀβέλτερα. μικρονοϊκοὶ μποῦφοι· καίτοιγε προσκυνητὰ εἴδωλα τῶν παρ' ἡμῖν βιβλικῶν θεολόγων. ἀπέναντί τους ἐφαρμόζουν μὲ ἀνεξέλεγκτη θρησκοληψία αὐτὸ ποὺ λέει ἡ χωριάτικη παροιμία τῆς Λέσβου· «Πίνω, ἅγιε μ' τὸ πορδέλι σ'».

4. ΜΙΧΑΪΑΣ

Ὅπως, χάρι στὴ λειτουργική μας γλῶσσα, ποὺ συνεχίζει νὰ μ�ς παραδίδῃ τὴν ἀρχικὴ σωστὴ ἀνάγνωσι, μάθαμε νὰ λέμε *Ἠσαΐας,* καὶ ὄχι ποτὲ *Ἠσαίας,* ἔτσι ἀκριβῶς πρέπει νὰ ὀρθογραφοῦμε διαβάζουμε καὶ προφέρουμε *Μιχαΐας,* καὶ ὄχι ποτὲ *Μιχαίας*· ἔτσι πρέπει νὰ διαβάζουμε καὶ γράφουμε σωστὰ καὶ τὰ *Βαναΐας Μαασαΐας Σαμαΐας Σαραΐας Σαρουΐας*· ὅπως ἄλλωστε καὶ τὰ *Ἀδωνίας, Ἐζεκίας, Ζαχαρίας, Ἰερεμίας, Μαλαχίας, Σοφονίας.* ὅλ' αὐτὰ ἔχουν τὸ ἴδιο δεύτερο συνθετικό. οἱ προτεστάντες καὶ παπικοὶ τυπογραφικοὶ ἐκδότες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, παρασυρμένοι ἀπὸ τὴ vulgata τοῦ ὑστερικοῦ καὶ δαιμονισμένου κι ὀλιγογραμμάτου Ἱερωνύμου, ποὺ γράφει *Michaeas,* καὶ μὴ ξέροντας τὰ τσόκαρα νὰ διαβάζουν σωστὰ τ' ἀρχαῖα ἑλληνικὰ χειρόγραφα, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν ἐντύπων ἐκδόσεών τους, τὶς ὁποῖες ἀνατυπώναμε μέχρι αὐτὴ τὴν ὥρα, καὶ διὰ μέσου τῶν γενιτσάρων τους «βιβλικῶν θεολόγων μας», μᾶς ἔχουν ἐθίσει νὰ γράφουμε

διαβάζουμε καὶ λέμε κι ἐμεῖς *Μιχαίας Βαναίας Μαασαίας Σαμαίας Σαραίας. Μιχαΐας* λοιπὸν ὀρθογράφως ὀρθοεπῶς καὶ ὀρθοδόξως. ἔτσι λέγεται ὁ σύγχρονος τοῦ Ἠσαΐου προφήτης, ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὴν Ἰουδαία καὶ κάτοικος αὐτῆς, ὁ ὁποῖος τὴν πρώτη ἀπὸ τὶς 10 προφητεῖες του τὴ γράφει πρὶν ἀπὸ τὴ διάλυσι τοῦ βορείου βασιλείου ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους, ἐναντίον τῆς Σαμαρείας, ἐλέγχοντάς τους γιὰ τὴν εἰδωλολατρία τους γιὰ τὴ διαφθορά τους καὶ γιὰ τὴ σεξουαλικὴ διαστροφή τους, τὶς δὲ ἄλλες τὶς γράφει μετὰ τὴν κατάρρευσι τῶν βορείων, τὴ δεύτερη ἐναντίον τῶν Φιλισταίων καί γε τῆς Λαχὶς τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν τρίτη ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων μόνο. στὶς ἄλλες ἑφτὰ (4-10) προφητεύει τὴν ὑποδούλωσι τῶν Ἰουδαίων στοὺς Βαβυλωνίους καὶ κυρίως προφητεύει τὴν ἔλευσι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς βασιλείας του· ὅπως κι ὁ σύγχρονός του Ἠσαΐας. ὁ Μιχαΐας εἶναι ἕνας δεύτερος κι ἐλάσσων Ἠσαΐας. ἡ τελευταία του προφητεία εἶναι ἔμμετρη. αὐτὸ σημαίνει διεύρυνσι δημοσιεύσεως κι ἐμπέδωσι στὸ λαό.

Αὐτὸς ὁ Μιχαΐας ὁ Μωρασθὶ (=Μωρασθίτης ὡς δημότης) δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸν ἀρχαιότερό του καὶ βόρειο προφήτη Μιχαΐα τὸ γιὸ τοῦ Ἰεμβλαά, ὁ ὁποῖος ἦταν σύγχρονος τοῦ Ἠλία, καὶ δὲν ἄφησε βιβλίο (Βα 56). βόρειος Ἰσραηλίτης προφήτης ποὺ ἄφησε βιβλίο εἶναι μόνον ὁ Ὠσηέ. οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς προφῆτες εἶναι ὅλοι νότιοι Ἰουδαῖοι.

Τοῦ Ἰουδαίου Μιχαΐου τὸ βιβλίο μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν Ἰερεμία (Ἰε 12,10-13), καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη μὲ δυὸ μεγάλα παραθέματά του σὲ τρεῖς θέσεις τῶν Εὐαγγελίων τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Ἰωάννου (Μθ 2,6· 44,39· Ἰω 22,7). εἶναι ὁ προφήτης ποὺ προφήτευσε ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ γεννηθῇ στὴ Βηθλεέμ. εἶναι ἡ προφητεία ποὺ ἀναστάτωσε τὸν Ἡρῴδη τὸ σφαγέα τῶν νηπίων.

Στὸ κείμενο τοῦ Μιχαΐου ἐντόπισα 7 χάσματα στὰ κεφάλαια - προφητεῖες 4-5 καὶ 10. τὰ 6 στὰ κεφάλαια 4-5 φαίνονται φυσικὴ φθορὰ μιᾶς σελίδος. δὲν κατώρθωσα νὰ συμπληρώσω κανένα. οἱ κολομάγειροι τῶν σκατῶν τῆς ἀρνητικῆς κριτικῆς δὲν πῆραν εἴδησι τῶν χασμάτων. τοὺς θόλωσε τὰ μυαλὰ τὸ κόψιμο.

5. ΝΑΟΥΜ

Γιὰ τὸν προφήτη Ναοὺμ τὸν συντάκτη τοῦ φερωνύμου βιβλίου ξέρουμε μόνον ὅ,τι συμπεραίνεται ἀπ' αὐτό· ὅτι ζῇ στὴν Ἰουδαία καὶ προφητεύει - γράφει μετὰ τὴν πτῶσι τοῦ βορείου βασιλείου. ὁ ἴδιος ὑποθέτω ὅτι γράφει ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἐζεκίου ὄχι πολλὰ χρόνια

μετὰ τὸ τέταρτο ἔτος τῆς βασιλείας του κατὰ τὸ ὁποῖο καταλύθηκε τὸ βόρειο βασίλειο καὶ οἱ Ἰσραηλῖτες κάτοικοί του σύρθηκαν αἰχμάλωτοι τῶν Ἀσσυρίων τῆς Νινευή· δηλαδὴ γράφει γύρω στὸ 740-730 π.Χ.

Γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Ναοὺμ ὑπάρχει στὴν Καινὴ Διαθήκη μία μόνο μαρτυρία - χρῆσι στὴν Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολή. τὸ κείμενό του ἔχει 5 χάσματα στὴν πρώτη καὶ ἔμμετρη προφητεία, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν κατώρθωσα νὰ συμπληρώσω κανένα. πρόκειται γιὰ σοβαρὴ κάκωσι ἀπὸ κακόβουλη ἐνέργεια, ποὺ νομίζω ὅτι ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἀκιβὰ καὶ μεταδόθηκε στοὺς Ἑβδομήκοντα μὲ τὰ Ἑξαπλᾶ τοῦ Ὠριγένους καὶ τὴ φθοροποιὸ ἐπιδοκιμασία τῶν θαυμαστῶν του.

Οἱ συνολικὰ τρεῖς προφητεῖες - κεφάλαια τοῦ Ναοὺμ ἔχουν ὡς ἑξῆς.

1. (ἔμμετρη). Συμπεράσματα ἀπὸ τὴν πτῶσι τοῦ βορρᾶ, κυρίως ὅτι ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος καὶ ἐλεήμων, ἀλλὰ καὶ αὐστηρὸς τιμωρὸς τῶν ἀμετανοήτων, ὅπως ἔδειξε ἡ ἐγκατάλειψι τῶν βορείων.

2. Προφητεία γιὰ τὴν τιμωρία ποὺ περιμένει τὴ Νινευή.

3. Προφητεία γιὰ τὴν τιμωρία ποὺ περιμένει τοὺς Ἀμμωνῖτες.

Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Ναοὺμ εἶναι παρμένο τὸ βασικὸ δόγμα τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου καὶ τοῦ πανανθρωπίνου πλέον *Οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό* (Να 1,12) τὸ ὁποῖο στὴ vulgata μεταφράζεται *Non consurget duplex tribulatio* (= *δὲν θὰ ἐπιβληθῇ διπλῆ τιμωρία*), καὶ στὸ ἐπὶ Θεοδοσίου Α΄ λατινόγλωσσο ῥωμαϊκὸ δίκαιο *Non bis in idem vindicabis,* δηλαδὴ «Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κατηγορηθῇ - τιμωρηθῇ κανεὶς δυὸ φορὲς γιὰ τὸ ἴδιο παράπτωμα. στὸ λατινόγλωσσο ῥωμαϊκὸ δίκαιο, τοῦ ὁποίου τ' ἀρχαιότερα κείμενα εἶναι συντεταγμένα ἐπὶ Θεοδοσίου Α΄ καὶ τὰ νεώτερα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α΄ (379-565) ἔχει ἐπιδράσει πολὺ ἡ Βίβλος. τὸ πιὸ βασικό του δόγμα, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἀναδρομικὴ ἰσχὺς τοῦ νόμου, εἶναι τὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου *Οὗ οὐκ ἔστι νόμος οὐδὲ παράβασις* (Ῥω 9,15), τὸ ὁποῖο στὸ ῥωμαϊκὸ δίκαιο διατυπώνεται *Nulla lex nullum crimen* ἢ *Nullum crimen sine lege.* τὸ ῥωμαϊκὸ (= βυζαντινὸ) δίκαιο, τὸ ὁποῖο σήμερα εἶναι θεμέλιο ὅλων τῶν ἐξανθρωπισμένων καὶ φιλελευθέρων νομοθεσιῶν τῆς ὑφηλίου, εἶναι τὸ μωσαϊκὸ καὶ βιβλικὸ δίκαιο προσαρμοσμένο στὶς ἐγκόσμιες κοινωνίες ἔξω ἀπὸ θρησκευτικὲς ἀπόψεις.

6. ΑΒΒΑΚΟΥΜ

Ὁ προφήτης Ἀββακοὺμ εἶναι σύγχρονος καὶ σὲ ἡλικία νεώτερος τοῦ Ναούμ. προφητεύει - γράφει γύρω στὸ 700 π.Χ.. ἡ ἀκριβέστερη

καταγωγή του δὲν φαίνεται ἀπὸ πουθενά. ἀπὸ τὴ ζωή του δὲν γίνεται γνωστὸ τίποτε. τὸ ὄνομά του, συντιθέμενο ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ *αββᾶ* (‘Ρω 17,4 *ἀββᾶ ὁ πατὴρ*) καὶ τὸ ῥῆμα *κοῦμι* (Μρ 23,21 *κοῦμι ὅ ἐστι... ἔγειρε*), σημαίνει περίπου «Πατρανάστιος (= αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε λίγο μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρας του)». ἀπέδειξα στὸν τόμο 2 τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς ὅτι ἡ κοπτικὴ παραλλαγὴ τοῦ ὀνόματος *Ἀμβακοὺμ* προέρχεται μόνο ἀπὸ ἀλεξανδρινὰ χειρόγραφα τῶν Ἑβδομήκοντα στιγματισμένα ἀπὸ κοπτισμὸ *(μβ)*· ὁ δὲ τύπος *‘βϙυϙ (Ἀβακοὺκ)* εἶναι μόνο τοῦ μασοριτικοῦ τῆς παλαβομάρας τοῦ Ἀκιβά. ὁ Ἀββακοὺμ φαίνεται ἰδιαίτερα ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων καὶ στὸ γράψιμο πολὺ μάστορας.

Στὸ κείμενό του ἐντόπισα 5 μικρὰ χάσματα ἐξ ἀντιγραφικῆς παραδρομῆς τῆς μιᾶς λέξεως στὰ κεφάλαι 1 2 4, καὶ τὰ συμπλήρωσα ὅλα, διότι φαίνεται ποιά λέξι λείπει.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ὑπάρχουν 2 μεγάλα παραθέματά του στὰ βιβλία Πξ Γα ‘Ρω Ἑβ, χωρὶς νὰ κατονομάζεται ὁ ἴδιος.

Τὸ βιβλίο τοῦ Ἀββακοὺμ ἀπαρτίζουν 4 προφητεῖες - κεφάλαια.

1. Ἔλεγχος τῶν Ἰουδαίων γιὰ διαφθορὰ καὶ πολὺ ἀπάνθρωπη καὶ γενικὴ ἀδικία, καὶ πρόρρησι γιὰ πλησιάζουσα ἐπίθεσι τῶν Χαλδαίων (= Βαβυλωνίων) πολὺ τρομακτική.

2. Τὰ ἴδια περίπου καὶ στὸ κεφάλαιο 2.

3. Σύντομη καὶ εἰρωνικὴ προφητεία κατὰ τῆς βλασφήμου ἀνοησίας τῶν γλυπτῶν χυτῶν χαρακτικῶν καὶ ζωγραφιστῶν εἰκόνων - εἰδώλων.

4. Ἔμμετρη προφητεία γιὰ τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τὴ βασιλεία του ἰδιαιτέρως ἐκφραστικὴ καὶ ὑψήγορη.

Στὴ δεύτερη προφητεία του ὁ Ἀββακοὺμ δίνει μιὰ ἀποκαλυπτικὴ καὶ ὄμορφη πληροφορία γιὰ τὸ πῶς ὁ προφήτης δέχεται θεοπνεύστως τὴν ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ ἀποκάλυψι· ὅπως ὁ σκοπὸς τοῦ φρυκτωρικοῦ παρατηρητηρίου, ποὺ περιμένει ἄγρυπνος τὸ φρυκτωρικὸ φωτεινὸ σῆμα. εἶναι ἡ ἀρχαιότερη στὸν κόσμο μαρτυρία φρυκτωρίας, ποὺ βρῆκα ὅταν συγκέντρωνα τὸ πηγαῖο πληροφοριακὸ ὑλικό, γιὰ νὰ συντάξω τὴ μελέτη μου *Φρυκτωρία*[77], δηλαδὴ γιὰ τὴν ἀρχαία τηλεπικοινωνία μὲ φωτιὲς τὴ νύχτα, ἀπὸ τὴν ὁποῖα κατάγονται τὰ σήματα Μόρς. οἱ δυὸ ἀρχαιότερες στὸν κόσμο σχετικὲς πληροφορίες δίνονται στὸν Ὅμηρο καὶ στὸν Ἀββακούμ. στὸν Ὅμηρο ὅμως περιγράφεται μὲν τὸ τέχνασμα τῆς ἁλώσεως τῆς Τροίας μὲ τὸν *δουράτεον ἵππον*[78], ἀλλ’ ὅτι τὸ σῆμα ἀπὸ τὴν Τροία στὴν Τένεδο ἐκπέμφθηκε μὲ φρυκτωρία δὲν λέγεται στὴν Ὀδύσσεια ἀλλὰ σὲ πηγὲς πολὺ μεταγενέστερες καὶ τοῦ ἔπους αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀββακούμ.

7. ΣΟΦΟΝΙΑΣ

Ὁ προφήτης Σοφονίας, λίγο πρεσβύτερος τοῦ Ἰερεμίου, ἀπὸ τὴν ἐκτενῆ ἐπιγραφὴ τοῦ βιβλίου του φαίνεται ὅτι προφήτευσε - ἔγραψε ἐπὶ βασιλέως Ἰωσίου (684-653 π.Χ.). ἀνῆκε στὸ δῆμο Χουσὶ κι ὁ πατέρας του λεγόταν Γοδολίας. φαίνεται δὲ καὶ ἔγγονος τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου. ἐνδέχεται νὰ εἶναι πατέρας ἢ πάππος τοῦ προφήτου Δανιήλ (Αἰ 1,4-7)· ὁπωσδήποτε πάντως συγγενής.

Δυὸ παραθέματα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Σοφονίου παρατίθενται σὲ τρεῖς θέσεις τῶν βιβλίων Μθ καὶ Ἀπ.

Τὸ κείμενο τοῦ βιβλίου του παραδίδεται ἀκέραιο. τὸ ἀπαρτίζουν 5 προφητεῖες - κεφάλαια. ἡ πέμπτη εἶναι ποίημα· ἄρα αὐτὴν τονίζει πιὸ πολὺ καὶ δημοσιεύει εὐρύτερα ὁ ἐντεταλμένος τοῦ θεοῦ προφήτης Σοφονίας.

1. Ἔλεγχος τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὴν ἠθικὴ σαπίλα τους καὶ τὴ γενικὴ καὶ εἰδεχθῆ ἀποστασία τους σὲ μιὰ κιναιδικὴ εἰδωλολατρία καὶ θηριώδη ἀδικία· καὶ προειδοποίησι τοῦ Κυρίου ὅτι γι' αὐτὸ θὰ ἐρημώσῃ τὴν Ἰουδαία κι ἀπὸ ἀνθρώπους κι ἀπὸ ζῷα κι ἀπὸ πτηνὰ κι ἀπὸ ψάρια.

2. Ὅπως πάλαι ποτὲ ὁ Κύριος μπροστὰ στὸν Ἰσραὴλ καθάρισε τὴ χώρα ἀπὸ Χαναναίους ξεπαστρεύοντάς τους ὅλους, ἔτσι θὰ τὴν καθαρίσῃ τώρα ἀπὸ Ἰουδαίους, ποὺ δὲν διαφέρουν σὲ τίποτε ἀπὸ τοὺς τότε Χαναναίους. *ἡ ἡμέρα τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου* πλησιάζει, ὁ ἐχθρὸς ποὺ θὰ ξυρίσῃ τὴ χώρα ἀπὸ Ἰουδαίους θὰ εἶναι ἀφάνταστα σκληρός. (ἐννοοῦνται ὁ Ναβουχοδονόσορ καὶ οἱ Χαλδαῖοι του).

3. Ὁ Κύριος θὰ σαρώσῃ ὅλα τὰ γύρω ἔθνη τῆς Κοντινῆς Ἀνατολῆς, θὰ τὰ κάψῃ σὰν τὰ Σόδομα καὶ τὴ Γόμορρα. τὸν Κύριο θὰ τὸν λατρεύσουν *αἱ Νῆσοι* (οἱ τῆς Ἑλλάδος)· αὐτοὶ θὰ εἶναι ὁ λαός του. (προφητεία τῆς βασιλείας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ). ἡ Ἰουδαία θὰ γίνῃ βοσκότοπος ἀγριμιῶν.

4. Δοῦλοι πιστοὶ τοῦ Κυρίου θὰ γίνουν καὶ στὴ γλῶσσα τοῦ Κυρίου θὰ μιλοῦν τὰ ἔθνη τοῦ μακρινοῦ περιγύρου. (πάλι προφητεία γιὰ τὴ βασιλεία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ).

5. Ὁ Κύριος θ' ἁγνίσῃ, θὰ λαμπρύνῃ, θὰ κάνῃ εὐτυχισμένη τὴν ἀγαπημένη του Ἰερουσαλήμ, θὰ τὴν κάνῃ πάλι θρόνο του. (αὐτὸ ἐννοεῖται, νομίζω, χωρὶς γεωγραφικοὺς κι ἐθνολογικοὺς προσδιορισμοὺς πλέον).

Πολὺ χριστοκεντρικὸς προφήτης ὁ Σοφονίας. καὶ δὲν ἐξαιρεῖ ἀπὸ τὴ νέα λάμψι τοὺς τέως Ἰουδαίους, ἐκείνους ποὺ ἔγραψαν τὴν

Καινὴ Διαθήκη του ὡς νέοι προφῆτες του μαζὶ καὶ μὲ Ἕλληνες σὰν τὸ Λουκᾶ, τὸν Τίτο καὶ ἄλλους συνεγάτες τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Μικροῦ βιβλίου συντάκτης ὁ Σοφονίας, ἀλλὰ πολὺ μεγάλου προφητικοῦ βεληνεκοῦς προφήτης, πολὺ προκεχωρημένος στὰ βάθη τοῦ μέλλοντος.

8. ΙΕΡΕΜΙΑΣ

Ὁ Ἰερεμίας κι ὁ ὑπογραφεύς του καὶ μαθητής του Βαροὺχ ἦταν πολὺ ὑψηλῆς καταγωγῆς· Ἀαρωνίδαι καὶ Σαδδουκαῖοι· ὅπως ἦταν καὶ ἄλλοι τέσσερες τοὐλάχιστον μεγάλοι προφῆτες, καθὼς θὰ πῶ παρακάτω. καὶ ὅλοι αὐτοὶ κατάγονταν ἀπὸ τὴν Ἀναθώθ, πόλι πρῶτα τῶν Χαναναίων Ἐνακίμ, τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυή, μαζὶ μὲ τὶς 48 (ἀνὰ 4 σὲ κάθε νομὸ φυλῆς), λευϊτικὲς πόλεις, στὸ νομὸ τῆς φυλῆς Βενιαμίν, τὴν κλήρωσε στὸν *οἶκον Ἀαρών.* ἡ πόλι Ἀναθὼθ δηλαδὴ ἦταν «τὸ χωριὸ» τῶν ἀρχιερέων· καὶ ἦταν στὸ νομὸ Βενιαμίν. εἰδικώτερα, ἐνῷ ἀπὸ κάποιον πρόγονο τοῦ Ἠλὶ καὶ μέχρι τὸν ἐπὶ Δαυῖδ Ἀβιάθαρ οἱ ἀρχιερεῖς κατάγονταν ἀπὸ τὸ γιὸ τοῦ Ἀαρὼν Ἰθάμαρ, ἀπὸ τὸν ἐπὶ Σαλωμὼν Σαδὼκ μέχρι καὶ τὸν ἐπὶ Χριστοῦ Καϊάφα κατάγονταν ἀπὸ τὸ γιὸ τοῦ Ἀαρὼν Ἐλεάζαρ καὶ τὸν ἔγγονο Φινεές. (Ἰη 24,2· 46,14· Βα 2,1· 3,14· Ἠσ 13,39· Ἰε 1,1· 5,4· 6· 29,1· 38,8· 10· Ἐπ 1,21· Βρ 1,1).

Ἀμεσώτερα, ὁ Ἰερεμίας κι ὁ Βαρούχ, ποὺ ἦταν στενοὶ συγγενεῖς, ἦταν ὁ μὲν Ἰερεμίας γιὸς τοῦ ἀρχιερέως Χελκίου ὁ δὲ Βαροὺχ δισέγγονος τοῦ Χελκίου. ὁ ἀρχιερεὺς Χελκίας δηλαδὴ μετὰ τὸ διάδοχό του ἀρχιερέα εἶχε γιοὺς τὸν Ἰερεμία καὶ τὸν Μαασαΐα· κι ὁ Μαασαΐας ἀπὸ τὸν γιό του Νηρία εἶχε ἔγγονο τὸν Βαρούχ. τὸ στενὸ γενεαλογικό τους δέντρο εἶναι τὸ ἑξῆς.

Χελκίας

Ἰερεμίας Μαασαΐας

Νηρίας

Βαροὺχ Σαραΐας

ὁ Βαροὺχ δηλαδὴ ἦταν ἔγγονος τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Ἰερεμίου· ἢ ἄλλως λεγόμενο σήμερα μικρανεψιὸς τοῦ Ἰερεμίου. λεπτομερέστερα ὁ ἀρχιερεὺς Χελκίας, πού, μετὰ τὰ 57 χρόνια τῶν φανατικῶς εἰδωλολατρησάντων βασιλέων Μανασσῆ καὶ Ἀμών (Βα 117-118), ἐπὶ τοῦ νεαροῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Ἰωσίου, κατὰ τὴν κάθαρσι τοῦ ναοῦ ἀπὸ τὰ εἴδωλα καὶ τὴν ἐπισκευή του βρῆκε στὰ ἅγια τῶν ἁγίων, στὴν κιβωτὸ τῆς Διαθήκης, τὸ *βιβλίον τοῦ Νόμου,* κι ἔβαλε καὶ τὸ διάβασαν στὸ νεαρὸ Ἰωσία, αὐτὸς ὁ σπουδαῖος ἀρχιερεὺς Χελκίας εἶναι ὁ πατέρας

τοῦ Ἰερεμίου καὶ προπάππος τοῦ Βαρούχ. αὐτὰ ποὺ ἐξιχνιάζω ἐδῶ εἶναι ἀνέκαθεν τελείως ἄγνωστα, ἂν καὶ τόσο εὔκολα νὰ βρεθοῦν καὶ τόσο ἀναγκαῖα νὰ ἐκτεθοῦν. διότι ἐξηγοῦν πολλὰ πράγματα. καὶ τὰ μικρονοϊκὰ καὶ βέβηλα τσόκαρα τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» τῶν σχεδὸν ἓξ αἰώνων, χιλιάδες στειλιάρια καὶ τσόκαρα ποὺ κορδώνονται γιὰ «βιβλικοὶ θεολόγοι» κι ἐκδότες καὶ μεταφρασταὶ τῆς Βίβλου, δὲν πῆραν μυρωδιὰ αὐτῶν ποὺ πρόσεξα κι ἐκθέτω ἐδῶ. ὅλοι τους σκατοπαραγωγοὶ κολομάγειροι κατὰ τὴν παροιμία. κι οἱ καημένοι «δικοί μας» τοὺς ἔχουν δασκάλους καὶ τοὺς θαυμάζουν σὰ θεούς· ἀξιολύπητοι. ἦταν λοιπὸν ὁ Ἰερεμίας γιὸς τοῦ Χελκίου κι ὁ Βαροὺχ δισέγγονος τοῦ Χελκίου καὶ μικρανεψιὸς τοῦ Ἰερεμίου· ἔγγονος τοῦ ἑνὸς ἀδερφοῦ του. οἰκογένεια μεγάλων καὶ ἁγίων ἀντρῶν· ἀρχιερέων, ἱερέων, ὑπουργῶν καὶ προφητῶν· πολὺ ἐπίσημοι στὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων. κι ὁ Βαροὺχ ὡς μαθητὴς τοῦ θείου του Ἰερεμίου ἀκολούθησε τὸ διδάσκαλό του, μέχρι τὴν Αἴγυπτο ὅπου ἐκεῖνος πέθανε σὲ βαθὺ γῆρας· καὶ προφήτευσε κι αὐτὸς καὶ ἔγραψε βιβλία θεόπνευστα καὶ σχολικά· τὸ φερώνυμο βιβλίο του καὶ τὴν Παραλειπομένη, πού, ὅπως ἀπέδειξα, εἶναι βιβλία σχολικά· ἐκεῖνα ποὺ συντήρησαν τὸ αἰχμάλωτο ἔθνος τῶν Ἰουδαίων ἀναφομοιώτους, πιστοὺς στὸν Κύριο τὸ θεὸ τῶν πατέρων τους. καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ γενεὰ τῶν ἱερέων - προφητῶν ἦταν ἀπόγονοι τοῦ ἀρχιερέως Σαδώκ, Σαδδουκαῖοι ὅπως κι ὁ Ἰεζεκιήλ, ὁ Ἔσδρας, ὁ Ζαχαρίας, κι ὁ γιός του Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ὁ μέγιστος *ἐν γεννητοῖς γυναικῶν.* ὑπῆρξαν λοιπὸν καὶ ἅγιοι καὶ προφῆτες Σαδδουκαῖοι.

Τὸν Ἰερεμία ὁ Κύριος τὸν διάλεξε ὡς προφήτη του ἤδη ἀπὸ ἔμβρυο στὴ *μήτρα* τῆς μητέρας του καὶ τὸν κάλεσε στὸ προφητικὸ ἔργο πρὶν ἀπὸ τὰ 30 του, ἐνῷ κατὰ τὴν πάγια τακτικὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Καινῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἔπειτα, ὁ ἄντρας –ὁ κατάλληλος καὶ ἄξιος βέβαια–, ἔχει ἐκκλησιαστικὸ λόγο μόνον ἀπὸ τὰ 30 του χρόνια, κάτι ποὺ τὸ τήρησαν κι ὁ Χριστὸς κι ὁ Παῦλος καὶ ὅλοι οἱ προφῆτες καὶ ἀπόστολοι τῆς Βίβλου, κι ἐπιτάσσουν καὶ οἱ κανόνες τῆς ἐκκλησίας. κι ὁ Ἰερεμίας, ὅταν κλήθηκε στὴν προφητικὴ ἀποστολή του πρόωρα, διαμαρτυρήθηκε στὸν Κύριο· *Ὦ Κύριε, ἰδοὺ οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν, ὅτι νεώτερος ἐγώ εἰμι.* ἀλλ' ὁ Κύριος ἐπέμεινε καὶ τοῦ εἶπε· *Μὴ λέγε ὅτι 'Νεώτερος ἐγώ εἰμι'.* καὶ τὸν ἔχρισε προφήτη «πρόωρα» *ἐπὶ ἔθνη καὶ ἐπὶ βασιλείας, ἐκκριζοῦν καὶ κατασκάπτειν καὶ ἀπολλύειν, καὶ οἰκοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν* (Ἰε 1,1-6). ὅταν τάραξε τὰ μεταξὺ τῶν συγγενῶν του φαύλων Σαδδουκαίων λιμνάζοντα βρομόνερα τῆς ἀπιστίας, οἱ ἀρχιερατικοὶ συγγενεῖς του *ἄνδρες Ἀνανὼθ* ἀποπειράθηκαν νὰ τὸν δολοφονήσουν μὲ δηλητηριασμένο τρόφιμο *(ἄρτον),* στὸ ὁποῖο εἶχαν βάλει δηλητηριώδη χυμὸ βο-

τάνου *(ξύλου).* ἐπειδὴ ἐξέθετε τὴ «οἰκογενειακὴ» μαφιόζικη ὀμερτά τους. ὁ Ἰερεμίας τὸ ἀντιλήφθηκε καὶ παραπονέθηκε στὸν Κύριο· κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε· «Ὅλους αὐτοὺς γρήγορα θὰ τοὺς φάῃ τὸ μαχαίρι» (Ἰε 5,1-6). ὁ Ἰερεμίας συκοφαντήθηκε ὡς ἀσεβὴς καὶ κακόδοξος κι ὡς κατάσκοπος τῶν Βαβυλωνίων καὶ προδότης τῆς πατρίδος του, φυλακίστηκε κατ' ἐπανάληψιν, τὸν ἔβαλαν σὲ κεφαλοποδοκάκη *(καταρράκτην)* (Ἰε 25,2-3), τὸν φυλάκισαν σὲ πηγάδι μὲ λάσπη μέχρι τὶς μασχάλες γιὰ πολλὲς μέρες, γιὰ νὰ πεθάνῃ ἐκεῖ, «χωρὶς αὐτοὶ νὰ λερώσουν τὰ χέρια τους μὲ αἷμα», κι ἀπὸ κεῖ τὸν ἔσωσε ὁ Ἀβδεμέλεχ, ἕνας εὐνουχισμένος δοῦλος Ἀράπης *(Αἰθίοψ),* τὸν ὁποῖο ὁ Ἰερεμίας εὐλόγησε, καὶ προφήτευσε γι' αὐτὸν πολλὰ καλά (Ἰε 35,1-36,7· 41,1-4). μετὰ τὴν ἅλωσι, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Βαβυλώνιοι τὸν σεβάστηκαν, ἀπήχθη ἀπὸ Ἰουδαίους βιαίως στὴν Αἴγυπτο, ἐκεῖ κόντεψε νὰ δολοφονηθῇ ἀπὸ μανιασμένες Ἑβραῖες γυναῖκες, ποὺ λάτρευαν τὴν αἰγυπτιακὴ θεὰ *Βασίλισσα τοῦ Οὐρανοῦ* (Ἰε 53,18-26), ἐπειδὴ ὁ Ἰερεμίας «μίλησε ἀσεβῶς» γιὰ τὶς φανουρόπιττες *(χαυῶνας)* τῆς βδελυρῆς θεᾶς παντανάσσης. ὁ Ἰερεμίας εἶναι ὁ προφήτης ὁ περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς προφῆτες διωχθεὶς καὶ παθὼν ἄλλοτε ἀπὸ φανατικοὺς εἰδωλολατροῦντες Ἰουδαίους κι ἄλλοτε ἀπὸ ὑπερορθοδόξους Σαδδουκαίους. ἀλλ' ἐν τέλει πέθανε ὑπέργηρος περιθαλπόμενος στὴν Αἴγυπτο ἀπὸ τὸν πιστὸ μαθητή του κι ἀνεψιό του Βαρούχ. ὑπῆρξε δὲ ὁ Ἰερεμίας καὶ ἰσόβιος παρθένος ἄγαμος –πιθανῶς κι ὁ Βαρούχ–, ὅπως οἱ Ἠλίας, Ἐλισαῖος, Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, καὶ μερικοὶ ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. αὐτὰ ὅλα μαρτυροῦνται μέσα στὸ βιβλίο του.

Τὸ βιβλίο τοῦ Ἰερεμίου στὴν Καινὴ Διαθήκη μαρτυρεῖται μὲ 32 παραθέματά του παρατιθέμενα σὲ 37 θέσεις τῶν 14 βιβλίων της Μθ Λκ Ἰω Μρ Πξ Α΄ Θε Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω Ἑβ Α΄ Τι Β΄ Τι Ἰα Ἀπ· μερικὲς φορὲς στὰ παραθέματα κατονομάζεται κι ὁ προφήτης Ἰερεμίας.

Τὸ βιβλίο αὐτό, ὅπως παραδίδεται στ' ἀρχαῖα χειρόγραφα, εἶναι τὸ πιὸ κακωμένο ἀπ' ὅλα τὰ τῆς Βίβλου. γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνω, παραπέμπω στὸ δεύτερο τόμο τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς στὸ κεφάλαιο γιὰ τὶς Ἀνατάξεις, στὴν παράγραφο 8, ὅπου περιγράφω τὴν ὅλη κάκωσί του. ἐδῶ ἀναφέρω μόνον ὅτι στὰ χειρόγραφα τὸ βιβλίο εἶναι τεμαχισμένο σὲ 79 τεμάχια τοποθετημένα φύρδην μίγδην κι ἀνευρισκόμενα ὄχι μόνο στὸ βιβλίο ποὺ ἐπιγράφεται *Ἱερεμίας,* ἀλλὰ καὶ σ' ἄλλα δυὸ προφητικά. ἡ τόση κάκωσι ὀφείλεται σὲ αἴτια λειτουργικά· ἐπειδὴ τὸ ὅλο συμπίλημα ἦταν ἐκλογάδιο ἀναγνωσμάτων, τὰ ὁποῖα διαβάζονταν σὲ κοινὴ ἐπέτειο τῶν τριῶν ἁλώσεων, τῆς ἀσσυριακῆς (765 π.Χ.), τῆς βαβυλωνιακῆς (630 π.Χ.) καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς (70 μ.Χ.).

Πέρα ἀπὸ τὴν κατάτμησι τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰερεμίου πέρα κι ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι ἄγνωστο πόσα καὶ πόσο μεγάλα ἢ μικρὰ εἶναι τ' ἀπολεσθέντα μέρη του, στὰ σεσωσμένα κι ἀνατεταγμένα μέρη του ἔχω ἐντοπίσει 16 χάσματα στὰ 14 κεφάλαιά του 10 20 26 61 65 67 70 79 81 94 104 105 106 108, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν κατώρθωσα νὰ συμπληρώσω κανένα. ἐλπίζω μὲν τ' ἀπολεσθέντα μέρη νὰ μὴ συμποσοῦνται σὲ παραπάνω ἀπὸ τὸ 10% τῆς σεσωσμένης ἐκτάσεως τοῦ βιβλίου, δὲν ἀποκλείω δὲ νὰ εἶναι καὶ ποσοστὸ μικρότερο.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀνέταξα τὸ σεσωσμένο ἀλλὰ συμπεφυρμένο κείμενο τοῦ Ἰερεμίου καὶ τὸ ἐκδίδω διακεκριμένο σὲ 121 ὀργανικὰ κεφάλαια ὁμαδοποιημένα σὲ τέσσερες ἑνότητες Α Β Γα Γβ.

Α (1-53). προαιχμαλωσιακὴ ἑνότης πεζὴ καὶ ἱστορική
Β (54-87). προαιχμαλωσιακὴ ἑνότης ἔμμετρη καὶ διδακτική
Γα (88-104). αἰχμαλωσιακὴ ἑνότης ἔμμετρη - πεζὴ καὶ προφητική
Γβ (105-121). αἰχμαλωσιακὴ ἑνότης ἔμμετρη σφηνωμένη στὸν Ἠσαΐα.

Ἡ ἑνότης Α εἶναι ἀνατεταγμένη ἐπιτυχῶς, ἐπειδὴ ὡς πεζὴ καὶ ἱστορικὴ χρονολογεῖται σὲ κάθε μέρος της.

Οἱ ἑνότητες Β καὶ Γ εἶναι ἀνατεταγμένες στὸ περίπου, μὲ τὴ σειρὰ ποὺ ἀνευρίσκονται στὰ χειρόγραφα, μερικὲς φορὲς ἀνάμεσα στὰ πεζὰ μέρη, διότι ὡς ἔμμετρες καὶ μὴ ἱστορικὲς δὲν δίνουν χρονολογικὰ στίγματα, καὶ εἶναι ἀδύνατο ν' ἀναταχθοῦν, παρὰ μόνο σπανίως. φαίνονται πάντως ἂν τὰ τρία μέρη τους Β Γα Γβ εἶναι προαιχμαλωσιακὰ ἢ αἰχμαλωσιακά· ἡ Γβ λαμβάνεται ἀπὸ τὸ κατὰ τὰ χειρόγραφα κείμενο τοῦ Ἠσαΐου, ὅπου σφηνώθηκε, ὅπως εἶπα, γιὰ λόγους λειτουργικούς· φαίνεται δὲ ἐλπιδοφόρος· ἄρα εἶναι τὰ τελευταῖα κείμενα τοῦ Ἰερεμίου τὰ παρήγορα στοργικὰ κι ἐλπιδοφόρα.

9. ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Εἶχα χαρῆ μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλείτερες χαρὲς τῆς ζωῆς μου, ὅταν ἀπροσδοκήτως ἀνακάλυψα τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου καταχωνιασμένη ὡς κεφάλαιο 36 (κατὰ τὴν παλιὰ κεφαλαιοκοπή) μέσα στὸ μεγάλο καὶ φρικτὰ κακοποιημένο βιβλίο τοῦ προφήτου αὐτοῦ· τὴν ὁποία Ἐπιστολὴ ἀνέφεραν οἱ Κατάλογοι τοῦ Κανόνος (Ὠριγένους, Κυρίλλου Ἰεροσολύμων, Μ. Ἀθανασίου, Ἐπιφανίου, Φωτίου, κλπ.), ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἤξερε ποιά ἦταν· καὶ ἀντ' αὐτῆς φερόταν ὡς «Ἐπιστολὴ Ἰερεμίου» ἕνα πλαστὸ καὶ ψευδεπίγραφο ἑλληνιστικὸ κείμενο τοῦ Β΄ π.Χ. αἰῶνος. κι αὐτὸ ἦταν πολὺ βαρὺ κι ἀσήκωτο κι ἐπονείδιστο σκάνδαλο στὸ χῶρο τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς βιβλικῆς ἐπιστή-

μης. οἱ δὲ τσοκαροειδεῖς κοπρῖτες τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» ἔτριβαν τὰ χέρια τους ἀπὸ τὴν ἄγρια καὶ βλάσφημη χαρά τους εἰς βάρος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Μαρτυρία τῆς κανονικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰερεμίου, τὴν ὁποία ἀνακάλυψα, στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν ὑπάρχει καμμία, προφανέστατα λόγῳ τῆς πολὺ μικρῆς ἐκτάσεώς της (μιᾶς σελίδος). στὴ χριστιανικὴ γραμματεία μαρτυρεῖται μερικὲς φορὲς ἀπὸ τοὺς Γρηγόριο Ναζιανζηνό, Νεμέσιον, Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, Ἰσαὰκ Σύρον, καὶ Ἰώσηπον Χριστιανὸν (τοῦ 11^{ου} αἰῶνος). ἀλλὰ πάντοτε ὡς κάποιο κεφάλαιο τοῦ μεγάλου βιβλίου τοῦ Ἰερεμίου.

Τὸ κείμενο τῆς Ἐπιστολῆς εἶναι ἀκέραιο.

Στὴν Ἐπιστολή, ποὺ ἀποστέλλεται ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλὴμ στὴν ἐν Βαβυλῶνι ὁμηρεία *(ἀποικία),* ἡ ὁποία προηγήθηκε τῆς αἰχμαλωσίας κατὰ 11 χρόνια, ὁ Ἰερεμίας πρῶτον βεβαιώνει τοὺς ὁμήρους ὅτι ἡ *ἀποικία* θὰ διαρκέσῃ 70 χρόνια, καὶ τότε ὁ Κύριος θὰ σκεφτῇ νὰ συζητήσῃ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν Ἰουδαίων στὴ χώρα τους· (δηλαδὴ γιὰ τοὺς ὁμήρους διήρκεσε 11 + 70 = 81 χρόνια)· καὶ νὰ μὴν εἶναι ξεσηκωμένοι γιὰ ἐπανάστασι κι ἐπιστροφή, ἀλλὰ νὰ ὑποταχθοῦν φρόνιμα καὶ νὰ ὀργανώσουν καλὰ τὴ ζωή τους ἐκεῖ ποὺ εἶναι· καὶ δεύτερον ἐλέγχει τοὺς ψευδοπροφῆτες Ἀχιάβ, καὶ Σεδεκία, καὶ Σαμαΐα Νεελαμίτη, ποὺ ξεσηκώνουν τὸ λαὸ τῶν ὁμήρων, γιὰ νὰ ἔχουν ἀνήθικη πρόσβασι στὶς γυναῖκες ἐκείνων ὡς μοιχοί, προλέγει ὅτι αὐτοὶ θὰ τιμωρηθοῦν πολὺ ἄγρια (ὁ Βαβυλώνιος βασιλεὺς θὰ τοὺς τηγανίσῃ ζωντανοὺς καὶ θὰ τοὺς ξεπατώσῃ), καὶ συμβουλεύει τὸν ἐν Βαβυλῶνι ἀνώτερο Ἰουδαῖο ἱερέα Σοφονία νὰ τοὺς ἐλέγχῃ.

Ὑπογραφέα στὴν Ἐπιστολή του αὐτὴ ὁ Ἰερεμίας ἔχει κάποιον Σοφονία, ἄσχετο μὲ τὸν προειρημένο ἱερέα Σοφονία καὶ μὲ τὸν πρὸ πολλοῦ πεθαμένο προφήτη Σοφονία.

10. ΙΩΗΛ

Τὰ μόνα βιογραφικὰ τοῦ Ἰωὴλ ποὺ ξέρουμε εἶναι ὅτι ἦταν Ἰουδαῖος, γιὸς κάποιου Βαθουήλ, καὶ προφητεύει - γράφει γύρω ἀπὸ τὸ ἔτος τῆς ἁλώσεως τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τῆς ἀπαγωγῆς τῶν Ἰουδαίων στὴ βαβυλώνιο αἰχμαλωσία τὸ 630 π.Χ..

Τὸ βιβλίο τοῦ Ἰωὴλ στὴν Καινὴ Διαθήκη μαρτυρεῖται πολὺ ἰσχυρῶς μὲ τρία παραθέματά του παρατιθέμενα σὲ τρία βιβλία, Πξ Ῥω Ἀπ, τὸ δὲ πρῶτο ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὸ ἐκτενέστερο ἀπ' ὅσα παρατίθενται στὴν Καινὴ Διαθήκη, καὶ εἰσάγεται καὶ μὲ τ' ὄνομα *τοῦ προφήτου Ἰωήλ.*

Στὸ κείμενο τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωὴλ ἐντόπισα ἕνα μόνο μικρὸ χάσμα στὸ τέταρτο κεφάλαιο - προφητεία, τὸ ὁποῖο καὶ συμπλήρωσα εὔκολα.

Ὁ Ἰωὴλ εἶναι ὁ προφήτης, ὁ ὁποῖος στὸ φαράγγι τῆς μεγάλης καὶ τρομακτικῆς ἀλλαγῆς στέκεται μὲ τὸ ἕνα πόδι στὸ ἕνα χεῖλος του καὶ μὲ τὸ ἄλλο στὸ ἄλλο. τὸ βιβλίο του ἀπαρτίζουν τέσσερες προφητεῖες - κεφάλαια· τὶς τρεῖς τὶς κήρυξε κι ἔγραψε κατὰ τὶς παραμονὲς τῆς ἁλώσεως τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν τέταρτη μετὰ τὴν ἅλωσι καὶ τὴν αἰχμαλωσία. καὶ τὶς παρουσιάζω κατὰ σειράν.

1. Στὴν πρώτη προφητεία λέει ὅτι «*Ἡ ἡμέρα Κυρίου* ἡ φοβερὴ εἶναι *ἐγγύς* (1,15)· μετανοήστε ἔστω καὶ τὴν τελευταία ὥρα, κι ὁ Κύριος σᾶς σῴζει καὶ σᾶς εὐλογεῖ».

2. Στὴ δεύτερη λέει ὅτι «*Ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου πάρεστι* (2,1)»· καὶ «*Μεγάλη ἡ ἡμέρα Κυρίου, ἐπιφανὴς σφόδρα, καὶ τὶς ἔσται ἱκανὸς αὐτῆς;* (2,11)· γι' αὐτὸ ὁ Κύριος λέει· Ἔστω κι αὐτὴ τὴν ἔσχατη στιγμὴ *ἐπιστράφητε πρός με ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν,* κι ἐγὼ θὰ σᾶς σώσω» (2,12).

3. Στὴν τρίτη ὁ Κύριος, βλέποντας ὅτι ὁ λαὸς εἶναι κεφάλι ἀγύριστο, ἀφοῦ πρῶτα λέει *«Ἐγὼ Κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι πλὴν ἐμοῦ, καὶ οὐ μὴ καταισχυνθῶσιν ἔτι εἰς τὸν αἰῶνα»* (3,10), μὲ τὴν ἔκφρασι *εἰς τὸν αἰῶνα* μιλάει πλέον γιὰ τὸν *εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος* ἑκάστοτε καὶ ὑπερεθνικὸ καὶ πνευματικὸ λαό του, τὸν ἀείποτε πιστό, λέει ἐκεῖνα ποὺ οἱ ἀπόστολοι εἶπαν τὴν ἡμέρα τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ὡς ἐκπλήρωσι τῆς προφητείας τοῦ Ἰωήλ· *Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα ..... καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται* (Ἰλ 3,11-15· καὶ Πξ 5,5-9· καὶ Ῥω 20,13). μιλοῦν κι ὁ Κύριος καὶ τὸ προφητικὸ φερέφωνό του Ἰωὴλ γιὰ ἕναν ἄλλο *λαὸν Κυρίου* ἄξιο σωτηρίας, ποὺ δὲν εἶναι λαός του μὲ σαρκικὸ καὶ βιολογικὸ καὶ ἐθνικὸ κριτήριο, ἀλλὰ *λαὸς αὐτοῦ* κατὰ πνεῦμα, μὲ κριτήριο τὴν πίστι στὸν Κύριο, τὸ *πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου.* ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ δρομολογεῖται στὸ *θέλημα τοῦ Κυρίου* ἡ *βασιλεία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.* στὸν κατὰ τὴ σάρκα τῶν πατριαρχῶν του λαό του ὁ Κύριος ἔδωσε μιὰ βιολογικὴ παράτασι ζωῆς 700 ἐτῶν (630 π.Χ. -70 μ.Χ.), ἀλλὰ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ὡς ἐμβρύου ἡ καρδιὰ ἤδη χτυποῦσε. προφῆτες μὲ προφητεία μεγάλης ἐμβελείας καὶ διεισδύσεως στὸ μέλλον ἀπέστειλε ὁ Κύριος στὸν κατὰ πίστιν *λαὸν αὐτοῦ* κατὰ τὴν *μεγάλην* ἐκείνη καὶ *φοβερὰν ἡμέραν Κυρίου,* τὴ φοβερὴ ἐκείνη ὥρα μὲ τὴν ἐπέλασι τοῦ ἀκαταμαχήτου Βαβυλωνίου Ναβουχοδονόσορ, τοῦ «τρελλοῦ ξυραφιοῦ του» κατὰ τῶν ἀγύριστων κεφαλῶν

τῶν Ἰουδαίων. διότι καὶ μέσα στὸν ἀμετανόητο Ἰσραὴλ ὑπῆρχε ἡ μερίδα τῶν αἰωνίως ἁγίων· τοῦ Ἰερεμίου τοῦ Βαροὺχ τοῦ Δανιὴλ τοῦ Ἀνανίου τοῦ Ἀζαρίου τοῦ Μισαὴλ τοῦ Ζοροβάβελ τοῦ Ἀγγαίου τοῦ Ζαχαρίου τοῦ Μαλαχίου τοῦ Ἔσδρα τοῦ Νεεμίου καὶ ὄχι λίγων ἄλλων, ποὺ ἦταν κατὰ τὸν ἀρχαῖο «ψυχὲς φύσει χριστιανικὲς» *(animae naturaliter christianae),* ἐντεταγμένες στοὺς *πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα Κυρίου.* ἀπὸ κείνη τὴν *μεγάλην καὶ φοβερὰν ἡμέραν Κυρίου* δρομολογήθηκε τὸ μὴ εἶναι πλέον *Ἕλληνα Ἰουδαῖον βάρβαρον Σκύθην, ἀλλὰ πιστὸν καὶ ἐπικαλούμενον τὸ ὄνομα Κυρίου.* μέγας προφήτης ὁ συντάκτης τοῦ μικροῦ βιβλίου τοῦ Ἰωήλ.

4. Στὴν τέταρτη προφητεία του ὁ Ἰωήλ, ζώντας πλέον μετὰ τὴν ἅλωσι καὶ καταστροφὴ τῆς ἐπιγείου Ἱερουσαλὴμ καὶ βλέποντας τὸν κατὰ σάρκα λαό του νὰ τρέχη πεζὸς καὶ ξυπόλυτος μόνο μὲ τὸ σώβρακο πρὸς τὴ Βαβυλῶνα, κι ἀπὸ πίσω του νὰ σφυρίζῃ στὸν ἀέρα τὸ μαστίγιο τοῦ σαλαγήματος, δὲν προφητεύει πλέον στὸν Ἰουδαϊκὸ λαό, ἀλλὰ διορῶν τὸ μέλλον σὲ βάθος μεγάλο, λέει γιὰ τὸν κατὰ πίστιν λαὸ τοῦ Κυρίου ὅτι *Ὁ Κύριος ἐκ Σιὼν ἀνακράξεται καὶ ἐξ Ἱερουσαλὴμ δώσει φωνὴν αὐτοῦ, καὶ σεισθήσονται ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ... καὶ ἡ Ἰουδαία εἰς τὸν αἰῶνα κατοικηθήσεται καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ εἰς γενεὰς γενεῶν.* ποιός *Κύριος;* ἀπὸ ποιά *Σιών;* ποιά *Ἰουδαία;* ποιά *Ἱερουσαλήμ;* ποιά *φωνή;* ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· ἡ Χριστιανικὴ πίστι, τὸ εὐαγγέλιον. τὸ κήρυγμα τῶν τέως κατὰ σάρκα Ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων καὶ ἀλλοεθνῶν ἀποστόλων· ὁ λαὸς Κυρίου ἐκ παντὸς αἵματος, ὁ *ἐπικαλούμενος τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.* προσλαμβάνεται ὁ νέος λαός, πρὶν ἐγκαταλειφθῇ κι ἀγνοηθῇ ὁ παλιός.

11. ΑΒΔΙΟΥ

Γιὰ τὸν προφήτη Ἀβδιοὺ δὲν ξέρουμε τίποτε, παρὰ μόνον ὅτι ἦταν Ἰουδαῖος καὶ βίωσε τὴν ἅλωσι καὶ καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς Ἰουδαίας ὅλης καὶ τὴν αἰχμαλωσία καὶ γενικὴ ἐξορία τῶν Ἰουδαίων. κι ἔγραψε μία μόνο προφητεία αὐτὸς ὁ προφήτης μὲ τὸ μικρότερο γραπτὸ μέσα στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, μία σελίδα. πρέπει νὰ ἦταν ἕνας ἁπλὸς κι ὀλιγογράμματος ἄνθρωπος· εὐφυέστατος ὅμως καὶ μὲ πνευματώδη εἰρωνεία· κι ὁπωσδήποτε ἁγνὸς πιστὸς καὶ θεόπνευστος. μιὰ θεόπνευστη φωνὴ μέσα ἀπὸ ἕναν δοκιμαζόμενο καὶ βασανισμένο λαό.

Θαυμάζω τὸ ὅτι παρ' ὅλη τὴ γενικὴ ἐθνικὴ κακουχία, ὅπου ἔχανε ἡ μάνα τὸ παιδὶ καὶ τὸ παιδὶ τὴ μάνα, βρέθηκε τρόπος νὰ περισυλλε-

γῇ αὐτὸ τὸ θεόπνευστο σημείωμα ἑνὸς ἁπλοῦ ἀνθρώπου τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἐνταχθῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ στοὺς αἰῶνες ὡς κείμενο τοῦ βιβλικοῦ Κανόνος. θέλημα Κυρίου. δὲν συμπεραίνεται ἀπὸ πουθενὰ ἂν ὁ Ἀβδιοὺ τὴν προφητεία του τὴν ἔγραψε ὡς αἰχμάλωτος στὴ Βαβυλωνία ἢ ὡς κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους καταλοίπους ἀγρότες ποὺ εἶχε ἀφήσει ὁ Ναβουχοδονόσορ στὴν ὕπαιθρο τῆς Ἰουδαίας. εἰκάζω μόνον ὅτι συνέβη τὸ δεύτερο.

Τὸ μικρὸ κείμενο τοῦ Ἀβδιοὺ εἶναι ἀκέραιο.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη μαρτυρεῖται μ' ἕνα παράθεμά του στὴν Ἀποκάλυψι.

Ἡ προφητεία τοῦ Ἀβδιοὺ στρέφεται μὲ ἀγανάκτησι ἐναντίον τῶν Ἰδουμαίων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἅλωσι τῆς Ἰουδαίας βρῆκαν τὴν εὐκαιρία, παριστάνοντας τοὺς συμμάχους τῶν Βαβυλωνίων, νὰ ὁρμήξουν κι αὐτοὶ στοὺς Ἰουδαίους καὶ νὰ πλιατσικολογήσουν καὶ νὰ κακοποιήσουν. κι ὁ Ἀβδιοὺ προφητεύει γι' αὐτοὺς καὶ γράφει περίπου τὰ ἑξῆς. «Ποιός νομίζεις ὅτι εἶσαι, βρὲ ἀχαΐρευτε καὶ ξιππασμένε γιοῦφτε, ποὺ κατοικεῖς σὲ τρῦπες βράχων καὶ τόσο πολὺ δὲν ἔχεις τίποτε γιὰ νοικοκυριό, ποὺ ἂν μποῦν στὴν κατοικία σου κλέφτες, δὲν θὰ βροῦν νὰ κλέψουν τίποτε; ποὺ κι ἂν ἕνας βάλῃ φωτιὰ στὴ φωλιά σου, ἡ φωτιὰ δὲν θὰ βρῇ νὰ κάψῃ τίποτε, ψειριάρη; βρῆκες εὐκαιρία, γόνε τοῦ Ἠσαῦ, νὰ ἐπιτεθῇς στοὺς ἀδελφούς σου ἀπογόνους τοῦ Ἰακώβ, γιὰ νὰ κορέσῃς τὴ φθονερὴ κακία σου. ξέρε το λοιπὸν ὅτι μεγάλα κακὰ σὲ περιμένουν καὶ σένα καὶ σύρριζος ξεπατωμός». εἶναι σὰ νὰ τοὺς λέῃ αὐτὰ ποὺ ἐκφράζει ἡ σημερινὴ χωριάτικη παροιμία·

Ἔκανε κι ἡ μῦγα κόλο,
κι ἔχεσε τὸν κόσμο ὅλο.

Περίπου αὐτὰ λέει στὴν προφητεία του γιὰ τοὺς Ἰδουμαίους ὁ ἀγανακτισμένος προφήτης Ἀβδιού. γιὰ λεπτομέρειες βλέπε τὴ μετάφρασί μου, τὴν ὁποία συνοδεύει ἡ παροῦσα μου Εἰσαγωγὴ στὴ Βίβλο, ὅπως συνοδεύει καὶ τὴν ἔκδοσι τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

12. ΙΕΖΕΚΙΗΛ

Ὁ Ἰεζεκιὴλ ἦταν Σαδδουκαῖος, ἀρχιερατικὸς γόνος, ὅπως οἱ Ἰερεμίας, Βαρούχ, Ἔσδρας, Ζαχαρίας κι ὁ γιός του Ἰωάννης ὁ βαπτιστής. στὴ Βαβυλῶνα πῆγε ὡς ἐγγυητικὸς ὅμηρος 11 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἅλωσι τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν αἰχμαλωσία, (τὸ 641 π.Χ.), μαζὶ μὲ τὸν βασιλέα Ἰεχονία, τὴ βασιλομήτορα, τοὺς Δανιὴλ Ἀνανία Μισαὴλ καὶ Ἀζαρία, καὶ 18.000 ἐπιλέκτους Ἰουδαίους εὐγενεῖς καὶ ἀξιωματούχους, μεταβαίνοντας ἐκεῖ μὲ ἄνεσι, μὲ κινητὰ περιουσιακὰ

στοιχεῖα, μὲ ἀντίγραφα τῆς Βίβλου, κι ἐκεῖ ἐγκαταστάθηκαν ὅλοι ὡς ἐλεύθεροι κι εὐκατάστατοι σὲ ἀξιοπρεπῆ σπίτια, ὄχι ὡς δοῦλοι ὅπως οἱ αἰχμάλωτοι μετὰ 11 χρόνια.

Τὸν καιρὸ ποὺ ἐκεῖ προφήτευε γιὰ τὴν πολιορκημένη Ἰερουσαλήμ, ὁ Κύριος τοῦ ἐπέβαλε μιὰ πολὺ ἄγρια ὀλιγοσιτία καὶ ἀκινησία. τὴν ἡμέρα ποὺ τοῦ ἀναγγέλθηκε ἡ ἅλωσι τῆς Ἰερουσαλήμ, πέθανε καὶ ἡ γυναίκα του. γι' αὐτὸ λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θλιβερὸ ἄγγελμα ὁ Κύριος τοῦ εἶπε· *Ἰδοὺ ἐγὼ λαμβάνω ἐκ σοῦ τὰ ἐπιθυμήματα τῶν ὀφθαλμῶν σου ἐν παρατάξει· οὐ μὴ κοπῇς οὐδ' οὐ μὴ κλαυσθῇς. στεναγμὸς αἵματος, ὀσφύος, πένθους ἐστίν* (Ἰζ 28,1-2)· (=Τώρα θὰ σοῦ ἀφαιρέσω τὰ λαχταριστά σου πράγματα τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο· δὲν θὰ θρηνήσῃς καὶ δὲν θὰ κλάψῃς. θὰ εἶναι στεναγμὸς ποὺ θὰ προέρχεται ἀπὸ σφαγή, ἀπὸ σεξουαλικὴ στέρησι, ἀπὸ πένθος γιὰ θάνατο). καὶ παρακάτω ὁ ἴδιος διηγεῖται· *Καὶ ἀπέθανεν ἡ γυνή μου ἑσπέρας* (28,5). καὶ λίγο ἀκόμη παρακάτω διηγεῖται· *Καὶ ἦλθε πρός με ὁ ἀνασωθεὶς ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ λέγων· 'Ἑάλω ἡ πόλις'* (29,1). φαίνεται ὅτι ἦταν νέος ἄντρας· κι ἐκείνη ἡ μέρα ἦταν ἡ χειρότερη τῆς ζωῆς του. κι ὁ Κύριος τοῦ ἀπαγόρευσε νὰ κλάψῃ.

Ὁ Ἰεζεκιὴλ ὡς προφήτης εἶναι σχεδὸν θεόπτης. ἔχει ἀποκαλύψεις ποὺ θυμίζουν Μωϋσῆ, Ἠλία, Δανιήλ, Παῦλο, Πέτρο, Ἰωάννη εὐαγγελιστή.

Τὸ βιβλίο τοῦ Ἰεζεκιὴλ στὴν Καινὴ Διαθήκη μαρτυρεῖται μὲ 8 παραθέματα παρατιθέμενα σὲ 9 θέσεις τῶν δυὸ βιβλίων Β΄ Κο καὶ Ἀπ.

Ὁ Ἰεζεκιὴλ ἀπ' ὅλους τοὺς συντάκτες βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ὁ πιὸ ἐλευθερόστομος. καὶ γι' αὐτὴ τὴν ἐλευθεροστομία του, τὴν ὁποία ὁ Ἀκιβὰ θεωροῦσε ἀθυροστομία, αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι ῥαββῖνοι τῆς Ἰαμνείας ἤθελαν νὰ πετάξουν ἀπὸ τὸν βιβλικὸ Κανόνα τὸ βιβλίο του. ὅπως ἀνέφερα, ἤθελαν νὰ πετάξουν τέσσερα βιβλία, τὸ Ἆσμα καὶ τὸν Ἰεζεκιὴλ γιὰ τὴν ἐλευθεροστομία τους, τὸν Ἐκκλησιαστὴ γιὰ τὴ δῆθεν ἀπαισιοδοξία του, καὶ τὸ Βαροὺχ ἐπειδὴ προφητεύει τὴν ἐνανθρώπησι καὶ τὴ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων συναναστροφὴ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐν τέλει πέταξαν μόνο τὸν Βαρούχ, ἐπειδὴ τὸ βιβλίο του δὲν τὸ ἄντεχαν.

Στὸν Ἰεζεκιὴλ ἐντόπισα 15 χάσματα στὰ 10 κεφάλαια 1 6 12 13 14 19 31 32 43 52, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συμπλήρωσα 6, ἤτοι 5 μικρὰ τῆς μιᾶς λέξεως κι ἕνα λίγο μεγαλείτερο τῶν τεσσάρων περίπου λέξεων ποὺ τὸ συμπλήρωσα μόνο στὴ μετάφρασι, ἐπειδὴ μπόρεσα μὲν νὰ εἰκάσω τὸ τί περίπου λεγόταν στὸ χάσμα αὐτό, ἀλλὰ δὲν μπόρεσα νὰ εἰκάσω μὲ ποιές ἀκριβῶς ἀρχαῖες λέξεις διατυπωνόταν. τὰ ἄλλα 9 χάσματα φαίνονται μεγάλα.

Ὅπως εἶπα, ἀπὸ τὸν Ἰεζεκιὴλ καὶ πέρα τὰ προφητικὰ βιβλία ἔχουν χρονολογίες ἢ καὶ ἡμερομηνίες· κι αὐτὸ φαίνεται νὰ εἶναι θεσμὸς τοῦ Ναβουχοδονόσορ καὶ τῆς αὐτοκρατορίας του, ὅπως καὶ ἄλλα θέσμια.

Τὸ βιβλίο τοῦ Ἰεζεκιὴλ διακρίνεται σὲ τρία μέρη (Α Β Γ) καὶ διαρθώνεται σὲ 54 κεφάλαια ὡς ἀκολούθως.

Α. (1-29) 56% (πεζὸ 86%, ἔμμετρο 14%)

Β. (30-36) 27% (πεζὸ 75%, ἔμμετρο 25%)

Γ. (37-54) 16% (πεζὸ 47%, ἔμμετρο 53%)

Τὸ σύνολον πεζὸ 75% ἔμμετρο 25%

Θεματολογικῶς δὲ τὸ βιβλίο διαρθρώνεται ὡς ἑξῆς.

Α. Προφητεῖες γιὰ τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὴν Ἰουδαία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ὁμηρείας μέχρι τὴν ἅλωσι τῆς Ἰερουσαλήμ.

Β. Προφητεῖες γιὰ τὸ ἐγγὺς μέλλον 6 χωρῶν - ἐθνῶν τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς· Ἀμμών (30), Ἰδουμαίας (31· 44), Τύρου (32-35), Σιδῶνος (36), Αἰγύπτου (37-43), καὶ Ἰσραὴλ (45).

Γ. Προφητεῖες γιὰ τὸ ἀπώτερο μέλλον τοῦ Ἰσραὴλ (46-52· 54) καὶ τῶν Γὼγ καὶ Μαγώγ (53).

Στὸ κεφάλαιο 46 εἶναι τὸ ὅραμα μὲ *τὰ ὀστὰ τὰ ξηρὰ* ποὺ συναρμολογοῦνται, παίρνουν *πνεῦμα* καὶ γίνονται *λαὸς τοῦ Κυρίου.*

13. ΒΑΡΟΥΧ

Ὅπως ἀπέδειξα στὸ κεφάλαιο γιὰ τὸν Ἰερεμία, ὁ Ἰερεμίας κι ὁ ὑπογραφεύς του καὶ μαθητής του Βαροὺχ ἦταν στενοὶ συγγενεῖς· ὁ Βαροὺχ ἦταν ἔγγονος τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Ἰερεμίου, ποὺ λεγόταν Μαασαΐας, καὶ δισέγγονος τοῦ σπουδαίου ἀρχιερέως Χελκίου ποὺ δρομολόγησε τὴν ἐπὶ Ἰωσίου μεγάλη ἀλλαγή. ὁ δὲ ἀδερφὸς τοῦ Βαροὺχ Σαραΐας ὑπῆρξε ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν τοῦ τελευταίου Ἰουδαίου βασιλέως Σεδεκίου, ὅταν ὁ Ἰερεμίας δροῦσε ὡς προφήτης. καὶ κάποτε ποὺ ὁ Σαραΐας πῆγε στὴ Βαβυλῶνα γιὰ διακρατικὴ ὑπόθεσι, ὁ Ἰερεμίας τοῦ ἀνέθεσε μιὰ ἰδιάζουσα μυστικὴ ἀποστολὴ ἐντελῶς πνευματικοῦ χαρακτῆρος (Ἰε 29,1-6).

Νομίζω ὅτι μετὰ τὴν κοίμησι τοῦ διδασκάλου του Ἰερεμίου στὴν Αἴγυπτο ὁ Βαροὺχ πῆγε στὴ Βαβυλῶνα. Ἰερεμίας Ἰεζεκιὴλ Βαροὺχ καὶ Δανιὴλ εἶναι οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας ποὺ κράτησαν τὸ λαὸ τῶν Ἰουδαίων στὴν πίστι τοῦ Κυρίου. στὴ Βαβυλῶνα ὁ Βαροὺχ ἔγραψε τὸ φερώνυμο βιβλίο του καὶ τὴν Παραλειπομένη ὡς σχολικὰ βιβλία, ὅπως ἤδη ἀνέφερα.

Τὸ φερώνυμο βιβλίο τοῦ Βαροὺχ στὴν Καινὴ Διαθήκη μαρτυρεῖται μὲ δυὸ παραθέματά του στὰ βιβλία της Α΄ Κο καὶ Α΄ Τι. τὸ δεύτερο παράθεμα (Βρ 7,10 - Α΄ Τι 8,3) εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἐξώργισε τὸν Ἀκιβὰ καὶ ποὺ τὸν ἔκανε νὰ πετάξῃ τὸ βιβλίο τοῦ Βαροὺχ ἀπὸ τὸ Βιβλικὸ Κανόνα, πρᾶγμα ποὺ ἀκολουθοῦν καὶ ὅλοι οἱ προτεστάντες καὶ δὲν ἔχουν στὸν Κανόνα τους Βαρούχ. κατὰ τὰ ἄλλα δὲν ἔχουν «ἱερὰ παράδοσι». σὲ μᾶς τὰ πουλᾶν αὐτά; ἔχουν καὶ παραέχουν τὴν «ἱερὰ παράδοσι» τῆς Ταλμοὺδ τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ ζιγκολὸ τῆς σπιτονοικοκυρᾶς του Λουθήρου. καὶ εἶναι πολὺ φανατικώτεροι παραδοσιάρηδες ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους καὶ τοὺς παπικούς.

Τὸ βιβλίο τοῦ Βαροὺχ μαρτυρεῖ τὸ 180 μ.Χ. κι ὁ Εἰρηναῖος δύο φορὲς τοὐλάχιστο, ἐνῷ εἰσάγει παραθέματα μὲ τὴ φράσι *Σημαίνει δὲ καὶ Ἱερεμίας ὁ προφήτης* ἢ *Διὸ καὶ Ἱερεμίας ἐπ' αὐτοῦ ἀναφωνεῖ,* στὴ συνέχεια παραθέτει ἐκτενῆ χωρία τοῦ Βαρούχ (Βρ 9,38· 41-52· καὶ 7,1-8,2)[79]. στὸ χειρόγραφο τῆς Π. Διαθήκης ἢ τῶν Προφητῶν, ποὺ κρατοῦσε ὡς Βίβλο του ὁ Εἰρηναῖος, ὑπῆρχαν πρεσσαριστὰ καὶ ἀδιάκριτα τὰ κείμενα Ἰερεμίας, Ἰερεμίου Ἐπιστολή, Θρῆνοι, καὶ Βαροὺχ ὡς ἕνα ἑνιαῖο κείμενο τιτλοφορούμενο *Ἱερεμίας*· καὶ μέχρι σήμερα τὰ κείμενα αὐτὰ «πᾶνε πακέτο». τὸ ἴδιο συνέβαινε ἄλλωστε στὰ χειρόγραφα καὶ μὲ τὶς τρεῖς Ἐπιστολὲς τοῦ Ἰωάννου, ὅπου οἱ δύο μικρὲς Ἐπιστολὲς (Β΄-Γ΄) εἶχαν κολλήσει στὸ κείμενο τῆς μεγάλης (Α΄) καὶ φαίνονταν σὰν τελευταῖο μέρος ἐκείνης. γι' αὐτὸ κι ὁ Εἰρηναῖος πάλι, ὅταν παραθέτῃ ἐκτεταμένο χωρίο τῆς Β΄ Ἰωάννου, εἰσάγει τὸ παράθεμα λέγοντας· *Καὶ ὁ τοῦ Κυρίου μαθητὴς Ἰωάννης ἐν τῇ προειρημένῃ Ἐπιστολῇ* (ἡ προειρημένη εἶναι ἡ Α΄) *φεύγειν διδάσκει τοὺς αἱρετικοὺς λέγων· 'Πολλοὶ πλάνοι... ἃ εἰργάσασθε'* (Β΄ Ἰω 2,4-5)· *καὶ πάλιν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ λέγει· 'Πολλοὶ ψευδοπροφῆται... τὸ τοῦ ἀντιχρίστου'* (Α΄ Ἰω 11,1-3)[80]. σαφῶς κρατάει ὁ Εἰρηναῖος κείμενο ποὺ ἔχει καὶ τὶς τρεῖς Ἐπιστολὲς ὡς μία, πρεσσαριστὲς καὶ ἀδιάκριτες, ἐπειδὴ συνέβη ὅ,τι ἀκριβῶς συνέβη καὶ μὲ τὸ Βαροὺχ καὶ μὲ τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰερεμίου. οἱ δὲ μεταγενέστεροι, ὅπως πρῶτος χρονικῶς ὁ ἀρειανὸς Εὐσέβιος Καισαρείας (θ. 340) στὸν Κατάλογό του, ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὕπαρξι καὶ τὴ γνησιότητα τῶν δύο μικρῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἰωάννου, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἀγνοοῦσαν αὐτὸ τὸ πολὺ ἀρχαιότερό τους φαινόμενο. ἀπὸ τὴν ἴδια ἀμάθεια καὶ οἱ σημερινοὶ «μεγάλοι κριτικοὶ» φλυαροῦν γιὰ τὶς Β΄ καὶ Γ΄ Ἐπιστολὲς τοῦ Ἰωάννου ὅσα φλυαροῦν. νὰ μὴν πῶ τώρα καμμιὰ χωριάτικη παροιμία.

Στὸ κείμενο τοῦ Βαροὺχ ἐντόπισα ἕνα μόνο χάσμα στὸ ἔμμετρο κεφάλαιό του 4, τὸ ὁποῖο ἦταν ἀδύνατο νὰ συμπληρώσω.

Τὸ βιβλίο τοῦ Βαροὺχ διακρίνεται σὲ δύο μέρη, πεζὸ καὶ ποιητικό.

Α. (κεφ. 1-3). πεζό. περιέχει ἕναν αὐτοέλεγχο τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων μὲ προεξάρχοντα τὸν Βαρούχ, ποὺ ἔγινε στὴ Βαβυλῶνα, τὸν ὁποῖο ἀκολουθεῖ μιὰ θερμὴ προσευχὴ μετανοίας ποὺ θυμίζει τὴν προσευχὴ τοῦ βασιλέως Σαλωμὼν στὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ· αὐτὴ ὅμως εἶναι προσευχὴ καθολικῆς μετανοίας.

Β. (κεφ. 4-9). Ποιητικό. μιὰ ἔμμετρη σχολικὴ Χρηστομάθεια, μοιάζει μὲ τὰς Παιδείας.

14. ΔΑΝΙΗΛ

Ὁ Δανιὴλ καὶ οἱ τρεῖς ἄλλοι φίλοι του καὶ συμφοιτηταί του ἄντρες, Ἀνανίας Μισαὴλ καὶ Ἀζαρίας, μαζὶ μὲ τὸ βασιλέα Ἰεχονία καὶ τὴ βασιλομήτορα καὶ 18.000 ἐπιφανεῖς Ἰουδαίους, ὅπως ἀνέφερα, πῆγαν στὴ Βαβυλῶνα ὡς ἐγγυητικοὶ ὅμηροι μὲ κάθε ἄνεσι καὶ μὲ τὴν κινητὴ περιουσία τους, 11 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἅλωσι καὶ καταστροφὴ τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τῆς Ἰουδαίας ὅλης καὶ τοῦ ναοῦ. ἐκεῖ μὲ διαταγὴ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ὁ Δανιὴλ καὶ οἱ τρεῖς ἄλλοι ἐπιλέχτηκαν ὡς ὄμορφοι ῥωμαλαῖοι ἔξυπνοι κι εὐγενεῖς καταγόμενοι *ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς βασιλείας* (πρίγκηπες) *καὶ ἀπὸ τῶν φορθομίν* (εὐγενεῖς), πῆραν βαβυλωνιακὴ ἰθαγένεια καὶ βαβυλωνιακὰ ὀνόματα *Βαλτάσαρ Σεδράχ Μισάχ Ἀβδεναγώ,* σπούδασαν σὲ εἰδικὴ σχολὴ γιὰ ἡγέτες κι ἀξιωματοῦχους, ζώντας ὡς ὁμοτράπεζοι τοῦ βασιλέως, κι ἐπειδὴ πρώτευσαν στὰ μαθήματα, διωρίστηκαν σὲ κορυφαῖα ἡγετικὰ ἀξιώματα. ὅταν δὲ ὁ Δανιὴλ βρῆκε κι ἐξήγησε τὸ γνωστὸ ὄνειρο τοῦ Ναβουχοδονόσορ, διωρίστηκαν οὐσιαστικὰ πρωθυπουργὸς ὁ Δανιὴλ - Βαλτάσαρ καὶ ὑπουργοὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς. ἦταν λοιπὸν ὁ Δανιὴλ Δαυϊδίδης πρίγκηπας, ποὺ κανονικὰ ἔπρεπε στὴ χώρα του, ἂν ὑπῆρχε ἀξιοκρατία, νὰ εἶναι βασιλεὺς αὐτὸς ἀντὶ γιὰ τὰ παλιόπαιδα Ἰωακὶμ καὶ Σεδεκία καὶ τ' ἄλλα δυὸ ποὺ κατέστρεψαν τὴ χώρα τους. στὴν αὐτοκρατορία ὅμως τοῦ Ναβουχοδονόσορ, ὅπου ὑπῆρχε ἀξιοκρατία, κυβέρνησαν ὡς δεύτεροι ἡγέτες ἀμέσως μετὰ τὸν αὐτοκράτορα. ἀντιμετώπισαν βέβαια κάποτε τὸν φονικὸ φθόνο τῶν ἐντοπίων, ἀλλὰ μὲ τὴ χάρι τοῦ θεοῦ καὶ τὴ σύνεσι τοῦ αὐταρχικοῦ Ναβουχοδονόσορ, ὅσο αὐτὸς ζοῦσε, ἐπιβίωσαν ἐκτιμήθηκαν καὶ θαυμάστηκαν. ὁ ἀγέρωχος καὶ σκληρότατος Ναβουχοδονόσορ, δίκαιος καὶ ταπεινόφρων στὸ βάθος του, δὲν χωράτευε. ἔπαιρνε κεφάλια μὲ τὸ παραμικρό· τῶν φαύλων ὅμως. ἤξερε νὰ διαλέγῃ καὶ νὰ προστατεύῃ τοὺς ἀξίους καὶ πιστοὺς συνεργάτες του. ἐπὶ τοῦ ἀνικάνου γιοῦ τοῦ Ναβουχοδονόσορ, τοῦ Βαλτάσαρ, ὁμωνύμου τοῦ Δανιὴλ - Βαλτάσαρ, ὁ Δανιὴλ κάποτε ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ ἀξίωμά του, ἀλλὰ καὶ κάποτε ἀποκατα-

στάθηκε. μετὰ λίγες ὧρες ὅμως οἱ Μῆδοι κατέλαβαν αἰφνιδίως τὴ Βαβυλῶνα, ἐξώντωσαν τὸν Βαβυλώνιο βασιλέα Βαλτάσαρ, καὶ κράτησαν πρωθυπουργὸ τὸν Δανιήλ, γιὰ τὶς ἱκανότητες καὶ τὴν τιμιότητα τοῦ ὁποίου προφανῶς ἦταν καλῶς καὶ ἐγκαίρως πληροφορημένοι. ὅταν ἐκδηλώθηκε ἐναντίον τοῦ Δανιὴλ ὁ φθόνος τῶν Μήδων ἀξιωματούχων, ὁ ἀδύναμος Δαρεῖος ὁ Μῆδος ὑπέκυψε στὴ δύναμί τους κι ἐπέτρεψε νὰ τὸν ῥίξουν στοὺς λέοντες τοῦ λάκκου, ἐνῷ εἶχε γιὰ τὸν Δανιὴλ μεγάλη ἀγωνία. κι ὅταν ὁ Δανιὴλ διασώθηκε ἀπὸ τοὺς λέοντες τοῦ λάκκου, ὁ Δαρεῖος χάρηκε πολὺ καὶ συνάμα ἀναβάθμισε καὶ τὴν ἰσχύ του ἐπὶ τῶν ἀξιωματούχων του. ὅταν κάποτε οἱ ὁμοεθνεῖς τῶν Μήδων Πέρσες μὲ ἀρχηγὸ τὸν Κῦρο κυριάρχησαν στοὺς Μηδοπέρσες, ὁ Κῦρος διατήρησε ὡς πρωθυπουργὸ τὸν Δανιήλ. κι ὁ Δανιὴλ ἦταν κατὰ τὴ γνώμη μου ποὺ ὡς πρωθυπουργὸς τοῦ Κύρου εἰσηγήθηκε καὶ συνέταξε τὸ διάταγμα περὶ ἐπανόδου τῶν Ἑβραίων –καὶ πολλῶν ἄλλων αἰχμαλώτων λαῶν– στὴ χώρα τους κι ἀποκατάστασί τους σ' αὐτή. κυβέρνησε *(κατηύθυνε)* τὴν αὐτοκρατορία τοῦ Κύρου 4 χρόνια, μέχρι τὸ 557 π.Χ., ὁπότε καὶ παραιτήθηκε, ἐπειδὴ ἦταν περίπου 105 ἐτῶν. (20 ἐτῶν, ὅταν ἐπιλέχτηκε καὶ πολιτογραφήθηκε, 11 ἔτη τὰ τῆς ὁμηρείας, 70 ἔτη τὰ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Ἑβραίων, καὶ 4 ἔτη ὡς πρωθυπουργὸς τοῦ Κύρου, γίνονται 105. μετὰ τὴν παραίτησί του μπορεῖ νὰ ἔφτασε καὶ στὰ 110. γι' αὐτό, ἐνῷ τόσο προσευχήθηκε γιὰ τὴν παλιννόστησι τῶν Ἰουδαίων στὴ χώρα τους (Δα 3,1-26) καὶ τόσο φρόντισε (Ἂν 1,1-9), ὁ ἴδιος δὲν ἐπέστρεψε στὴν πολυπόθητή του πατρίδα ποτέ, διότι σὲ τέτοια ἡλικία οὔτε πεζὸς οὔτε ἔφιππος οὔτε ἐποχούμενος θὰ μποροῦσε ν' ἀντέξῃ τὸ γυρισμό, ποὺ πρέπει νὰ διήρκεσε τοὐλάχιστο ἕνα μῆνα.

Ὁ Δανιὴλ λοιπὸν ἦταν στοὺς ξένους ἡγεμόνες τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς μιὰ πασίγνωστη καὶ θαυμαστὴ ἀξία, τὴν ὁποία ἀξιοποίησαν καὶ οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσες ἡγεμόνες. μοιάζει πολὺ μὲ τὸν ἀρχαῖο Ἰωσήφ. καὶ οἱ δυό, ἀπὸ ὅμηρος ὁ ἕνας καὶ φυλακισμένος ὁ ἄλλος καταξιώθηκαν ἀπὸ πολὺ νέοι, περίπου 30 ἐτῶν, καὶ κυβέρνησαν ὡς ἰσόβιοι πρωθυπουργοὶ τὴν ξένη καὶ μεγάλη καὶ μεταξὺ πολλῶν ἐθνῶν ἡγεμονεύουσα ἐπικράτεια· ὠφέλησαν τοὺς συγγενεῖς ἢ ὁμοεθνεῖς των, ἀλλὰ καὶ τοὺς κράτησαν μακριὰ ἀπὸ τὴν ἡγεσία τῆς ξένης χώρας. ἤξεραν τοὺς ἀδερφούς των κι ὁμοεθνεῖς των πολὺ καλά, ὅτι ἦταν ἀπάνθρωποι κι ἐπικίνδυνοι. διότι τὸν ἕναν τὸν πούλησαν τὰ 10 ἀδέρφια του γιὰ δοῦλο ἀπὸ φθόνο, καὶ μὲ μιὰ πολὺ ἀπάνθρωπη καὶ μαφιόζικη ἐχεμύθεια - ὁμερτὰ δὲν εἶπαν ποτὲ οὔτε ἕνας στὸν πατέρα τους «Πατέρα τὸ παιδί σου δὲν πέθανε, ἀλλ' εἶναι δοῦλος στὴ διπλανὴ χώρα, πήγαινε κι ἐξαγόρασέ τον, νὰ ζῇ κι αὐτὸς σὰν ἄνθρωπος», ὁ δὲ ἄλλος, ὁ Δαυϊδίδης Δανιήλ, ἤξερε πόσο φαῦλοι

κι ἀπάνθρωποι ἦταν οἱ ὁμοεθνεῖς του καὶ συγγενεῖς του, ὅταν σχεδὸν τὸν πούλησαν κι αὐτὸν παραδίδοντάς τον ὡς ὅμηρο στὸν Ναβουχοδονόσορ. ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ καὶ πρὸς τοὺς δυὸ τόση ἐκτίμησι κι ἐμπιστοσύνη τῶν ἡγεμόνων τῶν πανισχύρων καὶ ἡγεμονευουσῶν αὐτοκρατοριῶν τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς, Ἰωσὴφ καὶ Δανιήλ. ἡ τέτοια πολιτική τους ἄλλωστε ἦταν καὶ ἄκρως εὐεργετικὴ γιὰ τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων· διότι μόνο ἔτσι ἀποφεύχθηκε ἡ ἐξαφάνισί τους μὲ τὴν ἀφομοίωσί τους μὲ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Βαβυλωνίους, ἡ ἐπιβίωσί τους ὡς ἔθνους, ποὺ ὑπηρέτησε τὸ θεῖο θέλημα εὐεργετικὰ γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. δυὸ ἄνθρωποι τοῦ θεοῦ τὸ κατώρθωσαν αὐτό, ὁ Ἰωσὴφ κι ὁ Δανιήλ· κι ἀργότερα ὁ Παῦλος. ἕνα ἄλλο κοινὸ τῶν δύο θαυμαστῶν κι ἀξιαγάπητων Ἑβραίων εἶναι ὅτι ὡς προφῆτες προφητεύουν μ' ἕναν πανάρχαιο τρόπο· μὲ ὄνειρά τους καὶ μ' ἑρμηνεῖες ὀνείρων ἀνδρῶν ἀλλοεθνῶν καὶ ἀλλοθρήσκων. αὐτὸ βέβαια ἦταν ἐπιλογὴ καὶ ῥύθμισι τοῦ Κυρίου. ὁ Δανιὴλ ὅμως δεχόταν κι ἀποκαλύψεις μὲ ὁράματα καὶ ὀπτασίες τοῦ ξύπνου. ἡ μία μόνο ἀποκάλυψί του, ἡ πρώτη, εἶναι ὄνειρό του· οἱ ἄλλες τρεῖς εἶναι ὁράσεις. τοῦ Ναβουχοδονόσορ ὅμως ἑρμήνευσε δυὸ ὄνειρα· τὸ ἕνα μάλιστα τὸ βρῆκε καὶ χωρὶς νὰ τοῦ τὸ φανερώσῃ ὁ Ναβουχοδονόσορ. τὸ μεγαλεῖο τοῦ Δανιὴλ ἐξυμνεῖται κι ἀπὸ τὸν συνόμηρό του προφήτη Ἰεζεκιήλ (Ἰζ 13,2· 7· 34,5), ποὺ κι ἐκεῖνος ἦταν εὐγενὴς ὡς γόνος ἀρχιερέως, Σαδδουκαῖος ὅπως κι ὁ Ἰερεμίας κι ἀργότερα ὁ Ἔσδρας κι ὁ Ζαχαρίας κι ὁ γιός του Ἰωάννης ὁ βαπτιστής.

Ἀπὸ 16 ἐτῶν εἶχα μιὰ ἀπορία καὶ τώρα ὀγδοντάρης γέρος πιὰ ἔχω μιὰ τυπικῶς ἀναπόδεικτη ὑπόνοια, ποὺ ὅμως τὴ δέχομαι ὡς ἀπάντησι στὴν ἀπορία μου.

Ὁ αὐταρχικὸς καὶ ἄγριος Ναβουχοδονόσορ, ποὺ ὁ Κύριος τὸν χρησιμοποίησε σὰν «τρελλὸ ξυράφι» του, μὲ τὸ ὁποῖο τιμώρησε τὸν περιούσιο καὶ διαλεχτὸ λαό του καὶ σωφρόνισε ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς (διότι ὅλοι τους ἦταν πιὰ παράφρονες κίναιδοι κι ἀρσενοκοῖτες καὶ λάτρεις τοῦ Ἀδώνιδος), ὁ Ναβουχοδονόσορ, ποὺ ἀνέβαζε καὶ κατέβαζε βασιλεῖς, ποὺ σκότωνε ὅποιον ἤθελε καὶ προέβαλλε ὅποιον ἤθελε, ὁ κατὰ βάθος δίκαιος ἀμερόληπτος ἀξιοκρατικὸς καὶ ταπεινόφρων, ὁ ὁποῖος κάποτε ἔπεσε στὸ ἔδαφος καὶ προσκύνησε τὸν Δανιήλ, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ τυπικὰ εἰδωλολάτρης, ὡμολόγησε ὡς μόνον ἀληθινὸ θεὸ τὸν Κύριο ποὺ λάτρευε ὁ Δανιήλ, φαίνεται ὅτι ἦταν τρελλός· κι ὁ Κύριος μὲ τρελλὸ ξύρισε τοὺς παράφρονες σὰ βρόμικες τρίχες· πολὺ ἱκανὸς καὶ ταλαντοῦχος ὅμως. αὐτὸς ὁ Ναβουχοδονόσορ κάποτε τρελλάθηκε ὀξύτερα καὶ τότε δὲν ἀνατράπηκε, ἀλλὰ κάποιοι τοῦ πέρασαν χειροπέδες καὶ τὸν ἐξανάγκασαν νὰ ζήσῃ ἑφτὰ χρόνια στὴν ὕπαιθρο, σὰ ζῷο, ἔξω ἀπὸ κάθε στέγη, καὶ τὸν τάιζαν

χορτάρι σὰ βόδι, καὶ ἡ βροχὴ ὅλη τὸν ἔβρεχε σὰν ἄγριο ζῷο, καὶ τὰ μαλλιὰ καὶ τὰ γένεια του τελείως ἀκούρευτα τὸν ἔδειχναν σὰ λεοντάρι μὲ χαίτη, καὶ τὰ νύχια του ἄκοπα μεγάλωσαν σὰν τὰ νύχια τῶν πουλιῶν, τοῦ ἀετοῦ δηλαδὴ καὶ τοῦ γύπα. ἔζησε ἔτσι ἐκθρονισμένος 7 χρόνια. οἱ ἄνθρωποι ὅμως τὸν φύλαγαν σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι, σὰ νὰ ἦταν μιὰ θεραπευτικὴ ἀγωγή, καὶ τὸ θρόνο του δὲν τοῦ τὸν πῆραν· οὔτε τὸν δολοφόνησαν, παρ' ὅλο ποὺ ἦταν τοῦ χεριοῦ τους. κι ἐκεῖνος κάποτε ἔνιωσε τὰ μυαλά του στὴ θέσι τους, καὶ οἱ ἄνθρωποι τὸν ἀποκατέστησαν στὸ βασιλικό του θρόνο, ὅπως ἦταν πρῶτα, καὶ βασίλευσε κι ἄλλα χρόνια· καὶ κήρυξε ὅτι ὁ θεὸς τοῦ Δανιὴλ μόνον αὐτὸς εἶναι θεὸς ἀληθινός. ἡ ἀπορία μου λοιπὸν ἦταν· Ποιοί ἦταν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι; ποιοί, ὅταν αὐτὸς ἦταν τρελλός, καὶ τὸν συντηροῦσαν δεμένον καὶ σὰ ζῷο, ὅμως δὲν ἐκμεταλλεύτηκαν τὴν ἀδύναμη θέσι του, δὲν τοῦ πῆραν τὸ θρόνο του, δὲν τὸν ἐκτέλεσαν, καί, καθὼς τὸν εἶχαν 7 χρόνια σιδηροδέσμιο, δὲν τὸν σκότωσαν σὰν κακὸ λύκο; καὶ ἡ ὑπόνοιά μου τώρα εἶναι· ἦταν ὁ Δανιήλ, ὁ πανίσχυρος πρωθυπουργός του, ποὺ κρατοῦσε τὴν αὐτοκρατορία του σὰ δικτάτωρ, μέχρι ἐκεῖνος νὰ γίνῃ καλά. ὅπως ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀνέλαβε κι ἐκπαίδευσε τὸν ὅμηρο Δανιὴλ καὶ τὸν ἐξύψωσε καὶ τὸν ἔκανε ἰσόβιο πρωθυπουργό του, ἔτσι κι ὁ Δανιὴλ στὸ κορύφωμα τῆς δυνάμεώς του, ὡς πανίσχυρος δικτάτωρ, μὲ μιὰ ἀσύλληπτη ἀνιδιοτέλεια κι εὐγνωμοσύνη καὶ σέβας καὶ δικαιοσύνη, τὸν προστάτευσε στὴ δύσκολη θέσι του. μήπως δὲν ἔκανε τὸ ἴδιο κι ὁ Ἰωσήφ; ὁ ὁποῖος ἦταν ὁ πανίσχυρος πρωθυπουργὸς ἑνὸς φαραὼ ἀνηλίκου· προστάτευσε τὸν ἀνήλικο φαραὼ μέχρι τὴν ἐνηλικίωσί του, καὶ οὐδέποτε διανοήθηκε νὰ τοῦ πάρῃ τὸ θρόνο. ὅτι δὲ ὁ ἐπὶ Ἰωσὴφ φαραὼ ἦταν ἀνήλικο παιδί, τὸ λέει ὁ Ἰωσήφ, ὅταν λέῃ στ' ἀδέλφια του *Ὁ θεὸς ἐποίησέ με ὡς πατέρα φαραὼ καὶ κύριον παντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ ἄρχοντα* (= πρωθυπουργό, δικτάτορα) *πάσης γῆς Αἰγύπτου* (Γε 114,11). ὁ τριαντάρης καὶ ἐπέκεινα Ἰωσὴφ προστάτευσε τὸν ἀνήλικο κι ἀθῷο φαραὼ καὶ τοῦ φύλαξε τὸ θρόνο του ἀπὸ κάθε ἐπίβουλο καὶ σφετεριστή (Γε 98,26· 99,7). τί πρόσωπα αὐτοὶ οἱ δυό, ὁ Ἰωσὴφ κι ὁ Δανιήλ!

Στὸ κείμενο τοῦ Δανιὴλ ἐντόπισα δύο μεγάλα χάσματα στὸ κεφάλαιο - ὅραμα 4, ὀφειλόμενα σὲ διασκελισμὸ τοῦ ὁμοιοτελεύτου (transgressio similiter desinentis causa), τὰ ὁποῖα φυσικὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ συμπληρώσω.

Εἶπα, στὸν πρῶτο τόμο τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς γιὰ τὸν Κανόνα, καὶ στὸν δεύτερο τόμο γιὰ τὸ Κείμενο, καὶ στὸν παρόντα τρίτο τόμο στὴν ἐξέτασι τῶν Ἱστορικῶν βιβλίων, ὅτι ἡ Αἰχμαλωσία (πρὸ ἐμοῦ Δα 1-6), εἶναι ἄλλο βιβλίο, ποὺ τὸ ἀποκόλλησα ἀπὸ τὸ βιβλίο Δανιήλ, καὶ γιατί τὸ ἀποκόλλησα. προσδιώρισα δὲ στὸ δεύτερο τόμο

γιὰ τὸ Κείμενον καὶ τὴν προέλευσι τῆς μεταφράσεως τῶν δυὸ βιβλίων (Αἱ Δα), τὴν ὁποία δημοσιεύει ἀνέκαθεν ἡ ἐκκλησία· ὅτι εἶναι ἡ τῶν Ἑβδομήκοντα.

Τὸ βιβλίο τοῦ «Δανιήλ», ὅπως καὶ τὸ τοῦ Βαρούχ, μόνον αὐτὰ τὰ δυὸ προφητικὰ βιβλία, δὲν περιέχουν ἔλεγχο, ἐπειδὴ οἱ προφῆτες των βρίσκονται σὲ ξένη ἐπικράτεια εἰδωλολατρική· κι ὁ κάθε Ἰουδαῖος εἶναι ἐλεύθερος νὰ εἰδωλολατρήσῃ καὶ νὰ παύσῃ νὰ εἶναι Ἰουδαῖος προσαρτώμενος στοὺς ἀλλοεθνεῖς. ὁ Ἰεζεκιὴλ στὸ βιβλίο του ἐλέγχει, ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ· ἀμέσως μετὰ τὴν ἅλωσι κι αἰχμαλωσία παύει νὰ ἐλέγχῃ. κι αὐτὰ εἶναι ἀμάχητα χρονολογικὰ τεκμήρια γιὰ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς προφῆτες Ἰεζεκιὴλ Βαροὺχ καὶ Δανιήλ. τ' ἀκοῦτε, τσόκαρα τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», κολομάγειροι καὶ σκατοπαρασκευασταί; δὲν βαρεθήκατε νὰ εἶστε βλᾶκες;

Τὸ βιβλίο «Δανιὴλ» γράφτηκε ἀπὸ τὸν προφήτη Δανιὴλ στὴ Βαβυλῶνα καὶ στὰ Σοῦσα τῆς Περσίας κατὰ τὰ τέσσερα ἔτη ποὺ ἀναγράφονται ἀνὰ ἕνα ὡς χρονολογίες τῶν τεσσάρων προφητειῶν, ἤτοι πρῶτο καὶ τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βαλτάσαρ (Δα 1,1· 2,1), πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου τοῦ Μήδου (Δα 3,1), καὶ τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου τοῦ Πέρσου (Δα 4,1). καὶ κάποτε μετὰ τὸ τέταρτο ἔτος τοῦ Κύρου ὁ Δανιὴλ πέθανε, ἔχοντας ζήσει γιὰ κάποια λίγα ἀκόμη χρόνια χωρὶς συνομήλικο ἢ ἄλλον κάπως χρονικῶς πλησίον, *ἐξωμοιωμένος* μὲ *πελεκᾶνα ἐρημικὸν* καὶ μὲ *νυκτικόρακα* (=γκιώνη) *ἐν οἰκοπέδῳ* μοναχικὸν (Ψα 101,5-6· Δα 4,99 *Δεῦρο ἀναπαύου*). ὁ ψαλμὸς 101 εἶναι δικός του. στὸ βιβλίο τοῦ Δανιὴλ πίσω ἀπὸ τὴν ὁμοιότυπη μεταφραστικὴ γλῶσσα τῶν Ἑβδομήκοντα ἡ ἀρχικὴ ἑβραϊκὴ τοῦ Δανιὴλ φαίνεται πιὸ ἀντιπροσωπευτικὴ κι ἀρχαιοπρεπὴς ἀπὸ τὴ βαβυλωνίζουσα ἑβραϊκὴ τῆς Αἰχμαλωσίας. στὴ γλωσσικὴ αὐτὴ διαφορὰ τῶν δυὸ βιβλίων τῶν συγκολλημένων σὰ δυὸ πτερύγια μυδιοῦ, φαίνεται ἀνάγλυφα ἡ διαφάνεια τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα, ποὺ προωρίστηκαν ν' ἀντικαταστήσουν τὸ ἔπειτα χαμένο ἀρχικὸ ἑβραϊκὸ κείμενο, ἐπέχοντας τὴ θέσι του ὡς πρωτοτύπου. ἡ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα εἶναι σὰ μιὰ διαφάνεια ποὺ σκεπάζει ἕνα κείμενο, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ καθόλου τὴ θέασι τῶν λέξεών του τῶν συλλαβῶν του τῶν φθόγγων του. τὸ ἴδιο φαίνεται καὶ στὴ γλωσσικὴ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ὑψηγόρου Ἰὼβ καὶ τῶν ἄλλων βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς. ὄντως θεόπνευστη μετάφρασι· ποὺ ἀποδίδει δηλαδὴ ἕνα θεόπνευστο κείμενο, χωρὶς καμμιὰ ἀπόκρυψι ἢ θάμπωσι καὶ τοῦ παραμικροῦ του νοήματος ἢ ὕφους.

Τὸ βιβλίο τοῦ προφήτου Δανιὴλ εἶναι στὴν Κ. Διαθήκη πολύχρηστο. κυριώτερες χρήσεις του εἶναι οἱ ἀκόλουθες ἕξ.

1. Ὁ περίφημος καὶ εὐρυτάτης χρήσεως χαρακτηρισμὸς τοῦ Χρι-

στοῦ *υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,* ποὺ λέγεται 84 φορὲς ἀπὸ τὸν ἴδιο στὰ τέσσερα Εὐαγγέλια (Μθ 32, Λκ 26, Μρ 14, Ἰω 12) καὶ μία φορὰ ἀπὸ τὸ Στέφανο στὶς Πράξεις (18,3), εἶναι ἀποκλειστικὸς γι' αὐτὸν χαρακτηρισμὸς τοῦ προφήτου Δανιὴλ λεγόμενος προφητικῶς (Δα 1,16· 4,19).

2. Τὴν προφητεία τοῦ Δανιὴλ γιὰ *τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ* (Δα 3,42· 4,70· 4,97) τὴ μνημονεύει αὐτολεξεὶ καὶ τὴν ἑρμηνεύει ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς στὰ Κατὰ Ματθαῖον καὶ Κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλια (Μθ 120,17· Μρ 57,1).

3. Ἡ προφητεία τοῦ Χριστοῦ στὰ προειρημένα δυὸ Εὐαγγέλια, ὅτι ἡ θλῖψι ποὺ θὰ πέσῃ στὸν ἀποστάτη Ἰσραὴλ κατὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Ἰερουσαλήμ, τὸ 70 μ.Χ., καὶ ποὺ θὰ εἶναι ἡ μεγαλείτερη θλῖψι ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τότε, εἶναι προφητεία τοῦ Δανιὴλ (Δα 4,87), τὴν ὁποία ὁ Κύριος ἁπλῶς ὑπενθυμίζει παραπέμποντας στὸν προφήτη (Μθ 104,23· Μρ 57,6).

4. Ὁ κατὰ τὸ Ματθαῖο λόγος τοῦ Κυρίου, ὅτι στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν *οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος* (Μθ 58,8), εἶναι παραπομπή του στὴ σχετικὴ προφητεία τοῦ Δανιήλ (Δα 4,89).

5. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὴν προφητεία του γιὰ τὸν ἀντίχριστο, *τὸν ἄνθρωπον τῆς ἁμαρτίας, τὸν υἱὸν τῆς ἀπωλείας, τὸν ἀντικείμενον καὶ ὑπεραιρόμενον ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός,* τὴν ὁποία γράφει Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Β΄ Θε 2,3-4), τὴν παίρνει ἀπὸ τὸ Δανιὴλ (Δα 4,76-78) καὶ ἁπλῶς τὴν ἐπαναλαμβάνει γιὰ τὸν ἀντίχριστο τῶν ἐσχάτων.

6. Τέλος πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸν ἄγγελο *Γαβριὴλ* στὴ Βίβλο ἀναφέρουν μόνον ὁ Δανιὴλ (Δα 2,19· 3,28) κι ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς (Λκ 2,14· 3,1).

Ἀλλὰ κι ὁ Ἰωάννης στὴν Ἀποκάλυψι πάνω ἀπὸ 45 φορὲς χρησιμοποιεῖ περίπου 40 φράσεις τοῦ βιβλίου τοῦ Δανιήλ.

Τὸν προφήτη Δανιὴλ κατονομάζει ὁ Κύριος μὲ τὴ φράσι του *τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου* (Μθ 104,17· Μρ 57,1).

Τὸ βιβλίο τοῦ Δανιὴλ ἀπαρτίζουν τέσσερες ἀποκαλύψεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες, ὅπως ἤδη ἀνέφερα, ἡ μία εἶναι *ἐνύπνιον* (= ὄνειρο) καὶ οἱ ἄλλες τρεῖς *ὁράσεις* ἢ *ὀπτασίαι*· ἔτσι τὶς χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος. ἔχουν δὲ συνοπτικῶς ὡς ἀκολούθως.

1. (Πρῶτο ἔτος Βαλτάσαρ)· *ἐνύπνιον.* α΄ θηρίον· λέαινα μὲ φτερὰ ἀετοῦ· Βαβυλωνιακὴ αὐτοκρατορία. β΄ θηρίον. ἄρκος· Περσικὴ αὐτοκρατορία. γ΄ θηρίον· πάρδαλις μὲ τέσσερα φτερὰ πτηνοῦ καὶ τέσσερα κεφάλια. ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία τῶν Μακεδόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. δ΄ θηρίον· θηρίον φοβερὸν μὲ 10 κέρατα· (Ἰούλιος, Αὔγουστος, Τιβέριος, Γάιος, Κλαύδιος, Νέρων, Γάλβας, Ὄθων, Βιτέλλιος, Βε-

σπασιανός). πάντοτε οἱ προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης φτάνουν σὲ ἐμβέλεια μέχρι τὸ 70 μ.Χ., κι ἐκεῖ σταματοῦν ὅλες ἀνεξαιρέτως, ὅσες ἔχουν τὴ μέγιστη ἐμβέλεια μέσα στὸ μέλλον. οὐδέποτε προφητεία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης φτάνει πέρα ἀπὸ τὸ 70 μ.Χ..

2. (Τρίτο ἔτος Βαλτάσαρ)· *ὅρασις* στὰ Σοῦσα. α΄ Κριὸς μὲ δύο ἄνισα κέρατα (Μῆδοι + Πέρσαι). β΄ Τράγος μ' ἕνα πολὺ μεγάλο κέρατο (Ἕλληνες τοῦ Ἀλεξάνδρου).

3. (Πρῶτο ἔτος Δαρείου τοῦ Μήδου)· *ὅρασις - ὀπτασία.* ἡ Ἰερουσαλὴμ συμπλήρωσε 70 χρόνια ἐρημωμένη· πότε θὰ ἐπιστρέψῃ ἡ αἰχμαλωσία; ἔτσι δὲν εἶπε ὁ Ἰερεμίας; ἐξηγήσεις δίνουν ὁ Γαβριὴλ κι ὁ Μιχαήλ· οἱ ἄγγελοι.

4. (Τρίτο ἔτος Κύρου)· *ὀπτασία* στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἐδδεκέλ (= Τίγρητος). ἐπιμέτρησι ἐτῶν καὶ γεγονότων μέχρι τὸ 70 μ.Χ.. παρουσία τοῦ Μιχαὴλ ποὺ χαρακτηρίζεται ὡς *Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ἡμῶν* (Δα 4,26), ὁ ὁποῖος στὸν Παῦλο (Α΄ Θε 8,5) καὶ στὸν Ἰούδα (2,7) λέγεται καὶ *ἀρχάγγελος. ἄρχων* στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι ὁ ἀρχιστράτηγος - πρωθυπουργός· ἐπὶ Δαυῖδ ἔτσι λέγεται ὁ Ἰωάβ. στὶς σύγχρονές του συλλαβογραφικὲς ἀχαιικὲς πήλινες πινακίδες λέγεται *λα-fα-γε-τα*[81] (κατὰ τὰ *ὁ δοσπότα (= ὁ δεσπότης*[82]*),* καὶ τὰ ὁμηρικὰ *ὁ ἱππότα, ὁ νεφεληγερέτα*[83], καὶ στὸν Πίνδαρο *ὁ λαγέτας*[84], δηλαδὴ *λαοηγέτης* - ἀρχιστράτηγος - πρωθυπουργός, ὁ δεύτερος μετὰ τὸν *ἄνακτα - βασιλέα.* εἶναι λοιπὸν ὁ *Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ἡμῶν* ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἢ τώρα τῆς ἐκκλησίας. *ἀρχάγγελος* λέγεται ὄχι ἐπειδὴ *ἄρχει ἀγγέλων,* ὅπως φαντασιώνεται ὁ ψυχοπαθὴς καὶ σαλταρισμένος Ψευδοδιονύσιος ψευδαρεοπαγίτης, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ὁ *ἄρχων ἄγγελος τῆς ἐκκλησίας, ὁ ἀρχιφύλαξ της, ὁ ἀρχιστράτηγός της* ὁ διωρισμένος ἀπὸ τὸν βασιλέα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ εἶναι μόνο ἕνας, ὁ Μιχαήλ, κι ὄχι πολλοὶ *ἀρχάγγελοι* –πληθυντικὸς ἄγνωστος στὴ Βίβλο–, ὅπως φαντάζεται μόνον ὁ προειρημένος σαλταρισμένος καὶ τὸ χάφτουν οἱ δογματικοὶ Ἀνδροῦτσος καὶ Τρεμπέλας καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι παρασυρμένοι ἀπὸ τὸν παλαβὸ Ψευδοδιονύσιο.

Αὐτὰ καὶ γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Δανιήλ.

Ὁ Δανιὴλ στὴν τελευταία μεγάλη του προφητεία προφητεύει γιὰ τοὺς Ἰουδαίους τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων πολὺ ἄσχημα πράγματα, ποὺ δὲν τοὺς τιμοῦν καθόλου, τὰ ὁποῖα ἰδίως μετὰ τὴν ἐκπλήρωσί τους γίνονται καὶ ἀρκετὰ σαφῆ, ὅπως ἄλλωστε καὶ στὸ ἴδιο τὸ βιβλίο του γράφει πρὸς τὸ τέλος ὅτι *ἐν τῷ συντελεσθῆναι διασκορπισμὸν γνώσονται πάντες ταῦτα* (= ὅταν θὰ γίνῃ ὁ διασκορπισμός, αὐτὰ θὰ τὰ καταλάβουν ὅλοι) (Δα 4,93). μετὰ τὴ θανάτωσι καὶ τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου καὶ τὴν προέλασι τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τὸ διασκορπισμὸ τῶν

Ἰουδαίων. τὰ προφητικὰ αὐτὰ λόγια ἐνωχλοῦσαν τοὺς ἐνόχους ἰδιαίτερα. ἐνωχλοῦσαν βέβαια τοὺς Ἰουδαίους πολὺ ἤδη ἀπὸ τὸ 200 π.Χ., ὅταν μερικὰ ἄρχισαν νὰ ἐκπληρώνωνται καὶ νὰ τοὺς φέρνουν σὲ δύσκολη θέσι, διότι ἄρχισαν ἀντὶ τῆς εὐσεβείας νὰ τρέφουν καθαρῶς ἐθνικιστικὸ ἐγωϊσμὸ ὡς ὑποκατάστατό της. γι' αὐτὸ καὶ μερικοὶ ἀπέρριπταν τὸ Δανιὴλ καὶ τὶς ὀχληρὲς προφητεῖες του. ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ πασίγνωστος πρώιμος καὶ προμακκαβαϊκὸς φαρισαῖος Ἰησοῦς ὁ Σιραχίδης (180 π.Χ.), ὁ ὁποῖος στὴ *Σοφία* του, ἐνῷ ἐξυμνεῖ ὅλους τοὺς μεγάλους ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὸν ἑαυτό του[85], σκαρώνοντας ἔτσι κι ἕναν κατάλογο τοῦ Κανόνος, ἀρνεῖται νὰ μνημονεύσῃ τὸν προφήτη Δανιὴλ μόνο· ἢ αὐτὸς ἢ ἂν κάποιοι πετσόκοψαν τὸ σχετικὸ χωρίο του. διότι στὸ σημεῖο ἐκεῖνο ἡ Σοφία τοῦ Σιραχίδου ἔχει χάσματα. οἱ ὄντως εὐσεβεῖς ὅμως δέχονταν τὸ Δανιὴλ καὶ συνετίζονταν ἀπὸ τὶς προφητεῖες του, ἀντὶ νὰ ἐνοχλοῦνται. αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει καὶ ἡ ἀναφορὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ στὴν τελευταία καὶ ὀχληρότερη προφητεία τοῦ Δανιὴλ γιὰ τὸ *βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ* (Μθ 120,17· Μρ 57,1 = Δα 3,42· 4,70· 4,97), στὴν ὁποία προσθέτει· *Ὁ ἀναγινώσκων νοείτω*· δηλαδὴ «Αὐτὸς ποὺ παραδέχεται καὶ διαβάζει τὸ Δανιὴλ ἂς ἐννοήσῃ τί προλέγει ἡ προφητεία του αὐτὴ γιὰ τὴν ἀπιστία κι ἀποστασία τῶν ἐκκοσμικευμένων Ἰουδαίων καὶ γιὰ τὴν ἐξ αἰτίας των ἐπερχόμενη καταστροφὴ τῆς Ἰερουσαλὴμ· αὐτὴ ποὺ ἔγινε τὸ 70 μ.Χ.. φαίνεται λοιπὸν ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴ αὐτή, ὅταν ἡ ἐκπληρωμένη πλέον προφητεία ἔγινε βροντερὰ σαφὴς σὲ ὅλους καὶ προβλημάτισε πολλοὺς ἀρνητάς της, κι ὅταν τὰ σκόρπια καὶ οἰκτρὰ κατάλοιπα τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ τὰ ποίμαινε, ὅσο μποροῦσε, τὸ μέγα συνέδριο ποὺ ἥδρευε πλέον ἀντὶ τῆς κατεστραμμένης Ἰερουσαλὴμ στὴν Ἰάμνεια (70-135), ὑπῆρχαν καὶ μερικοὶ ποὺ δέχονταν τὸ Δανιήλ, ἀλλ' ἀφοῦ πρῶτα τὸν λογόκριναν καὶ διεσκεύαζαν ἔτσι, ὥστε μετὰ τὸ σωφρονισμό του νὰ μὴν εἶναι ὀχληρὸς στὸν ἰουδαϊκὸ ἐγωϊσμό. αὐτοὶ μὲ προεξάρχοντα τὸν διαβόητο διασκευαστὴ καὶ κοφτορράφτη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ῥαββῖνο Ἀκιβά, ἐκεῖνον ποὺ στὴν Ταλμοὺδ ἐξυμνεῖται ὡς ὁ μέγιστος ῥαββῖνος τῶν αἰώνων, ὁ «νέος Μωϋσῆς», ὁ «ἁρπαγεὶς μέχρι τρίτου οὐρανοῦ καὶ μέχρι τοῦ παραδείσου» –κλεμμένο ἀπὸ τὸν μισητό τους Παῦλος αὐτό (Β΄ Κο 21,3)–, ποὺ διασκεύασε καὶ πολλὰ ἄλλα βιβλία τῆς Π. Διαθήκης, αὐτοὶ μερεμέτισαν καὶ τὸ Δανιήλ. ἡ διασκευὴ αὐτὴ εἶχε γίνει ἐν μέρει πρῶτα σὲ μιὰ εὐνόητη μετάφρασι τοῦ Δανιὴλ στὴ δημοτικὴ ἑβραϊκὴ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (100-135 μ.Χ.). καὶ τελευταία, ἐμφανίστηκε σὰν πόρδος ἰδιαζόντως λυσσασμένη κατὰ τοῦ Δανιὴλ ἡ ἀρνητικὴ «κριτική»· αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά της δουλειὰ κόλου ποὺ μαγειρεύει σκατά. ἀφήστε την νὰ τὰ τρώῃ μόνη της.

15. ΑΓΓΑΙΟΣ

Γιὰ τὸν προφήτη Ἀγγαῖο, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ὄνομά του καὶ τὴ χρονιὰ τῶν συνολικῶς τεσσάρων προφητειῶν του, δὲν ξέρουμε τίποτε ἄλλο τὸ βιογραφικό· εἶναι πάντως ὁ πρῶτος προφήτης τοῦ παλιννοστήσαντος ἰουδαϊσμοῦ, ταυτόχρονος μὲ τὸ Ζαχαρία καὶ μᾶλλον λίγο πρεσβύτερος στὴν ἡλικία.

Τὸ βιβλίο του μαρτυρεῖται στὴν Καινὴ Διαθήκη μ' ἕνα προφητικὸ γιὰ τὴ Χριστιανικὴ πίστι παράθεμά του στὴν Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου.

Στὸ κείμενό του ἐντόπισα δυὸ μικρὰ χάσματα στὰ κεφάλαια 1 καὶ 2, καὶ τὰ συμπλήρωσα.

Τὸ περιεχόμενο τῶν τεσσάρων προφητειῶν τοῦ Ἀγγαίου, ποὺ κηρύχθηκαν τὸ δεύτερο ἔτος τοῦ Δαρείου Α΄ (521 μ.Χ.), ἔχει ὡς ἀκολούθως.

1. Ἔλεγχος τῆς ἰδιοτελείας καὶ ἀμελείας τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι, ἐνῷ πέρασαν 40 χρόνια ἀπὸ τὴν ἀποκατάστασί τους στὴ χώρα τους, δὲν ἐννοοῦν οὔτε ν' ἀρχίσουν τὴν ἀνοικοδόμησι τοῦ ναοῦ καὶ δὲν δίνουν τὴν ὀφειλόμενη δεκάτη. στὸ κεφάλαιο αὐτὸ ὁ προφήτης Ἀγγαῖος ἀποκαλεῖται *Ἀγγαῖος ἄγγελος Κυρίου ἐν ἀγγέλοις Κυρίου* (Ἀγ 1,17), ὅπως *ἄγγελοι* (=ἀγγελιοφόροι) ἀποκαλοῦνται οἱ προφῆτες ὅλοι καὶ στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη (Κρ 2,-12-13· Μα 6,1· 2· Ἑβ 2,2).

2. Πάλι ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ἀγγαίου παροτρύνει τοὺς Ἰουδαίους ν' ἀποπερατώσουν τὸ ναό. καὶ τοὺς λέει· μερικοὶ ἀπὸ σᾶς εἴχατε δῆ τὸν πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας ναό, πόση δόξα εἶχε σὲ σύγκρισι μὲ τὸν τωρινὸ μηδαμινό. καὶ πρὸς τὸ τέλος ἡ μεγάλη προφητεία γιὰ τὸ κυρίως προσδοκώμενο, τὴ Χριστιανικὴ πίστι· *Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείσω τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηράν· καὶ συσσείσω πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἥξει τὰ ἐκλεκτὰ πάντων τῶν ἐθνῶν, καὶ πλήσω τὸν οἶκον τοῦτον δόξης, λέγει Κύριος παντοκράτωρ* (Ἀγ 2,7-8).

3. Κτίστε ἐπὶ τέλους τὸ ναό.

4. Ὁ Ζοροβάβελ μοῦ εἶναι πολὺ ἐκλεκτὸς κι ἀγαπητός, λέει ὁ Κύριος. καὶ πάλι ὁ Κύριος λέει τὴ μεγάλη ἀγγελία του γιὰ τὸ Χριστιανικὸ μέλλον· *Ἐγὼ σείω τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν καὶ καταστρέψω θρόνους βασιλέων καὶ ὀλοθρεύσω δύναμιν βασιλέων τῶν ἐθνῶν καὶ καταστρέψω ἅρματα καὶ ἀναβάτας.*

16. ΖΑΧΑΡΙΑΣ

Γιὰ τὸν προφήτη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Ζαχαρία δὲν γνωρίζουμε ἀπὸ πουθενὰ τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον ὅτι ὁ πατέρας του λεγόταν Ἀδδὼ ὅτι, ὅταν προφητεύῃ, εἶναι *νεανίας* (Ζα 2,21). κι ὅτι τὶς προφητεῖες του 1 2 4 τὶς ἐμπνεύστηκε κήρυξε καὶ ἔγραψε στὴν Ἰερουσαλὴμ κατὰ τὸ δεύτερο καὶ τέταρτο ἔτος τοῦ Πέρσου βασιλέως Δαρείου Α΄, δηλαδὴ 521 καὶ 519 π.Χ., προφήτευε δηλαδὴ στὰ ἴδια χρόνια μὲ τὸν Ἀγγαῖο, ὁ ὁποῖος φαίνεται πρεσβύτερός του. σὲ μερικὰ χειρόγραφα ἀντὶ τοῦ πατρωνύμου τοῦ Ζαχαρίου *Ἀδδὼ* γράφεται *Βαραχίου*· τὸ γνήσιο εἶναι *Ἀδδώ* (lectio difficilior). ἔδωσα ἐξηγήσεις στὸν δεύτερο τόμο τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς, στὸ κεφάλαιο τῶν Ὀβελισμῶν, στὴν παράγραφο 53. *νεανίας* στὴ βιβλικὴ ἑλληνικὴ λέγεται αὐτὸς ποὺ πρόσφατα ἔχει περάσει τὰ 30 του, ἐνῷ *νεανίσκος* ἐκεῖνος ποὺ τὰ πλησιάζει.

Τὸ βιβλίο τοῦ Ζαχαρίου εἶναι σὲ ἔκτασι τὸ τέταρτο μετὰ τὰ βιβλία τῶν προφητῶν Ἰερεμίου Ἠσαΐου καὶ Ἰεζεκιήλ. σὲ σύγκρισι ἐκτάσεως πρὸς τὸ πέμπτο βιβλίο Δανιήλ, ἂν αὐτὸ τὸ τοῦ Ζαχαρίου λογιστῇ ὡς 100, τὸ τοῦ Δανιὴλ εἶναι 86.

Τὸ βιβλίο τοῦ Ζαχαρίου στὴν Καινὴ Διαθήκη μαρτυρεῖται μὲ 9 παραθέματά του σὲ 14 θέσεις τῶν ἓξ βιβλίων Μθ Ἰω Μρ Ἐφ Ἰδ Ἀπ.

Στὸ βιβλίο τοῦ Ζαχαρίου ἐντόπισα 8 χάσματα στὰ κεφάλαια 2 6 9 11 12. συμπλήρωσα μόνο τὰ τέσσερα μικρὰ χάσματα.

Τὸ βιβλίο τοῦ Ζαχαρίου ἀπαρτίζουν 15 προφητεῖες - κεφάλαια, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ ἐκτενὴς 2 εἶναι ἀποκάλυψι, σὰν τὶς τέσσερες τοῦ Δανιὴλ καὶ τὴ μία τοῦ Ἰωάννου. ἡ δὲ προφητεία 9 εἶναι ἔμμετρη. δίνω σύνοψι τῶν 15 προφητειῶν.

1. Μὴ μιμηθῆτε τοὺς ἁμαρτωλοὺς πατέρες σας, τοὺς ὁποίους τιμώρησα. πρόλογος.

2. Ἀποκάλυψις Ζαχαρίου. εἶναι τὸ 30% τοῦ βιβλίου τοῦ Ζαχαρίου. σ' αὐτὴ ἀποκαλύπτεται ἡ ἀγάπη καὶ ἡ στοργὴ τοῦ Κυρίου γιὰ τὸν ἀδύναμο καὶ φτωχὸ Ἰσραήλ, ἐπαινεῖται ὁ ἀξιαγάπητος Ζοροβάβελ γέρος πιά, κι ἐλέγχεται ὡς φιλάργυρος καὶ φαῦλος ὁ ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς. αὐτὸ γίνεται διακριτικά, διότι σ' ἕναν Ἰσραὴλ ποὺ ἦταν στὰ σπάργανα τῆς ἀνανήψεως ὁ Κύριος δὲν ἤθελε νὰ κλονίσῃ τὸ σέβας τοῦ φτωχοῦ λαοῦ πρὸς τὸν ἀναντικατάστατο ἀρχιερέα του.

3. Διακριτικὸς ἔλεγχος τοῦ ἀρχιερέως Ἰησοῦ, καὶ ἔπαινος τοῦ Ἰωσίου, γιοῦ τοῦ Σοφονίου.

4. Θυσίες καὶ προσφορὲς τοῦ βασιλέως Δαρείου στὸ ναὸ τοῦ Ἰσ-

ραήλ. ὁ ναὸς ἀρχίζει νὰ λειτουργῇ. ἔλεγχος τοῦ λαοῦ γι' αὐθαίρετες παγανιστικὲς νηστεῖες του δὶς τῆς ἑβδομάδος ἀζήτητες κι ἀθέσπιστες ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ γιὰ βρόμικους ἐπιταφίους θρήνους.

5. Ὁ Κύριος ζητεῖ δικαιοσύνη καὶ ἔλεος πρὸς τοὺς φτωχούς. λέει διὰ τοῦ Ζαχαρίου στὸ λαό· Μὴν ἀρχίζετε πάλι τὰ παλιά, τὰ ὁποῖα σᾶς ὡδήγησαν στὴν καταστροφή.

6. Ἰερουσαλὴμ καὶ *Ἅγιον ὄρος τῆς Σιών.* ζωντανεύει σ' αὐτὰ ἡ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας δόξα. ὁ Κύριος ἐνθαρύνει κι εὐλογεῖ τὸ λαό, ἀλλὰ τοὺς ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴ γιὰ μιὰ ἐπαπειλούμενη ὑποτροπή.

7. Ὁ Κύριος καταργεῖ νηστεῖες κι ἑορτές, τὶς ὁποῖες δὲν ζήτησε οὔτε θέσπισε. ζητεῖ ζωὴ δικαιοσύνης κι εὐσπλαχνίας. προλέγει μεγάλες δόξες, μὲ τὶς ὁποῖες ἐννοεῖται ἡ παγκόσμια Χριστιανικὴ πίστι.

8. Ἔλεγχος κατὰ ἐθνῶν - κρατῶν τοῦ ἐχθρικοῦ περιγύρου· Σιδῶνος, Τύρου, Δαμασκοῦ, Ἀσκάλωνος, Γάζης, Ἀκκαρών, καὶ γενικῶς Φιλισταίων.

9. Προφητεία τῆς σκληρῆς ἑλληνοκρατίας καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰουδαίων ἀπ' αὐτή. (ἔμμετρη προφητεία).

10. Κατὰ τῶν Ἰουδαίων κακῶν καὶ ἰδιοτελῶν ποιμένων.

11. Οἱ κακοὶ ποιμένες.

12. Προφητεία γιὰ τὰ μελλοντικὰ δεινὰ τὰ προερχόμενα ἀπὸ ἐχθροὺς τοῦ περιγύρου. ὑπόσχεσι γιὰ ἔλευσι ἡμερῶν Δαυΐδ· ἐννοεῖται ἡ νέα εἰς Χριστὸν πίστις.

13. Ἡ Ἰερουσαλὴμ θὰ περιέλθῃ στὸν *οἶκον Δαυΐδ.* ἡ ψευδοπροφητεία θ' ἀποδοκιμασθῇ ἀπ' ὅλους.

14. Ὁ Κύριος προλέγει ὅτι θὰ πατάξῃ τὰ δύο τρίτα τῶν κακῶν ποιμένων καὶ θὰ τρομοκρατήσῃ καὶ σωφρονίσῃ τὸ ὑπόλοιπο τρίτο τους.

15. Προφητεία περὶ Χριστοῦ καὶ τῆς βασιλείας του.

Παρατηρεῖ κανεὶς ὅτι ὁ μὲν Ἀγγαῖος εἶναι ὁ προφήτης τῆς ὑποδομῆς ποὺ ὑποβοηθεῖ στὴν ἀποπεράτωσι τοῦ ναοῦ καὶ τὴν ἀναζωπύρωσι τῆς ἰουδαϊκῆς λατρείας, ὁ δὲ «μοντέρνος» Ζαχαρίας καταδεικνύει τὴν ἀναξιότητα τῆς ἱερατικῆς ἡγεσίας καὶ ὑπόσχεται τὴν διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης πνευματικὴ ἄνοιξι. ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ζαχαρίου προπαρασκευάζει τὸν Ἰσραὴλ γιὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. ὁ Ζαχαρίας δὲν ἔχει τὴ δριμύτητα τῶν προαιχμαλωσιακῶν προφητῶν, ἀλλὰ μὲ πολλὴ ἁπαλότητα προπαρασκευάζει τὸ λαὸ γιὰ τὴν ἐπερχόμενη μεγάλη μεταβολή, ἡ ὁποία θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸν *οἶκον Δαυΐδ.* ἐννοεῖται ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

17. ΜΑΛΑΧΙΑΣ

Ὁ χρονικῶς τελευταῖος προφήτης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Μαλαχίας ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου του καὶ τὴ χρονικῶς γειτονικὴ Ἀνάβασιν φαίνεται ὅτι προφητεύει καὶ γράφει μεταξὺ τῶν ἐτῶν 500-460 π.Χ., ὅταν στὴν Ἑλλάδα γίνονται οἱ περσικοὶ πόλεμοι σὲ Μαραθῶνα Θερμοπύλες Ἀρτεμίσιο Σαλαμῖνα καὶ Πλαταιές. γιὰ τὸ πρόσωπό του δὲν εἶναι γνωστὸ τίποτε ἄλλο.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη τὸ μικρὸ βιβλίο τοῦ Μαλαχίου μαρτυρεῖται μὲ τρία παραθέματά του παρατιθέμενα σὲ 6 θέσεις τῶν βιβλίων Μθ Λκ Μρ Ῥω.

Τὸ κείμενο τοῦ Μαλαχίου εἶναι ἀκέραιο.

Τὸ βιβλίο τὸ ἀπαρτίζουν ὀχτὼ προφητεῖες.

1. Κατὰ τῶν φθονερῶν Ἰδουμαίων, τὴ μακραίωνα πληγή.

2. Μὴν προσφέρετε «θυσίες» στὸν Κύριο ζῷα ἐλαττωματικά· εἶναι ἀσέβεια.

3. Μὴν ἀδικεῖτε καὶ μὴν ἀσεβεῖτε, γιατί, ἂν ἀποσύρω κι ἐγὼ ἀπὸ σᾶς τὶς εὐλογίες μου, ἐκμηδενίζεστε. τὸ μάθημα τὸ ἔχετε πάρει. (ἡ αἰγυπτιακὴ δουλεία ἐπαναλήφθηκε μετὰ 13 αἰῶνες ὡς βαβυλωνιακὴ δουλεία· δὲν ξεχνῶ, δὲν κοιμοῦμαι).

4. Θυμηθῆτε τὸ πρόσφατο παρελθόν σας καὶ μὴν τσιλιπουρδίζετε πρὸς τὴν εἰδωλολατρία. καὶ ν' ἀγαπᾶτε τὴν πρώτη γυναῖκα σας. (ἀπὸ τότε ἀρχίζει νὰ κάμπτεται ἡ πολυγαμία, διότι μὲ τὶς μεγάλες αὐτοκρατορίες ἡ κοινωνία ἀστυνομεύεται, ὁπότε τὸ κεφάλι τῶν ἀντρῶν ἀσφαλίζεται, τὸ ἰσοζύγιο τῶν δύο φύλων ἀποκαθίσταται, καὶ δὲν εἶναι ὅπως λ.χ. ἐπὶ Ἠσαΐου (5,11) 12% ἄντρες καὶ 88% γυναῖκες, ἤτοι 1 ἄντρας ἀνὰ 7 γυναῖκες, καὶ μέχρι τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ ἡ πολυγαμία ἐκλείπει, μὲ τὴ βοήθεια βέβαια καὶ τῆς φτώχειας καὶ τῆς στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς ἀδυναμίας τοῦ Ἰσραήλ).

5. Μὴν ἔχετε τὴν τάσι νὰ νομιμοποιῆτε τὸ πονηρὸ καὶ τὸ φαῦλο.

6. Ἔρχομαι (ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς) καὶ πρὶν ἀπὸ μένα στέλνω τὸν *ἄγγελόν μου* (τὸν Ἰωάννη τὸ βαπτιστή). καὶ ἡ ἔλευσί μου θὰ εἶναι μεγάλο ξέπλυμα καὶ ξετίναγμα, μεγάλη κρίσι. θὰ σᾶς λιώσω σὰν τὸν ἄργυρο, γιὰ νὰ καθαριστῆτε.

7. Ὅλο σκέρτσο πονηριὰ καὶ κατεργαριὰ εἶστε. σταματήστε αὐτὴ τὴν τακτική· δὲν μπορεῖτε νὰ μὲ ξεγελᾶτε· εἶμαι ὁ θεός σας Κύριος.

8. Μὴ θεωρεῖτε τοὺς πιστούς μου χαζούς· δὲν σᾶς συμφέρει νὰ κάνετε ἑξυπνᾶδες· δὲν κοιμοῦμαι. θυμηθῆτε τὸ Μωϋσῆ καὶ τὸν Ἠλία· τοὺς ἔχω στὴ διάθεσί μου· ὅποτε θέλω τοὺς βάζω νὰ σᾶς σωφρονίσουν.

Αὐτὰ εἶναι τὰ νοήματα τῶν ὀχτὼ προφητειῶν τοῦ Μαλαχίου.

Οἱ προφητεῖες τοῦ Μαλαχίου, ὅσο προχωροῦν, τόσο χριστοκεντρικώτερες γίνονται. διακρίνεται μιὰ προέλασι τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ μέλλοντος. ἐμφανῶς ὁ Μαλαχίας εἶναι ἕνα κλείσιμο τῆς πρὸ Χριστοῦ προφητείας, ὅπως καὶ ἡ ταυτόχρονη Ἀνάβασις ὡς τρίπτυχο βιβλίο κλείνει τὴν ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. γιὰ μισὴ περίπου χιλιετία ἡ προφητεία διακόπτεται καὶ ἡ ἱστορία περιμένει, χωρὶς νὰ τρέχῃ πνευματικῶς. «σιγὴ ἀσυρμάτου».

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη προφητικῶς πρῶτα κλείνει μὲ τὸ Μαλαχία (470 π.Χ.) καὶ ἱστορικῶς μετὰ ἀπὸ λίγο κλείνει μὲ τὴν Ἀνάβασιν (424 π.Χ.). ἀπὸ τὴ Γένεσι μέχρι τὴν Ἀνάβασι ἡ ἱστορία καὶ ἀρχομένη καὶ λήγουσα ὑπερκαλύπτει τὴν προφητεία καὶ τὴν ἀποκάλυψι. κι ὁ περιούσιος λαὸς Ἰσραὴλ κοσμικῶς βρίσκεται σὲ προχωροῦσα καταστολή. οὐδέποτε ὁ Κύριος ὁ θεὸς κουμαντάρεται ἢ ἐκβιάζεται ἀπὸ τὰ παιδιά του. πάντοτε κουμαντάρει αὐτός. δὲν γηράσκει, δὲν κοιμᾶται, δὲν ἔχει μέτρο στὴ σοφία του οὔτε στὴ δύναμί του· αὐτὸς μᾶς ἔκανε, δὲν τὸν κάναμε.

Γ
ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

ΛΕΥΚΗ

Α. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Οἱ πέντε ὁμάδες τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔχουν μεταξύ τους ἑκατοστιαία ἀναλογία Εὐαγγέλια 45, Πράξεις 14, Παύλου Ἐπιστολαὶ 28, Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ 7, Ἀποκάλυψις 6.

Τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια ἔχουν μεταξύ τους τὴν ἀναλογία Μθ 29, Λκ 31, Ἰω 22, Μρ 18. χρονικῶς τὰ Εὐαγγέλια εἶναι γραμμένα Μθ κατὰ τὰ ἔτη 58-59, Λκ 58-59, Ἰω 68, Μρ 69.

Τὰ Εὐαγγέλια Μθ καὶ Λκ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴ σύλληψι καὶ γέννησι τοῦ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ (Λκ) ἢ μόνο τοῦ Χριστοῦ (Μθ), τὰ δὲ Εὐαγγέλια Ἰω καὶ Μρ ἀρχίζουν μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννου καὶ τὴ βάπτισι τοῦ Χριστοῦ· καὶ τὰ τέσσερα τελειώνουν μὲ τὶς ἐμφανίσεις τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ στοὺς μαθητάς του, τὰ δὲ τρία Μθ Λκ Μρ καὶ μὲ τὴν ἀνάληψί του στοὺς οὐρανούς.

Τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ εἶναι γραμμένο στὸ ὑψηλότερο ἐπίπεδο τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τῶν χρόνων του, τὸ τοῦ ὀλιγογραμμάτου ψαρᾶ Ἰωάννου στὸ χαμηλότερο, καὶ τὰ τῶν ἐγγραμμάτων Ματθαίου καὶ Μάρκου σὲ κάποιο ἐνδιάμεσο, πλησιέστερο δὲ πρὸς τὸ ὑψηλότερο τοῦ Λουκᾶ. αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμία σχέσι μὲ τὴ θεοπνευστία· εἶναι ἀνθρώπινα στοιχεῖα τῶν εὐαγγελιστῶν. τὰ Εὐαγγέλιά τους εἶναι θεόπνευστα ἐξ ἴσου.

Ἀναφορὲς φυλῆς Λευῖ δήμων οἰκογενειῶν εἰδικοτήτων

Λευῖται	Σαδδουκαῖοι	ἱερεῖς	στρατηγοί	γραμματεῖς	νομικοί
Λκ 1 Ἰω 1 Πξ 1	Μθ 7 Λκ 1 Μρ 1 Πξ 5	Μθ 3 Λκ 6 Ἰω 1 Πξ 4 Ἑβ 1	Λκ 2 Πξ 3	Μθ 24 Λκ 19 Μρ 22 Πξ 4 Α΄ Κο 1*	Μθ 1 Λκ 6 Ττ 1*

Ἀναφορὲς ἀξιωμάτων καὶ παρατάξεων

πρεσβύτεροι	βουλευταί	φαρισαῖοι
Μθ 13	Λκ 1	Μθ 32
Λκ 4	Μρ 1	Λκ 28
Μρ 7		Ἰω 20
Πξ 7		Μρ 12
		Πξ 8
		Φι 1

1. ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

Ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ κι εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος εἶχε δυὸ ὀνόματα, *Λευῖς* καὶ *Ματθαῖος* (ἐξελληνισμένες μορφὲς τῶν ἑβραϊκῶν *Λευΐ* καὶ *Ματθάν,* ὅπως λέγονταν καὶ *Ἰάκωβος* καὶ *Ἱεροσόλυμα* ἀντὶ τῶν ἀνελληνίστων ἑβραϊκῶν *Ἰακὼβ* καὶ *Ἱερουσαλήμ,* ἢ ὅπως λέγονταν δύο, ἕνα ἐξελληνισμένο κι ἕνα ἑλληνικὸ γιὰ τὸ ἴδιο πρόσωπο *Θωμᾶς* καὶ *Δίδυμος,* ἢ ἕνα ἑβραϊκὸ κι ἕνα ὁμόηχο ἑλληνικὸ *Συμεὼν* καὶ *Σίμων,* ἢ *Κηφᾶς* καὶ *Πέτρος*). ἦταν διαδεδομένη συνήθεια τῆς δίγλωσσης ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ. μετὰ ἀπὸ μερικὰ σημεῖα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ τὸν εἶδαν ὅλοι καὶ κυρίως οἱ μαθηταί του καὶ λοιποὶ ἀκροαταί του νὰ πετάῃ τὰ δαιμόνια ἔξω ἀπὸ τὸ κατεχόμενό τους μ' ἕνα πρόσταγμα, νὰ θεραπεύῃ ἰσόβιες κι ἀναπάλλακτες ἀναπηρίες καὶ ἀρρώστιες, νὰ διατάζῃ τὰ κύματα νὰ σταματήσουν ἀμέσως κι ἐκεῖνα νὰ πειθαρχοῦν, καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους μεγάλη καὶ πολυθέματη ὁμιλία του, ποὺ ἦταν οἱ προγραμματικὲς δηλώσεις του, μετὰ καὶ τὴ διαπίστωσι ὅλων ὅτι αὐτὸς *διδάσκει ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς* (Μθ 31,2· Λκ 106,9), μιὰ μέρα στὴν Καπερναοὺμ ὁ Χριστὸς περνώντας ἀπὸ τὸ *τελώνιον,* ὅπως ἱστορεῖ ὁ ἴδιος ὁ Ματθαῖος, *εἶδεν ἄνθρωπον ἐπὶ τὸ τελώνιον καθήμενον* καὶ τοῦ εἶπε *Ἀκολούθει μοι.* κι ἐκεῖνος αὐτοστιγμεὶ τὰ παρατάει ὅλα, χρήματα καὶ κατάστιχα, καὶ τὸν ἀκολουθεῖ γιὰ πάντα. ἀπὸ σεμνότητα δὲν γράφει ὅτι ἦταν αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Ὡς τελώνης τοῦ γραφείου - πρακτορείου ὁ Ματθαῖος ἦταν, ὅπως εἶπα κι ἐξήγησα διὰ μακρῶν, καὶ ἐπιστήμων οἰκονομολόγος καὶ στενογράφος. κι αὐτὸς στενογράφησε ὅλη τὴν τριετῆ διδασκαλία καὶ δρᾶσι τοῦ Χριστοῦ. καὶ τὰ στενογραφημένα γραπτά του ἦταν ἡ κύρια πηγὴ τῶν Εὐαγγελίων. οἱ «βιβλικοὶ» θεολόγαροι καὶ διαπρεπεῖς διαστρωματωταὶ κι ἀπομυθευταί, αὐτὰ τὰ τσόκαρα, αὐτοὶ τοὺς ὁποίους θαυμάζουν οἱ δικοί μας ὀρθοδοξούληδες, ἦταν ἀνίκανοι νὰ σκεφτοῦν τόσο ἁπλᾶ πράγματα γιὰ τὶς πηγὲς τῶν Εὐαγγελίων· μποῦ-

φοι ἀχμάκηδες καὶ βλᾶκες. νὰ μὴν πῶ τώρα καμμιὰ χωριάτικη παροιμία γιὰ μαγείρους. ἄλλες δὲ πηγὲς ἦταν λ.χ. ὁ συνεργάτης τοῦ Παύλου Μαναήν (Πξ 37,1), ποὺ ὡς ἔφηβος ζοῦσε στ' ἀνάκτορα τοῦ Ἡρῴδου Α΄, διότι ἦταν *σύντροφος τοῦ Ἡρῴδου τοῦ τετράρχου,* δηλαδὴ ἡ μητέρα του, ὅταν τὸν θήλαζε, ἦταν καὶ *τροφὸς* (=θηλάστρια) τοῦ Ἡρῴδου Β΄. κι ὡς ἔφηβος ὁ Μαναήν, πού, ὅπως ἐξήγησα, ἐξακολουθοῦσε νὰ ζῇ στ' ἀνάκτορα τοῦ Ἡρῴδου Α΄, εἶδε κι ἄκουσε τί συνέβη καὶ τί λέχτηκε μεταξὺ Ἡρῴδου Α΄ καὶ *μάγων* (Μθ 2-4). τέτοιες πηγὲς πληροφοριῶν προερχομένων ἀπὸ ἀνάκτορα κι ἀρχιερατικὰ παλάτια ἦταν καὶ ὁ *βασιλικὸς* ὁ ἀπὸ τὸ Χριστὸ εὐεργετημένος καὶ στὸ Χριστὸ *πιστός* (Ἰω 13,5-15), καὶ ἡ μαθήτρια καὶ διακόνισσα τοῦ Χριστοῦ *Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου* (=ὑπουργοῦ) *Ἡρῴδου* τοῦ Β΄ (Λκ 37,4), κι ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ *Ἰωάννης ὁ γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ* ποὺ εἶχε τὴν εὐχέρεια νὰ βάλῃ μὲς στὸ ἀρχιερατικὸ παλάτι καὶ τὸν Πέτρο (Ἰω 42,4-5)· πηγὲς δὲ πληροφοριῶν ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ Χριστοῦ ἦταν κι ὁ κάτοικος τῶν Ἰεροσολύμων κι *ἀρχαῖος* (=ἀρχικὸς) *μαθητὴς Μνάσων,* ποὺ φιλοξένησε τὸ Λουκᾶ καὶ τὸν Παῦλο (Πξ 71,2), καὶ ἡ μητέρα τοῦ Χριστοῦ ποὺ μποροῦσε ὁπωσδήποτε νὰ ζῇ μέχρι τὸ ἔτος 60 σὲ ἡλικία περίπου 80 ἐτῶν, καὶ πολλὰ ἄλλα πρόσωπα. ἀλλὰ φυσικὰ ἡ μέγιστη σὲ πλοῦτο πληροφοριῶν πηγὴ καὶ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ἦταν τὰ στενογραφημένα Πρακτικὰ τοῦ στενογράφου Ματθαίου, ποὺ κάλυπταν ὅλη τὴ δρᾶσι καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. οἱ εὐαγγελισταὶ τὰ συμβουλεύονταν τοὐλάχιστον μέχρι τὸ ἔτος 69, ὅταν ἔγραψε τελευταῖος κι ὁ Μάρκος. δὲν εἶδα ποτὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς βλᾶκες τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», τοὺς «διαστρωματωτὰς» κι «ἀπομυθευτάς», νὰ πρόσεξε νὰ κατάλαβε ν' ἀξιοποίησε τὶς τόσο σπουδαῖες αὐτὲς πηγὲς πληροφοριῶν· τσόκαρα· βάλε τὸν κόλο μάγειρα, νὰ σοῦ μαγειρέψῃ σκατά. καὶ πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ βάλῃ ἔστω κι ἕνα γραμμάριο μυαλὸ στὰ κρανία τέτοιων βλακῶν, ποὺ δὲν εἶναι ἁπλῶς ἄδεια, ἀλλ' εἶναι γεμάτα σκατά; ῥίξετε μιὰ ματιὰ στὶς μεταφράσεις των (τῆς Κ.Δ.), στὶς ἑρμηνεῖες των, στὶς εἰσαγωγές των, νὰ δῆτε πῶς μεταφράζουν ἢ καταλαβαίνουν (δηλαδὴ ὅτι δὲν καταλαβαίνουν καθόλου) τὴ λέξι τοῦ Λουκᾶ *σύντροφος,* ποὺ λέει γιὰ τὸν Μαναήν.

Ὁ Ματθαῖος φαίνεται ὅτι ἦταν ὀλιγόλογος, σιωπηλός, ἴσως καὶ συνεσταλμένος, πολὺ ἑλληνομαθής, καὶ μᾶλλον εὐκατάστατος. σὲ ἀπαριθμήσεις τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ συνήθως ἀναφέρεται μαζὶ μὲ τὸ Θωμᾶ, ποὺ κι ἐκεῖνος ἦταν πιθανῶς τελώνης, κάπως δύσπιστος (*ἄπιστος* Ἰω 48,6) –ἤθελε καὶ τέτοιους μάρτυρες τῆς ἀναστάσεώς του νὰ ἔχῃ ὁ Χριστός–, λογικοκράτης, καὶ λίγο εἴρων (Ἰω 30,16). ὁ Ματθαῖος λέγεται καὶ *υἱὸς Ἀλφαίου,* ὅπως κι ὁ ἄλλος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς δώδεκα, ὁ *Ἰάκωβος Ἀλφαίου* (Πξ 2,3)· καὶ δὲν ἀπο-

κλείεται οἱ δυό τους νὰ ἦταν ἀδέρφια, ὅπως ὁ Πέτρος μὲ τὸν Ἀνδρέα, κι ὁ Ἰωάννης μὲ τὸν Ἰάκωβο οἱ γιοὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τῆς Σαλώμης. ὁ Κύριος ξεκλήριζε καὶ οἰκογένειες, ὅταν εὕρισκε καλὸ μεταλλεῖο ἢ λατομεῖο ἢ χωρύγιο.

Ἀμέσως μετὰ τὴν κλῆσι του –πρᾶγμα ποὺ δείχνει πόσο χαρούμενος ἦταν γι' αὐτὴν καὶ πόσο μεταδοτικὸς καὶ ἱεραποστολικὸς χαρακτήρας– ἔκανε στὸ σπίτι του *δοχὴν μεγάλην,* ποὺ δὲν τὴ λέει ἔτσι ὁ ἴδιος, ἀλλὰ μόνον ὁ Λουκᾶς (Μθ 39,3-13· Λκ 24,1-15), οὔτε λέει ὅτι αὐτὸς τὴν ἔκανε. θαυμάζει κανεὶς πόσο ἀθόρυβα κι ἀνεπαίσθητα γιὰ τὸν περίγυρό του κυνηγάει τὴν ἀφάνεια. φαίνεται δὲ ὅτι μεταξὺ τῶν δυὸ ταυτοχρόνων εὐαγγελιστῶν εἶχε ἀναπτυχθῆ πολλὴ ἀγάπη· καὶ οἱ δυὸ δὲ εἶναι οἱ φοβερώτεροι κι ἐπιδεξιώτεροι κυνηγοὶ τῆς ἀφανείας. κι ἐκεῖ στὴ μεγάλη ὑποδοχὴ εἶχε καλέσει ὅλους τοὺς συναδέλφους του *τελῶνες,* γιὰ νὰ γνωρίσουν τὸ Χριστό. κι ἐκεῖ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι σχολίασαν γιὰ πρώτη φορὰ δυσμενῶς τὸ Χριστό, διότι συναναστρεφόταν καὶ συνέτρωγε μὲ *τελώνας καὶ ἁμαρτωλούς.* καὶ δὲν ἦταν ἡ μόνη φορὰ ποὺ τὸν σχολίασαν ἔτσι ὡς *φάγον καὶ οἰνοπότην καὶ φίλον τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν* (Λκ 76,1-3). κι ὁ Χριστὸς τοὺς εἰρωνεύτηκε μὲ πολὺ «ψιλὸ γαζὶ» καὶ τότε καὶ ἄλλες φορές, εἰρωνευόμενος τὴ θρησκοληψία τους τὴν ὑποκρισία τους καὶ τὸ *γογγυσμό* τους, δηλαδὴ τὴν ὕπουλη ἀντίρρησί τους. διότι *γόγγυ* καὶ *γογγυσμὸς* λέγεται στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἡ ὑπόκωφη φωνὴ τοῦ γούργουρα (=τοῦ ἀρσενικοῦ περιστεριοῦ), ὅπως γιὰ διάφορα ζῷα λέγονται *μηκηθμὸς - βέλασμα, μυκηθμὸς - μούγκρισμα, μουκανητό, γαύγισμα, γκάρισμα, χλιμίντρισμα, νιαούρισμα,* κλπ.. οἱ θρησκόληπτοι εἶναι πάντοτε ἄπιστοι φθονεροὶ ὑποκριταὶ συκοφάντες εὐσκανδάλιστοι. κι ὁ Χριστὸς τοὺς εἰρωνευόταν καὶ τοὺς ζεμάτιζε πολλὲς φορὲς μὲ παραβολὲς σὰν τοῦ τελώνου καὶ φαρισαίου, τοῦ ἀσώτου υἱοῦ καὶ τοῦ φθονεροῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἄλλες τέτοιες. ὁ τέως τελώνης Ματθαῖος ἦταν ἀγκάθι στὸ φθόνο τῶν φαρισαίων, ὅπως κι ὁ ἀρχιτελώνης Ζακχαῖος.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ κι ἀξιοπαρατήρητο τὸ ὅτι οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταὶ στὴν ἀπαρίθμησι τῶν δώδεκα μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ λὲν *Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου* (Λκ 27,4), ἢ *Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου* (Μρ 13,4), ἐνῷ ὁ ἴδιος λέει *Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου* (Μθ 44,3). ἐπίσης οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταί, ὅταν ἀναφέρουν τὴν ἰδιότητά του ὡς *τελώνου,* λὲν *τελώνην ὀνόματι Λευΐν* (Λκ 24,1), ἐνῷ ὁ ἴδιος λέει *καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης* (Μθ 44,3). τάκτ. καὶ οἱ διαστρωματωταὶ κι ἀπομυθευταὶ «τὸ γουδὶ τὸ γουδοκέφαλό τους». βλᾶκες μὲ πατέντα καὶ κοκορῖκοι μὲ δοκτορᾶ. σιχαμερὰ σκουλήκια καὶ σκατοκάνθαροι

ποὺ παλεύουν γιὰ ἕνα κομμάτι κουράδας, ὅπως ξέρετε ὅλοι οἱ χρηματίσαντες ἀγρότες. τελευταία φορὰ ὁ Ματθαῖος ἀναφέρεται στὶς Πράξεις (2,3) ποὺ γράφτηκαν τὸ 61.

Τὸ Εὐαγγέλιό του ὁ Ματθαῖος τὸ ἔγραψε πρῶτος ταυτόχρονα μὲ τὸ Λουκᾶ ποὺ ἔγραψε τὸ δικό του, καὶ οἱ δυὸ κατὰ παρότρυνσι τοῦ Παύλου τὸ 58-59, ὅταν ὁ Παῦλος ἦταν ἐπὶ 2 χρόνια φυλακισμένος στὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης. ἔγραψα γι' αὐτὸ τὸ θέμα προηγουμένως στὴν ἱστορία τῆς συντάξεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. οἱ δυὸ εὐαγγελισταί, ὅπως καὶ ἄλλοι ἀπόστολοι κινοῦνταν τότε μεταξὺ Ἰερουσαλὴμ καὶ Καισαρείας. ἐνδέχεται μέρος τοῦ Κατὰ Ματθαῖον νὰ γράφτηκε καὶ στὴν Καπερναούμ, ὅπου κυρίως ἔδρασε ὁ Χριστός, σὰν σὲ ὁρμητήριο, κι ἀπ' ὅπου καταγόταν ὁ Ματθαῖος καὶ εἶχε ἐκεῖ τὸ σπίτι του. δὲν φαίνεται πιθανὸ νὰ γράφτηκε ἢ ὅλο ἢ μέρος του στὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου (Α΄ Πε 15,4), στὸ μετέπειτα Κάιρο δηλαδή, ὅπου κατέφυγαν οἱ ἀπόστολοι τῆς περιτομῆς, ἀλλὰ δὲν ξέρουμε ἀπὸ πότε ἀκριβῶς.

Ἡ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου εἶναι μιὰ σαφὴς ἄρτια ζωηρὴ καὶ ὡραία ἑλληνικὴ τοῦ καιροῦ του, γλῶσσα πρωτοτύπου ἐξάπαντος. εἶναι παραμύθι τοῦ χαζοῦ καὶ μυθομανοῦς Ψευδοπαππίου ὅτι ὁ Ματθαῖος ἔγραψε πρῶτα ἑβραϊστί, κι ἔπειτα μετέφρασε τὸ Εὐαγγέλιό του ἑλληνιστὶ ὁ ἴδιος ἢ κάποιος ἄλλος. συνετέλεσε στὴν ἐμφάνισι τοῦ παραμυθιοῦ ἡ κατὰ τὸν δεύτερο αἰῶνα ἐμφάνισι ἑνὸς ἑβραιογλώσσου ἀποκρύφου «Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου» ποὺ καὶ δὲν μοιάζει καθόλου μὲ τὸ γνήσιο. ἔχαψαν τὸν ἐπιπόλαιο μῦθο περίπου 10 ἀρχαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς. ἀκρισία. ἑβραϊκὲς λέξεις κι ὀνόματα ἔχει τὸ Κατὰ Ματθαῖον ὅσες ἔχει καὶ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ κι ὁποιοδήποτε ἄλλο ἐκτεταμένο βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης· λατινικὲς ἔχει ὁσεσδήποτε ἔχει κι ὁποιοδήποτε θύραθεν ἑλληνόγλωσσο κείμενο τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. δὲν ὑπάρχει μέρος τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ ὁποῖο νὰ γράφτηκε πρωτοτύπως σὲ ἄλλη γλῶσσα πλὴν τῆς ἑλληνικῆς.

Ἀπὸ τὰ δυὸ ταυτόχρονα καὶ πρῶτα στὴ σύνταξί τους Εὐαγγέλια τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Λουκᾶ τὸ μὲν τοῦ Ματθαίου γράφτηκε κυρίως γιὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς Χριστιανοὺς τῆς περιοχῆς Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου μὲ τὸ ἱστορικὸ ὑλικό του συντεταγμένο κατὰ χρονολογικὴ σειρά, τὸ δὲ τοῦ Λουκᾶ γράφτηκε κυρίως γιὰ τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς, τοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου, τῆς μητροπολιτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Ἰταλίας, καὶ τὸ ὑλικό του εἶναι συντεταγμένο κατὰ θεματολογικὴ τάξι.

Τὸ κείμενο τοῦ Κατὰ Ματθαῖον στὴ χειρόγραφη παράδοσί του εἶναι ἀτάραχο ἀκέραιο καὶ χωρὶς λάθη. ἔχει δὲ καὶ 91 παραθέματα ἀ-

πὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, πάντοτε ἀπὸ τὴ μετάφρασι τῶν Ἑβδομήκοντα, ἀπὸ τὰ 16 βιβλία Γε Νο Δε Δδ Ἰν Ψα Θρ Ὡσ Ἠσ Μχ Σφ Ἰε Δα Ἀγ Ζα Μα. στὰ παραθέματα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἔρχεται στὴν Καινὴ Διαθήκη δεύτερο μετὰ τὴν Πρὸς Ἑβραίους.

Εὐφυὴς ἐγγράμματος καὶ θεόπνευστος ἄνθρωπος ὁ Ματθαῖος, καταλαβαίνοντας ὅτι σὲ συλλογικὸ τόμο τῆς Καινῆς Διαθήκης, ποὺ ἤδη, πρὶν γράψῃ αὐτός, εἶχε 6 βιβλία - Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου, τὸ Εὐαγγέλιό του θὰ εἶναι πρῶτο βιβλίο, τοῦ ἔβαλε τὸν καὶ ἄλλως κατάλληλο τίτλο *Γένεσις· Βίβλος Γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυϊδ υἱοῦ Ἀβραάμ.* τὸ δὲ *Γένεσις* σημαίνει τὸ *πῶς ἐγένοντο τὰ γεγονότα·* «Ἱστορία». καὶ θυμίζει τὴν ἀρχὴ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ὁ Ματθαῖος στὸ Εὐαγγέλιό του διακρίνει 3 μέρη, καὶ στὸ μεσαῖο κι ἐκτενέστερο μέρος διακρίνει 5 κεφάλαια, τὰ ὁποῖα λήγουν ἢ ἀρχίζουν μὲ τὶς ὅμοιες δηλώσεις του *Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους* (Μθ 31,1), ἢ *Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων* (Μθ 44,49), κλπ.. διαρθρώνεται δὲ τὸ Εὐαγγέλιό του ὡς ἑξῆς.

Κεφ. 1-4. Ἐνανθρώπησι τοῦ Χριστοῦ (4%)
5-108. Κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ (82%)
109-127. Πάθος καὶ ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ (14%).

αὐτὰ εἶναι τὰ τρία μέρη τοῦ Εὐαγγελίου. τὰ δὲ 5 κεφάλαια τοῦ μεσαίου μέρους, τοῦ κηρύγματος εἶναι τὰ ἑξῆς.

5-31. Ἀρχὴ τοῦ κηρύγματος
32-44. Σημεῖα καὶ διδασκαλία στὴ Γαλιλαία
45-62. Ἀντιδράσεις ἐναντίον τοῦ κηρύγματος
63-84. Ὡρίμανσις τοῦ κηρύγματος
85-108. Ἀπροκάλυπτη συνεξήγησι μὲ τὸν Ἰσραήλ.

Ἄλλως μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς ὅτι τὸ Εὐαγγέλιό του ὁ Ματθαῖος τὸ διαιρεῖ σὲ 7 ὀργανικὰ κεφάλαια. ὀργανωτικώτατος ὁ στενογράφος· μεθοδικώτατος ὁ τελώνης· μυαλὸ τετραγωνικό. ἄλλο πρᾶγμα εἶναι βέβαια ἡ θεοπνευστία του καὶ θεῖον. στὸ διάολο νὰ πᾶν οἱ διαστρωματωταὶ κι ἀπομυθευταί, οἱ σκατοκάνθαροι, οἱ βλᾶκες, οἱ κοκορῖκοι - κουτορνίθια, οἱ ἡλίθιοι κουραδόμαγκες.

Σπουδαία ἑρμηνεία στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἔχει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ποὺ τὸ ἐξηγεῖ μὲ 90 ὁμιλίες, τὶς ὁποῖες διάβασα κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο κείμενο, ὅταν ἤμουν 15 καὶ 16 ἐτῶν γυμνασιόπαιδο (1956-1957). καλλίτερη δὲν βρῆκα μέχρι σήμερα. ὁ Χρυσόστομος εἶναι μεγάλος ἑρμηνευτὴς κειμένων ἐφάμιλλος τῶν τριῶν μεγάλων Ἀλεξανδρινῶν ὁμηριστῶν τοῦ Γ΄ καὶ Β΄ π.Χ. αἰῶνος Ζηνοδότου Ἐφεσίου, Ἀριστοφάνους Βυζαντίου, καὶ Ἀριστάρχου Σαμόθρακος. ὁ Ἀρίσταρχος εἶχε τὸ ἑρμηνευτικὸ δόγμα *Ὅμηρον ἐξ Ὁμή-*

ρου σαφηνίζειν κι ὁ Χρυσόστομος τὸ ἑρμηνευτικὸ δόγμα *Αἱ Γραφαὶ διὰ τῶν Γραφῶν ἑρμηνεύονται·* ἀκριβῶς τὸ ἴδιο δόγμα καὶ τὸ κάλλιστο. δηλαδὴ «ἕνα κείμενο ἑρμηνεύεται καλλίτερα μὲ βοήθημα τὸ ἴδιο κείμενο». ἔτσι ἑρμηνεύω κι ἐγώ. δὲν ξέρω ἂν ὁ Χρυσόστομος γνώριζε τὸν Ἀρίσταρχο. εἰκάζω ὅτι τὸν γνώριζε. διάβασα ἑκατοντάδες ἑρμηνευτικὰ ὑπομνήματα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ καὶ σύγχρονά μας τεσσάρων γλωσσῶν. ἂν ἔχῃς τὴν ἑρμηνεία τοῦ Χρυσοστόμου, ὅλες οἱ ἄλλες εἶναι ἄχρηστες. ὅταν κάποιες εἶναι κάπως καλὲς εἶναι κλεμμένες ἀπὸ τὸ Χρυσόστομο. στὶς ἀρχαῖες *Σειρὲς (Catenae)* τὸ 80% τῶν ἀποσπασμάτων εἶναι τοῦ Χρυσοστόμου. ἔχει δὲ ἑρμηνεύσει ὁ Χρυσόστομος τῆς Καινῆς Διαθήκης Μθ Ἰω Πξ Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω Φι Ἐφ Κλ Φμ Ἑβ Ττ Α΄ Τι Β΄ Τι. ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινᾶς ἔλεγε ὅτι «Τὸ Ἑρμηνευτικὸ ὑπόμνημα τοῦ Χρυσοστόμου στὴν Πρὸς Ῥωμαίους δὲν τὸ ἀλλάζω οὔτε μὲ ὅλη τὴν πόλι τῶν Παρισίων». ὁ Χρυσόστομος εἶναι μεγάλο ἐπιστημονικὸ ἀνάστημα στὴν παγκόσμια γραμματεία, τὸ μεγαλείτερο στὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, κι ἕνας ἀπὸ τοὺς 6 πολυγραφοτέρους συγγραφεῖς τῆς Χριστιανικῆς καὶ τῆς θύραθεν ἀρχαιότητος· νομίζω ὁ τρίτος.

2. ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

Ὁ Λουκᾶς ἦταν συνεργάτης τοῦ Παύλου. ὁ Παῦλος εἶχε πολλοὺς συνεργάτες. οἱ περισσότεροι ἦταν ὅπως ὁ ἴδιος Ῥωμαῖοι πολῖτες, οἱ δὲ πέντε ἐπιφανέστεροι ἦταν οἱ Σίλας Λουκᾶς Τιμόθεος Τίτος καὶ Ἀρίσταρχος ὁ Μακεδών. Ῥωμαῖοι πολῖτες οἱ τρεῖς· Σίλας Λουκᾶς Τίτος, οἱ ἔχοντες ῥωμαϊκὰ ὀνόματα. ὁ Λουκᾶς ἀναφέρεται ὀνομαστὶ σὲ τρεῖς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου (Κλ 11,5· Φμ 10,2· Β΄ Τι 10,2), ὅπου καὶ λέγεται *Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός,* στὴ δὲ τελευταία ἀναφορά του ὁ μετὰ λίγες ἡμέρες σφαζόμενος Παῦλος γράφει στὸν Τιμόθεο *Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ.* χωρὶς τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται στὶς Πράξεις ποὺ ἔγραψε ὁ ἴδιος. οἱ ἀρχαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς λὲν ὅτι ἦταν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια, κι αὐτὸ εἶναι τὸ πιθανώτερο. εἶναι βέβαιο ὅτι ἦταν ἐξ ἐθνῶν. αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι, ὅταν ὁ Παῦλος στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς Ἐπιστολή του στέλνει σ' αὐτοὺς χαιρετισμοὺς συνεργατῶν του, γράφει· *Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος... καὶ Μάρκος... καὶ Ἰησοῦς ὁ Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς... ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς καὶ Δημᾶς* (Κλ 11,1-5). δὲν τὸν ἐντάσσει στοὺς ἐκ περιτομῆς. ἀπὸ τὸ ῥωμαϊκὸ ὄνομά του τεκμαίρομαι ὅτι ἦταν Ῥωμαῖος πολίτης. ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Τροία ἢ Τρῳάδα, ὅταν ὁ Παῦλος κλήθηκε μὲ ὅραμα νὰ περάσῃ στὴ Μακε-

δονία. ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη ὁ Λουκᾶς ἀρχίζει νὰ ἱστορῇ σὲ πρῶτο πληθυντικὸ πρόσωπο· *Ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς* (Πξ 49,5). χρησιμοποιεῖ πολλὲς φορὲς τὴν προσωπικὴ ἀντωνυμία *ἡμεῖς ἡμῶν ἡμῖν ἡμᾶς* σ' ὅλες αὐτὲς τὶς πτώσεις καὶ σὲ πρῶτο πληθυντικὸ πρόσωπο τὰ ῥήματα *ἦμεν ἐλαλοῦμεν ἠκούσαμεν ἤλθομεν ἐξήλθομεν κατήλθομεν εὐθυδρομήσαμεν διετρίψαμεν ἐμείναμεν ἐπεμείναμεν ξενισθῶμεν ἐζητήσαμεν παρεκαλοῦμεν παρεκλήθημεν ἡσυχάσαμεν ἐπέβημεν ἀνήχθημεν κατήχθημεν ἐπλέομεν ἐξεπλεύσαμεν ὑπεπλεύσαμεν ἐφερόμεθα παρεβάλομεν κατηντήσαμεν.* τὰ ἐδάφια ὅπου ὁ Λουκᾶς γράφει ἔτσι εἶναι δύο καὶ μεγάλα (Πξ 49,5-52,6 καὶ 64,5-86,2) κι ἀποτελοῦν τὸ 34% τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων. ἀπὸ τὸ πρῶτο *συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς* φαίνεται ὅτι δὲν γνωρίστηκε μὲ τὸν Παῦλο γιὰ πρώτη φορὰ ἐκεῖ, ἀλλ' ἦταν συνεργάτης παλιότερος. ἡ σὲ πρῶτο πρόσωπο διήγησι περατώνεται στοὺς Φιλίππους· ὁ Λουκᾶς δὲν ἀκολουθεῖ πρὸς Θεσσαλονίκη καὶ παραπέρα. προφανῶς ὁ Παῦλος τὸν ἄφησε ἐπίσκοπο - διδάσκαλο τῆς νεοπαγοῦς ἐκκλησίας τῶν Φιλίππων. ἦταν γι' αὐτὸ κατάλληλος καὶ ὡς Ῥωμαῖος πολίτης, ὅπως δείχνει τὸ ῥωμαϊκό του ὄνομα, διότι οἱ στρατηγοὶ τῆς πόλεως αὐτῆς δὲν θὰ τὸν ἐνωχλοῦσαν πλέον μετὰ τὴ γκάφα τους νὰ κακοποιήσουν ἐν ἀγνοίᾳ τους τοὺς Ῥωμαίους Παῦλο καὶ Σίλα καὶ τὸ φόβο ποὺ πῆραν ἀπὸ τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποκάλυψι τοῦ Παύλου. ἡ σὲ πρῶτο πρόσωπο ἐξιστόρησι ἐπανεμφανίζεται, ὅταν ὁ Παῦλος πραγματοποιῇ τὴν τελευταία πορεία του ἀπὸ τὴν Ἀχαΐα σὲ Μακεδονία, Μ. Ἀσία, Ἰεροσόλυμα. ὁ Λουκᾶς ἀκολουθεῖ τὸν Παῦλο ἀπὸ τοὺς Φιλίππους καὶ εἶναι πλέον μαζί του καὶ στὸ ναυάγιο καὶ μέχρι τὸ τέλος τῶν Πράξεων καὶ τὴν ὅλη φυλάκισι τοῦ Παύλου στὴ Ῥώμη. γι' αὐτὸ κι ὁ Παῦλος στὶς Ἐπιστολές του, ποὺ ἔγραψε πρὸς τὸ τέλος τῆς φυλακίσεώς του ἐκείνης Πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ Πρὸς Φιλήμονα, στέλνει στοὺς παραλῆπτες τὰ χαιρετίσματά του. αὐτὸ δείχνει ὅτι ὁ Λουκᾶς γνωριζόταν μὲ τὶς ἐκκλησίες τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ ἐποχὴ παλιότερη, προφανῶς πρὶν τὸν δοῦμε ἐμεῖς γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Τρῳάδα. ἡ παράδοσι ὅτι ἦταν Ἀντιοχεὺς ἐπαληθεύεται, ἀλλ' οὔτε καὶ μετὰ τὴν ἀποφυλάκισι τοῦ Παύλου χωρίστηκε πλέον ἀπ' αὐτόν, διότι στὴν τελευταία Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου Β΄ Πρὸς Τιμόθεον ὁ φυλακισμένος καὶ μελλοθάνατος Παῦλος γράφει· *Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ* (Β΄ Τι 10,2). ἡ πληροφορία λοιπὸν ὅτι ἦταν ὁ γιατρὸς τοῦ ἡλικιωμένου Παύλου καὶ ὅλης τῆς συνοδίας του εἶναι βέβαιη. μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστολὴ δὲν ἔχουμε καμμία ἔγκυρη πληροφορία οὔτε γιὰ τὸν Παῦλο οὔτε γιὰ τὸ Λουκᾶ.

Οἱ δυὸ πρῶτοι εὐαγγελισταὶ Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς ἦταν ὁλόιδιοι

σὰ δίδυμοι ἀδερφοὶ στὸ ὅτι τὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὴν ἱστορία εἶναι ἄκρως σιωπηλὸ καὶ διακριτικό· καὶ οἱ δυὸ ἦταν ἐρασταὶ τῆς ἀφανείας. συνεσταλμένοι ἄνθρωποι, ἂν καὶ ἐπιστήμονες καὶ οἱ δύο· οἰκονομολόγος ὁ ἕνας, ἰατρὸς ὁ ἄλλος· στενογράφοι δὲ καὶ οἱ δυό, ἐφ' ὅσον στὴν ἐποχή τους καὶ στὸ Ῥωμαϊκὸ κόσμο ἡ στενογραφία ἦταν ἀπαραίτητο μάθημα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. ὁ Λουκᾶς ὅμως δὲν ἦταν αὐτόπτης τοῦ Χριστοῦ, καὶ στενογράφησε λόγους μόνο κάποιων αὐτοπτῶν καθὼς καὶ τοῦ Παύλου, λ.χ. τὴν ἀποχαιρετιστήρια ὁμιλία του στοὺς *πρεσβυτέρους* τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Μιλήτου (Πξ 67), τὴν ὁμιλία του ἐνώπιον τοῦ Φήστου καὶ τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα καὶ πλήθους ἐπισήμων (Πξ 81), τὴ συζήτησί του μὲ τοὺς ἐν Ῥώμῃ *πρώτους τῶν Ἰουδαίων* (Πξ 85), καὶ τὶς δικές του συνεντεύξεις μὲ τὸν Φίλιππον *τὸν ἐκ τῶν ἑπτὰ* ὁ ὁποῖος τὸν φιλοξένησε (Πξ 69· καὶ 21-22), μὲ τὸν *ἀρχαῖον μαθητὴν* (τοῦ Χριστοῦ) Μνάσωνα ὁ ὁποῖος ἐπίσης τὸν φιλοξένησε στὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ πολύ (Πξ 70), ὁπωσδήποτε δὲ καὶ μὲ τὴ μητέρα τοῦ Χριστοῦ (Λκ 2-11). εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι στὸ Εὐαγγέλιό του ὁ Λουκᾶς ἔχει δέκα κεφάλαια (Λκ 2-11), τὰ ὁποῖα προέρχονται μόνον ἀπὸ συνέντευξι μὲ τὴ μητέρα τοῦ Χριστοῦ. αὐτὸ συνάμα δείχνει μὲν ὅτι αὐτὴ ἔζησε πάνω ἀπὸ 80 χρόνια, γηροκομούμενη βέβαια ἀπὸ τὸν Ἰωάννη (Ἰω 44,12-13), συμφωνεῖ δὲ μ' αὐτὰ ποὺ λέει κι ὁ Ἰωάννης γι' αὐτὴν στὸ Εὐαγγέλιό του, στὴν ἐξιστόρησι τῆς σταυρώσεως, κι ἀποτελεῖ ἀπάντησι στὸ γιατί ὁ Ἰωάννης δὲν δρᾷ ὡς *Υἱὸς τῆς Βροντῆς* πρὶν ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους Πέτρο καὶ Ἰούδα (Α΄ Πε, Β΄ Πε, Ἰδ). προφανῶς ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου γηροκομοῦνταν ἀπὸ τὸν Ἰωάννη καὶ στὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἐν τέλει εἶχαν καταφύγει οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ τὸ 68 σὲ ἡλικία περίπου 88 ἐτῶν, ὅταν στὴ Ῥώμη σφάχτηκε ὁ Παῦλος σὲ ἡλικία 58-59 ἐτῶν. καὶ μετὰ τὴν κοίμησί της ὁ Ἰωάννης πῆγε ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα στὴν Πάτμο καὶ στὴ Μ. Ἀσία.

Ἐννοεῖται ὅτι κάποια ἄλλα λεγόμενα γιὰ τὴ μητέρα τοῦ Κυρίου τὰ θεωρῶ παραμύθια καὶ σκύβαλα εἰδωλολατρικῆς κοπῆς, τὰ ὁποῖα ὁ διάβολος σφήνωσε ἐκεῖ ποὺ τὰ σφήνωσε, γιὰ ν' ἀποπροσανατολίσῃ ταχυδακτυλουργικῶς ὅλους τοὺς μέχρι σήμερα Χριστιανούς, ἀπὸ τὰ συνταρακτικὰ γεγονότα, ποὺ συνέβησαν στὴν ἐκκλησία γύρω ἀπὸ τὴ σφαγὴ τοῦ Παύλου, κι ἀντιμετωπίστηκαν ἀπὸ τὴν τότε ἑνωμένη ἐκκλησία τῶν ὁμονοησάντων ἀποστόλων καὶ ἐμφαίνονται στὰ 9 βιβλία τους Α΄ Πε Β΄ Πε Ἰδ Ἀπ Α΄ Ἰω Β΄ Ἰω Γ΄ Ἰω Ἰω Μρ. ἔβαλε δὲ ὁ διάβολος τὸ ἀποπροσανατολιστικὸ νύχι του στὴν ὁμονοοῦσα κι ἀργότερα διωκομένη ἐκκλησία μὲ τὸ βρομερώτερο ὅλων τῶν ψευδεπιγράφων καὶ ἀποκρύφων τὸ λεγόμενο «Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου» τοῦ Γ΄ αἰῶνος, τοῦ ὁποίου νικολαϊτικοῦ ἀποκρύφου τὰ βρομερὰ ζουμιὰ μούλιασαν τὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία ἐπὶ 17 αἰῶνες.

Λίγα λοιπὸν στενογράφησε ὁ Λουκᾶς ἀπὸ τὴ δρᾶσι καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου σὲ συνεντεύξεις του μὲ αὐτόπτες. ἀλλὰ βέβαια ἡ κύρια πηγὴ τοῦ Εὐαγγελίου του ὑπῆρξαν τὰ στενογραφημένα Πρακτικὰ τοῦ αὐτόπτου Ματθαίου, τὸν ὁποῖο στὴν ἀρχὴ ἤδη τοῦ κηρύγματός του κάλεσε ἀπὸ τὸ *τελώνιόν* του ὁ Κύριος, λέγοντάς του «*Ἀκολούθει μοι·* σὲ χρειάζομαι, στενογράφε». μόνο δεύτερη πηγὴ τοῦ Λουκᾶ ἦταν οἱ συνεντεύξεις του κατὰ τὰ δύο χρόνια ποὺ ἔμενε στὴν Παλαιστίνη, κινούμενος μεταξὺ Ἰερουσαλὴμ καὶ Καισαρείας, ὅπου ἦταν φυλακισμένος ὁ Παῦλος· τότε ποὺ ἔγραφε τὸ Εὐαγγέλιό του ταυτόχρονα μὲ τὸ Ματθαῖο ὁ ὁποῖος ἔγραφε τὸ δικό του.

Παρεμπιπτόντως ὅλ' αὐτὰ δείχνουν κι ὅτι μερικοὶ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἄλλοι ἀπόστολοι ἦταν ἐπιστήμονες· ἀπόφοιτοι πανεπιστημίων. δὲν ἦταν ὅλοι ψαρᾶδες, ὅπως ἐνασμενίζονται νὰ κρυφοκλάνουν καὶ νὰ λαθροκοκορεύωνται σήμερα μερικοὶ «ζηλωταὶ ἀγράμματοι διδάσκαλοι τοῦ εὐαγγελίου» παστωρικοῦ καὶ χιλιαστικοῦ στὺλ ἢ καὶ σκέτα χιλιαστικὰ τσόκαρα, λαθροδιαβάλλοντας τοὺς ἐπιστήμονες ὡς «ἀλαζόνες», ἐνῷ τὸ μέτρο τῆς «ἀλαζονείας» τῶν ἐπιστημόνων δὲν εἶναι παρὰ τὸ μέτρο τοῦ φθόνου τῶν «ἀγραμμάτων διδασκάλων». ὁ διάβολος ὡς *δεξιολάβος* (Πξ 76,13) ξέρει πολλὰς *δεξιὰς λαβὰς* κι ὄχι μόνο ζίου ζίτσου καὶ τάε κβὸν ντό. ἄλλη δουλειὰ δὲν ἔχει. οἱ τρεῖς ἀπὸ τοὺς τέσσερες εὐαγγελιστὰς (Μθ Λκ Μρ) καὶ ὁ Παῦλος ἦταν ἐπιστήμονες κι ἔγραψαν τὸ 74% τῆς Καινῆς Διαθήκης. περίπου καὶ τὸ 90% τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι γραμμένο ἀπὸ ἐπιστήμονες. δὲν εἶναι ὠφέλιμο νὰ διακατεχόμαστε ἀπὸ ἀγραμματοψαραδονόσους. ἐξ ἑτέρου οἱ αἱρέσεις ἐπανδρώνονται καὶ γυναικοβρίθουν κυρίως ἀπὸ ἀγράμματα κι ὀλιγογράμματα τσόκαρα. δὲν θὰ ἤθελα νὰ συμβαίνῃ αὐτό, ἀλλ' αὐτὸ βλέπω. δὲν φταῖνε οἱ ἀγράμματοι κι ὀλιγογράμματοι ἀλλ' οἱ κοκορῖκοι. οἱ ἀγράμματοι καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ταπεινόφρονες σὲ πολὺ ὑψηλὸ ποσοστό. ἁπλῶς οἱ κοκορῖκοι εἶναι σχεδὸν 100% ἀγράμματοι κι ὀλιγογράμματοι. τὸ βλέπω κι αὐτό. ὑπάρχουν δὲ καὶ ὑπέροχοι ἀγράμματοι.

Τὰ δυὸ βιβλία τοῦ Λουκᾶ, Εὐαγγέλιον καὶ Πράξεις, εἶναι Ἐπιστολές· Α΄ Πρὸς *κράτιστον Θεόφιλον* καὶ Β΄ Πρὸς *Θεόφιλον.* ὁ Θεόφιλος αὐτὸς πιθανῶς ἦταν ἀνθύπατος τῆς Ἀσίας, δηλαδὴ τῆς ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο βρεχομένης Μ. Ἀσίας, μὲ ἕδρα τὴν Ἔφεσο, πρόεδρος τῶν *ἀσιαρχῶν* οἱ ὁποῖοι ἐκτιμοῦσαν τὸν Παῦλο καὶ τὸν διέσωσαν ἀπὸ τὴν ἐναντίον του θρησκομανῆ καὶ φανατικὴ ἐκείνη διαδήλωσι γιὰ τὴν *Μεγάλην Ἄρτεμιν τῶν Ἐφεσίων* τὴν παντάνασσαν τοῦ Αἰγαίου (Πξ 63,12). *κράτιστοι* προσφωνοῦνταν στὴ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία οἱ στρατηγοὶ *(praetores)* οἱ ἀνθύπατοι *(proconsules)* καὶ οἱ ἐπίτροποι *(procuratores)* σὰν τοὺς Πιλᾶτον, Φήλικα, καὶ Φῆστον τῆς Παλαιστί-

νης καὶ τὸ Γαλλίωνα τῆς Κορίνθου· ὅπως λέμε τώρα *ἐξοχώτατε.* τὸ ὅτι τὴ δεύτερη φορὰ ὁ Λουκᾶς παραλείπει τὸ *κράτιστε (praestantissime)* εἶναι μιὰ οἰκειότητα, ποὺ δὲν τὴν ἅρπαξε ὁ Λουκᾶς, ἀλλὰ τὴ ζήτησε ὁ Θεόφιλος· (οἱ ἅγιοι τῆς Βίβλου δὲν ἦταν προπετεῖς)· κι αὐτὴ ἡ οἰκειότης δείχνει ὅτι ὁ *λόγος τῆς κατηχήσεως* (Λκ 1,4· Πξ 1,1) καρποφόρησε· ὁ Θεόφιλος μετὰ τὸν *πρῶτον λόγον* ἔγινε *ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ* καὶ δὲν ἤθελε ὁ *ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς* Λουκᾶς, ὁ διδάσκαλός του, νὰ τὸν προσφωνῇ *κράτιστον* (Πξ 77,4· 81,37). αὐτὸ κατὰ τὴ χριστιανικὴ ἀντίληψι δὲν τὸ ζητάει οὔτε τὸ ὑφαρπάζει ποτὲ ὁ ὑφιστάμενος, ἀλλὰ τὸ παραχωρεῖ ὁ προϊστάμενος. ἡ ὑφαρπαγὴ εἶναι καὶ ἀγένεια καὶ ἁμάρτημα, ἐνῷ ἡ παραχώρησι εἶναι καὶ εὐγένεια καὶ ἔκφρασι ἀρετῆς.

Ἡ Α΄ Ἐπιστολὴ τοῦ Λουκᾶ λοιπὸν εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ καὶ ἡ Β΄ Ἐπιστολή του οἱ Πράξεις· εἶναι τὰ δυὸ μεγαλείτερα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης· γραμμένα στὸ πιὸ ὑψηλὸ γλωσσικὸ ἐπίπεδο τῆς Καινῆς Διαθήκης· μὲ ὕφος καὶ ἦθος εὐγενέστατα καὶ μὲ πολὺ τάκτ. ὡς ἱστορίες εἶναι ἄκρως ἀμερόληπτες καὶ ἀπαθεῖς· οὔτε τοῦ Θουκυδίδου ἡ Ξυγγραφὴ εἶναι τόσο ἀπαθὴς καὶ ἀμερόληπτη. δὲν ἄντεξα στὸν πειρασμὸ τῆς ἐπιμελοῦς συγκρίσεως, καὶ βρῆκα τὸ Λουκᾶ κατά τι ἐλάχιστο πιὸ ἀμερόληπτο κι ἀπὸ τὸ Θουκυδίδη· ἀπόλυτα ἀμερόληπτο, τέλεια καὶ θεόπνευστα. κι ἔνιωσα ὑπερήφανος ἐν Κυρίῳ γι' αὐτὴ τὴν ὑπεροχή.

Στὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ ἀνευρίσκονται 47 παραθέματα ἀπὸ τὰ κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα 15 βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Γε Νο Δε Βα Ἰν Ψα Θρ Ὠσ Ἠσ Μχ Σφ Ἰε Δα Ζα Μα.

Τὸ κείμενο τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι σὲ δυὸ σημεῖα ταραγμένο, κι ὅπως ἤδη εἶπα, ἡ ταραχὴ ὀφείλεται σὲ βιβλιοδετικὸ αἴτιο· καὶ ἀνέταξα τὸ κείμενο.

Στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ ὑπάρχουν βέβαια ἑβραϊκὰ ὀνόματα πολλά, ἀλλ' ἑβραϊκὲς λέξεις ἐντυπωσιακὰ λίγες, ὅπως *ἀμὴν σάββατον πάσχα φαρισαῖοι κόρος μνᾶ*· ὑπάρχει ὅμως κι ὁ ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα ἑβραϊσμὸς *ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων* (Λκ 40,2). οἱ δὲ λατινικὲς λέξεις, ὅπως *ἀσσάριος μόδιος λεγεὼν σουδάριον,* καὶ τὰ ῥωμαϊκὰ ὀνόματα, ὅπως *Καῖσαρ Αὔγουστος Τιβέριος Κυρίνιος Πιλᾶτος,* εἶναι ὅσα καὶ στοὺς ἄλλους εὐαγγελιστάς. καὶ τ' ὄνομά του ἄλλωστε *Λουκᾶς* εἶναι ῥωμαϊκό, ἐπειδὴ ἦταν Ῥωμαῖος πολίτης, ὅπως ὁ *Παῦλος.* στὸ λεξιλόγιό του ὑπάρχουν καὶ ἰατρικοὶ ἐπιστημονικοὶ ὅροι· π.χ. ἐνῷ οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταὶ λένε τὸ λαϊκὸ *παραλυτικός,* ὁ Λουκᾶς λέει τὸν ἰατρικὸ ὅρο *παραλελυμένος* σὲ τρία γραπτά του (Λκ 23,3· 23,10· Πξ 20,4· 27,2· Ἑβ 16,9).

Τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ, ὅπως καὶ τὰ τέσσερα γραπτά του (Λκ

Πξ Ἑβ Ἰα), ἔχουν τὸ ἴδιο ὑψηλὸ γλωσσικὸ ἐπίπεδο –φωνὴ Λουκᾶ– κι ἀρχίζουν ὅλα μὲ παρήχησι τοῦ *Π*, ὅπως ἔδειξα καὶ σχετικῶς ἐξήγησα. ἡ παρήχησι εἶναι ποιητικὴ τέχνη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων·

π.χ. *Τυφλὸς τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματ' εἶ*[1].

ἢ *Σῶσος καὶ Σωσώ, Σῶτερ, σοὶ τόνδ' ἀνέθηκαν,*
Σῶσος μὲν σωθείς, Σωσὼ δ' ὅτι Σῶσος ἐσώθη[2].

νομίζω ὅμως ὅτι στὰ γραπτὰ τοῦ Λουκᾶ ἡ παρήχησι τοῦ *Π* εἶναι τὸ κωδικὸ σῆμα συνεννοήσεως, ποὺ ἤδη ἐξήγησα.

Μεταξὺ τῶν γραπτῶν τοῦ Λουκᾶ καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου ὑπάρχει μεγάλη σχέσι νοημάτων.

Τὸ Εὐαγγέλιον καὶ οἱ Πράξεις τοῦ Λουκᾶ, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἀποκαλεῖ *Λόγον πρῶτον* καὶ *Λόγον δεύτερον,* θὰ τὰ νόμιζε κανεὶς δυὸ μέρη ἢ μεγάλα κεφάλαια ἑνὸς ἑνιαίου βιβλίου. ὁ ἴδιος ὁ Λουκᾶς ὅμως ἐμφανέστατα τὰ θεωρεῖ δυὸ αὐτοτελῆ βιβλία, διότι ἱστορεῖ τὴ συναναστροφὴ τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ μὲ τοὺς μαθητάς του καὶ τὴ σύναψι αἰωνίου κι ἀκαταλύτου συμβολαίου - διαθήκης μαζί τους *(συναλιζόμενος* Πξ 1,3· καὶ Νο 218,12 *διαθήκη ἁλὸς αἰωνίου ἔναντι Κυρίου·* Πα 55,5 *Κύριος ἔδωκε (βασιλείαν) τῷ Δαυΐδ..., διαθήκη ἁλός·* Μρ 40,16· *Ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις),* καὶ τὴν ἀνάληψί του στοὺς οὐρανούς, καὶ τοὺς ἀπαριθμεῖ ὀνομαστικῶς καὶ στὰ δυὸ βιβλία (Λκ 27· 133-135· Πξ 1-2). δὲν θὰ εἶχε αὐτὲς τὶς ἐπαναλήψεις, ἂν τὰ ἔνιωθε σὰν ἕνα ἑνιαῖο βιβλίο.

Τὸ Εὐαγγέλιον γράφτηκε κατὰ τὴ διετία 58-59, ὅταν ὁ Λουκᾶς ἦταν στὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης, ταυτόχρονα μὲ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, μὲ τὸν ὁποῖο ἐπίσης συναναστρεφόταν μελετώντας τὰ στενογραφημένα Πρακτικά του καὶ ἀντλώντας ἀπ' αὐτά· οἱ δὲ Πράξεις γράφτηκαν μετὰ ἄλλα δύο χρόνια στὴ Ῥώμη καὶ σ' ἄλλα παραμεσόγεια μέρη, Σικελία Ἰταλία Ἑλλάδα Μ. Ἀσία, κι ὡλοκληρώθηκαν μετὰ τὴν ἀθῴωσι καὶ τὴν ἀποφυλάκισι τοῦ Παύλου στὴ Ῥώμη, διότι ἀναφέρεται σ' αὐτὲς (Πξ 86) ἔμμεσα ἡ τελικὴ διάρκεια τῆς φυλακίσεως καὶ τὸ τέλος της· κατὰ τὸ ἔτος 61.

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι τὸ μὲν Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου ἀπευθύνεται στοὺς ἐκ περιτομῆς Χριστιανούς, τὸ δὲ τοῦ Λουκᾶ στοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς. τὴν ἱστορικὴ ὕλη τους ὁ μὲν Ματθαῖος τὴν ἐκθέτει κατὰ σειρὰ χρονική, ὁ δὲ Λουκᾶς κατὰ τάξι θεματολογική. λ.χ. τὶς τρεῖς ἑτερόχρονες παραβολὲς *ἀπολωλότων (προβάτου, δραχμῆς, ἀσώτου υἱοῦ)* τὶς ἔχει μαζί (Λκ 76-77), διότι εἶναι ἀπαντήσεις στοὺς φαρισαίους καὶ γραμματεῖς, ποὺ *διεγόγγυζον* ἐναντίον τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ συναναστρεφόταν μὲ *τελώνας καὶ ἁμαρτωλοὺς* καὶ συνέτρωγε μαζί τους (Λκ 76,1-3)· κυρίως ἐπειδὴ στὴ δωδεκάδα τῶν μαθητῶν του εἶχε καὶ τὸν τέως τελώνη Ματθαῖο.

Τὸ διάγραμμα τοῦ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου εἶναι ἁπλὸ κι ἁδρομερῶς μοιάζει μὲ τὸ διάγραμμα τοῦ Ματθαίου.

1. κεφ. 1-11· Ἡ ἐνανθρώπησι τοῦ Κυρίου (12%)
2. κεφ. 12-114· Τὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου (74%)
3. κεφ. 115-135· Τὸ πάθος καὶ ἡ ἀνάστασι - ἀνάληψι τοῦ Κυρίου (14%)

3. ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

Δέκα χρόνια μετὰ τὰ δυὸ πρῶτα Εὐαγγέλια (Μθ Λκ) γράφτηκαν τὰ ἄλλα δύο (Ἰω Μρ) κατὰ τὰ ἔτη 68 καὶ 69.

Ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὰ πέντε κείμενά του ὡς Ἐπιστολὲς μὲ τὴ χρονικὴ σειρὰ *Ἀποκάλυψις, Α΄ Ἰωάννου, Β΄ Ἰωάννου, Γ΄ Ἰωάννου, Εὐαγγέλιον.* κι αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἔχουμε συνεχῶς ὑπ' ὄψιν σ' ὁποιαδήποτε ἐξέτασι ὁποιουδήποτε κειμένου του, ἂν θέλουμε νὰ ἀχθοῦμε σὲ ὑγιῆ συμπεράσματα· κάτι ποὺ δὲν τὸ ἔχω δῆ ποτὲ νὰ τὸ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν της ἡ ἀρνητικὴ «κριτικὴ» τῶν διαστρωματωτῶν κι ἀπομυθευτῶν. ἀχμάκικα τσόκαρα· κι ἀμαθεῖς τσαρλατάνοι καὶ σαλτιμπάγκοι. στὴν πρώτη Ἐπιστολή του, δηλαδὴ στὴν Ἀποκάλυψι, ὁ Ἰωάννης δίνει τ' ὄνομά του ὡς συγγραφέως τρεῖς φορές, δύο στὴν ἀρχὴ καὶ μία πρὸς τὸ τέλος (Ἀπ 1,1· 2,1· 38,3), κι ἔπειτα δὲν τὸ ξαναδίνει ποτὲ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ἐπακόλουθα τέσσερα κείμενά του. στὴ δεύτερη Ἐπιστολή του, δηλαδὴ στὴν Α΄ Ἰωάννου, δὲν δίνει οὔτε κανένα ὀνοματικὸ ἀντωνύμιο, ἀλλ' ἀρχίζοντας κάπως σόλοικα γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα *Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς,...,* δίνει ὡς στοιχεῖα ταυτότητος ὅτι εἶναι αὐτόπτης αὐτήκοος καὶ ψηλαφητὴς ἀκόμη τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀναστάντος ἐκ νεκρῶν. στὶς δυὸ μικρὲς Ἐπιστολές του (Β΄ καὶ Γ΄) ἀντὶ νὰ δώσῃ ὄνομα αὐταποκαλεῖται *Ὁ πρεσβύτερος*· δηλαδὴ «Ὁ τῆς πρώτης γενεᾶς αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος». καὶ στὴν πέμπτη Ἐπιστολή του, δηλαδὴ στὸ Εὐαγγέλιον (Ἰω), ἀντὶ γιὰ ὄνομα δίνει ὡς στοιχεῖα ταυτότητος πολλὰ κοινωνικὰ κι ἐκκλησιαστικὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά του· γράφει κατ' ἀρχὴν πῶς, ἐνῷ ἦταν (κάποιοι) δυὸ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου βαπτιστοῦ, ὅταν ἐκεῖνος τοὺς ὑπέδειξε τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς κάποιον ἀσύγκριτα ἀνώτερό του, τὸν ὁποῖο ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσουν, συνδέθηκαν μ' ἐκεῖνον τὴν ἴδια μέρα, καὶ ὥρα 10 (= ἀπόγευμα, 2 ὧρες πρὶν ἀπὸ τὸ ἡλιοβασίλεμα) (Ἰω 5,6)· κι ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ ἦταν ὁ ἴδιος. πρὸς τὸ τέλος δὲ τοῦ Εὐαγγελίου του, ἀντὶ γιὰ ὄνομα δίνει κατ' ἐπανάληψιν ἓξ στοιχεῖα του· ὅτι εἶναι *ὁ μαθητὴς ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς,* ἢ *ὁ μαθητὴς ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς,* ἢ *ὁ μαθητὴς ὁ ἀνακείμενος* (στὸν δεῖπνο τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου) *ἐν τῷ κόλπῳ*

τοῦ Ἰησοῦ, ἢ *ὁ μαθητὴς ὁ γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ,* ἢ *ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος,* ἢ *ὁ ἄλλος μαθητής·* αὐτὰ ὅλα μαζὶ 15 φορές. τὰ πρῶτα γιὰ τὴ γνωριμία του μὲ τὸν Κύριο τὰ λέει λίγο μετὰ τὴν ὑψήγορη ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ ἄλλα, ὅταν ἱστορῇ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου. ὁ Ἰωάννης δηλαδὴ δὲν ἦταν ἄνθρωπος τῆς ῥαγάνας ντὶρ ντίρ, ἀλλ' ἤξερε νὰ ὑπογραμμίζῃ καὶ νὰ τονίζῃ αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε. δίνω τὶς σχετικὲς συνάφειες λίγο εὐρύτερες. τὸ πρῶτο κι ἐκτενὲς χωρίο εἶναι ἀπὸ τὸν δεῖπνο τῆς διαθήκης, τὰ τρία ἑπόμενα ἀπὸ τὴ σταύρωσι, καὶ τ' ἄλλα τέσσερα ἀπὸ τὶς ἐμφανίσεις τοῦ ἀναστάντος Κυρίου.

38 12 *Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ*
13 *τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέ-*
14 *τρος πυθέσθαι Τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐ-*
15 *πὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ λέγει αὐτῷ· Κύριε, τίς ἐστιν; ἀποκρί-*
νεται ὁ Ἰησοῦς· Ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώ-
σω. καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώ-
16 *τῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς.*

42 4 *Ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ. ....*
5 *Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ,...*

44 12 *Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠ-*
13 *γάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει*
τῷ μαθητῇ· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλα-
βεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

46 2 *...πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς,...*
4 *Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς καὶ ἤρχοντο εἰς*
5 *τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ· καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς*
9 *προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου... τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος*
μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον.

50 9 *Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς.*

51 8 *Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰη-*
σοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆ-
θος αὐτοῦ καὶ εἶπε 'Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε;'.

Ὁ Ἰωάννης πρέπει νὰ ἦταν συνομήλικος τοῦ Χριστοῦ, μόλις 30 ἐτῶν, καὶ μᾶλλον ὁ νεώτερος τῆς δωδεκάδος τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου. καταγόταν μᾶλλον ἀπὸ τὴ Βηθσαϊδὰ τὴν πόλι τοῦ φίλου του καὶ συμμαθητοῦ του παρ' Ἰωάννῃ τῷ βαπτιστῇ Βαριωνᾶ Ἀνδρέου τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Πέτρου. οἱ ἀδερφοὶ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ἦταν ψαρᾶδες στὴ Θάλασσα τῆς Τιβεριάδος ἢ λίμνη Γενησαρέτ (Μθ 67,1· Λκ 21,1· Μρ 28,1) ἢ Κενερέθ (Νο 245,11· Ἰη 26,2· Βα 35,15), καὶ εἶχαν ἕνα ψαροκάικο. καὶ οἱ ἀδερφοὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ γιοὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τῆς μαθητρίας τοῦ Χριστοῦ Σαλώμης εἶχαν κι αὐτοὶ ἕνα ψαροκάικο. καὶ οἱ τέσσερες μὲ τὰ δυὸ καράβια τους εἶχαν πήξει μιὰ

ἁλιευτικὴ ἑταιρία. καὶ τότε τοὺς γνώρισε ὁ Χριστὸς καὶ τοὺς κάλεσε ὡς μαθητάς του· κι αὐτοὶ καὶ οἱ τέσσερες, *ἀφέντες τὰ δίκτυα* καὶ τὸν πατέρα τῶν δυὸ Ζεβεδαῖο, ἀκολούθησαν τὸ Χριστό (Μθ 9· Λκ 21). ἡ Βηθσαϊδὰ καὶ ἡ λίγο μεγαλείτερή της Καπερναοὺμ ἦταν λιμάνια στὴ Θάλασσα τῆς Τιβεριάδος. ἡ Καπερναοὺμ ἦταν κατοικία τοῦ Χριστοῦ καὶ κηρυκτικό του ὁρμητήριο. οἱ ἀπόστολοι δηλαδή, ὅταν κλήθηκαν ἀπὸ τὸν Κύριο στὴν ἀποστολή τους δὲν ἦταν ἄνεργοι ἀκαμάτες καὶ ἀχαΐρευτοι, ποὺ χειροτονήθηκαν γιὰ νὰ ψωμοζήσουν ὡς τοῦ βίου ναυαγοὶ ποὺ ἔγιναν τοῦ Κυρίου λειτουργοί, ἀλλ' ἦταν πολὺ ἀπασχολημένοι κι εὐκατάστατοι μεγαλονοικοκυραῖοι καὶ μεγαλεπιχειρηματίες, ποὺ παράτησαν τὶς ἐπιτυχημένες καὶ ζηλευτὲς ἐπιχειρήσεις των, γιὰ νὰ γίνουν μαθηταὶ κι ἀπεσταλμένοι τοῦ Κυρίου κι ἐν τέλει νὰ σφαχτοῦν κιόλας γιὰ τὴν πίστι τους στὸ Χριστὸ καὶ τὴ μεγάλη κι ἐπικίνδυνη καὶ θανάσιμη ἐπιχείρησι μὲ τὴν ὁποία ἐκχριστιανίστηκε ὁ κόσμος. κακὰ τὰ ψέμματα· ἄλλο ναύτης κι ἄλλο καντηλανάφτης.

Τὴν πληρέστερη κατανόησι τοῦ *Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου* ἔχουμε, ὅταν προσέξουμε κι ἀναλογιστοῦμε ἐκεῖνα ποὺ δὲν λέει. ἂν ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶχε ὡς Καινὴ Διαθήκη μόνο τὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο, δὲν θὰ ξέραμε τί δίδαξε ὁ Χριστὸς ὡς πρέπουσα χριστιανικὴ διαγωγή, ποιά εἶναι ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ καὶ γενικῶς ἡ περὶ βίου θεωρία τοῦ Χριστιανισμοῦ· ποιά ἡ πρακτικὴ ποὺ δίδαξε. τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ δὲν λέει ἐπ' αὐτοῦ τίποτε ἀπολύτως. δὲν ἔχει οὔτε μιὰ ἀπὸ τὶς παραβολὲς τοῦ Χριστοῦ ἢ ἄλλες διδαχές του περὶ τοῦ πρακτέου, τίποτε γιὰ τὴ διαγωγὴ ποὺ θέλει νὰ ἔχουν οἱ πιστοί του. δὲν ἔχει καμμία διδαχὴ τοῦ τύπου τῆς προγραμματικῆς του ἐπὶ τοῦ ὅρους ὁμιλίας ἢ ὁποιασδήποτε παραγράφου της· τίποτε περὶ τῆς ἀγάμου ἢ ἐγγάμου ἁγνότητος καὶ σωφροσύνης, τίποτε περὶ δικαιοσύνης πρὸς τὸν πλησίον, τίποτε περὶ ἀγάπης τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλον ἁπλοῦ Χριστιανοῦ, τίποτε περὶ ἀνιδιοτελείας κι ἐλεημοσύνης καὶ μετανοίας καὶ συγχωρήσεως. δὲν θὰ ξέραμε καμμία ἠθικὴ καὶ πρακτικὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ μόνο μὲ τὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο· δὲν λέει τίποτε γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ Χριστοῦ· δὲν λέει οὔτε κἂν ὅτι κατ' ἄνθρωπον ἦταν Ἑβραῖος καὶ ἀκριβέστερα Ἰουδαῖος· τίποτε γιὰ τὴν πρὸ τοῦ κηρύγματός του ζωή του, οὔτε κἂν ὅτι εἶναι *υἱὸς Δαυΐδ.* δὲν ἀναφέρει οὔτε πῶς ἔλεγαν τὴ μητέρα του, παρ' ὅλο ποὺ τὴν ἀναφέρει δύο φορὲς (στὸ γάμο τῆς Κανὰ καὶ στὴ σταύρωσι· 7,1-5· 44,12-13), παρ' ὅλο ποὺ αὐτὸς τὴν παρέλαβε ἀπὸ τὸν ἀποθνήσκοντα Ἰησοῦ καὶ τὴ γηροκόμησε· δὲν θὰ ξέραμε οὔτε τ' ὄνομά της, οὔτε ὅτι τὸν γέννησε παρθένος, οὔτε κἄν ὅτι ἦταν γυναίκα εὐσεβής. δὲν δίνει καμμία πληροφορία ἢ ἐξήγησι γιὰ τὸν θετὸ πατέρα τοῦ Χριστοῦ Ἰωσήφ, παρ' ὅλο ποὺ κι αὐτὸν τὸν ἀναφέρει ὡς *πατέρα τοῦ Ἰησοῦ* δύο φορὲς

ὡς ἐν παρόδῳ καὶ διὰ στόματος ἄλλων. δὲν ἀναφέρει ποτὲ τὴ γέννησι τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τὴ βάπτισί του, οὔτε τὴ μεταμόρφωσί του, παρ' ὅλο ποὺ σ' αὐτὴ ἦταν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς παρόντες. δὲν ἀναφέρει ποτὲ τὴν ἀπὸ τὸν Κύριο παράδοσι τῆς θείας εὐχαριστίας κατὰ τὸν δεῖπνον τῆς διαθήκης. δὲν λέει πουθενὰ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνελήφθη στοὺς οὐρανούς. κι ἀπὸ τὰ σημεῖα του ἀναφέρει μόλις ἑφτά, καὶ ἄλλα πέντε ποὺ εἶναι ἡ ἀνάστασί του καὶ τέσσερες ἐμφανίσεις τοῦ ἀναστημένου (Μαγδαληνή, δέκα, ἕνδεκα, Θάλασσα Τιβεριάδος). ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἔχει σχεδὸν καθόλου.

Γιατί ἔγραψε λοιπὸν τὸ τέτοιο Εὐαγγέλιόν του; τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θέλησε ν' ἀπομνημονεύσῃ μ' αὐτό; εἶναι τὸ μεγαλείτερο· ὅτι ὁ ἄνθρωπος Ἰησοῦς, τόσο ἄνθρωπος ὥστε καὶ νὰ πεθαίνῃ, εἶναι καὶ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ θεὸς ἴσος μὲ τὸ θεὸ πατέρα του, ὅσο ἴσος ἦταν ὁ Ἀβραὰμ μὲ τὸν πατέρα του, ὁ Μωϋσῆς μὲ τὸν πατέρα του, ὁ Δαυῖδ μὲ τὸν πατέρα του, κι ὁ Ἠλίας μὲ τὸν πατέρα του, κι ὅτι εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅσο κι ὁ θεὸς πατέρας (Ἰω 1,1-3), ποὺ κάτι τέτοιο δὲν εἶναι κανεὶς ἄγγελος, οὔτε οἱ Γαβριὴλ καὶ Μιχαήλ, οὔτε ἄλλο ἀσώματο κτίσμα τοῦ θεοῦ. κι αὐτὸ τὸ τονίζει ἰδιαιτέρως, ἐπειδή, στὰ ὄψιμα χρόνια ποὺ ἐκφράστηκε ὡς τελευταῖος ἀπ' ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ἡ ἀμφισβήτησι τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ εἶχε ἀρχίσει νὰ φλυαρῆται, ἀπὸ ἀπίστους καὶ ἰδιαζόντως ἀκαθάρτους αἱρετικούς, στὴν πραγματικότητα εἰδωλολάτρες· ἐπειδὴ ἀναγκάστηκε νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσῃ ὡς ὁ τελευταῖος ἐπιζῶν μαθητὴς καὶ ἀπόστολος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὲ χρόνια ποὺ ἡ ἐκκλησία του εἶχε ἀρχίσει νὰ καταποντίζεται, καὶ ἡ κάθαρσί της κι ἐπιβίωσί της χρειαζόταν ἕναν κεραυνό, ἕναν *Υἱὸν τῆς Βροντῆς (Βοανεργές).*

Ἀλλιῶς ὁ Ἰωάννης δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ γράψῃ *Εὐαγγέλιον,* παρ' ὅλο ποὺ ἤξερε κι ἑβραϊκὰ κι ἑλληνικά, ὅπως δείχνουν τὰ πέντε κείμενά του· κι ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ Εὐαγγελίου του φαίνεται σαφῶς ἀπόλυτα ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὰ δυὸ προηγούμενά του *Εὐαγγέλια* τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Λουκᾶ. ἄλλως φαινόταν ὁ πιθανώτερος νὰ γράψῃ *Εὐαγγέλιον* πρῶτος ἢ καὶ μόνος αὐτός. διότι ἦταν συνομήλικος τοῦ Χριστοῦ, πρῶτος στὴν κλῆσι, πρῶτος μεταξὺ τῶν τριῶν ἐμπιστοτέρων κι ἐνεργοτέρων μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ (Πέτρου, Ἰακώβου, Ἰωάννου), *ὁ μαθητὴς ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς* ἰδιαιτέρως, ὁ κοινωνικῶς πιὸ προβεβλημένος, ἀφοῦ ἦταν καὶ *γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ* καὶ εἶχε «τὰ μέσα» νὰ βάλῃ μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τὸν Πέτρο (Ἰω 42,4), ὁ ἔστω κι ἀπὸ σφαλερὴ νοοτροπία μία μόνον ἑβδομάδα πρὸ τῆς θανατικῆς καταδίκης τοῦ *βασιλέως Χριστοῦ* προαλειφόμενος γιὰ πρωθυπουργὸς τοῦ *βασιλέως (οἱ υἱοί μου εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου* Ἰω 90,2), ὅπως ζήτησε ὡς ῥουσφέτι ἡ διακονοῦσα τὸν

Ἰησοῦ μητέρα τους, ὁ *Υἱὸς τῆς Βροντῆς,* ὁ γνώστης τῆς ἑλληνικῆς ποὺ ἔγραψε τὰ κείμενά του ἑλληνιστὶ ὁ ἴδιος καὶ ὄχι ὅπως ὁ ἀγράμματος Πέτρος τὶς μικρὲς Ἐπιστολές του *διὰ Σιλουανοῦ* (Α΄ Πε 15,3), ὁ μαθητὴς καὶ ἀπόστολος τοῦ Κυρίου καὶ *στῦλος* τῆς ἐκκλησίας του ὁ ἀτρόμητος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὅλη ἡ σύγχρονή του Χριστιανωσύνη περίμενε νὰ γράψῃ τὴν ἱστορία τοῦ Χριστοῦ. κι ὅμως δὲν φαίνεται νὰ εἶχε ὁ ἴδιος τέτοια βλέψι. ἔγραψε ἐν τέλει ὅ,τι ἔγραψε, ἐπειδὴ τὸν ἐξανάγκασε ἡ προπετὴς ἀπρέπεια τῶν Ἰουδαίων γκουροὺ τῆς σαπίλας *νικολαϊτῶν, τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ* (Ἀπ 3,6· 4,3· 5,5· 8,3), καὶ εἶχαν σκοπὸ νὰ ἐξαφανίσουν τὴ Χριστιανωσύνη, νὰ τὴν κάνουν *ποταμοφόρητον* μὲ τὴν ἀκατάσχετη βρόμικη γλωσσοκοπάνα τους (Ἀπ 22,3-5· 18)· καὶ νὰ λησμονηθοῦν στοὺς αἰῶνες κι ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ἐκκλησία του.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ *Εὐαγγέλιον* τοῦ Ἰωάννου εἶναι τὸ μόνο ποὺ δὲν εἶναι ἱστορία τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς δράσεώς του καὶ τῆς διδασκαλίας του, ἀλλ' ἀνθολογία μερικῶν καὶ εἰδικῶν ὁμιλιῶν του, καὶ μάλιστα πολὺ περιωρισμένη στὸ θεματολόγιό της ἀνθολογία, περιωρισμένη σὲ διαμάχες του μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ δὲν ἦταν πιὰ *οὔτε Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ* (Ἀπ 3,6· 4,3· 5,5· 8,3), σὰν ἐκεῖνα τὰ *σαδδουκαϊκὰ - ἀρχιερατικὰ* βρομόσκυλα ποὺ εἶχαν τὴν ἀμοραλιστικὴ ἀναίδεια νὰ ποῦνε σόκιν παραμύθια καὶ στὸ Χριστό (Μθ 100) καὶ ποὺ δὲν πίστευαν οὔτε σὲ ὕπαρξι ἀγγέλων οὔτε σὲ μεταθανάτια ζωή, ἀλλὰ τὸ θεὸ δὲν τὸν καταργοῦσαν, καὶ τὸν διατηροῦσαν ἔστω καὶ ἄνεργο, ἐπειδὴ ἦταν τὸ ἐμπόρευμα τῆς κερδοσκοπίας των καὶ τῆς θεοκαπηλίας των. καὶ λίγο πρὸ τοῦ 70 μ.Χ. ἦταν ἡ γάγγραινα τοῦ παραμεσογείου κόσμου σὰν τοὺς Σαδδουκαίους *υἱοὺς Σκευᾶ τοῦ Ἰουδαίου ἀρχιερέως* ποὺ ἦταν ἀγύρτες καὶ γκουροὺ - ἐξορκισταὶ στὴν Ἔφεσο (Πξ 62,3-8), ποὺ *ἐξώρκιζον τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ* στὸ ὄνομα *τοῦ Ἰησοῦ ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει,* μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τοὺς ξεγυμνώσῃ καὶ ῥημάξῃ κάποιος δαιμονισμένος, καὶ σὰν τὸν ἐπίσης Ἰουδαῖο *μάγον - ἐλύμαν - ψευδοπροφήτην,* ποὺ παρασίτευε στὸ πραιτώριο τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Κύπρου καὶ πῆγε κόντρα στοὺς ἀποστόλους Βαρνάβα καὶ Παῦλον, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τὸν τυφλώσῃ ὁ Παῦλος (Πξ 38,3-11).

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἰδιότυπο *Εὐαγγέλιον* τοῦ Ἰωάννου· κι ὁ καταλληλότερος γιὰ νὰ τὸ γράψῃ ἦταν *ὁ μαθητὴς ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ὁ Υἱὸς τῆς Βροντῆς,* ὅπως τὸν χαρακτήρισε ὁ Κύριος (Μρ 14,3), ποὺ τὸν φύλαξε σὰν ἄσσο στὸ μανίκι του, εἰδικὸ ὅπλο γιὰ τὴν τελικὴ ἀποστολικὴ μάχη ἀμύνης ἐναντίον τῆς *συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ,* ποὺ δὲν ἦταν πιὰ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ εἶχαν ἀποστατήσει κι αὐτομολήσει στὴν πιὸ σιχαμερὴ εἰδωλολατρία ὡς κατακάθια της.

Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου εἶναι τέτοιο ποὺ εἶναι.

Ὁ Ἰωάννης στὸ κήρυγμά του ἔχει τὴν ἐσώτατη καὶ ὑψηλότερη ἀποκάλυψι γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ· ὅτι οἱ πιστοὶ προοριζόμαστε νὰ γίνουμε *ὅμοιοι* μὲ τὸ θεὸ μέσῳ τοῦ ἴσου τῷ πατρὶ καὶ ὁμοουσίου υἱοῦ του, ποὺ ἔγινε καὶ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο προοριζόμαστε. καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν ὅλη διδαχὴ τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Παύλου πιστεύω ἀσάλευτα σ' ἐκεῖνο ποὺ ἔγραψε ὁ Ἰωάννης πρὶν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιόν του· *Ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμέν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα· οἴδαμεν δὲ ὅτι, ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστιν* (Α΄ Ἰω 9,1). αὐτὸ δὲν τὸ ἔλαβαν ἀκόμη οὔτε αὐτοὶ ποὺ εἶναι ἤδη μακάριοι κι ἀδιάπτωτοι καὶ πλημμυρισμένοι ἀπὸ δόξα καὶ χαρὰ στὸν παράδεισο, ἀλλὰ θὰ τὸ λάβουν μαζὶ μ' ἐμᾶς κατὰ τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ συντέλεια τοῦ ὑλικοῦ σύμπαντος καὶ τελικὴ κρίσι, ὅπως λέει ὁ Παῦλος, ὅταν γράφῃ ὅτι *Καὶ οὗτοι πάντες, μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν* (Ἑβ 14,45-46). οὔτε ὁ Ἀβραάμ, οὔτε ὁ Μωϋσῆς, οὔτε ὁ Δαυΐδ, οὔτε ὁ Ἠλίας, οὔτε οἱ προφῆτες ὅλοι καὶ οἱ δίκαιοι ὅλοι, οὔτε οἱ ἀπόστολοι καὶ ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου, οὔτε οἱ μάρτυρες, οὔτε οἱ δεδικαιωμένοι ὅλοι οὔτε ἐμεῖς οἱ ζῶντες δὲν μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε τί δόξα μᾶς περιμένει κατὰ τὴ δευτέρα παρουσία, διότι *οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα,* ὅταν θὰ εἴμαστε *ὅμοιοι τῷ θεῷ,* αὐτὸ ποὺ θὰ γίνουμε διὰ τοῦ Χριστοῦ ποὺ εἶναι καὶ θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε ἄνθρωπος, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι ἀνέκαθεν *ἴσα θεῷ* (Φι 3,10· Ἰω 15,3). ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος εἶναι ἴσος καὶ ὁμοούσιος μ' ἐμᾶς, παρεκτὸς ἁμαρτίας, ὡς θεὸς δὲ εἶναι ἴσος καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν θεὸ πατέρα, κι ἐμεῖς ποὺ καὶ δὲν εἴμαστε ἴσοι μὲ τὸ θεό, θὰ γίνουμε ὁμοιούσιοι μ' αὐτόν· γι' αὐτὸ ἔκανε ὅ,τι ἔκανε. ἰλιγγιῶ ὅταν τὸ σκέφτωμαι, παρ' ὅλο ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὸ συλλάβω, ἐπειδὴ *οὔπω ἐφανερώθη.* καὶ τὸ νὰ γίνουν βέβαια *ὅμοιοι τῷ θεῷ* οἱ σεσωσμένοι θὰ τὸ ἐπιτύχουν μόνο διὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι καὶ θεὸς συνάναρχος καὶ πάνσοφος καὶ παντοδύναμος ἴσος μὲ τὸν πατέρα καὶ ἄνθρωπος ὅσο κι ἐμεῖς *παρεκτὸς ἁμαρτίας.* θ' ἀστράψουμε ἀπὸ δόξα ὅπως ὁ Χριστὸς στὸ Θαβὼρ καὶ περισσότερο, ἐπειδὴ ἐκεῖ οἱ τρεῖς παρόντες μαθηταί του μόνον *ὅσον ἠδύναντο* εἶδαν τὴ θεότητά του, ὅσο ὁ Χριστὸς ὁ *ἐκ σπέρματος Δαυΐδ ἄνθρωπος,* ὁ ὁποῖος ἀνέκαθεν εἶναι καὶ *θεὸς συνάναρχος καὶ ὁμοούσιος* μὲ τὸν πατέρα του. καὶ δὲν θὰ ὑστερήσουμε σ' αὐτὸ χρονικῶς καθόλου ἔναντι τῶν Ἀβραάμ, Μωϋσῆ, Δαυΐδ, Ἠλία, Παύλου, καὶ Ἰωάννου, καὶ τῶν ἄλλων σεσωσμένων, οἱ ὁποῖοι *πάντες* θὰ ἐξομοιωθοῦν μὲ τὸ θεό, ἀκριβῶς μαζὶ μ' ἐμᾶς· αὐτὸ εἶναι τὸ *κρεῖττόν τι* ποὺ *προέβλεψεν ὁ θεὸς περὶ ἡμῶν* (Ἑβ 14,46).

Γι' αὐτὸ καὶ τὸ *Εὐαγγέλιον* τοῦ Ἰωάννου, παρ' ὅλο ποὺ ἔχει τὸ πιὸ φτωχὸ λεξιλόγιο ἀπ' ὅλα τὰ βιβλία τῆς Βίβλου, ἔχει μιὰ αἰσθητὴ ὑψηγορία σὰν ἐκείνη τῶν δαυϊτικῶν Ψαλμῶν καὶ τοῦ Ἰὼβ καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου Πρὸς Ἐφεσίους καὶ Πρὸς Ἑβραίους, ποὺ δὲν τὴν ἔχουν τὰ ἄλλα τρία Εὐαγγέλια, οὔτε ἄλλα βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Αὐτὸ μόνο περιέχει τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, καὶ γι' αὐτὸ μόνο γράφτηκε· γι' αὐτὸ εἶναι τέτοιο ποὺ εἶναι. ὁ Ἰωάννης δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ γράψῃ ἐκεῖνα ποὺ δὲν λέει στὸ *Εὐαγγέλιόν* του, ἀφοῦ ἄλλωστε τὰ ἔγραψαν πρὶν ἀπ' αὐτὸν ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς.

Τὸ μεγάλο του βιβλίο ὁ Ἰωάννης δὲν τὸ ἔγραψε ὡς Εὐαγγέλιον, ἀλλ' ὡς Ἐπιστολή. τὰ πέντε βιβλία του τὰ ἔγραψε μὲ τὴ χρονικὴ σειρὰ Ἀπ, Α΄ Ἰω, Β΄ Ἰω, Γ΄ Ἰω, Ἰω· ὅλα ὡς Ἐπιστολές. διότι καὶ ἔτσι εἶναι στὴν οὐσία τους. ἡ δὲ πρώτη καὶ τελευταία ἀπὸ τὶς πέντε, Ἀπ καὶ Ἰω, εἶναι ἐκτενεῖς, ἐνῷ οἱ τρεῖς ἐνδιάμεσες εἶναι σύντομες· καὶ μόνο τὶς ἐνδιάμεσες μικρὲς λέμε Ἐπιστολές. δικό μας θέμα αὐτό. ἄλλωστε καὶ τὰ δυὸ βιβλία τοῦ Λουκᾶ, Λκ καὶ Πξ, ὅπως εἶπα, εἶναι Ἐπιστολές, Α΄ Πρὸς Θεόφιλον καὶ Β΄ Πρὸς Θεόφιλον. ἐμεῖς εἴμαστε ποὺ τὰ λέμε Εὐαγγέλιον καὶ Πράξεις, καὶ καλὰ κάνουμε· ἐκεῖνος ὅμως τὰ ἔγραψε ὡς Ἐπιστολές, ὅπως κι ὁ Ἰωάννης τὰ δικά του βιβλία, σὰν τὶς μεγάλες Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου Πρὸς Ῥωμαίους, καὶ Πρὸς Ἑβραίους. καλὰ κάνουμε βέβαια ποὺ καὶ τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου τὰ τέσσερα μεγάλα βιβλία τους τὰ λέμε Εὐαγγέλια καὶ Πράξεις καὶ Ἀποκάλυψι, καὶ ὄχι Ἐπιστολές, ἀλλὰ πάντα πρέπει νὰ ἔχουμε σὲ μιὰ πτυχὴ τοῦ μυαλοῦ μας ὅτι αὐτὰ τὰ βιβλία τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου ἀπὸ τοὺς ἴδιους γράφτηκαν ὡς Ἐπιστολές. αὐτὸ μᾶς βοηθάει νὰ κατανοήσουμε πολλά, ποὺ ἡ σιχαμερὴ καὶ βλακώδης ἀρνητικὴ «κριτική», ἡ παπόθεν καὶ προτεσταντόθεν ἀφορμωμένη, οὔτε τὰ διανοήθηκε. διότι ὅλοι τους εἶναι... (ἄντε νὰ μὴν πῶ τώρα καμμιὰ χωριάτικη παροιμία γιὰ τὶς μουτσοῦνες των).

Ὅσο δὲ γιὰ τὴν πρώτη φράσι τοῦ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου *Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ Λόγος,* γιὰ τὴν ὁποία οἱ σκατοφιλοσοφοῦντες καὶ κοπροθεολογοῦντες «βιβλικοὶ θεολόγοι» τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» σαχλολογοῦν ὡς φύσει καὶ ἕξει καὶ προθέσει σαχλοκούδουνα, ὅτι τὸν ὅρο *Λόγος* ὁ Ἰωάννης τὸν δανείστηκε - ἔκλεψε τάχα ἀπὸ τοὺς παρακμιακοὺς Ἕλληνες φιλοσόφους τῆς ἐποχῆς του ἢ τὸν σαλταρισμένο Ἰουδαῖο Φίλωνα, αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὲς κοπροβλακεῖες των. ὁ Ἑβραῖος Ἰωάννης τὸν ὅρο *Λόγος* τὸν παίρνει ἀπὸ τὴ Βίβλο, ἀπὸ τὸν Δαυΐδ, ἀπὸ τὸν ἐκτενέστερο Ψαλμό του 117 –τὸ Ἀλφαβητάριο– τὸν λεγόμενο καὶ *Ἄμωμον,* ὅπου ὁ ἀνεικονικὸς θεὸς Κύριος ὁ ἴδιος **εἰκονίζεται** γιὰ τοὺς

ἀνθρώπους ὡς *Λόγος* ἢ καὶ *Λόγιον* καὶ μὲ ἄλλες 14 ὀνομασίες σὲ κάθε δίστιχο, καὶ ταυτίζεται κατ' οἰκονομίαν –διότι μόνον αὐτὴ τὴν **εἰκόνα** του ἐπιτρέπει στοὺς πιστούς του– ταυτίζεται μὲ τὸν ἐν τῇ Βίβλῳ *Λόγον* του καὶ λέγεται κατ' ἐπανάληψιν ἔτσι. στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ εἰδικὰ στοὺς Ψαλμοὺς καὶ εἰδικώτατα στὸν προειρημένο Ψαλμὸ κατοικεῖ στὴν κιβωτὸ τῆς Διαθήκης μέσα στὰ *ἅγια τῶν ἁγίων* κι ἀπὸ κεῖ μιλάει στὸ Μωϋσῆ, ἐπειδὴ μέσα στὴν κιβωτὸ εἶναι ἡ Βίβλος ποὺ εἶναι ὁ *Λόγος* του. οἱ πιστοί του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὸ θεὸ μὲ ἄλλον τρόπο παρὰ μόνο ἀκούοντας - καὶ διαβάζοντας τὸν Λόγον του, τὴ Βίβλο. σ' ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία ὑπῆρξαν μόνο ἓξ ἄντρες ποὺ εἶδαν **κάτι** παραπάνω, *καθὼς ἠδύναντο,* οἱ Μωϋσῆς Ἠλίας Πέτρος Ἰάκωβος Ἰωάννης καὶ Παῦλος (Νο 64· Βα 49· Μθ 77· Λκ 92· Μρ 36· Β΄ Κο 21· Β΄ Πε 2,5-7) στὸ ὄρος Σινὰ καὶ στὸ ὄρος τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ στὸν *τρίτον οὐρανὸν καὶ παράδεισον* (Β΄ Κο 21,2-4). κανεὶς ἄλλος. οἱ ἄλλοι ὅλοι, ἂν σωθοῦμε, θὰ δοῦμε κι ἐκεῖνο ποὺ εἶδαν ἐκεῖνοι καὶ περισσότερο, μόνο μετὰ τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου, κάτι ποὺ μέχρι τώρα δὲν τὸ ἔχουν δῆ οὔτε καὶ οἱ παραπάνω ἓξ θεόπται· καὶ θὰ τὸ δοῦμε βέβαια καὶ θὰ γίνουμε *ὅμοιοι αὐτῷ.* διότι –θὰ τὸ ἐπαναλάβω– λέει ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς θεόπτες· *Ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα· οἴδαμεν δὲ ὅτι, ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστιν* (Α΄ Ἰω 8,1-2). οἱ ἐγωπαθεῖς ναρκισσικοὶ χολερικοὶ καὶ σαλταρισμένοι μῖμοι τῶν ψευδαρεοπαγιτικῶν φλυαριῶν, ποὺ «ἔβλεπαν» τὸ θεὸ καὶ πολλὰ ἄκτιστα πράγματα, ἦταν φθονερὰ ὑποκείμενα, ποὺ δὲν ἄντεχαν τὸ νὰ μὴν εἶναι θεόπτες σὰν τοὺς προειρημένους ἓξ ἀνθρώπους τοῦ θεοῦ. τρέφονταν μὲ τὶς μονοφυσιτικὲς ψευδαρεοπαγιτικὲς μποῦρδες καὶ σαπουνόφουσκες, καὶ παραγνώριζαν αὐτὰ ποὺ λέει ὁ Ἰωάννης, ὅτι *θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε* (Ἰω 2,12). θὰ τὸν δοῦμε, ἂν σωθοῦμε, καὶ μόνο μετὰ τὴ δευτέρα παρουσία του. μέχρι τότε κανείς, οὔτε οἱ σεσωσμένοι τὸν βλέπουν ὅπως εἶναι, ἀλλὰ –θὰ τὸ ἐπαναλάβω κι αὐτό– *Οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι* (Ἑβ 14,45-46). μέχρι τότε οἱ σεσωσμένοι θὰ εἶναι στὸν παράδεισο μακάριοι καὶ ἀδιάπτωτοι· ἐμεῖς δὲ οἱ ἔτι ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντες μόνον ὡς *Λόγον* βλέπουμε τὸ θεὸ καὶ τίποτε περισσότερο. ὅσο γιὰ κείνους τοὺς παρακμιακοὺς ψευδαρεοπαγιτικοὺς σαλταρισμένους, φοβοῦμαι μήπως δὲν δοῦν τίποτε οὔτε μετὰ τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου. καὶ δὲν θὰ ἔχουν καὶ καμμιὰ ἐλπίδα σωτηρίας, διότι εἶναι πρὸ πολλοῦ πεθαμένοι καὶ στὴν κόλασι δεμένοι.

Νὰ πῶ κι ἕνα ἁπτὸ καὶ πολύχρηστο παράδειγμα γιὰ τὸ πῶς οἱ

ἀρχαῖοι ἔνιωθαν τὸν *λόγον* κάποιου ἐπισήμου προσώπου ὡς εἰκόνα του καὶ ἰσοδύναμο τοῦ προσώπου του. τὸν αὐτοκράτορα οἱ πλεῖστοι Χριστιανοὶ τῶν αἰώνων 4ου-15ου δὲν τὸν εἶχαν δῆ ποτέ τους, ὅλοι ὅμως τὸν «ἔβλεπαν» στὸν *λόγον* του, ὅταν σ' ὅλα τὰ χρυσόβουλλα ἀργυρόβουλλα μολυβδόβουλλα κηρόβουλλα διατάγματά του ἔβλεπαν αὐτὴ τὴ λέξι *λόγος λόγου λόγον* γραμμένη μὲ κόκκινη μελάνη (κιννάβαρι ἢ πορφύρα). ἀλλὰ κι ὅταν τὸν ἔβλεπαν, τότε, ὅπως τώρα λένε «ἡ Μεγαλειότης σας», ἔλεγαν *ὁ λόγος σου, τοῦ λόγου σου, ἐλόγου σου.* αὐτὸ ἦταν ἡ *εἰκόνα* καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ αὐτοκράτορος γιὰ τὸν φτωχὸ καὶ ταπεινὸ ὑπήκοό του. αὐτὴ ἡ συνήθεια εἶναι συνέχεια καὶ μίμησι τῆς ψαλμικῆς κι εὐαγγελικῆς χρήσεως τῆς λέξεως *Λόγος* ὡς ἰσοδυνάμου καὶ εἰκόνος τοῦ θεοῦ, ἡ ὁρατὴ καὶ θεμιτὴ **εἰκόνα** του. ἀπὸ τὸν ψαλμὸ 117 τοῦ Δαυῖδ λοιπὸν πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ *Λόγος* ὁ Ἰωάννης καὶ στὸ Εὐαγγέλιό του καὶ στὴν Ἀποκάλυψί του, κι ὄχι ἀπὸ κεῖ ποὺ φαντάζονται τὰ τσόκαρα τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», θέλοντας νὰ παραστήσουν καὶ τοὺς μορφωμένους κι ἐμφιλόσοφους οἱ καραγκιόζηδες.

Παρατήρησα ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τοῦ Ἰωάννου στὰ πέντε κείμενά του ἐμφανίζει μία πρόοδο. στὴν Ἀποκάλυψι –τὸ πρῶτο γραπτό του– βαρβαρίζει καὶ σολοικίζει. στὶς Ἐπιστολές του Α΄ Β΄ Γ΄ εἶναι πολὺ βελτιωμένη. στὸ Εὐαγγέλιο εἶναι τέλεια. κι αὐτὴ ἡ κλιμάκωσι χρονολογεῖ κιόλας τὰ πέντε βιβλία του· λεπτὴ κι ὀλιγοχρόνια χρονολόγησι μάλιστα, διαφορὰ μηνῶν. αὐτὸ δείχνει καὶ τὸ ἄλλο· ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦταν μὲν ἀγράμματος ψαρᾶς μὲ βαρβαρίζοντα ἑλληνικά, σὰν τὰ ἑλληνικὰ μερικῶν προχριστιανικῶν ἰδιωτικῶν παπύρων, ἀλλ' ἦταν πανέξυπνος. κι ὅταν μὲ τὴ μετάβασί του ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα (Κάιρο) στὴν Πάτμο καὶ στὴ Μ. Ἀσία ἔζησε ἀνάμεσα σὲ Ἕλληνες, καὶ δὲν ἔβλεπε Ἑβραίους, συνήθισε τὰ ἑλληνικὰ τόσο γρήγορα, ποὺ σ' ἐλάχιστους μῆνες τὰ μιλοῦσε καὶ τὰ ἔγραφε τέλεια. φυσικὰ αὐτὴ ἡ πρόοδος δὲν ἔχει καμμία σχέσι μὲ τὴ θεοπνευστία· εἶναι στοιχεῖο ἀνθρώπινο. οἱ σολοικισμοὶ καὶ οἱ βαρβαρισμοὶ δὲν μειώνουν τὴ θεοπνευστία. ἔχει δὲ ὁ Ἰωάννης στὴν ἑλληνική του καὶ λατινικὲς λέξεις *(λέντιον λίτρα ῥέδα τίτλος φραγέλλιον),* ὅπως ὅλος ὁ ἑλληνορρωμαϊκὸς κόσμος τότε· ὅπως κι ἐμεῖς σήμερα ἔχουμε στὴν ἑλληνική μας τοὐλάχιστο 300 λατινικὲς λέξεις χωρὶς τὰ κύρια ὀνόματα. *(σπίτι πόρτα σκάλα κάγκελλο κελλάρι στάβλος φοῦρνος κάστρο ταβέρνα ῥόδα μανίκι σούβλα σκούπα τσεκούρι φαμίλια κουμπάροι μπάρμπας μπαρμπέρης βαρβᾶτος φροῦτο ῥαδίκι μαρούλι παπαρούνα σήκαλι φαρίνα κουνέλι μουλάρι σκρόφα πουλιά τίτλος φουρτούνα τραβῶ κουβαλῶ ἀκουμπῶ χάφτω Ἰανουάριος Φεβρουάριος .... Ἰούλιος Αὔγουστος ... Νοέμβριος Δεκέμβριος Κωνσταντῖνος Ἀντώνιος Παῦλος Μάρκος*

Λουκᾶς Ῥήγας Ναταλία Μαρίνα Βιργινία Ἀφρικὴ κλπ.). συγκριτικὰ ὅμως ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τοὺς τέσσερες εὐαγγελιστὰς ἔχει τὶς λιγώτερες λατινικὲς λέξεις, αἰσθητὰ λιγώτερες· μᾶλλον ἐπειδὴ ἦταν ὀλιγογράμματος καὶ χειρωνάκτης.

Τὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον γράφτηκε στὴν Ἔφεσο, ὅπως εἶπα, κατὰ τὸ ἔτος 68, καὶ στάλθηκε στὶς ἐκκλησίες τῆς Μ. Ἀσίας, ἴσως καὶ σὲ παραπέρα ἐκκλησίες. ὁ *Υἱὸς τῆς Βροντῆς* μὲ πρῶτο βιβλίο τὴν Ἀποκάλυψι καὶ τελευταῖο τὸ Εὐαγγέλιό του ξήλωσε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τόσο τοὺς *βαρεῖς λύκους τοὺς λαλοῦντας διεστραμμένα* (Πξ 67,16) ὅσο καὶ τοὺς εἰδωλολάτρες, ποὺ μετὰ τὴν τελευταία καὶ θανάσιμη φυλάκισι τοῦ Παύλου εἶχαν διεισδύσει στὶς μικρασιατικὲς ἐκκλησίες τὶς ὁποῖες εἶχε ἱδρύσει ἐκεῖνος. καὶ εἶναι, ὅπως εἶπα προηγουμένως, τὸ χρονικῶς προτελευταῖο βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Τὰ ἄλλα τρία Εὐαγγέλια εἶναι ἀπρόκλητα· γράφτηκαν ὡς ἱστορία· τὸ Κατὰ Ἰωάννην ὅμως γράφτηκε μετὰ ἀπὸ πρόκλησι. δὲν εἶναι μόνον ἱστορία, ἀλλὰ καὶ ἀποκάλυψι.

Ἐὰν ἐξαιρεθῇ ἡ ἱστορία τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἄλλα ἱστορικὰ στοιχεῖα τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου ἔχει ἐλάχιστα, κι ἀπ' αὐτὰ τὰ περισσότερα εἶναι μικρὲς εἰσαγωγὲς σὲ ὁμιλίες καὶ συζητήσεις. γιὰ παράδειγμα στὸ μεγάλο κομμάτι τὸ σχετικὸ μὲ τὸ τεστάρισμα τῆς μεγάλης πίστεως τοῦ ἐκ γενετῆς πανέξυπνου καὶ πολὺ πιστοῦ τυφλοῦ καὶ τῆς θεαματικῆς θεραπείας του (26,1-8), ποὺ εἶναι τὰ 8 ἑκατοστά, ἀκολουθοῦν οἱ συζητήσεις τοῦ τυφλοῦ μὲ τοὺς ἀναστατωμένους φαρισαίους ῥαββίνους καὶ διαφόρους ἄλλους Ἰουδαίους καὶ στὸ τέλος μὲ τὸ Χριστό (26,9-29,3), ποὺ εἶναι τὰ 92 ἑκατοστά· καὶ σ' ὅλες τὶς συζητήσεις τὸ θέμα εἶναι «Τί εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς». περίπου ἔτσι ποσοστώνεται ὅλο τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου.

Τὸ μεγαλειῶδες διάγραμμα τοῦ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου εἶναι, νομίζω, τὸ ἀκόλουθο.

Προοίμιο (1) (1%)

A. Ἀποκάλυψι τοῦ θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ (2-36) (61%)
   1. Ἡ πρώτη ἐμφάνισι τοῦ Ἰησοῦ στὸν Ἰσραήλ· ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός (2-13) (18%)
   2. Ἡ περαιτέρω ἀποκάλυψι τοῦ Ἰησοῦ· ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς εἶναι ὁ θεός (14-29) (32%)
   3. Τὸ πλήρωμα τῆς ὥρας τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ· τὸ σκάνδαλο τοῦ Ἰσραήλ (30-36) (11%)

B. Τὸ πάθος καὶ ἡ ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ (37-52) (38%)
   1. Ἡ διαθήκη (37-40) (21%)
   2. Ὁ θάνατος (41-45) (10%)
   3. Ἡ ἀνάστασι (46-52) (7%)

Καὶ δὲν εἶδα νὰ τὸ πιάνῃ κανεὶς ἀπολύτως, ὅπως οὔτε καὶ τὸν μοναδικὸ χαρακτῆρα τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ. οἱ «ἑρμηνευταὶ» τοῦ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ποὺ εἶναι τὸ βιβλικὸ κείμενο μὲ τοὺς περισσοτέρους «ἑρμηνευτὰς» ἀπ' ὅλα τὰ βιβλικὰ κείμενα, ἐπειδὴ ἔχει τὸ λιτώτερο λεξιλόγιο καὶ τὴν ἁπλούστερη γλῶσσα, τὴν ὥρα ποὺ οἱ μὲν ξένοι κι αἱρετικοὶ ἑρμηνευταὶ τῆς Βίβλου ἀποφεύγουν τὰ δυσνόητα γι' αὐτοὺς κείμενά της καὶ εἶναι ἀπορροφημένοι μὲ τὶς φαντασιωτικὲς ἀρλοῦμπες των καὶ κυριαρχημένοι ἀπὸ ἀνίατο ἀντιβιβλικὸ ἀμὸκ παρανοίας, οἱ δὲ καημένοι δικοί μας, ποὺ τοὺς ἔχουν γιὰ θεούς, περιορίζονται στὸ νὰ εἶναι μόνο εἰσαγωγεῖς τῶν προϊόντων τῆς βλακείας τῶν ξένων. πολὺ δύσκολη ἡ κατάστασι τῶν ἐχόντων θεοὺς βλᾶκες.

Μεταξὺ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων τὸ τοῦ Ἰωάννου ἔχει τὴ λιγώτερη χρῆσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. παραθέματά της ἔχει μόνο 20 παρμένα ἀπὸ τὰ 7 βιβλία της Νο Βα Ψα Ἠσ Μχ Ἰε Ζα.

Καὶ τ' ἄλλα βιβλία τοῦ Ἰωάννου ἀλλὰ καὶ τὸ Εὐαγγέλιό του ὡς τελευταία σφραγίδα σηματοδοτοῦν τὴν ἐκ μέρους ὅλων τῶν ἀποστόλων σύμφωνη ὁριστικὴ κι ἀμετάκλητη ἀπεξάρτησι τῆς ἑνιαίας καὶ ὁμονοούσης κι ὁμοφώνου πλέον Χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμό. μετὰ δυὸ χρόνια ἐπισυνέβη καὶ ἡ πλήρης καταστροφὴ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ διάλυσι τῆς λευϊτικῆς λατρείας καὶ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους. εἶναι δὲ τὸ Εὐαγγέλιον αὐτὸ κι ἐπικύρωσι τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου μὲ τὸ κῦρος τοῦ ἐπιζῶντος στύλου καὶ πρωτοκλασσάτου ἀποστόλου καὶ *ἠγαπημένου* τοῦ Κυρίου, τοῦ Ἰωάννου.

4. ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

Τὸ Κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον εἶναι βιβλίο τοῦ μοναδικοῦ στὴν Καινὴ Διαθήκη ὀνομαζομένου Μάρκου ἢ Ἰωάννου Μάρκου.

Ἱστόρησα γιὰ τὸ Μάρκο πολλά. Σαδδουκαῖος, δηλαδὴ γόνος τῆς ἀρχιερατικῆς οἰκογενείας, ὅπως κι ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς καὶ οἱ προφῆτες Ἱερεμίας Βαροὺχ Ἰεζεκιὴλ καὶ Ἔσδρας. τὸ σπίτι του ἦταν παλάτι μεγάλο πολὺ κοντὰ στὸ ναὸ τῆς Ἱερουσαλήμ (Πξ 6,10), καὶ ἦταν τὸ παλάτι ἐκεῖνο, στὸ ὁποῖο φιλοξενοῦνταν πολλὲς φορὲς ὁ Χριστός, ὅταν ἐρχόταν μὲ τοὺς μαθητάς του γιὰ τὸ πάσχα ἢ ἄλλες ἑορτές, στὸ ὁποῖο ἔγινε κι ὁ δεῖπνος τῆς διαθήκης, ἐμφανίστηκε ὁ ἀναστὰς Χριστὸς στοὺς δέκα μαθητάς του καὶ στοὺς ἕνδεκα μαζὶ μὲ τὸ Θωμᾶ, ἔγινε ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ματθίου κι ἀργότερα ἡ *τῶν ἑπτά,* ἡ ἐπιφοίτησι τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἡ καταφυγὴ τοῦ δι' ἀγγέλου ἀποφυλακισθέντος Πέτρου, ἡ *σύναξις* τῶν ἀποστόλων, καὶ ἡ ὑπόδειξι τῶν ἀποστόλων τῆς περιτομῆς στὸν Παῦλο νὰ πάῃ στὸ ναὸ καὶ νὰ θυσιάσῃ

τρία πρόβατα! αὐτὸ ἦταν *ἡ οἰκία Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου* (Πξ 35,14), ὅπου ἦταν θυρωρὸς ἡ Ῥόδη (Πξ 35,15), παλάτι ποὺ εἶχε καὶ *πυλῶνα*· κι ὁ Ἰωάννης Μάρκος εἶχε καὶ δεύτερο ὄνομα ῥωμαϊκό, ἐπειδὴ ἦταν καὶ Ῥωμαῖος πολίτης ὅπως ὁ Σαοὺλ Παῦλος, κι ὁ χιλίαρχος Κλαύδιος Λυσίας, κι ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης Ἀγρίππας, κι ὁ Μαίστριος Πλούταρχος, κι ὁ Πεδάνιος Διοσκουρίδης, κι ὁ Φλάβιος Ἀρριανός, καὶ πολλοὶ ἄλλοι μὲ διπλὸ ὄνομα ἑλληνορρωμαϊκὸ ἢ ἑβραιορρωμαϊκό, καὶ ὅλοι αὐτοὶ εἶχαν καὶ μιὰ χάλκινη ταυτότητα στὸ μέγεθος τῆς σημερινῆς δικῆς μας ταυτότητος, ποὺ λεγόταν *privilegium* (=ἰδιωτικὸς νόμος), καὶ μ' αὐτὴν ἐπιδείκνυαν στὶς ἁρμόδιες ἀρχὲς τὴ ῥωμαϊκή τους *πολιτεία* (=ἰθαγένεια), φυσικὴ ἢ ἐπίκτητη, καὶ μὲ τὸ ῥωμαϊκὸ ὄνομα βέβαια. γιὰ ὅποιον τολμοῦσε νὰ πάρῃ ὄνομα ῥωμαϊκὸ ἢ *privilegium,* χωρὶς νὰ εἶναι Ῥωμαῖος, ἡ ποινὴ ἦταν ὁ ἄμεσος θάνατος, χωρὶς καμμία δίκη. κι ὁ κάθε Ῥωμαῖος πολίτης εἶχε δικαίωμα νὰ ζητήσῃ νὰ δικασθῇ προσωπικὰ ἀπὸ τὸν Ῥωμαῖο αὐτοκράτορα. κι ὅταν Ῥωμαῖος γιὰ κάποιο παράπτωμα καταδικαζόταν σὲ θάνατο, ἡ ἐκτέλεσι γινόταν μόνο μὲ μία τσεκουριὰ στὸν τράχηλο ἀπὸ δήμιο πεπειραμένο κι ἐπιδέξιο, διότι ἀπαγορευόταν νὰ βασανισθῇ Ῥωμαῖος πολίτης ἔστω καὶ μὲ δεύτερη τσεκουριά. ὁ θάνατος τοῦ Ῥωμαίου πολίτου ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀκαριαῖος καὶ ἀνώδυνος. σήμερα ἔχουμε 50 privilegia ἐκδεδομένα στὶς Λατινικὲς Ἐπιγραφές[3], ποὺ ἀνευρέθηκαν σὲ μιὰ ἀνασκαφή. ὑποθέτω ὅτι οἱ κάτοχοι τέτοιας ταυτότητος τὴν ἔρραβαν σὰν ἀθέατο μυστικὸ κουμπὶ στὸ πιὸ δυσαπόσπαστο ῥοῦχο τους.

Ὅπως ἐξέθεσα διὰ μακρῶν, ὁ συνομήλικος τοῦ Μάρκου Παῦλος πρὶν ἀπὸ τὴ μετάνοια τοῦ Μάρκου τὸν ἀναφέρει ὡς *σκόλοπα τῇ σαρκὶ αὐτοῦ* καὶ *ἄγγελον σατάν* (Β΄ Κο 21,8)· καὶ τὰ τσόκαρα τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» «ἑρμηνεύοντας» ἐδῶ λένε τὶς πιὸ παλαβὲς καὶ σιχαμερὲς σαχλαμάρες γι' αὐτὸν τὸν *σκόλοπα τῇ σαρκὶ* τοῦ Παύλου, μετὰ δὲ τὴ μετάνοια τοῦ Μάρκου καὶ τὴν καταφυγή του στὸν ἐν Ῥώμῃ φυλακισμένο Παῦλο τὸν συστήνει ἀπὸ μακριὰ στοὺς Κολοσσαεῖς ὡς ἀγαπητὸν πλέον (Κλ 11,1-2), ἀργότερα δὲ ὡς κάθειρκτος θανατοποινίτης, ποὺ ἐν τέλει δὲν θ' ἀποφύγῃ τὸ θάνατο, παραγγέλλει ἀπὸ τὴ Ῥώμη στὸν Τιμόθεο (Β΄ Τι 10,3) *Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν.* ὑποθέτω ὅτι ὁ Παῦλος στὴ Ῥώμη τότε τοῦ εἶπε· «Γράψε καὶ σὺ ὁ *οἰκοδεσπότης* τοῦ Κυρίου ἕνα Εὐαγγέλιόν του, ὅπως ἔγραψαν οἱ τρεῖς ἄλλοι. δὲν γίνεται νὰ εἶσαι *οἰκοδεσπότης* του καὶ νὰ μὴν καταθέσῃς τὴ μαρτυρία σου γι' αὐτόν. δὲν θὰ τὸ πάρουν αὐτὸ καλὰ οἱ μεταγενέστεροι Χριστιανοί. βρὲς τὰ στενογραφικὰ Πρακτικὰ τοῦ Ματθαίου –εἶναι, νομίζω στὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου στὰ χέρια τῶν δυὸ στύλων Πέτρου καὶ Ἰωάν-

νου–, καὶ πᾶρε ἀπὸ κεῖ ὅ,τι κρίνεις. πρόσθεσε καὶ λίγες δικές σου ἀναμνήσεις ὡς *οἰκοδεσπότης* του, ἰδίως ἐκεῖνο τὸ ἐκπληκτικό, πῶς στὴ Γεθσημανὴ οἱ Ἰουδαῖοι συνομήλικοί σου σοῦ ἅρπαξαν τὸ ἱμάτιο (Μρ 65,9-10) –καὶ τώρα μετὰ τόσα χρόνια σοῦ ἅρπαξαν καὶ τὸ παλάτι–, καὶ κάτι ἄλλα τέτοια· θὰ βρῇς ἐσὺ κάποια· τί *οἰκοδεσπότης* τοῦ Κυρίου ἤσουν; δὲν εἶναι σωστὸ νὰ μὴν καταθέσῃς τὴ μαρτυρία σου γιὰ τὸν Κύριο ἐσὺ ὁ *οἰκοδεσπότης* του. τί θὰ λὲν στὸ μέλλον κάτι λουλούδια σὰν τοὺς προτεστάντες τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς»; δός τους καὶ σὺ μιὰ σφαλιάρα τοὺς ἀχρείους. ἀλλιῶς οἱ καταμαλακισμένοι θὰ φτιάξουν ὁ καθένας ἀπὸ 40 ψεγάδια γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη. θὰ 'προβληματίζωνται' οἱ καταμαλακισμένοι· 'Γιατί ὁ *οἰκοδεσπότης* του, ποὺ ἤξερε πολλὰ γι' αὐτόν, δὲν κατέθεσε τὴ μαρτυρία του; σίγουρα θὰ τὸν ἐμπόδισε ἐκεῖνος ὁ αὐταρχικὸς Παῦλος· κάτι κρύβει ὁ λάκκος τῆς φάβας'. διαστρωματώσεις ὁ λελὲς τῆς ἀδερφῆς του καὶ κίναιδος καὶ μάλιστα καὶ τραβεστὶ Ο. Cull., πού, προτεστάντης ὤν, λαχταροῦσε ὁ τοιοῦτος νὰ φορέσῃ τὰ πολύχρωμα φουστάνια τῶν παπικῶν καρδιναλίων, καὶ εἶχε τέτοια στὴ ντουλάπα του καὶ κάπου κάπου τὰ φοροῦσε καὶ κυτταζόταν στὸν καθρέφτη· μύθους ὁ ἀγράμματος τσαρλατάνος καὶ ναρκισσικὸς εὐνοούμενος τοῦ Χίτλερ ναζιστὴς R. Bult. θάψε με λοιπόν, μόλις μὲ σφάξουν, καὶ τρέχα στὸν Πέτρο, ψάξε τὰ στενογραφημένα Πρακτικὰ τοῦ Ματθαίου, καὶ γράψε Εὐαγγέλιο, οἰκοδεσπότα τοῦ Κυρίου. γιατὶ ἀλλιῶς ἡ σιωπή σου θὰ εἶναι προδοσία. ἕτοιμα εἶναι τὰ δυὸ βρομόσκυλα ποὺ ἀνέφερα, καὶ ὅλο τὸ σκυλολόι τους· θὰ μοῦ μαγαρίσουν καὶ τοὺς ἐν Ἑλλάδι μαθητάς μου. κάνε γρήγορα». ἔτσι τὰ δυὸ Εὐαγγέλια (Λκ Μρ) τῶν δυὸ Ῥωμαίων πολιτῶν, ἕνα τῆς παλιᾶς δυάδος (Μθ Λκ) κι ἕνα τῆς μετὰ 10 χρόνια (Ἰω Μρ), μᾶς τὰ ἐξοικονόμησαν δυὸ μαθηταὶ τοῦ Παύλου. ἄξιε Παῦλε! τὸ μεγαλεῖο σου ἔκανε εὐαγγελιστὴ τὸν *ἄγγελον σατάν!*

Οἱ Ῥωμαῖοι, ὅταν ἤθελαν νὰ τιμήσουν μία πόλι, τὴν ἀναγόρευαν *πόλιν κολωνίαν* καὶ τοὺς κατοίκους της ὅλους *Ῥωμαίους πολίτας.* κι ἐκεῖνοι κορδωμένοι ὡς κυρίαρχοι Ῥωμαῖοι πολῖτες, κάρφωναν ὅλους τοὺς ἄλλους. ἔτσι ῥίζωσε ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία καὶ ὅλοι ἤθελαν νὰ λέγωνται *Ῥωμαῖοι, Ῥωμάνοι - Ῥωμανία, Ῥωμνιοί, Ῥουμάνοι, Ῥουμελιῶτες, Ῥωμυλιῶτες, Ῥωμά,* κλπ.. αὐτὸ θέλησε νὰ κάνῃ πρὶν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐξωργίστηκαν καὶ τὸν δολοφόνησαν. οἱ νέοι Ῥωμαῖοι πολῖτες ἔπαιρναν μαζὶ τὸ privilegium καὶ τὸ ῥωμαϊκὸ ὄνομα τοῦ υἱοθετοῦντος στρατηγοῦ ἢ αὐτοκράτορος, τοῦ πάτρωνος. ὁ *Κλαύδιος Λυσίας* (Πξ 76,16) λ.χ. πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος *Κλαυδίου,* οἱ πρόγονοι τοῦ Παύλου κατὰ τὸ 168 π.Χ. πῆραν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου στρατηλάτου *Αἰμιλίου*

Παύλου κατακτητοῦ τῆς Β. Ἑλλάδος καὶ ὅλης τῆς Μ. Ἀσίας καὶ φυσικὰ τῆς Ταρσοῦ, οἱ πρόγονοι τοῦ Μάρκου τὸ ὄνομα τοῦ *Μάρκου Ἀντωνίου* ποὺ βασίλευε στὴ διπλανὴ Αἴγυπτο καὶ στὴν Παλαιστίνη μαζὶ μὲ τὴ διαβόητη Κλεοπάτρα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 42-31 π.Χ.. πολλοὶ ἑλληνικοὶ πάπυροι τῆς Αἰγύπτου, ὅταν ἔχουν ὀνόματα *Κλαυδίων,* χρονολογοῦνται κατὰ τὰ ἔτη καὶ μετὰ τὰ ἔτη 41-54 μ.Χ., ὅταν βασίλευε ὁ αὐτοκράτωρ *Κλαύδιος.* οἱ Ῥωμαῖοι τὸ 42 π.Χ. ἀναγόρευσαν τοὺς Φιλίππους *πόλιν κολωνίαν* καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους των *Ῥωμαίους πολίτας.* οἱ τέτοιοι *Ῥωμαῖοι* στὴν Ἑλλάδα τοὐλάχιστον κάρφωναν ὡς χαφιέδες τοὺς ὁμοεθνεῖς των στοὺς Ῥωμαίους. καὶ οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ μὴ δώσουν στὰ ὀνόματα *Ἰούλιος Κλαύδιος Γάιος Ἀγρίππας* τὴ σημασία «χαφιές», κι ἐκτελεστοῦν ὡς ὑβρισταὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπινόησαν ἕναν φανταστικὸ κι ἀνύπαρκτο αὐτοκράτορα - πάτρωνα *Ῥουφιανὸν (Rufianus)* καὶ τοὺς ἔλεγαν τοὺς τέτοιους (μὲ λατινικὸ τονισμὸ) *Ῥουφιάνους* (=χαφιέδες). γι' αὐτὸ οἱ κορδωμένοι Φιλιππήσιοι εἰδωλολάτρες, ποὺ μὴ ξέροντας ὅτι οἱ δυὸ ἀπόστολοι εἶναι Ῥωμαῖοι πολῖτες λεγόμενοι *Παῦλος* καὶ *Σίλας,* τοὺς κακοποίησαν καὶ τοὺς συκοφάντησαν, λέγοντας ἀγέρωχα ὅτι *Ἐμεῖς Ῥωμαῖοι ὄντες δὲν ἀνεχόμαστε νὰ ἐνοχλοῦν τὴν πόλιν μας αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες·* καὶ οἱ στρατηγοὶ τοὺς ἔδειραν καὶ ἔρριξαν στὴ φυλακὴ μὲ βασανιστήρια. κι ὅταν ἔμαθαν ὅτι εἶναι Ῥωμαῖοι, κοτζὰμ στρατηγοὶ πῆγαν καὶ τοὺς ἔγλειφαν καὶ τοὺς ἱκέτευαν νὰ φύγουν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν πόλι, ἀλλ' ὁ Παῦλος τοὺς εἶπε· «Ὄχι· θὰ φύγουμε ὅταν θελήσουμε ἐμεῖς» (Πξ 51-52). οἱ Φιλιππήσιοι Ῥωμαῖοι πολῖτες δηλαδὴ φέρθηκαν σὰν αὐθεντικοὶ *ῥουφιάνοι.* καταλάβατε πολλὰ τώρα.

Κι ὁ *σκόλοψ* καὶ *ἄγγελος σατὰν* ἐπὶ πολλὰ χρόνια φεροῦν ἐναντίον τοῦ Παύλου ὡς *ῥουφιάνος,* ἀλλὰ λίγα χρόνια πρὶν καταστραφῇ ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ ναός της μετανόησε, κι ἔγινε ἕνας εὐαγγελιστής. δὲν θὰ πῶ ἄλλα βιογραφικά του, γιατὶ εἶπα πολλὰ στὴν ἱστορία τῆς συντάξεως τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἐπαναλαμβάνω μόνον ὅτι τὸ Μάρκο, ἂν καὶ *οἰκοδεσπότην* του ὁ Κύριος δὲν τὸν συμπεριέλαβε στοὺς δώδεκα μαθητάς του, ἐπειδὴ ἦταν ἀνήλικος, δηλαδὴ κάτω τῶν 30 ἐτῶν. τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ γιὰ τὸ Λάζαρο, ἐπίσης *οἰκοδεσπότην* του κι ἀγαπημένο του *φίλον* (Ἰω 30,3· 5· 11· 31,20), διότι κι ἐκεῖνος ἦταν κάτω τῶν 30 ἐτῶν. ὁ ἴδιος ὁ Μάρκος κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ λέει ὅτι ἦταν *νεανίσκος* (Μρ 65,9-10). κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *νεανίσκος* λεγόταν ὁ κάτω τῶν 30 ἐτῶν, ἐνῷ *νεανίας* αὐτὸς ποὺ μόλις πέρασε τὰ 30 του (*νεανίσκος·* Γε 28,7· 49,1· Ψα 148,12· Μθ 87,6· 8· Λκ 34,5· Μρ 65,9· 10· 72,5· Πξ 5,5· 12,10· Α΄ Ἰω 5,1· 2. *νεανίας·* Ῥθ 7,6· Πμ 326· Πξ 18,5· 65,3· 76,6· 7[4]). στὸν Ἰσραὴλ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ στὴ Χριστιανικὴ

ἐκκλησία ὅποιος ἄντρας δὲν ἦταν 30 ἐτῶν καὶ ἄνω, δὲν εἶχε δημόσιο λόγο ἢ ἐκκλησιαστικὸ λόγο. κι ὁ Κύριος εἶχε σχέδιο σὲ τρία περίπου χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε τὸ κήρυγμά του νὰ κάνῃ τοὺς μαθητάς του ἀποστόλους τῆς βασιλείας του. ἀπὸ τὸν κανόνα αὐτὸ δὲν ἐξαιρέθηκε οὔτε ὁ Κύριος· ὅταν βαπτίσθηκε καὶ ἄρχισε τὸ κήρυγμά του, ἦταν 30 ἐτῶν. κι ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἄρχισε νὰ βαπτίζῃ καὶ νὰ κηρύττῃ ὅταν ἦταν 30 ἐτῶν· ἦταν ἓξ μῆνες πρεσβύτερος τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου γράφτηκε τὸ ἔτος 69 στὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου, ὅπου ἀναφέρεται νὰ βρίσκεται γιὰ τελευταία φορὰ ὁ Μάρκος (Α΄ Πε 15,4), καὶ εἶναι τὸ χρονικῶς τελευταῖο ἀπὸ τὰ 27 βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τὸ μικρότερο ἀπὸ τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια, τῶν ὁποίων ἡ μεταξύ τους ἑκατοστιαία ἀναλογία εἶναι, ὅπως εἶπα, Μθ 29, Λκ 31, Ἰω 22, Μρ 18.

Γιὰ τὴν κατακλεῖδα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου (Μρ 72-74), στὴν ὁποία ἱστοροῦνται ἀπὸ τὸν *οἰκοδεσπότη* τοῦ ἀναστάντος Κυρίου, ἡ ἀνάστασί του, οἱ ἐμφανίσεις του ὡς ἀναστάντος –οἱ δυὸ πρῶτες στὸ σύνολο τῶν μαθητῶν ἔγιναν μέσα στὸ ἀρχοντικὸ σπίτι τοῦ Μάρκου–, καὶ ἡ ἀνάληψί του. γιὰ τὴ φερέγγυο χειρόγραφη παράδοσί της, εἶπα στὸ δεύτερο τόμο τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς. εἶναι γνήσια ὁλόκληρη. ἡ ἀμφισβήτησί της εἶναι ὑστερικὰ σαλιαρίσματα τῶν βλακῶν τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», ἐπειδὴ ὅλοι τους φοβοῦνται ὅσο τίποτε ἄλλο τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου· διότι ἐκτὸς ἀπὸ βλᾶκες εἶναι καὶ κακοήθεις καὶ βρομόσκυλα· καὶ μὲ σατανικὸ πεῖσμα ἀμετανόητοι. ἐπιλογή τους. γιὰ τοὺς «δικούς μας» τί νὰ πῶ; τοὺς καημένους τοὺς λείπει ἡ αὐτοπεποίθησι· θὰ εἶχαν αὐτοπεποίθησι ἂν μάθαιναν ἐπαρκῆ γράμματα.

Ὁ Μάρκος συνέταξε τὸ Εὐαγγέλιό του ἔχοντας ὑπ' ὄψιν του τρεῖς πηγές· τὰ τρία προηγούμενα Εὐαγγέλια Ματθαίου Λουκᾶ Ἰωάννου, τὰ στενογραφημένα Πρακτικὰ τοῦ Ματθαίου τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν πηγή τους, καὶ τὶς δικές του προσωπικὲς ἀναμνήσεις ὡς οἰκοδεσπότου τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. στὸν ἀκόλουθο πίνακα, δείχνω πρῶτα τί παίρνει ἀπὸ τὰ τρία Εὐαγγέλια γιὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ Εὐαγγελίου του.

Πηγὲς τοῦ Μάρκου στὰ περιληπτικὰ ἀκραῖα του	
Ἀρχὴ (1-4)	Τέλος (72-74)
Μθ 5 Λκ 2 Ἰω 2-3] Μρ 1	Μθ 125 Λκ 132 Ἰω 46,1-11] Μρ 72
Μθ 6 Λκ 14 Ἰω 4] Μρ 2	Ἰω 46,12-20] Μρ 73,1-3 Λκ 133] Μρ 73,4-5
Μθ 7 Λκ 15] Μρ 3	Λκ 134 Ἰω 47] Μρ 73,6-7
Μθ 8 Λκ 16-17 Ἰω 11] Μρ 4,1-2	Μθ 127 Λκ 135] Μρ 73,8-74,3
Μθ 9 Λκ 21] Μρ 4,3-7	

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο παίρνει ὁ Μάρκος ἀπὸ τοὺς τρεῖς καὶ στὰ ἐνδιάμεσα μέρη τοῦ Εὐαγγελίου του. περισσότερα παίρνει ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου ἢ ἀπὸ τὰ στενογραφημένα Πρακτικὰ τοῦ Ματθαίου. γι' αὐτὸ μερικὲς περικοπές, ποὺ τὶς ἔχει κοινὲς μὲ τὸ Ματθαῖο, τὶς ἔχει ἐκτενέστερες καὶ λεπτομερέστερες ἀπὸ τὸ Ματθαῖο. αὐτὸ εἶναι εὔλογο κι ἀναμενόμενο, διότι ὁ σὲ ὅλα αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος Ματθαῖος χειρίζεται συνοψίζει ἀξιοποιεῖ τὶς προσωπικές του στενογραφημένες σημειώσεις μὲ περισσότερη ἐξουσία εὐχέρεια καὶ ἄνεσι, ἐνῷ ὁ στὰ πλεῖστα μὴ αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος Μάρκος δὲν εἶχε τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν ἄνεσι νὰ τὸ κάνῃ αὐτό· εἶναι πιὸ προσκολλημένος στὰ στενογραφημένα ἢ κι ἀποστενογραφημένα Πρακτικά. γιὰ τὸ Ματθαῖο τὰ Πρακτικά του κολυμποῦσαν μέσα στὴν εὐρύτερη ἀνάμνησί του, κάτι ποὺ στὸ Μάρκο δὲν ὑπῆρχε, δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ. ὁ Μάρκος δὲν εἶχε τὴν ἄνεσι τοῦ *αὐτόπτου* καὶ αὐτηκόου· ἦταν δέσμιος τῶν Πρακτικῶν καὶ τῶν ἄλλων πηγῶν. οἱ ἀρχαῖοι τοποθέτησαν τὸ Μάρκο ὄχι στὴ χρονικὴ σειρά του, ἀλλὰ δίπλα στὸ Ματθαῖο, ἐπειδὴ τὸν ἔνιωθαν σὰν παραλλαγή του καὶ παράρτημά του.

Ἐνδέχεται νὰ σκεφτῇ κανεὶς ἐν διλήμματι ἂν τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου εἶναι σύνοψι τῶν ἄλλων Εὐαγγελίων ἢ τὰ ἄλλα Εὐαγγέλια εἶναι ἀναπτύγματα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου. ἐξήτασα τὸ ζήτημα αὐτὸ ἐπὶ πολλὰ χρόνια μὲ πολλὴ γνῶσι καὶ πεῖρα καὶ προσοχή, καὶ

διαπίστωσα ὅτι ὁ Μάρκος ἔχει πηγὲς τὰ ἄλλα τρία Εὐαγγέλια, κι αὐτὸς εἶναι ποὺ ἀλλοῦ δὲν ῥισκάρει νὰ ἐπιτάμῃ, γιὰ τὸ λόγο ποὺ εἶπα, ἐνῷ ἀλλοῦ, καὶ πολλαχοῦ μάλιστα, ποὺ ἡ πηγή του εἶναι δημοσιευμένο ἤδη βιβλίο, αὐτὸς κάνει ἐπιτομὴ καὶ ἰδιαιτέρως μάλιστα συντομώτατη παραπεμπτικὴ σύνοψι, ὅπως λ.χ. στὴν ἐμφάνισι τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ στὴ Μαγδαληνὴ καὶ στοὺς δυὸ πορευομένους εἰς Ἐμμαούς, ὅπου ὁλοφάνερα παραπέμπει στὸν Ἰωάννη γιὰ τὴ Μαγδαληνὴ καὶ στὸ Λουκᾶ γιὰ τοὺς πορευομένους εἰς Ἐμμαούς· κι ὅπου ὁ Μάρκος δὲν ἔχει εἰδησεογραφικὴ αὐτάρκεια, ἀλλ' εἶναι σὰ νὰ γράφῃ «Βλέπε σχετικὰ στὸν Ἰωάννη καὶ στὸ Λουκᾶ». λέει τὶς δυὸ εἰδήσεις ἐννοώντας ὡς προϋπάρχοντα τὰ Εὐαγγέλια τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου. κι ἔχει πολλὲς τέτοιες παραπεμπτικὲς καὶ μὴ αὐτάρκεις συνόψεις στὰ ἄλλα Εὐαγγέλια. στὶς τέτοιες παραπεμπτικὲς συνόψεις ὁ Μάρκος παραλείπει οὐσιώδη στοιχεῖα· ὁπότε, ἂν συνέβαινε τὸ ἀντίστροφο, ἂν δηλαδὴ τὰ ἄλλα Εὐαγγέλια ἦταν ἀναπτύγματα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου, οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταὶ θὰ ἦταν μεγάλοι ἀπατεῶνες καὶ πλαστογράφοι. ποῦ τὰ βρῆκαν αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ Μάρκος δὲν ἔχει οὔτε ὑπαινιγμό; δὲν νομίζω ὅτι τὰ θεολογοτραφῆ νωθρὰ γουρούνια τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» μποροῦν νὰ βγάλουν ἀπατεῶνες καὶ πλαστογράφους τοὺς εὐαγγελιστὰς ποὺ κινδύνευσαν καὶ σφάχτηκαν μαρτυρικῶς γι' αὐτὰ ποὺ ἔγραψαν καὶ κήρυξαν.

Ὅταν κανεὶς σκέφτεται «Τότε τί συγγραφεὺς βιβλίου εἶναι ὁ Μάρκος, ἀφοῦ σχεδὸν ὅλα τὰ παίρνει ἀπὸ τοὺς ἄλλους, κι ὁ ἴδιος δικά του ἔχει ἐλάχιστα», πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ συντάκτες τῶν Εὐαγγελίων –καὶ τῶν ἄλλων βιβλικῶν κειμένων ἀσφαλῶς– δὲν ἔνιωθαν ὡς συγγραφεῖς, δὲν σκέφτηκαν ποτὲ τί θὰ πῇ «πνευματικὴ ἰδιοκτησία» καὶ copyright, δὲν θεωροῦσαν τὰ κείμενά τους βιβλία καὶ συγγράμματά τους. τὰ ἔνιωθαν ὡς μαρτυρικὲς καταθέσεις στὸ δικαστήριο τῆς ἀνθρωπότητος γιὰ τὴν ὑπόθεσι τῆς σωτηρίας. κάπως λίγο ἔτσι νιώθουν, νομίζω, οἱ μεγάλοι ἡγέτες, τῶν ὁποίων τοὺς λόγους τοὺς γράφουν ἄγνωστοι φιλόλογοι. ἔχω γράψει τέτοιους λόγους καὶ νόμους, καὶ συγγράμματα ἐπιστημόνων ἰατρικῆς καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν ποὺ δὲν κατέχω, καὶ μοῦ εἶναι γνωστὸ αὐτὸ τὸ βίωμα. ἄλλο εἶναι ὅτι, ἂν ὁ φιλόλογος εἶναι καὶ καλοδιαλεγμένος, δίνει ἔκφρασι στὸ γραπτό. ἐπίσης ἐντελῶς ἄλλο πρᾶγμα εἶναι βέβαια, ὅταν ὁ φιλόλογος γράφῃ μιὰ θεολογικὴ μελέτη ἢ διατριβὴ ἢ συγγραφή, ποὺ ἡ θεολογία εἶναι μιὰ εἰδικὴ φιλολογία καὶ τίποτε ἄλλο, καὶ κυρίως ὅταν ὁ φιλόλογος συνέλαβε τὸ θέμα, ἔκανε ὅλη τὴν ἔρευνα, κι ὁ μποῦφος θεολόγος ἔβαλε μόνο τὴ τζίφρα του. ἐκεῖ ὁ θεολόγος εἶναι ἕνα ἁρπακτικὸ κτῆνος. οἱ συντάκτες τῆς Βίβλου δὲν ἦταν θεολόγοι στὸ ἐπάγγελμα. ἦταν μάρτυρες σὲ παγκόσμιο δικαστήριο. κι ἂν τὰ κείμενά

τους εἶναι ὁλόιδια, ἢ ἂν ἕνας παίρνῃ τὰ περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, αὐτὸ εἶναι μόνο σὰ νὰ λέῃ· 'Ναὶ τὸ μαρτυρῶ καὶ τὸ βεβαιώνω αὐτὸ κι ἐγὼ καὶ σφάζομαι γι' αὐτό'.

Κάθε εὐαγγελιστὴς ἔχει τὰ ἰδιαίτερά του, ἐκεῖνα δηλαδὴ ποὺ τὰ γράφει μόνον αὐτός. ὁ Μάρκος ἔχει τὰ λιγώτερα τέτοια· κι ἀπ' αὐτὰ τὰ περισσότερα εἶναι μικρά. ἐξετάζω στὴ συνέχεια τὰ 15 κυριώτερα ἀπ' αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶναι σπουδαῖα, καὶ ἡ θεία ἀποκάλυψι θὰ ἦταν ἐλλιπὴς χωρὶς αὐτά.

Μρ 14,3. Τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς τοὺς δυὸ ψαρᾶδες μαθητάς του Ἰάκωβο καὶ Ἰωάννη, γιοὺς τοῦ Ζεβεδαίου, τοὺς ἐπωνόμασε *Υἱοὺς Βροντῆς· ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές, ὅ ἐστιν Υἱοὶ Βροντῆς.*

Μρ 15,2. Τὸ ὅτι οἱ ἐξάδερφοι τοῦ Χριστοῦ Ἰάκωβος ὁ πολὺς καὶ οἱ ἄλλοι, στὸ κορύφωμα τῆς κηρυκτικῆς του δράσεως συκοφάντησαν τὸ Χριστὸ ὡς τρελλὸ κι ἀποπειράθηκαν νὰ τὸν συλλάβουν καὶ νὰ τὸν δέσουν κιόλας. γράφει ὁ Μάρκος ὅτι *Ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι ἐξέστη.* τρομερό! ὁ Μάρκος ποὺ χειριζόταν σὰν πιόνι του τὸν ξεροκέφαλο καὶ φθονερὸ ἀρχοντοχωριάτη Ἰάκωβο, ποὺ τὸν ἔτρεμε κι ὁ Πέτρος, γιὰ νὰ καταστρέψῃ τὸν Παῦλο καὶ τὸ ἔργο του καὶ ν' ἀφομοιώσῃ τὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία μὲ τὸν ἰουδαϊσμό, ἐπιβάλλοντάς τους καὶ τὴν περιτομή, μετὰ τὴ μετάνοιά του ἀποκαλύπτει αὐτὸ τὸ τόσο ἐπιβαρυντικὸ καὶ ἀντίχριστο «μυστικὸ» τοῦ Ἰακώβου! μόνον αὐτός· διότι μόνον αὐτὸς τὸ ἤξερε. (ἐξηγῶ ἐδῶ ὅτι στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ἡ λέξι *ἐξάδελφος* μπῆκε μόνο μετὰ τὸ 150 μ.Χ., καὶ πρῶτος τὴν ἀναφέρει ὡς ἀπόβλητο νεολογισμὸ τοῦ μοντερνισμοῦ ὁ λεξικογράφος Φρύνιχος· μέχρι τότε ὁ ἐξάδερφος λεγόταν *ἀδελφός*).

Μρ 19,3. *αὐτομάτη ἡ γῆ καρποφορεῖ.* φράσι τοῦ Χριστοῦ σὲ παραβολή του, ποὺ σημαίνει ὅτι μετὰ τὴν ἀκρόασι τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ, ὁ συνετὸς ἀκροατὴς μόνος του γίνεται πιστός, χωρὶς νὰ παρενοχλῆται περαιτέρω. γιὰ τὴ λέξι μόνο βλέπε Πξ 35,11 *ἡ πύλη αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτῆς* (δηλαδὴ τῆς φυλακῆς τοῦ Πέτρου).

Μρ 29,3. *Οἱ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων.* οἱ μεταφρασταὶ τῶν 15 ὑπαρχουσῶν νεοελληνικῶν μεταφράσεων τῆς Καινῆς Διαθήκης, καί γε οἱ ἓξ μητρικὲς εὐρωπαϊκὲς παπικὲς καὶ προτεσταντικὲς μεταφράσεις (vulgata τοῦ 384, γερμανικὴ τοῦ 1534, γαλλικὴ τοῦ 1535, ἱσπανικὴ τοῦ 1569, ἰταλικὴ τοῦ 1607, καὶ ἀγγλικὴ τοῦ 1611), ἀπὸ τὶς ὁποῖες μεταφράζουν οἱ ἡμέτεροι ὀρθοδοξούληδες θεολόγαροι ὅλοι, ὅταν μεταφράζουν αὐτὸ τὸ *πυγμῇ,* λένε ξεκαρδιστικὲς ἀρλοῦμπες, οἱ δὲ Ἀγουριδεῖς στὴ μετάφρασί τους τῶν ὀχτὼ μεταφραστῶν, ἐφαρμόζοντας τὸ γύφτικο ἐπιστημονικὸ δόγμα

πονάει δόντι, βγάζει δόντι,
πονάει κεφάλι, κόβει κεφάλι,

ἔκοψαν τὸ *πυγμῇ* καὶ ἡσύχασαν ἀπὸ κάθε πονοκέφαλο. ὄχι, θὰ κάτσουν νὰ σκάσουν! αὐτὸ θὰ πῇ ἀγουρίδειος θεολογικὴ μαγκιά. κι ὅλοι οἱ «βιβλικοὶ θεολόγοι» τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος εἶναι Ἀγουριδεῖς, κληρονόμοι τῆς φτηνιάρικης μαγκιᾶς τοῦ Ἀγουρίδου ὡς ἄμεσες ἢ ἔμμεσες ἐπιλογὲς τοῦ ἴδιου. χρειάστηκε νὰ τὸ μεταφράσω ἐγὼ τὸ 2008 στὶς Μελέτες μου[5], ὅτι εἶναι δοτικοφανὲς ἐπίρρημα καὶ σημαίνει «μέχρι τὸν ἀγκῶνα» ἢ «μέχρι 35 πόντους ψηλά». στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ μέχρι καὶ τὸ 600 μ.Χ. *πυγμὴ* λέγεται ὄχι ἡ γροθιά, ἀλλ' ὅλο τὸ χέρι ἀπὸ τ' ἀκροδάχτυλα μέχρι τὸν ἀγκῶνα. καὶ εἶναι καὶ μέτρο μετρήσεως τὸ *πυγμή,* ὅπως καὶ τὰ *δάκτυλος, παλαιστή, σπιθαμή,* καὶ ἰσοῦται ἡ *πυγμὴ* μὲ σημερινὰ 35 ἑκατοστόμετρα ἀκριβῶς. Μάρκε Μάρκε! σὲ τί μπελᾶδες ἔβαλες ἁπαξάπαντας τοὺς «βιβλικοὺς θεολόγους» τῆς ὑφηλίου καί γε τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἑλλάδος μ' αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερό σου! πῶς προέβλεψες ὅτι οἱ «βιβλικοὶ θεολόγοι» γράμματα δὲν θὰ μάθουν; καὶ τί κασκαρίκες εἶναι αὐτὰ ποὺ τοὺς κάνεις; γιατί τοὺς ξεσκεπάζεις τόσο ἀλύπητα; δὲν τοὺς λυπᾶσαι;

Μρ 31,3-5. *Ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου (τὸν κωφὸν μογιλάλον) κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐφφαθά· ὅ ἐστι Διανοίχθητι. καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.* σχεδὸν κωφάλαλος, ποὺ δὲν μποροῦσε ν' ἀκούσῃ καὶ νὰ ἐπικοινωνήσῃ. ἔτσι τεστάρησε τὴν πίστι αὐτουνοῦ ὁ Κύριος, διότι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δαιμονιζομένους ὁ Κύριος δὲν θεράπευσε ποτὲ κανέναν ἀτεστάριστον. κι αὐτὸν ἐδῶ τὸν τραβολόγησε μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄπιστο καὶ κουτσομπόλη ὄχλο βέβαια, τοῦ ἔβαλε ἐνοχλητικὰ τὰ δάχτυλα μέσα στ' αὐτιά του, τὸν ἔφτυσε στὴ γλῶσσα του, κι ἀναστέναζε χάσκοντας στὸν οὐρανό, σὰ νὰ μὴν μποροῦσε νὰ τὸν θεραπεύσῃ· κι ὁ πάσχων τὸν ὑπέμενε· διότι πίστευε. καὶ τότε τὸν θεράπευσε μόνο μ' ἕνα πρόσταγμά του· *Διανοίχθητι.* ὅπως θεράπευσε ὁ Ἐλισαῖος τὸν Νεεμὰν τὸ Σύρο (Βα 68,13-20). δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τέτοια ποτὲ οἱ «βιβλικοὶ θεολόγαροι», διότι ἔχουν «σοβαρώτερα» πράγματα νὰ ποῦν· διαστρωματώσεις, ἀπομυθεύσεις, καὶ κοπὲς λέξεων ποὺ δὲν καταλαβαίνουν. ὅ,τι δὲν μποροῦν νὰ πιστεύσουν ἢ νὰ καταλάβουν, προσπαθοῦν νὰ τὸ σκατώσουν· σκατόκολοι καὶ σκατομάγειροι κατὰ τὴ χωριάτικη παροιμία.

Μρ 34,2-4. *Ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης (Βηθσαϊδά), καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει. καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε· Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὡς δένδρα περιπατοῦντα. εἶτα πάλιν ἐπέθηκε*

τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀποκατεστάθη, καὶ ἀνέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. ἀφοῦ τὸν τεστάρησε κι αὐτὸν ὁ Κύριος, ὅπως τεστάρησε καὶ τὸν ἄλλο τυφλὸ τὸν πανέξυπνο τοῦ Κατὰ Ἰωάννην (26,6-8) καὶ μετὰ τὴ θεραπεία του τὸν ἔστειλε σὰν κασέττα τοῦ κηρύγματός του στοὺς Ἰουδαίους (Ἰω 26,9-40), ποὺ δὲν καταδέχονταν νὰ πᾶν νὰ τὸν ἀκούσουν, καὶ τοὺς τάραξε καὶ τοὺς ῥήμαξε. ἀφοῦ πρῶτα τὸν τεστάρησε κι αὐτόν, τὸν τοῦ Κατὰ Μάρκον, τραβολογώντας τον ἔξω ἀπὸ τὴ Βηθσαϊδὰ καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸν ἐξυπνάκια καὶ προπετῆ καὶ φιλοκατήγορο ὄχλο της, μὲ τὸ νὰ τὸν φτύσῃ στὰ μάτια (ποὺ θυμίζει τὴ σαλιόλασπη στὰ μάτια τοῦ τυφλοῦ στὸ Κατὰ Ἰωάννην), ἔπειτα τὸν θεράπευσε σὲ δύο στάδια, πρῶτα στὰ μάτια κι ἔπειτα στὸν ὀπτικὸ λοβὸ τοῦ ἐγκεφάλου. διότι ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος καὶ πλάστης τοῦ ἀνθρώπου ὡς καρδιογνώστης ξέρει τὸν ἐσωτερικὸ μηχανισμὸ τῆς κατασκευῆς του· ὁ τυφλὸς μετὰ τὸ πρῶτο στάδιο τῆς θεραπείας, στὴν ἐρώτησι τοῦ δημιουργοῦ «Τί βλέπεις;» ἀπάντησε «Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους σὰ δέντρα ποὺ περπατοῦν». κι ἔπειτα ὁ Κύριος τοῦ θεράπευσε καὶ τὸν ὀπτικὸ λοβὸ τοῦ ἐγκεφάλου. γιὰ νὰ στείλῃ σὲ μεγάλη χρονικὴ ἀπόστασι ἕνα μαγνητοσκοπημένο μάθημα στοὺς *τυφλοὺς τά τ' ὦτα τόν τε νοῦν τά τ' ὄμματα* «βιβλικοὺς θεολόγους» τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» ἢ σκατομαγείρους κόλους. *Κύριον* τὸν λὲν αὐτόν· καὶ εἶναι *Κύριος (Ἰαυὲ - Ὢν - Κύριος),* παρ' ὅλα τὰ σαχλαμαρώδη καὶ κοκορίκικα κομπλεξικὰ γαυγίσματα τῶν γαυγισταρίων τοῦ χιλιασμοῦ. θεία πρόβλεψι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ πανσόφου καὶ παντοδυνάμου καὶ παντοκράτορος, ποὺ εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος (Ψα 101,26-29 = Ἑβ 1,9-13) καὶ πλάστης τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι καρδιογνώστης καὶ ξέρει πῶς λειτουργεῖ ὁ ἐγκέφαλος τοῦ πλάσματός του.

Οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοί, ποὺ δὲν εἶδαν ποτέ, ὄχι μόνον δὲν βλέπουν, ἀλλὰ καὶ στὸν ἐγκέφαλό τους δὲν ἔχουν σχηματισμένη τὴν ἔννοια τῆς εἰκόνος. ἡ ὀφθαλμιατρικὴ ἐπιστήμη σήμερα τὸ ξέρει αὐτό. ὁ τυφλός, μετὰ τὴ θεραπεία τοῦ ὀφθαλμοῦ, δὲν ξέρει καὶ δὲν καταλαβαίνει τί εἶναι οἱ εἰκόνες, τὰ ἀντικείμενα τῆς ὁράσεως. ὅλα τὰ πράγματα τὰ ξέρει μόνο μέσῳ τῆς ἁφῆς. ἕνας εἶδε ὀπτικῶς τὴ γάτα του, ποὺ πολλὲς φορὲς τὴ χάιδευε μὲ τὸ χέρι, καὶ τρομοκρατήθηκε. στὴν ἀρχὴ οἱ τέτοιοι θεραπευμένοι τυφλοὶ ἐκπαιδεύονται νὰ κλείνουν τὰ μάτια, νὰ ψηλαφοῦν τὸ ἀντικείμενο μὲ τὰ χέρια, καὶ μετὰ τὴν ἀναγνώρισί του διὰ τῆς ἁφῆς, ν' ἀνοίγουν τὰ μάτια, νὰ τὸ βλέπουν, καὶ τότε καταλαβαίνουν τί εἶναι αὐτὸ ποὺ βλέπουν. ὁ τυφλὸς τοῦ Κατὰ Μάρκον ἤξερε ἀπὸ τὴν ἁφή του τοὺς ὄρθιους ἀνθρώπους καὶ τοὺς ὄρθιους κορμοὺς τῶν δέντρων, ὅτι μοιάζουν, ἀλλ' ὅτι οἱ ἄνθρωποι κι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι κορμοὶ ποὺ περπατοῦν, ἐνῷ τὰ δέντρα εἶναι κορ-

μοὶ ποὺ δὲν περπατοῦν ποτέ. καὶ τώρα ἀπαντάει στὸ θεράποντά του Κύριο ὅτι βλέπει τοὺς ἀνθρώπους σὰν κορμοὺς δέντρων ποὺ ὅμως περπατοῦν. θεέ μου, τί ἀλήθεια! ἀλήθεια ποὺ οἱ ὀφθαλμίατροι μόνο τὸν 20ον αἰῶνα τὴ διαπίστωσαν καὶ μᾶς τὴ δίδαξαν. καὶ εἶναι πολὺ δύσκολη ἡ προσαρμογὴ τοῦ ὀπτικοῦ λοβοῦ τοῦ ἐγκεφάλου. ἀκόμη κι ἐμεῖς οἱ μὴ τυφλοὶ δὲν τὸ ξέρουμε τώρα ὅτι ὅλες οἱ εἰκόνες στὸ μάτι μας εἶναι δοσμένες κατακέφαλα. ὁ ἐγκέφαλος μὲ τὴν ἁφὴ ἔμαθε ὅτι στὴν πραγματικότητα τὰ ἀντικείμενα ποὺ βλέπουμε δὲν εἶναι σὲ στάσι κατακέφαλη. τὰ νεογνά, ὅταν βλέπουν τὴ μητέρα τους κατακέφαλη, βαθμηδὸν ἐθίζονται ὅτι ἐκείνη δὲν στέκεται κατακέφαλα. ἔτσι διαπίστωσαν οἱ ὀφθαλμίατροι μὲ πειράματά τους. κι αὐτὴ τὴν ἀλήθεια μᾶς τὴ δίδαξε ὁ Χριστὸς πρὶν ἀπὸ 20 αἰῶνες, κι ἐμεῖς τὴ μαθαίνουμε τώρα. ὅπως καὶ τὰ μικρόβια ἀνακαλύφθηκαν μὲν ἀπὸ τὸν χημικὸ Παστὲρ στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος, ἀλλὰ τὸ βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Νόμος τὰ ξέρει ἀπὸ τὸν 17ον π.Χ. αἰῶνα. ἡ Βίβλος προταμιεύει ἐκπλήξεις γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν χρόνων μας. νομίζω ὅτι οὔτε κι ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος καταλάβαινε τί ἀκριβῶς σημαίνει αὐτὸ ποὺ ἔγραψε, ἀντλώντας το ἀπὸ τὰ στενογραφημένα Πρακτικὰ τοῦ Ματθαίου, οὔτε κι οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι. ἡ Βίβλος ἀπευθύνεται καὶ σ' ἐμᾶς τοὺς μετὰ 36 ἢ 20 αἰῶνες. καὶ οἱ «βιβλικοὶ θεολόγαροι» τὰ σκατά τους καὶ τ' ἀπόσκατά τους σὰν σκατοκάνθαροι. κι ἔπειτα βάλε τους μαγείρους νὰ σοῦ μαγειρεύουν αὐτὰ ποὺ «θέλουν νὰ πιστεύῃς»· τὰ σκατὰ τοῦ θείου κόλου τους δηλαδὴ οἱ παλιοπούστηδες.

Μρ 35,15. *Ἔλεγεν (ὁ Κύριος) αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν* ***ἐν δυνάμει.*** αὐτὸ τὸ ἔχουν καὶ ὁ Ματθαῖος (76) καὶ ὁ Λουκᾶς (48), ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ ***ἐν δυνάμει.*** αὐτὴ ἡ λέξι μόνον εἶναι τὸ ἰδιαίτερο τοῦ Μάρκου. ὁ Χριστὸς τὴν εἶπε γύρω στὸ 32 μ.Χ., ὁ Μάρκος τὴν ἔγραψε τὸ 69, κι αὐτὸ ἔγινε τὸ 70. ὅταν τὸ ἔγραψε δὲν ἤξερε τί σημαίνει αὐτὸ ποὺ πῆρε ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τοῦ Ματθαίου· μετὰ ἕνα χρόνο τὸ κατάλαβε. ἡ Ἰερουσαλήμ, ὁ ναός, καὶ τὸ παλάτι του ποὺ τοῦ ἅρπαξαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸ 58, ἐπειδὴ δὲν τοὺς ἔκανε ἐπιτυχῶς τὴ δουλειὰ γιὰ τὴν ὁποία τὸν χρησιμοποιοῦσαν, καὶ μᾶλλον τὸν θεώρησαν καὶ προδότη, μετὰ 12 χρόνια, 1 χρόνο ἀφ' ὅτου τὸ ἔγραψε, τὸ 70, ἔγιναν μπάζα, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἡ Χριστιανικὴ πίστι, χωρὶς νὰ πιάσῃ σπαθί, ἐμφανίστηκε ὡς ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὸν ἀφανισμό της μὲ τὴν παρὰ λίγο ἰουδαϊκὴ ἀφομοίωσι, γιὰ τὴν ὁποία δούλευε κι ὁ Μάρκος. ἐμφανίστηκε δὲ *ἔν τινι δυνάμει.* καὶ τὴν ἔγραψε πρὶν ἀπὸ ἕνα ἔτος ὁ Μάρκος. ὁ Κύριος εἶναι πολὺ *ἐμπαίκτης* κι ἀκαταγώνιστος *δεξιολάβος.* ἀλίμονο στοὺς ἀντιπάλους του. κι ὁ Μάρκος ὁ *μὴ γευθεὶς θανάτου* μέχρι τὴν *ἐν δυνάμει ἔλευσιν*

τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, τὴν *εἶδε,* καὶ πῆρε τὸ μάθημα. τ' ἀκοῦτε σκατομάγειροι κόλοι;

Μρ 36,9. Ὅταν ὁ Χριστὸς καὶ τρεῖς μαθηταί του κατέβαιναν ἀπὸ τὸ ὄρος τῆς μεταμορφώσεως καὶ κατὰ τοὺς Ματθαῖον καὶ Μάρκον ὁ Κύριος τοὺς εἶπε νὰ μὴν ποῦν σὲ κανέναν αὐτὸ ποὺ εἶδαν, *εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ,* μόνον ὁ Μάρκος προσθέτει ὡς ἰδιαίτερό του· *Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν, πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες Τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.*

Μρ 37,7· 10· 14. *Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ... Πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπε· Παιδιόθεν... Πιστεύω, Κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ.* μόνο τὸ *Παιδιόθεν* εἶναι τὸ ἰδιαίτερο τοῦ Μάρκου. κι ἔτσι καταλαβαίνουμε καλλίτερα γιατί ὁ Κύριος σ' αὐτὸν τὸν πονεμένο πατέρα μίλησε τόσο σκληρά. τρία χρόνια ὁ Κύριος ἔκανε σημεῖα μεγάλα καὶ θεραπεῖες καὶ ἀναστάσεις, κι αὐτὸς τὰ ἄκουγε, ἀλλὰ δὲν πίστευε καὶ δὲν τοῦ πῆγε τὸ παιδί του. κάποτε στὴν ἀπελπισία του εἶπε· «Ἐ ἂς πάω, ἂς δοκιμάσουμε κι αὐτόν». καὶ πῆγε· εὐτυχῶς· γιατὶ σὲ λίγες μέρες ὁ Κύριος ἀνελήφθη στοὺς οὐρανούς, χωρὶς νὰ δῇ κανέναν ἄπιστο μετὰ τὴν ἀνάστασί του. εἶναι μεγάλο λάθος νὰ νομίζῃ κανεὶς ὅτι ὁ θεὸς τὸν περιμένει ἀεννάως σὰ νταλκατζῆς ἐραστής, πότε νὰ κάνῃ κέφι αὐτός.

Μρ 40,16. *Ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.* Ἑρμήνευσα κι αὐτὸ τὸ ἄκρως ἰδιαίτερο τοῦ Μάρκου, ποὺ φαίνεται, χωρὶς καὶ νὰ εἶναι, παράδοξη καὶ μυστηριώδης ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποία κανεὶς ἀπολύτως μεταφραστὴς κι ἑρμηνευτὴς δὲν κατάλαβε. δὲν τοὺς κατακρίνω ἰδιαίτερα γι' αὐτό. δὲν τοὺς ἔφτανε μέχρι ἐκεῖ· δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ξέρουν καὶ ἀρχαία καὶ νέα ἑλληνικὴ λαογραφία καὶ Παλαιὰ Διαθήκη μαζί. τὴν ἑρμήνευσα ἀκροθιγῶς λίγο προηγουμένως πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐξετάσεως τοῦ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου. τὸ *ἅλας αὐτὸ* ἐμφανίζεται στὰ βιβλικὰ χωρία Νο 218,12· Πα 55,5· Μρ 40,16· Πξ 1,3· ποὺ συνερμηνεύονται, μὲ καλὴ γνῶσι τῆς ἀρχαίας καὶ νέας ἑλληνικῆς λαογραφίας. δὲν ἔχω σκληρὲς ἀπαιτήσεις ἀπὸ τοὺς «βιβλικοὺς θεολόγους». μόνον ἂς ἤξεραν καὶ λίγα γράμματα. ἑρμηνεύω τὸ χωρίο αὐτὸ διεξοδικῶς στὸν ἑπόμενο 4ο τόμο τῆς παρούσης Εἰσαγωγῆς, στὶς δειγματικὲς ἑρμηνεῖες.

Μρ 46,1. *...ὁ υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαιος τυφλός.* μόνον ὁ Μάρκος ἀναφέρει καὶ τ' ὄνομα τοῦ τυφλοῦ τῆς Ἰεριχοῦς, ξέροντάς το βέβαια ἀπὸ τὰ στενογραφημένα Πρακτικὰ τοῦ Ματθαίου.

Μρ 65,9-10. *Καὶ εἷς τις νεανίσκος ἠκολούθησεν αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ· καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι· ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.* ἰδιαίτατο προσωπικὸ μυστικὸ τοῦ Μάρκου ὅτι οἱ συνομήλικοί του νεαροὶ Ἰουδαῖοι τὴ

βραδιὰ τῆς συλλήψεως τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἅρπαξαν τὸ ἱμάτιό του *(σινδόνα)* καὶ τὸν ἄφησαν μόνο μὲ τὸ σώβρακο. ὅπως ἀργότερα τοῦ ἅρπαξαν καὶ τὸ παλάτι του καὶ ὅλα τ' ἀγαθά του, καὶ τὸν ἄφησαν μόνο μὲ τὰ ῥοῦχα ποὺ φοροῦσε.

Μρ 67,11. Ὁ Πέτρος μετὰ τὴν τρίτη ἄρνησί του ὅτι εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν τρίτη ἀλεκτροφωνία, *ἐπιβαλὼν ἔκλαιε.* αὐτὴ ἡ φράσι ἰδιαίτερο τοῦ Μάρκου· ὅτι ὁ Πέτρος σὰ μικρὸ παιδί, ὅταν ἔκλαιε, «σκέπασε καὶ τὸ πρόσωπό του μὲ τὶς παλάμες του ἀπὸ ντροπή». αὐτὸ μόνον ἀπὸ τὸν Πέτρο θὰ μποροῦσε νὰ τὸ μάθῃ ὁ Μάρκος 36 περίπου χρόνια μετὰ ἀπὸ τότε ποὺ συνέβη. πόσο ταπεινόφρονες καὶ εἰλικρινεῖς ἦταν οἱ ἀπόστολοι! οἱ ἄλλοι εὐαγγελισταὶ (Μθ 46,73· Λκ 123,7) λὲν ἁπλῶς *ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς.*

Μρ 71,4-5. Ὅταν *ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας βουλευτὴς* ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα *ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ* νεκροῦ *Ἰησοῦ,* γιὰ νὰ τὸ θάψῃ στὸν ἰδιόκτητό του τάφο, *ὁ Πιλᾶτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε* (τόσο γρήγορα; ἀπίστευτο), *καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ.* ἔχουν ἀναφορὰ τοῦ *Ἰωσὴφ* ἀλλ' ὄχι τὶς ἄλλες λεπτομέρειες οἱ Ματθαῖος Λουκᾶς Ἰωάννης· κι ἐκεῖνοι λένε πάντοτε τὸ ἀξίωμα ἑλληνιστὶ *ἑκατόνταρχος·* μόνον ὁ Μάρκος τὸ λέει τρεῖς φορὲς λατινιστὶ *κεντυρίων (centurio·* ἀπὸ τὸ *centum = ἑκατόν).*

Μρ 73,6-7· 12. *Ὕστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν... γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς,...* αὐτὰ ὅλα εἶναι ἰδιαίτερα τοῦ Μάρκου.

Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ 15 κυριώτερα ἰδιαίτερα τοῦ Μάρκου· πολὺ σπουδαῖα. χαρτογραφοῦν δὲ καὶ τὶς πηγὲς προελεύσεώς των γιὰ τὸν προσεκτικὸ καὶ πεπειραμένο ἀναγνώστη κι ἐρευνητὴ τῆς Βίβλου, καὶ βεβαιώνουν κι αὐτὰ ἀπὸ ἄλλη πλευρὰ ὅτι ὁ Μάρκος γνωρίζει τὰ ἄλλα τρία Εὐαγγέλια καὶ ἀντλεῖ αὐτὸς ἀπὸ κεῖνα καὶ ὄχι οἱ εὐαγγελισταὶ ἐκείνων ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τοῦ Μάρκου εἶναι στὸ ἐπίπεδο τῆς ἑλληνικῆς τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Παύλου· κατώτερη τῆς τοῦ Λουκᾶ κι ἀνώτερη τῆς τοῦ Ἰωάννου.

Ἡ σειρὰ τῶν γεγονότων στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου εἶναι προφανέστατα χρονικὴ σὰν τὴν τοῦ Ματθαίου. τὸ διάγραμμα τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι πολὺ ἁπλό.

1. Κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ (1-58) (80%)
2. Πάθος καὶ ἀνάστασι (59-74) (20%).

Β. ΠΡΑΞΕΙΣ

Πράξεις λέγονταν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ ἡμερολόγια ἢ πρακτικὰ τῶν ἡγεμόνων ἢ ἄλλων ἀρχόντων, ποὺ εἶχαν γραμματεία, ἡ ὁποία καὶ τὰ τηροῦσε. αὐτὸ ἐν τέλει γινόταν, γιὰ νὰ ὑπάρχῃ νομοθετικὴ διοικητικὴ καὶ διπλωματικὴ συνέπεια, ὅπως φαίνεται στὰ σχετικὰ βιβλία τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸν Δαυῖδ κι ἔπειτα –τοῦ Δαυῖδ εἶναι τ' ἀρχαιότερα τέτοια βιβλία ποὺ μνημονεύονται στὴν παγκόσμια ἱστορία καὶ γραμματεία–, στὸ βιβλίο Ἀνάβασις γιὰ τὰ παρόμοια βιβλία τῶν Περσῶν βασιλέων ἀπὸ τὸν Κῦρο κι ἔπειτα, στὶς λεγόμενες *Ἐφημερίδες* τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, καὶ στὰ συστηματικὰ τέτοια βιβλία τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων τὰ ὁποῖα μνημονεύω κατ' ἐπανάληψιν στὸ σύγγραμμά μου «Ἐξωχριστιανικὲς μαρτυρίες γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς Χριστιανούς»[6]. στὴ βιβλικὴ φρασεολογία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τὰ τέτοια βιβλία συνήθως λέγονται *Λόγοι ἡμερῶν,* ἤτοι Ἡμερολόγια, δηλαδὴ Πρακτικά. οἱ Πράξεις τῆς Καινῆς Διαθήκης ὅμως δὲν εἶναι ἡμερολόγιο οὔτε ἀκριβῶς ἱστορία. ἀλλιῶς ὠνόμασε τὸ βιβλίο του αὐτὸ ὁ Λουκᾶς κι ἀλλιῶς ἐννοοῦσε τὴν οὐσία του, ὅπως θὰ δείξω στὴν ἐξέτασί του. ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἀπὸ τὴν ἀρχαιότατη μεταβιβλικὴ μαρτυρία τόσο τῆς χειρογράφου παραδόσεως τοῦ βιβλίου ὅσο καὶ τῆς χριστιανικῆς γραμματείας παραδίδεται μὲ τὸν τίτλο *Πράξεις ἀποστόλων,* χωρὶς περιττὴ ἀντίρρησι τὸ λέω κι ἐγὼ συμβατικὰ ἔτσι.

5. ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς τὸ ἔγραψε ὡς Β΄ Ἐπιστολὴ πρὸς Θεόφιλον καὶ τὸ ἐννοεῖ, καθὼς λέει προοιμιαζόμενος, ὡς Β΄ *Λόγον κατηχήσεως·* δηλαδὴ ἐνημερώσεως (Λκ 1,4· Πξ 1,1· βλ. καὶ Πξ 71,5 *κατηχήθησαν*). ὁ τίτλος *Πράξεις ἀποστόλων* εἶναι ὅπως εἶπα μεταγενέστερος τοῦ συντάκτου. ὡς βιβλίο ὁπωσδήποτε ἱστορικοῦ χαρακτῆρος οἱ *Πράξεις ἀποστόλων* εἶναι περίπου ἀντίστοιχο μὲ τὰ 11 βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Ἰη Κρ Δν Βε Ῥθ Δδ Βα Πα Ἰν Αἰ Ἀν, τὰ ὁποῖα ὡς ὁμάδα λέγονται *Ἱστορίαι.* ἐκεῖνα καλύπτουν συνεχῆ ἱστορία 12 αἰώνων, ἐνῷ οἱ ἐν λόγῳ *Πράξεις ἀποστόλων* ἢ καὶ ἁπλῶς *Πράξεις* καλύπτουν ἱστορία μόλις 28 ἐτῶν καὶ δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἱστορία. τέτοιο βιβλίο στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν ὑπάρχει ἄλλο. τὰ μεταγενέστερα χρόνια τῆς δράσεως τῶν ἀποστόλων εἶναι ἄλλα 8, ποὺ ἱστορικῶς δὲν καλύπτονται ἀπὸ τὸ μοναδι-

κὸ βιβλίο Πράξεις, ἀλλὰ καλύπτονται ὅσο καλύπτονται ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν τριῶν τελευταίων Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου (Ττ Α΄ Τι Β΄ Τι), τῶν 6 ἀπὸ τὶς 7 καθολικὲς Ἐπιστολές, καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως ποὺ κι αὐτὴ εἶναι καθολικὴ Ἐπιστολὴ ὅπως οἱ ἑφτὰ φερώνυμες καὶ ἡ Πρὸς Ἐφεσίους τοῦ Παύλου.

Στὴν κατακλεῖδα τῶν Πράξεων ὁ Ῥωμαῖος πολίτης Παῦλος μιλάει στὴ Ῥώμη μέσα στὸ σπίτι του μὲ τοὺς ἐκεῖ *πρώτους τῶν Ἰουδαίων* ἐλεύθερα κι ἀδέσμευτα ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν ναὸ τῶν Ἱεροσολύμων *ἀρχιερεῖς* καὶ *Σαδδουκαίους* καὶ *φαρισαίους* καὶ *στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ* καὶ ὡρκισμένους καμικάζι - τρομοκράτες - δολοφόνους (Πξ 76,1-15)· καὶ καθὼς ἐκεῖνοι, ἀσύμφωνοι μεταξύ τους μάλιστα, διαφωνοῦν μὲ τὸν Παῦλο, ὁ Παῦλος ἐν κατακλεῖδι τοὺς λέει· «Ὅπως λοιπὸν προφητεύει κι ὁ Ἠσαΐας, εἶστε λαὸς ποὺ δὲν ὑπακοῦτε στὸ θεό. *γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τοῦτο τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται». καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.* (Πξ 85,11-17). μὲ τὴν κατακλεῖδα αὐτὴ κατακλείοντας ὁ Λουκᾶς τὸ ἀσυνήθιστο βιβλίο του, κι ἀφήνοντας ἀνιστόρητα δύο χρόνια ἀγωνίας ὅλων τῶν Χριστιανῶν, καὶ μετὰ τὰ δύο χρόνια προσθέτοντας ἁπλῶς ὅτι ἡ κατ' οἶκον φυλάκισι τοῦ Ῥωμαίου Παύλου διήρκεσε *διετίαν ὅλην,* κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἀπόστολος αὐτὸς *ἐκήρυττε τὰ περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρρησίας ἀκωλύτως.* κι ἐδῶ μὲ τὴ λέξι *ἀκωλύτως* σταματάει τὸ βιβλίο του. ἔτσι ὁ Λουκᾶς δείχνει ὅτι τὸ θέμα τοῦ βιβλίου του εἶναι «Διαζύγιο τοῦ θεοῦ μὲ τὴν πρώην του καὶ γάμος του μὲ τὴ νέα γυναῖκα του». ἢ «Ἀπεξάρτησι τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμό»· «Ὁριστικὴ διακοπὴ σχέσεων». παρ' ὅλο ποὺ αὐτὰ λέγονται μὲ τὴ γνωστὴ κι ἐκπληκτικὴ ἁπαλότητα τοῦ Λουκᾶ, ἡ ἑτυμηγορία του αὐτὴ ἡ θεόπνευστη εἶναι ὁ τρομακτικώτερος κεραυνὸς στὴ ζωὴ τοῦ σύμπαντος ὅλη· καὶ δίνει τὸ θέμα τοῦ βιβλίου του καὶ περίπου τὸν οὐσιαστικὸ τίτλο του. ὁ δὲ Παῦλος εἶναι συνάμα ὁ νυμφαγωγὸς (Β΄ Κο 20,2) καὶ τὸ σφάγιο στὸ γαμήλιο τραπέζι τοῦ νέου γάμου τοῦ Κυρίου.

Ὡς ἱστορία τὸ βιβλίο τῶν Πράξεων ἔχει δυὸ διαγράμματα· ἕνα μὲ κριτήριο τὸν πρωταγωνιστοῦντα ἀπόστολο, κι ἕνα μὲ κριτήριο τὸ πεδίο δράσεως· καὶ εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

Α. Μὲ κριτήριο τὸν πρωταγωνιστοῦντα ἀπόστολο

1. Προετοιμασία (κεφ. 1-3)	3%
2. Δρᾶσι Πέτρου (4-14)	15%
3. Δρᾶσι Στεφάνου (15-18)	7%
4. Δρᾶσι Φιλίππου (19-22)	3%

5. Ἐπιστροφὴ Παύλου (23-25) 3%
6. Δρᾶσι Πέτρου (26-36) 11%
7. Δρᾶσι Παύλου (37-86) 58%

Β. Μὲ κριτήριο τὸ πεδίο δράσεως
1. Προετοιμασία (1-3) 3%
2. Εὐαγγελισμὸς Ἰουδαίων (4-19) 22%
3. Εὐαγγελισμὸς Σαμαρειτῶν (20-28) 8%
4. Ἔκτακτος εὐαγγελισμὸς ἐθνικῶν (29-36) 9%
5. Εὐαγγελισμὸς ἐθνῶν (37-86) 58%

Τὸ βιβλίο τῶν Πράξεων, στὴν τελευταία φράσι τοῦ ὁποίου μνημονεύεται καὶ ἡ ἐν Ῥώμῃ ἀποφυλάκισι τοῦ Παύλου, γράφτηκε τὸ 61 σὲ κάποια ἀπὸ τὶς πόλεις Ῥώμη Τροία Ἔφεσο Κολοσσὰς Φιλίππους Θεσσαλονίκη Κόρινθο· ἢ καὶ σ' ὅλες αὐτὲς ἀπὸ λίγο. πιθανώτερη εἶναι αἱ Κολοσσαί, τὸ σπίτι τοῦ Φιλήμονος, ἂν κάτι τέτοιο συνάγεται ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Παῦλος στὴν πρὸς αὐτὸν Ἐπιστολή του (4,2) τοῦ ζητάει προϊδεάζοντάς τον *ξενίαν* μᾶλλον κάπως μακροχρόνια. διότι ὁ Λουκᾶς εἶναι πλέον γιὰ πάντα μαζί του, καὶ τοῦ χρειάζεται ἕνας ἥσυχος κι ἄνετος χῶρος. γιὰ *ξενία* μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν δὲν θὰ ἔκανε λόγο ὁ Παῦλος. σχεδίαζε προφανῶς ὁ ἴδιος μὲν νὰ διδάσκῃ στοὺς Κολοσσαεῖς, ποὺ καὶ δὲν τοὺς γνώριζε μέχρι τότε, κι ἐκεῖνοι εἶχαν ἀνάγκη τῆς διδασκαλίας του, ὅπως δείχνει τὸ περιεχόμενο τῆς πρὸς αὐτοὺς Ἐπιστολῆς του, ὁ δὲ Λουκᾶς νὰ γράφῃ ἀπερίσπαστος τὴν ἰδιότυπη καὶ μακρὰ ἱστορία του, ἁπλώνοντας τὶς πολλὲς καὶ ποικίλες σημειώσεις του.

Διερωτῶνται πολλὰ τσόκαρα· «Ἀπὸ ποῦ ὁ Λουκᾶς μποροῦσε νὰ ξέρῃ κάτι πληροφορίες σὰν ἐκείνη τοῦ τί εἶπε ὁ Γαμαλιὴλ (Πξ 14,19-26) στὸ κλειστὸ συνέδριο τῶν Ἰουδαίων θρησκευτικῶν ἡγετῶν γιὰ τὸ πῶς θὰ χειριστοῦν τοὺς δώδεκα ἀποστόλους;». ἀθεράπευτα καλόπαιδα τῆς μαμᾶς κι ἀνεπίδεκτα μαθήσεως τσόκαρα, ποὺ ἀντὶ γιὰ νοημοσύνη καὶ σύνεσι ἔχουν μικρόνοια καὶ προπέτεια, ἐπειδὴ γεννήθηκαν καὶ εἶναι μέχρι τὰ βαθιὰ γηρατειά τους μόνο μάγειροι ἀπὸ κείνους ποὺ μαγειρεύουν ἐκεῖνα ποὺ λέει ἡ πασίγνωστη ἐλευθερόστομη καὶ σοφὴ χωριάτικη παροιμία· τὸ μόνο ποὺ εἶναι ἱκανοὶ νὰ κάνουν. ὅταν διαβάζουν τὴ Βίβλο, ὡς ἐχθροί της πάντοτε, τὰ ἰσχνὰ μυαλά τους τὰ ἔχουν ἀλλοῦ· στὸ τί θὰ βροῦν νὰ φαφλατίσουν ἐναντίον της. τοὺς ἐξηγεῖ ὁ Παῦλος (Πξ 73,3), λέγοντάς τους μία πληροφορία ἀπὸ τὸν προχριστιανικὸ καιρό του, ὅταν ἦταν ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄχθη· ὅτι ὡς φαρισαιόπουλο δὲν ἦταν μόνο *πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου* ἀπὸ τὸν φαρισαῖο νομοδιδάσκαλο Γαμαλιήλ, ἀλλὰ καὶ *ἀνατεθραμμένος παρὰ τοὺς πόδας ἐκείνου.* τὸ *ἀνατεθραμμένος* ἔχει

κύριο συνθετικὸ τὴν *τροφή,* τὸ δὲ *παρὰ τοὺς πόδας* δείχνει ὅτι ὁ Παῦλος τότε ἦταν νήπιο ἀναστήματος 80 πόντων, ποὺ κυκλοφοροῦσε μέσα σὲ σπίτι –κι ὄχι ἀκόμη σὲ σχολεῖο– (κι ἐγὼ σὲ ἡλικία 3 χρονῶν κυκλοφορώντας μέσα στὸ πατρικό μου σπίτι, τόσο ἀνάστημα εἶχα, ἐνῷ τώρα 80 πόντους εἶναι μόνο τὰ πόδια μου)· καὶ κυκλοφοροῦσε –ὁ Παῦλος– ἀνάμεσα στὰ πόδια τῶν ἀνθρώπων τοῦ σπιτιοῦ καί γε τοῦ Γαμαλιήλ. τὸν εἶχαν ἀφήσει οἱ Μικρασιᾶτες Ἰουδαῖοι γονεῖς του ἀπὸ τὴν Ταρσὸ στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπως κάποτε καὶ ἡ Ἄννα ἄφησε τὸν μόλις *ἀπογεγαλακτισμένον* Σαμουὴλ στὸ ναὸ στὴ Σηλώμ (Δδ 2) παρὰ τοὺς πόδας Ἠλί. τὸν Παῦλο οἱ γονεῖς του τὸν ἄφησαν στὸ σπίτι τῆς παντρεμένης ἀδερφῆς του, τῆς μητέρας ἐκείνου τοῦ ἀργότερα μόλις τριαντάρη νεαροῦ ἀντρὸς *(νεανίου),* τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ Παύλου καὶ ἐγγόνου τοῦ Γαμαλιήλ, ποὺ ἄκουσε τοὺς *ὑπερτεσσαράκοντα* φανατικοὺς φαρισαίους συμφοιτητάς του νὰ κάνουν τάμα στὸ θεὸ Νὰ μὴ φᾶν καὶ νὰ μὴν πιοῦν τίποτε, μέχρι νὰ σκοτώσουν τὸν δέσμιο Παῦλο, καὶ πῆγε καὶ τὸ εἶπε καὶ στὸ φυλακισμένο θεῖο του Παῦλο καὶ στὸ φρούραρχο τοῦ ναοῦ χιλίαρχο Κλαύδιο Λυσία (Πξ 76). ἡ ἀδερφὴ τοῦ Παύλου ἦταν νύφη τοῦ Γαμαλιὴλ σὲ γιό του. κι ὁ Παῦλος μεγάλωσε κι ἀντρώθηκε ὡς φαρισαιόπουλο στὸ σπίτι τοῦ Γαμαλιήλ, κυκλοφορώντας στὴν ἀρχὴ σὰ μπόμπιρας ἀνάμεσα στὰ πόδια τῶν ἀνθρώπων ἐκείνου τοῦ σπιτιοῦ, καί γε τοῦ Γαμαλιὴλ τοῦ οἰκογενειάρχου, κι ὡς φανατικὸς φαρισαῖος *νεανίας* (Πξ 18,5) ἄκουγε κάθε μέρα τὸν Γαμαλιὴλ νὰ λέῃ ἐμπιστευτικὰ στὴ φαμίλια του πολλὰ ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἔλεγαν στὸ κλειστὸ συνέδριο τῶν Ἰουδαίων πρεσβυτέρων γιὰ τὸ πῶς θὰ χειριστοῦν τοὺς ἀμετάπειστους δώδεκα ἀποστόλους ἐκείνου τοῦ σκοτωμένου Ναζωραίου. καὶ ἦταν τότε ὁ *νεανίας* Παῦλος πολὺ *ζηλωτὴς* (Πξ 73,3 = φανατικός) φαρισαῖος, βασιλικώτερος τοῦ βασιλέως (= τοῦ Γαμαλιήλ), γι' αὐτὸ καὶ συνευδοκοῦσε καὶ στὴ δολοφονία τοῦ Στεφάνου (Πξ 18,7), ὁ δὲ Γαμαλιὴλ ἔλεγε στὸ σπίτι του πολλὰ μυστικά, βέβαιος ὢν ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξῃ τρῦπα διαρροῆς πρὸς τὰ ἔξω. νά ὅμως ποὺ ὑπῆρξε· καὶ τἄμαθαν ὅλα κι ὁ Λουκᾶς κι ὅλος ὁ κόσμος ὅλων τῶν αἰώνων. κι ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Παύλου πιθανώτατα ἦταν στὸ σκληρὸ πυρῆνα τῶν *ὑπερτεσσαράκοντα* Ἰουδαίων καμικάζε ποὺ δὲν θἄτρωγαν καὶ δὲν θἄπιναν τίποτε, ἂν πρῶτα δὲν σκότωναν τὸν Παῦλο. κι ὁ τριαντάρης ἔγγονος τοῦ Γαμαλιὴλ εἶπε· «Ἐ ὄχι καὶ τὸ θεῖο μου!». καὶ πῆγε καὶ τὰ εἶπε ὅλα καὶ στὸ θεῖο Παῦλο καὶ στὸ χιλίαρχο Κλαύδιο Λυσία. καὶ τἄμαθαν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ πλὴν τῶν «βιβλικῶν θεολόγων». τὰ τσόκαρα αὐτὰ δὲν εἶναι ἱκανά, ὅταν διαβάζουν κάτι, νὰ προσέχουν καὶ νὰ καταλαβαίνουν· διότι εἶναι ἄπιστα κι ἀδιάφορα τσόκαρα· ἄντε νὰ μὴν ὑπενθυμίσω πάλι τὴ γνωστή σας χωριάτικη παροιμία. ὑπενθυμίζω ὅμως τὸν συνεργάτη τοῦ ἀποστό-

λου πλέον Παύλου, τὸν Μαναὴν τὸν *σύντροφον* τοῦ Ἡρῴδου Β΄ (Πξ 37,1) τοῦ *σκωληκοβρώτου* (Πξ 36,6) καὶ λάγνου σφαγέως ποὺ προσέφερε στὴν προγονή του γιὰ τὸ λάγνο τσιφτετέλι της τὴν κεφαλὴ τοῦ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ στὴν πιατέλα μέσα στὸ ὀργιαστικὸ ἀλλὰ καὶ θρησκόληπτο ἀνακτορικὸ πάρτυ (Μθ 64). ἀλλὰ τὰ σημερινὰ τσόκαρα δὲν ξέρουν οὔτε καὶ τί σημαίνει στὴν τότε ἑλληνικὴ ἡ λέξι *σύντροφος,* διότι γράμματα δὲν ἔμαθαν ποτέ, καὶ νομίζουν ὅτι σημαίνει ὅ,τι ἀκριβῶς κι ὅταν τὴ λὲν αὐτοὶ στὶς μαζώξεις τῆς ΚΝΕ. δὲν εἶχαν καὶ τὶς φυσικὲς προϋποθέσεις νὰ μάθουν γράμματα, σὰ νὰ ἦταν μόνο γαυγιστάριοι τῆς ΚΝΕ, ἀκόμη κι ὅταν κατέλαβαν μὲ καταλήψεις ἕδρες σὰν τὴν ἕδρα τοῦ Γαμαλιήλ. τσόκαρα καὶ στειλιάρια πάντοτε ἀδιαπότιστα ἀπὸ γράμματα, καὶ κλεφτρόνια σὰν ἐκείνους ποὺ στὰ 1947-1949 ἅρπαζαν κάθε βράδυ τρόφιμα ζῷα καὶ παιδιά. καὶ πορνογεννήματα δὲ ὁ O. Cull. κι ὁ R. Bul., οἱ διάσημοι σκατομάγειροι. πῶς κάτι τέτοιοι σκατοκάνθαροι νὰ συλλάβουν τὶς πηγὲς τοῦ Λουκᾶ γιὰ τὶς Πράξεις; ἄλλο ἡ ἐγκεφαλικὴ οὐσία τῶν ἀνθρώπων κι ἄλλο τὰ σκατὰ τῶν κρανίων τῶν σκατοκανθάρων.

Ἂν καμμιὰ φορὰ ἱδρυθῇ ζῳολογικὸς κῆπος βλακῶν, αὐτοὺς πρέπει νὰ βάλουν στὰ κλουβιά του, ἀντὶ νὰ ψάχνουν σὲ μακρινὲς κι ἐπικίνδυνες ζοῦγκλες.

Μᾶλλον ἀπονήρευτο διερώτημα εἶναι τὸ γιατί στὶς Πράξεις δὲν ἀναφέρονται ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Τίτος, οἱ δυὸ ἀπὸ τοὺς πέντε ἐπιφανεστέρους συνεργάτες τοῦ Παύλου. μήπως Λουκᾶς καὶ Τίτος εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο, Ῥωμαῖος πολίτης Λουκᾶς Τίτος; κι ἀφοῦ ὁ Λουκᾶς στὶς Πράξεις ἀπὸ ταπεινοφροσύνη δὲν ἀναφέρει τ' ὄνομα Λουκᾶς, δὲν ἀναφέρει τάχα καὶ τ' ἄλλο του ὄνομα Τίτος. δὲν συμβαίνει ὅμως αὐτό. ὁ Παῦλος στὴν τελευταία του Ἐπιστολὴ (Β΄ Τι 10,2) ἀναφέρει τὸν Τίτο καὶ τὸ Λουκᾶ ὡς δυὸ διαφορετικὰ καὶ μάλιστα γεωγραφικῶς ἀπομακρυσμένα πρόσωπα· *Τίτος (ἐπορεύθη) εἰς Δαλματίαν· Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ* ἐν Ῥώμῃ. ὅπως φαίνεται στὰ κείμενα, οἱ πέντε στενότεροι καὶ συναπόδημοι κι ἐπιφανέστεροι συνεργάτες τοῦ Παύλου εἶναι οἱ Σιλουανὸς ἢ Σίλας, Λουκᾶς, Τίτος, Τιμόθεος, κι Ἀρίσταρχος Μακεδὼν ὁ Θεσσαλονικεὺς ποὺ ἦταν μαζί του καὶ στὸ μεταξὺ Κρήτης καὶ Μάλτας ναυάγιο (Πξ 82,3). κι ἀπ' αὐτοὺς οἱ μὲν Λουκᾶς καὶ Τίτος ἀναφέρονται μόνο στὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου, καὶ οὐδέποτε στὶς Πράξεις, οἱ δὲ ἄλλοι τρεῖς ἀναφέρονται κατ' ἐπανάληψιν καὶ στὶς Ἐπιστολὲς καὶ στὶς Πράξεις. αὐτοὶ οἱ 2 καὶ 3 ἔχουν μιὰ εἰδοποιὸ διαφορά. οἱ Λουκᾶς καὶ Τίτος, εἶναι Χριστιανοὶ *ἐξ ἐθνῶν,* Ἕλληνες (Γα 4,3· Κλ 11,1 ⟷ 11,5· Β΄ Τι 2,3· 8,5). οἱ ἄλλοι τρεῖς εἶναι *ἐκ περιτομῆς* (Πξ 45,19· 48,3· Α΄ Θε 1,1· Κλ 11,1 ⟷ 11,5· Β΄ Τι 2,3· 8,5).

Παρατήρησα λοιπὸν ὅτι στὶς μὲν Ἐπιστολές, ποὺ παραλαμβάνο-

νται ἀπὸ πρόσωπα ἔμπιστα, ἀναφέρονται κατ' ἐπανάληψιν καὶ οἱ πέντε, στὶς δὲ Πράξεις, οἱ ὁποῖες εἶναι βιβλίο ποὺ μπορεῖ νὰ πέσῃ καὶ σὲ χέρια μὴ ἔμπιστα ὡς κείμενο πιὸ δημοσιεύσιμο, τηρεῖται μιὰ εἰδικὴ τακτική· οἱ μὲν ἐκ περιτομῆς ἀναφέρονται πιὸ ἀφύλακτα, ἐπειδὴ ὡς περιτετμημένοι ἦταν ἔτσι κι ἀλλιῶς γνωστοὶ κι ἐντοπισμένοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ δὲ ἐξ ἐθνῶν, ποὺ ἦταν καὶ ἀντιπαθεῖς στοὺς Ἰουδαίους, ἀποσιωπῶνται· ἐπειδὴ ἦταν καὶ στόχοι παρατηρήσεως κατασκοπεύσεως συλλήψεων καί γε δολοφονιῶν. ὁ δὲ Παῦλος καὶ ὅλο τὸ μεγάλο σύστημα συνεργατῶν καὶ προβεβλημένων μαθητῶν του, τοὐλάχιστον τριακονταμελές, ἦταν στόχοι καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σύλληψί του στὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Ἰουδαίους σὰν τὸ *σκόλοπα* καὶ *ἄγγελον σατάν,* μετὰ δὲ τὴν ἀποφυλάκισι τοῦ Παύλου ἦταν στόχοι πολὺ περισσότερο. γενικὰ βλέπουμε τὸν Παῦλο νὰ λαμβάνῃ μέτρα προφυλάξεως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σύλληψί του στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ μετὰ τὴν τετραετῆ φυλάκισί του καὶ τὴν ἀποφυλάκισί του. στὴν ὀχταετία 61-68 τὰ μέτρα του αὐτὰ γίνονται πολὺ αὐστηρότερα. γι' αὐτὸ ἀκριβῶς στὶς Πράξεις οἱ δύο ἐξ ἐθνῶν στενοὶ συνεργάτες του ἀποφεύγεται νὰ κατονομαστοῦν. ἡ χριστιανικὴ ζωὴ στ' ἀποστολικὰ καὶ μαρτυρικὰ χρόνια δὲν ἦταν ζωὴ ἐπιδείξεων, ἀλλὰ ζωὴ ἐπικίνδυνη. κι ἐμεῖς καθόμαστε καὶ ἀποροῦμε γιατί δὲν δημοσιεύονται μερικὰ ὀνόματά τους καὶ μάλιστα μεγάλων στελεχῶν. μὴν εἴμαστε τόσο ἀφελεῖς. μέχρι τὸ 1967 οἱ μισοὶ κομμουνισταὶ διέψευδαν ὅτι εἶναι κομμουνισταί· μετὰ τὸ 1974 ὅμως ὄχι μόνον ὅλοι οἱ κομμουνισταὶ τὸ δέχονται, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ μὴ κομμουνισταὶ φιγουράρουν γιὰ κομμουνισταί, ἐπειδὴ ἔτσι φαίνονται πιὸ κουραδόμαγκες. οἱ σημερινοὶ Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἔχουμε φρόνημα κι ἀπορίες κουραδόμαγκα ψευδοκομμουνιστοῦ. τότε δὲν ἦταν ἀκίνδυνο νὰ ἐκτίθενται ὀνόματα σὲ κείμενα χριστιανικά. καὶ ἡ ἀποσιώπησι εἶναι τοὐλάχιστο πρᾶγμα συνετὸ καὶ σεμνό. ἐξ ἄλλου τὰ Εὐαγγέλια καλύπτουν 3 χρόνια καὶ οἱ Πράξεις 30· καὶ δὲν εἶναι οὔτε ἐγκυκλοπαίδεια, οὔτε σαρωτικὴ ἱστορία, οὔτε κἂν διδαχή. ἔχουν δικό τους ἰδιώνυμο σκοπό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο δὲν ἐκτρέπονται. θὰ ἐπισημάνω κι ἐγὼ μιὰ παράλειψι, ποὺ δὲν βλέπω νὰ τὴν ἐπισημαίνῃ ἄλλος, γιὰ τὴν ὁποία ὅμως δὲν ἔχω καμμιὰ ἀπορία. ὁ Λουκᾶς τελειώνει τὶς Πράξεις, χωρὶς νὰ μᾶς πῇ ἀκριβῶς ἂν ὁ Παῦλος ἐν τέλει ἀποφυλακίστηκε ἢ πέθανε στὴ φυλακὴ ἢ τὸν ἔβγαλαν γιὰ νὰ τὸν ἐκτελέσουν· ἢ ἂν ἀθῳώθηκε στὸ δικαστήριο τοῦ Καίσαρος ποὺ ἐπικαλέστηκε. γιατί; ἐπειδὴ ὁ παραλήπτης αὐτῆς τῆς Ἐπιστολῆς (τῶν Πράξεων) τὸ ἔμαθε ἀπ' ἄλλοῦ ὅτι ὁ Παῦλος ἀθῳώθηκε κι ἀποφυλακίστηκε. τὸ βρασμένο αὐγὸ τοῦ Κολόμβου στήνεται ὄρθιο, ἐπειδὴ ὁ στήνων ξέρει ὅτι τὸ αὐγὸ ἔχει μέσα του κάποιο κενό.

Γ. ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Οἱ Χριστιανοὶ ξέρουμε ὅτι ὁ θεὸς εἶναι ἐκεῖνος στοῦ ὁποίου τὰ χέρια οἱ πάντες καὶ τὰ πάντα, ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι καὶ τὸ ἄλογο σύμπαν ὁλόκληρο, εἴμαστε πιόνια, παρ' ὅλον ὅτι στὰ λογικὰ πλάσματά του ἔδωσε ἐλευθερία ἐπιλογῶν, καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχουν ἀγαθοὶ καὶ πονηροὶ ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι. ἐπειδὴ ὁ θεὸς εἶναι καὶ πάνσοφος καὶ παντοδύναμος καὶ πανάγαθος, μπορεῖ, χωρὶς νὰ καταργῇ τὸ αὐτεξούσιο τῶν λογικῶν πλασμάτων του, νὰ τὰ χειρίζεται ὅλα σὰν πιόνια στὴ σκακιέρα του. καὶ τὸ μεγάλο παιχνίδι ποὺ ἔπαιξε καὶ παίζει εἶναι ἡ θεία οἰκονομία, τὸ σχέδιο δηλαδὴ καὶ ἡ ἐπιχείρησι τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. στὸ παιχνίδι αὐτό, ὅπου νικηταὶ εἶναι ὁ θεὸς καὶ οἱ ἀγαθοί, χαμένοι δὲ καὶ ἡττημένοι οἱ πονηροί, ὁ διάβολος δηλαδὴ μὲ τοὺς πονηροὺς ἀγγέλους του κι ἀνθρώπους του, ὅλοι μας εἴμαστε στὰ χέρια τοῦ θεοῦ πιόνια. ἀνάμεσα στὰ πιόνια του εἶναι μερικὰ ποὺ εἶναι πρῶτα, βασιλιᾶδες ῥηγᾶδες καὶ ἄσσοι, ὅπως λέγονται στὴ γλῶσσα τῶν ἀνθρωπίνων παιχνιδιῶν. τέτοια λ.χ. πιόνια εἶναι ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσραὴλ ἢ Ἰακώβ, ὁ Μωϋσῆς, ὁ Δαυΐδ, ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου Μαρία, ὁ Ἰωάννης βαπτιστής, ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Καὶ νομίζω ὅτι ἀπὸ μὲν τὶς γυναῖκες τὸ μέγιστο πιόνι εἶναι ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου, ποὺ τὸν γέννησε, ἀπὸ δὲ τοὺς ἄντρες εἶναι ὁ θεμελιωτὴς καὶ ὀνοματοδότης τῆς ἐκκλησίας καὶ οὐσιαστικὸς συντάκτης τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπόστολος Παῦλος. γι' αὐτὸ καὶ οἱ μὲν ἀρχαῖοι μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἔλεγαν *Στόμα Χριστοῦ Παῦλος,* οἱ δὲ σημερινοὶ βιβλικοὶ λένε τὸν Παῦλο «Ὁ πρῶτος μετὰ τὸν Ἕνα», οἱ δὲ ἐχθροὶ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, θέλοντας νὰ μειώσουν τὸ θεῖο πρόσωπο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἰσχυρίζονται μὲ κακεντρέχεια ὅτι ἱδρυτὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ὁ Παῦλος. αὐτὸ δείχνει ἀσφαλῶς τὸ πανθομολογούμενο μέγεθος τοῦ Παύλου, ἀλλὰ τόσο ὁ Παῦλος εἶχε τὴ συνείδησι ὅτι εἶναι μόνο δοῦλος τοῦ Χριστοῦ, σωσμένος ἀπὸ τὴ θανατικὴ καταδίκη χαριστικὰ καὶ ὑπόλογος σ' ἐκεῖνον καὶ πιόνι καὶ ἐνεργούμενο καὶ φερέφωνο ἐκείνου, ποὺ γιὰ μερικὰ μάλιστα πράγματα παρακαλοῦσε τὸν Κύριο καὶ τὸν ἐκλιπαροῦσε σὰ ζητιάνος, χωρὶς ποτὲ νὰ πάρῃ αὐτὰ ποὺ ζητοῦσε, ἀλλ' ἄκουσε μόνο τὸν Κύριό του Ἰησοῦ Χριστὸ νὰ τοῦ λέῃ *Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου* (Β΄ Κο 21,10), ὅσο καὶ ὅλοι οἱ σώφρονες Χριστιανοί, ποὺ μελετοῦμε τὶς Ἅγιες Γραφές, ξέρουμε ὅτι δοῦλος καὶ μόνο δοῦλος τοῦ Χριστοῦ καὶ πιόνι στὰ χέρια του ὑπῆρξε ὁ Παῦλος. ἄλλο ἡ εἰδεχθὴς κακεντρέχεια τῶν ἐχθρῶν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἄλλο ἡ ἐπίγνωσι τῶν Χριστιανῶν.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἄσσος αὐτὸς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ στὴν ἐπιχείρησι τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔκανε γιὰ τὴν ὑπόθεσι αὐτὴ ἑφτὰ κυρίως πράγματα, τ' ἀκόλουθα.

1. Κήρυξε τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τὴ Χριστιανικὴ πίστι, *οὐ κατὰ ἄνθρωπον* (Γα 3,1). τί θὰ πῇ αὐτὸ τὸ ἐξηγῶ ἀμέσως. ἡ ἐνανθρώπησι τοῦ Κυρίου ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασί του καὶ τὸ κήρυγμά του τὸ τεκμηριωμένο μὲ τὰ σημεῖα του εἶναι ἕνα ἱστορικὸ γεγονός, ποὺ συνέβη σὲ συγκεκριμένο χρόνο καὶ τόπο, καὶ ὁ Κύριος θέλησε νὰ κρατηθοῦν τὰ πρακτικὰ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ πρῶτα κατὰ ἄνθρωπον καὶ νὰ ἱστορηθοῦν σὲ ἱστορία κατὰ ἄνθρωπον, σὲ ἱστορία δηλαδὴ ποὺ τεκμηριώνεται μὲ τεκμήρια ἀνθρωπίνως προσβάσιμα σὲ βαθμὸ ἀπόλυτο. ἔτσι στὰ ἱστορικὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπως ἄλλωστε καὶ στὰ τῆς Παλαιᾶς, Εὐαγγέλια καὶ Πράξεις, ὅ,τι λέγεται, ἀπορρέει ἀποκλειστικῶς ἀπὸ πληροφορία ἀνθρώπινη, καὶ τίποτε ἀπολύτως δὲν ἀπορρέει ἀπὸ ὅραμα ἢ ἄλλη ἀποκάλυψι. ἔτσι γράφεται στὴν Ἁγία Γραφὴ κάθε ἱστορικὸ βιβλίο. ἕνα γεγονὸς ἐνδέχεται νὰ εἶναι στὸ δράστη τῆς ἱστορίας ἀποκάλυψι ἀλλ' ὁ συντάκτης τῆς ἱστορίας τὸ εἶδε ἢ τὸ ἄκουσε ὡς ἕνας κοινὸς θεατὴς ἢ ἀκροατὴς ὡς ἐξιστόρησι ἀπὸ τὸ δράστη τῆς ἱστορίας καὶ ὡς τέτοια ἀνθρωπίνως καὶ φυσικῶς προσβάσιμη ἐξιστόρησι τὸ καταγράφει. οἱ πειρασμοὶ λ.χ. τοῦ Κυρίου καὶ οἱ κατ' αὐτοὺς ἐπίδειξι ὅλων τῶν βασιλειῶν τῆς γῆς ἀπὸ τὸ διάβολο στὸν Κύριο (Μθ 7· Λκ 15) συνέβησαν βέβαια σὲ σφαῖρα ἀποκαλυπτική, ἀλλ' οἱ εὐαγγελισταὶ Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς τοὺς καταγράφουν ὡς ἐξιστόρησι ποὺ ἄκουσαν ἀπὸ τὸν Κύριο ἀνθρωπίνως, ὅπως θὰ μποροῦσαν νὰ τοὺς ἀκούσουν κι ὁ Καϊάφας κι ὁ Πιλᾶτος. συγκεκριμένα τοὺς ἄκουσαν ὁ Ματθαῖος ἀπὸ τὸν Κύριο ἄμεσα καὶ ὁ Λουκᾶς ἔμμεσα ἀπὸ κάποιον *αὐτόπτην* καὶ αὐτήκοον μάρτυρα τοῦ Κυρίου (Λκ 1,2). ἡ κόρη τοῦ Ἰαΐρου ἀναστήθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο ὄχι κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀλλ' οἱ τρεῖς μαθηταὶ καὶ οἱ γονεῖς της εἶδαν ἁπλῶς τὴν κοπέλλα πρῶτα νεκρὴ κι ἔπειτα ζωντανή, καὶ αὐτὸ ποὺ εἶδαν, αὐτὸ ἱστοροῦν. ἐπιβεβαίωσαν δὲ τὸ θάνατό της καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τῆς νεκρώσιμης μουσικῆς μπάντας, ὅταν γιουχάιξαν τὸ Χριστὸ ποὺ τοὺς προκάλεσε λέγοντας δῆθεν ἀνοήτως ὅτι ἡ κοπέλλα δὲν πέθανε, ἀλλὰ κοιμᾶται. σὲ ἱστορικὸ βιβλίο τῆς Βίβλου οὐδέποτε ἱστορεῖται κάτι ποὺ νὰ προέρχεται ὡς πληροφορία ἀπὸ ὅραμα ἢ ἄλλη ἀποκάλυψι, ὅπως λ.χ. ὁ «Βίος» καὶ τὰ ὀνόματα τῶν σήμερα λεγομένων «ἁγίων Ῥαφαὴλ Νικολάου καὶ Εἰρήνης» προέρχεται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ ὄνειρο μιᾶς γυναικὸς τὸ ὁποῖο κατέγραψε ὁ Κόντογλου, ὁ πρῶτος ἐν Ἑλλάδι ζωγράφος εἰκόνων ποὺ ζωγράφησε καὶ τοιχογραφίες μὲ ὁλόγυμνες θεὲς τῆς εἰδωλολατρικῆς μυθολογίας στὸ δημαρχεῖο Ἀθηνῶν. ἀντίθετα τὰ προφητικὰ καὶ διδακτικὰ βιβλία τῆς Βίβλου (προφητεῖες,

ἐπιστολές, ψαλμοί, ποιήματα, ἀποκαλύψεις) ἀπαρτίζονται ἀπὸ πληροφορίες προερχόμενες κυρίως ἀπὸ ὁράσεις ἢ ὁράματα καὶ χρηματισμοὺς (= ἀποκαλύψεις ἀκουστικὲς μόνο). στὴ Βίβλο τὰ δυὸ κανάλια καὶ οἱ ἐκπομπές των πρῶτον εἶναι σαφῶς διακεκριμένα καὶ δεύτερον ἀκολουθοῦν μιὰ συνέπεια ἀπαρέκκλιτη. ὁ Κύριος εἰδικὰ γιὰ τὸ εὐαγγέλιό του, τὸ εὐαγγέλιο τῆς ἀναστάσεώς του, θέλησε νὰ προέρχεται καὶ ἀπὸ τὰ δύο κανάλια, ποὺ νὰ μὴ συμπληρώνουν ἀλλὰ νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὸ μὲν τὸ δέ. θέλησε νὰ προέρχεται καὶ ἀπὸ ἀνθρωπίνως προσβάσιμη πληροφορία καὶ ἀπὸ ὑπερφυσικὴ ἀποκάλυψι. ἔτσι στοὺς μὲν ἄλλους ἀποστόλους του τὸ παρέδωσε κατὰ ἄνθρωπον, δηλαδὴ ἀνθρωπίνως, καθὼς τρία περίπου χρόνια τὸν ἀκολουθοῦσαν ὡς μαθηταὶ καὶ ἀκροαταί του καὶ θεαταὶ τῶν σημείων του καὶ τοῦ θανάτου του καὶ τῆς ἀναστάσεώς του, τοῦ ἀναστημένου δηλαδὴ διδασκάλου των. καὶ ὅταν ἐπέλεξαν μὲ ἐκλογὴ καὶ κλήρωσι μαζὶ τὸν ἀναπληρωτὴ τοῦ ἐκπεσόντος μαθητοῦ, τὸ Ματθία, τὸν ἐπέλεξαν μὲ κριτήριο τὸ νὰ εἶναι κι αὐτὸς ἐξ ἴσου μ' ἐκείνους ἐπαρκῶς καὶ συνεχῶς *αὐτόπτης* καὶ αὐτήκοος παρακολουθητὴς τῆς δράσεως καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου (Πξ 3,7-8). διότι οἱ δώδεκα ἀπόστολοι, ποὺ ὑπῆρξαν καὶ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, αὐτὸ τὸ ῥόλο ἔπαιξαν κυρίως· ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ βεβαίωσαν, καὶ ἐπὶ μία γενεὰ ἀνθρώπων βεβαίωναν συνεχῶς καὶ ἀνὰ πᾶσα στιγμή, μὲ κόστος βεβαιώσεως τὸ κεφάλι τους, ὅτι εἶδαν καὶ ἄκουσαν αὐτοπροσώπως ὅσα κηρύττονται. μόνο τέσσερες αἰῶνες ἀργότερα ἄνθρωποι μικρονοϊκοὶ καὶ θρησκόληπτοι διανοήθηκαν νὰ μοιράσουν στοὺς δώδεκα μαθητὰς τόπους δράσεως σὰν τὴν Ἰνδία καὶ τὴν Αἰθιοπία, ἐπειδὴ δὲν ἄντεχαν νὰ τοὺς φαντάζωνται ἀνέργους· αὐτὸ ἦταν τῆς μικρονοίας των· τῆς δὲ ἰδιοτελοῦς θρησκοληψίας των ἦταν ὅτι τοὺς χρειάζονταν καὶ ὡς πολιούχους ἀποστολικοῦ μεγέθους, γιὰ νὰ ἔχουν δικαιώματα πατριαρχείου. βεβαίωναν λοιπὸν ὅσα κηρύσσονται γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ ἀποτελοῦν τὸ ἱστορικὸ τεκμήριο τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν αἰώνια διδασκαλία τῆς ἐκκλησίας. ἂν καὶ μερικοί, ὅπως ὁ Πέτρος κι ὁ Ἰωάννης, ὑπῆρξαν καὶ δραστηριώτεροι κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου σὲ διάφορες χῶρες, κυρίως δὲ στὴν ἐκ περιτομῆς ἐκκλησία, δηλαδὴ στὴν ἐξ Ἰουδαίων, ποὺ κατοικοῦσε στὴν Παλαιστίνη καὶ στὸ Δέλτα τοῦ Νείλου, ἤτοι στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ στὴ Βαβυλῶνα (= Μέμφιδα ἢ Κάιρο, Α΄ Πε 15,4). στὸν ἀπόστολο Παῦλο ὅμως ὁ Κύριος παρέδωσε τὸ εὐαγγέλιό του *οὐ κατὰ ἄνθρωπον* (Γα 3,1-2). διότι θέλησε νὰ τὸ παραδώσῃ στὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ κανάλι, τὸ τῆς ἀποκαλύψεως, γιὰ νὰ εἶναι τόσο ἱστορικὸ γεγονὸς ἀνθρωπίνως προσβάσιμο στὴν ἱστορία καὶ στοὺς ἱστορικοὺς καὶ στοὺς ἀναγνῶστες τῆς ἱστορίας ὅσο καὶ ἀποκάλυψι μὲ τὴ θεοπνευστία της ἀδιαφιλονίκητη κι ἀποκλειστικὴ ἔναντι ὁποιασδήποτε ἐγκοσμίου θεολογίας ἢ μυθο-

λογίας. καὶ σὰν ἐκπομπέα τῆς *οὐ κατὰ ἄνθρωπον* κηρύξεως τοῦ εὐαγγελίου του ἐπέλεξε τὸν ἀπόστολο Παῦλο. καὶ κυρίως μ' αὐτὸν ἐκπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσί του στοὺς μαθητάς του, ὅτι *Ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν* (Ἰω 39,80). τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ θεμελιώθηκε μὲ τὴν ἱστορία τῶν ἄλλων ἀποστόλων καὶ ὡλοκληρώθηκε μὲ τὴν ἀποκάλυψι στὸν Παῦλο. πόσο δὲ ταυτίζονταν τὸ εὐαγγέλιο τῆς ἱστορίας μὲ τὴν κήρυξί του τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως, τὸ λένε οἱ δυὸ κορυφαῖοι ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος, ὅταν ὁ μὲν Παῦλος γράφῃ πώς, ὅταν μετὰ δεκατέσσερα χρόνια κηρύξεως τοῦ ἐξ ἀποκαλύψεως εὐαγγελίου του συναντήθηκε μὲ τοὺς ἀποστόλους Πέτρο καὶ Ἰωάννη καὶ Ἰάκωβο, *τοὺς δοκοῦντας στύλους εἶναι* (Γα 4,8), καὶ τοὺς ἐξέθεσε γιὰ πρώτη φορὰ τί κηρύττει ὁ ἴδιος, ἐκεῖνοι, λέει, *Δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας* (Γα 4,8), βεβαιώνοντας τὴν ἀπόλυτη ταύτισι τῶν δύο κηρυγμάτων τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Πέτρος τὸ λέει, κι ὅταν γράφῃ πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου, τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Μ. Ἀσίας (Α΄ Πε 1,1· Β΄ Πε 1,1), *Καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν* (αὐτὴ εἶναι ἡ καθοδήγησι τοῦ ἁγίου πνεύματος *εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν*) *ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς Ἐπιστολαῖς, λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν αἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφάς, πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπώλειαν* (Β΄ Πε 5,2-3). αὐτοὶ ἀκριβῶς οἱ *ἀμαθεῖς,* ποὺ σήμερα ἀγνοοῦν στοιχειώδη φιλολογικὰ πράγματα (ἀνάγνωσι ἀρχαίων χειρογράφων, κριτικὴ κειμένων, ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα, γραμματολογία - εἰσαγωγὴ στὰ κείμενα, πραγματολογία, γενικὴ ἀρχαιογνωσία), «καθηγηταὶ πανεπιστημίου» ὁλόκληροι, παραλαμβάνουν τὴν Ἁγία Γραφὴ ὄχι ἀπὸ τὶς πηγές της ἀλλ' ἀπὸ τὸ βιβλιοδέτη καὶ τὸ βιβλιοπώλη ὅπως ὁ χιλιαστὴς Μπάμπης καὶ ἡ ψιλικατζοῦ κυρὰ Εὐδοξία ἡ γειτόνισσά μου, καὶ τὴν «καταλαβαίνουν» ὄχι ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πρωτότυπό της, ποὺ δὲν τὸ κατανοοῦν, ἀλλ' ἀπὸ κάποια ἀγγλικὴ ἢ γερμανικὴ μετάφρασι τῆς λατινικῆς μεταφράσεως κι ἀπὸ κάποια ὑπομνήματα ἀγγλικανικὰ ἢ προτεσταντικά. κυρίως ὅμως ἡ ταύτισι τῶν δυὸ κηρυγμάτων τοῦ εὐαγγελίου, *τοῦ κατὰ ἄνθρωπον* καὶ *τοῦ μὴ κατὰ ἄνθρωπον,* φαίνεται, ὅταν ὁ Παῦλος ἱστορῇ στὴν Πρὸς Γαλάτας (5) πῶς κάποτε στὴν Ἀντιόχεια κάποιοι φανατικοὶ ἰουδαΐζοντες, ἀμφισβητώντας τὸ δικό του κήρυγμα, ἐνέπνευσαν στὸν Πέτρο δειλία, ἐκφοβίζοντάς τον, ὥστε μπροστὰ στοὺς Χριστιανοὺς νὰ ὑποτιμήσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου, ὄχι μὲ λόγια βέβαια, ἀλλὰ μὲ σιωπὴ δειλίας, καὶ πῶς ὁ Παῦλος τὸν ἐπέπληξε αὐστηρὰ γιὰ τὴν ὑποκρισία του ἐνώπιον ὅλων· κι ἐκεῖνος, ἀναγνωρίζοντας τὸ ὀλίσθημά του, ἔσκυψε ταπεινὰ τὸ κεφάλι του στὴν ἐπίπληξι

τοῦ Παύλου, κι ἀποκατέστησε ἔτσι τὸ κῦρος τοῦ κηρύγματος τοῦ Παύλου καὶ δημοσίᾳ. ἀπευθύνθηκε δὲ τὸ *οὐ κατὰ ἄνθρωπον* εὐαγγέλιο τοῦ Παύλου στοὺς ἐξ ἀκροβυστίας ἢ ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς, τοὺς μὴ Ἰουδαίους. ἕνα λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἑφτὰ μεγάλα ἔργα ποὺ ἔκανε ὁ Παῦλος εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐξήγησα· κήρυξε τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ *οὐ κατὰ ἄνθρωπον.*

2. Θεμελίωσε ὁ Παῦλος τὶς ἐκκλησίες ποὺ ἐπιβίωσαν μέχρι σήμερα κι ἔπειτα ἐξαπλώθηκαν στὸν κόσμο. πρόκειται γιὰ τὶς ἐκκλησίες τῶν χωρῶν Λιβάνου, Συρίας, Μ. Ἀσίας, Ἑλλάδος καὶ Βαλκανίων, καὶ Ἰταλίας. ἡ σημερινὴ Χριστιανωσύνη εἶναι ἔργο του· ὄχι ἡ Χριστιανικὴ πίστι, ἀλλ' οἱ ἱδρυμένες ἐκκλησίες· οἱ ἄλλες ἐξαφανίστηκαν μετὰ ἀπὸ παλινδρόμησι τῶν πλείστων Ἰουδαίων στὸν ἰουδαϊσμὸ καὶ ἀφομοίωσι τῶν ὑπολοίπων λίγων μέσα στὴν ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησία. αὐτὸ δὲν καθιστᾷ μάταιο τὸ ἔργο τῶν ἄλλων ἀποστόλων, διότι γιὰ τὸν Κύριο τὸ ἔργο τους ἦταν κυρίως ἡ ἐπὶ μία γενεὰ ἐκ μέρους των συνεχὴς ἐπιβεβαίωσι ὅτι εἶδαν καὶ ἄκουσαν τὰ κηρυττόμενα. καταγραφὴ δὲ αὐτῆς τῆς βεβαιώσεως εἶναι τὸ 44% τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἤτοι τὰ Εὐαγγέλια κατὰ Ματθαῖον, Μάρκον, καὶ Ἰωάννην, οἱ Καθολικὲς ἐπιστολές, καὶ ἡ Ἀποκάλυψι. ἐνῷ τὸ *οὐ κατὰ ἄνθρωπον* εὐαγγέλιο τοῦ Παύλου εἶναι καταγραμμένο στὸ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον τοῦ μαθητοῦ του αὐτοῦ, στὶς Πράξεις, καὶ στὶς Ἐπιστολὲς τοῦ ἴδιου τοῦ Παύλου, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ 56% τῆς Καινῆς Διαθήκης, χωρὶς νὰ λείπῃ τὸ κατὰ ἄνθρωπον ἐπαρκὲς ἱστορικὸ τεκμήριο ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα βιβλία. αὐτὸ φαίνεται τόσο στὸ προοίμιο τοῦ Λουκᾶ, ὅπου λέει γιὰ *αὐτόπτας* μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ (Λκ 1,1-3), ὅσο καὶ στὰ ὅσα *παρέλαβεν* ὁ Παῦλος γιὰ τὸ θάνατο τὴν ἀνάστασι καὶ τὶς ἐμφανίσεις τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ καὶ τὰ γράφει στὴν Α΄ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολή του (Α΄ Κο 33) ὡς εὐαγγέλιόν του.

3. Διευκρίνισε ὁ Παῦλος, *ὁδηγούμενος* ἀπὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιο *εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν,* ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι αἵρεσι ἢ βελτίωσι τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, ὅπως νόμιζαν ἀρχικὰ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι, ἀλλὰ μιὰ νέα πίστι καὶ διαθήκη τοῦ θεοῦ, δηλαδὴ συμβόλαιό του, ὄχι πλέον μὲ τὸν Ἰσραήλ, τὸν ἕτερο συμβαλλόμενο τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ἀλλὰ μὲ τὸ λαὸ τὸν ὁποῖο ἀποτελοῦν οἱ ἐπίλεκτοι ὅλων τῶν ἐθνῶν ποὺ ἔχουν κοινὸ γνώρισμα τὴν πίστι στὸ Χριστὸ καὶ τὸ βάπτισμά του.

4. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, ὅπως εἶναι ὁλοφάνερο, ὁ Παῦλος εἶναι ποὺ εἰσηγήθηκε θεοπνεύστως οἱ μέχρι τότε λεγόμενοι *μαθηταὶ* ἢ *ἅγιοι* ἢ *οἱ τῆς ὁδοῦ* (= οἱ τοῦ τρόπου ζωῆς αὐτοῦ) νὰ ὀνομάζωνται *Χριστιανοί,* ὥστε νὰ εἶναι σημαδεμένοι μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σὰν μὲ *χρῖσμα,* καὶ νὰ εἶναι ὁ Χριστὸς τὸ ἀναφαίρετο πρόσωπο τῆς ἐκκλησίας, ὁ Κύριος καὶ θεὸς τῶν μελῶν της, καὶ τὸ πρῶτο γνώρισμα τοῦ Χρι-

στιανοῦ. διότι στὶς Πράξεις ἱστορεῖται ὅτι, μόλις ὁ Βαρνάβας ἔφερε ἀπὸ τὴν Ταρσὸ στὴν Ἀντιόχεια γιὰ συνεργάτη του τὸν Παῦλο, οἱ πιστοὶ καὶ ἔγιναν πάρα πολλοὶ καὶ ὠνομάστηκαν *Χριστιανοί* (Πξ 33,10). τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ λέει στὶς Πράξεις ἄλλη μία φορὰ ὁ Ἡρῴδης Γ΄ Ἀγρίππας στὸν Παῦλο (81,40), πρᾶγμα ποὺ δείχνει ὅτι ἔγινε γνωστὸ εὐρύτατα καὶ ταχύτατα καὶ στοὺς ἔξω, καὶ ἄλλη μιὰ τρίτη φορὰ ὁ Πέτρος (Α΄ Πε 12,5), μὲ τρόπο ποὺ φαίνεται ὅτι ἦταν πλέον τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν ποὺ ἐπικράτησε, ἀσκώντας ἔτσι ὁ ἀπόστολος ἐκεῖνος τὸν ἐπιβεβαιωτικὸ ῥόλο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐξήγησα προηγουμένως. εἶναι δὲ τὸ τέταρτο αὐτὸ μεγάλο καὶ θεόπνευστο ἔργο τοῦ Παύλου συνέπεια ἢ καὶ ἄλλη ὄψι τοῦ προηγουμένου, τῆς χειραφετήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμό.

5. Συνετέλεσε ὁ Παῦλος στὴν ἀλλαγὴ τοῦ λαοῦ ποὺ θὰ ἦταν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ συμβαλλομένους στὸ συμβόλαιο τῆς καινῆς διαθήκης, ἐνῷ ὁ ἄλλος εἶναι ὁ θεὸς στὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὅπως ἤδη εἶπα, ἡ ἀλλαγὴ λαοῦ, ἡ ἀλλαγὴ νύμφης καὶ συζύγου μετὰ τὸ διαζύγιο τοῦ θεοῦ ἀπὸ τὴν πρώην, φαίνεται ἀνάγλυφα στὸ βιβλίο τῶν Πράξεων καὶ εἶναι τὸ μοναδικὸ θέμα του. τὸ βιβλίο θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιγράφεται «Ἀλλαγὴ περιουσίου λαοῦ τοῦ θεοῦ». Πράξεις ὠνομάστηκε ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους Χριστιανούς, ποὺ ὠνόμαζαν ἔτσι τὴ Β΄ Πρὸς Θεόφιλον Ἐπιστολὴ τοῦ Λουκᾶ ὄχι καὶ πολὺ εὔστοχα. διότι ἡ λέξι αὐτὴ δὲν καλύπτει τὸ θέμα καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου. δὲν εἶναι «πράξεις τῶν ἀποστόλων» οὔτε «πράξεις ἀποστόλων» τινῶν, διότι ἱστορεῖ τὴν ἀποστολικὴ δρᾶσι δύο μόνο ἀποστόλων καὶ μόνο ἐν μέρει τοῦ καθενός, καὶ δύο βοηθῶν τῶν ἀποστόλων· Πέτρου, Παύλου, Στεφάνου, καὶ Φιλίππου. τὸ βιβλίο ἔχει σκοπὸ καὶ περιεχόμενο τὴν ἐξιστόρησι τῆς ἀλλαγῆς λαοῦ· πῶς ἡ Χριστιανικὴ πίστι ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους πέρασε στὸ διεθνές, πῶς ἀπὸ τὸ ἐξ αἵματος ἔθνος πέρασε στὸ κατὰ πίστιν ἔθνος.

6. Ἄρχισε ὁ Παῦλος νὰ γράφῃ τὴν Καινὴ Διαθήκη, ὅπως ὁ Μωϋσῆς τὴν Παλαιά. πρῶτα χρονικῶς βιβλία της εἶναι οἱ δύο Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολές του, δεύτερο ἡ Πρὸς Γαλάτας, τρίτα οἱ δυὸ Πρὸς Κορινθίους, καὶ τέταρτο ἡ Πρὸς Ῥωμαίους. ἔπειτα γράφτηκαν τὰ ἄλλα εἴτε Εὐαγγέλια εἴτε Πράξεις καὶ Ἐπιστολές.

7. Τέλος ἔγραψε ὁ Παῦλος τὸ μεγαλείτερο μέρος τῆς Καινῆς Διαθήκης. 28% ἔγραψε ὁ ἴδιος ὡς δεκατέσσερες Ἐπιστολές, καὶ 28% ἔγραψε ὁ μαθητής του καὶ στενότατος συνεργάτης του εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς· σύνολο 56%. οἱ ἄλλοι ἓξ ἀπόστολοι - συντάκτες ἔγραψαν ὅλοι μαζὶ τὸ ὑπόλοιπο 44%, ἤτοι 19% ὁ Ἰωάννης, 13% ὁ Ματθαῖος, 8,5% ὁ Μάρκος ποὺ εἶναι καὶ μαθητὴς τοῦ Παύλου, 2% ὁ Πέτρος, 1% ὁ Ἰάκωβος, καὶ 0,5% ὁ Ἰούδας.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ δρᾶσι τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐκτεθῇ σ' ἕνα κεφάλαιο. ἐδῶ θ' ἀναφερθοῦν μόνο τὰ φυσικὰ κι ἐπίγεια στοιχεῖα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ προσώπου του. ἡ Γραφὴ τέτοια στοιχεῖα γιὰ τὸν Παῦλο δίνει λίγα καὶ μόνον ὡς ἐν παρόδῳ, ὅπως ἄλλωστε τὸ ἴδιο κάνει καὶ γιὰ τὸ Μωϋσῆ, καὶ γιὰ τὴ μητέρα τοῦ Κυρίου, καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ γιὰ ὅλα τὰ πρόσωπά της. ἡ Βίβλος δὲν εἶναι «Βίος» κανενός. εἶναι λιτὴ ἱστορία μιᾶς ὑποθέσεως· τῆς ἐπιχειρήσεως διασώσεως τοῦ ἀνθρώπου. ἔτσι ἀποσιωπᾷ τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τοῦ Μωϋσῆ, τῆς μητέρας τοῦ Κυρίου, καὶ τοῦ Παύλου, ἢ τὸ τέλος τοῦ Παύλου καὶ τῶν περισσοτέρων ἀποστόλων καὶ προφητῶν, καθὼς καὶ τὴ γέννησί τους. τὶς Πράξεις, ποὺ στὸ 60% τῆς ἐκτάσεώς των εἶναι ἱστορία τοῦ Παύλου, ὁ συντάκτης Λουκᾶς τὶς τελειώνει ἀφήνοντας τὸν Παῦλο φυλακισμένο στὴ Ῥώμη, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ῥητῶς ἂν βγῆκε ποτὲ ἀπὸ κεῖ καὶ τί τέλος εἶχε ἡ φοβερὴ ἐκείνη περιπέτεια τοῦ ἀγαπητοῦ διδασκάλου του. διότι στὸ σημεῖο ἐκεῖνο τῆς ἱστορίας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ὁλοκληρώνεται ἡ ὁριστικὴ ἀλλαγὴ περιουσίου λαοῦ καὶ ἑτέρου συμβαλλομένου στὸ συμβόλαιο τῆς καινῆς διαθήκης, ἐνῷ τὸ βιβλίο ἀρχίζει μὲ τὴν κατ' ἀρχὴν ἐντολὴ τοῦ ἀναλαμβανομένου στοὺς οὐρανοὺς Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητάς του ν' ἀρχίσουν τὸ κήρυγμα ἀπὸ τὴν Ἰουδαία καὶ τὴ Σαμάρεια (Πξ 1,7)· τὸ *ἔσχατον τῆς γῆς,* ποὺ ἐπισυνάπτεται, ἀνευρίσκεται συμβολικὰ στὴ Ῥώμη, ὅπου περατώνεται τὸ βιβλίο. ἀπὸ τὶς Πρὸς Φιλήμονα, Πρὸς Ἑβραίους, Πρὸς Τίτον, καὶ Πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου μαθαίνουμε ὅτι ὁ Παῦλος βγῆκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ δικαιωμένος, μὲ κατανόησι καὶ συμπαράστασι ἀνθρώπων τῆς οἰκίας τοῦ Καίσαρος Νέρωνος (Φι 12,3), τὸν ὁποῖο ἐπικαλέστηκε (Πξ 79,10-14· 81,44), καὶ ἀνθρώπων τοῦ οὐσιαστικοῦ πρωθυπουργοῦ Ναρκίσσου (Ῥω 29,13) προφανῶς, καὶ ὅτι συνέχισε τὴν ἀποστολική του δρᾶσι γιὰ λίγα ἀκόμη χρόνια, ἕως ὅτου συκοφαντήθηκε γιὰ ποινικὸ ἀδίκημα τὴ δεύτερη φορὰ καὶ προφυλακίστηκε γιὰ θανάτωσι (Β΄ Τι 5,1). καὶ ἀπὸ πουθενὰ δὲν μαθαίνουμε ἀκριβῶς τὸ τέλος του. ἀλλὰ κι αὐτὰ τὰ λίγα φυσικὰ κι ἐπίγεια στοιχεῖα, ποὺ δίνει ἡ Γραφὴ γιὰ τὸν Παῦλο, ἀξίζει νὰ ἐκτεθοῦν, ἐφ' ὅσον ἡ Γραφὴ τὰ ἔκρινε ἄξια σημειώσεως.

Γιὰ τὸν Παῦλο δίνουν πληροφορίες οἱ 14 Ἐπιστολές του, τὸ 60% τῶν Πράξεων, κι ἕνα χωρίο τῆς Β΄ Ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου, ἤτοι Πξ 18,5· 7· 23,1-25,5· 33,8-10· 34,4· 37,1-86,2 συνεχῶς· Β΄ Πε 5,2-3. ἔξω ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη δίνονται γι' αὐτὸν κι ἄλλες πρόσθετες πληροφορίες, μὴ ἀξιόπιστες ὅμως, ἀφοῦ ἀκόμη καὶ τὸν Δ΄ αἰῶνα ὁ ὑπ' ἀριθμὸν ἕνα ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τῆς λατινογλώσσου Δύσεως Ἱερώνυμος δίνει γι' αὐτὸν τὴν τελείως ἀνυπόστατη καὶ ἀντιβιβλικὴ

καὶ ἀνιστόρητη πληροφορία, ὅτι γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε στὴν κωμόπολι τῆς Ἰουδαίας Γίσκαλα, καὶ μόνο μετὰ τὴν ἅλωσι τῶν Γισκάλων ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μετανάστευσε στὴν Ταρσό![7]. ἂν ἐννοῇ τὴν ἀρχικὴ ἅλωσι τῆς Ἰουδαίας ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, αὐτὴ ἔγινε περίπου ἕναν αἰῶνα πρὶν γεννηθῇ ὁ Παῦλος· ἂν ἐννοῇ τὴν ἅλωσι τοῦ 70 μ.Χ., αὐτὴ ἔγινε μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Παύλου. καὶ τέτοια πληροφορία δὲν βγαίνει ἀπὸ κανένα μέρος τῆς Βίβλου ἢ ἄλλων πηγῶν μὲ κανέναν τρόπο. εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὲς καὶ φρικτὲς ἀνακρίβειες τοῦ Ἱερωνύμου γιὰ τὰ βιβλικὰ πρόσωπα καὶ πράγματα. πρέπει δὲ γενικῶς νὰ εἴμαστε πολὺ ἐπιφυλακτικοὶ γιὰ ὁποιαδήποτε ἐξωβιβλικὴ «πληροφορία». οἱ ἐξωβιβλικὲς «πληροφορίες» γιὰ βιβλικὰ πρόσωπα καὶ πράγματα προέρχονται ἀπὸ μιὰ ὄψιμη καὶ ψευδεπίγραφη παραφιλολογία, ποὺ τὶς περισσότερες φορὲς εἶναι καὶ κακόδοξη καὶ βλάσφημη καὶ μικρονοϊκὴ καὶ εἰδεχθής, καὶ ποὺ ἀρχικὰ ἐξυπηρετοῦσε ἀνόητα κι ἀρρωστημένα ἐνδιαφέροντα καὶ συμφέροντα τῶν συντακτῶν της, στὴ συνέχεια δὲ σὰ διαλυμένο ὑλικὸ σήψεως ἀποτέλεσε μιὰ πολὺ ῥυπασμένη θάλασσα συναξαριστικοῦ ὑλικοῦ, ποὺ ὑπονομεύει καὶ τὸ κῦρος τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

Ὁ Παῦλος ἦταν Ἑβραῖος ἀπὸ τὴ φυλὴ Βενιαμίν (Ῥω 21,1· Φι 6,5-7). γεννήθηκε περίπου 10 χρόνια μετὰ τὸν Κύριο καὶ τοὺς ἀρχικοὺς ἀποστόλους στὴν Ταρσὸ τῆς Κιλικίας τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου καὶ μεγάλωσε καὶ κατοικοῦσε μονίμως (Πξ 9,30· 11,25· 22,3). γεννήθηκε δὲ ἀπὸ γονεῖς ποὺ ἦταν Ῥωμαῖοι πολῖτες· γι' αὐτὸ εἶχε τὴ ῥωμαϊκὴ ἰθαγένεια καὶ ταυτότητα ἐκ γενετῆς (Πξ 22,28). ὅταν στὸ χιλίαρχο Κλαύδιο Λυσία, φρούραρχο τοῦ πύργου τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ ὁποῖος τὸν συνέλαβε, δηλώνῃ, γιὰ νὰ μὴ μαστιγωθῇ, ὅτι εἶναι Ῥωμαῖος πολίτης, καὶ ὁ Λυσίας τοῦ λέῃ θαμπωμένος ὅτι αὐτὸς τὴν ἰθαγένεια αὐτὴ τὴν ἀγόρασε πολὺ ἀκριβά, ὁ Παῦλος τοῦ λέει μὲ ἔκδηλη ἀγερωχία· *Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι* Ῥωμαῖος. ἐπειδὴ οἱ τέως ὑπόδουλοι, οἱ μὲ ὁποιονδήποτε τρόπο γινόμενοι Ῥωμαῖοι πολῖτες, ὡς υἱοθετημένοι καὶ θετοὶ πολῖτες τῆς Ῥώμης ἔπαιρναν τὸ ῥωμαϊκὸ ὄνομα τοῦ ὑπάτου τῆς δημοκρατίας ἢ ἀργότερα τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου υἱοθετοῦνταν, ὑπολογίζω ὅτι ὁ μὲν χιλίαρχος Κλαύδιος Λυσίας εἶχε ἀγοράσει τὴ ῥωμαϊκὴ ἰθαγένεια πρὸ 10-15 ἐτῶν ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, ἡ δὲ οἰκογένεια τοῦ ἀποστόλου Παύλου τὴν εἶχε λάβει ὡς δῶρο, σὲ καιρὸ ποὺ ἀκόμη δὲν πωλοῦνταν, γιὰ πολύτιμες ὑπηρεσίες κάποιου προγόνου του κατὰ τὰ χρόνια τοῦ μεγάλου στρατηλάτου καὶ ὑπάτου Αἰμιλίου Παύλου, κατακτητοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μ. Ἀσίας, κατὰ τὰ ἔτη 170-168 π.Χ., δηλαδὴ ἐπὶ μακρινῶν προπάππων τοῦ ἀποστόλου καὶ πρὸ τῶν μακκαβαϊκῶν πολέμων. ἄρα ἡ οἰκογένεια τοῦ Παύλου ἦταν μᾶλλον ἀριστοκρατικὴ εὐκατάστατη καὶ διάσημη. ἀπὸ

τοὺς 23 ἀποστόλους καὶ συντάκτες τῆς Καινῆς Διαθήκης Ῥωμαῖοι πολῖτες ἦταν μόνο πέντε, ἤτοι ὁ Παῦλος καὶ οἱ συναπόστολοί του Σιλουανός, Λουκᾶς, Τίτος, κι ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος· γι' αὐτὸ ἔχουν καὶ λατινικὰ ὀνόματα. ἀπὸ τοὺς λοιποὺς 120 συνεργοὺς τῶν ἀποστόλων κυρίαρχοι Ῥωμαῖοι πολῖτες ἦταν 28 ποὺ ἔχουν λατινικὰ ἐπίσης ὀνόματα, οἱ περισσότεροι συνεργάτες τοῦ Παύλου. δηλαδὴ κι ἀπὸ τοὺς 23 ἀποστόλους κι ἀπὸ τοὺς 120 συνεργάτες των κυρίαρχοι Ῥωμαῖοι πολῖτες ἦταν συνολικὰ 33, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ 5 γυναῖκες (Ἀπφία[8], Ἰουλία, Ἰουνία, Κλαυδία, Πρίσκιλλα).

Οἱ γονεῖς τοῦ Παύλου, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δὲν ἀναφέρονται ποτέ, ἦταν εὐσεβεῖς καὶ ζηλωταὶ Ἰσραηλῖτες, καὶ φαρισαῖοι (Πξ 75,9) καὶ γι' αὐτὸ σὲ μιὰ πόλι τοῦ «ἐξωτερικοῦ» φρόντισαν γιὰ τὴν περιτομή του κανονικώτατα, ἀφοῦ τὸν περιέταμαν τὴν ὀγδόη ἡμέρα ἀπὸ τὴ γέννησί του (Φι 6,6), *κατὰ τὰς γραφάς,* κάτι ποὺ στὸ «ἐξωτερικὸ» συνήθως δὲν τηροῦνταν. ὁ Παῦλος κατὰ τὸ νεανικὸ καὶ προχριστιανικὸ διάστημα τῆς ζωῆς του (0-30 ἐτῶν), κατὰ τὸ ὁποῖο ἦταν *φαρισαῖος* (Πξ 75,9· 81,12· Φι 6,6), κατοικοῦσε ἐκ περιτροπῆς στὴν ἑλληνικὴ κι ἑλληνόγλωσση γενέτειρά του Ταρσὸν (Πξ 25,5· 33,8· 73,3) καὶ στὴν Ἱερουσαλὴμ (Πξ 73,3), στὸ σπίτι τοῦ Γαμαλιήλ. κι ὡς ἀριστοῦχος φοιτητὴς καὶ πρῶτος μεταξὺ τῶν *συνηλικιωτῶν* του φοιτητῶν στὰ βιβλικὰ ἱερὰ γράμματα (Γα 3,4), ἤξερε ἀργότερα νὰ μιλάῃ καὶ τέλεια ἑβραϊκὰ ἀπὸ βήματος σ' ἑβραιόγλωσσα πλήθη τῆς Ἰερουσαλήμ (Πξ 72,19· 73,2· 75,3-10· 81,23) καὶ νὰ συλλαμβάνῃ κι ἑρμηνεύῃ ἑβραιογλώσσους ψιθύρους μεταξὺ φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἀκόμη κι ἀπὸ θέσι δερομένου κατηγορουμένου (Πξ 75,4-9).

Ἐπίνειο τῆς Ταρσοῦ ἦταν ἡ κωμόπολι Σόλοι. ἀπὸ τοὺς Σόλους ἦταν ὁ ἀστρονόμος Ἄρατος (305 - 225 π.Χ.), ποὺ ἔγραψε σὲ γλῶσσα ὁμηρικὴ τὸ σῳζόμενο ἀστρονομικὸ ἔπος τῶν 1154 στίχων *Φαινόμενα,* τὸ ὁποῖο μέχρι καὶ τὰ χρόνια τοῦ Παύλου τοὐλάχιστον ἦταν σχολικὸ βιβλίο. ἀπ' αὐτὸ τὰ παιδιὰ μάθαιναν ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ ἀστρονομία. ὁ Παῦλος ὁπωσδήποτε τὸ εἶχε σχολικὸ βιβλίο, διότι ἤξερε κομμάτια του ἀπ' ἔξω. στὸ λόγο του στὸν ἄρειο πάγο τῶν Ἀθηνῶν, ἀπροπαράσκευος φυσικά, ἀπήγγειλε τὸ στίχο 5 *Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν* (Πξ 55,15), ὅπου τὸ *τοῦ* δὲν εἶναι ἄρθρο ἀλλὰ δεικτικὴ ἀντωνυμία, σὰ νὰ λέμε *τούτου.* εἶχα χαρῆ ἰδιαίτερα, ὅταν συγγράφοντας τὸ ἀστρονομικὸ καὶ γεωλογικὸ σύγγραμμά μου *Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ*[9], εἶχα μελετήσει τὸ ἔπος αὐτὸ τοῦ Ἀράτου. τὸ ἔπος αὐτὸ τὸ μετέφρασε στὴ λατινικὴ ὁ Κικέρων γιὰ νὰ εἶναι σχολικὸ βιβλίο καὶ τῶν Ῥωμαίων[10]. ὁ Ἄρατος τὸ ἔγραψε στ' ἀνάκτορα τῆς Πέλλης (κοντὰ στὰ Γιανιτσά), ἀλλ' αὐτὸ χρησιμοποιόταν ὡς σχολικὸ βιβλίο σ' ὅλο τὸν ἑλληνικὸ ἑλληνιστικὸ κι ἑλληνορρωμαϊκὸ κόσμο γιὰ μισὴ χιλιετία καὶ παραπάνω.

Ὅπως ἐξέθεσα λοιπόν, ὡς «φοιτητὴς» ὁ Παῦλος ἦταν πρῶτος καὶ ξεπερνοῦσε τοὺς συμφοιτητάς του πολὺ καὶ στὶς σπουδὲς καὶ στὸ ζῆλο (Γα 3,4). καὶ μ' αὐτὲς τὶς ἐπιδόσεις βρέθηκε διώκτης τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ Στεφάνου μὲ λιθοβολισμὸ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. δὲν ἦταν ἐκτελεστής, κατὰ θεία πρόνοια βέβαια, ἀλλ' ἀνθρωπίνως προφανῶς ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ μαρτυρήσῃ ἐναντίον τοῦ Στεφάνου τίποτε τὸ ἀξιόποινο, τοῦ ὁποίου νὰ εἶναι αὐτόπτης ἢ αὐτήκοος. στὸ μωσαϊκὸ νόμο μόνο οἱ αὐτόπτες καὶ αὐτήκοοι μάρτυρες ἦταν ἐκτελεσταὶ ποὺ ἔρριχναν τοὺς λίθους τῆς ἐκτελέσεως. πίστευε ὅμως ὅτι οἱ ἐκτελεσταὶ καὶ οἱ δικασταὶ εἶχαν δίκαιο, καὶ γι' αὐτὸ συνευδοκοῦσε στὴ θανάτωσι τοῦ Στεφάνου, καὶ μὴ μπορώντας νὰ συμμετάσχῃ εὐσυνειδήτως κατ' ἄλλον τρόπο στὴν ἐκτέλεσι, φύλαγε τὰ ῥοῦχα τῶν ἐκτελεστῶν (Πξ 18,6· 18,7). μ' αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία του ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Καινὴ Διαθήκη. καὶ ἦταν *νεανίας*· δηλαδὴ μόλις πάνω ἀπὸ 30 ἐτῶν.

Τὰ ἐμφανέστερα φυσικὰ γνωρίσματα τοῦ Παύλου, ἀνάστημα μορφὴ καὶ φωνή, μᾶς εἶναι τελείως ἄγνωστα, ὅπως ἄλλωστε καὶ τῶν περισσοτέρων βιβλικῶν προσώπων. σὲ δυὸ χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης φαίνεται νὰ ἔχουμε ἐνδείξεις γιὰ τὸ ἀνάστημά του. στὶς Πράξεις τῶν ἀποστόλων ὁ Λουκᾶς διηγεῖται ὅτι στὰ Λύστρα τῆς Μ. Ἀσίας, ὅταν οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος θεράπευσαν ἕναν ἐκ γενετῆς κουτσό, οἱ εἰδωλολάτρες κάτοικοι τοὺς πέρασαν γιὰ θεούς, κι ἔλεγαν *τὸν μὲν Βαρνάβαν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου* (Πξ 42,4-5). αὐτὸ δείχνει ὁπωσδήποτε ὅτι ὁ Βαρνάβας ἦταν πιὸ ἡλικιωμένος κι ὀλιγομίλητος, ὅπως οἱ εἰδωλολάτρες φαντάζονταν τὸ Δία, ὁ δὲ Παῦλος πιὸ νέος καὶ ὁμιλητικός, ὅπως φαντάζονταν τὸν Ἑρμῆ. αὐτὰ ἀσφαλῶς εἶναι γνωστὰ κι ἀπὸ ἄλλα σημεῖα τῶν Πράξεων. νὰ σημαίνῃ ὅμως ἆραγε τὸ χωρίο αὐτὸ καὶ ὅτι ὁ Βαρνάβας ἦταν ψηλότερος κι ὁ Παῦλος κοντότερος, ἢ ὅτι ὁ Βαρνάβας ἦταν πιὸ γεμάτος κι ὁ Παῦλος λεπτότερος; κι ἂν σημαίνῃ κάτι τέτοιο, ἐννοεῖται ἆραγε ὅτι ἦταν καὶ οἱ δυὸ ψηλοὶ κι ὁ ἕνας ψηλότερος τοῦ ἄλλου, ἢ καὶ οἱ δυὸ κοντοὶ κι ὁ ἕνας κοντότερος τοῦ ἄλλου, ἢ καὶ οἱ δυὸ γύρω στὸ μέτριο ἀνάστημα; ἡ ἴδια ἀμφιβολία ὑπάρχει καὶ γιὰ τὴ λεπτότητά τους. ἐν τέλει ἀπὸ τὸ χωρίο αὐτὸ δὲν βγαίνει τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σύγκρισι.

Ἀπὸ τοὺς κακεντρεχεῖς χαρακτηρισμοὺς τοῦ μετέπειτα μαθητοῦ τοῦ Παύλου εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μαθαίνουμε ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε ὄχι λαμπρὴ ἐμφάνισι σώματος καὶ λόγου, ἂν βέβαια οἱ κακεντρεχεῖς αὐτοὶ χαρακτηρισμοὶ δὲν ἦταν ὑπερβολὲς μειωτικὲς γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ δὲν τὸν χώνευε. αὐτοὺς τοὺς μειωτικοὺς χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὸ πρόσωπό του, ὁ Παῦλος τοὺς ἐπαναλαμβάνει στὴ Β΄ Πρὸς Κοριν-

θίους Ἐπιστολή του, χωρὶς νὰ νιώθῃ καθόλου μειωμένος. σ' αὐτὲς τὶς ἐκφράσεις, ποὺ τὶς παρανοοῦν πολὺ βλακωδῶς, «στηριζόμενοι» οἱ ἑτερόδοξοι «βιβλικοὶ θεολόγοι» τῶν χρόνων μας, αὐτὰ τὰ μικρονοϊκὰ κι ἀγράμματα κατακάθια, λένε πολλὲς καὶ χοντρὲς βλακεῖες· οἱ δὲ «ἡμέτεροι βιβλικοὶ θεολόγοι» τὶς παρανοήσεις καὶ βλακεῖες τῶν ἑτεροδόξων Εὐρωπαίων κι Ἀμερικανῶν τὶς χάφτουν. καὶ ὅλοι τους μιλοῦν γιὰ Παῦλο ἀνάπηρο ἀρρωστιάρη καὶ ψυχανώμαλο. οἱ δὲ φιλόλογοι, ἀκόμη καὶ οἱ πιὸ κοσμικοὶ καὶ ἄπιστοι, γελοῦν μὲ τὶς βλακεῖες κι αὐτῶν κι ἐκείνων τῶν «βιβλικῶν θεολόγων».

Ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ ἔζησε μὲ τόσες κακουχίες καὶ κατατρεγμοὺς καὶ κακώσεις, καὶ ὅμως ἦταν πολὺ δραστηριώτερος τοῦ συνήθους καὶ πολὺ θαυμαστοῦ ἔργου, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἦταν τέτοιος ποὺ φαντάζονται τὰ ἑτερόδοξα «βιβλικὰ» τσόκαρα. ἕνας ποὺ λιθοβολήθηκε κατ' ἐπανάληψιν καὶ μάλιστα τὴ μία φορὰ θεωρήθηκε νεκρὸς καὶ σύρθηκε σὰν ψοφήμι μέχρι τὴν ἐκτὸς πόλεως χωματερὴ τῶν σκουπιδιῶν, ὅπου πετάχτηκε σὰν ψοφήμι στὰ σκουπίδια, καὶ σὲ λίγο συνῆλθε, περιποιήθηκε τὰ φρικτὰ τραύματά του, κι ἀμέσως πηγαίνοντας στὴν πλησιέστερη πόλι συνέχισε τὴν κηρυκτική του δρᾶσι, μόνον ἀτσάλινη ὑγεία κι ἀρτιμέλεια καὶ κουράγιο εἶχε. ἕνας ἄνθρωπος πού, ἐνῷ δικαιοῦνταν κατ' ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, δὲν δέχτηκε νὰ συντηρῆται ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ἀλλ' ἀπὸ τὴν προσωπική του χειρωνακτικὴ ἐργασία συντηροῦσε καὶ τὸν ἑαυτό του καὶ τὴ συνοδία του, εἶχε, ἐπαναλαμβάνω, ἀτσάλινη ὑγεία ἀρτιμέλεια καὶ ἀντοχή. ἕνας ποὺ σ' ἕνα φοβερὸ καὶ ὑπερμηνιαῖο ναυάγιο, ἀκόμα κι ὅταν καταβλήθηκαν κι ἀπελπίστηκαν οἱ θαλασσόλυκοι τοῦ καραβιοῦ καὶ οἱ σκληραγωγημένοι Ῥωμαῖοι λεγεωνάριοι, αὐτὸς μόνος παρέμεινε ἀκατάβλητος καὶ τοὺς ἐμψύχωσε ὅλους, μόνον ἀτσάλινη ὑγεία καὶ ἔκτακτες ἀντοχὲς εἶχε.

Ἄρρωστα καὶ προβληματικὰ ἄτομα μόνο ἦταν τὰ μικρονοϊκὰ κι ὀλιγογράμματα καὶ βλακοειδῆ τσόκαρα ποὺ λένε τὶς σχετικὲς ἀηδίες καὶ βλακεῖες γιὰ τὴν ὑγεία καὶ ἀρτιμέλεια καὶ ἀκατάβλητη ἰσορροπία τοῦ Παύλου. ἄλλο τὸ ὅτι εἶχε πολλὰ σημάδια στὸ σῶμα καὶ ἴσως καὶ στὸ πρόσωπο ἀπὸ λιθοβολισμοὺς μαστιγώσεις καὶ ἄλλες κακώσεις, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος χαρακτηρίζει ὡς συνέχεια τῶν σημαδιῶν τοῦ σταυρωθέντος Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὅσο γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα του εἶναι ἀκριβῶς ἡ γλῶσσα τῶν Ματθαίου καὶ Μάρκου· μόνον ἡ γλῶσσα τοῦ Λουκᾶ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴ δική του, ἡ δὲ τοῦ Ἰωάννου κατώτερη.

Ὅσο ἀφορᾷ στὴν κόμμωσι τοῦ Παύλου, κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ πιστεύουμε ὅτι κι ὁ ἴδιος ἐφήρμοζε τὴ διδαχή του, ὅτι *Αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ἀνὴρ ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστιν* (Α΄ Κο 26,13) (= ἡ

ἴδια ἡ φύσι μᾶς διδάσκει ὅτι, ἂν ὁ ἄντρας ἔχῃ μακριὰ μαλλιά, αὐτὸ εἶναι κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ντρέπεται). διότι τότε ὅλοι οἱ ἄντρες, οἱ ὄντως ἄντρες, κουρεύονταν ὅπως ἀκριβῶς οἱ σημερινοὶ ἄντρες· καὶ μόνο οἱ ἀμφίβολοι καὶ ξεδιάντροποι καὶ «παρὰ φύσιν» ἐμφανιζόμενοι «ἄντρες», δηλαδὴ οἱ θηλυπρεπεῖς, ἔτρεφαν μακριὰ μαλλιά. ἀσφαλῶς ὁ Παῦλος ἀκολουθοῦσε αὐτὸ ποὺ πίστευε καὶ δίδασκε, καὶ τὸ ἴδιο γνώριζε καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους καὶ γιὰ τὸν Κύριο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ συνηθισμένο κούρεμα ὁ Παῦλος ἀναφέρει καὶ τὸ σύρριζο κούρεμα καὶ τὸ ξύρισμα τῆς κεφαλῆς. ὁ ἴδιος μία φορὰ κούρεψε τὸ κεφάλι του σύρριζα στὶς Κεγχρεὲς τῆς Κορίνθου (Πξ 58,1) καὶ μία τὸ ξύρισε μαζὶ μὲ ἄλλους στὰ Ἱεροσόλυμα (Πξ 71,8). αὐτὰ τὰ δυὸ ὅμως ἦταν λατρευτικὰ τάματα *(εὐχαὶ)* τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, ποὺ τὰ ἔκανε γιὰ κάποιους λόγους τακτικῆς, χωρὶς νὰ πιστεύῃ στὴν ἀποτελεσματικότητά τους στὰ πνευματικὰ πράγματα. τὰ ἔκανε μόνο γιὰ νὰ βουλώσῃ τὰ στόματα τῶν ἰουδαϊζόντων Χριστιανῶν ποὺ τὸν διέβαλλαν συνεχῶς. δὲν ἦταν ἡ συνηθισμένη κόμμωσι αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων καὶ Χριστιανῶν.

Ὁ Παῦλος καταγόταν ἀπὸ οἰκογένεια ἀρχοντική, ἀλλὰ κατὰ τ' ἀποστολικά του χρόνια ζοῦσε πολὺ φτωχά. στὴν Α΄ Πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολή του (19,7) γράφει στὸν Τιμόθεο· *Ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.* δὲν ἦταν ἄνθρωπος ποὺ ἔμενε σὲ παλάτια καὶ φοροῦσε στὸν ὕπνο μεταξωτὲς μπιζάμες.

Ἦταν δὲ ὁ Παῦλος καὶ ἄνθρωπος ἐργατικώτατος. αὐτὸ φαίνεται κυρίως τὴ βραδιὰ ποὺ βρέθηκε μαζὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους ναυαγὸς στὴ νῆσο Μελίτη. μάζευε κι αὐτὸς ξύλα καὶ φρύγανα, γιὰ ν' ἀνάψουν φωτιά, ὅταν τὸν τσίμπησε καὶ ἡ ὀχιὰ στὸ χέρι (Πξ 83,3-4). σὲ κάτι τέτοιες στιγμὲς οἱ ἄνθρωποι δείχνουν τὸ χαρακτῆρα τους ἀπροσποίητα κι αὐθεντικώτερα.

Ἦταν ἐπίσης ὁ Παῦλος ἄνθρωπος φύσει πνευματώδης. στὴν Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολή του φαίνεται ὅτι εἶχε χιοῦμορ. αὐτὸ τὸ χιοῦμορ μερικὲς φορὲς γινόταν καὶ αὐστηρὴ διδασκαλικὴ εἰρωνεία γιὰ τοὺς μαθητάς του (Α΄ Κο 7,4-5) ἢ εὑρηματικὸς σαρκασμὸς γιὰ τοὺς ἀσεβεῖς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας (Γα 10,12· Φι 6,2).

Κάποιες φορὲς μιλοῦσε καὶ «ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια» μὲ μιὰ ἐλαφρὰ ἐλευθεροστομία, ὅπως ὅταν τὰ προχριστιανικὰ ἐθνικὰ καὶ κοινωνικὰ προσόντα του τὰ λέῃ *σκύβαλα* (Φι 6,9). ἄστοχα σήμερα ἡ λέξι μεταφράζεται συνήθως «σκουπίδια». εἶναι ὅμως στὴ γλῶσσα τῶν χρόνων ἐκείνων *σκύβαλα* ἀκριβῶς τὰ ἰδιότυπα τεμάχια τῆς ἀνθρωπίνης κόπρου, οἱ κουράδες. γι' αὐτὸ καὶ τὸ *χέζω* λεγόταν κι *ἀποσκυβαλίζομαι*· στοὺς Ἑβδομήκοντα λέγεται *παρασκευάζομαι* (Δδ 48,4)· στὸν Ἀριστοφάνη (Ἐκκλ., 322) *χέζω.*

Μητρικὴ γλῶσσα εἶχε ὁ Παῦλος τὴν ἑλληνικὴ καὶ γλῶσσα τῆς ἐπιστημονικῆς παιδείας του τὴν ἑβραϊκή. μικρὸς στὴν Ταρσὸ τὴν πατρίδα του κι ἀργότερα μεγάλος πάλι σ' αὐτή, πρὶν κληθῇ στὴν Ἀντιόχεια ἀπὸ τὸ Βαρνάβα, κι ἀκόμη ἀργότερα ὡς ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας μιλοῦσε τὴν ἑλληνική, αὐτὴ στὴν ὁποία γράφει τὶς Ἐπιστολές του. τὴ γλῶσσα τῆς ἀνωτάτης παιδείας του, τὴν ἑβραϊκή, ὡς ἀπόστολο τὸν βλέπουμε νὰ τὴ μιλάῃ σὲ ὡρισμένες μόνο περιπτώσεις, ὅπως στὸ λόγο του πρὸς τοὺς ἐχθρικοὺς Ἑβραίους στὰ σκαλιὰ τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ τῆς Ἰερουσαλήμ (Πξ 72,19), καὶ τὴν ἄλλη μέρα στὸ μέγα συνέδριο τοῦ Ἰσραήλ (Πξ 75,3)· ἐπίσης ὅταν μεταφράζῃ μερικὰ παραθέματά του ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ ἑβραϊκὸ πρωτότυπο, ποὺ τότε σῳζόταν. μὲ τοὺς Ῥωμαίους καὶ τὸν Ἡρῴδη Γ΄ τὸν Ἀγρίππα καὶ τοὺς αὐλικούς του μιλοῦσε ἑλληνικά. λατινικὰ νὰ μιλάῃ δὲν φαίνεται ποτὲ πουθενὰ οὔτε αὐτὸς οὔτε ἄλλος ἀπόστολος οὔτε γενικῶς κανένα ἄλλο πρόσωπο τῆς Καινῆς Διαθήκης. ἡ ἐπισημότερη γλῶσσα τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τὸ 284 μ.Χ. (Διοκλητιανὸς) ἦταν ἡ ἑλληνική. γι' αὐτὸ κι ὁ Παῦλος γράφει στὴν ἑλληνικὴ ὄχι μόνο πρὸς Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ πρὸς Ῥωμαίους, πρὸς Γαλάτας, πρὸς Ἑβραίους.

Στὴ φύσι του λοιπὸν ὁ Παῦλος ἦταν ἕνας ἄνθρωπος πολὺ ὑγιὴς καὶ ἀνθεκτικός, πολὺ ἔξυπνος καὶ πολὺ ἱκανός, στὴ δὲ ἀγωγή του πολὺ κοινωνικός, πολὺ ἐγγράμματος καὶ ἐπιστήμων, μὲ τὴ φιλοφρόνησί του καὶ τὸ χιοῦμορ του, μὲ τὴν εἰρωνεία του καὶ τὸ σαρκασμό του, ὅταν χρειαζόταν, ἑτοιμόλογος, ἀποστομωτικὸς στὰ ἐπιχειρήματα, ἄνθρωπος ποὺ ἤξερε νὰ ἐκμεταλλεύεται τὴν εὐκαιρία (*ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρόν* Αἰ 2,8· Ἐφ 8,1· Κλ 9,3), ἄνθρωπος πού, ἂν δὲν ἦταν Χριστιανὸς καὶ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, μποροῦσε νὰ εἶναι ἕνας πολὺ σημαντικὸς ἐπιστήμων, ἕνας πολὺ διάσημος στρατηγός, ἕνας ἐφευρέτης, ἕνας πολυμήχανος πολιτικός, ἕνας πολὺ πετυχημένος ἐπιχειρηματίας ἢ ἔμπορος, ἕνας ἡγέτης. ὁ Κύριος ὅμως τὸν διάλεξε *ἐκ κοιλίας μητρός* του (Γα 3,5) καὶ τὸν σημάδεψε γι' ἀπόστολό του καὶ θεμελιωτὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ κύριο συντάκτη τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος δὲν ἦταν πρόσωπο μόνο «γιὰ ἐσωτερικὴ κατανάλωσι», ὅπως λένε σήμερα, ἀπὸ κείνους δηλαδὴ τοὺς δῆθεν σπουδαίους, ποὺ εἶναι σπουδαῖοι καὶ λατρευτοὶ γκουροὺ μόνο στὸ θίασό τους, στὸ περιβάλλον τῶν φανατικῶν ὀπαδῶν τους ποὺ τοὺς βλέπει νὰ εἶναι ὑπερυψωμένοι ἕνα μέτρο ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος, νὰ περιβάλλωνται ἀπὸ φωτοστέφανο ἢ ἀπὸ ἕνα ἔγχρωμο ντουμάνι ζόφου καὶ νὰ βρίσκωνται μέσα σ' ἕναν κουρνιαχτὸ «θείας χάριτος» σὰν ἀλευρωμένοι μυλωνᾶδες, ἐνῷ στὰ μάτια τοῦ ὑπολοίπου κόσμου εἶναι γελοῖα ὑποκείμενα καὶ κωμικοὶ παλιάτσοι. καὶ τέτοιοι ὑπάρχουν βέ-

βαια σήμερα πολλοί, ὥστε νὰ ξέρουμε τὸν τύπο τους. ὁ Παῦλος ἦταν προσωπικότης καὶ «γιὰ ἐξωτερικὴ κατανάλωσι», ἐκτιμώμενος καὶ ἀπὸ τοὺς μὴ Χριστιανούς, ὅσοι δὲν εἶχαν λόγο νὰ εἶναι ἐχθροί του. γι' αὐτὸ κι αὐτὸς εἶναι ποὺ θέσπισε ὅτι ὁ Χριστιανὸς ἡγέτης, ὁ κληρικὸς δηλαδή, πρέπει νὰ ἔχῃ *καλὴν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν μαρτυρίαν* (Α΄ Τι 7,7). δὲν ἐννοεῖ φυσικὰ ὅτι, ὅταν ἡ ἐκκλησία χειροτονῇ ἕναν ἐπίσκοπο ἢ πρεσβύτερο, πρέπει νὰ στέλνῃ «τὰ χαρτιά του» πρὸς ἔγκρισι καὶ στοὺς μὴ Χριστιανοὺς καὶ μάλιστα στοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως, ἀλλ' ὅτι πρέπει ἡ ἐκκλησία μὲ τρόπο ἔξυπνο κι ἀπαρατήρητο καὶ μὲ βολιδοσκόπησι τελείως ἀφανῆ στοὺς βολιδοσκοπουμένους νὰ τεκμηριώνῃ ἂν ὁ ὑποψήφιος ἡγέτης της εἶναι ἄνθρωπος ποὺ «νὰ πιάνῃ ἡ μπογιά του» ὄχι μόνο στοὺς φανατικοὺς «ζηλωτάς» του καὶ στὶς ἐρωτευμένες μ' αὐτὸν χαμηλοβλεποῦσες «θεοῦσες» του, ἀλλὰ καὶ στὸν ἔξω κόσμο τὸν ἀνύποπτο καὶ νηφάλιο καὶ μὴ ἀφιονισμένο. δὲν θὰ τοὺς ῥωτήσουμε βέβαια, ἀλλὰ θὰ τοὺς «ψαρέψουμε» γιὰ τὸ πῶς βλέπουν τὸ πρόσωπο ποὺ ἐμεῖς θέλουμε νὰ κάνουμε ἡγέτη· καὶ χωρὶς νὰ ὑποψιάζωνται οἱ ἔξωθεν μάρτυρες τί θέλουμε νὰ τὸ κάνουμε ἐμεῖς τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο καὶ ποιό πρόσωπο. ἦταν λοιπὸν πρῶτος ὁ θεσπίσας Παῦλος ὑπέροχος ἄντρας κατὰ τὴν ἔξωθεν μαρτυρία. σὲ ἀνεπηρέαστα ἐξωτερικὰ περιβάλλοντα πάντοτε καὶ γρήγορα κέρδιζε τὴν πολὺ μεγάλη τους ἐκτίμησι. σὲ τέτοια περιβάλλοντα φρόντιζε πρῶτα νὰ ἐκτιμηθῇ ὡς ἕνας κοινὸς ἄνθρωπος, νὰ ἐπιβάλῃ ὡς σεβαστὴ τὴ γνώμη του γιὰ κάτι τὸ ἄσχετο μὲ τὴ Χριστιανικὴ πίστι, κι ἔπειτα νὰ φανερωθῇ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, *οὗ ἐστι καὶ ᾧ λατρεύει* (Πξ 82,26). ἔτσι ἐπέβαλλε πρῶτα τὸ σέβας πρὸς τὸ πρόσωπό του, καὶ ἀπὸ θέσεως ἀδυναμίας μάλιστα, ὡς δέσμιος τὶς περισσότερες φορές, κι ἔπειτα φανερωνόταν ὡς ἄνθρωπος *θεοῦ τινος.* ἔτσι τὸν ἐκτίμησαν οἱ *ἀσιάρχαι* τῆς Ἐφέσου, ἡ τοπικὴ δηλαδὴ μὴ χριστιανικὴ κυβέρνησι τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀσίας, καὶ τὸν ἔκρυψαν καὶ ἀγωνίστηκαν νὰ τὸν σώσουν ἀπὸ τὴ μανία τῶν φανατικῶν εἰδωλολατρῶν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, ποὺ μὲ ἀρχηγὸ τὸν ἀργυροκόπο τῶν ναῶν της Δημήτριο τὸν ἔψαχναν, γιὰ νὰ τὸν ξεσχίσουν (Πξ 63,3-12). ἔτσι ὁ χιλίαρχος Λυσίας, ποὺ τὸν εἶχε συλλάβει καὶ τὸν εἶχε δεμένο καὶ εἶχε διατάξει τὴ μαστίγωσί του, τὸν ἐκτίμησε, καὶ μεταβλήθηκε σὲ ἀρχηγὸ τῆς σωματοφυλακῆς του (Πξ 72,9· 74,1-9· 76,16-21· 77,24-25). ἔτσι τὸν σεβάστηκε ὁ ἀνθύπατος Φῆλιξ (Πξ 78,1-5), καὶ ὁ ἑπόμενος ἀνθύπατος Φῆστος, ποὺ ἀρχικὰ ἤθελε νὰ τὸν παραδώσῃ ἀνεύθυνα στὴ δολοφονικὴ μανία τῶν Ἰουδαίων (Πξ 79,9-80,11). ἔτσι τὸν σεβάστηκαν ὅλοι οἱ ἐπίσημοι τῆς ῥωμαϊκῆς ἀνθυπατίας καὶ τῆς ἡρῳδιανῆς βασιλικῆς αὐλῆς, καὶ λαμπροφόρεσαν γι' αὐτὸν καὶ οἱ ἐπίσημες κυρίες, ποὺ τοὺς συνώδευαν *μετὰ πολλῆς φαντασίας* (Πξ 81,1-11), καὶ ὁ βασιλεὺς Ἡ-

ρῴδης Γ΄ ὁ Ἀγρίππας, ὁ ὁποῖος τοῦ ὡμολόγησε ἐνώπιον ὅλων καὶ τοῦ ἀνθυπάτου ὅτι «Παρὰ λίγο νὰ μὲ κάνῃς καὶ Χριστιανό, Παῦλε» (Πξ 81,40). ἔτσι τὸν ἐκτίμησε βαθύτατα ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας ἡμέρα τῆς γνωριμίας των ὁ ἀρχιδεσμοφύλακας τῆς μεταγωγῆς του ἑκατοντάρχης Ἰούλιος καὶ μὲ δική του εὐθύνη τὸν ἄφησε γιὰ πολλὲς ἡμέρες τελείως ἐλεύθερο μέσα στὴ μεγαλούπολι Σιδῶνα (Πξ 82,3), κι ἀργότερα γιὰ χάρι του ἀποφάσισε νὰ μὴν ἐφαρμόσῃ τὸ ῥωμαϊκὸ νόμο καὶ τὴ σχετικὴ ἀπόφασι τῶν ἀξιωματικῶν του περὶ ἐκτάκτου θανατικῆς ἐκτελέσεως τῶν δεσμωτῶν σὲ περίπτωσι ναυαγίου (Πξ 82,46-49). ἔτσι οἱ θαλασσόλυκοι ναυτικοὶ τοῦ καραβιοῦ ἀγνόησαν τὴ ναυτικὴ πεῖρα τους γιὰ τὸ τί θὰ κάνουν καὶ πείστηκαν στὸν Παῦλο ποὺ δὲν ἤξερε ἀπὸ θάλασσα (Πξ 82,32-45). ἔχω μάλιστα τὴ γνώμη ὅτι ὁ χιλίαρχος Λυσίας κι ὁ ἑκατοντάρχης Ἰούλιος ἀργότερα ἔγιναν ἀπὸ τὸν Παῦλο καὶ Χριστιανοί, διότι ἔχω παρατηρήσει ὅτι μέσα στὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅσα «ἐξωτερικὰ» πρόσωπα κατονομάζονται, ὅπως καὶ ὁ Σίμων ὁ Κυρηναῖος καὶ ἡ γυναίκα του, ποὺ σεβαστὴ γερόντισσα χήρα πλέον περιποιόταν σὰ μητέρα τὸν ἀπόστολο Παῦλο, καὶ οἱ γιοί του Ἀλέξανδρος καὶ Ῥοῦφος (Μθ 121,2· Λκ 129,1· Μρ 69,6· Ῥω 29,16· πρβλ. Α΄ Τι 14,1-2), εἶναι πρόσωπα ποὺ ἔγιναν ἔπειτα Χριστιανοί, καὶ ἦταν ἤδη Χριστιανοί, ὅταν γραφόταν τὸ βιβλίο ποὺ τοὺς κατονομάζει, ἐνῷ ὅσοι δὲν ἔγιναν Χριστιανοί, συνήθως δὲν κατονομάζονται, παρὰ μόνο ἂν εἶναι ἄκρως ἐπίσημα πρόσωπα, βασιλεῖς δηλαδὴ καὶ ἀνθύπατοι καὶ γυναῖκες τέτοιων προσώπων. καὶ ὅλοι οἱ τέτοιοι ὅσοι ἔγιναν Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν Παῦλο, ἔγιναν ἀκριβῶς χάρι στὴν πρὸς τὰ ἔξω ἄξια ἐκτιμήσεως ἐμφάνισι τοῦ Παύλου, χάρι στὸ ὅτι ἦταν πρόσωπο καὶ «γιὰ ἐξωτερικὴ κατανάλωσι», ἤτοι καὶ μὲ «ἐξωτερικὴ πέρασι», πρόσωπο μὲ ἰσχυρὴ τὴν ἔξωθεν καλὴ μαρτυρία. τέτοια πρόσωπα δόξασαν τὴν ἐκκλησία, ἐνῷ οἱ προειρημένοι γελοῖοι στάρετς καὶ γκουροὺ τὴν καταρρακώνουν καὶ τὴν κάνουν νὰ βλασφημῆται ἀπὸ τοὺς ἔξω ποὺ βλέπουν τί καραγκιόζηδες εἶναι οἱ «ἔσω λατρευόμενοι» καὶ τί βλήματα εἶναι οἱ λάτρεις των. δὲν λαχτάρησαν οἱ ἔξω σωστοὶ ἄνθρωποι νὰ γίνουν τέτοια βλήματα καὶ νὰ λατρεύουν τέτοιους καραγκιόζηδες, ὅσο κι ἂν ἐμεῖς τοὺς παραχωροῦμε τὰ σκουλαρίκια τους καὶ τοὺς προσφέρουμε καὶ μουσικὴ ῥόκ. δικά τους εἶναι τὰ σκουλαρίκια, δική τους καὶ ἡ μουσικὴ ῥόκ, τὰ ἔχουν καὶ χωρὶς νὰ τοὺς τὰ παραχωρήσουμε ἐμεῖς, δὲν περιμένουν νὰ τὰ πάρουν ἀπὸ μᾶς· ἄλλα πράγματα περιμένουν ἀπὸ μᾶς, ἐκεῖνα ποὺ μόνο ἐμεῖς τὰ ἔχουμε –ἂν τὰ ἔχουμε βέβαια–, καὶ δὲν τὰ βρίσκουν ἀλλοῦ. κι ὅταν τοὺς παραχωροῦμε τὰ σκουλαρίκια τους, ἐκεῖνοι καταλαβαίνουν –χόρτο δὲν τρῶνε– ὅτι αὐτὸ τὸ κάνουμε, γιατὶ θέλουμε νὰ τὰ δανειστοῦμε κι ἐμεῖς λίγο τὰ σκουλαρίκια τους. δὲν εἶ-

ναι αὐτὴ ἡ «ἔξω πέρασί» μας· αὐτὸ εἶναι τὸ ἔσχατο ῥεζίλι μας. κι ὅταν ὁ φυλακισμένος στὴ Ῥώμη Παῦλος ἔγινε σεβαστὸς κι ἀξιαγάπητος καὶ στοὺς αὐλικοὺς τῆς οἰκίας τοῦ Καίσαρος Νέρωνος (Φι 12,3) –αὐτὸς εἶναι ὁ Καῖσαρ ποὺ κατονομάζεται στὴν Πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολή– καὶ στοὺς ἀνθρώπους τοῦ οὐσιαστικοῦ πρωθυπουργοῦ του Ναρκίσσου (Ῥω 29,13), τοὺς ὁποίους εἶχε κάνει ὅλους Χριστιανούς, δὲν ἔγινε βέβαια σεβαστὸς κι ἀγαπητὸς μὲ τὸ νὰ χώνῃ τὴ μούρη του στὴν ἐξωτερικὴ κι ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἢ μὲ τὸ νὰ «λύνῃ» τὰ ἐδαφικὰ προβλήματά της. δὲν ἦταν τέτοιος παλιάτσος ὁ ἀπόστολος Παῦλος· ἦταν χορτᾶτος κι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ἀποστολή του κι ἀπ' αὐτὰ ποὺ πίστευε, καὶ δὲν εἶχε στὴν ψυχή του κενά, γιὰ νὰ θέλῃ νὰ τὰ γεμίσῃ μ' ἐγκόσμια πολιτική, οὔτε εἶχε κρυφὲς ἀνικανοποίητες ἐγκόσμιες κάψες, γιὰ τὶς ὁποῖες νὰ εἶχε ἀποδειχτῆ παλιότερα ἀνίκανος νᾶνος, ὥστε νὰ γλίχεται νὰ τὶς ἱκανοποιήσῃ καὶ νὰ τὶς κορέσῃ ἔπειτα μὲ ἐγκόσμια πολιτική, μὲ ἐφαλτήριο τὸ ἀνομολόγητο καύχημα «Μὰ εἶμαι κοτζὰμ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν»! ἂν εἶχε τέτοιες κάψες ὁ Παῦλος, εἶχε τὶς ἱκανότητες, καὶ χωρὶς νὰ γίνῃ Χριστιανός, νὰ τὶς κορέσῃ, διότι ἦταν πρόσωπο οὕτως ἢ ἄλλως ἱκανό, ποὺ δὲν εἶχε χρησιμοποιήσει ποτὲ τὴ χριστιανική του ἰδιότητα ὡς ἄλλοθι ἢ ὡς ἐφαλτήριο. εἶχε προσόντα, πρὶν γίνῃ Χριστιανός, ποὺ τὰ θεώρησε *σκύβαλα,* καὶ δὲν λιγουρευόταν νὰ φάῃ ἐκ τῶν ὑστέρων *σκύβαλα.*

Ὁ Παῦλος ἦταν ἄνθρωπος πολὺ ὀργανωτικός. εἶχε ἕνα ἐπιτελεῖο μὲ πολλοὺς συνεργάτες, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους στὶς Πράξεις καὶ στὶς Ἐπιστολές του κατονομάζονται 75. ἀπ' αὐτοὺς οἱ 60 ἦταν ἄντρες καὶ οἱ 15 γυναῖκες. τοὺς συνεργάτες του ὁ Παῦλος τοὺς διέκρινε σὲ τρεῖς κατηγορίες· ἦταν οἱ συναπόδημοι, οἱ μὴ συναπόδημοι, καὶ οἱ ἐπὶ θητείᾳ συναπόδημοι. οἱ συναπόδημοι τὸν ἀκολουθοῦσαν παντοῦ, ἐκτὸς ἂν τοὺς ἔστελνε μακριά του σὲ εἰδικὴ ἀποστολή· ἦταν πάντως ἄνθρωποι κινούμενοι καὶ ἀνέστιοι, ὅπως αὐτός –τὴν κατάστασι αὐτὴ τὴν ἐκφράζει μὲ τὸ ῥῆμα του *ἀστατοῦμεν* (Α΄ Κο 7,7)–, καὶ προφανῶς ἄγαμοι. τέτοιοι ἦταν κυρίως οἱ πέντε μεγάλοι συνεργάτες του καὶ συναπόστολοι καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ὑπαρχηγοί του Σιλουανὸς ἢ Σίλας, εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, Τίτος, Τιμόθεος, καὶ Ἀρίσταρχος ὁ Θεσσαλονικεὺς Μακεδών, καὶ ἄλλοι ὅπως ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος, κλπ.. οἱ συναπόδημοι ἦταν ὅλοι ἄντρες, καὶ δὲν ὑπῆρχε μεταξύ τους καμμία γυναίκα καμμιᾶς ἡλικίας καὶ καμμιᾶς κοινωνικῆς καταστάσεως. αὐτό, ἐκτὸς τοῦ ὅτι φαίνεται καὶ ἀπὸ μόνο του μέσα στὰ κείμενα, τὸ λέει κι ὁ ἴδιος ῥητῶς καὶ τὸ διευκρινίζει καὶ τὸ αἰτιολογεῖ (Πξ 56,1-3· Α΄ Κο 22,5). οἱ μὴ συναπόδημοι ἦταν ἄντρες καὶ γυναῖκες. οἱ γυναῖκες, ὅταν ἦταν μαζὶ μὲ τὸν ἄντρα

τους, ὅπως στ' ἀντρόγυνα Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, Φιλήμων καὶ Ἀπφία, Ἀνδρόνικος καὶ Ἰουνία, Φιλόλογος καὶ Ἰουλία, μποροῦσαν νὰ εἶναι καὶ κάτω τῶν 60 ἐτῶν καὶ διακονοῦσαν μόνο τὸν ἄντρα τους· ὅταν ὅμως ἦταν χῆρες καὶ διακονοῦσαν τὸν Παῦλο καὶ τοὺς συνεργάτες του, ἦταν ἄνω τῶν 60 ἐτῶν καὶ πληροῦσαν τρεῖς κυρίως ὅρους· α΄) ἦταν χῆρες οἱ ὁποῖες εἶχαν ἀποπερατώσει τὴν τεκνοτροφία καὶ τοῦ τελευταίου τέκνου των, ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐνήλικο κι ἀποκατεστημένο *(εἰ ἐτεκνοτρόφησεν),* ὁπότε ἦταν ἐλεύθερες ἀπὸ κάθε οἰκογενειακὴ ὑποχρέωσι, β΄) εἶχαν χρηματίσει γυναῖκες ἑνὸς μόνο ἀντρὸς *(ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή),* καὶ γ΄) εἶχαν ὑπερβῆ τὸ ἑξηκοστὸ ἔτος *(μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα).* αὐτὲς ἦταν ἀφιερωμένες καὶ *κατελέγοντο,* δηλαδὴ ἐγγράφονταν σ' ἕναν κατάλογο ὡς *διάκονοι,* ἤτοι διακόνισσες (Α΄ Τι 14,1-2· Ῥω 29,1). τέτοιες ἦταν ἡ Φοίβη ἡ διάκονος τῆς ἐν Κεγχρεαῖς τῆς Κορίνθου ἐκκλησίας (Ῥω 29,1), καὶ ἡ Χλόη, διάκονος προφανῶς τῆς ἐν Κορίνθῳ ἐκκλησίας καὶ μητέρα τῶν συνεργατῶν τοῦ Παύλου Στεφανᾶ Φορτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ, ποὺ ἦταν κι αὐτοὶ μαζὶ μὲ τὴ μητέρα τους ἀφιερωμένοι στὸ ἔργο τοῦ εὐαγγελίου (Α΄ Κο 2,2· 6· 39,5-6). οἱ ἐπὶ θητείᾳ συναπόδημοι ἦταν πάντοτε μόνο ἄντρες, τοὺς ὁποίους ἔδιναν στὸν Παῦλο διάφορες ἐκκλησίες σὰν ἔμψυχο φόρο γιὰ τὴν ἀποστολὴ καὶ τὴ διακονία τοῦ εὐαγγελίου καὶ οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦσαν γιὰ ὡρισμένο χρόνο ἢ γιὰ ὡρισμένη ἀποστολὴ κοντά του ὡς συνεργάτες του. τέτοιοι ἦταν ὁ Ἐπαφρόδιτος τῶν Φιλιππησίων (Φι 5,7-8) καὶ ὁ Ἐπαφρᾶς τῶν Κολοσσαέων (Κλ 11,3-4). ὁ Παῦλος ἐξηγεῖ στοὺς μαθητάς του γιατί ἀνάμεσα στὶς ἀρχές του εἶχε καὶ δύο, ποὺ δὲν ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τὶς ἔχῃ καὶ ποὺ ἐν τούτοις τὶς εἶχε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ δρᾶσι χωρὶς καμμιὰ ἐξαίρεσι· α΄) ὅτι ἐξοικονομοῦσε τὶς δαπάνες τῆς ἀποστολῆς μὲ δικά του χρήματα, ποὺ ἔβγαζε μὲ τὴν προσωπική του χειρωνακτικὴ ἐργασία, καὶ β΄) ὅτι δὲν ἔπαιρνε μαζί του στὴν ἀποστολή του ποτὲ καμμία γυναῖκα, παρ' ὅλο ποὺ ὁ Κύριος αὐτὰ τὰ ἐπέτρεψε ὑπὸ ὅρους –τοὺς προειρημένους ὅρους–, καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι τὰ εἶχαν.

Ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τοῦ Παύλου, ὅπως εἶπα, 28 ἦταν Ῥωμαῖοι πολῖτες, ὅπως αὐτός, πρᾶγμα ποὺ διευκόλυνε τὴν ἀποστολή του πολύ. ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀποστόλους καὶ συνεργάτες ἀποστόλων Ῥωμαῖοι πολῖτες ἦταν μόνο 5. ἀπὸ τοὺς 28 Ῥωμαίους πολῖτες συνεργάτες τοῦ Παύλου οἱ 23 ἦταν ἄντρες καὶ οἱ 5 γυναῖκες· φαίνονται ἀπὸ τὰ ῥωμαϊκά τους ὀνόματα. ἐπειδὴ ὅμως οἱ θετοὶ Ῥωμαῖοι πολῖτες διατηροῦσαν καὶ τὸ ἐθνικό τους ὄνομα εἴτε ἑλληνικὸ εἴτε ἑβραϊκό, λ.χ. Σαοὺλ Παῦλος, Ἰωάννης Μάρκος, Συμεὼν Νίγερ, Ἰωσὴφ Ἰοῦστος, ἢ καὶ Κλαύδιος Λυσίας, Φλάβιος Ἰώσηπος, Ἡρῴδης Ἀγρίππας, Πεδάνιος Διοσκουρίδης, Κλαύδιος Πτολεμαῖος, κλπ., κι ἐπειδὴ

μερικοὶ ὠνομάζονταν συνήθως καὶ μόνο μὲ τὸ ἐθνικό τους, λ.χ. Σαούλ, Ἡρῴδης, Ἰώσηπος, εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ ἄλλοι συνεργάτες τοῦ Παύλου, ποὺ ἦταν ἀδερφοὶ ἢ τέκνα ἢ σύζυγοι Ῥωμαίων πολιτῶν, ἦταν ἐπίσης Ῥωμαῖοι πολῖτες, ὅπως ὁ σύζυγος τῆς Ἀπφίας Φιλήμων, ὁ σύζυγος τῆς Ἰουνίας Ἀνδρόνικος, ὁ σύζυγος τῆς Ἰουλίας Φιλόλογος, ὁ ἀδερφὸς τοῦ Ῥούφου Ἀλέξανδρος, οἱ ἀδερφοὶ καὶ ἡ μητέρα τοῦ Φορτουνάτου Στεφανᾶς καὶ Ἀχαϊκὸς καὶ Χλόη, ὁ πιθανῶς γιὸς τῶν Φιλήμονος καὶ Ἀπφίας Ἄρχιππος, κλπ.. τέτοιοι πιθανοὶ Ῥωμαῖοι πολῖτες συνεργάτες τοῦ Παύλου φαίνονται ἄλλοι 7 ἄντρες καὶ 1 γυναίκα, ὁπότε οἱ τέτοιοι συνεργάτες του ἀνέρχονται σὲ 36. τέλος ἀπὸ τοὺς 23 ἀποστόλους καὶ 120 περίπου συνεργάτες των, ποὺ κατονομάζονται στὴν Καινὴ Διαθήκη οἱ 76 ἀνήκουν στὴν ἀποστολὴ τοῦ Παύλου, κι ἀπ' αὐτοὺς οἱ μισοὶ ἦταν Ῥωμαῖοι πολῖτες.

Ἀπὸ τὴ διοργάνωσι τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Παύλου λύνεται ἁπλᾶ καὶ ἀναντίρρητα καὶ τὸ πολυσυζητημένο στὶς ἡμέρες μας ζήτημα, ἂν πρέπει ἡ ἐκκλησία νὰ «χειροτονῇ» καὶ σήμερα γυναῖκες διακόνισσες. αὐτοὶ ποὺ τὸ συζητοῦν αὐτὸ συνήθως βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἀναπάλλακτη ἐπίδρασι τῶν προτεσταντῶν καὶ ἀγγλικανῶν, ποὺ μέσα στὴν πλάνη τους ἔκαναν καὶ αὐτό, ὅτι χειροτόνησαν γυναῖκες ὄχι μόνο διακόνισσες ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέρισσες κι ἐπισκόπισσες κι ἀρχιεπισκόπισσες. τόσο ἐκεῖνες ὅσο καὶ οἱ «μοναχὲς» τῶν παπικῶν, ποὺ συζοῦν μὲ τοὺς «ἀγάμους» ἱερεῖς των, δὲν εἶναι οἱ βιβλικὲς *διάκονοι* (Ῥω 29,1) ἢ *χῆραι* (Α΄ Τι 14,1), ἀλλ' ἀκριβέστερα οἱ «ἱερόδουλες» καὶ «ἱέρειες» τῆς εἰδωλολατρίας, δηλαδὴ βακούφικες πόρνες καὶ ὀργιάστριες καὶ μαινάδες. οἱ διακόνισσες τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, ὅπως φαίνεται τόσο ἀπὸ τὴν πρακτικὴ πρῶτα ὅσο κι ἀπὸ τὴ διδαχὴ ἔπειτα τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Παύλου, ἦταν ἄνω τῶν 60 ἐτῶν γυναῖκες· καὶ δὲν χειροτονοῦνταν ποτέ, ἀλλὰ μόνο *κατελέγοντο* (Α΄ Τι 14,1), δηλαδὴ σημειώνονταν σὲ κατάλογον. αὐτὰ γιὰ τοὺς ἀνοήτους δικούς μας φανφαρόνους, οἱ ὁποῖοι, μουλιασμένοι στὸν προτεσταντισμό, δὲν ξέρουν πλέον *μήτε ἃ λέγουσι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται* (Α΄ Τι 2,5). καὶ ταυτίζουν τὴν εἰδωλολατρικὴ βακούφικη καὶ ἱεροδουλικὴ πορνεία τῶν προτεσταντῶν ἀγγλικανῶν καὶ παπικῶν μὲ τὸ βιβλικὸ χριστιανικὸ θεσμὸ τῶν ἡλικιωμένων διακονισσῶν. εἶναι δὲ καὶ τὸ κίνητρό τους ἐμφανές.

Ὁ Κύριος ἀκολουθοῦνταν ἀπὸ μαθήτριες, *αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς* (Λκ 37,2-4), ποὺ ἦταν μητέρες τῶν τριαντάρηδων μαθητῶν του ἢ καὶ θεῖες του, καὶ ἡ μητέρα του, καὶ ἄρα ἦταν πάνω ἀπὸ 60 ἐτῶν, καὶ ὄχι κοριτσόπουλα, ὅπως δείχνουν οἱ παπικὲς εἰκονοῦλες καὶ τὰ «ἱστορικὰ» μυθιστορήματα καὶ σενάρια καὶ κινηματογραφικὰ ἔργα τῶν ἀρρωστημένων φαντασιώσεων, ἡ δὲ

ὡς σεβαστότερη προφανῶς τῆς ὁμάδος φερόμενη πάντοτε ὡς πρώτη καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἐπὶ κεφαλῆς των Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ εἶναι προφανὲς ὅτι γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο ἦταν γύρω στὰ 70, ὁπότε ὁ Χριστὸς σὲ ἡλικία ἦταν γιός της ἢ ἔγγονός της. αὐτὰ ἐκ τῶν ὑστέρων τ' ἀποσαφηνίζει καὶ ἡ διδαχὴ καὶ πρακτικὴ τοῦ Παύλου. μία μόνο φορὰ οἱ μαθήτριες τοῦ Κυρίου φαίνονται νέες, οἱ ἀδερφὲς Μάρθα καὶ Μαρία, καὶ αὐτὲς δὲν τὸν ἀκολουθοῦν ποτέ, ὅπως οἱ ἄλλες οἱ ἡλικιωμένες, ἀλλὰ τὸν διακονοῦν γιὰ μιὰ ἑβδομάδα κάθε πάσχα μαζὶ καὶ τοὺς μαθητάς του μόνο μέσα στὸ σπίτι τους, ὅπου τοὺς φιλοξενοῦν, διακονώντας οὐσιαστικὰ τὸν ἀδερφό τους τὸ Λάζαρο, ποὺ εἶναι ὁ φιλοξενῶν οἰκοδεσπότης (Μθ 110· Λκ 52· Ἰω 30-31· 33· Μρ 60). δὲν μαγείρευε τὰ φαγητὰ ὁ Λάζαρος. καὶ ἄλλη μία φορὰ φαίνονται τέσσερες ἄγαμες γυναῖκες ἀφιερωμένες διακόνισσες κάτω τῶν 60 ἐτῶν, ἀδερφές, καὶ αὐτὲς διακονοῦν τὸν πατέρα τους τὸ Φίλιππο (Πξ 69,2). δὲν εἶναι λοιπὸν οἱ νέες αὐτὲς διακόνισσες τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοῦ πατέρα τους καὶ τοῦ ἀδερφοῦ τους. κατὰ δὲ τὴν πάγια τακτικὴ τῆς Βίβλου τέσσερες μόνο ἄντρες μπορεῖ νὰ ἔχῃ προϊσταμένους ἢ ἐργοδότες καὶ νὰ διακονῇ μιὰ εὐσεβὴς γυναίκα κάτω τῶν 60 ἐτῶν· τὸν πατέρα της, τὸν ἀδερφό της, τὸν ἄντρα της, καὶ τὸ γιό της· κανέναν ἄλλο σὲ καμμία περίπτωσι οὔτε πνευματικὴ οὔτε βιοτική. στὸν Παῦλο νεώτερες τῶν 60 ἐτῶν γυναῖκες συνεργάτριες τοῦ εὐαγγελίου φαίνονται μόνον ὅσες διακονοῦν ἄμεσα τὸν ἄντρα τους, ὅπως οἱ Πρίσκιλλα, Ἰουνία, Ἰουλία, καὶ Ἀπφία, ποὺ διακονοῦν τοὺς Ἀκύλα, Ἀνδρόνικο, Φιλόλογο, καὶ Φιλήμονα. αὐτὰ διδάσκουν καὶ αὐτὰ ἐφήρμοσαν πρῶτοι ὁ Κύριος καὶ ὁ Παῦλος. ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι καραγυναικαριό, ἀλλὰ θεῖο καθίδρυμα, καὶ ἔχει διακόνισσες· τὸ καραγυναικαριὸ καὶ οἱ ἱερόδουλες ἀνήκουν στοὺς αἱρετικοὺς καὶ στοὺς εἰδωλολάτρες.

Οἱ «κυρίες τοῦ φιλοπτώχου» στὶς σημερινὲς ἐνορίες εἶναι ἤδη διακόνισσες καθ' ὅλα, ὅπως εἶναι, μὲ τὸν ὅρο βέβαια ὅτι πρέπει νὰ κοσκινιστοῦν κι ἄλλο· νὰ μὴν εἶναι «μοντέρνες» καὶ βαμμένες καὶ στολισμένες, ἀλλὰ *ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς* (= στὴν ἐνδυμασία σεμνὲς μέχρι ἱερότητος· Ττ 4,3-5), νὰ εἶναι ἄνω τῶν 60 ἐτῶν, νὰ ἔχουν συζήσει νομίμως στὴ ζωή τους καὶ μόνο μὲ ἕναν ἄντρα, νὰ μὴν ἔχουν πλέον ἄντρα ποὺ νὰ τὶς περιμένῃ στὸ σπίτι, καὶ νὰ ἔχουν ἀποπερατώσει τὴν τεκνοτροφία τους· γιὰ τὶς πονηρὲς ἡμέρες μας μπορῶ νὰ προσθέσω καὶ τὸ εὐνόητο τοῦτο· νὰ ἔχουν διεξαγάγει τὴν τεκνογονία τους ἀνεμπόδιστα. αὐτὲς εἶναι οἱ διακόνισσες, καὶ δὲν χρειάζεται καμμία χειροτονία. ποῦ τὴν εἶδαν τὴ χειροτονία γυναικῶν μέσα στὴν Καινὴ Διαθήκη; ἢ ὀρέγονται «ἱερωμένες» βακούφικες πόρνες; ἂν ὀρέγωνται θηλυκὴ παρουσία δίπλα τους, δὲν ἔχουν παρὰ νὰ πα-

ντρευτοῦν· ὁ θεὸς γι' αὐτὸ ἔκανε τοὺς μισοὺς ἀνθρώπους γυναῖκες· καὶ μία τοὺς ἀνήκει ὁπωσδήποτε καὶ δικαίως.

Καλλίτερα ἡ ἐκκλησία νὰ ἔχῃ ἁγνὲς διακόνισσες πενταετοῦς θητείας –ἐννοῶ 60-65 ἐτῶν ἢ 60-70 ἐτῶν–, παρὰ νὰ ἔχῃ ἱερόδουλες τριακονταπενταετοῦς ὑπηρεσίας. ἡ γυναίκα διακόνισσα καὶ γενικὰ ἡ γυναίκα στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐκκλησίας εἶναι δίκοπο μαχαίρι· ἢ προσφέρει ἢ ῥυπαίνει. καὶ ἔδωσαν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Παῦλος ὁδηγίες γιὰ τὸ πότε δὲν ῥυπαίνει, ἀλλὰ μόνο διακονεῖ καὶ προσφέρει. διότι, ὅταν ῥυπαίνῃ, ῥυπαίνει κυρίως καὶ πρῶτον τὸν «πνευματικό» της προϊστάμενο, κι ἔπειτα διὰ μέσου ἐκείνου μαγαρίζει ὅλη τὴν ἐκκλησία καὶ δηλητηριάζει ὅλη τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωή.

Ἡ μετάνοια καὶ μεταστροφὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὴν ὁποία ὁ ἴδιος μέσα στὴν ἄκρα ταπεινοφροσύνη του δὲν θεωρεῖ καρπὸ τῆς δικῆς του ἐλεύθερης ἐπιλογῆς καὶ μετρήσιμη γιὰ τὴν προσωπική του σωτηρία, ἔγινε λίγο ἔξω ἀπὸ τὴ Δαμασκὸ τῆς Συρίας μὲ τὸν πασίγνωστο τρόπο, καθὼς ὁ ἴδιος ὡς ἐπὶ κεφαλῆς ἀγήματος πήγαινε ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλὴμ στὴ Δαμασκό, γιὰ νὰ συλλάβῃ, εἰ δυνατόν, ὅλους τοὺς ἐκεῖ Χριστιανοὺς καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ στὴ φυλακὴ καὶ στὸ θάνατο (Πξ 23-25). ἦταν ἀποφασισμένος νὰ τοὺς τελειώσῃ ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς τῆς γῆς. ὅπως ἤδη εἶπα, ἀργότερα ὡς ἀπόστολος θὰ ἐκφράσῃ τὸ ἑξῆς ἀμίμητο· «Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σωθῶ, ἐπειδὴ ἡ μεταστροφή μου καὶ ἡ ἀποστολική μου δρᾶσι καὶ προσφορὰ δὲν εἶναι καρπὸς τῆς ἐλευθέρας ἐπιλογῆς μου· μήπως μπορῶ νὰ κάνω κι ἀλλιῶς; ἂν τολμῶ, ἂς κάνω κι ἀλλιῶς. γι' αὐτὸ ἡ ἀποστολική μου προσφορά, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴν προσφορὰ ὅλων μαζὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, δὲν ἔχει καμμιὰ ἀξία γιὰ τὴν προσωπική μου σωτηρία!» (θεωροῦσε δηλαδὴ τὸν ἀπόστολο ἑαυτό του κάτι παρόμοιο μὲ τὸ γαϊδούρι τοῦ Βαλαάμ, ποὺ μίλησε, ἢ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Βαλαάμ, ποὺ ἐξαναγκάστηκε νὰ εὐλογήσῃ τὸν Ἰσραὴλ καὶ παρὰ τὴ θέλησί του· Νο 231). «ἐπειδὴ ὅμως», συνεχίζει, «πιστεύω κι ἐγὼ σ' αὐτὰ ποὺ κηρύττω, καὶ θέλω πραγματικὰ νὰ σωθῶ κι ὁ ἴδιος, τί σκέφτηκα νὰ προσφέρω κι ἐγὼ σὰν ἔνδειξι τῆς προθέσεώς μου; ἰδού· ἐνῷ ἔχω δοσμένο ἀπὸ τὸν Κύριο τὸ δικαίωμα νὰ ζῶ μὲ δαπάνες τῆς ἐκκλησίας, ἐγὼ δὲν παίρνω τίποτε, ἀλλ' ἐργάζομαι τὶς νύχτες ὡς ἐπαγγελματίας σκηνοποιός, γιὰ νὰ βγάζω τὰ ἔξοδά μου καὶ τὰ ἔξοδα τῶν συνεργατῶν μου. πῶς ἀλλιῶς θὰ μποροῦσα νὰ προσφέρω κι ἐγὼ προσωπικὰ κάτι καὶ θὰ ἔδειχνα ὅτι ἔχω ἐνδιαφέρον νὰ σωθῶ;»! (Α΄ Κο 22). ἔνιωθε τὴν πρόθεσί του καταπλακωμένη κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς χάριτος, δηλαδὴ τῆς χαριστικῆς μεταχειρίσεώς του ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ πάσχιζε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὴ δείξῃ αὐτὴ τὴν πράγματι ὑπάρχουσα πρόθεσί του μὲ κάτι τὸ ὁποῖο δὲν ἦταν ὑποχρέωσί του ἀπορρέουσα ἀπὸ τὸν χατιρικὸ «καταναγκασμό» του!

Ἀπὸ μιὰ ὅμως θέσι παρατηρήσεως ἔξω ἀπὸ τὴ συνείδησι καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη τοῦ Παύλου, σχετικὰ μὲ τὴν πρόθεσί του καὶ τὴν ἀξία τῆς ἀποστολῆς του γιὰ τὴν προσωπική του σωτηρία, μπορεῖ νὰ δῇ κανεὶς τὰ πράγματα καὶ ὡς ἀκολούθως. οἱ φθονεροὶ φαρισαῖοι καὶ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, γενικῶς ὅλη ἡ θρησκευτικὴ ἄρχουσα τάξι τῶν Ἰουδαίων, φθονοῦσαν καὶ τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς Χριστιανούς, καὶ διότι τοὺς «ἔκλεβαν τὴν παράστασι» ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τόσο μὲ τὴν πραγματική τους ἁγιότητα ὅσο καὶ μὲ τὴ δύναμι τῆς διδασκαλίας των. γι' αὐτὸ καὶ προχώρησαν μέχρι τὴ δολοφονία τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Στεφάνου καὶ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν. ὅταν ὅμως μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Στεφάνου οἱ Χριστιανοὶ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλήμ, καὶ οἱ φαρισαῖοι ἠρέμησαν, ἐπειδὴ ὁ φθόνος των δὲν ἐρεθιζόταν πλέον ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν Χριστιανῶν, δὲν ἔδειχναν καμμία ὄρεξι νὰ τρέχουν μακριά, γιὰ νὰ συλλάβουν τοὺς Χριστιανοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐξοντώσουν «καθαρίζοντας τὴ γῆ ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀντιμωσαϊκὸ μίασμα». αὐτὴ ἡ ὀκνηρία τους ἦταν ἁμαρτωλὴ οὔτως ἢ ἄλλως· ἢ ὡς ὀκνηρία ἢ ὡς δείκτης τοῦ φθόνου των. μόνο ἕνας νεαρὸς φαρισαῖος, ὁ ζηλωτὴς Παῦλος, ποὺ πίστευε εἰλικρινὰ στὸ Νόμο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δὲν ἡσύχασε, καὶ δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἡσυχάσῃ, ἂν δὲν ἐξώντωνε καὶ τὸν τελευταῖο «ἀποστάτη» Χριστιανό, κυνηγώντας τον ἀκόμη καὶ στὸ Βόρειο Πόλο. ἔτσι δὲν «προστάζει ὁ Μωϋσῆς»; καὶ ζήτησε ἐξουσιοδότησι νὰ καταδιώξῃ τοὺς Χριστιανοὺς στὸ ἐξωτερικό, νὰ τοὺς συλλάβῃ ὅλους, καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ στὴν Ἰερουσαλὴμ γιὰ ἐκτέλεσι. ἔτσι ἔφτασε μέχρι τὰ πρόθυρα τῆς Δαμασκοῦ. καὶ μὲ τὸν ἴδιο ζῆλο ἦταν ποὺ συνευδοκοῦσε προτήτερα στὴ θανάτωσι τοῦ Στεφάνου καὶ συνεισέφερε σ' αὐτὴ ὅ,τι τοῦ ἐπιτρεπόταν ἀπὸ τὸ νόμο. βέβαια στὴν ἑρμηνεία τοῦ νόμου ἔκανε λάθος, ἀλλ' ἔτσι τὸν εἶχαν διδάξει οἱ φαρισαῖοι· ἔτσι ἔλεγε τὸ κλῖμα τοῦ περιβάλλοντός του. ἡ πρόθεσί του ὅμως ἦταν ἁγνή, καὶ κυρίως τὸ κίνητρό του δὲν ἦταν ὁ φθόνος τῶν ἄλλων φαρισαίων. αὐτὴ ἡ ἁγνή του πρόθεσι ἔδειχνε ὅτι στὴν πραγματικότητα ἦταν τελείως διαφορετικὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους φαρισαίους. χάσμα μέγα ὑπῆρχε ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους. αὐτὸς εἶχε τὴν ἁγνότητα τῶν Χριστιανῶν καὶ σ' ἐκείνους ἔπρεπε νὰ εἶναι ταγμένος· βρισκόταν σὲ παράταξι ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ βρίσκεται. γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος τοῦ εἶπε πρὸ τῆς Δαμασκοῦ· «Ἐσύ, παλληκάρι μου, πρέπει νὰ βρίσκεσαι στὴν ἄλλη ὄχθη. καὶ τόσο ἁγνὸς καὶ πιστὸς καὶ ζηλωτὴς ποὺ εἶσαι, σὲ θέλω γιὰ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δικῆς μου παρατάξεως· πέρνα λοιπὸν ἀπὸ δῶ μεριά». καὶ πέρασε. ὁ Παῦλος εἶναι κλασσικὴ περίπτωσι ἀνθρώπου ποὺ εἶναι ἁγνὸς καὶ βρέθηκε σὲ ἁμαρτωλὴ παράταξι. συμβαίνει αὐτό, ὅπως καὶ σὲ μιὰ ἁγία παράταξι μπορεῖ νὰ βρεθῇ ἕνας βρόμικος. ὁ Κύριος ὅμως ἀποκατέστησε τὴν τάξι.

Στὴ συνέχεια ὁ Παῦλος νιώθοντας τὴν πρόθεσί του τὴν καλὴ καταπλακωμένη κάτω ἀπὸ τὴ «βία» τοῦ Κυρίου, διατρέφοντας τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του καὶ καθιστώντας τὸ εὐαγγελικό του κήρυγμα ἀδάπανο γιὰ τὴν ἐκκλησία, ἔβρισκε τὸν τρόπο νὰ δείξῃ τὴν καλή του πρόθεσι. γιατὶ τὴν καλὴ πρόθεσι, ὅποιος τὴν ἔχει, τὴ δείχνει κάτω ἀπ' ὁποιεσδήποτε συνθῆκες, εἴτε στὸ κακὸ περιβάλλον, ὅπου βρίσκεται κατὰ λάθος, εἴτε στὸ καλὸ περιβάλλον, ὅπου βρίσκεται φυσιολογικά.

Δὲν γνωρίζουμε πῶς ἀκριβῶς πέθανε ὁ ἀπόστολος Παῦλος. ἐκτὸς ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἰακώβου τοῦ γιοῦ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τοῦ Στεφάνου δὲν ἱστορεῖται στὴ Βίβλο ὁ θάνατος ἄλλου ἀποστόλου. ἀπὸ τὴν τελευταία Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου, τὴ Β΄ πρὸς Τιμόθεον, ποὺ γράφεται ἐν ὄψει τοῦ θανάτου του, γνωρίζουμε ὅτι ἦταν θανατικὴ καταδίκη στὴ Ῥώμη (Β΄ Τι 3,2-3), ὅπου βρέθηκε φυλακισμένος γιὰ δεύτερη φορά. ἀπὸ τὴ φράσι του *κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος* (Β΄ Τι 5,1) φαίνεται ὅτι τὴ φορὰ αὐτὴ δὲν εἶχε τὴν ἄνεσι τῆς πρώτης φυλακίσεως, κατὰ τὴν ὁποία ὡς Ῥωμαῖος πολίτης εἶχε τὶς ἐλευθερίες καὶ τὶς ἀνέσεις ποὺ ἀνέφερα προηγουμένως. τώρα ἡ δεύτερη φυλάκισι στὴ Ῥώμη ἦταν ἄγρια κάθειρξι σὲ φυλακές. ἡ τέτοια μεταχείρισι Ῥωμαίου πολίτου καὶ ἡ ἔκφρασί του *ὡς κακοῦργος* δείχνουν ὅτι οἱ ἐχθροί του, εἴτε ψευδάδελφοι εἴτε Ἰουδαῖοι, τὴ φορὰ αὐτὴ ὠργάνωσαν τὴν ἐξόντωσί του μὲ πολλὴ διαβολιὰ καὶ τὸν συκοφάντησαν πολὺ ἄσχημα γιὰ ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ καθεστῶτος· ὅπως ἔκαναν καὶ στὴ σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἐκβίασαν κι ἀπείλησαν τὸν Πιλᾶτο, ὅτι ἐνεργεῖ εἰς βάρος τοῦ Καίσαρος, ὅταν προτείνῃ τὴν ἀθῴωσί του (Ἰω 43,18-31). καὶ ὁ Παῦλος ἔβλεπε ὅτι αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν θὰ διαφύγῃ τὸ θάνατο. εἶχε ἤδη ἀπολογηθῆ μία φορά (Β΄ Τι 10,7), ἐγκαταλειμμένος ἀπ' ὅλους, καὶ τὰ προγνωστικὰ ἦταν ἄσχημα. ἔχει μαζί του μόνο τὸ Λουκᾶ. καλεῖ κοντά του καὶ τὸν Τιμόθεο ταχέως μὲ τὴν παραγγελία νὰ τοῦ φέρῃ καὶ τὸν Μάρκο, ποὺ ἤδη ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς πρώτης του φυλακίσεως εἶναι πολὺ καλός του μαθητής (Κλ 11,1), καὶ νὰ τοῦ φέρῃ ἐπίσης τὸ πανωφόρι του (Β΄ Τι 10,5), ἐπειδὴ μπαίνει ὁ χειμώνας (Β΄ Τι 11,3), καὶ τὰ βιβλία του, καὶ τὶς ἄγραφες *μεμβράνες* του (=περγαμηνές, γραφικὴ ὕλη) (Β΄ Τι 10,5). στὸν Τιμόθεο δίνει καὶ τὶς τελευταῖες του ὑποθῆκες –ἡ Ἐπιστολὴ εἶναι καὶ «πνευματικὴ διαθήκη του»–, ἴσως ἐπειδὴ δὲν εἶναι σίγουρος ὅτι ὁ μαθητής του θὰ τὸν προλάβῃ ζωντανό (Β΄ Τι 9,5-9). ἐὰν ἐκτελέστηκε ὡς Ῥωμαῖος πολίτης, ὅπως ἤδη εἶπα, ὁ θάνατός του πρέπει νὰ ἦταν ἁπλὸς ἀποκεφαλισμὸς μὲ τσεκούρι. οἱ Ῥωμαῖοι πολῖτες ὡς θανατοποινῖτες δὲν βασανίζονταν. ὁ Παῦλος πρέπει νὰ μαρτύρησε σὲ ἡλικία περίπου 60 ἐτῶν, ἴσως καὶ λίγο νεώτερος.

Ἀναγραφόμενοι ἀποστολεῖς τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου

ἀναλυτικῶς		συνοπτικῶς
Α΄ Θε	*Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος*	*Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος*
Β΄ Θε	*Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος*	Α΄ Θε Β΄ Θε
Γα	*Παῦλος*	
Α΄ Κο	*Παῦλος καὶ Σωσθένης*	*Παῦλος καὶ Τιμόθεος*
Β΄ Κο	*Παῦλος καὶ Τιμόθεος*	Β΄ Κο Φι Κλ Φμ
Ῥω	*Παῦλος*	
Φι	*Παῦλος καὶ Τιμόθεος*	*Παῦλος καὶ Σωσθένης*
Ἐφ	*Παῦλος*	Α΄ Κο
Κλ	*Παῦλος καὶ Τιμόθεος*	
Φμ	*Παῦλος καὶ Τιμόθεος*	*Παῦλος*
Ἑβ	*(Παῦλος)*	Γα Ῥω Ἐφ Ττ Α΄ Τι Β΄ Τι (Ἑβ)
Ττ	*Παῦλος*	
Α΄ Τι	*Παῦλος*	
Β΄ Τι	*Παῦλος*	

1. ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

Ἡ Θεσσαλονίκεια (κατὰ τὰ Ἀλεξάνδρεια, Ἀντιόχεια, Σελεύκεια, Λαοδίκεια, Ἀττάλεια, Νικομήδεια) ἢ ἀργότερα Θεσσαλονίκη ἐπὶ ἀποστόλου Παύλου ἦταν πρωτεύουσα τῆς ἀνθυπατίας Μακεδονίας (= Βορείου Ἑλλάδος μέχρι τὸ Σπερχειό), καὶ ἤδη ἀπὸ τὸ 31 π.Χ., ὅταν ἡ ἐπικράτεια τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου περιῆλθε στὴν ἐξουσία τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου, ἄρχισαν νὰ ἔρχωνται σ' αὐτὴν Ἰουδαῖοι καὶ νὰ σχηματίζουν παροικία τους. μετὰ σχεδὸν 80 χρόνια, περίπου τὸ 48 μ.Χ. ἔφτασε στὴ Θεσσαλονίκη ὁ Παῦλος καὶ κήρυξε σὲ Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνες κι ὠργάνωσε τὴ δεύτερη στὴν Ἑλλάδα χριστιανικὴ ἐκκλησία μετὰ τὴν πρώτη τῶν Φιλίππων. στὴ Θεσσαλονίκη ἀντιμετώπισε ἄγριο διωγμὸ ἐκ μέρους τῶν *ἀπειθούντων* Ἰουδαίων, τῶν μὴ δεχομένων τὴ Χριστιανικὴ πίστι. αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἔμαθαν ὅτι ὁ Παῦλος κήρυξε καὶ στὴ Βέροια, πῆγαν καὶ τὸν δίωξαν κι ἐκεῖ, ὁπότε ὁ Παῦλος, προσποιούμενος ὅτι φεύγει διὰ θαλάσσης πρὸς τὴν Τροία, ἔφυγε διὰ ξηρᾶς στὴν Ἀθήνα, κι ἔπειτα στὴν Κόρινθο, ὅπου ἔφτασε τὸ ἔτος 49 κι ἔμεινε τρία ἑξάμηνα. καὶ στὶς πέντε πόλεις ὁ Παῦλος ἵδρυσε χριστιανικὲς ἐκκλησίες, ἀλλὰ στὴν Ἀθήνα τῶν τσαρλατάνων φιλοσόφων καὶ τῶν φλυάρων ῥητόρων ἄφησε μόνο δύο Χριστιανούς, ἕναν ἄντρα καὶ μιὰ γυναῖκα, τὸν ἀρεοπαγίτη Διονύσιο καὶ τὴν Δάμαριν. ἤδη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα εἶχε στείλει τὸν Τιμόθεο στὴ Θεσσαλονίκη, γιὰ νὰ δῇ τί ἀπέγιναν οἱ ἐκεῖ διωκόμενοι Χριστιανοί. κι ὅταν ὁ Τιμόθεος τοῦ ἔφερε στὴν Κόρινθο καλὰ νέα, ὁ Παῦλος, γιὰ νὰ τοὺς ἐμψυ-

χώση, τοὺς ἔγραψε τὴν Α΄ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολή, ποὺ εἶναι τὸ ἀρχαιότερο κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης· γραμμένο τὸ 49.

Ὁ Παῦλος τοὺς ἔγραψε τὴν Ἐπιστολή, γιὰ νὰ τοὺς πῇ πόσο τοὺς ἀγαπάει, νὰ τοὺς συγχαρῇ γιὰ τὴν ἀσάλευτη πίστι τους, νὰ τοὺς ἐμψυχώση λέγοντάς τους νὰ μὴ φοβοῦνται τοὺς διῶκτες Ἰουδαίους, διότι αὐτοὶ ἔχουν σκοτώσει καὶ τὸν Κύριο, καὶ ν' ἀπαντήση σὲ μιὰ σειρὰ 7 ἐρωτημάτων τους ποὺ τοῦ ἔφερε ὁ Τιμόθεος.

1. Ἡ πορνεία στοὺς Χριστιανοὺς ἐπιτρέπεται;

2. Ἐπιτρέπεται ὁ Χριστιανὸς νὰ συνουσιάζεται μὲ τὴ γυναῖκα του παρὰ φύσιν;

3. Ἐπιτρέπεται νὰ φιγουράρῃ κανεὶς στὴ γυναῖκα τοῦ ἄλλου;

4. Τί θὰ γίνῃ μὲ κάποιους Χριστιανούς, ποὺ ἐν τῷ μεταξὺ πέθαναν; ὅταν ὁ Κύριος θὰ ξανάρθῃ *ἐν δόξῃ* (= δευτέρα παρουσία), αὐτοὶ δὲν θὰ τὸν δοῦν· αὐτὸ δὲν εἶναι μιὰ μεγάλη ἀπώλεια;

5. Πότε θὰ ξανάρθῃ ὁ Κύριος;

6. Πόσο πρέπει νὰ ὑπακοῦν οἱ Χριστιανοὶ σὲ ὡρισμένα πρόσωπα, ποὺ εἶναι προϊστάμενοι τῆς ἐκκλησίας;

7. Πρέπει νὰ πιστεύουν σὲ προφητεῖες καὶ νὰ παίρνουν στὰ σοβαρὰ ὡρισμένα ἄλλα χαρίσματα ποὺ ἐμφανίζονται σὲ ὡρισμένα μέλη τῆς ἐκκλησίας;

Ὁ Παῦλος ἀπαντάει στ' ἀντίστοιχα χωρία τῆς Α΄ Θε 6,4-5· 6,6· 6,7-8· 8,1-6· 9,1-11· 10,1· 10,5.

Αὐτὰ ὅλα δείχνουν βέβαια ὅτι ὁ κυνηγημένος Παῦλος δὲν πρόλαβε νὰ τοὺς διδάξῃ πολλὰ πράγματα. εἰδικῶς τὰ σεξουαλικὰ ἐρωτήματά τους δὲν διατυπώνονται αὐτολεξεί, ἀλλὰ συμπεραίνονται ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις τοῦ ἀποστόλου στὴν Ἐπιστολή. ἀπὸ τὰ σεξουαλικὰ ἐρωτήματά τους ἐπίσης φαίνεται ὅτι οἱ ἐρωτῶντες ἦταν Ἕλληνες πρώην εἰδωλολάτρες· διότι, ἂν ἦταν Ἰουδαῖοι, δὲν θὰ εἶχαν τέτοια ἐρωτήματα.

Οἱ ἀπαντήσεις τοῦ ἀποστόλου εἶναι οἱ ἀκόλουθες.

1. *Τοῦτό ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, ...* (6,4-5)

2. *...εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας...* (6,6)

3. *...τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,...* (6,7-8).

4. Ὅταν ὁ Κύριος θὰ ξανάρθῃ, πρῶτα θ' ἀναστηθοῦν οἱ κεκοιμημένοι, κι ἔπειτα θ' ἀναληφθοῦμε οἱ ζῶντες, γιὰ νὰ τὸν ὑποδεχτοῦμε ὅλοι μαζί (8,1-6).

5. Τὸ πότε θὰ ξανάρθῃ δὲν τὸ ξέρει κανείς (9,1-11).

6. Νὰ σέβεστε τοὺς προϊσταμένους σας ἐν Κυρίῳ κι ὅσους κοπιάζουν γιὰ σᾶς καὶ σᾶς συμβουλεύουν (10,1).

7. Μὴ σβήνετε τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, μὴν περιφρονεῖτε τὶς προφητεῖες· ὅλα ὅμως νὰ τὰ τεστάρετε, καὶ νὰ κατέχετε τὸ ἀποδεικνυόμενο καλό (10,5).

Ἐξηγῶ τὶς ἐρωταποκρίσεις 2 καὶ 3, ποὺ εἶναι δυσνόητες, ἐπειδὴ λέγονται μὲ πολλὴ φραστικὴ συστολὴ καὶ φειδώ. *σκεῦος* λέγεται μεταφορικῶς καὶ κάπως κωδικῶς ὁ ἄνθρωπος, ἡ προσωπικότης· ὅπως *σκεῦος ἐκλογῆς* ὁ ἀπόστολος Παῦλος (Πξ 24,6) τὸ πολύτιμο ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πρόσωπο, *σκεῦος ἀσθενέστερον ἡ γυνὴ* ὡς λεπτεπίλεπτο πρόσωπο *ἄξιον τιμῆς* καὶ *συγκληρονόμος χάριτος ζωῆς* (Α΄ Πε 9,1-2). κι ἐδῶ γιὰ τὸν ἄντρα *τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος,* τὸ δικό του πολύτιμο πρόσωπο, τὸ δικό του ἱερώτατο κορμὶ μὲ τὸ ὁποῖο χαίρεται. καὶ τὸ ῥῆμα *κτᾶται* (τὴ γυναῖκα) στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἐρωτικὴ - σεξουαλικὴ φρασεολογία σημαίνει, ὅπως λένε σήμερα, «τὴν κάνει δική του» (ὁ ἄντρας), «τὴν παίρνει», τὴν ἀνεβαίνει, συνουσιάζεται μαζί της, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ κορύφωσι τοῦ *κατακτᾶν,* ὅπως λέγεται καὶ σήμερα τὸ ἴδιο ῥῆμα ἐνισχυμένο μὲ τὴν ἐπιτατικὴ πρόθεσι *κατά,* αὐτὸ –ἐννοεῖ ὁ Παῦλος πρέπει νὰ γίνεται *ἐν ἁγιασμῷ·* καὶ *ἁγιασμὸς* λέγεται ἡ ἀφιέρωσι στὸ θεό· καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι *ἡγιασμένοι* (Ἰω 40,22· Πξ 67,18· 81,28· Α΄ Κο 11,11· 16,3 *(ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ* εἰδικά*)·* Ἑβ 11,31· 11,35· Ἰδ 1,1), καὶ *σκεύη εἰς τιμὴν ἡγιασμένα* (Β΄ Τι 6,7), δηλαδὴ «ἀφιερωμένοι» στὸ θεό. τὸ *ἁγιάζεται* εἶναι ταυτόσημο μὲ τὸ *ἀφιεροῦται,* ἀφιερώνεται. κατὰ τὴ συνουσία τοῦ ἀντρὸς μὲ τὴ γυναῖκα –ἐννοεῖ ὁ Παῦλος– ὁ ἄντρας νὰ μὴν καταστρέφῃ τὴν ἀφιέρωσι καὶ τῶν δύο μὲ τὸ νὰ κατακτᾷ τὴ γυναῖκα του ἀπὸ τὸν πρωκτό, ἀλλὰ νὰ τὴν κατακτᾷ ἀπὸ τὸ μέλος ποὺ προγραμμάτισε καὶ θέλει ὁ θεός, ὥστε νὰ διατηροῦνται στὴν ἀφιέρωσί τους καὶ οἱ δύο, *ἐν ἁγιασμῷ.* νὰ μὴ τὴν κατακτᾷ μὲ ἀρρωστημένη ἐπιθυμία *(ἐν πάθει ἐπιθυμίας),* ἀλλὰ μὲ ὁμαλὴ καὶ *ἡγιασμένη ἐπιθυμία,* ἐκείνη ποὺ τοὺς ἐμφύτευσε ὁ θεός, στὸν ὁποῖο εἶναι *ἡγιασμένοι* καὶ οἱ δυό τους, ὥστε νὰ διατηροῦνται *ἐν ἁγιασμῷ·* στὴν ἀφιέρωσί τους. τὸ ζήτημα αὐτὸ τὸ θίγει ἄλλη μία φορὰ στὴν Καινὴ Διαθήκη πάλι ὁ Παῦλος στὴν Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολή του (3,10). εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ὕπουλες καὶ σιχαμερὲς καὶ βάναυσες καὶ δυσδιαπραγμάτευτες μάστιγες τοῦ ἀκαθάρτου κόσμου.

Τὸ δὲ τρίτο ἐρώτημα, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης *μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι* (= στὴν πρακτική του) εἶναι ταυτόσημο μὲ τὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς τὴν ἀλλοτρίαν (Σο 12,22),

δηλαδὴ μὴ κοκορεύεσαι στὴ γυναῖκα τοῦ ἄλλου· τὸ δὲ *πλεονεκτεῖν* σημαίνει τὴν προσπάθεια τοῦ τέτοιου νὰ δείξῃ στὴ γυναῖκα τοῦ ἄλλου ὅτι αὐτὸς σὲ σύγκρισι μὲ τὸν ἄντρα της εἶναι πιὸ βαρβᾶτος, πιὸ ἄντρας· μιὰ ψώρα διεγνωσμένη στὰ πάρτυ, στοὺς χορούς, καὶ σὲ κά-

θε παραπλήσια συναναστροφή. κι αὐτὴ ἡ μάστιγα τοῦ ἀκαθάρτου κόσμου εἶναι πολὺ ὕπουλη καὶ μολυσματική, κι ἀναφέρεται πάλι δυὸ φορὲς στὴ Βίβλο, στὰ δυὸ χωρία, τῆς Σοφίας καὶ τῆς Α΄ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς, ποὺ ἀνέφερα. στὴν Παλαιὰ Διαθήκη (Σοφία) εἶναι λόγος τοῦ προφήτου Ἠσαΐου· διότι αὐτὸς εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς Σοφίας.

Ἑστίασα κι ἑρμηνευτικῶς σ' αὐτὰ τὰ δύο βιβλικὰ χωρία, διότι οἱ μεταφρασταὶ κι ἑρμηνευταὶ τῆς Α΄ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἁπαξάπαντες ἀνεξαιρέτως, ἀπὸ τὸν Ἱερώνυμο τῆς λατινικῆς βουλγάτας καὶ τὶς ἀρχαῖες ἀφρασιατικὲς μεταφράσεις καὶ τὶς πέντε μητρικὲς εὐρωπαϊκὲς προτεσταντικὲς μεταφράσεις τοῦ 16^{ου} αἰῶνος (γερμανικὴ γαλλικὴ ἱσπανικὴ ἰταλικὴ ἀγγλική), ἀπὸ τὶς ὁποῖες μεταφράζει τὴ Βίβλο ὅλος ὁ κόσμος, μέχρι κι ἁπαξάπαντες τοὺς Νεοέλληνες, ὀρθοδοξούληδες κι αἱρετικούς, λένε σπαραξικάρδιες σαχλαμάρες, ἐπειδὴ οὔτε ἕνας δὲν πῆρε μυρωδιὰ τοῦ τί λέει ἐδῶ ὁ Παῦλος. οἱ ἑρμηνεῖες των καὶ οἱ μεταφράσεις των ὅλες –τὶς ἐξήτασα ὅλες– εἶναι σαλταρισμένες στὸ ἐπίπεδο τοῦ Ἁγιορείτου, ὁ ὁποῖος τὴ φράσι Ἰω 26,18 *τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ* τὴ μετέφραζε «τὸ σάββατο δὲν τρῶμε τυρί», τὴ φράσι *ὁ ἐν Μύροις ἅγιος* τὴν ἐξηγοῦσε «Εἶχες μύρα κι ἅγιασες», καὶ λάτρευε ἰδιαιτέρως τὸν ἅγιο Γαργεννήτορα καὶ τὸν ἅγιο Οἰκουτοῦτον. αἰσθάνθηκα ἀδήριτη τὴν ἀνάγκη νὰ ἑστιάσω στὰ δυὸ αὐτὰ ἐρωτήματα τῶν Θεσσαλονικέων στὸν Παῦλο, γιὰ νὰ μάθῃ ἐπὶ τέλους ὁ Χριστιανικὸς κόσμος τί ἐννοεῖ στὶς ἀπαντήσεις του ὁ ἀπόστολος· νὰ τὸ μάθῃ ἔστω καὶ σὲ μιὰ Εἰσαγωγή. διότι δὲν μπορῶ νὰ ἐννοήσω Εἰσαγωγὴ στηριγμένη σὲ ἀρλοῦμπες.

Οἱ δὲ ἄλλες πέντε ἀπαντήσεις τοῦ Παύλου εἶναι εὐνόητες.

Διδάσκει δὲ ὁ Παῦλος στὴν Ἐπιστολή του αὐτὴ καὶ πολλὰ ἄλλα ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ποὺ λέει στὶς ἀπαντήσεις του στὰ ἑφτὰ ἐρωτήματα τῶν Θεσσαλονικέων.

2. ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β΄ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

Τὴ μικρὴ Ἐπιστολὴ Β΄ πρὸς Θεσσαλονικεῖς, ποὺ εἶναι περίπου τὸ μισὸ τῆς Α΄ Θε (65% καὶ 35% εἶναι ἡ ἑκατοστιαία ἀναλογία τους), δὲν θὰ τὴν ἔγραφε ὁ Παῦλος, ἂν δὲν ὑπῆρχε μιὰ ἀπρόβλεπτη πρόκλησι. καὶ ἡ πρόκλησι ἦταν ὅτι κάποιος ἢ κάποιοι, ἀπατεῶνες ἢ ψυχικὰ ἄρρωστοι, πάντως πλαστογράφοι κι ἀποκρυφογράφοι καὶ ψευδοπροφῆτες, ἁρπάχτηκαν ἀπ' ὅσα ἔγραφε ὁ Παῦλος γιὰ τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου στὴν πρώτη Ἐπιστολή του, καὶ ἄλλος ἔγραψε κι ἔστειλε ψευδεπίγραφη «Ἐπιστολὴ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς» ὡς τοῦ Παύλου δῆθεν, ὅπου ἔγραφε ὅτι ἡ δευτέρα παρουσία ἔρχεται σὲ λίγες ἡμέρες, κι ἄλλοι μέσα στὴ Θεσσαλονίκη, παίρνοντας φωτιὰ ἀπὸ

τὴν ψευδεπίγραφη Ἐπιστολή, «προφήτευσαν» κι αὐτοί, «συμμαρτυροῦντες θεοπνεύστως» ὅτι «Ναὶ πράγματι ἔρχεται ἡ δευτέρα παρουσία πολὺ γρήγορα». (ὅπως οἱ χιλιασταὶ ἢ «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» «προφήτευαν» ὅτι θὰ ἐρχόταν τὸ 1914, κι ἔπειτα ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς «προφητεύεται» πιὸ ἐπίμονα καὶ μὲ τὴν ὄπισθεν ὅτι «ἡ δευτέρα παρουσία ἔγινε τὸ 1914»!). ἡ Καινὴ Διαθήκη μόλις ἄρχισε νὰ γράφεται, κι ὁ αἰφνιδιασμένος διάβολος τσιτώθηκε σὲ συναγερμὸ καὶ ὀργασμό. καὶ οἱ Θεσσαλονικεῖς *ἐθροήθησαν,* δηλαδὴ ἀναστατώθηκαν (ὄχι «φοβήθηκαν» ἢ «τρόμαξαν»), κι ἄρχισαν νὰ μὴν ἐργάζωνται, καὶ νὰ τριγυρίζουν ἀργόσχολοι φλυαρώντας. κι ὁ Παῦλος τοὺς γράφει στὴ δεύτερη Ἐπιστολή. «Ὄχι, δὲν εἶναι δική μου Ἐπιστολή· καὶ γυρίστε στὴν ἐργασία σας». τοὺς γράφει, ὅπως ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος, *Ὑπὲρ (=Περὶ) τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου... εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοός* (γιὰ νὰ μὴ σαλέψουν τὰ μυαλά σας), *μήτε θροεῖσθαι μήτε διὰ πνεύματος* (= μὲ ψευδοράματα καὶ ψευδοπροφητεῖες) *μήτε διὰ λόγου* (= λογορροϊκὲς φλυαρίες) *μήτε δι' Ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν* (= δῆθεν δικῆς μου) *ὡς ὅτι* (ὅτι τάχα) *ἐφέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ* (2,2). (κάποτε κάποιος ψυχοπαθὴς κήρυττε ἀλαφιασμένος μέσα σὲ ἀστικὸ λεωφορεῖο ὅτι σὲ 40 μέρες θὰ γίνῃ ἡ δευτέρα παρουσία, ἡ γῆ θὰ ἐκραγῇ σὰν καρπούζι καὶ θὰ γίνῃ μικρὰ μικρὰ χαλίκια σὰν ἀμύγδαλα, θὰ κατεβῇ ὁ Χριστὸς στὴν Ἰερουσαλήμ, κι ἐκεῖ θὰ μαζευτοῦμε ὅλοι γύρω του,...». τοῦ λέω· «Ἀφοῦ ἡ γῆ θὰ γίνῃ ὅλη χαλίκια σὰν ἀμύγδαλα, ποῦ θὰ βροῦμε τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ ποῦ θὰ πατοῦμε;». ὁ παλαβὸς ταράχτηκε - βουβάθηκε, κι ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ λεωφορεῖο ἔκανε στάσι, κι αὐτὸς κατέβηκε κι ἔφευγε τρέχοντας· καὶ οἱ ἐπιβάτες τοῦ λεωφορείου τοῦ φώναζαν ἀπὸ τὰ παράθυρα· «Ποῦ τρέχεις, ρέ; γιὰ τὴν Ἰερουσαλήμ; ἡ δευτέρα παρουσία δὲν ἔγινε ἀκόμα!». ἀνέκαθεν ὑπῆρξαν παλαβοὶ ἐκτὸς φρενοκομείου, κι ὄχι μόνο τὸ 1914. ὑπάρχουν πάντα καὶ θρησκευτικὲς εἰδικότητες ψυχοπαθῶν, καὶ εἶναι κι ἀξιόλογο ποσοστό τους. καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ σήμερα νὰ βγάλῃ δαιμόνια, οὔτε γέροντες ἀπὸ τ' Ἅγιον Ὄρος ποὺ κοκορεύονται ὅτι μποροῦν).

Παρήγγειλε δὲ ὁ Παῦλος· «Γυρίστε στὶς ἐργασίες σας καὶ μὴν ἀναστατώνεστε καὶ σουλατσάρετε ἀργόσχολοι. καὶ *Εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω* (5,5)». ἐδῶ ὑπάρχει καὶ εἰρωνεία γιὰ τοὺς ἀργόσχολους τεμπέληδες καὶ τοὺς σουρτουκλεμέδες «Ἐσεῖς ποὺ εἶστε τόσο βέβαιοι ὅτι ἔφτασε ἡ δευτέρα παρουσία, γιατί σταματήσατε τὴν ἐργασία καὶ δὲν σταματήσατε νὰ τρῶτε;». πολὺ σοφὸ καὶ σπουδαῖο γνωμικό. τὸ ἔγραψαν καὶ οἱ ἐπὶ Στάλιν σοβιετικοὶ κομμουνισταὶ μὲ χρυσᾶ γράμματα στὸ Κρεμλῖνο· χωρὶς παραπομπὴ βέβαια. (γινόταν αὐτοὶ νὰ ὁμολογοῦν ὡς δάσκαλό τους τὴν Ἁγία Γραφὴ τῶν Χριστια-

νῶν;!)· καὶ παραποιημένο δέ· ῥωσιστί· «Ὁ μὴ ἐργαζόμενος μηδὲ ἐσθιέτω». «ὁ μὴ ἐργαζόμενος» ὅμως μπορεῖ νὰ εἶναι κι ἕνας γέρος ὀγδοντάρης καὶ μιὰ κοπέλλα 10 ἐτῶν. τὸ σωστὸ εἶναι μόνο τὸ βιβλικὸ *Εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι.* («οἱ κομμουνισταὶ εἶναι οἱ πιὸ δίκαιοι ἄνθρωποι στὶς μοιρασιές», «ὁ κομμουνιστὴς ἔχει πάντα δίκαιο», «κι ὁ κομμουνιστὴς εἶναι ὁ μόνος ποὺ ἐπιτρέπεται νὰ ἔχῃ ἄποψι γιὰ ὅλα»!). γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ Παῦλος ἔγραψε τὴ Β΄ Θε· καὶ τὴν ἔγραψε τὸ 49 ἢ καὶ 50, ἀπὸ τὴν Κόρινθο πάλι. ἔλαβε δὲ καὶ μέτρα.

Σ' αὐτὴ τὴ Β΄ Ἐπιστολὴ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς μερίμνησε γιὰ τὴ βεβαίωσι τῆς γνησιότητός της· κάτι ποὺ δὲν τὸ ἔκανε στὴν πρώτη, ἐπειδὴ ἦταν ἀνύποπτος. τώρα ὅμως ἡ πονηρὴ παρεμβολὴ τῶν πλαστογράφων τοῦ ἔγινε μάθημα. ἄρχισε νὰ «ὑπογράφῃ». ὅλος ὁ στίχος 6,3 εἶναι ὑπογραφή. *Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ· οὕτω γράφω.* (= ἔτσι ὑπογράφω· αὐτὸς εἶναι ὁ γραφικός μου χαρακτήρας· αὐτὴ ἐδῶ εἶναι ἡ ὑπογραφή μου). γιὰ νὰ γίνῃ κατανοητότερο τὸ θέμα τῆς ὑπογραφῆς, ἀνατρέχω στὶς πηγὲς αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ. σήμερα ὅταν λέμε «ὑπογραφή», ἐννοοῦμε τ' ὄνομά μας ἢ μᾶλλον μιὰ δυσανάγνωστη δυσαπομίμητη καὶ τυποποιημένη τζίφρα, ποὺ περιέχει κάπως κρυπτογραφικῶς τὸ ὄνομά μας καὶ τοποθετεῖται κάτω ἀπὸ κάθε ἔγγραφο ἢ γράμμα μας. κατὰ τὴν ἑλληνιστικὴ ἀρχαιότητα ὑπογραφὴ ἦταν ὁ ἰδιόχειρος γραφικὸς χαρακτήρας τοῦ ὑπογράφοντος, αὐτὸ ποὺ λέμε τώρα «αὐτόγραφο», ὅταν δὲ ἐπρόκειτο γιὰ ἔγγραφα ποὺ συνέτασσε ἄλλος (γραμματεὺς ἢ δημόσιος ὑπάλληλος), ἦταν ἡ τελευταία καὶ μικρὴ παράγραφος τοῦ ἐγγράφου, τὴν ὁποία δὲν ἔγραφε ὁ γραμματεύς, ἀλλ' ὁ ἐμφαινόμενος στὸ ἔγγραφο μὲ τὸν ἰδιόχειρο χαρακτῆρα του· καὶ γι' αὐτὸ λεγόταν ***ὑπο****γραφή,* ἐπειδὴ ὅλη ἡ παράγραφος αὐτὴ γραφόταν κάτω ἀπ' ὅλο τὸ κείμενο τοῦ ἐγγράφου. ἦταν δὲ στὸ περιεχόμενο μιὰ σύντομη ὁμολογία ἢ μαρτυρία ἢ βεβαίωσι ἢ περίληψι τοῦ ἐγγράφου ποὺ περιεῖχε καὶ τ' ὄνομα τοῦ ***ὑπο****γράφοντος.* γιὰ παράδειγμα, ὁ πάπυρος Della Società Italiana 903, τοῦ ἔτους 47 μ.Χ. (2 χρόνια ἀρχαιότερος τῶν Ἐπιστολῶν Πρὸς Θεσσαλονικεῖς) εἶναι ἕνα συμφωνητικὸ μὲ τὸ ὁποῖο οἱ 3 γιοὶ τοῦ Ἡρωδίωνος, Ἀρυώτης, Κρονίων, καὶ Ἀραβάρχης μοιράζονται τοὺς πατρικοὺς δούλους καὶ παίρνουν ὁ καθένας *τὸ ἐπιβάλλον ἑαυτῷ μέρος.* τὸ ἔγγραφο συντάσσει ὁ συμβολαιογράφος, ἐνῷ στὸ τέλος ὑπογράφουν οἱ τρεῖς ἀδερφοί, μὲ τὸ γραφικό του χαρακτῆρα ὁ καθένας. οἱ δυὸ σελίδες τοῦ ἐγγράφου εἶναι·

Ἔτους ἑβδόμου Τιβερίου Κλαυδίου Καίσαρος Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ αὐτοκράτορος, μηνὸς Ξανθικοῦ ἐνάτῃ καὶ εἰκάδι, ἐν Τεβτύνει τῆς Πολέμωνος μερίδος τοῦ Ἀρσενοΐτου νομοῦ.

Ὁμολογοῦμεν ἀλλήλοις Ἀρυώτης κλπ. .... *καί εἰσιν ἑκόντες περὶ ἁπάντων συνκεχωρηκότες.*

Ὑπογραφὴ ἰδία τῶν τριῶ(ν) γεγραμ(μένων)

Ἀρυώτης Ἡρωδίωνος συνδιείρημαι ἐπὶ τοῦ παρῶντος καὶ λέλωνχα εἰς τὸ ἐπιβάλλων μοι μέρος τὴν προγεγραμμένην δούλην Σαμβοῦν καὶ ἕκαστα ποήσωσι καθὼς πρόκιται.

Κρονίων Ἡρωδίωνος συνδιείρημαι ἐπὶ τοῦ παρῶντος καὶ λέλωνχα εἰς τὸ ἐπιβάλλων μοι μέρος πρωγεγραμμένων δοῦλων Ἡρακλᾶν καὶ ἕκαστα ποήσωι καθὼς πρώκιται.

Ἀρυώτης νεότερος ὃς κὲ Ἀραβάρχης Ἡρωδίωνος συνδιείρημαι ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ λέλωγχα εἰς τὼ ἐπιβάλον μοι μέρος τὰς προγεγραμμένας δούλας δύας Θερμουθάριον καὶ Ἡρακλοῦν χωλὴν καὶ ἕκαστα ποήσω καθὼς πρώκειται.

Πλὴν τῆς διαφορᾶς τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος οἱ τρεῖς *ὑπογραφαὶ* εἶναι καὶ ἀνορθόγραφοι σὲ ἀντίθεσι πρὸς τὸ κείμενο τοῦ ἐγγράφου ποὺ εἶναι ὠρθογραφημένο κι εὐσύντακτο, ἐπειδὴ ἐκεῖνο τὸ γράφει ὁ συμβολαιογράφος. τέτοιες *ὑπογραφαὶ* σώθηκαν πολλές. (βλέπε Πάπυρον Ὀξυρρύγχου 269, τοῦ ἔτους 57 μ.Χ., Πάπυρον Τεβτύνιος 392, τοῦ ἔτους 134-5, κλπ.). τὸ δὲ *ὑπογράφω* πολλὲς φορὲς δηλωνόταν καὶ μὲ τὸ ἁπλὸ ῥῆμα *γράφω,* ὅπως κάνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, π.χ.

Φοιβάμμων μίσθιος αὐτοῦ, υἱὸς τοῦ μακαρίου Παπνουθίου, ἔγραψα ὑπὲρ αὐτοῦ κατ' ἐπιτρωπὴν αὐτοῦ, προτέξαντός μου τὼ ἴδιον ὄνομα (Πάπυρος Ὀξυρρύγχου 138).

ἢ *Ἰωάν[ν]ης ἔγραψα ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγραμμάτου ὄντος* (Πάπ. Ὀξυρρ. 139).

(βλέπε καὶ παπύρους Stud. Pal. 13,6. Pap. Grenfel 2,87· κλπ.).

μ' αὐτὸ τὸν τρόπο λοιπὸν ὑπογράφει κι ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὴ Β΄ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολὴ καὶ ἄλλες Ἐπιστολές του·

Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου.

ἡ δὲ Πρὸς Γαλάτας εἶναι ὁλόκληρη ἡ Ἐπιστολὴ ὑπογραφή.

ἀργότερα ἡ ὑπογραφὴ περιωρίστηκε μόνο στὸ ὄνομα τοῦ ὑπογράφοντος, κι ἀκόμη ἀργότερα τὸ ὄνομα ἔγινε δυσανάγνωστος καὶ δυσαπομίμητος τύπος ὅπως σήμερα.

Ἀπ' ὅσα εἶπα φαίνεται ὅτι τὴ Β΄ Θε καὶ ἄλλες Ἐπιστολὲς τοῦ

Παύλου τὶς ἔγραφαν ἄλλοι καθ' ὑπαγόρευσι τοῦ Παύλου, κι ὁ Παῦλος στὸ τέλος *ἔγραφε* ἰδιοχείρως τὴν τελευταία παράγραφο· *ὑπέγραφε.* ἡ δὲ προσθήκη *οὕτω γράφω* σημαίνει· *Ἔτσι ὑπογράφω· αὐτὴ εἶναι ἡ ὑπογραφή μου, καὶ νὰ μὴν ἀναγνωρίζετε ἐπιστολή, ἂν δὲν ἔχῃ αὐτὴ στὸ τέλος· αὐτὸς εἶναι ὁ γραφικός μου χαρακτήρας.* στὴ δὲ Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴ πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ Παύλου χαιρετίζει τοὺς παραλῆπτες κι ὁ καθαρογράφος τοῦ Παύλου Τέρτιος·

Ῥω 30,7· *Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν Κυρίῳ.*

κι ἔπειτα *ὑπο-γράφει* ὁ Παῦλος μὲ τὸ γραφικό του χαρακτῆρα· *Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.* (Ῥω 30,10).

δὲν χρειαζόταν πιὰ νὰ γράψῃ *Ἐγὼ Παῦλος.* ἤξεραν ὅλοι τὸ γραφικό του χαρακτῆρα. μπορεῖ νὰ εἶχαν καὶ δείγματα.

Στὴ Β΄ Θε ὁ Παῦλος δίνει πρόσθετες ἐξηγήσεις γιὰ τὴ δευτέρα παρουσία. «Δὲν ξέρουμε πότε θὰ γίνῃ. ἀλλὰ μὴ βιάζεστε. πρῶτα θὰ ἔρθῃ ἡ σαρωτικὴ ἀποστασία. ἔπειτα (σὰ μανιτάρι ποὺ φυτρώνει σ' αὐτὴ τὴν κοπριά) θὰ ἐμφανιστῇ *ὁ ἄνομος,* ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντίχριστος ποὺ θὰ κάνῃ ἄφθονα καὶ καταπληκτικὰ σημεῖα καὶ τέρατα καὶ θαύματα μεγάλα. καὶ κάποτε ὁ Κύριος θὰ τὸν λιώσῃ μόνο μὲ τὸ φύσημά του. καὶ μετὰ τὴ νίκη θὰ ἔρθῃ ἡ δευτέρα παρουσία.

Ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ σχολιάσω ἑρμηνευτικῶς αὐτὸ ποὺ λέει ὁ ἀπόστολος. νομίζω ὅτι ὁ Κύριος δὲν εἶναι ἕνας ἐγωϊστὴς σκακιστὴς μὲ δικό του σκάκι σὲ δικό του βαλιτσάκι, κι ὅταν βλέπῃ ὅτι ἕνας συμπαίκτης του τὸν νικάει, θυμώνει, καὶ κλείνει ἀπότομα τὸ βαλιτσάκι ἀνακατεύοντας τὰ πιόνια καὶ καταστρέφοντας τὸ παιχνίδι, γιὰ νὰ μὴ φανῇ ἡ ἧττα του. εἶναι σκακιστὴς ποὺ θὰ κλείσῃ τὸ βαλιτσάκι του μόνο μετὰ τὴν τελικὴ καὶ θριαμβευτικὴ νίκη του. δὲν εἶναι ναρκισσικὸς καὶ κομπλεξικὸς πεισματάρης ὁ πανίσχυρος καὶ πάνσοφος καὶ πανάγαθος Κύριος. ἄλλο ὅτι ἡ νίκη τοῦ Κυρίου, ποὺ θὰ φέρῃ καὶ τὴ δευτέρα παρουσία, μπορεῖ, χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ καὶ νὰ τὸ προβλέπῃ κανείς, μήτε ὁ διάβολος, νὰ ἐμφανιστῇ ταχύτατα μέχρι καὶ σ' ἕνα μῆνα. νομίζω ἐπίσης κι ἐκεῖνο ποὺ εἶπε ὁ Κύριος γιὰ τὴ δευτέρα παρουσία του· ὅτι τὸ πότε θὰ γίνῃ ὄχι μόνον ὁ διάβολος καὶ οἱ Ἁγιορεῖτες γεροντάδες, ἀλλ' οὔτε οἱ ἄγγελοι δὲν τὸ ξέρουν. ὅπως καὶ τὴν ἐνανθρώπησί του, τὴν πρώτη παρουσία του, δὲν τὴν ἤξερε κανεὶς ὅτι θὰ γίνῃ καὶ πότε θὰ γίνῃ.

Νὰ λοιπὸν ποὺ ἀμέσως μετὰ τὸ ἀρχαιότερο βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐμφανίστηκε καὶ τὸ πρῶτο περὶ αὐτὴν ἀπατεωνικὸ καὶ ψευ-

δεπίγραφο ἀπόκρυφο. καὶ πατάχθηκε ἀπὸ τὸν Παῦλο ἀμέσως. διότι δὲν ὑπάρχει ἐποχὴ καὶ χώρα ποὺ νὰ μὴν ἔχῃ παλαβούς. ἡ δὲ θρησκεία εἶναι τὸ μέγιστο ἐπίκεντρο τῶν παλαβῶν. διότι καὶ οἱ παλαβοὶ *φύσει τῆς θεοπνευστίας ὀρέγονται* κι ὁ διάβολος εἶναι ὁ προθυμότερος προμηθευτής της. μπορεῖ νὰ τρελλάνῃ καὶ πλήθη· μεγάλα μάλιστα. διότι σήμερα ὑπάρχουν μεγάλα ἁμαρτήματα κοινὰ σὲ μεγάλα πλήθη. καὶ μπορεῖ ἕνα δισεκατομμύριο ἀνθρώπων νὰ δρᾷ σὰν ἕνας μόνο δαιμονισμένος. νέα τεχνολογία. σήμερα τ' ἀπόκρυφα εἶναι καὶ πηγὲς τῆς «ἱερᾶς παραδόσεως» καὶ τῆς λατρευτικῆς ποιήσεως καὶ τῆς εἰκονογραφίας, κι ἑνὸς χειμάρρου «βιογραφικῶν στοιχείων» γιὰ ὅλα τὰ βιβλικὰ πρόσωπα καὶ γιὰ τὴ Μαρία τὴ μητέρα τοῦ Κυρίου. οἱ δρᾶστες αὐτοὶ δὲν διστάζουν μπροστὰ σὲ καμμιὰ παραχάραξι καὶ πλαστογραφία, ἡ ὁποία κοντεύει νὰ κάνῃ τὴν ἐκκλησία *ποταμοφόρητον* (Ἀπ 22,18) καὶ νὰ τὴν πνίξῃ. οἱ δὲ ἀφιονισμένοι παραδοσιάρηδες, ἀντὶ νὰ ποῦν σωφρόνως «Ἔξω τὰ πλαστὰ καὶ τὰ κίβδηλα», ὑποστηρίζουν φανατικὰ ὅτι «τ' ἀπόκρυφα προσφέρουν, ἀφοῦ ὅλα αὐτὰ (τὰ ξένα πρὸς τὴ Βίβλο παραδοσιάρικα συμπράγκαλα) ἀπὸ τ' ἀπόκρυφα τὰ ξέρουμε· ἄρα ἔχουν κι αὐτὰ κάτι τὸ ἅγιο καὶ τὸ πνευματικὸ καὶ τὸ ἀναγκαῖο, ἀφοῦ χωρὶς αὐτὰ δὲν θὰ ξέραμε τόσα καὶ τόσα, ποὺ ἡ Βίβλος δὲν τὰ γράφει. ὅπερ ἔδει δεῖξαι»!

Πολὺ σαλτάρισμα ὑπάρχει *ἐν ὑστέροις καιροῖς* (Α΄ Τι 9,1), στὰ χρόνια μας. εἶναι πιὰ «κακοδοξία» τὸ νὰ μὴν εἶσαι σαλταρισμένος. ποῦ εἶσαι, Παῦλε! ποῦ εἶσαι, Κύριε!

Ἀναστήτω ὁ θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ,
καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν.
ὡς ἐκλείπει καπνὸς ἐκλιπέτωσαν,
ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός. (Ψα 68).

καὶ κυρίως ἐκλιπέτωσαν οἱ κίναιδοι κι οἱ κολομπαρᾶδες τοῦ Βατικανοῦ, τοῦ pontificis maximi ποὺ κλείνει τὴ γέφυρα τοῦ χοροῦ τους, αὐτοῦ τοῦ ἀρχινικολαΐτου κι ἀντιχρίστου, *ὃν ὁ Κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι* (= μὲ τὸ φύσημα) *τοῦ στόματος αὐτοῦ* (Β΄ Θε 2,8).

3. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

Οἱ *Γαλάται,* φυλὴ καταγόμενη ἀπὸ τὴ Γαλλία τὴν Ἑλβετία καὶ τὸ Βέλγιο, εἰσέβαλαν στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὶς κοιλάδες Ἀῴου, Ἁλιάκμονος, καὶ Ἀξιοῦ τὸ 280 π.Χ., καὶ τὴ λεηλατοῦσαν μέχρι τὰ μέρη τῶν Δελφῶν ἐπὶ 3 χρόνια (280 - 278), καὶ τὸ 277 π.Χ. εἰσέβαλαν καὶ στὴ Μ. Ἀσία, καὶ τὴ λεηλατοῦσαν ἐπὶ ἄλλα 3 χρόνια (277 - 275) μέχρι τὸν Ἅλυ ποταμό, ἐν τέλει δὲ ἐγκαταστάθηκαν μεταξὺ Ἅλυος καὶ Σαγγαρίου γύρω ἀπὸ τὶς πόλεις Γόρδιον καὶ Ἄγκυρα, στὸ κέντρο τῆς Μ.

Ἀσίας, κατέχοντας μιὰ χώρα ἴση μὲ τὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα κι ἔχοντας ἀνατολικὰ τὴν Καππαδοκία, δυτικὰ τὴ Φρυγία, βόρεια τὴν Παφλαγονία, καὶ νότια τὴ Λυκαονία. διακρίνονταν σὲ 4 φυλὲς καὶ ἦταν ἕνα κράτος μὲ 4 φυλάρχους τοὺς λεγομένους, γιὰ πρώτη φορὰ σ' αὐτούς, *τετράρχας*· κάτι λιγώτερο ἀπὸ βασιλεῖς. στὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων *τετράρχαι* ἢ καὶ τιμῆς ἕνεκα *βασιλεῖς* λέγονταν καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Ἡρῴδου Α΄, τοῦ σφαγέως τῶν νηπίων, ἐπειδὴ κληρονόμησαν περίπου ἀπὸ ἕνα τέταρτο τοῦ βασιλείου του. στὰ ἴδια χρόνια οἱ Γαλάτες γλωσσικῶς καὶ πολιτιστικῶς ἦταν τελείως ἐξελληνισμένοι. ἦταν ἕνας λαὸς ποὺ ἀφωμοιωνόταν εὔκολα. πολλοὶ Γαλάτες ἔμειναν, ἀρχικὰ ὡς αἰχμάλωτοι δοῦλοι, στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. ὁ πατέρας μου, ποὺ ἦρθε μὲν ἀπὸ τὴ Βιθυνία ὡς Μικρασιάτης, ἀλλ' οἱ ἀπὸ 5 γενεὲς (1770) πρόγονοί του εἶχαν πάει στὴ Βιθυνία ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ Καρπενησίου, εἶχε γαλατικὴ ἐπιδερμίδα καὶ γαλαζοπράσινα μάτια. ὁ ἴδιος ἔχω γαλατικὰ γονίδια ἀπὸ τὸν πατέρα μου καὶ νέγρικα ἀπὸ τὴν ἐκ μητρὸς γιαγιά μου ποὺ πρέπει νὰ προέρχωνται ἀπὸ δούλους τῶν βυζαντινῶν χρόνων. τὰ λέω αὐτά, γιὰ νὰ μὴ νομίζουμε ὅτι εἴμαστε καθαρόαιμοι Ἄριοι, ὅπως φρονοῦν οἱ λεγόμενοι Ἑλληναρᾶδες. φυσικὰ τὰ περισσότερα γονίδιά μου εἶναι ἑλληνικά, ἡ δὲ χωριάτικη γλῶσσα μου εἶναι 100% ἑλληνικὴ μὲ δωρικὲς μακεδονικὲς ἐπιβιώσεις, ὅπως οἱ λέξεις *βάζω* (= βροντῶ) καὶ *ἀσαμόραστος* (= *ἀ + σᾶμα + ῥαστός*) καὶ ἡ πολιτιστική μου ὀντότης καὶ τὸ ἐθνικὸ φρόνημά μου παιδιόθεν ἑλληνικὰ 100%. ἂν καὶ νομίζω ὅτι τὸ φρόνημα τῆς χριστιανικῆς προαιρέσεως καὶ ἀγωγῆς εἶναι τὸ κυρίαρχο· οἱ γονεῖς μου ἦταν πολὺ εὐσεβεῖς Χριστιανοί. ἡ δὲ βιολογικὴ καὶ διανοητικὴ ὀντότης τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχουν στὴν πνευματικὴ ζωὴ ἐπιρροὴ οὔτε κατὰ 1%. ἡ φυσικὴ ὀντότης καὶ ἡ μητρικὴ γλῶσσα κληρονομοῦνται, ἀλλ' ἡ ἐνσυνείδητη πνευματικὴ ζωὴ ἐπιλέγεται σὲ ἡλικία περίπου 10-20 ἐτῶν. κι αὐτὰ ἰσχύουν, νομίζω, γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καί γε γιὰ τοὺς Γαλάτες.

Στὴν ἱστορία τῆς συντάξεως τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐξέθεσα τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴ σύνταξι κι ἀποστολὴ τῆς Πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς, καὶ ὅτι ἦταν ὁλόκληρη αὐτόγραφη τοῦ Παύλου. ἡ Ἐπιστολὴ στάλθηκε, νομίζω, ἀπὸ τὴν Ἔφεσο μεταξὺ τῶν ἐτῶν 51-54. εἶναι ἐγκύκλιος ὅπως ἀργότερα καὶ ἡ Πρὸς Ἐφεσίους, μὲ ἐντολὴ τοῦ Παύλου νὰ σταλοῦν ἀντίγραφά της σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες τῆς Γαλατίας, ποὺ ἦταν πολλές. ἡ Γα εἶναι ἡ πρώτη Ἐπιστολή του, στὴν ὁποία ὑπογραμμίζει τὸ ἀποστολικό του κῦρος, καὶ τονίζει τὴ χειραφέτησι καὶ τὴν αὐτάρκεια τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ἔναντι τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. εἶναι ἐπίσης ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς τρεῖς Ἐπιστολές του μὲ τὴν περισσότερη χρῆσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. σ' αὐτὲς τὶς τρεῖς κυρίως ἡ

Παλαιὰ Διαθήκη καταργεῖται ὡς πρὸς τὸ νομικὸ καὶ τελεστικὸ μέρος της, βελτιώνεται ὡς πρὸς τὸ ἠθικό, καὶ διατηρεῖται ὡς ἱστορία τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἀπαραίτητη γιὰ τὴν κατανόησι τοῦ σχεδίου τῆς θείας οἰκονομίας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἐκπεσόντος ἀνθρώπου. τονίζεται δὲ στὴν Ἐπιστολὴ αὐτὴ ἡ ἐν Χριστῷ ἐλευθερία τῶν πιστευόντων σ' αὐτόν.

Εἶναι ἐντυπωσιακὴ ἡ ἀγανάκτησι τοῦ Παύλου γιὰ τὸ ἰουδαΐζον πρόσωπο, γιὰ τὸ ὁποῖο ἤδη εἶπα, διότι, προκειμένου νὰ πείσῃ τοὺς ἀφελεῖς (*ἀνοήτους* 6,1) νὰ περιτμηθοῦν, ἔθεσε κακοβούλως ὑπὸ ἀμφισβήτησι τὴν ἀποστολικὴ ἰδιότητα τοῦ Παύλου, εἰρωνευόμενο ἀκόμη καὶ τὰ σημάδια τῶν τραυμάτων του ποὺ εἶχε ὡς συνεχιστὴς τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ.

Σ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστολὴ ὁ Παῦλος χαρακτηρίζει τὸ κήρυγμά του ὡς *εὐαγγέλιον οὐ κατὰ ἄνθρωπον* τὸ ὁποῖο *οὐ παρὰ ἀνθρώπων παρέλαβεν οὔτε ἐδιδάχθη, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ* (Γα 3,1-2), καὶ μαθαίνουμε ἄμεσα ἀπὸ τὸν ἴδιο πολλὰ βιογραφικά του στοιχεῖα, κι ὅτι κάποτε στὴν Ἀντιόχεια ἀναγκάστηκε νὰ ἐπιπλήξῃ δημοσίᾳ τὸν Πέτρο καὶ τὸ Βαρνάβα γιὰ *ὑποκρισία* καὶ ὅτι *οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου* (Γα 5,3-4), ἀπὸ τὸν ἀδικαιολόγητο φόβο τους μπροστὰ στοὺς *ἰουδαΐζοντες* ὑποκριτὰς τῆς περιτομῆς.

Θέλω ἐπίσης, προλαβαίνοντας μιὰ σοβαρὴ παρεξήγησι, νὰ ἐξηγήσω ἐδῶ ὅτι ὁ Παῦλος μὲ τὴ λέξι του *ἀλληγορούμενα* (Γα 9,4) δὲν νομιμοποιεῖ καθόλου τὴ μετέπειτα λεγομένη *ἀλληγορική,* δηλαδὴ καββαλιστική, ἑρμηνεία τῆς Βίβλου ἀ λὰ Φίλωνα καὶ Ὠριγένη. ὁ Παῦλος δὲν λέει *ἀλληγορικὰ* ἀλλὰ *ἀλληγορούμενα,* ποὺ δὲν εἶναι καθόλου τὸ ἴδιο. τὰ *ἀλληγορικὰ* ἤτοι καββαλιστικὰ ὁ Παῦλος ἀλλοῦ τ' ἀπορρίπτει σαφῶς γενικῶς κι ἀσυζητητεὶ καὶ τὰ λέει *ἄλλα* (Β΄ Κο 2,2)· *Οὐκ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε.* ἀποκλείει ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ πίστι μιὰ τέτοια ἑρμηνεία ποὺ τὴ θεωρεῖ ἀπαράδεκτη ἀπάτη. ὅταν δὲ λέῃ ἐδῶ *ἀλληγορούμενα,* ἐννοεῖ αὐτά, ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὰ μποροῦν νὰ ἐκληφθοῦν καὶ συμβολικά. τὰ *ἀλληγορικὰ* ἢ *ἄλλα,* δηλαδὴ τὰ καββαλιστικά, τὰ θεωρεῖ ἀπαράδεκτα στὸ χωρίο τῆς Β΄ Κο ποὺ ἀνέφερα. κακῶς κάκιστα ἀρχαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ ἑρμηνευταὶ παρανοοῦν τὴν ἐδῶ (Γα 9,4) λέξι τοῦ Παύλου *ἀλληγορούμενα,* γιὰ νὰ δικαιώσουν τὴν καββαλιστικὴ ἑρμηνεία τῆς Βίβλου, στὴν ὁποία ἐκτρέπονται, ὅπως οἱ Ὠριγένης, Γρηγόριος Νύσσης, Βασίλειος Καισαρείας, Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, καὶ πολλοὶ ἄλλοι θεωρούμενοι μεγάλοι, ἐνῷ βρίσκονται σὲ ἐκτροπή, ὅπως διευκρινίζει ὁ ὄντως μέγας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. οἱ ἐκτραπέντες ἢ δὲν ἤξεραν καλὰ ἑλληνικὰ ἤ, τὸ χειρότερο, τα-

χυδακτυλουργοῦσαν ἐν οὐ παικτοῖς. ὁ καββαλισμὸς τῶν ἀρχαίων δὲν εἶναι παρὰ ἀρνητικὴ «κριτικὴ» ὕπουλης μορφῆς καὶ πλήρης ὑποκρισία.

4. ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

Ἡ Α΄ Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ γράφτηκε τὸ 55, στοὺς Φιλίππους ἢ στὴ Θεσσαλονίκη ἢ σὲ κάποια ἄλλη πόλι τῆς Μακεδονίας ἢ καὶ ὄχι μόνο σὲ μία. διότι κάπου μέσα σ' αὐτὴ ὁ Παῦλος γράφει· *Ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω· Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι* (Α΄ Κο 36,5). ἐκεῖ πῆγαν καὶ τὸν βρῆκαν *οἱ τῆς Χλόης* (Α΄ Κο 2,2). καὶ τὸν πληροφόρησαν ὅτι «Στὴν ἐκκλησία τῆς Κορίνθου γίνεται χαμός· τραβᾶμε γιὰ διάλυσι». καὶ ποιά ἦταν αὐτὴ ἡ Χλόη, τέλος πάντων, ποὺ «οἱ ὀπαδοί της» «πληροφοροῦσαν τὸν Παῦλο γιὰ ὅλα ὅσα γίνονται στὴν Κόρινθο»; τὸ δὲ περιεργότερο εἶναι ὅτι σ' αὐτοὺς ἔδωσαν τὶς πρὸς τὸν Παῦλο ἐρωτήσεις των οἱ ἴδιοι οἱ Κορίνθιοι ποὺ δέχονται τὶς αὐστηρὲς παρατηρήσεις του. ἄρα *οἱ τῆς Χλόης* δὲν ἦταν ῥουφιάνοι καὶ χαφιέδες, ἡ Χλόη δὲν ἦταν καμμιὰ Ἀλύσια ἢ Πασιονάρια, κι ὁ Παῦλος δὲν ἦταν Στάλιν. στὰ σημερινὰ παρθενοσυλλεκτικὰ ὀρνιθοτροφεῖα οἱ ἐρωτευμένες Εὐῖτες Περὸν καὶ Πασιονάριες καὶ οἱ παρθενοσυλλέκτες λένε θεολογοῦν καὶ γράφουν στὰ βιβλιαράκια τους καί γε στὰ ἑρμηνευτικὰ καὶ εἰσαγωγικὰ κείμενα τῆς γραφορροίας των αὐτὰ ποὺ φρονοῦν καὶ φαντασιώνονται· ὅτι «ἡ Χλόη ἡ Φοίβη καὶ ἡ Θέκλα ἦταν Μαγδαληνὲς τοῦ Παύλου, (ὅπως τὶς ἀντιλαμβάνονται οἱ παπικοὶ ἐρασταὶ μὲ τὶς βρομο-Τερέζες των), οἱ ὁποῖες ἀπαρνήθηκαν τοὺς ἀρραβωνιαστικούς των καὶ ἀκολούθησαν τὸν Παῦλο ἢ τὸ Χριστό, μὲ ἀφοσίωσι» Μόνικας ἢ Εὐῖτας Περόν· ποὺ μόνο τέτοιες βέβαια δὲν ἦταν. ἡ Θέκλα τὸν μὲν Γ΄ μ.Χ. αἰῶνα ἦταν μυθιστορηματικὸ πρόσωπο τοῦ λατινογλώσσου μυθιστορήματος ἑνὸς Καρχηδονίου κληρικοῦ[11], τὸ δὲ 308 ἦταν μιὰ παντρεμένη ποὺ μαζὶ μὲ τὸν ἄντρα της Ἀγάπιο μαρτύρησαν στὴν Παλαιστίνη (φαγώθηκαν ἀπὸ θηρία)[12]· γιὰ δὲ τὶς ἄλλες δυό, Χλόη καὶ Φοίβη, εἶπα καὶ θὰ ξαναπῶ σὲ λίγο τί ἦταν. τὰ λεγόμενα καὶ γραφόμενα γι' αὐτὲς στὰ παρθενοσυλλεκτικὰ κοτέτσια τῶν συνεισάκτων παρθενοσυλλεκτῶν εἶναι φρενοβλαβικὲς φαντασιώσεις ἐρωτομανῶν γυναικαρίων ποὺ ἔχουν περαστῆ καὶ σὲ τροπάρια καὶ συναξάρια.

Ἡ Κόρινθος ἦταν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἡ πιὸ ξακουστὴ πορνούπολις, σὰν τὸ Λὸς Ἄντζελες (= Οἱ Ἄγγελοι) καὶ τὸ προάστειό του Τίμιο Ξύλο (= Hollywood). ὁ ἐκεῖ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Ἀφροδίτης ἦταν τὸ μεγαλείτερο καὶ ἀκριβώτερο πορνεῖο τῆς Ἑλλάδος τὸ ὁποῖο στὴν ἀκμή του εἶχε χίλιες πανάκριβες πόρνες πολυτελείας. ἤδη

τὸν Ε΄ π.Χ. αἰῶνα ὁ ποιητὴς Πίνδαρος, ὁ συμπολεμιστὴς τῶν Περσῶν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων στὴ μάχη τῶν Πλαταιῶν, ἐξυμνεῖ τὸν θεοσεβέστατο ὀλυμπιονίκη Ξενοφῶντα τὸν Κορίνθιο, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ κέρδη του ἀγόρασε 50 Ἑλληνοποῦλες αἰχμάλωτες τῶν Περσῶν καὶ τὶς χάρισε σ' αὐτὸ τὸ πορνεῖο τῆς Δεσποίνης, γιὰ νὰ ἐπιτελοῦν ὡς ἱερόδουλες τὸ θεάρεστο ἔργο νὰ ἱκανοποιοῦν σεξουαλικῶς τοὺς πελάτες τοῦ ναοῦ - πορνείου καὶ ν' αὐξάνουν μὲ τὰ ἄφθονα καὶ πανάκριβα πόρνητρά τους τὸ εἰσόδημα τοῦ ναοῦ[13]. γι' αὐτὸ τὸ πανάκριβο πορνεῖο τῆς Δεσποίνης εἶχε βγῆ καὶ τὸ ἀρχαῖο διαφημιστικὸ σλόγκαν *Οὐ παντὸς ἀνδρὸς πλεῖν ἐς Κόρινθον*· μόνο πολὺ βαρβάτοι ἄντρες καὶ μὲ πολὺ βαρὺ πορτοφόλι τὸ ἄντεχαν δηλαδή. στὴ μεγίστη του ἀκμὴ ἦταν αὐτὸς ὁ ναὸς τῆς *Δεσποίνης Ἀφροδίτης* κατὰ τὰ χρόνια ποὺ ἵδρυσε ἐκεῖ τὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία ὁ Παῦλος. τὰ γράφω αὐτά, γιὰ νὰ γίνουν κατανοητὲς μερικὲς ἀπὸ τὶς μέσῳ *τῶν τῆς Χλόης* ὑποβληθεισῶν ἐρωτήσεων τῶν Κορινθίων στὸν Παῦλο καὶ οἱ ἀπαντήσεις τοῦ ἀποστόλου, εἴτε εἶναι ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήσεις των εἴτε καὶ ὄχι.

Ἡ *ἀμφιθάλασσος* ἢ *διθάλασσος* ἢ ῥωμαϊστὶ *bimaris* Κόρινθος, πρωτεύουσα, ὅπως ἤδη εἶπα, τῆς ῥωμαϊκῆς ἀνθυπατίας τῆς Ἀχαΐας, δηλαδὴ τῆς Ν. Ἑλλάδος, τῆς ἀπὸ τὸ Σπερχειὸ ποταμὸ καὶ κάτω, καὶ ἕδρα τοῦ ἀνθυπάτου, δὲν ἦταν ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἡ σημερινὴ Κόρινθος, ἀλλ' ἐκεῖ ποὺ εἶναι σήμερα ὡς ἐρείπια ἡ Ἀκροκόρινθος· καὶ εἶχε δύο ἐπίνεια, τὸ *Λέχαιον* στὸν Κορινθιακὸ κόλπο καὶ τὰς *Κεγχρεὰς* στὸ Σαρωνικό, κι ὁ Παῦλος εἶχε ἐκεῖ δυὸ διακόνισσες, δηλαδὴ καθαρίστριες καὶ συντηρήτριες τῶν χώρων ἐκκλησιασμοῦ τῶν Κορινθίων –ναοὺς τότε οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχαν–, 60 ἕως 80 ἐτῶν κατὰ τὴν πάγια τακτική του (*χήρα καταλεγέσθω (ὡς διάκονος) μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή* Α΄ Τι 14,1), στὶς *Κεγχρεὲς* τὴ Φοίβη (Ῥω 29,1-3) καὶ στὴν Κόρινθο τὴ Χλόη. ἡ Χλόη εἶχε τρεῖς τουλάχιστο γιοὺς νοικοκυραίους καὶ Ῥωμαίους πολῖτες, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ῥωμαϊκὸ ὄνομα τοῦ ἑνός, ποὺ λέγονταν Στεφανᾶς, Φορτουνᾶτος *(Fortunatus),* καὶ Ἀχαϊκός (Α΄ Κο 39,5· *Χαίρω ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ Φορτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν*· καὶ 39,3)· ἀφιερωμένοι καὶ οἱ τρεῖς μὲ τέταρτη τὴ μητέρα τους στὴ διακονία τῆς ἐκκλησίας, δηλαδὴ σ' ὅλες τὶς ἀγγαροδουλειές. αὐτοὶ εἶναι *οἱ τῆς Χλόης.* κι αὐτὰ ποὺ λέω ἐδῶ δὲν θὰ τὰ βρῆτε σὲ καμμία Εἰσαγωγὴ καὶ σὲ κανένα Ἑρμηνευτικὸ ὑπόμνημα «βιβλικῶν θεολόγων», ἁπλῶς ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνεπαρκείας των. οἱ παρ' ἡμῖν βέβαια ἀκολουθοῦν μὲ δεμένα τὰ μάτια τοὺς «βιβλικοὺς θεολόγους» εἴτε προτεστάντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἴτε παπικοὺς ὡς ἐπὶ τὸ ἔλασσον. μὴν ἀρχίσω τώρα τὶς χωριάτικες παροιμίες. γιὰ ὅλους ἡ Χλόη «μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς φράξιάς της» εἶναι μιὰ Πασιονάρια ἢ Εὐ-

ἵτα Περὸν τοῦ Παύλου, ἀφοῦ ὁ Παῦλος ἦταν ἀρχηγὸς τῆς ΚΝΕ καὶ καθηγητὴς θεολογικῆς σχολῆς. καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς Εὐΐτας ἦταν οἱ ΚΝΕΐτες χαφιέδες καὶ ῥουφιάνοι τοῦ Παύλου κατ' αὐτούς. κι ἐγὼ ἀπορῶ πῶς ὁ Παῦλος φανερώνει στοὺς Κορινθίους τοὺς χαφιέδες ποὺ τοὺς ῥουφιάνεψαν. εἶναι νὰ τρελλαίνεται κανεὶς μὲ τὶς σαχλαμάρες ποὺ γράφουν οἱ «βιβλικοὶ θεολόγοι». γυρίστε τους τὴν πλάτη· καὶ τὰ «συγγράμματά» τους καὶ τὶς ἑρμηνεῖες καὶ μεταφράσεις των μὴν τὶς πετάξετε, γιατὶ περιέχουν βιβλικὰ ἐδάφια, ποὺ δὲν πρέπει νὰ κυλιοῦνται καὶ νὰ πατιοῦνται, ἀλλὰ κάψτε τα, καὶ τότε τὴ στάχτη πετάξτε την· διότι εἶναι κατάφορτες ἀπὸ ψυχοφθόρες βλακεῖες.

Ἡ μεγάλη αὐτὴ Ἐπιστολὴ Α΄ Κο εἶναι ἐκείνη στὴν ὁποία ὁ Παῦλος λύνει τὰ περισσότερα ζητήματα, τριάντα στὸν ἀριθμό. δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὴ κεντρικὸ ζήτημα, ὅπως ὑπάρχει λ.χ. στὴν Πρὸς Ῥωμαίους καὶ στὴν Πρὸς Ἑβραίους. εἶναι κομπολόγι 30 ἐρωταποκρίσεων καὶ μάλιστα χωρὶς καμμία ταξινόμησι· σὰν ἀνακατεμένη τράπουλα. δὲν μπορεῖ νὰ βρῇ κανεὶς καμμιὰ θεματολογικὴ ταξινόμησι. φθορὰ κειμένου σὰν ἐκείνη στὸ βιβλίο τοῦ Ἰερεμίου; ὄχι, καθόλου· διότι τὰ 30 ζητήματα καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἀκέραια καὶ ἄρτια. ἀλλὰ σὲ τάξι δὲν μπαίνουν μὲ κανέναν τρόπο. *λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμοι ἀτάκτως ἐρριμμένα*[14]. δὲν ξέρει ὁ Παῦλος νὰ ὀργανώσῃ τὸ λόγο του; ὄχι βέβαια· κάθε ἄλλο. νομίζω ὅτι ἂν ἐξηγοῦσε ὅλα τὰ ζητήματα στὴν Ἐπιστολή, καὶ εἶχε λ.χ. ἄλλα 20 ζητήματα, θὰ μποροῦσα νὰ τὰ βάλω σὲ μία τάξι. εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Παῦλος πρῶτον δὲν τὰ λύνει στὴν Ἐπιστολὴ ὅλα, καὶ δεύτερον, ὅσα λύνει, ἐπίτηδες τὰ ἔχει ἀταξινόμητα, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ ὁ ἄσχετος ἢ ἐχθρὸς νὰ πιάσῃ τὸ κεντρικὸ πρόβλημα, ποὺ ἄφησε νὰ τὸ διευθετήσῃ ὅταν πάῃ στὴν Κόρινθο. γι' αὐτὸ καὶ κάπου, ὅπου λέει πολὺ λίγα, ἀποσιωπᾷ ἀγριεύει κι ἀπειλεῖ· *Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος;* (Α΄ Κο 8,6). τόσο αὐτὴ ἡ ἀποσιώπησι ὅσο καὶ μιὰ «ἐπιστολή του», τὴν ὁποία μνημονεύει τρεῖς φορὲς στὴ Β΄ Κο (14,9΄΄ *λυπητερὴ ἐπιστολὴ* καὶ *ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη*· καὶ 19,3 *ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβῶν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν*) ἔκανε τοὺς βλᾶκες «βιβλικοὺς θεολόγους» τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» νὰ τσιτωθοῦν σὰν ξιππασμένα μουλάρια καὶ ν' αὐξήσουν οἱ σαλταρισμένοι τὶς βλακεῖες των γιὰ τὶς Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὲς μ' ἕναν πολὺ γουστόζικο τρόπο. ἐξήγησα τὰ περὶ *τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης τῆς λυπητερῆς* στὸ προηγηθὲν κεφάλαιο τοῦ παρόντος τόμου τῆς Εἰσαγωγῆς μου γιὰ τὴν ἱστορία τῆς συντάξεως τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης. εἶμαι πολὺ χαρούμενος ποὺ τὸ ἔκανε αὐτὸ ὁ Παῦλος· μὲ βοήθησε πολὺ νὰ διαγνώσω τὴ βλακεία τῶν «βιβλικῶν θεολόγων» τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς». ὑπέροχο! μὰ τόσο βλᾶκες;

Δύο μόνο ζητήματα ἀπὸ τὰ 30 τῆς Α΄ Κο θὰ σχολιάσω.

Στὰ κεφάλαια 9-10 μιλάει γιὰ τὸν πόρνο ποὺ παντρεύτηκε τὴ μητρυιά του. «Τέτοια βρομιὰ δὲν ἀκούστηκε οὔτε στοὺς εἰδωλολάτρες! καὶ σεῖς τὸ ἀνέχεστε αὐτὸ ἀδιάφοροι. ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ πετάξτε τον ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ στεῖλτε τον στὸ διάβολο ἀμέσως. καὶ πόρνους μέσα στὴν ἐκκλησία μὴ δέχεστε ποτέ». καὶ δὲν ῥωτάει ὁ Παῦλος· «Ποιός Δεσπότης τοῦ ἔδωσε ἄδεια γάμου; ποιός παπᾶς τὸν στεφάνωσε;». δὲν ὑπῆρχαν στὴν ἀποστολικὴ ἐκκλησία αὐτὰ τὰ πράγματα. παντρευόταν κάποιος τὴ γυναῖκα του μόνος του. ἡ ἐκκλησία ἁπλῶς ἔδιωχνε ἐκεῖνον ποὺ στὸ γάμο του ἔκανε κάτι τὸ μὴ χριστιανικό. ἡ ἱερολογία τοῦ γάμου ἐπινοήθηκε τὸν 10ο αἰῶνα ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα τὸ Σοφό, ποὺ ἦταν καὶ βλάκας καὶ μπάσταρδος καὶ εἶχε κάνει κι ἕναν παράνομο γάμο. στὴ Β΄ Κο 3,8-13 ὁ Παῦλος μιλάει γιὰ κάποιον· «Φτάνει ἡ τόση τιμωρία του· τὸν συγχωρῶ ἐγώ, συγχωρήστε τον καὶ σεῖς. γιατὶ πάνω στὴν ἀπελπισία του μπορεῖ νὰ τὸν καταπιῇ ὁ σατανᾶς». ὅλοι μὰ ὅλοι «καταλαβαίνουν» ὅτι συνιστᾷ τὴ συγχώρησι τοῦ πόρνου ποὺ παντρεύτηκε τὴ μητρυιά του! ἡ βλακεία τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» στὸ ζενίθ· πέρασε δὲ καὶ στοὺς εὐσεβούληδες. ἐξήγησα στὸ προηγηθὲν κεφάλαιο γιὰ τὴν ἱστορία τῆς συντάξεως τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ τὸν πόρνο τῆς Α΄ Κο. ἐκεῖνον τὸν ἔστειλαν στὸ διάβολο ἀμετάκλητα· δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀνησυχῇ ὁ Παῦλος γιὰ κεῖνον μήπως στὴν ἀπελπισία του τὸν καταπιῇ ὁ σατανᾶς· ἀφοῦ ἦταν ἤδη καταπιομένος. καὶ πῶς οἱ Κορίνθιοι δὲν τοῦ εἶπαν «Μὰ σὺ μᾶς εἶπες νὰ τὸν στείλουμε στὸ διάβολο· τώρα τὸ γυρίζεις ἀλλιῶς;». νὰ μὴ λέμε ὅ,τι μᾶς σφυρίξῃ. ὅταν μελετοῦμε τὴ Βίβλο, πρέπει νὰ προσέχουμε. αὐτός, ποὺ ὁ Παῦλος τὸν συγχωρεῖ, εἶναι ὁ πράκτορας τοῦ *σκόλοπος* τοῦ *ἀγγέλου σατάν.* μετανόησε δὲ καὶ *ὁ ἄγγελος σατάν,* ὅπως ἐξιχνίασα.

Ὁ κομμουνισμὸς γιὰ ὁποιαδήποτε κοινωνία εἶναι ἡ πιὸ φθαρτικὴ γάγγραινα. κι ὅμως ἐμφανίστηκε καὶ στὴν πρώτη χριστιανικὴ ἐκκλησία καὶ μάλιστα ὡς ἡ ἀποκορύφωσι τῆς πνευματικότητος. εὐτυχῶς πολὺ γρήγορα *τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡδήγησε* τὴν ἐκκλησία *εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν* μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Παύλου. οἱ 12 μαθηταὶ καὶ ἀπόστολοι, ἔτσι ἀπὸ μιὰ ἐντελῶς ἀνθρώπινη εὐαισθησία, χωρὶς καμμιὰ σοφία καὶ σύνεσι, ποὺ δὲν ἦταν καθόλου σωστὴ εὐαισθησία, ἀλλ' ἦταν καὶ ἄκρως ἐπικίνδυνη γιὰ κάθε δικαιοσύνη καὶ προκοπή, εἰσήγαγαν στὴν ἐκκλησία τὸν κομμουνισμό, δηλαδὴ τὴν κοινοκτημοσύνη (Πξ 11). συγκλονιστικὰ συγκινητικό, ἀλλ' ἐπικίνδυνο λάθος, πολὺ ἀρεστὸ σὲ τεμπέληδες καὶ χαραμοφάηδες καὶ ἅρπαγες καὶ κοκορίκους. ὁ κομμουνισμὸς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἶχε ἐμφανιστῆ στὴ Σπάρτη, καὶ τὴν ξεπάτωσε, ἐπειδὴ οἱ κομμουνισταὶ ἐκεῖνοι θεωροῦσαν ὡς κοινὰ

ἀγαθὰ καὶ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ πισινὰ τῶν ἀγοριῶν ἡλικίας 6-15 ἐτῶν. ἐμφανίστηκε καὶ στὶς φρενοβλαβικὲς φαντασιώσεις τοῦ ψυχοπαθοῦς Πλάτωνος ἑνὸς κιναιδόπαιδου τοῦ κολομπαρᾶ Σωκράτους, ποὺ οἱ μαθηταί του ἔνιωθαν ὑπερήφανοι νὰ τὸν λένε *Σιληνόν,* δηλαδὴ ἀρχισάτυρον. τὸ κυριώτερο γραφορροϊκὸ γραπτὸ τοῦ Πλάτωνος, ἡ *Πολιτεία* (=τὸ Καθεστώς) εἶναι κιναιδικώτατο, καὶ διδάσκει μιὰ ταξικὴ κοινωνία μὲ τρεῖς τάξεις καὶ τὸ γυμνισμὸ καὶ τὴν κοινοκτημοσύνη τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀνηλίκων ἀγοριῶν. τὰ πάντα κοινά· ἀπόλυτη κοινοκτημοσύνη. ἦταν δὲ οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιᾶτες Ἀθηναῖοι καὶ Θηβαῖοι πολὺ κολομπαρᾶδες. ὁ Ἀριστοτέλης στὰ Πολιτικά του, ἕνα βιβλίο πολὺ σοβαρὸ καὶ ὠφέλιμο, τονίζει ὅτι ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων στὴ φιλοσοφία τους λαλοῦν μόνο γιὰ τὴν κοινοκτημοσύνη γυναικῶν καὶ ἀγοριῶν. καὶ τοὺς περιφρονεῖ ὡς ἠλιθίους καὶ φρενοβλαβεῖς. κι ἔχει δίκαιο βέβαια. ἔχω ἀσχοληθῆ κι ἐγὼ πολὺ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ στὸ σύγγραμμά μου *Οἱ ἔκφυλοι* (= οἱ ἔξω ἀπὸ τὸ φῦλο τους), ποὺ ἐξέδωκα τὸ 1991, στὸ ὁποῖο διερευνῶ ἐξονυχιστικὰ αὐτὸ τὸ θέμα καὶ ψυχολογικὰ καὶ ἱστορικά.

Στὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία, μόλις εἰσήχθη ὁ κομμουνισμός, ὡς προαιρετικὸς εὐτυχῶς καὶ χωρὶς βίαιη ἐπιβολή, ἀμέσως ἐμφανίστηκαν καὶ τὰ κακὰ κρούσματα ποὺ ἦταν συνέπειες τοῦ λάθους. ὁ Ἀνανίας καὶ ἡ Σαπφίρα μὲ τὴ φίλαυτη κουτοπονηριά τους (Πξ 12). ὁ *γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν,* καὶ ἡ *ἐκλογὴ τῶν ἑπτὰ* (Πξ 15), ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἦταν κι ὁ Στέφανος (Πξ 16-17) ὁ ἕτερος ἀπόστολος Παῦλος σὲ μέγεθος, κι ὁ Φίλιππος *ὁ ἐκ τῶν ἑπτὰ* (Πξ 20-21) σὲ παραπλήσιο μέγεθος, στοὺς ὁποίους ἡ κομμουνιστικὴ ἐκκλησία ἀνέθεσε καθήκοντα τραπεζοκόμων καὶ καζανοπλυτῶν ὑπὲρ ἐκείνων ποὺ τρέφονταν ἀπὸ τὰ κοινά. βαριὰ κομμουνιστικὰ κρούσματα. ἀκόμη καὶ στάδιο πορνικοῦ καὶ κολομπαράδικου κυνηγητοῦ γίνονταν τὰ κομμουνιστικὰ κοινὰ τραπέζια τῆς πρώτης «ἀποστολικῆς» ἐκκλησίας· καὶ οἱ ἀπόστολοι προσπαθοῦσαν ἀπεγνωσμένα ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ φαινόμενο (Β΄ Πε 3,2-8· 13-15· 18-22· Ἰδ 2,2· 5-6· 8-9· 3,1-3· 10). ὁ Παῦλος ὅμως δὲν ἦταν μπουνταλᾶς· χτύπησε ἀποτελεσματικὰ τὸ κομμουνιστικὸ κακὸ στὴ ῥίζα του. ἔζησα 25 χρόνια (20-45) σὲ κομμουνιστικὸ καθεστώς, στὸ ὁποῖο μοῦ ἀνατέθηκε ἀπὸ τὸν ὑπαρχηγό, ἕνα τσαρλατανικὸ τσόκαρο, νὰ γράφω τὰ συγγράμματά του, μέχρι ποὺ τὸν ἔκανα καὶ καθηγητὴ πανεπιστημίου· κι ἀμέσως ἐπιχείρησε τὴν ἐξόντωσί μου. κακὰ τὰ ψέμματα· ὅλες οἱ λεγόμενες «χριστιανικὲς» ἢ «θεολογικὲς ἀδελφότητες» κι ὅλα τὰ μοναστήρια εἶναι κομμουνιστικὰ συστήματα. εὐτυχῶς ποὺ ὁ φαῦλος κοκορῖκος ἀποπειράθηκε τὴν ἐξόντωσί μου πολὺ ἄκομψα, καὶ ξύπνησα κι ἔφυγα ἀπὸ τὸ κομμουνιστικὸ σύστημα, ποὺ κάθε ἄλλο παρὰ Χριστιανισμὸς εἶναι. θυμοῦμαι

στὴν πρώτη θερινὴ σύναξι τῆς κομμουνιστικῆς «χριστιανικῆς» ἀδελφότητός μου, φιλόλογος ὤν, ἐπὶ ἕνα μῆνα καταδαπανήθηκα νὰ διδάξω λατινικά, γιὰ νὰ περάσῃ τὴν Γ΄ τάξι τοῦ ἑφταταξίου νυχτερινοῦ γυμνασίου καὶ νὰ γίνῃ ἔπειτα «θεολόγος» –ποὺ δὲν ἔγινε ποτέ– ἕναν κατὰ 12 χρόνια μεγαλείτερό μου στοιχειοθέτη τῆς παλιᾶς μουντζούρικης στοιχειοθεσίας. κι ὁ ἡγέτης, ὁ ὁποῖος κάθε τι τὸ μὴ κομμουνιστικὸ τὸ χαρακτήριζε ὡς ἰδιοτέλεια καὶ φιλαυτία, μὲ ῥώτησε γιὰ τὸ βλᾶκα κοκορῖκο· «Μαθαίνει; μαθαίνει;». τοῦ λέω· «Σ' ἕνα μῆνα ἔμαθε μόνο μία λέξι· τὸ *et*». ξεφυσοῦσε· διότι ἤξερε τὴν εἰλικρίνειά μου, τὴν ταπεινοφροσύνη μου, καὶ τὴν ἀγάπη μου. δὲν κατάλαβε ὅμως ὅτι ἡ ἀδελφότης εἶναι σύστημα κομμουνιστικὸ γόνιμο γιὰ φθονεροὺς καὶ βλᾶκες κοκορίκους, καὶ δὲν ξήλωσε τὸν κομμουνιστὴ ἐκεῖνον, ἐπειδὴ κι ὁ ἴδιος ἦταν κομμουνιστής, κι ὁ ὑπαρχηγός του ἐπίσης κομμουνιστὴς ἀλλὰ πολὺ πονηρότερος κι ἁρπακτικώτερος· κι ἐν τέλει καὶ φονικώτατος, ὅταν δὲν μὲ χρειαζόταν. μέχρι ποὺ τὸ ὅλο κομμουνιστικὸ σύστημα ψόφησε, δηλαδὴ αὐτοκτόνησε, κι ἀποσυνετέθη στὰ ἐξ ὧν συνετέθη. εἶναι ὑπερβολικὰ θηριώδης ἡ ἰδιοτέλεια τῶν κομμουνιστῶν. δὲν ἐννοῶ ἐδῶ τὸν πολιτικὸ κομμουνισμό, ὅπου γίνονται τὰ χοντρὰ κι αἱματηρὰ ἐγκλήματα.

Μετὰ 25 χρόνια εἶδα ἐκεῖνον τὸν κοκορῖκο, ποὺ τοῦ ἔμαθα τὸ *et,* «γέροντα» πλέον μὲ ὑποτακτικὸ στὸ Ἁγιονόρος, στ' ἀσκηταριὰ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου. καὶ παπᾶς· καὶ ζηλωτής· ποὺ εἶχε ἀποκοπῆ κι ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Ἁγιορεῖτες, κι ἀπ' ὅλο τὸ λοιπὸ Παλιὸ Ἡμερολόγιο, κι ἀπὸ τὸ Νέο φυσικὰ πρὸ πολλοῦ· καὶ ὅλο τὸ πλῆθος τῆς «ἐκκλησίας», στὴν ὁποία ἀνῆκαν, ἦταν δύο ἄτομα, αὐτὸς κι ὁ ὑποτακτικός του. κι ὅπως μοῦ εἶπε, λειτουργοῦσε καὶ κοινωνοῦσε κάθε μέρα· χορταστικὴ ἁγιότης. τοῦ εἶπα, ὅσο γινόταν ἁπαλώτερα, ὅτι χωρὶς ἐπίσκοπο οὔτε ἡ ἐκκλησία του ὑπάρχει, οὔτε ἡ ἱερωσύνη του, οὔτε ἡ «θεία εὐχαριστία του» εἶναι ἔγκυρη, οὔτε ὁτιδήποτε τελεῖ. μοῦ εἶπε· «Ἐσὺ εἶσαι μόνο φιλόλογος, καὶ δὲν μπορεῖς νὰ τὰ ξέρῃς αὐτά». ὁ ἴδιος εἶχε σχολάσει ἀπὸ τὴν Δ΄ τάξι τοῦ νυχτερινοῦ γυμνασίου. παρ' ὅλο ποὺ καὶ οἱ δυὸ ἐπέμεναν νὰ διανυκτερεύσω στὸ πανόμορφο κελλί τους μὲ τὸ ὑπέροχο φυσικὸ περιβάλλον, ὅπου ταυτίζουν τὸ ὑπέροχο κλῖμα καὶ περιβάλλον μὲ τὴν αὔρα τοῦ ἁγίου πνεύματος, δὲν ἔμεινα, γιὰ νὰ μὴ συμμετάσχω τὸ πρωῒ σὲ μιὰ «λειτουργία» τους, ποὺ θὰ ἦταν ἐμπαιγμὸς καὶ βλασφημία τῆς χριστιανικῆς θείας λειτουργίας, τὴν ὁποία θὰ μιμοῦνταν σὰν Καραγκιόζης μὲ τὸ Κολλητήρι του ἢ σὰ Χιμπατζῆς μὲ τὴν Τσικίτα του. προϊόντα κομμουνισμοῦ ποὺ ἐμβόλισε τὴν ἐκκλησία.

Κι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, *ὁδηγούμενος ἀπὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν,* στὴν Α΄ Κο καταργεῖ ὁλότελα τὸν κομμουνισμὸ ἀπὸ τὶς ῥίζες του. δὲν ἐπιτρέπει οὔτε ἕνα κοινὸ τραπέζι τὴν ἑ-

βδομάδα. «Νὰ τρῶτε ὅλοι στὰ σπίτια σας» εἶναι τὸ ἐν πνεύματι ἀποστολικό του πρόσταγμα (Α΄ Κο 27). κι ἐγώ, ὅταν ἀποχώρησα ἀπὸ τὸν κομμουνισμὸ τῶν λεγομένων «χριστιανικῶν ἀδελφοτήτων», ὅσο ἤμουν νέος, περίπου μέχρι 65 ἐτῶν, ἔχοντας ἐπὶ 35 περίπου χρόνια 30 περίπου μαθητάς μου οἰκογενειάρχες, σχεδὸν ὅλους ἐπιστήμονες, ποὺ μὲ τὶς οἰκογένειές των ἦταν περίπου 300 ἄτομα, καὶ πήγαινα μαζί τους τὰ καλοκαίρια σὲ ἡμερήσιες ἐκδρομὲς σὲ πανόμορφα τοπία, *πανστρατιᾷ* ὅπως λέγαμε, ὅταν πολλὲς φορὲς μοῦ ἔλεγαν «Νὰ βάλουμε ὅλοι ῥεφενέ, ν' ἀγοράσουμε κρέατα πολλὰ φτηνὰ κι ἐκλεκτά, στὴν ἐκδρομὴ νὰ τὰ μοιραστοῦμε καὶ νὰ τὰ ψήσουμε, καὶ νὰ φᾶμε, δὲν τὸ ἐπέτρεψα ποτέ· «Ὁ καθένας θὰ ἔχῃ τὰ φαγητὰ τῆς οἰκογενείας του· καὶ ὁ καθένας στὴν ἐκδρομὴ θὰ ψήνῃ τὰ κρέατά του στὴ δική του φωτιά. καφενὲ ἐπιτρέπω, ῥεφενὲ δὲν ἐπιτρέπω. κι ὁ μόνος χαραμοφάης θὰ εἶμαι ἐγώ». γελοῦσαν. ἄργησαν νὰ τὸ καταλάβουν, ἀλλὰ κάποτε τὸ κατάλαβαν πολὺ καλὰ πόσο βιβλικὸ καὶ παύλειο ἦταν τὸ πρόσταγμά μου. μερικὲς φορὲς κι ἀστειευόμουν· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ δήμαρχος, ἐγὼ διατάζω, καὶ σεῖς πειθαρχεῖτε, γιατὶ εἶστε δημότες». οὔτε κοινὴ ἰδιόκτητη αἴθουσα ἐπέτρεψα ν' ἀποκτήσουν οἱ μαθηταί μου, οὔτε κοινὸ τηλέφωνο. ὑπῆρξα στὴ ζωή μου πολὺ ἀντικομμουνιστής, παρ' ὅλο ποὺ στὸ στρατὸ ὡς ἀξιωματικὸς ἀγωνίστηκα κι ἀποχαρακτήρισα δυὸ στρατιῶτες μου, ποὺ ἦταν ἐγγόνια κομμουνιστῶν μὲ ἔνοπλη δρᾶσι. ἦταν καλὰ παλληκάρια οἱ ἀποχαρακτηρισθέντες, καλοὶ ἄνθρωποι. ὅταν πρότεινα τὸν ἀποχαρακτηρισμὸ τοῦ δευτέρου, ὁ διοικητὴς μοῦ εἶπε· «Πάλι κι ἄλλον; καλὰ ποὺ σὲ ξέρω· ἀλλιῶς θὰ σὲ θεωροῦσα ἐπικίνδυνο δούριο ἵππο τοῦ κομμουνισμοῦ στὸ στράτευμα, ἀνθυπίλαρχε». καὶ γελούσαμε μαζὶ μέσα στὸ γραφεῖο του. μὲ θαύμασε δέ, ὅταν ἔκανα στοὺς στρατιῶτες ἀντικομμουνιστικὴ διάλεξι μιᾶς ὥρας. μοῦ εἶχε ἑτοιμάσει ὡς βοηθήματα μιὰ στοίβα ἀντικομμουνιστικὰ βιβλία, πάνω ἀπὸ 20, καὶ δὲν πῆγα νὰ τὰ πάρω. πέντε λεπτὰ πρὸ τῆς διαλέξεως, ποὺ ἦρθε κι αὐτὸς μὲ πολλοὺς ἀξιωματικούς. μοῦ λέει· «Δὲν τὰ πῆρες τὰ βιβλία!». τοῦ εἶπα· «Δὲν τὰ χρειάζομαι». μετὰ τὴ διάλεξι μοῦ εἶπε· «Δὲν ἀκολουθεῖς τὴν πεπατημένη στὴν πολεμική σου ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ. καὶ εἶσαι ὁ ἀποτελεσματικώτερος. μετὰ ἕνα μῆνα νὰ μᾶς κάνῃς κι ἄλλη διάλεξι». τοῦ εἶπα· «Ὄχι· δὲν χρειάζεται πολὺ ντὶρ ντίρ». μοῦ εἶπε· «Σὲ θαυμάζω, εἰλικρινά». δὲν τοῦ φανέρωσα ὅμως ὅτι εἶμαι ἐκπαιδευμένος ἀπὸ τὸν Παῦλο, ποὺ διέσωσε ἀπὸ τὸν κομμουνισμὸ τὴ χριστιανικὴ ἐκκλησία.

Θεόπνευστε Παῦλε! μ' ἐσένα *τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡδήγησεν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν* ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ὅλη τὴ Χριστιανωσύνη. πλὴν τῶν μοναχῶν βέβαια καὶ τῶν ἀδελφοτήτων ποὺ θέλησαν νὰ μιμηθοῦν τὸ μοναχισμό, ποὺ δὲν εἶναι μέρος τοῦ Χριστιανισμοῦ. ὁ ὑ-

παρκτὸς Χριστιανισμός, ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησία, πρέπει νὰ μελετήση πολὺ καὶ προσεκτικὰ τὸν Παῦλο καὶ ὅλη τὴ Βίβλο. τὰ σαπρόφυτα τῶν καιροσκόπων καὶ τυχοδιωκτῶν καὶ ἀναρριχητῶν φιλαύτων καὶ ἁρπακτικῶν φιλαύτων καὶ κοκορίκων, ἡ ἰδιοτέλεια, ἡ φιλαυτία, ἡ ἀνισότης, καὶ ἡ μέχρι φόνου καὶ παιδομαζώματος ἀδικία πουθενὰ δὲν εὐδοκιμοῦν τόσο πολὺ ὅσο στὸν κομμουνισμό. Χριστιανοί, μελετᾶτε προσεκτικὰ τὴ Βίβλο τοῦ Κυρίου καὶ γρηγορεῖτε.

5. ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

Ἡ Β΄ Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ γράφτηκε πάλι ἀπὸ τὴ Μακεδονία (Β΄ Κο 4,2· 14,5· 15,1), ἀπὸ τοὺς Φιλίππους ἢ τὴ Θεσσαλονίκη ἢ τὴ Βέροια ἢ ἄλλη πόλι, κατὰ τὸ ἔτος 56. εἶπα δύο φορὲς ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ποὺ μεσολάβησε μεταξὺ τῶν δυὸ Πρὸς Κορινθίους, δὲν ἦταν ἀκριβῶς Ἐπιστολὴ διδακτική, ἀλλ' ἕνα μικρὸ σημείωμα, ποὺ ἔλεγε περίπου· «Ἐν τάξει ν' ἀκολουθήσετε ἐκεῖνον ποὺ σᾶς εἶπε ὁ Κορίνθιος πράκτοράς του καὶ νὰ σᾶς περιτάμη κιόλας σὰν Ἰουδαίους. ἐγὼ δὲν πρόκειται νὰ σᾶς διεκδικῶ, δὲν τὸ κάνω αὐτό, δὲν εἶμαι τέτοιος· οἱ σχέσεις μας ἐδῶ διακόπτονται». οἱ μαθηταὶ τοῦ Παύλου ἀναστατώθηκαν· καὶ γύρισαν τὴν πλάτη στὸν πράκτορα τοῦ *ἀγγέλου σατὰν* ἢ *σκόλοπος*· καὶ ἴσως νὰ ἔγραψαν κι ἐκεῖνοι στὸν Παῦλο· «Εἴμαστε παιδιά σου, εἶσαι ὁ πατέρας μας, δὲν σ' ἀλλάζουμε μὲ κανέναν». κι ὁ πράκτορας τοῦ ἰουδαΐζοντος ἔπεσε σὲ θλῖψι γιὰ τὴν ἀπομόνωσί του. κι ὁ Παῦλος στὴ Β΄ Κο παραγγέλλει· «Συγχωρήστε τον· ἀποδεχτῆτε τον». τὸ σημείωμα τοῦ Παύλου ἐκεῖνο, τὸ ἐνδιάμεσο, δὲν ἀναφέρεται στὸν Κορίνθιο πόρνο ποὺ παντρεύτηκε τὴ μητρυιά του, δὲν ἔχει σχέσι οὔτε μὲ τὴν Α΄ οὔτε μὲ τὴ Β΄ Πρὸς Κορινθίους· καὶ οἱ δυὸ μεγάλες Ἐπιστολὲς εἶναι σαφῶς διακεκριμένες καὶ ἀκέραιες καὶ ἀνεμβόλιστες. οἱ μποῦρδες τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» εἶναι μόνο μποῦρδες σημερινῶν ἑτεροδόξων καὶ κακοδόξων δοκησισόφων ἀγραμμάτων βλακῶν καὶ ἀνικάνων, ποὺ πασχίζουν νὰ φανοῦν ὅτι εἶναι κι αὐτοὶ κάτι. δὲν ξέρουν τίποτε ἀπὸ ἐπιστολικοὺς ἀορίστους, ποὺ ὀφείλονται σὲ μακροχρόνια ἐπίδρασι τῆς λατινικῆς στὴν ἑλληνικὴ τῶν ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων (Β΄ Κο 2,3-4· 9· Α΄ Ἰω 2,14· 21), μὴ μπορώντας νὰ κρύψουν τὴν ἀμάθειά τους. μοῦ ἔρχεται νὰ πῶ καμμιὰ χωριάτικη παροιμία γιὰ μαγείρους καὶ μαγειρέματα. τοὺς πάει κουτί.

Ἐδῶ θέλω νὰ πῶ δυὸ πράγματα γιὰ τὸν Παῦλο· καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους βέβαια. α) νομίζω ὅτι ὁ Παῦλος ἐκτὸς ἀπὸ τὶς θεόπνευστες Ἐπιστολές του ἔγραφε καὶ ἄλλα σημειώματα ἢ κι ἐπιστολὲς τῆς ῥουτίνας ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· κι ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν οἱ συντάκτες τῆς Βίβλου νὰ ἔγραψαν σ' ὅλη τὴ ζωή τους μόνο αὐτὰ ποὺ εἶ-

ναι μέρη τῆς Βίβλου. β) ὅτι, ὅπως φαίνεται ἐδῶ στὴ Β΄ Κο κυρίως, οἱ περιοδεῖες τοῦ Παύλου στὴ Μ. Ἀσία, Ἑλλάδα, καὶ Βαλκάνια εἶναι πολὺ περισσότερες ἀπ' ὅ,τι νομίζεται. ἔκανα γι' αὐτὸ τὸ θέμα εἰδικὴ μακρὰ ἀνακοίνωσι σὲ διορθόδοξο ἐπιστημονικὸ συνέδριο, ἡ ὁποία δημοσιεύεται τόσο στὰ Πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου ὅσο καὶ στὶς Μελέτες μου[15].

Ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ἡ πιὸ ἀποκαλυπτικὴ γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Παύλου καὶ ἡ πιὸ αὐτοβιογραφικὴ Ἐπιστολή του εἶναι αὐτὴ ἡ Β΄ Πρὸς Κορινθίους. ὁ Παῦλος, ἀφοῦ νίκησε τοὺς ἰουδαΐζοντες *ψευδαδέλφους* μὲ τὴν ἀκαριαία κι ὁλοκληρωτικὴ κι ἀποφασιστικὴ ὑποχώρησί του, μὲ τὴ συνείδησι ὅτι τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι γιογιὸ καὶ παιχνίδι ἐγωϊσμῶν γινατιῶν καὶ διαμαχῶν, καὶ μόνο μὲ βούλησι καὶ χειρισμὸ καὶ φώτισι τοῦ Κυρίου ἀνέκτησε παρ' ἐλπίδα τὰ ἐν Κορίνθῳ πνευματικά του τέκνα, τὰ ὁποῖα γέννησε μὲ τόσους ἐξοντωτικοὺς κόπους καὶ θανασίμους κινδύνους, ἀνοίγει τὴν καρδιά του ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, καὶ μᾶς ἀφήνει νὰ δοῦμε τὸ καταπληκτικὰ ὑπέροχο ἐσωτερικό του. προσπαθεῖ μάλιστα ν' ἀποκρύψῃ κι ὅτι εἶναι ὁ χρονικῶς ἕκτος καὶ τελευταῖος θεόπτης (Μωϋσῆς, Ἠλίας, Πέτρος, Ἰάκωβος, Ἰωάννης, Παῦλος). καὶ μὲ μιὰ ἐπίσης ταπεινοφροσύνη μικροῦ ἀκάκου ντροπαλοῦ κι ἀπονήρευτου παιδιοῦ, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ βρῇ ποῦ καὶ πῶς μπορεῖ νὰ κρύψῃ τὸ ἐσωτερικό του μεγαλεῖο καὶ τὴ δόξα του, ψελλίζει καὶ φανερώνει ὅτι *«πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων οἶδεν ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ καὶ εἰς τὸν παράδεισον –εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτὸς σώματος οὐκ οἶδεν, ὁ θεὸς οἶδε–, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι* (=ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἐκφράσῃ). *ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου καυχᾶται* <γιὰ νὰ στηριχθῇ στὴ συνείδησί σας, Κορίνθιοι, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ κριτήριο τῆς σωτηρίας σας καὶ ὄχι ἡ περιτομή, κι ὅτι εἶμαι πράγματι ἀπεσταλμένος - ἀπόστολος - ἀγγελιοφόρος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ εὐαγγέλιό μου ἔγκυρο>· *ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ* τοῦ καρπαζοεισπράκτορος καὶ γεμάτου σημάδια τραυμάτων *οὐ καυχήσομαι».* βέβαια μετὰ τοὺς ἐν λόγῳ ἓξ θεόπτες ἐμφανίστηκαν καὶ καμμιὰ διακοσιαριὰ –ἴσως καὶ περισσότεροι– ἀββᾶδες καὶ γεροντᾶδες θεόπτες καὶ λοιποὶ κερατᾶδες· καὶ κολομπαρᾶδες θεόπτες, ποὺ *ἡρπάγησαν* ὄχι μόνον ἕως τρίτου ἀλλὰ καὶ *ἕως ἑβδόμου οὐρανοῦ* –προηγμένη ἀρχιτεκτονικὴ τεχνολογία–, ἀλλ' ἡ «θεοπτία τους» ἐκείνη εἶναι προϊὸν τῆς ψυχοπαθείας των, καὶ πιὸ ἑστιασμένα τοῦ σατανικοῦ φθόνου τους πρὸς τοὺς πραγματικοὺς ἓξ θεόπτες. καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ «ῥέκορτμεν θεόπτες» εἶναι στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων στὸ ἕβδομο πρὸς τὰ κάτω ὑπόγειο τῆς κολάσεως, ὅπου ἡ μόνωσι εἶναι τόσο ἀπόλυτη, ποὺ δὲν βλέπουν στοὺς αἰῶνες

οὔτε τὸ διάβολο οὔτε ἀλλήλους οὔτε ἄλλο ὂν οὔτε ἄλλο τι, οὔτε θὰ μάθουν ποτὲ τίποτε γιὰ κανέναν. τὸ χειρότερο βασανιστήριο εἶναι ἡ μόνωσι, ἡ ὁποία μόνο γιὰ λίγο καὶ πειραματικὸ χρόνο μετέβαλε ἀκόμη καὶ τὸν παράδεισο σὲ τόπο θλίψεως γιὰ τὸν Ἀδὰμ πρὶν ἀπὸ τὴν πλάσι τῆς Εὔας. ῥώτησαν ἕναν φυλακισμένο καὶ βασανιζόμενο ἐπὶ τοῦ τυράννου Ἰωαννίδου ποιό ἦταν τὸ χειρότερο βασανιστήριο, κι ἀπάντησε· «Ἡ ἀπομόνωσι· κάποτε εἶδα στὸ κελλὶ τῆς ἀπομονώσεως μιὰ δηλητηριώδη σαρανταποδαροῦσα, καὶ φοβόμουν μὴ μοῦ φύγῃ καὶ τὴ χάσω καὶ μείνω μόνος· κι εὐχόμουν μέσα μου πότε νἀρθῇ ὁ βασανιστὴς μὲ τὸ ῥόπαλο νὰ μὲ μαυρίσῃ στὸ ξύλο, γιὰ νἄχω ἔστω κι ἔτσι μιὰ ἐπικοινωνία μὲ ἄνθρωπο». δὲν ὑπάρχει φαρμακερώτερο βασανιστήριο ἀπὸ τὴ μόνωσι· τὸ εἶπε κι ὁ Χριστός· *Τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·* τὸ πιὸ ἀπόμακρο ἀπὸ φῶς, ἀπὸ ὀπτικὴ κι ἀκουστικὴ καὶ κάθε ἄλλη ἐπικοινωνία. κι ἐκεῖνο ποὺ ἀπομονώνει καὶ θ' ἀπομονώσῃ ἀκόμη πιὸ πολὺ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ διάβολο καὶ τὰ δαιμόνιά του ἀπὸ κάθε ἐπικοινωνία εἶναι ὁ φθόνος· ὁ τόσος ποὺ ἔδειξαν ὅτι εἶχαν οἱ «θεόπτες» ἀββᾶδες τῆς Νιτρίας καὶ τῆς Θηβαΐδος κι ὁποιουδήποτε ἄλλου χώρου τους. ὁ ἴδιος ὁ φθόνος εἶναι ἡ κόλασι· καὶ τὸ εἶναι τῶν κολασμένων εἶναι μόνο ἀπὸ ἕνα ὑλικό, τὸ φθόνο. φθόνος καὶ κόλασι καὶ κολασμένοι εἶναι ὅλα τὸ ἴδιο. καὶ εἶναι σὰν τὸ χαλασμένο γάλα ποὺ ἔγινε δηλητήριο καὶ δὲν ξαναγίνεται γάλα μὲ κανέναν τρόπο καὶ ποτέ. ὁ ἴδιος ὁ φθόνος εἶναι ἡ μόνωσι καὶ ἡ κόλασι, ἡ μέτρια σ' αὐτὴ τὴ ζωή, ἡ ἀπόλυτη κι ἀτέλειωτη στὴν αἰωνιότητα.

Ἦταν λοιπὸν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἕνας ἔνσαρκος ἄγγελος, ποὺ δὲν εἶχε οὔτε ἴχνος φθόνου, ἀκόμη κι ὅταν φύλαγε τὰ ῥοῦχα τῶν ἐκτελεστῶν τοῦ Στεφάνου. καὶ γι' αὐτὸ ὁ Κύριος τοῦ ἀποκαλύφθηκε πρὸ τῆς Δαμασκοῦ καὶ τοῦ εἶπε· «Σὲ λάθος ὄχθη βρέθηκες, παλληκάρι μου· ἔλα ἀμέσως ἀπὸ δῶ μεριά». γι' αὐτὸ ἐπίσης ἀργότερα τὸν στρίμωξε τόσο ἄγρια, γιὰ νὰ φανερώσῃ στὰ πνευματικὰ παιδιά του ὅτι εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἀπόστολος τοῦ Κυρίου, κάτι ποὺ τοῦ ἀμφισβητοῦσε ὁ *σκόλοψ, ὁ ἄγγελος σατάν,* ἀλλὰ καὶ θεόπτης.

Λέγονται σ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστολὴ καὶ τὰ περισσότερα γιὰ τὴ *λογία* ἢ *διακονία εἰς τοὺς ἁγίους* τῆς Παλαιστίνης (Β΄ Κο 15-17). τὸν χοντρὸ ἔρανο ποὺ διενεργοῦσε ὁ Παῦλος στοὺς μαθητάς του ὅλων τῶν πόλεων, ὅπου κήρυξε, καὶ μάζευε πολλὰ χρήματα, καὶ τὰ ἔδινε στοὺς Ἑβραίους, στοὺς ἐκ περιτομῆς ἐχθρούς του! τοὺς ἔβαζε καὶ σὲ ἀνταγωνισμὸ χορηγίας βορείους καὶ νοτίους, Μακεδόνες καὶ Ἀχαιούς· «Ἀχαιοί, σᾶς πέρασαν οἱ Μακεδόνες! βάλτε τὰ δυνατά σας!». τρέλλα; ὄχι· ἀλλὰ θεόπνευστη διπλωματικὴ ἐνέργεια - λαβὴ τῆς μεγίστης ἐμβελείας. μὲ τὴ *λογία* μέτρησε μὲν τὴν ποιότητα τῶν ἐξ ἐθνῶν ἀπεριτμήτων Χριστιανῶν, βρίσκοντάς την ἀνώτερη τῆς τῶν περιτετμημέ-

νων Ἰουδαίων, ἀγόρασε δὲ τὴν περιουσιότητα γιὰ τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς, τοὺς ὁποίους ὀψέ ποτε οἱ ἐξ Ἰουδαίων θὰ περιφρονοῦσαν καὶ θ' ἀμφισβητοῦσαν, ὅπως ἔκαναν παλιότερα καὶ στοὺς Σαμαρεῖτες, τοὺς ὁμοεθνεῖς τοῦ παραβολικοῦ καλοῦ Σαμαρείτου καὶ τοῦ ὑπαρκτοῦ εὐγνώμονος λεπροῦ Σαμαρείτου (Λκ 51· 86,6-10). οἱ Ἰουδαῖοι εἰσέπραξαν τὴ *λογία* καὶ πούλησαν ἔτσι τὴν περιουσιότητα στοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς, καθὼς τὴ θεώρησαν σκουπίδι ἀσύγκριτα φτηνότερο ἀπὸ τὴν περιτομή τους. ὅταν δηλαδὴ ὁ Κύριος ἄλλαξε περιούσιο λαό, ὅπως ἱστορεῖται μεταξὺ τῶν γραμμῶν στὶς Πράξεις, οἱ Ἰουδαῖοι εὐχαρίστως τὴν περιουσιότητα τὴν πέταξαν, καὶ μάλιστα τὴν πούλησαν κιόλας σὲ τιμὴ εὐκαιρίας, ἀποδεχθέντες καὶ μόνοι τους εὐχαρίστως τὰ χρήματα *τῆς λογίας* τῶν ἐξ ἐθνῶν ἀπεριτμήτων μαθητῶν τοῦ Παύλου. οἱ Χριστιανοὶ τὴν περιουσιότητα ποὺ πῆραν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἀγόρασαν· οἱ Ἰουδαῖοι ἔμειναν προσκολλημένοι στὸ ψαλιδισμένο πετσάκι τους. μερικὰ πράγματα πρέπει νὰ τὰ προσέχουμε. εἰσέπραξαν λοιπὸν χρήματα ἀπὸ τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὺς οἱ Ἰουδαῖοι, δηλαδὴ οἱ ἰουδαΐζοντες Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι κήρυτταν ἐναντίον τοῦ Παύλου ὅτι χωρὶς περιτομὴ δὲν μποροῦν νὰ σωθοῦν οἱ Χριστιανοί. ἄρα οἱ Χριστιανοὶ τὴν περιουσιότητα τῶν Ἰουδαίων δὲν τὴν ἅρπαξαν, οὔτε τὴν ὑπεξέκλεψαν μὲ ἀπάτη· τὴν ἀγόρασαν· καὶ ἀκριβὰ μάλιστα. αὐτὸ ἐννοεῖ κι ὁ Παῦλος πάλι, ὅταν στὴν Πρὸς Ῥωμαίους –τὴ χρονικῶς ἀμέσως ἑπόμενη Ἐπιστολή– ἀναπτύσσῃ τὴ θεόπνευστη διδασκαλία περὶ πωρώσεως τοῦ Ἰσραήλ (Ῥω 22). ὅπως δηλαδὴ ὁ θεός, γιὰ νὰ παραγάγῃ ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ τὴν Εὔα, τὸν ὑπέβαλε σὲ *ἔκστασιν* καὶ *ὕπνωσιν* (Γε 2, 14), ὅπως κάθε χειρουργὸς τὸν ἐγχειριζόμενο, ἔτσι καὶ γιὰ νὰ μεταστήσῃ τὴν περιουσιότητα τοῦ Ἰσραὴλ στὰ ἔθνη, τὸν Ἰσραὴλ τὸν κοίμησε, τὸν ὑπέβαλε σὲ *πώρωσιν,* δηλαδὴ σὲ καταστολὴ κι ἀναισθησία, ὅπως λὲν οἱ χειρουργοὶ κι ἀναισθησιολόγοι. καὶ μεσολαβητὴς αὐτῆς τῆς ἀγοραπωλησίας τῶν αἰώνων κι ἀναισθησιολόγος αὐτῆς τῆς ἐγχειρήσεως καὶ μεταμοσχεύσεως καὶ *ἐγκεντρισμοῦ* ὑπῆρξε ὁ Παῦλος, ὁ γεμάτος τραύματα ποὺ σφάχτηκε στὰ 59 του. ἄξιε Παῦλε! τώρα καταλαβαίνω γιατί ὁ Κύριος εἶπε στὸν Ἀνανία τὸν Δαμασκηνό· «Μὴ τὸν φοβᾶσαι αὐτὸν τὸν διώκτη τῶν Χριστιανῶν· εἶναι *σκεῦος ἐκλογῆς».* πολὺ καταλαβαίνω τώρα τὴν πίστι σου στὸν Κύριο καὶ τὴν ἐν Κυρίῳ *σοφία* σου (Β΄ Πε 5,2).

Καὶ οἱ σκατοκάνθαροι τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» ἤ, ὅπως τὴ λὲν οἱ ἴδιοι, «μεγάλης κριτικῆς», παριστάνοντας τὸν ἐπιστήμονα τῶν κειμένων, σὰν τὰ καρναβάλια ποὺ ντύνονται «βιβλικοὶ καθηγηταὶ πανεπιστημίου», λένε γιὰ τὴ Β΄ Κο, ὅτι εἶναι κουρελοῦ μπαλωμάτων. πῶς ἀλλιῶς θὰ βλέπαμε πόσο βλᾶκες κι ἀγράμματοι εἶναι; τὰ δὲ δικά μας

«βιβλικὰ παιδάκια» τοὺς ἔχουν γιὰ Παϊσίους καὶ κορδώνονται νὰ φοροῦν τὸ παϊσιόχωμά τους γιὰ φυλαχτὸ μέσα σὲ γεμιστὰ μ' αὐτὸ σωληνωτὰ σταυρουδάκια τους, λέγοντας γιὰ τοὺς προτεστάντες διδασκάλους των τὴν παροιμία τῆς Λέσβου «Πίνω, ἅγιε μ' τὸ πορδέλι σ'». γίνονται κάτι πράγματα! νὰ γελᾷς καὶ νὰ μὴ σταματᾷς.

6. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ Ῥ̔ΩΜΑΙΟΥΣ

Ἀπὸ τὸ τέλος τῆς πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολῆς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς (28,4-7· 29,1-5· 30,8-9) κι ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ τοῦ Ἐράστου στὸ τέλος τῆς Β΄ Τι (11,2), κι ἀπὸ τὶς Πράξεις (64,3) φαίνεται ὅτι ἡ Πρὸς Ῥωμαίους γράφτηκε ἀπὸ τὴν Κόρινθο λίγους μόνο μῆνες μετὰ τὴ Β΄ Κο, δηλαδὴ κατὰ τὸ ἔτος 57. τὰ δὲ 50 περίπου ἐν Ῥώμῃ πρόσωπα, στὰ ὁποῖα ὁ Παῦλος στέλνει τὴν Ἐπιστολὴ καὶ τοὺς ἀσπασμούς, εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

Ἑβραῖοι	Ἕλληνες πρώην Ἰουδαῖοι		
Μαριάμ	Ἀκύλας	Ἡρῳδίων	Πατρόβας
Ἀνδρόνικος	Πρίσκιλλα	οἱ Ναρκίσσου	Φιλόλογος
Ἰουνία	Ἐπαίνετος	Τρύφαινα	Ἰουλία
Ῥοῦφος	Ἀμπλίας	Τρυφῶσα	Νηρεύς
Ῥούφου μήτηρ	Οὐρβανός	Περσίς	Νηρέως ἀδελφή
	Στάχυς	Ἀσύγκριτος	Ὀλυμπᾶς
	Ἀπελλῆς	Φλέγων	οἱ σὺν αὐτοῖς
	οἱ Ἀριστοβούλου	Ἑρμᾶς	

Ἀπ' αὐτοὺς οἱ 8 ποὺ ἔχουν ῥωμαϊκὰ ὀνόματα ἦταν Ῥωμαῖοι πολῖτες· Ἰουνία, Ῥοῦφος, Ῥούφου μήτηρ, Ἀκύλας, Πρίσκιλλα, Ἀμπλίας, Οὐρβανός, Ἰουλία.

Ὁ Παῦλος, ὅταν γράφῃ καὶ στέλνῃ τὴν Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολή του, δὲν ἔχει πάει στὴ Ῥώμη ἀκόμη (Ῥω 2,3-8). γνωρίζει ὅμως τοὐλάχιστον τοὺς 50 αὐτοὺς καὶ πιθανῶς πολλοὺς ἄλλους καὶ τοὺς στέλνει τὴ μεγαλείτερη ἀπ' ὅλες Ἐπιστολή του αὐτὴ καὶ τοὺς χαιρετάει ὡς γνωστούς του ἀπὸ παλιὰ καὶ Χριστιανοὺς καὶ ἀμέσους μαθητάς του καὶ οἰκείους του. καὶ οἱ γαυγιστάριοι τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», ἐπειδὴ εἶναι βλᾶκες, ἀποροῦν· «Ἀπὸ ποῦ τοὺς γνωρίζει καὶ τοὺς γράφει, ἀφοῦ αὐτοὶ εἶναι κάτοικοι τῆς Ῥώμης, κι αὐτὸς στὴ Ῥώμη δὲν ἔχει πάει ἀκόμη;». ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ βλάκας δὲν πείθεται ποτὲ ἀπὸ κανένα ἐπιχείρημα, ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι βλάκας καὶ δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ· ὅταν δὲ συμπέσῃ νὰ εἶναι καὶ προπετὴς καὶ ναρκισσικὸς καὶ κακοήθης, δὲν θέλει καὶ νὰ καταλάβῃ. θέλει μόνο νὰ κάνῃ

τὸν ἔξυπνο, ἐπειδὴ ὡς ναρκισσικὸς ἀντιρρησίας καὶ συνάμα βλάκας ἔχει ἄσβεστη κάψα νὰ περνιέται γιὰ ἔξυπνος· καὶ φαντάζεται ὅτι μπορεῖ.

Ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Παῦλος στὴν Ἐπιστολή του αὐτὴ ἀπευθύνεται σὰν σὲ βαθεῖς γνῶστες τῆς Π. Διαθήκης καὶ πεπειραμένους στὰ νοήματά της, φαίνεται ὅτι αὐτοὶ ὅλοι ὡς πρὸς τὰ τῆς πίστεως ἦταν πρῶτα Ἰουδαῖοι, κι ἔγιναν ἔπειτα Χριστιανοὶ ἀπ' αὐτόν, ποὺ τοὺς γνώρισε σὲ διάφορες πόλεις. τὸ ζεῦγος Ἀκύλαν καὶ Πρίσκιλλαν τοὺς γνώρισε στὴν Κόρινθο (Πξ 56,1-2) καὶ τοὺς εἶχε κι ἐργοδότες του ὡς σκηνοποιός, κι αὐτοὶ ἔγιναν ἑδραῖοι καὶ θερμοὶ Χριστιανοί, τόσο ποὺ κάποτε ἔσωσαν τὴ ζωὴ τοῦ Παύλου μὲ μιὰ ἐνέργειά τους γεμάτη αὐτοθυσία (Ῥω 29,4 *ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν*). αὐτοὶ κατήχησαν στὴ Χριστιανικὴ πίστι καὶ τὸν Ἀλεξανδρέα πρώην Ἰουδαῖο καὶ σπουδαῖο συνεργάτη τοῦ Παύλου Ἀπολλὼ στὴν Ἔφεσο (Πξ 59,1-6). ἦταν βιοτέχνες σκηνοποιοὶ καὶ σπουδαῖοι ἐπιχειρηματίες, ποὺ εἶχαν δουλειὲς ὄχι μόνο στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἀχαΐας Κόρινθο, ἀλλὰ καὶ στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἀσίας Ἔφεσο. αὐτοὶ λοιπόν, ποὺ ἦταν κάτοικοι τῆς Ῥώμης, ὅπως ἤδη εἶπα προηγουμένως, κάποτε ἐξωρίστηκαν ἀπὸ τὴ Ῥώμη μαζὶ μὲ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἰουδαίους, εἴτε φυσικοὺς Ἑβραίους εἴτε Ἕλληνες ποὺ εἶχαν ἀσπασθῆ τὸν ἰουδαϊσμό, ἐπειδὴ στὴ Ῥώμη κάποιοι Ἰουδαῖοι προκάλεσαν πολιτικὲς ἢ κοινωνικὲς ταραχές, κι ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος διέταξε νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Ῥώμη ἅπαξάπαντες οἱ Ἰουδαῖοι, φυσικοὶ καὶ θετοί, ἀκόμη καὶ Ῥωμαῖοι πολῖτες ὅπως ὁ Ἀκύλας καὶ ἡ Πρίσκιλλα. λέει ὁ Λουκᾶς στὶς Πράξεις (56,1-3)· *Ὁ Παῦλος (ἐν Κορίνθῳ) εὑρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν* (=Πόντιον) *τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης...* ὁ Κλαύδιος βασίλευσε στὰ χρόνια 41-54 μ.Χ.. τὸ *πρόσφατον* διάταγμά του ἐκδόθηκε, ὅταν ὁ Παῦλος πῆγε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Κόρινθο, τὸ 49 μ.Χ.. ὁ διάδοχος τοῦ Κλαυδίου ὅμως Νέρων, ὅταν τὸ 54 ἔγινε αὐτοκράτωρ, ἀνακάλεσε τὸ διάταγμα, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπέστρεψαν στὰ σπίτια τους στὴ Ῥώμη. στὸ μεταξὺ δὲ αὐτοὶ ἐδῶ στὶς διάφορες πόλεις, ὅπου πέρασαν τὸν πενταετῆ τοὐλάχιστον χρόνο τῆς ἐξορίας των, εἶχαν γνωρίσει τὸν Παῦλο καὶ ἦταν πλέον Χριστιανοί, μαθηταί του. καὶ στὴ Ῥώμη ποὺ ἐπέστρεψαν ἐκχριστιάνισαν τοὺς πρώτους Ῥωμαίους. σ' αὐτοὺς γράφει ὁ Παῦλος· στοὺς δὲ γνωστούς του, αὐτοὺς τοῦ ὡς ἄνω πίνακος, στέλνει καὶ ἰδιαίτερα χαιρετίσματα.

Φύσει Ἑβραῖοι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τοὐλάχιστον πέντε· ἡ Μαριάμ (Ῥω 29,6), ὅπως δείχνει τὸ προσωπικό της ὄνομα. ὁ Ῥοῦφος καὶ ἡ

μητέρα του, γυναίκα καὶ γιὸς τοῦ Σίμωνος τοῦ Κυρηναίου, ποὺ κουβάλησε τὸ σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ (Μθ 121,2· Λκ 129,1· Μρ 69,6· Ῥω 29,4), καὶ ἦταν εὐεργέτες καὶ τροφοὶ τοῦ Παύλου ἀπὸ παλιά· διότι γράφει (Ῥω 29,16)· *Ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν Κυρίῳ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ.* καὶ οἱ σύζυγοι ἢ ἀδέρφια Ἀνδρόνικος καὶ Ἰουνία, γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Παῦλος γράφει *«Οἱ συγγενεῖς μου».*

Εἶναι ν' ἀπορῇ κανεὶς μέχρι καταπλήξεως μὲ τὸ ἀπύθμενο βάθος τῆς βλακείας καὶ ἀμαθείας τῶν γαυγισταρίων τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς». τὸ πάθος ἀποβλακώνει τὸν ἄνθρωπο ὅσο τίποτε ἄλλο· κι ἂν εἶναι ἤδη βλάκας, γίνεται πολὺ πιὸ βλάκας. ἔχω πολλὰ δείγματα τέτοιων.

Εἶπα ἤδη ὅτι ἡ Ῥω εἶναι ἡ μιὰ ἀπὸ τὶς 3 Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου, στὶς ὁποῖες ὁ ἀπόστολος κάνει πολλὴ χρῆσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· στὴ Γα, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι αἴτημα τοῦ θέματος· στὶς Ῥω καὶ Ἑβ, ἐπειδὴ γράφει σὲ τέως Ἰουδαίους ἢ καὶ φύσει Ἑβραίους. σχετικὰ μ' αὐτὸ οἱ τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» δὲν ἐμφάνισαν ἐξυπνάδες, ἐπειδὴ εἶναι ἀνίκανοι καὶ νὰ παρατηρήσουν ἁπλῶς τὸ φαινόμενο. οἱ βλᾶκες, πολλὲς φορές, καθὼς εἶναι ἀνίκανοι, παρατηροῦν ἐλάχιστα πράγματα. δηλαδὴ πολλὲς φορὲς ἡ βλακεία τῶν βλακῶν τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάποιες βλακεῖες, ἐπειδὴ δὲν τοὺς κόβει. εἶναι δηλαδὴ καὶ ἀναίσθητοι. *οὐδὲν κακὸν ἀμιγὲς καλοῦ,* νὰ πῶ καὶ μιὰ παροιμία ἀρχαία.

Ἡ Ῥώμη εἶναι γνωστή. πόλι 810 ἐτῶν ἀκριβῶς, ὅταν ὁ Παῦλος ἔγραψε τὴν Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολή, ἀνέκαθεν πρωτεύουσα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους κι ἔπειτα τῆς πολυεθνικῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία περιεῖχε ὁλόκληρη τὴ Μεσόγειο Θάλασσα, ὥστε οἱ Ῥωμαῖοι νὰ τὴ λὲν *Ἡ Θάλασσά μας (Mare nostrum),* καὶ δεύτερη πόλι σὲ μέγεθος στὴν αὐτοκρατορία καὶ σ' ὅλο τὸν ἀρχαῖο κόσμο μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια.

Ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι ἀπρόκλητη καὶ προληπτική. ξέροντας ὁ Παῦλος τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετώπισε καὶ ἔλυσε μὲ τὶς Ἐπιστολὲς Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο, περιέλαβε στὴ Ῥω ὅλες τὶς ἀπαντήσεις καὶ λύσεις προληπτικῶς. κυρίως δὲ θίγει τὸ μεγάλο ζήτημα τῆς ἀδυναμίας τοῦ Νόμου νὰ σώσῃ τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπο καὶ τῆς δυνατότητος τῆς Χριστιανικῆς πίστεως νὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτὸ καὶ τῆς ἀνωτερότητος καὶ αὐταρκείας της ἔναντι τοῦ Νόμου, διευρύνοντας δὲ δυνάμει τὴ σωτηριώδη ἐπιρροὴ τῆς πίστεως αὐτῆς καὶ στὸν ἐκτὸς αὐτῆς κόσμο, γράφει στὴν Ἐπιστολή του αὐτὴ τὴ διάσημη ἐκείνη καὶ θεόπνευστη διδασκαλία του ὅτι *Οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ Νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ Νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσι νόμος· οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου*

γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων (Ῥω 4,13-15). τὸ ἴδιο αὐτὸ μετὰ 180 χρόνια τὸ εἶπε μονοφραστικῶς ὁ Τερτυλλιανὸς χαρακτηρίζοντας μερικὲς καλοπροαίρετες ψυχὲς μὲ τὸ *anima naturaliter Christiana (=ψυχὴ φύσει χριστιανική).* ὁ Παῦλος εἶναι σὰ νὰ λέῃ· «Εἶναι νὰ τὸ θέλῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ ζῇ καὶ νὰ σκέφτεται χριστιανικά· ἡ νομοθετικὴ διατύπωσι εἶναι ὕστερο καὶ δευτερεῦον πρᾶγμα, καὶ δὲν ἁλυσοδένει τὸν ἄνθρωπο μὲ κανόνες· ἡ ἐλευθερία τῆς πρακτικῆς εἶναι ποὺ μετράει». λόγος θεόπνευστος καὶ ὑψήγορος, τοῦ ὁποίου καμμία φιλοσοφία δὲν συνέλαβε ποτὲ οὔτε ἴχνος. αὐτὸ σὰ νὰ τὸ εἶχε ἀντιληφθῆ κι ὁ σχολαστικὸς τοῦ 13^{ου} αἰῶνος Θωμᾶς Ἀκινᾶς, ὅταν, ὅπως ἀνέφερα, εἶπε γιὰ τὸ ἑρμηνευτικὸ ὑπόμνημα τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου στὴν Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴ «Δὲν τὸ ἀλλάζω οὔτε μὲ ὅλο τὸ Παρίσι».

Ἡ Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴ ἔχει τὸ ὑποτυπῶδες διάγραμμα ποὺ ἔχουν οἱ περισσότερες Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου· ὅτι διακρίνεται σὲ δύο μέρη, πνευματικὸ καὶ πρακτικό. τῆς Ῥω τὸ πνευματικὸ μέρος εἶναι τὰ κεφάλαιά της 1-22 (70%) καὶ τὸ πρακτικὸ τὰ 23-30 (30%).

Κι ὅπως εἶπα, οἱ ἓξ Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ 60% τῶν κειμένων του καὶ τὸ 17% τῆς Καινῆς Διαθήκης, εἶναι τ' ἀρχαιότερα κείμενα τῆς Διαθήκης αὐτῆς, καὶ γραμμένα μὲ τὴ σειρὰ ποὺ τ' ἀράδιασα καὶ τὰ ἐξήτασα.

Μετὰ τὴ σύνταξι τῶν ἓξ αὐτῶν Ἐπιστολῶν του ὁ Παῦλος εἶχε τὴν ὀδυνηρὴ καὶ μεγάλη περιπέτεια τῆς ζωῆς του· παρὰ λίγο θανάσιμο λυντσάρισμα καὶ ξυλοδαρμὸ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους στὴν αὐλὴ τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀπόπειρα δολοφονίας του ἀπὸ φανατικοὺς καμικάζε Ἰουδαίους τρομοκράτες καὶ δολοφόνους, 4 χρόνια φυλάκισι στὴν Καισάρεια καὶ στὴ Ῥώμη, κι ἕνα τρομερὸ ναυάγιο ἀπὸ τὴν Κρήτη μέχρι τὴ Μάλτα ποὺ διήρκεσε πάνω ἀπὸ ἕνα μῆνα. στὴ Ῥώμη ἀθῳώθηκε κι ἀποφυλακίστηκε ἀπὸ τὸν Καίσαρα Νέρωνα. ἔπειτα ἔζησε κι ἔδρασε ἄλλα 8 χρόνια καὶ ἔγραψε τὶς ὑπόλοιπες 8 Ἐπιστολές του, καὶ συκοφαντημένος πάλι ἀπὸ Ἰουδαίους ἀποκεφαλίστηκε στὴ Ῥώμη προτοῦ νὰ πατήσῃ στὰ 60 του χρόνια. κι αὐτὸς ὡς δέσμιος παρακίνησε τοὺς ἄλλους συντάκτες τῆς Καινῆς Διαθήκης νὰ γράψουν τὰ ὑπόλοιπα 13 βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ποὺ ἀποτελοῦν τὸ 72% της, ἐνῷ οἱ Ἐπιστολές του τὸ 28%. χωρὶς τὸν Παῦλο οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι οὔτε κἂν εἶχαν σκεφτῆ νὰ γράψουν τὴν Καινὴ Διαθήκη.

Ὁ Παῦλος κατ' ἐπανάληψιν λέει ὅτι στὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία καὶ πίστι ἱερὰ παράδοσι εἶναι μόνον ἡ Καινὴ Διαθήκη κι ὅτι οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ προσέχουν ἄγρυπνα νὰ μὴν προστεθῇ καμμιὰ ἄλλη παράδοσι. τὸ λένε δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι καὶ συντάκτες τῆς

Καινῆς Διαθήκης καὶ κυρίως ὁ Ἰούδας στὴ μικρὴ Ἐπιστολή του· ὅτι *ἡ πίστις παρεδόθη* στοὺς Χριστιανοὺς *(τοῖς ἁγίοις)* μόνον *ἅπαξ*· τότε ποὺ γραφόταν ἡ Καινὴ Διαθήκη. τὸ εἶπε δὲ πρὶν ἀπ' ὅλους ὁ Κύριος ποὺ καταδικάζει κάθε μεταβιβλικὴ *παράδοσιν.* γενικῶς ὅλοι οἱ ἀπόστολοι καὶ συντάκτες τῆς Καινῆς Διαθήκης διδάσκουν ὅτι κάθε ἄλλη παράδοσι ἔξω ἀπὸ τὴ Βίβλο εἶναι προσθήκη ἀνήθικη καὶ βλάσφημη καὶ κακόδοξη καὶ ὀλέθρια ἀπατεωνία· ἔργο τοῦ διαβόλου.

Ἐκεῖνος ποὺ θέσπισε ὅτι ἡ ἐν τῷ μεταξὺ παρεισδύσασα στὴν ἐκκλησία «ἱερὰ παράδοσι» εἶναι ἰσόκυρη μὲ τὴ Βίβλο εἶναι ὁ χαλίφης πάπας Ῥώμης Παῦλος Γ΄· ἐννοεῖ δὲ τὸ κοπρόσκυλο αὐτὸ τοῦ διαβόλου ὡς «ἱερὰ παράδοσι» ἰσόκυρη μὲ τὴ Βίβλο τὰ προσωπικά του διατάγματα (decreta). καὶ τὸ ἐν λόγῳ θέσπισμά του τὸ ἐξαπέλυσε στὶς 8-4-1546, ὅταν τρωγόταν μὲ τοὺς προτεστάντες. στὴν ὀρθόδοξη καὶ μόνη ἐκκλησία τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰσήγαγαν λάθρα καὶ λάο - λάο τὴν ὀλέθρια αὐτὴ κακοδοξία διάφοροι ἀνεύθυνοι καὶ ἀμαθεῖς «θεολογοῦντες» τῆς τουρκοκρατίας καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων μὲ πρώτους τοὺς Ἁγιορεῖτες καὶ τὸν Δοσίθεο Ἱεροσολύμων (θ. 1707), ὁ ὁποῖος ἔγινε διάκονος στὰ 15 του καὶ πατριάρχης στὰ 28 του διαδεχόμενος τὸν ἀδερφὸ τῆς μητέρας του, καὶ κατοικοῦσε μονίμως στὸ Παρίσι. εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀγόρασε ἀπὸ τοὺς παπικοὺς τὸ λεγόμενο *ἅγιον φῶς* μὲ συνεταῖρο τὸν Ὀθωμανὸ σουλτάνο (σήμερα τὰ δικαιώματα τοῦ συνεταίρου ἐκείνου τὰ ἔχει ὡς κληρονομία ὁ μωαμεθανὸς βασιλεὺς τῆς Ἰορδανίας. μὲ τὸν σημερινὸ Ἰορδανὸ βασιλέα ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων μοιράζεται τὰ αἰσχρὰ θεοκαπηλικὰ κέρδη). καὶ ἐξέδωκε ὁ Δοσίθεος πρῶτος στὴν ὀρθοδοξία συγχωροχάρτια, κι εὐλόγησε τὸ δεύτερο βάπτισμα στὸν Ἰορδάνη, τὸ ὁποῖο ἀκυρώνει καὶ βλασφημεῖ τὸ μόνο καὶ *ἓν βάπτισμα* τῆς ἐκκλησίας τὸ ἱδρυμένο ἀπὸ τὸ Χριστό. τὸ δὲ λεγόμενο *ἅγιον φῶς* εἶναι ἡ μεγαλείτερη καὶ μακροχρονιώτερη καὶ πιὸ ἀδιάντροπη θεοκαπηλικὴ ἀπάτη ποὺ ἐμφανίστηκε στὴν πανανθρώπινη ἱστορία.

Ἐπειδὴ ὁ *ἀντίχριστος* δὲν εἶναι μόνον ἕνα πρόσωπο, ἀλλ' *ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασι* (Α΄ Ἰω 6,1), φρονῶ ὅτι οἱ δυὸ μέχρι τοῦδε μέγιστοι (maximi) *ἀντίχριστοι* ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι οἱ δυὸ αὐτοὶ ἀκάθαρτοι καὶ βλάσφημοι χαλίφηδες, ὁ πάπας Ῥώμης Παῦλος Γ΄ κι ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων. καὶ ἦταν καὶ κοπρόσκυλα.

Χριστιανοί, *κρατεῖτε τὰς παραδόσεις* τῶν ἀποστόλων.

7. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ

Φι 1,8· *Τοῖς δεσμοῖς μου.* 2,2· *Τοὺς δεσμούς μου.*
Ἐφ 12,11· *Ἐν ἁλύσει.*

Κλ 9,2· *Δέδεμαι.* 11,9· *Τῶν δεσμῶν.*

Φμ 3,2· *Δέσμιος.*

Γράφει ὁ φυλακισμένος Παῦλος μέσα ἀπὸ τὴ φυλακή του, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ νοικιασμένο σπίτι του στὴ Ῥώμη, ὅπου ἦταν φυλακισμένος (Πξ 84,7-8· 86,1-2). ὅπως εἶπα, ὡς Ῥωμαῖος πολίτης εἶχε τὸ προνόμιο νὰ φυλακίζεται μέσα στὸ σπίτι του, χωρὶς μὲν νὰ μπορῇ νὰ φύγῃ ἀπ' αὐτὸ –τὸν φρουροῦσε Ῥωμαῖος στρατιώτης–, ἀλλὰ μποροῦσε νὰ δέχεται σ' αὐτὸ καὶ συγκατοίκους καὶ λίγους ἢ πολλοὺς ἐπισκέπτες, νὰ κηρύττῃ τὸ λόγο τοῦ θεοῦ, νὰ συζητάῃ, νὰ διαφωνῇ μὲ τοὺς Ἰουδαίους (Πξ 85), χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ τοῦ κάνουν κανένα κακὸ ἐκεῖνοι, ποὺ τὸν κυνηγοῦσαν νὰ τὸν σκοτώσουν, μποροῦσε νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ἐμπορεύεται τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας του καὶ νὰ κερδίζῃ τὶς δαπάνες τοῦ ὁμίλου του. εὐαγγελιζόταν ἄφοβα κι ἀκίνδυνα, φρουρούμενος ἀπὸ τὴ σωματοφυλακή του, ποὺ τὴν πλήρωνε ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία. μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ φρουρούμενο σπίτι του ὁ Παῦλος ἔθεσε ὁριστικὸ τέρμα κάθε ἐξαρτήσεως τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμό (Πξ 85). στὶς τέσσερες αὐτὲς Ἐπιστολές του (Φι Ἐφ Κλ Φμ) φαίνεται χαρούμενος, διότι ἡ ἐνώπιον τοῦ Καίσαρος Νέρωνος δίκη του πάει πολὺ καλά, κι αὐτὸς ξέρει ὅτι σὲ λίγες μέρες ἀποφυλακίζεται, ἐλεύθερος πιὰ νὰ πάῃ ὅπου θέλει, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσέχῃ καὶ νὰ φυλάγεται ἀπὸ τὴ δολοφονικὴ μανία τῶν Ἰουδαίων συμφυλετῶν του.

Οἱ τέσσερες αὐτὲς *Ἐπιστολαὶ τῶν δεσμῶν,* ὅπως τὶς λέω ἐδῶ καὶ μισὸν αἰῶνα, ἀπὸ τὸ 1972 *νεανίας* 31 ἐτῶν, –ἄλλοι τὶς λὲν *Ἐπιστολὰς τῆς αἰχμαλωσίας*–, γράφτηκαν καὶ στάλθηκαν κατὰ τὸ ἔτος 61 μὲ τὸν συναπόδημο μαθητὴ τοῦ Παύλου Τύχικον, ποὺ ἦταν ὁ κυριώτερος ταχυδρόμος του, συνοδευόμενον ἀπὸ τὸν ἐπὶ θητείᾳ συναπόδημον Φιλιππήσιο Ἐπαφρόδιτον, κομιστὴν τῆς *Πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῆς,* καὶ τὸν Ὀνήσιμον κομιστὴν τῆς *Πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολῆς.* ὁ Τύχικος κόμιζε τὴν *Πρὸς Κολοσσαεῖς* καὶ κυρίως μιὰ πιὸ μεγάλη καὶ καθολικὴ κι ἐγκύκλιο *Ἐπιστολή,* ποὺ ἐν τέλει εἶναι γνωστὴ στὴν ἐκκλησία ὡς ἡ *Πρὸς Ἐφεσίους.* μ' αὐτὴ κυρίως τὴν *Ἐπιστολὴ* ὡς πρόδρομον τῆς ἀποφυλακίσεώς του καὶ τῆς ἐπικειμένης ἐπισκέψεώς του ὁ Παῦλος ἐνημέρωνε ὅλες τὶς ἐκκλησίες ποὺ εἶχε ἱδρύσει· «Ἀποφυλακίζομαι· περιμένετέ με, παιδιά μου». κομιστὴς τῆς ἐγκυκλίου καὶ καθολικῆς σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες ἦταν ὁ Τύχικος, προφανέστατα ἄγαμος καὶ ἀνέστιος (*ἀστατοῦμεν* Α΄ Κο 7,7), καὶ κήρυκας τοῦ *λόγου,* βοηθὸς τοῦ Παύλου, καὶ κομιστὴς ἐπίσης ἐμπιστευτικῶν καὶ ἀπορρήτων προφορικῶν εἰδήσεων, ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ γράφωνται μέσα στὶς Ἐπιστολές, γιὰ νὰ μὴν πέσουν σὲ μὴ φίλια χέρια. ὁ Παῦλος στὶς ἐκκλησίες τὶς παραλήπτριες τῶν Ἐπιστολῶν του ἔδινε καὶ ἀπόρ-

ρητες προφορικὲς πληροφορίες μέσῳ τοῦ Τυχίκου (Ἐφ 13,1· Κλ 10,1). τοποθετῶ τὶς τέσσερες Ἐπιστολὲς κατὰ σειρὰν ἐπιδόσεως.

Ὁ Παῦλος στὴ μεγάλη καθολικὴ κι ἐγκύκλιο ἐπιστολὴ τὴν ἀπευθυνόμενη *Τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν ..... καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,* στὴ θέσι τοῦ ὀνόματος τῆς παραληπτρίας Ἐκκλησίας *(Τοῖς οὖσιν <ἐν Ἐφέσῳ> καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ)* εἶχε ἀφήσει κενό, ὥστε ἡ κάθε παραλήπτρια ἐκκλησία, ὅταν τὴν ἀντέγραφε, γιὰ νὰ κρατήσῃ τὸ ἀντίγραφο, νὰ γράφῃ στὸ δικό της ἀντίγραφο τὸ δικό της ὄνομα· τὸ δὲ πρωτότυπο κι αὐτόγραφο τοῦ Παύλου νὰ προωθῆται στὶς ἑπόμενες παραλήπτριες ἐκκλησίες, ποὺ θὰ κάνουν τὸ ἴδιο· καὶ τὸ αὐτόγραφο δόθηκε στὴν τελευταία καὶ μεγαλείτερη παραλήπτρια τὴν πρωτεύουσα τῆς ἀνθυπατίας τῆς Ἀσίας Ἔφεσον, ἡ ὁποία ἔβαλε σ' αὐτὸ τὸ ὄνομά της. γι' αὐτὸ ἡ καθολικὴ κι ἐγκύκλιος ἔμεινε μὲ τ' ὄνομα *Ἐπιστολὴ Πρὸς Ἐφεσίους.*

Ἡ ταχυδρομικὴ ὁμάδα ἀπὸ τὸ *Βρεντέσιον (Brundesium = Μπρίντεζι)* τῆς Ἰταλίας πέρασε διὰ θαλάσσης στὴν ἀπέναντι Ἐπίδαμνον ἢ καὶ στὴν Ἀπολλωνία τῆς Β. Ἠπείρου, ὅπου ἦταν ἡ ἀρχὴ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, διέσχισε τὴ Μακεδονία, δίνοντας σὲ κάθε πόλι ἀντίγραφο, ἔδωσε στὴν ἐκκλησία τῆς Θεσσαλονίκης ἀντίγραφο τῆς ἐγκυκλίου, μὲ ὁδηγία νὰ στείλουν ἀντίγραφα καὶ στὴ Βέροια καὶ σ' ἄλλες ἴσως πόλεις τῆς Μακεδονίας, ἔφτασε στοὺς Φιλίππους, ὅπου ἔμεινε ὁ Φιλιππήσιος Ἐπαφρόδιτος, δίνοντας κι ἐκεῖ ἀντίγραφο τῆς ἐγκυκλίου καὶ τὴ φερώνυμο Ἐπιστολὴ Πρὸς Φιλιππησίους βέβαια, διαπεραιώθηκαν οἱ ἄλλοι δύο στὴν Τροία ἢ Τρῳάδα, δίνοντας πάντοτε ἀντίγραφα, κατεβαίνοντας πρὸς νότον, ἔδωσαν καὶ στὶς ἐκκλησίες Ἄσσου, Περγάμου, Θυατείρων, Σμύρνης, Σάρδεων, Φιλαδελφείας, Ἐφέσου, Λαοδικείας, καὶ Κολοσσῶν, στὰς Κολοσσὰς ὁ μὲν Τύχικος ἐπέδωσε τὴν *Πρὸς Κολοσσαεῖς* καὶ τὶς ἐμπιστευτικὲς τοῦ Παύλου προφορικὲς πληροφορίες (Κλ 10,1), ὁ δὲ Ὀνήσιμος, ὁ πρώην δοῦλος τοῦ Φιλήμονος, ἔδωσε στὸ *Φιλήμονα* τὴν *Πρὸς* αὐτὸν *Ἐπιστολή.* καὶ στὴν *Πρὸς Κολοσσαεῖς Ἐπιστολὴ* ὁ Παῦλος δίνει τὴν ὁδηγία *Ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ Ἐπιστολή, ποιήσατε* (=φροντίστε) *ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ* (=ἀντιγραφῇ), *καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας* (=τὴν ἐγκύκλιον=τὴν *Πρὸς Ἐφεσίους*) *καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε* (Κλ 11,7). *'Ἁπλοῦς ὁ λόγος τῆς ἀληθείας πέφυκεν'.* τὰ ψέμματα κακά.

Παραλείπουν τὸ *ἐν Ἐφέσῳ* καὶ κλείνουν τὸ κενὸ τ' ἀποτεθειμένα ὡς ἐλαττωματικὰ χειρόγραφα 01 καὶ 03 τοῦ Δ΄ αἰῶνος (σιναϊτικὸ καὶ βατικανό), τὸ Λαύρας Β 64 (=1739) τοῦ 10ου αἰῶνος, καὶ τὸ Vindobonense Theol. gr. 302 (=424) τοῦ 11ου αἰῶνος, καὶ οἱ Ὠριγένης, Βασίλειος Καισαρείας, Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, καὶ Οἰκουμένιος[16], οἱ ὁ-

ποῖοι ἐξάντλησαν ὅλον τὸν καββαλιστικό τους οἶστρο στὸ νὰ «θεολογήσουν» αὐτὸ τὸ *οὖσιν,* ποὺ εἶναι καὶ πτῶσι τοῦ ὀνόματος *Ὤν,* καὶ σαλτάρησαν φτερουγίζοντας σὲ πολὺ οὐρανοβάμονες καὶ νεφελοσκέπαστες πτήσεις.

Τὸν Β΄ αἰῶνα δυὸ βρόμικοι νικολαῖτες αἱρεσιάρχες, ὁ Κέρδων κι ὁ διάδοχός του στὴ σωματεμπορία Μαρκίων, θρησκομαστροποὶ παρθενοσυλλέκτες καὶ γυναικοσυλλέκτες, ποὺ ἀπέρριπταν καὶ τὶς δυὸ Διαθῆκες τῆς Βίβλου, καὶ εἶχαν μόνο μιὰ δεκασέλιδη φυλλάδα μὲ παραποιημένα τσιμπολογήματα ἀπὸ τὰ βιβλία Λκ Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω Α΄ Θε Β΄ Θε Ἐφ Κλ Φμ Φι καὶ «Ἐπιστολὴ Πρὸς Λαοδικεῖς», τὰ ὁποῖα καὶ παρερμήνευαν, ὅπως παρερμήνευε ἕνας ἀρχαῖος νικολαΐτης τὸ *παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου* (Λκ 30,4), ποὺ τὸ ἔλεγε σὲ ἀνήλικα κορίτσια, ἢ ἕνας λυσσασμένος κίναιδος τῶν χρόνων μας τὸ *ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε* (Γα 13,2). σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς ὑπάρχουν γουρούνια καὶ κοπρόσκυλα θρησκασελγείας, ποὺ παρερμηνεύουν βιβλικὰ χωρία ἐπιτηδείως, προκειμένου νὰ πείσουν γιὰ τὸν πονηρὸ σκοπό τους τὶς ὑποχείριές των πόρνες ἢ χαζούλικα κοριτσόπουλα γιὰ τὸν πονηρὸ σκοπό τους. ἡ τελευταία, «Πρὸς Λαοδικεῖς», δὲν εἶχε οὔτε ἴχνος ἀπὸ τὴν ἐγκύκλιο Πρὸς Ἐφεσίους· ἦταν ἕνα 100% ἀπόκρυφο ἀκάθαρτο σκεύασμα χρήσιμο γιὰ τὸ μαστροπικὸ ἔργο τους. ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου (θ. 403) στὸ Πανάριόν του[17] διέσωσε αὐτὴ τὴ φυλλάδα τῶν Κέρδωνος - Μαρκίωνος.

Σήμερα ἡ ἀρνητικὴ «κριτικὴ» τῶν προτεσταντῶν καὶ μερικῶν ὀρθοδοξούληδων παπαγάλων πασχίζει νὰ βρῇ σ' αὐτὴ τὴ φυλλάδα θησαυρὸ μὲ τὶς ἀπόψεις της. ὁ δὲ παρ' ἡμῖν ὀρθοδοξούλης ἀρχιπαπαγάλος, πεθαμένος ἐδῶ καὶ χρόνια, ποὺ ἦταν ὁ εἰσαγωγεὺς καὶ ἀρχισερβιτόρος τῆς ἀμερικανικῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», ἦταν ἐκεῖνος ποὺ ξεπάτωσα. ἦταν τόσο ἀγράμματος ποὺ δὲν ἤξερε οὔτε τὴ διάσωσι τῆς φυλλάδας Κέρδωνος - Μαρκίωνος στὸ Πανάριον τοῦ Ἐπιφανίου. ἔψαχνε ν' ἀνακαλύψῃ ἔστω καὶ ἴχνη της κάπου, ἀλλὰ δὲν ἤξερε ἂν διασῴζονται ἢ διακρίνονται κάπου, καὶ δὲν ἄντεξε νὰ μὴ μὲ ῥωτήσῃ! τοῦ εἶπα ὅτι «Δὲν ἔχω ἰδέα». κατάλαβα ὅτι δὲν μὲ πίστεψε, ἀλλὰ δὲν μποροῦσε νὰ μοῦ τὸ πῇ. παρ' ὅλη τὴν τσαχπίνικη μαγκιά του, τόσα μόνο γράμματα ἤξερε· τὰ ὑπόλοιπα δὲν τὰ εἶχε μάθει ποτὲ πουθενά, οὔτε στὰς Ἀμερικάς. 22 χρόνια μοῦ ἔστελνε δωρεὰν καὶ χωρὶς νὰ τοῦ τὸ ζητήσω ποτὲ τὸ περιοδικό του –κάθε τεῦχος τόμος ὁλόκληρος–, γιὰ νὰ μὲ καλοπιάσῃ, ἐπειδὴ μετὰ τ' Ἀπομνημονεύματά μου μὲ τὴν παγκόσμια διάδοσί τους κατάλαβε ὅτι ἐμένα ἔπρεπε νὰ φοβᾶται, κι ὄχι τὸν ἄλλον. ἐν τέλει ὅμως δὲν τὴ γλύτωσε ἀπὸ μένα. ὅταν ὀρθοπόδησα οἰκονομικῶς καὶ εὐκαίρησα, τὸν περιέλαβα καὶ τὸν ῥήμαξα. ἄφησε ὅμως τὶς κακαράντζες του, ποὺ ἀντὶ νὰ μάθουν γράμματα, ἔ-

χουν «ἀπόψεις». ὅταν ζοῦσε, εἶχε ἐδῶ πληροφοριοδότη καὶ ἐγκάθετο κάποιον Δημητράκη, κι ὁ Δημητράκης κάποιον Γιαννάκη, κι ὁ Γιαννάκης κάποιον σαλταρισμένο μπλόγκερ· «ὁ ἀφέντης τὸ σκύλο του, κι ὁ σκύλος τὴν οὐρά του, καὶ ἡ οὐρὰ τὸ τσιμπούρι της» κατὰ τὴν παροιμία.

Οἱ Φίλιπποι ἦταν πόλι ἱδρυμένη ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππο (360 - 336 π.Χ.), τὸν πατέρα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, σὲ χρόνια ποὺ αὐτὸς ἐπεξέτεινε τὸ βασίλειό του ἀπὸ τὸ Στρυμόνα μέχρι τὸ Νέστο ποταμό. τὸ 42 π.Χ. οἱ Ῥωμαῖοι στρατηγοὶ Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς Αὔγουστος καὶ Μάρκος Ἀντώνιος νίκησαν στοὺς Φιλίππους τοὺς δολοφόνους τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ τίμησαν τὴν πόλι τῶν Φιλίππων ἀναγορεύοντάς την *πόλιν κολωνίαν (colonia)* μὲ ὅλους τοὺς κατοίκους της Ῥωμαίους πολῖτες *(cives Romani).* ὁ ἀπόστολος Παῦλος κήρυξε τὸ εὐαγγέλιο στοὺς Φιλίππους τὸ ἔτος 48, πρώτη φορὰ στὴν Εὐρώπη (Φι 11,7 *ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου*). σήμερα σῴζονται τ' ἀρχαῖα ἐρείπια τῶν Φιλίππων δίπλα στὴν κωμόπολι Κρηνῖδες, 16 χιλιόμετρα βορειοδυτικῶς τῆς Καβάλας.

Ἡ *Πρὸς Φιλιππησίους* εἶναι μιὰ πανόμορφη *Ἐπιστολὴ* γεμάτη χαρά, ἀγάπη, τρυφερότητα, ἀνοχή, εὐγνωμοσύνη, φιλοφρόνησι, καμάρι διδασκάλου γιὰ καλοὺς μαθητὰς καὶ συναθλητάς, ἁγνότητα, σεμνότητα ἐκφράσεως, ἔκφρασι βαθειᾶς πίστεως, σαφήνεια, ὑψηγορία. διακρίνεται σαφῶς σὲ 12 μικρὰ κεφάλαια, ὅπως τὰ διακρίνω καὶ τ' ἀριθμῶ, ποὺ ἂν ἐξαιρεθοῦν τὸ προοίμιο καὶ οἱ στὸ τέλος χαιρετισμοί, εἶναι 10 κεφάλαια.

Στὸ 3,5 ἡ λέξι *παραμύθιον (ἀγάπης)* σημαίνει «παράλληλη ἔννοια», «συνώνυμο». στὸ 8,3 τὸ *Σύζυγος* εἶναι κύριο ὄνομα, καὶ ἡ ὅλη φράσι *Σύζυγε γνήσιε* σημαίνει «*Σύζυγε* ποὺ εἶσαι ὄνομα καὶ πρᾶμα, *Σύζυγον* σὲ λένε καὶ *σύζυγος* εἶσαι»· λέγονταν δὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *σύζυγοι* κυρίως μὲν οἱ δυὸ συμπολεμισταὶ ποὺ ὁ ἕνας καλύπτει τὸν ἄλλον, καὶ τὰ δυὸ ζῷα (βόδια ἢ ἄλογα) τὰ ζεμένα στὸν ἴδιο ζυγὸ ἀρότρου ἢ ἅρματος, κι ἔπειτα μόνο μεταφορικῶς οἱ δυὸ σύζυγοι (ὁ ἄντρας καὶ ἡ γυναίκα του)· τὸ τελευταῖο σὲ ὄψιμο καιρὸ μὲ τὴν ἐπίδρασι του λατινικοῦ *coniux* συχνοῦ στὸ λατινόγλωσσο Ῥωμαϊκὸ δίκαιο ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Θεοδοσίου Α΄ κι ἔπειτα. ὁ Παῦλος ἐννοεῖ· «*Σύζυγε,* ὄνομα καὶ πρᾶμα, συμπολεμιστά μου ἀντάξιε στὸν ἀγῶνα τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, θέλω νὰ ἐπιληφθῇς τοῦ ζητήματος ἐσὺ καὶ νὰ συστήσῃς ὁμοφροσύνη μεταξὺ Εὐοδίας καὶ Συντύχης. δὲν πάει μέσα στὴν τόση ἁρμονία τῆς ὑποδειγματικῆς ἐκκλησίας τῶν Φιλίππων νὰ κάθεται καὶ μιὰ μαύρη μῦγα».

Θαυμάσια τὰ εὐχάριστα νέα γιὰ τὴ δίκη τοῦ Παύλου ἐνώπιον τοῦ Καίσαρος Νέρωνος, ποὺ στὸ *Πραιτώριόν* του (= ἀνάκτορό του)

ἔμαθαν ὅλοι γιὰ τὴν ὑπόθεσι τοῦ Παύλου, καὶ τὸν ἐκτιμοῦν βαθύτατα, καὶ κατηχήθηκαν (=ἐνημερώθηκαν) γιὰ τὴ Χριστιανικὴ πίστι, καὶ δίνουν χαιρετισμοὺς στοὺς μακρινοὺς μαθητάς του, καὶ οἱ ἐν Ῥώμῃ Χριστιανοὶ γεμάτοι θάρρος κηρύττουν *ἀφόβως* τὸ λόγο τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὸ μυρίστηκαν αὐτὸ καὶ οἱ –μᾶλλον ἰουδαΐζοντες– ἐχθροὶ τοῦ Παύλου, καὶ κηρύττουν κι αὐτοὶ ἀνταγωνιστικὰ ἀπὸ *φθόνον* καὶ *ἔριν* κι *ἐξ ἐριθείας* (=ἀπὸ κακεντρέχεια), γιὰ νὰ τὸν σκάσουν, προσπαθώντας νὰ προσθέσουν θλῖψι περισσότερη στὰ δεσμά του, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς βέβαια, ἀλλὰ κι αὐτὸ καλὸ εἶναι –λέει ὁ Παῦλος– διότι Χριστὸς κηρύττεται. ἀνεξίκακε καὶ χριστοκεντρικὸ Παῦλε! γιὰ δὲ τοὺς ἰουδαΐζοντας, ποὺ «ἔφτασε ἡ μούρη τους» καὶ στοὺς Φιλίππους, «τώρα ποὺ ὁ Παῦλος εἶναι στὴ φυλακὴ καὶ πολὺ μακριά, καὶ «Σιγὰ νὰ μὴ βγῇ ποτὲ ἀπὸ κεῖ! πάει ξόφλησε!», καὶ στοὺς Φιλίππους «Ἐμπᾶτε, σκύλοι, ἀλέστε, κι ἀλεστικὰ μὴ δώστε», ὁ Παῦλος γράφει· «Κυττάχτε κυττάχτε τοὺς σκύλους, κυττάχτε τοὺς παλιανθρώπους, κυττάχτε τοὺς πετσοκομμένους (*τὴν κατατομήν,* = τὴν περιτομή!». ὅπως εἶπε καὶ στοὺς Γαλάτας· *Ὄφελον καὶ ἀποκόψονται* = «δὲν πᾶν νὰ κόψουν καὶ τ' ἀρχίδια τους!» (Γα 10,12)· στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ *ἀποκόπτονται* θὰ πῇ «ευνουχίζονται κόβοντας τ' ἀρχίδια τους», καὶ οἱ εὐνοῦχοι ποὺ τὰ εἶχαν κομμένα λέγονταν *ἀποκεκομμένοι* ἢ *ἀπόκοποι.* τὰ ἔκοβαν δὲ καὶ μὲ στρίψιμο τῆς ἀναρτήσεως *(ἀποσπᾶν σπᾶν),* ὁπότε λέγονταν καὶ *σπάδωνες* ἤτοι νεοελληνιστὶ *σπανοί,* ἐπειδὴ δὲν φύουν γένεια καὶ μουστάκια, ὅπως ὁ Ὠριγένης. ὅπως οἱ χλιασταὶ ἢ «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβὰ» αὐτονομαζόμενοι ἔστριψαν ἀνάποδα τὸ χωρίο Φι 3,10 ὅτι *ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ* (=δὲν θεώρησε προϊὸν ἁρπαγμοῦ τὸ ὅτι εἶναι ἴσος μὲ τὸ θεό (πατέρα)), καὶ στὴ μετάφρασί τους τὸ λὲν «δὲν διανοήθηκε κάποια ἁρπαγή, δηλαδὴ τὸ νὰ εἶναι ἴσος μὲ τὸ θεό»! δὲν πᾶν νὰ στρίψουν καὶ τ' ἀρχίδια τους!

Εἰκάζω ὅτι ὁ Παῦλος καὶ οἱ συγκάτοικοί του μαθηταί του εἶχαν ἀναπτύξει κάποια οἰκειότητα μὲ *τὸν φυλάσσοντα αὐτὸν στρατιώτην* (Πξ 84,8) κι ἀστειεύονταν μεταξύ τους, λέγοντας ὅτι εἶναι καὶ *συστρατιῶται.* διότι μόνον ἐδῶ στὶς Ἐπιστολὲς τῶν δεσμῶν *Πρὸς Φιλιππησίους* καὶ *Πρὸς Φιλήμονα* ὁ Παῦλος, ἴσως ἀπ' αὐτὸν τὸν ἐθισμό, χρησιμοποιεῖ δύο φορὲς τὴ λέξι *συστρατιώτης,* μία φορὰ γιὰ τὸν Ἐπαφρόδιτο καὶ μία γιὰ τὸν Ἄρχιππο (Φι 5,7· Φμ 1,2). λίγο χιοῦμορ καὶ λίγη φιλοφρόνησι συμβιβάζονται μὲ ὁποιουδήποτε βαθμοῦ πνευματικότητα. δὲν ἐνδείκνυται οἱ *ἅγιοι* νὰ εἶναι καὶ ἄγριοι, ὅπως τοὺς θέλουν οἱ ἀββᾶδες τῶν Γεροντικῶν, ἀγέλαστους. ἕνας τέτοιος «γέροντας» μοῦ εἶπε κάποτε· «Δύο πράγματα δὲν ἔκανε ποτὲ ὁ Χριστός· δὲν γέλασε ποτὲ καὶ δὲν ἔπιασε μαχαίρι». τοῦ λέω· «Καὶ ἡ μητέ-

ρα του;». «Ἀσφαλῶς», μοῦ λέει. τοῦ λέω· «Καὶ μαχαίρι καὶ πριόνι καὶ σκεπάρνι καὶ τσεκούρι καὶ σκαρπέλο καὶ τὰ κοπίδια ποὺ ἔβαζε στὴ ῥουκάνη του» ἔπιανε συχνά· ξέρεις ποῦ καὶ πότε. καὶ ἡ μητέρα του· ὅταν μαγείρευε, πῶς ἔκοβε τὰ καρῶτα, τὰ λάχανα, τὰ ψάρια, τὸ ψωμί; αὐτὴ ἔπιανε καὶ ψαλίδι. «Ἐν τάξει, μοῦ λέει, ἔπιασαν μαχαίρια· ἀλλὰ δὲν γέλασαν ποτέ». τοῦ λέω· «Ἀφοῦ κατέρρευσε ἡ θεωρία σου ὅτι 'δὲν ἔπιασαν μαχαίρι' κατέρρευσε καὶ ἡ θεωρία σου ὅτι δὲν γέλασαν». «Φλυαρεῖς», μοῦ λέει. τοῦ λέω· «Ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυό μας φλυαρεῖ, καὶ μάλιστα ἀρλοῦμπες ἀσυμβίβαστες μὲ τὴν πραγματικὴ πνευματικότητα». ἐξωργίστηκε. τοῦ λέω· «Δὲν ἐξωργίστηκαν ὅμως ποτὲ γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐξοργίζεσαι σύ». παλάβωσε. ὅταν ἕνας λέῃ τέτοιου εἴδους θρησκοσαχλαμάρες, στὴν πραγματικότητα συντάσσει βλάσφημα ἀπόκρυφα καὶ δίνει διαπιστευτήρια ψευδοπροφήτου, καὶ γλύφει ἢ ζωγραφίζει εἴδωλα πλαστῶν θεῶν. μὲ ὅλ' αὐτὰ θέλω νὰ πῶ ὅτι, ὅταν ἕνας μεταφράζῃ ἢ ἑρμηνεύῃ τὴ Βίβλο ἢ συντάσσῃ γι' αὐτὴν Εἰσαγωγή, ὀφείλει νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικός. ἀλλιῶς ἡ εἰδωλολατρία καὶ ἡ κακοδοξία παραμονεύουν δίπλα του. καὶ κυρίως νὰ μὴ γλωσσοκοπανάῃ καὶ ἀββάδικες σαχλαμάρες, ποὺ ἔχουν καὶ μουστάρδα τοῦ διαβόλου. ξέρω πολλὰ σχετικὰ παραδείγματα.

8. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ

Ἡ Ἔφεσος μὲ τὸ πελασγικὸ αὐτὸ ὄνομα, ἦταν προϊστορικὴ πόλι στὶς ἐκβολὲς τοῦ Καΰστρου ποταμοῦ στὰ Μικρασιατικὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου, νοτιώτερα ἀπὸ τὴ Χίο καὶ τὴ Σμύρνα καὶ βορειότερα ἀπὸ τὴ Σάμο καὶ τὴ Μίλητο, μὲ λιμάνι μεγάλο, πρωτεύουσα τῆς Μικρασιατικῆς Ἰωνίας, κι ἀργότερα τῆς ῥωμαϊκῆς ἀνθυπατίας τῆς Ἀσίας· καὶ ἦταν σὲ μέγεθος ἡ τέταρτη πόλι μετὰ τὶς Ἀλεξάνδρεια, Ῥώμη, κι Ἀντιόχεια. ἦταν μεγάλο εἰδωλολατρικὸ κέντρο τῆς πολύμαστης πορνικῆς θεᾶς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, συγκρητιστικοῦ ὑβριδίου τῆς πορνικῆς θεᾶς Κυβέλης (= Σπηλαίας) μὲ τὴν ἑλληνικὴ θεὰ παρθένον Ἄρτεμιν, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα αὐτὸ σημαίνει «Παρθένος» ἢ «Ἀειπάρθενος» καὶ στὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα λατρευόταν ὡς παρθένος. τὰ ὀνόματα *Ἀφροδίτη* ἢ *Μυρτὼ* (= κλειτοριδοῦ = ἔφηβος μὲ διακρινόμενη κι αἰσθαντικὴ πλέον κλειτορίδα = *ἄφριν* = *μύρτον,* ἐξ οὗ καὶ *μυρτοχυλίδες* καὶ *μύρτα ἐπιλόχεια*), *Ἄρτεμις* (= ἀξέσκιστη, ἀτρύπητη, παρθένος), καὶ *Ἥρα* (= Κυρά, σύζυγος· γι' αὐτὸ μυθολογοῦνταν καὶ *Ἥρως* ἢ *Ζεὺς Ἥρως* καὶ *Ἥρα,* ἤτοι «ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία»), ὅπως διαπίστωσα, ἦταν ἀρχικὰ προσωνύμια τῶν τριῶν ἡλικιῶν μιᾶς θηλυκῆς θεᾶς, ποὺ ἀργότερα αὐτονομήθηκαν ὡς τρεῖς διαφορετικὲς

θεές· *Ἀφροδίτη Ἄρτεμις Ἥρα*· διότι οἱ εἰδωλολατρικοὶ θεοὶ καὶ συγχωνεύονταν, καὶ τεμαχίζονταν κι αὐτονομοῦνταν καὶ ἄλλες χημικὲς καὶ βιολογικὲς ζυμώσεις καὶ μεταβολὲς πάθαιναν στὴ σῆψι ποὺ λέγεται «μυθολογία». στὰ χρόνια τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ θρήσκευμα τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ἦταν πολὺ μαστροπικὸ καὶ βρόμικο καὶ ὁ ναός της διαβόητο μπουρδέλλο.

Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ μανιακὴ καὶ φονικὴ διαδήλωσι γιὰ τὴν *Μεγάλην Ἄρτεμιν τῶν Ἐφεσίων* ἐναντίον τοῦ Παύλου, ἐπειδὴ τὸ κήρυγμά του ἀπειλοῦσε μὲ μαρασμὸ καὶ σβήσιμο τὴν εἰκονοτεχνικὴ συντεχνία, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς καὶ ἀρχιεργοδότης κι ἀρχιντουντούκας ἦταν ὁ *ἀργυροκόπος* (= εἰκονοτεχνίτης) *Δημήτριος* (Πξ 63). ἦταν δὲ ἡ *Μεγάλη Ἄρτεμις τῶν Ἐφεσίων* μὲ τὰ 300 βυζιὰ καὶ «θεὰ Μήτηρ τοῦ κιναίδου θεοῦ Ἀδώνιδος ἢ Ἄττεως καὶ «φοβερὰ προστασία» καὶ «ἀήττητος στρατηγὸς» τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ἰδίως τῶν εἰκονοτεχνιτῶν καὶ τῶν ἱερῶν συμφερόντων τους. τρόμαξαν νὰ γλυτώσουν τὸν «κακόδοξο» Παῦλο ἀπὸ τὰ νύχια τῶν φανατικῶν λάτρεων τῆς *Μεγάλης Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος* οἱ *ἀσιάρχαι,* δηλαδὴ οἱ μὴ Χριστιανοὶ ὑπουργοὶ τοῦ Ῥωμαίου ἀνθυπάτου τῆς *Ἀσίας* ποὺ τὸν ἐκτιμοῦσαν. εἰδωλολατρικὰ σιχαμερὰ φαινόμενα ἀναβλαστάνοντα καὶ πασίγνωστα σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες. στὴν Ἔφεσο ὁ Παῦλος διέμεινε 3 χρόνια, ὅσα πουθενὰ ἀλλοῦ, καὶ μᾶλλον τὴν εἶχε σὰ κέντρο τῶν ἀποστολικῶν του ἐξορμήσεων. γιὰ τὸ ἀποστολικὸ ἔργο του εἶχε ἐνοικιάσει τὴν ἀπογευματινὴ χρῆσι τῆς Σχολῆς κάποιου ὀνόματι Τυράννου (μᾶλλον ἰδιωτικοῦ πανεπιστημίου - φροντιστηρίου). διότι ἐπὶ τῶν ἀποστόλων οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχαν ναούς, οὔτε κὰν σκέψι γιὰ ναοὺς ἢ *συνακτήρια* (λατινιστὶ *conventicula*), ὅπως λέγονταν οἱ πρῶτες ἰδιόκτητες αἴθουσες γιὰ τὶς συνάξεις των λίγο πρὶν ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Μ. Κωνσταντίνου[18]. μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου χιλιάδες Ἐφεσίων, μόνον οἱ ἱερομάγοι ποὺ ἔγιναν Χριστιανοί, ἔκαψαν τὰ θρησκευτικὰ λειτουργικὰ βιβλία τους δημοσίᾳ, βιβλία ἀξίας 50.000 ἡμερομισθίων (Πξ 62,10-11). γι' αὐτὸ ἀγρίεψαν οἱ εἰκονοτεχνῖτες τῆς *Μεγάλης Πόρνης τῶν Ἐφεσίων,* ποὺ ἔχαναν τὰ θεοκαπηλικά τους ἱερὰ κέρδη.

Ἡ Ἔφεσος ἁλώθηκε ἀπὸ Σκῦθες τὸ 262 μ.Χ., οἱ ὁποῖοι καὶ τὴν κατέστρεψαν· καὶ μέχρι σήμερα εἶναι μόνον ἐρείπια. χωροταξικῶς ἀναπληρώθηκε ἀπὸ τὴ Σμύρνα, προϊστορικὴ πόλι κι αὐτή.

Ἡ ἀπὸ τὴ Ῥώμη κατὰ τὸ ἔτος 61 γραμμένη Ἐπιστολὴ Πρὸς Ἐφεσίους εἶναι, ὅπως εἶπα, ἐγκύκλιος πρὸς ὅλες τὶς ἐκκλησίες τὶς ἱδρυμένες ἀπὸ τὸν Παῦλο, εἶναι δὲ ἡ λεγόμενη καὶ *Πρὸς Λαοδικεῖς* (Κλ 11,7-8).

Θέμα της εἶναι «ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἡ ἐκκλησία του»· θριαμβευτικὴ νικητήριος ἀπάντησι τοῦ μετὰ δόξης ἀθῳωθέντος κι ἀ-

ποφυλακισμένου Παύλου στοὺς ἰουδαΐζοντες ποὺ τὸν κακοποίησαν σχεδὸν μέχρι θανάτου καὶ τὸν ἔβαλαν στὴν τετραετῆ φυλάκισι γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ θέμα· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι μὲν πάσχιζαν νὰ μειώσουν βαθμηδὸν στὴ συνείδησι τῶν Χριστιανῶν τὸ Χριστὸ καὶ νὰ τὸν σβήσουν, ἀντικαθιστώντας τον μὲ τὴν περιτομὴ ὡς τὸ μόνο κριτήριο τῆς σωτηρίας, ὁ δὲ Παῦλος δίδασκε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι θεὸς *ἴσος* τῷ Πατρὶ (Φι 3,9-15) κι ὁ μόνος διὰ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει σωτηρία, ἡ δὲ περιτομὴ εἶναι πλέον ἕνα ἄχρηστο πρᾶγμα. ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφε τὴν Ἐπιστολὴ αὐτή, δὲν ἤξερε ὅτι σὲ 5 χρόνια Ἰουδαῖοι καὶ ἰουδαΐζοντες θὰ ξεσαλώσουν μὲ τὴν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπανάστασί τους κατὰ τὸ ἔτος 66, οὔτε τὴν αὐτομόλησι καὶ προδοσία τοῦ ἀρχιστρατήγου τους Ἰωσήπου στοὺς Ῥωμαίους πολιορκητάς, οὔτε τὴ μετὰ ἄλλα 4 χρόνια κατὰ τὸ ἔτος 70 *ἐν δυνάμει* (Μρ 35,15) τῶν ῥωμαϊκῶν ὅπλων καταστροφὴ τοῦ ναοῦ τους καὶ τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τῆς Ἰουδαίας ὅλης καὶ τὴ διασκόρπισι τῶν Ἰουδαίων σ' ὅλο τὸν παραμεσόγειο κόσμο γιὰ 19 αἰῶνες· οὔτε θὰ τὴ μάθαινε ποτὲ ὁ Παῦλος στὸν κόσμο αὐτό, παρὰ μόνον ἀπὸ τοὺς οὐρανούς.

Ὁλόκληρη ἡ Ἐπιστολὴ καὶ κυρίως τὸ ἐκτεταμένο προοίμιό της διακρίνονται γιὰ τὴν ὑψηγορία τους. κατὰ τὴν ὀξύνουν παρατήρησι τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου *Ἡ Ἐπιστολὴ ἔστι νοημάτων μεστὴ ὑψηλῶν καὶ δογμάτων,* καὶ *Ὑψηλῶν σφόδρα γέμει τῶν νοημάτων καὶ ὑπερόγκων· ἃ γὰρ οὐδαμοῦ σχεδὸν (ὁ Παῦλος) ἐφθέγξατο, ταῦτα ἐνταῦθα δηλοῖ.* ὁ πρὸ ἐτῶν κεκοιμημένος ἐπίσκοπος Κοζάνης Διονύσιος Ψαριανός, ἄνθρωπος μεγάλης μουσικῆς μαθήσεως, μελοποίησε κιόλας τὸ ὑψήγορο προοίμιό της, ὅπως εἶναι στὸ ἀρχικό της κείμενο, χωρὶς δηλαδὴ καὶ νὰ τὸ κατατμήσῃ σὲ στίχους ἐμμέτρους.

Ἡ Ἐπιστολὴ διακρίνεται κατὰ τὴν πάγια συνήθεια τοῦ Παύλου σὲ δύο μέρη, ἀποκαλυπτικό (κεφάλαια 1-6 ἤτοι 59% τοῦ συνόλου της), καὶ πρακτικό (7-14 ἤτοι 41%).

Εἶναι ἡ μεγαλείτερη ἀπὸ τὶς τέσσερες Ἐπιστολὲς τῶν δεσμῶν, ἀλλ' ὄχι τόσο μεγάλη ὅσο οἱ τέσσερες ἀναλυτικὲς Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω Ἑβ.

9. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ

Στὴ Φρυγία τῆς Μ. Ἀσίας, ἀνατολικὰ τῆς Ἐφέσου, ἦταν τρεῖς διπλανὲς μεταξύ τους πόλεις, Κολοσσαὶ Λαοδίκεια Ἱεράπολις. τὰς Κολοσσάς, πόλι κτισμένη πάνω στὸν ποταμὸ Λύκον, ἀναφέρουν ὁ Ἡρόδοτος κι ὁ Ξενοφῶν[19]. ὁ Ἡρόδοτος λέει ὅτι λίγο μετὰ τὴν πόλι ὁ Λύκος καταβαραθρώνεται μέσα σὲ μιὰ καταπακτὴ τῆς γῆς *(ὁ Λύκος ποταμὸς ἐς χάσμα γῆς ἐσβάλλων ἀφανίζεται),* ὁ δὲ Ξενοφῶν χαρακτηρί-

ζει τὴν πόλι *μεγάλην.* τὸ *χάσμα* καταβαραθρώσεως τοῦ Λύκου λεγόταν καὶ *Χῶναι (=χωνί, χωνιά)*· ἐπειδὴ ἐκεῖ κατα*χωνιάζονταν* τὸ νερό του, ὅπως λέμε καὶ σήμερα μ' αὐτὸ τὸ ῥῆμα. ἀπὸ τὶς τρεῖς πόλεις, ποὺ εἶναι παραλήπτριες Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, *Ἔφεσον Λαοδίκειαν Κολοσσάς,* στὴν Ἀποκάλυψι μεταξὺ τῶν 7 παραληπτριῶν της ἀναφέρονται μόνον οἱ δύο *Ἔφεσος* καὶ *Λαοδίκεια*· αἱ *Κολοσσαὶ* ἦταν πρὸ τριετίας μόνον ἐρείπια, διότι καταστράφηκε τὸ 65 ὁλοσχερῶς ἀπὸ ἕναν τρομακτικὸ σεισμό, καὶ δὲν ξανακτίστηκε ὡς *Κολοσσαί.* ἀφανὲς ἀλλὰ σπουδαῖο τεκμήριο γιὰ τὴ χρονολόγησι βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἡ Φρυγία ἦταν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ χώρα τῆς μητριαρχικῆς καὶ γυναικοκρατικῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῶν ἐκφύλων ὀργιαστικῶν μυστηρίων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν πόρνη θεὰ Μητέρα Κυβέλη (= Σπηλαία) - Ἄρτεμιν Ἐφεσίαν καὶ τὸν κίναιδο γιό της Ἄττιν ἢ Ἄδωνιν, τοῦ ὁποίου τὸ πιὸ βρόμικο ὄργιο ἦταν ὁ Ἐπιτάφιος θρῆνος του. ὅπως τώρα ξεχωρίζουμε δυὸ μουσικές, τὴ βυζαντινὴ καὶ τὴν εὐρωπαϊκή, ἔτσι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ξεχώριζαν τρεῖς μουσικές· τὸ σοβαρὸ καὶ *ἀνδρεῖον δώριον (= δωρικὸν) μέλος,* περίπου *ἐμβατήριον μέλος* τῆς ἐν τακτικῇ παρατάξει μάχης καὶ τῆς ῥυθμικῆς μουσικῆς τῆς κωπηλασίας, τὸ *λιγὺ (= γλυκὺ)* καὶ ἄρρυθμο *λύδιον μέλος,* αὐτὸ ποὺ σήμερα εἶναι τὸ μέλος τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν *τῆς τάβλας* ἤτοι τοῦ τραπεζιοῦ μὲ τὸ φαγοπότι, καὶ τὸ *φρύγιον μέλος,* δηλαδὴ τὸ βροντερὸ καὶ φασαρτζήδικο ὀργιαστικὸ μέλος τῶν *κορυβάντων* ποὺ ἦταν οἱ ὀργιασταὶ τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ κιναίδου γιοῦ της Ἄττεως - Ἀδώνιδος. ἡ θρήσκα Φρυγία ἀντέδρασε στὸν ἐκχριστιανισμό της περισσότερο ἀπ' ὅλες τὶς περιοχὲς ὅπου κήρυξε ὁ Παῦλος. αὐτὸ φαίνεται καὶ στὶς Καθολικὲς Ἐπιστολὲς καὶ στὴν Ἀποκάλυψι. οἱ μετὰ τὴ σφαγὴ τοῦ Παύλου ἐπεμβάσεις τῶν ἀποστόλων Σιλουανοῦ Πέτρου Ἰούδα καὶ Ἰωάννου δὲν ἔγιναν ποτὲ στὶς ἐκκλησίες Φιλίππων Θεσσαλονίκης Βεροίας Κορίνθου, ἀλλὰ στὶς ἐκκλησίες τῆς Φρυγίας καὶ τῶν γύρω ἀπ' αὐτὴν ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀσίας, γιὰ τὶς ὁποῖες ἰσχύει τὸ λεγόμενο τοῦ Ἰωάννου στὴν Ἀποκάλυψι πρὸς τὸν καλὸ καὶ ἡρωϊκὸ ἐπίσκοπο τοῦ Περγάμου· *Εἶδα... ποῦ κατοικεῖς· ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ· καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου· καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αἷς Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ* (Ἀπ 5,2-3).

Τὸ χριστιανικὸ εὐαγγέλιο στὶς Κολοσσὲς δὲν τὸ κήρυξε ὁ Παῦλος, ἀλλ' ὁ Κολοσσαεὺς μαθητής του Ἐπαφρᾶς, ποὺ γνώρισε τὸν Παῦλο στὴν Ἔφεσο (Κλ 1,4-5· 7-8· 2,1· 4,1· 11,7· 13). ὁ Παῦλος γράφει·

Κλ 1,7· *Καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ...*

4,1· *...Ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί,...*

οἱ Χριστιανοὶ τῶν Κολοσσῶν ἐκκλησίαζαν στὰ πλούσια σπίτια μὲ εὐρύχωρα σαλόνια δυὸ συμπολιτῶν τους, τοῦ Νυμφᾶ (Κλ 11,6) καὶ τοῦ Φιλήμονος (Φμ 1,2), καὶ γι' αὐτὸ λέγονται *ἐκκλησίαι κατ' οἶκον τοῦ Νυμφᾶ καὶ κατ' οἶκον τοῦ Φιλήμονος.* ὅπως εἶπα, στὰ χρόνια τῶν ἀποστόλων, καὶ πολὺ ἔπειτα, οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχαν ναοὺς οὔτε σκέψι γιὰ ναούς. οἱ ναοὶ ἐμφανίστηκαν ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (117 - 138 μ.Χ.) κι ἔπειτα, καὶ δὲν λέγονταν μὲ τὴν εἰδωλολατρικὴ λέξι *ναοί,* ἀλλὰ *συνακτήρια - conventicula* καὶ *ἀδριάνεια,* ἐπειδὴ τοὺς τὰ ἔκτισε ὁ Ἀδριανός, ὁ πρῶτος αὐτοκράτωρ ποὺ ἀπαγόρευσε τὴ δίωξι τῶν Χριστιανῶν. ἐπίσκοπος τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Κολοσσῶν ἦταν ὁ *συστρατιώτης* τοῦ Παύλου Ἄρχιππος (Κλ 11,8· Φμ 4,3), πιθανώτατα γιὸς τοῦ Φιλήμονος. κι ὅλοι αὐτοὶ 4 χρόνια μετὰ τὴν παραλαβὴ τῆς Πρὸς Κολοσσαεῖς Ἐπιστολῆς ἢ σκοτώθηκαν στὸν τρομακτικὸ σεισμὸ ἢ μετοίκησαν ἀλλοῦ· πόλις Κολοσσαὶ δὲν ὑπῆρχε πλέον. καὶ μετὰ ἄλλα 3 χρόνια φυλακίστηκε γιὰ σφάξιμο ὁ Παῦλος στὴ Ῥώμη. κι ἀμέσως ἔπειτα βλέπουμε τὶς ἐπεμβάσεις τῶν ἀποστόλων Σιλουανοῦ Πέτρου Ἰούδα καὶ Ἰωάννου στὴν περιοχὴ αὐτὴ γιὰ τὴ διάσωσι τῆς ἀπὸ τὸν Παῦλο κηρυχθείσης Χριστιανικῆς πίστεως καὶ ὀρθοδοξίας (Ἐπιστολὲς Α΄ Πε Β΄ Πε Ἰδ Ἀπ Α΄ Ἰω Β΄ Ἰω Γ΄ Ἰω Εὐαγγέλιον Ἰωάννου).

Ἤδη 4 χρόνια πρὸ τοῦ σεισμοῦ καὶ λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποφυλάκισι τοῦ Παύλου τὸ 61 οἱ πιστοὶ Χριστιανοὶ τῶν Κολοσσῶν εἰδοποίησαν τὸν Παῦλο γιὰ τὶς θρησκοληπτικὲς ἰουδαΐζουσες καὶ παγανίζουσες ἐκτροπὲς μερικῶν «Χριστιανῶν», ποὺ δὲν ἐννοοῦσαν νὰ νεκρώσουν μέσα τους *τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον* (Ῥω 12,6) καὶ νὰ ζωογονήσουν *τὴν ἐν Χριστῷ καινὴν κτίσιν* (Β΄ Κο 11,2), ἀλλ' ἀλληθώριζαν καὶ λοξοκύτταζαν καὶ λιγουρεύονταν τὰ εἰδωλολατρικὰ παλιὰ σκατά, ὅπως λ.χ. λιγουρεύονται σήμερα μερικοὶ Χριστιανοὶ τὰ εἰδωλολατρικὰ καρναβάλια καὶ κομποσχοίνια καὶ κόκκινα αὐγὰ καὶ φωτοστέφανα. πιθανώτατα μὲ δάκτυλο καὶ τῶν λυσσασμένων πιὰ ἰουδαϊζόντων καὶ Σαδδουκαίων, ποὺ ὡς γκουροὺ (Πξ 62,3-8) ἀξιοποιοῦσαν τὸν *παλαιὸν ἄνθρωπον* τὸν ὁποῖο διατήρησαν μέσα τους μερικοὶ ἀναποφάσιστοι «Χριστιανοί». κι ἄρχισαν τὰ γνωστὰ κι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς «γεροντάδες» θρησκόληπτα *Μὴ ἅψῃ μηδὲ γεύσῃ* καὶ *σάββατα καὶ νουμηνίας καὶ ἑορτὰς* ἰουδαϊκάς, καὶ ἰουδαϊκὴ (-γεροντικὴ) *σοφία* καὶ *«ταπεινοφροσύνη* καὶ *θρησκεία τῶν ἀγγέλων»* –ἀρκεῖ νὰ λατρεύεται ὁποιοδήποτε ἄλλο πρόσωπο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Χριστό– καὶ *ἐθελοθρησκία* (= θρησκεία - θρησκοληψία κατὰ τὰ γοῦστα καὶ τὴν παλαβωμάρα τοῦ καθενὸς ὀρθοδοξαρᾶ) καὶ ἄλλες τέτοιες ἀηδίες, ποὺ ὁ

κάθε γκουροὺ (καὶ γέροντας) *καταβραβεύων τοὺς Κολοσσαεῖς* Χριστιανούς, δηλαδὴ κάνοντάς τους τὸν ὅσιο καὶ σοφὸ δάσκαλο καὶ καθυποτάσσοντάς τους στὴ μουτσούνα καὶ στὶς παλαβωμάρες τῆς ναρκισσικῆς ἐγωπαθείας του, *ἐμβατεύων ἃ μὴ ἑώρακεν* (ὁράματα θάματα καὶ ψευδοδιοράσεις καὶ ψευδοπροφητεῖες), *εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλὴν* (τὸ Χριστό), καὶ *δογματίζων 'Μὴ ἅψῃ μηδὲ γεύσῃ μηδὲ θίγῃς',* γύρω δηλαδὴ ἀπὸ τὰ νόμιμα καὶ θεμιτὰ σεξουαλικὰ καὶ τὰ φαγητὰ (ἰδίως τὴν κρεωφαγία), καὶ ἄλλας *διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας* (= «σοφία» μόνον στὰ λόγια) *ἐν ἐθελοθρησκίᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀφειδίᾳ σώματος* (= καθημερινὸ βασανιστικὸ καψόνι λ.χ. μὲ 100 - 200 - 500 - 1.000 βαθειὲς κι ἀνελέητες ἐπικύψεις, ποὺ τώρα τὶς λὲν «μετάνοιες», λὲς καὶ ἡ *μετάνοια* (= ἀλλαγὴ νοοτροπίας) εἶναι σουηδικὴ γυμναστικὴ μὲ ἄγριο καψόνι ἐπικύψεων), κλπ. (Κλ 6,1-7).

Ὅπως καὶ ἄλλες Ἐπιστολὲς τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἔτσι καὶ ἡ Πρὸς Κολοσσαεῖς διακρίνεται σὲ δύο μέρη, τὸ πνευματικὸ (κεφ. 1 - 6) καὶ τὸ ἐξ ἴσου θεόπνευστο πρακτικό (7 - 11). καὶ τὰ δύο εἶναι ἐπιλογὴ - μικρογραφία τῆς Πρὸς Ἐφεσίους. τὸ κύριο θέμα της ὅμως, ἡ πάταξι τῆς λατρείας τῶν ἀγγέλων ἢ *ἐθελοθρησκίας* εἶναι τὸ ἰδιαίτερο τῆς Πρὸς Κολοσσαεῖς. ἐννοεῖται μαζὶ μὲ τὰ ἐγκρατιτικὰ γεροντάδικα παραγγέλματα τῆς ἐθελοθρησκίας.

Ἔχω δὲ παρατηρήσει ὅτι σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες, ὅταν στὴ Χριστιανωσύνη τονίζωνται διάφορα πρόσωπα - ὀνόματα ἀκόμη καὶ ὄντως μεγάλα καὶ ὄντως ἀξιομίμητα κι ἀξιοσέβαστα, πάντοτε αὐτὸ γίνεται γιὰ νὰ ἐπισκιασθῇ - λησμονηθῇ - μειωθῇ - παραβλεφθῇ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. αὐτὸς εἶναι τὸ ὀχληρὸ πρόσωπο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐνοχλοῦνται πρῶτα ὁ διάβολος κι ἔπειτα τὰ ὑποχείριά του (ἀρειανοί, παπικοί, μονοφυσῖτες, προτεστάντες, χιλιασταί, ἀρνητικὴ «κριτική», καὶ ὅποιοι ἄλλοι). ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη ὡς *λόγος* του εἶναι ἡ μόνη σωτηρία τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ κύριο ἀγκάθι στὸ πονηρὸ μάτι τῶν διαβολεμένων. ἡ δὲ χρῆσι τῶν ὑψηλῶν ὀνομάτων ὡς ὑποκαταστάτων τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ πιὸ διαβολεμένη διαβολιά.

Ἔχω ἐπίσης διαπιστώσει ὅτι πάντοτε οἱ νικολαῖτες ἐμφανίζονται πρῶτα ὡς αὐστηροὶ πουριτανοὶ καὶ ἄυλοι ἐγκρατῖτες κι ἔπειτα ὡς ἀχαλίνωτοι κι ἀκόλαστοι στὰ σεξουαλικά. ἔχω τὴ γνώμη ὅτι αὐτὸ τὸ κάνουν, γιὰ νὰ δημιουργήσουν πρῶτα διψαλέα θύματα, κι ἔπειτα νὰ τὰ καθυποτάξουν στὶς νικολαϊτικές των ὀρέξεις.

Ἀσφαλῶς εἶναι εὐνόητο τὸ ὅτι ἡ ὁποιαδήποτε ἁγία διδασκαλία ἀντιμετωπίζει καὶ τὴ διαβολεμένη ἀντίστασι τῶν διαβολεμένων. ἔτσι καὶ στὶς Κολοσσὲς καὶ σ' ὅλη τὴ Φρυγία καί γε τὴ Μ. Ἀσία ἡ *θρη-*

σκεία τῶν ἀγγέλων ἔμεινε μέχρι σήμερα ἔστω καὶ σὲ μισοπεθαμένα κατάλοιπα. αὐτὸ εἶναι ἄλλωστε ἡ ἐσχάτη προσπάθεια τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος, ὅπως λέει κι ἡ παροιμία, «ὅταν δὲν ἔχῃ δουλειά, ἀσχημονεῖ στὰ παιδιά του». ἤδη κατὰ τὰ βυζαντινὰ χρόνια τὸν βιβλικὸ *ἀρχάγγελον* Μιχαὴλ ὁ παλαβὸς μονοφυσίτης τοῦ Ε΄ αἰῶνος Ψευδοδιονύσιος «ἀρεοπαγίτης» τὸν ἔκανε τάξιν ἀρχαγγέλων· καὶ τοὺς ἀγγέλους τοὺς διῄρεσε σὲ 9 ἄνισες φύσεις καὶ τάξεις - τάγματα. καὶ τὸ διάγραμμα τῶν τάξεών τους εἶναι τὸ κοκκινόμαυρο κοκορίκικο μασονικὸ γιλέκο - γαλόνι τῆς ἀνισότητος κι ἀνωτερότητος τῶν ταπεινοτάτων κι εὐλαβεστάτων καὶ σεμνοτάτων μεγαλοσχήμων καλογέρων. ἔχω πάει 36 φορὲς στὸ Ἁγιονόρος κι ἔχω συμπληρώσει ἀθροιστικὰ πάνω ἀπὸ ἕνα χρόνο παραμονῆς μου ἐκεῖ ἀπὸ τὸ 1960 μέχρι τὸ 1993. ἔχω ὑπηρετήσει στὸ στρατὸ τρεῖς φορὲς περίπου 2,5 χρόνια ὡς ἀξιωματικὸς (ἀνθυπίλαρχος, ὑπίλαρχος, ἴλαρχος, ἐπίλαρχος) κι ἔχω γνωρίσει καὶ συναναστραφῆ ἀξιωματικοὺς καὶ στρατηγοὺς πολλοὺς καὶ μία φορὰ ἐπὶ δύο ὧρες ἔχω συναναστραφῆ κι ἕναν βασιλέα μὲ τὴ στρατιωτική του στολή. δὲν ἔχω δῆ κανέναν νὰ κορδώνεται γιὰ τὰ γαλόνια του ὅπως κορδώνονται οἱ καλόγεροι γιὰ τὸ μασονικὸ κοκκινόμαυρο μεγαλόσχημο γιλέκο τους, δὲν ἔχω δῆ καλόγερο νὰ ξεχνάῃ ἔστω γιὰ ἕνα δευτερόλεπτο τὸ γιλέκο του, ὅπως στὴ συμπεριφορά τους οἱ ἀξιωματικοὶ ξεχνοῦν τὰ γαλόνια τους.

Στὸ βυζαντινὸ μυθιστόρημα «Θαύματα τοῦ ἁγίου Γεωργίου»[20] ὁ συντάκτης του διηγεῖται γιὰ «Τὸ ἐν Χώναις θαῦμα τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ» μὲ δέος ἀναγνώστου τῆς Βίβλου. εἶναι δὲ *Χῶναι* τὸ πόλισμα καὶ προσκύνημα ποὺ ἱδρύθηκε σὲ ὕστερα χρόνια στὴ θέσι τῆς κατεστραμμένης ἀρχαίας πόλεως Κολοσσαί.

Πάλι κατὰ τὰ βυζαντινὰ χρόνια ἡ Μιλητούπολις τῆς Βιθυνίας ἔγινε ἐπίκεντρο τῆς λατρείας τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ ὠνομάστηκε Μιχαλίτσιν. γάγγραινα.

Ὅταν τὸ 1983 πῆγα στὴν περιοχὴ τῆς Προύσης μαζὶ μὲ τὸν ὀγδοντάρη πατέρα μου, γιὰ νὰ δῇ, πρὶν πεθάνῃ, τὸ χωριό του καὶ τὸ σπίτι του, εἴχαμε περάσει κι ἀπὸ τὴν πόλι ποὺ λεγόταν στὴν ἀρχαιότητα Μιλητούπολις, στὰ βυζαντινὰ χρόνια Μιχαλίτσι, καὶ σήμερα τουρκιστὶ Καρατζιάμπεη. στὰ νιάτα τοῦ πατέρα μου γιὰ μεγάλα ψώνια πήγαιναν στὴν Προῦσα ἢ στὴ Μιλητούπολι. τὸν ῥώτησα· «Γιατί ἔλεγαν τὴν πόλι Μιχαλίτσι». μοῦ λέει· «Δὲν ξέρω· ἀλλὰ εἶχε μεγάλο ναὸ καὶ πανηγύρι τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ». «Ἐσὺ πῆγες ποτὲ στὸ πανηγύρι ἢ στὸ ναό;». «Ὄχι· ἦταν πολὺ μακριὰ γιὰ τὰ βοϊδόκαρρα. πηγαίναμε μόνο μία φορὰ τὴν ἑβδομάδα καὶ καθημερινή, γιὰ νὰ πουλήσουμε τὰ κουκούλια τῆς χρονιᾶς».

Ὅταν ἤμουν 23 ἐτῶν καθηγητὴς ἑνὸς ἰδιωτικοῦ ἑξαταξίου γυμνα-

σίου, εἶχα ἕναν μαθητὴ συνομήλικό μου, ἐπειδὴ ἦταν ὀψιμαθής. καὶ λόγῳ τῆς ἡλικίας του τοῦ δώσαμε ἀπολυτήριο κάπως χαριστικῶς. κι ἐκεῖνος, καθὼς εἶχε τελειώσει τὸ στρατιωτικὸ πιὸ μπροστά, παντρεύτηκε σχεδὸν ἀμέσως καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο ἔγινε παπᾶς. καὶ μετὰ 10 περίπου χρόνια, προϊστάμενος ἐνορίας πιά, μὲ παρακάλεσε πολὺ νὰ κάνω στὸ ναό του ἀπογευματινὰ μαθήματα μιᾶς ὥρας κάθε Τετάρτη. καὶ πῆγα. μοῦ ζήτησε νὰ ἑρμηνεύσω τὴν Ἀποκάλυψι σὲ μεγάλη σειρὰ μαθημάτων, καὶ τὸ ἔκανα σὲ περίπου 30 μαθήματα καὶ περίπου ἕνα χρόνο. στὸ τελευταῖο μάθημα, ἑρμηνεύοντας τὸ Ἀπ 38,4 (μαζὶ μὲ τὸ ὁλόιδιο 32,13 ποὺ τὸ εἶχα κρατήσει γιὰ νὰ τὰ ἑρμηνεύσω μαζί), στὰ ὁποῖα ὁ ἄγγελος - ξεναγὸς τοῦ Ἰωάννου, καθὼς δύο φορὲς ὁ Ἰωάννης σκύβει νὰ τὸν προσκυνήσῃ, τοῦ λέει ἀπαγορευτικά· *Ὅρα, μή· σύνδουλός σού εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου. ... τῷ θεῷ προσκύνησον.* μετέφρασα καὶ τὰ δυὸ πανομοιότυπα χωρία, ἐξηγώντας ὅτι «ὁ ἴδιος ὁ ἄγγελος ἀπαγορεύει νὰ προσκυνοῦμε τοὺς ἀγγέλους καὶ μᾶς διδάσκει ὅτι μόνο τὸ θεὸ πρέπει νὰ προσκυνοῦμε. τὰ ἴδια μᾶς διδάσκει κι ὁ ἀπόστολος Παῦλος πιὸ ἀναλυτικὰ στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς Ἐπιστολή του». ἐκείνη τὴ στιγμή, ποὺ ὁ κόσμος ἀκροαζόταν ἥσυχος, ὁ παπᾶς μὲ διέκοψε λέγοντάς μου· «Κύριε καθηγητά, συμβαίνει κάτι τὸ σοβαρό· σᾶς παρακαλῶ διακόψτε κι ἐλᾶτε μέσα στὸ ἱερὸ νὰ σᾶς τὸ πῶ ἀμέσως». διέκοψα τὸ μάθημα καὶ μπήκαμε μαζὶ στὸ ἱερό. ἄνοιξε τὴν πλαγιόθυρα τοῦ ἱεροῦ, ποὺ βγάζει κατ' εὐθεῖαν ἔξω, βγήκαμε μαζί, κι ἐκεῖ μοῦ λέει· «Μεγάλη κακοδοξία δίδαξες τώρα μόλις στοὺς Χριστιανούς μου, καὶ ποτὲ μὴν ξαναπατήσῃς στὸ ναό μου. φύγε ἀπὸ δῶ ἀμέσως. μὴν ξαναμπῇς μέσα». τοῦ λέω· «Εἶναι τὸ τελευταῖο μάθημα, καὶ μᾶς μένουν μόνον 11 στίχοι, γιὰ νὰ τελειώσουμε τὴν Ἀποκάλυψι. κι ἀφοῦ μοῦ τὸ ζητᾷς δὲν θὰ ξανάρθω. ἐπίτρεψέ μου μόνο νὰ μιλήσω ἀκόμη 10 λεπτά, νὰ τελειώσω τὸ βιβλίο. ἂν φύγω τώρα ἔτσι ἀπότομα, ὁ κόσμος θὰ θορυβηθῇ. κι ἂν ἔξω στὴ στάσι περιμένω 10 λεπτὰ τὸ λεωφορεῖο, θὰ μὲ δῇ ὁ κόσμος καὶ θὰ μὲ ῥωτάῃ. δὲν θὰ ξέρω τί νὰ πῶ. κι ἔχω καὶ τὴν τσάντα μου μέσα· ἄφησέ με νὰ μπῶ νὰ τὴν πάρω». «Ὄχι», μοῦ λέει, «δὲν μὲ ξεγελᾷς ἐμένα, παμπόνηρε. τὴν τσάντα σου θὰ σοῦ τὴ φέρω ἀμέσως ἐγώ. θὰ φύγῃς ἀπὸ δῶ ἀμέσως, καὶ δὲν θὰ ξαναδῇς τὸ ποίμνιό μου· ἔχω εὐθύνη γιὰ τὴν ὀρθοδοξία του καὶ γιὰ τὴ σωτηρία του». μπῆκε μέσα, μοῦ ἔφερε τὴν τσάντα μου, μὲ πῆγε μέχρι τὴ στάσι, κι ἔφυγε μόνον ὅταν ἀνέβηκα στὸ λεωφορεῖο. πρὶν ἀνεβῶ στὸ λεωφορεῖο, καθὼς τὸ βλέπαμε ἀπὸ μακριά, τοῦ λέω· «Ποιά εἶναι ἡ κακοδοξία ποὺ δίδαξα;» μοῦ λέει· «Αὐτὰ ποὺ εἶπες γιὰ τοὺς ἀγγέλους». τοῦ λέω· «Ἁπλῶς μετέφρασα τὰ χωρία· καὶ εἶπα ὡς ἐξήγησι ἀκριβῶς αὐτὰ ποὺ λέει τὸ κείμενο, τὰ λόγια τοῦ ἀγγέλου. εἶναι κακοδοξία αὐτό;». μοῦ λέει· «Δὲν ἔχει σημασία. εἶπες κακοδοξία· φύγε ἀμέσως». κι ἔφυγα.

Μετὰ ἕνα χρόνο ὁ πρῶτος γιός του σ' ἐφηβικὴ ἡλικία παραφρόνησε (ἡβηφρένεια) καί, ὅπως ἔμαθα, τὸν ἔκλεισε σὲ ψυχιατρεῖο· καὶ σ' ἕνα ἑξάμηνο ἔφυγε οἰκογενειακῶς σὲ ἄλλη ἤπειρο. καὶ τὸ καταχθόνιο μυστικό· οἱ γονεῖς τοῦ μαθητοῦ μου αὐτοῦ ἦταν Μικρασιᾶτες καταγόμενοι ἀπὸ τὸ χωριό, τὸ ὁποῖο τουρκιστὶ λεγόταν *Χώνα,* βυζαντινιστὶ *Χῶναι,* κι ἀρχαιοελληνιστὶ *Κολοσσαί·* καὶ στὸ χωριό τους μέχρι καὶ τὸ 1922 λάτρευαν μὲ πολλὴ περιπάθεια τὸν «ἀρχάγγελο Μιχαήλ», ὁ ὁποῖος στὴν οὐσία του ἦταν μετωνομασμένος ὁ γιὸς τῆς Κυβέλης - Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος Ἄδωνις - Ἄττις, ὁ κίναιδος θεὸς τῆς προχριστιανικῆς ἀρχαιότητος. κατακαημένη ὀρθοδοξία! ὁ κάθε παλαβὸς ἐννοεῖ νὰ σὲ παίζῃ στὰ χέρια του σὰν πλαστελίνη καὶ νὰ σὲ πλάθῃ ὅπως τοῦ σφυρίξῃ, φτιάχνοντας ἀηδόνια, γουρούνια, σκυλιά, γαϊδούρια, ἀρνάκια, φίδια, ἀνθρωπάκια, κοῦκλες, ἀνθοδέσμες, σταυρουδάκια, μπίλιες, κουλουράκια· ὅ,τι τοῦ καπνίσῃ.

10. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ

Ὁ θεός, ὅπως ἐκφράζεται καὶ δρᾷ στὴ Βίβλο, εἶναι *ἀγάπη* καὶ *παράκλησις,* ἀλλ' εἶναι καὶ *ἔλεγχος* καὶ *κρίσις.* γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ σχεδὸν ὅλα τὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς περιέχουν τόσο τὸ στοιχεῖο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς παρακλήσεως, ποὺ θάλπει καὶ γλυκαίνει ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους, ὅσο καὶ τὸ στοιχεῖο τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς κρίσεως, ποὺ ἐνοχλεῖ πολλοὺς καὶ προκαλεῖ τὴν ἐχθρική τους ἀντίδρασι. κι ὅπως ὁ Κύριος ἔτσι καὶ ἡ Βίβλος του εἶναι *σημεῖον ἀντιλεγόμενον,* καὶ *κεῖται* καὶ αὐτὴ σὰν τὸν αὐτουργό της *εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν.* στὴν πρᾶξι εἶναι γνωστὸ στοὺς πάντες ὅτι ἡ Βίβλος εἶναι πρακτικῶς ἀδύνατο νὰ γίνῃ ποτὲ γενικῶς ἀποδεκτὴ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ μὴ διεγείρῃ τὴν κριτικὴ διάθεσι ἑνὸς μέρους αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ τὴν προαγάγῃ μάλιστα ἀπὸ συνήθη κριτικὴ σὲ ἐπικινδύνως ἐχθρική. ἡ Βίβλος εἶναι τὸ μόνο κείμενο στὴν παγκόσμια ἱστορία ποὺ δὲν ἔχει καὶ δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ ἔχῃ οὐδέτερο παρατηρητή, ὅπως ἔχουν λ.χ. ὁ Ὅμηρος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ἀριστοτέλης, τὸ Κοράνιο, καὶ οἱ Βέδδες, τόσο γιὰ τὶς πληροφορίες των ὅσο καὶ γιὰ τὶς ἀπόψεις των. ἔτσι σχεδὸν ὅλα τὰ βιβλία τῆς Βίβλου ἀντιμετώπισαν ἀνὰ τοὺς αἰῶνες τὴν ἀρνητικὴ «κριτικὴ» καὶ τὴν ἀμφισβήτησι καὶ τὴν ἀπόρριψι ἐκ μέρους εἴτε τῶν ξένων ἢ ἀλλοθρήσκων εἴτε τῶν αἱρετικῶν εἴτε καὶ κάποιων νεωτέρων ποὺ εἶχαν τὴν εὐστροφία καὶ τὴν ψυχραιμία ν' ἀποκρύψουν ὅσο γίνεται τὴν ἐνόχλησί τους ἀπὸ τὸ ἀνεπίδεκτο οὐδετερότητος περιεχόμενο τῆς Βίβλου καὶ νὰ παρουσιάσουν τὴν ἀντίδρασί τους μὲ τὴν ἀξιοπρεπῆ περιβολὴ τῆς ἐπιστημονικῆς δῆθεν κριτικῆς.

Τὴν ἀνεπανάληπτη καὶ ὑπέροχη αὐτὴ διαπρέπεια καὶ περιφάνεια ὅλων τῶν ἄλλων βιβλίων τῆς Γραφῆς φαίνεται κατ' ἀρχὴν νὰ στερήθηκε μόνη ἡ μικρὴ Πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου. ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι ἀμιγῶς ἀγάπη καὶ παράκλησι, χωρὶς νὰ περιέχῃ οὔτε ἰχνοστοιχεῖο ἐλέγχου καὶ κρίσεως. ἡ μικρὴ αὐτὴ Ἐπιστολὴ τῆς μιᾶς σελίδος, στὸ εἶδος καὶ στὴν ἔκτασι ἀκριβῶς ἕνα συνηθισμένο γράμμα, τὸ μόνο βιβλίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς ποὺ εἶναι ἕνα ἰδιωτικὸ γράμμα τὸ ὁποῖο περιῆλθε στὰ χέρια τῆς ἐκκλησίας, γραμμένο μὲ πολλὴ τρυφερότητα γιὰ μιὰ ὑπόθεσι καὶ μὲ μιὰ νοοτροπία, ποὺ θὰ περιφρονοῦσε καὶ θ' ἀποτροπιαζόταν ὁποιοσδήποτε εἰδωλολάτρης, εἶναι τὸ μόνο κείμενο τῆς Βίβλου, ποὺ δὲν ἀπέρριψε σχεδὸν κανεὶς ἐκφραστὴς τῆς ἀρνητικῆς κριτικῆς, οὔτε ἀποπειράθηκε κανεὶς ἀπολύτως νὰ τὸ «διορθώσῃ», καὶ ποὺ γενικῶς χαρακτηρίζεται ὡς «ἀριστούργημα», «διαμάντι», «μαργαριτάρι», «πολύτιμο πετράδι», «κόσμημα τῶν Ἁγίων Γραφῶν», «πολύτιμο θησαύρισμα τῶν Ἁγίων Γραφῶν», κλπ., καὶ ὄχι ἀδίκως βέβαια. ἀκόμη κι αὐτὸς ὁ Μαρκίων, ποὺ ἀπέρριπτε τὸ 82% τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, κι ἀπ' αὐτὰ ποὺ δεχόταν ἀπέρριπτε συνολικῶς τὸ 93% τοῦ κειμένου των, διότι ὁ «Κανών» του ἦταν πενιχρὸ ἀνθολόγιο ἀπ' αὐτὰ μὲ ἔκτασι φυλλάδας 15 σελίδων μόλις, ἀκόμη κι αὐτὸς τὴν Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴ ὄχι μόνο τὴ δεχόταν στὸ ῥεπερτόριο τοῦ «Κανόνος» του, ἀλλὰ καὶ τὴ διατηροῦσε ἀκέραιη, μόνη αὐτή, χωρὶς νὰ τὴν κολοβώνῃ οὔτε κατὰ μία λέξι. αὐτὸ ἀσφαλῶς ἔγινε γιὰ δύο κυρίως λόγους, ἕναν πρακτικὸ κι ἕναν θεωρητικώτερο. ὁ πρακτικὸς εἶναι ὅτι ἡ τόσο μικρὴ σὲ ἔκτασι Ἐπιστολὴ ἔχει μία μόνο ὑπόθεσι ποὺ εἶναι καὶ τόσο ἁπλῆ στὴ διατύπωσί της, ὥστε, ἂν τῆς ἀφαιρεθῇ μία μόνον ὁποιαδήποτε μικρὴ φράσι, θὰ μείνῃ ἐμφανῶς ἐλλιπὴς καὶ ἐκκρεμής, καὶ τὸ χάσμα της θὰ διαμαρτύρεται σὰ φλὰς ποὺ ἀναβοσβήνει ἀσταμάτητα· ὁ δὲ θεωρητικώτερος λόγος εἶναι ὅτι ἡ Ἐπιστολή, μὲ τὸ νὰ εἶναι μόνο ἀγάπη καὶ παράκλησι, χωρὶς ἴχνος ἐλέγχου καὶ κρίσεως, δὲν ἐνώχλησε καθόλου τὶς νικολαϊτικὲς προθέσεις του καὶ τὴ νικολαϊτικὴ πρακτική του· ἔτσι δὲν ἐρέθισε καὶ δὲν διήγειρε καθόλου τὴν κριτικὴ διάθεσί του καὶ τὴν ὀβελιστικὴ τακτική του. ἐπειδὴ ὅμως εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ τόσος καὶ τόσο καθολικὸς ἔπαινος τῆς Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῆς ἐμπεριέχει καὶ κάποια ἀδιόρατη σύγκρισι πρὸς τὰ ἄλλα βιβλία τῆς Γραφῆς, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πῇ ὁπωσδήποτε ὀρθοδόξως ὅτι στὴ Βίβλο δὲν ὑπάρχει κανένα βιβλίο ποὺ νὰ εἶναι πιὸ διαμάντι ἀπὸ τ' ἄλλα, γιὰ τὸν ἁπλούστατο λόγο ὅτι ὅλα εἶναι λόγος τοῦ ἴδιου καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τελικὸ σκοπό. ἕνας πατέρας εἶναι καλὸς πατέρας, ὄχι μόνον ὅταν περιθάλπῃ καὶ τρέφῃ καὶ θωπεύῃ τὸ παιδί του, ἀλλὰ κι ὅταν τοῦ δίνῃ ἐντολὲς καὶ τοῦ ἀπαγορεύῃ καὶ τὸ ῥαπίζῃ.

Στὴ συνέχεια τῶν αἰώνων ἡ Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολή, παρ' ὅλο ποὺ κατονομάζεται πολὺ ἀργά, σὲ σύγκρισι μὲ τ' ἄλλα βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, μόλις ἀπὸ τὸν Ἀμβροσιανὸ Κατάλογο (190 - 230) τὸν Τερτυλλιανὸ (155 - 240) καὶ τὸν Ὠριγένη (185 - 254), καὶ τὸ ἀρχαιότερο παράθεμά της ἐμφανίζεται ἐπίσης πολὺ ἀργά, σὲ σύγκρισι μὲ ὅλα τ' ἄλλα βιβλία, πάλι ἀπὸ τοὺς Τερτυλλιανὸ καὶ Ὠριγένη, καὶ εἶναι ἔτσι καὶ στὴν ὀνομαστικὴ ἀναφορά της καὶ στὴν ἐμφάνισι παραθέματος ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα βιβλία, ἐν τούτοις κέρδησε μόνη αὐτὴ ὄχι μόνο τὴ γενικὴ κι ἀνεπιφύλακτη παραδοχή της ἀλλὰ καὶ τὸ γενικὸ καὶ ἀσυγκράτητο ἔπαινο. καὶ εἰρωνεύτηκε βέβαια ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ τὴν ἀρνητικὴ «κριτικὴ» ὅλων τῶν αἰώνων, ὄχι μὲ τὸ γλυκὺ περιεχόμενό της βέβαια, ἀλλὰ μὲ τὴ μετέπειτα ἱστορία της, μὲ τὸν τρόπο δηλαδὴ ποὺ ἐξασφάλισε τὴ γενικὴ καὶ ἀνεξαίρετη παραδοχή της, παρ' ὅλο ποὺ εἶναι ἡ τελευταία ἀπ' ὅλα τὰ βιβλία στὰ τεκμήρια ποὺ προσφέρει γιὰ τὴν «ἔνταξί της» στὸ βιβλικὸ κανόνα.

Γιὰ τὸν «Κανόνα» τοῦ Μαρκίωνος ὅ,τι γνωρίζουμε τὸ γνωρίζουμε μόνο ἔμμεσα ἀπ' ὅσα γράφουν γι' αὐτὸν ἀργότερα ὁ Τερτυλλιανὸς κι ὁ Ἐπιφάνιος. σύμφωνα μ' αὐτοὺς λοιπὸν ὁ Μαρκίων περιλάμβανε στὸν ἐκλεκτικὸ καὶ ἀνθολογικὸ «Κανόνα» του καὶ τὴν Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴ ὡς ἐνάτη μεταξὺ τῶν 10 τοῦ Παύλου ποὺ δεχόταν (Γα, Α΄ Κο, Β΄ Κο, Ῥω, Α΄ Θε, Β΄ Θε, Ἐφ (= Λαοδικεῖς), Κλ, Φμ, Φι)[21]. παραθέτουν δὲ καὶ οἱ δύο, Τερτυλλιανὸς καὶ Ἐπιφάνιος, καὶ κείμενο τῆς Ἐπιστολῆς ὡς κείμενο ποὺ ἀνθολόγησε ἀπὸ τὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου ὁ Μαρκίων. ὅπως ὅμως διευκρινίζουν ὁ Ἐπιφάνιος κι ὁ Θεοδώρητος, σχεδιαστὴς τοῦ ἐρανιστικοῦ «Κανόνος» του δὲν ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Μαρκίων, στὸν ὁποῖο αὐτὸς ἀποδίδεται μόνο συμβατικά, ἀλλ' ὁ διδάσκαλός του Κέρδων, τὴν ἀκμὴ τοῦ ὁποίου οἱ ἴδιοι τοποθετοῦν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀντωνίνου Πίου (138 - 161)[22]. πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν Κέρδωνα ὅμως, ὁ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, ποὺ μαρτύρησε τὸ 107, ὅταν ἔγραψε καὶ τὴν Πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή του, ὀνομάζει μέσα σ' αὐτὴ τρεῖς φορὲς ὡς σεβάσμιο πρόσωπο τὸν τότε ἐπίσκοπο τῆς Ἐφέσου Ὀνήσιμον, πρὸς τὸν ὁποῖο καὶ κατ' οὐσίαν ἀπευθύνεται[23]. τὰ χρονικὰ δεδομένα ἐπιτρέπουν ἄνετα, καὶ συνηγοροῦν μάλιστα, νὰ εἶναι ὁ Ὀνήσιμος αὐτὸς τὸ κεντρικὸ πρόσωπο τῆς Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου. σὲ μιὰ τέτοια περίπτωσι ἔχουμε μιὰ πολὺ ἀρχαία πλέον μαρτυρία τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου. ὅμοιες μὲ τὴ φράσι τῆς Πρὸς Φιλήμονα *Ναὶ ἀδελφέ, ἐγώ σου ὀναίμην ἐν Κυρίῳ* (Φμ 3,13) εἶναι καὶ οἱ ἐπιστολικὲς ἐπίσης φράσεις τοῦ Ἰγνατίου *Ὀναίμην ὑμῶν κατὰ πάντα* καὶ *Ὀναίμην ὑμῶν διὰ παντὸς* στὶς ἐπιστολές του Πρὸς Μαγνησιεῖς καὶ Πρὸς Πολύκαρπον. ἀλλὰ καὶ *Ὀναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων* γράφει στὴν Πρὸς Ῥω-

μαίους ὁ ἴδιος[24], ὥστε νὰ μὴν μπορῇ κανεὶς ν' ἀποφανθῇ χωρὶς ἀμφιβολία ἂν πρόκειται γιὰ μίμησι τῆς Πρὸς Φιλήμονα ἢ γιὰ μιὰ συνήθη ἐπιστολικὴ φράσι τοῦ Ἰγνατίου ἢ καὶ πολλῶν συγχρόνων του.

Μετὰ τὸ Μαρκίωνα τὴν Ἐπιστολὴ μαρτυροῦν, ἄμεσα πλέον, ὅπως ἀνέφερα, ὁ ἀνώνυμος Ἀμβροσιανὸς Κατάλογος[25] ὁ ἀρχικὰ συντεταγμένος ἑλληνιστὶ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἤδη μεταφρασμένος καὶ σήμερα σῳζόμενος λατινιστί, καὶ οἱ Τερτυλλιανός[26], Ὠριγένης[27], Διονύσιος Ἀλεξανδρείας[28], Εὐσέβιος Καισαρείας[29], Κύριλλος Ἱεροσολύμων[30], καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος στὸν ἐπίσημο καὶ ὑπεύθυνο ἐκκλησιαστικὸ κατάλογο τῶν βιβλίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς[31], τὸν ὁποῖο συνέταξε ὡς ἐντολοδόχος τῆς Α΄ οἰκουμενικῆς συνόδου· ἐπίσης καὶ οἱ ἀρχαιότεροι, ἂν καὶ ἀνώνυμοι, τέτοιοι κατάλογοι τῆς δυτικῆς λατινόγλωσσης ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς συρόγλωσσης, οἱ λεγόμενοι *Κατάλογος τῆς ἀρχαίας μεταφράσεως (Catalogus translationis antiquae),* δηλαδὴ τῆς σήμερα λεγομένης *Ἰταλικῆς (Itala)* καὶ *ἀφρικανικῆς (Afra),* τὸν ὁποῖο διέσωσε ὁ Κασσιόδωρος[32], καὶ *Συριακὸς σιναϊτικὸς κατάλογος* ὁ ὁποῖος γραμμένος γύρω στὸ 400, παραδίδεται σὲ συρόγλωσσο σιναϊτικὸ χειρόγραφο[33]. ἡ δὲ διαχρονικὴ χρῆσι καὶ ἑρμηνεία τῆς Ἐπιστολῆς, γιὰ τόσο μικρὸ κείμενο, εἶναι ἰδιαιτέρως συχνή.

Ἀρχαιότερη ἀναφορὰ στὸ κείμενο καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῆς εἶναι ἐκείνη τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὁ ὁποῖος γράφει· *Πρὸς Φιλήμονα. Μόνο αὐτὴ τὴν Ἐπιστολὴ τὴν ὠφέλησε ἡ βραχύτητά της, ὥστε νὰ διαφύγῃ τὰ πλαστογραφικὰ χέρια τοῦ Μαρκίωνος. ἀπορῶ ὅμως πῶς παραδέχτηκε Ἐπιστολὴ γραμμένη πρὸς ἕναν ἄνθρωπο, τὴν ὥρα ποὺ ἀπέρριψε τὶς συντεθειμένες περὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως δύο Πρὸς Τιμόθεον καὶ μία Πρὸς Τίτον. ὠρέχτηκε, νομίζω, νὰ διασκευάσῃ ἀκόμη καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν Ἐπιστολῶν*[34]. ἀρχαιότερο δὲ αὐτούσιο παράθεμά της εἶναι ἐκεῖνο τοῦ Ὠριγένους, ὁ ὁποῖος γράφει· *Ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος ἐπιστάμενος ἔλεγεν ἐν τῇ Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῇ τῷ Φιλήμονι περὶ τοῦ Ὀνησίμου· 'Ἵνα μὴ κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον'*[35]. ἀρχαιότερα χειρόγραφα τῆς Ἐπιστολῆς, ὅπως βέβαια καὶ τῶν περισσοτέρων βιβλίων ὅλης τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἶναι τὸ βατικανὸ καὶ τὸ σιναϊτικὸ τοῦ Δ΄ αἰῶνος[36]. ἡ Ἐπιστολὴ ἀνευρίσκεται σ' ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ χειρόγραφα τῆς Βίβλου ἢ τῆς Κ. Διαθήκης ἢ τοῦ σώματος τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου. συμπεριλαμβάνεται δὲ ὡς κανονικὸ βιβλίο καὶ σ' ὅλες τὶς ἀρχαῖες μεταφράσεις, 22 στὸν ἀριθμό, ἤτοι 3 λατινικές (Β΄ - Δ΄ αἰ.), 6 συριακές (Β΄ - Ζ΄ αἰ.), 6 κοπτικές (Γ΄ - Ε΄ αἰ.), γοτθική (Δ΄ αἰ.), αἰθιοπική (Ε΄ αἰ.), ἀρμενική (Ε΄ αἰ.), ἰβηρικὴ ἢ γεωργιανή (Ε΄ αἰ.), ἀραβική (Ζ΄ αἰ.), περσική (Ζ΄ αἰ.), καὶ σλαβονική (Θ΄ αἰ.). στὸ κείμενό της δὲν

ὑπάρχει κανένα πρόβλημα. ὁ Εὐθάλιος Σούλκης στὶς Ἐκθέσεις του σημειώνει γύρω στὸ 450 ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ κείμενο τῆς Ἐπιστολῆς ἀποτελοῦσε μὲν μία μόνο *ἀνάγνωσιν* (= ἀνάγνωσμα), διαιροῦνταν δὲ σὲ 2 *κεφάλαια* (πιθανῶς κατὰ τὴ δική μου κεφαλαιοκοπὴ κεφάλαια 1 - 2 καὶ 3 - 4) καὶ σὲ 37 στίχους.

Ἡ ὑπόθεσι τῆς Ἐπιστολῆς εἶναι ὅτι τοῦ πλουσίου Κολοσσαέως Χριστιανοῦ Φιλήμονος ὁ δοῦλος Ὀνήσιμος δραπέτευσε κλέβοντας ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ κυρίου του καὶ πολλὰ χρήματα καὶ πολύτιμα πράγματα, καὶ πῆγε νὰ ζήσῃ στὴ Ῥώμη. ἐκεῖ γνώρισε τὸν ἀπόστολο Παῦλο, ποὺ ἦταν φυλακισμένος στὸ σπίτι του ὡς Ῥωμαῖος πολίτης. κι ὁ Παῦλος τὸν κατήχησε καὶ τὸν ἔκανε Χριστιανό. καὶ τὸν συμβούλευσε νὰ ἐπιστρέψῃ στὸν κύριό του. καὶ τοῦ ἔδωσε κι αὐτὴ τὴν Ἐπιστολὴ Πρὸς Φιλήμονα ὡς «γραμμάτιο ὑπογεγραμμένο» γιὰ τὴν ἐξόφλησι τοῦ χρέους τῶν κλεμμένων (3,11· *Ἐγὼ Παῦλος (ὑπ)ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί, ἐγὼ ἀποτίσω* (= θὰ σοῦ ἐξοφλήσω). καὶ στὸ Φιλήμονα γράφει· «Τὸν Ὀνσήσιμο θὰ τὸν ἔχῃς πιὰ ὄχι δοῦλο ἀλλ' ἀδερφό· καὶ νὰ μὴν ξεχνᾷς ὅτι εἶναι σπλάχνο μου· τὸν γέννησα στὴ φυλακή· κι ὁ Ὀνήσιμος θὰ σοῦ εἶναι ὄνομα καὶ πρᾶγμα *Ὀνήσιμος* (= ὠφέλιμος). ἡ Ἐπιστολὴ εἶναι πολὺ πνευματώδης καὶ χαριτωμένη. ἐπίσης πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι, ὅταν ὁ Παῦλος ἔγραφε αὐτὴ τὴν Ἐπιστολή, τὸ 61, δὲν γνώριζε ἐξ ὄψεως τὸν Φιλήμονα ἀκόμη. τὸν εἶδε μετὰ λίγους μῆνες, ὅταν ἀποφυλακίστηκε καὶ πῆγε στὴ Μ. Ἀσία.

Ἡ ὅλη Ἐπιστολὴ δείχνει ὅσο καμμιὰ ἄλλη τοῦ Παύλου τὸν ὑπέροχο καὶ πνευματώδη χαρακτῆρα του ὡς ἰδιώτου. ἡγετικὸ πρόσωπο.

Ὑπάρχουν βλᾶκες κοκορῖκοι ποὺ μέμφονται τὸ Χριστιανισμὸ «Γιατί δὲν κατήργησε τὴ δουλεία». καὶ ῥωτάω· «Γιατί δὲν ἐκφράζουν αὐτὴ τὴ μομφὴ γιὰ τὸν Περικλῆ, τὸ Σωκράτη, τὸν Πλάτωνα, τοὺς φιλοσόφους, τοὺς Σπαρτιᾶτες; καὶ τί ἦταν ὁ Χριστιανισμός; ἔνοπλο στράτευμα κοσμοκρατόρων, γιὰ νὰ ἐπιβάλῃ κατάργησι τῆς δουλείας; καὶ πότε οἱ Χριστιανοὶ θὰ καταργοῦσαν τὴ δουλεία; ὅταν οἱ εἰδωλολάτρες τοὺς ἔσφαζαν σὰν ἀρνιά; κι ὡς κάτοχος τῆς ἐξωχριστιανικῆς ἱστορίας τοὺς ἐνημερώνω· Ἡ μεγαλείτερη ἐπανάστασι δούλων γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσί τους ἦταν ἐκείνη ποὺ ἔκανε ὁ ἀήττητος μονομάχος Σπάρτακος τὸ 73-71 π.Χ. μὲ χιλιάδες ἄλλους μονομάχους δούλους, καὶ τάραξε τὴ Ῥώμη. κι ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς Κράσσος σὲ λίγο χρόνο τοὺς κατέσφαξε ὅλους· καὶ 6.000 ἀπ' αὐτοὺς τοὺς σταύρωσε στὶς ἄκρες τῶν δρόμων. καὶ οἱ δοῦλοι κατάλαβαν καλὰ ὅτι δὲν ὑπάρχει λύσι τοῦ προβλήματος τῆς δουλείας των. δὲν καταργεῖται ἡ δουλεία μὲ Σπαρτάκους. οἱ μονομάχοι δοῦλοι ἦταν τρομεροὶ μόνο στοὺς μονομάχους ἀντιπάλους των· ἤξεραν νὰ μονομαχοῦν πολὺ ἐπιδέξια·

ἀλλὰ στρατιωτικὴ ἐκπαίδευσι δὲν εἶχαν καμμία. καὶ σφάχτηκαν σὰν κότες. μόνον αὐτὴ ἡ μικρὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου κατήργησε τὴ δουλεία· χωρὶς οὔτε μία παιδικὴ σφενδόνα, χωρὶς μία σταγόνα αἵματος. τέτοια εἶναι ἡ δύναμι τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. δοῦλοι ὑπῆρχαν στὸ Ῥωμαϊκὸ - Βυζαντινὸ κράτος μέχρι τὸ 600· ἐπειδὴ μέχρι τότε ὑπῆρχαν εἰδωλολάτρες. τῶν εἰδωλολατρῶν θεσμὸς καὶ ἀπαίτησι ἦταν ἡ δουλεία κατὰ τὰ μετὰ Χριστὸν χρόνια. ἡ δουλεία ἐξαφανίστηκε ἀναίμακτα μαζὶ μὲ τὴν εἰδωλολατρία. οἱ Χριστιανοί, διδαγμένοι ἀπ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστολή, δὲν δέχονταν νὰ ἔχουν δούλους.

Οἱ εἰδωλολάτρες φιλόσοφοι θεωροῦσαν τὴ δουλεία ἀπαραίτητο κοινωνικὸ θεσμό. καὶ πιὸ πολὺ τὴν κατωχύρωσε ὁ Πλάτων μὲ τὴ διαβόητη Πολιτεία του. οἱ λεβενταρᾶδες Σπαρτιᾶτες ἦταν οἱ μόνοι ποὺ εἶχαν δούλους Ἕλληνες, τοὺς Εἵλωτες ποὺ ἦταν Μεσσήνιοι. ὁ Σπαρτιάτης Παυσανίας, ἀρχιστράτηγος τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν, ὅταν κρυφὰ παζάρευε μὲ τὸν Ξέρξη νὰ παραδώσῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα στοὺς Πέρσες μὲ τὸν ὅρο ὁ ἴδιος νὰ εἶναι σατράπης της, ἀλληλογραφοῦσε μαζί του μὲ ταχυδρόμους Ἕλληνες δούλους του· κι ἔγραφε στὸν Ξέρξη, κάθε φορά, μόλις παίρνει τὸ γράμμα, νὰ σκοτώνῃ τὸ δοῦλο ταχυδρόμο γιὰ λόγους ἀσφαλείας. ἕνας ὅμως διάβασε τὸ γράμμα καὶ τὸν κατήγγειλε στοὺς Ἀθηναίους. ὁ Περικλῆς κάθε φορὰ ποὺ θὰ ἐπετίθετο σ' ἑλληνικὴ πόλι, εἰδοποιοῦσε τὴ Μιλησία δουλέμπορο - σωματέμπορο Ἀσπασία, ποὺ ἦταν προμηθεύτριά του σὲ διαλεγμένες ἀνήλικες πόρνες, αἰχμάλωτες πολέμου, ποῦ θὰ χτυπήσῃ, γιὰ νὰ πάῃ πρώτη νὰ μαζέψῃ αἰχμάλωτα κορίτσια, Ἑλληνοποῦλες, γιὰ τὸ σωματεμπόριό της καὶ γιὰ τὰ πορνεῖα της. κάποτε ὁ Περικλῆς κυρίευσε ἀναίτια κι αἰφνιδιαστικὰ τὴν Ἤλιδα τῆς Πελοποννήσου, κατέσφαξε ὅλους τοὺς ἐνηλίκους, αἰχμαλώτισε ὅλα τ' ἀνήλικα ἀγοράκια καὶ κοριτσάκια, καὶ τὰ ἔκλεισε ἰσοβίως στὰ πορνεῖα τῶν Ἀθηνῶν γιὰ νὰ τὰ πορνεύουν οἱ Ἀθηναῖοι. τέτοιο ἕνα ἀγοράκι, τὸ Φαίδωνα τὸ πηδοῦσε συχνὰ ὡς πελάτης ἀρρενοπορνείου ὁ φιλόσοφος Σωκράτης, ποὺ οἱ μαθηταί του ἀστειευόμενοι μαζί του τὸν ἔλεγαν μὲ καμάρι *σάτυρον* καὶ *σιληνόν* (= ἀρχισάτυρον), ἐπειδὴ τοὺς πηδοῦσε ὅλους. κι ἐπειδὴ ζηλοτυποῦσε ποὺ πηδοῦσαν τὸ Φαίδωνα κι ἄλλοι πελάτες, ἔβαλε τὸν πλούσιο μαθητή του Κρίτωνα καὶ τοῦ τὸν ἀγόρασε, γιὰ νὰ τὸν ἔχῃ μόνον αὐτός. πῶς νὰ εἶναι κατὰ τῆς δουλείας ἕνας τέτοιος; φιλοσοφικὸς –ὑποτίθεται– διάλογος μεταξὺ Φαίδωνος καὶ Σωκράτους εἶναι τὸ βιβλίο τοῦ Πλάτωνος *Φαίδων.* ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ περισσότεροι «μεγάλοι ἄντρες» τῆς ἀρχαιότητος ἦταν ὑπὲρ τῆς δουλείας· κι ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι ἁπλῶς δὲν ἐμφάνισαν ποτὲ καμμιὰ ἀντίρρησι.

Στὰ νεώτερα χρόνια ὁ πάπας Ῥώμης εὐλόγησε τὸ δουλεμπόριο·

ἐπίσης κι ὁ Λούθηρος κι ὁ Καλβῖνος καὶ ὅλοι οἱ προτεστάντες. οἱ ἀποικιοκράτες Ἄγγλοι ἀγγλικανοὶ ὄχι μόνο τὸ ἐνέκριναν, ἀλλὰ θεωροῦσαν τὴ δουλεία ὡραῖο πρᾶγμα. ὁ «εὐλαβέστατος» ἀγγλικανὸς Ἄγγλος Ντιφόου (1719) στὸ μυθιστόρημά του «Ῥόβινσον Κροῦσος» γράφει ὅτι τὸ δουλεμπόριο Νέγρων εἶναι μιὰ πολὺ καλὴ ἐπιχείρησι μὲ σίγουρα κέρδη, καὶ τὸ συνιστᾷ. οἱ Ἄγγλοι ὑπῆρξαν οἱ μεγαλείτεροι δουλέμποροι στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. αὐτοὶ γέμισαν τὴν Ἀμερικὴ μὲ Νέγρους δούλους, ὅταν ἡ Ἀμερικὴ ἦταν ἀποικία τους. στὴν Ἀμερικὴ ἡ δουλεία σταμάτησε μὲ ὁλόκληρο ἐμφύλιο πόλεμο, τὸν πιὸ ἄγριο στὴν ἱστορία, τὸ 1860, ἐπὶ προέδρου Ἀβραὰμ Λίνκολν. στὴν ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἑλλάδα ἡ δουλεία καταργήθηκε τὸ 1821, γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ὑφήλιο, μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν πρώτων ἑλληνικῶν ἐδαφῶν. ὅταν τὸ 1822 ἦρθε ὡς ἐπίσημος στὴν Ἑλλάδα ἕνας Ἄραβας ἔχοντας μαζί του δούλους του, οἱ δοῦλοι του ἔχοντας μάθει τὸ σχετικὸ ἑλληνικὸ νόμο, τοῦ ἔφυγαν ὅλοι. κι ὅταν ὁ ἐπίσημος ἐπισκέπτης ζήτησε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνησι νὰ συλλάβῃ τοὺς δούλους του, ἡ κυβέρνησι τοῦ ἀπάντησε ὅτι στὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ Ἑλλάδα ἡ δουλεία ἔχει καταργηθῆ κι ὅτι ὅποιος τέως δοῦλος πατήσῃ στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος εἶναι ἐλεύθερος κι ἀπαραβίαστος. σήμερα στὴν ὑφήλιο δούλους ἔχουν μόνο οἱ μουσουλμάνοι. τὸ Κοράνιο ὑποστηρίζει τὴ δουλεία. καὶ κάπου λέει· «Ὅταν ἕνας δοῦλος εἶναι πολὺ καλὸς δοῦλος, κάντε τον ἐλεύθερο μουσουλμάνο. προσέξτε ὅμως, μὴν κάνετε πολλούς, διότι ποιοί θὰ δουλεύουν ἔπειτα γιὰ σᾶς;». σπαρτιατικὸ δίκαιο. μόνον ἡ Χριστιανικὴ πίστι μὲ τὴ γλυκειὰ αὐτὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου κατήργησε τὴ δουλεία, ὅπου κι ἂν ἐξαπλώθηκε ἡ ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ πίστι· ὄχι οἱ αἱρέσεις (παπικοί, προτεστάντες, ἀγγλικανοί). μὲ τοὺς αἱρετικοὺς γιατί νὰ συζητοῦμε πάντοτε γιὰ ζητήματα δογματικά; πρέπει νὰ τοὺς ἐλέγχουμε καὶ γιὰ τὰ ἠθικά τους φρονήματα· τὴ δουλεία, τὰ πορνικά τους, τὰ κιναιδικά τους, τὰ κολομπαρηλίκια τους, ποὺ ὅλα αὐτὰ τὸ «δόγμα» τους τὰ ὑποστήριζε καὶ τὰ ὑποστηρίζει. κι ἂν λένε ὅτι αὐτὰ τὰ ἔκαναν μόνο στὸ παρελθόν, ν' ἀπαιτοῦμε νὰ καταδικάσουν ὀνομαστὶ καὶ δημοσίᾳ κι ἀναθεματίσουν ὡς κολασμένα γουρούνια κι ὅλους τοὺς πάπες των καὶ τοὺς Λουθήρους των ποὺ τὰ διέπραξαν αὐτὰ καὶ τὰ εὐλόγησαν. ἡ ὀρθοδοξία δὲν εἶναι μόνο τὰ δόγματα. καὶ νὰ ποὺ ἡ Πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολὴ δὲν περιέχει οὔτε ἴχνος δόγματος, ἀλλ' εἶναι 100% ἠθική.

Στὶς Σημειώσεις δίνω Κατάλογο τῶν 25 Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ἀρχαίων ἑρμηνευτῶν τῆς Πρὸς Φιλήμονα Ἐπιστολῆς, τὶς ἑρμηνεῖες τῶν ὁποίων μελέτησα προσεκτικά[37].

Δίνω ἐπίσης στὴν ἴδια σημείωσι κι ἕνα πλῆρες Εὑρετήριο τῶν χωρίων αὐτῆς τῆς Ἐπιστολῆς ποὺ παρατίθενται στὰ κείμενα τῆς Ἑλ-

ληνικῆς Πατρολογίας (PG), ἀπὸ τὸ γιγάντιο Εὑρετήριο ποὺ ἔκανα γιὰ ὅλη τὴ Βίβλο σ' ὁλόκληρη τὴν ἐν λόγῳ Πατρολογία.

Πρὶν ἀπὸ 20 περίπου χρόνια εἶχα δώσει ὁλόκληρο αὐτὸ τὸ γιγάντιο Εὑρετήριο σὲ τρεῖς «βιβλικοὺς θεολόγους», ποὺ μοῦ τὸ ζήτησαν, γιὰ νὰ βελτιωθοῦν ἐπιστημονικῶς, ἀλλὰ δὲν εἶδα νὰ βελτιώνωνται καθόλου· καὶ οἱ τρεῖς παρέμειναν ἀβέλτεροι, ὅπως ἦταν καὶ πρὶν τοὺς τὸ δώσω. ὁ ἕνας μάλιστα τὸ ἔδωσε σὲ προτεστάντες ποὺ εἶναι γαυγιστάριοι τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» ἐναντίον τῆς Βίβλου. καὶ τώρα πιὰ οἱ δυὸ εἶναι γεροντώτεροι ἀπὸ μένα –ἐγὼ εἶμαι 80 ἐτῶν–, ὁ δὲ ἄλλος λίγα μόνο χρόνια μικρότερός μου. τὸ ἔχω δώσει καὶ σὲ 50 ἄλλους, πάντοτε θεολόγους, ἀλλὰ καὶ σ' ἐκείνους δὲν εἶδα καμμιὰ ἐπιστημονικὴ βελτίωσι· εἶναι δὲ τώρα κι αὐτοὶ ἄλλοι γεροντώτεροι ἀπὸ μένα κι ἄλλοι λίγο νεώτεροι.

11. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

Οἱ Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου Πρὸς Γαλάτας Πρὸς Ῥωμαίους καὶ Πρὸς Ἑβραίους εἶναι πρωτοτύπως γραμμένες στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως κι ὅλη ἡ Καινὴ Διαθήκη, διότι, ὅπως εἶπα, ἡ ἑλληνικὴ τότε καὶ μέχρι τὸ 284 μ.Χ. ἦταν ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ διεθνοῦς τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. ὁ Χριστὸς μὲ τὴ Συροφοινίκισσα Χαναναία (Μθ 69· Μρ 30), μὲ τοὺς Ἕλληνες (Ἰω 35), καὶ μὲ τὸν Πιλᾶτο μιλοῦσε τὴν ἑλληνική. ἡ λατινικὴ ἦταν ἡ γλῶσσα μόνο τῶν φύσει Ῥωμαίων μεταξύ τους· καὶ ἡ ἑβραϊκὴ μόνο τῶν Ἑβραίων τῆς Παλαιστίνης μεταξύ τους. γι' αὐτὸ ἡ Καινὴ Διαθήκη γράφτηκε ὁλόκληρη στὴν ἑλληνική, τὴν ὁποία ἔστρωσαν στὸν κόσμο ὡς γλῶσσα τους οἱ Μακεδόνες τοῦ Ἀλεξάνδρου μὲ τὶς κατακτήσεις των, ἐνῷ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πῆραν ἔπειτα κατακτώντας τὶς παραμεσόγειες χῶρες τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπειδὴ ἡ Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου εἶναι ἡ μόνη ποὺ δὲν ἔχει στὴν ἀρχή της ὄνομα ἀποστολέως, οὔτε στὸ τέλος, καὶ εἶναι γραμμένη στὸ ἀνώτερο μέσα στὴ Βίβλο ἐπίπεδο τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀνώτερο ἀπὸ τὸ συνηθισμένο τοῦ Παύλου, ἀμφισβητήθηκε ἡ προέλευσί της ἀπὸ τὸν Παῦλο, ὅπως καὶ ἡ προέλευσι τῆς Ἀποκαλύψεως ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Ἰωάννη. λίγο δὲ ἀργότερα ἀμφισβητήθηκε καὶ ἡ γνησιότης καὶ ἡ κανονικότης τῶν δυὸ αὐτῶν κειμένων. ἡ μὲν Πρὸς Ἑβραίους ἀμφισβητήθηκε στὴ Δύσι ἀπὸ τὸν πάπα Ῥώμης καὶ τὸ λατινικὸ περιβάλλον του, ἡ δὲ Ἀποκάλυψις ἀμφισβητήθηκε στὴν Ἀνατολὴ ἀπὸ τὸν Ὠριγένη, τοὺς ἀρειανούς, καὶ τοὺς Καππαδόκες «πατέρες» ποὺ ἦταν ὅλοι τους θαυμασταὶ τοῦ Ὠριγένους καὶ εἶχαν ἀνομολόγητο ἀρειανικὸ παρελθὸν μέχρι τὸ θάνατο τοῦ ψυχοπαθοῦς Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, ὁ ὁποῖος ἦταν ἑβραιόφιλος, ἀρειανόφι-

λος, καὶ εἰδωλολάτρης φανατικός. γιὰ τὴν ἀπόρριψι τῆς Πρὸς Ἑβραίους οἱ ἀμφισβητίες ἐπικαλοῦνταν τὴν ἀνωνυμία της καὶ τὴ γλῶσσα της.

Εἶπα γιὰ τὴ γλῶσσα της. εἶπα ἐπὶ πλέον μόνον ἐγὼ καὶ γιὰ τὸ ὅτι ἀνήκει στὴν ὁμάδα τῶν τεσσάρων βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης Λκ Πξ Ἑβ Ἰα ποὺ ἀρχίζουν μὲ παρήχησι τοῦ *Π.* καὶ ἔδωσα ἐξηγήσεις. ἡ Ἑβ εἶναι κείμενο τοῦ Παύλου γραμμένο γλωσσικῶς ἀπὸ τὸ Λουκᾶ, ὅπως καὶ ὅλη ἡ ὁμάδα τῆς παρηχήσεως τοῦ *Π.* ὅπως ἤδη εἶπα, τὸ *Π* αὐτὸ εἶναι κωδικὸ σῆμα τῶν συγγραφέων πρὸς τοὺς παραλῆπτες· διότι καὶ τὰ τέσσερα αὐτὰ βιβλία εἶναι *Ἐπιστολαί.* κι ἐπιλέχτηκε ἢ διότι εἶναι τὸ ἀρχικὸ γράμμα τοῦ ὀνόματος *Παῦλος,* ἢ διότι εἶναι τὸ πιὸ πολύχρηστο σύμφωνο στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. στὴ γλῶσσα αὐτὴ οἱ συχνότεροι φθόγγοι εἶναι οἱ *Α Π Ε* μ' ἑκατοστιαία ἀναλογία 100 89 87· καὶ τὸ μόνο σύμφωνο μεταξὺ τῶν τριῶν εἶναι τὸ *Π*· καὶ τὸ μόνο ποὺ κάνει εὔηχη παρήχησι· κι ὁ Λουκᾶς διάλεξε γιὰ παρήχησι τὸ εὐκολώτερο. καὶ ἡ παρήχησι τοῦ *Π* στὰ τέσσερα βιβλία - ἐπιστολὲς κατὰ τὴ γνώμη μου, ἐκτὸς ἀπὸ ἐσκεμμένη κι ὄχι τυχαία, εἶναι καὶ κωδικὴ γιὰ κάποια μυστικὴ συνεννόησι.

Εἶμαι γλωσσικὸς μόνο συντάκτης πολλῶν διδακτορικῶν διατριβῶν καὶ συγγραμμάτων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ποὺ δὲν τὶς κατέχω, καὶ ξέρω πολὺ καλὰ πῶς γίνεται αὐτὸ καὶ τί ἀνήκει σ' ἐμένα· μόνο ἡ γλωσσικὴ διατύπωσι, καὶ τίποτε ἄλλο. ἐπίσης συνέταξα μόνο γλωσσικῶς καὶ τὴν ἄριστη θεολογικὴ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ διακόνου τότε Παύλου Γιαζιγί, ποὺ ἀργότερα ὡς καθηγητὴς πανεπιστημίου καὶ ἐπίσκοπος στὴ Λατάκεια *(= Λαοδίκεια)* τῆς Συρίας μὲ κάλεσε γιὰ καθηγητὴ πανεπιστημίου, ἀλλὰ δὲν πῆγα στὴν ἀνασφαλῆ ἐκείνη περιοχή. καὶ καλὰ ἔκανα, διότι μετὰ λίγα χρόνια τὸν Παῦλο τὸν ἔσφαξαν οἱ μουσουλμάνοι ἔτσι γιὰ τὸ μουσουλμανικὸ κέφι τους. ὁ Παῦλος Γιαζιγὶ ἦταν ἕνα ἄκακο ἀρνάκι. ἔτσι καταλαβαίνω καλλίτερα ἀπ' ὁποιονδήποτε ἄλλον πῶς ὁ Λουκᾶς εἶναι ὁ γλωσσικὸς συντάκτης τῆς Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ τῆς Ἐπιστολῆς Ἰακώβου καὶ τῶν δικῶν του βιβλίων Λκ καὶ Πξ.

Ἔχω ἀσυνήθιστη ὄσφρησι σ' αὐτό· εἶμαι περίπου σὰν κυνηγόσκυλο. μ' ἐπῆνεσε σ' αὐτὸ μὲ πολὺ θαυμασμὸ σ' ἐπιστολή του ὁ καθηγητής μου Λίνος Πολίτης, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀνακάλυψί μου ὅτι ὁ Ἀλ. Παπαδιαμάντης ἔκλεψε καὶ δημοσίευσε ὡς δικό του «Βαρδιάνο στὰ Σπόρκα» τὴ νουβέλλα τοῦ Ἰουλίου Βὲρν «Στὴν κόλασι τοῦ ἐμφυλίου πολέμου», γυρίζοντας τὴν πλοκὴ ἀνάποδα (τὴν ἀρχὴ στὸ τέλος καὶ τὸ τέλος στὴν ἀρχή) καὶ μετατρέποντας ὅλα τὰ ἀνδρικὰ πρόσωπα σὲ γυναικεῖα καὶ ὅλα τὰ γυναικεῖα σὲ ἀνδρικά. ἔχω δημοσιευμένη τὴ θαυμαστικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Λ. Πολίτου καὶ φωτογραφικῶς καὶ ἐντύ-

πως τόσο στ' Ἀπομνημονεύματά μου ὅσο καὶ στὶς Μελέτες μου[38]· τὴν ἀνακάλυψί μου τὴν ἔκανα νύχτα στὸ τραῖνο Θεσσαλονίκη - Ἀθήνα διαβάζοντας ἀνέμελα τὴ νουβέλλα τοῦ Ἰ. Βὲρν μέχρι νὰ νυστάξω. εἶμαι περίπου σὰ ζαγάρι. αὐτὸ οὔτε τὸ διδάχτηκα, οὔτε τὸ κάνω μὲ κάποιο ἔστω κι ἐλάχιστο κόπο, οὔτε μπορῶ νὰ τὸ ἐξηγήσω. καὶ τὸ ἔχω κάνει πάρα πολλὲς φορές. τὸ ἔκανα ἀπὸ πολὺ μικρός, μαθητὴς τοῦ δημοτικοῦ. στὴν Α΄ γυμνασίου, τὸν πρῶτο μῆνα, εἶδα στὴ Γραμματικὴ τοῦ μεγάλου φιλολόγου Ἀχ. Τζαρτζάνου τὸν πελώριο κανόνα του γιὰ τὸ ποιά πρωτόκλιτα ἀρσενικὰ σὲ *-ης* σχηματίζουν τὴν κλητική τους μὲ κατάληξι *-α (καθηγητὰ μαθητὰ δικαστὰ στρατιῶτα κλπ.).* δὲν μοῦ ἄρεσε, κι ἔγραψα στὸ περιθώριο· «Ὅλα τὴ σχηματίζουν μὲ κατάληξι *-α* ἐκτὸς ἀπὸ τὰ λήγοντα σὲ *-κης -δης -ψης* (λ.χ. *ἀκινάκης Ἀργεάδης βυρσοδέψης*). τὸ εἶδε ἡ φιλόλογός μου κ. Μαριάνθη Ντόνα - Μαύρου καὶ τρελλάθηκε· καὶ μοῦ εἶπε· «Πῶς; ἀφοῦ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ δὲν ξέρεις ἀκόμη;». τῆς εἶπα· «Ξέρω· στὶς τάξεις 4η 5η 6η δημοτικοῦ διάβασα δύο φορὲς ὅλα τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας, ποὺ εἶναι 11.000 μεγάλες σελίδες, 22.000 κανονικές. στὴν πρώτη ἀνάγνωσι δυσκολεύτηκα λίγο, στὴ δεύτερη καθόλου»· κι ἐκείνη ξανατρελλάθηκε. μ' ἀγαποῦσε πάρα πολύ, καὶ στὴ συνέχεια ἦταν ἡ μόνη φιλόλογός μου ἐπὶ 6 χρόνια. ἦταν δυνατὴ ἐπιστήμων καὶ ὑπέροχη δασκάλα. αὐτὴ μ' ἔκανε φιλόλογο. τώρα εἶναι 94 ἐτῶν, κι ἐπιμένει ὅτι «εἶναι μαθήτριά μου» κι ἐγὼ ἐπιμένω ὅτι «ἐγὼ εἶμαι μαθητής της». δὲν νομίζω ὅτι θὰ συμφωνήσουμε ποτέ, παρ' ὅλο ποὺ αὐτὴ μ' ἀγαπάει πολὺ κι ἐγὼ τὴ σέβομαι πολύ. στὴ μνήμη καὶ στὴν κρίσι εἶμαι ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ στὴν προσεκτικὴ παρατήρησι δὲν ἔχω βρῆ στὴ ζωή μου ὅμοιόν μου. ἐπαναλαμβάνω· περίπου ζαγάρι.

Κάποιοι εἶπαν ὅτι ὁ Παῦλος στὴν Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολή του δὲν γράφει τ' ὄνομά του ὡς ἀποστολέως, γιὰ νὰ μὴν ἐρεθίση τοὺς Ἰουδαίους. ὁ Παῦλος ὅμως δὲν γράφει σὲ μυγιάγγιχτους Ἰουδαίους ποὺ βράζουν ἐναντίον του ἀλλὰ σὲ Ἑβραίους ποὺ τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν παραδέχονται σὲ ὅλα, ποὺ περιμένουν τὴν Ἐπιστολή του αὐτὴ μὲ λαχτάρα. τοὺς γράφει· *Τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε* (Ἑβ 13,3). ἀπευθύνεται σὲ πρόσωπα ποὺ γιὰ τὴν πολλὴ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη τους διώχθηκαν ἀνηλεῶς. εἶχε βαθειὲς ῥίζες τῆς διδασκαλίας του στὴν Παλαιστίνη. ἀλλὰ καὶ σ' ὁλόκληρη τὴν Ἐπιστολὴ τοὺς συμβουλεύει μὲ στοργὴ πολὺ πατρική. καὶ πῶς θὰ ἦταν δυνατὸν οἱ παραλῆπτες νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ μιὰ Ἐπιστολή, χωρὶς νὰ ξέρουν ποιός τοὺς γράφει; καὶ μήπως ἡ Ἐπιστολὴ στάλθηκε ἀπὸ ταχυδρομεῖο σὰν τὰ σημερινὰ κι ἔφτασε στὰ χέρια τῶν παραληπτῶν μὲ γραμματόσημο καὶ εὔκολη ἀνωνυμία; καὶ θὰ ἔγραφε ὁ Παῦλος μιὰ τέτοια ἐπιστολή; ἀνωνυμο-

γράφος ἦταν; τὴν Ἐπιστολὴ τὴν ἐπέδωσε στοὺς παραλῆπτες γνωστὸς κομιστὴς καὶ τοὺς εἶπε ποιός εἶναι ὁ ἀποστολεύς. καὶ τὸν περιμένουν κιόλας μὲ νοσταλγία τὸν Παῦλο καὶ γι' αὐτὸ τοὺς γράφει· *Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον* (ὅτι ἔχει ξεκινήσει πρὸς ἐμένα), *μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς* (Ἑβ 20,2)· καὶ *Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας* (20,4)· καὶ *Ἀσπάσασθε (ἐκ μέρους μου) πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν καὶ πάντας τοὺς ἁγίους* (20,3). ποιός ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Παῦλο θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι αὐτός; καὶ πῶς ἦταν δυνατὸν νὰ μὴν ξέρουν ποιός τοὺς γράφει ἢ νὰ εἶναι ἄνθρωποι ποὺ τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου τοὺς ἐρέθιζε;

Γιατί δὲν ἔχει στὴν ἀρχὴ τὸ ὄνομά του; δὲν φυλάγεται ἀπὸ τοὺς παραλῆπτες, ἀλλ' ἀπὸ κάποιους ἄλλους. εἶναι εὐπαρατήρητο ὅτι ὁ Παῦλος στὴν ὀχταετία μεταξὺ τῶν δύο φυλακίσεών του 61 - 68 λαμβάνει πολλὰ μέτρα ἀσφαλείας, μήπως ἡ Ἐπιστολή του καὶ ὁ ἴδιος πέσουν σὲ χέρια ἐχθρικά. καὶ στὶς ταξιδιωτικές του κινήσεις εἶναι ἐμφανῶς ἰδιαίτερα προσεκτικός. φυλάγεται πολύ. οἱ παραλῆπτες τῶν Ἐπιστολῶν του ὅμως ξέρουν ποιός τοὺς γράφει. δὲν εἶναι ἀνωνυμογράφος.

Ὁ μετέπειτα χαλίφης τοῦ Βατικανοῦ καὶ οἱ λεγεωνάριοί του εἶχαν τοὺς λόγους των ν' ἀντιπαθοῦν καὶ ν' ἀπορρίπτουν τὴν Πρὸς Ἑβραίους (6,10-15). αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα ἤδη ἀπὸ τὸ 306 τὸ βραδύτερο πρόσεχαν νὰ μὴ χειροτονήσουν κληρικὸ τοῦ ὁποίου ἡ μητέρα ἦταν ἀνήθικη, ἀλλὰ δὲν τοὺς πείραζε καθόλου ὁ ἴδιος ὁ χειροτονούμενος νὰ εἶναι πόρνος, μοιχός, ἀρσενοκοίτης, κίναιδος· ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἄγαμος. καὶ τὸ σχετικὸ χωρίο τῆς Ἑβ τοὺς ἐνωχλοῦσε πολύ. κι ὁ χαλίφης ἤθελε τὴ συνείδησι τῶν σκύλων του νὰ τὴν ἔχῃ καθησυχασμένη· διότι ἀπὸ τὸ 306 τοὺς εἶχε ἀπαγορεύσει τὸ γάμο (*παρακώλυσις τοῦ γαμεῖν* Α΄ Τι 9). ἡ δὲ προτεσταντικὴ ἀρνητικὴ «κριτικὴ» τὴ λύσσα αὐτὴ τοῦ χαλίφη τῆς Ῥώμης τὴν ἔνιωσε ἀργότερα σὰ βούτυρο στὴ φέτα της.

Ἡ Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολὴ εἶναι ὄνομα καὶ πρᾶγμα *Λόγος παρακλήσεως,* δηλαδὴ στηριγμοῦ (Ἑβ 20,1). εἶναι δὲ γενικῶς κείμενο ὄχι μόνο καλογραμμένο ἀλλὰ καὶ ὑψήγορο καὶ προφητικὸ - ἀποκαλυπτικό (Ἑβ 9,1-3· 14,45-46), μὲ προοίμιο μεγαλοπρεπὲς ὅπως τὸ τῆς Πρὸς Ἐφεσίους καὶ τὸ τοῦ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου. ἔχει δὲ ἀπ' ὅλα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης τὴν πιὸ πολλὴ χρῆσι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μὲ δεύτερο σ' αὐτὸ τὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, καὶ τρίτα τὶς Πρὸς Γαλάτας καὶ Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολές, ποὺ κι αὐτὰ γράφονται τὸ μὲν Μθ γιὰ Ἑβραίους ἡ δὲ Ῥω σὲ πρώην Ἰουδαίους καὶ ἤδη Χριστιανούς.

Τὸ διάγραμμα τῆς Πρὸς Ἑβραίους ἔχει ὡς ἀκολούθως.

1. Σύγκρισι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς μεσίτου μὲ τοὺς πρὶν ἀπ' αὐτὸν μεσῖτες· ἡ θεότης καὶ ἡ ὑπεροχή του ἔναντι ὅλων τῶν μεσιτῶν (κεφ. 1-8) (44%).
   α. Ἀνώτερος τῶν διακονούντων ἀγγέλων· αὐτὸς εἶναι ὁ *Ἰαυὲ - Ἰὼν - Κύριος* ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος ὁ αἰώνιος καὶ ἄναρχος (Ἑβ 1,11-13 = Ψα 101,26-29)· ἡ γιὰ τὴν ἐνανθρώπησί του πρόσκαιρη ἐλάττωσί του ἔναντι τῶν ἀγγέλων (1-3) (13%).
   β. Ἀνώτερος τοῦ προφήτου Μωϋσῆ (4) (12%).
   γ. Ἀνώτερος τοῦ ἀρχιερέως Ἀαρὼν καὶ τῶν διαδόχων του (5-8) (19%).
2. Σύγκρισι τῶν δυὸ διαθηκῶν καὶ τοῦ ἱλασμοῦ ποὺ προσφέρει ἡ κάθε μία. ἡ ὑπεροχὴ τῆς καινῆς διαθήκης ἔναντι τῆς παλαιᾶς, τῆς καινῆς ἱερωσύνης ἔναντι τῆς παλαιᾶς, καὶ τοῦ καινοῦ ἱλασμοῦ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἔναντι τοῦ παλαιοῦ σκιώδους ἱλασμοῦ μὲ τὸ αἷμα τῶν ζῴων (9-13) (25%).
3. Ἡ μόνη ποὺ σῴζει πρὸ τοῦ νόμου, μέσα στὸ νόμο, καὶ μετὰ τὸ νόμο εἶναι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις (14) (14%).
4. Ἡ παρὰ Κυρίου διὰ τῶν θλίψεων παιδεία τῶν πιστῶν (15-17) (9%).
5. Προτροπές, εἰδήσεις, χαιρετισμοί (18-20) (8%).

12. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος τρεῖς φορὲς (Ττ 2,2· Α΄ Τι 7,3· 14,12) γράφει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος, ὁ πρεσβύτερος, ὁ διάκονος, κι ἡ διακόνισσα πρέπει νὰ εἶναι *μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ* κι *ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή,* καὶ οἱ Λούθηρος, Καλβῖνος, Ζβίγγλιος, κι Ἑρρῖκος Η΄ τῆς Ἀγγλίας, «ἀρχηγοὶ καὶ ἱδρυταὶ τῶν προτεσταντικῶν ἐκκλησιῶν» αὐτοχειροτονηθέντες, δὲν εἶχαν τὸ βασικὸ αὐτὸ προσὸν καὶ δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ εἶναι οὔτε καντηλανάφτες, ὁ Λούθηρος, κάνοντας ἔναρξι τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς» ἐναντίον τῆς Βίβλου, ἀμφισβήτησε τὴ βιβλικὴ κανονικότητα καὶ τὴ γνησιότητα αὐτῶν τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου Ττ Α΄ Τι Β΄ Τι, καὶ τὶς ἀποκάλεσε «ποιμαντικὲς ἐπιστολές», ὑπονοώντας κουτοπόνηρα ὅτι εἶναι κάποια μεταγενέστερα καὶ κατώτερα καὶ χωρὶς βιβλικὸ κῦρος «πατερικὰ κείμενα», συμβουλευτικὰ βοηθήματα μόνο, καὶ ὄχι ἀπαραίτητα γιὰ τοὺς ποιμένες τῶν ἐκκλησιῶν. κι αὐτὴ ἡ φαντασίωσί του δὲν λέει τίποτε, παρὰ μόνο δείχνει τὴν κομπλεξικὴ κακοήθειά του, τὴ βδελυρὴ διαβολή του, καὶ τὴ νόσο του· διότι εἶναι διεγνωσμένο ὅτι ἦταν ἀνισόρροπος καὶ ψυχοπαθὴς ποὺ ἔρριχνε κι ἔσπαζε μελανοδοχεῖα στὸν ἀπέναντι τοῖχο, «γιὰ νὰ πατάξῃ τὸ σατανᾶ» ποὺ «ἔβλεπε». οἱ τρεῖς αὐτὲς Ἐπιστολὲς εἶναι γνήσιες τοῦ Παύλου καὶ κανονικὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅσο κανονικὸ εἶναι ὁποιοδήποτε ἄλλο βι-

βλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης. κι ὅσοι παρ' ἡμῖν διανοητικῶς κοντορεβιθούληδες καὶ παπαγάλοι μιμούμενοι τοὺς προτεστάντες τῆς ἀρνητικῆς «κριτικῆς», τοὺς ὁποίους θαυμάζουν καὶ λατρεύουν σὰν Παϊσίους, εἴτε ἐν γνώσει τους εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ τους, λὲν τὶς τρεῖς αὐτὲς Ἐπιστολὲς «ποιμαντικές», εἶναι γενίτσαροι τῶν προτεσταντῶν καὶ προτεστάντες αὐτούσιοι. τῶν φρονίμων ὀλίγα.

Ὁ Παῦλος ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς καὶ καλὰ ὠργανωμένους μαθητὰς καὶ συνεργάτες του εἶχε ὡς ἀρχαιοτέρους καὶ στενοτέρους του καὶ συναποδήμους του, ἄρα ἀγάμους κι ἀνεστίους ὅπως ὁ ἴδιος, πέντε· Σιλουανὸν Λουκᾶν Τίτον Ῥωμαίους πολῖτες ὅπως δείχνουν τὰ ῥωμαϊκά τους ὀνόματα, καὶ Τιμόθεον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνα Θεσσαλονικέα λίγο νεωτέρους τῶν τριῶν προηγουμένων. καὶ οἱ πέντε δὲ ἦταν συνδεδεμένοι μὲ τὸν Παῦλο, πρὶν πάῃ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Κόρινθο, ἀπ' ὅπου ἄρχισε νὰ γράφῃ τὴν Καινὴ Διαθήκη μὲ τὶς δυὸ Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολές του.

Ὁ Τίτος *Ἕλλην ὤν* (Γα 4,3) ἦταν ἀπερίτμητος, ἐπειδὴ ὁ Παῦλος θεωροῦσε τὴν περιτομὴ περιττή. ὅταν ὁ Παῦλος μαζὶ μὲ τὸ Βαρνάβα πῆγαν στὰ Ἱεροσόλυμα, γιὰ νὰ ἐκθέσῃ ἐκεῖ τὸ κήρυγμά του στοὺς *στύλους* Πέτρον Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, εἶχε μαζί του καὶ τὸν Τίτο. ἐκεῖ οἱ φανατικοὶ τῆς περιτομῆς, μὲ ὑποκινητὴ προφανῶς τὸ Μάρκο καὶ ντραγάτη τὸν Ἰάκωβο, *οἱ παρείσακτοι ψευδάδελφοι,* ὅπως τοὺς χαρακτηρίζει ὁ Παῦλος, ἀπαιτοῦσαν νὰ περιτμηθῇ ὁ Τίτος· κι αὐτὸς περιτμήθηκε· ὄχι ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἢ ὁ Παῦλος πίστευαν στὴν περιτομή, ἀλλὰ γιὰ νὰ σταματήσῃ ἡ μουρμούρα τῶν ἰουδαϊζόντων (Γα 4,1-4). ὅταν μὲ τὴ διαβολὴ τοῦ Μάρκου μερικοὶ Κορίνθιοι ἦταν πεσμένοι σὲ ἀμφιβολία γιὰ τὸν Παῦλο, κι ὁ Παῦλος τοὺς ἔγραψε *τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην* τὴ λυπητερή (Β΄ Κο 14,10), τὸ μικρὸ τηλεγραφικὸ σημείωμα «Γειά σας· δὲν ξαναπατῶ στὴν Κόρινθο, δὲν μὲ ξαναβλέπετε· νὰ χαίρεστε τὸν καινούργιο σας δάσκαλο (τὸν ἐγκάθετο τοῦ Μάρκου)», καὶ οἱ Κορίνθιοι ἀναστατώθηκαν καὶ τὸν εἰδοποίησαν, ὁ Παῦλος, πρὶν πάῃ ὁ ἴδιος, ἔστειλε ἐκεῖ τὸν Τίτο νὰ ἐξετάσῃ τὴν κατάστασι καὶ νὰ κάνῃ τὶς ἐκτιμήσεις του· κι ὁ ἴδιος περιώδευε τότε στὴν περιοχὴ τῆς Τροίας καὶ στὴ Μακεδονία (Β΄ Κο 4,1-2· 14,5-9· 16-19· 15,6· 16,1· 8· 28,8). μετὰ τὴν ἀποφυλάκισί του τὸ 61 ὁ Παῦλος, ἐπισκεπτόμενος μετὰ 4 χρόνια ἀπουσίας τὶς ἐκκλησίες, ποὺ εἶχε ἱδρύσει, κι ἀρχίζοντας νὰ φροντίζῃ γιὰ τὴ διαδοχή του, ἄφησε τὸν Τίτο στὴν Κρήτη, γιὰ νὰ χειροτονήσῃ ἐπισκόπους. οἱ Κρῆτες δὲν ἦταν καὶ πολὺ εὐπειθεῖς, καὶ τὸ ἔργο του ἦταν δύσκολο. κι ὅταν εἰδοποίησε γι' αὐτὸ τὸν Παῦλο, ὁ Παῦλος τὸν συμβουλεύει πῶς θὰ ἐνεργήσῃ· «*Κακὰ θηρία*· νὰ εἶσαι σκληρὸς κι *ἀπότομος,* γιὰ νὰ γειάνουν· κι ἂν δὲν γειάνουν, παράτα τους· νὰ τρέφωνται μὲ τὰ ἰουδαϊκὰ παραμύθια τους». κι αὐτὸ ἀκρι-

βῶς εἶναι τὸ θέμα τῆς Ἐπιστολῆς Πρὸς Τίτον, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γράφτηκε περίπου κατὰ τὰ ἔτη 65-67, ἀπὸ τόπο ἄγνωστο σ' ἐμᾶς, καὶ μᾶλλον λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν Α΄ Πρὸς Τιμόθεον. στὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς ὁ Παῦλος γράφει· *Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τύχικον, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι* (Ττ 8,1). *Νικόπολις* λεγόταν τὸ Ἄκτιον, ὅπου τὸ 31 π.Χ. ὁ Καῖσαρ Αὔγουστος *ἐνίκησε* τὸν Μάρκον Ἀντώνιον. σήμερα ἐκεῖ δίπλα εἶναι ἡ Πρέβεζα. ὁ Παῦλος λοιπὸν κινεῖται στὸ τόξο Μακεδονία - Νικόπολις κι ὁ Τίτος στὸ τόξο Κρήτη - Νικόπολις. συνεπῶς ὁ Παῦλος γράφει τὴν Ἐπιστολὴ κάπου στὴ Μακεδονία κι ὁ Τίτος τὴν παραλαμβάνει στὴν Κρήτη. οὐσιαστικὰ ὁ Παῦλος γράφει τὴν Ἐπιστολὴ αὐτή, γιὰ νὰ στηρίξῃ τὸ κῦρος τοῦ Τίτου.

Ὁ Τίτος ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς πέντε σπουδαιοτέρους μαθητὰς καὶ συνεργάτες τοῦ Παύλου, ποὺ κατὰ σειρὰν ἐμφανίσεως στὸ προσκήνιο ἦταν οἱ Σιλουανὸς ἢ Σίλας, Τιμόθεος, Λουκᾶς, Τίτος, καὶ Ἀρίσταρχος. εἶπα· ἀπ' αὐτοὺς οἱ τρεῖς μὲ τὰ ῥωμαϊκὰ ὀνόματα, Σιλουανός, Λουκᾶς καὶ Τίτος, ἦταν ὅπως ὁ Παῦλος Ῥωμαῖοι πολῖτες.

Ὁ Σιλουανὸς ἀναφέρεται 16 φορές, ἤτοι 12 φορὲς στὶς Πράξεις ὡς Σίλας καὶ 4 φορὲς σὲ τρεῖς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου (Α΄ Θε Β΄ Θε Β΄ Κο) καὶ στὴν Α΄ Πέτρου.

Ὁ Τιμόθεος ἀναφέρεται 23 φορές, ἤτοι 6 φορὲς στὶς Πράξεις καὶ 17 φορὲς σὲ ἕντεκα ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου (Α΄ Θε Β΄ Θε Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω Φι Κλ Φμ Ἑβ Α΄ Τι Β΄ Τι), πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους.

Ὁ Λουκᾶς ἀναφέρεται ὡς ἱστορῶν μὲν ποὺ δηλώνει τὸ πρόσωπό του μὲ ῥήματα σὲ πρῶτο πρόσωπο καὶ τὴν ἀντωνυμία *ἡμεῖς ἡμῶν ἡμῖν ἡμᾶς* σ' ὅλη τὴν ἔκτασι τῶν Πράξεων ὡς μνημονευόμενος δὲ ἀπὸ τὸν Παῦλο 3 φορὲς σὲ τρεῖς ἐπιστολές του (Κλ Φμ Β΄ Τι) καὶ τὴν πρώτη φορὰ λέγεται *Λουκᾶς ὁ ἰατρός* (Κλ 11,5).

Ὁ Τίτος ἀναφέρεται 12 φορὲς σὲ τέσσερες ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου (Γα Β΄ Κο Ττ Β΄ Τι).

Ὁ Ἀρίσταρχος, ποὺ ἦταν καὶ στὴν ἐν Ἰερουσαλὴμ περιπέτεια τοῦ Παύλου καὶ στὸ ναυάγιο μεταξὺ Κρήτης καὶ Μελίτης, ἀναφέρεται 5 φορές, ἤτοι 3 φορὲς στὶς Πράξεις καὶ 2 φορὲς σὲ δυὸ ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου (Κλ Φμ)· καὶ ἦταν Μακεδὼν Θεσσαλονικεύς.

Κι ὅταν ὁ Παῦλος μετὰ τὴν ἀποφυλάκισί του ἀπὸ τὴν πρώτη φυλακή του στὴ Ῥώμη ἑτοιμάζῃ τὴ διαδοχή του, αὐτοὺς τοὺς πέντε κυρίως φαίνεται νὰ ἑτοιμάζῃ γιὰ διαδόχους του καὶ ἕκτον τὸν ἅπαξ ἀναφερόμενο Κρήσκεντα *(Crescens),* ποὺ ἀπὸ τὸ ῥωμαϊκό του ὄνομα φαίνεται κι αὐτὸς Ῥωμαῖος πολίτης (Β΄ Τι 10,2). ὁ Παῦλος δὲν ἦταν γέρος, ἀλλὰ 50-55 ἐτῶν καὶ πολὺ γερός, ἀλλὰ σὰ νὰ καταλάβαινε ὅτι οἱ ἀμετανόητοι Ἰουδαῖοι θὰ τὸν ἐξοντώσουν σύντομα, σὲ 5-10 χρό-

νια· γι' αὐτὸ κι ἑτοίμαζε τὴ διαδοχή του. στὴν Παλαιστίνη, νομίζω, ἔμεινε μόνον ὁ ἀξιόπιστος Ματθαῖος ὁ κάποτε τελώνης· καὶ ἤξερε καλὰ τὴν κακεντρέχεια κι ἀπειλητικότητα τῶν ἀμετανοήτων Ἰουδαίων, καὶ ἦταν 8-10 χρόνια πρεσβύτερος τοῦ Παύλου. ὁ Παῦλος καὶ ζοῦσε καὶ πέθαινε γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τὴν ἐκκλησία του. γιὰ τὸν ἑαυτό του ἤθελε μόνο τὸ *σὺν Χριστῷ εἶναι* (Φι 2,13). μοῦ θυμίζῃ τὸν μεγάλο κατακτητὴ καὶ ἱδρυτὴ τῆς ἀρχαιότερης πολυεθνικῆς αὐτοκρατορίας Δαυΐδ, ὁ ὁποῖος ἀρκετὰ χρόνια πρὶν *προστεθῇ πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ* παρέδωσε τὴ βασιλεία του στὸ διάδοχό του.

Τελευταία φορὰ ἀναφέρεται ὁ Τίτος στὴν τελευταία Ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου (Β΄ Τι 10,2), ὅπου ὁ μετὰ λίγες ἡμέρες ἐκτελούμενος στὴ Ῥώμη Παῦλος γράφει ὅτι *Τίτος ἐπορεύθη εἰς Δαλματίαν.*

Στὴν Πρὸς Τίτον Ἐπιστολὴ ἄρχισαν νὰ φαίνωνται αἱρετικοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀπαρχὴ τοὺς ἰουδαΐζοντες «Χριστιανούς». εἶναι *ματαιολόγοι* (= μυθομανεῖς ψεῦτες, μυθολόγοι) καὶ *φρεναπάται* (= ξεμυαλισταί, ἀποπλανηταί), καὶ καταγίνονται μὲ *ζητήσεις* (= συζητήσεις), *γενεαλογίας, ἰουδαϊκοὺς μύθους* (Ττ 3,1· 6· 7,2). καὶ στὴν ὁδηγία ἀντιμετωπίσεως τῶν τέτοιων λέει ὁ Παῦλος στὸν Τίτο· *Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος* (Ττ 7,3-4). αὐτοὶ εἶναι οἱ αἱρετικοί, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ἀναγράφει ὁ Παῦλος στὴν Α΄ Πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολὴ τὴ συντεταγμένη περίπου μετὰ ἕνα ἔτος, αὐτονομάζονται *Γνῶσις,* στὴ δὲ Ἀποκάλυψι τοῦ Ἰωάννου *νικολαῖται.* εἶχαν μιὰ ἐξέλιξι καλπάζουσα. ἦταν ἁπλῶς εἰδωλολάτρες ποὺ χώθηκαν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν. καὶ πάντοτε ὅλες οἱ αἱρέσεις ἔχουν χαρακτῆρα νικολαϊτικό. ἦταν δὲ τὰ κύρια γνωρίσματα τῶν νικολαϊτῶν τρία· 1) ἄρνησι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς Κυρίου καὶ θεοῦ· 2) καταφρόνησι σὲ κυριότητα, δηλαδὴ ἀπείθεια σ' ὁποιαδήποτε ἐκκλησιαστικὴ ἡγεσία· 3) ἀκολασία. *νῖκος* λεγόταν στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἡ βαρβατίλα τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ γενικώτερα τὸ ἐριστικὸ κοκοριλίκι του· ἐξ οὗ καὶ *φιλονικῶ φιλονικία φιλόνικος*· καὶ *Νικόλαος* εἶναι ἄλλο ὄνομα τοῦ Ποσειδῶνος στὰ Μύρα τῆς Λυκίας κυρίως ὡς θεοῦ ἀρσενοκοίτου· καὶ *νικολάια* λεγόταν ἡ μεγάλη ἐνιαύσια πανήγυρί του καὶ τὰ *βάια* ποὺ μοιράζονταν κατ' αὐτήν· καὶ *νικολαῖται* λέγονταν οἱ κατὰ τὴν πανήγυρί του ὀργιασταί, ποὺ συνηθέστερα ἦταν ἀρσενοκοῖτες οἱ ὁποῖοι ὠργίαζαν τελεστικῶς μὲ κιναιδόπαιδα.

13. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α΄

Ὅταν ὁ Παῦλος ἐπισκέφθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὰ Λύστρα τῆς Μ. Ἀσίας, κατὰ τὴν περιοδεία του μὲ τὸ Βαρνάβα, οἱ Ἰουδαῖοι τῆς πε-

ριοχῆς τὸν λιθοβόλησαν σχεδὸν θανάσιμα, καὶ *νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι* τὸν *ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως* καὶ τὸν πέταξαν προφανῶς στὸ σκουπιδότοπο, ὅπου πετοῦσαν τὰ ψοφίμια. ὅταν ἔπειτα πῆγαν οἱ Χριστιανοὶ νὰ περισυλλέξουν τὸ πτῶμα του, ὁ Παῦλος εἶχε συνέλθη καὶ τὴν ἑπομένη κιόλας ἡμέρα, μὲ ἐπιδέσμους στὰ τραύματα, πῆγε στὴ γειτονικὴ Δέρβη καὶ συνέχισε τὸ κήρυγμα (Πξ 43,1-2). αὐτὴ τὴν ἐποποιία του, αὐτὲς τὶς τόσο μεγάλες ὠδῖνες του, ὁ Παῦλος τὶς θυμόταν μέχρι τὸν τελευταῖο μῆνα τῆς ζωῆς του, ὥστε ὡς φυλακισμένος μελλοθάνατος νὰ γράφῃ· *Παρηκολούθηκάς μου, (Τιμόθεε,) τῇ διδασκαλίᾳ... τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα! καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος* (Β΄ Τι 8,1-2). αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ *ὠδῖνες* ἔφεραν στὸ φῶς ἕναν θαυμάσιο πνευματικὸ τοκετό· γεννήθηκε ἐν Χριστῷ ὁ Τιμόθεος. ἦταν Μικρασιάτης μιγάς, ἀπὸ πατέρα *Ἕλληνα* καὶ μητέρα Ἑβραία. ἡ ἐκ μητρὸς γιαγιά του Λωΐς καὶ ἡ μητέρα του Εὐνίκη, εὐσεβεῖς Ἑβραῖες, ἀνέθρεψαν τὸν Τιμόθεο *ἐκ βρέφους* μὲ τὰ *ἱερὰ γράμματα,* τὴ Βίβλο (Β΄ Τι 8,5). ὡς ἔφηβος ὁ Τιμόθεος, κατὰ τὴν πρώτη γνωριμία του μὲ τὸν Παῦλο, ἀσφαλῶς θαύμασε τὸ μεγαλεῖο τοῦ *ἄχρι θανάτου* λιθοβοληθέντος Παύλου, τὸ πῶς σηκώθηκε καί, χωρὶς νὰ κακολογήσῃ τοὺς φονεῖς του, τὴν ἄλλη μέρα κιόλας ἔσπευσε στὸ *εὐαγγελίζεσθαι Χριστόν*· καὶ πολλὰ ἄλλα ἴσως. ἀλλὰ τότε παρέμεινε στὸ σπίτι του, ἐπειδὴ ἦταν μικρός. σ' ἑπόμενη ὅμως περιοδεία τοῦ Παύλου, κατὰ τὴν ὁποία ἐπανεπισκέφτηκε τὰ Λύστρα, ὁ Τιμόθεος τὸν ἀκολούθησε μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του στὴ Ῥώμη (Πξ 48,1-3· Β΄ Τι 10,5).

Ὁ Τιμόθεος ἦταν κυρίως πρόσωπο *εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενον διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν* (Ἑβ 1,14). τόσο στὶς Πράξεις ὅσο καὶ στὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου ἱστορεῖται ὅτι πολλὲς φορὲς ὁ Παῦλος τὸν ἔστελνε σὲ ὑψηλὲς καὶ δύσκολες ἀποστολές. φέρεται δὲ κι ὡς συναποστολεὺς ἓξ Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου· Α΄ Θε Β΄ Θε Β΄ Κο Φι Κλ Φμ. τὸν γνωρίζουν ὅλες οἱ ἐκκλησίες καὶ σὲ πολλὲς ἀντικατέστησε τὸν Παῦλο κατ' ἐπανάληψιν. ὁ Παῦλος στὶς πρὸς αὐτὸν δυὸ Ἐπιστολές του τὸν προσφωνεῖ *τέκνον* καὶ *γνήσιον τέκνον* καὶ *ἀγαπητὸν τέκνον* (Α΄ Τι 1,2· 4,1· Β΄ Τι 1,1), σὲ τρίτους δὲ γράφει γι' αὐτόν· *Ὅς ἐστι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν Κυρίῳ* (Α΄ Κο 8,1)· καὶ *Ἐλπίζω δὲ Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν· οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει... τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον* (Φι 5,1-4). καὶ σ' αὐτὸν ἐμπιστεύθηκε τὴ μεγαλείτερη ἐκκλησία ἀπ' ὅσες ἵδρυσε, τὴν τῆς Ἐφέσου· καὶ οὐσιαστικὰ τὶς ἐκκλησίες τῶν ἀνθυπατιῶν Ἀσίας καὶ Φρυγίας.

Τὸ διεισδύνον στὴ χριστιανικὴ ἐκκλησία κακό, ποὺ ἐμφανίζεται

στὴν ἀμέσως προηγούμενη Ἐπιστολὴ Πρὸς Τίτον, καὶ ποὺ περιέγραψα στὸ τέλος τῆς ἐξετάσεως τῆς Ἐπιστολῆς ἐκείνης, ἐδῶ στὴν Α΄ Τι φαίνεται πολὺ περισσότερο καὶ θρασύτερο. αὐτὸ σημαίνει ὅτι εἶχε αὔξησι κι ἐπιθετικότητα χιονοστιβάδος. οἱ αἱρετικοί, ὅπως εἶπα, ὀνομάζουν τὸ σκυλολόι τους καὶ τὴν ἄρρωστη φαντασίωσί τους *Γνῶσιν,* κι ὁ Παῦλος τὸ λέει *ψευδώνυμον γνῶσιν* (Α΄ Τι 22,1), κι ἀργότερα εἶναι γνωστὸ ὡς συρφετὸς *νικολαϊτῶν* (Ἀπ 3,6· 5,5). εἶναι ἄνθρωποι *ἄπιστοι διεφθαρμένοι δαιμονιώδεις,* πωρωμένοι *(κεκαυστηριασμένοι),* ἐμποδίζουν τὸ γάμο *(κωλύουσι γαμεῖν)* κι ἀπαγορεύουν ἰσοβίως ὡρισμένα τρόφιμα (Α΄ Τι 9). ἀσχολοῦνται μὲ *βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους* (Α΄ Τι 10,2), μὲ *βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις, ἑτεροδιδασκαλοῦσι* καὶ σκαρώνουν *γενεαλογίας ἀπεράντους* (Α΄ Τι 2,2) κι ἐπαγγέλλονται στὰ θύματά τους *γνῶσιν ψευδώνυμον* (Α΄ Τι 22,1), εἶναι ἄκρως ἀσεβεῖς καὶ ἀρσενοκοῖται καὶ ὅ,τι αἰσχρότερο διανοηθῇ κανείς. γι' αὐτό, κατὰ τὸν Παῦλο, θέλουν νὰ ἐπαναφέρουν τὸν ἰουδαϊκὸ νόμο· διότι εἶναι ἀνάξιοι τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐλευθερίας (Α΄ Τι 2,7-8). αὐτὸ σημαίνει ὅτι στὸ ξεσάλωμα αὐτὸ ὑπάρχει καὶ ἰουδαϊκὸς δάκτυλος (πρβλ. Πξ 62,3-8).

Ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Παύλου ἔχει, ὅπως καὶ ὅλα τὰ βιβλικὰ κείμενα πληροφορίες ὑψίστης ἀξίας, ἀνάμεσα δὲ σ' αὐτὲς καὶ ὁλόκληρο τὸ λατρευτικὸ - λειτουργικὸ τυπικὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας (Α΄ Τι 11,3)·

Ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ.

τρία δηλαδὴ πράγματα συγκροτοῦσαν τὴν ἀρχαία μία λειτουργία καὶ λατρεία τόσο ἑβδομαδιαία ὅσο κι ἐνιαύσια· ἡ *ἀνάγνωσις* τῆς Βίβλου, ἡ ἰδιαίτερη κατ' ἄτομο συζήτησι ποιμένος καὶ ποιμαινομένου (*παράκλησις* = στηριγμός), καὶ ἡ πρὸς ὅλους *διδασκαλία*· τίποτε ἄλλο. γι' αὐτὸ δὲν τοὺς χρειαζόταν ναός, καμπαναριό, τέμπλο, εἰκονίσματα, λάβαρα, πολυέλαιοι, μανουάλια, θυμιατήρια, κατσία, εἰδικὰ ἄμφια, καλυμμαύχια, ἐπανωκαλύμμαυχα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κοινὰ ῥοῦχα, μουσικὴ παρασήμανσι, πληρωμένοι ψάλτες καὶ ἰσοκράτες καὶ καντηλανάφτες, ἑορτές, πανηγύρια, νυχτερινοὶ πασχαλινοὶ πυροβολισμοί, ἀπόφραξι δρόμων μὲ πομπὲς Ἐπιταφίων Θρήνων, καὶ ἄλλα τέτοια συμπράγκαλα. ἐκκλησίαζαν δὲ σὲ κάποια νοικιασμένη αἴθουσα ὅπως ἡ *Σχολὴ τοῦ Τυράννου* στὴν Ἔφεσο (Πξ 61,33), σὲ κάποιο *ὑπερῷον* σὲ τρίτο πάτωμα ὅπως ἐκεῖνο στὴν Τροία (Πξ 65,3), ἢ σὲ κάποιο εὐρύχωρο σαλόνι σὰν ἐκεῖνα τῶν ἀρχοντικῶν *οἴκων* τοῦ *Νυμφᾶ* (Κλ 11,6) καὶ τοῦ *Φιλήμονος* (Φμ 1,2). καντήλια εἶχαν βέβαια, γιὰ νὰ τοὺς φέγγουν νὰ βλέπουν, ὅπως ἔχουμε σήμερα τὰ πεντακάθαρα ὑγιεινὰ καὶ φωτεινότατα ἠλεκτρικὰ φῶτα. κι ἐγὼ μέχρι στὴν 7η γυμνασίου (=

τωρινὴ Β΄ Λυκείου) μὲ καντήλια διάβαζα τὰ μαθήματά μου, τὰ οἰκιακά μας καντήλια κηροζίνης ποὺ μύριζαν πετρέλαιο, ὄχι καντήλια λαδιοῦ. καὶ ὕστερα μᾶς ἦρθε στὸ χωριὸ τὸ ἠλεκτρικὸ ῥεῦμα, κι ἔνιωσα πολὺ ἄνετα μὲ τὸ ἠλεκτρικὸ φῶς τὸ ἄοσμο καὶ παμφώτεινο. καὶ *λαμπάδες* εἶχαν οἱ ἀπόστολοι (Πξ 65,2), διότι πῶς θὰ ἔβλεπαν, ὅταν ἐκκλησίαζαν νύχτα; κι ἐμεῖς στὰ χωριά, ὅταν πηγαίναμε στὴν ἐκκλησία νύχτα, πηγαίναμε μὲ λαμπάδες ἀναμμένες, γιὰ νὰ μὴν πατοῦμε λάσπες καὶ νερὰ τοῦ δρόμου καὶ σκοντάφτουμε σὲ πέτρες, καὶ γιὰ νὰ βλέπουμε μέσα στὴν ἐκκλησία, καὶ νὰ μποροῦν οἱ λειτουργοὶ νὰ βλέπουν νὰ διαβάζουν. ὕστερα ὅμως ἦρθε τὸ ἠλεκτρικὸ φῶς καὶ στὰ κτήρια καὶ στοὺς δρόμους, καὶ τὰ κηριὰ καὶ τὰ καντήλια δὲν χρειάζονταν· ἀλλὰ δὲν πετάχτηκαν· ἀντίθετα ὁσιοποιήθηκαν· ἢ κι ἔγιναν ἐμπορεύματα. ἔχω δῆ μαγαζιὰ ποὺ πουλᾶνε μόνο τέτοια. ἔψαλλαν κιόλας οἱ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων, ὅπως ἔψαλαν κι ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς 11 μαθητάς του στὸν τελευταῖο δεῖπνο του, πρὶν βγοῦν νὰ πᾶνε στὴ Γεθσημανή (Μθ 112,1· Μρ 62,13), κι ὁ Παῦλος μὲ τὸ Σίλα ἔψαλλαν τὰ μεσάνυχτα ξαπλωμένοι ἀνάσκελα μὲ τὶς ἁλυσίδες στὰ χέρια καὶ τὸ *ξύλον* τῆς ποδοκάκης στὰ πόδια (Πξ 51,10). κι ἐγὼ ψάλλω ἀπὸ πολὺ μικρὸς συχνὰ μέσα στὸ σπίτι μου μερικὰ ὡραῖα, ἢ ψαλμοὺς ἀπὸ τὴ Βίβλο ἢ ἐκεῖνα τὰ πανόμορφα κι ὀρθόδοξα ἀναστάσιμα *Τοῦ λίθου σφραγισθέντος* ἢ *Τὸν συνάναρχον Λόγον,* κλπ., παρ' ὅλο ποὺ δὲν εἶμαι καλλίφωνος, ἀλλὰ μόνο βροντόφωνος. δὲν μὲ πειράζει αὐτό, διότι ψάλλω μόνο γιὰ μένα καὶ τὸ θεό, ὄχι γιὰ νὰ μ' ἀκοῦν ἄλλοι· οὔτε γιὰ ν' ἀνταγωνιστῶ κάποιον. δὲν ψάλλω ὅπως ὁ Καραχάλιος στὴ μητρόπολι, ποὺ ὅταν ἔφτανε στὸ *ἀθάαااااااااνατος,* 20-30 γέροι θαυμασταί του γύρω του ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ γιλέκο τους τὰ ῥολόγια τῆς τσέπης καὶ μετροῦσαν ἐκστασιασμένοι καὶ μαστουρωμένοι πόσα δευτερόλεπτα θὰ τραβήξῃ τὸ *ἀθάαااااااااνατος,* κι ἐκεῖνος τοὺς ἔβλεπε καὶ τὸ παρατραβοῦσε, ἔχοντας πάρει βαθειὰ ἀνάσα πρὶν τὸ ἀρχίσῃ, κι ὅταν τὸ τερμάτιζε μὲ τὸ *-νατος* μισοπνιγμένο, οἱ θαυμασταὶ ἔκαναν εἰς ἀλλήλους θαυμαστικὰ νεύματα καὶ χειρονομίες, καὶ ψιθύριζαν ὅτι πέρασε κι ἐκεῖνο τὸ

Ἄνοιξε πέτρااااااااα γιὰ νὰ μπῶ,
χάνω τὸν ἄντρα π' ἀγαπῶ

τῆς Μαρινέλλας· κι ὁ Καραχάλιος, ποὺ ἤξερε μὲ ποιά τὸν συγκρίνουν καὶ πόσο τράβηξε τὸ δικό της *πέεεεεεεεετρα,* φρόντιζε νὰ τὴν ξεπερνάῃ, γιὰ νὰ τῆς δείξῃ τῆς καρακάξας «ποιανοῦ παιδιὰ τρῶν ἀρτυμένο», καὶ ξετρέλλαινε τοὺς γέρους θαυμαστάς του ποὺ τὸν μετροῦσαν. δὲν ἔκαναν τέτοιους διαγωνισμοὺς ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι.

Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἁμαρτία ἢ κακοδοξία νὰ ἐπανέλθουμε στὴν

ἀποστολικὴ ἁπλότητα καὶ σεμνότητα· ἦταν ὁπωσδήποτε πρακτικώτερη, ὑγιεινότερη, φτηνότερη, ἀξιοπρεπέστερη, σεμνότερη, ἁγιώτερη, ὠφελιμώτερη, κι ὀρθοδοξώτερη. ἐπίσης λόγῳ τοῦ βαθέος πλέον γήρατός μου καταλαβαίνω ὅτι δὲν θὰ προλάβω νὰ χαρῶ μιὰ τέτοια βελτίωσι κι ἐπαναφορὰ στὴν ἀποστολικὴ ἁπλότητα εἰλικρίνεια καὶ πίστι. νοσταλγῶ κάτι τέτοιο, ἀλλὰ δὲν μὲ πειράζει ποὺ δὲν θὰ προλάβω νὰ τὸ χαρῶ· μόνο ν' ἀξιωθῶ νὰ ψάλω σωστὰ στοὺς οὐρανοὺς ὡς καὶ καλλίφωνος πλέον.

Ἡ Α΄ Πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολὴ γράφτηκε κατὰ τὰ ἔτη 66-67· εἶναι ταυτόχρονη ἢ λίγο νεώτερη τῆς Πρὸς Τίτον. ὁ ἀκριβὴς τόπος τῆς συντάξεώς της εἶναι ἄγνωστος· μπορεῖ νὰ εἶναι ὅμως οἱ Φίλιπποι ἢ ἡ Θεσσαλονίκη ἢ ἡ Βέροια· πάντως ἡ Μακεδονία (Α΄ Τι 2,1-2).

14. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β΄

Ἡ Β΄ Πρὸς Τιμόθεον εἶναι ἡ χρονικῶς τελευταία Ἐπιστολὴ τοῦ φυλακισμένου καὶ μελλοθανάτου Παύλου, γραμμένη στὴ Ῥώμη καὶ σταλμένη στὴν Ἔφεσο τὸ ἔτος 68, ἐπὶ αὐτοκράτορος Γάλβα, ἕναν μέχρι τρεῖς μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσί του μὲ μία μόνο ἔντεχνη τσεκουριὰ στὸν τράχηλο, ὅπως ἐκτελοῦνταν οἱ Ῥωμαῖοι πολῖτες, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ἀνέφερα, ἀπαγορευόταν νὰ βασανιστοῦν (βλ. Πξ 74). καὶ ὅταν γράφῃ τὴν παροῦσα Ἐπιστολή του, ξέρει ὅτι ἐπίκειται ἡ ἐκτέλεσί του ἀπὸ μέρα σὲ μέρα. καὶ ἦταν τότε ὁ Παῦλος περίπου 55-59 ἐτῶν· θέλω νὰ πῶ ὅτι μὲ κανέναν τρόπο δὲν φαίνεται νὰ πάτησε στὰ 60. ὅταν σκέφτωμαι ὅτι τὴν ὥρα αὐτὴ ποὺ γράφω εἶμαι πάνω ἀπὸ 20 χρόνια πρεσβύτερος τοῦ θανατωμένου Παύλου, κυριαρχοῦμαι ἀπὸ μιὰ βαθειὰ κι ἀξεθώριαστη λύπη, ἀλλὰ κι ἀπὸ ἕναν βαθύτατο θαυμασμὸ γι' αὐτὸ τὸ πρόσωπο, στὸ ὁποῖο ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουμε τὸ ὅτι εἴμαστε Χριστιανοὶ καὶ γνωρίζουμε καὶ λατρεύουμε τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, κι ἔχουμε τὴν Καινὴ Διαθήκη. μένω ἔκθαμβος ὅταν φαντάζωμαι τὸ κουράγιο ποὺ εἶχε νὰ γράφῃ ὅσα γράφει στὴν παροῦσα Ἐπιστολὴ ξέροντας ὅτι ἀπὸ μέρα σὲ μέρα ἀποκεφαλίζεται. γιὰ τὸν ἐπικείμενο θάνατό του γράφει στὸν Τιμόθεο ὄχι «θανατοῦμαι» ἢ «ἀποκεφαλίζομαι» ἢ «ἀποθνῄσκω», ἀλλὰ *σπένδομαι*· γίνομαι *σπονδή*. ἡ σπονδὴ ἦταν προσφορὰ θυσίας ῥευστοῦ· οἴνου, ἐλαίου, γάλακτος, μέλιτος, ἢ καὶ αἵματος, ἀπὸ τὸ *ῥυτόν*· ἦταν τελεστικὸ σκεῦος σὰν εἰδικὸ τελεστικὸ ποτήρι ἢ κανάτι ποὺ εἶχε τρῦπα στὸν πυθμένα, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔρρεε ἡ ὅποια ῥευστὴ θυσία παράλληλα μὲ τὴ θυσία τῶν συνήθων καὶ πασιγνώστων *θυμάτων* στὴ *θυμέλη* ἢ *θυσιαστήριον*. γράφει· *Ἐγὼ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε· ...τὸν δρόμον τετέλεκα...* (Β΄ Τι 9,6-9). ἀλλὰ μέχρι καὶ τὸ τέλος

τοῦ δρόμου ὁ Παῦλος φροντίζει τὴν ὀρθοδοξία τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. οἱ ἀκάθαρτοι αἱρετικοὶ ξεσαλώνουν ὅλο καὶ περισσότερο, καθὼς βλέπουν ὅτι ὅλοι οἱ αὐτόπτες καὶ αὐτήκοι μάρτυρες τοῦ Χριστοῦ σὲ λίγο ἢ πεθαίνουν ἢ σφάζονται. καὶ εἶναι κι ἀνυπόμονοι στὸ ξεσάλωμά τους. καὶ μέσα ἀπὸ τὴ μακρινὴ φυλακὴ τῆς ἀναμονῆς τῆς ἐκτελέσεώς του ὁ Παῦλος φροντίζει τὴν ἐκκλησία.

Ἀφοῦ γράφει στὸν Τιμόθεο διάφορες ὁδηγίες, καὶ ποιοί εἶναι οἱ κακοὶ ποὺ ἐπιβουλεύονται τὴ ζωὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ εὐαγγελίου, καὶ ποιοί εἶναι οἱ κακόδοξοι, προσθέτει· *Ἐκ τούτων εἰσὶν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα* (Β΄ Τι 7,5). ἀπ' αὐτὰ τὰ θεόπνευστα λόγια τοῦ Παύλου πυροδοτήθηκα κι ἐγὼ τὸ 2007 κι ἔγραψα τὸ σύντομο σύγγραμμά μου «Παρθενοσυλλέκτες»[39]. εἶμαι δὲ ὁ δεύτερος μὲ τέτοιο κείμενο μετὰ τὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο, ποὺ συνέγραψε τὸ *Κατὰ συνεισάκτων*[40]. κι αὐτὴ ἦταν ἡ μιὰ αἰτία ποὺ τὸν δολοφόνησαν ὁ Κύριλλος καὶ οἱ ἄλλοι δολοφόνοι. ἡ δεύτερη αἰτία ἦταν ὅτι ὁ Χρυσόστομος συνέτριψε τοὺς καββαλιστὰς τῆς Βίβλου, κυριώτερος τῶν ὁποίων ἦταν ὁ Κύριλλος, καὶ ἡ τρίτη ὅτι τὴν ἐπισκοπὴ τοῦ Χρυσοστόμου τὴν ἤθελαν πολλοί, κυριώτερος τῶν ὁποίων ἦταν πάλι ὁ Κύριλλος, ὁ πρόεδρος τῆς «οἰκουμενικῆς» συνόδου τῆς Δρυὸς ποὺ καθῄρεσε ἀφώρισε ἐξώρισε κι ἐξώντωσε τὸ Χρυσόστομο. μερικοὶ τὸ δικό μου τέτοιο κείμενο, ἐπειδὴ ἴσως δὲν καταλαβαίνουν τὴν πρωτόγνωρη λέξι μου «Παρθενοσυλλέκτες», τὸ λὲν «Δεύτερα Ἀπομνημονεύματα» κατὰ τ' «Ἀπομνημονεύματά» μου. ἂς τὸ λένε ὅπως εὐκολύνονται, τὸ ἴδιο κάνει. στοὺς Παρθενοσυλλέκτες ὅλα τὰ ἄτομα εἶναι ἀληθινά, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ὀνόματα συμβατικά. πολλοὶ μὲ ῥωτοῦν ποιοί εἶναι καὶ τί ποσοστὸ ἀναλογεῖ στὸν καθένα. κι ἄλλοι μοῦ ἔστειλαν σχετικὰ προ-πό. γέλασα πολύ, ἀλλὰ δὲν ἀσχολοῦμαι μὲ προ-πό. τὸν νικολαϊτικὸ «θεσμὸ» καταπολέμησα· καὶ μᾶλλον ἀποτελεσματικά. γιὰ νὰ μὴν κάνουν τὴν ἐκκλησία καραγυναικαριὸ παρθενοσυλλεκτῶν καὶ συνεισάκτων.

Κι ἀμέσως ὁ Παῦλος συνεχίζει· *Ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῇ, οὕτω καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν* (Β΄ Τι 7,6). ἔγραψα καὶ γι' αὐτὸ πολὺ πιὸ μπροστὰ τὴ βιβλικὴ διατριβή μου «Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς»[41], ὅπου ἐξηγῶ ὅτι οἱ δυὸ αὐτοὶ διεστραμμένοι *Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς* δὲν εἶναι οἱ μάγοι τοῦ φαραώ, ποὺ ἀντιστάθηκαν στὸ Μωϋσῆ, ὅταν ἐκεῖνος ἐπέφερε στὸ φαραὼ τὶς δέκα πληγές (Νο 15,5-6· 16,10· 17,8· 18,4-6), ὅπως «ἐξηγοῦν» ἁπαξάπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἀρχαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, Ἕλληνες Λατῖνοι κι Ἀ-

νατολῖτες, καὶ μερικὰ ἀπόκρυφα, καί γε ἁπαξάπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ μετὰ τὸ 1517 «βιβλικοὶ θεολόγοι», παπικοὶ καὶ προτεστάντες καί γε οἱ ἡμέτεροι ὀρθοδοξούληδες κι ὀρθοδοξαρᾶδες, ποὺ προσθέτουν ὅτι κι ὁ Παῦλος καὶ οἱ ἄλλοι συντάκτες τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἡ «ἱερὰ παράδοσις» τῆς ἐκκλησίας ἀντλοῦν πληροφορίες ἀπὸ τ' ἀπόκρυφα –τὰ στραβά τους τὰ μάτια καὶ τὰ ξεκουνημένα τους μυαλά–, ἀλλ' εἶναι οἱ *Ἰεμινὶ καὶ Ζαμβρὶ* ποὺ ἀναφέρονται ὡς μαστροποὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἐν Βεελφεγὼρ ποὺ πῆγαν νὰ καταμολύνουν τὸν Ἰσραὴλ μὲ ἱερόδουλες τοῦ Μωὰβ καὶ τελεστικὴ πορνεία μὲ τὶς βακούφικες ἐκεῖνες πόρνες (Νο 232). ὁ Παῦλος ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχαῖοι ἐξελληνίζει τὰ δυὸ ὀνόματα, ὅπως καὶ τὸ *Ἰωσὴφ* τὸ ἐξελληνίζουν ὡς *Ἰώσηπος,* καὶ τὰ *Ἰακὼβ* καὶ *Συμεὼν* καὶ *Λευῖ* καὶ *Σαοὺλ* καὶ *Ἱερουσαλὴμ* τὰ ἐξελληνίζουν ὡς *Ἰάκωβος Σίμων Λευῖς Σαῦλος Ἱεροσόλυμα.* μάτια δὲν εἶχαν τὰ στραβάδια, γιὰ νὰ τὰ δοῦν αὐτά; καὶ οἱ Γάλλοι τὸ *Ιωάν (Ioan)* τὸ προφέρουν *Ζάν,* καὶ τὸ *Ἰάκ(ωβος)* τὸ προφέρουν *Ζάκ (Ζὰν Ζάκ 'Ρουσώ),* καὶ οἱ Ἄγγλοι τὸ *Ἰάκ(ωβος)* τὸ προφέρουν *Τζάκ.* οὔτε κι αὐτὰ τὰ ἔβλεπαν; τὴν ἴδια δουλειὰ –ἐννοεῖ ὁ Παῦλος– κάνουν, σὰν τὸν Ἰαννῆ καὶ τὸν Ζαμβρῆ, καὶ οἱ γνωστικοὶ καὶ νικολαΐτες τῶν ἀποστολικῶν χρόνων· τελετουργικοὶ μαστροποὶ τῆς τελεστικῆς ἀκολασίας. δυστυχῶς, ὅταν ἔγραφα τὴν παλιά μου «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην»[42] γιὰ τοὺς φοιτητάς –ἤμουν 31 ἐτῶν τότε– δὲν εἶχα ἐξηγήσει αὐτὰ τὰ ὀνόματα, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἀναφέρθηκα σ' αὐτά. προβληματίστηκα ὅμως, κι ἀμέσως τὸ ἑπόμενο ἔτος 1973 ἔγραψα κι ἐξέδωκα τὴ διατριβή μου «Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς» ποὺ μνημόνευσα. τὸ 1972 ὁ ἄλλος βιαζόταν νὰ ἐμφανίσῃ ἐγχειρίδιο στοὺς φοιτητάς, διότι μόλις εἶχε γίνει ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς «βιβλικῆς θεολογίας». τί νὰ ἔκανα;

Δ. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΑΙ

Οἱ ἑφτὰ Ἐπιστολὲς τῶν ἄλλων τεσσάρων ἀποστόλων καὶ συντακτῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης, Ἰακώβου Πέτρου Ἰούδα καὶ Ἰωάννου, παραδίδονται στ' ἀρχαῖα τους χειρόγραφα μὲ τὴ μεταγενέστερη ὁμαδικὴ ὀνομασία *Καθολικαί,* δηλαδὴ ἐγκύκλιες, ἐπειδὴ οἱ ἓξ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τελευταία καὶ μικρότερη ὅλων –μισὴ σελίδα– ἀπευθύνονται σὲ πολλοὺς παραλῆπτες χωρὶς οὔτε ὄνομα ἀντρὸς παραλήπτου οὔτε πόλεως οὔτε μιᾶς χώρας παραληπτρίας. μόνο ἡ τελευταία καὶ μικρότερη ἀπευθύνεται *Πρὸς Γάιον.*

1. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑΚΩΒΟΥ

Ὅπως ἔγραψα στὰ προηγούμενα τοῦ παρόντος τρίτου τόμου τῆς Εἰσαγωγῆς, ὁ ταπεινόφρων καὶ γλυκὺς κι ἐπιδέξιος Λουκᾶς, τὸ 58 στὰ Ἱεροσόλυμα ἔγραψε τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου, καὶ τὴν περιέλαβε στὴν ὁμάδα τῶν τεσσάρων κειμένων, ποὺ ἀρχίζουν μὲ παρήχησι τοῦ κωδικοῦ *Π* (Λκ Πξ Ἑβ Ἰα). ἀφοῦ τὸν ἁπλοϊκὸ *παλαιὸν ἀσκὸν* (Μθ 39,10-13) τὸν χειριζόταν τότε ὁ Μάρκος γιὰ τὸ κακὸ τῆς ἐκκλησίας, γιατί νὰ μὴν τὸν χειριστοῦν γιὰ τὸ καλὸ τῆς ἐκκλησίας ὁ Παῦλος κι ὁ Λουκᾶς, ἀξιοποιώντας τὴ φιλοτιμία καὶ φιλοδοξία του νὰ εἶναι κι αὐτὸς συντάκτης τῆς Καινῆς Διαθήκης, ποὺ μέχρι τότε εἶχε μόνο τὰ ἓξ βιβλία τοῦ Παύλου Α΄ Θε Β΄ Θε Γα Α΄ Κο Β΄ Κο Ῥω; δὲν τὸν βίασαν, οὔτε τὸν ἐκβίασαν· κάτι ποὺ τὸ ἤθελε ὁ ἴδιος τόσο πολύ, αὐτὸ τοῦ ἔκαναν. κι ὁ Λουκᾶς βέβαια ἔγραψε τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ ἀγραμμάτου κι ἁπλοϊκοῦ Ἰακώβου ὄχι μόνο γλωσσικῶς, μὲ τὴν ὡραία γλῶσσα του, ἀλλὰ καὶ στὰ νοήματα καὶ στὴν ἐπιλογὴ καὶ διάρθρωσι καὶ δόμησι καὶ ἔκφρασι τῶν ἐπὶ μέρους *Δώδεκα διδαχῶν πρὸς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ* (Ἰα 1,1). κι ἀφοῦ τοῦ ἁπλοϊκοῦ καὶ φιλοτίμου Ἰακώβου τοῦ ἄρεσε νὰ τονίζῃ τὰ *ἔργα* περισσότερο ἀπὸ τὴν *πίστιν,* τοῦ ἔγραψε κι ὁ Λουκᾶς γιὰ τὰ *ἔργα τῆς πίστεως,* ὅπως ἡ ἀγάπη ἡ ταπεινοφροσύνη ἡ ἐλεημοσύνη ἡ ἁγνότης, καὶ ὄχι γιὰ τὰ *ἔργα τοῦ νόμου,* ὅπως ἡ περιτομὴ τὸ σάββατον καὶ ἡ «εὐχὴ» (=τάμα) μὲ τὸ ξύρισμα τῆς κεφαλῆς καὶ τὴ θυσία τριῶν προβάτων. εἶναι μιὰ διάκρισι *ἔργων* καὶ *ἔργων,* ποὺ δὲν τὴ μυρίστηκαν ποτὲ οὔτε ὁ μπουμπούνας θεολόγαρος Λούθηρος οὔτε οἱ μετὰ ἀπ' αὐτὸν ἄλλοι ἐχθροὶ τῆς Βίβλου. ὁ θεόπνευστος Λουκᾶς ἔγραψε μιὰ θεόπνευστη Ἐπιστολὴ κι ἂν σ' αὐτὴ ἔβαλε τὸ ὄνομά του εὐχαρίστως ὁ Ἰάκωβος, ποὺ τὸ ἤθελε τόσο μὰ τόσο πολύ, γιὰ νὰ φαντάξῃ κι αὐτὸς ὡς

στῦλος, αὐτὸ μείωσε ἢ παρέβλαψε τὴ θεοπνευστία τοῦ θεοπνεύστου συντάκτου Λουκᾶ ἢ τὴν Καινὴ Διαθήκη; ὄχι βέβαια, χίλιες φορὲς ὄχι. μιὰ τέτοια θυσία καὶ ταπεινοφροσύνη τοῦ ἀφιλόδοξου Λουκᾶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως κι ἐκκλησίας καί γε γιὰ τὸ καλμάρισμα καὶ τὴ σωτηρία τοῦ Ἰακώβου εἶναι, νομίζω, καὶ ἔργο πολὺ θεάρεστο. κι ὁ Κύριος εὐλόγησε τὸ Λουκᾶ νὰ γράψῃ περίπου τὸ ἕνα τρίτο τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τὸν Παῦλο νὰ γράψῃ κι ἐκεῖνος τὸ ἕνα τρίτο. κι αὐτὸ ὁ Ἰάκωβος σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμο δὲν τὸ ἔμαθε ποτέ, διότι πρὶν ὁλοκληρωθοῦν τὰ δύο τρίτα, τὸ τοῦ Λουκᾶ καὶ τὸ τοῦ Παύλου, τὸν Ἰάκωβο οἱ Ἰουδαῖοι, γιὰ τοὺς ὁποίους τόσο δούλεψε, τὸν σκότωσαν. ὁ Κύριος τὸν πῆρε στοὺς οὐρανοὺς τὸν ἀφελῆ ἐξάδερφο, ποὺ κάποτε ἤθελε τὸν ἐξάδερφό του νὰ τὸν δέσῃ γιὰ τρελλό, διαβάλλοντάς τον ἔτσι τόσο πολὺ καὶ τόσο φαρμακερὰ ἐπάνω στὸ κορύφωμα τοῦ θείου καὶ σωτηρίου κηρύγματός του (Μρ 15,2)· ὁ Μάρκος τὸ γράφει αὐτό· σὰ νὰ λέῃ κι αὐτός· «Βρέ, τί κάναμε τότε! κρέμασμα θέλαμε».

Ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου, δηλαδὴ τοῦ Λουκᾶ, ἡ ὁποία γράφτηκε τὸ 58 στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ στάλθηκε τσεκαρισμένη μὲ τὴν κωδικὴ παρήχησι τοῦ *Π* σ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες ποὺ εἶχε ἱδρύσει ὁ Παῦλος, καὶ τὴν ὁποία ἑρμήνευσα τὸ 1975 σὲ ἡλικία 34 ἐτῶν[43], μετὰ τὸ προοίμιο διαρθρώνεται σὲ δώδεκα φυσικὰ κι ὀργανικὰ κεφάλαια - διδαχές.

1. Ἐξωτερικὸς καὶ ἐσωτερικὸς πειρασμός
2. Ἔμπρακτος καὶ πνευματικὴ θρησκευτικότης
3. Ἡ προσωποληψία ξένη πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν
4. Ἡ ἔμπρακτος πίστις καὶ ἡ ἄκαρπος ψευδοπίστις
5. Τὸ ἔργον τοῦ διδάσκειν καὶ ἡ μάστιξ τοῦ φλυαρεῖν
6. Σοφία πνευματικὴ καὶ σοφία ψυχική
7. Αἱ ἡδοναὶ καὶ τὰ κακὰ θελήματα ὡς ὑπονομευταὶ τῆς ἁρμονικῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς τοὺς συνανθρώπους.
8. Ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου (=τοῦ βιοῦ).
9. Ἡ μακροθυμία τῶν πιστῶν καὶ πτωχῶν
10. Ὁ ὅρκος καὶ τὸ ψεῦδος
11. Ἐξομολόγησις μετ' εὐχελαίου καὶ προσευχή
12. Ἀγὼν διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἁμαρτωλῶν.

2. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ Α΄

Ὁ Συμεὼν ἢ ἐξελληνισμένα Σίμων καταγόταν ἀπὸ τὴν παραλίμνια πόλι ψαράδων Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας (Ἰω 6,2), γειτονικὴ τῆς μεγαλείτερης Καπερναοὺμ ποὺ ἦταν τὸ κηρυκτικὸ ὁρμητήριο τοῦ

Χριστοῦ. ἦταν σὲ ἡλικία ὁ μεγαλείτερος τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἴσως καὶ τοῦ Χριστοῦ λίγο μεγαλείτερος· δηλαδή, ἐνῷ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ μαθηταί του ἦταν 30 καὶ 31 ἐτῶν, ὁ Πέτρος μπορεῖ νὰ ἦταν καὶ 32 ἢ 33. καὶ ἦταν μᾶλλον ὁ μόνος παντρεμένος, ἀφοῦ μνημονεύεται καὶ ἡ πεθερά του (Λκ 19,2· Μρ 6,2). (κι ἀπορῶ πῶς οἱ δυτικοὶ τὸν ἔκαναν πάπα Ῥώμης, ἀφοῦ δὲν ἦταν οὔτε ἄγαμος οὔτε γαμημένος, ὅπως ὀφείλει νὰ εἶναι κάθε πάπας Ῥώμης, διότι αὐτὰ τὰ δύο εἶναι τ' ἀπαραίτητα προσόντα τους). ὁ Κύριος τὸν ἐπωνόμασε ἑβραϊστὶ *Κηφᾶ,* ποὺ ἑλληνιστὶ θὰ πῇ *Πέτρος* (= Βράχος), κατὰ τὴ συνήθεια τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας νὰ μετονομάζῃ τοὺς εὐνοουμένους της θετοὺς Ῥωμαίους μὲ τ' ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ἄλλου στρατηλάτου κατακτητοῦ, λ.χ. *Παῦλος* ὁ φαρισαῖος *Σαοὺλ* (Πξ 23,1· 4· 38,7) ἢ *Κλαύδιος* ὁ Ἕλλην χιλίαρχος *Λυσίας* (Πξ 76,16). τὴ μετονομασία τοῦ Συμεὼν ἢ Σίμωνος σὲ Κηφᾶ ἢ Πέτρον ἀναφέρουν οἱ εὐαγγελισταί (Μθ 74,6· Λκ 27,2· Ἰω 5,10). ὁ Κύριος στὴ συνέχεια τὸν προσφωνοῦσε ἄλλοτε *Σίμων* (Μρ 64,7) κι ἄλλοτε *Πέτρε* (Λκ 119,5). μετὰ τὴν ἀνάληψι τοῦ Κυρίου, ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους λέγεται ἄλλοτε Σίμων Πέτρος, ἄλλοτε Πέτρος, κι ἄλλοτε Κηφᾶς. ὁ ἴδιος στὶς δυὸ Ἐπιστολές του αὐτονομάζεται - ὑπογράφει στὴν Α΄ *Πέτρος,* στὴ Β΄ *Συμεὼν Πέτρος* (Α΄ Πε 1,1· Β΄ Πε 1,1). μόνον ἠλίθιοι κι ἀχμάκηδες «βιβλικοὶ θεολόγοι» αὐτὸ τὸ χρησιμοποιοῦν ὡς τεκμήριο τοῦ ὅτι κατὰ τὴν «ἄποψί τους» ἄλλος ἔγραψε τὴ μιὰ Ἐπιστολὴ κι ἄλλος τὴν ἄλλη. τὸ ἴδιο κάνουν καὶ μὲ τὸν Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε γράφει *Ἰωάννης* (Ἀπ 1,1) κι ἄλλοτε *ὁ πρεσβύτερος* (Β΄ Ἰω 1,1· Γ΄ Ἰω 1,1) δηλαδὴ ὁ τῆς πρώτης γενεᾶς τῶν *αὐτοπτῶν* καὶ αὐτηκόων τοῦ Χριστοῦ. ἡ ψυχοπάθεια τῶν βλακῶν καὶ ἀχμάκηδων στὶς χαζομάρες της δὲν ἔχει πάτο. μοῦ θυμίζουν τὸν ἀνεκδοτολογικὸ βλᾶκα καὶ μωρόχαυλο τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Μαργίτην, ποὺ ῥωτοῦσε τὴ μητέρα του «ποιός τὸν ἐγκυμόνησε, αὐτὴ ἢ ὁ πατέρας του;».

Οἱ ἀπόστολοι, ὅταν ὁ Χριστὸς τοὺς διάλεξε ὡς μαθητάς του, ἦταν ἄνθρωποι πιστοὶ καὶ ἁγνοί, ἀλλ' εἶχαν κάποια ἀνθρώπινα πάθη, γιὰ τὰ ὁποῖα καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεώς του ὁ Κύριος τοὺς ἐπέπληξε, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπιφοίτησι τοῦ ἁγίου πνεύματος χρειάστηκε νὰ τοὺς ἐπιπλήξῃ κάποιος, γιὰ νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ στὴ θεάρεστη τάξι, ὅπως λ.χ. ἐπέπληξε στὴν Ἀντιόχεια ὁ Παῦλος τὸν Πέτρο γιὰ τὴ φοβητσιάρικη καὶ σκανδαλώδη ὑποκριτικὴ συμπεριφορά του, ποὺ ἔφθειρε τὴν ἐκκλησία (Γα 5). οἱ ἀπόστολοι μὲ τὴν ἐπιφοίτησι τοῦ ἁγίου πνεύματος δὲν θεοποιήθηκαν ἀ λὰ Παΐσιο, ἀλλὰ πῆραν ἔκτακτη δύναμι, ὄχι μόνιμη, γιὰ νὰ οἰκοδομηθῇ αὐτὸ ποὺ οἰκοδομήθηκε· ἡ Χριστιανωσύνη, ἡ ἐκκλησία. ἔτσι δὲν πρέπει νὰ μᾶς σκανδαλίζουν κάποια μετὰ τὴν ἐπιφοίτησι τοῦ ἁγίου πνεύματος ὀλισθήματά τους, τὰ ὁποῖα

καὶ ἡ Ἁγία Γραφὴ φανερώνει· ὄχι γιὰ νὰ τοὺς ῥεζιλέψῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ εἶναι αὐτὰ τὰ ὀλισθήματα μαθήματα γιὰ μᾶς. καὶ τὰ περισσότερα τέτοια φαίνονται στὸν κατὰ βάθος ταπεινόφρονα Πέτρο. ὁ Πέτρος, ὅταν εἶδε τὸν Κύριο νὰ περπατάῃ ἐπάνω στὰ κύματα, ζήτησε νὰ περπατήσῃ κι αὐτός. κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε '᾽Ελα'. ὅταν ὅμως περπάτησε λίγο, σὲ μιὰ στιγμὴ ὀλιγοπιστώντας φοβήθηκε κι ἄρχισε νὰ καταποντίζεται (Μθ 66,9-10). κι ὅμως αὐτὸς ἦταν ποὺ κατάλαβε πρῶτος καὶ εἶπε στὸ Χριστό *Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος.* κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε μπροστὰ σ' ὅλους τοὺς μαθητὰς ὅτι αὐτὸ εἶναι μιὰ θεία ἀποκάλυψι ὑπεράνθρωπη, κι ὅτι εἶναι *μακάριος* ποὺ ὁ θεὸς τοῦ ἔκανε μιὰ τόσο μεγάλη ἀποκάλυψι (Μθ 74,3-5). κι ἀργότερα τὸν διάλεξε μαζὶ καὶ μὲ δυὸ ἄλλους μαθητάς του νὰ τὸν κάνῃ θεόπτην στὴ μεταμόρφωσι, ἕναν ἀπὸ τοὺς συνολικὰ ἓξ μόνο θεόπτες στὴν παγκόσμια ἱστορία (Μθ 77· Β΄ Πε 2,5-7). κι ἀργότερα λίγο πρὶν συλληφθῇ ὁ Χριστὸς στὴ Γεθσημανή, ὁ Πέτρος σὲ μιὰ ἐγωϊστικὴ καὶ προσβλητικὴ γιὰ τοὺς ἄλλους μαθητὰς καύχησι καυχήθηκε στὸ Χριστό· «Κι ἂν ὅλοι σ' ἐγκαταλείψουν, ἐγὼ ποτέ· καὶ θὰ πεθάνω ἀκόμη γιὰ σένα» (Μθ 112,5-8· Ἰω 39,7). καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο ἦταν ὁ μόνος ποὺ τὸν ἀρνήθηκε τρεῖς φορὲς (Μθ 112,6· 116,1-7), κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο *ἔκλαυσε πικρῶς.* καὶ στὴ Γεθσημανή, ἐνῷ ὁ Κύριος βρισκόταν σὲ θανάσιμη ἀγωνία, ὅλοι οἱ μαθηταὶ ῥοχάλιζαν (Λκ 121). κι ὅμως ὁ δειλὸς Πέτρος, τὴν ἴδια βραδιὰ ποὺ ἀπὸ δειλία ἀρνήθηκε τὸν Κύριο, μία ὥρα πιὸ μπροστὰ στὴ Γεθσημανὴ ἔδειξε μεγάλη τόλμη· τράβηξε μαχαίρι κι ἔκοψε τὸ αὐτὶ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, τοῦ Μάλχου (Ἰω 41,10-11). νομίζω ὅτι τὸ κεφάλι τοῦ Μάλχου πῆγε νὰ κόψῃ, ἀλλ' ὁ Μάλχος πρόλαβε καὶ τραβήχτηκε, καὶ ἡ *μάχαιρα* τοῦ Πέτρου πῆρε μόνο τὸ αὐτί του. ἀνθρωπίνως φονιᾶς ὁ Πέτρος, ἀλλ' ὁ Κύριος ἀκόμη κι ἐκείνη τὴ στιγμὴ ῥύθμιζε τὰ πάντα· διέσωσε τὸν Πέτρο ἀπὸ φονιᾶ, θεράπευσε τὸ αὐτὶ τοῦ Μάλχου, κι αὐτὸν τὸν ἔκανε καὶ πιστόν, ἀργότερα Χριστιανόν. διότι, ὅπως ἔχω παρατηρήσει, στὴν Καινὴ Διαθήκη ὀνόματα ἀσήμων ἐξωτερικῶν δίνονται, μόνον ὅταν αὐτοὶ ἀργότερα ἔγιναν Χριστιανοί, ὅπως ὁ χιλίαρχος Κλαύδιος Λυσίας (Πξ 76,16) κι ὁ ἑκατοντάρχης Ἰούλιος (Πξ 27,1).

Μετὰ τὴν ἀνάστασι ὁ Κύριος ἤλεγξε τὸν Πέτρο μὲ μιὰ τρυφερὴ εἰρωνεία γιὰ τὶς τρεῖς ἀρνήσεις του, κι ὁ Πέτρος κόντεψε νὰ κλάψῃ. κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε κάτι γιὰ τὸ πῶς ἔμελλε νὰ πεθάνῃ στὰ γεράματά του. κι ὁ Πέτρος τὸν ῥώτησε γιὰ τὸν Ἰωάννη, τί τέλος θὰ ἔχῃ. κι ὁ Κύριος τοῦ εἶπε· «Αὐτὸ δὲν σὲ ἀφορᾷ· ἂν ἐγὼ θέλω γι' αὐτὸν νὰ μὴν πεθάνῃ μέχρι τὴ δευτέρα παρουσία μου, ἐσένα τί σὲ μέλει; λογαριασμὸ θὰ σοῦ δώσω;» (Ἰω 51). καὶ μετὰ τὴν ἐπιφοίτησι τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁ Πέτρος διέπραξε ἐκεῖνο ποὺ διέπραξε· φοβόταν τὸν Ἰάκωβο·

τὸν «ξάδερφο» ντὲ τοῦ Κυρίου. ἀντὶ νὰ τοῦ πῇ· «Ἰάκωβε, ὅταν ὅλοι σεβόμασταν τὸν ξάδερφό σου Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς θεῖο διδάσκαλό μας καὶ Κύριό μας, ἐσὺ ἀπὸ ἐξαδερφικὸ φθόνο, ἐπάνω στὴν ἀποκορύφωσι τοῦ λαϊκοῦ θαυμασμοῦ γιὰ τὸ πρόσωπό του, ἀποπειράθηκες νὰ τὸν δέσῃς ὡς τρελλό, καὶ τὸν διέβαλες ἔτσι πολὺ πρόστυχα. τώρα γιατί μᾶς κάνεις τὸν τιμητὴ καὶ τὸ δάσκαλο; γιατί ἀπαιτεῖς νὰ πάῃ ὁ Παῦλος στὸ στόμα τῶν λύκων νὰ θυσιάσῃ τρία πρόβατα, ὥστε νὰ τὸν συλλάβουν καὶ νὰ τὸν σκοτώσουν οἱ Ἰουδαῖοι, μὲ τοὺς ὁποίους τὰ ἔχεις τάτσι πίτσι κότσι; καὶ νὰ δῇς πῶς θὰ τὸν σκοτώσουν τώρα. γιὰ σωφρονίσου λίγο! γιὰ βάλε λίγο φρένο στὸ φθόνο σου!». ἀργότερα ὅμως ὁ Πέτρος, ὅταν πῆρε τὸ μάθημα, μίλησε μὲ παρρησία γιὰ τὴ *θεία σοφία τοῦ Παύλου,* καὶ χρησιμοποίησε - ἐνέκρινε κι αὐτὸς τὴν παύλεια ὀνομασία τῆς ἐκκλησίας *Χριστιανοὶ* (Α΄ Πε 12,5· Β΄ Πε 5,2-3). αὐτὸς καὶ εἶπε ὅτι *ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Παύλου πάσαις* περιέχεται *θεία σοφία,* καὶ οἱ Ἐπιστολὲς αὐτὲς εἶναι Ἅγιαι *Γραφαί* (Β΄ Πε 5,3). καὶ τὸ εἶπε, ὅταν ὅλη ἡ Μ. Ἀσία σείονταν ἀπὸ τὸν καταρράχτη τῶν νικολαϊτῶν ποὺ ἀπειλοῦσε νὰ κάνῃ τὴν ἐκκλησία *ποταμοφόρητον,* νὰ πνίξῃ τὸ Χριστιανισμό. μέγας ὄντως ὁ ζηλιάρης καὶ φοβητσιάρης Πέτρος. ἦταν ὁ τύπος τοῦ ἁγνοῦ καὶ ἄδολου καὶ ἀσάλευτα πιστοῦ ἀνθρώπου, καί γε τολμηροῦ, ἀλλὰ καὶ λίγο ζηλιάρης καὶ φοβητσιάρης. παιδικὴ ψυχή, εὔχρηστη στὰ παντοδύναμα χέρια τοῦ πανσόφου καὶ παναγάθου καρδιογνώστου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δημιουργοῦ τοῦ σύμπαντος (Ψα 101,26-28 = Ἑβ 1,9· 11-13).

Μήπως σὰν τὸν Πέτρο ἀλλὰ πολὺ κατώτεροι δὲν εἴμαστε σχεδὸν ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ἐκτὸς ἀπὸ σπάνιες περιπτώσεις σὰν τὸν Παῦλο καὶ τὸ Σιλουανὸ καὶ τὸ Λουκᾶ; ὁ Κύριος, ὅταν κρίνῃ, κάνει τὴ δουλειά του καὶ μὲ τοὺς ἀτελεῖς. ἐμεῖς ποιοί εἴμαστε, γιὰ νὰ κρίνουμε τὸν τρόπο του, καὶ νὰ τοῦ φέρουμε ἀντίρρησι; ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἡ Βίβλος μᾶς δίνει αὐτὲς τὶς πληροφορίες, ἐμεῖς τὶς ἐπεξεργαζόμαστε, διότι εἶναι γιὰ μᾶς μαθήματα. γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Πέτρος εἶπε στὸ Ματθαῖο καὶ στὸ Λουκᾶ καὶ στὸ Μάρκο καὶ στὸν Ἰωάννη· «Νὰ γράψετε καὶ τὶς ἀνοησίες μου». κι ὁ Παῦλος εἶπε στὸ Λουκᾶ· «Νὰ γράψῃς καὶ πῶς λυσσομανοῦσα ἐναντίον τοῦ Στεφάνου καὶ τῶν Χριστιανῶν ποὺ κυνηγοῦσα καὶ συλλάμβανα καὶ φυλάκιζα». κι ὁ Ἰάκωβος εἶπε στὸ συνένοχό του Μάρκο· «Νὰ γράψῃς ὅτι ἀποπειράθηκα νὰ δέσω σὰν τρελλὸ τὸν Κύριο». τέτοιοι ἦταν γιὰ τὴν ἀκρίβεια ὅλοι τους, γι' αὐτὸ ὁ Κύριος αὐτοὺς διάλεξε νὰ ἐκχριστιανίσουν τὴν ἀνθρωπότητα. καὶ ἡ Βίβλος δὲν χαρίζει κάστανο σὲ κανέναν· εἶναι ἀπροσωπόληπτη.

Ὁ καρδιογνώστης καὶ πανάγαθος Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἀκόμη καὶ στὴ μητέρα του κάποτε εἶπε· «Κυρά μου, δὲν ἦρθε ἡ ὥρα μου·

δὲν θὰ μοῦ πῇς ἐσὺ τί θὰ κάνω καὶ πότε» (Ἰω 7,4). κι ἄλλοτε εἶπε μπροστὰ σὲ πολὺ κόσμο· «Μητέρα μου κι ἀδέρφια μου;! νὰ περιμένουν νὰ τελειώσω. μητέρα μου κι ἀδέρφια μου εἶναι οἱ ἀκροαταί μου» (Μθ 52). καὶ στὸν Παῦλο κάποτε εἶπε· «Δὲν θὰ μοῦ ξαναζητήσῃς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα· σοῦ ἀρκεῖ ἡ χάρι μου» (Β΄ Κο 21,10)· τὸ φανερώνει ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος. ὅταν ὁ Κύριος ἦρθε στὴ γῆ νὰ σώσῃ τὸν κόσμο, ἤξερε ὅτι δὲν εἶναι ὁ ὄμορφος κόσμος, ποὺ ἦταν πρὶν ἁμαρτήσουν οἱ πρωτόπλαστοι· ἤξερε ὅτι ὅλοι εἶναι ἄρρωστοι καὶ θέλουν γιατρειά, ὅλοι εἶναι στραβόξυλα, καὶ μέσα στὴν ἀπέραντη ἀγάπη του χρειάζεται καὶ αὐστηρότης. ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἦταν ὁ νέος καὶ ἄφθαρτος Ἀδάμ, καὶ ἤξερε ὅτι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τοὺς φθαρμένους, κανεὶς δὲν ἦταν ἐν τάξει· ἀλλὰ καὶ ὅτι κάποιοι εἶναι θεραπεύσιμοι· καὶ γι' αὐτοὺς ἀποφάσισε νὰ ταπεινωθῇ, γινόμενος κι αὐτὸς ἄνθρωπος, καὶ ὡς ἄνθρωπος νὰ πεθάνῃ κιόλας γι' αὐτούς. ἦρθε γιὰ τοὺς φθαρμένους, ὄχι γιὰ τοὺς διεφθαρμένους. ἡ πρόθεσι *διὰ* σ' αὐτὴ τὴ σύνθεσι σημαίνει τὸ «πέρα γιὰ πέρα». δηλαδὴ φθαρμένος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι φθαρμένος, ἀλλὰ μέσα του διατηρεῖ μιὰ σπίθα ζωντανή· καὶ διεφθαρμένος εἶναι τὸ ἐντελῶς σάπιο πτῶμα, στὸ ὁποῖο δὲν ἔμεινε ζωντανὸ οὔτε ἕνα κύτταρο. οἱ διὰ Χριστοῦ σωθέντες ἦταν φθαρμένοι, λίγο ἢ πολύ, ἀλλ' ὄχι καὶ διεφθαρμένοι. ὑπάρχει ὁπωσδήποτε αὐτὴ ἡ διαφορά, γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔγραψε· *Οὐ πάντων ἡ πίστις* (Β΄ Θε 4,1). ἂν ὁ Πέτρος ἦταν μιὰ περίπτωσι φθαρμένου ἀντιπροσωπευτικὴ καὶ ὑπογραμμισμένη καὶ τσεκαρισμένη, αὐτὸ οὔτε ἐμᾶς μᾶς κάνει καλλίτερους ἀπὸ τὸν Πέτρο, οὔτε τὸν Πέτρο καταδικάζει σὲ θάνατο. ἀκόμη κι ἀπὸ τοὺς ἓξ θεόπτες οὔτε ἕνας δὲν ἦταν χωρὶς ψεγάδι καὶ φθορά. ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι καὶ τὸν τελευταῖο πρὸ τῆς συντελείας ἄνθρωπο ἡ Βίβλος ἕναν μόνο δοξάζει ὡς ἄψογον, τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό. οἱ ἄλλοι *πάντες ἥμαρτον· καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ· δικαιούμενοι δωρεάν· τῇ αὐτοῦ χάριτι* (Ῥω 8,3-4). ἀκόμη καὶ ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου, πού, γιὰ νὰ γίνῃ καὶ ἄνθρωπος, τοῦ δάνεισε τὸ αἷμα της, βιβλικῶς λέγεται *κεχαριτωμένη* (Λκ 3,4), δηλαδὴ *λαβοῦσα χάριν,* ἐνῷ ἀντιθέτως *μεγαλόχαρη,* δηλαδὴ *διδοῦσα χάριν,* λέγεται μόνο λαογραφικῶς καὶ νεοελληνιστὶ καὶ παγανιστικῶς. διότι οἱ εἰδωλολάτρες φτιάχνουν θεές. ἔχουν φαγούρα γιὰ θεές· καὶ γιὰ θεοὺς σὰν τὸν Παῖσιο Ἐζνεπίδη. εἶναι ἄκρως ἀντίθετα αὐτά, ἀδελφοί μου ὁμόδοξοι κι ὀρθόδοξοι, ἡ βιβλικὴ μετοχὴ *κεχαριτωμένη* καὶ τὸ λαογραφικὸ ἐπίθετο *μεγαλόχαρη.* νὰ *ἐρευνᾶτε καὶ μελετᾶτε τὰς Γραφάς,* ὅπως μᾶς διδάσκουν ὁ Κύριος κι ὁ Παῦλος (Ἰω 15,28· Α΄ Τι 11,5) στὴ Βίβλο, καὶ νὰ μὴν εἶστε λαογραφικοὶ χάχηδες καὶ ἀχμάκηδες. *χάριν* δίνει μόνον ὁ Κύριος· ὅπως καὶ σὲ μιὰ πολιτεία χάρι δίνει μόνον ὁ ἀνώτατος, ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ πρόεδρος, ὄχι

ποτὲ ὁ πρωθυπουργὸς ἢ κάποιος ὑπουργὸς ἢ ἀρχιστράτηγος. οὔτε ἡ μητέρα τοῦ Κυρίου δίνει ποτὲ χάρι, οὔτε κανένας ἅγιος ἢ Παΐσιος, οὔτε κανένας γέροντας ἢ κανένα κόκκαλό του.

Ὁ Πέτρος λοιπόν, σὰν εἶδε ὅτι κι ὁ Ἰάκωβος, ὁ «ξάδερφος», ἔγραψε κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης –καὶ τί ὡραῖο κείμενο! σὲ τί ὡραία γλῶσσα!– ἤθελε νὰ γράψῃ κι αὐτός, ὅπως ἤθελε τὸ παιδὶ νὰ περπατήσῃ καὶ στὰ κύματα σὰν τὸ Χριστό. ἔ, κι ἀφοῦ ὁ Λουκᾶς ἔλειπε στὴ Ῥώμη (Β΄ Τι 10,2), τοῦ ἔγραψε τὴν πρώτη του Ἐπιστολὴ ὁ Σιλουανός, ἐπιστήθιος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς τοῦ Λουκᾶ καὶ συμμαθητής του παρὰ Παύλῳ. τὸ φανερώνει ὅμως ὁ ἀθῷος Πέτρος· *Διὰ Σιλουανοῦ ἡμῖν ἔγραψα· δι' ὀλίγων* (Α΄ Πε 15,3). κατὰ τὴ γνώμη μου καὶ τὴ Β΄ Πέτρου πάλι ὁ Σιλουανὸς τὴν ἔγραψε· ἴδια γλῶσσα, ἴδιο στύλ. καὶ τί ὡραῖα λόγια ποὺ τοῦ ἔγραψε! χαρὰ ὁ Πέτρος! δὲν εἶναι ἁμαρτία νὰ δίνῃς χαρὰ στὰ παιδιά. μὰ τί εἶναι αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Παύλου; τί εἶναι αὐτὸς ὁ *σοφὸς Παῦλος;* ποῦ τὸν βρῆκε ὁ Κύριος; ἀνάμεσα στοὺς δημίους τοῦ Στεφάνου τὸν βρῆκε, ὅταν λυσσομανοῦσε κι ἐναντίον ὅλων τῶν Χριστιανῶν· καὶ τὸν βούτηξε ἀπὸ τὸ αὐτί. αὐτὸς ὁ καρδιογνώστης Κύριος, ποὺ ξέρει πῶς λειτουργεῖ ἡ κατασκευή του! *ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῶν* γνωρίζει *τὰ ἐκλεκτὰ σκεύη* του! (Ἰε 1,1· Πξ 24,6· Γα 3,5). κι ἐκεῖνον τὸ Λουκᾶ; κι ἐκεῖνον τὸ Σιλουανό; ποῦ τοὺς βρῆκε ὁ Κύριος; *Κύριος οἶδεν.* ὅπως ὁ διάβολος μ' ἐκείνους ποὺ κατέχει πειράζει ἢ σκοτώνει ἐκείνους ποὺ ἀκόμη δὲν κατέχει, ἔτσι ἀπὸ πολὺ πιὸ μπροστὰ ὁ Κύριος μ' ἐκείνους ποὺ θεράπευσε καὶ οἰκοδόμησε θεραπεύει καὶ οἰκοδομεῖ ἐκείνους ποὺ ἀποφασίζει νὰ οἰκοδομήσῃ. ἁπλό· τὸ ἀντιλήφθηκε κι ὁ διάβολος, ὁ πιὸ βλάκας τῆς δημιουργίας τοῦ Κυρίου. καὶ τὸ μιμεῖται· ὅπως μιμεῖται μιὰ μαϊμοῦ ἕναν ἄνθρωπο. ἢ ὅπως κάποτε ἕνα θεοκαπηλικὸ κατακάθι ἀποπειράθηκε ὡς παλιὸς ῥουφιάνος χαφιὲς καὶ σφογγοκολλάριος νὰ συκοφαντήσῃ ἕναν ὀρθόδοξο Χριστιανὸ ποὺ φθονεῖ, διαδίδοντας ὅτι προτεσταντίζει. κι ὁ Χριστιανὸς τοῦ εἶπε· «Καὶ ὀρθοδοξεῖς ἐσύ, κατακάθι, ὁ ἀκαμάτης καὶ ἀργόσχολος καὶ *παρθενοπίπης,* πού, γιὰ νὰ χαρτζιλικώνεσαι θεοκαπηλικὰ καὶ παρασιτικά, πῆγες καὶ παριστάνεις τὸν ἰσοκράτη σ' ἕναν ἀριστερὸ ψάλτη, ἰσοκρατώντας σὰ γίδι ποὺ βελάζει *ἀαα-αά* καὶ *ἐεεεέ* καὶ *ἰιιί.* ἄφθονη κι ἀτόφια ὀρθοδοξία 24 καρατιῶν!

Οἱ ἄλλοι ἕντεκα μαθηταὶ τὸν Πέτρο τὸν ἔνιωθαν σὰν ὑπαρχηγό. ὅταν οἱ εὐαγγελισταὶ κατονομάζουν τοὺς μαθητάς, γράφουν· *Πρῶτος Σίμων Πέτρος...* (Μθ 10,2· Πξ 1,13). πάντοτε φαίνεται πρωτοστάτης· αὐτὸς ἐκ μέρους των ῥωτάει τὸν Κύριο. τὰ πρῶτα 36 κεφάλαια τῶν Πράξεων, μὲ λίγες διακοπές, ἐξιστοροῦν τὴ δρᾶσι τοῦ Πέτρου. ἀκόμη κι ὁ Ἡρῴδης Β΄ τὸν διάλεξε γιὰ σφάξιμο (Πξ 35)· κάτι πρέπει νὰ μυρίστηκε γιὰ τὸ ῥόλο του. κι ὁ ἀκάθαρτος παλιάτσος τοῦ Βατικανοῦ

τὸν ἔφτιαξε προκάτοχό του πάπα Ῥώμης! παρ' ὅλο ποὺ δὲν εἶχε τὰ δυὸ ἀπαραίτητα «προσόντα» τῶν ἄλλων παπῶν Ῥώμης, τὰ ὁποῖα ἀνέφερα προηγουμένως, ἄλλωστε ὁ Πέτρος οὔτε λατινικὰ ἤξερε οὔτε στὴ Ῥώμη πῆγε ποτέ· καὶ ἡ *Βαβυλὼν* ποὺ ἀναφέρει ὁ Πέτρος (Α΄ Πε 15,4) ὡς τελευταία κατοικία του εἶναι ἡ Βαβυλὼν τῆς Αἰγύπτου, ἡ φαραωνικὴ Μέμφις στὴ νότια κορυφὴ τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου, τὸ κατοπινὸ τῶν μωαμεθανῶν Κάιρο. δεκάδες ἀρχαίων ἰδιωτικῶν παπύρων καὶ πολλοὶ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι ἀναφέρουν τὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου. τελευταία φορὰ στὰ Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Φωτίου συνόδου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 880, ὅπου γιὰ πρώτη φορὰ ἀναφέρεται καὶ καταδικάζεται ἡ παγανίζουσα κακοδοξία τῶν παπῶν Ῥώμης ἡ γνωστὴ ὡς Filioque, μεταξὺ τῶν πολλῶν συνέδρων ὑπογράφει κι ὁ ἐπίσκοπος *Ἰάκωβος Βαβυλῶνος* τοῦ κλίματος τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. τὰ βλακοειδῆ τσόκαρα τοῦ Βατικανοῦ παραμένουν βλᾶκες· τοὺς πρέπει, διότι ἐκτὸς ἀπὸ βλᾶκες εἶναι καὶ ἀνίατοι ἀρσενοκοῖτες, κίναιδοι, καὶ παιδερασταί, ποὺ φοροῦν ὅλα τὰ φορέματα καὶ τὰ κοσμήματα τῶν γυναικῶν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σκουλαρίκια, καὶ καπελλώνονται καὶ μ' ἐκεῖνο τὸ κυλοτάκι τῆς φαλάκρας, ποὺ τὴν κρύβουν. ἐξέδωκα τὰ Πρακτικὰ τῆς προειρημένης συνόδου τὸ 1985 (Θεσσαλονίκη)[44]. ἐκεῖ ὑποσημειώνω καὶ ὅλους τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες ἱστορικοὺς καὶ γεωγράφους καὶ ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς παπύρους τῆς Αἰγύπτου, ποὺ ἀναφέρουν τὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου, τὴν ὁποία ἀναφέρει κι ὁ Πέτρος (Α΄ Πε 15,4). ἀφήστε τοὺς κιναίδους τοῦ Βατικανοῦ νὰ τσιλιπορδίζουν, καὶ τὸν παρὰ λίγο πάπα Ῥώμης καρδινάλιο τους Ταρσίζιο Μπερτόνε, ποὺ στὶς 8-4-2000 δήλωσε στὸ διεθνὲς ὅτι «ἡ παιδεραστία» ἀγοριῶν, στὴν ὁποία κυλιοῦνται τὰ ψυχανώμαλα γουρούνια τοῦ Βατικανοῦ «δὲν εἶναι ἁμαρτία, διότι εἶναι ἁπλῶς μία πτυχὴ τῆς ὁμοφυλοφιλίας»! ὅπως λέει κι ἡ χωριάτικη παροιμία, «Ὅταν ὁ διάβολος δὲν ἔχῃ δουλειά, ἀσχημονεῖ στὰ παιδιά του».

Οἱ ἀκάθαρτοι γνωστικοὶ καὶ νικολαῖτες ποὺ ἀναφέρονται στὶς Ἐπιστολὲς Τ΄ Α΄ Τι Β΄ Τι ὡς κάθε φορὰ καὶ χειρότεροι κι ἐπιθετικώτεροι ἐναντίον τῆς Χριστιανικῆς ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας, ἔμαθαν ὅτι ὁ Παῦλος εἶναι στὴ Ῥώμη σὲ ἄγρια κάθειρξι ὡς θανατοποινίτης, –ἔμαθαν ἀπὸ τὸν Ἰουδαῖο ῥουφιάνο Ἀλέξανδρο χαλκέα (Β΄ Τι 10,6)–, καὶ ξεσάλωσαν. οἱ δὲ ἀπόστολοι ποὺ ἦταν στὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου, Πέτρος Ἰωάννης Ἰούδας, ἀποδύθηκαν σ' ἕναν φοβερὸ ἀγῶνα γιὰ τὴ διάσωσι τῶν κατὰ πόλιν καὶ χώραν κινδυνευουσῶν ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀσίας. κι ἐκεῖνο τὸ ἔτος, τὸ 68, σημειώθηκε μεγάλη κινητικότης, μεταξὺ Βαβυλῶνος καὶ Ἐφέσου διαθαλάσσια, καὶ μεταξὺ Ἐφέσου καὶ πάσης Μ. Ἀσίας χερσαία. κι αὐτὸς ὁ ἀγώνας φαίνεται στὶς 6 ἀπὸ τὶς 7 Καθολικὲς Ἐπιστολὲς καὶ σ' ἄλλα δυὸ βιβλία τῆς Καινῆς

Διαθήκης μὲ τὴ χρονικὴ σειρὰ Α΄ Πε Β΄ Πε Ἰδ Ἀπ Α΄ Β΄ Γ΄ Ἰω Εὐαγγέλιον Ἰωάννου. πρῶτος ἀντιμετωπίζει τὴ βρομερὴ χιονοστιβάδα ὁ Πέτρος στὴν Α΄ Πε μὲ κάποιο τάκτ. ἡ Ἐπιστολή, ὅπως καὶ τὰ 8 αὐτὰ βιβλία, εἶναι γραμμένη τὸ 68 κι ἀπευθύνεται στὶς ἐκκλησίες Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας Ἀσίας καὶ Βιθυνίας. ἀλλ' οἱ ἀκάθαρτοι αἱρετικοὶ ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἐπιτίθενται ὅλο καὶ δριμύτερα. εἶχαν δέ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Παῦλος στὴν τελευταία του Ἐπιστολή, καὶ τὴν πιὸ βλακώδη κακοδοξία κάποιων δύο, Ὑμεναίου καὶ Φιλήτου, ποὺ ἔλεγε *τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι* (Β΄ Τι 6,4)· ὅτι ἡ κατὰ τὴ δευτέρα παρουσία δηλαδὴ κοινὴ ἀνάστασι ἤδη ἔχει γίνει! εἶναι ἡ ἴδια βλακεία ποὺ ἐπιμένουν νὰ φλυαροῦν οἱ χιλιασταὶ ἢ «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβὰ» λεγόμενοι, ὅτι ἡ δευτέρα παρουσία ἔγινε τὸ 1914. φαίνεται ὅτι ἡ ἴδια φρενοβλάβεια ὑποτροπιάζει, ἐπειδὴ κάποια δαιμόνια ἔχουν ἐξειδικευτῆ σ' αὐτὴ τὴ φρενοβλάβεια, καὶ δὲν λένε νὰ μείνουν ἄνεργα. κι ἔχουν οἱ σημερινοὶ χιλιασταὶ ἢ «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» –ἀλλάζουν ὄνομα συχνὰ σὰν τοὺς ἀποφυλακιζομένους λωποδύτες– στὰ βιβλία τους πολλὲς ζωγραφιὲς (σκαναρισμένες φωτογραφίες ἠθοποιῶν) ἀπὸ τὸν χιλιόχρονο παράδεισό τους, ὅπου οἱ γυναῖκες κάνουν μέικ-άπ καὶ περμανάντ, φοροῦν σύγχρονα λειψὰ ῥοῦχα, ἔχουν ὅλες ἀπὸ δυὸ μικρὰ παιδιὰ (ἀγόρι καὶ κορίτσι), κι ὅλοι κρατοῦν καλάθια καὶ πανέρια μὲ ἄφθονα ἐξωτικὰ φροῦτα γιὰ νὰ τρῶνε, καὶ παίζουν μὲ τίγρεις καὶ λιοντάρια (ὄχι ποτὲ μὲ κόμπρες, κροκοδείλους, καὶ ἀλιγάτορες), κατὰ δὲ τοὺς χιλιαστὰς ἔχουν στὸν παράδεισο καὶ καπότες, κάτι ποὺ οἱ μωαμεθανοὶ δὲν σκέφτηκαν νὰ βάλουν στὸ παράδεισο. μοῦ θυμίζουν ἕναν πανέξυπνο Βυζαντινό, ποὺ ἔγραφε στοὺς μουσουλμάνους γιὰ τὸν παράδεισό τους· «Μὲ τόσο φαγοπότι ἐκεῖ θὰ γεμίσετε τὸ παράδεισο μὲ σκατά». οἱ χιλιασταὶ καὶ μὲ καπότες· προηγμένη ἀμερικάνικη τεχνολογία· ἐνῷ τὰ μουσουλμανικὰ σκατὰ δὲν δείχνουν προχωρημένη τεχνολογία· εἶναι τῆς παλιᾶς τεχνολογίας ὁπωσδήποτε· θὰ ἔλεγα προϊστορικῆς.

3. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ Β΄

Ἡ Β΄ Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου, ἐνῷ γιὰ τοὺς γνησίους ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς καὶ παραλῆπτες εἶναι ἁπαλὴ καὶ γεμάτη ἀγάπη, γιὰ τοὺς αἱρετικοὺς εἶναι δριμύτατη. προφανῶς ἐπειδὴ οἱ αἱρετικοὶ ἔδειξαν ὅτι εἶναι ἀδιόρθωτοι καὶ ἀδίστακτοι. σ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστολὴ ὁ Πέτρος ἀναφέρει καὶ τὴ θεοπτία του κατὰ τὴ μεταμόρφωσι τοῦ Κυρίου. καὶ τονίζει τὴ φωνὴ τοῦ θεοῦ πατρὸς γιὰ τὸν ἐνανθρωπήσαντα θεὸ υἱό, ποὺ ἀκούστηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό· *Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα* (Β΄ Πε 2,5-7). κατηγορεῖ τοὺς βρόμικους αἱρετι-

κοὺς ὡς Σοδομῖτες (Β΄ Πε 3,7) καὶ μέχρι παραφροσύνης ἀλαζόνες, κυριολεκτικὰ σαλταρισμένους, καὶ μιαρούς. τοὺς παρομοιάζει μὲ σκύλους ποὺ τρῶν τὸ ξερατό τους, καὶ μὲ γουρούνια ποὺ μπανιαρίζονται στὸ βόρβορό τους, σιχαμερὰ πέρα ἀπὸ κάθε φαντασία. τοὺς κατηγορεῖ καὶ γι' ἁρπακτικούς· σὰ ζῷα γεννημένα γιὰ νὰ τρῶν καὶ νὰ κοπρίζουν *(εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν)*· ἐπικίνδυνους μοιχούς. καὶ τὴ θρησκεία τους τὴ λέει *ὁδὸν Βαλαάμ*· ἐπειδὴ ὁ Βαλαὰμ συμβούλευσε τοὺς Μωαβῖτες, ἂν θέλουν νὰ καταστρέψουν τοὺς Ἰσραηλῖτες, νὰ διοχετεύσουν στὴ στρατοπεδία τους βακούφικες πόρνες τῆς τελεστικῆς πορνείας, ποὺ θὰ τοὺς μαγαρίσουν.

Καὶ σ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστολή του ὅπως καὶ στὴν Α΄ ὁ Πέτρος χρησιμοποιεῖ πολὺ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη· καὶ μιλάει μὲ πολὺ σέβας γιὰ τὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου.

Εἶπα δὲ ὅτι καὶ αὐτὴ τὴν Ἐπιστολή, κατὰ τὴ γνώμη μου, τὴν ἔγραψε ὁ Σιλουανός· ἴδια γλῶσσα ἴδιο στὺλ συντάξεως.

Στὴ Β΄ Ἐπιστολή του ὁ Πέτρος δὲν κατονομάζει τοὺς παραλῆπτες, ἀλλὰ λέει μόνο ὅτι τὴ στέλνει *τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν* (1,1), πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι εἶναι οἱ ἴδιοι μὲ τοὺς τῆς Α΄ Ἐπιστολῆς, κι ὅτι γιὰ τὸν Πέτρο καὶ ἡ ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἡ ἐξ ἐθνῶν Χριστιανικὴ ἐκκλησία εἶναι μία.

Ὁ Πέτρος πρέπει νὰ πέθανε ἢ θανατώθηκε λίγο μετὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς Β΄ Ἐπιστολῆς του· διότι σ' αὐτὴ λέει ὅτι *Οἶδα ὅτι ταχινὴ ἔσται ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι* (Β΄ Πε 2,3). σημαίνει ἆραγε αὐτὸ ὅτι εἶχε μιὰ πρόσφατη ἀποκάλυψι ἀπὸ τὸν Κύριο, ἢ ἐννοεῖ ἐκεῖνο ποὺ τοῦ εἶπε μετὰ τὴν ἀνάστασί του, ὅτι *Ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις* (Ἰω 51,6); νομίζω ὅτι τὸ μὲν *ὅπου οὐ θέλεις* δηλώνει θανάτωσι, καὶ ὄχι φυσικὸ θάνατο, τὸ δὲ *ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου* σημαίνει χειροπέδες· βίαιο θάνατο· μαρτύριο. καὶ τὸ ἐδῶ *δηλωθὲν* ἀπὸ τὸν *Κύριον* δὲν εἶναι παρὰ ὑπενθύμισι τοῦ ὅτι τὸ μαρτύριό του εἶναι *ταχινόν.* πιθανῶς οἱ αἱρετικοὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἦταν πολὺ πιὸ ὠργανωμένοι ἀπ' ὅ,τι φανταζόμαστε, καὶ ἔστειλαν στὴν Αἴγυπτο δολοφόνους ποὺ τὸν ἐκτέλεσαν. κι ὁ Πέτρος τὴν ὑπενθύμισι αὐτὴ τοῦ Κυρίου τὴ δέχεται ἤρεμα, χωρὶς πλέον νὰ φοβᾶται. ἀρνὶ τοῦ θεοῦ. τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς ἐνωχλοῦσε πολὺ τὸ ὅτι ζοῦσαν ἀκόμη αὐτόπτες καὶ αὐτήκοοι μάρτυρες τοῦ Κυρίου, τῆς ἀναστάσεώς του, καὶ τῆς διδασκαλίας του, καὶ τοὺς χαλοῦσαν τὴ βρομοδουλειά τους. κι αὐτοὶ βιάζονταν πολὺ νὰ ἐξαφανίσουν τὸ Χριστὸ ἀπὸ τὴ μνήμη τῶν ἀνθρώπων. κι ἀντὶ νὰ ἐξαφανίσουν τὸ Χριστὸ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη μνήμη, ἔγιναν ἡ αἰτία νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ

Καινὴ Διαθήκη, μὲ τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς ἀπὸ δυσεξάλειπτος ἔγινε στὴ μνήμη τῆς ἀνθρωπότητος ἀνεξάλειπτος· καὶ ἔταμε τὴν ὅλη ἱστορία σὲ π.Χ. καὶ μ.Χ.. βλέπετε σήμερα τοὺς «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβὰ» πόσο ξεσχίζονται νὰ ἐξαλείψουν αὐτὸ τὸ π.Χ. καὶ μ.Χ. καὶ τὴν ἴση τῷ Πατρὶ θεότητά του· ξεσχίζονται· κουντούρντισαν. εἶναι ὅμως δυνατὸν ὁ θεὸς νὰ χάσῃ τὸ παιχνίδι του;

4. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΟΥΔΑ

Ὁ Ἰούδας, ὄνομα συχνὸ στοὺς Ἑβραίους, στὴν Καινὴ Διαθήκη ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν λεγομένων *ἀδελφῶν* τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. οἱ *ἀδελφοὶ* αὐτοὶ κατονομάζονται ὡς *Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας* (Μθ 63,3· Μρ 24,3). στὸ Μάρκο ὅμως (70,22) ἀναφέρεται καὶ *Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ μήτηρ.* ὑπῆρχαν λοιπὸν δυὸ *Ἰάκωβοι, μέγας* καὶ *μικρός,* προφανῶς ἔγγονοι κοινοῦ πάππου *Ἰακώβου* καὶ μεταξύ των ἐξάδελφοι· κι ὁπωσδήποτε οἱ *ἀδελφοὶ* αὐτοὶ ἦταν *ἐξάδελφοι.* ἐφ' ὅσον δὲ λέγεται καὶ *Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ μήτηρ,* οἱ ἐξάδελφοι ἦταν ἀδελφοὶ μὲν μεταξύ τους οἱ τρεῖς *Ἰάκωβος ὁ μέγας, ὁ Σίμων,* κι *ὁ Ἰούδας,* αὐτοὶ δὲ οἱ τρεῖς ἦταν ἐξάδελφοι τῶν δύο ἄλλων *ἀδελφῶν Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ.* κι ἀφοῦ μεταξύ τους ἦταν *ἐξάδελφοι* οἱ τρεῖς *ἀδελφοὶ* μὲ τοὺς δύο *ἀδελφούς,* ἄρα καὶ μὲ τὸν ἕναν *Ἰησοῦν Χριστὸν* ἦταν καὶ οἱ πέντε *ἐξάδελφοι.* ἐπὶ πλέον διεπίστωσα ὅτι κατὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα δὲν ὑπῆρχε ἡ λέξι *ἐξάδελφος,* τὴν ὁποία πρῶτος ἀναφέρει τὸ 150-160 μ.Χ. ὡς πρόσφατο κι ἀδόκιμο νεολογισμὸ ὁ λεξικογράφος Φρύνιχος. δηλαδὴ μέχρι τότε οἱ *ἐξάδελφοι* λέγονταν *ἀδελφοί.* αὐτὸ δὲν τὸ ξέρουν μέχρι στιγμῆς οἱ βιβλικοὶ θεολόγοι, ὁπότε δικαιολογοῦνται γιὰ τὴ σύγχυσι ποὺ ἔχουν πάνω στὸ θέμα αὐτό. ἐλπίζω νὰ τὸ μάθουν. λέγονται λοιπὸν *ἀδελφοὶ* τοῦ Χριστοῦ οἱ πέντε *ἐξάδελφοί* του.

Δὲν εἶχα δῆ τὸ σχετικὸ λεξικογραφικὸ λῆμμα τοῦ Φρυνίχου, ὅταν σὲ ἡλικία 29 ἐτῶν ἔγραψα τὸ μεγάλο «Ὑπόμνημα εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἰούδα[45], γι' αὐτὸ ὑπέθεσα τότε ὅτι οἱ «τέσσερες» *ἀδελφοὶ* Ἰάκωβος Ἰωσῆς Σίμων καὶ Ἰούδας καὶ οἱ ἀκαταμέτρητες κι ἀνώνυμες *ἀδελφαὶ* ἦταν ἑτεροθαλῆ ἀδέρφια τοῦ Ἰησοῦ, ἤτοι τέκνα τοῦ θετοῦ πατέρα του Ἰωσὴφ ἀπὸ προηγούμενη γυναῖκα του, ὅπως καὶ συχνότερα ὑποστηρίζεται. τὸ ἴδιο λάθος ἔκανα καὶ μετὰ 2 χρόνια στὴν προειρημένη μικρὴ καὶ πρόχειρη Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ποὺ ἔγραψα γιὰ τοὺς φοιτητὰς σὲ ἡλικία 31 ἐτῶν. μεσολάβησαν δὲ τότε καὶ οἱ τρεῖς ἀλλεπάλληλες στρατιωτικὲς θητεῖες μου ὡς ἀξιωματικοῦ τοῦ στρατοῦ (2,5 χρόνια) καὶ τὸ ἄγχος νὰ γράψω πολλὰ συγγράμματα, γιὰ νὰ κάνω τὸν ἄλλο καθηγητὴ πανεπιστημίου. σὲ μεγάλες ἔρευ-

νες μὲ περισσότερη εὐκαιρία ἐλευθερία καὶ αὐξημένη πεῖρα ἐπιδόθηκα μετὰ τὰ 36 μου χρόνια. μέχρι τότε βασιζόμουν παραπλεύρως καὶ σὲ προϋπάρχουσες ἀπόψεις ἄλλων. τελείως ἀπεξαρτήθηκα ἀπὸ τὴ «βιβλικὴ θεολογία» στὰ 44 χρόνια μου, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 1985. πάντως ποτὲ δὲν βρῆκα σωστὴ τὴν ἄποψι ὅτι οἱ *ἀδελφοὶ τοῦ Ἰησοῦ* ἦταν γεννήματα τῆς μητέρας τοῦ Κυρίου Μαρίας, διότι ἂν ἦταν, δὲν θὰ δέχονταν ν' ἀναθέσῃ τὴ γηροκόμησι τῆς μητέρας του καὶ δῆθεν «μητέρας των» ὁ σταυρωμένος Ἰησοῦς στὸ μαθητή του Ἰωάννη, τὸν ξένο πρὸς αὐτοὺς καὶ τόσους καὶ μεγαλειτέρους του ὅλους. μόνο παλαβὸς μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ κάτι τέτοιο ἢ τελείως γαϊδουρεμένος.

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς λοιπὸν ὡς ἄνθρωπος ἦταν ἐξάδελφος τῶν πέντε ἀνδρῶν Ἰακώβου μεγάλου, Ἰακώβου μικροῦ, Ἰωσῆ, Σίμωνος, καὶ Ἰούδα, καὶ τῶν θηλέων *ἀδελφῶν* ὅσες κι ἂν ἦταν. κι ἐξάδελφος ὄχι ἀπὸ τὴ μητέρα του, ἀλλ' ἀπὸ τὸ θετὸ πατέρα του, μὲ τὸν ὁποῖο δὲν εἶχε καμμιὰ πραγματικὴ συγγένεια ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀνῆκαν καὶ οἱ δύο στὴν *πατριὰν Δαυΐδ,* στὴν ὁποία ἀνῆκε καὶ ἡ μητέρα του. ἁπλῶς ὅλοι αὐτοὶ ἦταν ὁ παιδικὸς περίγυρος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὴ Ναζαρὲτ ὅπου μεγάλωνε. ὁ δὲ ἐν λόγῳ Ἰούδας ὁ ὑπογράφων ὡς *Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου* (Ἰδ 1,1) ἦταν μᾶλλον ὁ μικρότερος ὅλων τῶν πέντε, ἰδίως δὲ καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. κι ὁ Ἰάκωβος, τὸν ὁποῖο ἀναφέρει, εἶναι, νομίζω, ὁ μεγάλος, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖο φοβόταν ὁ Πέτρος καὶ τὸν ὁποῖο καθωδηγοῦσε ὁ Μάρκος πρὶν ἀπὸ τὴ μετάνοιά του.

Φαίνεται ὅτι μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Πέτρου τὴν ἡγεσία τῆς ἐν Βαβυλῶνι τῆς Αἰγύπτου ἀποστολῆς ἀνέλαβε καθ' ἡλικίαν ὁ Ἰούδας. κι ὅταν οἱ ἀκάθαρτοι καὶ ψυχανώμαλοι αἱρετικοὶ τῆς Μ. Ἀσίας φάνηκαν ἀνυποχώρητοι κι ἀδιόρθωτοι, ὁ Ἰούδας, ὡς αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος τοῦ Κυρίου καὶ τῆς διδασκαλίας του, ἀνέλαβε νὰ τοὺς ἐλέγξῃ μ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστολή, μετὰ ἀπὸ ἐνθάρρυνσι καὶ μὲ τὴ βοήθεια, νομίζω, τοῦ Σιλουανοῦ, ποὺ ἐνίσχυε αὐτὴ τὴ συνοδία τῶν ἁπλοϊκῶν ἀποστόλων. καὶ τὴν ἔγραψε βέβαια ὁ Σιλουανὸς ὁ κοινὸς συμπαραστάτης τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰούδα. ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι σὲ πολλὰ ἐπανάληψι τοῦ κεφαλαίου 3 τῆς Β΄ Ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου. ἔχει ὅμως καὶ ἰδιαίτερα νοήματα σὲ διατύπωσι λιτὴ δυνατὴ κι ἀποφθεγματική. ὁπωσδήποτε ἡ διδασκαλία ἡ διατύπωσι ἡ ἔκφρασι καὶ ἡ γλῶσσα Παύλου - Σιλουανοῦ φαίνεται. παραθέτω ἑφτὰ ἐπίλεκτα ἰδιαίτερα τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰούδα.

1. *Ἡ ἅπαξ παραδοθεῖσα τοῖς ἁγίοις πίστις* (2,1).
2. Οἱ αἱρετικοὶ *τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέασιν εἰς ἀσέλγειαν* (2,2).

3. Ὁ Κύριος *λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν* (2,3).
4. Ἡ δοξασία καὶ πρακτικὴ τῶν αἱρετικῶν εἶναι *ἡ ὁδὸς τοῦ Κάιν, ἡ πλάνη τοῦ Βαλαάμ, ἡ ἀντιλογία τοῦ Κορέ* (2,9).
5. Οἱ αἱρετικοὶ *οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις* τῶν Χριστιανῶν *σπιλάδες* (3,1).
6. *Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοὶ πνεῦμα μὴ ἔχοντες* (3,6).
7. Σεῖς οἱ ὀρθόδοξοι ἀπὸ τοὺς ἀκαθάρτους αὐτοὺς αἱρετικοὺς *οὓς μὲν ἐλέγχετε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σῴζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα* (3,9-10).

Στὴν κριτικὴ ἔκδοσι τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰούδα, τὴν ὁποία εἶχα κάνει τὸ 1970 καὶ εἶχα παριλάβει στὸ προειρημένο ἑρμηνευτικὸ Ὑπόμνημά μου, ἔβγαλα τὸ κείμενο ἀπὸ 110 ἀρχαῖα χειρόγραφα.

Ἡ Ἐπιστολὴ γράφτηκε καὶ στάλθηκε τὸ 68 στοὺς ἴδιους παραλῆπτες ποὺ εἶχαν σταλῆ οἱ Ἐπιστολὲς τοῦ Πέτρου.

5. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ Α΄

Καὶ οἱ τρεῖς Ἐπιστολὲς τοῦ Ἰωάννου γράφτηκαν τὸ 68, ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀποκάλυψι, μὲ τὴν ὁποία βομβάρδισε τὶς ἐκκλησίες τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τὴν Πάτμο, γιὰ νὰ κάνῃ τὴν ἀπόβασί του σὲ πανικοβλημένο ἐχθρό. ἡ Ἀποκάλυψι ἦταν τὸ πρῶτο κείμενό του καὶ οἱ τρεῖς Ἐπιστολές του τὰ δεύτερα· κι αὐτὲς τὶς ἔστειλε ἀπὸ τὴν Ἔφεσο, ἀπὸ τὴν ὁποία ὡς πρωτεύουσα τῆς ἀνθυπατίας ὑπῆρχε πρόσβασι, ταχυδρομικὴ καὶ συγκοινωνιακή, ἂς τὴν πῶ ἔτσι, πρὸς ὅλα τὰ ἐπαρχιακὰ μέρη τῆς Μ. Ἀσίας. στὴν Ἔφεσο ἔστησε τὸ στρατηγεῖο του ὁ Υἱὸς τῆς Βροντῆς ὅπως πρὶν ἀπ' αὐτὸν κι ὁ Παῦλος· ὅλοι οἱ καλοὶ στρατηγοὶ μελετοῦν τὴν πρακτικὴ τῶν προηγουμένων τους· εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ στρατηγήματα αὐτό, ὅπως διδάσκεται σ' ὅλες τὶς σχολὲς ἀξιωματικῶν καὶ σ' ὅλα τὰ στρατιωτικὰ ἐγχειρίδια. ἡ Ἐπιστολὴ αὐτὴ καὶ οἱ ἄλλες στάλθηκαν μετὰ τὴν κάμψι καὶ τὴν πρώτη ἧττα τῶν νικολαϊτῶν, τοὺς ὁποίους καὶ μόνο ποὺ τοὺς ἀποκάλεσε ἔτσι, ὀργιαστὰς τοῦ ἀρσενοκοίτου Ποσειδῶνος ποὺ λεγόταν ἀλλιῶς καὶ *Νικόλαος,* τοὺς πέταξε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία· δὲν χρειαζόταν νὰ γίνῃ καμμιὰ μοιρασιά, διότι δὲν εἶχαν ναοὺς τότε οὔτε ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα. μόνο ποὺ τοὺς εἶπε «Τί λέτε ῥὲ κολομπαρᾶδες;!», τοὺς ἔδιωξε. *Ἔξω οἱ κύνες!* (Δε 513· Ἀπ 39,2). *ἔξω οἱ τελισκόμενοι καὶ τελεσφόροι.* ἐνημερώθηκαν αὐτομάτως οἱ Χριστιανοὶ νὰ μὴν τοὺς δέχωνται στὰ σπίτια τους, κι αὐτὸ ἦταν ὅλο. οἱ ἐν Βαβυλῶνι ἀπόστολοι ἦταν ἐνημερωμένοι γιὰ τὶς κιναιδικὲς ἐπιδόσεις τῶν ὀ-

χληρῶν αἱρετικῶν· διότι ὁ Ἰούδας στὴν Ἐπιστολή του γράφει· *Ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας πρόκεινται δεῖγμα...* (Ἰδ 2,5).

Τοὺς ἀποστόλους δὲν τοὺς ἐνδιέφερε τὸ τί γίνεται στὴν εἰδωλολατρία. ἐκεῖνο ποὺ τοὺς ἐνδιέφερε ἦταν νὰ μὴ διεισδύσουν στὴν ἐκκλησία καὶ τὴν ἁλώσουν καὶ τὴν ἀφομοιώσουν καὶ τὴ σβήσουν. ἡ Ἀποκάλυψι ἔβαλε χαλύβδινο ὅριο μεταξὺ ἐκκλησίας καὶ εἰδωλολατρίας. στὴν Α΄ Ἰω φαίνεται σαφῶς ὁ νικητήριος τόνος της. *ὁ πρεσβύτερος* Ἰωάννης μία φορὰ ἔβαλε τ' ὄνομά του στὴν Ἐπιστολὴ - Ἀποκάλυψι (1,1 *Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις...*) κι ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ὡς ἀποστολεὺς αὐτοχαρακτηρίζεται πάντοτε ὡς *Ὁ πρεσβύτερος* (Β΄ Ἰω 1,1· Γ΄ Ἰω 1,1). ὅλοι οἱ παραλῆπτες ξέρουν ποιός εἶναι αὐτὸς ὁ φοβερὸς *πρεσβύτερος,* ὁ τῆς πρώτης γενεᾶς δηλαδὴ τῶν *αὐτοπτῶν* καὶ αὐτηκόων, ὁ ἀναντίρρητος, ὁ ἄμεσος μαθητὴς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, *ὃν ἠγάπα ὁ Κύριος,* αὐτὸς ποὺ εἶδε πῶς τὸν δίκαζαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖς, ὁ ἄντρας ποὺ πρῶτος εἶδε τὸν κενὸ τάφο του, αὐτὸς ποὺ τὸν εἶδε κι ἄκουσε ἀναστημένο τὴν πρώτη μέρα κιόλας. τὴν Α΄ Ἐπιστολὴ αὐτὴ τὴν ἀρχίζει ἔτσι· *Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς.* ὄνομα εἶναι αὐτὴ ἡ πληθωρικὴ φράσι· τὸ ὄνομά του· *Ὁ πρεσβύτερος· Ὁ Ἰωάννης·* «Ὁ Δὲν θὰ μοῦ μάθουν αὐτοὶ οἱ τοιοῦτοι ποιά εἶναι ἡ Χριστιανικὴ πίστι». στὴν Ἀποκάλυψι μάλιστα βαρβαρίζει ἀρκετὰ καὶ σολοικίζει· *τσιάτρα πάτρα·* πολλὴ σαφήνεια ὅμως· κι ὁ κάθε *Κεραυνὸς* καὶ *Βροντὴ* δὲν μιλάει παρὰ μόνο βαρβαρίζοντας· εἶναι πολὺ σαφὴς ὅμως καὶ πολὺ ζωηρός· «Σκοτώνω». ἄκουσα κάποτε σὲ ἀστικὸ λεωφορεῖο ἀγανακτισμένο ἀλλοδαπὸ νὰ βαρβαρίζῃ, ἀλλ' ἦταν πολὺ σαφὴς κι ἐκφραστικός. κι ὁ Ἰωάννης σὲ μερικὰ ἐδάφια τῆς Ἀποκαλύψεως βαρβαρίζει καὶ σολοικίζει, ἀλλ' εἶναι πολὺ σαφὴς καὶ ζωντανός· σὰ νὰ λέῃ· «Βρομακίναιδο τοῦ Ποσειδώνης - Νικολάι, τσακίσου φύγε ἀπὸ μπροστά μου». σαφέστατος καὶ βροντερὸς ὁ *Υἱὸς τῆς Βροντῆς.* μετὰ μιὰ ἑβδομάδα ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς Ἕλληνες Χριστιανοὺς τῆς Ἐφέσου τελειοποίησε τὰ ἑλληνικά του σχεδὸν 100%. πανέξυπνος. ὡς παλιὸς φιλόλογος χαίρομαι νὰ διαβάζω τοὺς βαρβαρισμούς του· πολλὴ σαφήνεια, ἐκφραστικώτατη ζωντάνια· ἀμέτρητες φορὲς ζωντανώτερος ἀπὸ κεῖνον τὸν ψόφιο Πλάτωνα μὲ τὶς κομμουνιστικὲς καὶ κιναιδικὲς βρομομποῦρδες του ποὺ μυρίζουν πτωμαΐνη.

Ὁ πρεσβύτερος, ὁ τῆς πρώτης γενεᾶς, εἶναι *αὐτόπτης* καὶ αὐτήκοος μάρτυς καὶ δὲν πληροφορεῖται ἀπὸ κανέναν τίποτε, εἶναι ἡ ἀναντίρρητη αὐθεντία. ἤδη πολλοὶ ἀρχαῖοι καὶ πάρα πολλοὶ νεώτεροι ἀ-

ποδείχτηκαν ἀνόητοι μὲ τὸ νὰ ἑρμηνεύσουν τὸ *πρεσβύτερος* ὡς κάποιον ἄλλο «παπα - Ἰωάννη» μεταγενέστερο τῶν ἀποστόλων κι εὐαγγελιστῶν. ἡ «βιβλικὴ θεολογία» εἶναι κατάφορτη ἀπὸ τέτοια φροῦτα καὶ βλίτα καὶ κολοκύθια. οἱ κοντόμυαλοι εἶναι ἀνίκανοι νὰ σκεφτοῦν ὅτι, ἂν ὁ Ἰωάννης τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τῶν Τριῶν Ἐπιστολῶν εἶναι ἄλλος, τότε ὁ τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ εἶναι κείμενο μεταγενέστερο τῶν ἄλλων τεσσάρων (Ἀπ Α΄ Β΄ Γ΄ Ἰω) τί πρέπει νὰ εἶναι; κι ἀπὸ ποῦ ξέρουν ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο ποὺ τοῦ ἀποδίδεται εἶναι τοῦ Ἰωάννου; λέει πουθενὰ τὸ ὄνομα του μέσα σ' αὐτό;

Κεντρικὸ νόημα τῆς Α΄ Ἐπιστολῆς εἶναι· «Ἀποδείχτηκε ὅτι εἶναι ξένο σῶμα καὶ ῥυπαρό, καὶ τοὺς πέταξα ἀπὸ τὴν ἐκκλησία· τοὺς ἔστειλα στὸ διάβολο· *Οὕς παρέδωκα τῷ σατανᾷ* (Α΄ Τι 4,3). κόψτε κάθε μελλοντικὴ σχέσι μ' αὐτούς· οὔτε 'Καλημέρα' (Β΄ Ἰω 2,7-8). ὑπάρχουν ἁμαρτήματα θανάσιμα, ποὺ δὲν ἐπιτρέπουν καμμιὰ μετάνοιά τους. θανάσιμο ἁμάρτημα εἶναι ὁποιοδήποτε ἁμάρτημα, ὅταν γίνεται θεώρημα καὶ δόγμα καὶ φρόνημα σεβαστό, μὲ θεωρητικὴ κατοχύρωσι· ὅτι «δὲν εἶναι ἁμάρτημα»· κι ὅταν λέρωσε τὸ φορέα του «ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης» καὶ μετὰ ἀπὸ μιὰ πνευματικὴ ζωή, ὡς ὑποτροπή. αὐτὸ ὁ Πέτρος τὸ λέει «Τὸ νὰ φάῃ ὁ σκύλος τὸ ξερατό του» ἢ «Τὸ νὰ μπανιαριστῇ ἡ γουρούνα στὸ σκατωμένο βόρβορό της». κι ὁ Ἰωάννης τὸ λέει «Ἁμαρτία πρὸς θάνατον, ποὺ γιὰ τὸ φορέα της δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ προσεύχωνται γιὰ σωτηρία του οἱ Χριστιανοί». ἡ στάχτη δὲν καίεται πλέον· τὰ σίδερα καίονται, ἀλλ' ὄχι ἡ στάχτη· δὲν γίνεται ὑλικὸ καύσιμο. στείλτε τον στὸ διάβολο. αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα τῆς Α΄ Ἰωάννου, αὐτὸ κι ὁ Παῦλος τὸ εἶπε στὴν Πρὸς Ἑβραίους ἀλλιῶς (Ἑβ 6,7-8), κι ὁ Πέτρος ἀλλιῶς (Β΄ Πε 3,21-22), κι ὁ Ἰούδας ἀλλιῶς (Ἰδ 3,2· 9), κι ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης τὸ λέει κι ἀλλιῶς. ἀλλ' εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιο νόημα· «Νὰ πᾶν στὸ διάβολο καὶ νὰ μὴ γυρίσουν»· τὸ πτῶμα δὲν θεραπεύεται, δὲν ἔχει ἐλπίδα· εἶναι μόνο πτῶμα.

Παιδία (5,2· 6,1), *τεκνία* (3,1· 5,1· 7,5· 10,1· 11,4· 15,10), καὶ *νεανίσκους* (5,1· 2) ὁ Ἰωάννης στὴν Α΄ Ἐπιστολή του λέει τὴ δεύτερη γενιὰ Χριστιανῶν, ποὺ δὲν εἶδε τὸν Κύριο, ἀλλὰ βασίζεται στὴ μαρτυρία τῶν *αὐτοπτῶν* καὶ αὐτηκόων *πρεσβυτέρων.* κι ἐννοεῖ· Ἐφ' ὅσον ἐσεῖς οἱ *νεώτεροι* τοὺς πετάξατε, καὶ πιστεύετε σ' ἐμένα τὸν *πρεσβύτερον, νενικήκατε τὸν πονηρόν.* σὰ νὰ λέμε σήμερα· «Ὁ θεὸς δὲν εἶναι καμμιὰ νταλκατζοῦ γκόμενα, ποὺ νὰ τῆς κάνῃ ὁ ἐραστὴς ἀπιστίες, νὰ τὴ δέρνῃ, νὰ τὴν ἐμπαίζῃ, νὰ τῆς τρώῃ καὶ τὰ λεφτά της μὲ ἄλλες, νὰ τὴν καίῃ γιὰ πλάκα καὶ μὲ τὸ τσιγάρο του καὶ στὰ χέρια καὶ στὸ πρόσωπο κι ἀλλοῦ, κι ἐκείνη νὰ τρέχῃ ἀπὸ πίσω του καὶ νὰ τὸν παρακαλάῃ· ὄχι. ὁ θεὸς δίνει δωρεὰν ἀμνηστία μία μόνο φορά, συγχωρεῖ μικροσφάλματα πολλὲς φορές, ἀλλ' ἂν ὁ τέως πιστὸς γίνῃ ἄπιστος καὶ

κάνει ἔργα ἀπίστου, δεύτερη φορὰ δὲν τὸν συγχωρεῖ ποτέ, οὔτε τὸν ἀμνηστεύει. πῆγε στὸ διάβολο καὶ στὸν ἀγύριστο. αὐτὴ τὴν ἀνυπαρξία τῆς *δευτέρας* φορᾶς τὴ διδάσκει κι ὁ Ἰούδας (2,3-4)· *Ὁ Κύριος, λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν.* κι αὐτὸ τὸ ἔκανε καὶ σὲ *ἀγγέλους* (2,4). τὸ λέει πιὸ μπροστὰ κι ὁ Παῦλος στὸ φοβερὸ σχετικὸ χωρίο τῆς Πρὸς Ἑβραίους, ὅπου γράφει ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ Χριστὸς γιὰ τοὺς τέτοιους νὰ ξανασταυρωθῇ, γιὰ νὰ ξαναβαπτισθοῦν, γιὰ νὰ τοὺς ξανασώσῃ (Ἑβ 6,7-14). τὶς κουμπάρες θὰ παίζουμε; (εἶναι τὸ χωρίο ποὺ ἀντιπάθησε σὰ διάβολος ὁ χαλίφης τῆς Ῥώμης καὶ τὰ κοπρόσκυλά του). ἡ ὑποτροπὴ ἀπὸ τὴν πίστι στὴν ἀπιστία καὶ στὰ ἔργα της τὰ πονηρὰ μία φορὰ γίνεται, ἂν ὃ μή γένοιτο γίνῃ, καὶ γυρισμὸ δὲν ἔχει· ὄχι μόνον ἐξ ἀντικειμένου, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐξ ὑποκειμένου καὶ κυρίως ἐξ ὑποκειμένου. ὑπάρχει, λέει ὁ Ἰωάννης στὴν κατακλεῖδα τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιστολῆς, *ἁμαρτία μὴ πρὸς θάνατον,* ἀλλ' ὑπάρχει καὶ *ἁμαρτία πρὸς θάνατον* (15,4-5), ποὺ γυρισμὸ δὲν ἔχει. ὁ δὲ Πέτρος τὸ ἔγραψε μὲ μιὰ καταπληκτικὴ διατύπωσι· «Γιὰ τοὺς τέτοιους θὰ ἦταν καλλίτερο νὰ μὴν εἶχαν γνωρίσει τὴ χριστιανικὴ πίστι καὶ τὴ σωτηρία, παρὰ τώρα ποὺ τὴ γνώρισαν κι ἔπειτα ἔφυγαν ἀπ' αὐτὴ καὶ γύρισαν στὸ παρελθόν τους»· *Κρεῖττον ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς* (Β΄ Πε 3,21). γιὰ τοὺς τέτοιους, ὅπως εἶπα, λέει καὶ τὶς δυὸ παροιμίες, ὅτι ἔκαναν σὰν τὸ σκύλο ποὺ τρώει τὸ ξερατό του καὶ σὰν τὴ γουρούνα ποὺ μπανιαρίζεται στὸ σκατοβριθῆ βόρβορό της (Β΄ Πε 3,22).

Αὐτὰ βροντάει ὁ *Υἱὸς τῆς Βροντῆς* στὴν Α΄ Ἐπιστολή του· καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχει σ' αὐτὴ κανένα διάγραμμα· διότι ὁλόκληρη γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ θέμα γυρίζει. εἶναι σὰ νὰ ὑπογραμμίζῃ κανεὶς κάτι πολλὲς φορὲς μὲ πολλὰ χρώματα· σὰ νὰ λέῃ· «Αὐτὸ καὶ πάλι αὐτό».

Ἔχει δὲ στὸ τέλος τῆς Ἐπιστολῆς αὐτῆς καὶ Summarium· *Τεκνία, φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.*

6. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄

Οἱ δυὸ μικρὲς ἡμισέλιδες Ἐπιστολὲς Β΄ Ἰωάννου καὶ Γ΄ Ἰωάννου γράφτηκαν τὸ 68 ταυτόχρονα μὲ τὴ μεγάλη καὶ ἐγκύκλιο Α΄ Ἰωάννου καὶ στάλθηκαν ὡς συνοδευτικὰ καὶ διαβιβαστικὰ ἐκείνης σημειώματα σὲ ὡρισμένους μόνο παραλῆπτες. παραλήπτρια τῆς ἰδιαίτερης Β΄ Ἰωάννου εἶναι μιὰ *ἐκλεκτὴ κυρία* «καὶ παντρεμένη μάλιστα» κατά τινας ἠλιθίους.

Κυρία στὴ Β΄ Ἰωάννου (1,1) σημαίνει, ὅπως ἐξήγησα προηγουμένως, «κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησία»· κυριολεκτικῶς, καὶ ὄχι ἀλληγορικῶς

βέβαια ἢ καββαλιστικῶς, ὅπως ἐννοοῦν ὅλοι οἱ «βιβλικοὶ θεολόγοι», ὅσοι ἐννοοῦν ἐδῶ τὴν ἐκκλησία. οἱ δὲ ἄλλοι ποὺ ψάχνουν σὰν παλαβοὶ νὰ βροῦν «τὴν κυρία μὲ τὴν ὁποία συνδεόταν ὁ Ἰωάννης αὐτὸς ὁ πρεσβύτερος (=παπᾶς!)», φαίνονται ὅτι λυσσομανοῦν οἱ τσίφτηδες «νὰ βγάλουν στὴ φόρα ὅλα τ' ἄπλυτα αὐτοῦ τοῦ συντάκτου τῆς Καινῆς Διαθήκης», ὅπως ὁ Πειραιώτης Τσίφτης στὴν Ἑρμηνεία του στὴν Ἀποκάλυψι τοῦ Ἰωάννου ἔβγαλε στὴ φόρα τὶς παλιὲς σχέσεις τοῦ ἴδιου Ἰωάννου μὲ τὴ κυρία Ἰεζάβελ (Ἀπ 6,3), τὴ γυναῖκα τοῦ ἀφελοῦς ἐπισκόπου Θυατείρων μὲ τὴν ὁποία αὐτὸς κάποτε «τὰ χάλασε», καὶ τὴν ἐκδικεῖται τὴ βρόμα μὲ τὴν Ἀποκάλυψί του. ἄκου ἐκεῖ ἕνας παπα - Ἰωάννης, νὰ ῥίχνεται στὶς γυναῖκες ἐπισκόπων! ἔχουν πολὺ πλάκα μερικοὶ ἑτερόδοξοι «βιβλικοὶ θεολόγοι»· σκορποῦν γύρω τους πολὺ γέλοιο οἱ καταγέλαστοι. ἀντιγράφω ἐδῶ δυὸ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ λήμματα *ἐκκλησία* καὶ *κυρία* τοῦ μεγάλου κι ἀνεκδότου Λεξικοῦ μου στὴν Καινὴ Διαθήκη, τὸ ὁποῖο θὰ ἐκδώσω, ἂν ὁ θεὸς μοῦ δώσῃ μέρες καὶ οἰκονομικὴ εὐχέρεια. ὑπ' ὄψιν δὲ ὅτι ἤδη τὸ ἕνα ἀπόσπασμα τοῦ λήμματος *κυρία* τὸ ἔχω ἤδη δημοσιευμένο στὸ Σύντομο Λεξικό μου τῆς Καινῆς Διαθήκης[46] (ἔκδ. Μητροπόλεως Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως, Θεσσαλονίκη 2012[7]. μὲ τὸν σεβασμιώτατο μητροπολίτη κ. Ἰερεμία εἴμαστε συνομήλικοι καὶ φίλοι ἀπὸ τὸ 1960. ὑπήρξαμε καὶ ἱδρυτικὰ μέλη τῆς ἀδελφότητος τοῦ Φλωρίνης Αὐγουστίνου Καντιώτου· τὰ δυὸ μικρότερα σὲ ἡλικία).

> ***ἐκκλησία*** (ἀπὸ τὰ *ἐκκαλοῦμαι - ἔκκλησις*)· συνέλευσι μετὰ ἀπὸ κλῆσι τῶν συνερχομένων, συνάθροισι, σύναξι, συναγωγή, ἐπισυναγωγή, συγκέντρωσι, σύλλογος. Α΄. α΄. ἡ λέξι *ἐκκλησία* ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ κείμενα τοῦ Ε΄ π.Χ. αἰῶνος ἐξ ἀρχῆς ὡς πολιτικὸς ὅρος καὶ μὲ ἔννοια πάντοτε πολιτική. ἀντὶ γι' αὐτὴ τὸ ἴδιο πρᾶγμα στὸν Ὅμηρο λέγεται *ἀγορὴ* ἀπὸ τὸ *ἀγείρω* = συναθροίζω, συγκεντρώνω, συνάγω τὸν *δῆμον* γιὰ πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ συζήτησι καὶ διαβούλευσι. ἡ ὁμηρικὴ *ἀγορὴ* εἶναι συνέλευσι τοῦ δήμου στὴν πόλι ἢ τοῦ στρατοῦ στὴν ἐκστρατεία, τὴν ὁποία συγκαλεῖ ὁ ἄναξ ἢ στρατηγὸς ἢ ἄλλος ἄρχων γιὰ διαβούλευσι περὶ τοῦ πρακτέου ἢ γι' ἀνακοίνωσι ἐντολῶν (Ὅμηρος, Α 54· ι 171), τὸ δὲ ὁμιλεῖν *ἐν ἀγορῇ* ἐκφράζεται μὲ τὸ παράγωγο ῥῆμα *ἀγορεύω* (Ὅμηρος, Α 109· δ 645). φαίνεται ὅτι ἡ μεταγενέστερη λέξι *ἐκκλησία* ἦταν στὴν ἀρχὴ συνοδὸς προσωνυμία τῆς κυρίας λέξεως *ἀγορὴ* ποὺ στὴ συνέχεια τὴν ἐκτόπισε καὶ τὴν ἀντικατέστησε· ὅπως λίγο ἀργότερα καὶ τὴ λέξι *ἐκκλησία* ἀντικαθιστοῦν μερικὲς φορὲς οἱ δυὸ συνοδοὶ στὴν ἀρχὴ προσωνυμίες της *κυρία* καὶ *σύγκλητος.*

κυρία Β΄ Ἰω 1· 5· ἡ ὀρθόδοξη καὶ αὐθεντικὴ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὶς κακόδοξες παρεκκλησίες ἢ *συναγωγὰς τοῦ σατανᾶ* (Ἀπ 2,9· 3,9), ποὺ ἔχει στὸ νοῦ του ὁ Ἰωάννης. ὁ ὅρος εἶναι παρμένος κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ὁρολογία τῆς ἐποχῆς, στὴν ὁποία λέγονταν *ἐκκλησία κυρία* ἢ ἁπλῶς *κυρία* (Ἀριστοφάνης, Ἀχ., 19. Ἀριστοτέλης, Πολιτ. 3,1,20), καὶ *ἐκκλησία σύγκλητος* ἢ ἁπλῶς *σύγκλητος* (Ψηφίσματα δύο στὸ Δημοσθένη, Περὶ στεφ., 37· 73)· καὶ ἡ δεύτερη δὲν ἦταν πάντοτε παραδεκτή, ἀλλὰ μόνο ἐνδεχομένως, ἐνῷ ἡ *κυρία* ἦταν ἡ αὐθεντικὴ *ἐκκλησία* καὶ ταυτιζόταν μὲ τὸν *δῆμον.*

τὸ ὄνομα *κυρία* σημαίνει *ἐκκλησία,* καὶ μάλιστα «ἀνωτάτη ἐκκλησία». ὅπως ἐξηγεῖ ὁ Ἀριστοτέλης στὰ Πολιτικά του *αἱ ἐκκλησίαι* σ' ὁποιαδήποτε *πολιτεία* ἦταν πάντοτε δύο, ἡ *σύγκλητος ἐκκλησία* καὶ ἡ *κυρία ἐκκλησία.* κατώτερη δὲ ἦταν ἡ *σύγκλητος ἐκκλησία,* ἡ ὁποία συνερχόταν μόνο μετὰ ἀπὸ *κλῆσιν* τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, ἐνῷ ἡ *κυρία ἐκκλησία* ἦταν ἀνωτάτη πάντων, διότι ἦταν *αὐτόκλητος*· συγκαλοῦνταν δηλαδὴ ἀνερωτητὶ καὶ αὐτοδικαίως *(ipso iure)*· ἀντλοῦσε ἀφ' ἑαυτῆς τὸ *κῦρος* της ἡ *κυρία ἐκκλησία,* καὶ γι' αὐτὸ λεγόταν *κυρία*· μερικὲς φορὲς δὲ ἦταν καὶ ἔνοπλος. ὅπως μέχρι τὸ 1967 οἱ διαδηλωταὶ τῆς πολιτικῆς φώναζαν «Ἕνα ἕνα τέσσερα», ἐπειδὴ 114 ἦταν ὁ ἀριθμὸς τοῦ τελευταίου ἄρθρου τοῦ τότε συντάγματος, καὶ ἔλεγε ὅτι σὲ περίπτωσι ἀνίατης νοσηρῆς καταστάσεως ὁ λαὸς ὀφείλει νὰ πάρῃ τὰ ὅπλα καὶ τὸν ἔλεγχο τῆς καταστάσεως. καὶ συνέβη τότε αὐτό, διότι πρὶν ἀπὸ μισὸ αἰῶνα, τότε, ὁ αὐθεντικὸς λαὸς ἦταν ὁ στρατός, ἡ *κυρία ἐκκλησία,* καὶ ἀκριβῶς ἐφαρμογὴ τοῦ ἄρθρου 114 ἦταν ἡ τότε στρατιωτικὴ ἐπανάστασι ποὺ διέσωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ τρομεροῦ Μπρέζνιεφ. τὸ θεσμὸ καὶ τὴν ὀνομασία τῆς *κυρίας ἐκκλησίας* εἰσήγαγε στὴν πολιτικὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁ δικτάτωρ Σόλων. οἱ δικτάτωρες τότε λέγονταν *αἰσυμνῆται*· διότι ὁ ὅρος *dictator* εἶναι ῥωμαϊκός· ὁ ἀντίστοιχος ἑλληνικὸς ὅρος εἶναι *αἰσυμνήτης.*

Οὔτε ἕνας «βιβλικὸς θεολόγος» τῆς ὑφηλίου δὲν ἤξερε, καὶ δὲν ξέρει μέχρι στιγμῆς τί θὰ πῇ ἐδῶ *κυρία,* καὶ ψάχνουν νὰ βροῦν οἱ γελοῖοι ποιά ἦταν τέλος πάντων αὐτὴ ἡ *κυρία* μὲ τὴν ὁποία συνδεόταν ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, ὁ ὀλιγογράμματος Ἑβραῖος ψαρᾶς τῆς Παλαιστίνης, ποὺ τὴ Μ. Ἀσία δὲν τὴν εἶχε δῆ ποτέ του πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπιστολή του αὐτή, καὶ τῆς γράφει καὶ γράμμα, καὶ τῆς γράφει κιόλας ὅτι τὴν *ἀγαπάει,* καὶ μάλιστα κι ὅτι χαίρεται ποὺ ...χάθηκαν μόνο κάποια παιδιά της, καὶ ὄχι ὅλα! εἶναι νὰ τρελλαίνεται κανεὶς μὲ τὴν ἠλιθιότητα καὶ καταπληκτικὴ ἀγραμματοσύνη καὶ χαώδη ἀμάθεια τῶν «βιβλικῶν θεολόγων». ἐλάχιστοι συντηρητικοὶ καταφεύγουν στὴν καββαλιστικὴ ἑρμηνεία ὅτι «μᾶλλον ἐδῶ ἐννοεῖται ἀλληγορικῶς ἡ ἐκ-

κλησία». εἶναι λοιπὸν ἐγκύκλιος καὶ ἡ Καθολικὴ Ἐπιστολὴ Β΄ Ἰωάννου. καὶ στὶς μέρες μας διπλασίασε τὴ σπουδαιότητά της, διότι μᾶς ἔδειξε μὲ τὸν τρόπο της τὴν ἀχανῆ ἀγραμματοσύνη καὶ βλακεία τῶν «βιβλικῶν θεολόγων» μὲ τὶς πολλὲς «ἀπόψεις των» καὶ τὴν ἀρνητικὴ εἰς βάρος τῆς Βίβλου «κριτική» τους. ἀντικατέστησαν τὴ γραμματομάθεια καὶ τὴν ἐπιστημοσύνη μὲ τὴ μαγκιὰ καὶ τὶς κοκορίκικες «ἀπόψεις των» τὰ σαχλοκούδουνα! τί τσόκαρα, θεέ μου, καὶ τί στειλάρια! «βάλε τους μαγείρους νὰ σοῦ μαγειρέψουν ὅ,τι δὲν τρώγεται». ψάχνουν ἀκόμη νὰ βροῦν τὴν τσαχπίνα *κυρία,* οἱ κλειδαροτρυπομαστάκηδες.

ἡ *κυρία* ἦταν σὰ νὰ λέμε «τὸ πλήρωμα τῆς αὐθεντικῆς ἐκκλησίας» ἢ «ὁ ὀρθόδοξος λαὸς τῶν Χριστιανῶν». μὲ τὸν ὅρο *κυρία* ὁ Ἰωάννης ἐννοεῖ ὅτι σὲ μερικὲς τοπικὲς ἐκκλησίες ὁ ποιμένας καὶ ἡ πλειονότης τῶν μελῶν ἦταν κακόδοξοι κι ἀπόβλητοι, ὅπως ὁ ἐπίσκοπος *Διοτρέφης* ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τοῦ ὅτι –κακὸ τῆς κεφαλῆς του– δὲν παραδέχεται *(ἐπιδέχεται)* τὸν Ἰωάννη, *φλυαρεῖ* καὶ τοὺς «Χριστιανοὺς» (τοὺς κάνει πλύσι ἐγκεφάλου μὲ τὰ μπλὰ μπλά του) *λόγοις πονηροῖς* (Γ΄ Ἰω 2,1-2)· ὁπότε ὁ Ἰωάννης ἀπευθύνεται κατ' εὐθεῖαν στὸ ποίμνιο τοῦ *Διοτρέφους* καὶ στὴ διπλανὴ ἐπισκοπὴ μὲ τὸν καλὸ ἐπίσκοπο *Δημήτριον* (Γ΄ Ἰω 2,5). ὁ *Υἱὸς τῆς Βροντῆς,* ὅταν μετὰ τὸν κανονιοβολισμό του μὲ τὴν Ἀποκάλυψι ἐπιβιβάστηκε στὴν ἠπειρωτικὴ Ἀσία - Ἔφεσο, πρέπει νὰ ξεπάτωσε καὶ πελέκισε τὶς Μικρασιατικὲς ἐκκλησίες πολὺ δυναμικά, καὶ νὰ τὶς καθάρισε ἀπὸ τοὺς νικολαΐτες. στὴ σύγχρονή του ὀργιαστικὴ ὁρολογία τῶν εἰδωλολατρῶν *Νικόλαος* λεγόταν –ἰδίως στὰ Μύρα τῆς Λυκίας– ὁ Ποσειδῶν ὡς ἀρσενοκοίτης καὶ *νικολαΐται* οἱ ὀργιασταί του, καὶ *νικολάια* ἡ ὀργιαστικὴ πανήγυρί του καὶ τὰ «ἱερά» τους ἀντικείμενα, ἄμφια, *θύρσοι* (=μανουάλια), θυμιατά, μελάνες, λάδια, καντήλια, λαμπάδες, ποτήρια, κουρμπάνια, ἐδέσματα (*ἀλισγήματα* Αἰ 1,9· Πξ 45,16), κλπ.[47].

Τὰ ἔβγαλα λοιπὸν ἐγὼ ὅλα τ' ἄπλυτα ..... τῶν «βιβλικῶν θεολόγων». τί ἀμάθεια, θεέ μου! τί μωρία!

Ἀλλιῶς δὲν ἐξηγεῖται πῶς ὁ Ἰωάννης γράφει στὴν *ἐκλεκτὴ κυρία* ὅτι *χαίρεται λίαν* ποὺ δὲν ἔχασε ὅλα τὰ παιδιά της, ἀλλὰ μερικὰ διασώθηκαν. μήπως ἦταν σὰν τὸ βλᾶκα γιὰ τὸν ὁποῖο λέγεται ἡ χωριάτικη παροιμία «Πᾶρε τον στὸ γάμο σου, νὰ σοῦ εὐχηθῇ 'Καὶ τοῦ χρόνου'!» ἢ «Πᾶρε τον στὴν κηδεία τοῦ παιδιοῦ σου, νὰ σοῦ εὐχηθῇ 'Καὶ τοῦ χρόνου'»; ἢ μήπως ἡ παροιμία αὐτὴ ταιριάζει στοὺς «βιβλικοὺς θεολόγους» ποὺ ἔχουν τὴν προειρημένη ἄποψι; κλίνω πρὸς τὸ δεύτερο. *ἐκλεκτὴν κυρίαν* ὁ Ἰωάννης λέει τὸ ποσοστὸ τοῦ πληρώματος τῆς ἐκκλησίας ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο δὲν ἀκολούθησε τοὺς ἐπισκόπους ποὺ ἐλέγχει αὐτὸς στὴν Ἀποκάλυψι οὔτε συμφωνεῖ μὲ τὸ ποσο-

στὸ ἐκείνων ποὺ ἔγιναν παρανάλωμα τῶν νικολαϊτῶν, ἀλλὰ παρέμειναν *ἐκλεκτοὶ* Χριστιανοί. ὁ Ἰωάννης δηλαδὴ εἶδε ὅτι ἡ μεγάλη μερίδα τῶν «Χριστιανῶν» ἔγιναν νικολαῖτες, κι ἐπικοινώνησε κατ' εὐθεῖαν μὲ τοὺς παραμείναντες *ἐκλεκτούς, πιστοὺς ἄχρι θανάτου* (Ἀπ 4,6· 22,14), καὶ ἁγνοὺς στὴν *κυρίαν ἐκκλησίαν,* καὶ ὄχι καθόλου μὲ τὴν *σύγκλητον ἐκκλησίαν* τῶν πλείστων ποιμένων ποὺ ἦταν *νικολαῖται.* ὅπως εἶπα, αὐτὸ ποὺ ἔκανε ὁ Ἰωάννης ἦταν ὅμοιο μ' ἐκεῖνο ποὺ ἔκαναν τόσο ὁ αἰσυμνήτης τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν Σόλων ὅσο κι ἐκεῖνοι ποὺ τὸ 1967 ἐφήρμοσαν τὸ τελευταῖο ἄρθρο τοῦ συντάγματος 114· ὅτι, ὅταν ἡ ἡγεσία πάσχει ἀπὸ ἀνίατη σῆψι, ὁ λαὸς αὐτοδικαίως παίρνει τὴν κατάστασι στὰ χέρια του διὰ τῶν ὅπλων. αὐτὸς ὁ ὑγιὴς λαὸς εἶναι ἡ *ἐκλεκτὴ κυρία.* αὐτὴ ἡ πρὸς τὸ τέλος τῆς Βίβλου Β΄ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννου εἶναι γιὰ τὴ Βίβλο καὶ τὴ Χριστιανωσύνη ὅ,τι ἦταν τὸ 1967 τὸ πρὸς τὸ τέλος τοῦ συντάγματος ἄρθρο 114. αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται κι ἀπ' ὅσα γράφει ὁ Ἰωάννης στὴν ἐπίσης ἡμισέλιδη μόνο Γ΄ Ἐπιστολή του.

Καὶ μιὰ γραφικὴ λεπτομέρεια. ὁ Ἰωάννης γράφει σὲ πάπυρο (*χάρτην·* 3,1), ἐνῷ ὁ Παῦλος σὲ περγαμηνή (*μεμβράναν·* Β΄ Τι 10,5). αὐτὸ ποὺ λέμε *χάρτην - χαρτί* τώρα, δὲν εἶχε ἐφευρεθῆ ἀκόμη τότε.

7. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ Γ΄ (ΠΡΟΣ ΓΑΪΟΝ)

Ἡ ἡμισέλιδη Γ΄ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννου *Πρὸς Γάιον,* ποὺ εἶναι τὸ μικρότερο βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ὅλης τῆς Βίβλου, γραμμένη πάλι τὸ 68 ἀπὸ τὴν Ἔφεσο, εἶναι ὅπως καὶ ἡ Β΄ Ἰω σημείωμα συνοδευτικὸ τῆς Α΄ Ἰω. εἶναι δὲ πολὺ ἀποκαλυπτικὸ τοῦ πῶς διεξῆγε ὁ Ἰωάννης τὸν ἀγῶνα τῆς καθάρσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία οἱ νικολαῖτες πήγαιναν νὰ τὴν κάνουν καραπουταναριὸ καὶ καραπουσταριὸ *τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν* κατὰ τὸν Ἰούδα (2,2). ἐκφράζει ὁ Ἰωάννης στὸν παραλήπτη Γάιον, Ῥωμαῖον πολίτην ὅπως δείχνει τὸ ῥωμαϊκό του ὄνομα καὶ προφανέστατα μαθητὴν τοῦ Παύλου, ἐκφράζει –ἐπαναλαμβάνω– ὁ Ἰωάννης πρὸς αὐτὸν τὴν εἰλικρινῆ ἀγάπη του κι ἐκτίμησί του *(Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ),* δηλαδὴ συνάμα καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη του στὴν ὀρθοδοξία του κι ὀρθοπραξία του. ὁπωσδήποτε ἐνθαρρύνει τὸν προφανῶς ἐπίσκοπον ἐκκλησίας Γάιον, τὸν τρομαγμένον ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἔχει ὑποκύψει στὴν ἀφομοιωτικὴ ὁρμὴ τῶν αἰσχρῶν εἰδωλολατρῶν νικολαϊτῶν. κι ἔπειτα ὁ *Υἱὸς τῆς Βροντῆς* Ἰωάννης ἀναφέρει δυὸ ἄλλους ἐπισκόπους τὸν ἅγιο καὶ πιστὸ Δημήτριο τὸν *ὑπὸ πάντων* τῶν καλῶν Χριστιανῶν *μαρτυρούμενον* ὡς πιστὸν καὶ ἁγνὸν καὶ ἄξιον, καὶ τὸν

φιλοπρωτεύοντα κοκορῖκο Διοτρέφη, ποὺ μὲ τὶς ἄφθονες παρλαπίπες του *φλυαρεῖ* τοὺς Χριστιανοὺς (=τοὺς ζαλίζει στὸ μπλὰ μπλὰ) καὶ ...δὲν *ἐπιδέχεται* (=δὲν παραδέχεται) οὔτε τὸν ἀπόστολο Ἰωάννη, τὸν *πρεσβύτερον* καὶ *αὐτόπτην* καὶ αὐτήκοον καὶ *ἠγαπημένον* τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ ἀναφανδὸν πετάει τὴ Χριστιανικὴ πίστι καὶ ὡς σκέτος νικολαΐτης λυμαίνεται τὴ Χριστιανικὴ ἐκκλησία, ἀποβάλλει δὲ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία *(ἐκβάλλει ἐκ τῆς ἐκκλησίας)* τοὺς ὀρθοδόξους καὶ καλοὺς Χριστιανοὺς. «Ἐσύ, παιδί μου, τοῦ λέει, νὰ συνεχίσῃς νὰ μιμῆσαι τὸ καλό, καὶ ὄχι τὸ κακό. μὴ φοβᾶσαι. ὅταν ἔρθω –ἄρα γράφει ἀπὸ μακριά, ἀπὸ τὴν Ἔφεσο–, θὰ τοῦ *ὑπομνήσω τὰ ἔργα αὐτοῦ ἃ ποιεῖ,* βγάζοντας στὴ φόρα τὰ αἰσχρὰ κι ἀπαράδεκτα ἄπλυτά του, ὅπως ἤδη στὴν Ἀποκάλυψι ἔβγαλα τὰ ἐσώψυχα τῶν ἑφτὰ ἐπισκόπων, τόσο τὰ αἰσχρὰ κι ἀκάθαρτα ὅσο καὶ τὰ λαμπρὰ κι ἀξιέπαινα». ὁ προφήτης καὶ διορατικὸς *Υἱὸς τῆς Βροντῆς* βροντάει καὶ δὲν ἀστειεύεται.

Λέων βρυχᾶται, καὶ ποιός δὲν τρομάζει; αὐτὸς ὁ *στῦλος* τῆς ἐκκλησίας (Γα 4,8· Ἀπ 8,7), ποὺ σιωποῦσε ἀνεκδήλωτος μπροστὰ στὰ ὅσα ἔκαναν ὁ «ξάδερφος» Ἰάκωβος κι ὁ «οἰκοδεσπότης» Μάρκος, καθότι ἦταν τότε δεσμευμένος καὶ μὲ τὴ γηροκομικὴ προστασία τῆς μητέρας τοῦ Κυρίου (Ἰω 44,11-13) μέχρι τὴν κοίμησί της στὴ Βαβυλῶνα τῆς Αἰγύπτου (Α΄ Πε 15,4), ὅπου εἶχε καταφύγει κι ἄλλοτε παλιὰ (Μθ 3-4) μαζὶ μὲ τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὸ *παιδίον Ἰησοῦν,* τώρα ἀποδεσμευμένος πιὰ αὐτὸς ὁ *Υἱὸς τῆς Βροντῆς* ἐκδηλώνεται ὡς λέων ἐξωργισμένος ἐναντίον τῆς *συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ* (Ἀπ 4,3· 8,3), ποὺ ἔφτασε μέχρι καὶ τὸ νὰ συνεργάζεται μὲ τοὺς ὀργιαστὰς τοῦ Νικολάου - Ποσειδῶνος γιὰ τὴν ἐξαφάνισι τῆς ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου.

Δὲν γνωρίζουμε τὸ τέλος τοῦ Ἰωάννου, τὸ πότε καὶ τὸ πῶς, (τὰ συναξάρια ὅλα εἶναι παπικοὶ μῦθοι), ἀλλὰ γνωρίζουμε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς βροντερῆς ἐπεμβάσεώς του ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ ἐκκλησία ζῇ μέχρι σήμερα, 2.000 χρόνια τώρα. ἡ τελευταία βροντὴ τοῦ Ἰωάννου, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν λόγῳ Ἐπιστολὴν Πρὸς Γάιον, εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, πέμπτο αὐτὸ μετὰ τὰ τέσσερα ἄλλα βιβλία. τὴν ἐπιζήσασα ἐκκλησία τοῦ Κυρίου ὁ Παῦλος τὴν ἵδρυσε, ὁ Ἰωάννης τὴ διέσωσε, κι ὁ Κύριος εὐλόγησε κι αὐτὴν κι αὐτοὺς τοὺς δυὸ μεγάλους ἀποστόλους του. αὐτοὶ καὶ οἱ δυὸ εὐγενέστατοι ταπεινόφρονες καὶ ταλαντοῦχοι εὐαγγελισταὶ Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς ἔχουν γράψει τὰ τέσσερα μεγαλείτερα κομμάτια τῆς Καινῆς Διαθήκης· Παῦλος 28%, Λουκᾶς 28%, Ἰωάννης 18%, καὶ Ματθαῖος 13%. πρῶτος ὁ Παῦλος μὲ 283‰.

Εἶπα δὲ γι' αὐτὴ τὴν Γ΄ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννου, τὴν Πρὸς Γάιον, ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβῶς Καθολικὴ (=ἐγκύκλιος), ἀλλὰ προσωπικὴ ὅ-

πως καὶ οἱ Ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου. συμβατικὰ καὶ κατὰ συνεκδοχὴν μόνο λέμε *Καθολικὰς* ὅλες τὶς Ἐπιστολὲς ποὺ δὲν εἶναι τοῦ Παύλου καὶ τῶν συνεργατῶν του.

Ε. ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ

Ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὸν Ἰωάννη ὑπάρχουν στὴ Βίβλο πάνω ἀπὸ 30 προφητεῖες ποὺ δὲν εἶναι ἁπλοῖ *χρηματισμοί,* ἀλλὰ συνοδεύονται κι ἀπὸ κάποια *ὀπτασίαν* ἢ *ὅρασιν* ἢ *ὅραμα* ἢ *ἐνύπνιον* ἢ *ὄνειρον* ἢ *ἀποκάλυψιν·* ἔτσι χαρακτηρίζονται μέσα στὴ Βίβλο. τέτοιες ἀποκαλύψεις εἶναι λ.χ. ἡ προφητεία τοῦ Ἠσαΐου στὸ κεφάλαιό του 8 καὶ ἡ τοῦ Ἰεζεκιὴλ στὸ κεφάλαιό του 1. κείμενα ὅμως ἀποκαλυπτικά, ποὺ γιὰ τὴν ἐκτένειά τους εἶναι κατ' ἐξοχὴν *ἀποκαλύψεις* εἶναι στὴ Βίβλο τρία· τὸ βιβλίο τοῦ Δανιὴλ ὁλόκληρο (4 κεφάλαια 4 ἀποκαλύψεις· ἕνα ὄνειρο - κεφ. 1, καὶ τρία ὁράματα - κεφ. 2· 3· 4), τὸ κεφάλαιο 2 τοῦ Ζαχαρίου, καὶ ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου, ποὺ ὡς κείμενο εἶναι καὶ τὸ ἐκτενέστερο. τὰ τρία αὐτὰ ὡς πρὸς τὴν ἔκτασί τους ἔχουν τὴν ἑξῆς ἑκατοστιαία ἀναλογία.

1. Ἀποκαλύψεις Δανιήλ 45
2. Ἀποκάλυψις Ζαχαρίου 17
3. Ἀποκάλυψις Ἰωάννου 100

εἶναι δὲ ἡ Ἀποκάλυψις Ἰωάννου τὸ μόνο προφητικὸ βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης.

1. ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Εἶπα ὅτι ἡ *Ἀποκάλυψις Ἰωάννου* ὡράθηκε καὶ γράφτηκε τὸ ἔτος 68 στὴν Πάτμο πρὶν ἀπ' ὅλα τὰ κείμενα τοῦ Ἰωάννου, σὲ κάποιο σπίτι φυσικὰ ὅπου φιλοξενήθηκε, κι ὄχι σὲ σπήλαιο, διότι ὁ Ἰωάννης δὲν ἦταν σπηλαιόβιος προϊστορικὸς ἄνθρωπος, οὔτε καλόγερος τῆς Θηβαΐδος, οὔτε γιὸς τῆς θεᾶς *Σπηλαίας (=Κυβέλης).* καὶ στὴν Πάτμο δὲν ἦταν ἐξόριστος, διότι ὑπήκοος τῆς 'Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ποὺ δὲν ἦταν 'Ρωμαῖος πολίτης, δὲν ἐξωριζόταν ποτέ, ἀλλ' ἢ πλήρωνε ἕνα ἄγριο πρόστιμο ἢ μαστιγωνόταν ἢ σάπιζε στὴ φυλακὴ ἢ ἐκτελοῦνταν. ἄλλο τὸ ἄσχετο θέμα ὅτι μετὰ 700 ἢ καὶ περισσότερα χρόνια, σὲ παρακμιακοὺς καιρούς, ἀργόσχολοι καλόγεροι βρῆκαν ἢ ἔσκαψαν κάπου στὴν Πάτμο κι ἕνα σπήλαιο, καὶ τὸ διακόσμησαν μὲ εἰκονίσματα καὶ καντήλια, καὶ τὄκαναν ἀξιόλογο μαγαζί. καὶ τὸ συνέδεσαν μὲ τὴν Ἀποκάλυψι τῆς Καινῆς Διαθήκης. ὁ διάβολος ὅταν δὲν ἔχῃ δουλειά, ἀσχημονεῖ στὰ παιδιά του, ὅπως λέει κι ἡ παροιμία. καὶ ἡ φράσι τοῦ Ἰωάννου (Ἀπ 2,1) *Ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ* σημαίνει *Πῆγα ἐκεῖ νὰ κηρύξω (σωστὰ) τὸ λόγο τοῦ θεοῦ καὶ νὰ μαρτυρήσω*

ὡς αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος ποιά ἀκριβῶς εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· κι ὄχι ἐκεῖνες οἱ συναξαριστικὲς μποῦρδες ποὺ λέγονται συνήθως κατὰ τὰ ὕστερα παρακμιακὰ χρόνια καὶ ποὺ εἶναι μόνο μποῦρδες, οἱ ὁποῖες μαζὶ καὶ μὲ τὸ «σπήλαιον» (= *λαβύρινθον, κύβελον, ἄντρον,* σπηλαῖον εἰδωλολατρικὸ τελεστήριο μινωταυρείων ὀργίων) βρομοῦν παγανίλα. γιὰ τὸν ἀπόστολο Ἰωάννη εἶπα στὴν ἐξέτασι τοῦ Εὐαγγελίου του, ποὺ εἶναι τὸ χρονικῶς τελευταῖο κείμενό του. ὅπως ἤδη εἶπα, τὰ κείμενά του γράφτηκαν μὲ τὴ χρονικὴ σειρὰ Ἀπ Α΄ Ἰω Β΄ Ἰω Γ΄ Ἰω Εὐαγγέλιον. εἶναι δὲ ἡ Ἀποκάλυψις τὸ μόνο ἐξ ὁλοκλήρου προφητικὸ βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης· κι ἐμπνεύσθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο στὸν Ἰωάννη, γιὰ νὰ ἐνθαρρυνθῇ γιὰ τὸν ἀγῶνα ποὺ ἔμελλε νὰ ἔχῃ σὲ λίγο ἐναντίον τῶν ψευδοχριστιανῶν ποὺ παλινδρομοῦσαν στὴν εἰδωλολατρία σὰν τὰ σκυλιὰ ποὺ τρῶν τὸ ξερατό τους κατὰ τὸν Πέτρο καὶ σὰν τὴ γουρούνα ποὺ μπανιαρίζεται στὸ σκατωμένο βόρβορό της (Β΄ Πε 3,22), καὶ γράφτηκε καὶ στάλθηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη, γιὰ νὰ κάνῃ πνευματικῶς ὅ,τι γίνεται στρατιωτικῶς μὲ τὴν ὁμοβροντία τοῦ πυροβολικοῦ ἢ τῶν ἁρμάτων τοῦ ἱππικοῦ, ποὺ σαρώνουν πρῶτα τὸν ἀντίπαλο, ὥστε τὸ πεζικὸ νὰ προχωρῇ καλυμμένο ἢ νὰ βρίσκῃ τὸν ἀντίπαλο τσακισμένο, πρὶν προχωρήσῃ στὴν κατάληψι τοῦ ἐδάφους ποὺ εἶναι στόχος τοῦ στρατεύματος. ὅταν περίπου ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ἀποστολὴ τῶν ἀντιγράφων τῆς Ἀποκαλύψεως στὶς 7 ἐκκλησίες τῆς Μ. Ἀσίας, ἴσως καὶ σὲ περισσότερες, ὁ Ἰωάννης ἐπιβιβάστηκε ἐκεῖ, βρῆκε τοὺς ἀντιπάλους πανικοβλημένους τσακισμένους κι ἑτοιμοθανάτους σὰ μισοσκοτωμένα φίδια. καὶ στὴ Μ. Ἀσία κάλπασε ὁ ἐστεμμένος καβαλάρης μὲ *τὸν λευκὸν ἵππον,* ποὺ εἶναι, λέει ὁ Ἰωάννης, *ὁ Λόγος τοῦ θεοῦ* ὁ λευκὸς καθαρὸς καὶ κυρίαρχος, *ὃς ἐξῆλθε νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ* (Ἀπ 12,2 καὶ 33,1-7).

Ἐνήργησε δηλαδὴ ὁ Ἰωάννης ὡς *Υἱὸς τῆς Βροντῆς* κατὰ τὸ χαρακτηρισμό του ἀπὸ τὸ Χριστό. ἀπὸ τὴν ἀνάληψι τοῦ Χριστοῦ μέχρι τὴν ἐν Πάτμῳ *κυριακὴν* ἐκείνη (Ἀπ 2,2) ὁ Ἰωάννης ἦταν, ὅπως εἶπα, μόνο ἕνας φαινομενικὰ ἀδρανὴς κρυμμένος ἆσσος στὸ μανίκι τοῦ Κυρίου. ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ἄστραψε καὶ βρόντηξε στὸ ἔδαφος ὅπου δὲν τελεσφόρησαν οἱ τρεῖς ἐλεγκτικὲς Ἐπιστολὲς τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Ἰούδα. οἱ δὲ ἐχθροὶ εἶναι ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους προεῖπε ὁ Παῦλος στὴ Μίλητο, ὅτι *ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν* (Πξ 67,16).

Τὴν Ἀποκάλυψι ὡς Ἐπιστολὴ τυπικὰ παρέλαβαν οἱ ἑφτὰ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας Ἔφεσος Σμύρνα Πέργαμον Θυάτειρα Σάρδεις Φιλαδέλφεια Λαοδίκεια (Ἀπ 2,3). ἱστορικῶς οἱ 5 πρῶτες εἶναι ἀρχαιότατες οἱ δὲ ἄλλες δυὸ ἱδρύθηκαν μετὰ τὶς Μακεδονικὲς κατακτήσεις.

γεωγραφικῶς εἶναι διατεταγμένες οἱ μὲν 3 πρῶτες στὴν *Ἀσία* τοῦ Αἰγαίου σὲ μιὰ λοξὴ σειρὰ μὲ κατεύθυνσι ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ, οἱ δὲ 4 ἄλλες πρὸς τὴ Φρυγία σὲ λοξὴ σειρὰ μὲ κατεύθυνσι ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ. νομίζω ὅμως ὅτι ὁ ἀριθμὸς *ἑπτά,* ὅπως καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα χωρία ὅλης τῆς Βίβλου καὶ ἰδίως προφητικά, εἶναι μόνο συμβολικὸς καὶ σημαίνει *πολλαί,* οἱ δὲ παραλήπτριες πόλεις ἦταν περισσότερες, ἴσως δὲ τὰ δύο σκέλη τῆς διατάξεως σημαίνουν ἁπλῶς *Ἀσία καὶ Φρυγία.* αἱ Κολοσσαὶ δὲν συμπεριλαμβάνονται, ἐπειδή, ὅπως ἀνέφερα, κατὰ τὸ ἔτος ποὺ γράφτηκε καὶ στάλθηκε ἡ Ἀποκάλυψι, ἦταν ἤδη ἐρείπια πρὶν ἀπὸ 3 ἢ 4 χρόνια ἀπὸ σεισμό, καὶ ἀκατοίκητη.

Στὸ 17,13 τῆς Ἀποκαλύψεως λέγεται ὁ βαρβαρισμὸς *ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν·* καὶ στὸ 20,14 λέγεται *ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν· ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἰδοὺ ἔρχεται.* ἕνας Ἕλληνας, ἀρχαῖος ἢ σημερινός, θὰ ἔλεγε *τὸ οὐαὶ τὸ ἓν* καὶ *τὸ οὐαὶ τὸ δεύτερον* καὶ *τὸ οὐαὶ τὸ τρίτον·* ὄχι ποτὲ *ἡ οὐαὶ ἡ μία... ἡ δευτέρα.... ἡ τρίτη.* εἰδικὰ αὐτὸς ὁ βαρβαρισμὸς ὑπάρχει, μόνον ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης εἶναι Ἑβραῖος. οἱ Ἑβραῖοι στὴ γλῶσσα τους καὶ στὴ γραμματική τους γένος οὐδέτερο δὲν εἶχαν· ἐκεῖ ποὺ ἐμεῖς ἔχουμε οὐδέτερο, οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν θηλυκό. καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα ἔχουν πολλὰ τέτοια· γνωστότερο εἶναι τὸ ψαλμικὸ 116,23

Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη
καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν,

ποὺ παρατίθεται ἔτσι αὐτούσιο καὶ στὰ Εὐαγγέλια Μθ 96,10 καὶ Μρ 50,11 λεγόμενο ἀπὸ τὸ Χριστό. στὴν ἑλληνικὴ αὐτὸ θὰ λεγόταν

Παρὰ Κυρίου ἐγένετο τοῦτο
καὶ ἔστι θαυμαστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν.

ὁ Ἰωάννης λοιπὸν στὴν Ἀποκάλυψι λέει *ἡ οὐαὶ ἡ μία... ἡ δευτέρα... ἡ τρίτη,* ἐπειδὴ εἶναι Ἑβραῖος. αὐτὸ ἀνατρέπει πάρα πολλὲς παρλαπίπες ποὺ λέγονταν στὴν ἀρχαιότητα λέγονται καὶ σήμερα ἀπὸ πολλοὺς γιὰ τὸν συγγραφέα τῆς Ἀποκαλύψεως. καὶ στὸ μὲν ψαλμικὸ χωρίο, θὰ ἔλεγε ἴσως κανεὶς ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ θέλησαν ἴσως νὰ κρατήσουν ἀμετάβλητο τὸ κείμενο τῶν Ἑβδομήκοντα. ἐδῶ ὅμως στὴν Ἀποκάλυψι δὲν ὑπάρχει τέτοια αἰτιολογία· ὁ Ἰωάννης λέει *ἡ οὐαί,* μόνον ἐπειδὴ εἶναι Ἑβραῖος.

Ἀρχαῖοι ἑρμηνευταὶ τῆς Ἀποκαλύψεως ὑπάρχουν πολλοί.

Μελίτων Σάρδεων, Κλήμης Ἀλεξανδρεύς, Ἱππόλυτος, Ὠριγένης· αὐτῶν περισῴζονται μόνο μικρὰ ἀποσπάσματα τοῦ σχετικοῦ τους ἔργου. τῶν ὑπολοίπων τὰ ἑρμηνευτικὰ ὑπομνήματα διασῴζονται ὁλόκληρα· Ἀνδρέας Καισαρείας, Ἀρέθας Καισαρείας, Οἰκουμένιος. Λατῖνοι πολὺ περισσότεροι· Ἀμβροσιαστής, Εὐχέριος Λουγδούνου, Πριμάσιος, Κασσιόδωρος, Πατέριος, Βέδας, Ἀλκουΐνος, Χάυμων,

Βαλαφρῖδος Στραβός, Ἄνσελμος Laudunensis, Bruno Astensis, Ῥούπερτος, Ῥιχάρδος τοῦ Ἁγίου Βίκτωρος, Ἀλοῦλφος, Μαρτῖνος Legionensis, Ψευδαυγουστῖνος.

Ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἑρμηνεύουν καββαλιστικά. τοὺς ἐνθαρρύνει σ' αὐτὸ τὸ ὅτι στὴν Ἀποκάλυψι ὑπάρχει πολλὴ ἀλληγορία. ἄλλο ὅμως ἡ ἀλληγορία κι ἄλλο ὁ καββαλισμός.

Ὁπωσδήποτε καὶ στοῦ εὐσεβοῦς τὸ νοῦ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα Πῶς γίνονταν πιστευτὲς οἱ προφητεῖες τῶν προφητῶν γιὰ τὸ ἀπώτατο μέλλον τὸ μετὰ 1000 χρόνια λόγου χάριν; οἱ *εἰς βάθος* προφητεῖες, ὅπως τὶς λέει ὁ προφήτης Ἠσαΐας, γίνονταν πιστευτές, ἐπειδὴ ὁ Κύριος, ὅταν ἤθελε νὰ ἐμπνεύσῃ σ' ἕναν προφήτη μιὰ *εἰς βάθος* (χρόνου) προφητεία, λίγο πρὶν ἀπ' αὐτήν, τοῦ ἐνέπνεε μιὰ *μὴ εἰς βάθος* προφητεία, ἡ ὁποία ἐκπληρωνόταν λ.χ. σὲ μιὰ ἑβδομάδα, καὶ οἱ ἀκροαταὶ τὸ ἔβλεπαν, ὁπότε πίστευαν καὶ τὴν *εἰς βάθος* ποὺ λεγόταν ἔπειτα. ὅταν ἐπὶ Ἠσαΐου δυὸ γειτονικοὶ βασιλεῖς πολιόρκησαν τὴν Ἰερουσαλὴμ κι ἐκτόξευαν ἀπειλὲς μὲ πολλὴ κομπορρημοσύνη, κι ὁ βασιλεὺς Ἄχαζ ἦταν τρομοκρατημένος, ὁ Ἠσαΐας τοῦ προφήτευσε· «Μὴ φοβᾶσαι· καὶ οἱ δυό τους εἶναι δαυλιὰ ποὺ μόνο καπνὸ ὑψώνουν, ἐπειδὴ σβήνουν. σὲ λίγες μέρες θὰ φύγουν ἄπρακτοι καὶ θὰ γίνουν καπνός». κι αὐτὸ ἐκπληρώθηκε. κι ἔπειτα ὁ Ἠσαΐας τοῦ λέει· «Ζήτα τώρα καὶ μιὰ μεγάλη προφητεία *εἰς βάθος*», προφητεία δηλαδὴ ποὺ θὰ ἐκπληρωνόταν μετὰ πολλοὺς αἰῶνες. κι ὁ Ἄχαζ τοῦ εἶπε· «Δὲν τολμῶ». ὁ Ἠσαΐας ὅμως ἐκφώνησε καὶ τὴν *εἰς βάθος* προφητεία ἔστω καὶ ἀζήτητη· *«Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, κλπ.»* (Ἠσ 9). στοὺς πρώτους στίχους τοῦ κεφαλαίου 9 λέγεται ἡ προφητεία τῆς ἀμέσου ἐκπληρώσεως, καὶ στοὺς ὑπολοίπους ἡ *εἰς βάθος* προφητεία γιὰ τὴν *ἐκ παρθένου* γέννησι τοῦ Χριστοῦ, ποὺ θὰ γίνῃ μετὰ 800 χρόνια.

Αὐτὸ γίνεται καὶ στὴν Ἀποκάλυψι τοῦ Ἰωάννου, ἡ ὁποία διακρίνεται σὲ δύο μέρη, τὸ πρῶτο (Ἀπ 1-9· 16%) καὶ τὸ δεύτερο (Ἀπ 10-40· 84%). στὸ πρῶτο ὁ μεγάλος προφήτης καὶ ἀπόστολος Ἰωάννης βλέπει μὲ διόρασι κι ἀποκαλύπτει τ' ἀφανῆ ἐσώψυχα τῶν ἑφτὰ ἐπισκόπων, κι αὐτὸ τὸ νιώθουν οἱ ἴδιοι, τὸ βλέπουν καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι εἶναι γεγονός. καὶ στὸ δεύτερο μέρος βλέπουν τὸ μεγάλο καὶ τρομακτικὸ ὅραμα, ποὺ εἶναι προφητεία *εἰς βάθος,* διότι ἀκόμη καὶ σήμερα, μετὰ 20 αἰῶνες ἡ σχετικὴ προφητεία δὲν ἔχει ἐκπληρωθῆ. ἀντίθετα οἱ ψευδοπροφῆτες, ὅταν εἶναι 50 ἐτῶν, προφητεύουν γιὰ πράγματα, ποὺ «θὰ γίνουν» σὲ 500 ἢ 1000 χρόνια, ὅταν αὐτοὶ θὰ εἶναι πεθαμένοι καὶ λησμονημένοι, κι ἂς κόψουν τὸ λαιμό τους οἱ ἄνθρωποι τοῦ μέλλοντος νὰ ἐξηγήσουν Γιατί ἡ προφητεία τοῦ ψευδοπροφήτου δὲν ἐκπληρώθηκε τὸ 2.000! «Ἔ», σοῦ λέει, «θὰ ἐκπληρωθῇ τὸ 3.000»! μό-

νο οἱ τσίφτηδες «μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά» εἶχαν τὴν ἐξυπνάδα νὰ ποῦν ὅτι «Ἡ δευτέρα παρουσία **ἔγινε** τὸ 1914», 106 χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα! γιὰ τὸν προσεκτικὸ μελετητὴ τῶν προφητειῶν εἶναι σαφὲς ποιές εἶναι οἱ γνήσιες προφητεῖες καὶ ποιές οἱ λογόρροιες ἢ γραφόρροιες τῶν ψυχοπαθῶν ψευδοπροφητῶν.

Κι ὁ ἀπόστολος κι εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶναι ὄντως προφήτης καὶ ἡ Ἀποκάλυψί του ὄντως βιβλίο προφητικό, κι ἀφήστε τοὺς δυὸ ἀμερικανοθρέπτους καὶ προτεσταντοπροβλήτους παπαγάλους καὶ τὰ ἐδῶ ζῶντα καὶ φλύαρα τσιράκια τους νὰ χτυπιοῦνται. ἀφοῦ δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τίποτε ἄλλο, τοὐλάχιστο νὰ χτυπιοῦνται καὶ νὰ μαλλιοτραβιοῦνται· σ' ὅποιο χῶρο κι ἂν χτυπιοῦνται τώρα.

Κι ἔρχομαι στὴ δεύτερη καὶ μεγάλη προφητεία τῆς Ἀποκαλύψεως (κεφ. 10-40) μὲ τὰ τρομακτικὰ φαινόμενα, ἡ ὁποία ἀρχίζει· *Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἀνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ...* (Ἀπ 10,1).

Τὰ τρομακτικὰ φαινόμενα τῆς Ἀποκαλύψεως, τόσο τὰ μετεωρολογικὰ κι ἀστρονομικὰ ὅσο καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικά, δὲν εἶναι φυσικὰ καὶ πολεμικά, ἀλλὰ μόνο πνευματικὰ κι ἐκκλησιαστικά, ποὺ ἀφοροῦν στὴν πορεία τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ στὴ ζωὴ τῆς ἐκκλησίας. τόσο πολὺ εἶναι μόνο τέτοια, ποὺ ἐνδέχεται ὁ φυσικὸς κόσμος νὰ μὴν τ' ἀντιληφθῇ κιόλας. ἀσφαλῶς θὰ ὑπάρχουν ταυτόχρονα φυσικὰ καὶ κοινωνικὰ φαινόμενα ἐντυπωσιακά, σεισμοὶ καὶ πόλεμοι, ὅπως ὑπάρχουν πάντοτε, ἀλλὰ δὲν θὰ ἔχουν σχέσι μ' αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει ἀλληγορικῶς ἡ Ἀποκάλυψι. ἡ Ἀποκάλυψι ἀναφέρεται σὲ ἐξελίξεις πνευματικές, ποὺ ἀφοροῦν στὴν ποιότητα τῶν Χριστιανῶν καὶ στὴν κατάστασι τῆς ἐκκλησίας.

Τὸ βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως διακρίνεται σαφῶς σὲ δυὸ ἄνισα μέρη· πρῶτο τὰ κεφάλαια 1-9 ποὺ ἀφοροῦν στὴν ἐκκλησιαστικὴ κατάστασι τοῦ ἔτους 68 καὶ τὸ ἀποτελοῦν οἱ 8 Ἐπιστολὲς τοῦ Ἰωάννου, μία ἡ πρώτη καὶ ἐγκύκλιος (κεφ. 1-2), κι ἑφτὰ πρὸς τὶς ἑφτὰ ἐκκλησίες τῆς Μ. Ἀσίας (κεφ. 3-9)· καὶ δεύτερο μέρος ὅλα τὰ ὑπόλοιπα κεφάλαια 10-40, ποὺ εἶναι ἡ περιγραφὴ τοῦ μεγάλου καὶ συνθέτου ὁράματος γιὰ ὅλο τὸ ὑπόλοιπο μέλλον τῆς ἐκκλησίας.

Ἐπίσης ἡ Ἀποκάλυψι δὲν ἀναφέρεται καθόλου στὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου, ὁπότε μ' ὁποιαδήποτε ἑρμηνεία εἶναι ἀδύνατο νὰ προσδιοριστῇ ὁ χρόνος τῆς χαρμόσυνης κι ἐνδόξου αὐτῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου. ἡ Ἀποκάλυψι τελειώνει μὲ τὴ γεμάτη νοσταλγία κι ἐλπίδα ἀναμονὴ αὐτῆς τῆς παρουσίας, ὅπου οἱ πιστοὶ ἱκετεύουν ἐν πνεύματι τὸν Κύριο (40,3) νὰ ἔρθῃ τὸ συντομώτερο· *Ἔρχου.* κι ὄχι ὅπως σήμερα οἱ «Χριστιανοὶ» θεωροῦν τὴ δευτέρα παρουσία ἀνεπιθύμητο φόβητρο. αὐτὸ εἶναι πολὺ κακὴ κατάντια καὶ διαφθορά. σὰν μιὰ νύφη νὰ δῇ νὰ ἔρχεται ὁ γαμπρὸς νὰ τὴν πάρῃ, καὶ νὰ βάλῃ τὶς

τσιρίδες· «Σώστε με ἀπ' αὐτόν! ἔρχεται νὰ μὲ πάρῃ! γλυτώστε με!». σ' αὐτὴ τὴν κατάντια τῆς ἀπιστίας βρίσκονται οἱ σημερινοὶ Χριστιανοί. τέλος πάντων, θέλω νὰ πῶ ὅτι ἡ Ἀποκάλυψι τελειώνει πρὶν ἀπ' ὁποιαδήποτε ἔνδειξι τῆς ἐλεύσεως τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου· καὶ δὲν μᾶς ἀποκαλύπτει πόσο πρίν. καλύπτει ὅμως μιὰ πολὺ μακρὰ περίοδο πρὶν ἀπὸ τὴ δευτέρα παρουσία, μιὰ περίοδο τρομακτικῆς ἀποστασίας καὶ παρακμῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπροσδόκητης καὶ καταπληκτικῆς ἐξόδου ἀπὸ τὴν παρακμή.

Ἂν διακρίνουμε τὴν καταγραφὴ τοῦ μεγάλου ὁράματος τοῦ Ἰωάννου σὲ τρίτα, διακρίνουμε τὴν ἔναρξι τῆς μεγάλης καὶ φωτεινῆς ἀλλαγῆς στὴ μέση τοῦ μεσαίου τρίτου, καὶ περίπου στὴ μέση τοῦ συνόλου τῆς καταγραφῆς αὐτῆς, στὸ κεφάλαιο 27. μέχρι ἐκεῖ ὅλα πηγαίνουν ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο· καὶ μιὰ ἄγρια ἀποχριστιάνισι καὶ πολὺ ἀγριώτερη καταδίωξι τῶν ἐλαχίστων πιστῶν βρίσκεται στὸ ἀποκορύφωμά της. ὅποιος δὲν προσκυνάει τὸ ἀντίχριστο θηρίο, τὸ διάβολο, δὲν ἐπιβιώνει μὲ κανέναν τρόπο. καὶ ξαφνικὰ ἀρχίζει ἡ ἀπροσδόκητη ἀλλαγή.

Ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ἀλλαγῆς περιγράφονται δυὸ τελείως ἀντίθετες γυναῖκες· γιὰ τὴν ἀκρίβεια μιὰ *γυνὴ* καὶ μιὰ *μεγάλη πόρνη,* στὰ κεφάλαια 22 καὶ 30 ἀντιστοίχως.

Σεμνὴ πάναγνη καὶ πανόμορφη *γυνὴ* ἡ πρώτη. ἀστράφτει σὲ φυσικὴ κι αὐθεντικὴ ὀμορφιά· *γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον,* ἔχει ὑποπόδιο τὴ *σελήνη,* φορεῖ στεφάνι μὲ *δώδεκα ἀστέρας.* εἶναι ἐπίτοκος κι ἔχει μέσα στὰ σπλάχνα της κρυμμένον *υἱόν,* ἐκεῖνον ποὺ κάθεται στὸ θρόνο τοῦ θεοῦ καὶ *ποιμαίνει πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ.* αὐτὴ γεννάει, κι ὁ *κόκκινος δράκων* μὲ τὰ ἑφτὰ κεφάλια καὶ τὰ δέκα κέρατα καὶ μὲ τὴν οὐρά του ποὺ σαρώνει τὸ ἕνα τρίτο τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, δηλαδὴ κουμαντάρει ὡς δικούς του τὸ ἕνα τρίτο τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων –*οὐρανὸς* εἶναι ἡ ἐκκλησία–, περιμένει ἄγριος, μόλις γεννηθῇ τὸ *τέκνον* τῆς σεμνῆς κι ἀστραφτερῆς καὶ πανόμορφης γυναικός, νὰ τὸ *καταφάγῃ.* ἐπεμβαίνουν ὅμως κάποιοι κι ἁρπάζουν τὸ *τέκνον* αὐτὸ πρὶν ἀπὸ τὸν *δράκοντα,* τὸ πηγαίνουν στὸ θεό, τὸ ἐνθρονίζουν στὸ θρόνο τοῦ θεοῦ, κι ἐξοπλίζοντας τὴν πανόμορφη γυναῖκα μὲ δύο πτέρυγες τὴ φυγαδεύουν καὶ τὴν ἀσφαλίζουν *εἰς τὴν ἔρημον·* καὶ *ἔρημον* λέει ὁ προφήτης τὴν ἀφάνεια· καὶ ἡ ἀφάνεια μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ μέσα στὸν κόσμο, ὅπως ἦταν γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς κατὰ τὶς ἡμέρες τοῦ Λικινίου· τόσο «σίγουρη ἀφάνεια», ποὺ οἱ εἰδωλολάτρες ἔγραφαν θριαμβολογώντας ὅτι τὸ αἴτιο, ποὺ οἱ τρικυμίες δὲν εἶναι πιὰ ἄγριες καὶ θανατηφόρες καὶ τ' ἀγριολούλουδα μοσχοβολοῦν πλέον πολὺ ἐντυπωσιακά, εἶναι τὸ ὅτι τελείωσαν οἱ σφαζόμενοι μισητοὶ Χριστιανοί, καὶ δὲν ὑπάρχουν πλέον, καὶ οἱ θεοὶ

ἀπάλλαξαν τὴ φύσι ἀπὸ τὸ μίασμα τῶν Χριστιανῶν![48] ἡ *ἔρημος* - ἀφάνεια ἦταν πλέον κατὰ τὴν Ἀποκάλυψι στὰ Σαρεπτὰ τῆς Σιδωνίας, ἐκεῖ ποὺ ὁ τριαντάρης κυνηγημένος Ἠλίας τρεφόταν ἐπὶ τριάμισυ χρόνια κρυμμένος στὸ σπίτι μιᾶς μὴ Ἰσραηλίτισσας χήρας γυναικός, ἔχοντας κλείσει τὸν οὐρανό, νὰ μὴ βρέχῃ τόσα χρόνια, μέχρι ποὺ ἐμφανίστηκε κι ἔσφαξε τοὺς 850 κιναίδους ἱερεῖς τοῦ Βάαλ, κι ἄνοιξε τοὺς οὐρανοὺς νὰ ξαναβρέξουν. ὁ ἐξαγριωμένος ἑφτακέφαλος *κόκκινος δράκων* ξέρασε ἀπὸ τὸ ἀπύλωτο στόμα του πίσω ἀπὸ τὴν ὑπέροχη γυναῖκα θανάσιμο ποταμὸ νεροῦ, γιὰ νὰ τὴν κάνῃ *ποταμοφόρητον,* ἤτοι παρασυρμένη ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς διδασκαλίας ποὺ ξερνάει ὁ διάβολος, ἀλλ' ἡ γῆ ἄνοιξε καὶ *κατέπιε τὸν ποταμόν,* διασῴζοντας τὴν ἀθῷα γυναῖκα ἀπὸ τὴ λογόρροια τοῦ *δράκοντος.* κι ὁ *κόκκινος δράκων* παλάβωσε ἀπὸ ὀργὴ κι ἀναζητοῦσε ἐπίμονα νὰ καταφάῃ καὶ τὰ ὑπόλοιπα τέκνα τῆς γυναικός, *τοὺς τηροῦντας τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ μάρτυρας τοῦ Ἰησοῦ.* ἀλλ' ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοί του ἀνέλαβαν νὰ καταπολεμήσουν τὸν *κόκκινο δράκοντα, τὸν ἀρχαῖον μέγαν ὄφιν,* ποὺ λέγεται καὶ *διάβολος* (=συκοφάντης) καὶ *σατανᾶς* (=ἀντιρρησίας), ποὺ παραπλανάει ὅλο τὸν κόσμο μὲ τὴ συκοφαντία του καὶ τὴ λογόρροιά του ἢ τὴ γραφόρροιά του.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μία γυναίκα τῆς Ἀποκαλύψεως, ἡ ἁγνή, ἡ πανόμορφη, ἡ ἀστραφτερή.

Ἡ ἄλλη γυναίκα, *ἡ πόρνη ἡ μεγάλη,* ἡ ἀλαζονικὴ μαστροπὸς ἡ καταστόλιστη μὲ πορφυρῆ ἀμφίεσι καὶ ἄφθονα χρυσαφικὰ καὶ πετράδια καὶ μαργαριτάρια, ἡ ἱππεύουσα ἀγέρωχη στὸ ἑπτακέφαλο θηρίο, ἀναφέρεται λίγο μετὰ ἀπὸ τότε ποὺ ἡ πλάστιγγα ἔγειρε ἀπροσδόκητα ἐναντίον της κι ἐναντίον τοῦ θηρίου. τὰ ἑφτὰ κεφάλια τοῦ θηρίου εἶναι οἱ βασιλεῖς ποὺ τὴ στηρίζουν καὶ πίνουν ἀπὸ τὸ χρυσὸ ποτήρι τῆς βρόμικης μαστροποῦ καὶ μεγαλοπόρνης καὶ μεθοῦν ἀπὸ τὴν πορνεία της. καὶ ποιοί εἶναι οἱ ἑφτὰ αὐτοὶ βασιλεῖς; ὁ προφήτης ἐξηγεῖ· οἱ πέντε ἀνήκουν στὸ παρελθόν, ὁ ἕνας στὸ παρόν, κι ὁ ἕνας στὸ μέλλον. ὅλοι οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἱστορίας. κι ὁ διαχρονικὸς ὄγδοος εἶναι τὸ ἴδιο τὸ ἑπτακέφαλο θηρίο, ὁ ἑκάστοτε κι ἑκασταχοῦ ἰσχυρὸς τοῦ κόσμου, ὁ διάβολος, καὶ τὰ *ὕδατα* ποὺ ξερνάει αὐτὸς ὁ *δράκων* εἶναι *τὰ ἔθνη, οἱ ὄχλοι, αἱ γλῶσσαι,* καὶ ἡ κουλτούρα τους. ἡ *μεγάλη πόρνη* ἱππεύει σ' αὐτοὺς καὶ εἶναι *ἡ μήτηρ* (=ἡ μαντὰμ τοῦ πορνείου, ἡ μαστροπὸς) *τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων* (=κιναίδων). στὴν Π. Διαθήκη *βδελύγματα* –ἀπὸ τὸ *βδέω* = κλάνω– λέγονται οἱ κίναιδοι καὶ τῶν δύο ῥόλων, τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ, καὶ οἱ λεσβίες. καὶ παραδόξως ὅλοι οἱ στυλοβάτες τῆς βδελυρῆς μαντάμ, ποὺ ἱππεύει στὰ κεφάλια τους. *οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς* (οἱ ἡγέτες τῶν ἐθνῶν) ἀλλάζουν νοοτροπία, μισοῦν τὴν καταστόλιστη ἀλαζονικὴ με-

γαλοπόρνη, τὴν ξεγυμνώνουν, κι ἀποφασίζουν νὰ *καταφάγωσι τὰς σάρκας αὐτῆς,* νὰ τὴν *κατακαύσωσι,* καὶ νὰ δώσουν τὴν ἐξουσία στὸ *θηρίον* ποὺ ἵππευε αὐτὴ μέχρι τότε! δὲν τὴ χρειάζονται πιὰ γιὰ δασκάλα, καὶ τὴ βρομοδουλειά τους τὴν κάνουν χωρὶς τὴ μαστροπικὴ μεσιτεία της, μόνοι μὲ τὸ θηρίο, τὸ διάβολο, συνεργαζόμενοι πλέον ἄμεσα μ' αὐτόν.

Ἀλλὰ βέβαια ὁ ἴδιος λάκκος καύσεως τοὺς περιμένει κι αὐτοὺς κι αὐτὸν κι αὐτήν.

Οἱ δυὸ τελείως διαφορετικὲς γυναῖκες τῶν κεφαλαίων 22 καὶ 30 τῆς Ἀποκαλύψεως στὴν προφητικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ φρασεολογία τῆς Βίβλου εἶναι σὰν τὶς ἑφτὰ κι ἑφτὰ ἀγελάδες τοῦ ἑνὸς ὀνείρου τοῦ φαραώ, τὶς καλοθρεμμένες καὶ τὶς ἰσχνές, ποὺ τοῦ ἐξήγησε ὁ Ἰωσήφ, καὶ τὰ ἑφτὰ κι ἑφτὰ στάχυα, τὰ καρποφόρα καὶ τὰ ζούφια, τοῦ ἄλλου ὀνείρου του, ποὺ τοῦ ἐξήγησε ὁ ἴδιος (Γε 100)· καὶ σὰν τὰ διαφορετικὰ θηρία, τὸν ἀρκοῦδο καὶ τὸν φτερωτὸ πάνθηρα ποὺ κατασπάραξε τὸν ἀρκοῦδο (Δα 1) τοῦ ὀνείρου τοῦ Δανιήλ, καὶ σὰν τὸν κριὸ καὶ τὸν τράγο ποὺ ποδοπάτησε τὸν κριὸ τοῦ ὁράματος τοῦ Δανιήλ (Δα 2). λέει ὁ Ἰωσήφ· Ἡ διπλῆ ἀποκάλυψι, ἡ ἐπανάληψι, σημαίνει ὅτι αὐτὰ εἶναι ἐπείγοντα, θὰ γίνουν γρήγορα· γι' αὐτὸ λάβε τὰ μέτρα σου, φαραώ, γιὰ τὴ σιτοδεία ποὺ ἔρχεται ὁλοταχῶς. ἔτσι ἔχω τὴ γνώμη ὅτι οἱ δυὸ γυναῖκες εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο· ἡ ἐκκλησία· ἡ ἐκκλησία τοῦ ἔτους 68 καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ 2.168. ἡ ἁγνὴ τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ ἀλαζονικὴ πόρνη τοῦ μέλλοντος· τοῦ 2.168; τοῦ 3.068; τοῦ 4.068; δὲν ξέρω τόση λεπτομέρεια· πάντως καὶ οἱ δυὸ γυναῖκες εἶναι ἡ ἐκκλησία· ἡ μία ποὺ ἔχει μέσα στὴν καρδιά της τὸν Κύριο ὁ ὁποῖος *ποιμαίνει τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ,* ἀλλὰ τὸ θηρίο θέλει νὰ τὸν ἐξαφανίσῃ, καὶ ἡ ἄλλη ἡ κατάφορτη μὲ πορφύρα, χρυσαφικά, πετράδια, καὶ μαργαριτάρια, ποὺ ἱππεύει μὲ ἀλαζονικὴ σιγουριὰ τὸ ἑφτακέφαλο καὶ δεκακέρατο θηρίο, τὸ ὁποῖο τὴ στηρίζει καὶ τὸ ὁποῖο, ἐπαναλαμβάνω, θέλει καὶ σχεδιάζει ν' ἀφανίσῃ τὸν *υἱὸν* τῆς ἁγνῆς καὶ νὰ κατασπαράξῃ τὰ ὑπόλοιπα πιστὰ τέκνα της.

Ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, προφητεύοντας αὐτά, θὰ ἔχῃ βέβαια κάποιους ποὺ θὰ τὸν καταλαβαίνουν στὸ βαθὺ μέλλον, ἀλλ' εἶχε καὶ κάποιους ποὺ τὸν καταλάβαιναν καὶ τότε ποὺ προφήτευε. ὅσο κι ἂν τοὺς φαινόταν ἀπίστευτο νὰ εἶναι καὶ οἱ δυὸ γυναῖκες ἡ ἐκκλησία, ἐν τούτοις τὸ πίστευαν· καὶ μᾶλλον τὸ μετέδωσαν καὶ σὲ κάποιους, κι ἐκεῖνοι μὲ τὴ σειρά τους σὲ κάποιους ἄλλους, καὶ κάποιοι ἀπὸ τοὺς κάποιους δὲν τὸ πίστευσαν, θεώρησαν τὴν Ἀποκάλυψι νόθο βιβλίο, ἀπόβλητο ἀπὸ τὴ συνολικὴ Βίβλο. αὐτοὶ εἶναι οἱ γνωστικοὶ καὶ νικολαῖτες αἱρετικοὶ τοῦ Β΄ αἰῶνος Κέρδων καὶ Μαρκίων, ὁ πρεσβύτερος στὴ Ῥώμη Γάιος (200 - 212), ὁ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας (248 - 265), ὁ

ἀρχηγὸς τῶν ἀρειανῶν Εὐσέβιος Καισαρείας (θ. 340), καὶ οἱ Κύριλλος Ἰεροσολύμων, Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου, Συροσιναϊτικὸς Κατάλογος τοῦ Κανόνος (= ὁ συντάκτης του), συριακὴ μετάφρασι Πεσσίτα, Ψευδοχρυσόστομος, ἀρειανικὲς «Διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων», «Ἀποστολικὸς κανὼν 85» ἀρειανικός, Σχολιαστὴς τοῦ 59ου κανόνος τῆς Λαοδικείας, Κατάλογος τοῦ Κανόνος Ἑξηκοντάβιβλος, Κατάλογος τοῦ Κανόνος λεγόμενος Διάλογος Τιμοθέου καὶ Ἀκύλα, Νικηφόρος Α΄ Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλέξιος Ἀριστηνός, καὶ τὸ ἀνώνυμο Συναξάριον ἀναγνωσμάτων τοῦ Βατοπεδινοῦ χειρογράφου 13. ἀνυπόληπτοι παράγοντες. οἱ Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς καὶ Κύριλλος Ἰεροσολύμων χρησιμοποίησαν ἀπὸ δυὸ φορὲς ὁ καθένας χωρία τῆς Ἀποκαλύψεως[49], μᾶλλον ἐπειδὴ ἀποδοκιμάστηκαν. ὁ ἐξάδερφος τοῦ Γρηγορίου Ἀμφιλόχιος ἐπέμεινε στὴν ἄρνησί του. σὲ ἀρκετοὺς ἀρχαίους δὲν ἄρεσαν καθόλου οἱ δυὸ συμβολισμοὶ τῆς ἐκκλησίας μὲ τὶς δυὸ γυναῖκες. ἡ ἐκκλησία ἐπὶ 1000 χρόνια καὶ παραπάνω, ἀπὸ τὸ 407, ὅταν ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ὡς πρόεδρος «οἰκουμενικῆς συνόδου» μὲ τὴν πλειοψηφία τῶν ἐπισκόπων δολοφόνησε τὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο, μέχρι τὸ 1453, κρατοῦσε μία τσάντα, ποὺ στὴ φίρμα της ἔγραφε μὲ χρυσᾶ γράμματα **Made in Byzantion.**

Ἡ κάθε μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς δυὸ γυναῖκες εἶναι ἡ ἐκκλησία. ἡ μία καὶ χρονικῶς πρώτη φοράει τὸν ἥλιο τὴ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα, ποὺ δὲν εἶναι ἀνθρώπινα κατασκευάσματα, ἀλλὰ πνευματικὰ καὶ θεοκατασκεύαστα πράγματα, ὅπως οἱ ἀρετές, καὶ τῆς τὰ φοράει μόνον ὁ Κύριος· καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτὴ κρύβει μέσα της τὸν *υἱὸν* τοῦ θεοῦ, εἶναι διωκόμενη ἀπὸ δράκοντα ποὺ θέλει νὰ φάῃ τὸν υἱὸ αὐτό, νὰ τὸν ἐξαφανίσῃ, καὶ νὰ τὴν ἀφομοιώσῃ (*ποιήσῃ ποταμοφόρητον,* παρασύρῃ στὸ δικό του ῥεῦμα), ὅπως χωνεύει κι ἀφομοιώνει ὁ βόας ἢ ὁ πύθωνας αὐτὸν ποὺ καταπίνει. τὰ στέμματα καὶ φορέματα τῆς πρώτης γυναικὸς *(ἥλιος σελήνη ἀστέρες),* ποὺ δὲν εἶναι ἀνθρώπινα κατασκευάσματα, δὲν ἀγοράζονται καὶ δὲν πωλοῦνται, δὲν εἶναι οἰκονομικοὶ θησαυροί, δὲν εἶναι χρηματικὲς καὶ συναλλαγματικὲς ἀξίες· εἶναι κάτι σὰν τὴ φυσικὴ ὀμορφιὰ ποὺ δὲν ἀγοράζεται, δὲν πωλεῖται, δὲν ἐκτιμᾶται σὲ χρῆμα· εἶναι *ἀταλάντη,* ἀνεκτίμητη καλλονή[50]. καὶ τὴν πανόμορφη αὐτὴ καὶ καταδιωκόμενη γυναῖκα τὴν ἀσφαλίζουν στὴν ἀφάνεια *(εἰς τὴν ἔρημον)* –ποιοί ἄλλοι;– οἱ δυνάμεις τοῦ θεοῦ. ἡ ἄλλη καὶ χρονικῶς ὕστερη γυναίκα, ποὺ δὲν εἶναι καὶ καθόλου ὄμορφη, ἀλλ' εἶναι καὶ ξετσίπωτη, φοράει πανάκριβα ῥοῦχα (λοῦσα) διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ συνηθισμένα ῥοῦχα τῶν ἀνθρώπων, *πορφυρᾶ,* καὶ στολίδια καμωμένα ἀπὸ χρυσοχόους καὶ κατεργαστὰς πολυτίμων λίθων, εἶναι *μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων,* δηλαδὴ μαντὰμ καὶ προστάτρια τῶν πορνῶν καὶ τῶν πόρνων καὶ καταφύγιο

τῶν *βδελυρῶν* κιναίδων καὶ συντηρήτριά τους, καὶ ὄχι μόνο δὲν διώκεται ἀπὸ κανέναν, ἀλλὰ καὶ στηρίζεται κι ἐκτρέφεται ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῆς γῆς, τοῦ κόσμου τούτου, (*τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς τοῦ θηρίου* ἢ *ἑπτὰ βασιλεῖς* τοῦ παρελθόντος τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος), καὶ ἱππεύει στὸ σύνολό τους, στηρίζεται στὴν ἐγκόσμια ἐξουσία. ἀλλ' αὐτοὶ ποὺ τὴ στηρίζουν, κάποτε –μὲ κάποιο χειρισμὸ τοῦ θεοῦ– ἀλλάζουν φρόνημα ἀπέναντί της, τὴ μισοῦν, καὶ τρῶνε τὶς σάρκες της, ὅπως τώρα τρῶνε πολιτικῶς καὶ δημοσιογραφικῶς τὶς σάρκες τοῦ Βατικανοῦ ὅλες οἱ κυβερνήσεις, στὶς ὁποῖες ἡ ἡγεμονία ἐκείνη κάποτε ἵππευε σὰν σὲ δουλικοὺς ὑφισταμένους· καὶ στὸ τέλος τὴν καῖνε.

Ἂν καὶ φαίνεται ὅτι ἐγὼ ἀνακάλυψα ὅτι καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς γυναῖκες εἶναι ἡ ἐκκλησία, ἡ ἁγνὴ καὶ πανόμορφη καὶ διωκόμενη ἀποστολικὴ ἐκκλησία τοῦ 68 μ.Χ., ὅταν γράφῃ ὁ Ἰωάννης τὴν Ἀποκάλυψι, καὶ ἡ βρόμικη καὶ ξιππασμένη ἐκκλησία λ.χ. τοῦ 2.168, στὴν πραγματικότητα ἐγὼ εἶμαι ὁ τελευταῖος ποὺ τὸ ἀντιλήφθηκα αὐτό, ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι τὸ διαισθάνονταν πολὺ πρὶν ἀπὸ μένα. κι ἂν μὲν εἶναι φανεροὶ ἐχθροί της, τὸ λὲν μὲ κακεντρέχεια ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, ἂν δὲ εἶναι τρόφιμοί της, καὶ μόνο ποὺ τὸ μυρίζονται, ταράσσονται καὶ ἀγριεύουν στὸ ἄκουσμα αὐτῆς τῆς προφητείας. ἀλλ' ὅ,τι καὶ νὰ κάνουν, ἡ ἐκπλήρωσι τῆς προφητείας τὴν περιμένει καὶ τοὺς περιμένει. ταράσσονται καὶ ἀγριεύουν ἐκεῖνοι ποὺ τὴ θέλουν ἔτσι ἤδη ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Ἰωάννης, ὡς προφήτης ὁ ὁποῖος τὴν ἐλέγχει σὰν Ἰεζεκιὴλ ποὺ τῆς εἶπε *Ἄκουε, πόρνη, λόγον Κυρίου* (Ἰζ 15,38), λέει κι αὐτὸς *Ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι...* (Ἀπ 39,2). ἤδη στὸ Δευτερονόμιο (5,513) ὁ κίναιδος λέγεται *κύων· φαρμακοὶ* δὲ λέγονται ἐδῶ στὴν Ἀποκάλυψι οἱ μάγοι, δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ κατὰ τὸ 2.168 λ.χ. θὰ κάνουν τὶς ἱερουργίες πράξεις μαγικοῦ χαρακτῆρος, κι ἀντὶ νὰ διδάσκουν - *ἱερουργῶσι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ* (Ῥω 27,3), θὰ μεταβάλουν τὴ λατρεία σὲ εἰσπρακτικὴ μαγεία *(ὤνει ὤνει παπαρώνει* καὶ *ὤησον μώησον χώησον παραχώησον).* αὐτὰ προφητεύει στὴν Ἀποκάλυψι ὁ Ἰωάννης γιὰ τὴν ἐκκλησία τοῦ –λόγου χάριν– ἔτους 2.168. καὶ προφητεύει αὐτὰ γιὰ τὴν ἐκκλησία τοῦ μέλλοντος, ὅταν ἡ πόρνη καὶ προστάτρια τῶν κιναίδων, παύοντας νὰ διώκεται, θὰ περιέλθῃ στὴν προστασία τῆς ἐγκοσμίου ἐξουσίας, στὴν ὁποία θὰ ἱππεύῃ. καὶ γι' αὐτὸ ἤδη ἀπὸ τότε ποὺ κάποιοι πολὺ πρὶν ἀπὸ μένα μυρίστηκαν τί προφητεύει ὁ Ἰωάννης γιὰ τὸ καταφύγιό τους, ἀγρίεψαν ἐναντίον τῆς Ἀποκαλύψεως κι ἀπὸ τότε κιόλας τὴν ἀπορρίπτουν. καταλάβαιναν καὶ ἤξεραν πολὺ καλὰ ὅτι οὔτε ὁ Χριστὸς οὔτε οἱ ἀπόστολοί του φοροῦσαν πανάκριβα καὶ βασιλικὰ ῥοῦχα, πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ κοινὰ ῥοῦχα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, οὔτε στολίζονταν ποτὲ ὁ Χριστὸς ἢ ὁ Παῦλος μὲ χρυσαφικὰ καὶ διαμαντικά, ὅταν ἔρχονταν σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ

ποιμαινόμενο ἐκκλησίασμα, δὲν φοροῦσαν στέμμα καὶ πορφυρᾶ ἱμάτια, δὲν κρατοῦσαν χρυσὸ σκῆπτρο, δὲν στολίζονταν μὲ πανάκριβα στολίδια, δὲν στηρίζονταν ὡς μισθωτοὶ καὶ σεβάσμιοι στὸ πολυκέφαλο δρακοντοειδὲς θηρίο τῆς ἐγκοσμίου ἐξουσίας, δὲν μάζευαν γύρω τους καὶ περιέθαλπαν πόρνες καὶ κιναίδους *(βδελύγματα).* κι ἐπειδὴ τὰ μυρίζονταν αὐτά, ἀγρίευαν ὑποχθόνια κι ἀνομολόγητα, καὶ δὲν ἤθελαν οὔτε νὰ διαβάσουν τὴν Ἀποκάλυψι, οὔτε ν' ἀκούσουν γι' αὐτήν· καὶ τὴν ἀπέρριπταν· ἰδίως οἱ γαιοκτήμονες καὶ πλούσιοι καὶ κυνηγοὶ ἀξιωμάτων. τοὺς χαλοῦσε τὸ κέφι αὐτὴ ἡ προφητεία, καὶ διαισθάνονταν ὅτι τοὺς τραβοῦσε τὸ χαλὶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους αὐτὸ τὸ βιβλίο, ἡ Ἀποκάλυψι.

Σέβομαι κι ἀγαπῶ τὴν ἐκκλησία τοῦ 68 μ.Χ., σιχαίνομαι δὲ τὴν «ἐκκλησία» τοῦ –λόγου χάριν– ἔτους 2.168 μ.Χ., καὶ πιστεύω στὴν προφητεία τῆς Ἀποκαλύψεως, τὴν ὁποία μελετῶ μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἀφοῦ αὐτὰ προφητεύονται ἀπὸ τὸν μαθητὴ κι ἀπόστολο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, κάποτε θὰ γίνουν. ἴσως ὄχι τὸ 2.168, ποὺ εἶπα μόνο λόγου χάριν, ἀλλὰ τὸ 3.168 ἢ καὶ 4.168· ἴσως καὶ σὲ κάποιον ἄλλο χρόνο. ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψι ἀγαπῶ καὶ μελετῶ κι ὅλη τὴ Βίβλο, ποὺ ἔχει μέσα της *ῥήματα ζωῆς αἰωνίου* καὶ ὅλα ὅσα πρέπει νὰ πιστεύουμε. λυποῦμαι, ὅταν περιφρονῆται, ὅταν ἡ παραδεδομένη δημοσίευσί της μειώνεται καὶ τὸ ἐλάχιστο δημοσιευόμενο μέρος της μόλις ποὺ μένει ἕνας ψίθυρος μέσα σὲ ἀποδοκιμαστικὸ πανδαιμόνιο κροτάλων καὶ κουδουνιῶν καὶ στεντορείων νιαουρισμάτων καὶ λοιπῶν παρενοχλήσεων, καὶ μ' ὅλες μου τὶς δυνάμεις τὴ μελετῶ ὁλόκληρη στὸ σπίτι μου, *εἰς τὴν ἔρημον* τῆς ἀφανείας, μέρα καὶ νύχτα, ὅπως προστάζει ὁ Κύριος στὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυὴ (Ἰη 1,8) καὶ σὲ κάθε πιστό του, σὲ κάθε Χριστιανό.

ΛΕΥΚΗ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Α΄ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1. Θουκυδίδης 1,22,4. Ἡρόδοτος 1,1,1.
2. Πάπυρος Φαγιοὺμ 114 τοῦ ἔτους 100 μ.Χ.
3. Κ. Σιαμάκης, Τὸ ἀλφάβητο 1,335-337˙ Μελέτες 7,125-126.
4. Ἀριστοτέλης, Μετεωρ. 1,14.
5. Ὅμηρος, Β 684.
6. Ἐχέμβροτος, στὸν Παυσανία 10,7,6.
7. Ὅμηρος, Β 849˙ 850˙ Π 288˙ Φ 141˙ 157-158.
8. Ὅμηρος, ξ 3-30˙ 55˙ ρ 180-184˙ 212-214˙ 295-311.
9. Ἡρόδοτος 8,137-139.
10. C.I. Caesar, Commentarii - De bello gallico 5,48,4.
11. Εἰρηναῖος, Ἔλεγχ. 1,15,4.
12. Ἱππῶναξ, Ἀπόσπ. 74 Diehls, στὸ Σέξτο ἐμπειρ., Γραμμ., 275.
13. Πίνδαρος, Ἀπόσπ. 61,2 Bowra.
14. Ἐπιγραφὴ Τέω 3044, στίχ. 35-41 CIG 2,628-9.
15. Ἡρόδοτος 5,58-59.
16. Ἡρόδοτος 5,55-57. Πλάτων, Συμπ., 182bc. Αἰσχίνης, Τιμ., 132. Ἀθήναιος 13,78 (602a). Πλούταρχος Ἀθηναῖος, Ἐρωτ., 24 (770b).
17. Ἄνδρων, Σκάμων, Μενεκράτης, στὰ Σχόλια τοῦ Διονυσίου Θρακός, 6 GG 184˙ 192˙ καὶ στοὺς λεξικογράφους Ἡσύχιο, Φώτιο, Σούμμα.
18. Τέρπανδρος, Ἀπόσπ. 4 Crusius. Στράβων 13,2,4. Κλεωνίδης, 12.
19. Ἐπιγραφὴ ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν 4.321 IG 2,5,290-1.
20. Πλούταρχος, Κάτ. νεώτ. 23,3-4. Asconius, Orat. Cicer. enarr., 36.
21. Παυσανίας 8,16,5. Σχολιαστὴς Διονυσίου Θρακός, 6 GG 320.
22. Μεγασθένης, Ἰνδικά, στὸν Εὐσέβιο, Εὐ. πρ. 8,6,5.
23. Ἡρόδοτος 1,105,1˙ 2˙ 3˙ 2,104,2˙ 2,106,1. Μεγασθένης, ἔνθ' ἀνωτ.. Κλέαρχος, στὸν Εὐσέβιο, Εὐ. πρ. 9,5,6. Μανέθων, στὸν Ἰώσηπο, Ἀπ. 1,266. Χαιρήμων, Αὐτ. 1,292.
24. Ἰουδαϊκὸς ἑλληνόγλωσσος πάπυρος 126. Ψευδαριστέας, 11. Ἰούδας Μακκαβαῖος 44,10 (βλέπε Ε.Π.Ι.ΓΡΑ.). Καινὴ Διαθήκη, Μθ 10,2˙ Λκ 6,2. Ἰώσηπος, Ἀπ. 1,251˙ 276.
25. Χοιρίλος καὶ Νουμήνιος, στὸν Εὐσέβιο, Εὐ. πρ. 9,9,1. Διονύσιος Περιηγ., 910˙ κι ὁ σχολιαστής του Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης. Στέφανος Βυζάντιος, λ. Ἰόππη.
26. Στέφανος Βυζάντιος, ἔνθ' ἀνωτ.
27. Φίλων, Βίος Μωϋσ. 2,26˙ 31˙ 38˙ 40.
28. Διόδωρος Σικ. 5,74,1˙ ἀναφέρει τὴν πληροφορία ὡς ξένη καὶ ὄχι δική του γνώμη.
29. Plinius 7,192.
30. Κλήμης Ἀλεξανδρεύς, Στρ. 1,16,75,1.

31. Σχολιαστὴς Διονυσίου Θρᾳκός, 6 GG 320.
32. Ἰωάννης Μαλάλας, Χρον., 2 CSHB, σ. 34.
33. Isidorus Hisp., Etym. 1,3,4-5.
34. Ἀπόσπασμά του στὸν Κλήμεντα Ἀλεξ., Στρ. 1,23,153, 4.
35. Ταλμούδ, Ἐσχάτη πύλη, 88b.
36. Ἀρτάπανος, στὸν Εὐσέβιο, Εὐ. πρ. 9,27,3-4.
37. Πάπυρος Βρεταν. μουσ. 121,581. Παυσανίας 4,26,7-8.
38. Ἐπιγραφὴ Κύμης 872 IG 14,228. CIL 3,2,961.
39. Ἡρόδοτος 1,194,2-5. Ξενοφῶν, Ἀν. 2,4,28.
40. Ἀχαιικὲς πινακίδες ΠΥ Sb 1315,1 καὶ ΠΥ Ub 1318,1.
41. Εὐριπίδης, Πλεισθέν., ἀπόσπ. 627 Nauck. Ἡρόδοτος 5,58,3.
42. Καὶ Εὐριπίδης, Πλεισθέν., ἀπόσπ. 627 Nauck. Κτησίας, στὸ Διόδωρο Σικ. 2,32,4. Πλούταρχος, Ἀλέξ. 23,4˙ 76,1˙ 77,1˙ Πρόσωπ. σελήν., 26.
43. Κλήμης Ἀλ., Στρ. 6,3,36.
44. Βλ. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους 1, 209. Κ. Σιαμάκης, Ἀλφάβ., 198.
45. Πασχάλιον Χρονικόν, ὁλ. 321 CSHB, 610. Ἰωάννης Ζωναρᾶς, Σχόλ. καν. συνόδ. Τρούλλ., 68 PG 137,752a. Θεόδωρος Βαλσαμῶν, αὐτόθι, 749bc. πρβλ. καὶ Ψευδοδημοσθένη, Κατὰ στεφ. Β΄, 11.
46. Persius, Sat. 3,13. Plinius, Hist. nat. 35,43. Ausonius, Opusc., 18˙ Epist. 14,76.
47. Ψ-Ἀριστέας, 176.
48. Πλούταρχος, Ἀλέξ. 23,4˙ 76,1˙ 77,9.
49. Καὶ Κτησίας, στὸ Διόδωρο Σικ. 2,32,4.
50. Ἀχαιικὴ πινακὶς Πύλου ΠΥ Tn 316.
51. Πλούταρχος, Πρόσωπ. σελήν., 26.
52. Εὐριπίδης, Πλεισθέν., ἀπόσπ. 627 Nauck.
53. Θουκυδίδης 1,1,1˙ 2,1,1.
54. Ἡρόδοτος 7,137,1˙ 9,73,3.
55. Κ. Σιαμάκης, Μελέτες, τ. 4, σσ. 374-381.
56. Κ. Σιαμάκης, Μελέτες, τ. 11, σ. 34.
57. Σαπφώ, ἀπόσπ. 165 Bergk (ἀπὸ Φρύνιχον, λ. νίτρον (305). Ἱπποκράτης, Ἀέρ., 7 (Littre 2,30). Ἀριστοτέλης, Μετεωρ. 4,6 (383β). Πάπ. Ζήνωνος 59.304,7 (31-8-250 π.Χ.). Ἡρόδοτος 2,86,5˙ 2,87,3. Ἄλεξις, Ἀγκυλ., ἀπόσπ. 1 Edmonds. Πλάτων, Τίμ., 60d.
58. Θέογνις, 815-6 West. Αἰσχύλος, Ἀγ., 36-37. Πολυδεύκης 9,60-61˙ 73-74.
59. Ἡρόδοτος, 3,97,3.
60. Καὶ Πολυδεύκης 9,73.
61. Καὶ Δημοσθένης, Πρὸς Λάκριτον, 24.
62. Πλάτων, Νόμοι, 5 (742a).
63. Καὶ Ὅμηρος, Μ 433˙ Π 658˙ καὶ Τ 247˙ Ω 232. Αἰσχύλος, Ἱκ., 823. Ἡρόδοτος 2,18,2.
64. Καὶ Ἡρόδοτος 2,180,2. Πολυδεύκης 9,56˙ 59.
65. Καὶ Ξενοφῶν, Ἀν. 1,5,6. Ἰώσηπος, Ἀρχ. 3,194.
66. Καὶ Θουκυδίδης 8,28,4. Ἡρόδοτος 3,130,5. Πολυδεύκης 4,173˙ 9,57-58.
67. Θεόφραστος, Ὀσμ., 17.
68. Θεόφραστος, Ὀσμ., 17. Πολυδεύκης 9,59˙ 77.
69. Πολυδεύκης 4,173.
70. Ὅμηρος, Μ 433˙ Π 658. Αἰσχύλος, Ἱκ., 823.
71. Θουκυδίδης 2,13,3˙ 6,8,1. Ἡρόδοτος 9,41,3. Ξενοφῶν, Κύρ. π. 4,5,40. Λουκιανός, Χάρων, 10. Παλλαδᾶς, Ἀνθ. παλ. 11,371,5-6.

72. Βλ. Ὅμηρον, Ψ 826-844.

73. Ἰώσηπος, Ἀρχ. 20,200.

74. Ἡγήσιππος, Ἀπόσπ. 1 ΒΕΠ 5,82-83.

75. Ἀριστοφάνης, Ἱππ., 468-469· *Καὶ τοῦτ' ἐφ' οἷσίν ἐστι συμφυσώμενα / ἐγῷδ'· ἐπὶ γὰρ τοῖς δεδεμένοις χαλκεύεται.* ὁ ποιητὴς χρησιμοποιεῖ μεταφορικὰ ἀκόμη καὶ τὸ φυσερὸ τοῦ χαλκέως - σιδηρουργοῦ μὲ τὴ μετοχὴ *συμφυσώμενα.*

76 Αὐτὸ φαίνεται στὴ δήλωσι τοῦ Πέτρου (Α΄ Πε 15,3) ὅτι γράφει *διὰ Σιλουανοῦ.*

77. Εἰρηναῖος, Ἔλεγχ. 1,11,1.

78. Κ. Σιαμάκης, Ἀλφ. 3,4 (σ. 687-704).

79. Φίλων, Περὶ τῶν ἐν εἴδει νόμων 4,163. Πλούταρχος, Κάτ. νεώτ. 23,3. Ἐπιφάνιος, Πανάρ. 64,3,4. Σωκράτης, Ἐκ. ἱστ. 6,4. Συμεὼν μεταφρ., Βίοι ἁγίων - μάρτ. Λουκιαν., 1 PG 114,401a. Μιχαὴλ Ψελλός, Χρον. 2,6. Εὐθύμιος Ζυγ., Εἰς Ψαλτήρ., προοίμ., 19 PG 128,69d-72a.

80. Ἐπιγραφὴ Ἀθηνῶν 4.321 IG 2,5,290-1.

81. Martialis 5,51,2. καὶ πρὶν καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὸν Cicero, Pro Muren. 11,25· Attic. 13,25,3· 13,32,1. Manilius, Astron. 4,197-9. Asconius, Orat. Cicer. enarrat., 36. Seneca, Epist. 90,25· Apocol. 9,2. Πλούταρχος, Κάτ. νεώτ. 23,3-4. Quintilianus 7,2,24. Martialis, 5,51,2· 14,208. Plinius, Epist. 3,5,15· 9,36,1. Suetonius, Tit. 8,3,2. Gellius 1,7,1-2· 13,9,1. Δίων Κάσσιος 55,7,61. Ἐπιγραφὴ Ῥώμης 10,229,43 CIL 6,2,1349. Διοκλητιανός, Edict. pret. rer. ven. 7,68. Aelius Lampridius, Alex. Sev. 28,3. Isidorus Hispal., Etym. 1,22,1-2.

82. Ἰγνάτιος, Φιλαδ. 8,2.

83. Θουκυδίδης 1,22,4.

84. Θουκυδίδης 2,2,1.

85. Suetonius, De vita Caesarum, Claudius 25,4.

86. Orosius, Historiae 7,6.

87. Θεὰ μαστουρωμένη μὲ τρεῖς *κωδείας* στὸ στέμμα της. Φωτογραφία πηλίνου εἰδωλίου στὴν Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τ. 1, σ. 335.

88. Caesar, Commentarii, De bello gallico 5,48,4.

Β΄. ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

1. Ἡρόδοτος 2,116,2· 4,29,1.

2. Ὅμηρος, Ψ 261.

3. Ὅμηρος, δ 219-226.

4. Ὅμηρος, κ 234-243. βλ. καὶ Ἡρόδοτον 4,75,1-2.

5. Cicero, De legibus 2,20.

6. Tacitus, Ann. 2,86· 11,32.

7. Cicero, De re publica 2,26· 3,17. Tibullus 2,5,51-54. Ovidius, Trist. 2,311· 3,1,29· Pont. 4,13,29-30. Seneca, De otio 2,2. Tacitus, Ann. 2,34. Suetonius, Iul. 1,2· 83,1· Aug. 31,3· 44,3· 101,1· Tiber. 2,4· 50,3· 76,1· Nero 12,4· 19,1· 28,1· Vitel. 16,1· Domit. 8,3-4. Δίων Κάσσιος, Ῥωμ. ἱστ. 56,5,7· 59,3,4

8. Ἡσίοδος, Θεογ. 563-7. Αἰσχύλος, Προμ. δεσμ., 109-111. Ἀπολόδωρος 1,7,1.

9. Εὐριπίδης, Βάκχ., 145-8. Πλάτων, Φαίδ., 69c. Πλούταρχος, Κωλώτ., 2 1107d.

10. Ἡρόδοτος 1,8-13.

11. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τ. 2, σ. 185· βλ. καὶ στὰ ἐσώφυλλα τῆς Α΄ ἐκδόσεως μεγέθυνσι τῶν παραστάσεων.

12. Σάλπιγξ Ὀρθοδοξίας (περιοδικὸ μητροπόλεως Φλωρίνης) τεύχη 304-305.

13. Ὅμηρος, Β 569˙ Δ 52˙ γ 304˙ φ 108.

14. Ὅμηρος, Ε 449˙ δ 796˙ 824.

15. Ὅμηρος Ψ 72˙ ω 14. Ἡρόδοτος 5,92,11,4.

16. Αἰσχύλος, Ἀγ., 839.

17. Ἀριστοτέλης, Αἰσθήσ., 464 Β.

18. Ὅμηρος, Σ 394˙ 425˙ Φ 479. Ἡσίοδος, Θεογ., 44.

19. Ἀριστοφάνης, Ἀχ., 241-244.

20. Ἰωάννης Χρυσόστομος, Εἰς τὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὁμ. 7, § 5-6, PG 57,79.

21. Ἀριστοφάνης, Λυσιστρ., 109.

22. *Σκευή* = φορεσιά˙ Σοφοκλῆς, Οἰδ. Κ., 55-61. Εὐριπίδης, Βάκχ., 913-5. Ἀριστοφάνης, Βάτρ., 108-9. Ἡρόδοτος 1,24,4˙ 7,15,3˙ 7,62,1. Θουκυδίδης 1,130,1. Λυσίας, Ἀπολογ. δωροδοκ., 4.

23. Κων. Σιαμάκης, Ἐξωχριστιανικὲς μαρτυρίες γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς Χριστιανούς, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 92.

24. Ξενοφῶν, Ἑλλ. 3,1,17˙ Ἀνάβ. 5,4,22˙ Κύρου παιδ. 6,4,12.

25. Ὅμηρος, λ 1-640˙ ω 1-102.

26. Βασίλειος Καισαρείας, Ἑξαήμερος (καὶ μετάφρασί μου), στὴν Ε.Π.Ε. τ. 4, Εἰσαγωγή μου, σ. 2.

27. Βασίλειος Καισ., Εἰς Ἠσαΐαν PG 30,497ab. Κύριλλος Ἀλεξ., Εἰς Α΄ Βασ., PG 68,437c. Θεοδώρητος, Εἰς Α΄ Βασ. PG 80,579-596. αὐτοὺς ἀκολουθοῦν καὶ οἱ σύγχρονοί μας Ἰ. Γιαννακόπουλος, Π. Τρεμπέλας, καὶ Γ. Ψαλτάκης, ἑρμηνεύοντας στὰ ὑπομνήματά τους τὸ σχετικὸ χωρίο τοῦ Α΄ Βασιλειῶν (= Δδ 54,17-28).

28. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὄχι μόνον ἐπιτρέπει τὸν μετὰ ἀπὸ χηρεία δεύτερο (καὶ κάθε ἑπόμενο) γάμο, ἀλλὰ καὶ τὸν συνιστᾷ (Α΄ Τι 14,1-8), ἀλλ' ὁ Βασίλειος Καισαρείας τὸν χαρακτηρίζει ὡς *ἀπρέπειαν πολυγαμίας* καὶ τὸν ἀπαγορεύει, ἐπειδή, λέει, καὶ ἡ τρυγόνα, ὅταν χηρεύσῃ, δὲν δέχεται νὰ γαμηθῇ μὲ ἄλλον ἀρσενικό! (Ἑξαήμ. 8,28 ΕΠΕ ἢ 8,6 PG˙ 9,17 ΕΠΕ ἢ 9,4 PG)˙ κάτι ποὺ οὔτε σημερινοὶ ὀρνιθολόγοι μποροῦν νὰ τὸ ἐλέγξουν. αὐτὸς μὲ τί κυάλια παρακολούθησε τὶς τρυγόνες; καὶ ἀντιλέγει στὴ Βίβλο ὁ ἀσεβής, καὶ δὲν σκέφτεται ὁ βλάκας ὅτι, ἂν ἕνα πτηνὸ πρέπει νὰ εἶναι στὶς γυναῖκες ὑπόδειγμα στὰ γαμικά, τότε οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ συνουσιάζωνται παρὰ φύσιν, ἐπειδὴ τὰ πτηνὰ εἶναι μονοτρήματα καὶ συνουσιάζονται ἀπὸ τὸν πρωκτό;

29. Βασίλειος Καισ., Ὅροι κατὰ πλάτος 15,102 PG 31,952-953.

30. Ἀπολλόδωρος 3,4,3.

31. Ἡρόδοτος 1,199.

32. Σαπφώ, ἀπόσπ. 62 Bergk (= 107 Diehls˙ 244 Page).

33. Κων. Σιαμάκης, Οἱ ἔκφυλοι, Θεσσαλονίκη 1991[1]˙ 2003[2].

34. Διόδωρος Σικ. 20,13-14.

35. Πλούταρχος, Λακ. 16,2.

36. Κων. Σιαμάκης, Μελέτες 4 (2008), 379-381.

37. Κ. Σιαμάκης, Τό ἀλφάβητο, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 11-14.

38. Κ. Σιαμάκης, Μελέτες, τ. 13 (2013), σ. 257-273.

39. Ἀριστοφάνης, Ἀχ., 1227-33˙ Ἱππ., 276˙ Ὄρν., 1764˙ Βάτρ., 1286-96˙ Πλ., 290˙ 296˙ καὶ Σχόλια σ' ὅλα τὰ χωρία. Ψευδαρχίλοχος, ἀπόσπ. 324. Σχόλια εἰς Πινδάρου Ὀλ. 9,1. Γαληνός, Διαφ. σφυγμ. 3,4. Ἀρτεμίδωρος, Ὀνειρ. 4,2. Κλήμης Ἀλεξ., Στρ. 8,2,3,1. Διογένης Λαέρτιος 7,57. Σέξτος ἐμπειρικός, Λογικ. 2,133. Ἡσύχιος, λ. βλίτυρι.

40. Κ. Σιαμάκης, Μελέτες, τ. 11 (2013), σ. 31-56.

41. Ἀριστοφάνης, Ἐκκλησιάζ., 1170.

42. Φίλων, Βίος Μωϋσ. 1,23˙ Βίος θεωρητ., 84˙ 88. Ἰώσηπος, Ἀρχ. 2,346˙ 4,303˙

7,305. Ὠριγένης, Εἰς Ψαλμ. 118,1 PG 12,1585 é. Εὐσέβιος Καισ., Εὐ. πρ. 11,5,7. Hieronymus, Praef. in Iob, PL 28,1139b˙ 1140a˙ 1141ab˙ Epist. 53,8. Augustinus, Epist. 101 (ad Mem.) PL 33,369. Ἀδριανός, Εἰσαγ. PG 98,1311.

43. Ἀριστοτέλης, Ῥητορ. 3,8,4.

44. Ὅμηρος Β 60-62.

45. Θουκυδίδης 1,132,2.

46. Ἀριστοτέλης, Ποιητ. 1,9.

47. Καλλῖνος 1,5-6 West.

48. Τυρταῖος 10,1-2 West.

49. Σιμωνίδης, Ἐπιγρ. XXI (163) Page.

50. Ὠριγένης, στὸν Εὐσέβιο, Ἐκ. ἱστ. 6,25,1.

51. Κ. Σιαμάκης, Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, σ. 401-410.

52. Κ. Σιαμάκης, Τὸ Ἀλφάβητο, Θεσσαλονίκη 1988, σσ. 900.

53. Κ. Σιαμάκης, Ὀρυκτὰ τῆς Βίβλου, Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 35-36.

54. Ἡσίοδος, Ἔργ., 290.

55. Byzantinische Zeitschrift 89 (1996), σ. 145˙ München. βλ. καὶ Μελέτες μου, τ. 15, σ. 471-481.

56. Κ. Σιαμάκης, Οἱ ἔκφυλοι, Θεσσαλονίκη 1991[1] καὶ 2003[2].

57. Ὅμηρος Β 204.

58. Ὅμηρος Ε 677.

59. Αἰσχύλος, Προμ., 736.

60. Ἰώσηπος, Ἀρχ. 10,78.

61. Ὅμηρος Π 235.

62. Πίνδαρος, Νεμ. 1,60 *προφάταν Διός.*

63. Εὐριπίδης, Βάκχ., 551 *Διόνυσε, σοὺς προφάτας.*

64. Ἀριστοτέλης, Περὶ φυτῶν, 2 825α[34] *ὡς προέφημεν.*

65. Ὅμηρος, η 116˙ ω 341˙ Μθ 94,2.

66. Ὅμηρος η 121˙ Ἰε 75,21˙ Μθ 28,3.

67. Ὅμηρος, Ζ 435˙ Λ 167.

68. Ἡρόδοτος 1,193,5. Θεόφραστος, Αἴτ. φυτ. 5,1,8. Ἀπ 12,15.

69. Ἄμφις, ἄδηλον, 6. Λκ 85,6.

70. Ἀθήναιος 2,36.

71. Διόδωρος Σικ. 1,34,8. Ἀθήναιος 2,36.

72. Αἰσχύλος, Ἀποσπ. 114˙ 259.

73. Ἡρόδοτος 1,193,5.

74. Θεόφραστος

75. Ὅμηρος, Ξ 124˙ Ψ 550˙ Ἡρόδοτος 2,41,2˙ 4,61,2. Νο 122,1˙ 138,5˙ 154,12.

76. Ψα 77˙ Πδ 2-6˙ Σο˙ Ἡσ.

77. Κ. Σιαμάκης, Μελέτες, τ. 8 (2010), σ. 195-203.

78. Ὅμηρος θ 492-522.

79. Εἰρηναῖος, Ἔλ. 1,15,1˙ Ἐπίδ. ἀποστ. κηρ., 97.

80. Εἰρηναῖος, Ἔλ. 3,16,8.

81. Ἀχαικὴ Πινακὶς ΠΥ 718,9.

82. Ἀχαικὴ Πινακὶς ΠΥ Τη 316,5.

83. Ὅμηρος, Β 336˙ Κ 102˙ δ 161˙ *ἵππότα.* Α 511˙ Κ 552˙ α 63˙ μ 313 *νεφεληγερέτα.*

84. Πίνδαρος, Ὀλυμπ. 1,89˙ Πυθ. 4,108 *λαγέτας.*

85. Σιραχίδου, Σοφία 146,199-201 = *Πατέρων Ὕμνος.*

Γ΄. ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

1. Σοφοκλῆς, Οἰδ. τύρ., 371.

2. Σιμωνίδης, Ἀνθ. παλ. 6,216.

3. CIL = Corpus Inscriptionum Latinarum, τ. 3, σ. 844-901.

4. *νεανίσκος*΄ Καὶ Ἡρόδοτος 4,72,5΄ 4,112,1. Πλάτων, Συμπ., 211d. Πολυδεύκης 2,11. *νεανίας* Ὅμηρος, κ 278.

5. Κ. Σιαμάκης, Μελέτες, τ. 2, σ. 159-160.

6. Κ. Σιαμάκης, Ἐξωχριστιανικὲς μαρτυρίες γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς Χριστιανούς, Θεσσαλονίκη 1995, σελίδες 270.

7. Hieronymus, Vir. ill., 5.

8. *Ἀπφία = Ἀππία* Φμ 1,2΄ πρβλ. Πξ 84,5 *Ἄππιος.*

9. Κ. Σιαμάκης, Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, Θεσσαλονίκη 2011, σσ. 373-4.

10. Cicero, Aratea Phaenomena.

11. Τὸν ἀναφέρει ὁ Τερτυλλιανός, De baptismo 17,5.

12. Εὐσέβιος Καισ., Περὶ τῶν ἐν Παλαιστ. μαρτυρ., 7.

13. Πίνδαρος, Ἐγκώμ. Ξενοφῶντι Κορινθίῳ, ἀπόσπ. 107 Bowra.

14. Ξενοφῶν, Ἀπομν. 3,1,7.

15. Πρακτικὰ τοῦ Β΄ Διορθοδόξου ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου Νιγρίτης τοῦ 1998, σσ. 377 - 381΄ καὶ Μελέτες μου, τ. 14, σσ. 356 - 364.

16. PG 29,612΄ 73,85΄ 75,476΄ 118,432.

17. Ἐπιφάνιος, Πανάριον 42,11,9-10 PG 41,725bc.

18. Aelius Lampridius, Alex. Sever. 43,5-7.

19. Ἡρόδοτος 7,30,1. Ξενοφῶν Ἀνάβ. 1,2,6.

20. Θαύματα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐκδ. J.B. Aufhanser, BT.

21. Tertullianus, Adv. Marc. 5,21,1΄ *Πρὸς Φιλήμονα. Μόνο αὐτὴ τὴν Ἐπιστολὴ τὴν ὠφέλησε ἡ βραχύτητά της, ὥστε νὰ διαφύγῃ τὰ πλαστογραφικὰ χέρια τοῦ Μαρκίωνος. ἀπορῶ ὅμως πῶς παραδέχτηκε Ἐπιστολὴ γραμμένη πρὸς ἕναν ἄνθρωπο, τὴν ὥρα ποὺ ἀπέρριψε τὶς συντεθειμένες περὶ ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως δύο Πρὸς Τιμόθεον καὶ μία Πρὸς Τίτον. ὡρέχτηκε, νομίζω, νὰ διασκευάσῃ καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν Ἐπιστολῶν.* Ἐπιφάνιος, Πανάρ. 42,9,3-4΄ *ἔχει δὲ καὶ Ἐπιστολὰς παρ' αὐτῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου δέκα, αἷς μόναις κέχρηται, οὐ πᾶσι δὲ τοῖς ἐν αὐταῖς γεγραμμένοις, ἀλλά τινα αὐτῶν περιτέμνων, τινὰ δὲ ἀλλοιώσας κεφάλαια. ...Πρώτη μὲν πρὸς Γαλάτας, ... ἐνάτη πρὸς Φιλήμονα, δεκάτη πρὸς Φιλιππησίους.* καὶ 42,11,9-10΄ (καὶ PG 41,725bc) *Αὕτη ἡ νενοθευμένη τοῦ Μαρκίωνος σύνταξις, ἔχουσα μὲν χαρακτῆρα καὶ τύπον τοῦ Κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου, καὶ Παύλου τοῦ ἀποστόλου οὐχ ὅλον, οὐ πασῶν τῶν αὐτοῦ Ἐπιστολῶν, ἀλλὰ μόνον τῆς Πρὸς Ῥωμαίους... καὶ τῆς Πρὸς Φιλήμονα καὶ <τῆς> Πρὸς Φιλιππησίους.*

22. Ἐπιφάνιος, Πανάρ. 42,9-11. Θεοδώρητος, Αἱρετ. κακομυθ. 1,24 PG 83,372d΄ 373ab.

23. Ἰγνάτιος, Ἐφεσ. 1,3΄ 2,1΄ 6,2.

24. Ἰγνάτιος, Μαγν. 12,1΄ Πολ. 6,2΄ Ῥωμ. 5,2.

25. *...Πρὸς Φιλήμονα δὲ μία, καὶ πρὸς Τίτον μία, καὶ πρὸς Τιμόθεον δύο...* Κατάλογος τοῦ Muratori, 9.

26. Tertullianus, Adv. Marc. 5,21,1΄ Adv. Valent. 32,4΄ στὸ δεύτερο χωρίο ἀναφέρει ὅτι οἱ βαλεντινιανοὶ στὴ μυθολογία τους μυθολογοῦσαν καὶ *αἰῶνα Ὀνήσιμον.*

27. Ὠριγένης, Ὁμ. εἰς Ἰησ. Ναυὴ 7,1 GCS 7,328΄ *(Παῦλος) ἐν ταῖς τέσσαρσι πρὸς ταῖς δέκα ἑαυτοῦ Ἐπιστολαῖς ἀστράπτων...* καὶ Ὁμ. εἰς Ἱερεμ. 20 (Ἱε 20,7-12) ΒΕΠ

11,141· *Ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος ἐπιστάμενος ἔλεγεν ἐν τῇ Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολῇ τῷ Φιλήμονι περὶ Ὀνησίμου· 'Ἵνα μὴ κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον'* (14)· αὐτὸ εἶναι τὸ ἀρχαιότερο παράθεμα ἀπὸ κώδικος τῆς Πρὸς Φιλήμονα.

28. Διονύσιος Ἀλεξ., Ἑορτ. ἐπιστ. Α΄ πρὸς Ἱέρ., 1 ΒΕΠ 17,219.

29. Εὐσέβιος Καισ., Εἰς Ψαλμ. 68,30-31 ΒΕΠ 21,394.

30. Κύριλλος Ἱεροσ., Κατήχ. 4,36 ΒΕΠ 39,79.

31. Μ. Ἀθανάσιος, Ἑορτ. ἐπιστ. ΛΘ΄, 25· *...Καὶ ἡ Πρὸς Ἑβραίους, καὶ εὐθὺς Πρὸς μὲν Τιμόθεον δύο, Πρὸς δὲ Τίτον μία, καὶ τελευταία ἡ Πρὸς Φιλήμονα μία.*

32. Cassiodorus, Inst. Div. Litt., 14 PL 70.

33. A.S. Lewis, A Catalogue of the Syriac Mss in the Convent of S. Catherina on Mount Sinai, «Studia Sinnitica» 1 (London - Cambridge 1894), σελ. 11-15. τὸ χειρόγραφο εἶναι τοῦ Θ΄ αἰῶνος.

34. *Ad Philemonem. Soli huic Epistolae... numerum Epistolarum interpolare.* Tertullianus, Ad Marc. 5,21,1.

35. Ὠριγένης, Ὁμ. εἰς Ἱερεμ. 20 (Ἰε 20,7-12) ΒΕΠ 11,141.

36. Βατικανὸ χειρόγραφο· τὸ B ἢ 03 ἢ Vatic. gr. 1209. σιναϊτικὸ χειρόγραφο· τὸ S ἢ 01 ἢ Brit. Mus. Addit. 43725.

37. Ἀρχαῖοι ἑρμηνευταὶ τῆς Ἐπιστολῆς Πρὸς Φιλήμονα

Α. Ἕλληνες

Ὠριγένης, PG 14,1305-1308.
Ἰωάννης Χρυσόστομος, PG 62,701-720.
Θεόδωρος Μοψουεστίας, PG 66,949-950.
Θεοδώρητος, PG 82,871-878.
Ἰωάννης Μανσοὺρ ὁ Δαμασκηνός, PG 95,1029-1034.
Οἰκουμένιος, PG 119,261-272.
Θεοφύλακτος, PG 125,171-184.

Β. Λατῖνοι

ambrosiastes (s. IV), Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 17,503-8.
Primasius (548-556), Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 68,683-6.
Cassiodorus (560), Complexiones in Epistolam ad Philemonem, PL 70,1355-8.
Alcuinus (804), Expositio Epistolae ad Philemonem, PL 100,1025-32.
Sedulus Scotus (820), Collectiones in Epistolam ad Philemonem, PL 103,249-52.
Claudius Taurinensis (840), Expositio Epistolae ad Philemonem, PL 104,911-918.
Rabanus Maurus (856), Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 112,693-712.
Pamelius (860), Expositio in Epistolam ad Philemonem, PL 112,833-48.
Walafridus Strabus (850), Glossa ordinaria in Epistolam ad Philemonem, PL 114,641-2.
Haymo (s. IX), Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 117,813-820.
Florus diaconus (860), Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 119,411-2.
Atto (960), Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 134,719-726.
Lanfrancus (1089), Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 150,371-6.
Bruno Carthusianus (s. XII), Expositio in Epistolam ad Philemonem, PL 153,483-90.
Hugo de S. Victore (s. XII), Quaestiones in Epistolam ad Philemonem, PL 175,607-8.
Herveus (1150), Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 181,1505-20.
Petrus Lombardus (s. XII), Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 192,393-8.
Ps-Hieronymus, Commentarii in Epistolam ad Philemonem, PL 30,899-902.

Εὑρετήριο χωρίων τῆς Ἐπιστολῆς Πρὸς Φιλήμονα στὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων

Στίχοι	Τόμοι καὶ στῆλες τῆς PG
1,1	39,626˙ 42,484˙ 99,1292
2,4	43,141
3,1	40,288
3,3-7	79,541
3,3	31,948˙ 43,141˙ 124,1205
3,5	31,948˙ 32,1137˙ 35,524
3,8	31,948
3,9	31,948˙ 93,1130

38. Κ. Σιαμάκης, Ἀπομνημονεύματα, σ. 91˙ Μελέτες, τ. 4, σ. 310.

39. Κ. Σιαμακης, Παρθενοσυλλέκτες, Θεσσαλονίκη 2007, σσ. 126.

40. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Κατὰ συνεισάκτων, PG 47.

41. Κ. Σιαμάκης, Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς, Θεσσαλονίκη 1973, σσ. 77.

42. Κ. Σιαμάκης, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, Θεσσαλονίκη 1972, σσ. 250.

43. Κ. Σιαμάκης, Ἑρμηνεία εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἰακώβου, Θεσσαλονίκη 1975, σσ. 191.

44. Κ. Σιαμάκης, Πρακτικὰ τῆς 8ης οἰκουμενικῆς συνόδου τοῦ ἔτους 880, § 94: *Ἰάκωβος Βαβυλῶνος,* στὸν τοῦ Δοσιθέου Ἰεροσολύμων Τόμον Χαρᾶς, ἔκδοσί μου, Θεσσαλονίκη 1985, σσ. 307-311.

45. Κ. Σιαμάκης, Ὑπόμνημα εἰς τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἰούδα, Θεσσαλονίκη 1970, σσ. 425.

46. Κ. Σιαμάκης, Σύντομο Λεξικὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, Θεσσαλονίκη 2012[7], ἔκδοσι Μητροπόλεως Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως.

47. Πάπυρος μαγικός˙ Pap. Magic. Berolin. A καὶ A, πάπυρος 1, στίχ. 244 κ.ἑ.

48. Διάταγμα εἰδωλολατρικὸ παρατιθέμενο καὶ μεταφραζόμενο στὸ σύγγραμμά μου Κ. Σιαμάκης, Ἐξωχριστιανικὲς μαρτυρίες γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς Χριστιανούς, ἔκδοσι Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας, Θεσσαλονίκη 1995[1], ἢ ἀνατύπωσι ἐκδόσεων Ἄθως, Ἀθήνα 2020[2], σσ. 127-132, βλ. σελ. 131, § 8.

49. Κύριλλος Ἱεροσ., Κατήχ. 1,4˙ 13,41 ΒΕΠ 39,49˙ 170. Γρηγόριος Ναζ., Λόγος θεολογ. Γ΄, § 13˙ Λόγος Συντακτήριος (42), § 9.

50. Ἡσίοδος, Ἀπόσπ. 72 West. Εὐριπίδης, Φοίν., 1153. Ἀπολλόδωρος 1,8,2˙ 3,9,2. Θεόκριτος, Κῶμος (3), 41. Ovidius, Metam. 40,560. τὸ πανάρχαιο ἐπίθετο *ἀταλάντη* (=ἀνεξαγόραστη, ἀνεκτίμητη) ἤδη ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ἡσιόδου οὐσιαστικοποιήθηκε, προσωποποιήθηκε, καὶ μυθολογήθηκε. ἐγὼ τὸ χρησιμοποιῶ ἐδῶ μὲ τὴν ἀρχική του σημασία ὡς ἐπιθέτου γιὰ καλλονές.

Τὸ Εὑρετήριο καὶ τῶν 4 τόμων τῆς Εἰσαγωγῆς στὴ Βίβλο βρίσκεται στὸ τέλος τοῦ τετάρτου τόμου.

ΛΕΥΚΗ

ΛΕΥΚΗ

ΛΕΥΚΗ

ΛΕΥΚΗ

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἐκτυπώθηκε στὶς 21 - 12 - 2020

«ΝΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΙΚΗ» ΓΙΑΝΝΟΥΛΗ - ΤΣΟΛΕΡΙΔΗ Ο.Ε
ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΟΦΦΣΕΤ
ΑΧΕΛΩΟΥ 6 - ΤΗΛ.: (2310) 542940, 522503 - FAX: 542940 - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΛΕΥΚΗ